ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

110074

Abdülbaki ÇETİN

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

AHMET ABDÜLCEBBAROĞLU

TUHFETÜ'L-LETÂYİF

(Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yard. Doç. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

ERZURUM - 2002

İÇİNDEKİLER

Sayfa No
ÖZET VII
ABSTRACK VIII
ÖN SÖZ IX
İŞARET VE KISALTMALAR XIII
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ XV

GİRİŞ 3
0. AHMET ABDÜLCEBBAROĞLU ve TUHFETÜ'L-LETÂYİF'İ 3
0.1. AHMET ABDÜLCEBBÂROĞLU 3
0.1.1. Hayatı 3
0.1.2. Eserleri 3
0.1.2.1. Tuhfetü'l-Letâyif 3
0.1.2.2. Letâyifü'l-Kudsiyye 3
0.2. TUHFETÜ'L-LETÂYİF 4
0.2.1. Sunulduğu Kişi 5
0.2.2. Telif ve İstinsah Tarihleri 8
0.2.3. Nüshaları 9
0.2.3.1. Tuhfetü'l-Letâyif (Süleymaniye nüshası) 9
0.2.3.2. Kitâb-ı Tuhfe (Üniversite nüshası) 10
0.2.4.. Eser Adının Tespiti 11
0.2.5. Muhtevası 12
0.2.6. Dil ve Üslûbu 23

BİRİNCİ BÖLÜM 31
1. İNCELEME 31
1.1. YAZILIŞ (İMLÂ) ÖZELLİKLERİ 31
1.1.1. Ünlülerin Yazılışı 33
1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı 40
1.1.3. Şeddenin Kullanılışı 43
1.1.4. Tenvinin Kullanılışı 44
1.1.5. Hemzenin Kullanılışı 44
1.1.6. Bitişik Yazılmış Kelimeler 44
1.1.7. Mükerrer Yazılmış Kelimeler 45
1.1.8. Arapça ve Farsaça Kelimelerin Yazılışı 45
1.1.9. Yazmada Kullanılan İşaretler 46
1.1.9.1. Takdim-Tehir 46
1.1.9.2. Kat 47
1.1.10. İstinsah Hataları 48
1.2. SES BİLGİSİ 49
1.2.1. Ünlüler 49
1.2.1.1. Ünlü Değişmeleri 49
1.2.1.1.1. i/e meselesi 49

1.2.1.1.2. u/i ve ü/i Değişmesi 52
1.2.1.1.3. ı/u Değişmesi 52
1.2.1.2. Ünlü Uyumu 52
1.2.1.2.1. Dil Uyumu 52
1.2.1.2.2. Dudak Uyumu 54
1.2.1.3. Yuvarlaklaşma 54
1.2.1.3.1. Kelime Kök ve Gövdesinde Yuvarlaklaşma 54
1.2.1.3.2. Eklerde Yuvarlaklaşma 57
1.2.1.4. Ünlü Türemesi 63
1.2.1.5. Ünlü Düşmesi 65
1.2.1.6. Ünlü Birleşmesi 67
1.2.2. Ünsüzler 68
1.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri 68
1.2.2.2. Ünsüz Benzeşmesi 73
1.2.2.2.1. İmlâsı Kalıplaşmış Ekler 73
1.2.2.2.2. Sadalılaşma (Tonlulaşma) 75
1.2.2.3. Ünsüz Türemesi 79
1.2.2.3.1. Ön Seste v- Türemesi 79
1.2.2.3.2. İç Seste -y- Türemesi 79
1.2.2.4. Ünsüz İkizleşmesi 80
1.2.2.5. Ünsüz Düşmesi 81
1.2.2.6. Ünsüz Tekleşmesi 83
1.2.2.7. Hece Düşmesi 84

1.3. ŞEKİL BİLGİSİ 85
1.3.1. Yapım Ekleri 85
1.3.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri 85
1.3.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri 89
1.3.1.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri 90
1.3.1.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri 92
1.3.1.4.1. Ettirgenlik Ekleri 92
1.3.1.4.2. Edilgenlik Ekleri 93
1.3.1.4.3. Dönüşlülük Ekleri 93
1.3.1.4.4. İşteşlik Ekleri 93
1.3.2. İsim 94
1.3.2.1. Hâl Ekleri 94
1.3.2.1.1. Yalın hâl 94
1.3.2.1.2. İlgi hâli 94
1.3.2.1.3. Yükleme hâli 96
1.3.2.1.4. Yönelme hâli 97
1.3.2.1.5. Bulunma hâli 98
1.3.2.1.6. Ayrılma hâli 99
1.3.2.1.7. Eşitlik hâli 99
1.3.2.1.8. Vasıta hâli 101
1.3.2.1.9. Yön Bildirme Ekleri 102
1.3.2.2. İsimlerde Çokluk 103
1.3.2.3. İyelik Ekleri 104
1.3.2.4. Aitlik Eki 110

1.3.2.5. İsimlerde Soru 111
1.3.3. Zamir 111
1.3.3.1. Şahıs Zamirleri 111
1.3.3.2. İşaret Zamirleri 112
1.3.3.3. Dönüşlülük Zamirleri 112
1.3.3.4. Belirsizlik Zamirleri 113
1.3.3.5. Soru zamirleri 114
1.3.3.6. İlgi (Nispet) Zamirleri 114
1.3.4. Sıfat 114
1.3.4.1. Niteleme Sıfatları 114
1.3.4.2. Belirtme Sıfatları 114
1.3.4.2.1. İşaret Sıfatları 114
1.3.4.2.2. Belirsizlik Sıfatları 115
1.3.4.2.3. Sayı Sıfatları 116
1.3.4.2.3.1. Asıl Sayı Sıfatları 116
1.3.4.2.3.2. Sıra Sayı Sıfatları 117
1.3.4.2.3.3. Kesir Sayı Sıfatları 118
1.3.4.2.3.4. Üleştirme Sayı Sıfatları 119
1.3.4.2.4. Soru Sıfatları 119
1.3.5. Zarf 119
1.3.5.1. Zaman Zarfları 119
1.3.5.2. Yer-Yön Zarfları 120
1.3.5.3. Durum zarfları 121
1.3.5.4. Azlık-Çokluk Zarfları 122
1.3.5.5. Soru Zarfları 122
1.3.6. Edat 122
1.3.6.1. Bağlama Edatları 122
1.3.6.2. Gösterme Edatları 125
1.3.6.3. Seslenme (Hitap) Edatları 125
1.3.6.4. Cevap Edatları 126
1.3.6.5. Kuvvetlendirme Edatları 126
1.3.6.6. Soru edatları 127
1.3.6.7. Son Çekim Edatları 127
1.3.6.8. Denkleştirme Edatları 129
1.3.6.9. Tekrarlama Edatları 131
1.3.6.10. Ünlem Edatları 131
1.3.7. Bildirme 133
1.3.7.1. Geniş Zaman 133
1.3.7.2. Görülen Geçmiş Zaman 135
1.3.7.3. Anlatılan Geçmiş Zaman 135
1.3.7.4. Şart 135
1.3.8. Fiil Çekimi 136
1.3.8.1. Basit Kipler 136
1.3.8.1.1. Emir 136
1.3.8.1.2. İstek 137
1.3.8.1.3. Şart 139
1.3.8.1.4. Gereklilik 139
1.3.8.1.5. Görülen Geçmiş Zaman 141

1.3.8.1.6. Belirli Geçmiş Zaman 142
1.3.8.1.7. Anlatılan Geçmiş Zaman 142
1.3.8.1.8. Geniş Zaman 143
1.3.8.1.9. Gelecek zaman 144
1.3.8.2. Birleşik Kipler 145
1.3.8.2.1. Hikâye 145
1.3.8.2.1.1. İsteğin Hikâyesi 145
1.3.8.2.1.2. Şartın Hikâyesi 146
1.3.8.2.1.3. Gerekliliğin Hikâyesi 146
1.3.8.2.1.4. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi 146
1.3.8.2.1.5. Belirli Geçmiş Zamanın Hikâyesi 146
1.3.8.2.1.6. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi 147
1.3.8.2.1.7. Geniş Zamanın Hikâyesi 147
1.3.8.2.1.8. Gelecek Zamanın Hikâyesi 148
1.3.8.2.2. Rivayet 148
1.3.8.2.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti 148
1.3.8.2.3. Şart 148
1.3.8.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı 148
1.3.8.2.3.2. Geniş Zamanın Şartı 148
1.3.8.2.4. Katmerli Birleşik Kipler 150
1.3.8.3. Fiillerde Olumsuzluk Ve Soru 151
1.3.9. Fiilimsiler 151
1.3.9.1. İsim-Fiiller 151
1.3.9.1.1. -mak/-mek 151
1.3.9.1.2. -ma/-me 152
1.3.9.1.3. -iş 152
1.3.9.2. Sıfat-fiiller 152
1.3.9.2.1. Geniş Zaman Sıfat-fiilleri 152
1.3.9.2.2. Geçmiş Zaman Sıfat-fiilleri 153
1.3.9.2.3. Gelecek Zaman Sıfat-fiilleri 154
1.3.9.3. Zarf-fiiller 155
1.3.9.3.1. Durum Zarf-fiilleri 155
1.3.9.3.2. Zaman Zarf-fiilleri 156
1.3.9.3.3. Bağlama zarf-fiilleri 157
1.3.10. Birleşik Fiiller 158
1.3.10.1. *İsim+Yardımcı fiil* Yapısındaki Birleşik Fiiller 158
1.3.10.1.1. *ol-* Yardımcı Fiili İle Yapılanlar 158
1.3.10.1.2. *eyle-* Yardımcı Fiili İle Yapılanlar 159
1.3.10.1.3. *it-* Yardımcı Fiili İle Yapılanlar 159
1.3.10.1.4. *kıl-* Yardımcı Fiili İle Yapılanlar 159
1.3.10.2. *Fiil+Zarf-fiil+Fiil* Yapısındaki Birleşik Fiiller (Tasvirî Fiiller) 159
1.3.10.2.1. Tezlik Bildirenler 159
1.3.10.2.2. Sürerlik Bildirenler 159
1.3.10.2.3. Yeterlik Bildirenler 160

1.4. SÖZ DİZİMİ 161
1.4.1 KELİME GRUPLARI 161
1.4.1.1. İsim Tamlamaları 161
1.4.1.1.1. Yapı Bakımından İsim Tamlamaları 161
1.4.1.1.2. Görev Bakımından İsim Tamlamaları 166
1.4.1.2. Sıfat Tamlamaları 167
1.4.1.2.1. Yapı Bakımından Sıfat Tamlamaları 167
1.4.1.2.2. Görev Bakımından Sıfat Tamlamaları 169
1.4.1.3. İkileme Grubu 170
1.4.1.3.1. Yapı Bakımından İkileme Grupları 170
1.4.1.3.2. Görev Bakımından İkileme Grupları 172
1.4.1.4. Bağlama Grubu 173
1.4.1.4.1. Yapı Bakımından Bağlama Grupları 173
1.4.1.4.2. Görev Bakımından Bağlama Grupları 174
1.4.1.5. Edat Grubu 175
1.4.1.5.1. Yapı Bakımından Edat Grubu 175
1.4.1.5.2. Görev Bakımından Edat Grubu 176
1.4.1.6. Sayı Grubu 176
1.4.1.7. Ünlem Grubu 177
1.4.1.8. İsim-Fiil Grubu 177
1.4.1.8.1. Yapı Bakımından İsim-Fiil Grupları 177
1.4.1.8.2. Görev Bakımından İsim-Fiil Grupları 177
1.4.1.9. Sıfat-Fiil Grubu 178
1.4.1.9.1. Yapı Bakımından Sıfat-Fiil Grupları 178
1.4.1.9.2. Görev Bakımından Sıfat-Fiiller 179
1.4.1.10. Zarf-Fiil Grubu 179
1.4.1.11. Unvan Grubu 180
1.4.1.12. Birleşik İsim 180
1.4.1.13. Birleşik Fiil 180
1.4.1.14. Kısaltma Grupları 181
1.4.2. CÜMLE 183
1.4.2.1.Cümle Çeşitleri 185
1.4.2.1.1. Yapılarına Göre Cümleler 186
1.4.2.1.1.1. Basit Cümleler 186
1.4.2.1.1.2. Bağlı Cümleler 187
1.4.2.1.1.3. Sıralı Cümleler 188
1.4.2.1.2.Yükleminin Türüne Göre Cümleler 188
1.4.2.1.2.1. İsim Cümleleri 188
1.4.2.1.2.2. Fiil Cümleleri 189
1.4.2.1.3. Yükleminin Yerine Göre Cümleler 190
1.4.2.1.3.1. Kurallı Cümleler 190
1.4.2.1.3.2. Devrik Cümleler 190
1.4.2.1.4. Anlamlarına Göre Cümleler 191
1.4.2.1.4.1. Olumlu Cümleler 191
1.4.2.1.4.2. Olumsuz Cümleler 191
1.4.2.1.4.3. Soru Cümleleri 192
SONUÇ 193

İKİNCİ BÖLÜM 196
METİN 197
NOTLAR 316

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 324
DİZİN 325
ÖZEL ADLAR DİZİNİ 603

BİBLİYOGRAFYA 613
ÖZGEÇMİŞ 621

ÖZET

DOKTORA TEZİ

AHMET ABDÜLCEBBAROĞLU, TUHFETÜ'L-LETÂYİF

Abdülbaki ÇETİN

Danışman: Yard. Doç. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

2002-SAYFA: XV+621

Juri : Yard. Doç. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

Doç. Dr. Avni GÖZÜTOK

Doç. Dr. Nimet YILDIRIM

Prof. Dr. Recep TOPARLI (TOKAT)

Doç. Dr. Turgut KARABEY

Eski Anadolu Türkçesi eserlerinden Tuhfetü'l-Letâyif üzerine yapılan bu çalışma, *Giriş*, *İnceleme*, *Metin* ve *Dizin* bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş kısmında, yazar ve eserleri, Tuhfetü'l-Letâyif'in konusu ve yazmaları üzerinde duruldu.

İnceleme bölümünde eserin dil özellikleri tespit edildi. Bu bölüm, *imlâ özellikleri, ses bilgisi, şekil bilgisi, cümle bilgisi* başlıklı dört alt bölümden oluşmaktadır.

Sonraki bölüm (*Metin* bölümü), transkripsiyonlu metinden oluşmaktadır. Bu bölümde, Türkiye'de yaygın olarak kullanılan transkripsiyon alfabesi kullanıldı. Metinde geçen Farsça üç rübai ile ayet ve hadislerin tercümeleri dipnotlar hâlinde verildi.

Yazmada yanlış yazıldığı düşünülen kelimeler dipnotlarda belirtildi. Ayrıca, metnin yapısıyla ilgili açıklanması gereken hususlar metnin sonunda "notlar" başlığı altında ele alındı.

Dizin bölümünde, metinde geçen bütün kelimeler -kelime grupları ve deyimlerin yapıları korunarak- gramer özellikleri göz önünde bulundurularak anlamlarıyla birlikte verildi.

Çalışmamızın sonunda yararlandığımız kaynakların yer aldığı bibliyografya bulunmaktadır.

ABSTRACT

Ph.D. THESIS

TUHFETÜ'L-LETÂYİF by AHMET ABDÜLCEBBAROĞLU

Abdülbaki ÇETİN

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

2002-PAGE: XV+ 621

Jury : Assist. Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

Doç. Dr. Avni GÖZÜTOK

Doç. Dr. Nimet YILDIRIM

Prof. Dr. Recep TOPARLI (TOKAT)

Doç. Dr. Turgut KARABEY

This study on Tuhfat al-Latayif written in Old Anatolian Turkish is composed of an introduction, an elucidatory and critical chapter, the text and an index.

The introduction chapter is concered with the life and works of Ahmet Abdulcabbaroglu, the author, the subject and manuscripts of Tuhfat al-Latayif.

In the critical chapter the linguistic features of the work were studied under four sub-chapters dealing with its *spelling*, *phonetic*, *morphological* and *syntactic* characteristics.

The subsequent chapter presents a transcription of the original text using the most commen system in Turkey. The translations of three rubaiyyat in Persian and some verses of Koran and traditions of Prophet Muhammed were given in footnotes.

The words which seemed to be mispelled in the manuscript were shown in the footnotes. An annotated commentary on the text is added to the study under the title of "notes".

The vocabulary including the phrases and idioms are listed in the *Index* with their grammatical points.

At the end of the study, there is a bibliography containing the books and articles we have referred to.

ÖN SÖZ

Tuhfetü'l-Letâyif, Ahmet Abdülcebbaroğlu'nun Aydınoğullarından Umur Paşa (1309-1348)'nın isteğiyle kaleme aldığı dinî-mevizevî mensur bir eserdir.

Çalışmamız, eserin Süleymaniye Kütüphanesi Ragıp Paşa Kitaplığı Yahya Tevfik Bölümünde 189/2 numarada kayıtlı nüshasına dayanmaktadır. Çalışmamıza başlamadan önce nüsha tespiti için geniş bir katalog taraması yapmış ancak eserin başka bir nüshasını tespit edememiştik. Metni okuyunca yazarın eserine TUHFE (197b/7) adını verdiğini gördük. Bunun üzerine yeniden katalog taramasına giriştik. Bu ikinci tarama esnasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde 1972 yılında yapılmış *"Kitab-ı Tuhfe"* adlı iki bitirme tezi ile Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapılmış *"Letâ'ifü'l-Kudsiyye"* adlı bir doktora tezi dikkatimizi çekti. Söz konusu bitirme tezlerini incelerken Tuhfetü'l-Letâyif'in ikinci bir nüshasıyla karşı karşıya olduğumuzu anladık. Bu tezler, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Seminer Kitaplığında 3784/2 numarada kayıtlı 46 yapraklı nüshaya dayanıyordu. Tuhfetü'l-Letâyif'in ikinci bir nüshası olan bu yazmanın mevcut kısmı Süleymaniye (Yahya Tevfik) nüshasının üçte biri kadardır. Bu nüshanın mikrofilmini temin etme girişiminde bulunmak üzereyken önce Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Seminer Kitaplığının görevli atanmadığından hizmet vermediğini sonra da basından yeni düzenlemeler için seminer kitaplıklarının kapatıldığı haberini aldık. (İlber Ortaylı, *"Seminer Kitaplıkları"* Milliyet, Pazar eki, 7 Nisan 2002, s., 8.). Buna rağmen bu nüshanın mikrofilmini almak ya da nüshayı yerinde incelemek için girişimlerde bulunduk. Seminer kitaplıklarındaki yazmaların "Genel Kitaplıktaki Nadir Eserler Bölümünde işlem görmek üzere korumaya alındığını" fakat henüz araştırmacıların hizmetine sunulamadığını öğrendik. Bundan dolayı, bu ikinci nüshayı görme ve değerlendirme imkânı bulamadık.

"Letâ'ifü'l-Kudsiyye" isimli doktora tezi ise, tam adı *Letâyif-i Bahâyî ve Şemâyil-i Nebevî* (139a/12) olan, konusunu *"siyer (Hz. Muhammed'in hayatı)'den alan, müellifi ve te'lif tarihi bilinmeyen ancak Rüstem adlı bir müstensih tarafından H. 936 (M. 1529) tarihinde istinsah edilen"* (Recep Karaatlı, *Letâ'ifü'l-Kudsiyye*, (Atatürk

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü -yayımlanmamış doktora tezi- Erzurum, 1999, s., IV) Süleymaniye Kütüphânesi Ayasofya Bölümünde 2027 numarayla kayıtlı yazmaya dayanıyordu. İncelemelerimiz sonucu bu eserin de Ahmet Abdülcebbâroğlu'na ait olduğunu ve Tuhfetü'l-Letâyif gibi Umur Paşa'ya sunulduğunu tespit ettik.

Çalışmamız, *Giriş,İnceleme, Metin* ve *Dizin* bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş kısmında Tuhfetü'l-Letâyif'in yapısı, kaynakları, nüshaları, sunulduğu kişi, telif tarihi, yazarı ve yazarının diğer eseri Letâyifü'l-Kudsiyye üzerinde durduk. Burada, eserin sunulduğu Umur Paşa'nın beyi olduğu Aydınoğulları beyliğinde Türk dili faaliyetleri -özellikle Umur Paşa dönemi- hakkında kısaca bilgi verdik. Yine bu kısımda, Tuhfetü'l-Letâyif'te yer alan "latife"lerin birçoğunun Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmail Bölümünde 306 numarada kayıtlı *Tevârih-i Şâhî fî Ehâdîs-i İlâhî* adlı bir yazmada da yer aldığını adı geçen yazmadan yaptığımız alıntılarla ortaya koyduk.

İnceleme bölümünde, eseri imlâ, ses bilgisi, şekil bilgisi ve cümle bilgisi yönleriyle incelemeye tabi tuttuk. İmlâ, ses bilgisi ve şekil bilgisi kısımlarını geniş bir şekilde ele aldık. Cümle bilgisi bölümünde ise eserdeki kelime grupları ve cümle türleri üzerinde durduk. Kelime gruplarını *yapıları* ve *fonksiyonları* yönüyle iki, cümleleri ise *yapıları*, *anlamları*, *yükleminin türü* ve *yeri* yönleriyle dört alt başlık altında ele aldık. Bu kısımda sayısal veriler üzerinde durmadık. Maksadımız eserin söz dizimi hakkında bir kanaat oluşturmaktı.

Metin bölümünde Tuhfetü'l-Letâyif'in transkripsiyonlu metni yer almaktadır. Metnin transkripsiyonu yapılırken, Türkiye'de yaygın olarak kullanılan transkripsiyon alfabesi kullanıldı. Bu bölümde, istinsah hatası olduğunu düşündüğümüz kelimelerin doğru kabul ettiğimiz şekillerini metne yerleştirip yazmadaki -yanlış olduğunu düşündüğümüz- şekillerini dipnotlarda "Yz. x" kısaltmasıyla gösterdik. Bu kelimelere dizin bölümünde de aynı kısaltmayla dikkat çektik. Böylece yazmadaki şekillere getirilebilecek yeni yorumların önünü kapatmamış olduk. Bu bölümün sonunda metnin yapısıyla ilgili açıklama ihtiyacı hissettiğimiz hususları "notlar" başlığı altında bir araya topladık.

Dizin bölümünde, metindeki bütün kelimeleri, kelime gruplarının ve deyimlerin yapısını koruyarak, gramatikal dizine tabi tuttuk. Kelimelerin metin anlamını verdik. Herhangi bir disipline ait kelimelerin ise "terim" anlamını vermeye çalıştık. Metnimiz deyim yönünden son derece zengindir. Bu zenginliği göstermek için dizinde madde başı

yaptığımız fiillerin son alt maddelerini ilgili fiille kurulan birleşik fiil ve deyimlere ayırdık. Bu son maddelerde ilgili fiille kurulan bütün birleşik fiil ve deyimleri bir araya topladık. Bu durumda metnimizde bir fiilin hangi isimlerle birleşik yapılar kurduğunu görmek için ilgili fiilin son maddesine bakılmalıdır. Bütün birleşik fiiller ve deyimler ilgili isim maddesinde de gösterildi. Bu yapılarda tanımlama, genellikle birinci unsurda -ilgili isim maddesinde- yapıldı.

Çalışmam boyunca benden yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yard. Doç. Dr. Kâzım Köktekin'e, hocalarım Doç Dr. Avni Gözütok ve Doç Dr. Turgut Karabey'e, metindeki Farsça rübaileri Türkçe'ye çeviren ve bunlardan birinin Mevlana Celaleddin Rumî'ye ait olduğuna dikkatimi çeken fakültemiz Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümünden Dr. Orhan Başaran'a teşekkür ederim.

Erzurum, 2002 Abdülbaki ÇETİN

İŞARET ve KISALTMALAR

...+ : İsim kök veya gövdesi (durgun/statik öğe).

...- : Fiil kök veya gövdesi (devingen/dinamik öğe).

<x> : "x" metinde mükerrerdir (ḥażretine. Ümīẕdür kim <ḥażretine. Ümīẕdür kim> 81b/6) ya da "x" metinden çıkarılmalıdır (Andan girü götüren benüm ʿaẓametüm ola; öginen <götüren> sen. 136a/6).

[x] : x'in tarafımızdan metne eklendiğini gösterir. (97a/7, 8, 9).

[...] : Metinde görünürde eksik olmayan fakat anlamca eksik olduğunu düşündüğümüz -tamamlama yoluna gitmediğimiz- kısımları gösterir. (139b/2).

< (x<y) : "x", "y"den doğmuştur.

> (x>y) : "y", "x"ten doğmuştur.

§ : Paragraf işareti

age. : Ade geçen eser

agm. : Adı geçen madde; adı geçen makale

AKM : Atatürk Kültür Merkezi

Ank. : Ankara

Ar. : Arapça

AÜDTCFD : Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi

AÜTAED : Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi

bkz. : Bakınız

C. : Cilt

Çev. : Çeviren

DerS. : Derleme Sözlüğü

EAT : Eski Anadolu Türkçesi

Far. : Farsça

fık. : *Fıkıh terimi*

gr. : *Gramer terimi*

hzl. : Hazırlayan.

İst. : İstanbul

krş. : Karşılaştırınız

Ktp. : Kütüphane, kütüphanesi

LetK. : Letâyifü'l-Kudsiyye

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

mec. : *Mecaz*

nr. : Numara

öl. : Ölümü, ölüm tarihi

S. : Sayı

s. : sayfa

s. : *Sıfat*

Soğd. : Soğdca

STT : Standart Türkiye Türkçesi

T : Türkçe

TarS. : Tarama Sözlüğü

tas. : *Tasavvuf terimi*

TDA : Türk Dilleri Araştırmaları

TDAY-B : Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten

TDED : İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi

TDK : Türk Dil Kurumu

TDV : Türkiye Diyanet Vakfi

TevŞ. : Tevârih-i Şâhî fî Ehâdîs-i İlâhî

TKAE :Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü

TTK : Türk Tarih Kurumu

TuhL. : Tuhfetü'l-Letâyif

vd. : ve devamı (metin sayfası için), ve diğerleri (yazarlar için)

Yay. : Yayınlayan; yayını, yayınları.

Ykl. : Yükleme hâli.

Yun. : Yunanca.

Yz. : Yz. *Metin* bölümünde, müteakip kelimenin, *dizin*de öncesindeki rakamın işaret ettiği kelimenin Tuhfetü'l-Letâyif'in Süleymaniye Kütüphânesi, Ragıp Paşa Kitaplığı, Yahya Tevfik Bölümünde 189/2 numarayla kayıtlı üzerinde çalıştığımız yazmasındaki şeklini gösterir.

zm. : *Zamir.*

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ء	:		ʾ
آ	:	Ā, A,	ā, a
ا	:	Ā, A, E	ā, a, e
ب	:	P, b	p, b
پ	:	P	p
ت	:	T	t
ث	:	S̲	s̲
ج	:	C, Ç	c, ç
چ	:	Ç	ç
ح	:	Ḥ	ḥ
خ	:	Ḫ	ḫ
د	:	D	d
ذ	:	Z̲	z̲
ر	:	R	r
ز	:	Z	z
ژ	:		j
س	:	S	s
ش	:	Ş	ş
ص	:	Ṣ	ṣ
ض	:	Ż	ż
ط	:	Ṭ	ṭ
ظ	:	Ẓ	ẓ
ع	:	ʿ	ʿ
غ	:	Ġ	ġ
ف	:	F	f
ق	:	Ḳ	ḳ
ك	:	K, G	k, g, ñ
ڭ	:	G	g, ñ
ل	:	L	l
م	:	M	m
ن	:	N	n
و	:	V, O, Ö, U, Ü;	v, o, ö, u, ū, ü
ه	:	H, A, E	h, a, e
ى	:	Y, I, Ī, İ	y, ı, ī, i
نگ	:		n̂g (Sadece Tan̂grı kelimesinde)

GİRİŞ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

0. AHMET ABDÜLCEBBAROĞLU ve TUHFETÜ'L-LETÂYİF'İ

0.1. AHMET ABDÜLCEBBÂROĞLU

0.1.1. Hayatı

Tuhfetü'l-Letâyif'in yazarı Ahmet Abdülcebbaroğlu hakkında bildiklerimiz eserlerinden öğrendiklerimizden ibarettir. Buna göre o, Aydın oğullarından Umur Paşa zamanında yaşamış, Tuhfetü'l-Letâyif'i de Umur Paşa'nın isteğiyle kaleme almıştır.

Ancak, şu ifadeler, Ahmet Abdülcebbaroğlu'nun Tuhfetü'l-Letâyif'i yazarken, olgunluk ya da yaşlılık çağında olduğunu gösteriyor:

"Resūl ḥażreti Tanĝrı teᶜālānuñ ḳuvvetile Tanĝrıyı baş gözile gördi, nitesüz niteliksüz. Ṭoġru söz işbudur. İşbu maᶜnīde ne-kim ayruḳşı dirlerse ṭoġru degüldür. Yüz yigirmi mücelled kitāba naẓar ḳıldum tā neydügin miᶜrāc aḥvālinde bilince. *Ḫuẕāvendigārum yitincekler kitāblarına ve sözlerine iltifāt ḳılmaya inşāᵓa'llāhu teᶜālā.*" 99a/12-99b/3. Umur Paşa'dan "yitincekler"in (yitincek, "yeni yetişme, yeni yetişen") sözlerine ve kitaplarına itibar etmemesini isteyen yazarımızın bu eserini yazdığında olgunluk ya da yaşlılık yıllarında olduğunu söyleyebiliriz.

0.1.2. Eserleri

0.1.2.1. Tuhfetü'l-Letâyif

Ahmet Abdülcebbâroğlu'nun bildiğimiz iki eserinden (diğeri, Letâyifü'l-Kudsiyye) biridir. Tuhfetü'l-Letâyif, Letâyifü'l-Kudsiyye'den önce kaleme alınmıştır. Eser hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., 0.2. TUHFETÜ'L-LETÂYİF (s., 4).

0.1.2.2. Letâyifü'l-Kudsiyye

Tam adı *Letâyifî Bahâyî ve şemâyil-i Nebevî* olan bu eser Süleymaniye Kütüphanesinde, Ayasofya Bölümü 2027 numarada kayıtlı mensur bir eserdir. Eser, konusunu siyerden alır. On beş bölüm(=bab) üzerine kurulmuştur. Eldeki nüshada sondan beş bölüm eksiktir. Bu nüsha, Rüstem adlı bir müstensih tarafından 936/1529

yılında istinsah edilmiştir. Eserde yazar adı geçmemektedir. *Letâyifü'l-Kudsiyye* doktora tezi olarak hazırlanmıştır.[1]

Letâyifü'l-Kudsiyye'nin yazarımız Ahmet Abdülcebbâroğlu'na ait olduğu ilk kez tarafımızdan tespit edilmiştir.[2]

0.2. TUHFETÜ'L-LETÂYİF

Tuhfetü'l-Letâyif, Ahmet Abdülcebbâroğlu'nun dinî-mevizevî mensur eseridir. Eser ve yazarı hakkında kaynaklarda pek bilgi yoktur. Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde Lamii Çelebi'nin *Mecma'u'l-Letâif*'ine değinirken düştüğü dipnotta Ahmet Abdülcebbaroğlu'nun da Tuhfetü'l-Letâyif adında bir eseri olduğunu belirtir.[3] İsmail Hikmet Ertaylan ise, *Tabiatname* için yazdığı önsöz mahiyetindeki yazıda Umur Paşa'ya sunulmuş "Tuhfe" adlı bir eserden bahsetmektedir:

"Ahmed Abdülcebbâroğlu adlı bir alim onun [Umur Paşa] adına Tuhfe adlı bir mevizevî eser meydana getirmiştir. Bunda: "ben zaif du'acı Ahmed Abdülcebbar oğlından Hudavendigar ve Hudavendigâroğlı, saadet anun yarı, şehâdet anun gamküsarı, sehâvet anun işi, inayet anun yoldaşı, ömri uzun olsun canlar sevdügi (Umurpaşa) halladallahu devletehu ümizdür kim hazretinden makbul düşüp anun içindekile amel kılmaga muvafik ola inşallahu te'ala..." onun meziyetlerinden, bilhassa halk üzerindeki müsbet ve muazzez tesirinden bahsediyor. Gayet sade ve açık samimi bir ifade ile "canlar sevdügi" tabirini kullanıyor."[4]

İsmail Hikmet Ertaylan, bu kısa alıntıyı yaptığı yazmanın künyesini vermemiştir. İstanbul Üniversitesinde hazırlanmış "Kitab-ı Tuhfe" (*Sakine Yıldız, 1972*) adlı mezuniyet teziyle yaptığımız karşılaştırma bu alıntının Üniversite nüshasından alındığını göstermiştir. Ertaylan'da eser hakkında başka bilgi yer almamaktadır.

Tarama Sözlüğü'nde her cildin başında taranan eserlerin künyeleri hakkında çok kısa bilgi verilmiştir. Tuhfetü'l-Letâyif için burada "XV. yüzyıl bilginlerinden Abdülcebbaroğlu Ahmet adlı bir zatın eseridir" kaydı yer almaktadır.

---

[1] Recep Karaatlı, Letâ'ifü'l-Kudsiyye (Giriş-Transkripsiyonlu Metin-Gramatikal Dizin), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış doktora tezi), Erzurum, 1999, VI+810 s.

[2] Abdülbaki Çetin, "*Letâyifü'l-Kudsiyye*'ye Dair: Yazarı, Sunulduğu Kişi ve Telif Tarihi Hakkında Düşünceler" AÜTAED, Erzurum, 2002, S., 20 (Yayın aşamasında).

[3] "Bir de 923'te Tire'de Abdülcebbâroğlu Ahmet tarafından yazılmış Tuhfetü'l-Letâif namında ahlak ve mevizeden bahis Türkçe bir eser vardır." Bursalı Mehmet Tahir, (Hzl., Yrd. Doç. Dr. Mustafa Tatçı- Prof. Dr. Cemâl Kurnaz) *Osmanlı Müellifleri*, Ank., 2000, C., 2, s., 493.

[4] İsmail Hikmet Ertaylan, Tabiatname, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay, İst., 1960, s., 3.

Hasibe Mazıoğlu, *Türk Ansiklopedisi*'ne yazdığı *"Türk Edebiyatı, Eski"* maddesinde "XV. yüzyılda yazılmış mensur eserler" arasında "Abdülcebbaroğlu Ahmed'in Umur Bey için yazdığı Tuhfetü'l-Letâyif'i" de sayar.[5]

A. Munis Armağan, "Türk Kültüründe Tire Sempozyumu"na sunduğu *"Tire'nin Türk Kültüründeki Yeri"* başlıklı tebliğinde "Yavuz döneminin mizah yazarı Abdülcebbaroğlu Ahmet" adında Tireli birinden bahsetmektedir. Armağan'ın yayımlanan tebliğinde bu bilginin kaynağı hakkında herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.[6]

0.2.1. Sunulduğu Kişi

Yazar, eserini Aydın oğullarından Umur Paşa (1309-1348)'nın isteğiyle kaleme almıştır. Bunu eserinde şöyle dile getirir:

"Bu kitāb tuḥfedür, żaʿīf duʿācı *Aḥmed ʿAbdü'l-Cebbār oġlı*ndan ḫuẕāvendigār oġlı saʿādet anuñ yāri, şehādet anuñ ġam-güsārı, saḫāvet anuñ işi, ʿināyet anuñ işi, ʿömri olsun yüz yıldan aşa, cānlar sevdügi *Umūr Paşa* خلد الله دولته ḥażretine." (81b/2-5).

Anuñ ʿizzeti ḥaḳḳıçun kim bu leṭāyifi rūzi ḳıldı, eger degme bir varaḳıçun biñ mışrı virselerdi ben żaʿīf bunuñ bir laṭīfe[sin] yazmaḳı revā görmezidüm. İllā Ḥaḳ teʿālā *ol ḫuẕāvendigārum* maḥabbetin şöyle berkitmişdür bu żaʿīf duʿācınuñ gönlinde kim eger cān iltimās daḫı eylerlerise raġbetile īṯār eyleyeyidüm. (197b/12-198a/3).

Yazar konuları sık sık eserini sunduğu "hudavendigâr" karşısındaymış gibi anlatmaktadır:

Ḫuẕāvendigāruma maʿlūm olsun kim... 105a/10

Şerīʿatıla ṭarīḳat ṭarīḳatıla ḥaḳīḳat neye beñzedügin velīler ṣaḥābeler eydüp dururlar. *Ḫuẕāvendigārum ḥażretine* añladayın 120b/4-5

İşbu baḥṣi *ḫuẕāvendigāruma* añladayın. 171a/3

---

[5] Hasibe Mazıoğlu, "Türk Edebiyatı, Eski" mad. Türk Ansiklopedisi, MEB Yay., Ank., 1983, C., 32, s., 110. Burada ve TarS.'de dile getirilen "XV. yüzyıl" yargısına eserin istinsah tarihi (899/1494) ya da Tuhfetü'l-Letâyif'te geçen Umur Paşa'nın Timurtaş Paşazâde Umur Bey (öl. 1461) zannedilmesi sebep olmuş olabilir.

[6] A. Munis Armağan, "Tire'nin Türk Kültüründeki Yeri", Türk Kültüründe Tire, (Yayına hzl. Doç. Dr. Mehmet Şeker), TDV Yay,. Ank., 1994, s., 16. Armağan'ın tebliğindeki iki önemli bilgi, "Tire" ve "Yavzuz dönemi", (1512-1520) Bursalı Mehmet Tahir'in *Osmanlı Müellifleri*'nden kaynaklanmış olmalı. "Mizah yazarı" iddiası da eserin ismindeki "letâyif" kelimesinden ve Bursalı Mehmet Tahir'in bu kısa bilgiyi hemşehrisi Lamii Çelebi'nin "mizah" eseri olan *Mecma'u'l-Letâ'if*ine değinirken vermesinden kaynaklanmış olsa gerek.

İlk şu aḥvālin eydelüm, andan ābdest sırrın ve ḥükmin andan namāz sırrın ve ḥükmin, *ḫuẕāvendigārum* ẕevḳile müṭālaᶜa ḳılup şerīᶜat aḥkāmına müstaḥżır olup taḥḳīḳ ṭarīḳıla ᶜamel ḳıla, inşā'allāhu teᶜālā. 123b/2-5

Ḫuẕāvendigārum dilerise kim bir faḳīh-i yigāneye şorsun kim, biregü yabana oturmaḳda ḳaç şerᶜī iş itmek gerek kim anuñ istincāsı tamām ola. 125b/2-4

Namāz aḥkāmın şol ḳadar kim bildirdüm, şimdiden girü namāzuñ ḥikmetin sırrın bildüreyin kim *ḫuẕāvendigārum* namāz ne luṭf idügin bilüp namāza becid ola, inşāᵓa'llāhu teᶜālā. 129a/7-9

Eger *ḫuẕāvendigārum* şorarısa kim: "Ol emānet neydi?" Cevāb virürin kim. 139a/12-13

Eger *ḫuẕāvendigārum* dilerse kim şimdiki zamān faḳīhleri tefsīri ne ḳadar bildüklerin bile şorsun kim Ḳur'ānda Tanᶜrı buyurduġı emānet ne nesnedür. 140a/6-7

Hergiz bu mesᵓeleᵓi kimesne bu taḥḳīḳile yazduġı yoḳdur. İllā ben duᶜācı *ḫuẕāvendigārum devletinde* yazdum. 171b/1

Yazar, eserini hükümdârın isteğiyle kaleme aldığını da şöyle anlatıyor:

Anuñ ᶜizzeti ḥaḳḳıçun kim bu leṭāyifi rūzi ḳıldı, eger degme bir varaḳıçun biñ mıṣri virselerdi ben żaᶜīf bunuñ bir laṭīfe[sin] yazmaḳı revā görmezidüm. İllā Ḥaḳ teᶜālā ol ḫuẕāvendigārum maḥabbetin şöyle berkitmişdür bu żaᶜīf duᶜācınuñ gönlinde kim eger cān iltimās daḫı eylerlerise raġbetile īṣār eyleyeyidüm. 197b/12-198a/3

Umur Paşa bugünkü Aydın ve yöresinde kurulan Aydın oğulları beyliğinin kurucusu Gazi Mehmet Bey'in (öl. 1334) oğludur. Babasının ölümünden sonra beyliğin başına geçmiştir. Onun devri "deniz aşırı fetihlerle elde edilen ganimetlerin getirdiği zenginlik yüzünden Aydın Oğulları Beyliği'nin -ekonomi, fikir, askerlik ve siyaset alanlarında- önemli gelişmelere ulaştığı "yükselme devri"dir.[7]

Umur Paşa'dan kaynaklarda genellikle Umur Bey olarak bahsedilir. Yazarımız, kendisinden Umur Paşa olarak bahsetmiştir. Düstürnâme-i Enverî'de de Umur Paşa olarak anıldığı olur:[8]

Aydın oğlu ol durur *Ġāzī Umūr*
Ḥażret-i *Pāşā* ki çoḳ görmiş umūr

[7] Himmet Akın, Aydın Oğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma, İst., 1946, s., 50.
[8] Düstûrnâme-i Enverî (Yay. Mükrimim Halil [Yınanç]), Devlet Matbaası, İst., 1928, s., 17.

Prof. Dr. Tuncer Baykara, Umur Bey'e "paşa" unvanının "kendi çağdaşları" ve "halk" tarafından verildiğini, batı kaynaklarında Umur Paşa için kullanılan *"Morbassa"* kelimesinin de *"(U)mur-Paşa"* kelimelerinin bozulmuş şekli olduğunu belirtir.[9]

Umur Bey de babası gibi ilmî faaliyetlere önem veren bir kişi idi. Babası zamanında Farsça'dan bir *Tezkiretü'l-Evliya*, Arapça'dan da *Kısasu'l-Enbiyâ* (Salebî'nin *Araisü'l-Mecâlis*'i) tercüme edildiği bilinmektedir.[10]

Meşhur seyyah İbn-i Batuta, Aydın oğlu Mehmet Bey ile görüşmesini anlatırken, Mehmet Bey'in kendisinden hadislerden bir seçme hazırlamasını istediğini, kendisinin de bunu hazırlayıp müderris vasıtasıyla Mehmet Bey'e ilettiğini Mehmet Bey'in müderrisi bu hadislere Türkçe bir şerh yazmakla görevlendirdiğini kaydeder.[11] Bu Türkçe şerhin gerçekleşip gerçekleşmediğini bugün için bilmiyoruz.[12]

Süheyl ü Nevbahar[13], *Kelile ve Dimne*[14], *Tabiatnâme*[15], *Müfredât-ı İbn-i Baytar Tercümesi*[16] Umur Paşa'nın isteğiyle Türkçe'ye tercüme edilen eserlerden bir kaçıdır. Beylikler döneminde görülen Türkçe telif ve tercüme eser faaliyetinde Aydınoğulları beyliğinin mühim bir yeri vardır.[17] Hatta bu beylik döneminde tercüme eser konusunda bazı ilklere de imza atılmıştır. Örneğin Umur Bey'in emriyle gerçekleştirilen *Kelile ve*

---

[9] "Burada dikkati çeken bir özellik, Umur Beğ'e kendi çağdaşlarının verdiği "Paşa" unvanıdır... Umur Paşa o dönemde, halkın kendisine verdiği bir addır. Çünkü bütün batı kaynakları kendisinden, bu şekilde bozulmuş bir şekilde söz ederler: *Morbassa*. Bu adda esasının varlığı açıkça görülür." Tuncer Baykara, Aydınoğlu Gazi Umur Bey, Kültür Bakanlığı Yay. Ank., 1990, s., 9.

[10] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, TTK Yay., Ank., 1988, s., 213; Hasibe Mazıoğlu, agm., s., 94.

[11] İbn Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler (Hzl. İsmet Parmaksızoğlu), Kültür Bakanlığı Yay., Ank., 1981, s., 29.

[12] Vatikan Kütüphanesinde Türkçe yazmalar bölümünde 364 numarayla kayıtlı 14. yüzyıla ait yazarı bilinmeyen bir hadis kitabının kayıtlı olduğuna dikkat çekmek istiyoruz. (Büyük Türk Klâsikleri, Ötüken-Söğüt Yay., İst., 1985, C., 1, s., 381).

[13] Cem Dilçin, Mes'ûd bin Ahmed: Süheyl ü Nev-bahâr (İnceleme-Metin-Sözlük), AKM Yay., Ank., 1992, VII+676+14 s.; Semih Tezcan, Süheyl ü Nev-bahâr Üzerine Notlar, Simurg Yay., Ank., 1994, 81 s.; Semih Tezcan, "Süheyl ü Nev-Bahâr Üzerine Notlara Birkaç Ekleme" TDA, 5/239-245.

[14] Milan Adamović, Kelîle ü Dimne. Türkische Handschrift T 189 der Forschungsbibliothek Gotha, Hildesheim, 1994, 569 s.; Semih Tezcan, "Mes'ûd ve XIV. Yüzyıl Türk Edebiyatı Üzerine Yeni Bilgiler" TDA, 5 (Ank. 1995) , s., 65-84.

[15] İsmail Hikmet Ertaylan, Tabiatname, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay., İst., 1960.

[16] A. Adnan Adıvar, Osmanlı Türklerinde İlim, Remzi Kitabevi, İst., 2000, 6. Basım, s., 17; Zafer Önler, Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa): Müntehab-ı Şifa, I, Giriş-Metin, TDK Yay., Ank., 1990, s., 1; A. Süheyl Ünver "müellif hattı" ile olan nüshanın "Edirne Selimiye Kütüphanesinde olduğunu bildirmektedir. (A. Süheyl Ünver, "İlimler Tarihimizde Aydınoğlu İsa Beyle Şahsına Ait Mecmuanın Ehemmiyeti Hakkında" Belleten, TTK, C., XXIV, S., 93-96, Ank., 1960, s., 451). Kütüphanelerde birçok nüshası vardır. Bir nüshası da Atatürk Üniversitesi Ktp. Seyfettin Özege Bölümü, MMK, 54 numarada kayıtlıdır.

[17] Bkz. Kemâl Yavuz, "XIII-XIV. Asır Dil Yadigarlarının Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri" Türk Dünyası Araştırmaları, S., 27 (Aralık, 1983), s., 12; Uzunçarşılı, age., 209-219.

Dimne tercümesi bu eserin Türkçedeki ilk çevirisidr.[18] Fahri'nin Aydın oğlu İsa Bey adına Nizâmî'den çevirdiği *Hüsrev ü Şirin*[19] de Türkçede ilk Hüsrev ü Şirin çevirisidir.[20] Tıbba dair Arapça ve Türkçe eserleriyle tanınan Hacı Paşa'nın[21], Arapça ve Türkçe dinî eserleriyle özellikle *Ferişteoğlu Lugati* ile bilinen İbn-i Melek'in[22] bu beylik döneminde yaşadığını da belirtelim. Kısacası "malum olan Aydın Beyleri ilim ve sanatı himaye hususunda âdeta birbirleriyle müsabaka etmişlerdir. Birer vesile ile hepsinin isimleri yaşar. Bilhassa ilim adamlarını himaye hususunda Anadolu'da diğer Beyliklere de misâl olmuşlardır."[23]

0.2.2. Telif ve İstinsah Tarihleri

Eserde telif tarihi yer almamaktadır. Eser, Umur Paşa'ya sunulduğuna göre onun hükümdârlık yılları yani 1344-1348 tarihleri arasında fakat diğer eseri Letâyifü'l-Kudsiyye'den önce yazılmıştır. Çünkü yazar Letâyifül'l-Kudsiyye'de üç yerde (58a/12, 79b/13, 80a/1) Tuhfetü'l-Letâyif'ten bahsetmektedir.

Eserin telif tarihi olarak Bursalı Mehmet Tahir'in verdiği 923 (1517-1518) tarihi gerçeği yansıtmamaktadır.[24] *Tarama Sözlüğü*'nde ve Hasibe Mazıoğlu'nun *Türk Ansiklopedisi*'ne yazdığı *"Türk Edebiyatı, Eski"* maddesinde eser XV. yüzyıla ait olarak gösterilmiştir.[25]

XV. yüzyıl yargısına eserin sunulduğu Umur Paşa'nın Timurtaş Paşazâde Umur Bey (öl. 1461) sanılması sebep olmuş olabilir.

Tuhfetü'l-Letâyif, İlyas bin Resul tarafından 899/1494 tarihinde istinsah edilmiştir.[26]

---

[18] Mazıoğlu, agm., s., 94.
[19] Barbara Flemming, Fahri's Husrev u Şirin Eine türkische Dichtung Von 1367, Wiesbaden, 1974.
[20] Hasibe Mazıoğlu, agm., s., 91.
[21] Zafer Önler, Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa) Müntehab-ı Şifa I-Giriş-Metin, TDK Yay. Ank., 1990, II-Sözlük, Simurg Yay. İst., 1999.
[22] Cemal Muhtar, İki Kuran Sözlüğü, Luğat-ı Ferişteoğlu ve Luğat-ı Kânûn-ı İlâhî, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay. İst., 1993.
[23] A. Süheyl Ünver, "İlimler Tarihimizde Aydınoğlu İsa Beyle Şahsına Ait Mecmuanın Ehemmiyeti Hakkında" Belleten, TTK, C., XXIV, S., 93-96, Ank., 1960, s., 448.
[24] Bursalı Mehmet Tahir, age., s., 493.
[25] Mazıoğlu, agm., s., 110.
[26] İstinsah tarihi, TarS.'de ve Mazıoğlu'nun adı geçen makalesinde 899/1493 şeklindedir. Fakat ketebe kaydındaki تحريرا فى اواسط اول الجماذ ين فى يوم الجمعة من شهور سنه تسع وتسعين وثمانماة cümlesinde yer alan اواسط اول الجماذين فى يوم الجمعة (iki Cemazdan birincisinin ortalarında Cuma günü) ifadesi 15 Cemaziyülevvel 899'u gösteriyor. Bu da 21 Şubat 1494 Cuma gününe tekabül ediyor.

0.2.3. Nüshaları

0.2.3.1. Tuhfetü'l-Letâyif: Süleymaniye Kütüphanesi, Ragıp Paşa Kitaplığı, Yahya Tevfik Bölümü, 189/2. (Süleymaniye nüshası).

Süleymaniye Kütüphanesi, Ragıp Paşa Kitaplığı, Yahya Tevfik Bölümü, 189 numarayla kayıtlı mecmuanın 81b-198a yaprakları arasında yer alan bu nüsha, İlyas bin Resul tarafından 899/1494 yılında istinsah edilmiştir.

Bu nüshanın yer aldığı mecmua Mehmet Sıddık el-Hüseyni tarafından Şeyhü'l-İslam Yahya Tevfik Efendi medresesine bağışlanmış, oradan Laleli'deki Ragıp Paşa Kütüphanesi'ne daha sonra da Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiştir.

19,7x13,5 (15,7x10,2) ölçülerinde, kahverengi deri cilt, miklepli, şemseli. Bu cilt esere sonradan geçirilmiştir. Eser ciltlenirken maalesef rakabe kayıtlarının çoğu kesilmiştir. Eserin muhtelif yerlerinden birkaç yaprak eksiktir. Bunları çalışmamızın metin kısmında ilgili yerlerde dipnotlar hâlinde belirttik. Ayrıca eser ciltlenirken 111. (111^{a-b}) yaprak 140^{b}-141^{a} arasına girmiştir. Metnimizi kurarken bu yaprağı ait olduğu yerde imiş gibi değerlendirdik. Mecmuanın Tuhfetü'l-Letâyif'in yer aldığı sayfalarından üçünde (167^{a}, 189^{a}, 190^{a}'da) örneğini aşağıya aldığımız vakıf mührü bulunmaktadır:

Vaḳafa hāẕā'l-kitāb
Naḳībü'l-eşrāf Meḥmed Ṣıddīḳ
El-Ḥüseynī el-Ḳāżī bi-ʿasker-i Rūm ili
sābıḳān bi-şarṭi en lā-yuḫraca min medreseti
ceddihi'l-merḥūm şeyḫü'l-islām
Yaḥyā Tevfīḳ Efendi ġufire lehumā

Bu kitabı nakibüleşraftan eski Rumeli kazaskeri Mehmet Sıddık el-Huseyni, ceddi merhum Şeyhülislam Yahya Tevfik Efendi (ikisi için mağfiret vesilesi olsun) medresesinden çıkarılmaması şartı ile vakf etti."[27]

Eser harekeli nesihle yazılmıştır. Bölüm başlıkları ve alt başlıklar, ayet ve hadisler, eserde yer alan Farsça üç rübai kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

---

[27] Günay Kut, Nimet Bayraktar, Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ank., 1984, s., 125. (Görüntüsü daha net olduğundan mührün tıpkıbasımı bu yayından alındı).

Yazmada 81[b] ile 82[a]'de 15 diğer sayfalarda düzenli olarak 13'er satır bulunmaktadır.

Mecmuanın 1[a]'da kısa kısa notlar (örneğin: "Tevrît içinde yazılmışdur ṭoḳuz dürlü kişi ḥaḳḳıda.... saru kişi ḫabîṯ olur, gözi egri / kişi... gibi.) ve Arapça birkaç beyit "ve hāzā ebyāti'l-Arabiyye li-ᶜĀṣıḳ paşa küllühüm fî evveli dîvān" kaydıyla yer almaktadır. 1[b]'de sayfa üstünde "vaḳafe li'l-ebnāi" kaydı görülmektedir. Bu kayıt Tuhfetü'l-Letâyif'in başladığı 81[b]'de sayfa üstünde de yer almaktadır.

Tuhfetü'l-Letâyif'ten önceki ve sonraki sayfalarda da bu tür kısa notlar yer almaktadır: (81[a]'da iki hadis ile birkaç Arapça ve Farsça beyit bulunmaktadır. Eserin bitimiminde 198[a]'da ise yine kısa kısa notlar bulunmaktadır: Örneğin: "Mes'ele: Bir kimesne şu ḳaynatken ṭavuġı ḳarnı yarılmadın ṣuya ṣoḳsa ve çıḳarup yumadın ebedî pāk olmaz. Bundan saḳınmaḳ vācibdür. Kenz şerhinde böyle naḳl olındı."

198[b]-199[a]'da İmâm Gazali'nin Kitâb-ı Erbâîn'inden namâzla ilgili bir parça (Türkçe) harekesiz olarak yer almaktadır.

Üzerinde çalıştığımız nüsha budur. Bu nüshanın söz varlığı *Tarama Sözlüğü* çalışmaları çerçevesinde Kilisli Muallim Rifat tarafından derlenmiştir.

Bu nüshanın Milli Kütüphane'de mikrofilmi, TDK kütüphanesinde ise mikrofilmi ve mikrofilminden elde edilmiş bir fotokopisi bulunmaktadır.[28]

0.2.3.2. Kitâb-ı Tuhfe: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Seminer Kitaplığı, nr. 3784/2. (Üniversite nüshası).

Bu nüshanın mevcudu 46 varaktır. Baş tarafı tam, sonu ise eksiktir. Elde bulunan kısmı, Süleymaniye (Yahya Tevfik) nüshasının üçte biri kadardır. Bu nüshanın ilk 23 yaprağı Sakine Yıldız son 23 yaprağı ise Nimet Kara tarafından mezuniyet tezi olarak hazırlanmıştır.[29] Her iki tezde de eser, yazarı ve nüshaları hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. İsmail Hikmet Ertaylan'ın *Tabiatname*'de[30] Tuhfe (=Tuhfetü'l-Letâyif)'den yaptığı kısa alıntı bu nüshadan alınmıştır. Sondan eksik bu nüshasının muhtasar olma ihtimali de vardır.

---

[28] Milli Ktp. Mf 1994 A1492; TDK Ktp. mikrofilm/159-1; TDK Ktp. Fotokopi/354.

[29] Sakine Yıldız, Kitâb-ı Tuhfe'nin Transkripsiyon ve Gramatikal İndeksi, (İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (Yayımlanmamış mezuniyet tezi) İst., 1972, 81 s.; Nimet Kara, Kitâb-ı Tuhfe'nin Transkripsiyon ve Gramatikal İndeksi, (İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (Yayımlanmamış mezuniyet tezi) İst., 1972, 74 s.

"Kitâb-ı Tuhfe"nin Tuhfetü'l-Letâyif'in diğer bir nüshası olduğu ilk kez tarafımızdan tespit edilmiştir.

0.2.4.. Eser Adının Tespiti

Yazar eserine TUHFE adını vermiştir:

"Tamām oldı *TUḤFE* kitābınuñ taṣnīfi." (197b/7). Biz şu gerekçelerle eserin adını tezimizde *Tuhfetü'l-Letâyif* olarak tespit ettik:

1. Bizden önce ismen de olsa eserden bahsedenlerin bu ismi kullanmış olmaları. Eseri Bursalı Mehmet Tahir, Hasibe Mazıoğlu Tuhfetü'l-Letâyif olarak kaydetmişler. Süleymaniye nüshasının TDK kütüphanesindeki mikrofilm ve fotokopisi bu isimle kayıtlıdır. Ayrıca, *Tarama Sözlüğü*'nde her cildin başında taranan eserlerin künyeleri verilirken eser, Tuhfetü'l-Letâyif olarak kaydedilmiştir.[31] Buna karşın, Üniversite nüshası üzerinde yapılan bitirme tezlerinde "Kitâb-ı Tuhfe" adı kullanılmıştır. Bu nüshayı inceleyen İsmail Hikmet Ertaylan, eserin adını aslına sadık kalarak TUHFE olarak kaydetmiştir.[32]

2. Bir çok yazarın, eserine TUHFE adını verdiği bilinmektedir. Bunlar birbirinden ayırt edilmek için çoğu zaman yazarlarının isimleriyle tamlama oluşturularak anılırlar. *Tuhfe-i Vehbi*, *Tuhfe-i Sami* vs. Bu yöntem bir bakıma aynı adı taşıyan eserlerinden ilk bakışta bir birinden ayıt edilmeleri için zorunludur.

Yazar, "Tuhfe" olarak adlandırdığı bu eserinde, ele aldığı konularla ilgili "latife" başlığı altında hikâyeler de anlatmaktadır. Eser, araştırmacılar tarafından bu yapısı göz önünde bulundurularak *Tuhfetü'l-Letâyif* olarak anılmıştır.

Biz de bu gerekçelerle ve ilk bakışta farklı bir eser intibaı bırakmamak için *Tuhfetü'l-Letâyif* ismini kullandık.

Letâyif kelimesi eserde bir kez *leṭā'if* (123a/4) beş kez de *leṭāyif* (123a/2, 8, 10; 140a/9; 197b/12) imlâsıyla yer almaktadır. Benzeri hemzeli kelimeler "ʿAzrāyil

---

[30] Ertaylan, age., s., 3.

[31] Tuhfetü'l-Letâyif'in de içinde yer aldığı mecmua, Mehmet Sıddık el-Huseynî tarafından, dedesi Yahya Tevfik Efendi medresesine vakfedilmiştir. Eser, Defter-i Kütübhane-i Yahya Efendi'de 189 numara ile "Kitâb mine'l-Mev'ize" adıyla kayıtlıdır. Bu kayıt aslında Tuhfetü'l-Letâyif'in de içinde bulunduğu mecmuayı göstermektedir. Mecmua tek eserden ibaret, dili de Arapça sanılmıştır. Bkz. Defter-i Kütübhane-i Yahya Efendi, Dersaadet, 1310, s., 16.

[32] Ertaylan, age. s., 3.

(<ʿAzrāʾil), Cebrāyil (<Cebrāʾil), Mikāyil (<Mikāʾil)" gibi eserde çoğunlukla y'li yazıldıkları için bu kelimeyi de eserin adını tespit hususunda *leṭāyif* olarak aldık.

0.2.5. Muhtevası

Yazar eserini üç bölüme ayırmıştır:

1. Bölüm: Tevhid Latifeleri

İlk kısım *tevḥīd laṭīfelerin* bildürür (81b/7-123a/11).

2. Bölüm: Namazın Sırları ve Hükümleri

Kitābuñ ikinci kısmına şürūʿ kılalum... Bu kısm içinde *namāz sırların ve aḥkāmların* beyān kılısaruz. 123a/11-178a/6).

Her ne kadar yazar, bu bölümde namaz sırları ve hükümleri üzerinde duracağını söylüyorsa da, bu bölüm klâsik bir fıkıh kitabı özeti mahiyetindedir. Tıpkı klâsik fıkıh kitapları gibi "suyun ahvali" ile başlamakta, taharet, teyemmüm, gusül, mesh, namaz... konularıyla devam etmektedir. Eserde, su ahvali (123b/2), taharet (124b/13 –sondan eksik-), teyemmüm (126a/1 –baş tarafi eksik-), gusl (127a/7), mesh (127a/11), sefer namazı (127a/2), savaşta namaz (128a/12), abdest ve namazın hikmeti ve sırrı (129a/8), zekat sırrı ve hükmü (162b/1), öşr (174a/7) ve ramazan orucu (174a/10) konularına kısa kısa değinilmiştir. Bu konular anlatılırken hükümlerinden çok sırları/hikmetleri üzerinde durulmuş, konu ile ilgili "latife"lere yer verilmiştir. Böylece konu daha da ilgi çekici hâle sokulmuştur. Bu bölümü klâsik fıkıh kitaplarından ayıran özellik de budur.

3. Bölüm: Adalet

Kitābuñ üçünci kısmına başlayalum. Bu kısmda *ʿadl* beyān kılalum. (178a/7-197b/7).

Bu bölümde adaletin tanımı (178a/8); mahallede, obada adalet (185a/11); hısımlar ile adalet (186b/3); halk ile tebaa (raiyyet) ile adalet (188b/4) ve adam öldürmek (193b/3) konularına değinilmiştir.

Tuhfetü'l-Letâyif telif bir eserdir. Yazarın ifadelerinden bunu anlamak mümkündür.

Hergiz bu mesʾeleʾi kimesne bu taḥḳīḳile yazduġı yoḳdur. İllā ben duʿācı ḫuẕāvendigārum devletinde yazdum. 171a/13-171b/1

ʿĀlem ʿālimleri yazuḳ ḳaç idigin bilmek içinde ḥayrān olup dururlar. Kim dört dir, kim yidi dir, kim ṭoḳuz dir, kim on dir, kim on iki dir. İllā ben żāʿīf duʿācı āşikāre rūşen saġışıla şeksüz ṭoġru yazdum. 185a/8-11

Maʿlūm olsun kim hergiz namāz sırrın bu taḥḳīḳile kimesne kāġıda yazmamışdur. 140b/12

Va'llāhiçün bu laṭīfe daḫı nādirdür, bulınmaya. 150b/2-3

Muḥaḳḳiḳler dirneşüp namāz rekʿatları ʿadedi bişliginde söz fikr eylerlerse işbu taḥḳīḳden yig yā buncılayın taḥḳīḳ ḥikmetlü eyitmeyeler. Mübārek olsun, bu sānihler bu bedīʿler ṭāliblere. Gelelüm bu baḥs içinde muḳallidler sözlerine. 150a/4-6

Fakat, yazar eserini hazırlarken birçok Arapça kaynaktan da faydalanmıştır.

Bu kaynaklar arasında tefsirler ve tarih kitapları da vardır: Tefsīrlerde şöyle gördüm kim... 112a/13; Tefsīrde, bıçaḳ nicesi kesmedügin İsmāʿīlüñ boynın, on ḳavl meẕkūrdur. 159a/7; Müfessirlerüñ birincesi eydürler kim... 161a/9. Tevārīḫ ehli eydürler: "Sekiz yüz biñ ādemiyi ol gün yir aşaġa aldı." 190b/5.

Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh ʿaẓametin kim şerḥ eyleyübildi kim ben żaʿīf ḳılubilem. Eger deñizler mürekkeb olup [123ª] aġaçlar ḳalem olup yirler gökler ṭolusı kāġıd olup dükeli ādemīler cinnīler ve firişteler yazıcı olurısa lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh ṣevābın ve leṭāyifin yazamayalar. Eger bu żaʿīf ḳul anı yazmaḳ üstine olurısam yüz ṭabaḳ kāġıdı lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh leṭāʾifinden ṭolduru yazam dükeli ʿulemā sözi ve muḥaḳḳiḳler sözi ola, andan ṣoñra yazmaduġum artuḳ ola. Eger yazduġumdan ḥāliyā bu dükeliyile kim iḫtişār eyledük, yine bu resme bu luṭfa bizden ilerü hīç kimesne ʿulemādan lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh

leṭāyifin böyle cemᶜ eylememişdür. Bunı cemᶜ eylemege tevfīḳ Ḥaḳdan idi. 122b/12-123a/8

Yazar miraç hadisesini anlatırken, bu konu hakkında yüz yirmi kitaba baktığını belirtmektedir:

Resūl ḥażreti Tanῆrı teᶜālānuñ ḳuvvetile Tanῆrıyı baş gözile gördi, nitesüz niteliksüz. Ṭoġru söz işbudur. İşbu maᶜnīde ne-kim ayruḳsı dirlerse ṭoġru degüldür. *Yüz yigirmi mücelled kitāba naẓar ḳıldum tā neydügin miᶜrāc aḥvālinde bilince.* Ḫuẕāvendigārum yitincekler kitāblarına ve sözlerine iltifāt ḳılmaya inşāᵓa'llāhu teᶜālā. (99a/12-99b/3).

Ayrıca yazar, "ulema" (94b/8; 150a/7; 150b/3...), "muhakkik" (149a/12; 150a/4) ve "mukallit" (150a/6)lerin sözlerine, "muteber kitaplar"dan "ulu"ların rivayetlerine de (100b/13) yer verir. Ancak bu muhakkik ve mukallitlere ait sözlerin yer aldığı eserlerin, ululardan yaptığı nakillerin yer aldığı "muteber" kitapların adlarını kayt etmez. Sadece 130b/1'de yer alan latifenin Muhammed Şehristanî (satır üstünde Hemedanî)'nin *Eâcib* isimli eserinden aktardığını belirtmektedir:

> "Laṭīfe: Eᶜācib kitābında Şeyḫü'l-islām Muḥammed-i Şehristānī şöyle getürmiş kim, "Tevrīt kitābında Tanῆrı teᶜālā Mūsāya şöyle ḫaber virmiş kim..." 130b/1-3.

Eserde "latife" başlığıyla yer alan hikâyelerin büyük bir kısmı benzer dinî-mevizevî eserlerde anlatılan popüler hikâyelerdir. Bu hikâyeleri aynen ya da çok az değişik şekilleriyle aynı konuda kaleme alınmış benzer eserlerde veya tarihî-menkıbevî eserlerde bulmak mümkündür. Burda bir örneğini vermekle yetineceğiz.

Tevârîh-i Şâhî fî Ehâdîs-i İlâhî[33] isimli bir tarih kitabında *Tuhfetü'l-Letâyif*'te yer alan hikâyelerin azımsanmayacak bir kısmı yer alır. Yerinde inceleme imkânını bulduğum bu eserden birkaç hikâyeyi aşağıya alıyorum:

[33] Süleymaniye Ktp. Lala İsmail, 306 Yazarı, İbrahim. İstinsah tarihi, 980/1572.

Tevārīḫ-i Şāhī fī Eḥādīṯi İlāhi

[11b] (17) Ḥikāye: Nitekim Yūnus peyġāmber a.s. ḳavminden incinüp içlerinden çıḳup gidicek ḫiṭāb-ı [12a] (1) izzet, Cebrāyil-i emine yetişdi: "Ṭur, yā Cebrāyil. Ḳahhārlık ṣıfatı ḥarekete geldi. Ḫışm ṭonıla (2) libāslan. Yitmiş bin ᶜazāb firiştesile eşlen, cehennem odından igne yurdusunca od al. Ziyāde (3) alma-kim Maġribden Şarḳa yaḳup kül idersin. İlet Yūnusı inciden ḳavmün üzerine ṭut. (4) Yaḳup kül eyleye anları. Ne-kim şimdiye degin ᶜazāb itmedügüm ol ulu ᶜālim ḳulum berekātıla (5) idi. Çün aralarından incinüp çıḳdı vaktidür kim rüsvāy olalar. NÜKTE: Vāy (6) ol ḳavme kim aralarından bir ᶜālim ḳul incinüp çıḳa. Ḥaḳ teᶜālānuñ ḫışmı geldügi ol olur, (7) zevāl yaklaşduġı daḫı ol olur. Saᶜādet ol ḳavme kim ᶜulemā ol ḳavme yüz dutalar. Zevāl-ı (8) devlet nişānıdur ᶜālimler gitmekligi.

Tuḥfetü'l-Leṭāyif

Ḥikāye: Ol vaḳtin kim Yūnus peyġamber ᶜaleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-selām (7) ḳavminden incindi, bunlaruñ arasından çıḳdı. Ḫiṭāb geldi Cebrāyile (8) ki, "yā Cebrāyil ayruḳ ne ṭurursın?" Cebrāyil eydür: "İlāhī, ne buyurursın?" Eydür: (9) "Tīz ḫışm ṭonın gey. Yitmiş biñ ᶜaẕāb firiştesin bile al. Var ṭamudan (10) bir igne yurdusınca od al. Eger artuḳ alurısañ yir yüzi gün ṭoġusından (11) batusına degin hep ḳapḳara yaḳılur. İlet, ol Yūnusı inciden ḳavmüñ üzerlerine (12) ṭut. Bir kezden ḳamusın ḳapḳara yaḳ. Bunlara ᶜaẕāb inmedügi ol ulu bereketinde-(13)-yidi. Çün bunlaruñ aralarından incinüp çıḳdı, bunlar imden girü rüsvāy [107ª] (1) olsalar gerek." Vāy ol ḳavme kim bunlaruñ aralarından bir ḳavm incinüp (2) çıḳa. Tañgrıdan ḫışm geldügi daḫı ol olur, zevāl yaḳlaşduġı daḫı ol (3) olur. Saᶜādet ol ḳavmüñ kim ᶜulemā anlardan yaña yüz ṭutalar. Devletsüzlik (4) ol beẕ-baḫtlaruñ kim ᶜulemā anlardan incinüp ḳaçalar. Devlet gitmeklik nişānı, (5) bunlaruñ gitmekli[g]idür

Geldik söze. Cebrāyil ʿazāb odından ol ḳavme götürücek (9) yaşamış pīrler ve yigitler Yūnus bunda mı girdü mi didiler. Gördiler gitmiş. Eyitdiler: Yūnusı incitdünüz, (10) didigin ṭutmadunuz. Ḳarış virdi, üzerüñüze ʿazāb indi, didiler. Aralarında (11) çoḳ yaşamış pīrler bir yire dirneşüp eyitdiler: İy ḳavm, tevbe ḳıluñ, īmān getürüñ, gönlüñüz yumu-(12)şaduñ. Andan eliñüz (harekeli) içine kelīme-i lā ilāhe illā'llāh yazuñ. Oda ḳarşu dutuñ. Şāyed ki od üzerüñüz-(13)-den defʿ ola. Bir kezden ayalarına kelīme-i tevḥīdi yazdılar, oda ḳarşu dutdılar. Od Ḥaḳ teʿālā adın (14) göricek inmedi. Cebrayil, yā od niçün inmezsin, didi. Eydür, yā emīna'llāh nice ineyim ayalarında beni (15) yaradan Ḥaḳ teʿālā adı var. Ḳarşu dutdılar. Der-hāl ḫiṭāb-ı ẕü'l-Celāl yitişdi ki "iy od, inme" (16) ol ad berekātında Yūnusı gine göndersem gerek. Gönülleri yumşansun, īmān getürsünler, uçmaḳ ehlinden (17) olsunlar, didi.

(TevŞ., 11b/17-12a/17).

Girü varalum sözümüz üzerine. Cebrāyil ol odı götürdi, (6) ol ḳavmüñ üzerlerine ṭutdı. Yaşamış ḳocalar varıdı, yigitlere eyitdiler: "Görüñ (7) Yūnusı bunda mıdur, yoḫsa gitmiş mi?" Gördiler, Yūnus gitmiş. Pīrler (8) eyitdiler: "Yūnus ḳarış virdi. Uş üzerüñüze ʿaẕāb geldi." Aralarında (9) bir çoḳ yaşamış ulu pīr varıdı. Ol eyitdi: "İy ḳavm, tīz dirneşüñ, (10) bir kezden tevbe ḳıluñ. Īmān getürmege gönlüñüz yumşaduñ. Andan ayalaruñuza (11) lā ilāhe illā'llāh yazuñ ve ol oda ḳarşu ṭutuñ. Bāşed kim, ol od üzerüñüze (12) inmeye." Bunlar daḫı ayalarında bir kezden lā ilāhe illā'llāh yazdılar daḫı ol oda (13) ḳarşu ṭutdılar. Od ol adı göricek inmedi. Cebrāyil eydür: "Yā od niçe inmezsin?" [107^{b}] (1) Eydür: "Yā emīne'llāh nite ineyüm bu ḳavmüñ üzerlerine kim bunlaruñ ayalarında beni (2) yaradan, viribiyen Tañrınuñ adı ola." Tañrı teʿālā buyurdı kim "iy od, bunlaruñ üzer-(3)-lerine inmegil. Bunlara ol ad berekātında Yūnusı girü viribiyem. Gönüllerin yumşadam, (4) īmān getüreler. Dükeline uçmaḳ virem."

(TuhL., 106b/6-107b/4).

Tevārīḫ-i Şāhī fī Eḥādīşi İlāhi

[36b] (2) ... Ḥikāyet-i ᶜacībe: Evliyādan bir velī varıdı. Nā-(3)-mudār... Manşūr ᶜAmmār, raḥmetuᶜllāhi ᶜaleyh, vaᶜiżidi. Müsülmānları Ḥaḳ teᶜālā yolına (4) daᶜvet iderdi. Bir gün göñline düşdi kim ayruḳ vaᶜẓ itmeye velī fikrde idi ki Raḥmānī midür bu (5) işāret yoḫsa şeyṭānī midür. Endīşe deñizinde müstaġraḳ iken āvāz işitdi ki yā ᶜAmmār (6) evvel nefsüñi ögütle andan ġayrı ögütle. ᶜAmmār tevbe ḳıldı kendüm ögütleyeyim didi. Bize zamān ᶜibādete (7) meşġūl oldı. Bir gice ol faḫr-ı kāyināt peyġāmber ḥażretin düşinde gördi. Vatdı kim resūlüñ (8) ayaġına düşe. Resūl yüzin çevürdi. ᶜAmmār, zārılıḳ ḳıldı. Suçum ne yā resūla'llāh, didi. Resūl (9) ḥażreti ᶜa.s. eydür: "Yā ᶜAmmār, revā mıdur kim ehl-i tevḥīdden naṣīḥatı esirgeyesin." ᶜAmmār eydür: "Yā resūla'llāh ḳula-(10)-ġuma ün geldi.

Tuḥfetü'l-Leṭāyif

Ḥikāye: Evliyālardan bir ulu varıdı. Aña Manşūr bin (8) ᶜAmmār dirlerdi. Vāᶜiżidi. Müsülmānları Tañrı yolına daᶜvet ḳılurdı. (9) Bir gün mescidinde otururken göñline şöyle düşdi-kim ayruḳ vaᶜẓ (10) eyitmemek gerek. Manşūr eydür: "ᶜAceb bu fikr baña Raḥmāndan mıdur yoḫsa (11) şeyṭāndan? Bu endīşedeyiken bir ün geldi ḳulaġına kim: "Yā Manşūr (12) ilk nefsüñi ögütle. Eger nefsüñe senüñ ögüdüñ ḳoyarısa ayruḳlara daḫı ögüt (13) vir yoḫsa kendüzine ḳoyurmaduġuñ ögüdi ayruḳlara virme." ᶜAmmār tevbe ḳıldı kim [115ª] (1) kendüzin ögütlemeyince kimseye ögüt virmeye. Bir zamān ṭāᶜate meşġūl (2) oldı. Bir gice ᶜAmmār, Muḥammed-i Muṣṭafāyı düşinde gördi. Yügürdi, vardı ᶜAmmār, (3) resūlüñ ayaġına düşmege; resūl ᶜAmmārdan yüzin dönderdi. ᶜAmmār zārılıḳ (4) ḳılur, eydür: "Yā resūla'llah, ne suç ḳıldum kim benden yüz dönderdüñ?" (5) Resūl eydür: "Yā ᶜAmmār, revā mıdur kim lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenlerden (6) naṣīḥatı esirgeyesin?" ᶜAmmār eydür: "Yā resūla'llāh, ḳulaġuma ün geldi kim

Resūl eydür: Ol ün şeyṭān-ı laʿīn ünidi. ʿAmmār eydür: "Yā resūla'llāh, şeyṭān bunuñ bigi (11) eyü ögüt virür mi?" Resūl eydür: "Ögüt eylügine baḳma, anuñla ne şevābdab ḳalduñ anı gör, yā ʿAmmār. Ol (12) Tañrı ḥaḳḳıçün ki Muḥammedüñ nefsi anuñ ḳudret-i ḳabżasındadur yüz yıllıḳ namāzdan bir yaluñuzca (13) ögüt ehl-i īmāna virmek yigrekdür. Yüz biñ kāfir öldürmekden Ḥaḳ yolında müʾmine bir ögüt virmek yigrekdür. Yüz (14) kez taṭavvuʿ ḥacdan bir müʾmine bir ögüt virmek yigrekdür. Yā ʿAmmār ögüt virmekden ulu ṭāʿat yoḳdur. (15) Zinhār şöyle eyle kim ölüm seni vāʿiẓlıḳ içinde bula. Yā ʿAmmār vāʿiẓlıḳ evvlā Allāh teʿālā vaẓīfesidür kim (16) ḳulların ögütler. Andan benüm mertebemdür. Vāʿiẓ benem. Andan Ebū Bekrdür. Andan ʿÖmerdür. Andan ʿOṯmāndur. (17) Andan ʿAlīdür.

vaʿẓ eyitme, kendü nefsüñi ögütlemeyince." Resūl eydür: "Ol ün, şeyṭān-ı (8) laʿīn üniyidi." ʿAmmār eydür: "Yā resūla'llāh, yaʿnī şeyṭān bunuñ gibi eyü (9) ögüt daḫı virür mi kimesneye?" Resūl eydür: "Yā ʿAmmār, ol ögüt eyüligine (10) baḳma, şuña baḳ kim ol ögüdile seni ne ṯevābdan girü ḳodı." Resūl eydür: (11) "Yā ʿAmmār, ol Taṅrı ḥaḳḳıçun kim benüm nefsüm anuñ ḳudreti (12) ḳabżasında esīrdür kim yüz yıllıḳ namāzdan kim dükeli iḫlāṣıla ola, bir yaluñuz (13) ögüt bir lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyene virmek yigrekdür. Yüz biñ [115^{b}] (1) kāfiri Tañrı ʿışḳına öldürmekden bir ögüt bir müʾmine virmek yigdür. Müsülmānlara (2) dīn içinde bir yaluñuzca ögüt virmek ṯevābı yüz ḥac ḳılmaḳ ṯevābından yigrekdür. (3) Yā ʿAmmār, dīn içinde hīç ʿibādet ögüt virmekden yuḳarurak yoḳdur. (4) Zinhār şöyle ḳılġıl kim öldügüñ vaḳtin ölüm seni vāʿiẓlıḳ içinde bula. (5) Yā ʿAmmār, ilk vāʿiẓ Taṅrıdur ḳullarına ögütler virdi. Andan vāʿiẓlıḳ (6) benüm mertebemdür. Vāʿiẓ benin, benden ṣoñra Ebū Bekrdür, Ebū Bekrden ṣoñra (7) ʿÖmerdür, ʿÖmerden ṣoñra ʿOṯmāndur, ʿOṯmāndan ṣoñra ʿAlīdür, ʿAlīden (8)

Yā ᶜAmmār selām saña eger vaᶜẓı ḳomazısañ". ᶜAmmār eydür: "Yā resūla'llāh vaᶜẓlıġumda [37a] (1) ḳavī olsam ḫoşdur. Yā resūla'llāh, ᶜcizem." Resūl eydür: "Yā ᶜAmmār, eger bahā istemezsen müsülmānları (2) vaᶜẓ itmege, bir baḫşīş virürin saña." Yā ᶜAmmār, tevbe olsun kim dünyā içün vaᶜẓ itmeye. "Aç aġzuñı." (3) Açdı. Bir kez tükürdi. Ol ḥālet içinde uyandı. Aġzını şekerden ṭatlu buldı. Andan ṣoñra yigirmi (4) yıl vaẓ itdi. Muṭālāᶜaya muḥtāc olmadı. ᶜAmmār dünyādan gidicek velīler ṣāliḥler düşde gördiler: "Senüñle (5) Ḥaḳ teᶜālā ne muᶜāmele ḳıldı" didiler. Eydür: "Zinhār lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh zikrin dimekden (6) bir laḥẓa ḫālī olmañ kim yüz ṣuyı Ḥaḳ ḥażretinde ol kelīmeᵓi dimekde imiş...

(TevŞ., 36b/2-37a/6)

ṣoñra, yā ᶜAmmār selām olsun saña eger vaᶜẓı ḳomazısañ!" ᶜAmmār eydür: (9) "Yā resūla'llāh, ögüt virmeklik içinde ḳavī olsam yavlaḳ ḫoşıdı. (10) Yā resūla'llāh, żaᶜīfven hem ᶜācizven." Resūl eydür: "Yā ᶜAmmār, eger sen (11) vaᶜẓı müsülmānlara eydivirmege bahā istemezseñ ben saña baḫşiş (12) vireyin." ᶜAmmār tevbe ḳıldı kim dünyāyıçun vaᶜẓ eyitmeye." Resūl eydür: "Aç (13) aġzuñı." ᶜAmmār, aġzın açdı. Resūl, bir kez tükürdi. Ol ḥālet içinde [116ª] (1) uyanur, aġzı için şekker cülābından ṭatluraḳ bulur. Andan girü yigirmi yıl (2) vaᶜẓ eyitdi. Hergiz müṭālaᶜaya muḥtāc olmadı, yiyesiye iştihāsı (3) olmadı. ᶜAmmār kim vaṣfın didüm dünyeden gitdükden ṣāliḥ velīler (4) düşde gördiler. Eyitdiler: "Tañrı senüñile ne ḳıldı?" Eydür: "Zinhār lā ilāhe (5) illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh dimekden bir laḥẓa ḫālī olmañ kim Ḥaḳ (6) ḥażretinde yüz ṣuyı anı eyitmegile imiş....

(TuhL., 114b/7-116a/6)

Mansur b. Ammar'ın başından geçtiği belirtilen bu hikâyede, Tuhfetü'l-Letâyif'te Mansur yerine Ammar (babasının) ismi de kullanılmıştır. Benzeri terkipler gibi bunun da, şahıs ("Mansur") adı belirtilmeyince bin ʿAmmār/ibn ʿAmmār (Ammâr oğlu) şeklinde kullanılması gerekirdi. Yazar, Mansur ve Ammar isimlerini aynı şahıs için karışık kullanmıştır. Hikâyenin Tevārīḫ-i Şāhī fī Eḥādīṣi İlāhi'deki şekline baktığımızda ise yazarın bu kullanımı nispeten düzeltme yoluna gittiği anlaşılıyor.

Tuhfetü'l-Letâyif'te 109b/13-110b/12 arasında yer alan Rābiʿa-ʾı ʿAdeviyye hikâyesi Tevārīḫ-i Şāhī fī Eḥādīṣi İlāhi'de 33a/10- 33b/11 arasında yer alır: Kısa bir bölümünü aşağıya alıyoruz:

Tevārīḫ-i Şāhī fī Eḥādīṣi İlāhi	*Tuḥfetü'l-Leṭāyif*
[33b] (2) ...Rābiʿanu bir (3) eski ʿabā çārı vardı. Otuz ḳırḳ yirde ḫurma yapraġıla yaması vardı. Yanında ḳodı, namazlaġu (4) üstinde. Bir uġrı ḳapuya geldi, içerü baḳdı. Gördi bir ʿavrat uyur, ḳatında bir çār var. (5) Eydür: Ḥāliyā ḫaylī niʿmetdür bu çār-ı دلغی dahı, didi. Girdi içerü çāru ḳoltuġına aldı çıḳmaḳ diledi. (6) Gördi bu muḫtaṣar evüñ duvarları demürden oldı...	**[110a]** (13) ...Rābiʿanuñ dünyālik **[110^{b}]** (1) maʿnisinde bir eski ʿabā çārı varıdı. Otuz yirde ḫurmalıġıla anı yamayup (2) ṭururdı. Anı yanında ḳodı. Namāzlaġusı üzerinde secdeye vardı, birez ımızġandı. (3) Ol uyıyıcaḳ bir uġrı ḳapuya geldi, içerü baḳdı. Gördi bir ʿavrat uyur, (4) bir çār ḳıyında ṭurur. Eydür: "İşbu çārısa cehān fütūḥdur." Ḳapudan (5) içerü girdi, çārı ḳoltuġına ḳoydı, diledi kim çıḳa. Görür kim bu muḫtaṣar ev dīvārları (6) demürden olmış...

Bu hikâyede dikkati çeken husus Tuhfetü'l-Letâyif'teki "İşbu çārısa cehān fütūḥdur." ifadesine karşılık, Tevârîh-i Şâhî fî Ehâdîsi İlâhî'de "Ḥāliyā ḫaylī niʿmetdür bu çār-ı دلغی dahı" ifadesinin yer almış olmasıdır.

Bu iki eserde ortak olan hikâyeleri çoktur. Örneğin, Tuhfetü'l-Letâyif'te, 117b/1-118a/6'daki hikâye (Beyazıt-ı Bestami ile ilgili), Tevârîh-i Şâhî fî Ehâdîs-i İlâhî'de 34a/8-34b/3 arasında yer alır.

Tuhfetü'l-Letâyif'te 107b/9-109b/12'deki hikâye, Tevârîh-i Şâhî fî Ehâdîs-i İlâhî'de 32a/5-33a/10 arasında yer alır.

Tuhfetü'l-Letâyif'te 88b/13-90a/7'deki latife, Tevârîh-i Şâhî fî Ehâdîs-i İlâhî'de Hikāyet-i Garîbe başlığıyla 31a/1-31b/10 arasında yer alır.

Tevārīḫ-i Şāhī fī Eḥādīṯi İlāhi

[38a] (10) Nitekim Bāyezīd-i Besṭāmī raḥmetu'llāhi ʿaleyhi buyurur: Şerīʿat (11) ekmege beñzer, tarīḳat ekmegi yimege beñzer. Hakīkat ekmegi yiyüp siñmege beñzer. *Şerīʿat* bilmedin *ṭarīḳat*dayım (12) dise bir kişi etmek eline almadın, görmedin, yimedin etmegi çeynedüm demeye beñzer. Ṭarīḳat yolında sülūk itmeden (13) *ḥaḳīḳat*e irdim diyen etmegi yimedin, çeynemedin, görmedin siñdü deyene (harekeli) beñzer.

Tuḥfetü'l-Leṭāyif

[120b] (6) Sulṭānu'l-ʿārifīn Bāyezīd-i Besṭāmī raḥmetu'llāhi ʿaleyhi buyurur kim: (7) "Şerīʿat etmege beñzer, tarīḳat ol etmegüñ yimegine beñzer. [Ø Ø Ø Ø Ø] Biregü eyde (8) kim ben *şerīʿat* ʿilmin oḳumadın *ṭarīḳat*davan diye, şuña beñzer kim (9) biregü etmek eline almadın çeynedüm diye. Biregü kim ṭarīḳatı verziş (10) eylemedin eyde kim ben *ḥaḳīḳat*e irişdüm, ol şuña beñzer kim biregü eyde (11) ben etmegi görmedin yimedin çeynemedin yutmadın bana siñdi. Hīç kimse (12) ol sözi ḳabūl eylemeye."

Yukarıdaki karşılaştırmada Tevârîh-i Şâhî fî Ehâdîs-i İlâhî (=TevŞ.)'deki "Hakīkat ekmegi yiyüp siñmege beñzer" cümlesi Tuhfetü'l-Letâyif(=TuhL.)'te [Ø Ø Ø Ø Ø] (yok)tur. Fakat bu cümlenin paralelindeki TevŞ.'nin "Ṭarīḳat yolında sülūk itmeden *ḥaḳīḳat*e irdim diyen..." ifadesi TuhL.'te "ṭarīḳatı verziş eylemedin eyde kim..." şeklinde ifadesini bulur. Bu ikinci cümlenin TuhL.'te yer alması birinci cümlenin ("Hakīkat ekmegi yiyüp siñmege beñzer") TuhL.'te de mevcudiyetini gerektirir. Belki de bu cümle istinsah esnasında gözden kaçmıştır.

TuhL.'te bu alıntının devamında yer alan 120b/12-121a/5 kısmı TevŞ.'de yer almamaktadır. TevŞ.'de yukarıdaki alıntının devamın olan Şeyh Ebu Hafs-ı Haddad'ın

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

şeriat, tarikat, hakikat hakkındaki benzetmeleri (TevŞ., 38a/14-38a/17), TuhL.'de 121a/5-11 arasında yer alır.

TuhL.'te 88a/4-88b/10 arasında yer alan "hikaye", TevŞ.'de 30b/5-31a/1 arasında "hikayet-i acibe" başlığıyla yer alır.

TuhL. 104b/1-105a/9 arasında yer alan "latife", TevŞ.'de 22b/3-16 arasında yer alır. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

TuhL.'te olduğu gibi, TevŞ.'de de bir çok eserden faydalanıldığı belirtilmiş fakat kaynak ismi zikredilmemiştir. Biz burada ortak hikayelerin görmezlikten gelinemeyecek derecede *çokluğuna* dikkatleri çekmekle yetineceğiz.

Eserde, konusu itibariyle mevizevî bir eser olduğundan, yazarın bazı konular hakkında düşüncesini de öğrenmek mümkün oluyor:

XII.-XIV. yüzyıllarda, Anadolu Mevlevilik ve Babailik adında iki mühim ana tarikatin tesiri altında olduğu bilinmektedir.[34] Yazar, Babailiği eserinde yermektedir:

"Muḥammed-i Muṣṭafā dīni gibi dīn içinde ol dīnüñ aydınlığı ḳıyında, gün nūrı ay nūrı ḳarañulıḳ gibidür. Şerʿ çırāġın ḳoya, *Bābāyilik* ḳarañulıġına ṭala. Anuñ ziyānların ḳanḳı deftere ṣıġırayın. Yüz biñ şükür ol pāẕişāhlar pāẕişāhına kim ḫuẕāvendigāruma ḥaḳ neydügin bildiripdür, kendü ʿināyetile, bāṭıldan ve bidʿatden anuñ ḥażretin ṣaḳlayupdur." (170a/4-8).

Yazarın zekat konusunda anlattıklar da dikkat çekicidir. İşte zekatın kimlere verilmesi gerektiği hususunda anlattıklarından bir kesit:

"Eyitdiler: "Yā resūla'llāh, *bir kişi kim ṣatu bāzārı ḳodı, bir bucaḳda oturdı, müsülmānlara duʿā ḳılur.* Aña daḫı virmek var mı?" Resūl eydür: "Ol kişi borcın öder. Borcın öder kişi kendü maṣlaḥatında olur. Kendü maṣlaḥatında yüriyen ḳanı, müsülmānlik maṣlaḥatında yüriyen ḳanı. Ol Tañrı ḥaḳḳıçun kim beni girçekligile peyġamberlıġa viribidi kim *yüz biñ mükāşif ʿilimsüz zāhidden bir kāhel ṭālib ʿilm yigdür.*" Eyitdiler: "Yā resūla'llāh, kendü borcın nite öder?" Eydür: "Müsülmānlara duʿā ḳılmaḳ her bir müsülmāna vācibdür. İllā ġazā ve ṣevāb ḥāṣıl olmaḳ ol kişiyedür kim ayruġa Ḥaḳ yolın ögrede." Yedi keze degin ṣordılar kim "*zāhidlere* zekāt virelüm mi.?" Degme kezde buyurdı: "*Ṭālib ʿilme* virüñ." Sekizincide eyitdi: "Virüñ zāhidlere daḫı eger hīç nesnesi yoġısa ve ḳazanmazısa." (169a/5-169b/1)

[34] Uzunçarşılı, age., s., 214.

Hatta yazar biraz daha ileri giderek "zekat verilebilen fakir ve miskin sınıfını tamamen belli vasıflardaki "ṭālib ʿilm"le sınırlıyor:

"Zekāt faḳīrlerüñdür daḫı miskīnlerüñdür." Bu āyetde bilindi kim zekātı faḳīre miskīne virmek gerekdür. İmdi faḳīr kim miskīn kim, bilmek gerek kim bunlara vireler. Resūle şormışlar kim: "Faḳīr kim miskīn kim?" Resūl buyurmış: "*Faḳīr, kitābı var, yimekligi yoḳ ṭālib ʿilmdür; miskīn, oḳıyası kitābı yok, yimekligi daḫı yoḳ ṭālib ʿilmdür.*" (171a/7-9).

"Eyitdiler: "Yā resūla'llāh, fuḳarā kimlerdür bildük, mesākīn kimlerdür?" Eydür: "Faḳīr, *dīn ʿilmi ṭālibi*dür kim kitābı var oḳuyası, ayruḳ ḫarc eyleyesi nesnesi yoḳ. Miskīn ol *ṭālib ʿilm*dür kim kitāb alası nesnesi yoḳ." (170a/8-11).

Yazarın ikinci bölümde fıkhî meselelere dair verdiği bilgiler -özellikle zekat konusunda- ve orucun şartlarından olan "niyet"i Hanefi mezhebince tarif etmesi onun bu mezhepten olduğunun delili olabilir.

Niyyet oldur kim yā dilile yā gönlile eyde: "İlāhī, senüñ buyruġuñ yirine gelsün diyü bugün giceye degin yimekden içmekden cimāʿdan saḳınurvan ramażān içinde, sen ḳabūl eylegil." Ebū Ḥanīfe niyyeti bi-ʿaynihā uşböyledür. 174b/2-5

Tuhfetü'l-Letâyif'te geçen ve kime ait olduğu belirtilmeyen üç Farsça rübaiden biri (156a/8-9) Mevlana Celaleddin-i Rumî'ye aittir.

0.2.6. Dil ve Üslûbu

Eserin dili sadedir. Dilinin sade olmasında tür ve konunun payı olduğu gibi eserin konuşma dilinin yazı dili hâline getirildiği XIV. yüzyıla ait olmasının da payı vardır.[35]

Üslûbu akıcıdır. Mevizevî bir eser olduğundan anlatım tarzı senli-benlidir.

İy ata, eger ben gidersem senüñ bir oġluñ daḫı var İsḥaḳ adlu. Anuñıla eglenesin. *İllā ben yigitcük, bir cānım var*" 158a/12-13

"İllā ben yigitcük, bir cānım var" cümlesini gayet tabii bir şekilde "illā ben yigitcügüñ bir cānı var" şeklinde de yazabilirdi. Ancak yazarın tercih ettiği şekil nutuk/hitabet/vaaz üslubuna uygun iken ikincisi daha kitabîdir. Aynı anlamı ifade eden

[35] Bkz. Zeynep Korkmaz, Marzubân-nâme Tercümesi, Ank., 1973, s., 82.

bu iki cümleden birincisinin dinleyicilerin ruhunda bıraktığı tesir ile ikincisinin bıraktığı tesir şüphesiz bir olamaz.

"Bayram olduġı vaḳtin şol ḳamu yavuz ḫasletler mü'minden gitmiş ve yirlerine eyü ḫasletler gelmiş Ø, nefs zebūn olmış Ø, şeyṭān aldaġuçlıġı geçmiş, bāzār Raḥmānuñ olmış Ø. Mü'min bu ẕevḳleri göricek bayram eyler." 177a/3-6.

Bu cümlede, Ø işaretiyle belirttiğimiz yerlere "olur" fiili getirilebilirdi. Lakin yazarın tercih ettiği şekil esere genelde hakim olan hitabet/vaaz üslûbunu daha iyi yansıtmaktadır.

Cümleler genellikle kısadır. İfadedeki tesiri artırmak için yer yer cümlenin vurgulanmak istenen öğesinin çeşitli sıfatlarla tavsif edilmek suretiyle basit bir cümlenin uzatıldığı da olur. Bu da vaaz/hitabet metinlerinde sık görülen bir özelliktir.

"Ḥaḳ oldur kim her dem şol sarāyları ḫarāb ḳılıcı, şol dirnekler ṭaġıdıcı, şol ṭıfıllar öksüz ḳoyucı, nāzenīn mestūre ḫātūnları ṭul ḳoyucı, şol ṭatlu yārenleri biri birinden ayırıcı, şol nerges gibi gözleri soġulducı, şol tāze yüzleri ṣoldurucı, şol ḫūb boyları iki ḳat ḳılup ṭoprakḷar esīrin ḳılıcı, şol uzun saçları döküci, şol nāzük derileri yırtıcı, şol ʿizzet ṭonın alup ḫorlıḳ göñlegin geyürici, ḳara ṭoprakḷar ṭaşlar içinde yılanlara çayanlara nāzük gövdeleri yiygü ḳılıcı, esirgemez ḥürmet eylemez mühlet virmez ölümi añavuz, iñleyevüz." (89b/3-11).

Bu uzun cümle esasta şudur: "Ḥaḳ oldur kim ölümi añavuz, iñleyevüz."

Eserde az da olsa isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan unsurların yer değiştirdiği de görülür. Dede Korkut Kitabında de rastladığımız bu -geçici- yapılar, okuyucu/dinleyicede istenen etkiyi sağlama endişesinden kaynaklanmıştır:

Bir eylügine mü'minüñ yitmiş biñ ṣevāb yazduran lā ilāhe illā'llāhdur. 88b/1

Yazar eserini yer yer övmektedir: Türkçe olduğunu, "lugaz" ve "müşkil"inin olmadığını, dilinin akıcılığını bizzat vurgulamaktadır:

Muḥaḳḳiḳler dirneşüp namāz rekʿatları ʿadedi bişliginde söz fikr eylerlerse *işbu* taḥḳīḳden yig yā buncılayın taḥḳīḳ ḥikmetlü eyitmeyeler. 150a/4

Bu kitāb şunuñ gibi kitābdur kim eger gevheri ṣu eyleyüp uçmaḳ altunın mürekkeb, ḥūriler alınların kāġıd eyleyüp gök muḳarrebleri ol ḥūriler alınlarında

yazarlarısa degir. Zīrā dükeli Ḳur'ān sırrıdur. Yüz biñ ʿālim kim her birisi muḥaḳḳiḳ ola dirilüp arḳalaşurlarsa iki laṭīfesin bir araya getürimeyeler. Ben żaʿīfe daḫı bu fenden müyesser oldı. Daḫı bir medḥi oldur kim *Türkicedür, luġazı yoḳ, müşkili yoḳ. Şu gibi aḳar cānlar ḳandurur, tenleri arı ḳılur.* 197b-7-12

Bazen aktarıcı fiillerin aynı anda cümlenin hem başında hem de sonunda kullanıldığı görülür.

eger eydürseñ kim iy Maḥmūd benüm adum Maḥmūd olsun senüñ Ayās; ben taḫta oturayın sen ḳullar ṣafına geç, diriseñ ben senüñ sözüñi sımayam." 102a/7-9

Daḫı eger eydüriseñ kim "İlāhī, Muḥammed-i Muṣṭafā ḥürmetiçün dünyā kāfirlerine dünyāda dīẕāruñı göster" disedüñ ben senüñ sözüñ sımayadum." 103a/7-9

Mürīdleri eyitdiler*:* "Yā şeyḫ, üç ṣuyıla arınmaz mı" didiler. Eydür: "ʿĀṣī gözi ḳanıdur. Yidi ṣuyıla daḫı belkim arınmaya" didi. 117b/3-4

Eydürler: "Bizden ṭoġana kendü adumuz nite virelüm" dirler. 83b/9

Metnimizde, yer yer cümlelerin kuruluşu Arapça'nın söz dizimini andırır. Bu kısımlar Arapça eserlerden yapılan alıntılar olmalı.

Tanrı teʿālā İbrahīme eydür: "Saña ten virdüm, saġ; māl virdüm, çoḳ; oġul virdüm, laṭīf." 165a/10-11

Eser, Eski Anadolu Türkçesi'nin özelliklerini çok güzel yansıtır. Ancak şu tamlamaların kuruluşu ile bir deyim dikkat çekicidir: "bayram gün", "ḳan bahā"; "ṭālib ʿilm" (طالبْ علم) , "Ḳayṣer Rūm" (قيصرْ روم), "yada ḳalmaḳ"

"Yada ḳal-" deyimi "mahrum olmak, mahrum kalmak" anlamında olup metnimizde sadece bir kez geçmektedir."Yā resūla'llāh, yavlaḳ ṣuṣayup dururuz, illā şehīdlik mertebesinden yada ḳalavuz diyü içmezüz." 129a/1-2. "Yada ḳal-" *Tarama Sözlüğü*'nde tek bir tanıkla (o da, Tuhfetü'l-Letâyif'ten) yer almaktadır. "yada" kelimesi Batı Türkçesi'nde "yaya" şekline girmiştir. Bu deyim bugün günümüz Türkçesinde "yaya kal-" olarak yaşamaktadır.[36]

[36] Tarama Sözlüğü'nün tanıkları çıkarılarak düzenlenmiş tek ciltlik baskısında bu deyim "yad: Yabancı, ecnebi, garip" maddesinin bir alt maddesi olarak yer almıştır. (Bkz., Cem Dilçin, Yeni Tarama Sözlüğü, TDK Yay., Ank., 1983, s., 229). Deyimin söz konusu madde ile bir ilgisinin olmadığı açıktır.

Ḳayṣer Rūm (قيصرْ روم) ḳızı günde yitmiş dürlü ṭon geyür... 109a/9-10

Ṭālib ʿilm, ṣatu bāzārı ḳomışdur, dīn ʿilmin ögrenür kim müsülmānlara ögredivire 168b/4

Ben resūli, kim istese kim yatdugum yirde sevindüre *ṭālib ʿilmi* sevindürsin 168b/8

İmdi faḳīhler, luġat ehli sözin ṭutarlar. Ḳanda yoḳsul bulurlarısa virürler zekātı, gerekse *ṭālib ʿilm* olsun gerekse olmasun 171a/10-11

"Ḳayṣer Rūm (قيصرْ روم)" tamlaması metnimizde bir kez "ṭālib ʿilm (طالبْ علم)" tamlaması ise on dört kez geçmektedir.

Benzeri bir tamlama da, *Tuhfetü'l-Letâyif* gibi 14. yüzyıl Eski Anadolu Türkçesi metni olan *Nazmü'l-Hilâfiyyât Tercümesi*'nde geçmektedir:[37] "ḥācet aṣlī حَاجَتْ اصلّى" (86b/13).

"Diyet" yerine "ḳan bahā" (9 kez) kullanımı da dikkat çekicidir.

Yaʿnī *ḳan bahā*dur. 196b/6; Yuvalananuñ ʿāḳilesinden tamām *ḳan bahā* ala, issine degüre. 196b/8; Ḳuyu ḳazan ʿāḳilesinden tamām *ḳan bahā* alġıl, issine degürgil. 196b/11; *Ḳan bahā* alġıl, 196b/13; Bir barmaḳ kesmede, *ḳan bahā*nuñ ondası lāzım olur. 196a/8

Bu tamlama, aşağıdaki örnekte isim tamlamasının tamlananı konumundadır. "bahāsı" kelimesindeki "+sı" eki üst tamlamaya aittir: (erün (ḳan bahā)+sı)

*ʿAvrat ḳan bahāsı, er ḳan bahās*muñ yarusıncadur, *ḳul ḳan bahāsı* ḳıymetidür. *Ḫarāc viren gāvuruñ ḳan bahāsı*, müsülmān gibidür. 196b/3-4.

ʿavrat+[uñ] ḳan bahā+sı = ʿavrat[uñ] diyet(ḳan bahā)+(s)i

er+[üñ] ḳan bahā+sı = er[üñ] diyet(ḳan bahā)+(s)i

ḳul+[uñ] ḳan bahā+sı = ḳul[uñ] diyet(ḳan bahā)+(s)i

...gāvur+uñ ḳan bahā+sı = gāvur+uñ diyet(ḳan bahā)+(s)i

"bayram gün" tamlaması ise metnimizde sadece bir kez geçmektedir.

Ol ṣadaḳa degme bir güniçün yā buçuḳ ṣāʿ buġday ola yā bir ṣāʿ arpa ola yā ṭaru. *Ulu bayram gün*de daḫı ṣadaḳa-ʾı fiṭra daḫı şol ḳadar gerek. 176a/3-4

---

[37] Azmi Bilgin, Nazmü'l-Hilâfiyyât Tercümesi, TDK Yay., Ank., 1996, s., 153. Söz konusu tamlama burada "ḥācet[-i] aṣlī" şeklinde tamamlanmıştır.

Tamlananı işaretsiz "Ulu bayram gün" ve "ḳan bahā" tamlamaları, yapı itibariyle Harezm Türkçesindeki, özellikle Nehcü'l-Ferādīs ("ḳıyāmet kün") ve Miftahu'l-Adl'daki ("ḳıyāmet kün" ve "gür ᶜaẕāb"), benzer tamlamaları hatırlatmaktadır:[38]

"Ḥaq teᶜālā ol kimerseni ᶜālimler zümresinde bitigey taqı *qıyāmet kün* bolsa *āvṣ* şehīdler cümlesinde qoparġay" (Nehcü'l-Ferādīs, 2/6-7)

"*qıyāmet kün* bizke şefāᶜat qılmaq revā bolsa..." (Nehcü'l-Ferādīs, 6/4)

"taqı *qıyāmet kün* bolsa..." (Nehcü'l-Ferādīs, 36/8, 9)

"Taḳı her kimirse bir ṭālibü'l-ᶜilm artınça ᶜizzet ḳılsa taḳı iki ḳadem yörüse taḳı ḳatıda iki sāᶜat oltursa ᶜilm işitse ol kimirsege *ḳıyāmet kün* iki köşk bergey men. (Miftāḥu'l-ᶜAdl, 8a/13-8b/2)

"taḳı bir müsülmānġa bir kişi raḥm ḳılıp tutġun bolġanda alıp ḳutġarsa, ol kişini Teñgri teᶜālā bu dünyāda belādın ḳutġarıp taḳı *ḳıyāmet kün gür ᶜaẕābd*ın ḳutġarsa hīç ᶜaceb ve ġarīb bolmaġay" (Miftāḥu'l-ᶜAdl, 20a/9-12)

"Sekizinçi, gür ᶜaẕābnı körmegey" (Miftāḥu'l-ᶜAdl, 22b/4).

Kuruluşu itibariyle "bayram gün" ve "ḳan bahā" tamlamalarına benzeyen yani tamlanan/nitelenen eki işaretsiz olan bir isim tamlaması da yazarımızın diğer eseri *Letâyifü'l-Kudsiyye*'de yer almaktadır: "Tuḥfe kitāb"

"Bu laṭīfenüñ şerḥin ***Tuḥfe kitāb***da ḳıldumdı bunda ikilemeyelüm" 58a/12.

---

[38] János Eckmann, (Yay., Semih Tezcan-Hamza Zülfikar), Nehcü'l-Ferādīs, I-Metin, II-Tıpkıbasım, TDK Yay., Ank., 1995; Aysu Ata, Nehcü'l-Ferādīs, III-Dizin, TDK Yay., Ank., 1988; Abdülbaki Çetin, Miftâhu'l-Adl (İnceleme-Metin-Sözlük), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Erzurum, 1988.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İNCELEME

1.1. YAZILIŞ (İMLÂ) ÖZELLİKLERİ

Harekeli ve okunaklı bir nesihle yazılmış olan Tuhfetü'l-Letâyif'te istikrarlı bir imlâ özelliğinden bahsetmek mümkün değildir. Eserde, Arap ve Fars yazı dili geleneğiyle Uygur yazı dili geleneğinden gelen özellikler bir arada bulunmaktadır.

Uzun ünlülü olduğu kabul edilen bazı Türkçe kelimelerin metnimizde farklı sayfalarda farklı yazılışlarla yer aldığı, iki ayrı kelimenin bazen bitişik bazen ayrı yazıldığı görülür. Bu hususu iyice belirtmek için aşağıda metnimizdeki ünlü ve ünsüzlerin yazılış özelliklerini tespit ederken örneklerimizi genellikle farklı yazılmış aynı kelimelerden seçtik.

İmlâdaki bu istikrarsızlık metnimizi aslî (birincil) ünlü uzunluklarının[39] tespiti hususunda elverişsiz kılmaktadır. Metnimizde, ünlü ile bitmiş ya da iyelik 3. teklik şahıs eki almış bir isimden sonra gelen "ile" ve "için" edatları (*isim+iylk 3.şhs+ile/için*; *ad+iylk 3. şhs+ıla/ıçun*)[40] kelimede -karşılaşan iki ünlünün kaynaşmasından dolayı- tali (ikincil) bir uzunluğa sebep olmuştur. Müstensih "ses kaynaşmalarından doğan"[41] bu tali uzunluğu –bir kaç istisna dışında- düzenli olarak yazıya *"ye+dik esre"* (ِ) ile yansıtmıştır.

يِيَسِيلَه	yiyesile 124a/12	كُنِلَه	günile 151a/8
دَرِيلَه	derile 124a/12	حَقِّيچُونْ	ḥaḳḳıçun 83a/1
اِكِيلَه	ikile 149b/11	اَنَاسِيچُونْ	anasıçun 160b/4

[39] Zeynep Korkmaz, "Eski Anadolu Türkçesindeki Aslî Ünlü (vocal) Uzunlukları" AÜDTCFD, C., XXVI, S., 3-4 (Ank. 1971), s., 49-84. Aynı maklale: Zeynep Korkmaz, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ank., 1995, 2/443-458; Tekin, Talat, Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler, Kültür Bakanlığı-Simurg Yay. Ank., 1995, s., 170-186.

[40] Tezimizin *dizin* bölümünde de "ıçun, için; ıla ve ile" maddelerinde kullandığımız bu formüllerdeki *"isim"* son ünlüsü ince, *"ad"* ise son ünlüsü kalın olan kelimeleri işaret etmektedir. "ıçun, için" ve "ıla, ile" *dizin*de bu yapıların tümünü bir arada göstermek için madde başı olarak alındı.

[41] Zeynep Korkmaz, "Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler" (II. Osmanlı ve Osmanlı Öncesi Araştırmaları Semineri'ne sunulmuş bildiri, Hamburg, 5-10 Eylül 1976) Türkologi dergisi, C., VIII/1, Ank., 1979, s., 66-77). Aynı metin: Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ank., 1995, 1/487.

اَمَكِيچُونْ	emegiçün 134a/6	اَللَرِيلَه	ellerile 107b/5
اَيْلَدِكِيچُونْ	eyledügiçün 183a/6	اَنَاسِيلَه	anasıla 155b/3
اُمَتِيچُونْ	ümmetiçün 88a/5	اَيَغِيلَه	ayaġıla 131a/6
اَلِيلَه	elile 102a/4; 103a/1...	صُويِيلَه	ṣuyıla 131b/7

Metnimizde bir kez geçen دِرِيكَنْ diriken "diri iken, diriyken" (87b/6) kelimesinde tali uzunluk yazıda gösterilmiştir.

krş. حُكْمِيلَه ḥükmile "hükmi ile" 159b/8; حُكْمِلَه ḥükmile "hükm ile" 185b/5

يفعل ما يشاء ويحكم ما يريد ḥükmile (حُكْمِيلَه = hükmi ile) ol bıçaḳdan kesiciligin giderürse hīç ᶜaceb degül. 159b/8

Meger bir iş ola kim ziyān ḳıla kendüye daḫı müsülmānlara, anuñ gibiyi ḥükmile (حُكْمِلَه = hükm ile) yıġmaḳ gerek. 185b/5

تَنِيلَه tenile "teni ile, teniyle" 88b/12; تَنِلَه tenile "ten ile" 153b/12

Zihī devlet ol ḳuluñ yoldaşıdur [kim] lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diye dilile, didügine inana göñlile, güci yitdükce ᶜamel ḳıla tenile (تَنِيلَه = teni ile, teniyle") . 88b/11-12

Ayruḳ ᶜalemde tenile (تَنِلَه = tenile "ten ile") göñül ḳorḳar, cān ᶜaḳlıla ḳorḳmazlar. 153b/12-13

Bu yapıları tezimizin "Dizin" bölümünde ilgili yerlerde aşağıdaki örnekteki gibi gösterdik.

dil: 1. Dil (konuşma organı).
d.+ile (ḳanḳı d. "dil ile, dille") 192a/5
d.+ile "dili ile, diliyle" 88b/12; 174a/4
d.+ile (ḫāl d. "dili ile, diliyle") 108a/11
d.+lerile "dilleri ile" 83a/9; 106a/13; 106b/2

Ayrıca "ıçun, içün; ıla, ile" edatlarını da madde başı yaparak "ıçun ve ıla"yı 1. *ad+(y)ıla/ad+(y)ıçun;* 2. *adıla (<adı ile), adıçun(<adı içün)*; "içün ve ile"yi ise 1. *"isim+(y)içün, isim+(y)ile*; 2. *ismiçün(<ismi içün), ismile (<ismi ile)* şeklinde iki alt maddeye ayırdık. Bu ayrımla 2. maddelerde bünyesinde tali (ikincil) uzunluk bulunan

bütün kelimeleri bir araya toplamış olduk.[42] Ayrıntı için dizin bölümünde *"içun, ıla, için, ile"* maddelerine bakılmalıdır.

Aynı hassasiyet, görülen geçmiş zamanın şartının yazılışında da gösterilmiştir: Örnekler:

بُيُرْدِيسَه	buyurdısa 101b/11	كَتُورْمَدِيسَا	getürmedise 111b/5
اُويُدِيسَا	uyudısa 110b/11	بَكْلَدِيسَه	bekledise 122a/11
اُولْدِيسَه	oldısa 122a/13	كَجْدِيسَه	geçdise 127b/12
اُولْدِيسَا	oldısa 122b/2	اَيْلَدِيسَه	eyledise 188a/5; 193b/10
قَلْمَدِيسَه	ḳalmadısa 191b/11	اُلْدُرْدِيسَه	öldürdise 195b/5

Tali uzunluklar metnimizde birkaç istisna dışında düzenli olarak yazıda gösterilmiştir:

ʿadluñ sovıcaġıla "(senüñ) ʿadluñ+Ø sovıcaġı ile "صُوْجَغِلَه" 188b/11

şol ʿaẓametile "şol ʿaẓameti ile "عَظَمَتِلَه" 97a/12

Yazının genel özelliği gözönünde bulundurulunca bu kelimenin sırasıyla صُوْجَغِيلَه ve عَظَمَتِيلَه şeklinde yazılması beklenirdi.

Görülen geçmiş zamanın şartında da *(-dısa*: metinde 5 kez; *-dise* ise 9 kez geçmektedir) şu iki örnekte bu yazılışın dışına çıkılmıştır:

اِشْلَدِيسَا	işledise 149b/3	دِدِيسَا	didise 180a/3

1.1.1. Ünlülerin Yazılışı

"a" ünlüsü

1. Ön seslerde:

Ön seslerde "a" ünlüsünü karşılamak üzere medli elif (آ), medli üstünlü elif (آً) ve üstünlü elif (اً) kullanılmıştır:

آنُوكْ	anuñ 8b/3, 4(3), 82a/5...	اَغْزِنْدَنْ	aġzından 82a/1

[42] 1. maddelerdeki bütün kelimelerde "ı, i" hareke (esre) ile; 2. maddelerdeki bütün kelimelerde "ı, i" *ye+dik esre* ile kaydedilmiştir.

اَتَمْ اَنَمْ	atam anam 82b/2	اَدُمْ	adum “ad” 117a/6(2), 8
اَزْ	az 87a/4; 90b/9	اَدُمْ	adum “ad” 117a/7
اَزْ	az 175a/13	اَدِنْ	adın “ad” 84b/7
اَزْلِغِی	azlığı 90a/1	اَدِنْ	adın “da” 83b/8; 84b/10
اَوُجْ	avuç 90b/9	اَدِنْ	adın “isim” 84b/1
آی	ay “kamer” 95b/3, 8	اَدْلَرِنْ	adların 83b/10
اَیْدَنْ	aydan “kamer” 195b/13	اَدْسُز	adsuz 83b/9
اَلُوبْ	alup 89b/9	اَجِغِنْ	acığın 146b/13
اَلْسَمْ	alsam 108b/1	اَجِغِنْدَنْ	acığından 157b/8
اَتَه	ata “hayvan” 90a/13	اَجْدُرْ	acdur 170b/6
اَدِمْ	adım 174b/10	اَجْلَرْ	aclar 170b/8
اَتْدُقْجَه	atdukca 174b/10	اَتِ	atı “hayvan” 91a/8
اَتْ	at- 131b/2	اَزْمِشْ	azmış 92b/6
اَیُو	ayu 169b/3	اَزْدُرْدِلَرْ	azdurdılar 92b/8
اَدْ	ad “isim” 107b/3	اَزْمِشْلَرْدُرْ	azmışlardur 144b/2
اَدِی	adı “isim” 107b/3	اَزْسَا	azsa “az-” 124a/3
اَدِ	adı “isim” 84a/6	اَزْسَه	azsa “az-” 175b/3
اَدِ	adı “isim” 84a/11	اَقْ	aḳ “beyaz” 147b/1; 187a/2

2. İç seslerde:

İç seslerde “a” ünlüsü ya üstünlü elif (ا) ile ya da üstün (-) ile karşılanmıştır:

قَتْ	ḳat 89b/7	اَیَغِنْ	ayaġın 196a/6
قَاتْ	ḳat 82a/3	وَارْ	var “mevcut” 94b/6
طَانْقُلْقْ	ṭanuḳlıḳ 143b/7	وَرْلِقْ	varlıḳ 85b/1; 156a/7
طَنْقُلْقْ	ṭanuḳlıḳ 134b/9	وَارْلِقْدَنْ	varlıḳdan 119a/3
دَادْ	dad “tat” 124a/4	یَرَتْمِشْدُرْ	yaratmışdur 82b/5
دَدِی	dadı “tat” 123b/8	اِرَقْ	ırak 161a/4
اَیَقْ	ayaḳ 127b/2; 145a/13	اِرَاقْ	ırak 163a/4
اَیَاغِنْ	ayaġın 195a/6	قَنْدَنْ	ḳandan 86b/5(2)

3. Son seslerde:

Son seslerde "a" ünlüsü ya üstünlü elif (ا) ya üstün (ـَ) ya da üstünlü he (ه) ile karşılanmıştır:

اَرَهْ	ara 138b/10(2)	اُرْتَه	orta 98b/11
اَرَا	ara 138b/10; 139b/11	اَرْپَه	arpa 176a/4, 7
اَرَاكَه	ara+ña 133a/1	بَلْتَه	balta 98b/13
اَرَسِنْدَه	ara+sında 112b/13	اَشَغَا	aşaġa 98b/5
اَرَاسِنْدَه	ara+sında 86b/4	قَيَاسِنْ	ḳaya+sın 98a/1
اَتَه اَنَه	ata ana 83b/1, 8; 86b/7, 10, 13; 87a/4	صَلَاجَسِنْ	ṣalaca+sın 194a/12
		تَخْتَيَه	taḫta+ya 118b/5
اَنَا	ana 155a/13(2)	تَخْتَه لَرْدَنْ	taḫta+lardan 113b/3
اَنَه	ana 196b/10		

"e" ünlüsü

1. Ön seslerde:

Ön seslerde "e" ünlüsü karşılamak için daima üstünlü elif (اَ) kullanılmıştır:

اَوَتْ	evet 82a/9(2)	اَمِكَلَه	emegile 98a/4
اَلِنْدَه	el+inde 83a/1	اَرْكَنِسَه	ergenise 195a/4
اَيَرْسُزْ	eyer+süz 90a/3	اَرْلِكْ	erlik 192b/13
اَكِنْ	ekin 164a/11	اَتْمَكْ	etmek 120b/9
اَلَكْ	elek 186a/4	اَيْلُكْ	eylük 105b/2

2. İç seslerde:

İç seslerde "e" ünlüsü (ـِ) ile karşılanmıştır:

دَمِرْدَنْ	demürden 110b/6	چِچِكْمَه	çiçegüme 157a/8
گَمِی	gemi 121b/12	گِيَسُمْ	geyesüm 189a/13
كَدِی	kedi 186a/8	بَزَكِی	bezegi 85b/3

3. Son seslerde:

Son seslerde "e" ünlüsü ya üstün (ـَ) ya üstünlü he (ه) ya da üstünlü elif (اَ) ile karşılanmıştır. Aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibi aynı kelimenin son "e" ünlüsü

farklı yerlerde (ör. "deve, gice"), bazen aynı varakta (ör. "gölge") hem "he" ile hem de hareke ile karşılanmıştır:

اِرْتَه	irte 179a/5	كُلْكَه سُزْ	gölge+süz 94b/12
اِرْتَكْ	irte+ñ 95b/7	كُلْكَسُزْ	gölge+süz 94b/13
كِجَه	gice 86a/2; 91b/5	دَپَسِنَه	depe+sine 155b/11
كِجَا	gice 178b/12	دَپَاسِنَه	depe+sine 157b/11
كِجَای	gice+yi 179a/4	دَوَا	deve 128a/1; 173a/1, 10
كِجَسِيلَه	gice+sile 127b/1	دَوَه	deve 172b/7; 173a/2; 173b/2
شُيْلَه	şöyle 93b/10		

"ı" ve "i" ünlüleri

1. Ön seslerde:

Ön seslerde "ı" ve "i" ünlülerini karşılamak üzere ya esreli elif (اِ) ya da esreli elif+ye (اِي) kullanılmıştır:

اِرَاقْ	ırak 98b/3, 10	اِچِی	iç+i 108a/1
اِيرَاقْدَر	ırakdur 168a/6	اِچُومْ	içüm 109a/1
اِيرَاقْ اِدُوكْز	ırak idüñüz 101b/12	اِكْنَه	igne 106b/10
اِيرْلَمَقْ	ırlamak 192b/7	اِيشِی	işi "iş" 81b/4
اِرْلَرُزْ	ırlaruz 169b/5	اِشْكه	işüñe "iş" 87a/12
اِرْمَقْلَرُكْ	ırmaklaruñ 119b/1	اِيشْلُولُكَه	işlülüge "eş, dost" 152b/11

"iş", (eş, dost, yoldaş) kelimesindeki "i" ünlüsü elif+ye+dik esre ile (اِيشِی) (81b/4) şeklinde yazılmışken aynı kökten olan (اِيشْلُولُكَه) işlülüge "eş, dost" (152b/11) elif+ye+esre ile yazılmıştır. Yine 81b/4'te geçen "iş" (iş, amel) kelimesindeki "i" ünlüsü elif+ye+esre ile (اِيشِی), yazılmışken aynı kelime 161a/6'da اِشِی (elif+esre) ile de yazılmıştır.

2. İç seslerde:

İç seslerde "ı" ve "i" ünlüleri ya esreli ye (ـِـيـ) ya dik esreli ye (ـِـيـ) ya da esre (ـِـ) ile karşılanmıştır:

بَرِشِقْ	barışık 87a/11	بَالِقْلَرْ	balıklar 89b/2

اِشِقْ	ışık 145a/13	دِلَكْ	dilek 91a/13
يِلْ	yıl 83b/1(2)	بِيكْ	biñ 91a/13
بِيلْ	yıl 96b/13	سِزُكْ	sizüñ 82a/13
قِزْ	ḳız 87a/5	سِيزْ	siz 82a/12
يَقِينْ	yaḳın 83a/3	سِيزْ	siz 93b/13
يَارِنْ	yarın 103b/5; 129a/4	دَكِنْ	degin 95b/12
يَارِينْ	yarın 94b/11; 133b/11	دَكِينْ	degin 93b/10
يِمِشْلَرْ	yimişler 98a/3	سِيلْ	sil "sel" 98a/2, 6

3. Son seslerde:

Son seslerde "ı" ve "i" ünlüleri ya esreli ye (ـِـ) ya dik esreli ye (ـِـ) ya da esre (-) ile karşılanmıştır:

اَرِ	arı 82a/10	يِدِ	yidi 185a/9
قَتِ	ḳatı 91a/12	يِدِى	yidi 93b/7
قَتِى	ḳatı 93a/1	دُكَلِي	dükeli 93b/8
اَلْتِ	altı 94b/4	دُكَلِي	dükeli 94a/2; 97b/1
اَيْرُقْسِى	ayruḳsı 99b/1	كِشِي	kişi 170a/13; 186b/2
يِكِرْمِ	yigirmi 128a/10	كِشِى	kişi 192a/11; 195b/9
كِبِ	gibi 87b/9; 94b/2	چَلَبِسى	çelebi+si 193a/9
كِبِى	gibi 96b/13	چَلَبِى لرندن	çelebi+lerinden 168a/3

Ayrıca "iki" kelimesi metnimizde üç değişik şekilde yazılmıştır:

اِكِ "iki" (93b/2; 128a/3; 148a/6)

اِكِى "iki" (89b/7; 93b/3; 124b/10)

اِكِه "iki" (94a/3; 197a/11).

Bu son şekilde "iki" kelimesi yazılışıyla Farsça'daki "كه = ki" yazılışına benzetilmiştir.

"u" ve "ü" ünlüleri

1. Ön seslerde:

Ön seslerde "u" ve "ü" ünlülerini karşılamak üzere ya ötreli elif (اُ) ya da ötreli elif+vav (اُو) kullanılmıştır:

اُولُولغی	ululuġı 82a/2	اُزَرمَه	üzerüme 83a/2
اُلُولغی	ululuġı 86b/1	اُزُوم	üzüm 123b/13
اُیقو	uyḳu 86b/11	اُلُو	ülü 97a/4
اُزُون	uzun 143a/1	اُندِ	ünde-di 101a/5
اُیانُق	uyanuḳ 101b/8	اُونِن	ünin 82a/2
اُوچَر	uç-ar 82b/4	اُوچدُر	üçdür 98b/12
اُوجی	ucı 110a/12	اُوزَکُوسِنَه	üzeñüsine 102b/12
اُما	um-a 137a/1	اُوشَندی	üşen-di 90b/11

2. İç seslerde:

İç seslerde "u" ve "ü" ünlüleri ya ötreli vav (ُو) ya da ötre (ُ) ile karşılanmıştır:

یُمشُق	yumşaḳ 93a/2-3	کُنَش	güneş 95b/8
یُرد	yurd 82a/13	کُونَش	güneş 112a/13
طَانقُلُق	ṭanuḳluḳ 87b/12	دُز	düz 126a/1
مُشتُلُق	muştuluḳ 83a/9; 96b/9	دُوز	düz 136a/11
اَیرُق	ayruḳ 95b/11	کُون	gün 83a/1
قُلُق	ḳulluḳ 85a/10	یُوز	yüz "100" 81b/5
اُولُق	ululuḳ 86b/5	یُوزلَر	yüzler "çehre" 89b/6
بُیُرُر	buyur-ur 86b/9	کُزلَر	gözleri 89b/6
بُیُورُر	buyur-ur 82a/10; 82b/5	کُوزِن	gözin 90b/6
قُوش	ḳuş 82a/1	اُلُوم	ölüm 90a/1
قُلُوزلقدر	ḳulavuzlıḳdur 96b/11	اُلُم	ölüm 87b/2
قُولُوزلِق	ḳulavuzlıḳ 96b/13	اکسُکسُز	eksüksüz 90b/9

3. Son seslerde:

Son seslerde de iç seslerde olduğu gibi "u" ve "ü" ünlüleri ya ötreli vav (ُو) ya da ötre (ُ) ile karşılanmıştır:

اَيْرُو	ayru 117a/9; 175a/4	دَلُو	delü 126a/13
اَيْرْ	ayru 163a/2	اُلُوسن	ülü+sin 171b/11
يَوْ	yavu 86b/4	اِكِنْدْ	ikindü 147b/3; 162a/6
اُلُو	ulu 148a/4	كَنْدْ	kendü 86b/11
قَيُوسى	ḳayu+sı 108a/10	كَنْدُو	kendü 99a/12
قَرَكُو	ḳarañu 90a/4	كِرُ	girü 92a/2

"o" ve "ö" ünlüleri

1. Ön seslerde:

Ön seslerde "o" ve "ö" ünlüleri ön seslerdeki "u", "ü" ünlüleri gibi, ya ötreli elif (اُ) ya da ötreli elif+vav (اُو) ile karşılanmıştır:

اُغُلْ	oġul 87a/4	اُوكُزْ	öküz 109b/9
اوغْلِنْدَنْ	oġlından 81b/3	اُكُوزْ	öküz 109b/9
اُرْتَه	orta 98a/11...	اُلُمْ	ölüm 87b/2
اُوتْدَنْ	otdan "ateş" 121a/1	اُولُمْ	ölüm 96a/9
اُوتِنْدَه	otında "ot, bitki" 174a/8	اُكْسُوزْ	öksüz 89b/4
اُوتْ	ot "ilaç" 175b/8	اُوكُتْ	ögüt 115a/9
اُودْ	od "ateş" 105a/7	اُكُوْدِلَه	ögüdile 115a/10

2. İç seslerde:

İç seslerde "o" ve "ö" ünlüleri iç seslerdeki "u" ve "ü" ünlüleri gibi ya ötreli vav (ُو) ya da ötre (ُ) ile karşılanmıştır:

قُوْلُلْق	ḳollıḳ 195a/12	يُقْدُرْ	yoḳdur 82b/15
يُولِنْدَنْ	yolından 86b/3	قُرْقُسى	ḳorḳusı 96a/9
چُوقْ	çoḳ 90b/9	طُقُزْ	ṭoḳuz 96b/13
چُقْ	çoḳ 142b/12	صُلْدُرُجى	ṣoldurucı 89b/6
يُوقْ	yoḳ 89b/13	صُوُقْ	ṣovuḳ 153a/10

سوُزی	sözi 82a/1	کُکُلْ	gönül 153b/12
سُزی	sözi 82b/1	کوُکُلْ	gönül 99a/6
کُوَدكْ	gövdeñ 90b/12	کوُزِلَه	gözile 110a/4
کُوکَلَرْ	gökler 89b/1	کُزِکه	gözile 180a/1
دُرتّ	dört 92b/12	بُلُكْ بُلُكْ	bölük bölük 93b/8

1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

"ç" Ünsüzünün Yazılışı

Metnimizde "ç" ünsüzü (ج) ve (چ) ile yazılmıştır:

قج	ḳaç 125b/3, 9	چقر	çuḳur 125a/5
اغاج	aġaç 93b/6	چری	çeriyi 128a/13
اغج	aġaç 166b/6	اچنده	içinde 86b/9, 12
اوج	avuç 166b/2	چکوب	çöküp 81b/6
چوق	çoḳ 83b/8	اوج	üç 148b/3; 160b/1...
چقن	çıḳan 82a/1	اوجنجی	üçünci 150a/8

"j" Ünsüzünün Yazılışı

Metnimizde dört kez kullanılan "j" ünsüzü (ژ) ile yazılmıştır.

اژدهاسن	ejdehâsın 122b/7	کژ طبع	kej-ṭabʿ 182b/5
اژدهالر	ejdehâlar 181b/1	قژغره	ḳıjġura 131b/4

"p" Ünsüzünün Yazılışı

Metnimizde "p" ünsüzü (ب) ve (پ) ile yazılmıştır:

دیب	di-y-üp 86b/5	طبرقلر	ṭoprakḷar 86b/4
دوشب	düş-üp 81b/6	طپراغن	ṭopraġın 84b/5
اوپپ	öp-üp 91a/7	طپراق	ṭopraḳı 84bb/13
طبرق	ṭoprak 96b/4	صرپدکن	ṣarp-idügin 134a/9

"s" Ünsüzünün Yazılışı

Kalın sıradan kelimelerde bulunan "s" metnimizde (س ve ص) ile yazılmıştır. Bu yazılışı belli kurallara bağlamak mümkün değildir. Aynı kelimenin her iki harfle de yazıldığı çoktur:

ساج	sac 186a/4	سوشمق	savaşmaḳ 112b/13
ساجم	saçum 112b/3	صواش	ṣavaş- 128a/11
ساچو	saçu 91a/4	سر	sı-r 126a/5, 6(2), 8(2)..
صنمق	ṣanmaḳ 186a/6	صر	ṣı-r 178b/13
صرصق	ṣarṣuḳ 121a/3	سقلر	saḳlar 87a/3; 179b/7
صاتو	ṣatu 168b/2	صقلر	ṣaḳlar 83b/5; 120a/7
سواشه	savaş+a 145a/13	ساغ	saġ 93a/11; 103a/10...
صوشه	ṣavaş+a 101a/8	صاغ	ṣaġ 126a/3, 4; 133b/2...

Bunlara saḳın-/ṣakın-; sıġ-/ṣıġ-; sıġın-/ṣıġın-; sıḳ-/ṣıḳ-; sın-/ṣın-; sınıḳ/ṣınuḳ; sol/ṣol; sovıcaḳ/ṣovıcaḳ; sovuḳ/ṣovuḳ; su/ṣu kelimelerini de ekleyebiliriz.

Eklerdeki "s" ünsüzleri ise (س) iledir. İsimden fiil yapım eki olarak kulanılan "+ṣa-" ekindeki "s" ünsüzü (ص) ile yazılmıştır. "+suz" ekindeki "s" ünsüzü de metinde sadece bir keze "ṣu" kelimesine ulanırken (ص) ile yazılmıştır:

صوصه ṣu+ṣa- 108a/8; 108b/4; 109b/6, 7; 129a/1.

صوصز ṣu+ṣuz 108b/6 ("ṣu" kelimesine metinde toplam 3 kez "+suz" eki ulanmıştır. Diğer iki örnekte (152b/13; 153a/1) "+suz" ekindeki "s" ünsüzü (س) ile yazılmıştır.

Ayrıca şu eklerdeki "s" ünsüzleri de nadiren (ص) ile yazılmıştır.

+ṣı	İyelik 3. teklik şahıs eki	ʿaṣā+ṣı	عصاصى	122a/8
+aṣı	sıfat-fiil eki	baṣ-aṣı	بصاصى	194b/1
-ṣa	şart eki	aṣ-ṣa	اصصا	143a/9
		ışlat-ṣalar	اصلتصلر	123b/12

Dikkat edilirse bu örneklerin köklerindeki "s" ünsüzleri de (ص) ile yazılmıştır.

"t" Ünsüzlerinin Yazılışı

Kalın sıradan kelimelerin başında bulunan "t" ünsüzü metnimizde (ط) ile yazılmıştır.

طاغ ṭaġ 93b/6 — طاش ṭaş 93b/6

طال ṭal- 82b/6 — طنمسا ṭınmasa 167a/2

طمه ṭam- 82b/8 — طلو ṭolu 86b/3

طكله ṭañla 127a/11 — طراق ṭuraḳ 86a/6

طنق ṭanuḳ 96a/12 — طول ṭul 89b/5

Metnimizde iki kez geçen "taşalan-" kelimesiyle, dört kez geçen "toz" kelimesindeki "t" ünsüzleri (ت) ile yazılmıştır.

"g" Ünsüzünün Yazılışı

"g" ünsüzü genellikle kef (ك) ile yazılmıştır. Bu ünsüzü karşılamak için bazen üç noktalı kef (ڭ) de kullanılır. Üç noktalı kef (ڭ) aynı zamanda "ñ" içinde kullanılmıştır. (Bkz. **"ñ/n̂g" ünsüzünün yazılışı**). Üç noktalı kef (ڭ)'e bu meyanda ayırıcı bir fonksiyon yüklenmemiştir. Aşağıda "g" ünsüzünün sadece üç noktalı kef ile yazıldığı örnekler verilmiştir:

الكده كڭه elüñdegi 108a/1 — اكدڭى ögdügi 99b/7

كوكد كڭى gökdegi 94a/8 — اوڭ ög- 99b/5

يڭ yig 105b/6

"ñ"/"n̂g" Ünsüzünün Yazılışı

Metnimizde "ñ" genellikle kef (ك); bazen de üç noktalı kef (ڭ) ile karşılanmıştır. Üç noktalı kef yer yer "g" için de kullanılmıştır. (Bkz. **"g," ünsüzlerinin yazılışı**). "n̂g" (نك) ise sadece Tanr̂gı (تنكرى/تنكر) kelimesinde kullanılmıştır. Tanrı kelimesinin "ñ" (ك) ile yazıldığı örnekler de çoktur. (Bkz. **Dizin** bölümü, "Tañrı" ve "Tanr̂gı" maddeleri).

"ñ" kef (ك) ile

دكز	deñiz 82b/5	قلدك	ḳılduñ 100b/1
اكا	aña "ona" 85b/1	gögüñüllerile 106b/1 كوكل لريله	
صوك	ṣoñ 102a/2	تنكله	tenüñile 106b/5
سكر	siñer 90b/1	يكا	yaña 107a/3
بكلجق	buñalıcaḳ 102b/3	قومك	ḳavmüñ 107a/3
قورقمك	ḳorḳmañ 102b/6	استرسك	isterseñ 88a/3

"ñ" üç noktalı kef (ڭ) ile

اكدرر	añdurur 152b/4	اڭا	aña "ona" 129b/11
بڭلتدلر	buñaltdılar 102b/2	مقامنڭ	maḳāmınuñ 93b/1
صوكڭم	ṣoñum 86b/3	بنسكڭه	binseñe 91b/9
يڭسوز	yiñsüz 90a/2	اوسكڭنه	ivseñene 91b/9
دب دكڭسز	dipdiñsüz 92a/9	كلمڭ	gelmeñ 99a/9
طڭله	ṭañla 127a/11	تَنكِرِڭِ	Tanĝrıñı 99b/5
استرسڭ	isterseñ 88a/1-2	اينمڭ	oynamañ 169b/4
اغلرسڭ	aġlarsañ 90a/11, 12	يوزڭه	yüzüñe 135b/10
نصيبكدر	naṣîbüñdür 90a/12	سنڭ	senüñ 135b/10
حبيبمڭ	ḥabîbümüñ 86a/6	ايدرسڭ	eydüriseñ 103a/7

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi aynı kelime ve eklerdeki "ñ" ünsüzü, hem (ك) hem de (ڭ) ile yazılmıştır. "aña "ona" (اكا 85b/1; اڭا 129b/11), buñalt- (بكلجق buñalıcaḳ 102b/3; بڭلتدلر buñaltdılar 102b/2); ṣoñ (صوك ṣoñ 102a/2; صوكڭم ṣoñum 86b/3); +ñ (2. teklik şahıs eki: استرسك isterseñ 88a/3; استرسڭ isterseñ 88a/1-2) gibi.

1.1.3. Şeddenin Kullanılışı

Metnimizde Türkçe kelimelerde de şedde yer yer kullanılmıştır. Aşağıdaki örneklerden "elli" kelimesinde müstensih "l" (lam) harfini hem çift yazmış hem de üzerine şedde işareti koymuştur.

ابّق	abbaḳ 146a/12	طوتمّى	ṭutam-mı 97b/11
الّى	elli "50" 94a/12; 109a/2...	اودّن	oddan 83b/4

اولشمسه	ulaşmassa 85b/11	فراقمستيد	firāḳımıssaydı 109a/7
استى	issi 93b/3	استسندن	issisinden 112b/1
مال مستيد	mālmıssaydı 109a/7	اصتى	aṣṣı 133b/13

1.1.4. Tenvinin Kullanılışı

Arap yazı dili imlâsı etkisiyle, ayrılma hâli ekinin son iki harfi (+d**An**) ile 1. teklik şahıs ekinin son iki harfi (+v**An**) yer yer tenvinle karşılanmıştır:

بندًا	benden 147b/2	اولروًا	olurvan 83a/2
حكمتدًا	ḥikmetden 149b/13	قلوًا	ḳulvan 133b/2
بنلردًا	bunlardan 141b/5; 147b/2-6	بيزاروًا	bĭ-zārven 93a/4
قلدًا ... قلجدن	ḳıldan... ḳılıçdan 147a/7	يكوًا	yigven 95a/12
يابندًا	yābandan 172b/8	يكسكوًا	yüksekven 95a/12

1.1.5. Hemzenin Kullanılışı

Metnimizde yükleme hâli eki, "ye" ve hareke "esre"nin yanında hemze (ء) ile de gösterilmiştir. Hemze, eğer kelime güzel he (ہ) ile bitmişse bu harfin üzerine konmuştur. Bazen hemzeye kürsü olarak (ى) harfi kullanılmış bazen de hemze kürsüsüz yazılmıştır.

"baḳlaʾı" kelimesi بقلاى (123b/9) ve بقلهٔ (123b/11) şekillerinde yazılmıştır.

ḳalʿaʾı	قلعهٔ (101a/10)	Muṣṭafāʾı	مصطفآء (138a6)
taḫtaʾı	تختهٔ (113b/10)	hevāʾı	هوآء (151a/9)

İki örnekte de Farsça tamlamalardaki "ı" hemze ile gösterilmiştir:

ṣadaḳa-ʾı fıṭra: صدقهٔ فطره (176a/4) Rābiʿa-ʾı ʿAdeviyye: رابعهٔ عدويّه (109b/13)

1.1.6. Bitişik Yazılmış Kelimeler

Metnimizde ayrı yazılması gerektiği hâlde bitişik yazılmış kelimeler şunlardır:

ندرسن	ne-dirsin 99a/2	صورمك	ṣu-virmek 131b/13
اوجيوز	üç-yüz 98a/13	بكز	bu-kez 123b/10

بكون "bugün" kelimesi metnimizde 9 kez geçmiş ve geçtiği bütün yerlerde de bitişik yazılmıştır. (133b/10; 155b/7...).

Metnimizde genellikle ayrı yazılmış "kim, içün, ile, daḫı, ḳadar" edatlarının yer yer kendilerinden önceki kelimeyle bitişik yazıldığı da görülür:

انکچونکم	anuñ-çun-kim 143b/3	اکندخی	iñen-daḫı 110a/6
انکچون کم	anuñ-ıçun kim 143b/1	اولمسونکم	olmasun-kim 93a/1
المله	elüm-ile 108b/1	بغشلدیکم	bağışladı-kim 87a/9
بچاغله	bıçaġ-ıla 155b/12	نقدر	ne-ḳadar kim 113b/5; 160a/10
بندخی	bem-daḫı 92a/8, 11		
اولدخی	ol-daḫı 128a/6	اولقدر	ol-ḳadar 121b/7; 125a/8

1.1.7. Mükerrer Yazılmış Kelimeler

Metnimizde az da olsa mükerrer yazılmış kelimeler ve ekler buulunmaktadır. Bunları metinde <x> şeklinde gösterdik. Dizinde ise bunlara ait rakamları ilgili yerlerde < > işareti içinde kaydettik. Örneğin,

Bu kitāb tuḥfedür, żaʿīf duʿācı Aḥmed ʿAbdü'l-Cebbāroġlından ḫuẕāvendigār oġlı, saʿādet anuñ yāri, şehādet anuñ ġam-güsārı, saḫāvet anuñ işi, ʿināyet anuñ işi, ʿömri olsun yüz yıldan aşa, cānlar sevdügi Umūr Paşa خلد الله دولته *ḥażretine. Ümīẕdür kim* <ḥażretine. Ümīẕdür kim> ḥażretinde maḳbūl düşüp anuñ içindegile ʿamel ḳılmaġa muvaffaḳ ola. 81b/2-7

1.1.8. Arapça ve Farsaça Kelimelerin Yazılışı

Metnimizdeki Arapça ve Farsça kelimeler genellikle kendi orijinal imlâlarıyla yazılmışlardır. Bu kelimelerde dikkati geçen husus, ihtiva ettikleri uzun ünlülerin bazen kısa yazılmış olmasıdır.

دُنْيَادَه dünyāda 92a/11; 92b/12; 94b/10... yazılışı yanında,

دُنْيَده dünyede 87b/11; 88b/6; 104a/11...

دَعْوِ daʿvi (<Ar. daʿvī) 95b/7; 156b/1; 163a/7; 192a/8.

اَزَرْلَيَانَه azar+layana (<Far.āzār+T.-la-...) 187b/10.

جَانْوَرْ cān-ver (<cān-āver) 142a/13 yanında جَنَاوَرْ can-āver (<cān-āver) 117a/5.

رُوزِ rūzi (<Far. rūzī) 91b/1, 5; 100a710...

سُوَارِ süvāri (<Far. süvārī) 195b/4, 5.

تَرَازْدَه terāzu (<Far. terāzū) 103b/4; 147a/11; 147b/6...

"zekât" kelimesi زَكٰوٰةْ orijinal imlâsı (148a/1, 148b/8, 168a/2, 172b/9...) yanında زَكَاتْ (149a/5, 172b/8...) imlâsıyla da yer almıştır.

Fâil veznindeki veya çokluk hâlindeki hemzeli bazı Arapça kelimelerde hemzenin "y" dönüştürüldüğü görülür:

عجايب	"ʿācāyib" 161a/6	فايده	"fāyide" 142b/7
دايم	"dāyim" 139b/12	قايم	"ḳāyim" 179a/4
دايما	"dāyimā" 139b/13	كباير	"kebāyir" 185a/6

لطائف "leṭāʾif" (123a/4 -sadece bir kez geçmekte-) yanında, لطايف "leṭāyif" (123a/2, 8, 10) ve لطايف "leṭāyif" (140a/9; 197a/12) şekilleri de vardır.

Farsça kelimelerdeki "vâv-ı ma'dûle (ا-و)"ler "elifsiz" yazılmıştır:

خون ẖon (<ẖᵛān) 100a/9; 137a/6

خور ẖor (<ẖᵛār) 114b/6; 142a/9; 194b/6.

خورلمق ẖorla- (<Far. ẖᵛār+T.-la-) 184b/6; 194b/7.

Farsça kelimelerdeki "d(al)" (د), "ẕ" (ذ) ile kaydedilmiştir. "Şad" kelimesi ise "şād" (شاد) (102b/11) ve şāẕ (شاذ) (104b/2) imlâlalarıyla eserde yer almıştır.

بيخوذ bī-ẖoẕ (<bī-ẖod) 99b/4; 157a/4; 184a/10.

جاذو cāẕū (<cādū) 122b/4

ديذار dīẕār (<didār) 88a/12; 98b/10; 105b/3...

اميذ ümīẕ (<ümīd) 184b/8...

1.1.9. Yazmada Kullanılan İşaretler

-1. Takdim-Tehir

Metnimizde bir kez takdim-tehhir yapılmıştır. Müstensih takdim-tehiri belirtmek için (خ-م) harflerini kullanmamış yerlerini değişmesi gereken kelimelerin üzerlerine kırmızı mürekkeple *mukaddem, muahhar* kelimelerini açıkça yazmıştır.

"Vitrüñ bir rekʿatı farīżalar eksügin yitürür; [12] bir rekʿatı sünnetler eksügin yitürür; bir rekʿatı müsteḥablar eksügin yitürür. (162a/11-12)."

Yazmada, yukarıdaki cümlede 11. satırda yer alan "müsteḥablar" kelimesi üzerinde *"muahhar"* 12. satırda yer alan "farīżalar" kelimesi üzerinde ise *"mukaddem"* kayıtları vardır. Tezimizin metin bölümünde, yukarıdaki örnekte olduğu gibi bu kelimelerin yerlerini değiştirdik.

-2. Kat

Metnimizde kullanılan işaretlerden biri de "ḳaṭ:قطع"dır.[43] Bu işaret, metnimizde üç yerde (155a/13; 165a/13; 175b/13), anlam itibariyle yanlış anlaşılmanın önüne geçmek, şekil itibariyle de cümlenin tamamlandığını göstermek için kullanılmıştır. Aşağıdaki örneklerde "kat" işaretinin bulunduğu yerler "/" ile gösterilmiştir:

İy miskin ana, eger fermānumda olursam, tīz ḳavışam saña; eger fermān benüm elümde olımazısa beni maᶜẕūr dutasın yā ana. / Ana bu sözi İsmaᶜīlden işidicek bir kez "āh" didi, düşdi ᶜaḳlı gitdi. (155a/12-13).

Tanῑgrı teᶜālā İbrahīme eydür: "Saña ten virdüm, saġ; māl virdüm, çoḳ; oġul virdüm, laṭīf." İbrahīm eydür: "İlāhī, ten virdüñise saña vaḳf olsun. Eger māl virdüñise yoġsullara vaḳf olsun. Eger oġul virdüñise ḳurbān olsun."/ Müᵓmine eydür: "İy müᵓmin, tenüñi benüm ṭāᵓatüme vaḳf eyle, māluñı yoḳsullaruma vaḳf eyle kim, saña rāḥatı ebedī, māluña bereketi rūzi ḳılam." (165a/10-165b/2).

Biregü üç günlik sefere gönilse orucın yise gerek buñalurısa. / Ṭutabilürse ṭutduġı yigrekdür. (175b/13).

Bunların dışında yer yer bazı harflerin altında bu harflerin müstakil şekillerinin minyatürü yer almaktadır:

"Daḫı bir vech oldur kim... دخی بر وجه اولدر کم" (135b/11) örneğinde "ḫı"nın ve "cim"im altında "cim çengeli" olarak adlandırılan "cim grubu harflerin" gövdesinin minyatürünü andıran (ڇ) şekli görüyoruz.[44] Yine bu örnekte "kef" harfinin üzerinde de kücücük bir "kef" (ک) işareti yer almaktadır. "maᶜnisi:معنسی" kelimesinde (135b/6) "ayın" harfinin altında bu harfin müstakil şekli (ع); "raġbetile: رغبتله" kelimesinde

[43] Abdülbaki Çetin, "Bir Noktalama İşareti Olarak Ḳaṭᶜ(قطع)" AÜTAED, 19/33-37. Erzurum, 2002.
[44] Bkz. Ersoylu, Lokmânî Dede: Menâkıb-ı Mevlânâ, TDK Yay., Ank., 2002, s. 489.

(135b/12) "he" harfi üzerinde yine bu harfin müstakil şekli (ه);küçük olarak yer almaktadır.

136b/13. satırda yer alan "Vedûd-ı ebed ve ezel: ودود ءازل ءابد" örneğinde de her iki "elif"in altında hemze işareti (ء) bulunmaktadır. İlgili harflerin bulunduğu birçok yerde kullanılmış bu işaretlerin anlam ayırıcı bir fonksiyonu yoktur.

1.1.10. İstinsah Hataları

Metnimizde müstensihten kaynaklanan bazı yazım hataları bulunmaktadır. Bazen ayet metinlerinde de yazım hataları yapılmıştır. (Bkz. Metin bölümü 10., 17., 34., 39. dipnot). Bu tür yanlışların doğru şekillerini metne yerleştirdik. Yazmadaki şekillerini ise tezimizin "metin" bölümünde dipnotlarda, "dizin" bölümünde ise ilgili kelimeden ya da ilgili kelimeyi işaret eden rakamdan hemen sonra, "Yz. x" şeklinde gösterdik. Bu işlem, istinsah hatası olduğunu düşündüğümüz bütün kelimelere uygulandı. Bununla okuyucunun, tezimizden faydalanacakların, dikkatini kelimenin yazmadaki şekline çekmek istedik. Bu bağlamda okuyucu ile yazma arasında bir engel olmamayı amaçladık. Bir başka ifadeyle okuyucu/araştırmacıyı bu gibi hususlarda doğru bildiğimiz, doğru kabul ettiğimiz şekillere mahkum etmemeyi düşündük.

1.2. SES BİLGİSİ

1.2.1. ÜNLÜLER

1.2.1.1. Ünlü Değişmeleri

1.2.1.1.1. i/e meselesi

Metnimizde ilk hecede e/i karışıktır. İlk hecede "i" ile yazılıp da bugün "e" ile telaffuz edilen kelimelerdeki "i"ler "kapalı e" olarak yorumlanabilirse de imlaya bağlı kalarak bunları "i" olarak tespit etmeyi uygun bulduk. Ancak, aynı satırda geçen iki "iş" kelimesinin yazılışında müstensih bir ayrıma gitmiştir:

> Bu kitāb tuḥfedür, żaʿīf duʿācı Aḥmed ʿAbdü'l-Cebbār oġlından ḫuẕāvendigār oġlı saʿādet anuñ yāri, şehādet anuñ ġam-güsārı, saḫāvet anuñ *işi* (ايشى), ʿināyet anuñ *işi* (ايشى), ʿömri olsun yüz yıldan aşa, cānlar sevdügi Umūr Paşa... ḥażretine. (81b/2-5).

"İş, amel" anlamındaki birinci "iş" kelimesi yukarıda görüldüğü gibi "elif+ye+yatık esre" ile yazılmışken "eş, dost, yoldaş" anlamındaki ikinci "iş" kelimesi "elif+ye+dik esre" ile kaydedilmiştir. Birincisi bugün "iş" ikincisi de "eş" olarak telaffuz edilmektedir. Müstensihin de bu iki kelimeyi birbirinden ayırmak için imlâya farklılığı yansıtma çabası ikinci iş "eş" kelimesinin ünlüsünün kapalılığını akla getirmekte. Ne var ki müstensih "iş (eş)" kelimesinin ünlüsü için uyguladığı imlâyı benzer kelimelere uygulamamıştır. Aşağıda listesini verdiğimiz metnimizde "i" ile yazılıp da bugün "e" ile telaffuz ettiğimiz kelimelerin çoğu metnimizde sadece "esre" ile kaydedilmiştir. "Eş" anlamındaki "iş" kelimesinin metnimizde sadece bir yerde geçmesi ve bu kelimeden türemiş "işlülük" (eşlilik, eş dost varlığı) kelimesinde -ki bu da metnimizde sadece bir kez geçmektedir- müstensihin aynı imlaya sadık kalmaması (ايشلوكه=işlülüge 152b/11), dik esre yerine, "amel iş" anlamındaki "iş" kelimesindeki gibi yatık esre kullanması) müstensihin kapalı e'yi yazıya yansıtmak değil aynı satırda geçen farklı anlamlardaki, iki"iş" kelimesinin farklılığına dikkatleri çekmek amacında olduğu anlaşılmaktadır.

Metnimizde ilk hecede "i" yazılıp bugün "e" olarak telaffuz edilen kelimeler:

bil "bel" (135a/13)
bisle- (87a/8)
biş (149b/2)
bişlik (150a74)
biz "bez" 93a/10)
di- "200'e yakın"
dinil- 123b/10
dir- "der-" 144b/6
dirnek 89b/4
divşür- 127b/7
diyü "diye" 83b/6
gice "gece" 86a/2
gicelik 170b/5
gicelü 175a/3
giç "geç" 155b/5
girçek 156a/3
girçeklik 169a/9
girü "geri" 92a/2
idin- 117a/5
ir "erken" 102b/9
ir-" er-" 166b74
iriş- 101b/6
irişdür- 97a/2
irkek 161a/10
irkeklik 161b/2
irtesi 173b/5
iş "eş" 81b/4
it- "et-" 143a/8
itdür- 143a76
iy "ey" 111a/2
sil "sel" 98a/2
vir- 91a/1
virmelü 167b/1
yi- "ye-" 110a/1
yidi "yedi" 82a/3
yig 105b/6
yigle- 86a/7
yil "yel" 116b/8
yimek 120b/7
yimiş "yemiş" 98a/3
yiñ- 142a78
yiñi "yeni" 184a/1
yiñil- 96a/2
yir "yer" 90b/12
yit- "yet-" 108b/2
yitmiş "70" 91a/2
yitür- 128a78

Metnimizde ilk hecede "e" olup bugün "e" olarak telaffuz edilen kelimeler:

beg 93b/2
begen- 141a/2
beglik 178b/2
bekcü 132b/13
bekle- 118a/9
beklet- 122a/3
bellü 95b/7
bellüle- 142a/11
belürt- 182a/12
ben 81b/8
beñdeş 148b/2
benlen- 197a/12
beñze- 92b/2
berelen- 175a/11
beri 163a/11
berü 159a/3
berkit- 113a/8
beyinsüz 156b/10
beyni 188b/13
beze- 177b/6
bezek 85b/3
çek- 127b/11
çekdür- 175b/1
çekiş- 95a/11
çeri 101b/4
çevre 132b/9
çevür- 87a/5
de- 184b/1 (1 kez)
deg- 86a/12
degin 82b/11

degin- 136b/12
degül 92b/8
degür- 194b/13
dek "yeter ki" 136a75
del- 143a/9
delü 126a/13
delük 125a/2
demür 175b/6
demürcilik 120b/13
deñiz 119b/13
denk 178a/9
deñlü 84b/9
dep- 195a/13
depe 155b/11
depele- 193b/3
depelen- 193b/4
depin- 145a/7
depren- 157b/3
depret- 116b/8
deri 125a/12
deriñlik 124b/3
deve 128a/2
egle- 134b/3
eglen- 113b/5
egri 182a/9
ek- 164a/11
eksil- 179a/10
eksük 162a/11
el "organ" 131b/10
elek 186a/4
elli "50" 94a/12
ellü 188a/3
emek 98a/4
eñ (II) 159b/3
er "erkek" 196b/1
eren 162b/12
ergen 195a/4
erlik 192b/13
es- 116b/8
esirge- 105a/3
eski 184a/1
eşek 173b/7
et 175b/2
etek 130a/9
ev 125a75
evet 82a/9
evlendür- 182b/13
evlü 195a/4
eyer 91a/11
eyle- 130a/11
geç- 102a/8
geçür- 134a/13
gel- 152b/7
gelür "gelir" 168b/3
gemi 121b/12
genç 197a/1
gerçek 162b/12
gerek 99b/13
gerek- 187b/9
getür- 137b/8
gez- 192b/6
gezdür- 128b/12
keçi 172a/7
kedi 186a/8
kendü 86b/9
kerpüç 125a/11
kes- 155b/12
kesdür- 158b/7
kesicilik 159b/8
kez 82a/2
nesne 164a/12
n'eyle- 157a/3
seçil- 148b/4
sekiz 168a/7
seksen 110a/2
sen 85a/3
sev- 118a/9
sevgü 83a/9
sevgülü 112b/12
sevin- 104b/5
sevindür-105a/9

Metnimizde ilk hecede "e" yazılıp bugün "i" olarak telaffuz edilen kelimeler:

çemen "çimen" 85b/6 eyü "iyi" 111b/5

çeyne- "çiğne-" 120b/9 gey- "giy-" 106b/9

eylük "iyilik" 88b/1 geyesü "giysi" 189a/13

Metnimizde "de-" fiili bir kez de "e" ile tespit edilmiştir:

de- (1 kez) di- (200'e yakın).

1.2.1.1.2. u/i ve ü/i Değişmesi

Aslında "u" ile olup da Batı Türkçesinde "i"ye dönüşmüş bazı kelimelerin metnimizde her iki şeklini de bulmak mümkündür. Bu ikilik söz konusu değişikliğin henüz tamamlanmadığına bağlanabilir[45].

Örneğin "işde" (metnimizde 1 kez geçmekte) yanında "uş" (12 kez), uşböyle (2 kez) ve "uşbu" (2 kez).

bütün (1 kez) kelimesi yanında *bit-* ve *bitür-* kelimeleri üçer kez yer almaktadır.

Bugünkü standart Türkiye Türkçesinde başındaki dudak ünsüzünün etkisiyle ünlüsü yuvarlaklaşmış bulunan "mülk" kelimesi metnimizde hem Arapça aslına uygun olarak "milk" (1 kez) hem de "mülk" (yine 1 kez) yer almaktadır.

1.2.1.1.3. ı/u Değişmesi

ḳıl- "yavu ḳıl-" Tanĝrı ḳulluġı cāşnısın yavu ḳılursın 197a/10

ḳul- "yavu ḳul-" kendülerin yavu ḳulmışlar... 180b/6

1.2.1.2. Ünlü Uyumu

1.2.1.2.1. Dil Uyumu

Metnimizde kalınlık-incelik bakımından ünlü uyumu tamdır. Bugün standart Türkiye Türkçesinde uyum dışı kalan "ki" aitlik ekinin de metnimizde kalın sıradan kelimelere ulandığında uyuma girdiği görülmektedir.

---

[45] Muharrem Ergin, Dede Korkut Kitabı II (İndeks-Gramer), TDK Yay. Ank., 1997, 3. Baskı, s. 405.

İy benüm ḥabībüm *avcuñdaġı* nedür? 92a/3; İlāhī, *avcumdaġı* dişüm pāresidür 92a/5; *boyunlarındaġı* ṭamardan daḫı yaḳın 98b/9; bir yaluñı *ayaḳdaġı* yaruḳlar 127b/5; iki *ayaḳdaġı* yırtuġı 127b/6.

Metnimizde genellikle kelimelere bitişik yazılmış i- fiilinin kalın sıradan kelimelere ulanınca uyuma girdiği görülmektedir.

Eyitdiler: "Bāzirgānlarıduḳ, gemümüz ġarḳ oldı 119b/8; ... firiştelerüm bileler sen neye lāyıḳıduġın. 116a/10

Şu örnekte de i- fiili öncesindeki kelimeden ayrı yazıldığı hâlde uyuma girmiştir.

Gelmegümi ḳandan ıduġum ol bir Tañrı bilür. 119a/6

Şu iki örnekte ise i- bitişik yazıldığı hâlde uyuma girmemiştir:

bañayidügin 134a/5 ṣarpidügin 134a/9

"–ken" zarf-fiil eki bugün olduğu gibi uyum dışıdır:

yiyüṭururken 87a/8; otururken 101a/1; 114b/9; otururiken 125a/6; yoġiken 180b/12; saġiken 188b/4; uyuriken 195b/7.

"ile" ve "içün" edatlarını kendilerinden önceki kelimeler bitişik yazıldıklarında uyuma girmiş olarak kabul ettik.

Metnimizde bir kez geçen "bir az=بر آز" (149b/12) kelimesi yanında dokuz kez geçen "birez=برز" kelimesi metnimizdeki kalınlık-incelik uymunun boyutunu göstermektedir.

Arapça ve Farsça asıllı kelimelerin zaman zaman dil uyumuna aykırı ek aldıkları görülür:

dünyālik 110a/13; 151a/5; 197b/1

cevmerdlik 192b/13 yanında cevmerdlıḳ 82a/9, 11; cevmerdıraḳvan 158a/10; cevmerdıraḳ 158b/1.

laṭīflıḳ 178b/8 yanında laṭīflik 178b/7 örneklerine rastlamak mümkündür.

1.2.1.2.2. Dudak Uyumu

Metnimizde, Eski Anadolu Türkçesinin diğer metinlerinde olduğu gibi bu dönemin en karakteristik ve en yaygın özelliği olan yuvarlaklaşmadan dolayı dudak uyumu tam anlamıyla yerleşmiş değildir. Aşağıda yuvarlaklaşmanın sebepleri ve metnimizde ünlüsü daima yuvarlak olan kelimeler üzerinde durulacaktır.

1.2.1.3. Yuvarlaklaşma

Yuvarlaklaşma, Eski Anadolu Türkçesinin en belirgin fonetik özelliklerinden biridir. Eski Türkçe döneminde ve günümüz standart Türkiye Türkçesinde dar ünlülü birçok kelime Eski Anadolu Türkçesin döneminde yuvarlak ünlülüdür. Bu yaygın yuvarlaklaşma bazı kelimelerde bir sebebe bağlanabilirken (dudak ünsüzlerinin rolü, kelime/ek sonlarındaki "-g/-ġ" ünsüzlerinin düşmesi gibi) bazı kelimelerde ise hiçbir sebebe bağlanamaktadır.[46]

1.2.1.3.1. Kelime Kök ve Gövdesinde Yuvarlaklaşma

-1. Kelime Sonlarındaki -ġ/-g ünsüzlerinin Düşmesi Sonucu Oluşan Yuvarlaklaşma

Eski Türkçede birden çok heceli kelimelerin sonlarında bulunan "-ġ/-g" ünsüzlerinin Batı Türkçesinde düşerken kendilerinden önceki düz ünlüyü yuvarlaklaştırmışlardır.

alu<alıġ 190a/5
ayru<aḍruġ 175a/4
ayu<aḍıġ "ayı" 169b/3
dürlü <türlüg 105a/11
ḳamu<ḳamuġ 87b/9
ḳapu<ḳapıġ 110b/7...
ḳuru<ḳurıġ 178b/1, 2
ḳuyu<ḳuḍuġ 195b/10, 11
saçu<saçıġ 91a/4, 7
ṭapu<ṭapıġ 134b/8, 11
ṭaru<ṭaruġ 176a/4, 7
ulu<ulıġ 82b/4

[46] Bkz. Faruk Kadri Timurtaş, Eski Türkiye Türkçesi, (XV. Yüzyıl) Enderun Kitabevi, İst., 1994, s., 27 vd.)

Şu kelimelerde ise "-ġ/-g" ünsüzleri düştüğü hâlde yuvarlaklaşma olmamış, dolayısıyla dudak uyumu sağlanmıştır:

acı<acıġ 90a/1
arı<arıġ (11 kez)
aşşı<asıġ 133b/13
çeri<çerig 101b/4
diri<tirig 166a/12
ḳatı<ḳatıġ 91a/12

-2. Dudak Ünsüzleri Sebebiyle Oluşan Yuvarlaklaşma

Metnimizde, bünyesinde dudak ünsüzü taşıdığından yuvarlaklaşma görülen kelimeler şunlardır:

çıbuḳ "çıbık" 123b/13
demür "demir" 175b/6
kerpüç "kerpiç" 125a/11
ṭamu "cehennem" 86a/7
yavuz<yabız "kötü" 130a/8

Bünyelerinde dudak ünsüzü bulunduran şu kelimelerin metnimizde hem düz hem de yuvarlak ünlülü şekilleri bulunmaktadır:

gāvır "kafir" 183b/9 (Metnimizde sadece 1 kez geçmekte)
gāvur "kafir" 145a/9 (Metnimizde toplam 8 kez geçmekte)
semri- (<semir-) "semir-" (2 kez) 179a/2, 3
semrü- (<semür-)"semir-" (1 kez) 176a/12
yavı<yava 92b/6 (Metnimizde 1 kez geçmekte)
yavu<yava "yitik, kaybolmuş" 180b/6 (3 kez)

Ayrıca, metnimizde "çelebi" (sahip, efendi) kelimesi ile "gemi" (gemi) kelimesi iyelik birinci şahıs eki aldıklarında yuvarlaklaşmaya uğramışlardır:

çelebi 193a/9 (Metnimizde 3 kez geçmekte)
çelebü+m 192a/10 (Metnimizde 1 kez geçmekte)
gemi "gemi" 121b/12 (Metnimizde 9 kez geçmekte)
gemü+müz 119b/8 (Metnimizde 1 kez geçmekte)

-3. Yuvarlaklığı Bünyesindeki Yapım Ekinin Yuvarlak Ünlülü Oluşuna Bağlanan Kelimeler

-uḳ/-ük

açuḳ 110b/7, 9
artuḳ 148a/12
ayruḳ 129b/6, 7
ṣarṣuḳ 121a/3
ṣınuḳ: 121a/3
ṭanuḳ 96a/12
uyanuḳ 101b/8
yaruḳ 127b/5
yazuḳ 98a/7
yırtuḳ 127b/3
delük 125a/2
eksük 125b/5
esrük 126b/1
kertük 127a/8

Şu örneklerde dudak uyumu sağlanmıştır: barışıḳ 87a/11; ḳatıḳ 184a/2

-aru/-erü

añaru 125b/9; ḳancaru 82b/2; yuḳaru 91b/6; içerü 93b/13; ilerü 93b/12

-4. Yuvarlaklığı Bir Sebebe Bağlanamayan Kelimeler

altun 131b/2
añul añul 155b/9
berü 159a/3
degül 92b/8
edük 127a/11
eyü 88b/3
girü "yine" 92a/2
incü 192a/2
ḳarañu 87b/10
ḳarşu 89b/13
ḳaşuḳ 173b/11
ḳayu 108a/8
kendü 83a/8
kendüz 84b/11
ṣayru 175b/9
yaluñı 127b/5
yaluñuz 99a/11
yaṣduḳ 108a/3, 4
yılduz 85b/3

1.2.1.3.2. Eklerde Yuvarlaklaşma

Metnimizde ünlüsü daima yuvarlak olan ekler şunlardur:

İsimden İsim Yapım Ekleri

+cuḳ/+cük: anacuḳ 155b/1; aracuḳ 124a/13; azacuḳ 97a/10; boġazcuḳ 157a/3; boġazlaġucuḳ 155b/12; ḳarıcuḳ 157a/6 (2); ḳarındaşcuḳ 196b/13; ḳışacuḳ 143a/1; ḳıvırcuḳ 187a/2; ḳocacuḳ 196b/12. Bu ekin tek istisnası: gönlecik 158a/8.

+lu/+lü : beg *adlu* kişi töhmet yirinden saḳınmaḳ gerek. 192a/11; Yā emīre'l-mü'minīne, *erlü ʿavratluyuz.* 192b/1-2

+sul : Metnimizde tek kelimede görülür: yoḳ+sul 101a/3; yoḫ+sul 165b/8

+suz/+süz : Āh ol *derecesüz bacasuz çırāġsuz döşeksüz münis*süz ḳarañu ev ḳorḳusından. 90a/3-4

Fiilden İsim Yapım Ekleri

-gü; -ḳu : Eger ayruḳsı severlerise ol *sevgü* degül 162b/11; Gözine *uyḳu* geldi. 188a/11.

-ġun/-kün : azġunlıḳ börkin başuma vurdı, 132a/11; Burāḳı *eşkün* ve yavaş ḳılıviren lā ilāhe illā'llāhdur 88a/10.

-mur : Metnimizde tek kelimede görülür: yaġ-mur 123b/6

Hâl Ekleri

+uñ/+üñ; +nuñ/+nüñ

Getürüñ ol uzun boylu çoḳ *yaşlularuñ* ʿamellerin. 142b/12; Ṭaġlar ol *evüñ* dīvārı olsun, 85b/10; degme [6] gözin ṭamunuñ bir gül ve bir reyḥān ḳılam kim 90b/6; *Ṣaḥābenüñ ḫ*aberleri yoḳ bu ḥikāyetden. 108b/10-11.

İyelik Ekleri

+um/+üm : *ḳulum*, ne *raḥmetüm* gördüñ 133b/7. Ekin ünlüsü sadece bir örnekte düz-dardır. *+ım*: İllā ben yigitcük, bir *cānım* var. 158a/13

+uñ/+üñ : Atañ seni işbu ṭaġ depesine çıḳardıġı sāat *elcügezüñ* bağlayup *boġazlaġucuġuñ* bıçaġıla kesdügi, ḳatı acıya ḳoydıġı, anañı saña ḥasret ḳıldıġı, *yigitlügüñ* toprakḷara esīr ḳıldıġı birdür 155b/11-13

+muz/-+müz; +umuz/+ümüz

her kim dünyā içinde bizüm *ṭāat+ümüz* ḳılmaḳda nefsin rām ḳılursa *ṭamu+muz* aña ḥarāmdur. 113b/9; Biz *kendü+müz* içün aġlamazuz. 88b/13; Ḳulum örü ṭurup bize senā ḳıldı, *adumuz* oḳudı 134b/6. Tek örnekte, ımuz: Sen ḳulluġuñ unutduñısa biz *tanĝrılıġ+ımuz* unıtmazuz. 92b/7.

+ñuz/+ñüz; +uñuz/+üñüz

ridāñuz şimdiye degin bütünidi. 194b/3; utanuruz biz ol dergāhdan yüz dönderüp size yā sizüñ *gemiñüze* sığınmaġa. 120a/5; eger emāneti *boynuñuza* alası olursañuz size cān vireyin 140a/3; İy ḥabīb, eyit bunlara kim niçün dünyāya bulaşduñuz, ol murdār altunı gümişi *elüñüze* alduñuz? 163b/6-7

Bildirme Ekleri

+dur/+dür: Deñiz şuyı ve ḳuyılar şuyı ve bıñarlar şuyı *arıdur* ve *arıdıcıdur.* 123b/7; Bunlaruñ mālları, cānları *benümdür.* 167a/10.

-uz : Biz saña *müştāḳuz*, sen bize müştāḳ olmaduñ mı? 91b/10.

Fiil Çekimi

Emir

-sun/-sün; -sunlar/-sünler

Yüz biñ yıllıḳ yol yuḳaru *çıḳsun.* 91a/6; Buyur, aldıġın *girü virsün* 191b/9; Yollarda gökler firişteleri *ḳarşulasunlar.* 91a/7; Senüñ şefāatuñıla benüm ināyetüm arasına *girsünler.* 113a/12.

-alum/-elüm: Kitābuñ üçünci ḳısmına *başlayalum.* Bu ḳısmda adl *beyān ḳılalum* 178a/7; Andan Mekkeye *gidelüm.* 187a/4.

-uñ/-üñ : Bunları andan *çıḳaruñ.* Ol ḳalaı *yıḳuñ.* 101a/10; Destūrdan soñra girüñ. Ev ḳavmine selām *virüñ* 193a72.

İstek ve Şart Kipinde Çklk 1. Şahıs Eki

-vuz/-vüz : mühlet virmez ölümi añavuz, iñleyevüz. 89b/11; Eger dükeli ḥis işledügine dörder rekʿat namāz *istesevüz* dördere bizüm iḥtiyācumuz var ṣanaduñ 150a/1.

Görülen Geçmiş Zaman

-dum/-düm : Aña daḫı Yūsufı *ʿāşıḳ ḳıldum.* 112a/2; *Baḳdum*, Tanr̂ı teʿālānuñ ʿarşın *gördüm.* 116b/2.

-duñ/-düñ : Sen selām *virdüñ*, anı *var dutduñ.* 119a/1

-duḳ/-dük : Biz işbu taḫta üzerinde *ḳalduḳ.* 119b/9; ölmiş göñülleri *diriltdük.* 122b/10.

Geniş Zaman 1. Çklk Şahıs Eki

-uz/-üz : Bunlar eydür: "*Oynaruz.*" 169b/4; Bunlar eydür: *"Ḳılmazuz."* 169b/5; Biz fülān ilden *gelürüz.* 101a/2.

Sıfat-fiil Ekleri

-duḳ/-dük : İy dir̂iğā, dilüm söylemez, buyursam saña mālumdan virseler; elüm ṭutmaz elümile alsam ḥelālden ḥarāmdan *ḳazanduġumdan* saña virsem. 108b/1-2; *Diledügüm, sevdügüm* kişiye göñül gözin bağışlarvan 121b/4.

-ur/-ür : Eger *uyur* faḳîh ḳorḳusı degülmisse *namāz ḳılur* ʿābidi şöyle azdururdum kim hergiz anda ṣalāḥ nişānın ḳomayadum. 145b/13-146a/1; *dükenür* zaḥmeti saña ḳılurın kim... 110a/9.

-melü : İllā ödünç elbette *girü virmelüdür.* 167b/1.

Zarf-fiil Ekleri

-u/-ü : Bī-çāre ana ṭurugeldi. İsmāʿīlinüñ *aġlayu zārılıḳ eyleyü* başın yudı yağladı, elcügezlerin ḳınaladı 155a/8-9;

-up/-üp : Bunlaruñ żaʿīflıḳların *añup* iñlerin 104b/13; Vāy ol ḳavme kim bunlaruñ aralarından bir ḳavm *incinüp* çıḳa. 107a/1. Tek istisnası: "del-ip" 186a/12

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

-duḳca/-dükce

nefs *semrüdükce*, yiyesi *bulduḳca* çerisi artuḳ olur 176a/12.

-duḳda : degme bir adım *atduḳda* ol başduġı ṭopraḳ eyde... 174b/10

-duḳdan/-dükden

Yaʿnī İsrāfīl ikinci şūrı *çalduḳdan* ölesidür ne-kim gök yüzinde firişteler varısa 96b/1; ʿAmmār kim vaṣfın didüm dünyeden *gitdükden* ṣāliḥ velīler düşde gördiler. 116a/3.

Metnimizde ünlüsü daima düz olan ekler şunlardır:

Hâl Ekleri

+ı/i "yükleme hâli" tenine yitmiş *ḥulleʾi*, bedenine *Burāḳı*, [10] fercine *ḥūriyi*, ayaḳına adup uçmaġa *girmegi*, göñline viṣāl şekkerin, gözlerine [11] Raḥmān cemālin rūzi ḳıla. 149a/9-11

İyelik Ekleri

+ı/i; +sı/+si "3. tklk şahıs" Her kimüñ kim bir ḳaç ʿavratı olsa, andan *birincesi*n *birincesi*nden yig ṭutsa, ḳıyāmet güni *gözi, yüzi, aġzı, burnı* egri ola. 182a/8-9; *burnı*na uçmaḳ *ḳoḳusı*n almaḳlıḳ, *aġzı*na uçmaġuñ dürlü ṭaʿāmın ve şarābın... 149a/7-9

Bildirme Ekleri

+sın/+sin "2. Tklk Şahıs" sen *āzādsın* 167a/7; İllā sen *Kelīmsin*, şefāʿatlü ulu *peyġambersin*. 93a/4

Fiil Çekiminde

-ın/-in "1. Tklk Şahıs"

Belirli Geçmiş Zaman geyürüp durın 90b/4

Geniş Zaman başların 137b/2; severin 194a/4

Gelecek Zaman Her kim tekebbür eylerise, benüm ṭonum almaḳ isterse elbette ṭamuya ḳoyısar*ın*. 189b/1; Aña ben miʿrāc ḫilʿatin viriser*in*. 86a/10

-sın/-sin "2. Tklk Şahıs"

İstek alasın 166b/7; anuñ gibi dosta buyurasın kim... 86a/11; göresin 161a/6; dileyesin 94a/5

Belirli Geçmiş zaman benlenüp ṭurursın 197a/12

Anlatılan Geçmiş Zaman Sen eyitmişsin... 119a/9, 12

Geniş Zaman sen kimden ḳorḳarsın? 114a/1; içerü ne baḳarsın 145b/12; içersin 152a/7; seversin 97b/9; bunca ne ġuṣṣalanursın 83a/4; bilürsin 92a/4; gelürsin 118b/6

Gelecek Zaman öliser*sin* 157a/6

-sız/-siz "2. Çklk Şahıs"

İstek çıḳasız 101a/7; göçesiz baña gelesiz 155a/8

Geniş Zaman ilerü gelmeñ yoḫsa göynersiz 99a/9; Ḳuluma cevmerdlıḳ mı gösterürsiz? 82a/9.

Emir Kipi

-ġıl/-gil "2. Tklk Şahıs" alġıl 90b/13; bilgil 98a/5; eyitgil 157b/11

Görülen Geçmiş Zaman

-dı/di "3. Tklk Şahıs" aldı 92a/2; çıḳdı 96a/3; geldi 89a/6; didi 93a/7

Anlatılan Geçmiş Zaman

-mış/-miş "3. Tklk Şahıs" Var, *azmış* kendüzin *yavı ḳulmış* Fir'avnı ögütle 92a/6; Üç yüz kez *götürmiş* yine elinden *düşmiş*. 159b/2

Gelecek Zaman

-ısar/-iser "3. Tklk Şahıs" Her kim tekebbür eylerise, benüm ṭonum almaḳ isterse elbette ṭamuya ḳoy*ısar*ın. 189b/1; Sen ḳarıcuḳ anuñ firāḳında günde biñ kez öli*ser*sin. 157a/6

Sıfat-fiil Ekleri

-mış/miş "Anlatılan Geçmiş Zaman Sıfat-fiili"

Ādemüñ tevbesi ḳabūl oldı, lā ilāhe illā'llāh berekātında *ḳararmış* teni aġardı. Müm'in kim hemīşe ẕikrin lā ilāhe illā'llāh dir, Muḥammed resūlu'llāh dimegile ḫatm ḳılur, *ḳararmışı* aġarmaya mı? 112b/7-9; Ol oba içinde hergiz Tañrıya bir *dimiş* kimesne yoḳdur. 187a/5

Zarf-fiil Ekleri

-ıcaḳ/-icek Yaḳın *varıcaḳ* ben eyitdüm... 119b/6; Andan destūr *olıcaḳ* girüp pāẕişāh yüzin *göricek*, iki bükülür ṭapu ḳılur, pāẕişāha duʿā eyler. 134b/11-12

-ınca/-ince Biş daḫı *artınca*, yüz yigirmi biş olıcaḳ, iki dörder yaşar daḫı bir ḳoyun virse gerek. 173a/5-6; cevāhir aña *degince* durugurdı 136b/12

Metnimizde ünlüsü hem düz hem yuvarlak olarak tespit edilen ekler şunlardır:

İsimden İsim Yapım Ekleri

+cı/+ci, +cu/+cü avcı 163b/13; demürci 85b/12; duʿācı 147b/4; ḳovcı 151a/10; ḳovcu 151a/10; bekcü 132b/13

+ıncı/inci/+uncu/+üncü ṭoḳuzıncısı 185a/1; bişinci 139b/3; seksen birinci 110a/2; ṭoḳuzuncı 139b/6; onuncı 139b/7; üçünci 139b/2

+lıḳ/+lik/+luḳ/+lük azlıḳ 90a/2; arılıḳ 124b/9; beglik 189a/5; yigitlik 150a/12; günlik 121a/3; arıluḳ 82a/11; ḳovculuḳ 151a/10; günlük 128a/2

Fiilden İsim Yapım Eki

-i; -u/-ü öli 87b/7; ḳorḳu 101b711; ṭolu 86b/3; ölü 122b/9

Fiilden Fiil Yapım Ekleri

Ettirgenlik Ekleri:

-dir-, -dur-/-dür- bildir- 129a/7; añdur- 152b/4; bildür- 129a/8

-ır-/-ir-, -ur-/-ür- Anuñ ziyānların ḳanḳı deftere *ṣıġ-ır-ayın.* 170a/6; ʿĪmānumuzı bize *sen siñ-ir-ü* bağışlaġıl 90a/6; Ṭamuyı ʿāciz eyleyüp müʾminden *ḳaç-ur-an* lā ilāhe illāʾllāhdur 88a/13; Andan varuñ, benden ḥabībüme selām *deg-ür-üñ.* 91a/3

Edilgenlik Ekleri:

-ıl-/-il-/-ul-/-ül- ḳır-ıl- 176b/1; bük-il- 135a/12; yaz-ul- 116b/6; dök-ül- 154b/1;

Dönüşlülük Eklerin:

-ın-/-in-, -un-/-ün- dut-ın- 87a/5; dög-in- 109a/12; ur-un- 145a/12; ög-ün- 95b/1

1.2.1.4. Ünlü Türemesi

Metnimizde "+cuḳ" ve "raḳ/+rek" eklerini almış şu kelimelerde ünlü türemesi görülür:

azacuḳ 97a/10
ağırıraḳ 95a/2, 3
artuḳıraḳ 127a/5...
ʿazīzıraḳ 139a/4
cevmerdıraḳ 158a/10
laṭīfıraḳ 164b/2
ṣarpıraḳ 145b/6
ḥaḳḳıraḳdur 82a/10
ḥaḳīrıraḳ 139a/3
ḫoşıraḳ 139b/11
ırağıraḳdan 184b/4
laṭīfıraḳ 164b/2
yaḳınıraḳ 184b/4
yigirek 95b/2

tīzirek:

yıldırımdan daḫı tīzirek 122b/3; 147b/5; 184b/12

yıldırım şaḳıduḳca zamāndan daḫı tīzirek 134a/12

yıldırım şaḳıduḳca vaḳtden tīzirek 104a/10

aḫşam namāzın ḳılmaḳ olınca bunlardan, otuz biñ yıllıḳ ṣırāṭı yıldırımdan daḫı tīzirek geçürmek benden 147b/5

Türkçenin ses yapısına aykırı olarak iç seste yan yana iki ünsüz bulunduran bazı Arapça ve Farsça kelimelerde zaman zaman ünsüz türemesi görülür:

ʿaḳıl< Ar.ʿaḳl 97a/5 (1 kez) yanında ʿaḳl 162b/6 (9 kez).

lā ilāhe illāʾllāh Muḥammed resūlu'llāh diyenlerüñ ʿaḳılları 97b/5

anı sevmek ʿaḳldan ıraḳdur 162b/6

buḫul < Ar. buḫl 176b/6 yanında buḫl (birer kez)

Bişinci gün ṭutıcaḳ **buḫul** gider 176b/6

Buḫl yirine seḫāver ḳor. 176b/13

ġusul < Ar. ġusl 145a/11 (6 kez) yanında ġusul (2 kez)

Ġusul çuḳaldur. 145a/11

bir ḳaç nesneler var kim ol olıcaḳ **ġusl** lāzım olur. 126a/7

ḫaşım< Ar. ḫaşm 178a/2 yanında ḫaşm (birer kez)

Yarın **ḫaşımlaruñ** geleler, yaḳāña yapışalar. 178a/2

Ḫaşmı def^{c} eyleye. 178a/5

ḫışım< Ar. ḫışm 106b/5 (1 kez) yanında ḫışm (15 kez)

tenüñile ^{c}amele getür **ḫışımdan** ḳurtul. 106b/5

Tïz ḫışm ṭonın gey. 106b/9

ḥüküm< Ar. ḥükm 172b/4 (7 kez) yanında ḥükm (20 kez).

ḥüküm şöyledür. 173a/1, 3, 4, 5

ḥüküm şoldur 172b/4

ḥükm içinde 128b/8

... yā bir yirde on biş gün ṭurmaḳ niyyetin eyleyince **ḥükm** şöyledür 128a/5

^{c}ilimsüz (<Ar. ^{c}ilm+T. +süz) 169a/9 (1 kez) yanında ^{c}ilm (7 kez).

ḳavul< Ar. ḳavl 102a/3 (15 kez) yanında ḳavl (19 kez).

Üçünci **ḳavulda**, emānet Tañrıyı hemïşe añmaḳdur. 139b/2

Bişinci **ḳavlde**, emānet dürlü miḥneti götürüp iñlememekdür. 139b/4

Diğer örnekler:

destimāl<Far. destmāl 113a/6

ḫānümān<Far. ḫān-mān 146b/13

ḳısım< Ar. ḳısm 81b/7

küfür< Ar. küfr 184b/6

^{c}ömür< Ar.^{c}ömr 92b/13...

pāyimāl<Far. pāy-māl 113a/7

pāẕişāh <Far. pād-şāh 130a/12

pāẕişāhlıḳ<Far.pād-şāh+T.lıḳ 178b/1

peşimān<Far. peş-mān 87a/12,

sengisār<Far. sengisār 195a/4

şükür< Ar. şükr 170a/6

ṭıfıl< Ar. ṭıfl 89b/4

ṭıfıllıḳ<Ar. ṭıfl+T. lıḳ 150a/8

^{c}ucub<Ar. ^{c}ucb 99b/13

zaḫımlu<Far. zaḫm+T. lu 127a/4

ẓulum<Ar. ẓulm 178b/2

1.2.1.5. Ünlü Düşmesi

Ünlü düşmesi, metnimizde genellikle vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi şeklinde görülür. Aşağıda sıraladığımız örneklerde ünlü ile başlayan bir ek alan kelimelerin vurgusuz orta hece ünlüleri düşmüştür:

ağır-ı>ağrı "ağrı" Avrata oğlan **ağrısı** oldı. 161a/2[c]

avuç+ı>avcı İy benüm ḥabībüm **avcuñdaġı** nedür? 92a/3

ayır-uḳ+sı>ayruḳsı İlāhī daḫı **ayruḳsı** aşaḳlıḳ ḳılmaḳ elümden gelürmisse anı daḫı senüñ taʿẓīmüñde işleyedüm. 135a/8-9

ayır-ıl->ayrıl- Dünyādan **ayrılduñısa** uş āḫīret, dünyā aydınlıġından **ayrılduñısa** uş benüm nūrum. 87b/13-88a/1

ağız+ı>ağzı 182a/9

burun+ı>burnı 182a/9

Her kimüñ kim bir ḳaç ʿavratı olsa andan birincesin birincesinden yig ṭutsa, ḳıyāmet güni gözi, yüzi, **aġzı**, **burnı** egri ola. 182a/9

baġır+ı>baġrı **şeyṭānuñ baġrı** çıḳup arduñca yilsün 134a/13

beñiz+e->beñze- bu laṭīfe şuña **beñzer** kim... 92b/5

boyun+ı>boynı Boynumı ülideyin, şeyṭān ipi e̱seri gitsün. 132b/2

buyur-uḳ>buyruḳ **Buyruḳ** şöyledür kim anı daḫı ṭāʿat ḳılmaḳ içün Tañrınuñ buyruḳların götürdügiçün seveler. 162b/10

çevür-e>çevre Kesil çevreden bana ulaş. 132b/9 "çevür-" (87a/5)

egin+i>egni Çuḳaluñ **egnüñden** çıḳarma. 145a/6

esür-ük>esrük **Esrüklik** ābdesti sır ve teyemmümi sır. 126b/1

eyit-ür>eyd-ür **Resūl eydür:** "Ben ʿilmüñ şehriven, ʿAlī ol şehrüñ ḳapusıdur." 82b/2

gögüs+i>gögsi demregü başından **gögsine** indi. 154b/3

göñül+i>göñli bu gice nice **göñlüñ** dilerse şöyle işle. 100a/11

götür-ül->götrül- ḥicāblar... **götrüldi** 133a/7; perdeler **götrüldi** 133a/10

göyün-e>göyne Yüzüme baḳarsañ añsuzda atalıḳ şefḳatı deprene, bana özüñ **göyne**, beni esirgeyesin, ḳıyamayasın. 157b/13

ḳarın+ı>ḳarnı	**ḳarnı** üstine yüriyen uşaḳ cān-averler 144a/6
oyun+a->oyna-	başların senüñiçün oynarlar 190a/4
sıyırıl->sıyrıl-	bıçaḳ elinden **sıyrulur** düşerdi 159b/2
tükür-ük>tükrük	ḳandan artuḳ **tükrük** ḳarışup ḳanıla çıḳarsa... 126a/11
uyu-ḳu>uyḳu	**Uyḳu** rāḥatdur. 156a/5
üzere>üzre	Ḳārūn altun taḫt **üzresinde** otururdı. 190a/10
yumur-uḳ>yumruḳ(+la-)	... **yumruḳlayup** öldürürise... 195a/13
yumuşa-t->yumşat-	Īmān getürmege gönlüñüz **yumşaduñ**. 107a/10

Ayrıca aynı kelimenin metnimizde vurgusuz orta hece ünlüsü düşmüş ve düşmemiş şekillerini de bulmak mümkündür:

"oġul" : Metnimizde 31 kez geçen "oġul" kelimesi, 5 kez yalın hâlde, 1 kez ünsüzle başlayan bir ek (+dan) alarak, 25 kez de ünlü ile başlayan bir ek alarak kullanılmıştır.

Ünlü ile başlayan bir ek aldığı 25 kullanımdan 18'inde orta hece ünlüsü düşmüş, 7'sinde düşmemiştir.

"oġulı ḳızı" 83b/1, 3; 86b/10; 87b/6

"oġula ḳıza" 86b/7, 13

Baña sögdükleri, oġlı ḳızı var didükleridür. 180b/7

ṭalabı- 157a/8 (metnimizde 1 kez geçmekte) yanında ṭalbın- (1 kez)

Olmasun cān acıġında **ṭalabıyam**, ḳanumdan saña sıçraya... 157b/8

Nitekim balıḳ ṣudan çıḳıcaḳ **ṭalbınur**... 117a/8

iñile- 89a/10 (metnimizde 3 kez geçmekte) yanında iñle- (23 kez) ve iñleş- (1 kez)

ḥabībüñ **iñiler**, anuñ arı nesli, āḫiret melikesi Fāṭıma **iñiler**. 89a/10, 11

esirgemez ḥürmet eylemez mühlet virmez ölümi añavuz, **iñleyevüz**. 89b/11

i- : Birleşik zamanlı fiillerde zaman zaman i- fiili düşer:

uyurıdı 122a/5; umarısañ 180a/9; gideriken 183a/4 örnekleri yanında

aġlar+Ø-dı 184b/1; bağışlar+Ø-sañ 88a/7; oṭururken 101a/1.

İlt- fiili metnimizde 6 kez "ilt-"; 16 kez de "ilet-" şeklinde geçmektedir.

Bir armaġan **ilet** anlara kim hīç ümmet görmemiş olsun. 88a/6

İlteyüm bu armaġanı ümmetüme. 88b/8

"ilet-" şeklinin Divânü Lügâti't-Türk'te; "ilt-" şeklinin Uygurcada ve her iki şeklinin Eski Anadolu Türkçesinde bulunduğunu belirten Faruk Kadri Timurtaş, "*ilt-* şekli, öbürünün orta hecede vokal düşmesi sonunda ortaya çıkan değişik hâli olarak kabul edilebileceği gibi, bunlar iki ayrı şekil olarak da telâkki edilebilir"[47] demektedir.

1.2.1.6. Ünlü Birleşmesi

buġur<bu oġur 125b/11; 159b/7

böyle<bu eyle 89a/7...

kendüz<kenü öz 84b/11...

kimse<kim+ise 101b/2...

kimesne/kimsene<kim+ise+ne 97a/1...

n'eyle-<ne+eyle- 111b/4...

n'it-<ne+it- 82a/14...

n'ol-<ne ol- 102a/6

nesne<ne+ise+ne<ne erse ne 100b/6...

niçün<ne+içün 84b/12...

şol<şu ol 84b/9...

şöyle<şu eyle 93b/10...

şimdi<şu imdi 104a/4...

yoḫsa/yoḳsa<yoḫ/yoḳ+ise 99a/9...; 109a/13...

bura<bu ara

Ḳısm-ı evvel burada tamām oldı. 123a/11

İy benüm gerçek resūlüm. Seni işbu vaḳtin buraya getüren nedür? 103a/4

Metnimizde "bura" ve "bu ara" şekilleri yan yana bulunur:

Bu ol yirdür kim ʿÖmer bu arada kendü ẓulmın gördi. 184b/2

Yā Ayās, seni işbu vaḳtin bu araya ne getürdi? 102a/5

Bu ḳısmuñ daḫı bu aracuḳ tamāmı olsun. 178a/6

---

[47] Faruk Kadri Timurtaş, age. s., 41. Faruk Kadri Timurtaş, aynı sayfadaki dipnotta "*Alt. gr.* de ayrıca ilit- şekli de kayıtlıdır" kaydını düşmüştür. (Bu örnek için bkz. A. von Gabain (Çev., Mehmet Akalın, Eski Türkçenin Grameri, TDK Yay., Ank., 1988, s., 274). "ilet-" DLT, IV/231; "ilt-" Altun Yaruk, 505; "ilt/ilet-" TarS. III/2048). TarS.'de ayrıca "elet-" şekli de bir kaynaktan (*Tez. Ba. XV.*=Tezkiretü'l-Evliya Tecümesi) sadece iki tanıkla yer almaktadır. (III/2049).

Metnimizde "bu ara" kelimesinin "bura" şekliyle birlikte yer almasına karşın, "ol ara" şeklinin yanında "ora" bulunmamaktadır.

İllā ol aracuḳdan kim doḳınudurur necise, ābdest almaḳ revā degül. 124a/13

Birez ol aradan añarurаḳ gitmek gerek. 125a/9

Ünlü ile biten kelime+ıla/ile, ıçun/içün, ısa/ise, ıdı/idi yapısında karşılaşan iki ünlünün sebep olduğu tali ünlü uzunluğu için bkz. *"Yazım (imlâ) Özellikleri"* bölümü.

1.2.2. ÜNSÜZLER

1.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri

k>ḫ

Türkçede kelime başında "ḫ" ünsüzü yoktur. Bugün Türkçe kelimelerde kelime başında bulunan "ḫ", "ḳ"dan dönüşmüştür.

Metnimizde kelime içindeki -ḳ->-ḫ- değişiklikleri şu kelimelerde görülür:

aḳşam>aḫşam 149b/6...

taḳı>daḫı 82a/12...

oḳşa>oḫşa- 152a/6 (1 kez) yanında oġşa-186a/1 (1 kez)

yoḳsul>yoḫsul 164b/9

"yoḫsul" (5 kez) yanında "yoġsul" (<yoḳsul) 164b/1 (2 kez) ve "yoḳsul" 101b/10 (16 kez), "yoḳsullıḳ" 151a/6 (1 kez).

yoḳ+ise>yoḳsa>yoḫsa 99a/9.

"yoḫsa" (19 kez) yanında "yoḳsa" 109a/13 (12 kez).

Metnimizde kelime sonunda -ḳ>-ḫ değişikliği için örnek bulunmamaktadır.

Metnimizde eklerde -ḳ>-ḫ değişikliği görülmemektedir.

ḳ>ġ; k>g

Metnimizde kelime başında ḳ->ġ- değişikliği yoḳtur. Kelime içinde görülen -ḳ->-ġ- değişikliğinin örnekleri şunlardır:

oḳşa->oġşa- 186a/1 (tek örnek) bunun yanında bir kez de oḫşa- (152a/6) şekli geçmektedir.

yoḳsul>yoġsul 164b/1 (metnimizde 2 kez geçmektedir) yanısıra "yoḫsul" 5 kez, "yoḳsul" 16 kez ve "yoḳsullıḳ" bir kez geçmektedir.

Kelime sonunda -ḳ>-ġ değişikliği için metnimizde örnek bulunmamaktadır.

Metnimizde kelime başındaki k-/g- için kef (ك) harfi kullanılmıştır. Bu harf, iki sesin birbirinden ayırt edilmesi hususuna açıklık getirmez. Kelime içindeki ve sonundaki *g* ve *ñ*'ler için yer yer üç noktalı kef de kullanılmıştır. (Bkz. "*1.1. Yazılış (İmlā) Özellikleri*" "g" ve "ñ"nin yazılışı). Bu hususun tespitinde bugünkü yazı dilini esas aldık.[48]

-ġ->-v-

Metnimizde şu iki örnekte görülmektedir:

soġuḳ>s/ṣovuḳ 112b/1 (metnimizde 4 kez geçmekte). soġuḳcaḳ>s/ṣovıcaḳ 188b/10, 11 (metnimizde 2 kez geçmektedir).

ḳulaġuz>ḳulavuz 88b/13 (6 kez) yanında "ḳulavuzla-" 97a/2 (1 kez) ve "ḳulavuzlıḳ" 96b/13 (3 kez).

b>v

b->v-

bar>var	benüm bir dostum var 85a/13
bar->var-	Var, azmış kendüzin yavı ḳulmış Firʿavnı ögütle. 92b/6
bir->vir-	Ṭabaḳları birer firişṭelere vir. 91a/1
biribi->viribi-	Viribidüm Cebrāʾili yüz biñ raḥmet firişṭesile... 85a/3

-b->-v-

tabar>ṭavar "mal"	İy beẕ-baḫt, benüm ṭavarum benüm buyurmaduġum yirde niçün ṣarf eyledüñ? 180a/6
yablaḳ>yavlaḳ	Bir gün Nūḥı kāfirler yavlaḳ dögdiler. 166a/8.
yabız>yavuz	...bunlardan hīç yavuz iş gelmez. 99b/12

[48] k-/g- hususunda bkz., Zeynep Korkmaz, age., s., 123-124 "*k->-g-* Değişimi."

-b>-v

ab>av "av" avcı 163b/3 (tek örnek); avla- 163b/3 (tek örnek).

Yoḳsa bir kişi kim dīni aġ eylemişdür, avcı aġıla cān-aver dutar gibi dīnile dünyā avlar, andan velīlik ırak belkim Tanrı andan bī-zār. 163b/3.

eb>ev "ev" Āh ol derecesüz bacasuz çırāġsuz... ḳarañu ev ḳorḳusından. 90a/4

Bu örneklere ḳarabaş>ḳaravaş 109a/10; seb->sev- 82a/8; sebin->sevin- 82b/1; yabaş>yavaş 88; tabışġan>ṭavşan 195b/5 kelimelerini ve -van/-ven<ben; -vuz/-vüz<biz eklerini dahil edebiliriz.[49]

t->d-

İnce sıradan şu kelimelerde t->d- değişikliği gerçekleşmiştir:

de- 184b/1	deñiz 82b/5	dil 83a/9
deg- 85a/1	denk 178a/9	dile- 85a/12
degin 82b/11	deñlü 84b/9	dilek 86a/10
degin- 136b/12	dep- 195a/13	dilenci 166a/3
degme 82b/9	depe 155b/11	din- 179a/10
degşür- 152b/11	depele- 193b/3	dinil- 123b/10
degşüri/ül- 123b/9	depelen- 193b/4	diñle- 102a/9
degül 92b/8	depin- 145a/7	diñlen- 110a/7
degür- 91a/3	depren- 89a/6	diñücilik 176a/10
dek 82b/1	depret- 116b/8	dip 124b/4
del- 143a/9	deri 89b/8	dipdiñsüz 92a/9
delü 126a/13	deriñlik 124b/3	dir dir 145b/9
delük 186a/12	deve 128a/2	dir- 144b/6
demregü 154b/1	di- 82a/1	diri 87b/6
demür 110b/6	dibelik 110a/11	diril- 139b/13
demürcilik 120b/13	dik- 98a/2	dirilt- 122b/10

[49] Tahsin Banguoğlu, Altosmanische Sprachstudien zu Süheyl-ü Nevbahar, Leipzig, 1938, s., 65-66. (§ 75, §76).

dirlik 96a/9
dirnek 89b/4
dirneş- 107a/9
dirneşecek 148a/4
diş 92a/6
dişi 172a/11
dişilik 161b/2
ditre- 89a/6
divşür- 127b/7
diyü 82b/6
diz 82b/9
dög- 166a/8
dögin- 109a/12
dök- 98a/1
dökül- 112b/2
döl 173b/9
dön- 116b/10
dönder- 87b/9
dörd/t 125b/12
döşe- 91a/8
döşek 88a/1
döy- 158a/12
düger 185b/10
dügün 109b/12
dükel 91a/4
dükeli 94a/2
düken- 109a/13
düket- 128b/5
dün 95a/10
düne- 182a/10
düriş- 164a/13
dürlü 98a/2
dürüş- 109b/5
düş 115a/2
düş- 136b/10
düz 126a/1
düz- 85b/1

Kalın sıradan şu kelimelerde t->d- değişikliği gerçekleşmiştir.

dad 123b/8
daḫı 82a/12
dart- 98a/4
doġ- 174b/1
doġu 104b/8
doḳın/un- 124a/11
doḳış/uş- 128b/6
dudaḳ 196a/5
dur- 85a/2
duruḳ- 136b/12
dut- 87b/1
dutın- 87a/5

İnce sıradan şu kelimelerde t- sesi muhafaza edilmiştir:

tükür- 115b/13
tükrük 126a/11

Kalın sıradan şu kelimelerde t- sesi muhafaza edilmiştir ve genellikle ṭ (ط) ile yazılmıştır:

ṭaġ 93b/6
ṭaġıl- 116a/7
ṭaġıt- 89b/4
ṭal- 82b/6
ṭalabı- 157b/8
ṭalbın- 117a/8
ṭam- 82b/8
ṭamar 98b/9
ṭamu 86a/7
ṭamulıḳ 168a/10
ṭamzur- 175b/8
ṭañ 111a/4
ṭana 172a/9
ṭañla 127a/11
ṭañla- 137a/8

ṭañlacaḳ 137b/5
ṭanuḳ 83a/6
ṭanuḳlıḳ/luḳ 134b/9
ṭap 87a/10
ṭap- 111a/6
ṭapu 134b/8
ṭar 127a/1
ṭara- 183b/3
ṭart- 98b/1
ṭartıl- 147a/11
ṭaru 176a/4
taşalan- 117a/9
ṭaş 86b/3
ṭaşla- 156b/6
ṭaşra 101b/9
ṭat- 149b/1
ṭatlu 89b/5
ṭavar 163a/6
ṭavşan 195b/5
ṭay 182a/7
ṭayı 182a/4
ṭazlaḳ 169b/2
ṭın- 167a/2
ṭoġ- 83b/9
ṭoġran- 137b/8
ṭoġrılıḳ 137b/2
ṭoġru 99a/13
ṭoġruluḳ 101a/10
ṭoġur- 108b/7
ṭoḳ 170b/6
ṭoḳın- 124a/12
ṭoḳsan... 173a/4
ṭoḳuz 185a/9
ṭol- 108a/7
ṭoldur- 98a/7
ṭolın- 174b/1
ṭolu 86b/3
ṭon 90a/2
ṭonlıḳ 146a/6
ṭoñuz 169b/3
ṭop 108b/4
ṭolın- 174b/1
ṭolu 86b/3
ṭon 90a/2
ṭonlıḳ 146a/6
ṭoñuz 169b/3
ṭop 108b/4
ṭopraḳ 84b/10
ṭopuḳ 154b/4
ṭoyur- 175a/3
toz 86a/11
ṭul 89b/5
ṭuncuḳdur- 113b/10
ṭur- 93b/11
ṭuraḳ 86a/6
ṭurmaḳ 134b/12
ṭut- 90a/6
ṭutıl- 173b/10
ṭutın- 125a/9
ṭuz 124a/2

Metnimizde hem "t"li hem de "d"li şekilleri bulunan kelimeler:

dart- 98a/4 (metnimizde 1 kez geçmektedir).

ṭart- 98b/1; 106a/11, 13; 106b/1; 172b/9; 175b/1; 186b/1; 192b/1

ṭartıl- 147a/11

doḳın- 124a/11, 13

doḳun- 156b/7; 178b/5

ṭoḳın- 124a/12 (metnimizde 1 kez geçmektedir).

dur- 85a/2; 90b/4; 91a/10; 99a/10; 112b/1...

ṭur- 82b/1(2); 93b/11; 98a/7; 102b/12; 103a/10...

dut- 87b/1; 111b/2; 119a/1; 120a/12; 121a/1...

ṭut- 90a/6; 97b/11; 103a/12; 105b/9; 106a/1...

v/f

Bugün f'li şekli kullanılan ufa- "uv-: ufalamak" metnimizde iki kez v'li şekli geçmektedir:

uvat-Ø 137b/13

uvatdı 138a/1

1.2.2.2. Ünsüz Benzeşmesi

1.2.2.2.1. İmlâsı Kalıplaşmış Ekler

Sert (tonsuz) ünsüz ile biten kök ve gövdelere getirilen bazı eklerin başındaki ünsüzün de ünsüz benzeşmesi kuralı uyarınca sert olması gerekirken yumuşak (tonlu) olduğu görülür. Ünsüz benzeşmesine aykırılık gösteren bu eklerin imlâsı kalıplaşmıştır. Bu eklerin ortak özelliği "dal" (د) ile yazılıyor olmalarıdır:

1. **+da/+de** (bulunma hâli):

yazuḳda 111a/12	dirlikde 96a/9
yoḳda 117b/13	gökde 178b/8
rāḥatda 183b/13	āḫiretde 88b/7
Ayāsda 137b/2	ḥisde 149b/3
ḳamışda 174a/8	işde 157a/3
ṭaşda 152a/6	güneşde 94b/8

2. **+dan/+den** (ayrılma hâli):

ḳılıçdan 88b/6	üçden 150a/3
uçmaḳdan 90a/13	bölükden 168a/9
yoḳdan 119a/13	gökden 123b/6
ḳurtdan 131b/10	heybetden 99a/9
otdan 121a/1	ögütden 197b/6
başdan 156b/9	gümişden 173b/11
Ṭāvūsdan 81b/13	güneşden 144b/9

3. **-dı/-di** (Görülen geçmiş zaman eki):

ṣaçdılar 93b/10	geçdüm 86b/3
ḳorḳdum 96b/5	çekdi 163b/1
ḳopdı 152a/10	öpdiler 93b/9
bulaşduñ 131a/13	kesdi 166b/8
dutduñ 119a/1	çekişdiler 95a/11
ṭutdılar 107a/13	iletdi 166a/7

4. **-duḳ/-dük** (sıfat-fiil eki):

açduġı 152a/11	yaratduġuma 138a/13
çıḳduġı 194b/2	sürçdügi 122a/10
yapduġın 98a/4	kesdügi 155b/12
ḳuṣduġı 122b/8	eyitdügümüz 175a73
yaḳlaşduġı 107a/3	gitdügüñüze 101a/7

5. **-dur-/-dür-** (ettirgenlik eki):

barışduran 88b/6	irişdürdi 7a/2
ḳavuşdurdı 155a/2	işitdürem 82a/3
ulaşduru 175a/2	işitdürse 104b/8
çekdürse 175b/1	itdüren 143a/6
kesdürümedi 158b/7	itdür-! 195a/4

6. **-dur/dür** (durur) (bildirme eki):

ḳaçdur 146a79	dörtdür 149b/11
rāḥatdur 96b/6	bölükdür 168a/7
yoḳdur 82b/13	nefsdür. 163b/9
ḳulmaşdur 144b/2	bişdür 98b/12
üçdür 98b/12	

1.2.2.2.2. Sadalılaşma (Tonlulaşma)

-1. Kelime İçinde Sadalılaşma

Türkçede iki ünlü arasında kalan tonsuz (p, ç, t, ḳ, k) ünsüzler tonlulaşırlar. (Sırasıyla b, c, d, ġ, g'ye dönüşürler). Bu durum, ünlülerin tesiriyle ünlülerle ile ünsüzler arasındaki benzeşmedir.

-t->-d-

ağrıdana 187b/10
akıdavuz 89b/12
añladayın 120b/5
arıdıcı 123b/7
soġulducı 89b/6
ṣusadavuz mı 109b/6
ṭaġıdıcı 89b/4
unıdılası 86b/4
unudulıcaḳ 86b/6
uyudur 86b/10
yaradam 82a/1
yumşaduñ 107a/10
bekledem 122a/3
berkidür 113a/6
depredürimiş 116b/8
dirildiserin 180b/9
eyledür 113a/5
eydeler 82a/3
gidelüm 155b/5
iledüñ 87b/9
incidürler 101a/4
ögredesin 146a/10
ülideyin 132b/2
yüriden 119b/1
avurdın 143a/9
ḳanadı 82a/2
yundıla 138b/9
ögüdi 114b/13
yigidüñ 188a/5

-ç->-c-

aġacı 125a73
avucına 92a/2
borcı 178a/4
ḳılıcın 106b/3
ḳısacıla 121a/1
saġıncında 153b/2
ucında 120a71
güci 109a/3

-ḳ->-ġ-

acığı 108a/7		bulmaḳlığı 164b/8
açlığın 153a/1		çanağı 181b/11
açuḳluğuñ 194a/9		çıbuğı 123b/13
altuncuğın 163a/7		dırnağından 146b/6
artuğı 172a/3		dudağın 196a/5
barmağı 127b/4		ırağıraḳdan 184b/4
başmağuñ 84b/13		ışığuñ 145a77
bucağında 145b/11		ṭopuğına 154b/4
ayağına 115a/3	yanında	ayaḳına 149a/10
bıçağı 158b/4, 5, 6	yanında	bıçaḳı 158b/7
balığa 159b/11	yanında	balıḳı 159b/13
çoḳa 87b/1; 165a/1	yanında	çoġa 165a/2
ṭoprakıla 131b/6	yanında	ṭoprağıla 125a/12
uçmağı 82a/13	yanında	uçmaḳı 90a/10
yazuğuñ 154a/9	yanında	yazuḳuñ 154a/10

şekillerine de rastlanır.

Metnimizde bir örnekte "u" bağlama edatı, kendisinden önceki kelimenin son tonsuz ünsüzünü (-ḳ) tonluklaştırmıştır:[50]

uçmaġ u ṭamudan 144b/9

Metnimizde genellikle "i-" fiili, "ile" ve "için" edatları da eklendikleri kelimenin son tunsuz ünsüzünü tonlulaştırırlar:

ḥarām ḳıldugıdı 117b/6	diri ḳıldugısa 122b/9
yoġısa 146b/11	yoġıdı 181b/8

ṭoprağıla "toprak ile"

süñügile, yiyesile, cān-averile, derile, *ṭoprağıla* silinmeye. 125a/12

[50] Süheyl ü Nev-bahâr'daki benzer örnekler için bkz., Cem Dilçin, Mes'ûd bin Ahmed: Süheyl ü Nev-bahar (İnceleme-Metin-Sözlük), AKM Yay. Ank., 1991, s., 42; Semih Tezcan, Süheyl ü Nev-bahâr Üzerine Notlar" Simurg Yay., Ank., 1994, s., 11-12.

pāẕişāhlıġıla "padişahlık ile"

dört yüz yıl daḫı saña *pāẕişāhlıġıla* dünyāda ʿömür bağışlayayın. 92b/12

buyruġıçun "buyruk için"

Yüz biñ bizüm gibinüñ cānı ol buyruġıçun fidā olsun 157a/10

-k->-g-

gözingince 191b/6
sürigüp 154a/13
begligi 178b/2
bezegi 85b/3
bileginden 195a/5
birligüme 143b/7
bişliginde 150a/4
bölügin 102a/2
çiçegüme 157a/8
dengine 157a/9
dilegüm 86a/10
dirneşecegidür 148a/4
döşegi 85a/5
edügin 127b/8
eksügin 162a/11
emegi 135a/10
etegine 130a/9
etmege 120b/7
göbegine 154b/3
göynüginden 112a/7
kertügine 127a/8
kesegin 92a/1
süñügile 125a/12
yimegine 120b/7
yüzügi 126a/3

-p->-b-

Metnimizde tek kelimede görülmektedir: dibi 124b/4; dibinde 125a/3; 128b/9.

-2. Son Seste Sadalılaşma

Metnimizde birkaç kelimenin son sesinde sadalı ünsüz bulunmaktadır:

ad "isim"

Bunlara ol **ad** berekātında Yūnusı girü viribiyem. 107b/3

and "ant, yemin"

Bunlaruñ māllarına aldandılar ve **andlarına** inandılar. 101b/3

Muṣṭafā adına **and** vir dilegüñ yirine gelsün. 112b/4

ard "arka" (1 kez) yanında "art" birçok kez.

Bir ṣağ, bir ṣol, bir öñ, bir **ard**, bir aşağa, bir yuḳaru. 162a/4

binid "binit, binek"

Eger binid isterseñ uş Burāḳ. 88a/2

dad "tat"

Bir reng, bir dad, bir ḳoḳu. 124a/4

dörd "4" yanında dört "4"

dörd rekʿat namāzı bizüm ʿavfumuz sebebin ṣana[d]uñ 150a/2

...dört rekʿat namāzı iki ḳılsa gerek. 128a/2

yigid "yiğit" yanında "yigit"

üçünci, yigidlik ḥālinde. 150a/8

Yā yigit, esirge benüm cānumı. 108a712

yurd

uçmaġı aña yurd ḳıldum. 82a/13

ḳurd (I)"kurt, köpeğe benzeyen hayvan" yanında "ḳurt" "kurt"

żaʿīf ḳoyun ḳurddan nice ḳaçarısa eyle ḳaça. 105a/8

eger ʿaṣā Mūsānuñ ḳoyunın ḳurtdan bekledise... 122a/11

Bunlara "ac" (170b/8), "sac" (186a/4), "od" (105a/7), "ḳurd (II)" ("böcek" 122a/12) kelimelerini de ekleyebiliriz. Tek heceden oluşan bu ve yukarıdaki "ad" "and" "dad" "dörd" "yurd" kelimelerinin ünlülerindeki birincil (aslî) uzunluğun son seslerinde yumuşama/tonlulaşmaya sebep olduğu görüşü de ileri sürülmüştür.[51]

Metnimizde *-mış/-miş* anlatılan geçmiş zaman eki *-sa/-se* şart ekiyle birleştiği zaman benzeşme sebebiyle *-mısa/-mise* şekline girer. Metnimizdeki bütün örnekleri aşağıda sıralanmıştır:

ʿāşıḳmıssaduñ 156a/3 ḳorḳarmıssaydı 183a/11

firākımıssaydı 108a/7 mālmıssaydı 109a/7

[51] Bkz. Zeynep Korkmaz, "Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (Vocal) Uzunlukları" Türk Dili Üzerine Araştırmalar, 1/448-453; Zeynep Korkmaz, Marzuban-nâme Tercümesi, AÜDTCF Yay., Ank., 1973, s., 130; Talat Tekin, Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler, Kültür Bakanlığı-Simurg Yay., Ank., 1995, s., 171-186.

rüsvā ḳılasımıssam 141a/12
uymışmıssa 151a/3
uymaduġmıssa 151a/4
varmıssadı 183b/1
varmıssaydı 121b/8
degülmisse 145b/13; 176b/10
degülmissedi 194a/9
degülmisseydi 178b/5; 183a/11
gelürmisse 135a/8
ölmişmissedüñ 156a/10
üçmissedi 148b/1

1.2.2.3. Ünsüz Türemesi

1.2.2.3.1. Ön Seste v- Türemesi

Metnimizde önseste türeme sadece vur- fiilinde görülür. "vur-" metnimizde sadece üç yerde geçer:

ol dört yüz yıllıḳ küfrüñi yüzüñe vurmayayın (92b/13)

Bişinci, ṣuçların gizleyüp yüzine vurmamaḳ. (185b/10)

azġunlıḳ börkin başuma vurdı. (132a/11)

Bunun yanında Eski Türkçedeki şekli "ur-" 22 kez geçmektedir.

Belkim irişeler, neye kim göñül urdılar. 99a/6

1.2.2.3.2. İç Seste -y- Türemesi

Ünlü ile biten kelimeden sonra ünlü ile başlayan bir ek geldiği zaman arada yardımcı/koruyucu "y" ünsüzü türemektedir:

bağışla-y-am 100b/6
ṣu-y-ısa 124b/1
ṣındı-y-ıdı 92a/2
sırrı-y-ıdı 140a/10
uyu-y-an 110b/12
dile-y-em 102b/9
virdi-yise 122b/4
dile-y-ene 126b/5
eyle-y-ince 195a/6
birle-y-en 82a/11

"ile", "içün" edatları ve "i-" fiilinin "idi", "ise" ve "iken" çekimli şekilleriyle ulandıkları kelimeler arasına bazen yardımcı/koruyucu "y" girmekte,

tozı-y-ıla 86a/11
ipi-y-ile 113a/13
Havvā-y-ıçun 155a/2
kendü-y-içün 160b/5
ḳonşı-y-ıdı 186a/11
dönderdiy-ise 188a/7

evinde-y-ise 127a/12 evinde-y-iken 127b/10

bazen de karşılaşan iki ünlü araya (koruyucu/yardımcı ünsüz) "y" girmediğinden ikinci (tali) bir uzunluğa sebep olmaktadır. Metnimizde bunların imlâsı da farklıdır. (Bkz. *"1.1. Yazılış (imlâ) özellikleri"*). Bu tür tali uzunlukların hangi kelimelerde kaç kez oluştuğunu bir arada göstermek için *dizin* bölümünde "ıla, ile; ıçun, içün" edatlarıyla ve "ı- i-" fiilini madde başı yaptık.

ābdestüñ ṣuyıla "ṣuyı ile" 131b/7

ᶜaẓametile "ᶜaẓameti ile" 110a/5

ᶜAlī diyi ḫiṭāb ḳılduġıçun "ḳılduġı içün" 183a/9

ᶜAlī diyi ḫiṭāb eyledügiçün "eyledügi içün" 183a/7[52]

1.2.2.4. Ünsüz İkizleşmesi

Metnimizde ünsüz ikizleşmesi, sadece dört kelimede görülmektedir. Her dört kelimede de ikizleşen ünsüz "s/ṣ" ünsüzüdür.

is, -ssi "sahip, malik"

Biregü uyuriken yuvalandı daḫı biregünüñ üstine düşdi, öldürdi. Yuvalananuñ ᶜākilesinden tamām ḳan bahā ala, issine degüre. Yuvalanan bir ḳul āzād itsün. Biregü yolda yā ayruḳ kişi mülkinde ḳuyu ḳazardı. Biregü geçeriken anuñ içine düşdi, öldi. Ḳuyu ḳazan ᶜāḳilesinden tamām ḳan bahā alġıl, issine degürgil. 195b/7-11

issi "sıcak; sıcaklık"

Ẓulmı issi güneş gibi ḳıldum. 188b/8

Ol żaᶜīf, ol isside bir ṣovıcaḳ gölgeye irişicek nice rāḥat bulursa ẓulum güneşinden göynen yoḫsul daḫı sen gölgeye iricek ᶜadluñ sovıcaġıla şöyle rāḥat bulsa gerek. 188b/10-12

issilik "sıcaklık, hararet"

tevbe issiligi anı ṭuncuḳdurup ṭurur. 113b/10

[52] Metnimizdeki bütün örnekler için tezimizin *Dizin* bölümünde "ıla/2. ıçun/2."ye bakınız.

aṣṣı "fayda, yarar"

Kendüzümüz içün biz aġlamayıcaḳ ayruḳlar aġladuġı bizüm içün hīç aṣṣısı yoḳ. 89b/12-13

uṣ, -ṣṣı "akıl"

ʿÖmer ʿabāsın yırtdı. Bir kez āh ḳıldı, düşdi. Uṣṣı gitdi. Bir zamān bī-ḫoẕ yatdı. Uṣṣı başına gelicek iñledi. 184a/9-10

1.2.2.5. Ünsüz Düşmesi

y->Ø-

yıraḳ>ıraḳ "uzak"

"İlāhī, bir ʿavrat zaḥmeti bir yaña, ḳay zaḥmeti bir yaña, ḳoyun ṭaġılduġı zaḥmeti bir yaña, bunları ḳoyup ıraḳ oda gitmek zaḥmeti bir yaña. Ne eyleyeyin, ne ḳılayın?" 161a/3-5

yincü>incü "inci"

Degme bir şehr yitmiş dünyāca. Kimi incüden, kimi yāḳūtdan, kimi laʿlden, kimi altundan, kimi gümişden. 192a/2

yırla->ırla- "şarkı söylemek"

Tañrı eydür: "Irlamañ." Bunlar eydür: "Irlaruz." 169b/4-5

Bunların yanında "yılan" (4 kez); yıldırım (6 kez); yılduz (6 kez); yıl (elliyi aşkın); yigit (yigit: 15 kez yanında birer kez yigid, yigidlik, yigitcük, yigitlik, yigitlük)

-l->-Ø-

keltür->getür- "getir-"

getürdüm 133b/6; getürdi (102a/5); getürdiler (136b/8);

oltur->otur- "otur-"

oturdum 135a/7; oturdı 181b/9; oturdılar 191a/5

-ġ/g>-Ø

Metnimizde kelime ve ek sonlarındaki -ġ düşmesi için örnek olarak şu kelimeleri verebiliriz:

saçu<saçıġ 91a/4, 7 ṭapu<ṭapıġ 134b/8, 11 ṭaru<ṭaruġ 176a/4, 7

acı<acıġ 90a/1 arı<arıġ (11 kez) çeri<çerig 101b/4

Bu örneklerin bir kısmında -ġ/g düşmesinden dolayı yuvarlaklaşma olmuşken bir kısmında olmamıştır.[53]

Bazı kelimelerde hece başındaki, (kelime gövdesinin ikinci hecesinde, yapım ve çekim eklerinin başında) -ġ/-g sesinin düşmesine örnekler:

emgek>emek "emek"

emek 109a/2; emegile 98a/4; emegi 135a/10; emegin 175a/10; emegiçün 134a/6

kergek>gerek "gerek"

gerek 99b/13; gerekdür 176b/10; gerekise 187a/3; gerekidi 143a/9(2)...

ḳaḍġur->ḳayur- "kaygılanmak"

ḳayururın 117b/8; ḳayurmañ 160a/12; ḳayurmaz 182a/12

ḳulġaḳ>ḳulaḳ "kulak"

ḳıulaġuñ 180a/6; ḳulaġın 179b/11; ḳulaġın 196a/6; ḳulaġına 114b/11...

-ġan/-gen>-an/-en

aç-an 88a/10; ḳaz-an 195b/11; ḳurtar-an 88b/7...

bil-en 140b/13; götür-en 136a/5; öldür-en 169b/7...

-ġınca/-gince>-ınca/-ince

art-ınca 173a/5; ḳop-ınca 194b/11; ṣın-ınca 138b/10...

bil-ince 99b/2; deg-ince 136b/12; geç-ince 90b/7...

-ḳ/-k>-Ø-

Metnimizde -ḳ/-k ile biten bir isim +cik/+cUk, caḳ ekleri aldığında ismin sonundaki -ḳ/-k'nin düştüğü görülür:

göñlek+cik>göñlecik 158a/8

---

[53] "-ġ" düşmesinin yuvarlaklaşmaya sebep olduğu ve olmadığı örneklerin toplu listesi için *"Yuvarlaklaşma"* bahsine bakınız. *1.2.1.3.1.1.* (s., 54).

ivek+cük>ivecük 164b/13

kesek+cük>kesecük 158b/5

uşaḳ+cuḳ>uşacuḳ 186a/1; 189b/13

soġuḳ+caḳ>s/ṣovıcaḳ 188b/10, 11

1.2.2.6. Ünsüz Tekleşmesi

Metnimizdeki Arapça kelimeler yalın hâlde iken ya da ünsüz ile başlayan bir ek aldıklarında sonlarındaki aynı cins çift ünsüz (şeddeli ünsüz) tekleşmiştir. Bu kelimeler ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında ise sonlarındaki ünsüz aslına döner.

fenn>fen

fenden Ben ża^ʿīfe daḫı bu **fenden** müyesser oldı. 197b/11

ġıll>ġıl

ġıl İkinci gün oruc ṭutıcaḳ **ġıl** gider. 176b/4

ḥacc>ḥac

ḥac Müsülmānlara dīn içinde bir yaluñuzca ögüt virmek ṣevābı yüz ḥac ḳılmaḳ ṣevābından yigrekdür. 115b/2

ḥacca ...**ḥacca** varursañ ḥācīler görür. 177b/10

ḥadd>ḥad

ḥad Ṭop ṣuṣalmaḳlıḳ **ḥadden** geçicek yine baña yalvarur. 108b/5

ḥaddi Eger gelürise ḥaddi yoḳdur. 177b/2

ḥaḳḳ>ḥaḳ

ḥaḳ ...ḫuẕāvendigāruma **ḥaḳ** neydügin bildiripdür... 170a/7

ḥaḳdur Yā Selmān, bir dīn kim anda senüñ gibi kişi ola, ol dīn **ḥaḳdur**. 186b/2

ḥaḳḳı Faṭin kişi **ḥaḳḳı** az tedebbürile sünūḥ ḳıla 175a/13

ḥiss>ḥis

ḥis/ḥisde ne-kim biş **ḥis** sebebile işledise dükelin ^ʿavf ḳıla. Bu biş **ḥisde** kim taḳrīr eyledüm... 149b/3

ḥissüñ iki **ḥissüñ** daḫı aṣlı dörtdür. 149b/10

sırr>sır

sır/sırrı Bir ḫilᶜat tenine, bir ḫilᶜat cānına, bir ḫilᶜat ᶜaḳlına, bir ḫilᶜat gönline, bir ḫilᶜat sırr+ı+na, bir ḫilᶜat sır içinde bir sır var aña sırr-ı sır dirler, aña degdi. 94b/5-6

sırlar Bu ḳısm içinde namāz sır+ların ve aḥkāmların beyān ḳılısaruz. 123a/12

şerr>şer Bir rekᶜatıçun odı şerrin senden defᶜ eyleyeyin, ikinci rekᶜatıçun maᶜṣiyeti şerrin senden defᶜ eyleyey[in], üçünci rekᶜatıçun ᶜucub şerrin defᶜ eyleyeyin. 150b/10-11

1.2.2.7. Hece Düşmesi

imden girü<im+di+den girü 106b/13

Metnimizde "+dur" bildirme ekinde benzer hece düşmesi görülmektedir:

ac+dur 170b/6; aġır+dur 135b/12; bāṭıldur 117a/7; ḳulmaş+dur 144b/2

bir+dür 194b/10; devedür 196b/1; esīr+dür 115a/12; söz+dür 161a/12

Metnimizde ekin +dur/+dür şekli durur (<ṭurur) şeklinden daha çok geçmektedir.

Uḥud şehīdleri yitmiş pehlüvān durur 128b/8

1.3. ŞEKİL BİLGİSİ

1.3.1. YAPIM EKLERİ

1.3.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

+an Metnimizde sadece "oġ(u)l+an" kelimesinde kalıplaşmış olarak görülür: oġ(u)l+an 164b/3; ḳız oġl+an 111b/13

+ca 1. Niteleme sıfatlarından ve sıfat olarak kullanılan renk adlarından +ça eki ile yapılan küçültme sıfatları, ekteki fonksiyon zayıflamasından sonra, kendisinde 'o sıfatın ifade ettiği niteliği taşıyan' anlamda yeni cins isimleri meydana getirir."[54]

ḳara+ca 127a77; ḳızıl+ca 163a/7; yaşıl+ca 163a/7

2. Millet adlarından dil isimleri yapar:

ʿArab+ca 156b/12

+caḳ/+cek "*+ca/+ce* eşitlik hâli ekinin, *oḳ/ök* güçlendirme edatı ile kaynaşmasından oluşmuş bir ektir."[55]

ṭañla+caḳ 137b/5; yalın+caḳ 126b/3; tīz+cek 87b/7

+cı+ci; +cu/+cü

1. Meslek adı bildiren isimler yapar.

av+cı 163b/13; boya+cı 85b/12; demür+ci 120b/13; bekcü 132b/13

2. Bir işi alışkanlık hâline getirmişliği belirtir.

duʿā+cı 147b/4; yalan+cı 151b/3; ḳov+cu 151a/10

+cik;+cuḳ/+cük

İsimden küçültme ve sevgi gösteren isimler türetir.

göñle(k)+cik 158a/8 (tek örnek)

altun+cuḳ 163a/9; ana+cuḳ 157b/10; boġaz+cuḳ 157a/3

göñül+cük 100a/6; gümiş+cük 163a/7; yigit+cük 158a/13

---

[54] Zeynap Korkmaz, "Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme" AUDTCFD, C., XVII, S., 3-4 (Eylül-Aralık 1960), s., 275-358), (§ 94); Aynı makale, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ank., 1995, 1/62.

[55] Zeynep Korkmaz, Marzubân-nâme Tercümesi, AÜDTCF Yay., Ank., 1973, s., 196.

+cuġaz/+cügez

"+cuḳ/+cük" ekinin anlamı güçlendirme amacıyla +az/+ez eki ile genişletilmiş şeklidir.

cān+cuġaz 108a/10; ḳul+cuġaz 183b/4; ṣu+cuġaz 155b/1

beg+cügez 146a74; el+cügez 155b/12; göz+cügez 156a/1

+daş Ortaklık ve beraberlik ifade eden isimler türetir.

ḳarın+daş 196b/11; yol+daş 118b/9

+da/+de on+da "onda bir"

Bir barmaḳ kesmede ḳan bahānuñ ondası lāzım olur. Yaʿnī on biñ direm gümiş tamām diyet olıcaḳ, ondası biñ direm gümiş olur. 195b/8-10

Zaman bildiren isimlere gelerek zaman zarfi yapar."

irte "ne irteñ bellü ne ḫod yoluñ izüñ bellü." 95b/7

günde (=her gün, her zaman) bunlar baña ʿāṣī olurlardı 190b/10

+dü Yansıma kelimelerden yeni isimler yapar: ʿāṣīlerüñ iñil+dü+si 111b/6

+düz Metnimizde tek örnekte görülür. gün+düz 86a/2

+egü Metnimizde bir kelimede geçer. Belirsizlik zamiri yapar.

bir+egü "biri, bir kimse" 88b/9; 94a/12; 98a/1; 105b/7, 9, 11, 13...

+er; +şar/+şer

Sayı isimlerinden üleştirme sayı sıfatları yapar.

birer 91a/1; dörder 173b/2; ellişer altmışar 128b/9; iki+şer 148a/10

+ez İşlek bir ek değildir. geñ+ez "kolay" 103b/4

+ın; +un yaḳ+ın 91a/10 (krş. yaḳ+la-ş-); uz+un 186b/7 (krş. uz+a-)

+ḳ orta+ḳ 93a/7; 112b/12

+kek Metnimizde sadece "erkek" kelimesinde görülür. ir+kek 161a/9

+la+ġu namāz+la+ġu+sı "seccade" 110b/2

+lıḳ/+lik; +luḳ/+lük

Metnimizde şu fonksiyonlarda kullanılmıştır:

1. Soyut isimler yapar.

az+lıḳ 90a/2; ara+lıḳ 113a/8; arı+lıḳ 124b/9; arıdıcı+lıḳ 124b/10; ata+lıḳ 157b/13; ḫor+lıḳ 89b/9; ṣu+lıḳ "su özelliklerini bulundurma hâli" 123b/8

ᶜaẓīm+lik 134b/8; beg+lik 189a/5; bir+lik 143b/7; yigitlik 150a/12

açuḳ+luḳ 194a/9; arı+luḳ 82a/11; ḳovcu+luḳ 151a/10

2. İsimlerden "zaman/süre" bildiren sıfatlar yapar.

yıl+lıḳ: "biş yüz yıllıḳ yol" 129a/3

gün+lik: "bir ḳaç günlik ṣınuḳ ṣarṣuḳ ṭāᶜat" 121a/3

gün+lük "biregü üç günlük yola kim deve ol yolı üç günde alur, yönelse..." 128a/2

3. Meslek isimleri yapar:

demürci+lik 120b/13

+lu/+lü (<+lıg) Türk dilinin bütün devirlerinde en işlek olan eklerdendir. Muharrem Ergin "işleklik derecesi çekim eklerine yakın olan isimden isim yapma eklerinden biri" diyerek ekin işlekliğine dikkat çekmektedir.[56]

ad+lu 158a/13; aṣma+lu 116b/6; ᶜavrat+lu 192b/2; ᶜaẕāb+lu 143b/1; baġ+lu 120a/1; baş+lu 128a/11; ṭat+lu 89b/5

ᶜaẓamet+lü 138b/8; sevgü+lü 112b/12

+(ı/u)ncı/+(i/ü)nci

Sayı isimlerinden sıralama sayı sıfatları türetir:

altı+ncı 139b/4; iki+nci 151b/3; yidi+nci 121b/11; seksen bir+inci 110a/2; sekiz+inci 139b/6; ṭoḳuzıncı 185a/1; ṭoḳuz+uncı 139b/6; on+uncı 139b/7; üç+ünci 139b/2; dörd+ünci 139b/3

+raḳ/+rek İşlek bir ektir. Karşılaştırma için kullanılır. Sıfat ve zarflar türetir. Bazen isim kök veya gövdesi ile +raḳ+rek eki arasında bir +ı/+i ünlüsü türediği de görülür:[57]

ağzı için şekker cülābından *ṭatlu+raḳ* bulur (116a/1); Dükeli peyġamberler Muḥammedden *boylu+raḳ māllu+raḳ.* Neden ötrü Muḥammed dükelinden *yig+rek+dür* ḥażretde, bilmezüz (138a/8-9; Tanîgrı teᶜālā Muṣṭafā ümmetin *yig+rek* ṭutardı. (139a/1)

---

[56] Muharren Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yay., İst., 1985, s., 159 (§ 208).

[57] Bkz., J. Eckmann, "Türkçede –Raq –Rek ekine dair" TDAY-B., 1953, Ank. 1988, s., 49-52.

Iraġ+ı+raḳdan yaḳın+ı+raḳ, ilerü+rek degici olur. 184b/4; Otuz biñ yıllıḳ ṣırāṭı yıldırımdan daḫı *tīz+i+rek* geçe. 184b/2

yirler göklerden *aġır+ı+raḳ* oldı. (95a/3); Eger saġı *artuġ+ı+raḳ* ise yumaḳ gerek, eger mecrūḥı *artuġ+ı+raḳ* ise teyemmüm eylemek gerek. (127a/6); Muṣṭafā'ı dükeli peyġamberlerden *ʿazīz+ı+raḳ* ṭutardı. (138a/6); Degme bir ʿālim yüz biñ yılduzdan *yig+i+rek*. (95a/2); Bir velī Çalab ḥażretinde yüz biñ aydan *yig+rek+dür* (95b/4).

+sı (<+sıġ). "Türkçede +ÇA ekinin bazı sıfatlara eklendiğinde zarf olarak ortaya çıkan fonksiyonuna yakın bir kullanılışı vardır."[58]

ay(ı)ruḳ+sı: "İlāhī daḫı ayruḳsı aşaḳlıḳ ḳılmaḳ elümden gelürmisse anı daḫı senüñ taʿẓīmüñde işleyedüm." 135a/8-9

+sul Metnimizde tek kelimede görülür: yoḳ+sul 101a/3; yoḫ+sul 165b/8

+suz/+süz

+lu/+lü ekinin zıt anlamlısıdır. "Bu ek sadece *-lı, -li, lu, lü*'lü vasıf isimlerinin menfisini ifade eden bir ektir. Yani isimleri menfileştirmez, isimlerden *-lı, -li, -lu, -lü*'nün aksine menfi sıfatlar yapar... Bu ekin işleklik derecesi de tıpkı *-lı, -li, -lu, -lü* gibi çekim eklerine yakındır. Hülâsa *-lı, -li, -lu, -lü* ve *-sız, -siz, -suz, -süz* isimlerden biri müsbet, biri menfi olmak üzere aynı tipte vasıf isimleri yapan kardeş iki ektir."[59] Ekin ünlüsü Eski Anadolu Türkçesinde, daima yuvarlaktır.

Ḳādir-i[d]üm ve ḳādirven, hīç ʿamel+süz mü'mine raḥmet ḳılam. 164b/7

Zihī naḳḳāş kim rengsüz aydınlıḳsuz şunuñ gibi ṭar ve ḳarañu yirde naḳḳāşlar naḳşların ḳaçurdukları nesneleri dördin daḫı bir yire getürdi. 179b/8-9

şusuzlıḳ 152b/13; cānsuzlıḳ 160a/5; edebsüzlik 135b/4; evsüzlik 181a/13

Bu ekle türetilen isimler cümlede zarf görevinde bulunabilirler:

Kimsenüñ evine **destūrsuz** girmeñ 193a/2

Metnimizde sadece bir kez *"+da"* bulunma hâli eki ile genişletilen "añsuz" kelimesi *"ansızın"* anlamıyla zarf olarak kullanılmıştır:

---

[58] Gürer Gülsevin, Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, TDK Yay., Ank., 1997, s., 119.
[59] Ergin, age., s., 160-161, (§ 209).

İsmaʿīl eydür: "Yüzüme baḳarsañ añsuzda (=añsuzın) atalıḳ şefkatı deprene... 157b/13

Metnimizde şu örneklerde *+suz* eki çekim eklerinden sonra gelmiştir.

Benüm dizārum görmek içün adumı üns idinesin. Benüm *adumsuz* hīç rāḥatuñ olmaya. 117a/4-5

Nitekim balıḳ şudan çıḳıcaḳ ṭalbınur, sen benüm adum eyitmeyicek şöyle taşalanasın kim bir laḥẓa balıḳ şudan ayru dirilmez. Sen-daḫı benüm a*dumsuz* diri olmasañ gerek. 117a/8-10

Zinhār, *bunlarsuz* olmaġıl. 197a/8

Bu fonksiyonuyla *+suz/+süz* eki, hâl eki olarak de değerlendirilmiştir. Bu bağlamda ek için *"kimsiz hâli"* (zıt anlamlısı +lı/+li için de *"kimli hâli"*)[60] ve *"yokluk hâli"* (zıt anlamısı +lı/+li için de *"varlık hâli"*)[61] terimleri de kullanılmıştır.

Bu ekle ilgili değinilmesi gereken önemli bir husus da şudur: Metnimizde sadece bir örnekte, iyelik 3. tklk şahıs ekli bir kelimeye bu ek (+süz) ulanınca iyelik eki ile bu ek arasında *zamir n'si* ortaya çıkmıştır:[62]

"Ḫuẕāvendā, biz ḳullar degmemüz bunca biñ yıl yimeksüz yābana varmak ṣaḳāletinsüz saña tesbīḥ ḳıluruz. 177a/9-10

+un od+un 178b/1, 2

1.3.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

+a-/+e- oy(u)n+a- 169b/4; yaş+a- 107a/6; yum(u)ş+a- 107a/10

beñ(i)z+e- 82b/5; dil+e- 93b/7; dün+e- 182a/10

+da-/+de- al+da- 102b/2; ün+de- 101a/5; is+te-(<iz+de-) 97b/10

+ı-/+i- Birkaç kelimede kalıplaşmış olarak görülür:

aġ(ı)r+ı- 92b/10; ḳaḳ+ı- 141b/10; berk+i- 113a/8

---

[60] Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, TDK Yay., Ank., 1990, s., 329-331.

[61] Efrasiyap Gemalmaz, "Standart Türkiye Türkçesi (STT) İçin Dil Bilgisi uygulamalarında Kullanılacak İşaret ve Kısaltmalar" AÜTAED, S., 10, s., 10.

[62] Bu kullanım ile ilgili geniş açıklama için iyelik ekleri (3. tklk şahıs) konusuna bakınız.

+ar-[63] ağ+ar- 112b/9; baş+ar- 113b/7; ḳara+r- 112b/8

+r; +ür- ḳayu+r- 160a/12; bellü+r- 182a/12; öñ+ür- 193b/12

+et- Metnimizde tek örnekte geçmektedir: göz+et- 127b/1

+ıḳ-/+ik-; +ük-

ac+ıḳ- 121a/10; göz+ik- 191b/6; göz+ük- 124b/4

+l- ḳoca+l- 92b/10; eksi+l- 179a/10; yiyni+l- 175a/6; diri+l- 180b/11

+al-/+el- buñ+al- 102b/3; sağ+al- 175b/11; yön+el- 128a/3

+la-/+le- ağır+la- 87a/12; av+la- 163b/3; azār+la- 187b/10; bağış+la- 108b/3; boğaz+la- 156b/1; boğuz+la- 158a/9; ır+la- 169b/5; ḳarşu+la- 91a/7; ḳına+la- 155a/9; ḳov+la- 176a/10; muştu+la- 114a/6; ot+la- 172b/9; tañ+la- 137a/8

bellü+le- 142a/11; bere+le- 157a/11; günü+le- 151a/3; ögüt+le- 92b/6

+la-n-/+le-n-

ġuṣṣa+la-n- 87b/13; ḫulḳ+la-n- 156a/11; ṣıfat+la-n- 165a/3; taṣa+la-n- 117a/9; yapraḳ+la-n- 122a/6

çeri+le-n- 197a/12; ev+le-n- 182b/13; ḳuvvet+le-n- 55b/3

+la-ş-/+le-ş-

arḳa+la-ş-197b/10; yaḳ+la-ş- 107a/2; yardım+la-ş- 103b/12; berāber+le-ş-178a/10

+ṣa- ṣu+ṣa- 108a/8

+sı-; +su- ayruḳ+sı- 188a/4; ayruḳ+su- 123b/12

1.3.1.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri

-e Aslında zarf-fiil ekidir. Birkaç kelimede kalıplaşmış olarak görülür: çev(i)r-e 132b/9; öt-e 104a/7

-aç Alet adları yapar: ḳıs-aç 121a/1

-gen er-gen 195a/4

---

[63] Ekin yapısı için bkz Zeynep Korkmaz, "Türkçede İsimden Fiil Türeten *+r-, +ar-/+er-* Eki ve Yapısı Üzerine" AÜDTCF, Atarürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan Dergisi, Ank., 1982, s., 477-490; Aynı makale, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ank., 1995, 1/168-178.

-gü sev-gü 163a/13; yi-y-gü 89b/10

-ġuç alda-ġuç+lıḳ 177a/4

-ġun; -kün az-ġun+lıḳ 132a/11; eş-kün 88a/10

-ım/-im; -üm

ad-ım (at-) 174b/10; iç-im (bir i. su) 108a/12; iç-üm (bir i. su)109a/11 öl-üm 96b/8

-ıcı/-(i)ci arıd-ıcı 124b/10; yaz-ıcı 123a/2; kes-ici 159b/8; dilen-Øci 166a/3

-ucı/-üci soġuld-ucı 89b/6; ṣoldur-ucı 89b/6; dök-üci 89b/8; ört-üci 164b/13

-ḳ/-k ṭanu-ḳ 96a/12; yıpra-ḳ 136b/11; ṣovu-ḳ 169a/1; yum(u)şa-ḳ 107a/10; dile-k 86a/10; döşe-k 88a/1; beze-k 85b/3; eksü-k 162a/11; yükse-k 136a/12

-aḳ/-ek bıç-aḳ 158b/8; ṭur-aḳ 105b/3; dir(i)n-ek 89b/4; kes-ek 92a/1

-ıḳ barış-ıḳ 87a/11; ḳat-ıḳ 184a/2

-uḳ/-ük aç-uḳ 134b/7; ay(ı)r-uḳ 153b/12; art-uḳ 148a/12; buy(u)r-uḳ 162b/10; ḳon-uḳ 190a/1; ṣarṣ-uḳ 121a/3; sın-uḳ 121a/3; uyan-uḳ 110b/11; yaz-uḳ 185a/8; yırt-uḳ 127b/3; yumu(u)r-uḳ 195a/13

böl-ük 93b/8; del-ük 186a/12; es(ü)r-ük 126b/1; göy(ü)n-ük 112a/7; kert-ük 127a/8

-maḳ ır-maḳ(laruñ... yürüdügi) 119b/1

-ın aḳ-ın 102a/12; sat-un 168a/3

-it; -üt bin-id 88a/2; ög-üt 101a/6

-iş bil-iş 83a/6

-ḳu uy(u)-ḳu 86b/11

-(u)ndu/-ündü

ḳus-undu 175b/5; uyu-ndu 151a/12; süp(ü)r-ündü 185b/11

-su yat-su 197a/5

-i; -u/-ü öl-i 87b/7; ḳorḳ-u 101b/11; ṭol-u 86b/3; yazul-u 116b/6; öl-ü 122b/9

-mur Metnimizde tek kelimede görülür: yaġ-mur 123b/6

1.3.1.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

-ele- dep-ele- 193b/3

-i-; -ü- sür-i- 166a/9; sür-ü- 109a/11

-ik-; -uḳ-/-ük-

sür-ik- 154a/13; dur-uḳ- 136b/12; sür-ük- 112a/6

-ma-/-me- ḳal-ma-dı 95b/12; var-ma-sun 166a/6; baḳ-ma-sun 166a/6; ṭurmazın 107b/12; gör-me-se gerek 142a/5; işit-me-di 111a/8; diril-mez 117a/9

1.3.1.4.1. Ettirgenlik Ekleri

-ar-/-er- çıḳ-ar- 137b/7; ḳop-ar- 167b/3; çök-er- 153b/6

-ır-/-ir- sığ-ır- 170a/6; siñ-ir- 90a/6

-ur-/-ür- art-ur- 175b/10; ḳaç-ur 88a/13; ṭoy-ur- 175a/8; yat-ur- 158a/8

bit-ür- 197a/11; deg-ür- 91a/3; geç-ür- 122b/3; yit-ür- 128a/8

-t- Ünlü, *l* ve *r* ile biten çok heceli fiillere getirilir:

Ünlü ile bitenlere:

añla-t- 120b/5; ḳayna-t- 123b/10; otla-t- 175b/8; şuşa-t- 109b/6; uza-t- 132a/7; yum(u)şa-t- 107a/10; aġrı-t- 187b/7; arı-t- 98a/1; uyı-t- 190b/11; bekle-t- 122a/3; depre-t- 116b/8; egle-t- 113a/5; yükle-t- 184a/11; biti-t- 170a/1; yüri-t- 195a/3

"l" ile bitenlere: buñal-t- 102b/2; diril-t- 180b/9;

"r" ile bitenlere:

aġar-t- 112b/5; belür-t- 182a/12; egir-t- 101a712; öñür-t- 185b/7;

-ıt-; -ut- aḳ-ıt- 153a/13; ḳorḳ-ut- 91b/12

-der- dön-der- 87b/9; gid-er- 86b/2

-dir- Metnimizde iki kez geçer: bil-dir- 129a/7; 170a/7

-dur-/-dür- al-dur- 191a/12; añ-dur- 152b/4; az-dur- 92b/8; barış-dur- 88b/6; ḳal-dur- 127b/13; sol-dur- 89b/6; ṭol-dur- 123a/4; yum-dur- 157a/4 berāberleş-dür- 178a/10; bil-dür- 129a/8; çek-dür- 175b/1; gey-dür- 128b/12; işit-dür- 82a/8; sevin-dür- 105a/9; yi-dür- 86b/9

-zur- ṭam-zur-sa 175b/8

1.3.1.4.2. Edilgenlik Ekleri

-l-; -ıl-/-il- şuşa-l- 108b/4; aç-ıl- 134b/7; añ-ıl- 86b/6; ḳır-ıl- 176b/1; ṭut-ıl- 173b/10; bin-il- 173b/9; bük-il- 135a/12; it-il- 159b/1; seç-il- 148a/12; kes-il- 131b/1; üz-il- 176b/7; yiñ-il- 96a/2

-ul-/-ül- sıy(ı)r-ul- 159b/2; yaz-ul- 116b/6

degşür-ül- 123b/10; dök-ül- 154b/1; ör-ül- 128a/1; üz-ül- 109a/13

Bu ekle kurulan fiillerin bir kısmı dönüşlülük fonksiyonundadır: Ör.

diril- "toplan-" 197b/10

Metnimizde iki edilgenlik ekinin üst üste geldiği de görülür: di-n-il- 123b/10

1.3.1.4.3. Dönüşlülük Ekleri

-n- arı-n- 125a/8; yaġla-n- 175b/1; yu-n- 125a/10; diñle-n- 110a/7; egle-n- 113b75; uza-n- 142b/8; yigle-n- 179a/2

-ın-/-in- dut-ın- 87a/5; ṭut-ın- 125a/9

dep-in- 145a/8; dög-in- 109a/12; ög-in- 96a75; sev-in- 105a/9; sür-in- 138b/11

-un-/-ün- ur-un- 145a/12; ög-ün- 95b/1

-n-; -ın-/-in-; -un-/-ün- bazen ünlü veya "l" ile biten fiillerde edilgenlik fonksiyonunda kullanılabilir: Ör:

añla-n- 148a/13; bağışla-n- 98b/5; sı-n- 127a/12; ṭoġra-n- 137b/8

depele-n- 193b/4; depre-n- 157b/13

bul-ın- 111b/11; bil-in- 105b/8; gör-in- 97a/10; kirt-in- 106b/5;

bul-un- 171a/13; gör-ün- 124a/10; kirt-ün- 106b/2;

1.3.1.4.4. İşteşlik Ekleri

-ş-; -ış-/-iş- ḫorla-ş- 169b/3; selāmla-ş- 182a/5; dirne-ş- 107a/9; iñle-ş- 108b/12

baḳ-ış- 189b/3; ḳalḳ-ış- 169b/3; ur-ış- 146a/5

çek-iş- 95a/11; dür-iş- 164a/13; gör-iş- 192a/9

-uş-/-üş- ur-uş- 146a/4; dür-üş- 109b/5

Metnimizde bazen çatı eklerinin üst üste yığıldığı da olur: Şu örneklerde iki çatı eki üst üste gelmiştir:

ir-iş-dür- 97a/2; sev-in-dür- 105a/9;

Şu örnek de ise üç çatı eki üst üste yığılmıştır:

deg-(i)ş-ür-il- 123b/9; deg-(i)ş-ür-ül- 123b/10

1.3.2. İSİM

1.3.2.1. Hâl Ekleri

1.3.2.1.1. Yalın hâl Ø

Yalın hâl eksizdir. İsimlerin kök ve tabanlarında olduğu gibi zamirlerde de söz konusudur:

-1.1. İsimlerde

-Kök ve tabanlarda

göñüllerde *ata ana* göñli gibi göñül yoḳdur (187b/4); Degme bir *adım* atduḳda ol başduġı ṭopraḳ eyde (174b/10); Ḥaḳ teʿālā *ḳavl* berkitdi ve *ḥüccet* aldı *ve ṭanuḳ* ṭutdı (151b/12)

-Çokluk eki almış isimlerde

ṣevāblar bağışlayalar ol müʾmine. (82a/6); *ṭaşlar* ve *ṭoprāḳlar* arasında (86b/4); *gökler* firişteleri (89a/2); şol *dirnekler* ṭağıdıcı... (89b/4)

-1.2. Zamirlerde

Degmeñüz ne-ḳadar bağışladuġın *ben* yazayın nūr kāġıd üzerine. (82a/7); Andan girü götüren benüm ʿaẓametüm ola; öginen *sen.* (136a/6); Bunlar cevāhire degindiler, *anlar* maḥrūm. (136b/12); Bir perdeʾi Ayās içün *biz* götürelüm. (102a/3); İmdi *siz* ṭanuḳ oluñ (82a/12).

1.3.2.1.2. İlgi hâli +(n)uñ/+(n)üñ; +Ø

-1. İsimlerde

-Kök ve tabanlarda

İkinci kez yuyayın *dünyā+nuñ* eyü ḳoḳusı gide (132a/2); ol ün fülān *kişi+nüñ* īmānı ünidür (82a/4); Zihī devlet ol *ḳul+uñ* yoldaşıdur [kim]... (88b/11); Getürüñ ol

ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ
İSTANBUL MÜZİK KONSERVATUVARI

uzun boylu çoḳ *yaşlular+uñ* ᶜamellerin. (142b/12); Yidi ḳat yir ol *ev+üñ* döşegi olsun (85b/5); ṣunuñ rengi (123b/12).

-İyelik ekli isimlerde

atam+Ø anam+Ø cānı saña ḳurbān olsun (82b/2; 191b/6); Biregü *atası+Ø anası+Ø* göñlin aġrıtsa... (187b/7); getürüñ bu żāᶜif *ḳulum+uñ* ᶜamelin. (142b/11); Kim ne yirse ol evde, *ḥabībüm+üñ* ṣadaḳası olsun (86a/6); *anacuġuñ+uñ* sensüz hīç dirligi yoḳdur. (155a/10); senüñ *ümmetüñ+üñ* cānları+Ø ellerine lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh ejdehāsın virdüm (122b/6-7); anuñ *ayaġı+nuñ ṭoprağı+Ø* bereketi dege (83a/12); *anacuġı+nuñ* başın götürdi, dizine ḳodı. (155b/1); Yidi ḳat gök ol *ḥabīb+Ø evi+nüñ* saḳfı olsun, yılduzlar bezegi olsun (85a/2-3); *bahāsı+nuñ* degme iki yüz direminden biş diremin (173b/10); namāz *rekᶜatları+nuñ* sırrın ṣorarlarsa (149a/11); ol ün fülān kişinüñ *īmānı+Ø* ünidür (82a/4); *tesbīḥlerüñüz+Ø* ṣevābından ol *ḳulum+ a* bağışlañ (82a/5)

-2. Zamirlerde

Eger *sen+üñ* ümmetüñise *benüm* ḳullarumdur; *sen+üñ* dostlaruñısa, *ben+üm* ḫazīnedārlarumdur. Eger *sen+üñ* cemāᶜatuñısa *ben+üm* ṭanuḳlarumdur ve bahādurlarumdur ve bilişlerümdür. (83a/4-6); *Biz+üm* ᶜādetümüz (159b/5); *biz+üm* ᶜaşumuza (84b/13); Üründüsi *biz+Ø* bu kitābda yazduġumuzdur (159a/7); İmdi ben *ol* (=anuñ) durduġı ḳabīleᵓi revā görmezin kim yaġmā ola.187a/8; *ben+Ø* buyurduġum yirde 180b/8; ben+Ø buyurmaduġum yşrde 180b/2; *biz+Ø* bu kitābda yazduġumuzdur 159a/7.

Aşağıdaki cümlede ilgi hâli ekinin, zamir (ben) ile çokluk eki almış ince ve kalın sıradan sıfat-fiil (diyenlerüñ, alanlaruñ) üzerine ekli (+uñ/+üñ); ince ve kalın sıradan iyelik 3. tklk şahıs ekli kelimeler (ābdesti, ṭoprakı) üzerine de eksiz (+Ø) geldiği bir arada görülmektedir:

Ben+[üm] lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh *diyenler+üñ* āhından ve ābdest *alanlar+uñ ābdesti+Ø* ṣuyından ve teyemmüm *alanlar+uñ ṭoprakı+Ø* ḳorḳusından hīç rāḥatum yoḳdur. (114a/2-4).

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

1.3.2.1.3. Yükleme hâli **+(y)ı/+(y)i; +Ø**

-1. İsimlerde

-Kök ve tabanlarda

uçmaġ+ı saña yurt ḳılam (97b/1); İlteyüm bu *armaġan+ı* ümmetüme. (88b/8); Resūl ᶜaleyhi's-selām bu *söz+i* tamām ḳıldı, dek ṭurdı. (82b/1); beg *çeri+yi* iki bölük eyleye (128a/13); Müᵓmin ol ḥālde *dehşet+i ḳorḳu+yı* görüp... (133b/1).

-İyelik ekli isimlerde

ol *ḳulum+ı* sevdüñüz mi? 82a/8; Şol dükeli *suçın+Ø* görür, örter (87a/9); Benüm *dīẕārum+Ø* görmek içün *adum+ı* üns idinesin (83a/5-6); kendü *adum+Ø* bunlaruñ dillerinde ḳomayadum (83a/9); Bizden ṭoġana kendü *adumuz+Ø* nite virelüm (83b/9); Anca ḳoduñ mübārek *yüzüñ+Ø* bizüm ḥażretümüzde ṭoprağa kim, başmağuñ *ṭoprağın+Ø* ᶜarşumuz gözine tūtiyā ḳılduḳ. (85a/4-5); Kendü *adın+Ø* aña virmez (83b/8); atası anası *göñlin+Ø* aġrıtsa (187b/7); Anuñ ḳanadı *ünin+Ø* işitdürem (82a/2).

Aşağıdaki cümlede yükleme hâli[64] iyelik 2. teklik şahıs eklerinden sonra hem işaretli (+ı) hem de işaretsiz (+Ø) gelmiştir:

Atañ seni işbu ṭaġ depesine çıḳardugı sāᶜat *elcügezüñ+Ø* bağlayup *boġazlaġucuġuñ+ı* bıçağıla kesdügi, ḳatı acıya ḳoydugı, *anañ+ı* saña ḥasret ḳıldugı, *yigitlügüñ+Ø* toprakḷara esīr ḳıldugı birdür (155b/11-13)

İyelik 3. teklik şahıs ("+ı/+i; +sı/+si") ekinden sonra yükleme, bulunma, ayrılma, eşitlik, vasıta (+cIlAyIn) hâl ekleri ve metnimizde tek örneğine rastladığımız fakat döneminde diğer metinlerinde örneklerine rastlanan +suz/+süz eki geldiğinde 3. şahıs eki ile hâl ekleri ve +suz/+süz eki arasında bir "n" sesi görülür. Yukarıdaki örneklerde 3. şahıs iyelik ekinden sonra yer alan ve kendisinden sonra herhangi işaretli bir ek bulunmayan "n" işte bu "n" sesidir. Bunu, yükleme hâli eki olarak kabul etmek mümkün değildir.[65] Bu "n" sesi hakkında *"iyelik ekleri/3. tklk şahıs"* kısmına bakınız.

---

[64] Ekin kökeni için bkz., Mustafa Canpolat, "Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu (Accusativus) Ekinin Kökeni Üzerine", Türkoloji Dergisi, Ank., 1992, C., X, S., 1, s., 9-11.

[65] Şu örneklendirme iyelik 3. şahıs ekinden sonra gelen "n" sesinin yükleme hâli eki olarak alınamayacağını açık bir biçimde göstermektedir:

"1. kişi eteg+üm+Ø dut- : (~ad+um+ı okı-)

2. kişi eteg+üñ+Ø dut- : (~ᶜakl+uñ+ı der-)

3. kişi eteg+in+Ø dut- : (~ yol+ın+ı aç-)" Bkz., Gürer Gülsevin, "Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı" Türk Dili, 1990/II, s., 189.

-2. Zamirlerde

Sen *ben+i* ağırla, ben *sen+i.* (87a/12); *An+ı* işitdüm, bir zamān bī-ḫōd oldum. (104b/10); *An+ı* yanında ḳodı. (110b/2); Mevc diledi-kim *biz+i* daḫı aşağa ala. (119b/10); Müsülmānlar *siz+i* görürler yavuz gümān iltürler. (192b/2).

Metnimizde yüklemehâli ekinin yönelme hâli eki yerine kullanıldığı da görülür:

İlāhī, dilegüm oldur kim anuñ gibi dosta buyurasın kim başmağı tozıyıla benüm *yüzümi* (=yüzüme) başa kim anuñ ayağınuñ ṭoprağı bereketi dege. 86a/10-12

1.3.2.1.4. Yönelme hâli +(y)a/+(y)e

-1. İsimlerde

-Kök ve tabanlara

Götürüñ *ṭoprag+a* ḳoyuñ (87b/8); ol *od+a* ḳarşu ṭutuñ (107a/11); her bir mü'minüñ vücūdı şol sil uġradugı *çay+a* beñzerdi. (98a/6); Zamānlardan ṣoñra ol *ḳalᶜa+ya* geldiler, egirtdiler. (101a/12); *demür+e* ursayıdı iki pāre eyleyeyidi. (158b/3); bunlara and virdiler kim ayruḳ *kimse+ye* zaḥmetleri degmeye. (101b/2)

-İyelik ekli isimlerde

tesbīḥlerüñüz ṣevābından ol ḳulum+ a bağışlañ (82a/5); bizüm *ḳulaġumuz+a* (82a/4); ayalaruñuz+a (107a/10); Minā *ṭaġın+a* çıḳarası vaḳtin anasın+a eydür (155a/6); İsmaᶜīl döndi *atasın+a* eydür (157b/4)

-2. Zamirlerde

Ben ḳandan *bāña* ululuḳ ḳandan 86b/5; *āña* ṭoprak dökse (98a/1); dükeli muḳarrebler *saña* ᶜāşıḳ oldılar (91b/4); *anlar+a* bağışladı (100a/5); *Biz+e* anuñ ḥikmetin eydivir (139a/4); *siz+e* ne geldi (89a/7).

Metnimizde yönelme hâli ekinin ayrılma ve vasıta hâli eki fonksiyonunda kullanıldığı da görülür:

D[ikd]ügi[n]den ṣoñra iki yüz yıl *üzerine* (=üzerinden) geçdi. 166a/7; İy [... Tanr̂ı], *bāña* (=benden) ᶜināyetüñ esirgemegil. 111a/2

Bir zamān *ṭāᶜate* (=ṭāᶜatle) meşġūl oldı. 115a/1

Şeyḫ ᶜAlī Nīsābūrī raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi *namāza* (=namāzla) meşġūl 145b/10

1.3.2.1.5. Bulunma hâli +dA

-1. İsimlerde

- Kök ve tabanlara

Andan Ḥaḳ teᶜālā, *ᶜarş+da* bir ulu deñiz yaratmışdur (82b/4); Dükeli *niᶜmetler+de* bir dürlü luṭf var *şu+da* iki. (124b/10); Eger *savaş+da* zaḫm yiyüp bir zamāndan şoñra ölürise şehīd degül (128b/7); Daḫı bir *āyet+de* buyurdı (86a/1); bir ḳaravaş bir meşki ṭoldurmış bir *yir+de* ḳomış (184a/5)

-İyelik ekli isimlerde

benümile senüñ *arañ+da* Cebrāyil ṣıġmaz (100b/4); ᶜarşum gölgesi *altın+da* (100b/12); ben ümmetüm *ġuṣṣasın+da* olurvan. (83a/2); Dört rekᶜat namaz balıḳ *maᶜdesin+de* ḳıldı. (160a/2); Ara *yirlerin+de* gezdürdiler. (128b/12); Atası *evin+de+dür* (181b/8); Gök eyde: "İlāhi, benüm *altum+da* yürimesün." (174b/11); Göñlüm benüm *elüm+de* degül. (182b/2); bizüm *dergāhumuz+da*... (109b/5); Andan ġazāyı *evüñüz+de* eyleñ. (185a/13).

-2. Zamirlerde

ben+de ṣu var dileyene bağışların (126b/5); hergiz *an+da* ṣalāḥ nişānın ḳomayadum (146a/1); ben *siz+de* terkīb ve şehvet iştihāsın ve yimek iştihāsın yaratmadum (177a/11).

Aşağıdaki cümlelerde bulunma hâli, yönelme ve ayrılma hâli fonksiyonunda kullanılmıştır:

Bunlar daḫı *ayalarında* (=ayalarına) bir kezden lā ilāhe illā'llāh yazdılar daḫı ol oda ḳarşu ṭutdılar. (107a/12-13); iḫlāṣ bıñarın anuñ *göñlinde* (=göñline) aḳıdam, ayruḳ riyā yöresine yörenmeye. (153a/13); Bu kitāb şunuñ gibi kitābdur kim eger gevheri ṣu eyleyüp uçmaḳ altunın mürekkeb, ḥūriler alınların kāġıd eyleyüp gök muḳarrebleri ol ḥūriler *alınlarında* (=alınlarına) yazarlarısa degir. 197b/7-9

Dünyede ḳılıçdan āḫiretde *ᶜaẕāb+da* (=ᶜaẕābdan) ḳurtaran lā ilāhe illā'llāhdur. (88b/6-7); Ol *ḳavllerde* (=ḳavllerden) ṭoġrusı ḳanḳısıdur. 140a/8; Çıḳ *ḳuzıda* (=ḳuzıdan), *köşekde* (=köşekden), *oġlaḳda* (=dan), *bızaġuda* (=dan) zekāt yoḳdur. 173b/8

1.3.2.1.6. Ayrılma hâli +dAn

-1. İsimlerde

-Kök ve tabanlarda

Yitmiş biñ ḳaṭre nūr ol *ḳuş+dan* ṭama. (82b/8); iki yıl veyā üç yıl *od+dan, ṣu+dan* bekler (83b/4); Ol ḳuş *deñiz+den* çıḳa (82b/7); ḳırḳ *kişi+den* artuḳ kimesne uydurumadı 97a/1; Biz fülān *il+den* gelürüz (101a/2).

-İyelik ekli isimlerde

anuñ *aġzın+dan* çıḳan sözi (82a/1); *ataların+dan anaların+dan* (83a/7, 13); uçmaḳ *hevesin+den* ve *sevgüsin+den* (90a/9); İlāhī, *elüm+den* gelende alaṭutmadum. (182b/1); *gözüm+den* uyḳuyı giderdi (97b/7); *gözlerümüz+den* yaş aḳıdavuz. (89b/12).

-2. Zamirlerde

Yā ʿarş, ne dilersin *ben+den* dile (85a/12); *Biz+den* ṭoġana kendü adumuz nite virelüm (83b/9); benüm dünyā içinde *siz+den* artuḳ ġuṣṣam yoḳdur (82b/12); Saʿādet ol ḳavmüñ kim ʿulemā *anlar+dan* yaña yüz ṭutalar (107a/3).

Ayrılma hâli eki +din şekliyle öñdin kelimesinde kalıplaşmıştır:

Ol, ol vechdür kim eñ *öñdin* anı yazdumıdı (159b/3); Ol on yidinüñ evveli, müʾmin eñ *öñdin* küfürden saḳınmaḳ gerek. (184b/6).

Ayrılma hâli "+din" şeklinde bir kez "yaña" kelimesiyle birlikte kullanılmıştır. "yaña" metnimizde 9 kez "+dAn yaña", 1 kez de "+din yaña" şeklinde geçer.

Resūl bu sözi tamām ḳıldı daḫı Ḥacere'l-Esved*din yaña* işāret ḳıldı. 152a/9

Metnimizde ayrılma hâli ekinin bulunma hâli eki fonksiyonunda kullanıldığı da görülür:

Aġlamaḳdan *gözlerinden* (=gözlerinde) yaş dükendi, teninde ḳuvvet ḳalmadı. 109a/13

1.3.2.1.7. Eşitlik hâli +cA

-1. İsimlerde

-Kök ve tabanlarda

Yitmiş kez bu *dünyā+ca* ola, ol ḳuş ululuġı (82a/2); şol *ḥisāb+ca* ne-ḳadar olursa 171b/7; Daḫı bir maʿnī *luġat+ce* var. (170a/13); Müsülmānlara dīn içinde bir

yaluñuz+ca ögüt virmek ṣevābı yüz ḥac ḳılmaḳ ṣevābından yigrekdür. (115b/2); Daḫı ne-kim yaradılmış varısa Taʿālānuñ ʿaẓameti ḳıyında şol güneş içindegi *ẕerre+ce* yoḳdur (97a/11-12).

-İyelik ekli isimlerde

Ol sāʿatüñ uzunluġı dünyā yılları *ḥisābın+ca* on biñ yıldur (96a/10); Bunlaruñ *artların+ca* bir bölük çerisin ündedi 101a/5; *arduñ+ca* yilsün (134b/1); Var ṭamudan bir igne *yurdusın+ca* od al (106b/10); Uḫud *ṭaġın+ca* yazuḳuñ varısa ʿafv ḳılayın (154a/10); ʿAvrat ḳan bahāsı, er ḳan bahāsınuñ *yarusın+ca*dur, ḳul ḳan bahāsı ḳıymetidür. 196b/2-3; Cebrāyil ġāşiyesin götürür *öñin+ce* yiler (93a/11).

-2. Zamirlerde

Ne-ḳadar vefā ve ṭoġrılıḳ dükelinde var yaluñuz Ayāsda yüz *an+ca* var. (137b/2); hīç elinden gele mi balta dartup *şun+ca* emegile yapdugın girü yıḳa? (98a/4).

Eşitlik eki metnimizde şu fonksiyonlarda kullanılmıştır:[66]

1. "... kadar" anlamında

Degme bir şehr yitmiş dünyāca. (192a/2); Yitmiş kez bu dünyāca ola, ol ḳuş ululuġı." (82a/2); Yā Aḥmed, *bun+ca* ne ġuṣṣalanursın bunlaruñıçun (83a/4); Biñinüñ ʿameli bir żaʿīf müʾmin *ʿamelin+ce* olmaya (142b/13).

2. "+A göre" anlamında:

Ol sāʿatüñ uzunluġı dünyā yılları *ḥisābınca* on biñ yıldur. (96a/10); şol *ḥisāb+ca* ne-ḳadar olursa (171b/7); Daḫı bir maʿnī *luġat+ce* var. Faḳīr maʿnisi *luġatce* "az nesnesi var kişi" dimek olur (170a/13).

3 Sıfatların üzerine gelerek sıfata "yaklaşık" anlamı verir:

Sulṭān Maḥmūduñ bir *ḳara+ca* küze *ḥaḳīr+ce* ḳulı varıdı. (137a/7).

4. "-duḳ/-dük" sıfat-fiil eki üzerine gelerek zarf-fiil oluşturur:

Nefs *semrüdükce*, yiyesi *bulduḳca* çerisi artuḳ olur (176a/12); bunı degme kez *uġraduḳca* öpersin (152a/7); Sekizinci ḳavl oldur kim İbrahīm bıçaġı ilerü *iletdükce* bıçaḳ girü itilürdi. (159b/1).

---

[66] "+ça" ekinin fonksiyonları için bkz. Zeynep Korkmaz, "Türk Dilinde +çA Eki ve Bu Ek İle Yapılan isim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme" AÜDTCFD, C., XVII, S., 3-4, Ankara, 1960, s., 275-358. Aynı makale, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ank., 1995, I/12-84.

5. Bazı kelimelerde kalıplaşmıştır: "nice", "ḳadarınca (edat) " gibi.

"nice" kelimesinde ekin az da olsa "+çe"li şekli de görülmektedir: "Nice" (89a/5), yanında "niçe" (96b/2).

Eşitlik hâli metnimizde ayrılma hâli eki fonksiyonunda da kullanılmıştır:

Bunlarun̄ *artların+ca* bir bölük çerisin ündedi 101a/5; *arduñ+ca* yilsün (134b/1); Cebrāyil ġāşiyesin götürür *öñin+ce* yiler (93a/11).

1.3.2.1.8. Vasıta Hâli: +(I)n; +lA; (I)lA;+lAyIn; +cılayın

+(I)n:

andan *dün+in gün+in* anı tīmārlasa (98a/3); *Kāfir+in* dünyādan giden anlardur (163a/10); örü ṭurdum ḥażretüñde, iki *dizin* oturdum (135a/7); *öyle+n* ābdesti sınsa (127a/11); bizüm ḥażretümüzde *ayaġın* ṭurduñısa (135a/10); Ḳul *ḳıç+ın ḳıç+ın* girü ḳaçdı. (137b/8).

Vasıta hāli eki *ilkin* (97b/8), *añsuzın* (104b/6) ve degin (127a/12) kelimelerinde kalıplaşmıştır:

On direm gümiş uġurlayanuñ *ilkin* ṣaġ elin bileginden kes. (195a/5); dünki gün ṭamu bir kez *añsuzın* ḳışġurdı (104b/6); Biregü ābdest alsa edük geyse ṭañla, öylen ābdesti sınsa, evindeyise seferde degülise yine irtesi öyleye *degin* mesḥ çekmek gerek. (127a/11-13)

+lA:

Biregü ābdest alsa edük geyse *ṭañla*, öylen ābdesti sınsa... (127a/11)

+IIA

"ile" edatının ekleşmiş şeklidir. Ünlü ile biten ya da iyelik 3. şahıs ekli kelimelerden sonra +(y)IlA şekli gelebildiği gibi, tali uzunluğa da sebep olabilir.

Yoḳsa bir kişi kim dīni aġ eylemişdür, avcı *aġıla* (= ağ ile) cān-aver dutar gibi *dīnile* (=din ile) dünyā avlar, andan velīlik ırak belkim Tanrı andan bī-zār. (163b/2-4)

Bāyezīd-i Besṭāmī raḥmetu'llāhi ʿaleyhi şol ḳadar aġladı kim gözlerinden ḳan aḳardı. Ol ḳanı ṭonından yidi *ṣuyıla* (=su ile) yurıdı. Mürīdleri eyitdiler: "Yā şeyḫ, üç

ṣuyıla (=su ile "kez") arınmaz mı" didiler. Eydür: "ʿĀṣī gözi ḳanıdur. Yidi *ṣuyıla* (=su ile "kez") daḫı belkim arınmaya" didi. (117b/1-4);

Zihī devlet ol ḳuluñ yoldaşıdur [kim] lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diye *dilile*, (= dili ile) didügine inana *göñlile* (=göñli ile), güci yitdükce ʿamel ḳıla *tenile* (=teni ile). (88b/11-12)

+lAyIn

Biregü imāmıla bayram namāzın ḳılurıdı, ābdesti şındı namāz içinde, *ikileyin* alurısa irişimez, teyemmüm ala, namāzın tamām eyleye. (126b/9-11); *Ṭurduġumlayın* içüm ṭaşum ṭolu ʿayb. (86b/3)

+cılayın

Metnimizde tek örneği geçmektedir:

Muḥaḳḳıḳlar dirneşüp namāz rekʿatları ʿadedi bişliginde söz fikr eylerlerse işbu taḥḳīḳden yig yā *buncılayın* taḥḳīḳ ḥikmetlü eyitmeyeler 150a/4-5

1.3.2.1.9. Yön Bildirme Ekleri +rA; +ArU

+ra/+re

kāfirler *aġzı+ra* urduḳları vaḳtin 92a/1.

+ra/+re eki *ṭaşra, ṣoñra* ve *üzre* kelimelerinde de kalıplamış olarak görülür:

Şeyṭān namāzdan *ṭaşraken* saña gelürise firişteden yol bulımaz. (132b/13); Yidi yüz biñ yıldan *ṣoñra* ʿarşı yaratdum. (85a/10); Zamānlardan ṣoñra ol ḳalʿaya geldiler, egirtdiler. (101a/12); ṭart ḳılıcuñ ḫalḳuñ *üzresine* (106a/11).

Metnimizde "üzre" (altı kez) yanında "üzer" (elliden fazla) şekli de yer almaktadır:

"üzer", "üzere" kelimesinin sonundaki "e" ünlüsünün düşmesi ile meydana gelmiştir.[67]

+aru/+erü (<+ġaru/+gerü)

Metnimizde sadece "añaru", "yuḳaru", "içerü" ve "ilerü" kelimelerinde kalıplaşmış olarak görülür:

---

[67] Suzan Duran, "Türkçede Cihet ve Mekân Gösteren Ek ve Sözler" TDAY-B, 1956, s., 22.

Birez ol aradan *añarurak*[68] gitmek gerek. (125a/9); Yüz biñ yıllık yol *yukaru* çıksun. (91a/6); Gir *içerü* kamudan *ilerü*. (93b/13); Cebrā'ile Mīkā'ile ün geldi kim *ilerü* gelmeñ yoḫsa göynersiz. (99a/9).

Bunun dışında sadece "kanca" kelimesinin eksiz olarak (üç kez) ve "+ru" ekiyle (yine üç kez) yön bildirdiği de görülür:

Yā oğlan, *kanca+Ø* varursın? (155b/10); bu suyı *kancaru* iledürsin? (108a/2); ben bilsedüm *kancaru* varduğum dilegümile varadum girü daḫı geledüm (119a/7-8); ol kuş *kancaru* vardugın bilmedük 82b/2

"kancaru" kelimesinin bir kez de "+sana" ekiyle genişletildiği de görülür:

biregü bir gün acıkmadın *kancarusana* varmadın eyde... 121a/10

1.3.2.2. İsimlerde Çokluk

İsimlerde çokluk +lar/+ler ile yapılır:

Eger senüñ cemā'atuñısa benüm *tanuk+lar+umdur* ve *bahādur+lar+umdur* ve *biliş+ler+ümdür*. (83a/4-6).

Ḥak oldur kim her dem şol *sarāy+lar+ı* ḫarāb kılıcı, şol *dirnek+ler* taġıdıcı, şol *tıfıl+lar* öksüz koyucı, nāzenīn mestūre *ḫātūn+lar+ı* tul koyucı, şol tatlu *yāren+ler+i* biri birinden ayırıcı, şol nerges gibi *göz+ler+i* soğulducı, şol tāze *yüz+ler+i* soldurucı, şol ḫūb *boy+lar+ı* iki kat kılup *toprak+lar* esīrin kılıcı, şol uzun *saç+lar+ı* dökücü, şol nāzük *deri+ler+i* yırtıcı, şol 'izzet tonın alup ḫorlık göñlegin geyürici, kara *toprak+lar taş+lar* içinde *yılan+lar+a çayan+lar+a* nāzük *gövde+ler+i* yiygü kılıcı, esirgemez ḫürmet eylemez mühlet virmez ölümi añavuz, iñleyevüz. (89b/3-11).

---

[68] "Añgar sözi (ol) işaret ~~zamiri ile (-garu) direktif~~ ekinin birleşiminden husule gelmiştir. *Oraya, ona doğru, ona* anlamlarında kullanılır. Bu sözde, an<ol kökünü bir şahıs zamiri değil de bir işaret zamiri olarak nazarı dikkate almak lâzımdır. Şahıs zamiri değildir; çünkü añar sözü yanında hiçbir zaman mañar=bañar, sañar şekillerine rastlanmamaktadır. Halbuki bu sözün yanında bazan buñar=muñar "buna", şuñar "şuna" şekilleri görülmektedir. Diğer taraftan añar sözünün her devir ve sahada şahıs zamiri olarak kullanılmasının sebebini de bu sözün kökü olan ol'un hem şahıs zamiri hem de işaret zamiri olarak kullanılmış olmasına atfetmek icabeder.

Añar sözünün normal şekli olan *añaru* daha ziyade Osmanlı metinlerinde kullanılmıştır. Fakat bu sözün gerek şekli gerek mâna benzerliği yüzünden *ınaru* "oraya, ileri, öte" sözünün yerinde kullanılması dikkate değer." Suzan Duran, agm., s., 16. "Añaru" kelimesi metnimizde sadece bir kez yukarıdaki cümlede "ileri, öte" anlamıyla geçmektedir.

1.3.2.3. İyelik Ekleri

1. Teklik Şahıs **+m; +um/+üm; +ım**

ata+m ana+m cānı 82b/2; 191b/6; *saç+um* bitmege ve *gövde+m* aġarmaġa çāre var mı? 112b/3; eger bunları ben sevmesedüm kendü *ad+um* bunlaruñ dillerinde ḳomayadum. 83a/8; *ḳul+um*, ne *raḥmet+üm* gördüñ 133b/7; "*dil+üm* söylemez, buyursam saña *māl+um+*dan virseler; *el+üm* ṭutmaz *el+üm+*ile alsam ḥelālden ḥarāmdan *ḳazanduġ+um+*dan saña virsem." 108b/1-2; *iş+üm* ivekdür 107b/12.

Bağlantı ünlüsünün düz-dar olduğu örnekler çok azdır: *+ım*:

İllā ben yigitcük, bir *cānım* var. 158a/13; "yā resūla'llāh, gel benüm *ḫāṭırımıçun* bir ḳaç gün daḫı kendü naṣīḥāüñden ümmetüñiçün bunlara yol niteligin göster, işlerin tamām eyle. 130a710-11.

"Benüm *adımsuz* hīç rāḥatuñ olmaya." 117a/5 yanında "sen-daḫı benüm *adımsuz* diri olmasañ gerek." 117b/10

2. Teklik Şahıs **+ñ; +uñ/+üñ**

Ata+ñ seni işbu ṭaġ depesine çıḳardıġı sā'at *elcügez+üñ* bağlayup *boġazlaġucuġ+uñ+*ı bıçaġıla kesdügi, ḳatı acıya ḳoyduġı, *ana+ñ+*ı saña ḥasret ḳıldıġı, *yigitlüg+üñ* ṭoprāḳlara esīr ḳıldıġı birdür 155b/11-13

Ben eydürin, "āḫir *īmān+uñ+*a gücüñ yiter. *Īmān+uñ+*ı bana bağışla saña şu vireyin" 108b/2-3

3. Teklik Şahıs **+ı/+i; +sı/+si**

Her kimüñ kim bir ḳaç *'avrat+ı* olsa andan *birince+si+n birince+si+nden* yig ṭutsa, ḳıyāmet güni *göz+i, yüz+i, aġz+ı, burn+ı* egri ola. 182a/8-9.

Baş+ı+na tāc nūrdan, *ḳulaġ+ı+na* kendüñü *selām+ı+n, boyn+ı+na* zencīrden ve ḳatrān gönlekden ḳurtılup emin olmaḳlıḳ, *burn+ı+na* uçmaḳ *ḳoḳu+sı+n* almaḳlıḳ, *aġz+ı+na* uçmaġuñ dürlü *ṭa'ām+ı+n* ve *şarāb+ı+n, ten+i+ne* yitmiş ḥulle'i, *beden+i+ne* Burāḳı, *ferc+i+ne* ḥūriyi, *ayaḳ+ı+na* adup uçmaġa girmegi, *göñl+i+ne* viṣāl *şekker+i+n*, gözlerine Raḥmān *cemāl+i+n* rūzi ḳıla. 149a/7-11.

İyelik 3. teklik şahıs eki metnimizde aynı cümlede geçen iki örnekte yuvarlak ünlülü gelmiştir. Her iki örnekte de ek harekeyle (ötre) karşılanmıştır. Bunu istinsah hatası olarak değerlendirmek gerek.

Yā Ḫalīla'llāh, niçün ḳaḳırsın? Ḫalīl, "kes" dir, Celīl "kesme" dir. *Celīl buyruġun-mı* ṭutayın yoḫsa Ḫalīl *sözün-mi*? 158b/9-10

İyelik 3. tklk şahıs ekinden sonra hâl ekleri (yükleme, yönelme, bulunma, ayrılma, eşitlik) veya +suz/+süz eki geldiğinde bu ek ile hâl ekleri ve +suz/+süz eki arasında bir "n" sesi ortaya çıkmaktadır: "evi+*n*+e; evi+*n*+de" gibi.

Şu ana kadar birçok bilginin dikkatini çekmiş bu "n" sesi farklı şekillerde telakki edilmiş *yardımcı ünsüz, kaynaştırma ünsüzü, bağlama ünsüzü, türeme ünsüzü, zamir n'si* olarak değerlendirilmiş ya da iyelik 3. şahıs ekinin bünyesinden kabul edilmiştir: "+(s)I(n)" [69] Bu konu, XVI. yüzyılda Anadolu sahasında ilk Türkçe gramer kitabı kaleme almış olan Bergamalı Kadri'yi de düşündürmüştür.[70]

Prof. Dr. Efrasiyap Gemalmaz ise, "+sı/+si" ekini (ve iyelik 1. ve 2. tklk/çklk şahıslardaki bağlantı ünlülerini) nitelenen/tamlanan eki[71], zamirsel n sesini ise 3. şahıs iyelik eki[72] olarak değerlendirmektedir.

---

[69] Gürer Gülsevin, "Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı" Türk Dili, 1990/II, s., 187-190; aynı yazar, Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, TDK Yay. Ank., 1997, s., 12-15.

[70] Bkz. Besim Atalay, Müyessiret-ül-Ulûm (Tıpkıbasım, Çevriyazılı metin ve dizin) , TDK Yay., İst., 1946, s., 47-48; Gürer Gülsevin, "Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı" Tük Dili, Ank., 1990/II, s., 187-190.

[71] "Türkçede, bağlayıcı ses ayırımı yapmak gereksizdir. Çünkü, bağlayıcı ünlü diye adlandırılan -genelde dar- ünlüler, gelişme süreci içerisinde başlama ünsüzlerini düşürmüş görev ögelerinin kalıntısıdır. Örneklendirirsek, el+//+im, kol+//+um, baş+//+ı+ñ, kitab+ı//+ı+mız gibi iyelik eki (ekleşmiş iyelik sıfatı) almış kuruluşlardaki dar ünlüler, nitelenen (tamlanan) eki /?/ > ... > /+sI/ > ... > /+ØI/ > ... > /+sI/ ~ /+ØI/ ~ /+ØØ/ ekinden başka bir şey değildir. Çünkü iyesi belli olan varlık vy varlıkların, dile getirilmese de, ne için ve nasıl olduğu da belli demektir. Bu da tamlayan işaretlenmese bile işaretlenen tamlananın nitelenen ekini almasını gerekli kılmaktadır." Efrasiyap Gemazlmaz, "Türkçede Baglayıcı (Yardımcı) Ses Konusu Üzerine", AÜTAED, S. 7 Erzurum, 1997, s. 2; Ayrıvca bkz. aynı yazar, "Türkçede Tamlanan Eki /+TA+/ > */+TI+/ > /+sI+/ > /+zI+/ > */+rI+/ > */+yI+/ > /+ØI+/ > /+ØØ+/ Üzerine" AÜTAED, S., 8, s., 1-5.

[72] "... nitelenen (+nnn) hali eki, üzerine dogrudan diger hal eklerini aldıgında; lehçe ve agızların birçogunda, "**zamirsel** (=pronominal) 'n'" adı verilen bir sesin, bu ekle hal eki arasında yer aldıgı görülmektedir. Bu 'n' sesinin; Türkçenin genelinde, bilinen tarihi boyunca herhangi bir ses bütünlügü ile işaretlenmemiş oldugu için bugün /Ø/ ile gösterebilecegimiz teklik ve/vy çokluk 3. şahsı ekleşerek temsil etmiş olan, tarihin karanlık devirlerinde işaretli oldugunu düşündürebilecek bir **iyelik sıfatının** (ş+k+he: +ilg), yani *".../+A ait olan"* anlamındaki bir **sıfat-fiilin** (=participe) kalıntısı olması kuvvetle muhtemeldir." (Efrasiyap Gemalmaz, "Türkçede İsim Tamlamalarının Derin Yapısı", AÜTAED, S. 4, s., 166-167.

İyelik üçüncü tklk/çklk şahıs eki ile hâl ekleri arasında ortaya çıkan bu "n"nin (zamir n'si) Çağatayca metinlerde genellikle işaretsiz "Ø" olması ("ayaġıġa", "ayaġıda" gibi) dönemin (Çağatayca) en önemli özelliğidir.[73]

Zamir n'sinin metnimizde kullanılışı:

1. Türkiye Türkesinde olduğu gibi iyelik 3. tklk/çklk şahıs eki almış bir kelimeden sonra gelen hâl ekleriyle 3. şahıs iyelik eki arasında ortaya çıkar. (Yaygın kullanımı budur):

STT Çantası+n+ı, çantası+n+a, çantası+n+da, çantası+n+dan
evi+n+i, evi+n+e, evi+n+de, evi+n+den...

EAT (Metnimizde):

Ḳıyāmet *güni+n+de* bir sāᶜat var. (96a/10); Köyümüzüñ orta *yiri+n+de* bir ḳalᶜa var.(101a/3); Resūl ḥażreti ᶜaleyhi's-selām mescid *ḳapusı+n+da* ṭurdı. (93b/11); Çoḳ fesād *elleri+n+den* geldi. (101b/5); *Gözleri+n+den* yaş yirine ḳan aḳıtdılar. (89a/3); Bereketi bunlara bağışladı kim ş̱evābları arta, *yazuḳları+n+dan* ağır gele... (100a/-8)

2. Sadece iyelik üçinci tklk/çklk şahıs ekleri almış kelimeden ("ev+i" gibi) sonra Türkiye Türkçesinde olduğu gibi genellikle ortaya çıkmaz. Ancak birkaç örnekte Türkiye Türkçesindeki kullanılışının aksine ortaya çıktığı görülür:

Ḥaḳ oldur kim her dem şol sarāyları ḫarāb ḳılıcı, şol dirnekler ṭaġıdıcı, şol ṭıfıllar öksüz ḳoyucı, nāzenīn mestūre ḫātūnları ṭul ḳoyucı, şol ṭatlu yārenleri biri birinden ayırıcı, şol nerges gibi gözleri soġulducı, şol tāze yüzleri ṣoldurucı, şol ḫūb boyları iki ḳat ḳılup *ṭoprāḳlar esīrin* ḳılıcı, şol uzun saçları döküci, şol nāzük derileri yırtıcı, şol ᶜizzet ṭonın alup ḫorlıḳ göñlegin geyürici, ḳara ṭoprāḳlar ṭaşlar içinde yılanlara çayanlara nāzük gövdeleri yiygü ḳılıcı, esirgemez ḥürmet eylemez mühlet virmez ölümi añavuz, iñleyevüz. 89b/3-11

[73] Muharrem Ergin, "Doğu Türkçesi (Çağatayca)" Türk Dünyası El Kitabı, TKAE Yay., Ank., 1992, C., 2, s., 213. ("Yardımcı n Düşmesi").

Zihī Kerīm kim bunca dürlü nesneʾi *raḥmet sebebiñ* ḳıldı kim lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenlere biri bulınmazsa biri bulına, Tanrınuñ raḥmetinden maḥrūm olmayalar. 111b/10-12

Bunlaruñ bir sāʿatlik *ṭāʿatleriñ* ayruḳ ümmetlerüñ yüz yıllıḳ ṭāʿatlerinden artuḳ getürür. 139a/1-2

Tanrı teʿālā Muḥammed ümmetiñe az ʿömürde çoḳ ṣevāb rūzi ḳılur. Ayruḳ *ümmet* yüz yılda *ḳazanduġın* bu ümmete bir sāʿatde ḥāṣıl olur. Eyle olıcaḳ uzun ʿömri n'iderler. 142b/8-10.

Eger dükeli ḥis işledügine dörder rekʿat namāz istesevüz dördere bizüm iḥtiyācumuz var ṣanaduñ yā dörd rekʿat namāzı *bizüm ʿavfumuz sebebiñ* ṣana[d]uñ. 150a/1-3.

Tefsīrde, bıçaḳ nicesi *kesmedügin İsmāʿīlüñ boynın*, on ḳavl meẕkūrdur. 159a/6-7.

"Daḫı biregü ḳulına eyitse baña aḳcañdan ödünç vir kim, girü saña virem dise ol ḳul āzād mıdur yoḳsa yoḳ?" Mūsā eydür: "İlāhī, niyyeti olurısa āzāddur." Tanrı teʿālā eydür: "Yā Mūsā, niçün?" Musā eydür: "İlāhī, anuñıçun-kim ol ḳulı *māluñ issiñ* ṭutdı. Eger dutmasadı andan ödünç dilemeyedi. Ol ḳul māl issi ol vaḳtin olubilür kim, āzād ola. Ṣankim ḳulına eyitdi, "sen āzādsın; māluñ senüñdür. Ol māluñdan baña ödünç vir. İllā ṣarīḥ degül, kināyetdür. Niyyet şarṭ olası olur." 167a/3-9

Yā Ebā Bekr, bir iş işleme kim ḫalḳ anı *ḳov sebebiñ* eyleyeler. Senüñ sebebüñden ṭamuya gideler." 192a712-13.

Biregü, biregünüñ oġlın depelemiş Dımışḳda. Daḫı ḳaçdı, Mekkeye vardı. Bu *oġlın* depelenen zamāndan Mekkeye varur, ḳanlusın bulur. ʿÖmere getürür. 193b/3-5

Bir örnekte de aynı cümlede iki kez geçen iyelik 3. tklk şahıs ekli aynı kelime hem "n"li hem de "n"siz gelmiştir:

Niçün bir *işledügin* üçile daḫı bir *işledügi* ikile ʿavf olur? 149b/11

Benzer bir kullanım da yazarımızın diğer eseri olan *Letâyifü'l-Kudsiyye*'de yer alır:

> ...*anuñ kerāmetiñ ve muᶜcizātı* biñ buncadur illā işbu ḳadar bunda iḫtiṣār ḳılalum (39b/14-15)

Gürer Gülsevin de, Eski Anadolu Türkçesinin farklı metinlerinde tespit ettiği örneklere adı geçen makalesinde yer vermiştir:

> "ve Musāyı ḳarındaşuñ ḳıldı ve ᶜĪsāyı *resūlüñ muştıcısın* ḳıldı"; "ᶜAliyi *resūlüñ pehlivanın* ḳıldı"; "Pes Tañrı ḳullarına *ᶜināyet naẓarın* ḳıldı"; "baña sensüz *cihān mülkin* gerekmez/ cihān nlur ki cān ilkin gerekmez"; "*ramazān ayı orucın* dükeli ḳavme farz oldı evet dutmadılar."; "Eger yavuz şancıla bu ḳaṣdı eylediyse ve Tañrınuñ taḳdīri aña muvāfıḳ düşdiyse yavlaḳ düşvārdur kim Tañrınuñ ḳażāsı şol şerze arslanı sepete ḳoyar ve gürze yılanı *şandūḳ esīrin* ḳılur"[74]
>
> ...

3. Metnimizde Türkiye Türkçesinin aksine, iyelik 3. şahıs eki almış bir kelimeden sonra +suz/+süz eki gelince zamir n'si ortaya çıkar. Bu kullanım metnimizde tek örnekle yer almaktadır.

STT posta kod+Ø+Ø+suz (adres).

EAT (metnimizde tek örneği geçmektedir):

> Bir bölük ḫāsekīler eyitdiler: "Ḫuẕāvendā, biz ḳullar degmemüz bunca biñ yıl yimeksüz yabana varmak **saḳālet+i+n+süz** saña tesbīḥ ḳıluruz. Bunlar günde bunca kez yimegile ne-ḳadar ᶜamel ḳılalar?" 177a/9-11

Nazmü'l-Hilâfiyyat Tercümesi'nde de buna benzer örnekler vardır: birinsüz (51a/13), birisinsüz (58a/3), destūrınsuz (141b/2), gicesinsüz (139b/3), ḥāletinsüz (103b/14), rıżāsınsuz (83a/13, 96b/17, 124b/2).[75]

---

[74] Gülsevin, agm., s., 189; Gülsevin, age., s., 14.
[75] Azmi Bilgin, Nazmü'l-Hilâfiyyat Tercümesi, TDK Yay., Ank., 1996, s., 40.

Buna benzer bir kullanım da Jean Deny'nin gramerinde XV. ve XVI. Yüzyıl metinlerinden alınmış örneklerde bulunmaktadır. Jean Deny, "*siz* edatı"na değinirken şu bilgiyi verir:

"**İhtar:** XV inci ve XVI ıncı asırlarda *siz* ilgecini alan kelimelerden evvel bazan bir *n* getirilirdi. Bu hususilik başka yerlerde ancak ismin hallerinde (ismin insirafında) ve o da جه *ca, ce* ekiyle birlikte olduğu zaman görülürdü ki, bu ekin kendisi de eski bir haliyet sonucu "désinence casuelle"dir.

یاردمنسز یاردمنسوز *yardım-ın-suz, yardım-un-suz*

أری دستورنسوز *er-i dü(e)stur-un-suz*: Erkeğinin izni olmadan"[76]

1. Çokluk Şahıs **+(u)muz/+(ü)müz**

her kim dünyā içinde bizüm *ṭāᶜat+ü+müz* ḳılmaḳda nefsin rām ḳılursa *ṭamu+muz* aña ḥarāmdur (113b/9); İlāhenā bu ne güvidür kim bizüm *ḳulaġ+u+muza* gelür. (82a/4); Bizden ṭoġana kendü *ad+u+muz* nite virelüm (83b/9); Size ḳorḳmaḳ bir vaḳtin yaraşurdı kim nefes bizüm *dostlıġ+u+muz+dan* urmayaduñuz (102b/7)

Girü varalum *söz+ü+müz* üzerine (86b/7); Biz *kendü+müz* içün aġlamazuz. (88b/13); ᶜİnāyetüñile ol ḥāletde bizüm *el+ü+müz+i* sen ṭutġıl, *ᶜīmān+u+muz+ı* bize sen siñirü bağışlaġıl, yā ilāhe'l-ᶜālemīn. (90a/6-7).

Metnimizde "(ı)muz" şekli sadece bir kez geçmektedir:

Sen ḳulluġuñ unutduñısa biz *tanĝrılıġ+ımuz* unıtmazuz (92b/7).

2. Çokluk Şahıs **+(u)ñuz/+(ü)ñüz**

Getürüñ *mal+u+ñuz+dan* ödünç virüñ baña diyicek, bilürler kim ṭamudan nefsleri āzād olmışdur. (167a/10-11); Yā resūla'llāh, *ridā+ñuz* şimdiye degin bütünidi. (194b/3); İmdi iy firişteleriim n'ider sizüñ *ᶜaṭā+ñuz+ı*. (82a/14); Andan *ayalar+uñuz+a* lā ilāhe illā'llāh yazuñ ve ol oda ḳarşu ṭutuñ. (107a/10-11); eger emāneti *boyn+u+ñuz+a* alası olursañuz size cān vireyin, gövde vireyin, sizde şehvet ve hevā ḳoyayın. (140a/3-4).

Īmān getürmege *göñl+ü+ñüz* yumşaduñ (107a/10); İy yaradılmışlar, Ādeme niçün *öz+ü+ñüz* göyner? (112a/8); sizüñ *gemi+ñüz+e* sığınmaġa. (120a/5); ol murdār altını

[76] Jean Deny, (Çev., Ali Ulvi Elöve), Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi). Maarif Matbaası, İst., 1941, s., 563/§ 881.

gümişi *el+ü+ñüz+e* alduñuz? (163b/7); *Nefs+ü+ñüz+i* müsülmān eyleñ. Andan ġazāyı *ev+ü+ñüz+de* eyleñ (185a/13).

3. Çokluk Şahıs **+ları/+leri**

ata+ları+ndan ana+ları+ndan (83a/7, 13); muştuluḳ olsun kim adum *dillerile* çiftdür; sevgüm *göñüllerile* çiftdür; ʿibādetüm *tenlerile* çiftdür; uçmaġum bunlaruñıla çiftdür; buraġum *oyluḳlarıla* çiftdür; selāmum *ḳulaḳlarıla* çiftdür; dizārum *gözlerile* çiftdür. (83a/9-11); kendü ʿaẓīm *adların* bağışladı (83b/10); Dükelinüñ bu sāʿatde *cānları* ölesidür (96b/7).

İyelik 3. tklk şahıs için belirttiğimiz husus iyelik (zamir n'si) 3. çklk şahıs için de söz konusudur. İyelik 3. çklk şahıs üzerine hâl eklerinden yükleme, yönelme, bulunma, ayrılma, eşitlik ekleri geldiğinde "n" sesi ortaya çıkar.

1.3.2.4. Aitlik eki

Metnimizde aitlik eki "+ki, +gi, +ġı" olarak yer alır:

iler+ki ümmetler 143a/13; ilerüki ümmetler 142a/7, 10; İlerüki ümmetlerüñ ʿömürleri boyları uzun, yükleri ağır 143a/7; ilerki ümmetler māllarından 143a/13; İlerüki imāmlar dīn bahādurlarıyıdı. Şimdiki imāmlar dīn nengleri, şeyṭān dostları, Raḥmān düşmenleri oldı 146a2-3; dünki gün 104b/5; evvelki mertebesinden artuḳ 105a/1; şimdiki zamān faḳīhleri 140a/6; İlkinki secde buyruḳ secdesidür 140b/2; İlerüki maʿnī içinde 148a/12; dünyādaki nesneye 162b/7

anuñ *içindegi*le 81b/6; āmīn diyen yidi ḳat *gökdegi* muḳarrebler firişţelerdür 94a/8; güneş *içindegi* ẕerrece 97b/11; resūlüñ sırrı *içindegi* sırrına 99a/6; *deñizdegi* balıḳlar 144a/7; *kendüdegi* yoḳsullıġı 151a76; imtiḥān *ʿālemindegi*lere 153a/8; *elüñdegi* nedür? 108a/1.

avcuñdaġı nedür? 92a/3; *avcumdaġı* dişüm pāresidür 92a/5; *boyunlarındaġı* ṭamardan 98b/9; eger bir yaluñı *ayaḳdaġı* yaruḳlar üç barmaḳ sığasıca varısa meshe yaramaz. 127b/5-6; *ṣaġındaġı solundaġı* dostlarına 140b/7-8; senüñ *ḳıyuñdaġı* İsmaʿīl adlu emānetümi 157a/13

1.3.2.5. İsimlerde Soru

Soru edatı metnimizde daima düz-dar ünlülü olarak bulunur: "mı/mi"

"Ḳuluma cevmerdlıḳ *mı* gösterürsiz?" 82a/9; İy ḳulum, ṭap olsa ola *mı* daḫı uṣanmaduñ *mı* daḫı üşenesi olmaduñ *mı* daḫı barışıḳ eylemege heves olmaduñ *mı?* 87a/10-11; Yoḳda hīç dilek ola mı? 117b/13; farż namazı bir gāvır Ḥabeşiden ötrü ḳomaḳ var *mıdur?* 183b/9.

İy firişteler, ol ḳulumı sevdüñüz *mi?* 82a/8; Görüñ Yūnusı bunda *mıdur*, yoḫsa gitmiş *mi?* 107a/7; Bāyezīd kendüzin var bilse dilek dilese senüñ dilegüñ anuñ dilegine muvāfıḳ gelmese Bāyezīd dilegi *mi* yirine gele yoḳsa senüñ dilegüñ *mi?* 118a/1-2; Celīl buyruġun *mı* ṭutayın yoḫsa Ḫalīl sözün *mi?* 158b/9-10.

1.3.3. ZAMİR

1.3.3.1. Şahıs Zamirleri

ben 81b/8; benüm adum 102a/7; bāña 82a/10; beni 82a/11; bende 95b/3; benden 85a/12.

sen 85a/3; senüñ cānuñ 117a/7; seni 87a/12; saña 82b/2; senden 85a/4.

ol

Ben *anuñ*, *ol* benüm didüñ, ilāhī. (86a/8); benüm bir dostum var *anuñ* adı Muḥammeddür (85a/13); Sizden ḳulum bāña ḥaḳḳıraḳdur. Anuñıçun kim düşmenlerüm arasında beni birleyen *ol*dur. Benüm arıluġuma ṭanuḳluḳ viren *ol*dur. Cevmerdlıḳ daḫı bāña yaraşur kim raḥmetüm deñizleri mevc urur. İmdi siz ṭanuḳ oluñ kim ben *anı* āzād ḳıldum ṭamudan, uçmaġı *añā* yurd ḳıldum. (82a/10-13); Eger uyur faḳīh ḳorḳusı degülmisse namāz ḳılur ᶜābidi şöyle azdururdum kim hergiz *anda* ṣalāḥ nişānın ḳomayadum. (146a/1); İy Cebrāyil, eger biz *añā* eydürsevüz kim dünyāya git dīẕārumuz niᶜmetin *andan* esirgemiş gibi oluruz, *añā* baḫıllıḳ ḳılmış gibi oluruz; eger *ol* gideyin dirse dīẕārumuzdan yüz döndermiş gibi olur. (129b/11-12)

biz 89a/13; bizüm ᶜarşumuza 84b/13; bizi 87a/5; bize 88b/4; bizden 143a/3.

siz 82a/12; sizüñ ᶜaṭāñuzı 82a/14; sizi 101a/5; size 89a/7; sizde 140a/4; sizden 82a/10.

anlar 136b/12; anlaruñ cevābında 147a/5; anları 114a/8; anlara 100a/5; anlardan 107a/4.

1.3.3.2. İşaret Zamirleri

bu

İlāhenā, *bu* ne güvidür kim bizüm ḳulaġumuza gelür. 82a/3; *Bu* bir niᶜmetdür kim Ḥaḳ teᶜālā bize rūzi ḳıldı, bir ḳaç günlik ṣınuḳ ṣarṣuḳ ṭāᶜat berekātında. 121a/3; *Bu*, şuña beñzer kim... 142a/12.

bunuñ bir lāṭīfesin yazmaḳı 197b/13; bunı (123a/8); bunda (110a/10); bunca (178b/12).

bunlar (82a/13); bunlaruñ arasından (106b/7); bunları (83a/8); bunlara (83a/7); bunlarda (136b/2); bunlardan (92b/2); bunlarsuz (197a/8).

şu

şunuñ gibi ḥālet içinde kim... 87b/9; şunı (157b/11); şuna 144b/13; şundan (143b/10); şunca (144b/4) şunlar (138b/8).

ol

Armaġan o*ldur* kim lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh'ı çoḳ diyeler 88a/8; *Anca* bağışlayam bunlara kim bunlar daḫı benden ḫoşnūd olalar. (129a/6)

şol

Şol, dükeli suçın görür, örter. 87a/9; Ben seni ağırladuġum *şol* olsun kim günāhuñı yüzüñe getürmeyem. 87a/13; Ḳıbleye yönelmek maᶜnisi *şoldur* kim... 132b/7.

1.3.3.3. Dönüşlülük Zamirleri

öz özüñi (92b/11); özin (152b/4)

kendü kendü (86b/9); kendüsi (182b/2); kendümüz (89a/13); kendümüzi (89b/3); kendüler (96b/8); kendükerin (99a/9).

kendüz kendüzüm (109a/12); kendüzin (113b/12); kendüzüñi (156a/13); kendüzümüz (89b/12).

1.3.3.4. Belirsizlik Zamirleri

ayruḳ İy gerçek dost ḳorḳma kim ḳıyāmet *ayruġa*dur. 96b/6; Eger senün ögüdüñ girü saña ḳoyarsa *ayruġı* daḫı ögütle yoḫsa eger ḳoyurımazısañ utan benden kimesneye ögüt virme. 181a/8-10

degme Ḫuẕāvendā, biz ḳullar *degmemüz* bunca biñ yıl yimeksüz yābana varmak ṣaḳāletinsüz saña tesbīḥ ḳıluruz. 177a/9-10; *Degmeñüz* ne-ḳadar bağışladuġın ben yazayın nūr kāġıd üzerine. 82a/6-7.

kim, kimi

Kim añdı, işine peşīmān oldı, resūl etegine yapışdı; *kim* özin ḫīreye urdı, beẕ-baḫtlıḳda ḳaldı. 152b/4; *Kim* eydür: "Ölinüñ ʿaybı çoḳdur. Götürüñ ṭopraġa ḳoyuñ." *Kimisi* eydür: "Yiyidi." *Kimisi* eydür: "Tīz iledüñ" 87b/7-8; *Kim* ki Ḥaḳ teʿālā faẓlıla ol dört zaḥmetden ḳurtılurısa āḫiret yolı aña geñez olur. 153a/3-4; *Kimi* incüden, *kimi* yāḳūtdan, *kimi* laʿlden, *kimi* altundan, *kimi* gümişden. 192a/2-3.

kimse etmegi gökden bişmiş indürem, *kimse* ekin ekmege muḥtāc olmaya; ḳamu ḳullarum varlu yaradam, *kimse kimse*den nesne dilemeye. 164a/11-12

kimesne, kimsene

ḳırḳ kişiden artuḳ *kimesne* uydurumadı 97a/1; Hergiz bu mesʾeleʾi *kimesne* bu taḥḳīḳile yazdıġı yoḳdur. 171a/13; Eger senün ögüdüñ girü saña ḳoyarsa ayruġı daḫı ögütle yoḫsa eger ḳoyurımazısañ utan benden *kimesne*ye ögüt virme. 181a/8-10

Belirsizlik zamiri olarak kimsene metnimizde sadece bir kez geçmiştir:

Kimsene ḳımasada kim ol ḥücceti görmek dileyedi resūlden. (152a/4)

her kim *Her kim* dünyā içinde bizüm ṭāʿatümüz ḳılmaḳda nefsin rām ḳılursa ṭamumuz aña ḥarāmdur 113b/8-9

ne İy benüm ḥabībüm, *ne*-kim yaratdumısa, dükeli beni severler 97b/1; Sulṭān *ne*-kim buyurdısa bunlar boyunlarına aldılar, gönüldiler. 101a/11;

her ne *Her ne* kim şeyṭānı incidür, Raḥmānı sevindürür 145b/6

ḳamu *ḳamu*lar unudulıcaḳ, ol añıla. *Ḳamu*lar ᶜaẕāb içinde olıcak, ol rāḥatda ola 86b/5-6

1.3.3.5. Soru Zamirleri

kim Ümmetüme ḫalīfe *kim*i ḳoyayın? 189a/4; Yā ṭamu, dükeli yaradılmış senden ḳorḳar, sen *kim*den ḳorḳarsın? 114a/1

ḳanḳısı Ol ḳavllerde ṭoġrusı *ḳanḳısı*dur? 140a/9

ne İy benüm ḥabībüm avcuñdaġı nedür? 92a/3; Ol emānet neydi? 139a/13.

1.3.3.6. İlgi (Nispet) Zamiri

Metnimizde "*ki o*" anlamına gelen ilgi zamiri *ki* ve *kim* de yer alır:

ki kim *ki* Ḥaḳ teᶜālā faẓlıla ol dört zaḥmetden ḳurtılursa āḫiret yolı aña geñez olur 153a/3

kim İlāhenā, bu ne güvidür *kim* bizüm ḳulaġumuza gelür. 82a/3; Dişi kesegin *kim* kāfirler aġzıra urduḳları vaḳtin şındıyıdı, resūl ḥażreti anı gizlerdi, avcına aldı, girü çıḳdı. 92a1-2

1.3.4. SIFAT

1.3.4.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları metnimizde pek çoktur. Çalışmamızın *dizin* bölümünde bütün kelime grupları alındığından metnimizde niteleme sıfatı olarak kullanılan kelimeler ilgili maddelerde görülür. Burada birkaç örneğe yer veriyoruz:

aḳ ḳızlar 187a/2; *açuḳ* begler 194a/5; *eksüklü* ḳulvan 133b/2; *eyü* ᶜamel 111b/5; *görklü* gölgeñ 95a/6; *ḳarañu* gicelerde 113a/1; *ḳuru* oduna 178b/1; *laṭīf laṭīf* çemenler çayırlar 85b/6; *sınuḳ* göñül 111b/5; *ṭatlu* yārenleri 89b/5; *yavuz* işe 131a/5, 7, 10, vs.

1.3.4.2. Belirtme Sıfatları

1.3.4.2.1. İşaret sıfatları

bu *Bu* kitāb tuḥfedür 81b/2; Yā Nūḥ, hīç bilür misin *bu* aġaç ne aġaçdur? 166b/9; *bu* gice nice göñlüñ dilerse şöyle işle. 100a/11; Ne ḫoş beñzer *bu* ḥikāyet Muḥammedüñ ümmeti ḥikāyetine 111a/11.

ol Yidi ḳat yir *ol* evüñ döşegi olsun 85b/5; İbrahīm *ol* ᶜavrata naẓar ḳıldı 118b/2; biregü çuḳal geyse, *ol* begüñ düşmenine yüze yüz urışsa, *ol* beg aña etmek virür, ṭonlıḳ 146a/5; Nūḥ ᶜaleyhi's-selām *ol* aġacı kesdi 166b/8.

şol *Şol* aġaçdur kim fülān gün Cebrāyil saña iletdi, "dik" diyü 166b/9; *şol* ḳavme kim bunlar sınur beklerler 168a/2; *şol* żaᶜīf mizāclu ādemī sāḥillerüñ yayı issisine uġramışa beñzer. 188b/9

şoloḳ *Şoloḳ* dem 93b/2; şoloḳ sāᶜat 110a/3; 138b/6; 184a/8; 187a/5; 188a/8.

Metnimizde *şu* sıfat olarak geçmemektedir. "Şu" yerine *şol* kullanılmıştır.

1.3.4.2.2. Belirsizlik Sıfatları

az *az* ᶜamelile çoḳ luṭfa çoḳ niᶜmete irişiserlerdür 90b/9; Tanrı teᶜālā Muḥammed ümmetiñe *az* ᶜömürde çoḳ ṣevāb rūzi ḳılur. 142b/8-9; Faḳīr oldur kim hīç nesnesi yoḳdur; miskīn oldur kim *az* nesnesi vardur. 170b/2.

çoḳ az ᶜamelile *çoḳ* luṭfa *çoḳ* niᶜmete irişiserlerdür 90b/9; *çoḳ çoḳ* keremler rāḥatlar bulup raḥmete ulaş 117a713; Tanrı teᶜālā Muḥammed ümmetiñe az ᶜömürde *çoḳ* ṣevāb rūzi ḳılur. 142b/8-9.

bir *Bir* gün gögile yir çekişdiler. 95a/11; Eger bir şu olursa yindek necis üzerine aḳar yāḫod necis ortasında ṭurur, ābdeste hīç yaramaz. 124b/4; Şehīd *bir* kimsedür kim kāfirile doḳışup şundaḳ öldüreler yā *bir* ẓālim anı suçsuz öldüre. 128b/6-7; Yoḳsa *bir* kişi kim dīni aġ eylemişdür, avcı aġıla cān-aver dutar gibi dīnile dünyā avlar, andan velīlik ıraḳ belkim Tanrı andan bī-zār 163b/2-4.

bir ḳaç Size *bir ḳaç* ögüdüm var, vireyin 101a/6; bunda bir ḳaç gün zaḥmet gör, anda dibelik rāḥat bulġıl 110a/10; Maᶜlūm olsun kim *bir ḳaç* nesneler vardur kim ābdesti sır teyemmümi daḫı sır; *bir ḳaç* nesneler var kim teyemmümi sır ābdesti sımaz; *bir ḳaç* nesneler var kim ol olıcaḳ ġusl lāzım olur. 126a/5-7

cümle *cümle* müᵓminlere 123a/9; *Cümle* ḫalāyıḳ içinde rüsvāy ola 182a/10.

degme degme bir ᶜālim yüz biñ yılduzdan yigirek 95b/2; degme ḳızılın bir mīḫ eyleyeler 105b/12; degme birisi bir ulu niᶜmetdür 148b/9.

fülān ol ün fülān kişinüñ īmānı ünidür 82a/4; *fülān* maḳāma ḳon daḫı silkin 82b/7; senüñ ümmetüñden *fülān* kişi baş ölüm yaşduġına ḳoyupdur 108a/3; Kim dilerse kim uçmaḳlıġa namāz ḳıla *fülān* kişi namāzına ḥāżır olsun 188a/9.

hep İlāhī, saña maʿlūmdur kim *hep* müzdüm aldılar 191b/10.

her ol gün *her* kişi kendü ġuṣṣasında ola. 134a/1; *Her* nesne kim ayruḳ nesneyile tamām ola, ol ʿaybludur 148b/5; *Her* beg kim raʿiyyetüñ ṣayrusın ṣoravara 194a/10.

hīç Hīç kimse ol sözi ḳabūl eylemeye 120b/11; Faḳīr oldur kim *hīç* nesnesi yoḳdur; miskīn oldur kim az nesnesi vardur. 170b/2

ḳamu *Ḳamu* yaradılmışlar beni severler 96a/6; *ḳamu* ümmetlerüñ ʿaybın senüñ ümmetüñe bildürem 141a/10.

nice, niçe

uçmaḳ içinde *nice* ḥūri varısa Fāṭımayıla bile iñlediler 89a/5; Yidi ḳat yirde *nice* ḳayır ve ṭaş ve ṭoprak ve yapraḳ ve cān-aver varısa 174b/7; niçe ādemī ve cān-averler varısa hep cānsuz olasıdur 96b/2; *niçe* ṣāliḥ müʾmin lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyü gelürise ḳıyāmete degin 100b/2.

1.3.4.2.3. Sayı Sıfatları

1.3.4.2.3.1. Asıl Sayı Sıfatları

Metnimizde, özellikle zekat ile ilgili bölümlerde, çokça asıl sayı sıfatı yer almaktadır:

ol gice *altı* ḫilʿat degdi. *Bir* ḫilʿat tenine, *bir* ḫilʿat cānına, *bir* ḫilʿat ʿaḳlına, *bir* ḫilʿat göñline, *bir* ḫilʿat sırrına, *bir* ḫilʿat sır içinde *bir* sır var aña sırr-ı sır dirler, aña degdi. 92b/4-6; *Bir* eylügine müʾminüñ *yitmiş biñ* ṣevāb yazduran lā ilāhe illā'llāhdur 88b/1; *Bir* velī Çalab ḥażretinde *yüz biñ* aydan yigrekdür 95b/3; Ḥaḳ teʿālā Muṣṭafāya *bir* selāmda *üç* ʿaṭā bağışladı: *Bir* selām, *bir* raḥmet, *bir* bereket. 99b/10-11; Otlar deve *biş* olıcaḳ üstine yıl geçicek, *bir* ḳoyun virse gerek. *On* olursa *iki* ḳoyun virse gerek. *On biş* olursa *üç* ḳoyun virse gerek. *Yigirmi* olursa *dört* ḳoyun virse gerek. *Yigirmi biş* olınca *yigirmi biş* tamām olup üstine yıl geçicek, *bir* yaşar dişi deve virse gerek. *Otuz altı*ya degin ḥükm şöyledür. *Otuz altı* olıcaḳ iki yaşar bir dişi deve vire. (172b/8-13)...

Ḳırḳ altı tamām olıcaḳ...*Altmış bir* olıcaḳ... *Yitmiş altı* olıcaḳ *iki, iki* yaşar [dişi] deve virse gerek...*Ṭoḳsan bir* olıcaḳ...*yüz yigirmi* tamām olıcaḳ... *yüz yigirmi biş* olıcaḳ... *Yüz otuz* olıcaḳ... *Yüz otuz biş* olıcaḳ... *Yüz ḳırḳ* olıcaḳ... *Yüz ḳırḳ biş* olıcaḳ... *Yüz elli* tamām olıcaḳ...Yüz elli biş olıcaḳ... *Yüz altmışda*... *Yüz altmış bişde* (173a/1-13)... *Yüz yitmişde üç*, dörder yaşar daḫı *dört* ḳoyun virse gerek. *Yüz yitmiş biş* olıcaḳ... *Yüz seksen altı* tamām olıcaḳ...*İki yüzde* daḫı... *İki yüz bişde*... *İki yüz onda*... *Yüz ellid*en ṣoñra eyitdügümüzleyin ḥisāblayası. (173b/1-7); Daḫı *yitmiş* ḥulle alġıl. 91a/2; *yitmiş biñ* ṭabaḳ dürr ü cevher 90b/13; *Dört yüz* yıl küfr ḳarañusıla... 112a/3...

Asıl sayı sıfatları ile ilgili dikkati çeken husus şudur:

Milyon sayısı metnimizde "biñ *kez* biñ" (1000x1000) ve *on yüz biñ* (10x100.000) ifadeleriyle karşılanmıştır. *Milyon* Dede Korkut Kitabı'ında ise, "kez"siz "biñ biñ" ifadesiyle karşılanmıştır.[77] *Milyon* sayısı Eski Anadolu metinlerinde bu ifadelerin yanında "*on kez yüz biñ*" ifadesiyle de karşılanır.[78] Metnimizde bu ikinci kullanım da "kez"siz yer almaktadır:

Yidi biñ kez biñ (=7 milyon) uçmaḳ sündüsinden, istebraḳından alġıl. (91a/1).

Biñine yā iki biñine yā üç biñine yā on biñine yā yüz biñine yā biş yüz biñine yā *on yüz biñ*ne (=1 milyon) raḥmet ḳılasın. 141b/11-12

Birleşik sayılar metnimizde art arda sıralanmıştır. (*vü, daḫı* edatsız).[79]

Budur *yüz biñ yigirmi dört* biñ peyġamberüñ serveri 93b/4.

Sayılar hsusunda şunu belirtmek gerek: Yüz binden büyük sayılar metnimizde bugünkü gibidir: *yidi yüz biñ* yıl 85a/7, 9, 11; *yidi yüz biñ* yıldan soñra 85a/10.

Farsça "hezar" bir kez çokluk şekliyle geçer: *Hezārān* āferīn bu laṭīfe'i żabṭ eyleyen cāna. 151b/6.

1.3.4.2.3.2. Sıra Sayı Sıfatları

İkinci ḳavl oldur kim emānet hīç [...] söylememekdür. *Üçünci* ḳavulda, emānet Tanġrıyı hemīşe añmaḳdur. *Dördünci* ḳavulda, emānet emr-i maʿrūfdur. *Bişinci* ḳavlde,

---

[77] Muharrem Ergin, Dede Korkut Kitabı, II/453 (§ 174).

[78] Zeki Kaymaz, "Eski Anadolu Türkçesi'nde Sayı Adları ve Kullanılışları" TDAY-B., 1991, Ank., 1994, s., 11.

[79] Krş. "yüz biñ *daḫı* yigirmi dört biñ kişi", "yüz biñ *vü* yigirmi dört biñ enbiyā", yüz biñ Ø yigirmi dört biñ peyġāmberler" Bkz., Zeki Kaymaz, agm., s., 11.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

emānet dürlü miḥneti götürüp iñlememekdür. *Altıncı* ḳavulda, emānet yolında hīç iñlemedin yürimekdür. *Yidinci* ḳavulda, emānet fikr içinde yañılmamaḳdur. *Sekizinci* ḳavulda, emānet uçmaġa iltifāt ḳılmamaḳdur. *Ṭoḳuzuncı* ḳavulda, emānet müşāhede ʿāleminde ṭapmaḳdur. *Onuncı* ḳavulda, emānet ṭamudan ḳorḳup Tanr̂ıya ṭapmamaḳdur. *On birinci* ḳavulda, emānet Tanr̂ıdan Tañrıyı dilemekdür, ancaḳ. *On ikinci* ḳavulda, emānet hergiz ṭāʿatden uṣanmamaḳdur. *On üçünci* ḳavulda, Tanr̂ıyı añlamaḳdur... *On dördünci* ḳavlde, ʿibādet içinde armamaḳ. *On bişinci* ḳavulda, niʿmetden miḥneti ḫoşıraḳ görmekdür. *On altıncı* ḳavulda, dāyim ḳorḳuda olmaḳdur. *On yidinci* ḳavulda, dāyimā recā içinde dirilmek, ol recāya aldanup edeb maḳāmından ırılmamaḳdur. 139b/2-13.

Seksen birinci gün ṣubḥ vaḳtinde gözine bir z̲erre uyḳu geldi. 110a/2-3

Metnimizde sıra sayı sıfatı olarak "birinci" yer almamaktadır. Bunun yerine "ilk" ve Arapça "evvel" kullanılmıştır:

İy ḥabībüm, eyit müʾmine ḳılsun *ilk* rekʿatın, bitisin ṣaġ eline vireyin; ḳılsun *ikinci* rekʿatın ṣūr ünin hergiz işitmesün; ḳılsun *üçünci* rekʿatın, zebāniler anuñ ayaḳların öpsünler; ḳılsun *dördünci* rekʿatın, ṣırāṭ bir açuḳ giñ yol görinsün. 153b/7-10

Tefsīrde, bıçaḳ nicesi kesmedügin İsmāʿīlüñ boynın, on ḳavl me̲zkūrdur. Üründüsi biz bu kitābda yazduġumuzdur. *Evvel* ḳavl şoldur kim bıçaḳ yüzi dönerdi. *İkinci* ḳavloldur kim bıçaġuñ ardı öñine dönerdi. *Üçünci* ḳavl oldur kim bıçaḳ aġaç olurdı. *Dördünci* ḳavl-de oldur kim bıçaḳ yumşaḳ mūm olurdı.... 159b/7-10.

1.3.4.2.3.3. Kesir Sayı Sıfatları

Yigirmi biş mis̲ḳāl tamām olıcaḳ buçuḳ mis̲ḳāl daḫı buçuḳ mis̲ḳāluñ *dörd ülüden bir ülüsi*n vire. 171b/11; Ḳırḳ bir olıcaḳ yıl üstine geçicek, bir iki yaşar daḫı bir iki yaşaruñ *ḳırḳ ülüde bir ülüsi*, altmışa degin şunı virse gerek. 172a/11-12; bir diremüñ *üç ülüde birisi*n virse gerek 196a/13.

Metnimizde iki örnekte "on" sayısı "+da" hâl eki alarak "onda bir, bir bütünün onda biri" anlamıyla kalıplaşmışır.

Bir barmaḳ kesmede, ḳan bahānuñ *onda*sı lāzım olur. 196a/8-9

on biñ direm gümiş tamām diyet olıcaḳ, *onda*sı biñ direm gümiş olur 196a/9

1.3.4.2.3.4. Üleştirme Sayı Sıfatları

Ṭabaḳları *birer* firiştelere vir 91a/1; Altmış olıcaḳ bir yıl üzerine geçicek iki, *birer* yaşar virse gerek. 172a/13; her birisi ol iki nesneden *ikişer* nesneye muḥtācdur 148a/10; Yüz elli biş olıcaḳ üç, *üçer* yaşar daḫı bir ḳoyun 173a/12; üç, *dörder* [yaşar] deve daḫı üç ḳoyun 173b/1; Degmesi *ellişer altmışar* kāfir öldürdiler 128b/9

1.3.4.2.4. Soru Sıfatları

ne İlāhī kāfirden *ne* eyü ᶜamel gelür yā bunlar *ne* işde olurlar kim sen pāẕişāhlar pāẕişāhı, ben ḳul, bunlardan şikāyet ḳılduġum dilemezsin. 92b/1-2; *Ne* ᶜaẕāb kim size viresidür ben anı ḳabūl ḳılam 102b/10-11; *Ne* çeriyile uġraşdumısa sıdum, *ne* ḳalᶜaya yöneldümise aldum. 197b/4-5

ḳanḳı İlāhī, senüñ rıżāñ *ḳanḳı* ᶜameldedür 103a/11; *ḳanḳı* yir çuḳur ve yumşaḳdur kendüye yaġan ṣuyı daḫı ḳabūl ḳılur 136a/12-13; Anuñ ziyānların *ḳanḳı* deftere ṣıġırayın 170a/6; İlāhī, *ḳanḳı* dilile eydeyin ne gördügüm? İlāhī, *ḳanḳı* velīnüñdür bu yā *ḳanḳı* nebīnüñdür? 192a/5-6.

1.3.5. ZARF

1.3.5.1. Zaman Zarfları

bugün, yarın İy ḳulum, *bugün* yoḫsul saña muḥtāc, *yarın* sen-daḫı yoḳsul olup bāña muḥtāc olasın. *Bugün* dünyāda yoḳsullaruma ne dirseñ, *yarın* sen-daḫı benden şunı umġıl. 165b/8-10

dün gün *dün gün* ṭāᶜat ve ᶜibādet ve keşf içinde olsa 145b/4

bir dün bir gün eger *bir dün bir gün* geçdise edügin çıḳarsa gerek 127b/12

günde "her gün" Anuñçun-kim ṭāᶜatde geçen, zaḥmetdedür; fesādda geçen, *günde* yazuḳları artadurur. 142b/3-4; Ben ḳādirlıġumıla, *günde* bunlar bāña ᶜāṣī olurlardı, ben bunları luṭfumıla bislerdüm. 190b/10

ṭañla Biregü ābdest alsa edük geyse *ṭañla*, öylen ābdesti sınsa, evindeyise seferde degülise yine irtesi öyleye degin mesḥ çekmek gerek 127a/11-13

ṭañlacaḳ İrtesi *ṭañlacaḳ* kendünüñ altı küngürelü tācın ḫazīneden çıḳardı, öñinde ḳodı 137b/5

öylen Biregü ābdest alsa edük geyse *ṭañla*, öylen ābdesti sınsa, evindeyise seferde degülise yine irtesi öyleye degin mesḥ çekmek gerek 127a/11-13

her gün *Her gün* biş on kez bevl eylerdi. 186a/12

henüz Uçmaḳ ḳoḳusın dünyedeken *henüz* yıylamaya illā açuḳ begler; uçmaḳ biñ yıllıḳ ḳarşulamaya, illā açuḳ yüzlü begleri. 194a/5

bir dem Yaʿnī, müʾmin *bir dem* Tañrı ḫışmın añup aġlasa ve ḳorḳsa gerek daḫı *bir dem* Tañrınuñ raḥmetin añup sevinse gerek. 184b(9-10

her dem Ayās dün içinde uyanuḳ olurdı ve sulṭān dergāhına *her dem* yörenürdi. 101b/9

imdi *İmdi* ḳocalduñ, ölümüñ yaḳın geldi. 92b/10

ṣoñraraḳ Muḥammed ümmeti *ṣoñraraḳ* geldiler... 142a/11-12

şimdi Ol sınur bekleyenler *şimdi* ḳalmadılar. 168a/8

bir gün, bir sāʿat ol Tañrı ḥaḳḳıçun kim benüm nefsüm anuñ ḳudreti elindedür, *bir gün* belkim *bir saʿat* geçmedi benüm üzerüme illā kim ben ümmetüm ġuṣṣasında olurvan. 83a/1-2

geçen gice *Geçen gice* ṣubḥa yaḳın pāẕişāhlar pāẕişāhı baña ḫiṭāb ḳıldı 83a/3

1.3.5.2. Yer-Yön Zarfları

arduñca Şeyṭānuñ baġrı çıḳup *arduñca* yilsün 134b/1

ardınca Bir gün ʿAlī, peyġamber *ardınca* ṭavāf iderdi. 152a/5

aşaġa Ṭur, yoḫsa yire buyuram seni *aşaġa* ala. 107b/13

beri Zihī miskīn kim... dünyāyı *beri* ḳodı. 163a/11

girü Bunlaruñ māllarına aldandılar ve andlarına inandılar. *Girü* döndiler. 101b/3

içerü Ol uyıyıcaḳ bir uġrı ḳapuya geldi, *içerü* baḳdı. 110b/3

ilerü İbrahīm bıçaġı *ilerü* iletdükce bıçaḳ girü itilürdi. 159b/1

ḳancaru Yā resūla'llāh, atam anam cānı saña ḳurbān olsun, ol ḳuş *ḳancaru* varduġın bilmedük 82b/2

ḳancarusana anuñ meṯeli şuña beñzer kim biregü bir gün acıḳmadın *ḳancarusana* varmadın eyde 121a/9-10

ḳarşu Gök daḫı ol nūra ᶜāşıḳ oldı, *ḳarşu* ṭurup çarḫa girdi. 178b/10;

orta Deñiz *orta*sında bir taḫtaya uġradum. Taḫta *orta*sında bir ᶜavrat, bir er, iki ṭıfl oġlanlar oturmışlar, ferāġatıla. 119b/5

öñ İrtesi ṭañlacaḳ kendünüñ altı küngürelü tācın ḫazīneden çıḳardı, *öñinde* ḳodı 137b/5

yaḳın *Yaḳın* varıcaḳ ben eyitdüm 119b/6

yuḳaru Yā ḳulum, *yuḳaru* baḳ. 192a/1

1.3.5.3. Durum Zarfları

añul añul İbrahīm İsmāᶜīli *añul añul* Mināya çıḳardı. 155b/9

başuma bunuñ gibi ᶜālī ḫon ve ᶜaṭā kim baña rūzi ḳılduñ, *başuma* yiyesüm yoḳ. 100a/10

böyle İy ḫūriler, size ne geldi kim *böyle* iñledüñüz 89a/7.

eyle od bunlardan şöyle sınıġa ḳaça kim żaᶜīf ḳoyun ḳurddan nice ḳaçarısa *eyle* ḳaça 105a/8.

ikileyin Biregü imāmıla bayram namāzın ḳılurıdı, ābdesti şındı namāz içinde, *ikileyin* alurısa irişimez, teyemmüm ala, namāzın tamām eyleye. 126b/9-11

nice Ḳuru odunı od *nice* yandururs̱a ẓulum daḫı begligi şöyle yandurur 178b/2

ṣaf ṣaf yitmiş biñ raḥmet firiştesin viribiyem, *ṣaf ṣaf* ṭuralar 109b/7

şöyle Resūle duᶜā ḳıldılar, saçu ṣaçdılar. Beyte'l-Maḳdise degin *şöyle* geldiler. 93b/10

tīz Cebrāᵓil *tīz* irişdi 112a/11

tīzirek otuz biñ yıllıḳ ṣırāṭı yıldırımdan daḫı *tīzirek* geçüre 122b/3

zār zār resūli esirgeyüp zār zār iñlediler 89b/3

1.3.5.4. Azlık-Çokluk Zarfları

bir şemme Andan ʿazametinden *bir şemme* eyitdüm 116a/12

birez Ḳoġıl ol bī-çāre nefsi, *birez* diñlensün. 110a/7

bölük bölük Dükeli *bölük bölük* resūli ḳarşuladılar 93b/8

bunca Yā Aḥmed, *bunca* ne ġuṣṣalanursın bunlaruñıçun 83a/4

çoḳ Ol beni *çoḳ* añduġuñ ʿivażı, sen-daḫı andan girü çoḳ çoḳ keremler rāḥatlar bulup raḥmete ulaş diyem, rāḥatlar bulasın 117a/12-13

iñen yoḳsulı *iñen* incidürler. 101a/3

ḳatı Ol müfsidleri *ḳatı* zebūn ḳıldılar 101a/12

key Mü'min benden *key* sevdügüm nesne'i ister, ben daḫı andan *key* sevdügi nesne'i isterven." 164a/1-2

yavlaḳ İy benüm resūlüm, ümmetüñi *yavlaḳ* seversin. Ben eyitdüm: "İlāhī, *yavlaḳ* severin." 113a/3-4

1.3.5.5. Soru Zarfları

ḳancaru Yā laʿīn, bu şuyı *ḳancaru* iledürsin? 108a/2

ḳanda Aġaç *ḳanda* bulayın? 166b/6

ḳandan İy ḳulum, *ḳandan* gelürsin? 133b/4

ḳanı *Ḳanı* uçmaḳ, *ḳanı* senüñ ḳonşulıġuñ, *ḳanı* dīẕār luṭfı? 147b/8-9

ne içerü *ne* baḳarsın, neye ditrersin? 145b/12

nicesi Bunlaruñ żaʿīf gövdeleri ṭamu ḫışmına *nicesi* ḳatlana 90b/2

niçün Yā Aḥmed, niçün aġlarsın? 147a/12

nite İy ʿāşıḳ, maʿşūḳ uyımaz, ʿāşıḳ *nite* uyur? 156a/3

1.3.6. EDAT

1.3.6.1. Bağlama Edatları

ammā *Ammā* keffāret yoḳluġı anuñçundur kim günāhı yiynilmez 175a/6

anuñçun Yā Muḥammed, anı dört ḳılsunlar *anuñçun* mü'min Tañrı ḥażretinde çökicek dört ḳorḳu mü'minde olur. 153b/3-4

anuñçun kim Ḳulaġuma şu vireyin *anuñçun kim* herze sözler şiᶜrler yalanlar çoḳ diñledüm. 132a/13

bāşed kim *Bāşed kim* hīç naẓara gelmezlerde gizlü muᶜāmeleler ṭāᶜatler var ola kim yā Ebā Bekr senden olmaya 194b/6

belkim ᶜĀṣī gözi ḳanıdur. Yidi ṣuyıla daḫı *belkim* arınmaya. 117b/4

çün İmdi *çün* sen benüm ḳullarumıla bu keremi ḳılduñ, ben saña bir nesne bağışlayam kim hīç maḫlūḳa bağışlamadum. 100b/5-6

daḫı çıḳ, fülān maḳāma ḳon *daḫı* silkin. Ol ḳuş deñizden çıḳa, ol maḳāma ḳona *daḫı* silkine. 82b/7-8

eger *Eger* senüñ ümmetüñise benüm ḳullarumdur; senüñ dostlaruñısa, benüm ḫazīnedārlarumdur. *Eger* senüñ cemāᶜatuñısa benüm ṭanuḳlarumdur ve bahādurlarumdur ve bilişlerümdür. 83a/4-6

ile Mübārek gövdeñ yirde olsun, görklü gölgeñ gökde olsun kim *gögile yir* berāber ola 95a/7

iki taḫta vireyin saña bir ipile (=bir ip ile iki tahta) 113a/8. *"ile"* edatı ile kurulmuş bağlama gruplarının yapısı hakkında bkz., *1.4.1.4.1/-1.* (s., 173).

illā İlāhī, ne ᶜaẕāb kim benüm cānuma viresin dükeline ḳatlanam, *illā* senüñ firāḳuña ḳatlanımazın. 109a/9

illā kim ol Tañrı ḥaḳḳıçun kim benüm nefsüm anuñ ḳudreti elindedür, bir gün belkim bir saᶜat geçmedi benüm üzerüme, *illā kim* ben ümmetüm ġuṣṣasında olurvan. 83a/1-2

ḳaçan Müᵓmin daḫı *ḳaçan* öyle namāzın cemāᶜatıla ḳılıcaḳ dükeli dürlü ġuṣṣadan emīn ola 159b/9-10

ḳaçan kim *Ḳaçan-kim* biregünüñ eline arı şu gire eyde... 124b/5

ki Belki anuñıçun viribidüm *ki* bir ḳaç gün benüm cemālüm ᶜışḳında göynesin. 117a/3; ḫiṭāb geldi *ki* iy benüm ḥabībüm... 103a/10

kim Eger ḫuẕāvendigārum ṣorarısa *kim*: "Ol emānet neydi?" Cevāb virürin *kim* emānet neydüginde ḳırḳ ḳavl vardur (139a/13-139b/1)

meger İy ᶜayyār Bāyezīd, *meger* cemālüm istersin. 117b/8

meger kim *Meger kim* ölenüñ ḫışımları bağışlayalar yā māla keseler 195a10

ola kim Ayaġum yuyayın anuñıçun kim olmaz işlerde çoḳ yüridüm, *ola kim* ol ḥażretde durmaġa lāyıḳ olam. 132b/2-3

nice kim *Nice kim* Ḳur'ān içinde buyurur... 86b/9

nitekim Nitekim Ḳur'ān içinde buyurur... 84a/7

pes *Pes* revā olıcaḳ, ayruḳsı tekellüfe ḥācet yoḳdur 159b/8-9

ṣanasın kim *ṣanasın kim* Ḥaḳ teʿālā buyurur: "İy benüm ḳulum, iki rekʿat irte namāzın ḳıl, ṭıfıllıḳda yidügüñ niʿmetüm şükri yirine gelsün 150a/9-10

ṣankim *Ṣankim* ḳulına eyitdi, "sen āzādsın; māluñ senüñdür. Ol māluñdan baña ödünç vir. 167a/7-8

şöyle kim Şoloḳ sāʿat ün geldi gökden *şöyle kim* ḳamu ḫalḳ işitdiler 188a/9

tā Tanḡrı teʿālā müʾmini anası raḥmine düşdüginden ṣaḳlar *tā* öldügi güne degin bekler. 83b/5; Ābdest dürüst olmaz *tā* şu aḥvālin bilmeyince. 123b/2

u, ü Andan girü ʿarş kürsī, levḥ *ü* ḳalem, uçmaḳ ṭamu, gökler yılduzlar, ay *u* güneş dükeli ḳıyāmda dururlar. 144a/4-5

ve Eger senüñ cemāʿatuñısa benüm ṭanuḳlarumdur *ve* bahādurlarumdur *ve* bilişlerümdür 83a/6

veyā Eger biregüyi ṭaşıla ve aġacıla urup öldürürse *veyā* depüp *veyā* yumruḳlayup öldürürise anı anuñ yirine öldürmek yoḳdur. 195a/13

yā ne ṣanursın bir müʾmin kim bizüm dergāhumuzda bir ḳaç yıl dürüşdi, biz anı şeyṭān mekrine mi giriftār ḳıluruz *yā* anı ṣuṣadavuz mı? 109b/4-6

yāḫod, yāḫoẕ Eger bir şu olurısa yindek necis üzerine aḳar *yāḫod* necis ortasında ṭurur, ābdeste hīç yaramaz 124b/5; Eger yirden göge degin ḥelāl altunı yıġup ṣadaḳa virürse *yāḫoẕ* biñ yıl ʿömri olup oruc ṭutarsa yā tamām ḫalḳı ṭoyurursa 175a/7-8; Yir, gök

berāberinden sivişedi, bir laḥża durmayadı *yāḫoẕ* yir şuya batadı, dükeli yaradılmışı ġarḳ eyleyedi 178b/6

yoḳsa, yoḫsa Bāyezīd kendüzin var bilse dilek dilese senüñ dilegüñ anuñ dilegine muvāfıḳ gelmese Bāyezīd dilegi mi yirine gele *yoḳsa* senüñ dilegüñ mi? 117b/13-118a/2; görelüm mecrūḥı mı artuġıraḳ *yoḳsa* sağı mı 127a/5; Görüñ Yūnusı bunda mıdur, *yoḫsa* gitmiş mi? 107a/7; "ʿAceb bu fikr baña Raḥmāndan mıdur *yoḫsa* şeyṭāndan? 114b/10

zīrā *Zīrā* ayaḳları ağır olıcaḳ gövdelerin götürür. 104a/4

1.3.6.2. Gösterme Edatları

uş İlāhī, *uş* ben senüñ ḥażretüñe varurın 189a/3; *Uş* dünyāyı esenledüm, āḫirete yöneldüm 197b/5; Dünyādan ayrılduñısa *uş* āḫīret, dünyā aydınlığından ayrılduñısa *uş* benüm nūrum. Eger döşek isterseñ *uş* ḥulle. Eger bāġ bāġ-çe isterseñ *uş* uçmaḳ. Eger binid isterseñ *uş* Burāḳ. 87b/13-88a/3

uşbu Kebāyir yazuḳlar kim yarlıġanmaz *uşbu* yazuḳlardur. 185a/6; Sizüñ *uşbu*nuñ gibi boyıla uzun ʿömrile ʿamelüñüz az 142b/13

işbu *İşbu* işdür beni ḫoşnūd ḳılan 145a/8; Muḥaḳḳıḳlar dirneşüp namāz rekʿatları ʿadedi bişliginde söz fikr eylerlerse *işbu* taḥḳīḳden yig yā buncılayın taḥḳīḳ ḥikmetlü eyitmeyeler 150a/4; *İşbu* luṭflardan şoñra Mūsāya eydür 92b/13; Biz *işbu* taḫta üzerinde ḳalduḳ. 119b/9; İy ḳul, götür *işbu* tācı çıḳar ṭaşıla pāre pāre eyle 137b/7.

Metnimizde *işbu* 42 kez, *uşbu* ise sadece 2 kez geçmektedir.

işde *İşde* İbrahīm baġruñ pāresin, gözüñ aydınlığın iletdi. 157a/3

1.3.6.3. Seslenme (Hitap) Edatları

ilāhī *İlāhī,* raḥmet ḳıl. 94b/1; *İlāhī,* biz miskīnleri ol ġarīblıḳda sen esirgegil. ʿİnāyetüñile ol ḥāletde bizüm elümüzi sen ṭutġıl, ʿīmānumuzı bize sen siñirü bağışlaġıl, yā ilāhe'l-ʿālemīn. 90a/5-7

İlāhenā — *İlāhenā,* dīvler ve kāfirler dünyā ḳalᶜasına girdiler; müsebbiḥleri incidürler, küfr aḳınıla. 102a/11; *İlāhenā,* ne müşkil zamāndavuz; tevfīḳ senden dilerüz, şeyṭānıla uruşmaġa dünyede. 146a/3

iy — *İy* Rābiᶜa, *iy* āḫiret ḫātūnı, 110a/4-5; *iy* benüm ḥabībüm, 113b/6; *iy* ḳulum, bu odı daḫı ābdestüñ şuyıla ḳov. 131b/7

yā — *Yā* resūla'llāh, atam anam cānı saña ḳurbān olsun, ol ḳuş ḳancaru vardūġın bilmedük. 82b/2; *Yā* ᶜAlī ol ḳuş uçar, ᶜarşa irişince. 85b/4; *Yā* ᶜarş, ne dilersin benden dile 85a/12.

1.3.6.4. Cevap Edatları

evet — Eydeler: "İlāhenā, evet." 82a/9; Laᶜīn eydür: "Evet." 156b/2

lebbeyk — lebbeyk iy ḳaravaşum, lebbeyk iy ḳaravaşum. 111a/3-4; Lebbeyk iy ḳulum, göñülcügüñ ḫoş dutġıl, uçmaġum senüñ yurduñ, rıżām senüñ ḫilᶜatüñ. 111b/2

1.3.6.5. Kuvvetlendirme Edatları

bile — Ol "vir" lafẓı ḳorḳusından aldūġın virür. Daḫı bir anca kendüden *bile* virür. 179a/7

daḫı — İy Muḥammed, sen peyġāmberler serveri, ümmetüñ daḫı ümmetler serveri. 88a/6; Benüm ᶜizzetüm ᶜaẓametüm ḥaḳḳıçun dört yüz yıl *daḫı* saña pāẕişāhlıġıla dünyāda ᶜömür bağışlayayın 92b/12

da/de — On ikincisi, aşından şuyından yimişinden elinden geldükce aña *da* virmek. 186a/3; Dördünci ḳavl-*de* oldur kim bıçaḳ yumşaḳ mūm olurdı. Bişinci ḳavul-*da* oldur kim bıçaḳ şunuñ gibi aġır olurdı kim İbrahīm yirinden depredimezdi. 159a/10-11

ḫod, ḫoẕ — Bunlar ḫod heybetden kendülerin unıdup dururlardı. 99a/9; eger ben ḳandan geldügüm bilsedüm *ḫod* ilerürek geledüm girü daḫı varmayadum yā varadum girü geledüm 119a/5; Ramażāndan ṭaşra daḫı livāṭanuñ yazuġı şundan daḫı artuḳdur, ramażānda *ḫoẕ* ne söz! 175a/9

zinhār, zinhār *Zinhār* bunlarsuz olmaġıl 197a/8; *Zīnhār, zinhār u zīnhār* dünyāya aldanma 197b/5-6

1.3.6.6. Soru Edatları

ʿaceb *ʿAceb* bu fikr baña Raḥmāndan *mı*dur yoḫsa şeyṭāndan? 114b/10

ʿacebā *ʿAcebā* ol yigit *ne* ʿamel işledi kim şunuñ gibi ʿizzete lāyıḳ oldı? 188b/3

"ʿaceb" ve "ʿacabā" edatları soru mefhumunu tek başlarına ifade edemezler. Başında bulundukları cümleler veya sözlerden sonra ne "ne" ya da "mı/mi" edatının da gelmesi gerekir.[80]

mı, mi Aña daḫı virmek var *mi*? 169a/6; Yā Aḥmed, ʿarşdan sen *mi* ḳuvvetlüsin, kürsīden sen uluraḳ *mısın*? 138b/7; Yā ata, farż namazı bir gāvır Ḥabeşiden ötrü ḳomaḳ var *mıdır*? 183b/9; Her kişi ḳorḳuda olsa gerek kim ol ḥāletde anuñ cāncuġazı saġdan yaña *mıdı* yoḫsa ṣoldan yaña 146b/3-4; İlāhī, kendüzüm *mi* aġlayayın yoḳsa resūlü[m]-*mi?* 109a/12-13; Seni *mi* aġlayayın yoḫsa senden ḥelāllıḳ dilemedügüm *mi* aġlayayın. 157b/2; Yā Mūsā, biregü ḳulın görse alur ṣatar, ṭınmasa ol ḳuluñ ṣatısı dürüst-*mi*dür yoḳsa degül-*mi?* 167a/1-2

1.3.6.7. Son Çekim Edatları

añaru Birez ol aradan *añarurak* gitmek gerek 125a/9

aşa ʿömri olsun yüz yıldan *aşa* 81b/4-5

bigi Tanrı teʿālāya Bāyezīd eydür: "Benüm *bigi* ʿācizüñ senüñ gibi ḳādir ḥażretinde dilegi olmasa yigrekdür." 118a/2.

ile Gözüm çırāġı, kimüñ*ile* keleci idersin? 156b/4; Ervāḥ ʿāleminde īmān ehlile (=ehli ile) ve kāfir*ile* daḫı Ḥaḳ teʿālā ḳavl berkitdi 151b/11

---

[80] Necmettin Hacıeminoğlu, Türk Dilinde Edatlar, MEB Yay., İst., 1992, s., 269.

içün Benüm cāncuġazum sizüñ*içün* fidā olsun 158a/2; Resūl bizüm*içün* ağlar, Fāṭıma bizüm*içün* ağlar. Biz kendümüz *içün* ağlamazuz. 89a/13

gibi zülāl gibi ṣuyı aña ḳarşu ṭutarvan 108a/11; Şeyṭān *gibi* laᶜīnüñ ne zehresi ola, anuñ yöresinden geçmege 109b/9

berü Ol vaḳtden *berü* tekbīr eydilür 159a/3

degin Anlar daḫı dizin çöküp Tanrıdan ol müᵓmin içün raḥmet ve dīzār isteyeler ḳıyāmete *degin* 82b/12-13

girü Yidi yaşından *girü* Ḳurᵓān ögredene virmek gerek. 182b/8

ḳadar Eger iki ayaḳdaġı yırtuġı bir araya divşüricek üç barmaḳ sığacaḳ *ḳadar* olursa meshi dürüstdür 127b/6-7

ḳadarınca "kadar"

ḳadarınca edatında ek yığılması görülmektedir: "Bazı lehçe ve metinlerde +ça eki aynı görevdeki başka bir ek ya da edat ile yan yana gelip kaynaşarak, birleşik bir ek ya da edat hālinde kullanılmaktadır. Bu birleşme olayı ek veya edatlardan birinin fonksiyonunu kaybetmiş olması ile izah edilebilir: Bunlardan biri miktarda eşitlik gösterme ilişkisi için kullanılan ve *Kelîle Dimne* ile *Neşşab*'darastladığımız *kadarınca* birleşik edatıdır. Bu edat 3. şahıs iyelik eki almış *ḳadar* çekim edatı ile *+ça* eki birleşmesinden meydana gelmiştir: *su girdigi yol ḳadarınca öte; ḥācet ḳadarınca her gün balıḳ dutarıdı.*"[81]

Metnimizde tek örneği geçmektedir:

Dükeli mevcūdāt ve maḫlūḳāt ve maṣnūᶜāt kim yaratmışvan perdeden yirler ḳaᶜrına degin eger bi zerre toprakdur ve eger bir yapraḳ, dükeli istiᶜdādı *ḳadarınca* benüm varlığuma birligüme ṭanuḳlıḳ virürler. Her birisi vüsᶜince muṭīᶜlıḳdadur. 143b/5-8

ḳarşu Yir ol nūrı gökde gördi, ᶜāşıḳ oldı, ol nūra *ḳarşu* durdı. 178b/9

ṣoñra Yidi yüz biñ yıldan *ṣoñra* ᶜarşı yaratdum. 85a/10

yaḳın ḳıl öyle namāzın, zevāle *yaḳın* kehllikde, yidügüñ niᶜmetüm şükri yirine gelsün 150a/12-13

yaña Saʿādet ol ḳavmüñ kim ʿulemā anlardan *yaña* yüz ṭutalar. 107a/3; Ḥażret-i resūl ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem on biñ er ʿarż eyledi Mekkeden *yaña* gitmege. 187a/1-2; Mübārek yüzin ṣaḥābeden *yaña* dönderdi. 191b/5.

Metnimizde tek örnekte *+din yaña* şeklinde geçmektedir:

Ḥacere'l-Esveddin *yaña* işāret ḳıldı. 152a/9.

1.3.6.8. Denkleştirme Edatları

ara... ara..."bazen... bazen..."

İlāhī, senüñ buyruġuñ ṣınınca, ben sürçeyim *ara* ḳıyāmıla, *ara* rükūʿıla; *ara* dizin düşüp, *ara* yüzin sürinüp götürem 138b/10-11

eger... ve eger... "ister... ister..."

Dükeli mevcūdāt ve maḫlūḳāt ve maṣnūʿāt kim yaratmışvan perdeden yirler ḳaʿrına degin *eger* bi ẕerre ṭoprakdur *ve eger* bir yapraḳ, dükeli istiʿdādı ḳadarınca benüm varlığuma birligüme ṭanuḳlıḳ virürler. Her birisi vüsʿince muṭīʿlıḳdadur. 143b/5-8

gerek... gerek... "ister... ister..., ...-se de ...-mese de"

Biregü cumʿa namāzına irişdi, ābdesti yoḳdur, alurısa ḳılurlar, teyemmüm almasa gerek, ābdest alsa gerek; *gerek* irişsün *gerek* irişmesün. 126b/11-13

gerekse... gerekse... "ister... ister..."

Ḳanda yoḳsul bulurlarısa virürler zekātı, *gerekse* ṭālib ʿilm olsun *gerekse* olmasun. 171a/10-12; *gerekse* yaġmurdan içer deştī yir olsun *gerekse* şu başar olsun 174a/7-8

gerekse... gerekse... gerekse... gerekse... "ister... ister... ister... ister..."

İlāhī, ben bir avuç ṭoprakvan, senüñ ḥażretüñde muṭīʿ, münḳādvan. *Gerekse* uçmaġa givür *gerekse* ṭamuya ḳoy; *gerekse* merḥūm ḳıl *gerekse* maḥrūm ḳıl, dilek senüñ 118a/4-6

---

[81] Zeynep Korkmaz, "Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme" AUDTCFD, C., XVII, S., 3-4 (Eylül-Aralık 1960), s., 275-358). Aynı makale, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ank., 1995, 1/31-32, (§ 28).

gerekise... gerek... gerek... gerek... "ister... ister... ister... ister..."

Ḳuşmaḳlıḳ, aġzı ṭolu, *gerekise* ḳuşduġı yiyesi olsun *gerek* ḳan olsun *gerek* ṭaᶜām ve ḳan ḳarışu bile olsun *gerek* çıḳ ṣu olsun ābdesti ve teyemmümi sır 126a/8-10

gerekise... gerekise... "İster... ister..."

Gerekise ġalebede olsun *gerekise* ḫalvetde. 119a/12

hem... hem...

Anuñ ḥażretinde *hem* rükūᶜ ḳılurlar *hem* sücūd. 104a/5; Dükeli niᶜmetüñ şükri ṣoñındadur; ṣunuñ *hem* ilkindedür *hem* ṣoñındadur. 124b/8

kimi... kimi... kimi... kimi... kimi...

Kimi incüden, *kimi* yāḳūtdan, *kimi* laᶜlden, *kimi* altundan, *kimi* gümişden. 192a/2-3

kimisi... kimisi

*Kimisi*n biş yüz yıl bisledüm, *kimisi*n altı yüz yıl māl içinde, niᶜmet içinde 190b/11-12

ne... ne... "ne... ne..."

n. cānın seve n. tenin 162b/12

ne... ne... ne... "ne... ne... ne..."

Virenüñ *ne* zekātı ḳabūl *ne* namazı *ne* orucı 168a/10

ne... ne... ne... ne.... "ne... ne... ne... ne..."

İlāhenā, bize *ne* gövde gerek *ne* cān gerek *ne* hevā gerek *ne* senüñ emānetüñ götürecek ḳuvvetümüz var. 140a/5

ne... ne ḫod... "ne... ne de..."

Benden saña nūr varmadın *ne* irteñ bellü *ne ḫod* yoluñ izüñ bellü. 95b/7

yā... yā... "ya... ya..."

Bunca yalvarmaġıla *yā* suçların bağışlar *yā* bağışlamazlar 87a/6; Eger örü ṭururken *yā* rükūᶜda *yā* secdedeyiken uyurısa sınmaz. 126a/13

yā... yā... yā... "ya... ya... ya..."

Ol ṣadaḳa degme bir güniçün *yā* buçuḳ ṣāᶜ buġday ola *yā* bir ṣāᶜ arpa ola *yā* ṭaru. 176a/3-4

yā... yā... yā... yā... "ya... ya... ya... ya..."

Öldürenüñ ᶜāḳilesinden on biñ direm gümiş *yā* biñ miṣḳāl altun *yā* yüz deve *yā* iki yüz ṣığır *yā* iki biñ ḳoyun üç yılda almaḳ gerek ve depelenen ḫışımlarına degürmek gerek. 195b/1-2

yā... yā... yā... yā...yā... ... "ya... ya... ya... ya... ya... ..."

Biñine *yā* iki biñine *yā* üç biñine *yā* on biñine *yā* yüz biñine *yā* biş yüz biñine *yā* on yüz biñine raḥmet ḳılasın. 141b/11-13; Biregü oruc güninde yaġlansa *yā* kendüden şīşe çekdürse *yā* gözine sürme ṭartsa *yā* ᶜavratın öpse *yā* boġazına toz girse *yā* siñek, *yā* dişi arasında et *yā* ayruḳ nesne olsa anı yudsa *yā* dileksüz göñli dönse daḫı ḳuṣsa *yā* uyısa düşe azsa *yā* ᶜavratuñ fercine baḳsa daḫı ṣuyı gelse işbu dükelinde oruc ṣınmaz. 175b/1-4

1.3.6.9. Tekrarlama Edatları

girü, yine Ḳapudan içerü girdi, çārı ḳoltuġına ḳoydı, diledi kim çıḳa. Görür kim bu muḫtaṣar ev dīvārları demürden olmış, ḳapusı yoḳ. Bu heybeti göricek istiġfār ḳıldı. Çārı ḳodugı sāᶜat gördi ḳapu açuḳ. *Girü* göñline vesvese düşdi. Eydür: "Ol gördügüñ ḫayālidi." *Girü* çārı götürdi, gönüldi. Görür evüñ dīvārları demür olmış, ḳapusı yoḳ. *Yine* istiġfār ḳıldı, çārı ḳodı. *Yine* ḳapu açuḳ görindi. *Girü* çāra ṭamaᶜ ḳıldı. Ün geldi uġrıya kim... 110b/5-10

kerre İki *kerre* bevl yolından geçdüm. 86b/2

kez Resūl ḥażreti ᶜaleyhi's-selām anı degme *kez* öperidi. 152a/3; Sen ḳarıcuḳ anuñ firāḳında günde biñ *kez* ölisersin. 157a/6

1.3.6.10. Ünlem Edatları

āh *Āh* ölüm acısından. Āh melekü'l-mevt ḥarbesi ḳorḳusından. *Āh* ᶜamel azlığı ḳorḳusından. *Āh* ol yiñsüz ṭon geymek ḳorḳusından.

Āh ol eyersüz ata binmek ḳorḳusından. *Āh* ol derecesüz bacasuz çırāġsuz döşeksüz mūnissüz ḳarañu ev ḳorḳusından. *Āh* Münker ve Nekīr ḳorḳusından. 90a/1-4

Allāhu Ekber "Alllah Allah"

ᶜArş eydür: "İlāhī, dilegüm oldur kim anuñ gibi dosta buyurasın kim başmaġı tozıyıla benüm yüzümi başa kim anuñ ayaġınuñ ṭoprağı bereketi dege." *Allāhu ekber!* 86a/9-12

dirīġā; iy dirīġā

Dirīġā bī-çāre ḳarıcuḳ ᶜacebā benden şoñra ḥālüñ nice ola 157b/1; *İy dirīġā* dilüm söylemez, buyursam saña mālumdan virseler; elüm ṭutmaz elümile alsam ḥelālden ḥarāmdan ḳazanduġumdan saña virsem 108a/13-108b/1; *İy dirīġā*, ben miskīn, ben żaᶜīf, ben dermān-de ne bilmedügüm ḳavm arasına girdüm, ne esirgemez cemāᶜat ortasında esīr oldum. İlāhī, ben ġarībi sen esirgegil. 146b/9-10

el-ḥamdü li'llāh

El-ḥamdü li'llāh kim ben żaᶜīfden bir zīr-dest dünyāda bir ḳaç gün emin oldı. 183a/11

kāşkī Resūl ḥażreti ᶜaleyhi's-selām bu sözi işidicek iki elin başına ḳodı. Eydür: "*Kāşkī* Muḥammedüñ anası, Muḥammedi ṭoġurmayayıdış bu sözi ümmeti ḥaḳḳında işitmeyeyidi. Vā-ümmetāh, vā-veylā" diyü şol ḳadar zārılıḳ ḳıldı kim yidi ḳat gök firişteleri resūli esirgediler. 108b/6-9

oh *Oḫ*, gözlerüm nūrı artdı... 155b/2

va'llāhī İy nefs, *va'llāhi* ben saña ḳatı dostvan, dükenür zaḥmeti saña ḳılurın kim dükenmez zaḥmetden seni ḳurtaram. 110a/9-10; *Va'llāhi* çün bu laṭīfe daḫı nādirdür, bulınmaya. 150b/2-3

vā-ümmetāh Resūl ḥażreti ᶜaleyhi's-selām bu sözi işidicek iki elin başına ḳodı. Eydür: "Kāşkī Muḥammedüñ anası, Muḥammedi ṭoġurmayayıdış bu sözi ümmeti ḥaḳḳında işitmeyeyidi. *Vā-ümmetāh*, vā-veylā"

diyü şol ḳadar zārılıḳ ḳıldı kim yidi ḳat gök firişteleri resūli esirgediler. 108b/6-9

vā-veylā ʿÖmer ḫırḳasın yırtdı, "*vā-veylā*" diyü ṭağlara düşdi. 109a/4

vāy *Vāy* ol ḳavme kim bunlaruñ aralarından bir ḳavm incinüp çıḳa. 107a/1

zihī *Zihī ʿināyet, zihī faẕl, zihī kerem!* 84b/9; *Zihī faẕl, zihī kerem!* 104b/1; Gögüñ çarḫ urdugıla yirüñ ḥayrān olup ṭurdugıla ikisi arasında bunca ādemī bunca ḥayvān dirilür. *Zihī ʿadl!* 178b/12; Eydür: "Eger yüz yıl günāh ḳılduñısa bir tevbeyile dükelin ʿavf ḳılurın." *Zihī faẕl, zihī ʿināyet!* 143a/12-13

"zihī" edatı, "umumiyetle aşırı takdir ve beğenme ifade eder. Fakat bazen menfi manada kullanıldığı da görülür."[82] Metnimizden bu kullanıma örnekler:

Resūl eydür: "İy ṣaḥābem, ben ümmetüm taʿziyesine oturdum. Siz daḫı varuñ her biriñüz kendü nefsüñüz taʿziyesine oturuñ kim bir içüm ṣudan ötrü elli altmış yıllıḳ emek ve muʿāmele yile varurmış." *Zihī maġbūnlıḳ, zihī maḫrūmlıḳ*! 108b/13-109a/2; *Zihī* ṣarp gün, *zihī* ulu gün kim ḳıyāmet günidür! 191b/12

1.3.7. BİLDİRME

1.3.7.1. Geniş zaman

1. tklk ş. **+van/+ven; +in**

Tanḡrınuñ *dostıvan* 157b/7; Ben bir *pāẕişāhvan* 165a/7; İlāhī, ben bir avuç *ṭoprāḳvan*, senüñ ḥażretüñde muṭīʿ, *münḳādvan* 118a/4-5; Yaʿnī kim eksüklü *ḳulvan* 133b/2; Ben ʿilmüñ *şehriven* 82b/3; ben Firʿav[n]dan *bī-zārven* 93a/4; Senden ben *yigven...* ben *yüksekven"* 95a/12; Ben *Kerīmven*, baḫīl *degülven* 165a/2

Vāʿiẓ *ben+in*, benden ṣoñra Ebū Bekrdür 115b/6; Saña rāżī *degülin* 193a/11

[82] Hacıeminoğlu, age., s., 305.

Metnimizde bildirme geniş zaman 1. tklk şahıs genellikle +van/+ven ekiyledir. Az da olsa +in ekinin kullanıldığı da görülür. Biridirme geniş zaman 1. tklk ş. eki olarak +am/+em metnimizde geçmemektedir.

2. tklk ş. **+sın/+sin**

sen *aşaġasın.* 95a/13; İlāhī, sen *Raḥīmsin*, sen *Ġafūrsın*; bunlar ᶜācizlerdür. 164a/6; sen *āzādsın* 167a/7; İllā sen *Kelīmsin*, şefāᶜatlu ulu *peyġambersin* 93a/4; İy benüm ḥabībüm, dükelinden maᶜnī içinde sen *öñsin.* 93b/13

Ṭamu yüzin göresi *degülsin* 187b/9

3. tklk ş. **+Ø; +dur/+dür, durur**

Ṭoġru söz *işbudur* 99a/13; Tañrı teᶜālā benüm ümmetüme kendülerüñ atalarından analarından *şefḳatluraḳdur* 83a/13; zihī *düşmendür* Rābiᶜa bāña! 110a/8; Uḥud şehīdleri yitmiş *pehlüvān durur* 128b/8; necāset *anda durur* ḳan ḳoḳı *anda+Ø* 179b/4; ᶜĀḳilesi her bir kişinüñ *şıñarıdur.* Baḳḳāluñ yine *baḳḳāl+Ø*, süvārinüñ yine *süvāri+Ø* 195b/4-5

Ol pīr *degül, laᶜīndür* 156b/5; Erlik, cevmerdlik ol *degüldür* kim evüñ ardından gelesiz 192b/13; Bu söz ümmetüñ ḥaḳḳında maṣlaḥatlu söz *degüldür* 141b/9

1. çklk ş. **+(y)uz**

Metnimizde iki örneği bulunmaktadır:

biz saña müştāḳuz 91b/10; erlü ᶜavratluyuz 192b/2.

2. çklk ş. **+siz**

Metnimizde iki örneği bulunmaktadır:

Siz benden *pīş-ḳademsiz* 93b/12; Ne ḳavmsiz? 119b/8

3. çklk ş. **+lardur/+lerdür**

Bunlar *ḳoyuncuḳlardur.* Ẓālimler *ḳurtlardur.* 188b/6-7; İlāhī, sen Raḥīmsin, sen Ġafūrsın; bunlar *ᶜācizlerdür.* 164a/6; Bunlar daḫı *ādemīlerdür.* 183a/1.

Bildirme geniş zaman 3. çokluk şahıs eki metnimizde bir örnekte de *+ler* şeklinde gelmiştir: miskīn oldur kim nesnesi yoḳdur illā oġlancuḳları var, *aclar.* 170b/8

1.3.7.2. Görülen Geçmiş Zaman

1. tklk ş. **+(y)idüm**

ḳādiridüm 164b/3, ḳavīyidüm 188a/2

2. tklk ş. **+idüñ**

sen ne işdeyidüñ? 157b/5

3. tklk ş. **+(y)ıdı/+(y)idi**

ḳulluḳcıyıdı 110a/1; elleri murdārıdı. 107b/5; gölgesi yoġıdı 94b/8; gökler yirlerden aġırıdı 95a/2; Ol maʿnī ol ḫilʿat berekātındayıdı 97a/3; Vāʿiẓidi. 114b/8; ne ḥācetidi 91b/2; Ol ün, şeyṭān-ı laʿīn üniyidi 115a/8; ṭonları sıyrıncaḳ ve yiñi idi 136b/9; Ol mevsümidi 159a/3; Nūḥ mürsel peyġamber idi. 166a/13

1. çklk ş. **+ıduḳ**

Metnimizde tek örneği bulunmaktadır: bāzirgānlarıduḳ, 119b/8

2. çklk ş. **+idüñüz**

Metnimizde tek örneği bulunmaktadır: ıraḳ idüñüz 101b/12

1.3.7.3. Anlatılan Geçmiş Zaman

3. tklk ş. **+imiş**

selāmet ve raḥmetimiş 140b/11; uçmaġuñ bahāsı, ḥūrilerüñ kābini, firiştelerüñ kirisi ol kelime imiş 116b/13-117a/1

1.3.7.4. Şart

1. tklk ş. **+isem**

Metnimizde tek örneği bulunmaktadır: süstisem 188a/1

2. tklk ş. **+ısañ**

Metnimizde tek örneği bulunmaktadır: bahādurısañ 145a/7

3. tklk ş. **+(y)ısa/+(y)ise**

varısa 89a/5; çārısa 110b/4; yoġısa 126b/8; birincesi mecrūḥısa birincesi ṣaġısa 127a/4-5; arıyısa 127b/13; ṭurur ṣuyısa 124b/1; gümiş ise 172a/3; ʿādetise 177b/8; niceyise 186a/2; ergenise yüz aġaç ur, evlüyise sengisār itdür 195a74

1.3.8. FİİL ÇEKİMİ

Eski Anadolu Türkçesinde fiil çekiminde emir kipi dışındaki kiplerde iki çeşit şahıs ekleri kullanılmıştır.

1-Şahıs Zamiri Kaynaklı Şahıs Ekleri

İstek, geniş zaman, anlatılan geçmiş zaman, gelecek zaman, rivayet kiplerinde kullanılır. Bildirmenin geniş zamanında da bu şahıs ekleri kullanılır.

1. tklk ş. +m, +(y)Am, +vAn, +n, +In
2. tklk ş. +sIn
3. tklk ş. +Ø
1. çklk ş. +vUz, +Uz
2. çklk ş. +sIz
3. çklk ş. +lAr

2-İyelik Kaynaklı Şahıs Ekleri

Şart, görülen geçmiş zaman ve hikâye kiplerinde kullanılır.

1. tklk ş. +m
2. tklk ş. +ñ
3. tklk ş. +Ø
1. çklk ş. +K (şartta +vUz)
2. çklk ş. +ñUz
3. çklk ş. +lAr

1.3.8.1. Basit Kipler

1.3.8.1.1. Emir Kipi

1. tklk ş. -(y)AyIn baḳ-ayın 145b/8; ḳoş-ayın 85b/1; yu-y-ayın 131b/12, 13; bil-eyin 85a/1; düz-eyin 85b/1; vir-eyin 99b/9; işle-y-eyin 181a/4

	-AyIm	al-ayım 100a/10; ṭut-ayım 177b/12; ʿavf ḳılayım 131a/7, 8; bin-eyim 91b/11; sürçeyim 138b/10
2. tklk ş.	-Ø	aç-! 115b/12; al-! 91a/1; at-! 131b/2; çıḳ-! 82b/7; bil-! 196b/10; bin-! 91b/13; di-! 106a/9; bekle-! 118a/9
	-GIl	al-ġıl 90b/13; dut-ġıl 190a/8; ṭut-ġıl 177b/3; bil-gil 98a/5; degür-gil 195b/11; ilet-gil 157b/10; eyit-gil 157b/11
3. tklk ş.	-sUn	arın-sun 131b/12; ṣor-sun 125b/3; unıt-sun 161b/12; bin-sün 91a/5; deg-sün 85a/1; diksün 166a/6; gel-sün 174a/3; öden-sün 174a/3
1. çklk ş.	-(y)AlUm	barış-alum 87a/11; girü var-alum 86b/7; başla-y-alum 178a/7; vir-elüm 83b/9; girü gel-elüm 93a/9; iste-y-elüm 97b/4
2. çklk ş.	-ñ, -Uñ	ağırla-ñ 191a/10; bağışla-ñ 82a/5; diñle-ñ 102a/9; çıḳar-uñ 101a/10; ṭut-uñ 181b/4; gir-üñ 193a/2; vir-üñ 193a/2; bilüñ 101a/8
3. çklk ş.	-sUnlAr	baṣ-sunlar 142a/6; yat-sunlar 142a/4; çıḳar-sunlar 163b/13; gir-sünler 113a/12; gör-sünler 177b/4; eyit-sünler 90b/9; öp-sünler 91a/4

Olumsuzluk: aldan-ma! 197b/6; çıḳar-ma! 145a/6; depin-me! 145a/7; dile-me-gil 92a/11; eglen-me-gil 155a/10; aḳ-ma-sun 168a/3; baḳ-ma-sun 166a/6; oyna-ma-ñ 169b/4; ırla-ma-ñ 169b/4; git-me-sünler 186b/8

1.3.8.1.2. İstek Kipi

1. tklk ş.	-(y)Am	aḳıd-am 153a/13; buyur-am 103a/12; dut-am 87b/1; bağışla-y-am 129a/6; bil-em 141a/11; di-y-em 117a/13; dile-y-em 102b/9
2. tklk ş.	-(y)AsIn	al-asın 166b/7; baṣ-asın 137b/2; ḳaḳı-y-asın 141b/10; bil-esin 150a/3; gör-esin 161a/7; di-y-esin 100b/11; dile-y-esin 94a/5
3. tklk ş.	-(y)A	aç-a 147a/1; al-a 107b/13; bul-a 97b/5; bağla-y-a 181b/7; bilin-e 140b/11; deg-e 86a/12; di-y-e 88b/11; dile-y-e 108a/8

1. çklk ş. -(y)AvUz akıd-avuz 89b/12; añ-avuz 89b/11; başla-y-avuz 167b/5; bindür-evüz 135a/11; gider-evüz 135a/13; iñle-y-evüz 89b/11

2. çklk ş. -sIz çık-asız 101a/7, 120a/3; gel-esiz 155a/8; göç-esiz 155a/8

3. çklk ş. -(y)AlAr çık-alar 113b/7; bul-alar 97b/13; dut-alar 143a/4; bağışla-y-alar 82a/6; muştula-y-alar174b/9; bil-eler 116a/10; getür-eler 185b/6; ilt-eler 166a/1; di-y-eler 88a/8; bekle-y-eler 109b/7

Olumsuzluk: ḳorḳutmayam, susatmayam 91b/12; bil-me-yem 141b/4; çıḳ-ma-yasın 180a/11; bil-me-yesin 142a/1; arın-ma-ya 117b/4; bul-ma-ya 97b/3; bil-me-ye 179b/12; aldan-ma-yalar 151b/13; dön-me-yeler 151b/13.

Soru: dirīġ ṭutam-mı? 97b/11; aġarmaya mı? 112b/9; dönder-e mi? 158a/13; ṣuṣad-avuz mı? 109b/6; raḥmet bul-ma-yalar mı? 94a/11

İstek kipinin metnimizde birkaç örnekte, *şart, gelecek ve geniş zaman* ifade ettiği görülür:

Benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun yarın ḳıyāmet güni olduḳdan lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh müzdin terāzunuñ bir yanında *ḳoyam* ve ḳamu yazuḳların müʾminüñ terāzunuñ bir yanında *ḳoyam*, lā ilāhe illā'llāh dükeli yazuḳlarından aġır *gele*. "İy benüm ḥabībüm, benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun eger yidi ḳat yir, ṭaġlarıla ṭaşlarıla ve yidi ḳat gök, firiştelerile; ʿarş kürsī, uçmaḳı ṭamuyı terāzunuñ bir yanında ḳorlarısa daḫı dükeli yaratduġum firişte ve dīv ve perī ve ādemī yardımlaşup ol yanın çekerlerise müʾminüñ lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh didügi dükelinden aġır *gele*. 103b/5-13.

İlāhī, ne ʿaẕāb kim benüm cānuma *viresin* dükeline ḳatlanam, illā senüñ firāḳuña ḳatlanımazın. 109a/8-9

Sen maḫlūḳsın, senüñ ḳursaġuñ daḫı maḫlūḳdur. Biñine yā iki biñine yā üç biñine yā on biñine yā yüz biñine yā biş yüz biñine yā on yüz biñine *raḥmet ḳılasın*. Andan girü *melūl olasın*. Ol bī-çāreleri *maḥrūm ḳılasın*. 141b/11-13

İsmaʿīl eydür: "Tanrınuñ dostıvan *diyesin, uyuyasın*. 157b/7; İkinci ḳorḳu şol vaḳtden olsa gerek kim ādemī baş ölüm yaşduġına ḳoyup melekü'l-mevt başı ucında oturup on müvekkel üzerine ḳoyup ayaġı dırnaġından cānın çekmege *başlaya*. Müʾmin şaġına baḳa müvekkel *göre*, şolına baḳa heybetlü müvekkel *göre*. Başı ucına baḳa

melekü'l-mevt heybetin *göre*. Ayağından yaña baḳa şeyṭān-ı laʿīn *göre*. Gözinden yaş yirine ḳan aḳıda, *eyde*: "İy dirīġā, ben miskīn, ben żaʿīf, ben dermān-de ne bilmedügüm ḳavm arasına girdüm, ne esirgemez cemāʿat ortasında esīr oldum. İlāhī, ben ġarībi sen esirgegil." 146b/4-11

Aynı durum isteğin hikâyesi için de geçerlidir.

Cebrāʾil ʿaleyhi's-selām geldi, resūl ḥażretine yavlaḳ açuḳ, yavlaḳ şaz. Resūl eydür: "İy ḳarındaşum Cebrāʾil, seni böyle gördügüm yoġıdı." Eydür: "Yā resūla'llāh, eger ben gördügüm sen *göredüñ* benden daḫı artuḳ *şād oladuñ*." 104b/1-4

Yukarıdaki cümlede göredüñ (istek kipi)=görseydüñ (şart kipi) yerini tutar. İstek kipinin şart anlamı ifade etmesini aynı cümledeki "eğer" edatı daha da pekiştirmiştir.

1.3.8.1.3. Şart Kipi

1. tklk ş.	-sAm	al-sam 108b/1; buyur-sam 108b/1; ṭur-sam 183b/10; vir-sem 108b/2; gör-sem 158a/4.
2. tklk ş.	-sAñA(nA)	bin-señe 91b/9; ḳuşan-sañana 91b/10; iv-señene 91b/9
3. tklk ş.	-sA	aç-sa 111a/13; aḳ-sa 98a/3; bıraḳ-sa 175b/5; ṭut-sa 105b/9; bil-se 117b/3; di-se 106a/1; dik-se 98a/2; dök-se 98a/1; düş-se 124a/2.
1. çklk ş.	-sevüz	iste-sevüz 150a/1.
2. çklk ş.	-sañuz	buyur-sañuz 149b/10 (metnimizdeki tek örnek)
3. çklk ş.	-sAlAr	bul-salar 127a/10; yat-salar 127a/10; uyan-salar 127a/10; iste-seler 128a/13; kes-eler 195a/11; vir-seler 108b/1

Metnimizde şartın 2. tklk şahsı "-sAñ" bulunmamakta, ancak bu ekin genişletilmiş şekliyle yapılmış yukarıya aldığımız üç örnek yer almaktadır.

Olumsuzluk: bil-me-se 127a/10; di-me-se 105b/8; ḳaynat-ma-salar 123b/12.

1.3.8.1.4. Gereklilik Kipi

Gereklilik kipi için Eski Anadolu Türkçesinde ayrı bir ek yoktur. Bu kip *"gerek"* kelimesi kullanılarak iki şekilde yapılır:

1. *–sA+şahıs eki+gerek* 2. *–mAK+gerek*

Metnimizde ve dönemin diğer metinlerinde *"-sA gerek"* ile kurulan gereklilik kipi şahıs çekimine girdiği hâlde, *"-mAK gerek"* ile kurulanı yalnızca üçüncü şahısta ve gayr-ı şahsî ifadelerde yer alır.[83]

1. tklk ş. -sam gerek ḳına-sam gerek 188b/7

3. tklk ş. -sA gerek al-sa gerek 126b/12; çıḳar-sa gerek 127b/12; ṭur-sa gerek 127a/13; çek-se 127b/11; vir-se gerek 128a/7; yitür-se gerek 128a/8

-mAK gerek al-maḳ gerek 195b/2; baḳ-maḳ gerek 127b/13; çıḳar-maḳ gerek 173b/12; sev-mek gerek 162a/4; vir-mek gerek 168a/9; gör-mek gerek 124a/10

3. çklk ş. -sAlAr gerek rüsvāy ol-salar gerek 107a/1; sefer namāzın ḳıl-salar gerek 128a710; düketseler gerek 128b/5.

Olumsuzluk: buyur-ma-maḳ gerek 183a/3; eyit-me-mek gerek 114b/10; belürt-me-se gerek 182a/12; diri ol-ma-sañ gerek (Yz. "olmamaḳ gerek") 117a/10

"-sA gerek" metnimizde *gereklilik* yanında bazen de *gelecek zaman* ifade eder.[84]

Biregü ṭahāret almaḳ dilese,varup oturduġı yirde ilk ṣol ayaġın başa ṣol yaña alu otursa gerek. Oturduġı yir *ḳatı olmasa gerek* (=ḳatı olmamalı) ve *delük olmasa gerek* (=delük olmamalı). Yile ḳıbleye aya güneşe ḳarşu *oturmasa gerek* (=oturmamalı). Yolda, yimiş aġacı dibinde *oturmasa gerek* (=oturmamalı). Tanġrı adın, Ḳur'ān, peyġamber adın ol ḥālde bile *götürmese gerek* (=götürmemeli). Kendüzin gizlü *ṭutmaḳ gerek* (=tutmalı). Yaʿnī ev içinde yā çuḳur yirde yā dīvār ardında oturmaḳ yigrekdür. Otururiken ṭonın añluncaḳ götüre. Ol ḥālde *söylemese gerek* (=söylememeli, konuşmamalı). Ṭurur ṣuya *oturmasa gerek* (=oturmamalı, abdest bozmamalı). Yalıncaḳ veyā *başı açuḳ olmasa gerek* (=olmamalı). 124b/13-125a/9

---

[83] Zeynep Korkmaz, Marzubân-nâme Tercümesi, AÜDTCF Yay., Ank., 1973, s., 172; *"-mAk gerek"* ile kurulan gereklilik kipinin şahıs çekimine girdiği "Kitâb-ı Gunya"da tek örnekte görülür: *vir-mek gereksiz* [=vermeniz gerek, vermelisiniz] (Muzaffer Akkuş, Kitâb-ı Gunya, TDK Yay., Ank., 1995, s., 251.). "Eylese bu bilezüklerüñüzüñ zekātın *virmek gereksiz*, didi. (58a/1-7), (Muzaffer Akkuş, age., s., 319).

[84] "-sA gerek" yapısının *gelecek zaman* manası vermesi hakkında bkz., Faruk Kadri Timurtaş, "Bâkî'nin Kanunî Mersiyesi'nin Dil Bakımından İzahı" TDED, C., XII, İst., 1963, s., 219-231. Aynı makale, Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş (Hzl., Mustafa Özkan) Makaleler, TDK Yay., Ank., 1997, 223-234; Doç. Dr. Gürer Gülsevin, Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, TDK Yay., Ank., 1997, s., 103.

Biregü cumʿa namāzına irişdi, ābdesti yoḳdur, alursa ḳılurlar, teyemmüm *almasa gerek* (=almamalı), ābdest *alsa gerek* (=almalı); gerek irişsün gerek irişmesün. İrişibilürse cumʿa namāzın ḳıla irişimezse öyle namāzın ḳıla. 126b/11-13.

krş. Eger teyemmüm alursa vaḳt içinde ḳılur, *almasa gerek* (=almamalı), ābdest *almaḳ gerek* (=almalı).127a/2-3

Şu örnekte de "+sA gerek" yapısı *gelecek zaman* ifade etmektedir:

Ḥaḳ teʿālā buyurur kim: "İy ol kişi kim bir avuç raʿiyyet sımarladum, bilgil kim ben seni çūpān eyledüm. Bunlar ḳoyuncuḳlardur. Ẓālimler ḳurtlardur. Yidürürseñ, seni tamuyıla kına*sam gerek*. (=kınayacağım)" 188b/5-7.

krş.

Baña ẓulm eyleyeni elbette tamuya koy*ısarvan*. 180b/3

1.3.8.1.5. Görülen Geçmiş Zaman

1. tklk ş.	-dUm	al-dum 197b/5; baṣ-dum 135b/6; çıḳ-dum 116a/11; dur-dum 135b/5; bildür-düm 130b/5; di-düm 86a/9; dik-düm 98a/11
2. tklk ş.	-dUñ	al-duñ 194a/11; baṣ-duñ 102b/12; dur-duñ 85a/2; bildür-düñ 187b/2; di-düñ 86a/8
3. tklk ş.	-dI	al-dı 92a/2; baṣ-dı 102b/12; çıḳ-dı 96a/3; dur-dı 178b/9; bil-di 101b/11; bildür-di 160b/2; di-di 93a/7; beze-di 177b/6.
1. çklk ş.	-dUK	çıḳar-duḳ 95a/3; ḳal-duḳ 119b/9; yaz-duḳ 140a/10; bil-dük 170a/9; dirilt-dük 122b/10; eyit-dük 148b/7; gel-dük 150a/3
2. çklk ş.	-dUñUz	al-duñuz 163b/7; bulaş-duñuz 163b/6; ṣan-duñuz 192b/8; gel-düñüz 101a/2; iñle-düñüz 89a/7; işle-düñüz 89a/12
3. çklk ş.	-dIlAr	aḳıt-dılar 89a/13; al-dılar 101a/11; ḳo-dılar 101b/1; eyit-diler 129a/1; gel-diler 101b/4; gör-diler 128b/12; işit-diler 108b/11

Olumsuzluk: yaḳ-ma-dum 92b/9; bil-me-düm 188b/1; unut-ma-duñ 100b/5; dönder-me-düñ 136a/6; bul-ma-dı 191a/5; bin-me-di 91b/9; başuñ aġrıt-ma-duḳ 92b/10; bil-me-dük 82b/3; unıt-ma-dılar 163b/4; götür-me-diler 136a/4

Soru: uṣan-ma-duñ mı 87a/10; bil-düñ mi? 188b/1

1.3.8.1.6. Belirli Geçmiş Zaman

Belirli geçmiş zaman –Up zarf-fiil eki üzerine dur-/ṭur- yardımcı filinin getirilmesiyle oluşturulmuştur. (-Up zarf-fiilinin bu yapıda sadece dört örnekte ünlüsü düz-dardır: fāriġ ḳıl-ı-pdur 90b/1; ḳal-ı-pdur 168a/8; bildir-i-pdür 170a/7; del-ip ṭurur(dı) 186a/12). Metnimizde 1. ve 2. tklk şahıs için tek örnek, 1. çklk şahıs için ise iki örnek yer almaktadır. 2. çklk şahsın metnimizde örneği yoktur.

1. tklk ş.	-üp dururın	geyür-üp dururın 90b/4
2. tklk ş.	-üp ṭurursın	benlen-üp ṭurursın 197a/12
3. tklk ş.	-(y)I/UpdUr	ḳal-ıpdur 168a/8; ḳoy-updur 108a/3; ṣaḳla-y-updur 170a/8; bildir-ipdür 170a/7; bilin-üpdür 137b/4
	-(y)Up durur	ayruḳsı-y-up durur 124a/8; gel-üp durur 129a/2
	-up ṭurur	yandur-up ṭurur 113b/10; ṭuncuḳdur-up ṭurur 113b/11
1. çklk ş.	-(y)Up dururuz	ṣuṣa-y-up dururuz 129a/1; bāṭıl eyle-y-üp dururuz 144b/3
3. çklk ş.	-Up dururlar	yaradıl-up dururlar. 161b/1ṭut-up dururlar 121a77; eyd-üp dururlar 120b/5

1.3.8.1.7. Anlatılan Geçmiş Zaman

1. tklk ş.	-mişvan	yaratmışvan 143b/5 (Metnimizde *+Am* şahıs ekli şekline rastlanmamıştır).
2. tklk ş.	-mişsin	eyitmişsin 119a/9, 12
3. tklk ş.	-mIş	asıl-mış 192a/2; az-mış 92b/6; yazılmış 116b/3; düş-miş 159b/2; bildür-miş 119a/1; di-miş 118b/13; eyitmiş 119a/10
	-mIşdUr	ağırla-mışdur 189b/13; dur-mışdur 168b/2; ḳo-mışdur 124b/9; yarat-mışdur 82b/5; otur-mışdur 90b/11; berkitmişdür 198a/2; bük-mişdür 135a/13; dükenmişdür 168a/6; gel-mişdür 161b/2
3. çklk ş.	-mışlar	dur-mışlar 136b/7; ḳuru-mışlar 101b/10; otur-mışlar 119b/6; çök-mişler 191b/8; dönder-mişler 156b/12; 158a/5
	-mışlardur	az-mışlardur 144b/2
Olumsuzluk:		yaz-ma-mışdur 140b/12; işit-me-mişdür 132b/6
Soru:		Görüñ Yūnusı bunda mıdur, yoḫsa git-miş mi? 107a/7

1.3.8.1.8. Geniş Zaman

1. tklk ş.	-rvAn	bağışla-rvan 121b/4; ḳo-rvan 135b/7; dile-rven 85a/13; iste-rven 164a/2
	-rIn	bağışla-rın 126b/5; bekle-rin 98a/12; dile-rin 157a/10; iñle-rin 104b/13; iste-rin 119b/4
	-ArvAn	baḳ-arvan 139a/5; dut-arvan 178b/4; ṭut-arvan 108a/11; ög-erven 114a/8
	-ArIn	baḳ-arın 137b/2; ʿazīz dut-arın 184a/3; ṣat-arın 108a/13; sev-erin 194a/4
	-UrvAn	saḳın-urvan 174b/4; kendü dilegümde olurvan 180b/10; ḳınlu ol-urvan 183b/12; eyd-ürven 180b/9, 114a/10
	-UrIn	buyur-urın 181a/3; ḳayur-urın 117b/8; var-urın 108a/6; senüñ firāḳuña giriftār ol-urın 109a/8; bil-ürin 92a/5; gönder-ürin 101a/6; ögin-ürin 96a/6; sür-ürin 109a/11
2. tklk ş.	-rsIn	ağla-rsın 147a/12; ḳaḳı-rsın 158b/9; ditre-rsin 89a/8; di-rsin 99a/2; iñle-rsin 104b/11; iste-rsin 117b/8; yi-rsin 118b/8
	-ArsIn	baḳ-arsın 145b/12; ḳorḳ-arsın114a/1; iç-ersin 118b/9; öp-ersin 152a/7; sev-ersin 97b/9
	-UrsIn	ġuṣṣalan-ursın 83a/4; dur-ursın 1657a/2; ṭur-ursın 106b/8; ṣan-ursın 94a/9; var-ursın 118b/7; bil-ürsin 92a/4; iled-ürsin 108a/2; eyd-ürsin 110a/8; gel-ürsin 118b/6
3. tklk ş.	-r	ağla-r 89a/13; añla-r 121b/5; bekle-r 83b/4; sı-r 126a/8; beñze-r 92b/5; yilte-r 130a/8; di-r 112b/8; vi-r 167a/8
	-Ar	art-ar 179a/11; baḳ-ar 108a/8; dut-ar 131a/5; ṭol-ar 167b/4; dök-er 184a/6; bit-er 104a/4; gider 167b/9; sev-er 165b/11
	-Ur	al-ur 167a/2; bul-ur 116a/1; buyur-ur 136a/8; bil-ür 119a/6; diril-ür 169a/4; dögin-ür 109a/12; ögin-ür 96a/5

Metnimizde geniş zaman 3. tklk şahıs eki iki örnekte düz-dar ünlülüdür:

bitid-ir 170a/1 deg-ir 197b/9

1. çklk ş.	-rUz	oyna-ruz 169b/4; ırla-ruz 169b/5; bekle-rüz 109b/11; dile-rüz 146a/4; yi-rüz 120a/2
	-UrUz	ḳarış-uruz 169b/6; varuruz 155b/11; gel-ürüz 101a/2
2. çklk ş.	-rsiz	di-rsiz 116b/1
	-ArsIz	baḳ-arsız 137b/1; göyn-ersiz 99a/9
	-ürsiz	göster-ürsiz 82a/9; deprenürsiz 89a/9
3. çklk ş.	-rlAr	ulu-rlar 169b/4; bekle-rler 132b/11; di-rler 82b/5; esirge-rler 89b/2; söyle-rler 170a/2
	-ArlAr	baḳ-arlar 137b/6; oynarlar 190a/4; göy-erler 130a/6; ög-erler 97b/8; sev-erler 83b/1
	-UrlAr	dutın-urlar 87a/5; ḳalḳış-urlar 169b/3; ṭururlar 104a/5; ulış-urlar 169b/3; uṣan-urlar 87b/7; bil-ürler 167a/11; çevür-ürler 87a/5; eyd-ürler 82a/14; incid-ürler 101a/4; vir-ürler 86b/8

Olumsuzluk: unut-ma-zvan 181a/5; dile-me-zven 117b/9; ḳo-ma-zın 193a/12; bul-ma-z 165a/6; art-ma-z 171b/5; uyı-ma-z. 157b/7; ağla-ma-zuz 89b/1; esirge-me-züz 89b/3; ḳorḳ-ma-zlar 153b/13; dile-me-zsin 92b/3; vir-me-zler 171a/12

Soru: Tañrı uyur mı? 157b/7; bil-ür misin 84b/12. *Olumsuz soru:* arın-ma-z mı? 117b/3; bil-me-zler mi? 180b/12

1.3.8.1.9. Gelecek Zaman

Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik gelecek zaman eki *-IsAr*'dır. Bu özelliğinden dolayı, bu ekin metnimizde geçen bütün örneklerini aşağıya alıyoruz: (*gelecek zamanın hikâyesi* ile ilgili üç örnek de ilgili yere alındı).

1. tklk ş.	-IsArvAn	ḳoy-ısarvan 180b/3; şikāyet ḳıl-ısarvan 92a/8; utan-ısarvan 129a/5;
	-(y)IsArIn	ḳoy-ısarın 189b/1; dirild-iserin 180b/9; vir-iserin 86a/10; viribi-y-iserin 130b/7
2. tklk ş.	-isersin	ölisersin 157a/6
3. tklk ş.	-IsAr	bul-ısar 113b/5; ol-ısar 105a/6; utan-ısar 129a/4; bil-iser 121b/2; eglen-iser 113b/5, 6; gel-iser 158b/2

-ısardur ḥayrān ve ser-gerdān ol-ısardur 100b/8

1. çklk ş. -ısaruz beyān ḳıl-ısaruz 123a/12

3. çklk ş. -IsArlArdUr rāḥat içinde ol-ısarlardur 96b/11; iriş-iserlerdür 90b/9

Olumsuzluk: bul-ma-yısarın 158a/11; bil-me-yiser 121b/2; iste-me-yiser 100b/8, 9

1.3.8.2. Birleşik Kipler

1.3.8.2.1. Hikaye

1.3.8.2.1.1. İsteğin Hikâyesi

1. tklk ş. -(y)Adum çıḳar-adum 156b/10; ḳatlan-adum 109a/7; var-adum 119a/6; gel-edüm 119a/6; işle-y-edüm 135a/9

-(y)e-y-idüm īṣār eyle-y-e-y-idüm 198a/3

2. tklk ş. -(y)AdUñ ṣan-aduñ 150a/2; şād ol-aduñ 104b/4; diri ol-aduñ 156a/11; ḫulḳlan-aduñ 156a/12; gör-edüñ 104b/4

3. tklk ş. -(y)AdI bat-adı 178b/6; doḳun-adı 178b/5; bil-edi 151a/5, 6, 7; dile-y-edi 152a/4

-AydI ḳal-aydı 95b/9; seçil-eydi 148b/2

-(y)e-y-idi iki pāre eyle-y-e-y-idi 158b/4

2. çklk ş. (y)aduñuz nefes bizüm dostlıġumuzdan ur-ma-yaduñuz 102b/8

3. çklk ş. -(y)AlArdI boşan-alardı 176b/10; ḫarāb eyle-y-elerdi 176b/10

Olumsuzluk: buñal-ma-yadum 158a/4; ḳo-ma-yadum 83a/8; sı-ma-yadum 103a/9; var-ma-yadum 119a/5; gizle-me-yedüm 141a/12; bul-ma-yadı 156a/4; buyur-ma-yaydı 136a/8; ḳal-ma-yayıdı 104b/9; dile-me-yedi 167a/6; gel-me-yeydi 178b/13

Soru: İy ḳulum, ṭap olsa *ola mı* daḫı uşanmaduñ mı daḫı üşenesi olmaduñ mı daḫı barışıḳ eylemege heves olmaduñ mı? 87a/10-11

Şu örnekte *"geniş zamanın hikâyesi"* anlamındadır:

Daḫı eger eydüriseñ kim "İlāhī, Muḥammed-i Muṣṭafā ḥürmetiçün dünyā kāfirlerine dünyāda dīẕāruñı göster" disedüñ ben senüñ sözüñ *sıma-y-adum* (=sımazıdum)." 103a/7-9

1.3.8.2.1.2. Şartın Hikâyesi

1. tklk ş.	-sedüm	bil-sedüm 119a/5, 7
2. tklk ş.	-sedüñ	di-sedüñ 103a/8
3. tklk ş.	-sadı	baḳ-sadı 160b/10; ṭut-sadı151a/4
	-saydı	ḳo-saydı 178b/13
	-sayıdı	ursayıdı 158b/3
3. çklk ş.	-selerdi	virselerdi 197b/13
Olumsuzluk:		dut-ma-sadı 167a/6; yoḳsul ol-ma-sadı 165b/12; sev-me-sedüm 83a/8

1.3.8.2.1.3. Gerekliliğin Hikâyesi

Metnimizde gerekliliğin hikâyesinin "–mAk (-mAk gerekidi)" eki ile kurulanı bulunmamaktadır. *-sA gerek* şekli sadece 3. teklik şahısta görülür:

3. tklk ş. -sA gerekidi aṣ-ṣa gerekidi 143a/9; boġazla-sa gerekidi 143a/11; dut-sa gerekidi 143a/10; del-se gerekidi 143a/9

Bunlaruñ birisi bir günāh itse, kendü elile avurdın *delse gerekidi*, zencīr geçürse kendüzin *aṣṣa gerekidi*, yüz yıl tamām kendüzin belā içinde *dutsa gerekidi*. Andan yüz yıldan ṣonra kendüzin *boġazlasa gerekidi*. 143a/8-11

Olumsuzluk: al-ma-salar gerekidi 163b/9

1.3.8.2.1.4. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Metnimizde geçen örnekleri şunlardır:

1. tklk ş.	-dUmIdI	yaz-dumıdı 159b/3; eyit-dümidi 176a/5
2. tklk ş.	-düñidi	dik-düñidi 166b/10
3. tklk ş.	-dıyıdı	ṣın-dıyıdı 92a/2; gelür ve gider ol-dıyıdı 112b/2
	-di idi	deg-di idi 97a/3

1.3.8.2.1.5. Belirli Geçmiş Zamanın Hikâyesi

3. tklk ş.	-ip ṭururdı	del-ip ṭururdı 186a/12
	-Up dururdı	pāre pāre ol-up dururdı 194b/2; göyn-üp dururdı 112b/1
	-(y)up ṭururdı	ṭoldur-up ṭururdı 98a/7; yama-y-up ṭururdı 110b/1

3. çklk ş.	-up dururlardı	unıd-up dururlardı 99a/10
	-(y)üp ṭururlardı	geyüp ṭururlardı 137a/3

1.3.8.2.1.6. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

3. tklk ş.	-mIşIdI	al-mışıdı 161a/1; dökül-mişidi 112b/2
3. çklk ş.	-mışlarıdı	durmışlarıdı 137a/1

1.3.8.2.1.7. Geniş Zamanın Hikâyesi

1. tklk ş.	-rdüm	bisle-rdüm 190b/10; bekle-rdüm 190b/11; dile-rdüm 91a/13
	-UrdUm	azdur-urdum 146a/1; ḳabūl ḳıl-urdum 191a/1; bil-ürdüm 166b/10; getür-ürdüm 85a/9
2. tklk ş.	-rdüñ	dilerdüñ 91b/2
	-erdüñ	ög-erdüñ 116a/9
	-UrdUñ	ḳal-urduñ 191a/2; söyündür-ürdüñ 131b/6
3. tklk ş.	-rdı	aġla-rdı 184b/1; bekle-rdi 122a/5
	-rIdI	uyu-rıdı 122a/5; yu-rıdı 117b/2; di-ridi 116b/4, 5; yürü-ridi 194b/1
	-ArdI	aḳ-ardı 117b/12; dön-erdi 159a/8, 9
	-ArIdI	taʿalluḳ dut-arıdı 120a/12; gez-eridi. 192b/6; gid-eridi 161a/1; öp-eridi 152a/3; tekellüf id-eridi 191a/11
	-UrdI	aḳıd-urdı 157b/4; çıḳar-urdı 191a/11; taṣalan-urdı 184b/1; bil-ürdi 99b/11; eyd-ürdi 184b/1
	-urıdı	çıḳar-urıdı 191a/11; yapraḳlan-urıdı 122a76; eyd-üridi 152a/3
3. çklk ş.	-rlArdI	ṭañla-rlardı 137a/8; de-rlerdi 184b/1
	-arlarıdı	ṣun-arlarıdı 136b/12
	-UrlArdI	otur-urlardı 190a/12; ʿāṣī ol-urlardı 190b/10; gey-ürlerdi 137a/10

Olumsuzluk: ḳo-ma-zdı 191a/12; ḳoy-ma-zdı 159a/12; baş götür-me-zdi 179b/12; yiñ-me-zdi 156b/8

1.3.8.2.1.8. Gelecek Zamanın Hikâyesi

2. tklk ş.	-iserdüñ	incin-iserdüñ 166b/6; vir-iserdüñ 166b/6
3. tklk ş.	-ısardı	ḥācet ol-ısardı 166b/11

1.3.8.2.2. Rivayet

1.3.8.2.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti

3. tklk ş.	-r ImIş	boġazla-rımış 156b/2; di-r imiş 116b/11
	-er imiş	es-er imiş ("i-" elif+esre ile) 116b/8
	-ürimiş	depred-ürimiş 116b/8; eyd-ürimiş 156b/11
3. çklk ş.	-erler imiş	dön-erler imiş 116b/11

1.3.8.2.3. Şart

1.3.8.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

1. tklk ş.	-dUmIsA	baḳ-dumısa 116b/13; uġraş-dumısa 197b/4; yaratdumısa 97b/1; diñle-dümise 116b/4; gördümise 116b/5; yöneldümise 197b/4
2. tklk ş.	-dUñIsA	ayrıl-duñısa 116b/3; unut-duñısa 92b/7; uzat-duñısa 131a/8; ṭur-duñısa 135a/10; var-duñısa 135a712; vir-düñise 165a/11; yönel-düñise 131a/7
3. tklk ş.	-dIsA	buyur-dısa 101a/11; gölge ol-dısa 122a/13; uyı-dısa 110b/11; bekle-dise 122a/11; di-dise 180a/3; geç-dise 127b/12; işle-dise 149b/3; öldür-dise 195b/4;
	-diyise	dönder-diyise 188a/7; vir-diyise 122b/4
3. çklk ş.	-dularsa	unut-dularsa 181a/4 ("-dularsa" *u* hareke ile).
Olumsuzluk:		ḳal-ma-dısa 191b/11; getür-me-dise 11b/5

1.3.8.2.3.2. Geniş Zamanın Şartı

1. tklk ş.	-rsem	dilersem 165a/9; dirsem 167a/12
	-erisem	düş-erisem 136a/2

	-UrsAm	fermānumda ol-ursam 155a/12; rüsvā ḳıl-ursam 141b/2; bükül-ürsem 135b/13; bildür-ürsem 141b/5
	-urısam	ḳo-rısam 139a/6; yazmaḳ üstine ol-urısam 123a/3
2. tklk ş.	-rsAñ	aġla-rsañ 90a/11; bağışla-rsañ 88a/7; dile-rseñ 113a/7; di-rseñ 165b/10; iste-rseñ 88a/1
	-rIsAñ	ḳo-rısañ 165b/4; di-riseñ 102a8; iste-riseñ 193b/8; ʿadl eyle-riseñ 180a/9; ẓulm eyle-riseñ 180a/10
	-ArsAñ	baḳ-arsañ 157b/13; Eger göge çıḳ-arsañ gök ağır olur 95a/4; in-erseñ 95a/4;
	-ArIsAñ	dut-arısañ 165b/4; um-arısañ 180a/9
	-UrsAñ	namāz ḳıl-ursañ 177b/9; var-ursañ 177b/10; buyur-ursañ 193b/2; göster-ürseñ 94b/10; depren-ürseñ 196b/12; eyd-ürseñ 101a/7; vir-ürseñ 100a/1; yidür-ürseñ 188b/7
	-UrIsAñ	al-urısañ 106b/10; buyur-urısañ 186a/8; gölge ol-urısañ 188b/13; eyd-üriseñ 103b/7
3. tklk. ş.	-rsA	oḳu-rsa 130b/13; di-rse 125b/6; iste-rse 189a/13; yi-rse 86a/6
	-rIsA	ayruḳsu-rısa 123b/12; dile-rise 125b/2; düne-rise 182a/10
	-ArsA	ṭut-arsa 175a/8; ḳoy-arsa 181a/8; Ne-kim iki yoldan çıḳ-arsa ābdesti sır, teyemmümi daḫı bile sır 126a/8; Eger çıḳ balġam olurısa sımaz yā ḳandan artuḳ tükrük ḳarışup ḳanıla çıḳ-arsa yine sımaz 126a/11; geç-erse 160a/10; sev-erse 83b/8
	-ArIsA	ḳaç-arısa 105a/8; ḳorḳ-arısa 186b/10; ḳoy-arısa 114b/12; ṣuṣarısa 109b/7; geç-erise 124a/11; sür-erise 159b/7
	-UrsA	ābdest al-ursa 127a/2; ʿāciz ḳal-ursa 147a/5; bulun-ursa 171a/13; çıḳar-ursa 124a/1; ṣaḳın-ursa 153a/7; ṭaşıla ve aġacıla urup öldür-ürse öldür-ürse 195a/13; üzül-ürse 186b/5; vir-ürse 192a/6; ʿibādeti pīşe eylen-ürse 86b/5.
	-UrIsA	buñal-urısa 175b/13; ṣataş-urısa 185b/12; ; eyd-ürise 174a/11; gel-ürise 177b/1; yumruḳlayup öldür-ürise 195a/13

Şu üç örnekte de i- fiili yuvarlak ünlülü gelmiştir: ayruḳsu-rusa 123b/12; ṭur-urusa 164a74; görün-ürüse 124a/10

1. çklk ş.	-rsevüz	eyd-ürsevüz 129b/10
2. çklk ş.	-arsañuz	bol ṭut-arsañuz 181b/5
	-UrsAñUz	boynuñuza alası ol-ursañuz 140a/3; ḳıt ḳıl-ursañuz 181b/6; söyleş-ürseñüz 192b/2;
3. çklk. ş.	-rlerse	di-rlerse 169b/10; edebsüzlik eyle-rlerse 182b/3
	-rlArIsA	ḳo-rlarısa 103b/11; eger cān iltimās daḫı eyle-rlerise 198a/3
	-arlarsa	ṣor-arlarsa 149a/11
	-ArlArIsA	yaz-arlarısa 197b/9; çek-erlerise 103b/12; sev-erlerise 162b/11
	-UrlArsA	arḳalaş-urlarsa 197a/10; ḳanda ol-urlarsa 151b/12; bul-urlarısa 171a/11; vir-ürlerse 101a/9
	-UrlArIsA	bul-urlarısa 95a/11; var-urlarısa 128a/10; vir-ürlerise 168a/9
Olumsuzluk		ḳo-ma-zısañ 115b/8; ḳulavuz ol-ma-zısañ 130a/7; unut-ma-zısañ 163a/8; ḳoyurı-ma-zısañ 180a/9; çıḳar-ma-zsa 173b/13; eyle it-me-zlerse 182b/10

1.3.8.2.4. Katmerli Birleşik Kipler

"Katmerli birleşik çekim asıl fiilin kipine *i-* fiilinin iki şeklinin arka arkaya getirilmesi ile meydana çıkan çekimdir. Birleşik çekimde asıl fiil kipine *i-* fiilinin bir şekli getirilmektedir. Katmerli birleşik çekim ise buna *i-* fiilinin bir şekli daha eklenmek suretiyle yapılır."[85]

Metnimizdeki bütün katmerli çekimler aşağıya alınmıştır. Bunların arasında dördüzlü katmerli çekimler de bulunmaktadır. Bu yapılarda tam benzeşme (mıssa<mış ise) gerçekleşmiştir. Bu yapılar "gerçekleşmemiş durum" için kullanılır.[86]

ʿāşıḳmıssaduñ (ʿāşıḳ imiş ise idün) 156a/3; degülmisse (degül imiş ise) 145b/13; 176b/10; degülmissedi (degül imiş ise idi) 194a/9; degülmisseydi (degül imiş ise idi) 178b/5; 183a/11; firākımıssaydı (firāḳı imiş ise idi) 108a/7; gelürmisse (gelür imiş ise)

[85] Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yay., İst., 1985, s., 328-9, (§ 546, 563).
[86] Mecdut Mansuroğlu, "Eski Osmanlıca", Tarihi Türk Şiveleri, TKAE Yay., Ank., 1998, s., 271.

135a/8; ḳorḳarmıssaydı (ḳorḳar imiş ise idi) 183a/11; mālmıssaydı (māl imiş ise idi) 109a/7; ölmişmissedüñ (ölmiş imiş ise idün) 156a/10; rüsvā ḳılasımıssam (rüsvā ḳılası imiş isem) 141a/12; uymışmıssa (uymış imiş ise) 151a/3; uymaduġmıssa (uymaduġ imiş ise) 151a/4; üçmissedi (üç imiş ise idi) 148b/1; varmıssadı (var imış ise idi) 183b/1; varmıssaydı (var imiş ise idi) 121b/8.

1.3.8.3. Fiillerde Olumsuzluk ve Soru

Olumsuzluk eki *"–mA"* ile, soru edatı ise *"mI"*dır. Fiil çekimini verirken olumsuz ve soru şekillerini -metnimizde geçiyorsa- ilgili çekimin sonunda verdik.

1.3.9. FİİLİMSİLER

1.3.9.1. İsim-fiiller

1.3.9.1.1. -maḳ/-mek

Size *ḳorḳmaḳ* bir vaḳtin yaraşurdı kim nefes bizüm dostlıġumuzdan urmayaduñuz 102b/8; sizi *ḳınamaḳ* isterse siziñiçün ben kendüzümi fidā ḳılam 102b/10; *Aġlamaḳ*dan gözlerinden yaş dükendi 109a/13; bir daḫı ḳarañu gicelerde benüm ḫışmum añup göz yaşın *aḳıtmaḳ*. 113a/1; Multāna *varmaḳ* isterin 119b/4.

Āh ol yiñsüz ṭon *geymek* ḳorḳusından. Āh ol eyersüz ata *binmek* ḳorḳusından.90a/2-3; Aña ayruḳ *göyünmek* yoḳ. 113b/11; Yüz biñ kāfiri Tañrı ʿışḳına *öldürmek*den bir ögüt bir müʾmine *virmek* yigdür 115b/1

İsim-fiil eki -maḳ/-mek'in +lıḳ/+lik ekleriyle genişletildiği de görülür:

Resüle ol *aġlamaḳlıḳ* içinde ḫiṭāb geldi kim... 90a/8; Bize *unutmaḳlıḳ* revā degül. 92b/7; Ṭop *ṣuṣalmaḳlıḳ* ḥadden geçicek yine baña yalvarur. 108b/4; *emin olmaḳlıḳ*, burnına uçmaḳ ḳoḳusın *almaḳlıḳ* 149a/8.

Devlet *gitmeklik* nişānı, bunlaruñ *gitmekli[g]*dür. 170a/4-5; Yā resüla'llāh, ögüt *virmeklik* içinde ḳavī olsam yavlaḳ ḫoşıdı. 115b/9; Ve ḳahḳahayıla *gülmeklik* bir namāz içinde kim ol namāzda rükūʿ ve sücūd ola, gülen bāliġ ola, ābdesti sır ve teyemmümi sır 126b/2; Benüm ʿizzetüm ḥaḳḳıçun nice-kim adumıla *ḫoş olmaḳlıġ*a seni lāyıḳ gördüm yarın cemālüm *görmeklig*e daḫı lāyıḳ görem. 134b/3-5

1.3.9.1.2. -ma/-me

anuñ *yuması* nedür? 163b/12; Tañrı teᶜālā, resūlüñ dünyāya *gitmesi* ṭarīḳın ögredivirür 130a/2; Eger ᶜavrat iki, üç veyā dört olursa ᶜadl oldur kim ṭonda ṭayda, *dikmede geymede*, *yimede içmede* berāber ṭutalar 182a/7-8; Her ᶜuẕvuñ ikisin *gidermede* tamām diyetdür. 196a/7; Bir barmaḳ *kesmede*, ḳan bahānuñ ondası lāzım olur. 196a/8

1.3.9.1.3. -iş Metnimizde tek örneği geçmektedir:

benüm ṭanuḳlarumdur ve bahādurlarumdur ve *bilişlerümdür* 83a/6

1.3.9.2. Sıfat-fiiller

1.3.9.2.1. Geniş Zaman Sıfat-fiilleri

-An Atasın anasın *azarlayana* göñlin *aġrıdana* eyit... 187b/10; Ṭamu zebānīleri ve od *yanduranlar*... dirler. Ḥücüb *dutan* firişteler... dirler. 144a/9-11

Bende şu var *dileyene* bağışların 126b/5; *düşene* daḫı şunarlarıdı 136b/12 namāzuñ ẓāhiri ḥükmin *bilen* faḳīhler, ḥikmetinden ve sırrından ġāfildür 140b/13; Bāña *ẓulm eyleyeni* elbette ṭamuya ḳoyısarvan. 180b/3

Şu örneklerde *"-an"* geniş zaman sıfat-fiil ekinin olumlu ve olumsuz şekilleri aynı cümlede yer almaktadır:

Uyımayan dost, *uyuyan* dostı bekler. 110b/11-12; buyruḳ *dutanlardan* mı olam yoḫsa *dutmayanlardan* mı. 140a/12-13

-r; -Ar; -Ur Yitmiş altı olıcaḳ iki, iki *yaşar* [dişi] deve virse gerek. 173a/3; Borcın *öder* kişi kendü maṣlaḥatında olur. 169a/7; Birisi *aḳar* şu, birisi *ṭurur* şu. *Aḳar* şunuñ içine murdār nesne düşse girü görinmez olsa ol şudan ābdest almaḳ revādur. 124a/8-10; Eger şu *ṭurur* şuyısa... 124b/1; Eger *uyur* faḳīh ḳorḳusı degülmisse *namāz ḳılur* ᶜābidi şöyle azdururdum kim hergiz anda ṣalāḥ nişānın ḳomayadum 145b/13-146a/1; Tevbesi ḳabūl olduḳda Cebrā'īl ḳatına *gelür* ve *gider* oldıyıdı 112b/2; Tañrıyı *görür* gibi ḫiṭāb eyler kim... 133a/8; Eger depelenen ᶜavrat veyā *ḫarāc virür* gāvur veyā ḳul olurısa girü şöyledür. 195a/11-12

Şu örnekte *"-ür"* sıfat-fiil eki kalıplaşmıştır: *gelür*

Faḳīr bir kişidür kim ol ṣatudan bāzārdan müsülmānlik maṣlaḥatıçun durmışdur, dünin günin dīn ʿimāretiçün dürişür yatur. Mālı yoḳdur, *gelür*i daḫı. 168b/1-4

Geniş zaman sıfat-fiilinin (-r, -Ar, -Ur) olumsuzunda, geniş zamanın olumsuzunda olduğu gibi geniş zaman eki *"-r" "-z"*ye dönüşür.

İy gözi *açılmaz* ḳutsuz, bir dost uyıdısa daḫı bir dost uyanuḳdur. 110b/10-11; Tanrıya *yaramaz* iş göricek ilk yumşaḳlıġıla yıġası 185b/; Ḥaḳ oldur kim... *esirgemez, ḥürmet eylemez, mühlet virmez* ölümi añavuz, iñleyevüz. 89b/10-11; Bāşed kim hīç naẓara *gelmez*lerde gizlü muʿāmeleler ṭāʿatler var ola kim yā Ebā Bekr senden olmaya. 194b/7-8

Şu örnekte *"-ür"* geniş zaman sıfat-fiil ekinin olumlu ve olumsuz şekilleri aynı cümlede yer almaktadır:

İy nefs, va'llāhi ben saña ḳatı dostvan, *dükenür* zaḥmeti saña ḳılurın kim *dükenmez* zaḥmetden seni ḳurtaram. 110a/9-10;

1.3.9.2.2. Geçmiş Zaman Sıfat-fiilleri

-dUK Senüñ *aġırladuġ*uñ yavuz işüñe peşmān olmaḳ olsun. Ben seni *aġırladuġ*um şol olsun kim... 87a/12-13; kendüzümüz içün biz aġlamayıcaḳ ayruḳlar *aġladuġ*ı bizüm içün hīç aṣṣısı yoḳ. 89b/13

Ne *geldüg*ümden ḫaberüm var ne *gitdüg*ümden. 119a/8-9; İmdi ben *bildüg*ümden birez size daḫı bildüreyin. 139a/7; oġlan ṭabʿı yavlaḳ uġrı olur, neyi görürse ögrenür ve *öğrendüg*i nesneʾi ayruḳ unıtmaz. 182b/7

Ben emānet *ḳodug*um nesneʾi ben *buyurmadug*um yirde ḳomasun. 180b/1-2; güçleri *yitmedüg*i ḳullıġı bunlara buyurmamaḳ gerek. 183a/3; *bilmedüg*üñ bunlardan bilgil 197a/8

Firiştelerüm bileler sen neye *lāyıḳıdug*ın. 116a/10; ḫuẕāvendigārum namāz ne *luṭf idüg*in bilüp namāza becid ola 129a/8.

Metnimizde sadece bir örnekte -dUK sıfat-fiilinin ünlüsü düz-dardır. ʿĀlem ʿālimleri yazuḳ ḳaç *idig*in bilmek içinde ḥayrān olup dururlar. 185a/8

-mIş [Sen-k]im *yaradılmış* ādemīsin, seni ögeni seversin. 97b/9; benüm ᶜināyetümile senüñ şefāᶜatuñ berekātında bir avuç *günāh ḳılmış* ümmet uçmaḳ ve dīẕār bulalar. 97b/12; Ādemüñ tevbesi ḳabūl oldı lā ilāhe illā'llāh berekātında *ḳararmış* teni aġardı. Müm'in kim hemīşe ẕikrin lā ilāhe illā'llāh dir, Muḥammed resūlu'llāh dimegile ḫatm ḳılur, *ḳararmış*ı aġarmaya mı? 112b/7-9; Tanrı teᶜālā ḳudret ḫazīnesinden emānet tācın çıḳardı, dükeli *yaradılmış*a ᶜarż ḳıldı. 139a/8-9; İy ḳul, götür işbu tācı çıḳar ṭaşıla pāre pāre eyle." Girü bāña getür, *ṭoġranmış*. Ḳul ḳıçın ḳıçın girü ḳaçdı. 137b/7-8; "Ḫoş geldüñ iy benüm ṣıfatumıla *ṣıfatlanmış* ḳul. 165a/4.

Ol oba içinde hergiz Tanrıya bir *dimiş* kimesne yoḳdur. 187a/5; Rābiᶜa-'ı ᶜAdeviyye raḥmetu'llāhi ᶜaleyhā Tañrıya *irişmiş*lerden idi. 109b/13; Hīç yoġı var eyleyen ḳādir degül-mi bir kez var olup *ölmiş*i ikileyin diriltmege? 180b/13; Bir armaġan ilet anlara kim hīç ümmet *görmemiş* olsun. 88a/6-7; Eger ẓulum güneşinde *göyünmiş* yoḫsullara ᶜadluñıla gölge olurısañ, yarın ḳıyāmet güneşi issisinde başlarda beyni çoḳraduġı vaḳtin seni ᶜarş gölgesinde gölgelendürem. 188b/12-189a/1

Metnimizde sadece bir örnekte *"-miş"* sıfat-fiilinin ünlüsü yuvarlaktır: Bir kez *göyünmüş*i ayruḳ göyündürmeyeler. 113b/11

1.3.9.2.3. Gelecek Zaman Sıfat-fiilleri

-AcAK "AcAk" eki metnimizde sadece sıfat-fiil eki olarak kullanılmıştır. Metnimizde, "-AcAK" eki sadece dört kez geçmektedir:

Pes dükeli ᶜamellerüñ *dirneşeceg*idür. 148a/4; üç barmaḳ *sıġacaḳ* ḳadar olursa 127b/7; İlāhenā, bize ne gövde gerek ne cān gerek ne hevā gerek ne senüñ emānetüñ *götürecek* ḳuvvetümüz var. 140a/5; İşbu benüm ṣıfatlarumıla *ṣıfatlanacaḳ* olursa ḳıyāmet güninde ben eydem... 165a/3

-AsI ol ḥabīb varlıḳ ṭonın geyicek *durası* yir ḥāżır olsun. 85b/2; Yaᶜnī İsrāfīl ikinci ṣūrı çalduḳdan *ölesi*dür ne-kim gök yüzinde firişteler varısa niçe ādemī ve cān-averler varısa hep *cānsuz olası*dur ve cānlar daḫı *ölesi*dür. 86b/1-3; Eger *alası* pūlı varısa ṣatduġı ṣūretde daḫı bāṭıl olur. Eger *alası* neşnesi yoġısa bāṭıl olmaz. 126b/7-8; Resūl ḥażreti ᶜaleyhi's-selām Burāḳa adup *binesi* vaḳtin yine binmedi. 91b/8; ᶜAẕāb gördüginden ṣoñra ṭamudan *çıḳası*dur, uçmaġa *varası*dur. İllā lā ilāhe illā'llāh dimese

dükeli dürlü ṭāʿati ḳılsa hergiz uçmaḳ yüzin *göresi* degül ve ṭamudan *çıḳası* degül. 106a/2-4; Ol māluñ ʿivażı bunlara *degesi*dür. 167a/12

Oğlancuḳları yumşaḳ *ṭutası* ne-ḳadar ṭabʿa ḫoş gelmez iş daḫı işlerise *urmayası* yidi yaşınca 182b/4; İllā lā ilāhe illā'llāh dimese dükeli dürlü ṭāʿati ḳılsa hergiz uçmaḳ yüzin *göresi* degül ve ṭamudan *çıḳası* degül. 106a/2-4

"-esi" şu örneklerde kalıplaşmış olarak karşımıza çıkar: geyesü "giysi", yiyesi "yiyecek"

Ata ana oğula ḳıza *yiyesi* virürler daḫı kendüler bile yirler. Tanrı teʿālā *yiyesi* yaradur, andan ḳulına yidürür, kendü yimekden münezzehdür 86b/7-8; "ululuḳ benüm *geyesü*mdür" 189a/13

-melü Batı Türkçesinde ortaya çıkan bu ek ek "*-me*" fiilden isim yapma eki ile "*+li*" ekinin birleşmesinden oluşmuştur. Sıfat-fiil eki olarak gelecek zaman ifadesi taşımaktadır.[87] Metnimizde tek örneği geçmektedir:

İllā ödünç elbette *girü virmelü*dür. 167b/1

1.3.9.3. Zarf-fiiller

1.3.9.3.1. Durum Zarf-fiilleri

-A Dükeli ṣaf ṣaf durmışlarıdı, raḥmet *uma*. 137a/1; Eger eslemezse *döge döge* ḳıldura. 182a/2; Resūle *güle güle* selām ḳıldı. 103a/3; baḳ-a-dururken 146a/4; yaḳ-a-durur 156a/4; art-a-durur 142b/4; Key giñ ḳuşluḳ olıcaḳ Ḥabeşi uyandı, gözin *ova* ṭurugeldi. 183b/7.

-(y)U ...leṭāʾifinden *ṭolduru* yazam... 123a/4; Eger ḳulı yoġısa ve ṣatun almaġa daḫı güci yitmezse iki ay tamām ara yirden kesmedin *ulaşduru* oruc ṭutsa gerek. 175a/1-2; Resūl *sevinü* durugeldi. 91a/10; Cebrāyil ʿaleyhi's-selām *yügürü* geldi. 91a/11; ʿarşum üzerine başmaġuñ *geyü* çıḳ kim senüñ başmaġuñ ṭoprağı bereketi bizüm ʿarşumuza degsün. 84b/13; Bī-çāre ana ṭurugeldi. İsmāʿīlinüñ *aġlayu zārılıḳ eyleyü* başın yudı yaġladı, elcügezlerin ḳınaladı 155a/8-9; ağla-y-u-ṭururken 123b/13; bekle-y-ü-medi 152a/13

[87] Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yay., İst., 1985, s., 337 (§ 579).

-I Birleşik fiiller kurar: ilt-i-virem 88a/7; eyd-i-vireyin 92b/1; iriş-i-bilürse 126b/13; çıḳar-ı-madum 156b/10

-(i)ken i- fiilinin zarf-fiil şeklidir. Uyum dışıdır. Resūl ḥażreti ʿaleyhi's-selām dünyādan *gider-iken* vaṣiyyeti bunları sımarlamaḳıdı. 183a/4; baḳadurur-ken 146a/4; Ol yil *eser-ken*... 116b/8

1.3.9.3.2. Zaman Zarf-fiilleri

-(y)IncA Biş daḫı *artınca*, yüz yigirmi biş olıcaḳ, iki dörder yaşar daḫı bir ḳoyun virse gerek. 173a/5-6; *Aldurmayınca* ḳomazdı. 191a/12; Yüz yigirmi mücelled kitāba naẓar ḳıldum tā neydügin miʿrāc aḥvālinde *bilince*. 99b/2; Anlar kim ṭonları yıpraḳ ve yumşaḳ idi, cevāhir aña *degince* durugurdı. 136b/11-12; ilerüki ümmetler zaḥmetler gördiler, yol *bellüleyince*. 142a/11; Ābdest dürüst olmaz tā şu aḥvālin *bilmeyince*. 123b/2; ʿAmmār tevbe ḳıldı kim kendüzin *ögütlemeyince* kimseye ögüt virmeye 115a/1

Bu zarf-fiil eki bazen *"-ıncaya kadar"* anlamı da verir:

Bunlara daḫı zekāt şol ḳadar virmek gerek kim evlerine *varınca* (=varıncaya kadar) ḫarc ideler. 168a/6-7; Oruc kendüzin ṣaḳlamaḳdur, yiyesiden içesiden, ikinci ṣubḥ doġduġından gün *ṭolınınca*. (=ṭolınıncaya kadar). 174a/13-174b/1; Bilgil kim Tañrı birdür, Muḥammed anuñ yalavacıdur. Andan ṣoñra ḳıyāmet *ḳopınca* (=ḳopıncaya ḳadar), ayruḳ peyġamber yoḳ. 104b/10-11; Daḫı bir ḳavme kim azıḳları dükenmişdür, ġarīblıḳda. Evleri ıraḳdur, irişmez. Bunlara daḫı zekāt şol ḳadar virmek gerek kim evlerine *varınca* (=varıncaya kadar, ulaşıncaya kadar, yolda) ḫarc ideler." 168a/5-7; Mübārek yüzin ṣaḥābeden yaña dönderdi. Daḫı güldi, dişleri *gözigince* (=gözigince ye kadar). 191b/6-7.

-mAdIn Biregü kim şerīʿatı *bilmedin* ṭarīḳatı pīşe *eylenmedin* eyde, "ben Ḥaḳḳa irişdüm" anuñ meṯeli şuña beñzer kim biregü bir gün *acıḳmadın* ḳancarusana *varmadın* eyde, "Kaʿbeʾi gördüm." 121a/8-10; Biregü kim ṭarīḳatı *verziş eylemedin* eyde kim ben ḥaḳīḳate irişdüm, ol şuña beñzer kim biregü eyde ben etmegi *görmedin, yimedin, çeynemedin, yutmadın* bāña siñdi. 120b/9-11

-(y)IcAK oynamaḳdan *arıcaḳ* ṭoñuz gibi ḫorlaşur 169b/3; deriñligi şol ḳadar olsa gerek kim avucıla şu *alıcaḳ* dibi gözükmeye. 124b/4; Kendüzümüz içün biz *aġlamayıcaḳ* ayruḳlar aġladuġı bizüm içün hīç aṣṣısı yoḳ. 89b/12; Ol müfsidler çeri gitdügin *bilicek* yine ḫurūc eylediler. 101b/4; Selām virmek ḥikmeti şoldur kim ḳul tekbīr *getüricek* dünyādan gitdi, miʿrāca çıḳdı, namāzdan *çıḳıcaḳ* girü dünyāya gelmiş olur. 140b/4-6; iki nesne biri birine *beñzeyicek* bir maʿnī içinde 148a/7; müʾmin Tañrı ḥażretinde *çökicek* dört ḳorḳu müʾminde olur. 153b/4; Ol ḫilʿat ol gice Muṣṭafāya *degicek* nefsi şunuñ gibi nūr oldı kim... 94b/7; Ben ḳandan bāña ululuḳ ḳandan, diyüp ʿibādeti pīşe eylenürse ḳamular *unudulıcaḳ,* ol añıla. Ḳamular *ʿaẕāb içinde olıcak*, ol rāḥatda ola. 86b/5-6.

-dUKcA Otuz biñ yıllıḳ ṣırāṭdan yıldırım *şaḳıduḳca* zamāndan daḫı tīzirek sürçmedin seni geçüreyin 133a/12; Gördi resūli degme bir *uġraduḳca* Ḥacerü'l-Esvedi oḫşardı. 152a/5; nefs *semrüdükce*, yiyesi *bulduḳca* çerisi artuḳ olur 176a/12; aşından şuyından yimişinden elinden *geldükce* āña da virmek. 186a/3.; Biz daḫı gücümüz *yitdükce* üstine olavuz. 146a/10.

-duġınca Degme biş *artduġınca* aḳcanuñ artuġı ne olur? 172a/3.

-duḳda degme bir adım *atduḳda* ol başduġı ṭoprāḳ eyde... 174b/10; Tevbesi *ḳabūl olduḳda* Cebrāʾil ḳatına gelür ve gider oldıyıdı. 112b/2; Ḳula *taḳdīrladuḳda* degürür. 119a/12.

-dUKdAn Yaʿnī İsrāfīl ikinci ṣūrı *çalduḳdan* ölesidür ne-kim gök yüzinde firişteler varısa 96b/1; ʿAmmār kim vaṣfın didüm dünyeden *gitdükden* ṣāliḥ velīler düşde gördiler. 116a/3.

1.3.9.3.3. Bağlama Zarf-fiilleri

-(y)Up şol ḫūb boyları *iki ḳat ḳılup* toprāḳlar esīrin ḳılıcı, şol uzun saçları döküci, şol nāzük derileri yırtıcı, şol ʿizzet ṭonın *alup* ḫorlıḳ göñlegin geyürici, 89b/7-9; İllā kendü taḳṣīrlıḳların *bilüp* tevbeye geldiler. 100a/4; pāẕişāha ḳarşu iki *bükülüp* ṭapu ḳılmaḳ 134b/13-135a/1; şeyṭānuñ murdār eli bunlara *degüp* murdār ḳılmaya 113a/9; Ben ḳandan bāña ululuḳ ḳandan, *diyüp* ʿibādeti pīşe eylenürse ḳamular unudulıcaḳ, ol añıla. Ḳamular ʿaẕāb içinde olıcak, ol rāḥatda ola. 86b/5-6; İkinci ḳorḳu şol vaḳtden olsa

gerek kim ādemī baş ölüm yaşdugına *ḳoyup* melekü'l-mevt başı ucında *oturup* on müvekkel üzerine *ḳoyup* ayağı dırnağından cānın çekmege başlaya. 146b/4-6

Metnimizde "-UbAn" zarf-fiil eki ve genişletilmiş şekilleri yer almamaktadır.

1.3.10. BİRLEŞİK FİİLLER

Birleşik fiilleri iki başlık altında ele alacağız: *isim+yardımcı fiil* yapısındaki birleşik fiiller ve *fiil+zarf-fiil+fiil* yapısındaki birleşik fiiller. Tezimizin ayrıntılı bir şekilde hazırladığımız *dizin* bölümünde birleşik fiillerin tümünü, grubu oluşturan her iki unsurda gösterdik. İlgili fiilin son maddesinde söz konusu fiilin oluşturduğu bütün birleşik fiil ve deyimleri bir arada görmek mümkündür. Burada birkaç örnek vermekle yetineceğiz.

1.3.10.1. *İsim+Yardımcı fiil* Yapısındaki Birleşik Fiiller

Türkçe, Arapça ve Farsça isimlerden yardımcı fiiller vasıtasıyla birleşik fiiller kurulmuştur. Aynı kelimenin farklı yardımcı fiillerle birleşik fiiller oluşturduğu görülür.

ᶜarż ḳıl- "sunmak, teklif etmek" 138b/6; 139a/9; 140a/1

ᶜarż eyle- "istemek, talep etmek" 140a/2; 187a/1

esīr ḳıl- "tutsak etmek" 89b/7; 155b/13; 157a/5

esīr ol- "esir düşmek, tutsak olmak" 146b/10

ḫoşnūd eyle- "hoşnur etmek, memnun etmek" 187b/8; 194b/9

ḫoşnūd ḳıl- "hoşnut etmek, memnun etmek" 145a/8; 188b/4

ḫoşnūd ol- "razı olmak, memnun olmak" 112b/10(2); 129a/6(2); 145a/4...

Metnimizde bu yapıdaki birleşik fiiller, *ol- eyle- it* ve *ḳıl-* yardımcı filleriyle yapılmıştır. Bunların dışında yer yer *al-, bul-, çek-, çıḳ-, çıḳar-, dut-, düş-, geç-, geçür-, getür-, gir-, gör-, işle-, ḳal-, ḳo-, ḳoy-, ṭut-, ur-, vir-, yi-* fiillerinin de yardımcı fiil gibi kullanılarak kendilerinden önceki ismle birleşik fiil oluşturulduğu -bunların bir kısmının deyimleştiği- görülür. (Kullanımları için *dizin*'e ilgili fiilin son maddesine bakınız).

1.3.10.1.1. *ol-* Yardımcı Fiili İle Yapılanlar

ᶜĀbidüñ ᶜömri *ḳısa olsa* zaḥmeti *az olur*, fāsıḳuñ ᶜömri *ḳışa olsa* yazuḳı *az olur*. 142b/4-5; bunlar şeyṭān mekrinden *emīn olup* Raḥmān cemāline irişmeyeler mi? 99a/5;

Eger ʿaybların saña bildürürsem sen bunlardan *bī-zār ol*asın. 141b/6; sen daḫı *cevmerd ol*ġıl 165a/2.

1.3.10.1.2. *eyle-* Yardımcı Fiili İle Yapılanlar

Bunlardan gelmez nesneʾi ne diyü *ʿarż eyle*r? 140a/2; Bir zamāndan ṣoñra Berīdeʾi çelebisi *āzād eyle*di. 193a/10; żaʿīflere *iḥsān eyle*gil. 190a/2; Tañrınuñ ḳullarına *aşaḳlıḳ eyle*gil, *tekebbürlik eyleme*gil 189a/12.

1.3.10.1.3. *it-* Yardımcı Fiili İle Yapılanlar

Yuvalanan, bir ḳul *āzād it*sün. 195b/9; Şol daʿvi eyledügüñ kişiyi *ʿafv it*mekdür, anuñ bahāsı 192a/8; Her kim dilerse kim yaşı uzun ola, rızḳı bol ola... ḫışımların *terk id*üp gitmesünler. 186b/7-8; Oldur gerçek, erenler ḳıyında kim ne cānın seve ne tenin; belkim cānı yaradanı ve teni yoḳdan *var id*eni 162b/12

1.3.10.1.4. *ḳıl-* Yardımcı Fiili İle Yapılanlar

Şu gibi aḳar cānlar ḳandurur, tenleri *arı ḳıl*ur. 197b/12; Muṣṭafāya... *ʿarż ḳıl*dı şoloḳ sāʿat raġbetile *ḳabūl ḳıl*dı. 138b/6; bir ḳulı bir gün oruc içün *āzād ḳıl*a 175a/1.

1.3.10.2. *Fiil+Zarf-fiil+Fiil* Yapısındaki Birleşik Fiiller (Tasvirî Fiiller)

1.3.10.2.1. Tezlik Bildirenler

Tezlik için metnimizde *vir-* fiili kullanılmıştır.

açıvir- 153b/1; 181b/6
alıvir- 197b/2
bildürivir- 168b/1; 178b/5
dileyüvir- 87a/6

1.3.10.2.2. Sürerlik Bildirenler

Sürerlik için metnimizde dur-/ṭur-, gör-, ḳal-, ḳo-, var-, yat- filleri kullanılmıştır.

dur-ṭur-:

artadur- 142b/4
ağlayudur- 156b/11
baḳadur- 146a/4
doḳınudur- 124a/13
gelüdur- 90b/8
göredur-133b/12
şavaşıdur- 128a/11
yaḳadurur 156a/4

Bu yapıda "dur-" 8 kez kullanılmışken, "ṭur-" 3 kez kullanılmıştır:

ağlayuṭur- 123b/13; ṣoraṭur- 185b/13; yiyüṭur- 87a/8

gör-:

dileyügör- 193a/7

dürüşigör- 183b/5; 184a/5

yalvarugör- 111a/7

ḳal-:

yatup ḳal- 152b/2

ḳo-:

dikeḳo- 166a/7

yıġaḳo- 136b/8

var-:

ṣoravar- 185b/7

yat-:

uyuyuyat- 183b/4

Metnimizde *"gel-"* fiili de hareketin *aniden, birden bire* yapıldığını göstermek üzere sadece "dur-/ṭur-" fiilleriyle birleşik fiiller kurmuştur.

durugel- 91a/10; 190a/13 (2 kez)

ṭurugel- 82b/1; 101b/9... (7 kez)

1.3.10.2.3. Yeterlik Bildirenler

Yeterlik için *bil-* kullanılmıştır. Örnekleri şunlardır:

cevāb virübil- 147a/5	(şerḥ) ḳılubil- 122b/13
dileyübil- 170b/11	ṭutabil- 175b/13
geçüribil- 181a/10	yitüribil- 192a/7

Olumsuzu u- fiilinin olumsuz şekli ile yapılır.[88] ḳoyurıma- 181a/9; ḳatlanıma- 109a/9; uyduruma- 97a/1; götürime- 184a/6, 11; götürüme- 184a/5...

Şu örnekte üç yardımcı fiil üst üste kullanılmıştır: ḥall eyleyüviribil- 137a/9.

---

[88] Zeynep Korkmaz, Marzubân-nâme Tercümesi, s., 182 (§ 165); Faruk Kadri Timurtaş, Eski Türkiye Türkçesi, s., 142 (§ 378); Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, TDK, Ank., 1990, s., 489.

1.4. SÖZ DİZİMİ

Bu bölümde, Tuhfetü'l-Letâyif'teki kelime grupları ve cümle türleri ele alınmıştır. Kelime grupları ve cümle türlerine dair sayısal veriler üzerinde -bu ayrıntı müstakil bir çalışmayı gerektirdiğinden- durulmamıştır.

1.4.1 KELİME GRUPLARI

"Kelime grubu, bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu veya bir hareketi karşılamak üzere, belirli kurallar içinde yan yana gelen kelimeler topluluğudur."[89]

1.4.1.1. İsim Tamlamaları

1.4.1.1.1. Yapı Bakımından İsim Tamlamaları

1.4.1.1.1.1. Tamlayanı İşaretsiz Olan İsim Tamlamaları

Anuñ ḳanadı+Ø ünin işitdürem yidi ḳat gök firişte lerine 82a/2-3

ol ün *fülān kişinüñ īmānı+Ø ünidür*. 82a/4; *tesbīḥlerüñüz+Ø ṣevābm*dan 82a/5

Gökler+Ø firişteleri bir kezden resūli esirgeyüp zār zār iñlediler. 89a/2-3

Ol sündüs ve istebraḳ bizlerin *atı+Ø ayaġı+Ø altm*a döşe kim... 91a/8

ʿÖmer, ölen+Ø atasına eydür: "İlet bunı daḫı sen öldür." 193b/6

1.4.1.1.1.2. Tamlayanı İsim Tamlaması Olan İsim Tamlamaları

*anuñ yüzi ṣuyn*a 82a/15; benüm nefsüm *anuñ ḳudreti eli*ndedür 83a/1

ol ün *fülān kişinüñ īmānı üni*dür. 82a/4

*Benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳı*çun 82a/5

1.4.1.1.1.3. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları

Yitmiş kez bu dünyāca ola, *ol ḳuş ululuġı* 82a/2; *nūr kāġıd üzeri*ne 82a/7

Anuñ ḳanadı ünin işitdürem *yidi ḳat gök firişteleri*ne 82a/2-3

---

[89] Leyla Karahan, Türkçede Söz Dizimi, Akçağ Yay., Ank., 1993, s., 11.

1.4.1.1.1.4. Tamlayanı Zamir Olan İsim Tamlamaları

*anuñ içindegi*le 81b/6; *bizüm ḳulaġumuz*a 82a/3-4

1.4.1.1.1.5. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan İsim Tamlamaları

Ümmetüñi *ol ipile ol taḫta aralıġ*ma berkit kim şeyṭānuñ murdār eli bunlara degüp murdār ḳılmaya. 113a/7-8

*Senüñ şefāʿatuñıla benüm ʿināyetüm aras*ma girsünler. 113a/12

1.4.1.1.1.6. Tamlayanı İsim-fiil Grubu Olan İsim Tamlamaları

bunları ḳoyup *ıraḳ oda gitmek zaḥmeti* bir yaña. 161a/4

Ḳamu ḫalāyıḳ ḥisāb belāsında olalar, sen *cemāl görmeklik rāḥat*mda olasın. 189a/1-2

1.4.1.1.1.7. Tamlananı İşaretsiz Olan İsim Tamlamaları

Metnimizde "ulu bayram gün" (1 kez) ve "ḳan bahā" (9 kez) tamlamalarında görülür: Daha fazla bilgi için *giriş* bölümüne bakılmalıdır. (s., 26-27).

*Ulu bayram gün*de daḫı ṣadaḳa-ʾı fıṭra daḫı şol ḳadar gerek. 176a/4

Ḳan bahā alġıl 195b/13; Bir barmaḳ kesmede, *ḳan bahā*nuñ ondası 196a/8

Biregü uyuriken yuvalandı daḫı biregünüñ üstine düşdi, öldürdi. Yuvalananuñ ʿākilesinden tamām *ḳan bahā* ala, issine degüre. 195b/7-9

1.4.1.1.1.8. Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları

Ümmetüñi ol ipile ol taḫta aralıġına berkit kim *şeyṭānuñ murdār eli* bunlara degüp murdār ḳılmaya. 113a/7-8

*Ṭamunuñ degme bir gözi*n bir gül ve bir reyḥān ḳılıviren... 88b/2

Vezīrler *meliküñ ol ḫāli*n ṭañlarlardı. 137a/8; *bunlaruñ ol necis maʿdesi*ne 170a/1

İşbu zekātlar müʾminden namāz içinde gelicek, Ḥaḳ teʿālā ḳabūl ḳılur, *müʾminüñ degme bir ʿużv*na bir ḫilʿat bağışlar. 149a/5-6

İrtesi ṭañlacaḳ *kendünüñ altı küngürelü tāc*n ḫazīneden çıḳardı, öñinde ḳodı. 137b/5; *Anuñ ol yatlu māl*ıla bunlar ḳuvvetlenürler 170a/2

1.4.1.1.1.9. Tamlananı İsim-fiil Olan İsim Tamlamaları

İllā *ol māluñ arı olmaḳlıġına,* yoḫsula nesne virmegi sebeb ḳıldum. 164b/9-10

1.4.1.1.1.10. Tamlananı Sıfat-fiil (-dUK) Olan İsim Tamlamaları

Tamlananı –dUK sıfat-fiil ekli bir isim olan isim tamlamalarında tamlayan (ilgi) hâl eksiz de olabilir. Bu tür tamlamalar bazen bir sıfat tamlamasının tamlayanı görevinde bulunabilirler.

Yā resūla'llāh, eger *ben gördügüm* sen göredüñ benden daḫı artuḳ şād oladuñ 104b/3-4

Tañrı teʿālā eydür: "İy benüm gerçeḳ ḳulum, ol *ben buyurduġum* şöyle ağırdur kim ʿarş ve kürsī, levḥ ḳalem, uçmaḳ ṭamu, gökler yirler, ṭaġlar deñizler anı götürmediler. 136a/2-4

Bāzirgān seferi sevdügi (=bezirgānuñ... sevdügi) gibidür. 163a/1

Resūl eydür: "İlāhī, *ādemī sevdügi* nedür?" 164a/3

Ben emānet ḳoduġum nesneʾi *ben buyurmaduġum yi*rde ḳomasun. 180b/1-2

ben buyurduġum yirde ol. 180b/10

Bu (=bununñ) öldügile 193b/7

Her kimde kim dünye ṭalebi ve ṭamaʿı ve manṣıb ve ululıḳ ṭalebi ve riyā iş işlemek yoġ-ısa ve ḥarāmdan ṣaḳınursa hīç gümān yoḳdur, *ol* (=anuñ) *āḫiret yolın başarduġ*ma 153a/6-8

benüm ṭavarum, *benüm buyurmaduġum* yirde niçün ṣarf eyledüñ? 180a/6-7

İy *benüm sevdügüm* ḥabīb, 103a/6

Bunlar daḫı *Muṣṭafā virdügi* cevābı virdiler. 139a/11

Çün anuñ ḥükmiledür, *ırmaḳlaruñ bıñarlaruñ yürüdügi.* 119b/1-2

Tefsīrde, *bıçaḳ* nicesi *kesmedüg*in İsmāʿīlüñ boynın, on ḳavl meẓkūrdur. Üründüsi *biz* bu kitābda *yazduġumuz*dur. 159a/6-8

Eger ḫużāvendigārum dilerse kim şimdiki zamān faḳīhleri tefsīri ne ḳadar bildüklerin bile, ṣorsun kim Ḳur'ānda *Tañrı buyurduġı* emānet ne nesnedür. 140a/6-8

Eger ol, *bizüm buyurduġumuz*la sevdüginden ṭururusa, biz daḫı sevdügümüz ʿaṭāyı dirīġ ḳılmayavuz. 164a/4-5

1.4.1.1.1.11. Tamlayan ve Tamlananı Tamlamalardan Oluşan İsim Tamlamaları

İlāhī, *işbu iz issinüñ yüzi şuyı ḫürmetiçün* bu süstlıḳı, ol ḳavlıġa ṭut. 188a/2

Biregü, *üç bendlü barmaġuñ bir bendi*n giderse, üç yüz otuz üç direm gümiş daḫı bir diremüñ üç ülüde birisin virse gerek. 196a/11-13

1.4.1.1.1.12. Tamlayan ve Tamlanan Unsurlarının Yer Değiştirmesi (*Tamlanan+Tamlayan* Dizilişi)

Metnimizde, isim tamlamalarında unsurların az da olsa yer değiştirdiği görülür. (*tamlanan+tamlayan* dizilişi). Metnimiz, mevizevî bir metin olduğundan bu yapıların okuyucu/dinleyicinin dikkatini çekme, okuyucu/dinleyici üzerinde istenen etkiyi bırakma amacı güttüğü söylenebilir. Benzer yapıya *Dede Korkut Kitabı*'nda da rastlanır:

Yimegüm benüm (*Dede Korkut Kitabı*, 220/3); şaġın şolın Uruzuñ (*Dede Korkut Kitabı*, 134/1).

Muharrem Ergin, Dede Korkut'taki bu tür yapıları "tamamiyle konuşma dilinin gelişigüzelliğinin, aceleciliğinin esere aksetmesinden ibaret" olarak değerlendirir.[90].

Metnimizden örnekler:

Bir eylügine müʾminüñ yitmiş biñ ṣevāb yazduran lā ilāhe illā'llāhdur. 88b/1

İmām ʿĪsā Semerḳandī *bir bucaġında mescidüñ* uyur. 145b/11

Tañrı teʿālā balıġa buyurdı "Yud Yūnusı", *maʿdesine balıġuñ* buyurdı kim: "Hażm eyleme." 159b/11-12

Derekelerin ṭamunuñ müʾminden ıraḳ ḳılmaz illā ata ana ḫoşnūdlıġı. 187a/13

Tamlananı sıfat tamlamasından oluşan şu örnekte ("yitmiş yıllıḳ müʾminüñ günāhı"=müʾminüñ yitmiş yıllıḳ günāhı) tamlayan ("müʾminüñ"), ait olduğu kelime grubunun ("müʾminüñ yitmiş yıllıḳ günāhı") tamlananı oluşturan sıfat tamlamasının ("yitmiş yıllıḳ günāhı") sıfat ("yitmiş yıllıḳ") ve isim ("günāh") unsurlarının arasına girmiştir:

senüñ ümmetüñüñ cānları ellerine lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh ejdehāsın virdüm kim *yitmiş yıllıḳ* müʾminüñ *günāhın* (=müʾminüñ yitmiş yıllıḳ günāhın) yuda, girü ḳuşduġı vaḳtin hep ḥasenāta mübeddel ḳılmış ola. 122b/6-9

---

[90] Muharrem Ergin, Dede Korkut Kitabı, TDK Yay., Ank., 1997, 3. baskı, C., 2, s., 472.

1.4.1.1.1.13. Tamlamayı Oluşturan Unsurların Arasına *Başka Bir Öğe*nin Girmesi

Metnimizde, bazen isim tamlamalarının **tamlayan** ve **tamlanan** unsurlarının arasına söz konusu tamlamanın yer aldığı cümlenin *başka bir öğesi*nin girdiği görülür. Bu hususu da konuşma dilinin etkisi olarak değerlendirmek mümkündür.

Bī-çāre ana ṭurugeldi; İsmāʿīlinüñ *aġlayu zārılıḳ eyleyü* başın yudı, yaġladı; elcügezlerin ḳınaladı. 155a/8-9

Firişṭelerüñ ve göklerüñ ve ḥūrīlerüñ *Ādeme* özi göyündi. 112a/7-8

Şu örnekte **tamlayan** ve **tamlanan** unsurların arasına hem *başka bir öğe* girmiş hem de tamlama, *tamlanan+tamlayan* dizilişindedir.

Mūsā ditredi, eydür: "İlāhī, ne zehrem *var* benüm sivri siñek yaradası." 190b/7

1.4.1.1.1.14. Arapça ve Farsça İsim Tamlamaları

Metnimizde, Türkçe isim tamlamaları yanında sayıca az olmak üzere Arapça ve Farsça isim tamlamaları da yer alır. Bu tamlamalar bazen Türkçe bir isim tamlamasının isim unsuru olarak da görev yaparlar.

Andan Ḥaḳ teʿālā, ʿarşda bir ulu deñiz yaratmışdur aña *baḥru'r-raḥme* dirler, ol ḳuşa buyurur, ol deñize ṭal diyü. 82b/4-6

Başı ucına baḳa *mekü'l-mevt heybetin* göre. 146b/7

cān acıġın görmiş *mekü'l-mevt ḥarbesin* yimiş gözin aça 146b/13-147a/1

Ḳısm-ı evvel burada tamām oldı. 123a/11

Eger anlaruñ cevābında ʿāciz ḳalursa dükeli ʿameli *hebā'-ı menşūr*dur. 147a/5-6

Andan ol ḥücceti kim bunlardan aldı, *Ḥacere'l-Esved*e sımarladı. Şimdi ḥüccet *Ḥacere'l-Esved* içinde; *Ḥacere'l-Esved* Kaʿbe dīvārındadur. 152a/1-3

Hacerü'l-Esved tamlaması metnimizde dört kez "Ḥacere'l-Esved" (152a/1, 2(2), 9) bir kez de"Ḥacerü'l-Esved" (152a/5) şeklinde yer almaktadır.

Ulu bayram günde daḫı *ṣadaḳa-'ı fiṭra* daḫı şol ḳadar gerek. 176a/4-5

Nefs, Tanῆrıla ḳarşudur; *vezīr-i şeyṭān*dur. 176a/8-9

1.4.1.1.2. Görev Bakımından İsim Tamlamaları

1.4.1.1.2.1. Kelime Gruplarında

1.4.1.1.2.1.1. İsim Tamlamasının Tamlayan Unsuru Olarak Görev Yapması

Anuñ ḳanadı ünin işitdürem yidi ḳat gök firişţelerine 82a/2-3

*anuñ yüzi şuyı*na 82a/15; benüm nefsüm *anuñ ḳudreti eli*ndedür 83a/1

ol ün *fülān kişinüñ īmānı üni*dür. 82a/4

*Benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳı*çun 82a/5

1.4.1.1.2.1.2. Sıfat Tamlamasının Sıfat Unsuru Olarak Görev Yapması

Bu kitāb tuḥfedür, żaʿīf duʿācı Aḥmed Abdü'l-Cebbāroğlından *ḫuẕāvendigār oğlı... cānlar sevdügi Umūr Paşa* دولته خلد الله ḥażretine. 81b/2-5

1.4.1.1.2.1.3. Bağlama Grubunun İsim Unsuru Olarak Görev Yapması

Ümīẕdür kim ḥażretinde maḳbūl düşüp *anuñ içindeg*ile ʿamel ḳılmaġa muvaffaḳ ola. 81b/5-7

Yā yir yüzi meliki, anlar tāc şındugın revā görmezler, sulṭān sözi buyrugı şındugın revā görürler. 138a/2-3

1.4.1.1.2.1.4. İsim-fiil Grubunun İsim Unsuru Olarak Görev Yapması

İy ḳulum, *benüm teklīfüm, buyrugum götürmek*, iñen agırdur. 135b/11-12

1.4.1.1.2.1.5. Birleşik Fiil Grubunun İsim Unsuru Olarak Görev Yapması

İy ḳulum, elest ʿāleminde *benüm sevgüm daʿvisin ḳıl*duñ 163a/6-7

Ogluñı kendü elüñile boġazla kim *ʿışḳ daʿvisin ḳıl*duguñdan şoñra ayruḳ uyımayasın. 156a/13-156b/1

...bir yirde on biş gün *ṭurmaḳ niyyetin eyle*yince ḥükm şöyledür 128a/4-5

1.4.1.1.2.2. Cümlede

1.4.1.1.2.2.1. Özne Olarak Görev Yapması

Yitmiş kez bu dünyāca ola, *ol ḳuş ululugı*. 82a/2

Deñiz şuyı ve ḳuyılar şuyı ve bıñarlar şuyı arıdur ve arıdıcıdur. 123b/7

Peygamber ḥażreti, ṭañladı. 187a/9

1.4.1.1.2.2.2. Nesne Görev Olarak Yapması

İmdi iy firişteleriim, n'ider *sizüñ ʿaṭāñuzı.* 82a/14

Bu ḳısm içinde *namāz sırların ve aḥkāmların* beyān ḳılısaruz. 123a/12

Ḥaḳ teʿālā *ādemīnüñ ṭāʿatin* sever. 136a/7-8

Faḳīhler, *luġat ehli sözin* ṭutarlar. Müfessirler, *resūl buyruġın* ṭutarlar. 170b/12-13

1.4.1.1.2.2.3. Yer Tamlayıcısı Olarak Görev Yapması

ʿĀṣīlerüñ iñildüsi *benüm ḥażretümde* firişteler tesbīḥinden yigrekdür. 111b/6-7

Deñiz ortasında bir taḫtaya uġradum. 119b/1

Taḫta ortasında bir ʿavrat, bir er, iki ṭıfl oğlanlar oturmışlar, ferāġatıla. 119b/5-6

Daḫı bıçaġı *boynı üstine* ḳodı. 158b/6-7

1.4.1.1.2.2.4. Zarf Olarak Görev Yapması

Miʿrāc gicesi Ḥaḳ teʿālā Muṣṭafāyıla ṭoḳsan biñ keleci söyleşdi. 120a/11-12

1.4.1.1.2.2.5. Yüklem Olarak Görev Yapması

ol ün, *fülān kişinüñ īmānı üni*dür. 82a/4; Cān, *benüm emānetüm*dür. 162b/3-4

Sınuḳ göñül, *benüm naẓargāhum*dur. 111b/6

Ben duʿācı ḳıyında ḥaḳ, *müfessirler sözi*dür. 170b/13-171a/1

1.4.1.2. Sıfat Tamlamaları

1.4.1.2.1. Yapı Bakımından Sıfat Tamlamaları

1.4.1.2.1.1. Tamlayanı Niteleme Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

İlk ḳısım tevḥīd laṭīfelerin bildürür. 81b/7

Degmeñüz ne-ḳadar bağışladuġın ben yazayın *nūr kāġıd* üzerine. 82a/7

İllā sen Kelīmsin, *şefāʿatlü ulu peyġamber*sin. 93a/4

1.4.1.2.1.2. Tamlayanı İşaret Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

Bu kitāb tuḥfedür... 81b/2; *ol ḳul*ıma 82a/5; Resūl ʿaleyhi's-selām *bu sözi* tamām ḳıldı, dek ṭurdı. 82a/15-82b/1; Andan Ḥaḳ teʿālā... *ol ḳuş*a buyurur, "*ol deñiz*e ṭal" diyü. *Ol ḳuş* daḫı ṭalar *ol deñiz*e... *Ol ḳuş* deñizden çıḳa, *ol maḳām*a ḳona daḫı silkine. Yitmiş biñ ḳaṭre nūr *ol ḳuş*dan ṭama. 82b/4-8

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

1.4.1.2.1.3. Tamlayanı Sıfat-fiil/Sıfat-fiil Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

Geçen gice ṣubḥa yaḳın pāẕişāhlar pāẕişāhı baña ḫiṭāb ḳıldı. 83a/3

Esirgemez, ḥürmet eylemez, mühlet virmez ölümi añavuz, iñleyevüz 89b/10-11

*Secde eyledügi yir*üñ ṭopraġı 89a/1

Borcın öder kişi kendü maṣlaḥatında olur 169a/7

1.4.1.2.1.4 Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlaması

Aşaḳ göñüllü ve muṭīʿ ḳullar, ol *yumşaḳ ve çuḳur yire* beñzerler. 136b/3

1.4.1.2.1.5. Tamlayanı Edat Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

Ādemī ve cān-aver andan *ṣunuñ gibi yirde* ṣovuḳ ṣu içerdi. 168b/13-169a/1

Zülāl gibi ṣuyı aña ḳarşu ṭutarvan 108a/11

1.4.1.2.1.6. Sıfat Tamlamasını Oluşturan Unsurların Birbirinden Uzaklaşması Veya Yer Değiştirmesi

Türkçe'de sıfat tamlamalarında niteleyen unsur (sıfat) nitelenen unsurdan (isim) önce gelir. Metnimizde niteleyen unsur bazen nitelenen unsurdan sonra geldiği gibi bu iki unsur arasına cümlenin başka bir unsurunun girdiği de olur. Esere hakim olan konuşma/hitabet üslubundan kaynaklanmış bu husus, genellikle vurgu amaçlıdır.

Daḫı şol ḳullara kim kendülerin çelebilerinden ṣatun alup dururlar, *nesneleri* yoḳ *viresi.* (=viresi nesneleri) 168a/3-4

Eser teliftir. Fakat müellif bu telif esnasında Arapça eserlerden de faydalanmıştır. Söz diziminden Arapça'dan tercüme olduğu anlaşılan kısımlarda da bu yapılara rastlamak mümkündür. Bu kısımlarda ise, kaynak dilin -Arapça- söz diziminden etkilenme söz konusudur.

Tanĝrı teʿālā İbrahīme eydür: "Saña *ten* virdüm, *saġ*; māl virdüm, çoḳ; *oġul* virdüm, *laṭīf."* (*saġ ten*; çoḳ māl; *laṭīf oġul*) 165a/10-11 örneğindeki gibi.

Nūrdan daḫı bir *tāc* alġıl, *yidi küngürelü.* (=yidi küngürelü tāc) 91a/2-3

Ḥaḳ teʿālā ādemiye *göñül* virdi, *fikrlü.* (=fikrlü göñül) 148b/10; *Dil* virdi *söyler.* (=söyler dil) 148b/11

Bu dizilişin (*tamlanan+tamlayan* dizilişi) isim tamlamalarında da söz konusu olduğunu belirtelim.

1.4.1.2.2. Görev Bakımından Sıfat Tamlamaları

1.4.1.2.2.1. Kelime Gruplarında

1.4.1.2.2.1.1. İsim Tamlamasının Tamlayan Unsuru Olarak Görev Yapması

Yitmiş kez bu dünyāca ola, *ol ḳuş ululuġı* 82a/2; *nūr kāġıd üzerin*e 82a/7

1.4.1.2.2.1.2. İsim Tamlamasının Tamlanan Unsuru Olarak Görev Yapması

İrtesi ṭañlacaḳ *kendünüñ altı küngürelü tācı*n ḫazīneden çıḳardı. 137b/5

Vezīrler *meliküñ ol ḥālin* ṭañlarlardı. 137a/8

*bunlaruñ ol necis maʿdesi*ne 170a/1

1.4.1.2.2.1.3. Edat Grubunun İsim Unsuru Olarak Gözrev Yapması

Gördi, şeyṭān ʿaleyhi'l-laʿne *ivek işlü gibi* ḳatarlayu geçer. 107b/10-11

Ṭaş *tāze ḫıyār gibi* iki pāre oldı. 158b/8

1.4.1.2.2.1.4. İsim-fiil Grubunun İsim Unsuru Olarak Görev Yapması

bunları ḳoyup *ıraḳ oda gitmek* zaḥmeti bir yaña. 161a/4

1.4.1.2.2.1.5. Birleşik Fiil Grubunun İsim Unsuru Olarak Görev Yapması

Ṭaş tāze ḫıyār gibi *iki pāre oldı*. 158b/8

1.4.1.2.2.2. Cümlede

1.4.1.2.2.2.1. Özne Olarak Görev Yapması

Bu kitāb tuḥfedür... 81b/2

İlk ḳısım tevḥīd laṭīfelerin bildürür. 81b/7

Ol ün fülān kişinüñ īmānı ünidür. 82a/4

Dükeli vezīrler baḳarlar. 137b/6

Sınuḳ göñül benüm naẓargāhumdur. 111b/6

Taḫta ortasında *bir ʿavrat, bir er, iki ṭıfl oġlanlar* oturmışlar, ferāġatıla. 119b/5-6

1.4.1.2.2.2.2. Nesne Olarak Görev Yapması

Resūl ʿaleyhi's-selām *bu sözi* tamām ḳıldı, dek ṭurdı. 82a/15-82b/1

Evvel *bir ḫāṣ ḳulı* oḳudı. 137b/6

1.4.1.2.2.3. Yer Tamlayıcısı Olarak Görev Yapması

Ol ḳuş daḫı ṭalar *ol deñize.* 82b/6; Ol ḳuş deñizden çıḳa, *ol maḳāma* ḳona daḫı silkine. 82b/7-8

Ādemī ve cān-aver andan *şunuñ gibi yirde* ṣovuḳ ṣu içerdi. 168b/13-169a/1

1.4.1.2.2.4. Zarf Olarak Görev Yapması

Bir gün Sulṭān Maḥmūd köşki üzerinde dururdı. 136b/6

Ḳapudan giricek *baş yire ḳodugı sāʿat* melik eydür:.. 137b/6-7

1.4.1.2.2.5. Yüklem Olarak Görev Yapması

Ol sāʿatüñ uzunluġı, dünyā yılları ḥisābınca *on biñ yıl*dur. 96a/10-11

1.4.1.3. İkileme Grubu

1.4.1.3.1. Yapı Bakımından İkileme Grupları

1.4.1.3.1.1. Aynen İkilemeler

Laṭīf laṭīf çemenler çayırlar ol evüñ ḳālisi olsun. 85b/6-7

Dükeli *bölük bölük* resūli ḳarşuladılar. 93a/8

Altı perdeʾi *bir bir* götürüp geçdi. 102a/2; Resūle *güle güle* selām ḳıldı. 103a/3-4

Ol beni çoḳ añduġuñ ʿivażı, sen-daḫı andan girü *çoḳ çoḳ* keremler rāḥatlar bulup raḥmete ulaş diyem, rāḥatlar bulasın. 117a/12-13

Benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun yitmiş biñ raḥmet firiştesin viribiyem, *ṣaf ṣaf* ṭuralar; anı bekleyeler. 109b/6-7

Gördi ḳullar ve raʿiyyetler *ṣaf ṣaf* durmışlar. 136b/7

Gökler firişteleri bir kezden resūli esirgeyüp *zār zār* iñlediler. 89a/2-3

Avuç avuç götürür aşaġa saçar. 136b/8-9

İy ḳul, götür işbu tācı çıḳar, ṭaşıla *pāre pāre* eyle. 137b/8

Ḳul *ḳıçın ḳıçın* girü ḳaçdı. 137b/8; içerü baḳar *dir dir* ditrer 145b/9

İbrahīm, İsmāʿīli *añul añul* Mināya çıḳardı. 155b/9

Yoḳ yoḳ, daḫı laṭīfıraḳ eydeyin. 164a/2; *Yoḳ yoḳ,* ʿadl oldur kim "ḳulvan" didüginden ṣoñra elin, ayaġın, ḳulaġın, gözin, aġzın, yüzin kendünüñ bilmeye, Tañrınuñ bile. 179b/10-12

İllā *dürlü dürlü* ṭāʿatler sebeb ḳıldum, raḥmet bulmaḳlıġa. 164b/7

Sinden çıḳdugı vaḳtin egninde ridāsı *pāre pāre* olup dururdı. 194b/2

1.4.1.3.1.2. Yakın Anlamlı İkilemeler

Laṭif laṭīf *çemenler çayırlar* ol evüñ ḳālisi olsun. 85b/6-7

Eger *bāġ bāġçe* isterseñ uş uçmaḳ. 88a/2

İmdi aña bir ev *düzeyin ḳoşayın* kim, ol ḥabīb varlıḳ ṭonın geyicek durası yir ḥāżır olsun. 85b/1

Bu bir niʿmetdür kim Ḥaḳ teʿālā bize rūzi ḳıldı, bir ḳaç günlik *ṣınuḳ ṣarṣuḳ* ṭāʿat berekātında. 121a/3-4

Öginde sağıncında ḥelāl ola. 153b/2 Bu ikileme aynı zamanda bir deyimdir. Bugünkü *aklı fikri, aklında fikrinde* deyimiyla aynı anlamı taşır.

Bellü bayıḳ zekātı virüñ faḳīrlere, miskīnlere daḫı zekāt diricilere 168a/1

Yā emīre'l-müʾminīn, her kim bir ʿālimi sevindürdi, *bellü bayıḳ* Muḥammed-i Muṣṭafāyı sevindürdi. 197b/8-9

"Ṭālib ʿilm, *ṣatu bāzān* ḳomışdur 168b/4

Eger ʿavrat iki, üç veyā dört olursa ʿadl oldur kim *ṭonda ṭayda, dikmede geymede, yimede içmede* berāber ṭutalar. 182a/6-7

On ikincisi, bunlaruñ arasında açuḳ oturmaḳ, *ḳaş ḳaraḳ* çatup oturmamaḳdur. 194a/3-4

Eger ʿavrat iki, üç veyā dört olursa, ʿʿadl oldur kim *ṭonda ṭayda, dikmede geymede, yimede içmede* berāber ṭutalar. 182a/6-7

"Ṭālib ʿilm, *ṣatu bāzān* ḳomışdur, dīn ʿilmin ögrenür kim... 168b/4-5

1.4.1.3.1.3. İlaveli İkilemeler

Firişteler *yir yirin* ṣevāblar bağışlayalar ol müʾmine. 82a/6

Resūl ḥażreti bu sözi işidicek *dipdiñsüz* oldı. 92a/8-8

...yir yüzi gün ṭoġusından batusına degin hep *ḳapḳara* yaḳılur. 106b/10-11

Biregü ʿavratın *çıp yalıncaḳ* ḳuçsa, ābdesti sır ve teyemmümi bāṭıl olur. 126b/3-4

ol begüñ düşmenine *yüze yüz* urışsa, ol beg aña etmek virür, ṭonlıḳ. 146a/4-6

Bugün STT'de bu ikileme *yüz yüze* şeklindedir. Dede Korkut Kitabı'nda da "ḳova ḳov, sapa sağ" şekillerinin varlığına değinen Muharrem Ergin bu yapıyı "tekrar kısaltması" olarak değerlendirir ve bu yapının "bugün Azeri Türkçesinde de aynen" bulunduğunu kaydeder.[91]

1.4.1.3.1.4. Zıt Anlamlı İkilemeler

dünin günin dīn ʿimāretiçün dürişür yatur. 168b/2-3

Oruc ṭutmaġa güci yitmezse, altmış yoḳsulı *irtelü gicelü* ṭoyursa gerek. 175a/2-3

Ṭurduġumlayın *içüm ṭaşum* ṭolu ʿayb. 86b/3

1.4.1.3.2. Görev Bakımından İkileme Grupları

1.4.1.3.2.1. Kelime Gruplarında

1.4.1.3.2.1.1. Sıfat Tamlamasının Tamlayan Unsuru Olarak Görev Yapması

Bu bir niʿmetdür kim Ḥaḳ teʿālā bize rūzi ḳıldı, bir ḳaç günlik *şınuḳ şarşuḳ ṭāʿat* berekātında. 121a/3-4

1.4.1.3.2.1.2. Birleşik Fiil Grubunun İsim Unsuru Olarak Görev Yapması

Resūl ḥażreti bu sözi işidicek *dipdiñsüz ol*dı. 92a/8-8

1.4.1.3.2.2. Cümlede

1.4.1.3.2.2.1. Nesne Olarak Görev Yapması

Eger *bāġ bāġçe* isterseñ uş uçmaḳ. 88a/2

1.4.1.3.2.2.2. Zarf Olarak Görev Yapması

Dükeli *bölük bölük* resūli ḳarşuladılar. 93a/8

Gökler firişteleri bir kezden resūli esirgeyüp *zār zār* iñlediler. 89a/2-3

Gök yiñildi hem *zār u zār* iñledi. 96a/2; Şoloḳ sāʿat *zār u zār* iñledi. 110b/3-4

Altı perdeʾi *bir bir* götürüp geçdi. 102a/2; Resūle *güle güle* selām ḳıldı. 103a/3-4

Benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun yitmiş biñ raḥmet firiştesin viribiyem, *ṣaf ṣaf* ṭuralar; anı bekleyeler. 109b/6-7

Dükeli *ṣaf ṣaf* durmışlarıdı, raḥmet uma. 137a/1

---

[91] Muharrem Ergin, age., s., 470.

1.4.1.3.2.2.3. Yüklem Olarak Görev Yapması

İmdi aña bir ev *düzeyin ḳoşayın* kim, ol ḥabīb varlıḳ ṭonın geyicek durası yir ḥāżır olsun. 85b/1

1.4.1.4. Bağlama Grubu

1.4.1.4.1. Yapı Bakımından Bağlama Grupları

Bağlama grupları, bağlama edatları ile kurulan kelime gruplarıdır.

Bağlama grubunun bazen unsurları arsında bağlama edatı bulunmaksızın unsurlarının peş peşe sıralanmasıyla oluşturulduğu da görülür. Aşağıdaki cümlede unsurları arasında bağlama edatı hem **bulunan** hem de *bulunmayan* bağlama grupları bir arada yer almaktadır:

Tanĝrı teʿālā eydür: "İy benüm gerçeḳ ḳulum, ol ben buyurduġum şöyle aġırdur kim ʿarş ve kürsī, *levḥ ḳalem, uçmaḳ ṭamu, gökler yirler, ṭaġlar deñizler* anı götürmediler. 136a/2-4.

Andan girü *ʿarş kürsī*, levḥ ü ḳalem, *uçmaḳ ṭamu, gökler yılduzlar*, ay u güneş ḍükeli ḳıyāmda dururlar. 144a/4-5

ʿArş ve kürsī, levḥ ve ḳalem, uçmaḳ ve ṭamu, gökler ve yirler, deñizler ve balıḳlar, cinniler ve firişteler bizleri esirgerler; biz kendümüzi esirgemezüz. 89b/1-3

1.4.1.4.1.1. "ile "Edatıyla Kurulmuş Bağlama Grubunu Oluşturan Unsurlar Arasına Başka Öğenin Girmesi

Metnimizde az da olsa bazı yapılarda "ile" edatıyla kurulan bağlama grubunu oluşturan unsurların yer değiştirdiği ya da bu unsurlar arasına cümlenin başka bir öğesinin girdiği olur. Genellikle *isim+bağlama edatı (ile)+isim* yapısında olan "ile" edatıyla kurulmuş bağlama grubu bu durumda, *isim+isim+bağlama edatı (ile)* veya *isim*+cümlenin başka bir öğesi/öğeleri+*isim+bağlama edatı(ile)* yapısına girer.

İmdi eger dilerseñ kim ümmetüñ şeyṭān elinde ḫarāb ve pāyimāl olmayalar, *iki taḫta* vireyin saña *bir ipile* (=bir ip ile iki taḫta). Ümmetüñi *ol ipile ol taḫta* aralığına berkit kim şeyṭānuñ murdār eli bunlara degüp murdār ḳılmaya." Resūl eydür: "İlāhī, buyur, *ol iki taḫtaʾı ipile*. 113a/7-11

Ayruḳ ʿalemde *tenile göñül* ḳorḳar, *cān ʿaḳlıla* (=cān ile ʿaḳl) ḳorḳmazlar. 153b/12-13

Bağlama grupları içinde yapı itibariyle en çok dikkat çeken "ile" edatıyla kurulanlardır. Şu örnekte de "ile" edatıyla kurulmuş bağlama grubunun her iki isim unsuru birer isim tamlamasından oluşmuştur:

Senüñ şefāʿatuñıla benüm ʿināyetüm arasına girsünler. 113a/12.

Her iki isim unsuru isim tamlamasından oluşmuş bu bağlama grubu da, aynı zamanda başka bir isim tamlamasının tamlayan unsuru olarak görev yapmaktadır.

İsim Tamlamalarında da benzer yapı söz konusudur. Bu yapılar geçici yapılardır. Vurgu ve etki/heyecan amaçlı yapılardır.

1.4.1.4.2. Görev Bakımından Bağlama Grupları

1.4.1.4.2.1. Kelime Gruplarında

1.4.1.4.2.1.1. İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Görev Yapması

Ümmetüñi *ol ipile ol taḫta aralıġ*na berkit kim şeyṭānuñ murdār eli bunlara degüp murdār ḳılmaya. 113a/7-8

1.4.1.4.2.1.2. İsim Tamlamasının Tamlanan Unsuru Olarak Görev Yapması

*benüm ṭanuḳlarumdur ve bahādurlarumdur ve bilişlerüm*dür. 83a/6

Bu ḳısm içinde *namāz sırların ve aḥkāmların* beyān ḳılısaruz. 123a/12

1.4.1.4.2.1.3. Sufat Tamlamasının Sıfat Unsuru Olarak Görev Yapması

Aşaḳ göñüllü ve muṭīʿ ḳullar ol *yumşaḳ ve çuḳur yi*re beñzerler. 136b/3

1.4.1.4.2.1.4. Birleşik Fiil Grubunun İsim Unsuru Olarak Görev Yapması

Burāḳı *eşkün ve yavaş ḳıl*viren lā ilāhe illā'llāhdur. 88a/10-11

Ṭamunuñ degme bir gözin *bir gül ve bir reyḥān ḳıl*viren, 88b/2

İmdi eger dilerseñ kim ümmetüñ şeyṭān elinde *ḫarāb ve pāyimāl olma*yalar, iki taḫta vireyin saña bir ipile. 113a/7-8

Tañrı teʿālā faẓl ḫazīnesin açdı, raḥmet cevāhirlerin ḳulları üzerine *nişār ve saçu ḳıl*dı. 137a/1-2

1.4.1.4.2.2. Cümlede

1.4.1.4.2.2.1. Özne Olarak Görev Yapması

ʿArş ve kürsī, levḥ ve ḳalem, uçmaḳ ve ṭamu, gökler ve yirler, deñizler ve balıḳlar, cinniler ve firişteler bizleri esirgerler; biz kendümüzi esirgemezüz. 89b/1-3

Deñiz ṣuyı ve ḳuyılar ṣuyı ve bıñarlar ṣuyı, arıdur ve arıdıcıdur. 123b/7

1.4.1.4.2.2.1. Nesne Olarak Görev Yapması

Anlar daḫı dizin çöküp Tanῆrıdan ol müʾmin içün *raḥmet ve dīẕār* isteyeler ḳıyāmete degin. 82b/12-13

İmdi eger dilerseñ kim ümmetüñ şeyṭān elinde ḫarāb ve pāyimāl olmayalar, *iki taḫta* vireyin saña *bir ipile.* (=saña *bir ip ile iki taḫta* vireyin) 113a/7-8

Cevāhiri ve altunı getürdiler. 136b/8

1.4.1.4.2.2.3. Yüklem Olarak Görev Yapması

Deñiz ṣuyı ve ḳuyılar ṣuyı ve bıñarlar ṣuyı *arıdur ve arıdıcıdur.* 123b/7

İy benüm ḥabῑbüm, *ḳādiridüm ve ḳādirven* kim hῑç erile ʿavrat bir yire gelmedin oğlan yaradam. 164b/3-4; Zekāt, *faḳirlerüñdür daḫı miskῑnlerüñdür* 171a/4-5

1.4.1.5. Edat Grubu

1.4.1.5.1. Yapı Bakımkından Edat Grubu

İsim+son çekim edatı yapısındaki kelime grubudur. Son çekim edatları için bkz., *1.3.6.7. Son Çekim Edatları.* (s., 127).

Ḳırḳ kişiden artuḳ kimesne uydurumadı. 97a/1

Anlar daḫı dizin çöküp Tanῆrıdan ol müʾmin içün raḥmet ve dῑẕār isteyeler *ḳıyāmete degin.*" 82b/12-13

Sizden artuḳ ġuṣṣam yoḳdur. 82b/15

Zülāl gibi ṣuyı aña ḳarşu ṭutarvan. 108a/11

Yidi yüz biñ yıldan ṣoñra ʿarşı yaratdum. 85a/10

Kendüzümüz içün biz ağlamayıcaḳ ayruḳlar ağladuġı *bizüm içün* hῑç aṣṣısı *yoḳ.* 89b/12-13

Gördi, şeyṭān ʿaleyhi'l-laʿne *ivek işlü gibi* ḳatarlayu geçer. 107b/10-11

1.4.1.5.2. Görev Bakımından Edat Grubu

Edat grupları genellikle, kelime gruplarında sıfat tamlamasının tamlayan unsuru cümlede ise zarf görevinde bulunur.

*Zülāl gibi şuy*ı aña ḳarşu ṭutarvan. 108a/11

Şeyṭān gibi laʿīnüñ ne zehresi ola, anuñ yöresinden geçmege 109b/9

Yidi yüz biñ yıldan ṣoñra ʿarşı yaratdum. 85a/10

1.4.1.6. Sayı Grubu

Sayı grubu metnimizde genellikle sıfat tamlamaları kurar. Sayı grupları sıfat tamlamalarının sıfat unsuru olarak görev yaparlar.[92]

İy benüm resūlüm, gökleri yaratmadın yirleri yaratmadın, uçmaḳ ve ṭamu yaratmadın *yidi yüz biñ yıl* ilerü ʿarşa ben tanḡrılıḳ ḳıldum. 85a/7-8

ʿArşı yaratmadın *yidi yüz biñ* yıl daḫı ilerürek... 85a/9

Yüz biñ yigirmi dört biñ peyġamberler cānları... 93a/9-10

Yüz biñ yıllıḳ yol yuḳaru çıḳsun. 91a/6

Budur *yüz biñ yigirmi dört* biñ peyġamberüñ serveri 93b/4

Ol sāʿatüñ uzunluġı dünyā yılları ḥisābınca *on biñ* yıldur. 96a/10-11

Nūḥ ʿaleyhi's-selām *ṭoḳuz yüz elli* yıl ḳavmin daʿvet eyledi 96b/13-97a/1

Resūl ʿaleyhi's-selām az zamānda bunca *yüz biñ* ādemī ḳulavuzladı, dükelin Tañrıya irişdürdi. 97a/1-2

Ol ḫilʿat bağışlanduḳdan Cebrāyil daḫı ʿarş daḫı *biñ kez biñ* yıllıḳ yol aşaġa ḳaldılar. 98b/5-6

Ḥaḳ teʿālā faẓlından lā ilāhe illā'llāh diyenlerüñ ayaḳların şöyle yiyni ḳıla kim *otuz biñ yıllıḳ* ṣırāṭı yıldırım şaḳıduġı vaḳtden daḫı tīzirek geçe. 104a/9-11

On dört gün ṣaḥābe şol zārılıḳ içinde göyündiler. 109b/1

Miʿrāc gicesi Ḥaḳ teʿālā Muṣṭafāyıla *ṭoḳsan biñ* keleci söyleşdi. 120a/11-12

---

[92] Sayılar, yapıları yönüyle çalışmamızın *şekilbilgisi* bölümünde *1.3.4.2.3.1 sayı sıfatları* bahsinde geniş bir biçimde ele alınmıştır. (s., 116-117).

Biñine yā *iki biñ*ne yā *üç biñ*ne yā *on biñ*ne yā *yüz biñ*ne yā *biş yüz biñ*ne yā *on yüz biñ*ne raḥmet ḳılasın. 141b/11-12

1.4.1.7. Ünlem Grubu

İy benüm firişteleriüm, ol ün fülān kişinüñ īmānı ünidür. 82a/4

İy firişteler, ol ḳulumı sevdüñüz mi?" Eydeler:"*İlāhenā*, evet." 82a/8-9

Yā resūla'llāh, atam anam cānı saña ḳurbān olsun, ol ḳuş ḳancaru vardugın bilmedük 82b/2-3; *Yā ʿAlī*, ol ḳuş uçar, ʿarşa irişince. 82b/4

Yā yir yüzi meliki, anlar tāc şındugın revā görmezler, sulṭān sözi buyrugı şındugın revā görürler. 138a/2-3

1.4.1.8. İsim-Fiil Grubu

1.4.1.8.1. Yapı Bakımından İsim-fiil Grupları

Metnimizde isim-fiil grupları -ma/-me, -maḳ/-mek isim-fiil ekleriyle yapılmış hareket ismi ve ona bağlı unsur veya unsurlardan oluşturulmuştur. -maḳ/-mek ile kurulan isim-fiillerin bazen +lıḳ/+lik ekleriyle genişletildiği de görülür. Bkz., *1.3.9.1.* (s., 151).

1.4.1.8.2. Görev Bakımından İsim-fiil Grupları

1.4.1.8.2.1 Kelime Gruplarında

Metnimizde isim-fiil grupları nadir olarak başka bir kelime grubunun bir unsuru görevinde bulunurlar. Aşağıdaki örneklerde *isim-fiil grubu* isim tamlamasınında tamlayan ve tamlanan görevinde olduğu görülür.

1.4.1.8.2.1.1. İsim Tamlamasının Tamlayanı Olarak Görev Yapması

bunları ḳoyup *ırāḳ oda gitmek zaḥmeti* bir yaña. 161a/4

sen *cemāl görmeklik rāḥat*mda olasın. 189a/1-2

1.4.1.8.2.1.2. İsim Tamlamasının Tamlanan Unsuru Olarak Görev Yapması

İllā ol māluñ *arı olmaḳlıgına*, yoḫsula nesne virmegi sebeb ḳıldum. 164b/9-10

1.4.1.8.2.2. Cümlede

1.4.1.8.2.2.1. Özne Olarak Görev Yapması

Kendü maṣlaḥatıçun biregüyi rāḥatından yiğmaḳ ᶜadl degüldür. 183b/11-12

Namāzda ṭurmaḳ ve oḳumaḳ dergāha geldügin bildürmekdür. 134b/13-14

İy ḳulum, *benüm teklīfüm, buyruġum götürmek*, iñen ağırdur. 135b/11-12

Anuñçun kim *"Allāhu ekber" dimek*, Tañrı teᶜālāyı dükeli naḳṣdan ve ᶜaybdan münezzeh bilmekdür. 148a/5-6

1.4.1.8.2.2.2. Nesne Olarak Görev Yapması

İllā ol māluñ arı olmaḳlıġına, *yoḫsula nesne virmegi* sebeb ḳıldum. 164b/9-10

boynına zencīrden ve ḳaṭrān göñlekden ḳurtulup *emin olmaḳlıḳ*, burnına *uçmaḳ ḳoḳusın almaḳlıḳ*, ağzına uçmaġuñ dürlü ṭaᶜāmın ve şarābın, tenine yitmiş ḥulleᵓi, bedenine Burāḳı, fercine ḥūriyi, ayaḳına *adup uçmaġa girmegi*, göñline viṣāl şekkerin, gözlerine Raḥmān cemālin rūzi ḳıla. 149a/7-11

1.4.1.8.2.2.3. Zarf Olarak Görev Yapması

İllā *ol māluñ arı olmaḳlıġına*, yoḫsula nesne virmegi sebeb ḳıldum. 164b/9-10

Namāzda raḥmet yıylamaġa burnum lāyıḳ olsun. 132a/3

İllā dürlü dürlü ṭaᶜatler sebeb ḳıldum, *raḥmet bulmaḳlıġa*. 164b/7

1.4.1.8.2.2.4.. Yüklem Olarak Görev Yapması

Namāzda ṭurmaḳ ve oḳumaḳ, *dergāha geldügin bildürmek*dür. 134b/13-14

Anuñçun kim "Allāhu ekber" dimek, Tañrı teᶜālāyı *dükeli naḳṣdan ve ᶜaybdan münezzeh bilmek*dür. 148a/5-6

1.4.1.9. Sıfat-Fiil Grubu

1.4.1.9.1. Yapı Bakımından Sıfat-fiil Grupları

Sıfat-fiil grubu, bir sıfat-fiil ile ona bağlı unsur veya unsurlardan oluşan kelime grubudur. Metnimizde geçen sıfat-fiil ekleri şunlardır: -An, -r, -Ar, -Ur, -dUK, -mIş, -AcAK, -AsI ve -melü. Bkz., *1.3.9.2. Sıfat-fiiller*. (s., 152).

1.4.1.9.2. Görev Bakımından Sıfat-fiiller

1.4.1.9.2.1. Kelime Gruplarında

1.4.1.9.2.1.1. Sıfat Tamlamasının Tamlayan Unsuru Olarak Görev Yapması

mühlet virmez ölümi añavuz, iñleyevüz. 89b/10-11

*secde eyledüg*i yirüñ ṭoprağı 89a/1

Ḳapudan giricek *baş yire ḳodug*ı sāʿat melik eydür: 137b/6-7

Anuñıçun *namāzuñ ẓāhiri ḥükmin bilen* faḳīhler, ḥikmetinden ve sırrından ġāfildür. 140b/13

Borcın öder kişi kendü maṣlaḥatında olur. 169a/7

1.4.1.9.2.2. Cümlede

1.4.1.9.2.2.1. Özne Olarak Görev Yapması

*Yir deprendüg*i oldur. 144b/2

1.4.1.9.2.2.2. Nesne Olarak Görev Yapması

Degmeñüz *ne-ḳadar bağışladug*ın ben yazayın nūr kāġıd üzerine. 82a/7

Yā resūla'llāh, atam anam cānı sañа ḳurbān olsun, *ol ḳuş ḳancaru vardug*ın bilmedük. 82b/2-3

1.4.1.10. Zarf-Fiil Grubu

Zarf-fiil grubu, bir zarf-fiil ile ona bağlı unsurlardan oluşan kelime grubudur. Cümlede zarf görevinde bulunur. Metnimizdeki zarf-fiil ekleri için bkz., *1.3.9.3. Zarf-fiiller*. (s., 155).

İy benüm resūlüm, gökleri *yaratmadın* yirleri *yaratmadın,* uçmaḳ ve ṭamu *yaratmadın* yidi yüz biñ yıl ilerü ʿarşa ben tanḡrılıḳ ḳıldum. 85a/7-8

İmdi añа bir ev düzeyin ḳoşayın kim, ol ḥabīb *varlıḳ ṭonın geyicek* durası yir ḥāżır olsun. 85b/1

Resūl ḥażreti *bu sözi işidicek* dipdiñsüz oldı. 92a/8-8

Resūl *ol ẕevḳe irişicek* dünyā gözinden çıḳdı. 129b/8-9

İy benüm ḥabībüm, ḳādiridüm ve ḳādirven kim *hīç erile ʿavrat bir yire gelmedin* oġlan yaradam. 164b/3-4

"*-ınca/-ince*" zarf-fiil eki bazen "*-ıncaya kadar/-inceye kadar*" anlamı da verir.

Yā ᶜAlī, ol ḳuş uçar, *ᶜarşa irişince.* (=irişinceye kadar) 82b/4

Bunlara daḫı zekāt şol ḳadar virmek gerek kim *evlerine varınca* (=varıncaya kadar) ḫarc ideler. 168a/6-7

Mübārek yüzin ṣaḥābeden yaña dönderdi. Daḫı güldi, dişleri göziginceye. (=göziginceye kadar) 191b/6

1.4.1.11. Unvan Grubu

Unvan grubu, "bir şahıs ismiyle bir unvan veya akrabalık isminden kurulan kelime grubudur."[93]

Bu kitāb tuḥfedür, żaᶜīf duᶜācı Aḥmed ᶜAbdü'l-Cebbār oġlından ḫuẕāvendigār oġlı, saᶜādet anuñ yāri, şehādet anuñ ġam-güsārı, saḫāvet anuñ işi, ᶜināyet anuñ işi, ᶜömri olsun yüz yıldan aşa, cānlar sevdügi *Umūr Paşa* خلد الله دولته ḥażretine. 81b/2-5

1.4.1.12. Birleşik İsim

Birleşik isim, bir nesnenin özel adı olmak üzere bir araya gelen kelimeler topluluğudur. Birleşik isimler yan yana sıralanan özel isimlerle kurulur.[94]

Bu kitāb tuḥfedür, żaᶜīf duᶜācı *Aḥmed ᶜAbdü'l-Cebbār oġl*ından ḫuẕāvendigār oġlı, saᶜādet anuñ yāri, şehādet anuñ ġam-güsārı, saḫāvet anuñ işi, ᶜināyet anuñ işi, ᶜömri olsun yüz yıldan aşa, cānlar sevdügi Umūr Paşa خلد الله دولته ḥażretine. 81b/2-5

İbrahīm Ḫavāṣ raḥmatu'llāhi ᶜaleyhi bir gün beriyyede yoldaşsuz, azıḳsuz tevekkülile Kaᶜbeᵓi özleyüp giderdi. 118a/13-118b/1

1.4.1.13. Birleşik Fiil

Yapıları itibariyle birleşik fiiller konusunu çalışmamızın *şekilbilgisi* bölümünde ele aldık. Bkz., *1.3.10. Birleşik Fiiller.* (s., 158). Burada birkaç örnek vermekle yetineceğiz.

---

[93]Karahan, age., s., 31.
[94]Karahan, age., s., 32.

Ümīẕdür kim ḥażretinde maḳbūl düşüp anuñ içindegile *ʿamel ḳıl*maġa *muvaffaḳ ol*a. 81b/5-7

İmdi siz *ṭanuḳ ol*uñ kim ben anı *āzād ḳıl*dum ṭamudan, uçmaġı aña *yurd ḳıl*dum. 82a/12-13

Yā resūla'llāh, atam anam cānı saña *ḳurbān ol*sun, ol ḳuş ḳancaru vardugın bilmedük 82b/2-3

Viribidüm Cebrāʾili yüz biñ raḥmet firiştesile, senden *ʿöẕr dile*yü. 85a/3-4

Burāḳı *eşkün ve yavaş ḳıl*viren lā ilāhe illā'llāhdur. 88a/10-11

İy benüm ḥabībüm, eger sen ḳullarumdan baña *şikāyet ḳıl*ursañ ben-daḫı ümmetüñden saña *şikāyet ḳıl*sarvan. 92a/7-8

Peygamberler cānları dükeli *ḥāżır ol*dılar. Resūl *imāmet eyle*di. Bunlar *cemāʿat ol*dılar. İki rekʿat *namāz ḳıl*dılar. 94a/2-3

Ṣaḥābeler, *taʿaccüb eyle*diler 169a/3

Birleşik fiil grubunda dikkati çeken husus tıpkı *isim tamlaması*nda ve *"ile" edatıyla kurulmuş bağlama grubu*nda olduğu gibi unsurları arasına başka kelimelerin girebilmesidir.

İlāhī, *edebsüzlik* çoḳ *ḳıldum*. (=çoḳ edebsüzlik ḳıldum) 135b/4-5

1.4.1.14. Kısaltma Grupları

Kısaltma grupları, genellikle isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil gruplarının kısalmış şekilleridir.

1.4.1.14.1. İsnat Grubu

Ḥarāmda oturmışdur *göñli yavuz*. 90b/12

Ḳıfdur sırçadan. *İçi ṭolu ṣu*. 108a/1

Ḳuşmaḳlıḳ, *aġzı ṭolu*, gerekise ḳuşduġı yiyesi olsun gerek ḳan olsun gerek ṭaʿām ve ḳan ḳarışu bile olsun gerek çıḳ ṣu olsun ābdesti ve teyemmümi sır. 126a/8-10

1.4.1.14.2. Bulunma Grubu

Biregü, üç bendlü barmaġuñ bir bendin giderse, üç yüz otuz üç direm gümiş daḫı bir diremüñ *üç ülüde birisi*n virse gerek. 196a/11-13

1.4.1.14.3. Ayrılma Grubu

İy benüm ḥabībüm, ḥażretümde *kendü dīẕārumdan sevgülürek nesne* yoḳdur. 164a/1

Ḳażā daḫı eylese gerek, *keffāretden ayru*, günine gün. 175a/3-4

1.4.2. CÜMLE

Metnimizdeki cümlelerin ilk bakışta dikkatleri çeken şu özelliklerini belirtmemiz gerekir:

1. Eksiltili Cümleler

Konuşma/hitabet üslûbunun hâkim olduğu metnimizde yer yer eksiltili (+dUr eksiz) cümlelere rastlanır.

Dükeli tevḥīd berekātında. 112a/2-3

İlerüki ümmetlerüñ ʿömürleri boyları uzun, yükleri ağır. 143a/7

Bu ümmetüñ boyları ʿömürleri ḳışa, yükleri yiyni. 143a/8

Vitr daḫı namāzlar içinde yigāne. 161b/13

Alan ṭamulıḳ. 168a/10

Virenüñ ne zekātı ḳabūl ne namazı ne orucı; yarın ḥażretde yüzi ḳara. 168a/10-11

Derekelerin ṭamunuñ müʾminden ıraḳ ḳılmaz illā ata ana ḫoşnūdlığı. 187a/13

Bī-çāre yigidüñ gözcügezleri yolda. 188a/5

Ḥasan baḳar, biregüyi görür kim ay güneş nūrı, anuñ yüzi nūrı ḳıyında ḳarañulıḳ gibi. 188a/11-12

Nūr tāc başında, yitmiş ḥulle egninde, yitmiş biñ firişte ṭapusında. 188a/13

2. Ara Cümleler

Metnimizde yer yer ara cümlelerin kullanıldığı da görülür. Cümlenin herhangi bir unsuru çeşitli yönleriyle vurgulanmak, açıklanmak ya da cümleye tamamlayıcı bir bilgi eklenmek istendiğinde *ara cümle*lere başvurulur:

Bu kitāb tuḥfedür, żaʿīf duʿācı Aḥmed ʿAbdü'l-Cebbār oğlından ḫuẕāvendigār oğlı, *saʿādet anuñ yārı, şehādet anuñ ġam-güsārı, saḫāvet anuñ işi, ʿināyet anuñ işi, ʿömri olsun yüz yıldan aşa,* cānlar sevdügi Umūr Paşa خلد الله دولته ḥażretine. 81b/2-5

Andan Ḥaḳ teʿālā, *ʿarşda bir ulu deñiz yaratmışdur aña baḥru'r-raḥme dirler,* ol ḳuşa buyurur, ol deñize ṭal diyü. 82b/4-6

Bu iki lafẓda, *"faḳīr" lafẓıdur ve "miskīn" afẓı,* iki dürlü maʿnī var. 170a/11-12

Dişi kesegin kim kāfirler aġzıra urduḳları vaḳtin şındıyıdı, *resūl ḥażreti anı gizlerdi*, avcına aldı, girü çıḳdı. 92a/1-2

Resūl eydür: "İlāhī kāfirden ne eyü ᶜamel gelür yā bunlar ne işde olurlar kim sen pāẕişāhlar pāẕişāhı, *ben ḳul*, bunlardan şikāyet ḳılduġum dilemezsin." 92b/2

Resūle, *ᶜaleyhi's-selām*, Tanrı teᶜālā ḫiṭāb ḳılur, eydür 131b/3-4

Daḫı nice kim ol ḳaravaş ol meşki ḳodıġı yire uġraduḳca, *derlerdi*, taşalanurdı, aġlardı, eydürdi... 184a/13-184b/1

Ḳanḳı firişteᵓi diñledümise, *eydür, lā* ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diridi 116b/4

Ṣoñra Cerīr bin ᶜAbdi'llāh, Yemen meliki, daḫı geldi. 191a/5

3. Aktarıcı Fiillerin Aynı Cümlenin Hem Başında Hem de Sonunda Yer Alması

Cümle özellikleri hususunda dikkati çeken bir özellik de *aktarıcı fiil*lerin *("eyt-"* ve *"di-")* aynı cümlenin hem başında hem de sonunda yer aldığıdır.

Eydürler: "Yā resūla'llāh edebsüzlik ḳılduḳ, Tañrı bize ḫışm eyledi. Feryād yā āḫir zamān peyġamberi" *dідiler.* 102b/5-6

Eydür. "ᶜĀṣī gözi ḳanıdur. Yidi ṣuyıla daḫı belkim arınmaya" *didi.* 117b/3-4

Daḫı biregü ḳulına *eyitse*, "baña aḳcañdan ödünç vir kim girü saña virem" *dise,* ol ḳul āzād-mıdur yoḳsa yoḳ? 167a/3-4

Bāyezīd-i Besṭāmī raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi şol ḳadar aġladı kim gözlerinden ḳan aḳardı. Ol ḳanı ṭonından yidi ṣuyıla yurıdı. Mürīdleri *eyitdiler.* "Yā şeyḫ, üç ṣuyıla arınmaz mı" *didiler. Eydür.* "ᶜĀṣī gözi ḳanıdur. Yidi ṣuyıla daḫı *belkim* arınmaya" *didi.* 117b/1-4

4. Devrik Cümleler

Metnimizde devrik cümlelerin çokluğu da dikkat çeker. Özellikle hem devrik hem de kısa cümleler, vurgu amaçlıdır. Mevizevî bir eser olan metnimizde bu yapılar, okuyucu/dinleyici üzerinde istenen etkiyi sağlama amacına yöneliktir.

Budur ᶜālem nūrı. Budur mürseller üründüsi. Budur ḳıyāmet şemᶜi. Budur ümmet ümīẕi. Budur şefāᶜat maḳāmınuñ meliki. Budur livāᵓu'l-ḥamd begi. Budur Kevṯer ḥavżınuñ issi. Budur iki ḳıblenüñ imāmı. Budur iki ḥarem sulṭānı. Budur menber-i aᶜlā

issi. Budur İbrahīmü'l-Ḫalīl ciger-güşesi. Budur yüz biñ yigirmi dört biñ peyġamberüñ serveri, ᶜālem faḫrı Muḥammed-i ᶜArabī" Allāhumme ṣallī ᶜaleyh. 93a/13-93b/5

5. Arapça'nın Söz Diziminin Etkisi

Tuhfetü'l-Letâyif, telif bir eserdir. Fakat, yazar eserini hazırlarken bir çok kitaptan da yararlanmıştır. ("Yüz yigirmi mücelled kitāba naẓar ḳıldum tā neydügin miᶜrāc aḥvālinde bilince." 99b/1-2). Metnimiz dinî bir metin olduğundan, bu kaynakların büyük bir kısmı şüphesiz Arapça'dır. Bu bağlamda bazı cümleler Arap dili sentaksı özelliklerini göstermektedir. Bunu şu örnekler çok iyi yansıtmaktadır:

Tañrı teᶜālā İbrahīme eydür: "Saña ten virdüm, saġ; māl virdüm, çoḳ; oġul virdüm, laṭīf." 165a/10-11

İbrahīm raḥmetu'llāhi ᶜaleyh eydür: نعم القوم السائلون يحملون زادنا الى الاخرة Yaᶜnī: "Ne gökcek ḳavmdür dilenciler, bizüm götürümedügümüz azıḳı götürürler āḫirete iltürler bizimiçün." 166a/1-3

Andan ᶜömrüñi geçürme illā Tañrı ḳullıġında. 196b/4-5

1.4.2.1.Cümle Çeşitleri

Cümle ile ilgi bu bölümde amacımız metnimizdeki cümle yapıları ve türleri hakkında bir kanaat oluşturmaktır. Bu bölümde, konunun teori kısmına girmeyeceğiz.

Bugüne kadar yapılmış çalışmalarda cümle çeşitlerinin birbirinden farklı şekillerde ele alındığı bilinmektedir. Bu bölümü hazırlarken -tasnifte- Leylâ Karahan ve İsmet Cemiloğlu'nun konu ile ilgili çalışmalarını göz önünde bulundurduk. [95] *Yapılarına göre cümleler* konusunda ise İsmet Cemiloğlu'nun son çalışmasını (2001) esas aldık.[96]

---

[95] Leylâ Karahan, Türkçede Söz Dizimi -Cümle Tahlilleri-, Akçağ Yay., Ank., 1993; Dr. İsmet Cemiloğlu, 14. Yüzyıla Ait Kısas-ı Enbiyâ Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi, TDK Yay., Ank., 1994; Doç. Dr. İsmet Cemiloğlu, Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme, TDK Yay., Ank., 2001.

[96] İsmet Cemiloğlu, Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme, TDK Yay., Ank., 2001, s., 62-68. "*şartlı birleşik cümle*" ve "*iç içe birleşik cümle*" burada basit cümle olarak değerlendirilmiştir.

1.4.2.1.1. Yapılarına Göre Cümleler

1.4.2.1.1.1. Basit Cümleler

Aş varıdı. 181b/9

Uyḳu rāḥatdur. 156a/5

Ol ḫilᶜat, ḳulavuzlıḳdur. 96b/12

Ḳıyāmet güninde bir sāᶜat var. 96a/10

Ol sāᶜatüñ uzunluġı, dünyā yılları ḥisābınca on biñ yıldur. 96a/10-11

Deñiz ṣuyı ve ḳuyılar ṣuyı ve bıñarlar ṣuyı, arıdur ve arıdıcıdur. 123b/7

Benüm ᶜizzetüm ᶜaẓāmetüm ḥaḳḳıçun atalarından analarından ben Tañrı bunlara şefḳatluraḳvan. 83a/7

Kendüzümüz içün biz aġlamayıcaḳ ayruḳlar aġladuġı bizüm içün hīç aṣṣısı yoḳ. 89b/12-13

Yüz yıllıḳ namāzdan lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh dimek yig. 105b/5-6

Rābiᶜa-ʾı ᶜAdeviyye raḥmetu'llāhi ᶜaleyhā Tañrıya irişmişlerden idi. 109/13

Nūḥdan, Muṣṭafā yig. 166b/2; Birden, üç yüz artuḳ. 166b/2-3; Ḳarışdan, alḳış yig. 166b/3

Ādem diñlendi. 154b/5

Dükeli sevindiler. 109b/12

Resūl sevindi. 109b/11

Resūl oturdı. 181b/9

Sulṭān ol cemāᶜatı gönderdi. 101a/4-5

Ṣucuġaz yüzine ṣaçdı. 155b/1

Resūl ḥażreti ḥücresine girdi. 92a/1

Bir gün gögile yir çekişdiler. 95a/11

İlk ḳısım tevḥīd laṭīfelerin bildürür 81b/7

Firişteler yir yirin ṣevāblar bağışlayalar ol müʾmine. 82a/6

Ṣaḥābeler arasında taᶜziye dügüne döndi. 109b/12

Gel imdi barışalum. 87a/11

Vezīrler meliküñ ol ḥālin ṭañlarlardı. 137a/8

Zāyid-i Nāfiᶜ oġlı rivāyet ḳılur Zübeyrden. 82b/13-14

Girü varalum sözümüz üzerine. 86b/7

Resūl hażreti miʿrāc gicesi Tanrı teʿālādan armağan diledi ümmetiçün. 88a/4-5

Burāḳa yaḳın geldi binmege. 91a/10

Muṣṭafā bindi Burāḳa. 93a/9

Cebrāʾil ʿaleyhi's-selām geldi, resūl ḥażretine yavlaḳ açuḳ, yavlaḳ şaz. 104b/1-2

İbrahīm bıçağın biledi. 158b/3; Bıçağı ḳodı. 158b/4; Bıçağı götürdi. 158b/5

Her kim ṣıdḳıla göñülden lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh dise, anuñ ağzından çıḳan sözi bir ḳuş yaradam. 81b/15-82a71

Eger bunları ben sevmesedüm, kendü adum bunlaruñ dillerinde ḳomayadum. 83a/8

Eger savaşda zaḫm yiyüp bir zamāndan ṣoñra ölürise şehīd degül, ḥükm içinde. 128b/7-8

Basit cümlelerin nesnesi bir cümle de olabilir:

Resūl eydür: "Ben ʿilmüñ şehriven, ʿAlī ol şehrüñ ḳapusıdur. 82b/3

Resūl eydür: "İlāhī, bilmezin, buyur bileyin." 85a/1

1.4.2.1.1.2. Bağlı Cümleler

Bağlı cümleler, bağlama edatlarıyla kurulan cümlelerdir.

Ümīzdür *kim* ḥażretinde maḳbūl düşüp anuñ içindegile ʿamel ḳılmağa muvaffaḳ ola. 81b/5-7

Bir mūnis ister *daḫı* bir ḫalvet yir kim kendü derdin eyde. 90b/12

Eyerüñ ġāşiyesin götürdi *daḫı* eyitdi... 91a/10

Gök yiñildi *hem* zār u zār iñledi. 96a/2

Ol vaḳtin kim Yūnus peyġamber ʿaleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-selām ḳavminden incindi, bunlaruñ arasından çıḳdı, ḫiṭāb geldi Cebrāyile ki, "yā Cebrāyil ayruḳ ne ṭurursın?" 106b/6-8

Hātif āvāz virdi *kim* "İsmaʿīl gibi ne geldi ne geliser." 158b/1-2

Andan ayalaruñuza lā ilāhe illā'llāh yazuñ *ve* ol oda ḳarşu ṭutuñ. 107a/10-11

Çün senüñ mübārek cānuñ yirlere vardı, yirler göklerden aġırıraḳ oldı. 95a/2-3

1.4.2.1.1.3. Sıralı Cümleler

Sıralı cümlelerde anlam ilişkisi, cümle unsurlarının ortak olması, kip ve şahıs eklerinin aynı olmasıyla sağlanır.[97]

Bī-çāre ana ṭurugeldi; İsmāʿīlinüñ aġlayu zārılıḳ eyleyü başın yudı, yaġladı; elcügezlerin ḳınaladı. 155a/8-9

Resūl ʿaleyhi's-selām bu sözi tamām ḳıldı, dek ṭurdı. 82a/15-82b/1

Resūl bizümiçün aġlar, Fāṭıma bizümiçün aġlar; biz kendümüz içün aġlamazuz. 89a/13-89b/1

Resūl ʿaleyhi's-selām az zamānda bunca yüz biñ ādemī ḳulavuzladı, dükelin Tañrıya irişdürdi. 97a/1-2

Ṭalḥa bir kez āh ḳıldı, cān ısmarladı. 109a/5

ʿArş ve kürsī, levḥ ve ḳalem, uçmaḳ ve ṭamu, gökler ve yirler deñizler ve balıḳlar, cinniler ve firişteler bizleri esirgerler; biz kendümüzi esirgemezüz. 89b/1-3

Ol firişteler dükeli elin ayaġın öpsünler; ol ṭabaḳları üzerine saçu ḳılsunlar. 91a/4

Uġrı tevbe ḳıldı, bī-ḫod ḳapudan ṭaşra çıḳdı. 110b/12

Hergiz müṭālaʿaya muḥtāc olmadı, yiyesiye iştihāsı olmadı. 116a/2-3

Anuñçun kim ol ʿālemde ten ḳorḳar, cān ḳorḳar, gönül ḳorḳar, ʿaḳl ḳorḳar. 153b/12

Ayruḳ ʿālemde tenile gönül ḳorḳar, cān ʿaḳlıla ḳorḳmazlar. 153b/12-13

Ḳarıcuḳ, bu sözi işidicek bir kez "āh" didi, düşdi, bī-ḫoẕ oldı. 157a/6-7

1.4.2.1.2.Yükleminin Türüne Göre Cümleler

1.4.2.1.2.1. İsim Cümleleri

Uyḳu rāḥatdur. 156a/5

Ḳıyāmet güninde bir sāʿat var. 96a/10

Ol sāʿatüñ uzunluġı, dünyā yılları ḥisābınca on biñ yıldur. 96a/10-11

Benüm ʿizzetüm ʿaẓāmetüm ḥaḳḳıçun atalarından analarından ben Taṅrı bunlara şefḳatluraḳvan. 83a/7

---

[97] İsmat Cemiloğlu, Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme, TDK Yay., Ank. 2001, s., 82.

Kendüzümüz içün biz aġlamayıcaḳ ayruḳlar aġladuġı bizüm içün hīç aṣṣısı yoḳ. 89b/12-13

Tanr̂ı teᶜālānuñ bir adı daḫı Şākirdür. 84a/3

Tanr̂ı teᶜālānuñ bir adı daḫı Şekūrdur. 84a/7

Daḫı ne-kim yaradılmış varısa Tanr̂ınuñ ᶜaẓameti ḳıyında şol güneş içindegi ẕerrece yoḳdur. 97a/11-12

Rābiᶜa-ʾı ᶜAdeviyye raḥmetu'llāhi ᶜaleyhā Tañrıya irişmişlerden idi. 109/13

Şimdi ḥüccet, Ḥacere'l-Esved içinde; Ḥacere'l-Esved, Kaᶜbe dīvārındadur. 152a/2

İñen laṭīf rübāᶜīdür. 156b/12

Vitrde ḳunūt var; Muṣṭafāda şefāᶜat var. 162a/1

Vitrde dükelinde Ḳur'ān oḳumaḳ var ve Fātiḥāya sūre ḳoşmaḳ; Muṣṭafāda her bir ḥāl içinde ümmetin añmaḳ var. 162a/2-3

Vitr namāzı altıncıdur. 162a/3

1.4.2.1.2.2. Fiil Cümleleri

Resūl ᶜaleyhi's-selām bu sözi tamām ḳıldı, dek ṭurdı. 82a/15-82b/1

Resūl sevindi. 109b/11

Resūl oturdı. 181b/9

Ṣaḥābeler sevindiler. 82b/1

Yidi yüz biñ yıldan soñra ᶜarşı yaratdum. 85a/10

Yüz biñ yıllıḳ yol yuḳaru çıḳsun. 91a/6

Sulṭān ol cemāᶜatı gönderdi. 101a/4-5

Ṣucuġaz yüzine ṣaçdı. 155b/1

Resūl ḥażreti ḥücresine girdi. 92a/1

Yüz biñ yıllıḳ yol yuḳaru çıḳsun. 91a/6

Bir gün gögile yir çekişdiler. 95a/11

İlk ḳısım tevḥīd laṭīfelerin bildürür 81b/7

Anuñ ḳanadı ünin işitdürem yidi ḳat gök firişţelerine 82a/2-3

Firişţeler yir yirin şevāblar bağışlayalar ol müʾmine. 82a/6

Yā ᶜAlī, ol ḳuş uçar, ᶜarşa irişince. 82b/4

Vezīrler meliküñ ol ḥālin ṭañlarlardı. 137a/8

Ḳarıcuḳ, bu sözi işidicek bir kez "āh" didi, düşdi, bī-ḫoẕ oldı. 157a/6-7

1.4.2.1.3. Yükleminin Yerine Göre Cümleler

1.4.2.1.3.1. Kurallı Cümleler

Uyḳu rāḥatdur. 156a/5

Rābiᶜa-ʾı ᶜAdeviyye raḥmetu'llāhi ᶜaleyhā Tañrıya irişmişlerden idi. 109/13

Resūl ᶜaleyhi's-selām bu sözi tamām ḳıldı, dek ṭurdı. 82a/15-82b/1

Vezīrler meliküñ ol ḥālin ṭañlarlardı. 137a/8

Dost, dostı zindānda firāḳda revā görmese gerek. 142b/6

Şimdi ḥüccet, Ḥacere'l-Esved içinde; Ḥacere'l-Esved, Kaᶜbe dīvārındadur. 152a/2

Ol rübāᶜīyi Tatcaya döndermişler. 156b/12

İsmaᶜīli, İbrahīm ṭaġ depesine çıḳardı. 157a/11-12

Peyġamber ḥażreti, ṭañladı. 187a/9

Gök yiñildi hem zār u zār iñledi. 96a/2

Mūsāya kelīmlik ḫilᶜati degdi. 161b/5

1.4.2.1.3.2. Devrik Cümleler

Tuhfetü'l-Letâyif mevizevî bir eser olduğundan yazar, vurgu amacıyla yer yer devrik cümlelere baş vurmuştur. Öyle ki, eserin besmele ve kelime-i tevhidden sonra ilk cümlesi dahi devriktir:

Bu kitāb tuḥfedür, żaᶜīf duᶜācı Aḥmed ᶜAbdü'l-Cebbār oġlından ḫuẕāvendigār oġlı saᶜādet anuñ yāri, şehādet anuñ ġam-güsārı, saḫāvet anuñ işi, ᶜināyet anuñ işi, ᶜömri olsun yüz yıldan aşa, cānlar sevdügi Umūr Paşa خلد الله دولته ḥażretine. 81b/2-5

Yitmiş kez bu dünyāca ola, ol ḳuş ululuġı. 82a/2

Anuñ ḳanadı ünin işitdürem yidi ḳat gök firiştelerine. 82a/2-3

Firişteler yir yirin ṣevāblar bağışlayalar ol müʾmine. 82a/6

İmdi eger dilerseñ kim ümmetüñ şeyṭān elinde ḫarāb ve pāyimāl olmayalar, iki taḫta vireyin saña bir ipile. 113a/7-8

Geldi şeyḫü'l-meşāyıḫ raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi. 118b/12

Taḫta ortasında bir ᶜavrat, bir er, iki ṭıfl oğlanlar oturmışlar, ferāġatıla. 119b/5-6

Bir rübāᶜī eydürimiş ᶜArabca. 156b/11-12

Zekāt sırrın eydelüm ardınca ḥükmin 162b/1

Ḥātim-i Ṭāy oġlı ḳırḳ biñ ḳızıl ḫarc eyledi, bir bürke yapdı, beriyye ortasında. 168b/12-13

Ol ḳuş daḫı ṭalar ol deñize 82b/6

Firişteler yir yirin ṣevāblar bağışlayalar ol müᵓmine. 82a/6

Zaḥmeti biz görelüm ḳonşı görince. 186a/11

Anuñ ḳanadı ünin işitdürem yidi ḳat gök firişṭelerine. 82a/2-3

Devrik cümleler metnimizde genellikle kısadır ve art arda sırlanmıştır. Mevizevî bir eserde bu yaklaşımın okuyucu/dinleyici üzerindeki etkisi daha kuvvetlidir. Bu yaklaşım dikkatleri çeker, okuyucu/dinleyiciyi heyecanlandırır.

1.4.2.1.4. Anlamlarına Göre Cümleler

1.4.2.1.4.1. Olumlu Cümleler

Ṭoġru söz işbudur. 99a/13

Uḥud şehīdleri yitmiş pehlüvān durur kim resūl ᶜalemi dibinde doḳuşdılar. 128b/8-9

Şimdi ḥüccet, Ḥacere'l-Esved içinde; Ḥacere'l-Esved, Kaᶜbe dīvārındadur. 152a/2-3

İsmaᶜīl yüzcügezin ṭopraġa ḳodı. 158b/2

Anuñ ḳanadı ünin işitdürem yidi ḳat gök firişṭelerine. 82a/2-3

Şimdi ḥüccet, Ḥacere'l-Eṣved içinde; Ḥacere'l-Esved, Kaᶜbe dīvārındadur. 152a/2

1.4.2.1.4.2. Olumsuz Cümleler

1.4.2.1.4.2.1. Şekil ve Anlamca Olumsuz Cümleler

İşbu maᶜnīde ne-kim ayruḳsı dirlerse ṭoġru degüldür. 99b/1

Eger savaşda zaḫm yiyüp bir zamāndan ṣoñra ölürise şehīd degül, ḥükm içinde. 128b/7-8

İllā mütekebbir ve ḳatı göñüller ol raḥmete ḳābil degüllerdür. 136b/1-2

Güçleri yitmedügi ḳullığı bunlara buyurmamaḳ gerek. 183a/3

Ābdest sırrın işbu taḳrīrile hīç kimesne işitmemişdür. 132b/5-6

1.4.2.1.4.2.1. Şekilce Olumlu Anlamca Olumsuz Cümleler

Metnimizde "ne... ne..." bağlacıyla yapılmış cümlelerdir:

Dünyā yüzinde ol gice ne perī ḳaldı ne can-āverler ve ne nebāt ḳaldı ve ne aġaç ve ne ṭaş ḳaldı ve ne ṭaġ. 93a/5-6

Bunları cān gibi, ʿaḳl gibi, bunları ne irkekligile ṣıfat eylemege yarar ne dişiligile. 161b/1

Aşağıdaki cümlenin nesnesi şekilce olumlu anlamca olumsuz bir cümledir.

Bunlar eyitdiler: "İlāhenā, bize ne gövde gerek ne cān gerek ne hevā gerek ne senüñ emānetüñ götürecek ḳuvvetümüz var." 140a/4-6

1.4.2.1.4.3. Soru Cümleleri

Şeyḫ Ebū Ḥafṣ-ı Ḥaddād rahmetu'llāhi ʿaleyhi ḳanḳı Ebū Ḥafṣdur? 120b/12

Mecāzī yalan keremlüler şöyle idicek pāẕişāhlar pāẕişāhı ḥaḳīḳī keremile şeyṭānıla urışanlara uçmaḳ etmegin virmeye mi, dīẕārıla, var, mezīd ḳılmaya mı faẕlıyıla? 146a/6-8

Aşağıdaki cümlelerin nesneleri soru cümleleridir.

Muṣṭafā ʿaleyhi's-selām eydür: "*İlāhī, bu maʿnīler içinde ḥikmet nedür?*" 141a/8-9

Eyitdüm: *İlāhī, ne ḳılayım kim benden ḫoşnūd olasın dünyede ve āḫiretde?* 145a/4-5

Tañrı teʿālā eydür: "*Yā Ebā Ḥanīfe, gāvuruñ yaḳının ḳoyup ırağa varmaḳ var mıdur?*" 145a/9/10

Şeyṭāna ben eyitdüm, *"yā laʿīñ, içerü ne baḳarsın, neye ditrersin?"* 145b/11-12

Tañrı teʿālā eydür: *"Yā Aḥmed, niçün aġlarsın?"* 147a/12

Eydür: *"Bunları ṭamudan çıḳarduñ daḫı ṣalıvirdüñ. Ḳanı uçmaḳ, ḳanı senüñ ḳonşulıġuñ, ḳanı dīẕār luṭfı?"* 147b/8-9

SONUÇ

Tuhfetü'l-Letâyif, Ahmet Abdülcabbaroğlu'nun Aydınoğullarından Gazi Umur Paşa'nın isteğiyle kaleme aldığı dinî-mevizevî mensur eserdir. Çalışmamız boyunca yazar, eseri/eserleri hakkında elde ettiğimiz bulguları ve *Tuhfetü'l-Letâyif*'te dikkatimizi çeken hususları şöyle sıralayabiliriz.

1. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde yapılmış iki mezuniyet tezine (*Kara, 1972; Yıldız, 1972*) kaynaklık eden adı geçen birime bağlı *Seminer kitaplığı*nda 3784/2 numarayla kayıtlı *"Kitâb-ı Tuhfe"*nin - mezuniyet tezleri üzerinden yaptığımız karşılaştırmalar sonucu- *Tuhfetü'l-Letâyif*'in diğer bir nüshası olduğunu tespit ettik.

2. Yazarı, telif tarihi ve kime sunulduğu bilinmeyen *Letâyifü'l-Kudsiyye* (*Karaatlı, 1999*) adlı eserin yazarımız Ahmet Abdülcebbâroğlu'na ait olduğunu ve *Tuhfetü'l-Letâyif* gibi Gazi Umur Paşa'ya sunulduğunu tespit ettik. (*Çetin, 2002b*).

3. *Tuhfetü'l-Letâyif*'teki "latife"lerin birçoğunun Süleymaniye Kütüphanesi, Lala İsmail Bölümünde 306 numarada kayıtlı *Tevârîh-i Şâhî fî Ehâdîs-i İlâhî* adlı yazmada yer aldığını, söz konusu yazmadan yaptığımız alıntılarla ortaya koyduk. (Giriş bölümüne bakınız. s., 14-22).

4. *Tuhfetü'l-Letâyif,* ait olduğu dönemin (14. yüzyıl Eski Anadolu Türkçesi) özellikleri çok iyi yansıtmaktadır. Eserin söz varlığından *"yada kal-"* deyimi dikkat çekicidir. "Yada" kelimesi Batı Türkçesi'nde "yaya" şeklindedir. "Mahrum kal-" anlamında kullanılmış bu deyim metnimizde bir kez geçmektedir. Bu deyim TarS.'de de tek tanıkla (o da metnimizden) yer almaktadır.

5. Eserde *"kan baha"* ve *"bayram gün"* tamlamalarının nitelenen/tamlanan ("iyelik 3. teklik şahıs") eksiz oluşu da dikkat çekicidir. Bu yapıdaki tamlamalar *Nefcül'l-Ferâdîs* ve *Miftâhü'l-Adl*'da da yer almaktadır. (bkz. giriş bölümü, s., 27). Bunun yanısıra *"tâlib ilm"* (طالبْ علم) ve *"Kayser Rûm"* (قيصرْ روم) tamlamaları da yapı bakımından dikkat çekicidir. (Bkz. s., 25-26).

6. Metnimizde üç noktalı kef (ڭ) "ñ" ve "g" ünsüzleri için karışık kullanılmıştır. Bu bağlamda üç noktalı kefe, ayırıcı bir fonksiyon yüklenmemiştir. (Bkz., s., 42-43).

7. Türkçe'de tamlanan ("iyelik 3. şahıs") ekinden sonra hâl ekleri geldiğinde şahıs eki ile hâl eki arasında bir "n" ortaya çıktığı bilinmektedir. ("çantası-n-da, evi-n-de" gibi). Fakat günümüz Türkçesinde iyelik 3. şahıs ekli kelime +sIz eki aldığında hem şahıs eki hem de bu "n" sesi düşer. "kodsuz ("posta kod+Ø+Ø+suz adres eksik demektir"). Metnimizde bu "n" sesinin +süz ekinden önce varlığını koruduğu tek örnekte tespit edilmiştir. "yābana varmaḳ ṣaḳāleti-n-süz" (177a/10). (Geniş bilgi için bkz. s., 105-109).

8. Metnimizin deyimler yönünden son derece zengin olduğunu da belirtelim. Bu zenginliğe dikkatleri çekmek için dizin bölümünde madde başı olan fiillerin son alt maddelerini ilgili fiillerle kurulan birleşik fiil ve deyimlere ayırdık.

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

[81^{b}] (1) Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm رب تمم بالخير[1]

(2) Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh. Bu kitāb tuḥfedür, żaᶜīf duᶜācı (3) Aḥmed ᶜAbdü'l-Cebbāroġlından ḫuẕāvendigār oġlı, saᶜādet anuñ yāri, (4) şehādet anuñ ġam-güsārı, saḫāvet anuñ işi, ᶜināyet anuñ işi, ᶜömri olsun (5) yüz yıldan aşa, cānlar sevdügi Umūr Paşa خلد الله دولته[2] ḥażretine. Ümīẕdür (6) kim <ḥażretine. Ümīẕdür kim> ḥażretinde maḳbūl düşüp anuñ içindegile ᶜamel (7) ḳılmaġa muvaffaḳ ola.

İlk ḳısım tevḥīd laṭīfelerin bildürür

Rivāyet ḳılurın (8) ben żaᶜīf, Aḥmedden, Aḥmed Ḳāsımdan, Ḳāsım ᶜAbdu'llāhdan, ᶜAbdu'llāh Maḥmūddan, (9) Maḥmūd ᶜAbdu'r-raḥmāndan, ᶜAbdu'r-raḥmān Mesᶜūddan, Mesᶜūd ᶜÖmerden, ᶜÖmer (10) Ṭayyibden, Ṭayyib ᶜAvfdan, ᶜAfv Ḥasandan, Ḥasan Ebū'l-Mecdden, Ebū'l-Mecd (11) İbrāhīmden, İbrāhīm Hibetü'llāhdan, Hibetü'llāh Zübeyrden, Zübeyr Naṣrdan, (12) Naṣr ᶜAvndan, ᶜAvn Ṣābitden, Ṣābit Ḥüseynden, Ḥüseyn Zeydden, Zeyd (13) Ṭāvūsdan, Ṭāvūs Ḥasandan, Ḥasan Ebū Hüreyreden, Ebū Hüreyre Muṣṭafādan, (14) Muṣṭafā ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem Cebrāyilden, Cebrāyil Mīkāyilden, Mīkāyil İsrāfīlden, (15) İsrāfīl Tañrı teᶜālādan. Tañrı teᶜālā eyitdi: "Her kim ṣıdḳıla göñülden

[82^{a}] (1) lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh dise, anuñ aġzından çıḳan sözi bir ḳuş yaradam. (2) Yitmiş kez bu dünyāca ola, ol ḳuş ululuġı. Anuñ ḳanadı ünin işitdürem (3) yidi ḳat gök firişteleriné. Bunlar bir kezden eydeler: "İlāhenā, bu ne güvidür kim bizüm (4) ḳulaġumuza gelür." Ḫiṭāb gele kim: "İy benüm firiştelerüm, ol ün fülān kişinüñ īmānı (5) ünidür. Benüm ᶜizzetüm ᶜaẓametüm ḥaḳḳıçun tesbīḥlerüñüz ṣevābından ol ḳuluma bağışlañ." (6) Firişteler yir yirin

[1] "Rabbi temmim bi'l-ḫayr": Rabbim hayırla tamamlat.

[2] Ḫallade'llāhudevletehu: "Allah onun devletini daim etsin."

ṣevāblar bağışlayalar ol mü'mine. Tañrı teʿālā buyura: "Degmeñüz (7) ne-ḳadar bağışladuġın ben yazayın nūr kāġıd üzerine." Ol tesbīḥler ṣevābın ḳudret (8) ḳalemile nitesüz yaza. Andan buyura kim: "İy firişteler, ol ḳulumı sevdüñüz mi?" Eydeler: (9) "İlāhenā, evet." Daḫı buyura kim: "Ḳuluma cevmerdlıḳ mı gösterürsiz?" Eydeler: "İlāhenā, evet." (10) Tañrı teʿālā buyura kim: "Sizden ḳulum bana ḥaḳḳıraḳdur. Anuñıçun kim düşmenlerüm (11) arasında beni birleyen oldur. Benüm arıluġuma ṭanuḳluḳ viren oldur. Cevmerdlıḳ (12) daḫı bana yaraşur kim raḥmetüm deñizleri mevc urur. İmdi siz ṭanuḳ (13) oluñ kim ben anı āzād ḳıldum ṭamudan, uçmaġı aña yurd ḳıldum. İmdi (14) iy firişterlerüm, n'ider sizüñ ʿaṭāñuzı." Firişteler eydürler: "Ḫuẕāvendā bizleri (15) anuñ yüzi ṣuyına bağışlaġıl." Laṭīfe: Resūl ʿaleyhi's-selām

[82ᵇ] (1) bu sözi tamām ḳıldı, dek ṭurdı. Ṣaḥābeler sevindiler. ʿAlī raẕiya'llāhu ʿanhu ṭurugeldi. (2) Eydür: "Yā resūla'llāh, atam anam cānı saña ḳurbān olsun, ol ḳuş ḳancaru (3) vardıġın bilmedük." Resūl eydür: "Ben ʿilmüñ şehriven, ʿAlī ol şehrüñ ḳapusıdur. (4) Yā ʿAlī, ol ḳuş uçar, ʿarşa irişince. Andan Ḥaḳ teʿālā, ʿarşda bir ulu (5) deñiz yaratmışdur aña baḥru'r-raḥme dirler, ol ḳuşa buyurur, "ol (6) deñize ṭal" diyü. Ol ḳuş daḫı ṭalar ol deñize. Andan buyurur, (7) "çıḳ, fülān maḳāma ḳon daḫı silkin." Ol ḳuş deñizden çıḳa, (8) ol maḳāma ḳona daḫı silkine. Yitmiş biñ ḳaṭre nūr ol ḳuşdan ṭama. (9) Degme bir ḳaṭresi bir firişte ola. Dizin çöküp Çalab buyruġına munṭaẓır (10) ola. Ḫiṭāb gele kim: "İy yitmiş biñ firişte, dükelüñüz bir kezden (11) ḳıyāmete degin ol lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyene duʿā ḳıluñ." (12) Anlar daḫı dizin çöküp Tañrıdan ol mü'min içün raḥmet ve dīẕār (13) isteyeler ḳıyāmete degin." Laṭīfe: Zāyid-i Nāfiʿ oġlı rivāyet (14) ḳılur Zübeyrden. Zübeyr eydür: "Resūlden işitdüm. Eyitdi: "İy ümmetüm, (15) bilüñ kim benüm dünyā içinde sizden artuḳ ġuṣṣam yoḳdur. Ol

[83ᵃ] (1) Tañrı ḥaḳḳıçun kim benüm nefsüm anuñ ḳudreti elindedür, bir gün (2) belkim bir saʿat geçmedi benüm üzerüme illā kim ben ümmetüm ġuṣṣasında olurvan. (3) Geçen gice ṣubḥa yaḳın pāẕişāhlar pāẕişāhı bana ḫiṭāb ḳıldı. (4) Eyitdi: "Yā Aḥmed, bunca ne ġuṣṣalanursın bunlaruñıçun. Eger senüñ ümmetüñise (5) benüm ḳullarumdur; senüñ dostlaruñısa, benüm

ḫazīnedārlarumdur. Eger senüñ (6) cemāᶜatüñise benüm ṭanuḳlarumdur ve bahādurlarumdur ve bilişlerümdür. Benüm ᶜizzetüm (7) ᶜaẓāmetüm ḥaḳḳıçun atalarından analarından ben Tañrı bunlara şefḳatluraḳvan. (8) Eger bunları ben sevmesedüm, kendü adum bunlaruñ dillerinde ḳomayadum. Yā Aḥmed, (9) muştuluḳ olsun kim adum dillerile çiftdür; sevgüm göñüllerile çiftdür; (10) ᶜibādetüm tenlerile çiftdür; uçmaġum bunlaruñıla çiftdür; buraġum oyluḳ-(11)-larıla çiftdür; selāmum ḳulaḳlarıla çiftdür; dizārum gözlerile çiftdür." (12) Laṭīfe: Resūl ḥażreti ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem buyurur kim: (13) "Tañrı teᶜālā benüm ümmetüme kendülerüñ atalarından analarından şefḳatluraḳdur."

[83ᵇ] (1) Anuñıçun kim ata ana, oġulı ḳızı göricek severler. Tañrı teᶜālā lā ilāhe illā (2) 'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenleri yaratmadın ve dünyāya getürmedin severdi. Nice kim Ḳur'ānda buyurur: (3) فسوف یاتی الله بقوم یحبهم ویحبونه[3] Ata ana, oġulı ḳızı (4) iki yıl veyā üç yıl oddan, ṣudan bekler; Tañrı teᶜālā müᵓmini anası (5) raḥmine düşdüginden ṣaḳlar tā öldügi güne degin bekler. Nitekim (6) Ḳur'ānda buyurur: له معقبات و من یدیه و من خلفه یحفظونه (7) من امر الله[4] Daḫı bir āyetde buyurur kim: فالله خیر حافظا وهو (8) ارحم الراحمین[5] ata ana, oġulı [ḳızı] ne-ḳadar çoḳ severse kendü adın (9) aña virmez. Eydürler: "Bizden ṭoġana kendü adumuz nite virelüm" dirler. Tañrı teᶜālā (10) lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenlere kendü ᶜaẓīm adların bağışladı. (11) Kendünüñ bir adı Müᵓmindür. Nitekim Ḳur'ānda buyurur: المؤمن المهیمن[6] Müᶜmine (12) kim tevḥīd kelīmesin eydür, müᵓmin adın bağışladı. Nice-kim Ḳur'ānda buyurur: (13) قد افلح المؤمنون[7] Tañrı teᶜālānuñ bir adı daḫı Şehīddür. Nitekim Ḳur'ānda

[84ᵃ] (1) buyurur: والله شهید علی ما تعملون[8] Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (2) diyenlere anı daḫı bağışladı. Nitekim Ḳur'ānda buyurur: وکذالك جعلناکم امة وسطا (3) لتکونوا شهداء علی الناس[9] Tañrı teᶜālānuñ bir adı daḫı Şākirdür. (4) Nitekim Ḳur'ān

---

[3] "Allah, sevdiği ve onların da onu sevdiği bir millet getirir." 5-Maide sûresi, 54.
[4] "Ardında ve önünde insanoğlunu takip edenler vardır; Allah'ın emriyle onu gözetirler" 13-Ra'd sûresi, 11.
[5] "Ama Allah en iyi koruyandır, O merhametlilerin merhametlisidir." 12-Yusuf sûresi, 64.
[6] "Güvenlik veren, görüp gözeten(dir)." 59-Haşr sûresi, 23.
[7] "Müminler saadete ermişlerdir." 23-Mü'minûn sûresi, 1.
[8] "Allah yaptıklarınızı görüp dur(andır)." 3-Al-i İmrân sûresi, 98.
[9] "Böylece sizi insanlara şahit ve örnek olmanız için tam ortada bulunan bir ümmet kıldık." 2-Bakara sûresi, 143.

içinde buyurur: والله شكور حليم[10] Daḫı bir āyetde buyurur: (5) وكان الله شاكرا عليما[11] Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenlere (6) ol adı daḫı bağışladı. Nitekim Ḳur'ān içinde buyurur: وسنجزى الشاكرين[12] (7) Tanῑgrı teᶜālānuñ bir adı daḫı Şekūrdur. Nitekim Ḳur'ān içinde buyurur: ان ربنا لغفور شكور[13] Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyen müᵓminlere (9) anı daḫı bağışladı. Nitekim Ḳur'ān içinde buyurur: وقليل من عبادى الشكور[14] (10) Tanῑgrı teᶜālānuñ bir adı daḫı Aᶜlādur. Nitekim Ḳur'ān içinde buyurur. سبح اسم ربك الاعلى[15] Ol adı daḫı lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyen müᵓminlere (12) bağışladı. Nitekim Ḳur'ānda ḫaber virür: ولاتهنوا ولاتحزنوا وانتم الاعلون[16] (13) Tanῑgrı teᶜālānuñ bir adı daḫı Vāḥiddür. Nitekim Ḳur'ān içinde buyurur: فالهكم اله واحد[17]

[84ᵇ] (1) Faẕlıla ve ᶜināyetile ol adın ḍaḫı bağışladı. Nitekim Ḳur'ānda buyurur: وان (2) هذه امتكم امة واحدة[18] Tanῑgrı teᶜālānuñ bir adı daḫı Aḥaddur. (3) Nitekim Ḳur'ān içinde ḫaber virdi: قل هو الله احد[19] Ol adın daḫı keremi (4) birle lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyen müᵓminlere bağışladı. Nitekim (5) Ḳur'ān içinde ḫaber virdi. وما لاحد منكم[20] او جاء احد[21] Tanῑgrı teᶜālānuñ (6) bir adı daḫı Ḫayrdur. Nitekim Ḳur'ān içinde ḫaber virdi: والله خير الرازقين[22] (7) Ol adın daḫı lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyen müᵓminlere bağışladı. (8) Nice-kim Ḳur'ān içinde ḫaber virdi: كنتم خير امة اخرجت للناس[23] (9) Ẕīhῑ ᶜināyet, ẕīhῑ faẕl, ẕīhῑ kerem! Bir avuç ṭoprağı şol deñlü (10) ḳaldura kim kendü adın aña bağışlaya. Toprak ol ḳutsuzuñ başına kim ol (11) pāẕişāh dergāhında kendüzin ṭoprak eylemeye. Resūle, Tanῑgrı teᶜālā ḫaber virür, (12) eydür: "Yā Muḥammed, hῑç bilür misin

---

[10] "Allah, şükrün karşılığını verendir; Halîm'dir." 64-Tegâbün sûresi, 17. Ayetteki شكور yazmada شاكر şeklindedir. Bu ayet, 7. satırdaki "şekūr" isminin delili olarak zikredilmeliydi.
[11] "Allah şükrün karşılığını verir ve bilir." 4-Nisa sûresi, 147.
[12] "Şükredenlerin mükâfatını vereceğiz." 3-Al-i İmran sûresi, 145.
[13] "Doğrusu Rabbimiz bağışlayandır, şükrün karşılığını verendir." 35-Fatır sûresi, 34.
[14] "Kullarımdan şükredenler pek azdır." 34-Sebe' sûresi, 13.
[15] "Ey insan! Yüce Rabbinin adını tesbih et." 87-A'la sûresi, 1.
[16] "Gevşemeyin, üzülmeyin, mutlaka siz en üstünsünüzdür." 3-Al-i İmrân sûresi, 139.
[17] "Sizin Tanrınız tek bir Tanrı'dır." 22-Hac sûresi, 34. Ayetteki فالهكم yazmada والهكم şeklindedir.
[18] "Şüphesiz bu müslümanlık, bir tek din olarak sizin dininizdir." 33-Ahzab sûresi, 52.
[19] "Ey Muhammed! De ki O Allah bir tektir." 112-İhlas sûresi, 1.
[20] "Biri için değil" 92-Leyl sûresi, 19.
[21] "Eğer biriniz gelmişseniz." 4-Nisa sûresi, 43; 5-Maide sûresi, 6.
[22] "Allah, rızık verenlerin en iyisidir." 62-Cuma sûresi, 11.
[23] "Siz, insanlar için ortaya çıkarılan hayırlı bir ümmetsiniz." 3-Al-i İmran sûresi, 110.

kim ben saña niçün buyurdum kim, ᶜarşum (13) üzerine başmaġuñ geyü çıḳ kim senüñ başmaġuñ ṭopraḳı bereketi bizüm ᶜarşumuza

[85ᵃ] (1) degsün." Resūl eydür: "İlāhī, bilmezin, buyur bileyin." Eydür: "İy benüm dostum, (2) şol ḳadar durduñ namāz içinde ayaḳlaruñ üzerine kim ben Tañrı ᶜaẓametümile (3) sen ḥabībden utandum. Viribidüm Cebrāᵓili yüz biñ raḥmet firişte-(4)-sile, senden ᶜöẕr dileyü. Anca ḳoduñ mübārek yüzüñ bizüm ḥażretümüzde (5) ṭopraġa kim, başmaġuñ ṭopraġın ᶜarşumuz gözine tūtiyā ḳılduḳ." والله الموفق[24] (6) Laṭīfe: Tañrı teᶜālā ḫaber virür resūle, eydür: "İy benüm (7) resūlüm, gökleri[25] yaratmadın yirleri yaratmadın, uçmaḳ ve ṭamu yaratmadın yidi yüz biñ (8) yıl ilerü ᶜarşa ben tañrılıḳ ḳıldum. ᶜArş daḫı baña ḳulluḳ ḳılurdı. ᶜArşı (9) yaratmadın yidi yüz biñ yıl daḫı ilerürek sen resūle ben ṣalavāt getürürdüm. (10) Yidi yüz biñ yıldan ṣoñra ᶜarşı yaratdum. ᶜArş daḫı yidi yüz biñ yıl (11) benüm buyruġumıla beni birledi ve saña ṣalavāt getürdi. Andan ᶜarşa eyitdüm: (12) "Yā ᶜarş, ne dilersin benden dile." ᶜArş eyitdi: "İlāhī, sen buyurduñ kim (13) benüm bir dostum var anuñ adı Muḥammeddür, dilerven kim yaradam." İmdi

[85ᵇ] (1) aña bir ev düzeyin ḳoşayın kim, ol ḥabīb varlıḳ ṭonın geyicek (2) durası yir ḥāżır olsun. Yidi ḳat gök ol ḥabīb evinüñ saḳfı (3) olsun, yılduzlar bezegi olsun." Nitekim Ḳur'ān içinde ḫaber virdi: (4) وجعلنا السماء سقفا محفوظا[26] * انا زينا السماء الدنيا بزينة (5) الكواكب[27] Yidi ḳat yir ol evüñ döşegi olsun. Nitekim Ḳur'ān içinde (6) buyurur: الم نجعل الارض مهادا[28] Laṭīf laṭīf çemenler çayırlar (7) ol evüñ ḳālisi olsun. Nitekim Ḳur'ān içinde buyurur: * متاعا لكم ولانعامكم (8) وحدائق غلبا * وفاكهة وابا[29] Bulıtlar ol evüñ (9) ferrāşı olsun. Nitekim Ḳur'ān içinde buyurdı: وانزلنا من المعصرات (10) ماء ثجاجا[30] * وارسلنا الرياح لواقح[31] Ṭaġlar ol evüñ dīvārı (11) olsun,

---

[24] "Va'llāhu'l-muvaffiḳ": Allah muvaffak eden, başarı kazandırandır.

[25] "gökleri" kelimesinin bulunduğu yer hasar gördüğünden, kelime sayfa kenarına yeniden yazılmıştır. Yanında okunamayan bir kelime daha bulunmaktadır. Fakat satırda çıkıntı veya eksiklik yoktur.

[26] "Göğü karışıklıktan korunmuş bir tavan kıldık." 21-Enbiya sûresi, 32

[27] "Şüphesiz Biz, yakın göğü bir süsle, yıldızlarla süsledik." 37-Saffat sûresi, 6.

[28] "Biz yeryüzünü bir beşik kılmadık mı?" 78-Nebe' sûresi, 6.

[29] "Ve bahçelerde koca koca ağaçlı meyveler ve çayırlar bitirmekteyiz. Bunlar sizin ve hayvanlarınız için geçimliktir." 80-Abese sûresi, 30-32.

[30] "Yoğunlaşmış bulutlardan bol yağmur yağdırdık." 78-Nebe' sûresi, 14.

[31] "Rüzgârları aşılayıcı olarak gönderdik." 15-Hicr sûresi, 22.

niçeme saḳfe ulaşmassa. Nitekim Ḳur'ān içinde buyurdı: والجبال (12) اوتادا[32] Ay ol evüñ boyacısı olsun. Güñeş ol evüñ çırāġı (13) olsun. Nitekim Ḳur'ān içinde buyurdı: وجعل فيها سراجا وقمرا منيرا[33]

[86ᵃ] (1) Daḫı bir āyetde buyurdı: هو الذى جعل الشمش ضياء والقمر (2) نورا وقدره منازل[34] Gice ol evüñ perdesi olsun, gündüz ḳapusı (3) olsun. Nitekim Ḳur'ān içinde buyurdı: وجعلنا الليل لباسا (4) وجعلنا النهار معاشا[35] Kaᶜbe ol evüñ göbegi olsun. (5) Eyü ḫāṣaḳī ḳullaruñ günde biş kez yönleri ol Kaᶜbeden yaña olsun. (6) Ol Kaᶜbe ḥabībüñ ṭuraġı olsun. Kim ne yirse ol evde, ḥabībümüñ (7) ṣadaḳası olsun. Uçmaḳ anı yigleyenlerüñ evi olsun. Ṭamu anı (8) sevmeyenlerüñ yurdı olsun. Ben anuñ, ol benüm didüñ, ilāhī." Tañgrı eydür: (9) "Yā ᶜarş, didüm." ᶜArş eydür: "İlāhī, daḫı buyurduñ: "Aña ben miᶜrāc ḫilᶜatin (10) viriserin." Tañgrı teᶜālā eydür: "Didüm." ᶜArş eydür: "İlāhī, dilegüm oldur kim (11) anuñ gibi dosta buyurasın kim başmaġı tozıyıla benüm yüzümi başa (12) kim anuñ ayaġınuñ ṭopraġı bereketi dege." Allāhu ekber! Zīhī ᶜaẓamet resūlüñ. (13) Zīhī saᶜādet ol ḳuluñ kim anuñ sevgüsinde tamām bulına. İmdi

[86ᵇ] (1) şol ululuġı resūl dergāhda alçaḳlıġıla buldı. Her müᵓmin tekebbürlügi (2) kendüden gidere ve eyde kim: "Benüm ilküm bir ḳaṭre murdār ṣudur. İki kerre (3) bevl yolından geçdüm. Ṭurduġumlayın içüm ṭaşum ṭolu ᶜayb. Ṣoñum (4) bir avuç ṭoprak, ṭaşlar ve ṭopraḳlar arasında yavu varası, unudılası. Ben (5) ḳandan baña ululuḳ ḳandan" diyüp ᶜibādeti pīşe eylenürse ḳamular (6) unudulıcaḳ, ol añıla. Ḳamular ᶜaẕāb içinde olıcak, ol rāḥatda (7) ola. Girü varalum sözümüz üzerine. Ata ana, oġula ḳıza yiyesi (8) virürler daḫı kendüler bile yirler. Tañgrı teᶜālā yiyesi yaradur, andan (9) ḳulına yidürür, kendü yimekden münezzehdür. Nice kim Ḳur'ān içinde buyurur: وهو (10) يطعم ولايطعَم[36] Ata ana, oġulı ḳızı uyudur kendüler daḫı (11) bile uyurlar. Tañgrı teᶜālā müᵓmine uyḳu bağışlar, anı uyudur,

---

[32] "Dağları da (onun için) birer direk (kılmadık mı?) 78-Nebe' sûresi, 7.
[33] "Orada ışık saçan güneş ve aydınlatan ay'ı yarattı." 35-Furkan sûresi, 61.
[34] "Güneşi ışıklı ve ayı nurlu yapan, aya konak yerleri düzenleyen odur." 10-Yunus sûresi, 5. Ayetteki هو, yazmada وهو şeklindedir.
[35] "Geceyi bir örtü yaptık; gündüzü geçimi sağlama vakti kıldık." 78-Nebe' sûresi, 10-11.
[36] "O, beslenmeyip besleyendir." 6-Enam sûresi, 14.

kendü (12) uyımaz, anı bekler. Nitekim Ḳur'ān içinde buyurur: لا تأخذه سنة (13) ولانوم[37] Ata ana, oġula ḳıza sermāye virür. İllā ol sermāyeyi

[87a] ḥarāmīden bekleyümez. Tanrı teᶜālā müᵓmine elest ᶜāleminde īman (2) sermāyesin bağışladı. Andan ölüm vaḳtinde faẕl ḳılur, şeyṭān mekrinden (3) saḳlar. Nice-kim Ḳur'ān içinde buyurdı: يثبت الله الذين آمنوا بالقول الثابت (4) فى الحيات الدنيا وفى الاخرة [38] Ata ana, az incindüklerinden oġuldan (5) ḳızdan yüz çevürürler. Oġul ḳız, şefāᶜat ḳılıcılar dutınurlar, bizi dileyü-(6-virüñ diyü. Bunca yalvarmağıla yā suçların bağışlar[lar] yā bağışlamazlar. (7) Tanrı teᶜālā müᵓmini yaratdı bir ḳaṭre murdār sudan, bunca (8) yıl faẕlıla bisledi. Ol, niᶜmetler yiyüṭururken Tañrıya (9) ᶜāṣī olur. Şol, dükeli suçın görür, örter. Daḫı buyurur kim: (10) "İy ḳulum, ṭap olsa ola-mı daḫı uṣanmaduñ-mı daḫı üşenesi (11) olmaduñ-mı daḫı barışıḳ eylemege heves olmaduñ-mı? Gel imdi barışalum. (12) Sen beni ağırla, ben seni. Senüñ ağırladuġuñ yavuz işüñe peşmān (13) olmaḳ olsun. Ben seni ağırladuġum şol olsun kim günāhuñı yüzüñe

[87b] (1) getürmeyem, azuñı çoḳa dutam, uçmaġı saña yurt ḳılam, dīẕārıla, var, mezīd (2) ḳılam." Nite-kim Ḳur'ān içinde buyurdı: والذين اذا فعلوا فاحشة (3) او ظلموا انفسهم ذكروا الله فاستغفروا لذنوبهم (4) ومن يغفر الذنوب الا الله ولم يصروا على مافعلوا وهم يعلمون* (5) اولئك جزاؤهم مغفرة من ربهم وجنات تجرى من تحتها الانهار[39] el-āyet. Ata ana, oġulı ḳızı diriken severler. (7) Öldüginden ṣoñra tizcek uṣanurlar. Kim eydür: "Ölinüñ ᶜaybı (8) çoḳdur. Götürüñ ṭopraġa ḳoyuñ." Kimisi eydür: "Yiyidi." Kimisi eydür: "Tīz (9) iledüñ." Şunuñ gibi ḥālet içinde kim ḳamu dostlar yüz dönderüp (10) müᵓmini maġbūn, maḥrūm, ḳarañu sin içinde ṭopraġa ısmarlayalar. Ḥaḳ teᶜālā (11) buyura kim: "İy beni dünyede birleyen ḳulum, iy beni görmedin arılıġuma (12) ṭanuḳluḳ viren ḳulum, seni yaluñuz mı ḳodılar. Benüm ᶜizzetüm ḥaḳḳıçun (13) hīç ġuṣṣalanmağıl. Dünyādan ayrılduñısa uş āḫīret, dünyā aydın-

[37] "Onu uyuklama ve uyku tutmaz." 2-Bakara sûresi, 255.
[38] "Allah inananları, dünya hayatında ve ahirette sağlam bir söz üzerinde tutar." 14-İbrahim sûresi, 27.
[39] "Onlar fena bir şey yaptıklarında veya kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı anarlar, günahlarının bağışlanmasını dilerler. Günahları Allah'tan başka bağışlayan kim vardır? Onlar, yaptıklarında bile bile direnmezler. Onların hareketlerinin karşılığı Rablerinden bağışlanma ve altlarından ırmaklar akan cennetlerdir." 3-Al-i İmran sûresi, 135-136. Ayetin giriş kısmı yazmada, ...والذين امنوا اذا فعلوا şeklindedir.

[88ª] (1) <aydın>lığından ayrılduñısa uş benüm nūrum. Eger döşek isterseñ (2) uş ḥulle. Eger bāġ bāġçe isterseñ uş uçmaḳ. Eger binid isterseñ (3) uş Burāḳ. Eger yār isterseñ ben Tañrı saña yār ḳıyāmete degin." (4) **Laṭīfe:** Resūl ḥażreti miʿrāc gicesi Tañrı teʿālādan armaġan (5) diledi ümmetiçün. Ḫiṭāb geldi kim: "İy Muḥammed, sen peyġāmberler serveri, (6) ümmetüñ daḫı ümmetler serveri. Bir armaġan ilet anlara kim hīç ümmet (7) görmemiş olsun." Eydür: "İlāhī, bağışlarsañ iltivirem." Ḫiṭāb geldi kim: (8) "Armaġan oldur kim lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh'ı çoḳ diyeler. (9) Hīç üşenmeyeler kim ḥūriler gökcekligi lā ilāhe illā'llāh nūrındandur. (10) Uçmaḳ ḳapusın açan lā ilāhe illā'llāhdur. Burāḳı eşkün ve yavaş ḳılıviren (11) lā ilāhe illā'llāhdur. Yitmiş biñ perdeʾi gideren lā ilāhe illā'llāhdur. (12) Müʾmin gözine dīẕār görmege nūr viren lā ilāhe illā'llāh bereketidür. (13) Ṭamuyı ʿāciz eyleyüp müʾminden ḳaçuran lā ilāhe illā'llāhdur.

[88ᵇ] (1) Bir eylügine müʾminüñ yitmiş biñ ṣevāb yazduran lā ilāhe illā'llāhdur. (2) Ṭamunuñ degme bir gözin bir gül ve bir reyḥān ḳılıviren, müʾmine selām (3) ḳılduran lā ilāhe illā'llāhdur. Ḳamu eyü ʿamel ve ḳullara ḳulavuz olup (4) ḥażretümüze getüren ol yaramaz ġafletlü ṭāʿati bize yaradup geçüren (5) lā ilāhe illā'llāhdur. Ben Tañrıyı ḳulumdan rāżī ḳılan lā ilāhe illā'llāh-(6)-dur. Beni ḳulumıla barışduran lā ilāhe illā'llāhdur. Dünyede ḳılıçdan (7) āḫiretde ʿaẕābda ḳurtaran lā ilāhe illā'llāhdur." Resūl ʿaleyhi's-selām eydür: "Bu luṭfları[40] (8) işidicek cānum sevindi. Eyitdüm, "ilāhī, şād oldum. İlteyüm bu armaġanı (9) ümmetüme." Eyitdi: "Yā benüm ḥabībüm, benüm ʿizzetüm ḥaḳḳıçun yüz yıl biregü (10) lā ilāhe illā'llāh dise, ḳabūl olmaz, tā eyitmeyince Muḥammed resūlu'llāh." (11) Zihī devlet ol ḳuluñ yoldaşıdur [kim] lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diye (12) dilile, didügine inana göñlile, güci yitdükce ʿamel ḳıla tenile. (13) **Laṭīfe:** Resūl ḥażreti ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem bir gice

[89ª] (1) şol ḳadar aġladı kim, göz yaşından secde eyledügi yirüñ (2) ṭoprāġı balçıḳ oldı. Gökler firişteleri bir kezden resūli esirgeyüp (3) zār zār iñlediler.

---

[40] Yz. "luftları."

Gözlerinden yaş yirine ḳan aḳıtdılar. Fāṭıma (4) raẕiya'llāhu ʿanhā resūlüñ aġladuġın zārılıġın işitdi. Şol ḳadar (5) iñledi kim uçmaḳ içinde nice ḥūri varısa Fāṭımayıla bile iñlediler. (6) ʿArş daḫı ditredi, yirler deprendi, ṭaġlar ḥarekete geldi. Tañrı teʿālā (7) buyurur kim: "İy ḥūriler, size ne geldi kim böyle iñledüñüz. İy ʿarş, (8) saña daḫı ne geldi kim ditrersin." Yirlere, taġlara ḫiṭāb geldi kim (9) neden ötrü deprenürsiz. Ḥūriler, ʿarş, kürsī ve gökler eyitdiler: "İy bizi (10) yaradan Kerīm, ḥabībüñ iñiler, anuñ arı nesli, āḫiret melikesi (11) Fāṭıma iñiler. Biz daḫı bunlara muvāfaḳat ḳılduḳ." Ḫiṭāb geldi kim: (12) "Key işledüñüz kim benüm ḫāṣaḳīlerüme muvāfaḳat ḳılduñuz." (13) Resūl bizümiçün aġlar, Fāṭıma bizümiçün aġlar; biz kendümüz içün

[89ᵇ] (1) aġlamazuz. ʿArş ve kürsī, levḥ ve ḳalem, uçmaḳ ve ṭamu, gökler (2) ve yirler, deñizler ve balıḳlar, cinniler ve firişteler bizleri esirgerler; (3) biz kendümüzi esirgemezüz. Ḥaḳ oldur kim her dem şol sarāyları (4) ḫarāb ḳılıcı, şol dirnekler ṭaġıdıcı, şol ṭıfıllar öksüz ḳoyucı, (5) nāzenīn mestüre ḫātūnları ṭul ḳoyucı, şol ṭatlu yārenleri biri birinden (6) ayırıcı, şol nerges gibi gözleri soġulducı, şol tāze yüzleri ṣoldurucı, (7) şol ḫūb boyları iki ḳat ḳılup ṭoprāḳlar esīrin ḳılıcı, şol (8) uzun saçları döküci, şol nāzük derileri yırtıcı, şol ʿizzet (9) ṭonın alup ḫorlıḳ göñlegin geyürici, ḳara ṭoprāḳlar ṭaşlar içinde (10) yılanlara çayanlara nāzük gövdeleri yiygü ḳılıcı, esirgemez, ḥürmet eylemez, (11) mühlet virmez ölümi añavuz, iñleyevüz. Kendü nefsümüzi esirgeyüp (12) ḫalvetlerde gözlerümüzden yaş aḳıdavuz. Kendüzümüz içün biz aġlamayıcaḳ ayruḳlar (13) aġladuġı bizüm içün hīç aṣṣısı yoḳ. Āh ol ṣoñ ḥālet ḳarşusından.

[90ᵃ] (1) Āh ölüm acısından. Āh melekü'l-mevt ḥarbesi ḳorḳusından. Āh ʿamel (2) azlıġı ḳorḳusından. Āh ol yiñsüz ṭon geymek ḳorḳusından. Āh ol (3) eyersüz ata binmek ḳorḳusından. Āh ol derecesüz bacasuz çırāġsuz (4) döşeksüz münissüz ḳarañu ev ḳorḳusından. Āh Münker ve Nekīr ḳorḳusından. (5) İlāhī, biz miskīnleri ol ġarībılıḳda sen esirgegil. ʿİnāyetüñile (6) ol ḥāletde bizüm elümüzi sen ṭutġıl, īmānumuzı bize sen siñirü (7) bağışlaġıl, yā ilāhe'l-ʿālemīn. Girü varalum sözümüz üzerine. Resūle (8) ol aġlamaḳlıḳ içinde ḫiṭāb geldi kim: "Yā Muḥammed, ne yavlaḳ zārılıḳ (9) ḳılursın. Eger aġladuġuñ uçmaḳ

hevesinden ve sevgüsinden ise (10) uçmaḳı ben senüñiçün ve seni sevenler içün düzdüm. Eger ṭamu ḳorḳusından (11) aġlarsañ ṭamuya senüñ gövdeñ ḥarāmdur. Eger benüm dīẕārum (12) ʿışḳından aġlarsañ ol daḫı senüñ naṣībüñdür." Resūl ʿaleyhi's-selām (13) eydür: "İy Kerīm, uçmaḳdan ve ṭamudan senüñ sevgüñ beni fāriġ

[90^{b}] (1) ḳılıpdur, dīẕāruñ niʿmeti daḫı baña ümmetümile olıcaḳ siñer. İlāhī, aġladuġum (2) bir avuç żaʿīf ümmetümiçündür. Bunlaruñ żaʿīf gövdeleri ṭamu ḫışmına (3) nicesi ḳatlana." Ḫiṭāb geldi kim:"İy Muḥammed, lā ilāhe illā'llāh Muḥammed (4) resūlu'llāh çuḳalın ben bunlara geyürüp dururın. Ṭamunuñ ne zehresi (5) vardur bunlaruñ gövdelerine ḳoyası. Benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun degme (6) gözin ṭamunuñ bir gül ve bir reyḥān ḳılam kim lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu (7) 'llāh diyenlere selām ḳıla. Ṭamudan geçince ol gül ol reyḥān ḳoḳusı (8) müʾmine gelüdura." Muṣṭafā sevindi, eyitdi: "Benüm ümmetüme muştuluḳ kim (9) az ʿamelile çoḳ luṭfa çoḳ niʿmete irişiserlerdür. Eksüksüz eyitsünler (10) lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh." Tanĝrı teʿālā Cebrāyile eydür: "Yā Cebrāʾil, (11) ḥabībüm kāfirler elinden üşendi, incindi. Ḥarāmda oturmışdur, (12) göñli yavuz. Bir mūnis ister daḫı bir ḫalvet yir kim kendü derdin eyde. Uçmaḳdan (13) Muṣṭafānuñ Burāḳın al, yidinci ḳat gökden yitmiş biñ ṭabaḳ dürr ü cevher

[91^{a}] (1) alġıl. Ṭabaḳları birer firiştelere vir. Yidi biñ kez biñ uçmaḳ sündüsinden, (2) istebraḳından alġıl. Daḫı yitmiş ḫulle alġıl. Nūrdan daḫı bir tāc alġıl, (3) yidi küngürelü. Andan varuñ, benden ḥabībüme selām degürüñ. Ol firişteler (4) dükeli elin ayaġın öpsünler; ol ṭabaḳları üzerine saçu ḳılsunlar. Andan ol (5) yitmiş ḫulleʾi geysün, tācı başına ursun, Burāḳa binsün, ilk Mescid-i (6) Aḳṣāya gelsün. Andan ʿarşumuzdan ilet. Yüz biñ yıllıḳ yol yuḳaru çıḳsun. (7) Yollarda gökler firişteleri ḳarşulasunlar. Her bir firişte elin öpüp saçu (8) ḳılsunlar. Ol sündüs ve istebraḳ bizlerin atı ayaġı altına döşe kim (9) ḥabībüm Allāh diyüp sündüs üzerine eşe." Cebrāyil ʿaleyhi's-selām Tanĝrı teʿālānuñ buyruġın (10) yirine getürdi. Resūl sevinü durugeldi. Burāḳa yaḳın geldi binmege. Cebrāyil ʿaleyhi's-selām (11) yügürü geldi. Eyerüñ ġāşiyesin götürdi daḫı eyitdi: الحمد لله

رب العالمين[41] (12) Resūl ḥażreti ᶜaleyhi's-selām eydür: "Yā Cebrāyil, ne gördüñ kim ḳatı şükr eyledüñ." Eydür: (13) "Yā resūla'llāh, yigirmi biñ yıldı kim Tañrımdan bir dilek dilerdüm. Tañrım fażlıla

[91b] anı bāña bugün rūzi ḳıldı. Anuñıçun şükr ḳıldum." Resūl ᶜaleyhi's-selām eydür: "Yā Cebrāyil (2) ol ḥācet kim dilerdüñ ne ḥācetidi." Eydür: "Yā resūla'llāh, Tañrı teᶜālā (3) senüñ ᶜaẓametüñden muḳarreblere ḫaber virürdi. Şol ḳadar ögdi seni kim dükeli (4) muḳarrebler saña ᶜāşıḳ oldılar. Andan ben eyitdüm: İlāhī, anuñ ġāşiyedār-(5)-lıġın bāña rūzi ḳılġıl. Ol gice Tañrı teᶜālā duᶜāmı müstecāb ḳıldı. Anuñıçun (6) şükr ḳıldum." Zihī resūl kim, Cebrāyil gibi firişte anuñ ġāşiyesin (7) götürmegi yigirmi biñ yıl dile[dü]ginden ṣoñra buldı. Zihī saᶜādet anuñ kim (8) anuñ ümmetinden olubile. Resūl ḥażreti ᶜaleyhi's-selām Burāḳa adup binesi vaḳtin (9) yine binmedi. Ḫiṭāb geldi kim: "İy kerīm peyġamber binseñe, ivseñene, (10) ḳuşansañana. Biz saña müştāḳuz, sen bize müştāḳ olmaduñ-mı?" Resūl (11) eydür: "İlāhī, şükrāne buyur bineyim." Eydür: "İy benüm ḥabībüm, lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (12) diyenleri, saña güçleri yitdükce uyanları ḳorḳutmayam, susatmayam, ḳamulardan (13) yüz yıl ilerü uçmaġa givürem. Perdeᵓi götürem, dīẕārum gösterem. Sen Burāḳa bin."

[92a] Resūl ḥażreti ḥücresine girdi. Dişi kesegin kim kāfirler aġzıra urduḳları (2) vaḳtin şındıyıdı, resūl ḥażreti anı gizlerdi, avcına aldı, girü çıḳdı. (3) Daḫı Burāḳa binmedin ḫiṭāb geldi kim: "İy benüm ḥabībüm, avcuñdaġı nedür?" (4) Eydür: "İlāhī, sen yigrek bilürsin." Tañrı teᶜālā eydür: "İy benüm ḥabībüm, ben (5) bilürin. İllā sen söyledügüñ bāña ḫoş gelür." Resūl eydür: "İlāhī, avcumdaġı (6) dişüm pāresidür. Senüñ ḥażretüñe getürem kim ḳulllaruñdan saña şikāyet ḳılam." (7) Tañrı teᶜālā eydür: "İy benüm ḥabībüm, eger sen ḳullarumdan bāña şikāyet ḳılursañ (8) ben-daḫı ümmetüñden saña şikāyet ḳılısarvan." Resūl ḥażreti bu sözi (9) işidicek dipdiñsüz oldı. Tañrı teᶜālā ḫiṭāb ḳıldı, eyitdi: "Yā Aḥmed, (10) gelgil, ṣulḥ ḳılalum. Sen ḳullardan bāña şikāyet ḳılma, ben daḫı ümmetüñden saña şikāyet (11) ḳılmayayın. Bunlara sen dünyāda ᶜaẕāb dilemegil, ben-daḫı ümmetüñe āḫiretde (12)

[41] "Hamd, alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur." 1-Fatiha sûresi, 2; 40-Mü'min, 65.

ʿaẕāb ḳılmayayın." Resūl ḥażreti eydür: "İlāhī, rāżī oldum, rāżī oldum. (13) İllā benüm bu sözlerde bir müşkilüm oldı." Tanḡrı teʿālā eydür: "Ṣor, eydivireyin."

[92b] Resūl eydür: "İlāhī, kāfirden ne eyü ʿamel gelür yā bunlar ne işde olurlar kim (2) sen pāẕişāhlar pāẕişāhı, ben ḳul, bunlardan şikāyet ḳılduġum dilemezsin." (3) Tanḡrı teʿālā buyurdı kim: "İy benüm ḥabībüm, bunlardan ben bī-zārın. İllā (4) sen raḥmet peyġamberisin. Revā görmezin kim bunlaruñ gibi murdārlardan (5) ötrü sen ayruḳsıyasın." Bu laṭīfe şuña beñzer kim Ḥaḳ teʿālā Mūsā (6) peyġambere ḫiṭāb ḳıldı kim: "Var, azmış kendüzin yavı ḳulmış Firʿavnı ögütle. (7) Eyit: "Sen ḳulluġuñ unutduñısa biz tanḡrılıġımuz unıtmazuz. Bize unutmaḳlıḳ (8) revā degül. Saña hevā ve şehvet ġālib olup seni azdurdılar. Ben Tanḡrı senüñ (9) güstāḫlıġuña baḳup seni yaḳmadum. Ne-ḳadar sen edebsüzlik ḳılursın biz senüñ (10) başuñ aġrıtmaduḳ. İmdi ḳocalduñ, ölümüñ yaḳın geldi. Edebsüzligi ve güstāḫ-(11)-lıġı ḳo ve özüñi ḫīreye [urmaḳdan] geç, yavuz işlerüñe peşīmān ol, beni birle. Benüm ʿizzetüm (12) ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun dört yüz yıl daḫı saña pāẕişāhlıġıla dünyāda (13) ʿömür bağışlayayın. Ol dört yüz yıllıḳ küfrüñi yüzüñe vurmayayın." İşbu

[93a] (1) luṭflardan ṣoñra Mūsāya eydür: "Yā Mūsā, ol Firʿavna olmasun-kim ḳatı (2) söyleyesin, yumşaḳ söylegil." Mūsā ʿaleyhi's-selām ḥayrān oldı. (3) Eydür: "İlāhī, ne yumşaḳ söze lāyıḳdur, ol melʿūn. Tanḡrı teʿālā buyurur kim: "Yā Mūsā, (4) ben Firʿav[n]dan bī-zārven. İllā sen Kelīmsin, şefāʿatlü ulu peyġambersin. (5) Ben revā görmezin kim anuñ gibi murdārdan ötrü sen ayruḳsıyasın." (6) Muḥammed-i Muṣṭafā ʿaleyhi's-selām buyurur: "Firʿavna kim dört yüz yıl "Tanḡrınuñ (7) ortaġıvan" didi luṭfı şoldur; ʿaşiye kim işine peşīmān ola ve tevbeye (8) gelüp anuñ dergāhında yüzin ṭopraġa ḳoya, gör kim faẓlı ʿināyeti nice (9) ola." Girü gelelüm söz üzerine. Muṣṭafā bindi Burāḳa. Yitmiş ḥulle egninde, (10) nūr tāc başında, istebraḳ ve sündüs bizler üzerine eşer. Cebrāyil ġāşiye-(11)-sin götürür öñince yiler. Mīkāyil saġ yanında gider, yitmiş biñ firişteyile; (12) İsrāfīl şolında gider yitmiş biñ firişteyile; ʿAzrāyil ardında yitmiş biñ (13) firişteyile; kerrūbīler öñinde. Dirler kim: "Budur ʿālem nūrı. Budur mürseller üründüsi.

[93b] (1) Budur ḳıyāmet şemʿi. Budur ümmet ümīẕi. Budur şefāʿat maḳāmınuñ (2) meliki. Budur livāʾu'l-ḥamd begi. Budur Kevṯer ḥavżınuñ issi. Budur iki ḳıblenüñ imāmı. (3) Budur iki ḥarem sulṭānı. Budur menber-i aʿlā issi. Budur İbrahīmü'l-Ḫalīl ciger-güşesi. (4) Budur yüz biñ yigirmi dört biñ peyġamberüñ serveri, ʿālem faḫrı Muḥammed-i ʿArabī" (5) Allāhumme ṣallī ʿaleyh. Dünyā yüzinde ol gice ne perī ḳaldı ne can-āverler ve ne (6) nebāt ḳaldı ve ne aġaç ve ne ṭaş ḳaldı ve ne ṭaġ. Dükelisi Tañrı teʿālādan (7) destūr dilediler, resūlüñ mübārek yüzin görmege geldiler. Yidi ḳat gök firişte-(8)-lerine destūr oldı. Dükeli bölük bölük resūli ḳarşuladılar. Rikābın ve ayaġın (9) öpdiler. Yüz biñ yigirmi dört biñ peyġamberler cānları bir kezden resūli ḳarşu-(10)-ladılar. Resūle duʿā ḳıldılar, saçu ṣaçdılar. Beyte'l-Maḳdise degin şöyle geldiler. (11) Resūl ḥażreti ʿaleyhi's-selām mescid ḳapusında ṭurdı. Peyġamberlere tekellüf ḳıldı, eyitdi: (12) "Siz benden pīş-ḳademsiz, ilerü girüñ." Şoloḳ dem ḫiṭāb geldi-kim: "İy benüm (13) ḥabībüm, dükelinden maʿnī içinde sen öñsin. Gir içerü ḳamudan ilerü."

[94a] (1) Resūl ḥażreti içerü girdi. Cebrāyil ṣalā virdi. Mīkāyil daʿvet ḳıldı. (2) Peyġamberler cānları dükeli ḥāżır oldılar. Resūl imāmet eyledi. Bunlar cemāʿat (3) oldılar. İki rekʿat namāz ḳıldılar. Resūl ḥażreti namāzı tamām ḳılıcaḳ Tañrı teʿālā (4) buyurdı kim: "İy benüm ḥabībüm, imdi vaḳtidür kim lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (5) diyenleri bizden dileyesin." Resūl ḥażreti mübārek elini götürdi. Eydür: "İlāhī, (6) benüm bir avuç günāhkār ümmetüme sen raḥmet ḳılġıl." Ḥaḳ teʿālā ḫiṭāb (7) ḳıldı kim: "İy benüm ḥabībüm, namāz ḳılduġuñ yir beyte'l-maḳdis, gice Miʿrāc gicesi, (8) duʿā ḳılan sen, "āmīn" diyen yidi ḳat gökdegi muḳarrebler firişteledür ve yüz bin (9) yigirmi dört biñ peyġamberlerdür, işiden ben Kerīm, ne ṣanursın bir avuç (10) günāhkār ümmet kim her dem lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh dirler, raḥmet (11) bulmayalar mı? Benüm ʿizzetüm ḥaḳḳıçun raḥmetüm bunlaruñ ʿaṭāsıdur, dīẕārum (12) bunlaruñ ḫilʿatidür." Daḫı bir ʿibāret: "Yā Muḥammed, biregü elli yıl ʿömrin (13) günāhda geçürse andan soñra şol nefsile bizüm ḥażretümüze gelür

[94b] eydür: "İlāhī, raḥmet ḳıl." Ben keremümile şol ḥālile maḥrūm ḳılmazın. Senüñ (2) gibi maᶜṣūm peyġamber duᶜā ḳıldı. Yüz biñ yigirmi dört biñ peyġamber āmiñ didiler. (3) Senüñ duᶜāñ red mi ola." Ḥāşā. Laṭīfe: Muṣṭafāya ᶜaleyhi's-selām (4) ol gice altı ḫilᶜat degdi. Bir ḫilᶜat tenine, bir ḫilᶜat cānına, bir ḫilᶜat (5) ᶜaḳlına, bir ḫilᶜat göñline, bir ḫilᶜat sırrına, bir ḫilᶜat sır içinde bir sır (6) var aña sırr-ı sır dirler, aña degdi. Tenine nūr ḫilᶜatin [bağışladı.] Yaᶜnī ten ḳarañudur. (7) Anuñıçun kim ṭoprakdandur. Ol ḫilᶜat ol gice Muṣṭafāya degicek nefsi (8) şunuñ gibi nūr oldı kim güneşde yürürdi, gölgesi yoġıdı. Birince ᶜulemā (9) eydürler kim: "Resūlüñ gölgesi anuñıçun yoġıdı kim Tañrı teᶜālā resūl ḥażretine (10) buyurdı kim: "Eger gölgeñi dünyāda gösterürseñ ᶜāṣīler ḳıyāmet güninde (11) gölgesüz ḳalalar. İy benüm ḥabībüm, gölgeñi mevḳūf ḳoġıl. Yarın dükeli enbiyā (12) gölgesüz ḳalduḳlarından dükeli ᶜāṣīleri senüñ gölgeñde rāḥatlandurayın." (13) Daḳīḳa: Ḫiṭāb geldi resūle kim: "İy benüm ḥabībüm, diledüm benüm

[95a] (1) yirlerüm göklerümile berāber ola. Niçe kim senüñ arı cānuñ göklerdeyidi (2) gökler yirlerden aġırıdı. Çün senüñ mübārek cānuñ yirlere vardı, (3) yirler göklerden aġırıraḳ oldı. Yine seni Miᶜrāca çıḳarduḳ gökler yirler-(4)-den aġırıraḳ geldi. Eger yire inerseñ yir aġır olur. Eger göge çıḳarsañ (5) gök aġır olur. İmdi iy benüm ḫāṣ dostum gel bir iş işle." Resūl ᶜaleyhi's-selām (6) eydür: "İlāhī, buyur." Eydür: "Mübārek gövdeñ yirde olsun, görklü (7) gölgeñ gökde olsun kim gögile yir berāber ola." Resūl mübārek vücūdın (8) yire indürdi, gölgesin göklerde ḳodı. Yirile gök berāber oldı. Gölgesile (9) gök devrde ve ḥareketde; vücūdıla yir niẓāmda. Şefāᶜatile müᵓminler (10) kim işleri dünin günin lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh dimek ola, uçmaḳ ve dīẕār (11) luṭfın bulurlarısa hīç ᶜaceb degül. Ḥikāye: Bir gün gögile yir çekişdiler. (12) Gök eydür: "Senden ben yigven." Yir eydür: "Nite." Eydür: "Anuñıçun kim ben yüksekven, (13) sen aşaġasın." Yir eydür: "Alçaḳlıḳ, tevāżuᶜ[42] nişānıdur; yücelik, tekebbürlik nişānıdur.

[42] Yz. tevażżuᶜ.

[95b] (1) Tekebbürlik nişānıla ögünmegil." Gök eydür: "Benüm laṭīf yılduzlarum var." Yir eydür: (2) "Benüm üzerümde ʿālimler var. Degme bir ʿālim yüz biñ yılduzdan yigirek." Gök eydür: (3) "Bende ay var." Yir eydür: "Bende velīler var. Bir velī Çalab ḥażretinde yüz biñ aydan (4) yigrekdür." Gök eydür: "Benüm firişтelerüm var." Yir eydür: "Bende peyġamberler var. Tañrı (5) ḥażretinde yüz biñ firişтelerden bir peyġamber yigrekdür." Gök eydür. "Benüm üzerümde (6) muḳarrebler var." Yir eydür: "Benüm üzerümde mürsel peyġamberler var." Gök eydür: "Yā yir (7) daʿvimüz uzadı. Benden saña nūr varmadın ne irteñ bellü ne ḫod yoluñ (8) izüñ bellü." Yir eydür: "Senden ay güneş nūrı gelür. Benden saña duʿālar (9) ve tesbīḥler çıḳar. Eger ol duʿālar bereketi degülmişse ne yir ḳalaydı ne gök." (10) Gök eydür: "ʿĀlem faḫrı, ḳıyāmet güneşi, āḫir zamān resūli Muḥammed resūlu'llāh (11) cānı benüm üzerümdedür. Senüñ benümile ne sözüñ var." Yirüñ ayruḳ sözi (12) ḳalmadı. Ḥayrān ḳaldı. Şuña degin kim resūl ḥażreti dünyāya geldi. (13) Yir baş ḳaldurdı.[43] Göge eydür: "Yā gök sözüñ benümile kes. Anuñıçun kim

[96a] (1) Muḥammed resūlu'llāhuñ sözi, vücūdı, daʿveti, teblīġı, siyāseti, şerīʿatınuñ (2) aḥkāmı, ġazāsı, secdesi hep benüm üzerümdedür." Gök yiñildi hem zār u zār (3) iñledi. Ayruḳ sözi ḳalmadı. Şuña degin kim Muṣṭafā Miʿrāca çıḳdı. (4) Gök eydür: "Yā yir, daʿveti ḥükmi senüñ üzerüñdeyise, münācātı miʿrācı (5) teferrüci benüm üzerümdedür." Resūl ḥażreti eydür: "Gök benümile öginür, (6) yir benümile öginür. Ben ümmetümile öginürin. Ḳamu yaradılmışlar beni severler. (7) Ben lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenleri severin." Girü (8) varalum sözümüz üzerine. Daḫı bir ḫilʿat kim Muḥammedüñ cānına (9) bağışladı, bir dirlikdür kim ol dirlikde ölüm ḳorḳusı yoḳ. Ḳıyāmet (10) güninde bir sāʿat var. Ol sāʿatüñ uzunluġı, dünyā yılları ḥisābınca (11) on biñ yıldur. Ol sāʿat içinde cānlar daḫı ölesidür. Ḳur'ānda (12) bu söze ṭanuḳ vardur. و هو قوله تعالى من فى السموات ومن فى الارض الا من شاء الله (13) ونفخ فى الصور فصعق[44]

[43] Yz. "ḳaladurdı"okunacak şekilde harekelenmiştir.

[44] "Sûra üflenince, Allah'ın dilediği bir yana, göklerde olanlar, yerde olanlar hepsi düşüp ölür." 39-Zümer sûresi, 68.

[96b] (1) Yaʿnī İsrāfīl ikinci ṣūrı çalduḳdan ölesidür ne-kim gök yüzinde firişteler (2) varısa niçe ādemī ve cān-averler varısa hep cānsuz olasıdur ve cānlar daḫı (3) ölesidür. Ḥaḳ teʿālā, Muṣṭafāya ol sāʿat olıcaḳ ḫiṭāb ḳıla kim: (4) "İy benüm ḥabībüm, gördüñ-mi bu heybeti?" Resūl eyde: "İlāhī, gördüm hem (5) ḳorḳdum." Ḥaḳ teʿālā buyura kim: "İy gerçek dost ḳorḳma kim ḳıyāmet (6) ayruġadur. Saña rāḥatdur ve ümmetüñe daḫı. Miʿrāc gicesi ben senüñ (7) cānuña ölmemek bağışladum. Dükelinüñ bu sāʿatde cānları ölesidür. (8) Senüñ cānuña ölüm yoḳ." Resūl ʿaleyhi's-selām eydür: "Ümmetüm cānları nite olasıdur?" (9) Tañrı teʿālā eydür: "İy benüm ḥabībüm, muştuluḳ olsun saña kim lā ilāhe illā (10) 'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenlerüñ daḫı cānları bugün ölmeyesidür. Senüñile (11) rāḥat içinde olısarlardur." Daḫı bir ḫilʿat ʿaḳlına bağışladı. Ol (12) ḫilʿat, ḳulavuzlıḳdur. Yaʿnī hīç peyġambere bizüm peyġambere müyesser (13) olan ḳulavuzlıḳ gibi, müyesser olmadı. Nūḥ ʿaleyhi's-selām ṭoḳuz yüz elli yıl

[97a] (1) ḳavmin daʿvet eyledi, ḳırḳ kişiden artuḳ kimesne uydurumadı. Resūl ʿaleyhi's-selām (2) az zamānda bunca yüz biñ ādemī ḳulavuzladı, dükelin Tañrıya irişdürdi. (3) Ol maʿnī ol ḫilʿat berekātındayıdı kim miʿrāc gicesi resūle degdi idi. (4) Resūl eydür: "İlāhī, bu ḫilʿatden ümmetüme hīç ülü var mı?" Ḥaḳ teʿālā buyura kim: (5) "İy benüm resūlüm, lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenlerüñ ʿaḳılları (6) tenlerine ve cānlarına ḳulavuz olup hevā ve şehvet gidüp benüm cemālüme ulaşa-(7)-sılardur." Daḫı bir ḫilʿat göñline virdi. Ol ḫilʿat vüs[ʿat]dur. (8) Yaʿnī miʿrāc gicesi Ḥaḳ teʿālā Muṣṭafānuñ göñline ululuḳ [bağışladı]. (9) Şunuñ gibi ululıḳ bağışladı-kim ʿarş ve kürsī uçmaḳ ve ṭamu [levḥ] (10) ve ḳalem yirler ve gökler resūlüñ göñli ululuġı ḳıyında azacuḳ görindi. (11) Daḫı ne-kim yaradılmış varısa Tañrınuñ ʿaẓameti ḳıyında şol güneş içindegi (12) ẕerrece yoḳdur. Şol ʿaẓametile Tañrı resūlinüñ göñline sıġdı. Resūl ʿaleyhi's-selām (13) şükr ḳıldı. Andan eyitdi: "İlāhī, bu ḫilʿatden daḫı ümmetüme ülü var mı?"

[97b] (1) Tañrı teʿālā eyitdi: "İy benüm ḥabībüm, ne-kim yaratdumısa, dükeli beni severler, ben (2) ʿaẓametümile lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenleri severin. Benüm ʿizzetüm (3) ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun, beni ʿarşda isteyen bulmaya,

kürsīde isteyen bulmaya, (4) levḥde isteyen bulmaya." Resūl eydür: "İlāhī, seni ne yirde isteyelüm." (5) Eydür: "Beni lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenlerüñ göñüllerinde isteyen bula." (6) Laṭīfe: Resūl ḥażreti ᶜaleyhi's-selām eydür: "İlāhī, lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (7) diyenle[rüñ ġuṣṣa]sı yavlaḳ göñlümi aldı, gözümden uyḳuyı giderdi." Ḥaḳ teᶜālā (8) buy[urur kim: "İy] benüm ḥabībüm, bunlar ilkin beni birlerler andan seni ögerler. (9) [Sen-k]im yaradılmış ādemīsin, seni ögeni seversin, şefāᶜat eylemek (10) [i]stersin; ben pāẕişāhlar pāẕişāhı beni ögeni sevmez miyin yā ᶜināyetüm (11) andan dirīġ ṭutam-mı?" Ḥāşā. "Belkim sen şefāᶜat ḳılasın ben ᶜināyet (12) ḳılam benüm ᶜināyetümile senüñ şefāᶜatüñ berekātında bir avuç günāh ḳılmış ümmet (13) uçmaḳ ve dīẕār bulalar." Resūle Tanrı teᶜālā ṣorar. Eydür: "İy benüm dostum,

[98ᵃ] (1) biregü bir çayuñ ṭaşın ve ḳayasın ve ḳumın arıtsa, aña ṭoprāḳ dökse (2) ve sil yolına sedler bağlasa, andan dürlü yimişler ağaçların anda dikse, (3) andan dünin günin anı tīmārlasa, yimişleri irişse ve suları aḳsa hīç (4) elinden gele-mi balta dartup şunca emegile yapduġın girü yıḳa?" Resūl eydür: (5) "İlāhī, yoḳ." Tanrı teᶜālā eydür: "İy benüm ḥabībüm, bilgil kim her bir müᵓminüñ vücūdı (6) şol sil uġradıġı çaya beñzerdi. Şeyṭān vesveseleri sili (7) anı yazuḳ ḳumı ve yavuzlıḳ ṭaşlarıla ṭoldurup ṭururdı. ᶜİnāyetümi ol vesvese (8) sili yolına sed ḳıldum. Andan faẕlumıla ol yavuz işler kim ḳayalar ve ḳumlardur (9) müᵓminüñ vücūdından giderdüm. Andan tevbe ṭoprağın döşedüm. Tesbīḥ (10) ve tehlīl, ẕikr ve tevekkül ve namāz ve oruc yimişleri ağaçların kendü ḳudret elümile (11) dikdüm ve maᶜrifet ṣuyın anuñ orta yirinden aḳıtdum. Her dem ol bāġı (12) kendü ᶜaẓametümile şeyṭāndan beklerin. Şol ḳadar sevdüm ol bāġı kim (13) bir günile bir dünde üç-yüz altmış kez görmege varurın. Hīç balta

[98ᵇ] (1) ṭartup anı ḫarāb ḳılam mı?" Ḥāşā. "Belkim anuñ bāġı göñlidür. Ol benümdür. (2) Benüm daḫı uçmaġum var. Ol daḫı aña fidā olsun." Daḫı bir ḫilᶜat resūlüñ (3) sırrına bağışladı. Ve ol viṣāldür yaᶜnī ırak ol[ma]maḳlıḳ. Resūle Ḥaḳ teᶜālā ol (4) ḫilᶜati bağışlamadın resūlüñ sırrı ᶜarşa ve Cebrāᵓile irişürdi. Ol ḫilᶜat (5) bağışlanduḳdan Cebrāyil daḫı ᶜarş daḫı biñ kez biñ yıllıḳ yol aşaġa (6) ḳaldılar. Resūl ḥażreti ᶜaleyhi'sselām eydür: "İlāhī, bu ᶜaṭādan ümmetüme daḫı var mı?"

(7) Tañrı teʿālā buyurur kim: "İy kerīm resūl, benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun (8) lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenlere şol ḳadar yaḳın olam kim (9) boyunlarındaġı ṭamardan daḫı yaḳın. Yā Muḥammed ben yaḳın olıcaḳ şeyṭān (10) ıraḳ olur. Uçmaḳ anuñ yurdı olur. Dīẕār anuñ ḫilʿati olur." Laṭīfe (11) Aṣḥābü'l-Kehf ḳavmiyiçün Ḥaḳ teʿālā Ḳur'ānda buyurur kim: "Birinceler eydürler, (12) bunlar üçdür dördüncileri itleridür." Birinceler eydürler, "bunlar bişdür (13) altıncıları itleridür." Birinceler eydürler, "bunlar yididür sekizincileri itleridür."

[99ᵃ] (1) Ol ḳavmüñ kim dördüncileri yā altıncıları yā sekizincileri itdür, uçmaḳ (2) buldılar ve düşmen belāsından ḳurtuldılar. Ne-dirsin! Ol ḳavmüñ kim üçi (3) bir yire gelicek, ḫayr işedür, dördüncileri Tañrı teʿālādur; bişi bir yire gelürse, (4) altıncıları Tañrı teʿālādur; yidisi bir yire gelürse, sekizincileri Tañrıdur, (5) bunlar şeyṭān mekrinden emīn olup Raḥmān cemāline irişmeyeler mi? Belkim (6) irişeler, neye kim göñül urdılar. Daḫı bir ḫilʿat resūlüñ sırrı içindegi (7) sırrına bağışladı. Ve ol ittiḥāddur. Ol ḫilʿati resūle bağışlayıcaḳ (8) yitmiş biñ ḥicāb nūrdan götürüldi. Cebrāʾile Mīkāʾile ün geldi kim (9) ilerü gelmeñ yoḫsa göynersiz. Bunlar ḫod heybetden kendülerin unıdup (10) dururlardı. Ol perdeleri resūl ḥażreti ʿaleyhi's-selam götürürdi, ẕikr ḳuvvetile. (11) Tañrıyıla Muṣṭāfā arasında bir yaluñuz perde ḳaldı. Anı Tañrı teʿālā (12) kendü ḳudret elile giderdi. Resūl ḥażreti Tañrı teʿālānuñ ḳuvvetile (13) Tañrıyı baş gözile gördi, nitesüz niteliksüz. Ṭoġru söz işbudur.

[99ᵇ] (1) İşbu maʿnīde ne-kim ayruḳsı dirlerse ṭoġru degüldür. Yüz yigirmi mücelled (2) kitāba naẓar ḳıldum tā neydügin miʿrāc aḥvālinde bilince. Ḫuẕāvendigārum yitincekler (3) kitāblarına ve sözlerine iltifāt ḳılmaya inşāʾa'llāhu teʿālā. Resūl ḥażreti ol (4) ḥālet içinde ḥayrān, bī-ḫoẕ ḳaldı. Muḳarreblerden ün geldi kim yā resūla'llāh (5) ne ḥayrānlıḳ vaḳtidür, Tañrıñı ög. Resūl ḥażreti eyitdi: التحيات (6) لله والصلوات والطيبات[45] Tañrı teʿālā ḥażretine resūlüñ (7) ögdügi ḫoş geldi. Resūl

[45] "Bütün övgüler, ibadetler ve iyi ameller Allah içindir./ Ey peygamber, Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi sana aittir./ Selam bize/ ve Allah'ın salih kullarına (olsun)." (Tahiyyat duası).

Bkz. El-Mu'cemu'l-Müfehres li-Elfāzi'l-Ḥadīṯi'n-Nebeviyye (Concordance et Indices de la Tradition Musulmane), Leiden,.1962, 4/69.

yine ḥayrān oldı. Ḥaḳ teʿālā ʿināyet ḳıldı. (8) Eydür: "Ḥabībüme ben selām ḳılayın, dehşeti gitsün ve dileklerin ben (9) aña vireyin." Buyurur kim السلام عليك ايها النبى ورحمة الله (10) وبركاته"[46] Ḥaḳ teʿālā Muṣṭafāya bir selāmda üç ʿaṭā bağışladı: (11) Bir selām, bir raḥmet, bir bereket. Zīre kim bilürdi ebedde Muṣṭafānuñ (12) ümmeti üç bölükdür: Bir bölügi anlardur kim bunlardan hīç yavuz iş gelmez. (13) Bunlara selāmet gerek. Yaʿnī bunlara ḳorḳudur kim göñüllerine ʿucub düşe

[100a] (1) ve tekebbür ḳopa. Andan tekebbür şūmlıġından ʿamel kim ḳıldılar hep hebāʾ-ı (2) menşūr ola. Pes selām bunlaruñdur. Anuñ berekātında ʿamelleri saḳlanur. (3) Daḫı bir bölük anlardur kim hīç Tañrı ḥażretine lāyıḳ işleri yoḳ. İllā kendü (4) taḳṣīrlıḳların bilüp tevbeye geldiler. Bunlaruñ artuḳ ümīzi yoḳ Tañrınuñ (5) raḥmetinden artuḳ. Ol raḥmet deñizin daḫı anlara bağışladı kim dükeli (6) sevindügi vaḳtin anuñ göñülcügi irilmesün. Daḫı bir bölügi anlardur kim (7) bunlaruñ ṣevābı daḫı var günāhı daḫı var. Bereketi bunlara bağışladı kim ṣevābları (8) arta, yazuḳlarından aġır gele, bunlara daḫı uçmaḳ vire. Zihī kerem! Resūl ʿaleyhi's-selām (9) bu selāmı işidicek sevindi. Eydür "bunuñ gibi ʿālī ḫon ve ʿaṭā kim baña (10) rūzi ḳılduñ, başuma yiyesüm yoḳ. İlāhī, destūr virürseñ selāmuñı alayım." (11) Ḫiṭāb geldi kim: "Yā Muḥammed, bu gice nice göñlüñ dilerse şöyle işle." (12) Peyġamber eydür: السلام علينا[46] Yaʿnī bu selām kim baña rūzi ḳılduñ (13) yüz biñ yigirmi dört biñ peyġamberile bile ḳabūl ḳıldum. وعلى عباد الله الصالحين[46]

[100b](1) "Ol selām kim baña rūzi ḳılduñ yüz biñ yigirmi dört biñ peyġambere daḫı, (2) niçe ṣāliḥ müʾmin lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyü gelürise ḳıyāmete (3) degin bile olsun." Ḥaḳ teʿālā buyurdı kim: "İy benüm resūlüm, işbunuñ gibi ḥālet içinde (4) benümile senüñ arañda Cebrāyil ṣıġmaz; ʿarş ve kürsī ve perdeler ṣıġmaz. Ümmetüñi (5) unutmaduñ, senden keremlü ḳul ben yaratmadum. İmdi çün sen benüm ḳullarumıla (6) bu keremi ḳılduñ, ben saña bir nesne bağışlayam kim hīç maḫlūḳa bağışlamadum." (7) Resūl sevindi. Eydür: "İlāhī, luṭf ve ʿināyet ḳılġıl." Tañrı teʿālā eydür: "Ḳıyāmet (8) güninde dükeli ḫalḳ ḥayrān ve

[46] Bkz. 45. dipnot.

ser-gerdān olısardur. Yaᶜḳūb Yūsufın istemeyiser; (9) İbraḥīm İsmaᶜīli istemeyiser. Şunuñ gibi ḥālet içinde, ben seni s̱ābit ve ḳavī (10) ḳılam ve şefāᶜat maḳāmın saña virem. Dükeli "nefsüm" didügi vaḳtin sen "ümmetüm" (11) diyesin. Dükeli zaḥmet içinde güneşde ḥisāb vireler, sen ümmetüñile ᶜarşum (12) gölgesi altında benümile ẕevḳde olasın." Resūl sevindi. الحمد لله رب العالمين[47] (13) Ḥikāye: Muᶜteber kitāblarda ulular getürmişler kim, bir gün sulṭān Maḥmūd

[101a] (1) taḫt üzerinde otururken bir cemāᶜat geldiler, bir kezden yüz toprag̱a ḳodılar. (2) Sulṭān eydür: "Ne işe geldüñüz?" Bunlar eyitdiler: "Biz fülān ilden gelürüz. Köyümüzüñ (3) orta yirinde bir ḳalᶜa var. Birez müfsidler anuñ içine girdiler, yoḳsulı iñen (4) incidürler. Hīç pāẕişāhdan ayruḳ mededümüz yoḳ." Sulṭān ol cemāᶜati (5) gönderdi. Bunlaruñ artlarınca bir bölük çerisin ündedi. Eyitdi: "Sizi ben ıraḳ (6) sefere gönderürin. Size bir ḳaç ögüdüm var, vireyin. Olmasun sözümden (7) çıḳasız. Ṣoñra unutduġuñuz aṣṣı ḳılmaya." Sulṭān eydür: "Benden ıraḳ gitdügüñüze (8) aldanmañ. Beni ḥāżır gibi bilüñ. Varduġuñuz yirde ṣavaşa becid oluñ. Ol (9) müfsidler zebūn olup size yalvarur[lar]sa, māl virürlerse ḳabūl ḳılmañ. Bunları (10) andan çıḳaruñ. Ol ḳalᶜaᵓı yıḳuñ. Ṭoġruluġıla girü geldügüñüz vaḳtin size çoḳ (11) ᶜaṭā ve baḫşiş virem." Sulṭān ne-kim buyurdısa bunlar boyunlarına aldılar, gönüldiler. (12) Zamānlardan ṣoñra ol ḳalᶜaya geldiler, egirtdiler. Ol müfsidleri ḳatı zebūn ḳıldılar. (13) Zebūn olduḳlarından ṣoñra yalvarmaġa başladılar ve māl virmege başladılar. Bunlara şehvet

[101b] (1) ve nefs ve hevā ġālib oldı. Sulṭān buyruġın ḳodılar. Bunlardan çoḳ māl aldılar (2) ve bunlara and virdiler kim ayruḳ kimseye zaḥmetleri degmeye. Bunlaruñ māllarına (3) aldandılar ve andlarına inandılar. Girü döndiler. Zamāndan ṣoñra sulṭān ḥażretine (4) geldiler. Ol müfsidler çeri gitdügin bilicek yine ḫurūc eylediler. Çoḳ fesād (5) ellerinden geldi. Fesādları ḥadden geçicek[48] girü bunlaruñ fesādı āvāzesi sulṭān (6) ḥażretine irişdi. Sulṭān ḫışm ḳıldı, buyurdı kim ol bölük çeriyi bir kezden (7) ḳıralar. Ol miskīnler ol ḫaberi işidicek bir

[47] "Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur." 1-Fatiha sûresi, 2; 40-Mü'min, 65.
[48] Yz.كچچك.

kezden Ayās evine vardılar. (8) Ayās dün içinde uyanuḳ olurdı ve sulṭān dergāhına her dem yörenürdi. (9) Añsuzın Ayās ḳulaġına bir ün geldi. Ṭurugeldi, ṭaşra çıḳdı. Gördi bir bölük (10) yoḳsul. Dükeli sulṭān siyāseti ve heybeti ḳorḳusından ḳurumışlar. Ayās (11) suçların bildi. Eydür: "İy ḳavm size ḳorḳu ol vaḳt idi-kim Ayās evinden (12) ıraḳ idüñüz. Ayruḳ size ḳorḳu yoḳ. Eger sulṭān sizi elbette ḳınamaḳ (13) [ardınca] olası olursa ben Ayās kendü cānumı sizüñiçün fidā ḳılam. Size eyleyesin Ayāsa

[102^{a}] (1) eylesün. Ṭurugeldi, dün içinde sulṭān dergāhına vardı. Yidi perde ardında olur[dı]. Altı perdeʾi (2) bir bir götürüp geçdi. Bir ṣoñ perde ḳaldı. Sulṭān, Ayās ayaġı ünin işitdi. (3) Eydür: "Altı perdeʾi Ayās götürdi. Bir perdeʾi Ayās içün biz götürelüm." Sulṭān (4) taḫtından indi. Bir perdeʾi kendü elile giderdi, Ayāsı gördi. Eydür: "Yā Ayās, (5) seni işbu vaḳtin bu araya ne getürdi?" Ayās eydür: "Bir avuç günāhkār ḳavmüñ (6) suçı." Maḥmūd eydür: "Yā Ayās, günāhkār n'olur. Senüñ maḥabbetüñ ḥürmetiçün (7) kim benüm göñlümdedür, eger eydürseñ kim iy Maḥmūd benüm adum Maḥmūd olsun (8) senüñ Ayās; ben taḫta oturayın sen ḳullar ṣafına geç, diriseñ ben senüñ (9) sözüñi sımayam." Ḥikāyeti işitdüñüz, ʿināyeti diñleñ: Maḥmūd-ı Vedūd-ı (10) ezelī ve ebedī ḥażretine dünyā ovasınuñ müsebbiḥleri şikāyet (11) ḳıldılar kim: "İlāhenā, dīvler ve kāfirler dünyā ḳalʿasına girdiler; müsebbiḥleri (12) incidürler, küfr aḳınıla. Ḥaḳ teʿālā müʾminler bölügin oḳudı ve bunlaruñla (13) ol ʿālemde ḳavul eyledi kim dünyā ḳalʿasına varalar; şeyṭān cigerin lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh

[102^{b}] (1) oḳıla ve ẕikr mancınıḳıla ve ṭaşıla mecrūḥ eyleyeler ve ol laʿīnüñ (2) vesvesesine ve aldadugına inanmayalar. Geldiler, şeyṭānı buñaltdılar. (3) Şeyṭān buñalıcaḳ mekr eyledi. Ol mekre aldandılar. Ḥaḳ teʿālā ḫışm (4) eyledi. Bir avuç günāhkār ayruḳ meded bulmadılar. Dükeli Muṣṭafāya ṣıġındılar. (5) Resūl eydür: "Size ne oldı?" Eydürler: "Yā resūla'llāh edebsüzlik ḳılduḳ, Tañrı bize (6) ḫışm eyledi. Feryād yā āḫir zamān peyġamberi" didiler. Resūl eydür: "Ḳorḳmañ. (7) Size ḳorḳmaḳ bir vaḳtin yaraşurdı kim nefes bizüm dostlıġumuzdan urmaya-(8)-duñuz. İmdi emīn oluñ iy lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyiciler. (9)

Ben varam iriken ḫalvetde sizi dileyem. Eger şefāᶜatüm ḳabūl olmazısa elbetde (10) sizi ḳınamaḳ isterse siziñiçün ben kendüzümi fidā ḳılam. Ne ᶜaẕāb kim size (11) viresidür ben anı ḳabūl ḳılam. Ümmetümi şād uçmaġa viribiyem. Ben bunlaruñıçun (12) inṣāf virem." Resūl ṭurugeldi bir ḳadem Burāḳ üzeñüsine başdı daḫı (13) bir ḳadem Mescidi'l-Aḳṣāda başdı daḫı bir ḳadem ᶜarş kellesinde başdı.

[103ᵃ] (1) Yitmiş perdeᵓi kendü elile götürdi. Tañrıyıla kendü arasında bir perde ḳaldı. Anı daḫı (2) diledi-kim götüre. Ḫiṭāb geldi-kim: "İy benüm ḥabībüm, ol perdeᵓi senüñiçün ben (3) götüreyin." Ol perdeᵓi Tañrı teᶜālā kendü ḳudret elile götürdi. Resūle güle güle (4) selām ḳıldı. Resūle eydür: "İy benüm gerçek resūlüm. Seni işbu vaḳtin buraya (5) getüren nedür?" Resūl eydür: "İlāhī, bir avuç ümmet günāhlarıdur." Tañrı teᶜālā (6) eydür: "İy benüm sevdügüm ḥabīb, benüm ᶜizzetüm ḥaḳḳıçun lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (7) diyenleri saña bağışladum. Daḫı eger eydüriseñ kim "İlāhī, Muḥammed-i Muṣṭafā ḥürmetiçün (8) dünyā kāfirlerine dünyāda dīẕāruñı göster" disedüñ ben senüñ sözüñ (9) sımayadum." والله المعين[49] Laṭīfe: Resūl ᶜaleyhi's-selām ᶜarş altında (10) saġ elin şol eli üzerine ḳodı, ṭurdı. Ḫiṭāb geldi-ki: "İy benüm ḥabībüm, (11) ne dilersin, dile." Resūl eydür: "İlāhī, senüñ rıżāñ ḳanḳı ᶜameldedür, eydivir kim (12) ümmetüme buyuram ol ᶜameli becid ṭutalar." Ḫiṭāb geldi-kim: "İy benüm ḥabībüm, ᶜamellerüñ yigregi (13) ve sözlerüñ sulṭānı lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāhdur. Beni ḫoşnūd

[103ᵇ] (1) ve rāżī ḳılan lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh kelimesidür." "İy benüm (2) ḥabībüm, كلمتان خفيفتان على اللسان ثقيلتان فى الميزان (3) وهما لا اله الا الله محمد رسول الله[50] Yaᶜnī: "İki kelime (4) vardur, dilde yiyni ve geñez illā terāzuda aġır. Ol iki kelime lā ilāhe illā'llāh (5) Muḥammed resūlu'llāhdur. Benüm ᶜizzetüm ᶜaẓametüm ḥaḳḳıçun yarın (6) ḳıyāmet güni olduḳdan lā ilāhe illā'llāh

---

[49] "Va'llāhu'l-muᶜīn" Allah (ne güzel) yardımcıdır.

[50] "Dilde hafif, tartıda ağır iki kelime vardır. Bu iki kelime, lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh kelimeleridir." Metindeki müteakip cümle, müellif tarafından yapılan çevirisidir.

Bkz. El-Muᶜcemu'l-Müfehres li-Elfāzi'l-Ḥadīṣi'n-Nebeviyye (Concordance et Indices de la Tradition Musulmane), Leiden, 1936-1969, 1/294; 6/60.

Muḥammed resūlu'llāh müzdin (7) terāzunuñ bir yanında ḳoyam ve ḳamu yazuḳların mü'minüñ terāzunuñ bir yanında (8) ḳoyam, lā ilāhe illā'llāh dükeli yazuḳlarından aġır gele." Resūl sevindi. (9) Ḫiṭāb geldi kim: "İy benüm ḥabībüm, benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun eger yidi ḳat (10) yir, ṭaġlarıla ṭaşlarıla ve yidi ḳat gök, firişteleriles; ʿarş kürsī, uçmaḳı[51] (11) ṭamuyı terāzunuñ bir yanında ḳorlarısa daḫı dükeli (12) yaratduġum firişte ve dīv ve perī ve ādemī yardımlaşup ol yanın çeker-(13)-lerise mü'minüñ lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh didügi dükelinden aġır gele."

[104ᵃ] (1) Laṭīfe: Tanġrınuñ ʿināyeti lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (2) diyenler ḥaḳḳında şol ḳadardur kim, dünyā içinde nefeslerin yüñül[52] (3) ḳılıvirdi ve ayaḳların aġır ḳılıvirdi. Anuñıçun kim bunlaruñ maşlaḥatı (4) şimdi şöyle biter. Zīrā ayaḳları aġır olıcaḳ gövdelerin götürür. Ol (5) ayaḳ üzerine ṭururlar. Anuñ ḥażretinde hem rükūʿ ḳılurlar hem sücūd. (6) Ve nefesleri yiyni olıcaḳ, lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh tamām (7) aġızlarından çıḳıcaḳ, uçar bir laḥẓada ʿarşdan öte geçer. (8) Ol ʿālemde mü'minüñ maşlaḥatı şöyledür kim, ayaġı yiyni ola (9) ve nefesi aġır. Ḥaḳ teʿālā faẓlından lā ilāhe illā'llāh diyenlerüñ ayaḳların (10) şöyle yiyni ḳıla kim otuz biñ yıllıḳ ṣırāṭı yıldırım şaḳıduġı vaḳtden (11) daḫı tīzirek geçe. Ol nefes kim dünyede mü'minüñ aġzından çıḳmadın (12) ʿarşdan öte geçerdi, şöyle aġır ola kim ʿarşdan kürsīden, (13) uçmaḳdan ṭamudan, yirden gökden, firişteden dīvden perīden

[104ᵇ] (1) ādemīden aġırıraḳ ola. Zihī faẓl, zihī kerem! Laṭīfe: Cebrāʾil ʿaleyhi's-selām (2) geldi, resūl ḥażretine yavlaḳ açuḳ, yavlaḳ şaẕ. Resūl eydür: "İy ḳarındaşum (3) Cebrāʾil, seni böyle gördügüm yoġıdı." Eydür: "Yā resūla'llāh, eger ben gördügüm (4) sen göredüñ benden daḫı artuḳ şād oladuñ." Resūl eydür: "Yā Cebrāʾil, (5) ne gördüñ, eyit bāña ben daḫı sevineyin." Cebrāyil eydür: "Yā resūla'llāh dünki (6) gün ṭamu bir kez añsuzın ḳışġurdı. Anuñ heybetinden gök firişte-(7)-leri bir kezden uġundılar. Biş altı yüz biñ dīv ol heybetden (8) cānsuz oldılar. Eger ol heybeti ādemīlere işitdürse, gün doġusından (9) gün batusına

[51] Yz. أجْمَاقِ şeklinde harekelenmiştir.
[52] Yz. بُكُل bkz. NOTLAR

degin ādemī ḳalmayayıdı, dükeli, cānsuz olayıdı." Cebrāʾil (10) eydür: "Anı işitdüm, bir zamān bī-ḫōd oldum. Andan zār u zār iñledüm. (11) Ḫiṭāb geldi baña: "Niçün iñlersin?" Eyitdüm: "İlāhī, resūlüñ ol żaʿīf (12) ümmeti ol ṭamu heybetine nite ḳatlanalar. Bunlaruñ żaʿīflıḳların (13) añup iñlerin." Ḥaḳ teʿālā buyurdı kim: "İy firişteleriim, ṭanuḳ oluñ kim

[105ᵃ] (1) Cebrāʾīle ḳırḳ mertebe daḫı bağışladum, evvelki mertebesinden artuḳ. (2) Şunuñıçun kim ḥabībüm ümmetine kim lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (3) dirler, özi göyündi, bunları esirgedi." Andan baña eyitdi: "Yā Cebrāyil, (4) bir ḳavme özüñ göyünsün kim yardımı olmaya. Ḥabīb ümmeti ṭamudan (5) geçerken benüm ʿināyetüm tācı başlarında ve ḥabībüm şefāʿati cübbesi (6) eginlerinde ve lā ilāhe illā'llāh ʿaṣāsı cānları elinde olısar. Benüm ʿizzetüm (7) ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun od bunlardan şöyle sınıġa ḳaça kim żaʿīf (8) ḳoyun ḳurddan nice ḳaçarısa eyle ḳaça." Cebrāʾil eydür: "Yā resūla'llāh, (9) şundan ötrü sevindüm." Resūl eydür: "Sevindürdüñ beni, Tañrı sevindürsün seni." (10) Daḳīḳa: Ḫuẕāvendigāruma maʿlūm olsun kim لا اله الا الله (=lā ilāhe illā'llāh) (11) dimekde iki dürlü maʿnī var. Birine nefy dirler, birine iṯbāt dirler. لا اله (=lā ilāhe) (12) nefydür. الا الله (=illā'llāh) iṯbātdur. Yaʿnī: لا اله (=lā ilāhe) dimek tañrılıġı nefy eylemek olur (13) Tanġrıdan artuḳdan. الا الله (=illā'llāh) tañrılıġı ṯābit ḳılmaḳdur Tañrıya. Ḳul لا اله (=lā ilāhe) diyicek

[105ᵇ](1) ne-kim yavuzlıḳ ve ḫışm ve laʿnet varısa müʾminden ıraḳ olur. الا الله (=illā'llāh) (2) diyicek ne-kim eylüḳ ve rāḥat ve şefḳat varısa müʾmine yaḳın olur. (3) Muḥammed resūlu'llāh diyicek uçmaḳ aña maḳām ve ṭuraḳ olur ve dīẕār (4) aña farīża olur. Laṭīfe: lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (5) gibi, ṭāʿatler içinde ṭāʿat yoḳ. Yüz yıllıḳ namāzdan lā ilāhe illā'llāh (6) Muḥammed resūlu'llāh dimek yig. Yüz yıllıḳ orucdan lā ilāhe illā'llāh yig. (7) Yüz biñ ḳızıl ṣadaḳa virmekden lā ilāhe illā'llāh yig. Anuñıçun kim biregü (8) yüz yıl namāz ḳılursa lā ilāhe illā'llāh dimese ḳabūl olmaz. Pes bilindi kim (9) namāzı namāz eyleyen lā ilāhe illā'llāh imiş. Biregü yüz yıl oruc ṭutsa lā ilāhe (10) illā'llāh dimese orucı hīçdür ve ḳabūl degül. Pes bilindi kim orucı (11) oruc eyleyen lā ilāhe illā'llāh imiş. Daḫı biregü yüz biñ ḳızıl ṣadaḳa (12) virse lā ilāhe illā'llāh dimese,

degme ḳızılın bir mīḫ eyleyeler gözine ṭoḳıyalar. (13) Pes bilindi kim ṣadaḳaʾı ḳabūl ḳılduran lā ilāhe illāʾllāh imiş. İllā biregü namāz ḳılmasa,

[106ᵃ] (1) oruc ṭutmasa, zekāt virmese, lā ilāhe illāʾllāh dise kāfir olmaz. İllā key (2) yazuḳlu müsülmān olur. ᶜAẕāb gördüginden ṣoñra ṭamudan çıḳasıdur, (3) uçmaġa varasıdur. İllā lā ilāhe illāʾllāh dimese dükeli dürlü ṭāᶜati (4) ḳılsa hergiz uçmaḳ yüzin göresi degül ve ṭamudan çıḳası degül. (5) Laṭīfe: lā ilāhe illāʾllāh Muḥammed resūluʾllāh ḥarfi on doḳuzdur. (6) Ṭamu zebānīleri daḫı on ṭoḳuzdur. Nice-kim Tanĝrı teᶜālā Ḳurʾān içinde (7) buyurur: ساصليه سقر * وما ادراك ما سقر * لواحة للبشر * عليها تسعة عشر (8) لا تبقى ولاتذر *[53] Yaᶜnī: İy ḳulum lā ilāhe illāʾllāh (9) Muḥammed resūluʾllāh'ı çoḳ digil kim on doḳuz zebānīyi ol on doḳuz ḥarf (10) heybetinden ḳaçuram kim saña yaḳın gelmeyeler. Daḳīḳa: Tanĝrı teᶜālā (11) resūle ḫiṭāb ḳılur kim: "İy benüm ḥabībüm, ṭart ḳılıcuñ ḫalḳuñ üzresine (12) lā ilāhe illāʾllāh Muḥammed resūluʾllāh dimeyince ḳınına ḳoyma. Ben daḫı ḳahrum (13) ṭartdum tā lā ilāhe illāʾllāh Muḥammed resūluʾllāh diyenler, dillerile didüklerine

[106ᵇ] (1) göñüllerile inanmayınca ol ḳılıcum ḳınına ḳatmazın; ḫışmum ṭartdum gövdeleri (2) üzerine dillerile didüklerine kirtündükleri lā ilāhe illāʾllāh'ı gövdelerile ᶜamele (3) getürmeyince ḫışmum ḳılıcın ḳınına ḳatmazın." İy müʾmin, dilüñile lā ilāhe illā (4) ʾllāh Muḥammed resūluʾllāh di, şerᶜ ḳılıcından, esīrlikden, ḫarāc virmekden (5) ḳurtul; göñlü[ñ]ile kirtin ḳahrdan ḳurtul; tenüñile ᶜamele getür ḫışımdan ḳurtul. (6) Ḥikāye: Ol vaḳtin kim Yūnus peyġamber ᶜaleyhiʾṣ-ṣalātu veʾs-selām (7) ḳavminden incindi, bunlaruñ arasından çıḳdı, ḫiṭāb geldi Cebrāyile (8) ki, "yā Cebrāyil ayruḳ ne ṭurursın?" Cebrāyil eydür: "İlāhī, ne buyurursın?" Eydür: (9) "Tīz ḫışm ṭonın gey. Yitmiş biñ ᶜaẕāb firiştesin bile al. Var ṭamudan (10) bir igne yurdusınca od al. Eger artuḳ alurısañ yir yüzi[54] gün ṭoġusından (11) batusına degin hep ḳapḳara yaḳılur. İlet, ol Yūnusı inciden ḳavmüñ üzerlerine (12) ṭut. Bir kezden ḳamusın ḳapḳara yaḳ. Bunlara

[53] "İşte bu adamı yakıcı bir ateşe yaslayacağım. Yakıcı ateşin ne olduğunu sen nerden bilir sin? O, ne geri bırakır ne de azaptan vazgeçer. İnsanın derisini kavurur. Orada on dokuz bekçi vardır." 74-Müdessir, 26-30.
[54] Yz. "yir yüzini" bkz. NOTLAR

ᶜaẕāb inmedügi ol ulu bereketinde-(13)-yidi. Çün bunlaruñ aralarından incinüp çıḳdı, bunlar imden girü rüsvāy

[107ᵃ] (1) olsalar gerek." Vāy ol ḳavme kim bunlaruñ aralarından bir ḳavm incinüp (2) çıḳa. Tañrıdan ḫışm geldügi daḫı ol olur, zevāl yaḳlaşduġı daḫı ol (3) olur. Saᶜādet ol ḳavmüñ kim ᶜulemā anlardan yaña yüz ṭutalar. Devletsüzlik (4) ol beẕ-baḫtlaruñ kim ᶜulemā anlardan incinüp ḳaçalar. Devlet gitmeklik nişānı, (5) bunlaruñ gitmekli[g]idür. Girü varalum sözümüz üzerine. Cebrāyil ol odı götürdi, (6) ol ḳavmüñ üzerlerine ṭutdı. Yaşamış ḳocalar varıdı, yigitlere eyitdiler: "Görüñ (7) Yūnusı bunda mıdur, yoḫsa gitmiş mi?" Gördiler, Yūnus gitmiş. Pīrler (8) eyitdiler: "Yūnus ḳarış virdi. Uş üzerüñüze ᶜaẕāb geldi." Aralarında (9) bir çoḳ yaşamış ulu pīr varıdı. Ol eyitdi: "İy ḳavm, tīz dirneşüñ, (10) bir kezden tevbe ḳıluñ. Īmān getürmege göñlüñüz yumşaduñ. Andan ayalaruñuza (11) lā ilāhe illā'llāh yazuñ ve ol oda ḳarşu ṭutuñ. Bāşed kim, ol od üzerüñüze (12) inmeye." Bunlar daḫı ayalarında bir kezden lā ilāhe illā'llāh yazdılar daḫı ol oda (13) ḳarşu ṭutdılar. Od ol adı göricek inmedi. Cebrāyil eydür: "Yā od niçe inmezsin?"

[107ᵇ] (1) Eydür: "Yā emīne'llāh, nite ineyüm bu ḳavmüñ üzerlerine kim bunlaruñ ayalarında beni (2) yaradan, viribiyen Tañrınuñ adı ola." Tañrı teᶜālā buyurdı kim "iy od, bunlaruñ üzer-(3)-lerine inmegil. Bunlara ol ad berekātında Yūnusı girü viribiyem. Göñüllerin yumşadam, (4) īmān getüreler. Dükeline uçmaḳ virem." İy müᵓmin, muştuluḳ olsun saña kim (5) ol ḳavm kāfirleridi, elleri murdārıdı. Murdār ellerile murdār ayalarda (6) ḳara mürekkebile Tañrı adın yazdılar, ṭamu odından ḳurtuldılar. Senüñ arı nūr (7) göñlüñde Tañrı teᶜālā ḳudret elile yazdı kim lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh. (8) Nitekim Ḳur'ān içinde buyurdı: اولئك كتب فى قلوبهم الايمان[55] Eger ṭamu (9) senden ḳaçarısa ve uçmaḳ yaḳın olursa hīç ᶜaceb degül. Ḥikāye: (10) Resūl ḥażreti ᶜaleyhi's-selām mescidde otururdı. Gördi, şeyṭān ᶜaleyhi'l-laᶜne (11) ivek işlü gibi ḳatarlayu geçer. Resūl eydür: "Yā laᶜīn, ṭur." Şeyṭān eydür: (12) "Yā

[55] "İşte Allah, imanı bunların kalplerine yazmış." 58-Mücadele sûresi, 22.

resūla'llāh işüm ivekdür, ṭurmazın." Resūl eydür: "Ṭur, yoḫsa yire buyuram (13) seni aşaġa ala." Şeyṭān, resūl heybetinden ḳorḳdı, gerekise gerekmezise ṭurdı.

[108ª] (1) Resūl eydür: "Yā laᶜīn, elüñdegi nedür?" Eydür: "Ḳıfdur sırçadan. İçi ṭolu şu." (2) Eydür: "Yā laᶜīn, bu şuyı ḳancaru iledürsin?" Eydür: "Yā resūla'llāh, senüñ (3) ümmetüñden fülān kişi baş ölüm yaşduġına ḳoyupdur. Dili bağlanup yatur. (4) Ṣağ yanında oġlanları otururlar mīrāṣ ḳaṣdına, ṣol yanında ᶜavratı (5) oturur kābin ḳaṣdına, başı ucında melekü'l-mevt oturur cān almaḳ ḳaṣdına. (6) Uş ben-daḫı varurın ayaġı ucına īmān ḳaṣdına. Muṣṭafānuñ gözleri yaş (7) ṭoldı. Resūl eydür: "Yā laᶜīn, bu şuyı n'idersin?" Eydür: "Yā resūla'llāh, cān acıġı (8) ḳatı olur. Ṣuṣar, dili söylemez kim şu dileye. Bir ṣaġına baḳar bir ṣolına baḳar, (9) şu ister. Ḳavmi eydürler: "Oġlanlarına baḳar, evine baḳar." Ol ḥālet içinde aña (10) ne oġul ḳız ḳayusı, aña kendü cāncuġazı ḳayusı. Yā resūla'llāh şol ḥāletde bu ḳıfıla (11) zülāl gibi şuyı aña ḳarşu ṭutarvan. Ol şuyı göricek ḥāl dilile yalvarur. (12) Eydür: "Yā yigit, esirge benüm cānumı, şol şuyuñdan bāña bir içim şu vir. Ben (13) eydürin: "Bu şuyı ben ṣatarın." Ol bī-çāre zār u zār iñler. Eydür: "İy dirīġā,

[108ᵇ] (1) dilüm söylemez, buyursam saña mālumdan virseler; elüm ṭutmaz elümile alsam ḥelālden (2) ḥarāmdan ḳazanduġumdan saña virsem." Ben eydürin, "āḫir īmānuña gücüñ yiter. (3) Īmānuñı bāña bağışla saña şu vireyin." Īmānın işidicek ḳıyamaz. Girü bir zamān (4) ḳatlanur. Ṭop şuṣalmaḳlıḳ ḥadden geçicek yine bāña yalvarur. Ben eydürin, "īmānuñı (5) bāña virmeyince şuya çāre yoḳ." Īmānın bāña virür, şu daḫı virmezin. (6) Ṣuṣuz īmānsuz maġbūn maḥrūm dünyādan gider. Resūl ḥażreti ᶜaleyhi's-selām bu sözi (7) işidicek iki elin başına ḳodı. Eydür: "Kāşkī Muḥammedüñ anası, Muḥammedi ṭoġurmaya-(8)-yıdı; bu sözi ümmeti ḥaḳḳında işitmeyeyidi. Vā-ümmetāh, vā-veylā" diyü şol (9) ḳadar zārılıḳ ḳıldı kim yidi ḳat gök firişteleri resūli esirgediler. Ḥücresine (10) girdi, ḳapusın yapdı. Ümmetüñ taᶜziyesine oturdı. Ṣaḥābenüñ ḫaberleri (11) yoḳ bu ḥikāyetden. İşitdiler kim resūl ḥücreye girdi, ḳapu yapdı. Bir kezden (12) ḥücre ḳapusına geldiler, ᶜimāmelerin yire urdılar. Dükeli zār u zār iñleşdiler. (13) Resūl eydür: "İy ṣaḥābem, ben ümmetüm taᶜziyesine oturdum. Siz daḫı varuñ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

[109ª] (1) her biriñüz kendü nefsüñüz taʿziyesine oturuñ kim bir içüm ṣudan ötrü (2) elli altmış yıllıḳ emek ve muʿāmele yile varurmış." Zihī maġbūnlıḳ, zihī maḥrūmlıḳ! (3) Ṣaḥābeler bu sözi işitdüklerinden güçleri üzüldi. Ebū Bekr düşdi, (4) uṣṣı gitdi. ʿÖmer ḫırḳasın yırtdı, "vā-veylā" diyü ṭaġlara düşdi. Ṭalḥa (5) bir kez āh ḳıldı, cān ışmarladı. Ṣaḥābeler arasında ḳıyāmet ḳopdı. (6) Zārılıḳ ʿarşa çıḳdı. Fāṭımatü'z-Zehrā ḫalvetine girdi, başın açdı. (7) Eydür: "Yā ilāhī, mālmıssaydı ḳatlanadum; Ḥasan Ḥüseyn firākımıssaydı ḳatlanadum. (8) İlāhī, īmān gidicek, senüñ firāḳuña giriftār olurın. İlāhī, ne ʿaẕāb kim benüm (9) cānuma viresin dükeline ḳatlanam illā senüñ firāḳuña ḳatlanımazın. Ḳayṣer Rūm (10) ḳızı günde yitmiş dürlü ṭon geyür; ben ḳaravaş on yıldur bir eski ʿabāyı (11) senüñ viṣālüñ ʿışḳına sürürin. Hīç nesneyiçün iñlemedüm illā īmānumıçun. (12) İlāhī, meded. İlāhī, meded" diyü. ʿĀyişe raẓiya'llāhu ʿanhā döginür, eydür: "İlāhī, kendüzüm mi aġlayayın (13) yoḳsa resūlü[m]-mi!" Aġlamaḳdan gözlerinden yaş dükendi, teninde ḳuvvet ḳalmadı.

[109ᵇ] (1) On dört gün ṣaḥābe şol zārılıḳ içinde göyündiler. On bişinci gün (2) Cebrāʾil ʿaleyhi's-selām geldi, bu āyeti getürdi-kim: يثبت الله الذين امنوا بالقول الثابت فى (3) الحيوة الدنيا وفى الاخرة ويضل الله الظالمين ويفعل ما يشاء (4)[56] Eydür: "Yā resūlā'llāh, ne ṣanursın bir müʾmin kim (5) bizüm dergāhumuzda bir ḳaç yıl dürüşdi, biz anı şeyṭān mekrine mi giriftār ḳıluruz (6) yā anı ṣuṣadavuz mı?[57] Benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun yitmiş biñ raḥmet firişte-(7)-sin viribiyem, ṣaf ṣaf ṭuralar; anı bekleyeler. Ṣuṣarısa, Kevṯer şarābından (8) anı ḳanduram. Kendü yirin aña firdevs uçmaġı içinde gösterem. Perdeʾi götürem, (9) ol ḳuluma güle güle selām ḳılam. Şeyṭān gibi laʿīnüñ ne zehresi ola, anuñ (10) yöresinden geçmege. İy benüm ḥabībüm, biregü geñinceyiken bizi birleyicek bizümile (11) olıcaḳ, meşġūl olduġı vaḳtin biz daḫı anı beklerüz." Resūl sevindi. (12) Ṣaḥābeler arasında taʿziye dügüne döndi. Dükeli sevindiler. Ḥikāye: (13) Rābiʿa-ʾı ʿAdeviyye raḥmetu'llāhi ʿaleyhā Tañrıya irişmişlerden idi. Riyāżet ve faḳr

[56] "Allah inananları, dünya hayatında ve ahirette sağlam bir söz üzerinde tutar; zalimleri de saptırır. Allah dilediğini yapar." 14-İbrahim sûresi, 27.
[57] Yz. "şuşudavuz mı" okunacak biçimde harekelidir. Krş. 109b7: ṣuṣa-(rısa).

[110a](1) içinde tamām ḳulluḳcıyıdı. Ḳırḳ gicede bir ḫurmā yiridi. ʿÖmrinüñ ṣoñında (2) seksen gün bir yaluñuz ābdestile ṭāʿat ḳılurdı. Seksen birinci (3) gün ṣubḥ vaḳtinde gözine bir ẕerre uyḳu geldi. Şoloḳ sāʿat zār u zār (4) iñledi. Eydür: "İlāhī, ben bu çoḳ uyḳulu gözile ne ḳılayın." Ün geldi kim: "İy Rābiʿa, (5) iy āḫiret ḫātūnı, Tañrı ʿaẓametile senüñ ṭāʿatüñden utandı. (6) Nefsüñ iñen-daḫı incitmegil kim saña ṭāʿatde yardım eyleyübile. Ḳoġıl (7) ol bī-çāre nefsi, birez diñlensün." Rābiʿa nefsine eydür: "İy nefs, (8) şimdi sen eydürsin, "zihī düşmendür Rābiʿa bāña! Hīç beni ḳomaz diñlenmege." (9) İy nefs, va'llāhi ben saña ḳatı dostvan, dükenür zaḫmeti saña ḳılurın kim (10) dükenmez zaḫmetden seni ḳurtaram. İy nefs, bunda bir ḳaç gün zaḫmet gör, (11) anda dibelik rāḥat bulġıl. Andan kim bir ḳaç gün bunda yalan rāḥat göresin (12) āḫiretde bir ʿaẕāba uġrayasın-kim hīç ucı ḳıyı olmaya." Nefsin ögütledüginden (13) ṣoñra yine ilhām oldı kim: "Ḳo nefsüñi birez diñlensün." Rābiʿanuñ dünyālik

[110b] (1) maʿnisinde bir eski ʿabā çārı varıdı. Otuz yirde ḫurmalıġıla anı yamayup (2) ṭururdı. Anı yanında ḳodı. Namāzlaġusı üzerinde secdeye vardı, birez ımızġandı. (3) Ol uyıyıcaḳ bir uġrı ḳapuya geldi, içerü baḳdı. Gördi bir ʿavrat uyur, (4) bir çār ḳıyında ṭurur. Eydür: "İşbu çārısa cehān fütūḥdur." Ḳapudan (5) içerü girdi, çārı ḳoltuġına ḳoydı, diledi kim çıḳa. Görür kim bu muḫtaṣar ev dīvārları (6) demürden olmış, ḳapusı yoḳ. Bu heybeti göricek istiġfār ḳıldı. Çārı (7) ḳoduġı sāʿat gördi ḳapu açuḳ. Girü göñline vesvese düşdi. Eydür: "Ol (8) gördügüñ ḫayālidi." Girü çārı götürdi, gönüldi. Görür evüñ dīvārları demür (9) olmış, ḳapusı yoḳ. Yine istiġfār ḳıldı, çārı ḳodı. Yine ḳapu açuḳ görindi. (10) Girü çāra ṭamaʿ ḳıldı. Ün geldi uġrıya kim: "İy gözi açılmaz ḳutsuz, (11) bir dost uyıdısa daḫı bir dost uyanuḳdur. Uyımayan dost, (12) uyuyan dostı bekler." Uġrı tevbe ḳıldı, bī-ḫod ḳapudan ṭaşra çıḳdı. (13) Laṭīfe: Ol vaḳtin kim lā ilāhe illā'llāh Muḥammedr resūlu'llāh diyen[58]

[111a] (1) İy ʿaybluları ʿaybıla ḳabūl ḳılan Tañrı, egerçi kim benüm güstāḫlıġum (2) çoḳdur illā senüñ raḥmetüñ deñizleri mevc urur. İy [... Tañrı], bāña ʿināyetüñ

[58] Burada bir veya birkaç yaprak eksiktir.

esirgemegil." (3) Niçe-kim Zelīḫā "ilāhī" diridi, Tañrı teᶜālā eydürdi "lebbeyk iy ḳaravaşum, (4) lebbeyk iy ḳaravaşum." Firişteler ṭaña batdılar. Cebrāyil eydür: "İlāhī, Zelīḫā (5) dört yüz yıl senden yüz dönderüp senüñ niᶜmetüñ yiyüp ṭaşa (6) ṭapdı. Dört yüz yıldan ṣoñra bir kez "ilāhī" didügiçün "lebbeyk" cevābına (7) nitesi lāyıḳ oldı?" Tañrı teᶜālā buyurdı kim: "İy Cebrāyil, puta yalvaru (8) gördi, cevāb işitmedi. Andan yüz dönderdi bizüm ḥażretümüze geldi. (9) Eger bizden daḫı cevāb işidmese, ne farḳ olayıdı ṣanemile Ṣamed (10) arasında. Yā Cebrāᵓil, anuñ dört yüz yıllıḳ küfrin şol bir dem (11) inṣāfa geldügine bağışladum." Laṭīfe: Ne ḫoş beñzer bu ḥikāyet (12) Muḥammedüñ ümmeti ḥikāyetine. Bir müᵓmin bunca yıl ᶜömrin yazuḳda geçürmiş (13) olsa añsuzın Ḥaḳ teᶜālā anuñ göñli gözin açsa ol żaᶜīf daḫı

[111ᵇ] (1) yavuz işlerine peşmān olsa eyitse "yā ilāhī", fi'l-ḥāl āvāz gelür nite-(2)-süz ḥażretden kim: "Lebbeyk iy ḳulum, göñülcügüñ ḫoş dutġıl, uçmaġum (3) senüñ yurduñ, rıżām senüñ ḫilᶜatüñ." Firişteler taᶜaccüb eylerler ve eydür-(4)-ler: "İy Kerīm, n'eyledi bu ᶜāṣī ḳul kim senüñ ᶜaṭāña lāyıḳ oldı?" (5) Tañrı teᶜālā buyurur kim: "Eger eyü ᶜamel getürmedise sınuḳ[59] göñül getürdi.[59] (6) Sınuḳ göñül, benüm naẓargāhumdur. ᶜĀṣīlerüñ iñildüsi benüm ḥażretümde firişteler (7) tesbīḥinden yigrekdür. Benüm ᶜizzetüm ḥaḳḳıçun kime namāz içün raḥmet ḳılam, (8) kime orucıçun, kime zekātıçun, kime ḫoş riyāsüzligiçün, kime (9) yazuḳların añup iñledügiçün, kime eyü ṣanusıçun." Zihī Kerīm kim (10) bunca dürlü nesneᵓi raḥmet sebebin ḳıldı kim lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (11) diyenlere biri bulınmazsa biri bulına, Tañrınuñ raḥmetinden maḥrūm (12) olmayalar. Girü varalum sözümüz üzerine. Tañrı teᶜālā Cebrāyile ḫiṭāb ḳıldı kim: (13) "Var, Zelīḫāyı bir kez ṣıġa, on dört yaşında ḳız oġlan olsun,

[112ᵃ] (1) yüz yıl daḫı ᶜömri olsun, hergiz dünyā yiyesisin yimesün, biñ (2) ilerkice gökcekligi olsun. Aña daḫı Yūsufı ᶜāşıḳ ḳıldum. Dükeli (3) tevḥīd berekātında. Dört yüz yıl küfr ḳarañusıla bir kez lā ilāhe illā'llāh (4) didügiçün işbu faẓılları ḳılduḳ. Ḳırḳ yıl elli yıl lā ilāhe illā'llāh diyenlerle (5) senüñ muᶜāmeleñ

[59] Yz. سنوك; Getürdi: Yz. "götürdi"

ne ola? Ḥikāye: Ādem ol vaḳtin ki uçmaḳdan (6) sürükdi, dünyāya geldi, üç yüz yıl tamām uçmaḳ firāḳında ve Tañrı nüvāzişi (7) fevt olduġı göynüginden aġladı. Firişteleriñ ve göklerüñ ve ḥūrīlerüñ (8) Ādeme özi göyündi. Ḫiṭāb geldi kim: "İy yaradılmışlar, Ādeme niçün özüñüz (9) göyner?" Eyitdiler: "Ḫuẕāvendā, senüñ firāḳuñda aġlayanlara bizüm özümüz göyner." Cebrāyile (10) ḫiṭāb geldi kim: "Var, Ādeme ögret, lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh kelimesin eyitsün. (11) Daḫı tevbesi ḳabūl olsun." Cebrā'il tīz irişdi, Ādeme ögretdi lā ilāhe illā'llāh (12) kelimesin. Ādem ᶜışḳıla eyitdi, andan ḥācetin. Tañrı teᶜālā resūl adı berekātında (13) tevbesin ḳabūl ḳıldı. Tefsīrlerde şöyle gördüm kim: "Ādem dünyāya gelicek güneş

[112^{b}] (1) issisinden ve ḳış ṣovuġından gövdesi ve yüzi göynüp dururdı ve saçı (2) dökülmişidi. Tevbesi ḳabūl olduḳda Cebrā'il ḳatına gelür ve gider oldıyıdı. Bir gün (3) Cebrāyile eydür: "Yā Cebrāyil, saçum bitmege ve gövdem aġarmaġa çāre var mı?" Cebrāyil (4) eydür: "Muṣṭafā adına and vir dilegüñ yirine gelsün." Ādem secdeye vardı. (5) Eydür: "İlāhī, Muḥammed ḥürmetiçün saçum bitür, gövdem aġart. Tañrı teᶜālā duᶜāsın (6) müstecāb ḳıldı, gövdesin aġartdı ve saçın bitürdi. Muştuluḳ olsun (7) ṣādıḳlara bu laṭife. Ādemüñ tevbesi ḳabūl oldı, lā ilāhe illā'llāh berekātında (8) ḳararmış teni aġardı. Müm'in kim hemīşe ẕikrin lā ilāhe illā'llāh dir, Muḥammed (9) resūlu'llāh dimegile ḫatm ḳılur, ḳararmışı aġarmaya mı? Belkim dīvānı aġara ve Tañrı teᶜālā (10) ḫoşnūd ola. Şol [ḳadar] ᶜaṭā vire kim aña, ol daḫı ḫoşnūd ola. Laṭīfe: (11) Muṣṭafā ᶜaleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-selām buyurur: "Bir gün Ḥaḳ teᶜālā buyurdı kim: (12) "Yā Aḥmed, dünyede üç nesne benüm ḥaẕretümde sevgülüdür. Bir, beni "ortaḳlu, (13) oġullu ḳızludur" diyenler arasında birlemek, bir daḫı düşmenlerümile benüm ᶜışḳuma savaşmaḳ,

[113^{a}] (1) bir daḫı ḳarañu gicelerde benüm ḫışmum añup göz yaşın aḳıtmaḳ." Ben elüm (2) götürdüm, eyitdüm: "İlāhī, benüm ümmetüm ṣādıḳlarına bu üç ᶜameli ḳılmaġa sen tevfīḳ (3) bağışlaġıl." Tañrı teᶜālā buyurur kim: "İy benüm resūlüm, ümmetüñi yavlaḳ seversin." (4) Ben eyitdüm: "İlāhī, yavlaḳ severin." Eydür: "İmdi, bāzirgān metāᶜın sevicek, (5) ḫarāb olmasun diyicek, iki taḫta eyledür. Ol taḫta arasına (6) metāᶜın ḳoyup bir ipile berkidür. Ḫoş saḳlu olur.

Elde destimāl olmaz. (7) İmdi eger dilerseñ kim ümmetüñ şeyṭān elinde ḫarāb ve pāyimāl olmayalar, iki (8) taḫta vireyin saña bir ipile. Ümmetüñi ol ipile ol taḫta aralığına berkit (9) kim şeyṭānuñ murdār eli bunlara degüp murdār ḳılmaya." Resūl eydür: (10) "İlāhī, buyur, ol iki taḫtaʾı ipile." Tanḡrı teᶜālā eydür: "İy ḥabīb, aşaġa (11) taḫta senüñ şefāᶜatüñ olsun, yuḳaru taḫta benüm ᶜināyetüm olsun. (12) Senüñ şefāᶜatüñile benüm ᶜināyetüm arasına girsünler. Lā ilāhe illā'llāh (13) Muḥmmed resūlu'llāh ipile baġlayam kim şeyṭān mülevveşliginden ḳurtulalar.

[113ᵇ] (1) Yā Muḥammed, taḫta arasından çıḳan ṭon pāẕişāh egnine lāyıḳ olur. (2) Şeyṭān mülevveşliginden ḳurtılan müʾmin benüm ṣoḥbetüme lāyıḳ olur." Resūl ᶜaleyhi's-selām (3) eydür: "İlāhī, ümmetüm ol taḫtalardan ṭaşra ḳomaġıl." Laṭīfe: Resūle, ᶜaleyhi's-selām, (4) Tanḡrı teᶜālā ḫiṭāb ḳılur, eydür: "İy benüm ḥabībüm, ṭamu düşmenüm evidür, uçmaḳ (5) dostum evidür. Ne-ḳadar kim dostlarum uçmaḳda yurd bulısar ve egleniser (6) düşmenlerüm daḫı ṭamuda şol ḳadar egleniser. İy benüm ḥabībüm, anlar kim ṭamuya (7) girüp çıḳalar daḫı uçmaġa girürler bunlar dostlıġı key başarımadılar. Yoḳsa (8) ḥāşā kim ben dostumı ṭamuda revā görem. İy benüm ḥabībüm, her kim dünyā (9) içinde bizüm ṭāᶜatümüz ḳılmaḳda nefsin rām ḳılursa ṭamumuz aña ḥarāmdur. (10) Ṭāᶜat odı anı yandurup ṭurur. Tevbe issiligi anı ṭuncuḳdurup ṭurur. (11) Aña ayruḳ göyünmek yoḳ. المحترق لايُحترق[60] Bir kez göyünmüşi (12) ayruḳ göyündürmeyeler. Ol müʾmin kim dünyā içinde kendüzin bizüm ṭāᶜatümüz (13) içinde göyündürdi, od anuñ tevḥīdi nūrından ḳorḳar. Mālik ṭāmuya

[114ᵃ] (1) ṣordı. Eydür: "Yā ṭamu, dükeli yaradılmış senden ḳorḳar, sen kimden ḳorḳarsın?" (2) Eydür: "Ben[üm] lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenlerüñ āhından ve ābdest (3) alanlaruñ ābdesti ṣuyından ve teyemmüm alanlaruñ ṭoprāḳı ḳorḳusından hīç (4) rāḥatum yoḳdur." Zihī saᶜādet tevḥīd ehlinüñ kim şunuñ gibi heybetlü, bunlardan (5) ḳorḳar. Laṭīfe: Muṣṭafāya ḫiṭāb geldi kim: "Yā Aḥmed, (6) muştulaġıl lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenlere kim ben bunları (7) dostlıġa ḳabūl ḳıldum. Bunlar düşmenler içinde er

[60] "el-Muḥteraḳu lā-yuḥteraḳ: Yanmış (olan) yakılmaz." Müteakip cümle müellif tarafından yapılan çevirisidir: "Bir kez göyünmüşi ayruḳ göyündürmeyeler."

gibi s̱ābit ṭurup beni (8) ögerler. Ben-daḫı yidi ḳat gök firişteleriniñ arasında anları ögerven. (9) Bunlar benümiçün eydürler: هو الله الذى لا اله الا هو الرحمن[61] الرحيم[62] (10) الملك القدوس[63] ilā āḫirihi. Ben bunlaruñçun eydürven Ḳur'ān içinde kim: (11) الآمرون بالعروف (12) التائبون العابدون الحامدون السائحون الراكعون الساجدون الصابرين والصادقين والقانتين والمنفقين * لحدود الله[64] (13) والناهون عن المنكر والحافظون والمستغفرين

[114[b]] (1) والضراء وحين البأس اولئك (2) والموفون بعهدم اذا عاهدوا الصابرين فى البأساء * بالاسحار[65] (4) ان المسلمين والمسلمات والمؤنين والمؤمنات والقانتين (3) الذين صدقوا [و]اولئك هم المتقون والقانتات[67] ilā āḫirihi." Dükeli, lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (5) diyenler medḥidür. Ol kimseyi kim Ḥaḳ teᶜālā kendü Kelāmında şöyle ululaya (6) ṣoñucı ḫor eyleyüp ᶜaz̤āba giriftār mı ḳıla. Ḥāşā anuñ faẕlından, (7) kereminden. Ḥikāye: Evliyālardan bir ulu varıdı. Aña Manṣūr bin (8) ᶜAmmār dirlerdi. Vāᶜiẓidi. Müsülmānları Tanr̂ı yolına daᶜvet ḳılurdı. (9) Bir gün mescidinde otururken göñline şöyle düşdi-kim ayruḳ vaᶜz̤ (10) eyitmemek gerek. Manṣūr eydür: "ᶜAceb bu fikr baña Raḥmāndan-mıdur yoḫsa (11) şeyṭāndan? Bu endîşedeyiken bir ün geldi ḳulaġına kim: "Yā Manṣūr (12) ilk nefsüñi ögütle. Eger nefsüñe senüñ ögüdüñ ḳoyarısa ayruḳlara daḫı ögüt (13) vir. Yoḫsa kendüzine ḳoyurmaduġuñ ögüdi ayruḳlara virme." ᶜAmmār tevbe ḳıldı kim

[115[a]] (1) kendüzin ögütlemeyince kimseye ögüt virmeye. Bir zamān ṭāᶜate meşġūl (2) oldı. Bir gice ᶜAmmār, Muḥammed-i Muṣṭafāyı düşinde gördi. Yügürdi, vardı ᶜAmmār, (3) resūlüñ ayaġına düşmege. Resūl ᶜAmmārdan yüzin dönderdi. ᶜAmmār zārılıḳ (4) ḳılur, eydür: "Yā resūla'llah, ne suç ḳıldum kim benden yüz dönderdüñ?" (5) Resūl eydür: "Yā ᶜAmmār, revā mıdur kim lā ilāhe illā'llāh

---

[61] "O, kendisinden başka Tanrı olmayan Allah'tır." 59-Haşr sûresi, 22, 23.
[62] "O, acıyıcı olandır, acıyandır." 59-Haşr sûresi, 22.
[63] "O, hükümran, çok kutsal (olan Allah'tır)." 59-Haşr sûresi, 23.
[64] "Allah'a tevbe eden, kullukta bulunan, onu öven, onun uğrunda gezen, rükû ve secde eden, uygun olanı buyurup fenalığı yasak eden ve Allah'ın yasalarını koruyan (müminler)" 9-Tevbe sûresi, 112.
[65] "Sabreden, doğru olan, gönülden kulluk eden, hayra sarfeden ve seher vakitlerinde bağışlanma dileyenler." 3-Al-i İmran sûresi, 17.
[66] "Ve ahitleştiklerinde ahitlerine vefa gösterenler, zorda, darda ve savaş alanında sabredenlerdir. İşte onlar doğru olanlardır ve sakınanlar ancak onlardır." 2-Bakara sûresi, 177.
[67] "Doğrusu erkek ve kadın müslümanlar, erkek ve kadın müminler, boyun eğen erkekler ve kadınlar" 33-Ahzab sûresi, 35.

Muḥammed resūlu'llāh diyenlerden (6) naṣīḥatı esirgeyesin?" ᶜAmmār eydür: "Yā resūla'llāh, ḳulaġuma ün geldi kim (7) vaᶜẓ eyitme, kendü nefsüñi ögütlemeyince." Resūl eydür: "Ol ün, şeyṭān-ı (8) laᶜīn üniyidi." ᶜAmmār eydür: "Yā resūla'llāh, yaᶜnī şeyṭān bunuñ gibi eyü (9) ögüt daḫı virür mi kimesneye?" Resūl eydür: "Yā ᶜAmmār, ol ögüt eyüligine (10) baḳma; şuña baḳ kim ol ögüdile seni ne s̱evābdan girü ḳodı." Resūl eydür: (11) "Yā ᶜAmmār, ol Tanr̂ı ḥaḳḳıçun kim benüm nefsüm anuñ ḳudreti (12) ḳabżasında esīrdür kim yüz yıllıḳ namāzdan kim dükeli iḫlāṣıla ola, bir yaluñuz (13) ögüt bir lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyene virmek yigrekdür. Yüz biñ

[115^{b}] (1) kāfiri Tañrı ᶜışḳına öldürmekden bir ögüt bir müᵓmine virmek yigdür. Müsülmānlara (2) dīn içinde bir yaluñuzca ögüt virmek s̱evābı yüz ḥac ḳılmaḳ s̱evābından yigrekdür. (3) Yā ᶜAmmār, dīn içinde hīç ᶜibādet ögüt virmekden yuḳaruraḳ yoḳdur. (4) Zinhār, şöyle ḳılġıl kim öldügüñ vaḳtin ölüm seni vāᶜiẓlıḳ içinde bula. (5) Yā ᶜAmmār, ilk vāᶜiẓ Tanr̂ıdur. Ḳullarına ögütler virdi. Andan vāᶜiẓlıḳ (6) benüm mertebemdür. Vāᶜiẓ benin, benden ṣoñra Ebū Bekrdür, Ebū Bekrden ṣoñra (7) ᶜÖmerdür, ᶜÖmerden ṣoñra ᶜOs̱māndur, ᶜOs̱māndan ṣoñra ᶜAlīdür, ᶜAlīden (8) ṣoñra, yā ᶜAmmār selām olsun saña eger vaᶜẓı ḳomazısañ!" ᶜAmmār eydür: (9) "Yā resūla'llāh, ögüt virmeklik içinde ḳavī olsam yavlaḳ ḫoşıdı. (10) Yā resūla'llāh, żaᶜīfven hem ᶜācizven." Resūl eydür: "Yā ᶜAmmār, eger sen (11) vaᶜẓı müsülmānlara eydivirmege bahā istemezseñ ben saña baḫşiş (12) vireyin." ᶜAmmār tevbe ḳıldı kim dünyāyıçun vaᶜẓ eyitmeye." Resūl eydür: "Aç (13) aġzuñı." ᶜAmmār, aġzın açdı. Resūl, bir kez tükürdi. Ol ḥālet içinde

[116^{a}] (1) uyanur, aġzı için şekker cülābından ṭatluraḳ bulur. Andan girü yigirmi yıl (2) vaᶜẓ eyitdi. Hergiz müṭālaᶜaya muḥtāc olmadı, yiyesiye iştihāsı (3) olmadı. ᶜAmmār kim vaṣfın didüm dünyeden gitdükden ṣāliḥ velīler (4) düşde gördiler. Eyitdiler: "Tanr̂ı senüñile ne ḳıldı?" Eydür: "Zinhār, lā ilāhe (5) illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh dimekden bir laḥẓa ḫālī olmañ kim Ḥaḳ (6) ḥażretinde yüz ṣuyı anı eyitmegile imiş. Beni iltüp gūr içinde (7) ḳoduḳlarından üzerüme ṭoprāḳ örtüp dostlar ṭaġılduġı vaḳtin (8) Ḥaḳ teᶜālā cānumı girü gövdeme ḳoydı. Daḫı bāña eyitdi: "İy ᶜAmmār, bugün nūr (9) menbere çıḳ. Şöyle kim dünyede

beni ögerdüñ, girü şöyle firişteleriim (10) içinde beni ög kim firişteleriim bileler sen neye lāyıḳıduġın." ᶜAmmār eydür: (11) "Bir nūr menber urdılar ᶜarş üzresinde. Çıkdum anuñ üzerine. Tañrı teᶜālā (12) ḥażretine ṣenā eyitdüm. Andan ᶜaẓametinden bir şemme eyitdüm. Firişteler (13) ḳamu bir kezden taḥsīnler itdiler. Andan Tañrı teᶜālā eyitdi: "İy firişteleriim,

[116ᵇ] (1) ne dirsiz?" Dükeli eyitdiler: "İy bār-ı ḫuẕāyā, bunlaruñ gibi ḳullar uçmaḳ ṣadrına (2) lāyıḳdur." Andan bāña eyitdi: "YāᶜAmmār, baḳ." Baḳdum, Tañrı teᶜālānuñ ᶜarşın gördüm. (3) Ne yire kim baḳdumısa ᶜarşda, yazılmış kim lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh. (4) Ḳanḳı firişteᵓi diñledümise, eydür, lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diridi.(5) Uçmaḳda ḳanḳı ḥūriler gördümise lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diridi. (6) Uçmaḳ ḳapularında yazulu lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh'dur. Aşmalu köşk-(7)-lerinde yazulu lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh'dur. Uçmaḳda yumşaḳ yil (8) eser imiş, aġaçların depredürimiş. Ol yil eserken güvisinden lā ilāhe illā (9) 'llāh Muḥammed resūlu'llāh üni gelür. Aġaçlardan daḫı lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (10) dimek işidilür. Gökler döndükce lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyü (11) dönerler imiş. Güneş yürüriken lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh dir imiş. (12) Ay daḫı şöyle. Yılduzlar daḫı şöyle. Zinhār, lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (13) dimekden üşenmeñ kim uçmaġuñ bahāsı, ḥūrilerüñ kābini, firişteleriüñ

[117ᵃ] (1) kirisi ol kelime imiş." İlāhī, ḫuẕāvendigārum[68] ḥażretine ol kelimeᵓi çoḳ muvaffaḳ (2) ve müheyyā sen ḳılıvergil. Laṭīfe: Allāhu teᶜālā eydür: "İy ḳulum, (3) seni bu dünyāya yimek içmek içün-mi getürdüm. Belki anuñıçun viribidüm ki (4) bir ḳaç gün benüm cemālüm ᶜışḳında göynesin. Benüm diẕārum görmek içün (5) adumı üns idinesin. Benüm adımsuz hīç rāḥatuñ olmaya. Ol can-āver kim (6) benüm adum añup boġazlamayalar murdārdur. Ol işde kim benüm adum añılmaya (7) ol iş bāṭıldur. Benüm adum deñiz gibidür; senüñ cānuñ balıḳ gibidür. (8) Nitekim balıḳ ṣudan çıḳıcaḳ ṭalbınur, sen benüm adum eyitmeyicek

[68] Bu kelimenin üstünde kırmızı mürekkeple "ṣaḥḥ" kayıtsız "cemīᶜ-i müᵓminlere" ibaresi yer almaktadır.

şöyle (9) taşalanasın kim bir laḥẓa balık şudan ayru dirilmez. Sen-daḫı benüm (10) adumsuz diri olmasañ[69] gerek. Eger diri olduġuñca benümile muᶜāmeleñ (11) şöyle olursa baş ölüm yaşduġına ḳoduġuñ demde perdeᵓi giderem, (12) güle güle selām virem. Eydem: Ol beni çoḳ añduġuñ ᶜivażı, sen-daḫı (13) andan girü çoḳ çoḳ keremler rāḥatlar bulup raḥmete ulaş diyem, rāḥatlar bulasın."

[117ᵇ] (1) Ḥikāye: Bāyezīd-i Besṭāmī raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi şol ḳadar aġladı kim (2) gözlerinden ḳan aḳardı. Ol ḳanı ṭonından yidi şuyıla yurıdı. Mürīd-(3)-leri eyitdiler: "Yā şeyḫ, üç şuyıla arınmaz mı" didiler. Eydür: "ᶜĀṣī gözi ḳanıdur. (4) Yidi şuyıla daḫı belkim arınmaya" didi. Aġladuġı ḥadden geçdi. (5) Ün geldi kim yā Bāyezīd, eger bu aġlamaḳ uçmaḳ hevesinden ise lā ilāhe illā (6) 'llāh Muḥammed resūlu'llāh didügüñde ṭamuyı saña ḥarām ḳılduġıdı. Bāyezīd (7) eydür: "İlāhī, saña maᶜlūmdur kim ne uçmaġa heves iderin ne ṭamuya (8) varam diyü ḳayurırın." Tañrı teᶜālā eydür: "İy ᶜayyār Bāyezīd, meger cemālüm istersin." (9) Bāyezīd eydür: "İlāhī, sen ṭanuḳ [ol] kim dīẕār daḫı dilemezven." Bāyezīdüñ bu (10) sözinden dükeli muḳarrebler firişteler[70] ḥayrān oldılar. Tañrı teᶜālā eydür: "Yā Bāyezīd, (11) ḳamu mürsel peyġamberler benüm cemālüm ᶜışḳına cān virürler; sen eydürsin, (12) "cemālüñ dilemezin." Bāyezīd secdeye vardı. Eydür: "İlāhī, saña maᶜlūm olsun kim (13) Bāyezīd hīç yoḳdur. Yoḳda hīç dilek ola mı? Bāyezīd kendüzin var bilse

[118ᵃ] (1) dilek dilese senüñ dilegüñ anuñ dilegine muvāfıḳ gelmese Bāyezīd dilegi-mi yirine (2) gele yoḳsa senüñ dilegüñ-mi?" Ḥaḳ teᶜālā eydür: "Benüm." Tañrı teᶜālāya Bāyezīd eydür: "Benüm bigi ᶜācizüñ senüñ (3) gibi Ḳādir ḥażretinde dilegi olmasa yigrekdür." Ḥaḳ teᶜālā eydür: "Ḫoş eyitdüñ (4) yā Bāyezīd." Bāyezīd eydür: "İlāhī, ben bir avuç ṭoprāḳvan, senüñ ḥażretüñde muṭīᶜ, (5) münḳādvan. Gerekse uçmaġa givür gerekse ṭamuya ḳoy; gerekse merḥūm (6) ḳıl gerekse maḥrūm ḳıl, dilek senüñ" didi. Laṭīfe: Cüneyd raḥmatu'llāhi ᶜaleyhi (7) Ḥāḳ teᶜālāyı düşinde gördi. Eydür: "Dilerven kim bir ẕerre sevgüñden ben (8) bī-

---

[69] Yz. "olmamaḳ"

[70] "firişteler" sayfa kenarında "ṣaḥḥ" kaydıyla yer almakta fakat satırda herhangi bir eksiklik ve çıkıntı bulunmamaktadır. Bu kelimeyi, metinde daha önce geçen "...duᶜā ḳılan sen, āmīn diyen yidi ḳat gökdegi *muḳarrebler firişteler*dür..." (94a/8) yapısını göz önünde bulundurarak yukarıdaki yerine yerleştirdik.

çāreye bağışlayasın." Tañrı teᶜālā buyurur kim: "Yā Cüneyd, Muṣṭafā (9) şerīᶜatın bekle. Andan ṭaşra olmaġıl kim ben seni sevem, sen beni sevesin. (10) Yā Cüneyd, dükeli velīler beni sever, ben Cüneydi severin; dükeli velīler beni (11) ister, ben Bāyezīdi isterem." Eydür: "İlāhī, Bāyezīd ne ᶜamel ḳıldı kim bu saᶜādet (12) aña degdi." Tañrı teᶜālā eydür: "Yā Cüneyd, lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (13) kelimesin çoḳ eydürdi" Ḥikāye: İbrahīm Ḫavāṣ raḥmatu'llāhi ᶜaleyhi bir gün

[118^{b}] (1) <bir gün> beriyyede yoldaşsuz, azıḳsuz tevekkülile Kaᶜbeᵓi özleyüp giderdi. (2) Bir genç kişi tāze ᶜavrata uġradı. İbrahīm ol ᶜavrata naẓar ḳıldı, gördi kim (3) hīç sefer eṣeri yoḳ anuñ vücūdında. Yidi perde içinde saḳlanan (4) ᶜavrat eyle nāzük olmaya. İbrahīm ol ᶜavrata yaḳın geldi. "Es-selāmu ᶜaleyki (5) iy Tañrı ḳaravaşı." ᶜAvrat eydür: "Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh." İbrahīm (6) eydür: "Ḳandan gelürsin?" ᶜAvrat eydür: Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh." İbrahīm (7) eydür: "Ḳanca varursın?" ᶜAvrat eydür: "Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh." İbrahīm eydür: (8) "Ne yirsin?" ᶜAvrat eydür: "Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh." İbrahīm eydür: "Ne (9) içersin?" ᶜAvrat eydür: "Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh." İbrahīm eydür: "Yoldaşuñ (10) var-mıdur?" ᶜAvrat eydür: "Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh." İbrahīm aġzın (11) açdı kim girü söyleye ᶜavrat görinmez oldı. İbrahīm taᶜaccüb ḳılup gitdi, (12) Kaᶜbeye vardı. Geldi şeyḫü'l-meşāyiḫ raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi. Anda, yolda gördügi vāḳıᶜaᵓı (13) şeyḫ ḥażretine maᶜlūm eyledi. Şeyḫ eydür: "ᶜİlm-i evvelīn ve āḫirīn dimiş sāña

[119^{a}] (1) bildürmiş. Ayruḳ ne istersin? Sen selām virdüñ, anı var dutduñ. (2) Ol, "lā ilāhe illa'llāh" didi. Yaᶜnī, "selāmı var nesneye vireler. İmdi ben yoḳvan, (3) varlıḳdan yoḳ olmışvan. Yoġa selām virmeyeler. Selāmı ol ḥaḳīḳī (4) Bāḳīye virgil." Eyitdüñ: "Ḳandan gelürsin?" Ol eyitdi: "Lā ilāhe illā'llāh." Yaᶜnī, "eger (5) ben ḳandan geldügüm bilsedüm ḫod ilerürek geledüm girü daḫı varmayadum (6) yā varadum girü geledüm. Gelmegümi ḳandan ıdugum ol bir Tañrı bilür." Sen eyitdüñ: (7) "Ḳanca varursın?" Ol eyitdi: "Lā ilāhe illā'llāh." Yaᶜnī, "ben bilsedüm ḳancaru (8) varduġum dilegümile varadum girü daḫı geledüm. Ne

geldügümden ḫaberüm var ne (9) gitdügümden. اليه المرجع والمصير[71]" dimiş. Sen eyitmişsin: "Ne yirsin?" (10) Ol eyitmiş: "Lā ilāhe illā'llāh." Yaʿnī, "ol Tañrı kim şehrler içinde ḳavm arasında (11) virür, beriyyede daḫı ol virür. Andan girü rızḳ gökdedür, yirde degül. Ḳula (12) taḳdīrladuḳda degürür. Gerekise ġalebede olsun gerekise ḫalvetde." Sen eyitmişsin: "Ne içersin?" (13) Ol eyitmiş: "lā ilāhe illā'llāh." Yaʿnī, "ṣuyı yoḳdan var eyleyen oldur, ṭaşlar

[119^{b}] (1) arasından yüriden oldur. Çün anuñ ḥükmiledür, ırmaḳlaruñ bıñarlaruñ (2) yürüdügi. Eger bir dostın ṣudan müstaġnī ḳılursa yā havādan aña (3) ṣu virürse ne muḥāldur. Didügi olur." Şeyḫü'l-meşāyiḫ eydür: "Bir gün (4) Yemen deñizinde gemiye girdüm. Multāna varmaḳ isterin, Şeyḫ Necmü'd-dīn (5) ziyāretine. Deñiz ortasında bir taḫtaya uġradum. Taḫta ortasında bir ʿavrat, (6) bir er, iki ṭıfl oġlanlar oturmışlar, ferāġatıla. Yaḳın varıcaḳ ben eyitdüm: (7) "Es-selāmu ʿaleyküm." Ol er eydür: "Ve ʿaleyküm ü's-selām ve raḥmetu'llāhi." Şeyḫü'l-meşāyiḫ (8) eydür: "Ben eyitdüm: "Ne ḳavmsiz?" Eyitdiler: "Bāzirgānlarıduḳ, gemümüz ġarḳ oldı. (9) Biz işbu taḫta üzerinde ḳalduḳ." Ben eyitdüm: "Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh." (10) Mevc diledi-kim bizi daḫı aşaġa ala. Ün geldi deñize kim اتغرق قوما يوحد الله (11) ويشهدون برسالة نبيه[72] Yaʿnī: "İy deñiz bir ḳavmi ġarḳ eylemek mi (12) istersin kim bunlar Tañrıyı birlerler, Muḥammed resūlu'llāh peyġamberligine ṭanuḳluḳ (13) virürler." Deñiz dipdiñsüz oldı, ol ünüñ heybetinden. Birez vaḳt geçicek

[120^{a}] (1) bir altun zencīr aşıldı, ucında iki ḳap bağlu. Birisi ṭolu zülāl gibi (2) ṣu, birisinde dürlü niʿmet. Ben eyitdüm: "Bunlar nedür?" Eyitdiler: "Bu dürlü niʿmetleri yirüz, Tañrıya şükr ḳıluruz." Şeyḫ eydür: "Ben eyitdüm: (3) "Gelüñ gemiye girüñ deñizden çıḳasız." Bir kezden feryād ḳıldılar kim: (4) "İşbu luṭfları gördügümüzden ṣoñra utanuruz biz ol dergāhdan (5) yüz dönderüp size yā sizüñ gemiñüze sığınmaġa." Şeyḫü'l-meşāyiḫ eydür: (6) "Yā İbrahīm, şol Kerīm kim bir[73] kez lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenleri deñizde ġarḳ (7)

---

[71] "İleyhi'l-Mericʿu ve'l-Maṣīr: Dönüş Allah'adır."

[72] "Allah'ı birleyen ve peygamberinin risaletine şahitlik eden kavmi boğacak mısın!" Müteakip cümle müellif tarafından yapılan çeviridir.

[73] Yz. بز

olmaḳdan ṣaḳlar, ġaybdan rızḳ viribir, anları bir taḫta üzerinde bekler, (8) ḳırḳ elli yıl anuñ dergāhında tesbīḥ ve tehlīl eyleyenleri maḥrūm (9) ve bī-çāre mi ḳoya." Ḥāşā. Belkim dürlü ᶜināyetleri bunlara niṣār (10) ve saçu ḳıla. Uçmaḳı bunlara maḳām ḳılıvire. Dizārıla, var, mezīd ḳıla. (11) Laṭīfe: Miᶜrāc gicesi Ḥaḳ teᶜālā Muṣṭafāyıla ṭoḳsan (12) biñ keleci söyleşdi. Otuz biñi şerīᶜat aḥkāmına taᶜalluḳ dutarıdı. (13) Otuz biñi ṭarīḳat ḥükmine taᶜalluḳ ṭutardı. Otuz biñi ḥaḳīḳat ḥükmine

[120^{b}] (1) taᶜalluḳ ṭutardı. Otuz biñ ḥaḳīḳat mesᵓelesi, otuz biñ ṭarīḳat (2) mesᵓelesi içindedür. Otuz biñ ṭarīḳat mesᵓelesi, otuz biñ (3) şerīᶜat mesᵓelesi içindedür. Her kim şerīᶜatı bilmez, ṭarīḳatdan (4) ḫaberi yoḳdur. Şerīᶜatıla ṭarīḳat, ṭarīḳatıla ḥaḳīḳat neye beñze-(5)-dügin velīler ṣaḥābeler eydüp dururlar. Ḫuẕāvendigārum ḥażretine añladayın: (6) Sulṭānu'l-ᶜārifīn Bāyezīd-i Besṭāmī raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi buyurur kim: (7) "Şerīᶜat etmege beñzer, ṭarīḳat ol etmegüñ yimegine beñzer. Biregü eyde (8) kim ben şerīᶜat ᶜilmin oḳumadın ṭarīḳatdavan diye, şuña beñzer kim (9) biregü etmek eline almadın çeynedüm diye. Biregü kim ṭarīḳatı verziş (10) eylemedin eyde kim ben ḥaḳīḳate irişdüm; ol şuña beñzer kim biregü eyde, (11) ben etmegi görmedin, yimedin, çeynemedin, yutmadın baña siñdi. Hīç kimse (12) ol sözi ḳabūl eylemeye." Şeyḫ Ebū Ḥafṣ-ı Ḥaddād rahmetu'llāhi ᶜaleyhi ḳanḳı Ebū Ḥafṣdur? (13) Ol, şol Ebū Ḥafṣdur kim ḳırḳ yıl demürcilik işledi. Bir gün demüri

[121^{a}] (1) otdan ḳışacıla çıḳarmadı. Ḳızıl oda beñzemiş[74] demüri elile dutardı. (2) Bir gün aña eyitdiler: "Yā şeyḫ, bu kerāmeti gizleseñ ḫoşıdı." Şeyḫ eydür: (3) "Bu bir niᶜmetdür kim Ḥaḳ teᶜālā bize rūzi ḳıldı, bir ḳaç günlik ṣınuḳ ṣarṣuḳ (4) ṭāᶜat berekātında. Ayruḳları ḳındurmaġıçun [75] Ḥaḳḳuñ niᶜmetin ᶜaṭāsın āşikāre (5) ḳılurın." Ol Ebū Ḥafṣ kim kerāmetin söyledük, bir mürīdine eydür: "Şerīᶜat (6) yoldur, ṭarīḳat ḳapudur, ḥaḳīḳat maṭlūbdur. Maᶜşūḳ bulunduġı (7) şārdur. Dünyādakiler yüz ol şāra ṭutup dururlar. Ol şehrüñ (8) ṭoġru geñez yolı <kim> dünin günin şerīᶜatdur. Biregü kim şerīᶜatı bilmedin (9) ṭarīḳatı pīşe eylenmedin

[74] Yz. بكزرمش
[75] Yz. "ḳınduzmaġıçun"

eyde, "ben Ḥaḳḳa irişdüm" anuñ meşeli şuña (10) beñzer kim biregü bir gün acıḳmadın ḳancarusana varmadın eyde, "Kaʿbeʾi (11) gördüm." Şerīʿat bilmedin ḥaḳīḳatden ḫaber virmek key şarʿīlik ve aḥmaḳlıḳdur." (12) Girü varalum sözümüz üzresine. Ol gice Muṣṭafāya, resūl-ı semāvāt maʿṣūm Cebrāyil ʿaleyhi's-selām (13) eydür: "İy Tañrı ḥabībi, şerīʿatdan otuz biñ mesʾele kim Tañrı teʿālā sāña

[121[b]] (1) ve senüñ ümmetüñe rūzi ḳıldı, dükeli ümmetüñe anuñıla ʿamel ḳılmaḳ lāzımdur. (2) İllā ṭarīḳat mesʾelelerin birince ümmetüñ biliser, birincesi bilmeyiser. Ḥaḳīḳat (3) mesʾelelerin sen bilürsin ancaḳ." Tañrı teʿālā ḫiṭāb ḳıldı kim: (4) "Ḥaḳīḳatüñ muʿallimi benven. Diledügüm, sevdügüm kişiye göñül gözin bağışlarvan, (5) şerīʿat müşkillerinden ḥaḳīḳati añlar." Fāżıllar eydürler: "Ol (6) gice ḥaḳīḳat sözlerinden Muṣṭafāyıla Tañrı arasında söylendi, (7) oldur kim: Tañrı teʿālā eyitdi: "Yā Aḥmed, ol-ḳadar ḳoyam düşmenümi (8) dünyāda kim 'eger Tañrı varmıssaydı beni işbu işde ḳomayadı' diye." (9) Muṣṭafā eydür: "İlāhī, bu ḳadar ḳomaḳ niçündür?" "İy benüm ḥabībüm, ivmek (10) baña yaraşmaz." Bir söz daḫı oldur kim eyitdi: "İy benüm ḥabībüm, Ādeme (11) gökleri maḳām virdüm; ümmetüñe yidinci ḳat gökde firdevs uçmaġı içinde (12) maḳām virdüm. Nūḥ payġambere gemi virdüm kim anuñıla ṭūfāndan ḳurtuldı. (13) Senüñ ümmetüñe lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh gemisin virdüm kim

[122[a]] (1) anuñ berekātında ṭamu ṭūfānından ḳurtılalar. Yūnusı balıḳ aġzında ve maʿde-(2)-sinde saḳladum; senüñ ümmetüñi lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh berekātında (3) dünyā ḳuyusında şeyṭān vesvesesinden bekleyem ve bekledem. Mūsāya (4) ʿaṣāyı bağışladum kim ol ʿaṣādan anuñ dükeli maḳṣūdı ḥāṣıl (5) revā olurudı. Kendü uyurıdı, ʿaṣā anuñ ḳoyunın beklerdi. Güneşde üşenürise (6) ʿaṣā yapraḳlanurıdı, aña gölge olurıdı. Eger deñize uġrasa köpri olurıdı. (7) Eger düşmene uġrasa yardım olurıdı. Ve senüñ ümmetüñe īmān ʿaṣāsın (8) virdüm." Resūl eydür: "İlāhī, īmān ʿaṣāṣı nite olduġın ben bilmezin." Eydür: "İy benüm (9) ḥabībüm, ʿaṣā bir nesnedür kim ādemiye ḳuvvet bağışlar. Īmān daḫı müʾminüñ (10) cānına ḳuvvet bağışlar; sürçdügi yirde yardım eyler. İy ḥabībüm, eger ʿaṣā

(11) Mūsānuñ ḳoyunın ḳurtdan bekledise, lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh mü'minüñ (12) ᶜamellerin riyā ḳurdından ve ḫubūṭ[76] uġrısından bekler. Eger ᶜaṣā (13) Mūsāya gölge oldısa, lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh mü'mine

[122ᵇ] (1) ḳıyāmet güneşinden ve issisinden ḳalḳan ola. Eger ᶜaṣā Mūsāya (2) köpri oldısa, mü'mine lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh bir ḳulavuz ola (3) kim otuz biñ yıllıḳ ṣırāṭı yıldırımdan daḫı tīzirek geçüre. Eger ᶜaṣā (4) Mūsānuñ düşmenlerine şöyle cevāb virdiyise kim yitmiş biñ cāẕūnuñ (5) cāẕūlığın yutdı, dükelin girü ḳuṣdı, ol yılan çayan (6) görinen nesneler hep ṭaş ve aġaç görindi; senüñ ümmetüñüñ cānları ellerine (7) lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh ejdehāsın virdüm kim yitmiş yıllıḳ (8) mü'minüñ günāhın yuda, girü ḳuṣduġı vaḳtin hep ḥasenāta mübeddel ḳılmış (9) ola. Eger ᶜĪsā elinde ölüyi diri ḳılduġısa, lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (10) berekātında ölmiş göñülleri diriltdük. Eger saña yā Muḥammed, miᶜrāc ḫilᶜatin (11) rūzi ḳılduġısa mü'minlere lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh berekātında iki rekᶜat (12) namāz içinde miᶜrāc müzdin rūzi ḳıluruz." Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (13) ᶜaẓametin kim şerḥ eyleyübildi kim ben żaᶜīf ḳılubilem. Eger deñizler mürekkeb olup

[123ᵃ] (1) aġaçlar ḳalem olup yirler gökler ṭolusı kāġıd olup dükeli ādemīler cinnīler (2) ve firişteler yazıcı olınsa lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh ṣevābın ve leṭāyifin (3) yazamayalar.[77] Eger bu żaᶜīf ḳul anı yazmaḳ üstine olınsam yüz ṭabaḳ (4) kāġıdı lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh leṭā'ifinden ṭolduru yazam dükeli ᶜulemā (5) sözi ve muḥaḳḳiḳler sözi ola, andan ṣoñra yazmaduġum artuḳ ola. Eger (6) yazduġumdan ḥāliyā bu dükeliyile kim iḫtişār eyledük, yine bu resme (7) bu luṭfa bizden ilerü hīç kimesne ᶜulemādan lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (8) leṭāyifin böyle cemᶜ eylememişdür. Bunı cemᶜ eylemege tevfīḳ Ḥaḳdan idi. (9) İlāhī, bu tevḥīdüñ sırların cānıla añlamaġa

[76] Bu kelimenin üstünde tekili "ḥabt" yazılıdır.

[77] Bkz. "Eğer yeryüzündeki ağaçlar kalem olsa, deniz de arkasından yedi deniz daha katılarak yardımcı olsa, Allah'ın kelimeleri tükenmez..." 31-Lokman sûresi, 27.

cümle mü'minlere sen tevfîḳ (10) bağışlağıl ve bu tevḥîd leṭāyifinüñ müṭālaᶜasın sen mübārek ḳılı (11) virgil. Ḳısm-ı evvel burada tamām oldı.

Kitābuñ ikinci ḳısmına şürūᶜ ḳılalum,

Tanḡrı teᶜālā tevfîḳıla. (12) Bu ḳısm içinde **namāz sırların ve aḥkāmların** beyān ḳılısaruz. Zîre kim (13) lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāhdan ṣoñra namāzdan ulu ṭāᶜat yoḳdur.

[123ᵇ] (1) Namāzuñ dürüstligi mevḳūfdur, ābdeste. Ābdest dürüst olmaz (2) tā ṣu aḥvālin bilmeyince. İlk ṣu aḥvālin eydelüm, andan **ābdest sırrın** (3) **ve ḥükmin** andan **namāz sırrın ve ḥükmin**, ḫuẕāvendigārum ẕevḳile müṭālaᶜa (4) ḳılup şerîᶜat aḥkāmına müstaḥżır olup taḥḳîḳ ṭarîḳıla ᶜamel ḳıla, (5) inşā'allāhu teᶜālā. Tanḡrı teᶜālā Ḳur'ānda buyurur kim: و انزلنا من السماء ماء طهورا[78] (6) "Yā Muḥammed, viribidük gökden yaᶜnî bulıtdan yaġmur ṣuyın (7) arıdıcı." Deñiz ṣuyı ve ḳuyılar ṣuyı ve bıñarlar ṣuyı, arıdur ve arıdıcıdur. (8) Meger kim arı nesne ṣuya ḳarışa anı ṣulıḳdan çıḳara; adı, dadı (9) degşürile. Andan girü ol ṣuyıla abdest almaġa yaramaz. Nice-kim baḳlaʾı (10) ḳaynatdılar ṣuda, adı degşürülür. Ṣu dinilen bu-kez baḳla ṣuyı dirler. (11) Anuñ gibi ṣuyıla ābdest almaḳ dürüst degüldür. Eger baḳlaʾı ṣuya (12) ışlatṣalar, ḳaynatmasalar; ṣunuñ rengi ayruḳsurusa daḫı ol ṣuyıla (13) ābdest almaḳ dürüstdür. Üzüm çıbuġı aġlayuṭururken ṭaman ṣuyından

[124ᵃ] (1) ābdest alurısa, almaḳ dürüstdür. Eger ṣıḳup çıḳarursa dürüst degül. (2) Ṣuya ezginek zaᶜafrān ḳarılsa yā ezginek ṣābūn yā ṭuz düşse (3) azsa[79] ābdest ol ṣudan revādur. Ṣuya Tanḡrı teᶜālā üç ṣıfat (4) bağışlamışdur: Bir reng, bir dad, bir ḳoḳu. Ṣunuñ laṭîfî oldur işbu (5) üç nesnesi yirince ṭura. Eger arı nesne ṣuya ḳarışup eyitdigümüz (6) üç ṣıfatdan birisin giderürise yine ābdest almaḳ ol ṣudan (7) revādur. Sil ṣuyı gibi. Çāşnîsile ḳoḳusı yirincedür illā rengi (8) ayruḳsıyup ṭurur. Ṣu iki dürlüdür: Birisi aḳar ṣu, birisi ṭurur ṣu. (9) Aḳar ṣunuñ içine murdār nesne düşse, girü görinmez olsa, ol ṣudan (10) ābdest almaḳ revādur. Eger görünürüse

[78] "Gökten tertemiz su indirdik" 25-Furkan sûresi, 48.
[79] Yz. "azısa" okunabilecek şekilde harekelenmiştir.

görmek gerek. Eger şu üstinden (11) geçerise, yuḳaru yanından almaḳ gerek. Eger birincesi aña doḳınup geçerise (12) birincesi ṭoḳınmayup, aşaġa yanından almaḳ gerek kim dürüstdür, (13) yuḳaru yanından daḫı. İllā ol aracuḳdan kim doḳınudurur necise, ābdest

[124^{b}] (1) almaḳ revā degül. Eger şu ṭurur şuyısa bir yanına necis düşse (2) daḫı bir yanından ābdest almaḳ vardur, eger bir yañasın depredicek, mevci (3) şundaḳ daḫı bir ucına irişmese, deriñligi şol ḳadar olsa gerek kim (4) avucıla şu alıcaḳ dibi gözükmeye. Eger bir şu olurısa yindek necis üzerine (5) aḳar yāḫod necis ortasında ṭurur, ābdeste hīç yaramaz. Ḳaçan-kim (6) biregünüñ eline arı şu gire eyde: الحمد الله رب العالمين[80] (7) Andan, ol şudan içe yā ābdest ala, eyde: الحمد الله رب العالمين[80] Dükeli (8) niᶜmetüñ şükri soñındadur; şunuñ hem ilkindedür[81] hem soñındadur. (9) Anuñıçun kim şuda Ḥaḳ taᶜālā iki nesne ḳomışdur. Bir arılıḳ, bir daḫı (10) arıdıcılıḳ. Dükeli niᶜmetlerde bir dürlü luṭf var şuda iki. Şol iki (11) luṭfıçun bir şükr evvelinde gerek daḫı bir şükr āḫirinde. (12) Resūl ᶜaleyhi's-selām buyurur: Her ki[m] الحمد الله[82] eydürise Ḥaḳ teᶜālā dünyāda (13) içdügi şular ḥisābın aña bağışlaya, şormaya. Biregü ṭahāret almaḳ dilese,[83]

[125^{a}] (1) varup oturduġı yirde ilk şol ayaġın başa şol yañа alu otursa gerek. (2) Oturduġı yir ḳatı olmasa gerek ve delük olmasa gerek. Yile ḳıbleye aya güneşe (3) ḳarşu oturmasa gerek. Yolda, yimiş aġacı dibinde oturmasa gerek. Tañgrı adın, (4) Ḳur'ān, peyġamber adın ol ḥālde bile götürmese gerek. Kendüzin gizlü (5) ṭutmaḳ gerek. Yaᶜnī ev içinde yā çuḳur yirde yā dīvār ardında (6) oturmaḳ yigrekdür. Otururiken ṭonın añıluncaḳ götüre. Ol ḥālde söylemese (7) gerek. Ṭurur şuya oturmasa gerek. Yalıncaḳ veyā başı açuḳ olmasa (8) gerek. Saġışlu ṭaş lāzım degül, ol-ḳadar sürmek gerek kim arına. (9) Ṭaşı oturduġı yirde

---

[80] "Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur." 1-Fatiha sûresi, 2; 40-Mü'min, 65.

[81] "+dür" eki yazmada "+der" şeklinde harekelenmiştir.

[82] "Hamd, Allah'a mahsustur." 1-Fatiha sûresi, 2; 40-Mü'min, 65.

[83] "dilese" rakabedir. 125^{a}'nın ilk kelimesi "varup"tur. Müstesih, rakabeyi yazdıktan sonra aynı kelimeyi karşı sayfaya yazmayı unutmuş olmalı. 124^{b}'den 125^{a}'ya geçerken konu bütünlüğü bozulmamaktadır. Müstensih rakabe konusunda pek dikkatli değildir: 84^{b}'de rakabe "arşumuza" aynı sayfanın son kelimesidir; 87^{b}'de rakabe "-lıġından" 88^{a}'nın ilk kelimesinin ikinci yarısıdır; 91^{b}'de rakabe, "ḥażreti" 92^{a}'nın ikinci kelimesidir. Bütün bunlar müstensihin rakabe hususunda pek dikkatli olmadığını gösteriyor. Ayrıca, 135^{a}'da son satırın son kelimesi de satır altındadır. 187^{b}'nin son iki kelimesi "yüzin ururdı" 188^{a}'nın ilk iki kelimesi olarak mükerrerdir.

ṭutınmaya. Birez ol aradan añarurak gitmek (10) gerek. Ṭaş şoñınca şuyıla yunurısa daḫı yigrekdür. Eger ṭaş bulınmazsa (11) kesegile, saḳsıyıla, kiremüdile, kerpücile silinürse revādur. Kömürile, (12) süñügile, yiyesile, cān-averile, derile, ṭoprağıla silinmeye. Ṭurduġı (13) vaḳtin eyde: غفرانك ربنا واليك المصير[84] İstincādan

[125^{b}] (1) fāriġ olıcaḳ, ābdeste oturmaḳ istese, otuz bir iş, ābdest alan mü'min, (2) işlemek gerek kim ābdesti tamām ola. Ḫuẕāvendigārum dilerise kim (3) bir faḳīh-i yigāneye şorsun kim, biregü yabāna oturmaḳda ḳaç şerʿī iş (4) itmek gerek kim anuñ istincāsı tamām ola. Anuñ cevābı oldur kim (5) ḳırḳ iki şerʿī iş işlese gerek kim istincāsı tamām ola. Eger eksük, (6) artuḳ dirse ḫallaḳ[85] olur. Eger eydürise ḳırḳ ikidür, şormaḳ gerek kim (7) ol ḳırk ikiden ḳaçı farīżadur, ḳaçı sünnet, ḳaçı vācib. Eger eydürise ḳırḳ (8) ikiden ikisi farīża, bişi vācib, otuz bişi sünnet, dirise ṭoġru dir, (9) yoḳsa egri olur. Daḫı şormaḳ gerek kim ābdest almaḳda ḳaç şerʿī (10) iş işlemek gerek kim ābdesti tamām ola. Eger eydürise otuz bir iş işlemek (11) gerek kim ābdesti tamām ola, buġur şormaḳ gerek kim ḳaçı farīżādur, ḳaçı (12) vācib ve ḳaçı sünnet. Eger eydürise dördi farīża, biri vācib yigirmi (13) bişi[86] sünnet ṭoġrı dir, yoḫsa egri olur. Ne ʿālimdür ol kişi kim yabāna[87]

[126^{a}] (1) başmaḳ. Üçüncüsi düz yire başmaḳdur. Dördüncisi elin ṭoprağa urduġı vaḳtin (2) bi'smi'llāh dimek. Bişincisi elin ṭoprağa ḳoduġı vaḳtin barmaḳları ayırup ve açuḳ (3) ṭutmaḳdur. Altıncısı yüzügi varısa çıḳarmaḳdur. Yidincisi ilk saġ ḳolına (4) şol elin sürmek andan şol ḳolına[88] şaġ elin sürmek. Teyemmüm şöyledür kim (5) eyitdük. Maʿlūm olsun kim bir ḳaç nesneler vardur kim ābdesti sır (6) teyemmümi daḫı sır; bir ḳaç nesneler var kim teyemmümi sır ābdesti sımaz;

---

[84] "Rabbimiz! Affını dileriz, dönüş Sanadır." 2-Bakara sûresi, 285.

[85] Yz. "ḫalaḳ" okunacak şekilde harekelenmiştir. Bkz. NOTLAR

[86] Toplamı otuz eder. 1. ve 10. satırlarda, bunların otuz bir olması gerektiği yazılmıştır.

[87] Burada bir veya birkaç yaprak eksiktir. Yazar, bu eksik kısımda abdest konusunu tamamlamış, teyemmüm bahsine geçmiştir. İkisinin arasında belki "ġusul" konusuna da değinmiştir. Çünkü 176a/5'te "şāʿ ne-ḳadar idügin ġusul bābında eyitdümidi"demekte. Fakat eserde "şāʿ" tanımı yer almamaktadır. 126a/7 ve 127a/7-11'de gusülden çok kısa bahsedilmekte ise de, buralarda da "şāʿ" tanımına yer verilmemiştir.

[88] Yz. "eline" krş.

ilk saġ ḳolına şol elin sürmek
andan şol ḳolına saġ elin sürmek (126a/3-4).

bir ḳaç nesne-(7)-ler var kim ol olıcaḳ ġusl lāzım olur. Anı daḫı elbette bilmek gerek. Ne-kim (8) iki yoldan çıḳarsa ābdesti sır, teyemmümi daḫı bile sır. Ḳuşmaḳlıḳ, aġzı ṭolu, (9) gerekise ḳuşduġı yiyesi olsun gerek ḳan olsun gerek ṭaʿām ve ḳan (10) ḳarışu bile olsun gerek çıḳ şu olsun ābdesti ve teyemmümi sır. Eger çıḳ (11) balġam olurısa sımaz yā ḳandan artuḳ tükrük ḳarışup ḳanıla çıḳarsa yine sımaz. (12) Uyḳu daḫı yanın yatup yā söykenüp olıcaḳ ābdesti ve teyemmümi sır. (13) Eger örü ṭururken yā rükūʿda yā secdedeyiken uyurısa sınmaz. Uġunmaḳlıḳ ve delü

[126^{b}] (1) <ve delü> olmaḳlıḳ ābdesti sır ve teyemmümi sır. Esrüklik ābdesti sır ve teyemmümi (2) sır. Ve ḳahḳahayıla gülmeklik bir namāz içinde kim ol namāzda rükūʿ ve sücūd (3) ola, gülen bāliġ ola, ābdesti sır ve teyemmümi sır. Biregü ʿavratın çıp yalıncaḳ ḳuçsa, (4) ābdesti sır ve teyemmümi bāṭıl olur. Biregü teyemmümlü olsa şu görse, ol şuya ḳādir olsa (5) teyemmümi sınur. Biregü namāz ḳılurıdı kim biregü çaġırdı, "bende şu var dileyene bağışların" (6) yā "bahāsına ṣatarın" bu namāz ḳılan işitdi, namāzı bāṭıl olur, bağışladuġı (7) ṣūretde. Eger alası pūlı varısa ṣatduġı ṣūretde daḫı bāṭıl olur. (8) Eger alası nesnesi yoġısa bāṭıl olmaz. Biregü cenāzeye irişdi eger ābdest[89] (9) alurısa namāzına irişimez, teyemmüm ala cenāze namāzın ḳıla. Biregü imāmıla bayram (10) namāzın ḳılurıdı, ābdesti şındı namāz içinde, ikileyin alurısa irişimez, teyemmüm ala, (11) namāzın tamām eyleye. Biregü cumʿa namāzına irişdi, ābdesti yoḳdur, alurısa (12) ḳılurlar, teyemmüm almasa gerek, ābdest alsa gerek; gerek irişsün gerek (13) irişmesün. İrişibilürse cumʿa namāzın ḳıla irişimezse öyle namāzın ḳıla. Biregü

[127^{a}] (1) vaḳṭ namāzın ḳılmadı vaḳtüñ ṣoñına degin şöyle ṭar oldı kim eger ābdest (2) alursa namāzı ḳażāya ḳalur, eger teyemmüm alursa vaḳt içinde ḳılur, almasa gerek, (3) ābdest almaḳ gerek. İrişübilürse vaḳtde ḳıla, irişmezse ḳażā ḳıla. Biregünüñ (4) bir ʿużvı zaḫımlu olsa, yuyımasa aña mesḥ vire. Eger birincesi mecrūḥısa (5) birincesi ṣaġısa görelüm mecrūḥı-mı artuġıraḳ yoḳsa saġı-mı.

[89] Yz. ابدستز

Eger sağı (6) artuġıraḳ ise yumaḳ gerek, eger mecrūḥı artuġıraḳ ise teyemmüm eylemek gerek. (7) Biregüden menī gelse atup leẕẕetile, ġusl eylemek farīżadur aña, yā ḥelālile (8) cimāᶜ ḳılsa şöyle kim erüñ ẕekeri kertügine degin ᶜavrat fercine varsa, (9) gerek menī gelsün gerek gelmesün ġusl farīża olur. İki kişi bir döşekde (10) yatsalar uyansalar menī bulsalar her birisi düşe geçdügin bilmese ikisine (11) daḫı ġusl eylemek gerek. Biregü ābdest alsa edük geyse ṭañla, öylen (12) ābdesti sınsa, evindeyise seferde degülise yine irtesi öyleye degin (13) mesḥ çekmek gerek. Eger seferdeyise ābdesti şınduġı vaḳtden üç gün

[127ᵇ](1) tamām gicesile mesḥ çekmek gerek. Ābdest şınduġı vaḳti gözetmek gerek, (2) geydügi vaḳti gözetmemek gerek. Üç el barmaḳlarıla ayaḳ barmaḳlarından yañadan (3) başlamaḳ[90] gerek, baldırından yaña çekmek gerek. Edükde yırtuḳ olursa, eger (4) üç ayaġuñ barmaġı bir kezden sıġası olursa meshe yaramaz. Eger yırtuġı (5) bir aracuḳda olmazısa degme bir yirde az az olsa, eger bir yaluñı ayaḳdaġı (6) yaruḳlar üç barmaḳ sıġasıca varısa meshe yaramaz. Eger iki ayaḳdaġı yırtuġı (7) bir araya divşüricek üç barmaḳ sıġacaḳ ḳadar olursa meshi dürüstdür. (8) Biregünüñ ābdesti var ille edügin çıḳardı, iki ayaġın yusa gerek, ḳalan (9) ābdesti dürüstdür. Biregü ayaġın edüginden ökçe yirine degin çıḳarıcaḳ, meshi (10) bāṭıldur. Biregü evindeyiken edük geydi, andan sefere gitdi, üç güne degin (11) mesḥ çekse gerek. Biregü seferde edügin geydi üç gün geçmedin evine (12) geldi, eger bir dün bir gün geçdise edügin çıḳarsa gerek, ayaḳların (13) yusa gerek. Ṭaş edügi ḳaldurup altına baḳmaḳ gerek, arıyısa mesḥ

[128ᵃ] (1) çekmek revādur, çoraba daḫı eger sıḳ örülmiş olsa. Çaġşıra, uġa (2) çekmek revā degül. Biregü üç günlük yola kim deve ol yolı üç günde (3) alur, yönelse dört rekᶜat namāzı iki ḳılsa gerek. Eger tamām ḳılursa yazuḳlu olur. (4) Üç rekᶜatı eksemese gerek. Evine gelince yā bir yirde on biş gün ṭurmaḳ (5) niyyetin eyleyince ḥükm şöyledür: Biregü seferde olsa bir muḳīm kişiye (6) uysa namāzda, ol-daḫı namāzın tamām ḳılsa gerek. Biregü sefer namāzın ḳılurken (7) bir muḳīm kişi uysa ikisin ḳılıcaḳ müsāfir selām virse gerek ve muḳīm (8)

[90] Yz. بشلماك

namāzın yitürse gerek. Beg, yaġı kāfir iline ġazā eylemege girse on biş gün (9) ṭurmaḳ niyyetin eylerse daḫı yine sefer namāzın ḳılsa gerek. Göçe yüriyenler (10) yigirmi günlik yola daḫı göçin varurlarısa sefer namāzın ḳılsalar gerek. (11) Düşmenile ṣavaşıdururken namāz vaḳti olıcaḳ yigrek oldur kim başlu başına (12) īmāyıla yaʿnī işāretile ḳanḳı yaña kim elinden gelürise ḳılalar. Eger cemāʿatile ḳılmaḳ (13) isteseler beg çeriyi iki bölük eyleye. Bir bölügi düşmene ḳarşu ṭursa gerek

[128ᵇ] (1) bir bölügine imām ḳıl[dur]ıvirse gerek. Namāzuñ yarusın bu yaru ḳılan düşmene (2) ḳarşu ṭursa gerek. Ḳılmayanlar gelüp bir yarusın bunlar daḫı ḳılsa gerek. (3) Andan imām selām virse gerek. Cemāʿat selām virmedin girü düşmen (4) yüzine varsa gerek. Ol ilerükiler gelüp namāzların tamām eylemek gerek. (5) Girü bunlar düşmene varup ol bir bölügi gelüp düketseler gerek. (6) Şehīd bir kimsedür kim kāfirile doḳışup şundaḳ öldüreler yā (7) bir ẓālim anı suçsuz öldüre. Eger savaşda zaḫm yiyüp bir zamāndan ṣoñra (8) ölürise şehīd degül, ḥükm içinde. Uḥud şehīdleri yitmiş pehlüvān durur (9) kim resūl ʿalemi dibinde doḳuşdılar. Degmesi ellişer altmışar kāfir öldürdiler. (10) Ṣoñucın dükeli ölesi yirde zaḫm yidiler. Resūl ḥażreti daḫı Cebrāʾil [11] ve Mīkāʾil ve İsrāfīl yüz biñ firişṭelerile bunlaruñ üzresine vardılar. (12) Gördiler bir ḳıf ṭolu ṣu. Ara yirlerinde gezdürdiler. Dükeli ölü dururlar. (13) Kimsesi ol ṣudan içmez resūl ʿaleyhi's-selām eydür: "İy ḳarındaşlarum niçün

[129ᵃ] (1) içmezsiz?" Eyitdiler: "Yā resūla'llāh, yavlaḳ ṣuṣayup dururuz illā şehīd-(2)-lik mertebesinden yada ḳalavuz diyü içmezüz." İlāhī ḥadīṣde gelüp (3) durur kim: "Tanġrı teʿālā resūle eyitdi: "İy benüm ḥabībüm, raḥmetüm biş yüz yıllıḳ (4) yol ḳarşuladı. Yarın ḳıyāmet güninde dükeli ḫalḳ benden utanısar, (5) ben ʿaẓametümile şehīdlerden utanısarvan. Yā Muḥammed, ben bunlardan (6) ḫoşnūd oldum. Anca bağışlayam bunlara kim bunlar daḫı benden ḫoşnūd (7) olalar." Namāz aḥkāmın şol ḳadar kim bildirdüm, şimdiden girü namāzuñ ḥikmetin (8) sırrın bildüreyin kim ḫuẕāvendigārum namāz ne luṭf idügin bilüp

namāza (9) becid ola, in-şā'a'llāhu teʿālā. Laṭīfe: من اسر[ا]ر الصلوة[91] (10) Muḥammed-i Muṣṭafā[nuñ] ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem miʿrāc gicesi ilk söz kim (11) aġzından çıḳdı التحيات لله والصلوات والطيبات'idi.[92] (12) Tañrı teʿālā resūlüñ ditremegi ḳorḳusı gitsün diyü resūle selām (13) virdi. Eyitdi: السلام عليك ايها النبى ورحمة الله وبركاته[92]

[129b] (1) Resūl ḥażreti Tañrı teʿālānuñ selāmın alur eydür: السلام علينا (2) وعلى عباد الله الصالحين[92] Cebrāyil eydür: اشهد ان لا اله الا الله[92] (3) Ḳalan yidi ḳat gök firişteleri eydürler: واشهد ان محمدا عبده رسوله[92] (4) Ol vaḳtin kim resūl ḥażreti inmege ḳaṣd eyledi, ḫiṭāb geldi kim: "İy benüm (5) ḥabībüm, ümmetüñe firişteler armaġanı e't-taḥiyyāt ilet. Benüm ʿizzetüm ḥaḳḳıçun (6) nice-kim şimdi sensin, benven; ayruḳ kimesne arada yoḳ, yarın daḫı (7) uçmaḳ içinde ol taḥiyyātı oḳuyanlar ola, benüm dīẕārum luṭfı ola; ayruḳ (8) kimesne ara yire sıġmaya." Laṭīfe: Resūl ol ẕevḳe irişicek dünyā (9) gözinden çıḳdı. Şöyle bitdi göñlinde kim ayruḳ dünyāya gelmeye. Tañrı teʿālā (10) Cebrāyile eydür: "İy Cebrāyil, eger biz aña eydürsevüz kim dünyāya git dīẕārumuz (11) niʿmetin andan esirgemiş gibi oluruz, aña baḫıllıḳ ḳılmış gibi oluruz; eger (12) ol gideyin dirse dīẕārumuzdan yüz döndermiş gibi olur." Cebrāyil ʿaleyhi's-selām eydür: "İlāhī, (13) anuñ çāresi nedür?" Tañrı teʿālā eydür: "Eger ḥabībüm, şimdiden bunda ḳalurısa bir avuç

[130a] (1) günāhkār ümmet biş vaḳt namāz müzdinden yada ḳalur." Cebrāyil ḥayrān oldı, bu işde. (2) Tañrı teʿālā, resūlüñ dünyāya gitmesi ṭarīḳın ögredivirür, bir dürlü kim ol (3) resme inicek ne dīẕārdan yüz döndermiş ne Tañrı teʿālā aña dīẕārın esirgemiş (4) olur. Ol dükeli bu ümmet sevgüsindendür kim bunlar namāz ögreneler, namāz müzdine irişeler. (5) Eydür: "Yā cebrāyil, sen kendüzüñden söyler gibi ol. Eyit, "yā resūla'llāh, bir avuç (6) ümmetüñ dünyā ḳarañulıġında ḥayrān ve ser-gerdān senüñ irşāduña göyerler. (7) Eger sen

---

[91] "min esr[ā]ri's-salat: Namazın sırlarından (bahs eden), namazın sırlarına dair (latife)."

[92] "Bütün övgüler, ibadetler ve iyi ameller Allah içindir./ Ey peygamber, Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi sana aittir./ Selam bize/ ve Allah'ın salih kullarına (olsun)./Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur/ ve (yine) ben şehadet ederim ki Muhammed, Allah'ın kulu ve resulüdür." (Tahiyyat duası).

Bkz., El-Mu'cemu'l-Müfehres li-Elfâzi'l-Hadîsi'n-Nebeviyye (Concordance et Indices de la Tradition Musulmane), Leiden, 1962, 4/69.

bunlara ḳulavuz olmazısañ iñen miskīn olurlar. Şeyṭān bunları (8) yavuz yola yilter, azdurur." Yā Cebrāyil, sen ḥabībüme şöyle diyicek göñli (9) ümmetine meyl eyler. Meyl eyleyicek sen etegine yapış daḫı eyit kim, "yā resūla'llāh, (10) gel benüm ḫāṭırımıçun bir ḳaç gün daḫı kendü naṣībüñden ümmetüñiçün bunlara (11) yol niteligin göster, işlerin tamām eyle. Andan girü geñüñce gel sen pāẕişāhuñ, (12) pāẕişāh senüñ." Şöyle olıcaḳ, ne ol dīẕārdan yüz döndermiş olur ne (13) biz anı luṭfdan sürmiş oluruz." Yüz biñ cānlar bu söze saçu olsun. Zihī bikr

[130^{b}] (1) laṭīfe kim budur. Cebrā'il ᶜaleyhi's-selām daḫı buyruġı yirine getürdi. Laṭīfe: Eᶜācib (2) kitābında Şeyḫü'l-islām Muḥammed-i Şehristānī[93] şöyle getürmiş kim: "Tevrīt kitābında (3) Tañrı teᶜālā Mūsāya şöyle ḫaber virmiş kim: "Yā Mūsā, ben gökden yire yüz biñ (4) yigirmi dört biñ vaṣiyyetnāme viribidüm. Degme nebiye ne ḳılmaḳ gerek, ḫalḳı bāña (5) nicesi ündemek[94] gerek, bildürdüm. Ḳırḳ biñ ṣuḥuf viribidüm. Yidi peyġambere, (6) yidi elvāḥ viribidüm. Biş peyġambere biş esfār viribidüm. Dört peyġambere (7) dört ulu kitāb viribiyiserin, Tevrīti saña, Zebūrı senden ṣoñra Dāvūda, İncīli Dāvūddan (8) ṣoñra ᶜĪsāya, Furḳānı ᶜĪsādan ṣoñra Muḥammede. Yā Mūsā ne-kim yüz biñ (9) yigirmi dört biñ vaṣiyyetnāmede varısa dükeli ḳırḳ biñ ṣuḥufdadur. Ne-kim (10) ḳırḳ biñ ṣuḥufda varısa yidi elvāḥdadur. Ne-kim yidi elvāḥdayısa[95] dükeli (11) biş esfārdadur. Ne-kim biş esfārdayısa dört kitābdadur. Ne-kim ḳamusında-(12)-yısa dükeli Furḳāndadur. Ne-kim Furḳāndayısa dükeli Fātiḥadadur. Fātiḥa şol (13) ᶜaẓametile namāzdadur. Her kim namāz ḳılup Fātiḥa oḳursa şöyledür kim yüz biñ

[131^{a}] (1) yigirmi dört biñ vaṣiyyetile daḫı ḳırḳ biñ ṣuḥufıla daḫı yidi levḥile daḫı (2) biş sifrile daḫı dört kitābıla ᶜamel ḳılmış gibidür. Ṭoprak ol beẕ-baḫtuñ (3) başına olup durur kim, namāz ḥażretinde ġāfil ola. Laṭīfe: (4) Resūle ṣordılar kim: "Yā resūla'llāh, ābdesti şol resme almaḳda ḥikmet nedür?" (5) Resūl eydür:

---

[93] Satır üstünde "Hemedānī"
[94] Yz. اندمق
[95] Yz. يمبه şeklinde harekelenmiştir.

"İy benüm ümmetüm, ādemī yavuz işe yüzile yönelür, elile dutar, (6) ayaġıla varur. Yaʿnī Tañrı teʿālā eydür: Ābdestde yu yüzüñi ne-kim (7) yavuz işe yüziñle yöneldüñise ʿavf ḳılayım. Yu ḳollaruñı ne-kim yavuz işde (8) günāha elüñ uzatduñısa ʿavf ḳılayım. Mesḥ vir başuña kim ol mesḥ berekātında (9) yavuz iş işleriken şeyṭān başuñı sıġadı, şūmlıġı başuñda ḳaldı, anı (10) gidereyin. Yu ayaḳlaruñı ne-kim yavuz işe kim ayaḳ başduñ, ābdest berekātında (11) ʿavf ḳılayın." Laṭīfe: İy müʾmin, dünyāya bulaşduñ, yu dört (12) ʿużvuñı kim namāz ḥażretine lāyıḳ olasın. İy ol göñül kim dünyā (13) tengligine sevgüsine bulaşduñ, tevbe suyıla yunġıl kim bī-niyāz

[131^{b}] (1) ḥażretine lāyıḳ olasın. Altı yañadan kesil Kaʿbeye yönel kim namāz (2) ḥażretine lāyıḳ olasın. Taʿalluḳları altunı gümişi at; ṭon şāhid cāh (3) manṣıb sevgüsinden geçgil kim bī-niyāz ḥażretine lāyıḳ olasın. Laṭīfe: (4) Ḳıyāmet güninde ṭamu ḳıjġura, müʾmine ḳarşu gele. Ḥaḳ teʿālā müʾminüñ (5) ṣaġ eline ābdest ṣuyın vire, ṣol eline teyemmüm ṭopraġın vire. Eyde, "iy (6) müʾmin, dünyāda odı neyile söyündürürdüñ?" Eyde, "ilāhī, ṣuyıla ṭopraḳıla." (7) Tañrı teʿālā eyde, "iy ḳulum, bu odı daḫı ābdestüñ ṣuyıla ḳov. Eger ḳaçmazısa (8) teyemmümüñ ṭopraġıla ḳov. Elbetde ḳaçar." Müʾmin ābdesti ṣuyın ol heybetlü (9) ṭamudan yaña ṣaçıcaḳ, şöyle ḳaça ṭamu müʾminden kim żaʿīf ḳoyun (10) ḳurtdan niçe ḳaçarısa. حكمة محمدية فى الوضوء[96] Ābdestde el yumaḳ, (11) aġız yumaḳ: Yaʿnī ḥarāmıla yalanıla ḳovıla aġzum bulaşdı, Ḳurʾāna lāyıḳ degül. (12) Bir kez yuyayın ḥarāmdan arınsun. İki kez yuyayın yalandan arınsun. Üç (13) kez yuyayın ḳovdan arınsun. Burına ṣu-virmek: Yaʿnī ḥarām yıyladum,

[132^{a}] (1) eyü ḳoḳu yıyladum, yavuz ḳoḳu yıyladum. Bir kez ṣu vireyin kim ḥarām ḳoḳusı gide. (2) İkinci kez yuyayın dünyānuñ eyü ḳoḳusı gide. Üçünci kez yuyayın yavuz (3) ḳoḳusı gitsün. Namāzda raḥmet yıylamaġa burnum lāyıḳ olsun. Yüz (4) yumaḳ: Yaʿnī dünyeye yüz getürdüm, şeyṭāna yüz getürdüm, hevāya yüz getürdüm. Bir kez (5) yuyayın hevā gitsün. İkinci kez yuyayın dünyā tozı gitsün. Üçünci kez (6) yuyayın şeyṭān nengligi gitsün. Yüzüm arınsun,

[96] Abdestin Muhammedî hikmeti.

Tañrıya yönelmege lāyıḳ (7) olsun. Ḳol yumaḳ: Yaʿnī ḥelāle uzatdum ḳolum, ḥarāma daḫı uzatdum, (8) şüphelü nesneye daḫı uzatdum. Bir kez yuyayın ḥelāl eṣeri gitsün. (9) İkinci kez yuyayın şübhe eṣeri gitsün. Üçünci kez yuyayın (10) ḥarām eṣeri gitsün. Andan tekbīr, Tañrı ḥażretine lāyıḳ olsun. Başa mesḥ (11) virmek: Yaʿnī şeyṭāna uydum; azġunlıḳ börkin başuma vurdı, beni kendünüñ eyledi. (12) Mesḥ ḳılayın başuma anuñ börki eṣeri gitsün kim Raḥmān ḳulluġına yarayam. (13) Ḳulaġuma şu vireyin anuñçun kim herze sözler şiʿrler yalanlar çoḳ diñledüm.

[132^{b}] (1) Ol sözler nengligin gidereyin kim Raḥmān selāmın işitmege lāyıḳ (2) olam. Boynumı ülideyin, şeyṭān ipi eṣeri gitsün. Ayaġum yuyayın anuñıçun (3) kim olmaz işlerde çoḳ yüridüm, ola kim ol ḥażretde durmaġa lāyıḳ olam. (4) Her kim ābdesti işbu ẕevḳile alursa anuñ namāzı hīç sözsüz (5) lāyıḳdur ḥażrete hem ḳabūl olmaġa. Ābdest sırrın işbu taḳrīrile (6) hīç kimesne işitmemişdür. Ḳutlu olsun müʾminlere. Gelelüm namāz (7) sırlarına. Ḳıbleye yönelmek maʿnisi şoldur kim Tañrı teʿālā ḳulına eydür: (8) "Ben birven, ortaġum yoḳ. Benümiçün ḳılduġuñ namāzda daḫı ortaḳlıḳ (9) perākendelik olmasa gerek. Kesil çevreden baña ulaş. Saġuñda firişte (10) var, ṣoluñda firişte var. Arduñda firşte var. Ayaḳlaruñ altında (11) firşte var. Üzerüñde benüm nūrum var. Dükeli yañadan seni beklerler. Sen (12) namāzda durduġuñ vaḳtin öñüñde firişte utanur ṭurmaġa. Ol (13) ḥāletde bekcüñ[97] öñüñden Kaʿbe nūrıdur. Şeyṭān namāzdan ṭaşraken saña

[133^{a}] (1) gelürise firişteden yol bulımaz. Namāzda gelürise Kaʿbeyile senüñ araña giremez, (2) ırāḳdan göyner, gögis kütleyü güni geçer. "Allāhu ekber" dimek el götürmek: Yaʿnī, (3) ilāhī, senüñ ʿaẓametüñ şol ḳadar ḳarār dutdı kim ʿarş kürsī levḥ ü ḳalem uçmaḳ (4) ṭamu yirler gökler tağlar deñizler ululıḳı senüñ ʿaẓametüñ ḳıyında şol (5) güneşdegi ẕerrece yoḳ. "Allāhu ekber" diyüp iki eli götürmek: Yaʿnī, senden (6) artuḳ nesneden el götürdüm, saña geldüm. Allāhu ekber. Ḳul böyle diyicek (7) ḥicāblar bir kezden götrüldi, dost dosta ḳavuşdı.

---

[97] Yz. بكحك

Anıñçun Tañrıyı (8) görür gibi ḫiṭāb eyler kim باسمك اللهم وبحمدك وتبارك اسمك (9) وتعالى جدّك ولا اله غيرك[98] Bu ḥālet kim taḳrīr eyledük şol (10) ḥāletine beñzer Muḥammed-i Muṣṭafānuñ kim perdeler götrüldi, Muṣṭafā cemāli (11) göricek ḥayrān oldı. Sır ᶜaleminden ün geldi Muṣṭafāya kim (12) "yā ḥabība'llāh, ne ḥayrānlıḳ vaḳtidür Tañrıya şenā ḳılġıl." Mü'min daḫı (13) باسمك الهم[99] oḳuyıcaḳ, Ḥaḳ teᶜālā tecellā ḳılur. Mü'min ol ḥālde

[133b] (1) dehşeti ḳorḳuyı görüp اعوذ بالله من الشيطان الرجيم[100] oḳusa gerek. (2) Ṣaġ eli ṣol el üzerine ḳomaḳ: Yaᶜnī kim eksüklü ḳulvan. Ḳul Çalab ḥażretinde (3) el baġlayup durduġı edeb ve muṭīᶜlıḳ nişānıdur. Ḳur'ān oḳımaḳ: Tañrı teᶜālā (4) eydür: "İy ḳulum, ḳandan gelürsin?" Ḳul eydür: "İlāhī, dünyādan." Eydür: "Bāña ne armaġan (5) getürdüñ?" Ḳul eydür: "İlāhī, dünyā ḥaḳīrdür. Senüñ ḥażretüñe armaġan senüñ (6) Kelāmuñ getürdüm." Tañrı teᶜālā eydür: "Ḳulum, oḳı armaġanuñ ḳabūl ḳılaym." Ḳul (7) başlar kim بسم الله الرحمن الرحيم[101] Tañrı eydür: "Ḳulum, ne raḥmetüm gördüñ. Daḫı (8) benüm ᶜizzetüm ḥaḳḳıçun bir niᶜmet virem saña kim hīç ṣoñı olmaya." Ḳul eydür: (9) * الحمد الله رب العالمين الرحمن الرحيم[102] Tañrı eydür: "İy benüm firiştelerüm, (10) görüñ ḳulumı beni öger, ᶜaẓametüme ṭanuḳluḳ virür. İy benüm firişteleriüm, ol bugün (11) beni öger ben görürin; yarın ḥicābı götürem, ben anı ögem, ol daḫı beni göre (12) dura." Ḳul eydicek kim مالك يوم الدين[103] Tañrı teᶜālā eydür: "İy firişteleriüm, (13) görüñ ḳulumı ḳıyāmete daḫı inandı. Ol gün aṣṣı benden göresin

[134a] (1) bildi. Benüm ᶜizzetüm ᶜaẓametüm ḥaḳḳıçun ol gün her kişi kendü ġuṣṣasında ola. (2) Ben nūr taḫt baġışlayam, anuñ üzerinde ᶜarş gölgesinde emīñ ola." Ḳul eydicek (3) kim اياك نعبد اياك نستعين[104] Tañrı teᶜālā buyurur kim: "İy benüm (4)

---

[98] "Ey Allah'ım, senin isminle ve senin övgünle (başlarım). Senin ismin mübarektir. Senin azametin ve celalin yüksektir. Senden başka ilah yoktur."

"Sübhâneke" duası olarak bilinen bu dua, bazı tarihi metinlerde (ör. Akkuş, 1995:186) ve günümüz ilmihal kitaplarında (Bilmen, tsz:130) "sübhâneke" kelimesiyle başlamaktadır. Metnimizde ise "bi-ismike" kelimesiyle başlamakta ve "bi-ismike Allâhumme" duası olarak geçmektedir (bkz. 133a/13).

[99] "bi-ismike Allâhumme: Ey Allah'ım senin isminle (başlarım)" Sübhâneke duası. Bkz. 98. dipnot.

[100] "Kovulmuş şeytandan Allah'a sığınırım."

[101] "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla" 1-Fatiha suresi, 1.

[102] "Hamd alemlerin Rabbi, merhametli olan merhamet eden Allah'a mahsustur." 1-Fatiha suresi, 2-3.

[103] "Din gününün sahibidir" I/4.

[104] "(Allahım!) Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz." 1-Fatiha suresi, 5.

firişteleriim, ḳulum bildi kim ben riyālu, ortaḳlıḳ ṭāᶜati sevmezin. Ḳullıḳ baña (5) maḫṣūṣ, bañayidügin bildürür. İmdi benüm ᶜizzetüm ḥaḳḳıçun anuñ ol ġaflet-(6)-lü ṭāᶜatin ḳabūl ḳıldum, tamāma geçürdüm. Emegiçün uçmaḳı aña dibelik (7) yurt bağışladum." Ḳul eydicek kim: اهدنا الصراط المستقيم[105] (8) Fātiḥanuñ āḫirine degin. Tanrı teᶜālā eydür: "İy benüm firişteleriim, ḳulum (9) şerīᶜat yolı ṣarpidügin bildi. Benüm ḳulavuzlıġum ister kim ḳulavuz ben olıcaḳ (10) yolı geñezligile başarup baña irişür. İy ḳulum, maᶜnuñ elin benüm ḳudretüm (11) eline virgil, şerīᶜat yolın saña sehl ḳılıvireyin. Otuz biñ (12) yıllıḳ ṣırāṭdan yıldırım şaḳıduḳca zamāndan daḫı tīzirek sürçmedin (13) seni geçüreyin, firdevs-i aᶜlāya irüreyin. Şeyṭānuñ bağrı çıḳup

[134ᵇ] (1) arduñca yilsün, hergiz tozuñ daḫı görmesün." Ḳul fātiḥaya (2) daḫı bir sūre ḳoşıcaḳ Tanrı teᶜālā eydür: "İy firişteleriim, ḳulum baña ᶜāşıḳdur. (3) Cemālümi görmez; ṣıfatum, adum oḳumaġıla kendü göñülcügin egler. Benüm ᶜizzetüm (4) ḥaḳḳıçun nice-kim adumıla ḫoş olmaḳlıġa seni lāyıḳ gördüm yarın (5) cemālüm görmeklige daḫı lāyıḳ görem." Ḳul rükūᶜa varıcaḳ Tanrı teᶜālā (6) eydür: "Ḳulum örü ṭurup bize ṣenā ḳıldı, adumuz oḳudı, dergāha geldügin (7) bildürdi. Dergāhuma geldügi bilindi. Ḳapu açıldı. Ḳuluma destūr oldı. Ḳulum (8) nūrum gördi. Daḫı iki büküldi, ṭapu ḳıldı. Kendü żaᶜīflıġın bizüm ᶜaẓīmligümüz (9) bilüp ṭanuḳlıḳ virdi ve iḳrār eyledi, eyitdi "سبحان ربى العظيم"[106] (10) Biregü dünyā pāẕişāhı dergāhına varsa, ayaġın durur geldügin bildürür. (11) Andan destūr olıcaḳ girüp pāẕişāh yüzin göricek, iki bükülür ṭapu (12) ḳılur, pāẕişāha duᶜā eyler. Namāzda ṭurmaḳ ve oḳumaḳ, dergāha geldügin (13) bildürmekdür. Rükūᶜa varmaḳ, içerü girmek pāẕişāha ḳarşu iki bükülüp

[135ᵃ] (1) ṭapu ḳılmaḳ ve duᶜā ḳılmaḳdur سبحان ربى العظيم[106] dimek. Ḳaçan-kim rükūᶜ (2) ḳılur daḫı girü ḳalḳar. Tanrı eydür: "İy ḳulum, ādemīlere ḳılduġuñlayın taᶜẓīm (3) mi ḳılursın?" Ḳul şundaḳ yüzin ṭoprağa ḳor, eydür: "İy ādemīler taᶜẓīminden (4) münezzeh Tanrı, ādemīler bir avuç ṭoprakdandur; sensin

[105] "Bizi doğru yola eriştir." 1-Fatiha suresi, 6.
[106] "Büyük (azamet sahibi) Rabbimi her türlü noksanlardan tenzih ederim."

muḳaddes yüce Tañrı." (5) سبحان ربی الاعلی[107] Daḫı bir vech oldur kim ḳul eydür: "İlāhī, tenümden (6) üç dürlü tevāżuᶜ gelür. Üçi daḫı saña fidā olsun. Birisi örü (7) ṭurmaḳ. İlāhī, örü ṭurdum ḥażretüñde, iki dizin oturdum, yüzüm ṭopraġa (8) ḳodum. İlāhī, daḫı ayruḳsı aşaḳlıḳ ḳılmaḳ elümden gelürmisse anı daḫı senüñ (9) taᶜẓīmüñde işleyedüm." Tañrı tᶜālā kereminden buyurur kim: "İy benüm ḳulum, kimsenüñ (10) emegi bizüm ḥażretümüzde żāyiᶜ degül. Eger bizüm ḥażretümüzde ayaġın ṭurduñısa (11) ḳamu ḫalāyıḳ ayaḳ üzerine ṭurdukları vaḳt seni nūr taḫta bindürevüz, fāriġ (12) oturasın. Eger bizüm ḥażretümüzde iki bükilüp rukūᶜa varduñısa şol (13) yazuḳlar kim bilüñi iki bükmişdür arḳañdan giderevüz, ḥasenāta mübeddel ḳılavuz.

[135^{b}] (1) Eger bizüm ḥażretümüzde yüzüñ ṭopraġa ḳoduñsa buyuravuz kim ayaġuñı nūr (2) firdevs üzerine başasın. Daḫı eydevüz: "İşbu nūruñ yüzin anuñıçun (3) başduñ kim yüzüñ bizüm ḥażretümüzde ṭopraḳa ḳoduñ." Daḫı bir vech oldur kim (4) ḳul rükūᶜ ḳılduġı maᶜnisi şoldur kim ḥāl dilile eydür: "İlāhī, edebsüzlik çoḳ (5) ḳıldum. Uş senüñ ḥażretüñde inṣāfa durdum. İlāhī, taḳṣīrlıġum sen bağışlağıl." (6) Secdenüñ maᶜnisi şoldur kim "ilāhī, olmayası işlere çoḳ ayaḳ başdum. (7) Uş ayaḳ ḳoduġum ᶜöẕriçün yüzüm ṭopraġa ḳorvan. Ol ayaḳ güstāḫlıġın (8) bu yüz tevāżuᶜına sen bağışlağıl." Tañrı eydür: "İy benüm ḳulum, inṣāfa (9) ḳabūl ḳıldum. Elli yıllıḳ günāhuñı ᶜavf ḳıldum. Eger secde ḳılduñısa, (10) ayaḳlaruñ edebsüzligin yüzüñe bağışladum. Sen benümsin, ben senüñ." (11) Daḫı bir vech oldur kim ḳula Tañrı teᶜālā eydür: "İy ḳulum, benüm teklīfüm, (12) buyruġum götürmek, iñen aġırdur. Götürübile misin?" Eydür: "İlāhī, raġbetile (13) uşböyle götürem, senüñ ᶜaẓametüñ ḥaḳḳıçun; eger şöyle iki bükülürsem daḫı."

[136^{a}] (1) Yine eydür: "Senüñ birligüñ ḥaḳḳıçun götürem anı eger şöyle sürçüp yüzin (2) daḫı düşerisem." Tañrı teᶜālā eydür: "İy benüm gerçeḳ ḳulum, ol ben buyurduġum (3) şöyle aġırdur kim ᶜarş ve kürsī, levḥ ḳalem, uçmaḳ ṭamu, gökler (4) yirler, ṭaġlar deñizler anı götürmediler. İllā benüm ᶜizzetüm ᶜaẓametüm ḥaḳḳıçun senüñ (5) ~~dek bir aduñ ola ara yirde~~. Andan girü götüren benüm

[107] "Yüce Rabbimi her türlü noksanlardan tenzih ederim."

ʿaẓametüm ola; öginen (6) <götüren> sen. Çün sen żaʿīfligüñle yüz döndermedüñ, biz kerīmligümüzle (7) saña yardım ḳılmayavuz mı?" Laṭīfe: Ḥaḳ teʿālā ādemīnüñ ṭāʿatin (8) sever. Anuñçun aña ṭāʿat buyurur. Eger sevmeseydi, buyurmayaydı. Ol (9) sevmek anuñçun degül-kim Tanḡrınuñ anuñ ṭāʿatinde aṣṣısı ola. (10) Belkim ol muṭīʿ olıcaḳ şol bī-nihāyet raḥmetine kendüzin ḳābil ve lāyıḳ (11) ḳılmış olur. Nice kim yaġmur ṣuyı gökden dükeli yirlere düz yaġar. (12) İllā ol yir kim yüksek ve ḳatıdur, ṣu anuñ üzerine ṭurmaz; ḳanḳı yir çuḳur (13) ve yumşaḳdur kendüye yaġan ṣuyı daḫı ḳabūl ḳılur; ol yüksek ve ḳatı yirüñ

[136^{b}] (1) ṣuyın daḫı ḳabūl ḳılur. Tanḡrınuñ raḥmeti daḫı dükelinüñ üstine yaġar. İllā mütekebbir (2) ve ḳatı göñüller ol raḥmete ḳābil degüllerdür. Raḥmet bunlarda eglenmez. Aşaḳ (3) göñüllü ve muṭīʿ ḳullar, ol yumşaḳ ve çuḳur yire beñzerler. Raḥmet yaġmurı mütekebbir-(4)-lerden ve ḳatı göñüllü fāsıḳlardan gider, bunlaruñ göñline ve tenine siñer. (5) Kendülere gelen raḥmeti daḫı ḳabūl ḳılur, mütekebbirlere geleni daḫı ḳabūl (6) ḳılurlar. Ḥikāye: Bir gün Sulṭān Maḥmūd köşki üzerinde dururdı. (7) Aşaġa baḳdı. Gördi, ḳullar ve raʿiyyetler ṣaf ṣaf durmışlar. Sulṭān buyurdı. (8) Cevāhiri ve altunı getürdiler. Öñinde yıġaḳodı. Avuç avuç götürür aşaġa (9) saçar. Anlaruñ kim ṭonları sıyrıncaḳ ve yiñi idi, ḳızıl ve cevher anda eglenmez, (10) aşaġa düşer. Yine tecebbür eylerler bükilüp almaġa. Daḫı şunuñıla sulṭān (11) niṯārından maḥrūm ḳaldılar. Anlar kim ṭonları yıpraḳ ve yumşaḳ idi, cevāhir aña (12) degince duruġurdı. Düşene daḫı ṣunarlarıdı. Bunlar[108] cevāhire degindiler, anlar maḥrūm. (13) Vedūd-ı ezel ve ebed, ḳudret köşki üzresinde ḳullarına nitesüz baḳdı.

[137^{a}] (1) Dükeli ṣaf ṣaf durmışlarıdı, raḥmet uma. Tanḡrı teʿālā faẓl ḫazīnesin (2) açdı, raḥmet cevāhirlerin ḳulları üzerine niṯār ve saçu ḳıldı. Anlar kim tekebbür (3) aṭlasın geyüp ṭururlardı ve tevāżuʿ secdesin daḫı ḳılmadılar, raḥmetden (4) maḥrūm ḳaldılar. Anlar kim miskīnlik murāḳḳaʿın geyürlerdi, raḥmet cevheri (5) an[lar]da ḳarār dutdı. Ve anlar kim tevāżuʿ secdesin ve rükūʿın ḳıldılar raḥmet (6) bunlaruñ naṣībi oldı, dīẕār ḫonları. Ḥikāye: Sulṭān Maḥmūduñ (7) bir ḳaraca,

[108] Yz. "bunlara"

küze, ḥaḳīrce ḳulı varıdı. Adı Ayās. Daḫı çoḳ ḳulları varıdı. (8) Dükelinden Ayāsı yigrek görürdi. Vezīrler, meliküñ ol ḥālin ṭañlarlardı. Bir gün (9) Ḥasana eyitdiler: "İşbu müşkili bize ḥall eyleyüviribile misin?" Ḥasan eydür: (10) "Bilem." Bir gün dükeli melikler sulṭān ḥażretinde ṭuru[r]ken Ḥasan ṭurugeldi. Eydür: (11) "Yā melik, bir müşkilümüz var, ḥall eyleyüvir." Melik eydür: "Müşkilüñüz nedür?" Ḥasan (12) eydür: "Pāẕişāhuñ ḫūb-ṣūretlü bahādur ve pehlüvān ḳulları iñen çoḳdur. Ne maʿni-(13)-dür kim Ayās taḳarrüb yirin kimse ṭutmaz. Ayās taḳarrübi dükelinden artuġıraḳdur."

[137^{b}] (1) Sulṭān eydür: "Yā Ḥasan, siz anlaruñ ẓāhirlerine baḳarsız, ben bāṭınlarına (2) baḳarın. Ne-ḳadar vefā ve ṭoġrılıḳ dükelinde var yaluñuz Ayāsda yüz anca var. (3) Ayās kendü nefsin bizümiçün sever. Ḳalanı bizi kendü nefsleriçün severler. (4) Nice kim baña Ayāsıla ḳalanları arasında farḳ bilinüpdür, size daḫı bildürem." (5) İrtesi ṭañlacaḳ kendünüñ altı küngürelü tācın ḫazīneden çıḳardı, öñünde (6) ḳodı. Dükeli vezīrler baḳarlar. Evvel bir ḫāṣ ḳulı oḳudı. Ḳapudan giricek (7) baş yire ḳoduġı sāʿat melik eydür: "İy ḳul, götür işbu tācı çıḳar, ṭaşıla (8) pāre pāre eyle. Girü baña getür, ṭoġranmış." Ḳul ḳıçın ḳıçın girü ḳaçdı. Eydür: (9) "Yā yir yüzi sulṭānı, benüm ne zehrem vardur senüñ tācuña el yoḳayası." (10) Daḫı bir ḳula eyitdi. Ol-daḫı şöyle cevāb virdi. Ḳanḳı ḳula kim söyledi, dükeli (11) "yoḳ" didi. Bir zamāndan ṣoñra Ayās geldi hemīn ḳapudan ayaġın içerü başdı, (12) baş ḳodı. Sulṭān eydür: "Yā Ayās, şol tācı götür pāre pāre eyle, ṭaşların (13) uvat." Sulṭān sözin düketmedin Ayās tācı ḳapdı, çıḳardı, pāre ḳıldı,

[138^{a}] (1) ṭaşların uvatdı, girü getürdi. Sulṭān eydür: "Yā Ayāz, dükeli keykirdediler, sen (2) niçün keykirdemedüñ?" Ayās eydür: "Yā yir yüzi meliki, anlar tāc ṣınduġın revā görmezler, (3) sulṭān sözi buyruġı ṣınduġın revā görürler. Ben eydürin, yüz biñ bunuñ gibi (4) tāc sulṭānuñ buyruġına fidā olsun." Vezīrler bir kezden yüz yire ḳodılar. (5) İyva'llāh. Sulṭān iḫtiyār eyledügi böyle ola. Pāẕişāḫlar pāẕişāḫı (6) kendü faẕlından Muṣṭafāʾı dükeli peyġamberlerden ʿazīzıraḳ ṭutardı. (7) Gök firişteleri dükeli taʿaccüb içinde ḳaldılar. Bir gün dükeli yüz Cebrāʾile (8) getürdiler. Eyitdiler: "Dükeli peyġamberler Muḥammedden boylıraḳ mālluraḳ. Neden (9) ötrü Muḥammed dükelinden yigrekdür ḥażretde,

bilmezüz. Bize ḥażretden bilivir, bu müşkili." (10) Cebrāyil şordı. Tañrı teᶜālā buyurdı kim: "Bunlar anlaruñ ṣūretlerine baḳarlar, biz maᶜnī-(11)-lerine. Yā Cebrāyil, benüm ᶜizzetüm ᶜaẓametüm ḥaḳḳıçun kim dükeli yaratduġumdan, firişteden, (12) ādemīlerden, perīlerden, dīvlerden ve ḥūrilerden dükelinden Muṣṭafā ṣıdḳınuñ (13) yüzinden[109] biñinden yoḳdur. Bu eyitdügüm dükeli yaratduġuma bildürem." Ḥaḳ teᶜālā emānet

[138ᵇ] (1) tācın ḳudret ḫazīnesinden çıḳardı. İmtiḥān ve ibtilā taḫtınuñ öñinde (2) ḳodı. ᶜArşa eydür: "Yā ᶜarş, götür." Eydür: "İlāhī, ben żaᶜīf bī-çāreyin; senüñ emānetüñ (3) ḳavīdür, götürümezin." Kürsiye eyitdi. Kürsī daḫı ḳorḳdı, şöyle cevāb virdi. Levḥ (4) ḳalem, uçmaḳ ṭamu, gökler yirler, ṭaġlar deñizler, firişteler, yüz biñ yigirmi dört (5) biñ peyġamberler dükeli ḳaçdılar. Kimesneyi emāneti ḳabūl ḳılmadı. Muṣṭafāya kim (6) Ayās-ı ḫāṣ-ı ḥażretdür, ᶜarż ḳıldı şoloḳ sāᶜat raġbetile ḳabūl ḳıldı. (7) Tañrı eydür: "Yā Aḥmed, ᶜarşdan sen-mi ḳuvvetlüsin, kürsīden sen uluraḳ-mısın? (8) İşbunca ᶜaẓametlü maḫlūḳlardan sen-mi heybetlüreksin? Şunlar ḳaçup (9) ḳabūl ḳılmaduḳların sen ḳabūl ḳılduñ." Muṣṭafā eydür: "İlāhī, senüñ buyruġuñ (10) ṣınınca, ben sürçeyim ara ḳıyāmıla, ara rükūᶜıla; ara dizin düşüp, (11) ara yüzin sürinüp götürem. Yüz biñ benüm gibinüñ cānı ol buyruġıçun (12) fidā olsun." Dükeli melāyike bir kezden Muṣṭafā cānına taḥsīn ḳıldılar. (13) Daḫı bir vech, yüz biñ yigirmi dört biñ peyġamberler ümmetlerinden

[139ᵃ] (1) Tañrı teᶜālā Muṣṭafā ümmetin yigrek ṭutardı. Bunlaruñ bir sāᶜatlik (2) ṭāᶜatlerin ayruḳ ümmetlerüñ yüz yıllıḳ ṭāᶜatlerinden artuḳ getürür. Firişteler (3) eyitdiler: "Ḫuẕāvendā, ṣūret içinde bunlardan ḥaḳīrıraḳ yoḳ, maᶜnī içinde (4) bunlardan ᶜazīzıraḳ yoḳ. Bize anuñ ḥikmetin eydivir." Tañrı teᶜālā buyurdı kim: (5) "Siz ṣūrete baḳarsız, ben maᶜniye baḳarvan. Bunlaruñ degme birinüñ ṣıdḳın (6) terāzunuñ bir yanında ḳorısam dükeli ümmetlerüñ ṣıdḳların daḫı bir yanında ḳorısam (7) bunlaruñ birisi ṣıdḳı dükelinden artuġıraḳ gele. İmdi ben bildügümden birez (8) size daḫı bildüreyin." Tañrı teᶜālā ḳudret ḫazīnesinden emānet (9) tācın çıḳardı, dükeli yaradılmışa ᶜarż ḳıldı. Dükeli ḳaçdılar. Bu

[109] Yz. "yüzindeni."

ümmet (10) Muḥammede muvāfaḳat ḳıldılar bile ḳabūl ḳıldılar. Tañrı teʿālā Muṣṭafāya (11) şorduġın bunlara daḫı şordı. Bunlar daḫı Muṣṭafā virdügi cevābı virdiler. (12) Gök maʿṣūmları bir kezden Muḥammed ümmetine duʿā ḳıldılar. Eger ḫuẕāvendi-(13)-gārum şorarısa kim: "Ol emānet neydi?" Cevāb virürin kim emānet

[139^{b}] (1) neydüginde ḳırḳ ḳavl vardur. Bir ḳavl oldur kim emānet Tañrı ʿışḳıdur. (2) İkinci ḳavl oldur kim emānet hīç [...] söylememekdür. Üçünci ḳavulda, emānet (3) Tañrıyı hemīşe añmaḳdur. Dördünci ḳavulda, emānet emr-i maʿrūfdur. Bişinci (4) ḳavlde, emānet dürlü miḥneti götürüp iñlememekdür. Altıncı ḳavulda, emānet (5) yolında hīç iñlemedin yürimekdür. Yidinci ḳavulda, emānet fikr içinde yañılmamaḳdur. (6) Sekizinci ḳavulda, emānet uçmaġa iltifāt ḳılmamaḳdur. Ṭoḳuzuncı ḳavulda, emānet (7) müşāhede ʿāleminde ṭapmaḳdur. Onuncı ḳavulda, emānet ṭamudan ḳorḳup (8) Tañrıya ṭapmamaḳdur. On birinci ḳavulda, emānet Tañrıdan Tañrıyı dilemekdür, (9) ancaḳ. On ikinci ḳavulda, emānet hergiz ṭāʿatden uşanmamaḳdur. (10) On üçünci ḳavulda, Tañrıyı añlamaḳdur حق المعرفة[110] On dördünci (11) ḳavlde, ʿibādet içinde armamaḳ. On bişinci ḳavulda, niʿmetden miḥneti ḫoşıraḳ (12) görmekdür. On altıncı ḳavulda, dāyim ḳorḳuda olmaḳdur. On yidinci ḳavulda, (13) dāyimā recā içinde dirilmek, ol recāya aldanup edeb maḳāmından ırılmamaḳdur."[111]

[140^{a}] (1) "Nite ʿarż ḳılur. Zīre kim bunlar cāmidlerdür. Bunlardan rükūʿ ve sücūd gelmez. Bunlardan (2) gelmez nesneʾi ne diyü ʿarż eyler?" Şöyle cevāb virürin kim: "Tañrı teʿālā bunlara (3) şöyle didi kim, "eger emāneti boynuñuza alası olursañuz size cān vireyin, (4) gövde vireyin, sizde şehvet ve hevā ḳoyayın." Bunlar eyitdiler: "İlāhenā, (5) bize ne gövde gerek ne cān gerek ne hevā gerek ne senüñ emānetüñ götürecek (6) ḳuvvetümüz var." Eger ḫuẕāvendigārum dilerse kim şimdiki zamān faḳīhleri tefsīri (7) ne ḳadar bildüklerin bile, şorsun kim Ḳur'ānda Tañrı buyurduġı emānet ne nesne-(8)-dür? Müfessirler emānete ḳaç

---

[110] "ḥaḳḳaʾl-maʿrifeti: zatına yakışır şekilde." Krş. ما عرفناك حق معرفتك: "(Yâ Rab,) seni zatına yakışır şekilde bilmedik." Hadis olduğu şüpheli bir söz.

[111] Burada, birkaç yaprak eksiktir. "Ḳırḳ ḳavl" tamamlanmadı.

maʿnī eydüp dururlar? Ol ḳavllerde ṭoġrusı (9) ḳanḳısıdur? Andan maʿlūm ola kim aḥvāl nitedür. İşbu leṭāyif kim (10) yazduḳ dükeli rükūʿ ve sücūd sırrıyıdı. Secdede daḫı bir laṭīfe var. (11) Ol vaḳtin kim Tañrı teʿālā firiştelere buyurdı kim "Ādeme secde ḳıluñ" diyü, (12) bir kezden secdeye vardılar. Her birisi ol sāʿate degin ḳorḳudayıdı (13) kim "buyruḳ dutanlardan mı olam yoḫsa dutmayanlardan mı" Girü baş götüricek

[140ᵇ] (1) her birisi girü secdeye vardı kim şükr ol Tañrıya bizi ol buyruḳ dutmayanlardan (2) ḳılmadı. İlkinki secde buyruḳ secdesidür. İkincisi şükr secdesidür. (3) Müʾmin daḫı namāzda iki secde ḳıldıġında ḥikmet şoldur. taḥiyyāt sırrın (4) ḫod ilerürek yazduḳ.[112] Selām virmek ḥikmeti şoldur kim ḳul tekbīr (5) getüricek dünyādan gitdi, miʿrāca çıḳdı, namāzdan çıḳıcaḳ girü dünyāya (6) gelmiş olur. ʿĀdet şöyledür kim biregü ıraḳ yirden gelicek dost-(7)-larına selām virür. Müʾmin daḫı miʿrāc seferinden dünyāya geldi. Ṣaġındaġı (8) solundaġı dostlarına selām virse gerek. Daḫı bir laṭīfe selām virmekde (9) oldur kim, biregü seferden gelicek bilmege yaramaz kim ol seferde ol ne ḳazandı. (10) Müʾmin miʿrāc seferinden geldügi sāʿat selām virse gerek. Daḫı (11) raḥmet kim biline vardıġı seferde ḥāṣıl selāmet ve raḥmetimiş. Maʿlūm (12) olsun kim hergiz namāz sırrın bu taḥḳīḳıla kimesne kāġıda yazmamışdur. (13) Anuñıçun namāzuñ ẓāhiri ḥükmin bilen faḳīhler, ḥikmetinden ve sırrından ġāfildür. Anlar kim

[141ᵃ] (1) sırrından ḫaber virürler, ẓāhirinden ḫaberleri ḫuşk ṣūfīdür.[113] Fıḳhdan (2) bī-ḫaberdür kim ḫuşk faḳīhdür. Bāṭından ḫaberi yoḳ faḳīh, ṣūfīyi begenmez, (3) ṣūfī faḳīhi. İkisinüñ daḫı ḫayrı yoḳ. Ẓāhirile bāṭın cemʿ olıcaḳ şekker (4) bādām içine ḳarışmış gibi olur. اللهم وفقنا للتوفيق والجمع بينهما[114] (5) Laṭīfe: Miʿrāc gicesi Tañrı teʿālā eydür: "İy benüm ḥabībüm, senüñ (6) ümmetüñi key sevdügümiçün bunları dükeli ümmet ṣoñınca getürdüm. Bunlaruñ (7) ʿömrin dükeli ümmet ʿömrinden ḳıṣa ḳıldum. Bunlaruñ boyların dükeli ümmet (8)

---

[112] Bkz. 129a/10-129b/8.

[113] Cümle belki de, "...ẓāhirinden ḫaberleri [yoḳ] ḫuşk ṣūfīdür" olmalıydı. Devamıyla mukayese ediniz.

[114] "Allāhumme veffiḳnā li't-tevfīki ve'l-cemʾi beynehumā: Allah'ım, bizi ikisini de -zahir ve batın- bir araya getirmeye, birleştirmeye muvaffak eyle."

boylarından ḳıṣa ḳıldum." Muṣṭafā ᶜaleyhi's-selām eydür: "İlāhī, bu maᶜnīler içinde ḥikmet (9) nedür?" Tanῆrı teᶜālā eydür: "İy benüm ḥabībüm, dükeli ümmetden bunları ṣoñraraḳ anuñçun (10) getürdüm kim ḳamu ümmetlerüñ ᶜaybın senüñ ümmetüñe bildürem, bunlaruñ ᶜaybın (11) ben bilem ancaḳ. ᶜİzzetüm ᶜaẓametüm ḥaḳḳıçun eger senüñ ümmetüñi ḳıyāmet güninde (12) rüsvā ḳılasımıssam, dünyāda bunlaruñ ᶜaybın gizlemeyedüm. Dükelinden bunları (13) ṣoñra getürdüm, dükelinden bunlara şikāyet eyledüm. Bunları dost dutındum,

[141^{b}] (1) bunlardan kimseye şikāyet eylemedüm. Eger yarın şol ġalebe maḥfilde bunları (2) rüsvā ḳılursam işüm ḥikmetden ṭaşra olası olur. Ḥāṣā benüm pāẕişāhlıġumdan (3) kim işüm ḥikmetden ıraḳ ola. Belkim[115] iy benüm ḥabībüm, bunlaruñ ᶜaybların (4) saña daḫı bildürmeyem tā sen bunları kişi ṣanup şefāᶜat ḳılasın; ben ᶜayblarıla (5) faẕlumıla bunlara raḥmet ḳılam. Eger ᶜaybların saña bildürürsem sen bunlardan (6) bī-zār olasın. Hergiz şefāᶜat ḳılmaġı boynuña almayasın." Laṭīfe: (7) Resūl eydür: "İlāhī, ümmetümi yavlaḳ severin. İlāhī, kerem ḳılġıl bunlara raḥmet (8) ḳılmaġı; baña ḳoġıl, bunlara ben şefāᶜat ḳılayın." Tanῆrı teᶜālā eydür: "Bu söz (9) ümmetüñ ḥaḳḳında maṣlaḥatlu söz degüldür. Benüm ᶜizzetüm ᶜaẓametüm ḥaḳḳıçun (10) eger birisinüñ ᶜaybın saña bildürürsem andaḳ ḳaḳıyasın dükelisinden bī-zār (11) olasın. Sen maḫlūḳsın, senüñ ḳursaġuñ daḫı maḫlūḳdur. Biñine yā iki (12) biñine yā üç biñine yā on biñine yā yüz biñine yā biş yüz biñine yā on yüz biñine (13) raḥmet ḳılasın. Andan girü melūl olasın. Ol bī-çāreleri maḥrūm ḳılasın.

[142^{a}] (1) Maṣlaḥat şöyledür kim bunlaruñ ᶜaybın sen bilmeyesin. Bunları ḫoş bilüp şefāᶜat (2) eyleyesin. Ben benüm ᶜaẓametüme lāyıḳ ᶜināyet ḳılam. Dükeli raḥmet ve cennet bulalar." (3) Daḫı bir vech oldur kim: "Anuñıçun ṣoñ getürdüm senüñ ümmetüñi dükeli ümmet-(4)-lerden kim, ṭoprak altında az yatsunlar diyü. Kimesne sevdügi kişisin (5) zindānda çoḳ yatduġın revā görmese gerek." Daḫı bir vech oldur kim, anuñçun (6) dükeli ümmetlerden ṣoñra getürdi, iblīsi żaᶜīf

[115] Yz. بكل

bulsınlar başsunlar (7) diyü. İlerüki ümmetler iblīsile, iblīs bunlaruñıla çekişdiler. İblīs bunları (8) yiñdi illā kendü żaᶜīf oldı. Bu ümmet iblīsi żaᶜīf buldılar. Uru başa (9) aldılar, zebūn u ḫor eylediler. Nitekim Tañrı teᶜālā Kelām-ı ḳadīminde buyurur (10) ان كيد الشيطان كان ضعيفا[116] Daḫı bir vech oldur kim ilerüki (11) ümmetler zaḥmetler gördiler, yol bellüleyince. Muḥammed ümmeti ṣoñrarak geldiler, (12) yolı eylenmiş buldılar, fārig̈ zaḥmetsüz yüridiler. Bu, şuña beñzer kim yola ḳar (13) düşse, ilk ḳavī cān-aver sürerler yol olur daḫı ṣoñrarak żaᶜīfi[117] yürür.

[142b] (1) "ᶜÖmürlerin ḳışa ḳıldum" anuñıçun kim ᶜömür iki dürlüdür: Bir dürlüsi (2) oldur kim fesād içinde geçer ve birisi daḫı ṭaᶜat içinde geçer. İkisi daḫı (3) ḳışa oldug̈ı yig. Anuñçun-kim ṭāᶜatde geçen, zaḥmetdedür; fesādda geçen, (4) günde yazuḳları artadurur. ᶜĀbidüñ ᶜömri ḳısa olsa, zaḥmeti az olur; (5) fāsıḳuñ ᶜömri ḳışa olsa, yazuḳı az olur. Daḫı bir vechi oldur kim, (6) dünyā zindāndur. Dost, dostı zindānda firāḳda revā görmese gerek. Daḫı (7) bir vechi oldur kim, ᶜömri uzun olduġında fāyide şoldur kim, günden güne (8) müzdi arta, ṭāᶜat uzanduġıla. Tañrı teᶜālā Muḥammed ümmetiñe az ᶜömürde (9) çoḳ sevāb rūzi ḳılur. Ayruḳ ümmet yüz yılda ḳazanduġın bu ümmete bir sāᶜatde (10) ḥāṣıl olur. Eyle olıcaḳ uzun ᶜömri n'iderler. Ṣūretlerin ḥaḳīr ḳıldı kim (11) ḳıyāmet güninde ḫiṭāb ḳıla "getürüñ bu żāᶜif ḳulumuñ ᶜamelin." Götüreler. Ṭaġlar-(12)-dan aġır. Daḫı buyura kim: "Getürüñ ol uzun boylu çoḳ yaşlularuñ ᶜamellerin." Biñinüñ (13) ᶜameli bir żaᶜīf müᵓmin ᶜamelince olmaya Ḥaḳ teᶜālā buyura: "Sizüñ uşbunuñ gibi boyıla

[143a] (1) uzun ᶜömrile ᶜamelüñüz az, bunlar ḳışacuḳ ᶜömrile ḥaḳīr ṣūretile ᶜamelleri (2) şöyle çoḳ. İmdi ne dirsiz?" Eydeler: "Ḫuẕāvendā, ḥaḳ oldur kim bunlar (3) bizden artuḳlıḳda ola. Bizden ilerü uçmaġa gireler. Uçmaġuñ ḫāṣ (4) maḳāmların bunlar dutalar." Zihī kerem kim Ḥaḳḳuñ bu ümmet ḥaḳḳında-(5)-dur. Zihī ᶜināyet! Azı çoḳ eyleyen ol, ayruḳlara çoḳ gösteren ol, (6) bunlara itdüren ol. Daḫı bir vech oldur kim ḳavīlere yüki aġır urur, (7) żaᶜīflere az.

[116] "Esasen şeytanın hilesi zayıftır." 4-Nisa sûresi, 76. Ayetteki "ان" metnimizde mükerrerdir.
[117] Yz. ضَعِيْف şeklinde harekelenmiştir.

İlerüki ümmetlerüñ ᶜömürleri boyları uzun, yükleri aġır. (8) Bu ümmetüñ boyları ᶜömürleri ḳıṣa, yükleri yiyni. Bunlaruñ birisi bir günāh itse, kendü (9) elile avurdın delse gerekidi, zencīr geçürse kendüzin aṣṣa gerekidi, (10) yüz yıl tamām kendüzin belā içinde dutsa gerekidi. Andan yüz yıldan ṣonra (11) kendüzin boġazlasa gerekidi. Andan tevbesi ḳabūl olurdı. Bu ümmetden Tanrı teᶜālā (12) anı giderdi. Eydür: "Eger yüz yıl günāh ḳılduñısa bir tevbeyile dükelin ᶜavf (13) ḳılurın." Zihī faẓl, zihī ᶜināyet! Mālların ilerki ümmetler māllarından

[143b](1) az ḳılıvirdi. Anuñıçun kim ḥelāli ḥisābludur, ḥarāmı ᶜaẕābludur. Ḥaḳ teᶜālā (2) Muḥmmed ümmetine ikisin daḫı virmedi kim mü'minüñ ol ḥażretde ne ḥisābı (3) ola ne ᶜaẕābı. Tanrı teᶜālā eydür: "İy benüm ḥabībüm, ümmetüñe bir ᶜināyet (4) ḳılam kim hīç ümmete anı ḳılmamış olam." Eydür: "İlāhī, buyur." Eydür: "Dükeli (5) mevcūdāt ve maḫlūḳāt ve maṣnūᶜāt kim yaratmışvan perdeden yirler (6) ḳaᶜrına degin eger bi ẕerre ṭoprakdur ve eger bir yaprak, dükeli istiᶜdādı (7) ḳadarınca benüm varlıġuma, birligüme ṭanuklık virürler. Her birisi vüsᶜince (8) muṭīᶜlıḳdadur. İmdi dükelinüñ ḳulluḳların bir kezden divşüreyin, (9) adın namāz ḳoyayın daḫı senüñ ümmetüñe rūzi ḳılayın. Anı ḳılmaḳda (10) dükeli yaradılmışlaruñ ne-ḳadar müzdi ikrāmı varısa bunlara şundan daḫı (11) artuḳ rūzi ḳılam. İy benüm ḥabībüm, ᶜarş dāyimā ḳıyāmdadur. Tesbīḥi (12) سبحان ربی العظیم'dür.[118] Kürsīnüñ tesbīḥi سبحان ربی (13) الاعلی'dur.[119] Levḥuñ tesbīḥi سمع الله لمن حمده'dür.[120] Felek tesbīḥi

[144a] (1) ربنا لك الحمد'dür.[121] Uçmaġuñ tesbīḥi "Allāhu ekber"dür. Ṭamunuñ (2) tesbīḥi باسمك اللهم وبحمدك وتبارك اسمك[122] gökler tesbīḥi تعالی (3) جدك[122] yirlerüñ taġlaruñ deñizlerüñ tesbīḥi الٰه غیرك لا'dür.[122] Andan (4) girü ᶜarş kürsī, levḥ ü ḳalem, uçmaḳ ṭamu, gökler yılduzlar, ay u güneş (5) dükeli ḳıyāmda dururlar. Ḳayırlar, ṭoprakḷar, uşaḳ ṭaşlar secdede dururlar. (6) Ṭaġlar taḥiyyātda otururlar. Dört

[118] "Büyük (azamet sahibi) Rabbimi her türlü noksanlardan tenzih ederim."
[119] "Yüce Rabbimi her türlü noksanlardan tenzih ederim."
[120] "Allah, kendisine hamd edenin hamdini işitti (işitir)."
[121] "Ey Rabbimiz, hamd sana mahsustur."
[122] "Ey Allah'ım, senin isminle ve senin övgünle (başlarım). Senin ismin mübarektir. /Senin azametin ve celalin yüksektir./ Senden başka ilah yoktur." Bkz. 98. dipnot.

ayaḳlu cān-averler rükūᶜda, ḳarnı üstine (7) yüriyen uşaḳ cān-averler sücūd[d]a. Deñizdegi balıḳlar الحمد لله[123] dirler. Perīler (8) رب العالمين[123] ġūllar الرحمن الرحيم[123] dirler. Kerrūbī firişteler (9) مالك يوم الدين[123] dirler. Ḥūrīler اياك نعبد[123] dirler. Ṭamu zebānīleri ve od yanduranlar (10) واياك نستعين[123] dirler. Ḥücüb dutan firişteler, اهدنا الصراط المستقيم * صراط الذين انعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين (11)[123] dirler. Ervāḥ-ı arażī (12) bir kezden "āmīn" dirler. Ervāḥ-ı arażī şol firişlerdür kim bunlar yir (13) ṭamarına müvekkeldür. Yaᶜnī yirüñ ṭamarların Ḥaḳ teᶜālā bunlara sımarlamışdur.

[144[b]] (1) Her ne vaḳtin kim Tañrınuñ ḥükmi olur, ol ṭamarları ṭutarlar çekerler yir daḫı (2) ḥarekete gelür. Yir deprendügi oldur. Buḫār diyenler azmışlardur. Delīli ḳulmaşdur. (3) Bunlaruñ delīllerin bāṭıl eyleyüp dururuz. İslāmī ḥikmetler içinde Tañrı teᶜālā (4) eydür: "İy benüm ḥabībüm, ḳıyāmı kim şunca muṭīᶜler işidür ve "Allāhu ekber" kim bunca (5) muṭīᶜler işidür ve باسمك اللهم[124] [kim] bunca ḫāşiᶜler tesbīḥidür, dükelin (6) nice kim eyitdüm dirdüm divşürdüm adın namāz ḳodum senüñ ümmetüñe rūzi (7) ḳıldum فتحا من الله نصرا[125] Ḳaçan kim müᵓmin iki rekᶜat namāz ḳıla (8) erkānıla edebile ne-ḳadar tesbīḥ kim ᶜarşdan kürsīden, levḥ ü ḳalemden, (9) uçmaġ u ṭamudan, gökler ü yirlerden, yılduz u ay u güneşden, firişlerden, yirlerden (10) ṭaġlardan, ṭoprakdan ḳayırlardan, dürlü aġaçdan yapraḳdan, cān-averlerden, (11) deñizlerden deñizler içinde cān-averlerden, perīlerden, uçmaḳ ḥūrīlerinden, kerrūrīlerinden, (12) zebānīlerden, uçmaḳlar ḳapucılarından, ṭamu bekleyenlerden, ervāḥ-ı arażīden (13) benüm ḥażretüme ne gelürse müᵓminden degme bir namāzda şol ḳadar gele. Andan ṣevābı şuña lāyıḳ

[145[a]] (1) ola. Tañrı teᶜālā buyurur kim hīç ṭāᶜatde benüm ḫoşnūdlıġum (2) eyle āşikāre degül kim namāz içindedür. Namāz ḳılan benüm bahādurumdur. Ābdest

---

[123] "Hamd, **âlemlerin Rabbi** Allah'a mahsustur.(2) / O, rahman ve rahim (merhameti olan ve merhamet eden)dir.(3) / Din gününün sahibidir.(4) / (Allahım!) Ancak sana kulluk ederiz/ ve yalnız senden yardım dileriz.(5) / Bizi doğru yola, nimete erdirdiğin kimselerin, gazaba uğramayanların, sapmayanların yoluna eriştir."(6-7). (1-Fatiha sûresi, 2-7).

[124] "bi-ismike Allâhumme: Ey Allah'ım senin isminle (başlarım)" Sübhâneke duası. Bkz. 98. dipnot.

[125] "Allah'tan bir fetih ve bir yardım olarak" Krş. نصر من الله وفتح قريب:"Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih" 61-Saff sûresi, 13.

(3) alur yaʿnī çuḳal geyür. Ebū Ḥanīfe raẕiya'llāhu ʿanhu eydür: (4) "Tanḡrı teʿālāyı düşümde gördüm. Eyitdüm: "İlāhī, ne ḳılayım kim benden ḫoşnūd (5) olasın dünyede ve āḫiretde?" Tanḡrı teʿālā eyitdi: "Yā Ebā Ḥanīfe, dünyā düşmen (6) evidür. Düşmen buşudadur. Çuḳaluñ egnüñden çıḳarma. Andan günde biş (7) kez ışıġuñ ve ḳollıġuñ gey. Ne ḳadar bahādurısañ yaluñuz depinme, ḳarındaşlaruñıla (8) bile depin. İşbu işdür beni ḫoşnūd ḳılan." Ebū Ḥanīfe eydür: "Ben eyitdüm, ilāhī, (9) gāvurıla çekişmek midür maḳṣūd?" Tanḡrı teʿālā eydür: "Yā Ebā Ḥanīfe, gāvuruñ (10) yaḳının ḳoyup ıraġa varmaḳ var-mıdur?" Ebū Ḥanīfe raẕiya'llāhu ʿanhu eydür: "Eyitdüm, yoḳdur." (11) Tanḡrı teʿālā eydür: "Evvel ḳatı düşmen yaḳıncaḳ şeyṭāndur. Ġusul çuḳaldur. Yüz (12) yumaḳ yüzlik urunmaḳdur. Ḳollar yumaḳ ḳollıḳ geymekdür. Başa mesḥ virmek (13) ışıḳ urunmaḳdur. Ayaḳ yumaḳ ayaḳlıḳ geymekdür. Mescide varmaḳ savaşa

[145^{b}] (1) varmaḳdur. Ṣaf bağlamaḳ şeyṭāna ḳarşu ṭurmaḳdur. İmāmı ilerü geçürmek dīn bahādurın (2) dīn mübārizin şeyṭāna ilerü dutmaḳdur." Resūl ʿaleyhi's-selām buyurur: الشيطان من الف عابد (3) لفقيه واحد اشد على[126] Yaʿnī, Muḥammed ümmetinüñ biñ ʿābid dervīşi olsa (4) kim dün gün ṭāʿat ve ʿibādet ve keşf içinde olsa, şeyṭān ol ḳadar (5) buñalmaz illā Muḥammed ümmeti içinde bir faḳīh olsa ol biñ ʿābidden ḳatı ve ṣarpıraḳ (6) gelür aña. Ol, faḳīh vücūdından ḳatı incinür. Her ne kim şeyṭānı incidür, Raḥmānı (7) sevindürür. Ḥikāye: Ebū Yezīd-i Besṭāmī raḥmetu'llāhi ʿaleyh buyurur kim: "Bir gün Tūs (8) şehrinde Mūsī mescidi ḳapusında şeyṭān gördüm. Ol mescid ḳapusında (9) ṭurur, içerü baḳar dir dir ditrer. Eyitdüm: "Bir baḳayın, varayın göreyin bu mescidde ne var." (10) Baḳdum görürin Şeyḫ ʿAlī Nīsābūrī raḥmetu'llāhi ʿaleyhi namāza meşġūl. İmām (11) ʿĪsā Semerḳandī bir bucaġında mescidüñ uyur. Şeyṭāna ben eyitdüm, "yā laʿīñ, (12) içerü ne baḳarsın, neye ditrersin?" "Bakduġum ṭamaʿum Şeyḫ ʿAlīdür. Ditredügüm (13) Ebū ʿĪsā ḳorḳusındandur. Eger uyur faḳīh ḳorḳusı degülmisse namāz ḳılur ʿābidi

[126] "Bir tek fakih, şeytan için bin abidden daha zorludur." Müteakip cümle müellif tarafından yapılan çevirisidir. Kaynağını tespit edemedik.

[146a] (1) şöyle azdururdum kim hergiz anda ṣalāḥ nişānın ḳomayadum." Girü varalum (2) sözümüz üzerine. İlerüki imāmlar dīn bahādurlarıyıdı. Şimdiki imāmlar dīn nengleri, (3) şeyṭān dostları, Raḥmān düşmenleri oldı. İlāhenā, ne müşkil zamāndavuz; (4) tevfīḳ senden dilerüz, şeyṭānıla uruşmaġa dünyede. Bir dünyā begcügezi baḳadururken (5) biregü çuḳal geyse, ol begüñ düşmenine yüze yüz urışsa, ol beg aña (6) etmek virür, ṭonlıḳ. Mecāzī yalan keremlüler şöyle idicek pāẕişāhlar (7) pāẕişāhı ḥaḳīḳī keremile şeyṭānıla urışanlara uçmaḳ etmegin virmeye mi, (8) dīẕārıla, var, mezīd ḳılmaya mı fażlıyıla? Laṭīfe: Muḥammed-i Muṣṭafā ʿaleyhi's-selām (9) ṣorar, Çalab ḥażretine. Eydür: "İlāhī, ḳorḳu ḳaçdur, buyur kim fażluñıla tedārükin (10) daḫı ögredesin. Biz daḫı gücümüz yitdükce üstine olavuz." Tanrı teʿālā (11) eydür: "Yā Muḥammed, ḳatı ḳorḳu bişdür: Bir oldur kim: Ol vaḳtin kim cānları Ādeme (12) gösterdüm, müʾminler cānın ṣaġında abbaḳ nūrlu, kāfirler cānın ṣolında (13) ḳapḳara, ol ḥāletde eyitdüm kim, saġuñdan yañaġı cānlar ḳutlu cānlardur. Uçmaḳ

[146b] (1) maḳāmlarıdur. Bunlar uçmaġa girdüklerinden baña hīç fāyide yoḳ. Ṣol yañaġı (2) cānlar dükeli ṭamudadur. Bunlar ṭamuya girdüklerinden baña hīç ziyān yoḳ. Her kişi ḳorḳuda (3) olsa gerek kim ol ḥāletde anuñ cāncuġazı saġdan yaña mıdı yoḫsa (4) ṣoldan yaña. İkinci ḳorḳu şol vaḳtden olsa gerek kim ādemī baş (5) ölüm yaṣduġına ḳoyup melekü'l-mevt başı ucında oturup on müvekkel üzerine ḳoyup (6) ayaġı dırnaġından cānın çekmege başlaya. Müʾmin ṣaġına baḳa müvekkel göre, (7) ṣolına baḳa heybetlü müvekkel göre. Başı ucına baḳa melekü'l-mevt heybetin göre. (8) Ayaġından yaña baḳa şeyṭān-ı laʿīn göre. Gözinden yaş yirine ḳan aḳıda, eyde:[127] (9) "İy dirīġā, ben miskīn, ben żaʿīf, ben dermān-de ne bilmedügüm ḳavm arasına girdüm, (10) ne esirgemez cemāʿat ortasında esīr oldum. İlāhī, ben ġarībi sen esirgegil." (11) Ol ḥāletde īman yoġısa, cān bir yaña īmān bir yaña, dünyāda cānsuzlıḳ belāsı (12) ʿuḳbāda īmānsuzlıḳ belāsı ola. Üçünci ḳorḳu şol ḥāletdendür: (13) Ḳarañu ṭopraḳ içinde giriftār olduḳdan ḫānumān gitmiş cān acıġın görmiş melekü

[127] Yz. "eyide"

[147a] (1) 'l-mevt ḥarbesin yimiş gözin açа, kendüzin bir ḳarış ṭar ṭoprаḳ ev içinde göre. (2) Şunca derd ü ḥasret içinde eger ayruḳ hīç ḳatılıḳ görmese, bī-çāre ġarīb (3) olan, ol gördügi ʿaẕāb acısı yüz biñ yıl yiterdi. Şol vaḳt içinde (4) Münker ve Nekīr heybetlü ṣūretile ol ġarībüñ üstine gireler. Eger anlaruñ suʾāline (5) cevāb viribilürse ḳurtılur. Eger anlaruñ cevābında ʿāciz ḳalursa dükeli ʿameli (6) hebāʾ-ı menṯūrdur. Dördünci ḳorḳu şol ḥāletden olsa gerek kim otuz biñ (7) yıllıḳ ṣırāṭı ḳıldan ince ḳılıçdan iti ḳurduġumdan ṭamu üzerine, eger tevfīḳ ü ʿināyet (8) yoldaş olurısa yıldırım şaḳıduġınca sāʿat geçmedin otuz biñ yıllıḳ yolı geçmiş (9) ola. Eger ʿināyet yoldaş olmazısa ḳadem başduġı sāʿat ṭamu ḳaʿrına ine. (10) İmdi ṣādıḳ oldur kim ol menzilleri geçmeyince emīn olmaya. Bişinci ḳorḳu (11) terāzuda ʿameller ṭartılduġı vaḳtindür." Muṣṭafā bu ḥāletleri işitdüginden (12) gözleri yaş ṭoldı. Tanrı teʿālā eydür: "Yā Aḥmed, niçün aġlarsın?" Resūl eydür: "İlāhī, (13) ümmetümiçün." Tanrı teʿālā eydür: "İy ḥabīb, iy raḥmet, göñlüñ meşġūl eylemegil. İrte

[147b] (1) namāzın ḳılmaḳ olınca senüñ ümmetüñden, cānların aḳ cānlardan ḳılmaḳ sebaḳ[128] ʿāleminde (2) benden. Öyle namāzın ḳılmaḳ olınca bunlardan, īmānların ṯābit ḳılmaḳ, şeyṭānı ḳovmaḳ (3) benden. İkindü namāzın ḳılmaḳ olınca bunlardan, Münkere ve Nekīre cevāb ve bunları aña (4) duʿācı ḳılmaḳ benden. Aḫşam namāzın ḳılmaḳ olınca bunlardan, otuz biñ yıllıḳ ṣırāṭı (5) yıldırımdan daḫı tīzirek geçürmek benden. Yatsu namāzın ḳılmaḳ olınca bunlardan, (6) terāzuda eylüklerin artuḳ ve aġır eylemek benden." Resūl ḥażreti bunı işidicek (7) şāẕ oldı, cānı sevindi, ḫoşnūd oldı. Tanrı teʿālā eydür: "Yā Aḥmed, n'eylersin?" Eydür: (8) "İlāhī, ne buyurursın?" Eydür: "Bunları ṭamudan çıḳarduñ daḫı ṣalıvirdüñ. Ḳanı uçmaḳ, (9) ḳanı senüñ ḳonşulıġuñ, ḳanı dīẕār luṭfı?" Resūl secdeye vardı. Tanrı teʿālā buyurur (10) kim: "İy benüm ḥabībüm, götür başuñ. Al! Vitrüñ ilk rekʿatın ḳılsunlar yatsu ṣoñınca, firdevs-i aʿlā bunlaruñ olsun. İkinci rekʿatı ḳılsu[nlar] senüñ (11) ḳonşılıġuñ bunlarun olsun. Üçünci rekʿatı ḳunūtıla ḫatm ḳılsunlar dīẕār (12) ḫilʿati ʿaṭāsı bunlaruñ olsun." İlāhī,

[128] Yz. سبق şeklinde harekelenmiştir.

müʾminlere [129] biş namāzı cemāʿatile ḳılmaḳ-(13)-lıġa tevfīḳ sen bağışlağıl. Laṭīfe: Namāz bir ṭāʿatdür dükeli dürlü

[148ᵃ] (1) ṭāʿat ve ʿibādetler mecmaʿıdur. Namāzda tevḥīd var, zekāt var, oruc var, (2) ġazā var, ten ḳullıġı var, göñül ḳulluġı var, dil ḳulluġı var, temcīd var, tekbīr var, (3) ḳırāʾat, rükūʿ, sücūd, ḳıyām, ḫużūʿ, ḫuşūʿ, mahabbet var. Pes dükeli ʿamellerüñ (4) dirneşecegidür. Eyle olıcaḳ Ḥaḳ ḥażretinde andan ulu ḳullıḳ olası olmaz. (5) Eyitdük, tevḥīd var namāzda. Anuñçun kim "Allāhu ekber" dimek, Tañrı teʿālāyı dükeli (6) naḳṣdan ve ʿaybdan münezzeh bilmekdür. Ve andan ṭanuḳlıḳ olur Tañrıya iki dimek-(7)-den Tañrı ʿayblu dimekden. Anıñçun kim iki nesne biri birine beñzeyicek bir maʿnī içinde, (8) ol maʿnī içinde ikisi arasında birlik olur. Daḫı bir maʿnide biri birisinden seçilse (9) gerek. Yoḳsa ikisi bir olası olur. Maḳṣūd oldur kim iki ola taḥḳīḳıla baḳıcaḳ, (10) her birisi ol iki nesneden ikişer nesneye muḥtācdur. Bir, ol maʿniye kim (11) anuñıla her biri daḫı birine beñzer. Daḫı bir, ol maʿniye kim anuñla her birisi (12) birisinden seçilür. İlerüki maʿnī içinde ikisi artuḳ şoñraġı başlu (13) başına olur. Çün bu baḥs añlandı, maʿlūm şeksüz kim ol iki nesneye

[148ᵇ] (1) ikisi daḫı ʿayıbludur. Eger Tañrı teʿālā iki veyā üçmissedi her birisile (2) tañrılıḳda beñdeş olaydı, kendüligi içinde her birisi birisinden seçileydi. (3) Yoḫsa üç, bir olsa olur. Seçilicek her birisi iki nesneye muḥtāc olur. (4) Bir ortaḳlıḳ anuñıla ola nesneye daḫı bir seçile. Anuñla olan nesneye. İki (5) nesneye muḥtāc olan nāḳışdur kendü nefsi içinde. Her nesne kim ayruḳ (6) nesneyile tamām ola, ol ʿaybludur. "Allāhu ekber" dimek nāḳışlıḳdan ayruġıla (7) tamām olmaḳdan anı tenzīhlemekdür. Pes iḳrār ola tevḥīde. Daḫı eyitdük kim (8) namāz içinde zekāt var. Anuñçun kim her bir ʿuẓv kim Ḥaḳ teʿālā ādemiye (9) bağışladı, degme birisi bir ulu niʿmetdür. Her bir māluñ zekātı olsa gerek. Ḥaḳ teʿālā (10) ādemiye göñül virdi, fikrlü. Anuñ zekātı, Tañrıyı bilmekdür ve unutmamaḳdur. Dil virdi (11) söyler. Anuñ zekātı lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh dimekdür ve "Allāhu ekber" dimekdür (12) ve Ḳur'ān oḳumaḳdur,

[129] Yz. مُؤْمِنْلَرَه şeklinde harekelenmiştir.

namāzda. Yüz zekātı, ābdest içinde yumaḳ ve namāz içinde (13) yire ḳomaḳdur. Boyun zekātı, mesḥ virmek ve namāzda ḫużuᶜ ve aşaḳlıḳ

[149ᵃ] (1) ḳılmaḳdur. Ḳulaġuñ zekātı, imām aġzından namāzda Ḳur'ān diñlemekdür. İki (2) el zekātı, namāzda tekbīr bağlayup ḥażrete muṭīᶜ olmaḳdur. Ten zekātı, namaz içinde (3) Tañrı ḥażretinde vaḳf olmaḳdur. (4) Ayaḳ zekātı, gövdeyi götürüp ḳıyām eylemekdür. Diz zekātı, namāz içinde (5) anuñ ḥażretinde çökmekdür. İşbu zekātlar mü'minden namāz içinde gelicek, (6) Ḥaḳ teᶜālā ḳabūl ḳılur, mü'minüñ degme bir ᶜużvına bir ḫilᶜat bağışlar. (7) Başına tāc nūrdan, ḳulaġına kendünüñ selāmın, boynına zencīrden ve ḳaṭrān (8) gönlekden ḳurtulup emin olmaḳlıḳ, burnına uçmaḳ ḳoḳusın almaḳlıḳ, aġzına (9) uçmaġuñ dürlü ṭaᶜāmın ve şarābın, tenine yitmiş ḥulle'i, bedenine Burāḳı, (10) fercine ḥūriyi, ayaḳına adup uçmaġa girmegi, gönline viṣāl şekkerin, gözlerine (11) Raḥmān cemālin rūzi ḳıla. Eger namāz rekᶜatlarınuñ sırrın ṣorarlarsa ve niçün (12) biş idügin ṣorarlarsa şöyle cevāb virürin kim muḥaḳḳiḳler eydürler: "Ādemī (13) ne dürlü yavuz iş işlerise biş ḥis vāsıṭasıla işler. Biş ḥis didügümüz

[149ᵇ] (1) birisi yıylamaḳ, ikincisi ṭatmaḳdur, üçüncüsi yapışmaḳdur, dördüncüsi (2) işitmekdür, bişincisi görmekdür. Ḥaḳ teᶜālā namāzı biş ḳıldı kim biş namāz (3) berekātında ne-kim biş ḥis sebebile işledise dükelin ᶜavf ḳıla. Bu biş ḥisde (4) kim taḳrīr eyledüm görmekdür ulusı ve işitmekdür ve ṭutmaḳdur, miyānesi (5) ṭatmaḳdur, aşaġası yıylamaḳdur. Üç ulu ḥisler işledügin ᶜavf ḳılmaġa (6) dörder rekᶜat buyurdı. Miyāneler[130] işledügin ᶜavf ḳılmaġa üç rekᶜat aḫşam (7) buyurdı. Aşaġaraḳ ḥis işledüginden ḳurtılmaġa iki rekᶜat ṣubḥ buyurdı. Ol üç (8) içün dörder buyurdı. Ḥikmet şoldur kim görmek ve işitmek ve yoḳamaḳ (9) dört nesneden yaradıldı. Ṣudan, yilden, oddan, ṭoprāḳdan. Aṣlı dört olduġından (10) ötrü işledügin daḫı dördile ᶜavf ḳılur. Eger buyursañuz kim "iki ḥissüñ daḫı (11) aṣlı dörtdür. Niçün bir işledügin üçile daḫı bir işledügi ikile ᶜavf olur?" (12)

[130] Yz. miyāneleri

Cevāb şöyle virürin kim, bir miyāne bir azdur. Dörderile ᶜavf olsadı çoḳıla (13) az arasında farḳ olmayaydı, ḥikmetden ṭaşra iş oladı. تعالى عن ذالك علوا كبيرا[131]

[150ᵃ] (1) Daḳīḳa: Eger dükeli ḥis işledügine dörder rekᶜat namāz istesevüz (2) dördere bizüm iḥtiyācumuz var ṣanaduñ yā dörd rekᶜat namāzı bizüm ᶜavfumuz sebebin (3) ṣana[d]uñ. İlk dörd istedük, üçe geldük dörtden; ikiye geldük üçden kim bilesin. (4) Muḥaḳḳiḳler dirneşüp namāz rekᶜatları ᶜadedi bişliginde söz fikr eylerlerse işbu (5) taḥḳīḳdan yig yā buncılayın taḥḳīḳ ḥikmetlü eyitmeyeler. Mübārek olsun, bu (6) sānihler bu bedīᶜler ṭāliblere. Gelelüm bu baḥṣ içinde muḳallidler sözlerine. Birince (7) ᶜulemā eydürler: "Namāz anuñçun bişdür kim mü'min Tañrı teᶜālānuñ niᶜmetlerin biş (8) ḥālde görür. İlk, ṭıfıllıḳ ḥālinde; ikinci, oğlanlıḳ ḥālinde; üçünci, yigidlik ḥālinde; dördünci, (9) kehllik ḥālinde yaᶜnī ḳırġıllıḳ ḥālinde; bişinci, pīrlik ḥālinde." Ṣanasın kim Ḥaḳ teᶜālā buyurur: "İy benüm (10) ḳulum, iki rekᶜat irte namāzın ḳıl, ṭıfıllıḳda yidügüñ niᶜmetüm şükri yirine gelsün; (11) ḳıl aḫşam namāzın, oğlanlıḳda yidügüñ niᶜmetüm şükri yirine gelsün; ḳıl yatsu namāzın, (12) yigitlikde yidügüñ niᶜmetüm şükri yirine gelsün; ḳıl öyle namāzın, zevāle yaḳın (13) kehllikde, yidügüñ niᶜmetüm şükri yirine gelsün; ḳıl ikindi namāzın, pīrlikde yidügüñ niᶜmetüm

[150ᵇ] (1) şükri yirine gelsün." Zihī Ḥaḳḳuñ ᶜināyeti biş namāz ḳılmaġıla kim aṣṣısın yine (2) ḳula kendü buyurur, şunca niᶜmetüñ şükrin yirine getürmiş olur. Va'llāhiçün bu laṭīfe (3) daḫı nādirdür, bulınmaya. Birince ᶜulemā eydürler: "Anuñıçun bişdür: Mü'minüñ (4) düşmeni bişdür: Bir iblīs, ikincisi dünyā, üçüncisi nefs, dördüncisi hevā, (5) bişincisi şehvet." "Yā mü'min, ḳıl irte namāzın dünyāyı senden defᶜ eyleyem, (6) saña hīç ẓafer bulmasun. İki ḳıl ol irteyi anuñıçun kim dünyānuñ aṣlı iki (7) nesnedür: Biri nūr, biri ḳarañulıḳ. Bir rekᶜatıçun ḳarañulıġın daḫı bir rekᶜatıçun (8) aydınlıġın şūmlıġıla senden defᶜ ḳılayın. Ḳılġıl aḫşam namāzın (9) üç rekᶜat, iblīsi senden defᶜ ḳılayın. İblīsüñ daḫı bünyādı üç nesnedür: (10) Biri od, biri maᶜṣiyyet, biri ᶜucub. Bir rekᶜatıçun odı şerrin senden defᶜ eyleyeyin, (11) ikinci rekᶜatıçun maᶜṣiyeti şerrin

---

[131] "O, bundan münezzehtir, yücedir, uludur." Krş. سبحانه وتعالى عما يقولون علوا كبيرا "O, onların söylediklerinden münezzehtir, yücedir, uludur." 17-İsrā sûresi, 43.

senden defᶜ eyleyey[in], üçünci rekᶜatıçun ᶜucub şerrin defᶜ eyleyeyin. Ḳılġıl öyle namāzın (12) dört rekᶜat, hevā şerrin senden defᶜ eyleyeyin. İy ḳulum, anuñ daḫı aṣlı (13) dört nesnedendür: Oddan, ṣudan, ṭopraḳdan, yilden. Daḫı üç oġlanı var:

[151ᵃ] (1) Bir ḥıḳd[132] yaᶜnī kīne dutmaḳ, ikinci oġlı ḥased yaᶜnī günü, üçünci oġlı ġaybet (2) yaᶜnī ḳov ḳovlamaḳ." Bu sözüñ maᶜnisi şöyledür kim biregü hevāya uyıcaḳ müsülmānlara (3) kīne ṭutar daḫı müsülmānları günüler. Eger ol ḳul Tañrıya uymışmısa hevāya (4) uymaduġmısa Tañrı buyruġın ṭutadı, hevāya uymayadı. Tañrı buyruġın ṭutsadı, kendüye (5) gelen vāḳıᶜaʾı Ḥaḳdan biledi. Kimseden ṭutup kīne baġlamayadı. Kimde dünyālik (6) varısa, anı Tañrıdan aña ḳısmeti biledi. Kendüdegi yoḳsullıġı daḫı Tañrıdan (7) biledi. Kimseyi günülemeyedi. Kendü ᶜaybın gözedüp kimse ᶜaybı ardınca olmayadı. (8) Hevāya uyar daḫı günile, ḳovıla, kīneyile ᶜömrin geçürür. Tañrı eydür: "İy ḳulum, ḳıl (9) öylenüñ bir rekᶜatın hevāʾı gidereyin senden; ḳıl ikinci rekᶜatın, günüyi gidereyin; (10) ḳıl üçünci rekᶜatın, ḳovculuġı gidereyin; ḳıl dördünci rekᶜatın, kīneʾi senden (11) gidereyin, ṣāfī olġıl; ḳılġıl aḫşam namāzın, şehvete uymaḳdan seni ḳurtarayın. (12) İy ḳulum, üç ḳıl anuñıçun-kim anuñ daḫı üç uyundusı var. Ol ḳanda olurısa (13) bunlar daḫı bile olur. Bir baḫīllıḳ, ikincisi ḫıyānetlıḳ, üçüncüsi kāhellik.

[151ᵇ] (1) Ḳıl bir rekᶜatın, şehvetden ḳurtarayın; ḳıl ikinci rekᶜatın, baḫīllıḳdan ḳurtarayın; ḳıl üçünci-(2)-sin kāhellikden ḳurtarayın.[133] Ḳılġıl yatsu namāzın, ḳurtarayın seni nefs belālarından. (3) Nefsüñ daḫı üç ṣıfatı var: Biri mekr yaᶜnī ḥīlecidür; ikinci, yalancıdur; üçünci, (4) bī-vefādur. Ḳıl ilk rekᶜatın, ḳurtarayın nefs belāsından; ḳılġıl ikinci rekᶜatın, imin (5) ḳılayın nefs mekrinden; ḳılġıl üçünci rekᶜatın, ḳurtarayın nefsüñ yalancılıġı belāsından; (6) ḳılġıl dördünci rekᶜatın, ḳurtarayın seni nefs vefāsuzlıġından." Hezārān āferīn bu laṭīfeʾi (7) żabṭ eyleyen cāna. Birince ᶜulemā eydür: "Anıñçun bişdür kim,

---

[132] Yz. "ḥıḳdu"

[133] Öncesi ("İy ḳulum, üç ḳıl anuñıçun-kim anuñ daḫı üç uyundusı var... Bir *baḫīllıḳ*, ikincisi *ḫıyānetlıḳ*, üçüncüsi *kāhellik*" (151a/13) göz önünde bulundurulunca, bu kısmın şu şekilde düzenlenmesi daha uygun olurdu: "Ḳıl bir rekᶜatın, *baḫīllıḳ*dan ḳurtarayın; ḳıl ikinci rekᶜatın, *ḫıyānetlıḳ*dan ḳurtarayın; ḳıl üçüncisin *kāhellik*den ḳurtarayın." Krş. 134. dipnot.

ādemī Ḥaḳ (8) ḥażretinde biş ᶜāleme irişür. Degme bir ᶜālemde ḥālleri ayruḳsıdur. İlk ᶜāleminüñ adı (9) imtiḥān ᶜālemidür. İkinci ᶜāleminüñ adı berzaḫ ᶜālemidür. Üçünci ᶜāleminüñ adı (10) ḳıyām ᶜālemidür. Dördünci ᶜāleminüñ adı cüşū ve ḥayret ᶜālemidür. Bişinci ᶜāleminüñ adı (11) fezaᶜ ᶜālemidür." İmtiḥān ᶜālemi, dünyādur. Ervāḥ ᶜāleminde īmān ehlile ve kāfirile (12) daḫı Ḥaḳ teᶜālā ḳavl berkitdi ve ḥüccet aldı ve ṭanuḳ ṭutdı kim ḳanda olurlarsa, Ḥaḳ (13) sevgüsinde olalar; ḳavlden dönmeyeler; nesneye aldanmayalar. Eger aldanası olurlarısa

[152ᵃ] (1) ṭamu bunlaruñ yurdı olası oldı. Andan ol ḥücceti kim bunlardan aldı, Ḥacere (2) 'l-Esvede sımarladı. Şimdi ḥüccet, Ḥacere'l-Esved içinde; Ḥacere'l-Esved, Kaᶜbe (3) dīvārındadur. Resūl ḥażreti ᶜaleyhi's-selām anı degme kez öperidi. Eydüridi: "Emānet-(4)-gārumuzdur." Kimsene ḳıymasa-da kim ol ḥücceti görmek dileyedi resūlden. Bir gün ᶜAlī, (5) peyġamber ardınca ṭavāf iderdi. Gördi resūli degme bir uġraduḳca Ḥacerü (6) 'l-Esvedi oḫşardı. ᶜAlī eydür: "Yā resūla'llāh, işbu ṭaşda ne var ki sen (7) bunı degme kez uġraduḳca öpersin?" Resūl eydür: "Yā ᶜAlī, emānet-gārumuzdur. (8) Elest ᶜāleminde virdügümüz ḥüccet bunuñ içindedür." ᶜAlī eydür: "Resūl bu sözi (9) tamām ḳıldı daḫı Ḥacere'l-Esveddin yaña işāret ḳıldı. Ol ṭaşı ḳıyına oḳudı. (10) Hemān-dem ṭaş dīvārdan ḳopdı yüriyü resūl ḥażretine geldi. Resūle ḳarşu (11) yarıldı." ᶜAlī raẓiya'llāhu ᶜanhu eydür: "İçinde bir biti yaşıl ḥarīre baġlu varıdı. Aġzın açduġı sāᶜat (12) eyitdi: "Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed reslu'llāh." Bu ᶜālem sınamaḳ ᶜālemidür, ḳulı. (13) Ol ḥüccetden ṣoñra viribidi, ol ḳulı. Ol, ᶜahdi bekleyümedi dünyāya aldandı. Ḥaḳ teᶜālā

[152ᵇ] (1) <Ḥaḳ teᶜālā> resūle eyitdi: "İy benün ḥabībüm, ḳullar miskīnlerdür. Unutmaḳlıḳ bunlarda çoḳ (2) var. Bunları uyar. Yatup ḳalmasunlar." Resūl eydür: "İlāhī, bāña senüñ ḥażretüñden varduġuma (3) inanmayalar." Tañrı teᶜālā eydür: "Al muᶜcizeler, al Furḳān, al ḳılıç." Resūl geldi ol ḳavli (4) añdurur. Kim añdı, işine peşīmān oldı, resūl etegine yapışdı; kim özin ḫīreye (5) urdı, beẕ-baḫtlıḳda ḳaldı. Resūl eydür: "İy Kerīm, faẓluñ bī-ḥaḍ, keremüñ bī-ᶜad (6) işbu bir avuç günāhlu ümmete bir faẓl ḳıl-kim işleri sehl olsun." Tañrı teᶜālā ḫiṭāb (7) ḳıldı kim, iy ḥabīb, duᶜāñ müstecābdur. Viṣāl ṣofrasına gel bunlara daḫı

tuḥfe ilet. (8) Tïz vardı, ṣofrayı yidi. Armaġan ve tuḥfe diledi. Ḥaḳ teʿālā, resūle eydür. "İletgil biş namāzı (9) biş ʿālem tedārükiçün. Ḳılsunlar irte namāzın berzaḫ ʿālemi tedārükiçün. İllā (10) iki ḳılsunlar anuñçun-kim ol ʿālemde bir ḳarañulıḳ var, bir daḫı yaluñuzlıḳ var. (11) Bir rekʿatıla ḳarañulıġı nūra degşüreyin daḫı bir rekʿatıla yaluñuzlıġı işlülüge (12) degşüreyin. İkinci ʿālem ḳıyām ʿālemidür.[134] Ol ʿālemüñ tedārüki aḫşam namāzıdur. İllā (13) üç ḳılsunlar anuñçun-kim ṭurmaḳda üç nesne var. Birisi aclıḳ, birisi ṣusuzlıḳ,

[153ᵃ] (1) birisi ḳorḳu. Bir rekʿatıla açlıġın gidereyin. Daḫı bir rekʿatıla ṣusuzlıġın gidereyin. (2) Daḫı bir rekʿatıla ḳarañusın aydınlıġıla degşüreyin. Üçünci ʿālem tedārüki öyle (3) namāzın ḳılmaḳdur. Ol ʿālem işbu dünyādur. Bu dünyāda dört zaḥmet var. Kim ki (4) Ḥaḳ teʿālā faẓlıla ol dört zaḥmetden ḳurtılırısa, āḫiret yolı aña geñez olur. (5) Bir zaḥmet dünyā ṭalebi; ikinci, cāh ve manṣıb ṭalebi; üçünci, riyādur; dördünci, ḥarām (6) şūmlıġı. Her kimde kim dünyā ṭalebi ve ṭamaʿı ve manṣıb ve ululıḳ ṭalebi ve riyā (7) iş işlemek yoġısa ve ḥarāmdan ṣaḳınursa hïç gümān yoḳdur, ol āḫiret (8) yolın başarduġına. Ḥaḳ teʿālā buyurur kim: "İy ḥabïbüm, imtiḥān ʿālemindegilere eyit: (9) "Öyle namāzın ḳılsunlar. İllā dört ḳılsunlar. Anuñıçun kim müʾmin ilk rekʿatın (10) ḳılıcaḳ dünyayı anuñ göñlinde ṣovuḳ eyleyem, āḫireti issi. Eyle olıcaḳ dünyādan yigrene. (11) Yigrendügin kimse istemez. Daḫı bir rekʿatı ḳılsunlar āḫiret ululıġın istemegi aña rūzi (12) ḳılayın. Eyle olıcaḳ hergiz dünyā ululuġın istemeye. Daḫı bir rekʿatın ḳılıcaḳ iḫlāṣ (13) bıñarın anuñ göñlinde aḳıdam, ayruḳ riyā yöresine yörenmeye. Daḫı bir rekʿatın ḳılıcaḳ ḥelāl

[153ᵇ] (1) rızḳ ḳapusın aña açıvirem, ḥarām ḳapusın anuñ üzerine yapam. Eyle olıcaḳ ḥelāl yiyüp (2) ḥarāmdan ıraḳ ola. Öginde sağıncında ḥelāl ola." Dördünci ʿālem cüṣū ʿālemidür. (3) Anuñ tedārüki ikindü namāzıdur. Yā Muḥammed, anı dört ḳılsunlar anuñçun müʾmin Tañrı (4) ḥażretinde çökicek dört ḳorḳu müʾminde olur. Bir ʿamel bitisi ḳorḳusı. Yaʿnï, müʾmin (5) ḳorḳuda ola kim ʿaceb bitüm sağuma mı gele yoḳsa ṣoluma mı? İkinci ol ḳorḳu kim, (6) anı dizin

[134] 151b/9-10'da ikinci âlem olarak berzah âlemi gösterilmekte, kıyam âlemi üçüncü âlem olarak yer almaktadır. Krş. 133. dipnot.

çökerdi. Ol ḳorḳu şūr ḳorḳusıdur. Üçünci ḳorḳu, ṣırāṭ ḳorḳusıdur. (7) Dördünci ḳorḳu, zebāniler ve od ḳorḳusıdur. İy ḥabīböm, eyit mü>mine ḳılsun ilk (8) rekᶜatın, bitisin ṣaġ eline vireyin; ḳılsun ikinci rekᶜatın ṣūr ünin hergiz işit- (9)-mesün; ḳılsun üçünci rekᶜatın, zebāniler anuñ ayaḳların öpsünler; ḳılsun dördünci (10) rekᶜatın, ṣırāṭ bir açuḳ giñ yol görinsün." Bişinci ᶜālem fezaᶜ ᶜalemidür. Anuñ tedārüki (11) yatsu namāzıdur. Tanῆrı teᶜālā eydür: "İy benüm ḥabīböm, anı daḫı dört ḳılsunlar. Anuñçun kim (12) ol ᶜālemde ten ḳorḳar, cān ḳorḳar, göñül ḳorḳar, ᶜaḳl ḳorḳar. Ayruḳ ᶜālemde tenile (13) göñül ḳorḳar, cān ᶜaḳlıla ḳorḳmazlar. Şundan ötrü resūl ḥażreti ᶜaleyhi's-selām bu ᶜaleme fezaᶜ

[154ᵃ] (1) adın eyitdi. Tanῆrı teᶜālā eydür: "İy benüm ḥabīböm, ḳılsun mü>min ilk rekᶜatın, ᶜaḳl ḳorḳusı (2) gitsün; ḳılsun ikinci rekᶜatın, cānı ḳorḳusı gitsün; ḳılsun üçünci rekᶜatın, göñli[135] (3) ḳorḳusı gitsün; ḳılsun dördünci rekᶜatın, teni ḳorḳusı gitsün." Birince ᶜulemā (4) eydürler kim: "Anuñçun bişdür kim İbrahīm ᶜaleyhi's-selām Kaᶜbe>i biş ṭaġ ṭaşıla yapdı. (5) Bir, Lübnān ṭaġından; ikinci, Zeytā ṭaġından; üçünci, Uḥud ṭaġından; dördünci, Ṭūr-ı (6) Sīnā ṭaġından; bişinci, Baṭḥā ṭaġından. Namāz biş olduġında ḥikmet şoldur kim (7) Tañrı teᶜālā eyitdügi olur kim: "İy ḳulum, ḳıl irte namāzın eger Lübnān ṭaġınca yazuḳ (8) ḳılduñısa ol iki rekᶜat namāz berekātında ᶜafv ḳılayın, eger riyāsuz ḳılursañ; ḳıl öyle (9) namazın, Zeytā ṭaġınca yazuġuñ olursa ol dört rekᶜat namāz berekātında ᶜafv ḳılayın; (10) ḳıl ikindü namazın, eger Uḥud ṭaġınca yazuḳuñ varısa ᶜafv ḳılayın; ḳıl aḫşam namāzın, (11) Ṭūr-ı Sīnā ṭaġınca yazuḳlaruñ olursa ᶜafv ḳılayın; ḳıl yatsu namāzın, eger Baṭḥā (12) ṭaġınca yazuḳlaruñ olursa ᶜafv ḳılayın." Birince ᶜulemā eydürler kim: "Ādem (13) peyġamber ᶜaleyhi's-selām uçmaḳdan sürigüp dünyāya gelicek dünyā issilerinden ve sovuḳlarından, başından

[154ᵇ] (1) saçı döküldi. Andan başı demregü oldı. Tevbesi ḳabūl olduḳdan ṣoñra ol rencden iñen (2) üşendi, iñiledi. Tanῆrı teᶜālā eydür: "Yā Ādem, ḳıl iki rekᶜat irte namāzın." Ādem daḫı ḳıldı, (3) demregü başından gögsine indi. Öyle namāzın

[135] Yz. كُكُلْ şeklinde harekelenmiştir. Krş. 185. dipnot.

buyurdı. Ādem ḳıldı, demregü göbegine indi. İkindü (4) namāzın ḳıldı, demregü dizine indi. Aḫşam namāzın ḳıldı, demregü ṭopuġına indi. Yatsu namāzın (5) ḳılıcaḳ, çıḳdı teninden. Ādem diñlendi. Miʿrāc gicesi Tanῆrı teʿālā Muṣṭafāya ḫaber virür. (6) Eydür: "İy benüm ḥabῑbüm, Ādemüñ renci biş namāz berekātında gitdi. İlet ol tuḥfeʾi ümmetüñe. (7) İrte namāzın ḳılmaḳ bunlardan, tenlerin gögüslerine degin ṭamu odına ḥarām ḳılmaḳ benden. Öyle (8) namāzın ḳılmaḳ bunlardan, tenlerin göbeklerine degin ṭamu odına ḥarām ḳılmaḳ benden. İkindü (9) namāzın ḳılmaḳ bunlardan, dizlerine degin gövdelerin ṭamu odına ḥarām ḳılmaḳ bizden. Aḫşam (10) namāzın ḳılmaḳ bunlardan, gövdelerin ṭopuḳlarına degin ṭamu odına ḥarām ḳılmaḳ benden. Yatsu namāzın ḳılmaḳ bunlardan dükeli tenlerin ṭamu odına ḥarām ḳılmaḳ benden. (11) Vitrile ḫatm eylemek bunlardan, uçmaġı maḳām virüp dῑẕār göstermek bizden." Birince ʿulemā (12) eydürler: "İrte namāzın Ādem ḳıldı, öyle namāzın İbrahῑm ḳıldı, ikindü namāzın Yūnus ḳıldı, (13) aḫşam namāzın ʿῑsā ḳıldı, yatsu namāzın Mūsā ḳıldı, vitri Muḥammed-i Muṣṭafā ḳıldı."

[155ᵃ] (1) İrteʾi Ādem, anuñıçun iki ḳıldı kim Ḥavvāya, Tanῆrı teʿālā anı irüre. Birisin kendüyiçün (2) birisin Ḥavvāyıçun ḳıldı. Ḥaḳ teʿālā iki rekʿat namāz berekātında Ḥavvāyı aña ḳavuşdurdı. (3) Firāḳı vişāle mübeddel ḳılıvirdi. Miʿrāc gicesi buyurdı kim: "İy benüm resūlüm, eyit (4) ümmetüñe ḳılsunlar irte namāzın tenlerin uçmaġıla, gözlerin dῑẕārıla çift ḳılayın. (5) İbrahῑm öyle namāzın dört ḳıldı, anuñıçun-kim İsmāʿῑli Minā ṭaġına çıḳarası (6) vaḳtin anasına eydür: "Öp, ḳuç İsmaʿῑlüñi. Boynın yıyla kim bir ulu dostum var anuñ (7) buyruġın sımaġa yaramaz. Bāña eyitdi: İsmāʿῑli bāña vir bir ḳaç gün sizden ilerürek. Andan girü (8) siz daḫı göçesiz bāña gelesiz." Bῑ-çāre ana ṭurugeldi; İsmāʿῑlinüñ aġlayu zārılıḳ eyleyü (9) başın yudı, yaġladı; elcügezlerin ḳınaladı. Boynın yıylar. Eydür: "Gözüm çırāġı, (10) varduġuñ yirde eglenmegil kim anacuġuñuñ sensüz hῑç dirligi yoḳdur. Eger dilerseñ (11) kim südüm saña ḥelāl ola, tῑz bāña eglenme gel." İsmāʿῑl, gözleri yaş ṭoldı, eydür: "İy miskin ana, (12) eger fermānumda olursam, tῑz ḳavışam saña; eger fermān benüm elümde olımazısa

beni maʿẕūr dutasın (13) yā ana."Ana bu sözi İsmaʿīlden işidicek bir kez "āh" didi, düşdi ʿaḳlı gitdi. İsmaʿīl

[155ᵇ] (1) geldi, anacuġınuñ başın götürdi, dizine ḳodı. Ṣucuġaz yüzine ṣaçdı. Ol żaʿīfe (2) gözin açdı, gördi kendüzin İsmaʿīl dizinde. Eydür: "Oḫ, gözlerüm nūrı artdı, ölezimiş cānum (3) ḳuvvetlendi. Ne ḫoş ḳoḳuñ var, iy oġul." İsmaʿīl anasıla şol ḥāldeyiken (4) İbrahīm ḳapudan içerü girdi. Bunları şol ḥālde gördi, cānı acıdı. Eydür: "İy Kerīm, (5) meded senden. Yā İsmaʿīl, giç oldı, yort gidelüm." İsmaʿīl anası eydür: "Yā İbrāhīm, (6) birez daḫı yüzine baḳayın yoḫsa cānum çıḳdı." Ḫalīl eydür: "İlāhī, sen ṣabr rūzi (7) ḳıl." Yine birez İsmaʿīle baḳdı, gözlerinden ḳan aḳdı. İsmaʿīl eydür: "Yā ana[136], saña n'oldı bugün (8) kim böyle ḳılınursın?" Eydür: "Gözüm çırāġı, göñlüm yavlaḳ ḳorḳar, ṣabrum gitdi." İsmaʿīl eydür: (9) "Ḳorḳma, ṣabr eyle." İbrahīm, İsmāʿīli añul añul Mināya çıḳardı. Şeyṭān[137] ʿaleyhi'l-laʿne (10) bir pīr ṣūretine girüp geldi, İsmāʿīle eydür: "Yā oġlan, ḳanca varursın?" Eydür: "Atamuñ dostı (11) var, aña varuruz." Laʿīn eydür: "Nenüñ dostı? Atañ seni işbu ṭaġ depesine çıḳardıġı (12) sāʿat elcügezüñ baġlayup boġazlaġucuġuñı bıçaġıla kesdügi, ḳatı acıya ḳoydıġı, (13) anañı saña ḥasret ḳıldıġı, yigitlügüñ ṭoprāḳlara esīr ḳıldıġı birdür[138]" İsmaʿīl,

[156ᵃ] (1) gözcügezleri yaş ṭolup, eydür: "İy şaḫṣ, hīç ata, oġlanına bu işi işledügi varmıdur (2) kim sen eydürsin?" Laʿīn eydür: "Dün gice babañ yatdı uyıdı. Andan aña ʿitāb geldi: (3) "İy ʿāşıḳ, maʿşūḳ uyımaz, ʿāşıḳ nite uyur? Eger gerçek ʿāşıḳmıssaduñ hergiz uyḳu (4) saña yol bulmayadı, iki nesneden ötrü. Bir ol-kim ʿāşıḳı her dem firāḳ odı yaḳadurur. (5) Uyḳu rāḥatdur. ʿĀşıḳ, ʿışḳı odı zaḥmetinden hergiz uyḳu rāḥatın bulmasa gerek. (6) Daḫı bir, gerçek ʿāşıḳuñ nihādı, ẕātı; maʿşūḳ nihādında fānī olsa gerek. (7) Hergiz ʿāşıḳda varlıḳ olmasa gerek." Nice-kim şāʿir eydür:

---

[136] Yz. "ata"
[137] "şeyṭān" kelimesi burada ters yazılmıştır.
[138] Yz. يِرْدُوْن

(8) عشق امذوپر شد چو خوانم اندر رك پوست تهی کردم از خیش پر کردم زدوست

(9) اجزاء وجود من همه دوست کرفت[139] نامی نماند زمن بر من باقی همه اوست

(10) "ʿĀşıḳ oldur kim kendüden öle, maʿşūḳıla dirile. İmdi eger nefsüñden yañadan ölmiş-(11)-missedüñ, bizimile diri oladuñ. Bizüm ḫulḳumuzla ḫulḳlanaduñ. Andan girü uyḳu gözüñe (12) yol bulmayadı." İbrahīm, bu ʿitābı işidicek utandı, diledi kim bir ḳaç gün kendüzin (13) ḳınaya. Ḥaḳ teʿālā aña buyurdı-kim: "Kendüzüñi oġluñ firāḳıla ḳına. Oġluñı kendü elüñile

[156b] (1) boġazla kim ʿışḳ daʿvisin ḳılduġuñdan ṣoñra ayruḳ uyımayasın." İsmaʿīl (2) eydür: "Atam beni buyruġıla boġazlarımış, eyle olıcaḳ." Laʿīn eydür: "Evet." İsmaʿīl eydür: (3) "Yüz biñ benüm gibinüñ cānı buyruġıçun fidā vü ḳurbān olsun. Dek iki dost (4) biri birile ḫoş olsunlar." İbrahīm, İsmaʿīle eydür: "Gözüm çırāġı, kimüñile keleci idersin?" (5) İsmaʿīl eydür: "Bir pīr baña şöyle şöyle dir." İbrahīm eydür: "Ol pīr degül, laʿīndür. (6) Ur ṭaşıla anı." İsmaʿīl yitmiş kez anı ṭaşladı. Yitmiş ṭaş atdı. Yitmişi daḫı (7) iblīse doḳundı. İblīs, ʿĪsāya, ṣalavātu'llāhi ʿaleyh, ḫaber virür. Eydür: "Yā ʿĪsā, (8) eger İsmaʿīl ṭaşları beni ḫasta eylemeseydi, kimesne beni yiñmezdi. İllā ol (9) ṭaşlar beni yavlaḳ żaʿīf eyledi, gücümi küllī üzdi." İblīs eydür: "İsmaʿīli başdan (10) çıḳarımadum. ʿAvrat beyinsüz olur. Varayın İsmaʿīlüñ anasın başdan çıḳaradum, ola-mı?" (11) Geldi görür İsmaʿīl anası yol üstin almış aġlayudurur. Bir rübāʿī eydürimiş (12) ʿArabca. Ol rübāʿīyi Tatcaya döndermişler. İñen laṭīf rübāʿīdür. Beyt:

---

[139] Bu rübai, Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'ye aittir. Krş.

عشق آمد و شد چو خونم اندر رگ و پوست تی کرد مرا ز خویش و پر کرد زدوست
اجزای وجود من همه دوست گرفت نامیست زمن بر من و باقی همه اوست

(Bkz. Şefik Can, *Hz. Mevlânâ'nın Rubaileri*, Kültür Bakanlığı Yay., Ank., 2001, 2. baskı, 343. rubai).

ʿIşḳ āmed ü şod çü ḫūnem ender reg ü pūst — *Aşk geldi, damarlarım ve derimdeki kan gibi oldu.*
Tī kerd me-rā zi-hʷīş ü pūr kerd zi-dūst — *Beni benden boşalttı ve dost ile doldurdu.*
Eczā-yı vücūd-ı men heme dūst girift — *Vücudumun bütün zerrelerini dost kapladı.*
Nāmīst zi-men ber-men ü bāḳī heme ūst — *Benden, bana bir ad kaldı; geri kalan hep o oldu.*

Mefʿûlü mefâʿilün mefâʿîlü fe'ûl

در بزم غم تو گشته‌ام مست فراق　　وز دوری تو بماندم بست فراق　　(13)

[157ª] (1) خو بست وصال ای پسرم روز وصال[140]　　تلخست فراق وای از دست فراق

(2) Laʿīn geldi, ʿavratuñ yanında oturdı. Eydür: "İy miskīn, ne dursın!" ʿAvrat eydür: (3) "N'eyleyeyin." Eydür: "İşde İbrahīm bağruñ pāresin, gözüñ aydınlığın iletdi. Boğazcuğın keser. (4) Nāzük gövdecügin ḳanlar içinde ġarḳ eyler. Ol nerges gözlerin yumdurur. Ol (5) gül gibi yüzin ṣoldurur. Ol servü gibi boyın ḳara ṭoprāḳlara esīr ḳılur. Sen (6) ḳarıcuḳ anuñ firāḳında günde biñ kez ölisersin." Ḳarıcuḳ, bu sözi işidicek bir kez (7) "āh" didi, düşdi, bī-ḫoẕ oldı. Laʿīn yildi, vardı, şu getürdi ʿavratuñ yüzine (8) ṣaçdı. İñleyü gözin açdı. Eydür: "Yā pīr, niçün ol işi İbrahīm benüm çiçegüme işler?" (9) Laʿīn eydür: "Tanrı buyurdı." ʿAvrat andaḳ gözi yaşın sildi. Eydür: الحكم لله[141] (10) "Yā pīr, Tanrıdan ṣabr dilerin. Yüz biñ bizüm gibinüñ cānı ol buyruġıçun fidā (11) olsun." İblīs maḫẕūl, maṭrūḥ, berelenmiş gitdi. İsmaʿīli, İbrahīm ṭaġ depesine (12) çıḳardı. Eydür: "Oğlanum, bilgil sen Tañrınuñ emānetisin benüm ḳıyumda. İmdi bāña eydür: (13) "İy İbrahīm ḳulum, şol senüñ ḳıyuñdaġı İsmaʿīl adlu emānetümi elüñile ḳurbān ḳılġıl."

[157ᵇ] (1) İsmaʿīl, zār u zār aġladı. Eydür: "Dirīġā bī-çāre ḳarıcuḳ ʿacebā benden ṣoñra ḥālüñ nice (2) ola. Seni-mi aġlayayın yoḫsa senden ḥelāllıḳ dilemedügüm mi aġlayayın!" İsmaʿīli (3) görüp ol gün ʿarş aġladı, kürsī, levḥ ü ḳalem, firişteler, deñizdegi balıḳlar aġladı. (4) İbrahīm gözinden yaş yirine ḳan aḳıdurdı. İsmaʿīl döndi atasına eydür: "Yā ata, (5) Tanrı teʿālā saña İsmaʿīli ḳurbān eyle didügi vaḳtin sen ne işdeyidüñ?" Eydür: (6) "Uyurıdum." İsmaʿīl eydür: "Tañrı uyur mı?" İbrahīm eydür: "Uyımaz." İsmaʿīl eydür: (7) "Tanrınuñ dostıvan diyesin, uyuyasın. Ol ḳadar ʿaẕāb daḫı saña azdur. (8) Gel imdi elcügezüm bağla. Olmasun cān acığında ṭalabıyam, ḳanumdan saña sıçraya, (9) ben Ḥaḳ

---

[140] Der bezm-i ġam-ı tu geşte-em mest-i firāḳ　　*Senin gamının meclisinde ayrılık sarhoşu oldum.*
Ve'z dūri-yi tu be-māndem best-i firāḳ　　*Senden uzak olmaktan dolayı ayrılık bağında kaldım.*
Ḫūb est viṣāl ey piserem rūz-i viṣāl　　*Vuslat iyidir, ey oğlum, vuslat günü iyidir.*
Telḫ est firāḳ vāy ez dest-i firāḳ　　*Ayrılık acıdır; vay ayrılığın elinden vay!*
Mef ʿûlü me fâ ʿi lün me fâ ʿî lü fe ʿûl

[141] "Hüküm Allah'ındır." 40-Mü'min sûresi, 12.

ḥażretinde suçlu olam. Göñlegüm[142] çıḳar andan boġazla beni. Olmasun (10) göñlegüm ḳana bulaşa, anam anı göre ödi ṣıda. Andan göñlegüm anacuġuma iletgil. (11) Eyitgil: "Şunı her dem yıylaġıl. Benüm [143] firāḳum şunuñıla geçürgil." Daḫı beni eñsemden (12) boġazlaġıl. Yüzüm yire basġıl." İbraḥīm eydür: "Yā cānum pāresi, niçün?" İsmaʿīl (13) eydür: "Yüzüme baḳarsañ añsuzda atalıḳ şefḳati deprene, baña özüñ göyne, beni

[158ª] (1) esirgeyesin, ḳıyamayasın. Tañrıya ʿāṣī olasın. Sen dostuñıla ḫoş olġıl. (2) Benüm cāncuġazum sizüñiçün fidā olsun." İsmaʿīlüñ iki elin bağlayıcaḳ eydür: "İlāhī, (3) yüz döndere mi dirsin." "Senüñ ʿizzetüñ ḥaḳḳıçun yüz biñ cānum olursa, degme birin (4) virmekde yüz biñ dürlü ʿaẕāb görsem, dükelin fidā ḳıladum, bir ẕerre buñalmayadum." İsmaʿīl (5) ol ḥālde bir rübāʿī eyitmiş ʿArabca. Fārisiye döndermişler. İñen ḫūb rübāʿīdür:

(6) کفتی بکشم ترا بکش مانع کیست مرك به ازان که بی تو باید زیست

(7) لیکن بوفای [خویش] رمزی بشنو[144] زین پیش که دوست دارم جرمم چیست

(8) İsmaʿīlüñ göñlecigin çıḳardı. Yüzi üstine yaturdı. İsmaʿīl eydür: "Yā ata, bir suʾālüm var (9) saña. Anuñ cevābın vir daḫı beni boğuzla." İbraḥīm eydür: "Ne suʾālüñ var, gözüm nūrı eyit." Eydür: (10) "Tañrı ḥażretinde sen-mi cevmerdsin yoḫsa ben?" İbraḥīm eydür: "Cānum kesegi, ben cevmerdıraḳvan. (11) Anuñ-içün-kim dünyede senüñ gibi oğlum var, ben ḳoşa kişi ayruḳ senüñ gibi bulmayısarın. Senüñ (12) gibi ciger-pāresi firāḳına döymek çoḳ işdür." İsmaʿīl eydür: "İy ata, eger ben gidersem (13) senüñ bir oğluñ daḫı var İsḥaḳ adlu. Anuñıla eglenesin. İllā ben yigitcük, bir cānım var:

[158ᵇ] (1) Anı senüñiçün fidā ḳılurın. Senden ben cevmerdıraḳ olam." Hātif āvāz virdi kim (2) "İsmaʿīl gibi ne geldi ne geliser." İsmaʿīl yüzcügezin ṭoprağa ḳodı. Eydür: "Yā ata, (3) buyruġı yirine ḳo." İbraḥīm bıçağın biledi. Şöyle eyledi kim demüre

---

[142] Yz. كوكلكم

[143] Yz. "benem" okunacak şekilde harekelenmiştir.

[144]
Goftī be-kuşem tu-rā be-kuş mānīʿ kīst — *Dedin ki öldüreceğim seni. Öldür; engel olan kim?*
Merg bih ez-ān ki bī-tū bāyed zīst — *Ölmek, sensiz yaşamaktan daha iyidir.*
Līken be-vefā-yi [ḫvīş] remzī be-şinov — *Lākin vefamın kanıtı olarak benden bir sır al*
Z'īn pīş ki dūst dārem cürmem çīst — *Seni eskiden beri seviyorum; nedir suçum?*

ursayıdı iki pāre (4) eyleyeyidi. Bıçaġı ḳodı. Daḫı öyle vaḳtiyidi. Dört rekʿat namāz ḳıldı. Ḥaḳ teʿālā (5) ilhāmıla girü döndi. Bıçaġı götürdi. Daḫı eyitdi: "İlāhī, işbu cānum kesecügin (6) kendü elümile senüñ ʿışḳuña ḳurbān ḳılurın. İlāhī, ḳabūl ḳılġıl." Daḫı bıçaġı boynı (7) üstine ḳodı. Ne ḳadar ikeledise kesdürümedi. Ḳaḳıdı, bıçaḳı ṭaşa urdı. (8) Ṭaş, tāze ḫıyār gibi iki pāre oldı. Bıçaḳ döndi, İbrahīme faṣīḥ dilile eydür: (9) "Yā Ḫalīla'llāh, niçün ḳaḳırsın? Ḫalīl, "kes" dir, Celīl "kesme" dir. Celīl buyruġun-mı (10) ṭutayın yoḫsa Ḫalīl sözün-mi? Yā Ḫalīla'llāh, ḳaḳımaġıl. Şol vaḳt kim seni oda (11) bıraḳdılar, od seni niçün yaḳmadı?" İbrahīm eydür: "Anuñıçun-kim Tañrı buyurmadı." (12) Eydür: "ol Tañrıdan oda ḫiṭāb geldi-kim İbrahīmi göyündürme; bıçaġa ḫiṭāb geldi kim (13) İsmaʿīli kesme." İbrahīm istiġfār eyledi, girü bıçaġı eline aldı. Yuḳarudan ün geldi kim

[159ᵃ] (1) الله اكبر[145] İbrahīm yuḳaru baḳdı, Cebrāʾili gördi, ḳoç getürür. İbrahīm daḫı eyitdi: الله اكبر[145] (2) Ḳoç eyitdi: لا اله الا الله والله اكبر[145] İsmaʿīl eyitdi: الله اكبر ولله الحمد[145] (3) Ol vaḳtden berü tekbīr eydilür. Ol mevsümidi İbrahīmüñ dört[146] ġuṣṣası varıdı. Bir, oġlı (4) ġuṣṣası; ikinci, oġlı anası ġuṣṣası kim oġlanı firāḳında anuñ ḥāli nite ola; üçünci, (5) uyuduġı ġuṣṣası; dördünci, kendü ġuṣṣası; bişinci, buyruḳ heybeti ġuṣṣası. Dört rekʿat (6) namāz berekātında ol dört ḳorḳuyı, bişincisin daḫı faẓlıla giderdi. Tefsīrde, (7) bıçaḳ nicesi kesmedügin İsmāʿīlüñ boynın, on ḳavl meẕkūrdur. Üründüsi biz bu (8) kitābda yazduġumuzdur. Evvel ḳavl şoldur kim bıçaḳ yüzi dönerdi. İkinci ḳavl (9) oldur kim bıçaġuñ ardı öñine dönerdi. Üçünci ḳavl oldur kim bıçaḳ aġaç olurdı. (10) Dördünci ḳavl-de oldur kim bıçaḳ yumşaḳ mūm olurdı. Bişinci ḳavul-da oldur kim (11) bıçaḳ şunuñ gibi aġır olurdı kim İbrahīm yirinden depredimezdi. Altıncı ḳavl oldur kim (12) İsmāʿīlüñ boynı derisi şöyle ḳatı olurdı kim

---

[145] "Allāhu ekber,,/ Allāhu ekber./ Lā ilāhe illā'llāhu v'allāhu ekber./ Allāhu ekber ve li'llāhi'l-ḥamd: Allah en büyüktür, Allah en büyüktür. Allah'tan başka ilah yoktur ve Allah en büyüktür. Allah en büyüktür ve hamd Allah'adır." Buna "teşrik tekbirleri" denir. Teşrik tekbirleri, Kurban bayramında, arefe gününün sabah namazından bayramın dördüncü gününün ikindi namazına kadar farz namazların arkasından getirilir.

[146] "Dört ġuṣṣa" denmiş fakat devamında beş ġuṣṣa sayılmıştır.

bıçaḳ ḳoymazdı. Yidinci ḳavl oldur kim (13) bir pūlād ṭavḳ İsmāʿīlüñ boynına ḳaplayu görinürdi. Bıçaḳ aña kār ḳılımazdı. Sekizinci

[159^{b}] (1) ḳavl oldur kim İbrahīm bıçaġı ilerü iletdükce bıçaḳ girü itilürdi. Ṭoḳuzuncı ḳavl oldur kim (2) bıçaḳ elinden sıyrulur düşerdi. Üç yüz kez götürmiş yine elinden düşmiş. Onuncısı (3) ṭoġru ve iḫtiyārdur, ben żaʿīf ḳıyında. Ol, ol vechdür kim eñ öñdin anı yaz-(4)-dumıdı, şol delīlile kim Tañrı teʿālā ḳādirdür menʿ-i ʿādete, defʿ-i ʿādete. Daḫı bu mesʾeleʾi (5) tamām baḥṣ eyleyüp durur Kelām içinde ve ḥikmet ʿilminde. Yaʿnī bizüm ʿādetümüz şöyledür kim (6) tīz bıçaḳ göricek yumşaḳ et üzerine, ḥükm eylerüz kim eger biregü şol bıçaġı et üzerine (7) sürerise ḳuvvetile, ol bıçaḳ ol eti kese. Buġur fāʿili muḫtār. يفعل ما يشاء[147] ويحكم (8) ما يريد[148] ḥükmile ol bıçaḳdan kesiciligin giderürse hīç ʿaceb degül. Pes revā olıcaḳ, (9) ayruḳsı tekellüfe ḥācet yoḳdur. والله الملهم[149] Müʾmin daḫı ḳaçan öyle namāzın cemāʿatile (10) ḳılıcaḳ dükeli dürlü ġuṣṣadan emīn ola. İkindü namāzın Yūnus ʿaleyhi's-selām ḳıldı, (11) balıḳ ḳarnında. Tañrı teʿālā balıġa buyurdı "Yud Yūnusı", maʿdesine balıġuñ buyurdı (12) kim: "Hażm eyleme." Ḳıyāmet güninde müʾmine eydürler: "Gir ṭamuya." Ṭamuya eydür: "Göyündürme (13) müʾmini." Yūnus peyġamberi yudan balıḳı daḫı bir balıḳ yutdı. Yūnus kendüsin dört ḳarañulıḳda

[160^{a}] (1) buldı. Bir deñiz ḳarañulıġı, ikinci balıḳ maʿdesi ḳarañulıġı, üçüncisi daḫı bir balıḳ maʿdesi (2) ḳarañulıġı, dördüncisi yazuḳ ḳarañulıġı.[150] Dört rekʿat namaz balıḳ maʿdesinde (3) ḳıldı. Ḥaḳ teʿālā ol dört rekʿat namāz berekātında ḳarañulıḳdan ḳurtardı. (4) Üzerine gölge eyletdi. Yüz biñ ādemīnüñ arasına viribidi. Dükeli īmān getürdiler, (5) uçmaḳ buldılar. Müʾminüñ daḫı dört ḳarañulıġı var. Bir, cānsuzlıḳ ḳarañulıġı; (6) ikinci, sinle ḳarañulıġı; üçünci, ḳıyāmet ḳarañulıġı; dördünci, ṣırāṭ ḳarañulıġı. (7) İkindü namāzın cemāʿatile ḳılıcaḳ, cānsuzlıḳ ḳarañulıġı gelicek, īmān nūrıla vücūd-ı[151] (8) ʿālem

---

[147] "(Allah) dilediğini yapar." 3-Al-i İmrân sûresi, 40; 22-Hac sûresi, 18.
[148] "(Allah) dilediği hükmü verir." 5-Maide sûresi, 1.
[149] "V'allāhu'l-mülhimü: İlham eden Allah'tır."
[150] Yz. قره لولغى. Kef (ک)'in çizgisi unutulmuş olmalı.
[151] Yz. وُجُودْ

münevver ola. Sinle ḳarañulıġına giriftār olıcaḳ, ikindü namazınuñ bir rekʿatı (9) nūr ola, anuñ sinlesin şöyle aydın ḳıla kim ol nūr ẕevḳi şöyle ṭatlu (10) gele müʾmine kim anuñ luṭfından ne-ḳadar yıllar geçerse dünyede aña bir sāʿatce görinmeye. (11) Ḳıyāmet ḳarañulıġı olduḳdan, Ḥaḳ teʿālā ḫiṭāb ḳıla: "İy ikindü namāzın ḳılanlar, (12) bizüm nūrumuz size ḳulavuzdur, ḳorḳmañ, ḳayurmañ." Ṣırāṭ üzresine gelicek, Ḥaḳ teʿālā (13) bir nūr rūzi ḳıla aña kim ol nūr berekātında altı yüz biñ günāhkār ḳul-daḫı

[160^{b}] (1) bile geçe. Aḫşam namāzın ʿĪsā ḳıldı ṣalavātu'llāhi ʿaleyh. Anuñçun üç ḳıldı kim (2) ʿĪsāya Ḥaḳ teʿālā bildürdi kim aḫşam vaḳtinde duʿā müstecābdur. ʿĪsā (3) gözledi aḫşam vaḳti olıcaḳ ḫiṭāb geldi ki: "Yā ʿĪsā, ilk ḳullıḳ göster, andan (4) dilegüñ dile." Bir rekʿatı Tañrıçun ḳıldı. İkinci rekʿatı anasıçun ḳıldı. Üçünci (5) rekʿatı kendüyiçün ḳıldı. Ḥaḳ teʿālā ḫiṭāb ḳıldı kim: "İy ʿĪsā, benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm (6) ḥaḳḳıçun ol namāzuñ bir rekʿatı berekātında anañı ḳıyāmet güni Muḥammed resūlu'llāha (7) kābin ḳılam. Anı, aña çift ḳılam. Daḫı bir rekʿatı bereketinde saña dördünci gökde (8) maḳām bağışlayam. Daḫı bir rekʿatı berekātında ölüyi diri ḳılmağı saña rūzi ḳılam." (9) "İy müʾmin, aḫşam namazın ḳıl. Bir rekʿatı berekātında yitmiş biñ ḥūrı kim birisi ol yitmiş (10) biñden, bir yaluñuz kez dünyāya baḳsadı, ay nūrı, güneş nūrı anuñ ḳatında ḳarañulıḳ (11) gibi görinedi; eger bir kez yidi deñize tükürürise ol yidi deñizüñ ṣuyı şekker cülābından (12) ṭatluraḳ görine[di], [saña kābin ḳılayın]. İkinci rekʿatı berekātında uçmaġuñ yigregin saña yurd idivireyin. (13) Üçünci rekʿatı berekātında dīẕārumı saña rūzi ḳılayın." Yatsu namāzın Mūsā ʿaleyhi's-selām

[161^{a}] (1) ḳıldı, şol vaḳtin kim ʿavratın almışıdı, gideridi. Dün ḳarañusıdı. ʿAvrata (2) oġlan aġrısı oldı. Ḳoyunları ṭaġıldı. Ḳatı yaġmur oldı. Iraḳdan od gördi. (3) İñledi, eyitdi: "İlāhī, <bir> ʿavrat zaḥmeti bir yaña, ḳay zaḥmeti bir yaña, ḳoyun ṭaġıldıġı (4) zaḥmeti bir yaña, bunları ḳoyup ırak oda gitmek zaḥmeti bir yaña. Ne eyleyeyin, (5) ne ḳılayın?" Tañgrı teʿālā ḫiṭāb ḳıldı kim: "Yā Mūsā, her kim bir belāya bir zaḥmete (6) ṣataşsa, anuñ işi namāz olsa gerek. Ḳıl dört rekʿat namāz kim ʿacāyib (7) göresin. İñleyü iḫlāṣıla dört rekʿat namāz ḳıldı. Bir rekʿatı

bereketinde (8) firişteler gökden indiler, Mūsānuñ ʿavratına dāyelıḳ eylediler ve ḳoyunına (9) çūpānlıḳ ḳıldılar. Müfessirlerüñ birincesi eydürler kim: "Firişteler dükeli irkeklerdür." (10) İrkek Mūsā ʿavratına nitesi ola kim dāyelıḳ ḳıla? Yigrek oldur kim (11) eydevüz: "Firişteler çūpānlıḳ ḳıldılar. Ḥūriler dāyelıḳ ḳıldılar." Egerçi kim (12) bu söz ḫoş sözdür, ulular aġzından çıḳmışdur illā ben żaʿīf (13) ḳıyında key taḥḳīḳlu söz degüldür. Anuñçun-kim firişteler nūrdan yaradılup

[161^{b}] (1) dururlar. Bunları cān gibi, ʿaḳl gibi, bunları ne irkekligile ṣıfat eylemege yarar ne (2) dişiligile. Ol kim ḫaberlerde eşerlerde bunlaruñ irkekligi gelmişdür ol şerefiçün (3) daḫı firişteler Tañrınuñ ḳızlarıdur diyenlere tekẕīb ve ilzāmıçun gelüp durur. Firişte (4) dāyelıḳ ḳıldı dimekde hīç maḥẕūr yoḳdur. Ol od daḫı nūra degşürildi. (5) Mūsāya kelīmlik ḫilʿati degdi. Tañrı teʿālā buyurur kim: "Müʾminüñ daḫı dört (6) zaḥmeti var. Bir, cān acıġı; ikinci, sinle yaluñuzlıġı; üçünci, yılan çayan (7) zaḥmeti; dördünci, dostlar firāḳı zaḥmeti. Yatsu namazın ḳılsun kendü nūrum (8) nezʿ ḥālinde aña göstereyin. Ol nūr luṭfında şekerden ṭatluraḳ cān (9) virsün. Sinlesin bir bāġ idivireyin aña kim gökdegi firişteler ol (10) bāġ ḫasretinde olsunlar. Daḫı yire yılana, çayana gövdesin ḥarām ḳılayın. (11) Daḫı benüm ṣormaġumıla anı şöyle ḫoş eyleyeyin kim yalan dostları külli (12) unıtsun. Vitri ʿarş altında Muḥammed-i Muṣṭafā ḳıldı dükeli peyġamberler (13) içinde yigāne. Vitr daḫı namāzlar içinde yigāne. Muṣṭafā dükeli resūllerüñ ḫatmı;

[162^{a}] (1) vitr daḫı dükeli namazlaruñ ḫatmıdur. Vitrde ḳunūt var; Muṣṭafāda şefāʿat (2) var. Vitrde dükelinde Ḳurʾān oḳumaḳ var ve Fātiḥāya sūre ḳoşmaḳ; Muṣṭafāda (3) her bir ḥāl içinde ümmetin añmaḳ var. Vitr namāzı altıncıdur. Yaʿnī iy müʾmin, (4) saña ben altı cihet virdüm. Bir ṣaġ, bir ṣol, bir öñ, bir ard, bir aşaġa, bir yuḳaru. (5) Ve namāzları anuñıçun biş ḳıldum kim şeyṭān saġuñdan gelürse irte namāzı ḳomaya; (6) ṣoluñdan gelürise öyle namazı ḳomaya; öñüñden gelürise ikindü namāzı ḳomaya; arduñdan (7) gelürise aḫşam namazı ḳomaya; aşaġañdan gelürse yatsu namāzı ḳomaya, yaḳa; yuḳaruñdan gelürse vitr nūrı (8) yaḳa. Vitre yuḳaru yanuñı anuñıçun virdüm kim Muḥammed-i Muṣṭafā dükeli

peyġamberlerüñ (9) ulusıdur. Vitr namāz daḫı mertebelerüñ yiginde olsa gerek. Üç olduġında ḥikmet (10) şoldur kim mü>minüñ üç dürlü ṭā<ati var. Birisi farīża, ikincisi sünnet, (11) üçüncisi müsteḥablar. Vitrüñ bir rek<atı farīżalar eksügin yitürür; (12) bir rek<atı sünnetler eksügin yitürür; bir rek<atı müsteḥablar eksügin yitürür. (13) Zihī mübārek namāz kim dükeli namāzlar anuñıla tamām olur. والله اعلم[152]

[162b](1) Zekāt sırrın eydelüm ardınca ḥükmin.[153] (2) Tañrı tebāreke ve te<ālā buyurur: "Ḳulum ol vaḳtin ṣādıḳlardan olur kim (3) kendü cānından beni yig seve. Anuñıçun kim cānı bağışlayan benven. Cān, benüm (4) emānetümdür. Ol dilemedin ben anı aña emānet virdüm. Girü diledügüm sā<at (5) alurın." Bir nesne kim kendünüñ olmaya, bir ḳaç günlige ḳıyında emānet ola, (6) anı sevmek <aḳldan ıraḳdur. Ḥaḳ oldur kim, emaneti emānet bileler, (7) aña göñül bağlamayalar, göñül Ḥaḳḳa bağlayalar. Andan ṣoñra dünyāya ve dünyādaki (8) nesneye iltifāt eylemeyeler. Meger kim dīne ta<alluḳ dutan nesne ola, aña (9) iltifāt eyleyeler, Ḥaḳḳa irişmegiçün. Dünyā içinde daḫı bir sevgülü nesne nefsdür. (10) Buyruḳ şöyledür kim anı daḫı ṭā<at ḳılmaḳ içün Tañrınuñ buyruḳların götür-(11)-dügiçün seveler. Eger ayruḳsı severlerise ol sevgü degül, şeyṭān vesvese-(12)-sidür. Oldur gerçek, erenler ḳıyında kim ne cānın seve ne tenin; belkim cānı (13) yaradanı ve teni yoḳdan var ideni. Cānı, teni ol ma<şūḳına irişmege bunlar sebeb

[163a] (1) olduġıçun seve. Bunuñ miṯāli bāzirgān, seferi sevdügi gibidür. Bāzirgān, (2) seferi aṣṣıdan ötrü sever. Yoḳsa sefer kim, armaḳ ve evinden ayru olmaḳ (3) ve dostlar firāḳın görmekdür, kimse anuñ nesin seve. Mü>min daḫı nefsin, (4) ṭā<at ḳılduġından ötrü sevmek gerek. Zīre kim ol, ṭā<ate sebebdür, (5) anı dīẕāra irürmege. Daḫı bir sevgülü nesne dünyāda altun ve gümiş (6) ve ṭavardur. Tañrı te<ālā buyurur kim: "İy ḳulum, elest <āleminde benüm sevgüm (7) da<visin ḳılduñ.

---

[152] "Va'llahü a<lam: Allah daha iyi bilir."

[153] Bu cümle yazmada şu şekildedir: "Zekāt sırrın eydelüm ardınca aḥkāmın." "aḥkāmın" kelimesinin altında da tekili "ḥükmin" yazılıdır. Cümledeki "sırr" (teklik) kelimesiyle uyum içerisinde olmasını (zekāt sırrın eydelüm ardınca ḥükmin) ve benzer kuruluşları (krş. "ābdest sırrın ve ḥükmin" 123b/2; "namāz sırrın ve ḥükmin 123b/3; "namāz sırların ve aḥkāmların 123a/12) göz önünde bulundurarak satır altındaki "ḥükmin" kelimesini "aḥkāmın" kelimesi yerine metne sokmayı uygun bulduk.

Eger dünyānuñ ḳızılcasın, yaşılcasın, altuncuġın, gümiş-(8)-cügin görüp benüm sevgüm unutmazısañ girçek ersin. Dünyāya gelicek (9) birinceler dünyānuñ yalan zīnetine ve altuncuġına ve gümişcügine aldandılar, (10) Tañrı sevgüsin giderdiler, dünyā sevgüsin iḫtiyār eylediler. Kāfirin dünyādan (11) giden anlardur. Zihī miskīn kim dünyāda bāḳī ḳalmadı, dünyāyı beri ḳodı; (12) öte gitdi, āḫiretde daḫı maḥrūm oldı. خسر الدنيا والاخرة ذالك (13) هو الخسران المبين[154] Birinceler hemān sevgüyi bekledi yig cihetligile

[163b] (1) hergiz dünyāya iltifāt eylemedi. Nice-kim ol dünyādan elin çekdi, dünyā anuñ (2) ardına düşdi, hergiz aña yol bulmadı. Velī didükleri şoldur. Yoḳsa bir kişi kim (3) dīni aġ eylemişdür, avcı aġıla cān-aver dutar gibi dīnile dünyā avlar, andan (4) velīlik ırak belkim Tañrı andan bī-zār. Birinceler Tañrı sevgüsin unıtmadılar (5) illā dünyādan daḫı el çekmediler. Tañrı teʿālā ḥabībin bunlara viribidi. (6) Eydür: "İy ḥabīb, eyit bunlara kim niçün dünyāya bulaşduñuz, ol murdār (7) altunı gümişi elüñüze alduñuz?" Resūl eydür: "İlāhī, altunuñ ẓāhirinde hīç murdār (8) yoḳ. Neden ötrü murdar oldı?" Tañrı teʿālā eydür: "İy ḥabībüm, ol altun gümiş (9) şeyṭān elindeyidi. Şeyṭān elinden mülevves olupdurur. Ellerine almasalar (10) gerekidi. Çün aldılar sehldür. Ben Ġafūrvan, Kerīmven, Raḥīmven. Benüm (11) ʿizzetüm ḥaḳḳıçun dutduġın ʿafv eyledüm illā yuyup dutsunlar." Eydür: "İlāhī, (12) anuñ yuması nedür?" Eydür: "İy benüm ḥabībüm, bir yılda iki yüz diremden biş direm (13) çıḳarsunlar, anuñıla ol arınur. Ne ḥisābı ḳalur ne şorusı ḳalur." Laṭīfe:

[164a] (1) "İy benüm ḥabībüm, ḥażretümde kendü dīẕārumdan sevgülürek nesne yoḳdur. Mü'min benden (2) key sevdügüm nesneʾi ister, ben daḫı andan key sevdügi nesneʾi isterven." (3) Resūl eydür: "İlāhī, ādemī sevdügi nedür?" Tañrı teʿālā eydür: "Altun gümişdür. Eger (4) ol, bizüm buyurduġumuzla sevdüginden ṭururusa, biz daḫı sevdügümüz ʿaṭāyı dirīġ (5) ḳılmayavuz. Eger bizüm ʿışḳumuzda bir ḳaç direme ḳalursa, ol daḫı cemāl ummasun." (6) Resūl eydür: "İlāhī, sen Raḥīmsin, sen Ġafūrsın; bunlar ʿācizlerdür." Tañrı teʿālā (7) eydür: "İy benüm ḥabībüm, ben Raḥīm, Ġafūrvan; bunlar ʿācizlerdür. (8) İlle bunlar şol

[154] "Dünyayı da ahireti de kaybeder. İşte apaçık kayıp budur." 22-Hac sûresi, 11.

hevāyıla maḥabbet ve viṣāle ḳābil degül." ᶜİbāret-i āḫer: (9) "İy āḫir zaman resūli, ben Tañrı ḳādirven kim ḳullarum hep yola getürem, (10) sen Muḥammede hergiz kimsenüñ iḥtiyācı olmaya; etmegi gökden bişmiş (11) indürem, kimse ekin ekmege muḥtāc olmaya; ḳamu ḳullarum varlu yaradam, kimse (12) kimseden nesne dilemeye. İllā iy benüm resūlüm, sünnetüm şöyle ḳodum kim dünyāda (13) sebebsüz nesne olmaya. Dürişmegi, ḳazanmaġa sebeb ḳıldum. Resūle inanmaġı,

[164^{b}] (1) rıżāma hidāyetüme sebeb ḳodum. Āḫiretde hem dünyāda benüm ᶜaṭām almaġa, yoġsulı (2) sevindürmegi sebeb ḳıldum." Yoḳ yoḳ, daḫı laṭīfıraḳ eydeyin. Tañrı teᶜālā: (3) "İy benüm ḥabībüm, ḳādiridüm ve ḳādirven kim hīç erile ᶜavrat bir yire gelmedin oġlan (4) yaradam. Nice-kim Ādemi ve Ḥavvāyı yaratdum, hīç erile ᶜavrat bir araya gelmedin. Çıḳ (5) ᶜavratdan ersüz oġlan vücūda getürdüm, ᶜĪsā gibi. Çıḳ erden ᶜavratsuz (6) oġlan vücūda getürdüm, Şīt gibi. İllā ᶜavratıla er bir araya gelmegi sebeb ḳıldum, (7) oġlan vücūda gelmeklige. Ḳādir-i[d]üm ve ḳādirven, hīç ᶜamelsüz mü'mine raḥmet (8) ḳılam. İllā dürlü dürlü ṭāᶜatler[155] sebeb ḳıldum, raḥmet bulmaḳlıġa. Ḳādirven kim baylara (9) mālların zekātsuz arı ḳılıvirem. İllā ol māluñ arı olmaḳlıġına, yoḫsula nesne (10) virmegi sebeb ḳıldum." Laṭīfe: "İy ḳulum, gerçek ᶜāşıḳ, maᶜşūḳ (11) ḫūsıla ḫūlansa gerek. Ben Ḥalīmven; sen-daḫı ḳadaruñca ḥalīm ol. Ben suçlar (12) geçüriciven; sen-daḫı elüñ altındaġılaruñ suçın geçürici ol. Ben ᶜayb (13) örtüciven; sen-daḫı ᶜayblar örtüci olġıl. Ben ivmezven; sen daḫı ivecük

[165^{a}] (1) olmaġıl. Ben żaᶜīflerüñ azın çoḳa geçürüciven; sen-daḫı miskīnlerüñ azın (2) çoġa dutucı olġıl. Ben Kerīmven, baḫīl degülven; sen daḫı cevmerd olġıl, baḫīl (3) olmaġıl. İşbu benüm ṣıfatlarumıla ṣıfatlanacaḳ olursa, ḳıyāmet güninde ben eydem: (4) "Ḫoş geldüñ iy benüm ṣıfatumıla ṣıfatlanmış ḳul. Elüñden gelen ṣıfatlar içinde (5) ḳadaruñca benüm ḫulḳumıla ḫulḳlanduñ; elüñden gelmeyenin bugün ben saña bağışlayayın." (6) Ben bir diriven kim ölüm baña yol bulmaz; sen daḫı bir diri ol-kim ölüm ayruḳ saña (7) yol bulmaya. Ben bir pāẕişāhvan

[155] Yz. طاعتلر şeklinde harekelenmiştir.

hergiz maʿzūl olmazvan; sen-daḫı pāẕişāh (8) ol-kim ayruḳ maʿzūl olmayasın. Ben bir münezzehven dürlü ʿayblardan; sen-daḫı (9) münezzeh ol, dürlü ʿayblardan. Ben neye dilersem ḳādirven; sen-daḫı neye dilerseñ (10) ḳādir ol ḫayrda." Laṭīfe: Tañrı teʿālā İbrahīme eydür: "Saña ten virdüm, (11) saġ; māl virdüm, çoḳ; oġul virdüm, laṭīf." İbrahīm eydür: "İlāhī, ten virdüñise (12) saña vaḳf olsun. Eger māl virdüñise yoġsullara vaḳf olsun. Eger oġul (13) virdüñise ḳurbān olsun." Müʾmine eydür: "İy müʾmin, tenüñi benüm ṭāʾatüme vaḳf eyle,

[165^{b}] (1) māluñı yoḳsullaruma vaḳf eyle kim, saña rāḥatı ebedī, māluña bereketi rūzi ḳılam." Ḥaḳ teʿālā (2) buyurur kim: "İy benüm ḳulum, nefs eydür "māluñı telef eyleme." Şeyṭān eydür "oġlanlaruña (3) vir, yoḳsullardan oġlanlaruña ḥaḳ." Ben eydürin "iy ḳulum vir yoḳsullara." Eger şeyṭān (4) sözin, nefs sözin ḳorısañ; benüm buyruġum dutarısañ, ben daḫı nefsüñi müsülmān (5) ḳılam, şeyṭānı ḳahr ḳılam; dünyede ve āḫiretde benüm ṣoḥbetüme lāyıḳ olasın. İy ḳulum, bir ḳaç (6) rekʿat namāz ḳıl, külli ʿömrüñi ṭāʿatde geçmişe dutayın; bir ḳaç gün oruc dut, (7) dükeli ʿömrüñi orucıla geçmiş gibi dutayın; iki yüz diremde bişin vir, dükelin (8) virmiş gibi dutayın." Daḳīḳa: "İy ḳulum, bugün yoḫsul saña muḥtāc, (9) yarın sen-daḫı yoḳsul olup baña muḥtāc olasın. Bugün dünyāda yoḳsul-(10)-laruma ne dirseñ, yarın sen-daḫı benden şunı umġıl." Tañrı teʿālā ʿināyet (11) ḳıldı baylara, yoḳsulları bunlara ḥavāle ḳıldı. Anuñıçun-kim bay mālın sever. Eger (12) yoḳsul olmasadı, ol sevdügin hep bunda ḳoyup gidesi olurdı. "Yoḳsulı bunlara (13) raḥmet viribidüm kim bunlar key sevdügi mālların bunlara vireler. Bunlar daḫı baylaruñ

[166^{a}] (1) ḥammāllıġın ḳılalar. Bunlaruñıçun āḫirete ilteler." İbrahīm raḥmetu'llāhi ʿaleyh eydür: نعم القوم (2) السائلون يحملون زادنا الى الاخرة [156] Yaʿnī: "Ne gökcek ḳavmdür (3) dilenciler, bizüm götürümedügümüz azıḳı götürürler āḫirete iltürler bizimiçün." Laṭīfe: (4) Nūḥ ʿaleyhi's-selām bir gün otururdı. Cebrāyil ʿaleyhi's-selām girüp geldi, Nūḥa selām ḳıldı. (5) Eydür: "Yā Nūḥ, Ḥaḳ teʿālā

[156] "Azığımızı ahirete taşıyan dilenciler kavmi (sınıfı) ne güzeldir." Müellif bunu müteakip cümlede daha serbest bir ifadeyle çevirmiştir. Kaynağını tespit edemedik.

şöyle buyurdı kim: "İşbu bir ḳarışca aġacı fülān yirde (6) diksün; ayruḳ aña varmasun baḳmasun, benden buyruḳ olmayınca." Nūḥ, (7) ol bir ḳarış aġacı iletdi, ol ovada dikeḳodı. D[ikd]ügi[n]den şoñra iki yüz yıl (8) üzerine geçdi. Bir gün Nūḥı kāfirler yavlaḳ dögdiler. İki elin bağladılar, küllik-(9)-lerde süridiler. Gökler firişteleri Nūḥıçun zārılıḳ ḳıldılar. Ḥaḳ teʿālā, Nūḥa (10) ḫiṭāb ḳıldı kim: "Dilegüñ nedür, dile revā ḳılayın." Nūḥ ʿaleyhi's-selām iki elin götürdi eydür: (11) رب لاتذر على الارض من الكافرين ديارا[157] (12) Yaʿnī, "İlāhī, yir yüzinde hīç kāfir diri ḳoma, dükelin helāk ḳıl." Ḥaḳ teʿālā (13) duʿāsın müstecāb ḳıldı. Nūḥ, mürsel peyġamber idi. Bir kez dükeli ḫalḳa ḳarış

[166ᵇ] (1) virdi, Tañrı teʿālā müstecāb ḳıldı. Muḥammed resūlu'llāh bir günile bir dünde üç (2) yüz kez bir avuç ümmetine alḳış virürdi. Nūḥdan, Muṣṭafā yig. Birden, üç yüz (3) artuḳ. Ḳarışdan, alḳış yig. Nūḥdan, bir ḳarış dükeli ḫalḳa irişdi. (4) Muṣṭafādan, çoḳ alḳış dükeli ümmetine iresine söz yoḳ. Tañrı teʿālā, (5) Cebrāyili ʿaleyhi's-selām viribidi Nūḥa kim, "yā Nūḥ, duʿāñ müstecāb oldı. Dur, gemi yap. (6) Müʾminleri ve can-āverleri içine ḳoy." Nūḥ eydür: "Aġaç ḳanda bulayın?" Cebrāʾil eydür: (7) "Tañrı buyurdu kim, "fülān ovaya varasın. Anda gemiye yarar aġaç var, alasın." Nūḥ ʿaleyhi's-selām (8) ol aġacı kesdi, gemisi andan tamām oldı. Tañrı teʿālā eydür: "Yā Nūḥ, hīç bilür misin (9) bu aġaç ne aġaçdur?" Nūḥ eydür: "İlāhī, bilmezin." Tañrı eydür: "Şol aġaçdur kim fülān gün (10) Cebrāyil saña iletdi, "dik" diyü. Sen daḫı dikdüñidi. Ben bilürdüm kim kāfirler elinden (11) inciniserdüñ, ḳarış viriserdüñ, saña gemi ḥācet olısardı. İlerürek çāresin eyleyü-(12)-virdüm." Tañrı teʿālā ḳıyāmet güninde müʾmini terāzū ḳıyına götüre, andan (13) buyura kim: "Getürüñ müʾminüñ zekātın. Yüz biñ yigirmi dört biñ peyġamber ümmetlerile[158]

[167ᵃ] (1) ʿācizlıḳdan nite ṭañlamayayın. Tañrı teʿālā eydür: "Yā Mūsā, biregü ḳulın görse (2) alur ṣatar, ṭınmasa ol ḳuluñ ṣatusı dürüst-midür yoḳsa degül-mi?" Mūsā eydür: "İlāhī, (3) dürüstdür." "Daḫı biregü ḳulına eyitse, "baña aḳcañdan ödünç vir kim girü saña virem" (4) dise, ol ḳul āzād-mıdur yoḳsa yoḳ?" Mūsā

[157] "Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden yurt tutacak/gezip dolaşacak hiç kimse bırakma!" 71-Nuh sûresi, 26.
[158] Burada bir veya birkaç yaprak eksiktir.

eydür: "İlāhī, niyyeti olursa āzāddur." (5) Tañrı teʿālā eydür: "Yā Mūsā, niçün?" Musā eydür: "İlāhī, anuñıçun-kim ol ḳulı (6) māluñ issin ṭutdı. Eger dutmasadı andan ödünç dilemeyedi. Ol ḳul, māl issi (7) ol vaḳtin olubilür kim, āzād ola. Şankim ḳulına eyitdi, "sen āzādsın; māluñ (8) senüñdür. Ol māluñdan baña ödünç vir." İllā ṣarīḥ degül, kināyetdür. Niyyet şarṭ (9) olası olur." Tañrı teʿālā eydür: "Gerçek eyitdüñ yā Mūsā, bilgil kim (10) dükeli müʾminler benüm ḳullarumdur. Bunlaruñ mālları, cānları, benümdür. Getürüñ maluñuzdan (11) ödünç virüñ baña diyicek, bilürler kim ṭamudan nefsleri āzād olmışdur. (12) Ol māluñ ʿivażı bunlara degesidür. Eger baḫşiş virüñ baña dirsem göñülleri (13) encümeraḳ[159] oladı. Anuñçun-kim baḫşiş ʿivażsuz daḫı olur. İllā ödünç elbette

[167b] (1) girü virmelüdür." Mūsā eydür: "İlāhī, bu ne ʿināyetdür bunlara. İlāhī, ben Mūsāyı (2) ol ümmetile ḳoparġıl ḳıyāmet güninde." Tañrı teʿālā eydür: "Günde eyit on kez (3) اللهم صل على محمد وعلى آل محمد[160] kim seni ol ümmetile ḳoparam." Mūsā (4) şāẕ oldı, sevindi. Maʿlūm olsun kim zekāt sırrıla yaluñuz, mücelledler ṭolar. (5) İllā özi oldur. İşbu ḳadar iḫtişār ḳılup ḥükmine başlayavuz. Daḫı maʿlūm (6) olsun kim zekātı kime olursa virmek revā degüldür. Dükeli nesneʾi Ḥaḳ teʿālā (7) resūle buyurdı, ḫalḳa gösterivir diyü. İllā zekātı kimlere viresin kendü ʿaẓametile (8) gösterivirdi. Eger Tañrı teʿālā Ḳurʾānda buyurduġı ḳavmden ayruḳ ḳavme virür-(9)-lerise ḳabūl degül. Belkim borç ödenmez, mālı gider. Yüzi daḫı Tañrı ḥażretinde (10) ḳara olur. ʿAẕāba giriftār olur. Zekātı kimlere virmek gerekdür. Tañrı teʿālā işbu (11) āyetde buyurdı: انما الصدقات للفقراء المساكين والعاملين وفى (13) عليها والمؤلفة قلوبهم وفى الرقاب والغارمين (12) سبيل الله وابن السبيل فريضة من الله[161] el-āyet.

[168a] (1) Āyet maʿnisi şöyledür kim: "Bellü bayıḳ zekātı virüñ faḳīrlere, miskīnlere daḫı (2) zekāt diricilere daḫı şol ḳavme kim bunlar sınur beklerler kim kāfir müsülmāna (3) aḳmasun diyü. Daḫı şol ḳullara kim kendülerin çelebilerinden

---

[159] Yz. "encemeraḳ" okutacak şekilde harekelenmiştir. Bkz. NOTLAR.

[160] "Allah'ım, Muhammed ve ailesinin şanını yücelt."

[161] "Zekatlar; Allah'tan bir farz olarak **fakir**lere, **miskin**lere (düşkünlere), onu toplayan memurlara, kalpleri müslümanlığa ısındırılacaklara verilir; kölelerin, borçluların, Allah yolunda olanların ve yolda kalanların uğrunda sarfedilir." 9-Tevbe, 60.

ṣatun alup dururlar, (4) nesneleri yoḳ viresi. Daḫı bir cemāᶜat ḥacca giderleriken azıḳları dükense evlerinde (5) mālı olsa bunlara irişmese. Bunlara daḫı virmek gerek. Daḫı bir ḳavme kim azıḳları (6) dükenmişdür, ġarīblıḳda. Evleri ıraḳdur, irişmez. Bunlara daḫı zekāt şol ḳadar (7) virmek gerek kim evlerine varınca ḫarc ideler." İşbu eyitdügümüz sekiz bölükdür. (8) Ol sınur bekleyenler şimdi ḳalmadılar. Zekāt diriciler daḫı eyle olsa altı bölük ḳalıpdur. (9) Zekātı bunlara virmek gerek. Bu altı bölükden ayruḳ kimesneye virürlerise ḳabūl olmaz, (10) borç ödenmez. Alan ṭamulıḳ. Virenüñ ne zekātı ḳabūl ne namazı ne orucı; yarın (11) ḥażretde yüzi ḳara. Eyitdük, zekātı faḳīrlere miskīnlere virmek gerek. (12) İmdi, faḳīr kimdür, miskīn kimdür, bilmek gerek. Resūle ṣordılar kim: "Yā resūla'llāh, (13) Tanrı teᶜālā Ḳur'ānda buyurdı: "Zekātı faḳīrlere virüñ." İmdi faḳīr kimdür bize

[168^{b}] (1) bildürivir. Olmasun yañlış virevüz, ᶜāṣī olavuz." Resūl eydür: "Faḳīr bir kişi- (2)-dür kim ol ṣatudan bāzārdan müsülmānlik maṣlaḥatıçun durmışdur, dünin (3) günin dīn ᶜimāretiçün dürişür yatur. Mālı yoḳdur, gelüri daḫı. Dükelinden fāriġdur." (4) Eyitdiler: "Ol kimdür, yā resūla'llāh?" Eydür: "Ṭālib ᶜilm, ṣatu bāzārı ḳomışdur, dīn ᶜilmin (5) ögrenür kim müsülmānlara ögredivire. Müsülmānlar daḫı ol ögrendüklerile ᶜamel (6) eyleyeler, uçmaḳ ve dīẕār bulalar." Ol Tanrı ḥaḳḳıçun kim benüm nefsüm anuñ ḳudreti (7) elindedür, yüz rekᶜat teṭavvuᶜ namāz ṣevābından, bunlara bir aḳca virmek yigrekdür. (8) Ben resūli, kim istese kim yatduġum yirde sevindüre ṭālib ᶜilmi sevindürsin. (9) Uçmaḳ ḥūrilerile müştāḳdur ṭālib ᶜilmi sevindüren mü'mine." Tanrı teᶜālā (10) ilāhī ḥadīṣde ḫaber virür, eydür: "Yā Dāvūd, eger dilerseñ kim göñüller öldügi gün (11) senüñ göñlüñ ölmeye benüm öksüzlerümi ḫoş ṭut." Dāvūd eydür: "İlāhī, senüñ (12) öksüzlerüñ kimlerdür?" Eydür: "Ṭālib ᶜilmler." Ḥātim-i Ṭāy oġlı, ḳırḳ biñ ḳızıl (13) ḫarc eyledi, bir bürke yapdı, beriyye ortasında. Ādemī ve cān-aver andan şunuñ gibi

[169^{a}] (1) yirde ṣovuḳ şu içerdi. Resūle eyitdiler. Resūl eydür: "Ol Tanrı ḥaḳḳıçun (2) kim benüm nefsüm anuñ ḳudreti elindedür, bir yaluñuz aḳca bir ṭālib ᶜilme virse, (3) ol ḳırḳ biñ ḳızıldan yigregidi." Ṣaḥābeler, taᶜaccüb eylediler. Resūl eydür:

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

"Ol bürke (4) eylemekde nefs dirilür, ṭālib ʿilme virmekde dīn dirilür. Dīn dirildügi yigdür, (5) nefs dirildüginden." Eyitdiler: "Yā resūla'llāh, bir kişi kim ṣatu bāzārı ḳodı, bir bucaḳda (6) oturdı, müsülmānlara duʿā ḳılur. Aña daḫı virmek var mı?" Resūl eydür: "Ol (7) kişi borcın öder. Borcın öder kişi kendü maṣlaḥatında olur. Kendü maṣlaḥatında (8) yüriyen ḳanı müsülmānlik maṣlaḥatında yüriyen ḳanı. Ol Tanῆrı ḥaḳḳıçun kim beni (9) girçekligile peyġamberlıġa viribidi kim yüz biñ mükāşif ʿilimsüz zāhidden, (10) bir kāhel ṭālib ʿilm yigdür." Eyitdiler: "Yā resūla'llāh, kendü borcın nite öder?" Eydür: (11) "Müsülmānlara duʿā ḳılmaḳ her bir müsülmāna vācibdür. İllā ġazā ve ṣevāb ḥāṣıl olmaḳ (12) ol kişiyedür kim ayruġa Ḥaḳ yolın ögrede." Yedi keze degin ṣordılar kim "zāhid-(13)-lere zekāt virelüm mi?" Degme kezde buyurdı: "Ṭālib ʿilme virüñ." Sekizincide

[169^{b}] (1) eyitdi: "Virüñ zāhidlere daḫı eger hīç nesnesi yoġısa[162] ve ḳazanmazısa." Faḳīr maʿnisi (2) maʿlūm olduġından ṣoñra şol ṭazlaḳ melʿūnlar, Muḥammed dīni düşmenleri kim, ṣıġır gibi (3) yirler, ayu gibi ḳalḳışurlar, it gibi ulışurlar, oynamaḳdan arıcaḳ ṭoñuz gibi ḫorlaşur, (4) Tanῆrıla ḳarşu ulurlar, Tanῆrı eydür: "Oynamañ." Bunlar eydür: "Oynaruz." Tañrı eydür: "Irlamañ." (5) Bunlar eydür: "Irlaruz." Tanῆrı eydür: "Namāz ḳılıñ." Bunlar eydür: "Ḳılmazuz." Tañrı eydür: "ʿAvratlara (6) ḳarışmañ. Bunlarıñ yüzine baḳmañ, kābīn ḳıymayınca." Bunlar eydür: "Ḳarışuruz bile (7) oynaruz." Tañrı eydür: "Ādemi ben yaratdum dirilden benven, öldüren benven. Kimsenüñ öldür-(8)-mekde diriltmekde ortaḳlıġı yoḳ." Bunlar eydürler: "Dükeli bizüm elümüzdedür. Bize (9) öküz[163] virenüñ yaşın uzun eylerüz, öküz virmeyenüñ yaşın ḳıṣa eylerüz." (10) Eger duʿāları müstecāb olur dirlerse, ḫod bunlaruñ duʿāsın müstecābdur (11) diyenler kāfir olurlar. Anuñıçun kim Tanῆrı teʿālā buyurdı: وما دعاء (12) الكافرين الا فى ضلال[164] Yaʿnī, "benümile ḳarşu olanlaruñ duʿāsın (13) müstecāb eylemezven." Didügi olur. Bunlar Tanῆrıyıla nicesi ḳarşu olduḳların

---

[162] Yz. "yoġına"

[163] "öküz" kelimesine, önceki satırın sonunda başlanmış, "elif"i yazıldıktan sonra vazgeçilerek satır başında yeniden yazılmıştır.

[164] "İşte kafirlerin yalvarışı da, boşunadır." 13-Ra'd sûresi, 14.

[170a] (1) takrīr eyledüm. Tañrı ḫışm eyledügi ḳutsuzlaruñ ṣadaḳasın bunlara bitidir, bunlaruñ ol (2) necis maʿdesine. Anuñ ol yatlu mālıla bunlar ḳuvvetlenürler, küfr söylerler. Ol (3) küfrüñ yazuḳları içinde ol beẕ-baḫtıla ortaḳ olurlar. Zihī neng kim ol laʿīndür. (4) Muḥammed-i Muṣṭafā dīni gibi dīn içinde ol dīnüñ aydınlığı ḳıyında, gün nūrı (5) ay nūrı ḳarañulıḳ gibidür. Şerʿ çırāġın ḳoya, Bābāyilik ḳarañulıġına ṭala. Anuñ (6) ziyānların ḳankı deftere[165] ṣığırayın. Yüz biñ şükür ol pāẕişāhlar pāẕişāhına (7) kim ḫuẕāvendigāruma ḥaḳ neydügin bildiripdür, kendü ʿināyetile, bāṭıldan ve bidʿatden (8) anuñ ḥażretin ṣaḳlayupdur. الحمد لله على ذالك[166] Eyitdiler: "Yā resūla'llāh, fuḳarā (9) kimlerdür bildük, mesākīn kimlerdür?" Eydür: "Faḳīr, dīn ʿilmi ṭālibidür kim kitābı (10) var oḳuyası, ayruḳ ḫarc eyleyesi nesnesi yoḳ. Miskīn ol ṭālib ʿilm-(11)-dür kim kitāb alası nesnesi yoḳ." Bu iki lafẓda, "faḳīr" lafẓıdur ve "miskīn" (12) lafẓı, iki dürlü maʿnī var. Bir şerʿī maʿnī-kim anı peyġamber eyitdi. Daḫı bir maʿnī (13) luġatce var. Faḳīr maʿnisi luġatce "az nesnesi var kişi" dimek olur; miskīn

[170b](1) maʿnisi "hīç nesnesi yoḳ" dimek olur. Daḫı birince luġat ehli eydür: "Faḳīr (2) oldur kim hīç nesnesi yoḳdur; miskīn oldur kim az nesnesi vardur." Birince luġat (3) ehli eydürler: "Faḳīr on direm gümişi vara eydürler; miskīn bir direm gümişi vara (4) eydürler." Birince luġat ehli eydürler: "Faḳīr oldur kim bir gicelik yimekligi ola; (5) miskīn oldur kim bir gicelik daḫı yoḳdur." Birince luġat ehli eydürler: "Faḳīr oldur kim (6) nesnesi yoḳdur illā ḳarnı toḳdur; miskīn oldur kim nesnesi yoḳdur, ḳarnı daḫı acdur." (7) Birince luġat ehli eydürler kim: "Faḳīr oldur kim nesnesi yoḳdur illā bir başdaḳdur; (8) miskīn oldur kim nesnesi yoḳdur illā oġlancuḳları var, aclar." Birince luġat ehli (9) eydürler kim: "Faḳīr oldur kim nesnesi yoḳ illā borcı daḫı yoḳ; miskīn oldur kim (10) nesnesi yoḳ illā broçludur." Birince luġat ehli eydürler: "Faḳīr oldur kim nesnesi (11) yoḳdur, kimseden daḫı dilemez; miskīn oldur kim nesnesi yoḳdur illā dileyübilür." (12) İlerürek maʿnīleri resūl buyurdı, ṣoñra eyitdüklerümüz luġat bilenler eyitdiler.

---

[165] Yazmada önce "dil-ile" yazılmış, d (=dal) harfi dışındaki kısım çizilerek iptal edilmiştir. Devamında ise "–ftere" harfleri yazılarak dala da hareke (üstün) verilmek suretiyle kelime, "deftere" şekline dönüştürülmüştür. TarS.'de "...kankı dil ile deftere..." şeklinde okunmuştur (IV/2220, "kangı" mad.).

[166] "El-ḥamduli'llāhi ʿalā ẕālik: Bunun için, Allah'a hamd (ederim), Allah'a hamd olsun."

Faḳīhler, (13) luġat ehli sözin ṭutarlar. Müfessirler, resūl buyruġın ṭutarlar. Ben duᶜācı ḳıyında

[171ᵃ] (1) ḥaḳ, müfessirler sözidür. Anuñçun kim Ḳur'ān dilin resūl yig bilür, luġat bilenden. (2) الالفاظ الشريعة تحمل على الحقايق الشريعة لاعلى (3) الحقايق اللغوية[167] İşbu baḥṣi ḫuẕāvendigāruma añladayın. Tanīgrı teᶜālā (4) buyurdı ol āyetde kim: انما الصدقات للفقراء المساكين[168] "Zekāt, (5) faḳīrlerüñdür daḫı miskīnlerüñdür." Bu āyetde bilindi kim zekātı, faḳīre miskīne (6) virmek gerekdür. İmdi faḳīr kim miskīn kim, bilmek gerek kim bunlara vireler. Resūle (7) ṣormışlar kim: "Faḳīr kim miskīn kim?" Resūl buyurmış: "Faḳīr, kitābı var, yimekligi (8) yoḳ ṭālib ᶜilmdür; miskīn, oḳıyası kitābı yok, yimekligi daḫı yoḳ ṭālib (9) ᶜilmdür." Luġat ehline ṣordılar kim: "Faḳīr maᶜnisi nedür?" Bunlar şol yazduġumuz ḳavl-(10)-lerüñ degmesin eyitdiler. İmdi faḳīhler, luġat ehli sözin ṭutarlar. Ḳanda (11) yoḳsul bulurlarısa virürler zekātı, gerekse ṭālib ᶜilm olsun gerekse (12) olmasun. Müfessirler ṭālib ᶜilme virürler ayruḳ yoḳsula virmezler, ṭālib (13) ᶜilm bulunursa. Eger bulunmazsa ayruḳ yoḳsula virürler. Hergiz bu mesᵓeleᵓi kimesne

[171ᵇ] (1) bu taḥḳīḳıla yazduġı yoḳdur. İllā ben duᶜācı ḫuẕāvendigārum devletinde yazdum. (2) Gelelüm zekātuñ ḥükümlerine: Biregünüñ iki yüz direm gümişi (3) olsa, bir yıl tamām ḳıyında ṭursa, farīżadur anuñ biş diremin çıḳarup (4) şol altı bölükden birisine yā ikisine yā üçine virmek gerek. İki yüz ḳırḳ (5) direme degin bişden artmaz. İki yüz ḳırḳ diremden altı direm viresi. İki (6) yüz seksene degin hemān altı direm viresi. İki yüz seksen olıcaḳ (7) bir yıl üstine geçicek yidi direm viresi, şol ḥisābca ne-ḳadar olursa. (8) Altunda yigirmi miṣḳāl olmayınca zekāt yoḳdur. Yigirmi miṣḳāl olıcaḳ (9) bir yıl ḳıyında durıcaḳ buçuḳ miṣḳāl çıḳarup ol bölüklerden birisine virmek (10) gerek. Yigirmi biş miṣḳāle degin hemān buçuḳ miṣḳāldur. Yigirmi biş miṣḳāl (11) tamām olıcaḳ buçuḳ miṣḳāl daḫı buçuḳ miṣḳāluñ dörd ülüden bir ülüsin vire. (12) Otuz miṣḳāl olınca girü

---

[167] "Şer'î kelimeler şer'î hakikatlere yorumlanır, lugat hakikatlerine değil." Yazar, kelimelerin ıstılah (terim) anlamına dikkat çekiyor.

[168] "Zekatlar; **fakir**lere, **miskin**lere (düşkünlere(dir.) 9-Tevbe sûresi, 60.

hemān vire. Otuz miṣḳāldan üç dānik altun (13) otuz bişe degin hemān şunı virse gerek. Otuz biş miṣḳāl tamām olıcaḳ yıl

[172[a]] (1) üstine geçicek üç buçuḳ dānik altun viresi. Ḳırḳa degin hemān şoldur. (2) Ḳırḳ miṣḳāl tamām olıcaḳ bir yıl üstine geçicek, bir miṣḳāl altun viresi. İşbu (3) ḥisābı bekleyesi. Degme biş artdugınca aḳcanuñ artugı ne olur? Gümiş ise anuñ ḥükmi (4) ṣāfī gümiş gibidür. Eger artugı baḳırsa ṭavar gibi olur. Aḳca'ı bahāya ṭutası, (5) iki yüz direm gümişlik varısa zekātın viresi. Biregünüñ yüz direm gümişi (6) olsa, biş miṣḳāl altunı olsa ol altunı daḫı yüz direm gümişe (7) degse ikisin biri birine ḳatup zekātın çıḳarsa gerek. Ṣıġır zekātı: (8) Biregünüñ otuz ṣıġırı olsa, andan yıl artugı otlar olsa, bir yıl üstine (9) geçse, bir yaşar irkek ṭana virse gerek yā dişi. Ḳırḳa degin hemān şoldur. (10) Ḳırḳ olıcaḳ bir yıl üzerine geçicek iki yaşar ṣıġır viresi, gerekse irkek gerekse (11) dişi. Ḳırḳ bir olıcaḳ yıl üstine geçicek, bir iki yaşar daḫı bir iki yaşaruñ ḳırḳ ülüde (12) bir ülüsi, altmışa degin şunı virse gerek. Altmış olıcaḳ bir yıl üzerine (13) geçicek, iki birer yaşar virse gerek. Yitmişde, bir bir yaşar, bir iki yaşar virse gerek.

[172[b]] (1) Seksen olıcaḳ, iki iki yaşar. Şu ṣıġırı daḫı ḳara ṣıġırı gibidür. Biregünüñ (2) ḳırḳ ḳoyunı olsa, yıl artugın otlar olsa, bir yıl üstine geçse bir (3) ḳoyun virse gerek. Yüz yigirmi bire degin şunı virse gerek. Yüz yigirmi bir olıcaḳ (4) yıl üstine geçicek iki ḳoyun virse gerek. İki yüz bir olınca ḥüküm şoldur. (5) İki yüz bir olıcaḳ[169] yıl üstine geçicek üç ḳoyun virse gerek, dört yüze (6) degin. Dört yüz oldugından girü degme yüzde bir, degme yüzde bir ḳoyun (7) virse gerek, yüz biñ daḫı olursa. Keçi daḫı ḳoyun gibidür. **Deve zekātı:** (8) Biregünüñ biş devesi olsa yıluñ artugın yābandan yir olmayınca zekāt yoḳ. Yük devesinde (9) şu ṭartan devede zekāt yoḳ. Otlar deve biş olıcaḳ üstine yıl geçicek, bir ḳoyun (10) virse gerek. On olursa iki ḳoyun virse gerek. On biş olursa üç ḳoyun (11) virse gerek. Yigirmi olursa dört ḳoyun virse gerek. Yigirmi (12) biş olınca yigirmi biş tamām olup üstine yıl geçicek, bir yaşar dişi deve virse gerek. (13) Otuz altıya degin ḥükm şöyledür. Otuz altı olıcaḳ, iki yaşar bir dişi deve vire.

---

[169] Yz. "olıncaḳ"

[173a] (1) Ḳırḳ altıya degin ḥüküm şöyledür. Ḳırḳ altı tamām olıcaḳ, bir üç yaşar dişi deve virse (2) gerek. Altmış bire degin ḥükm şöyledür. Altmış bir olıcaḳ, bir biş yaşar dişi deve virse gerek. (3) Yitmiş altıya degin ḥüküm şöyledür. Yitmiş altı olıcaḳ, iki iki yaşar [dişi] deve virse gerek. (4) Ṭoḳsan bire degin ḥüküm şöyledür. Ṭoḳsan bir olıcaḳ, iki dörder yaşar virse gerek. (5) Yüz yigirmi olınca, yüz yigirmi tamām olıcaḳ yine ḥüküm şöyledür. Biş daḫı artınca, (6) yüz yigirmi biş olıcaḳ, iki dörder yaşar daḫı bir ḳoyun virse gerek. Yüz otuz (7) olıcaḳ, iki dörder yaşar deve daḫı iki ḳoyun virse gerek. Yüz otuz biş (8) olıcaḳ, iki dörder yaşar daḫı üç ḳoyun virse gerek. Yüz ḳırḳ olıcaḳ, iki (9) dörder yaşar daḫı dört ḳoyun virse gerek. Yüz ḳırḳ biş olıcaḳ, (10) üç deve virse gerek. İkisi dörder yaşar, bir bir yaşar dişi. Yüz elliye degin (11) ḥükm şöyledür. Yüz elli tamām olıcaḳ, üç dörder yaşın sürer deve virse gerek. (12) Yüz elli bişe degin ḥükm şöyledür. Yüz elli biş olıcaḳ, üç üçer yaşar daḫı bir ḳoyun. (13) Yüz altmışda üç dörder yaşar deve daḫı iki ḳoyun. Yüz altmış bişde

[173b] (1) üç dörder [yaşar] deve daḫı üç ḳoyun. Yüz yitmişde üç dörder yaşar daḫı dört ḳoyun (2) virse gerek. Yüz yitmiş biş olıcaḳ, üç dörder yaşar daḫı bir bir yaşar dişi deve (3) virse gerek. Yüz seksen altıya degin ḥüküm şöyledür. Yüz seksen altı tamām (4) olıcaḳ, üç dörder yaşar, bir iki yaşar dişi deve virse gerek. İki yüzde daḫı (5) ol dört deveyi virse gerek. İki yüz bişde dörder yaşar dört deve (6) bir ḳoyun. İki yüz onda dörder yaşar dört deve daḫı iki ḳoyun. Yüz elliden ṣoñra eyitdü-(7)-gümüzleyin ḥisāblayası. واللہ اعلم[170] İrkek atlarda, ḳatırda, eşekde, (8) çift öküzinde zekāt yoḳdur. Çıḳ ḳuzıda, köşekde, oğlaḳda, bızaġuda (9) zekāt yoḳdur. Ayḳur yundıla yıl artuġın otlayup binilmezse döliçün (10) ṭutılursa, bahāya ṭutası bahāsınuñ degme iki yüz direminden biş diremin virse (11) gerek. Gümişden yā altundan çanaḳlar, sinīler, ḳıflar, ḳaşuḳlar[171] olsa; (12) eyer gümişinde ʿavratlar urunduḳlarında dükelinden zekāt çıḳarmaḳ gerek, farīżadur. (13) Eger çıḳarmazsa ʿāṣī olur ve dükeli ṭāʿatleri ḳabūl degül. Kīş kemer gümişinde

[170] "Va'llāhü aʿlam: Allah daha iyi bilir."
[171] Yz. "ḳuşaḳlar"

[174a] (1) altunında, ḳılıç bağınuñ daḫı zekāt[172] yoḳdur. Zekāt ḳabūl olmaz ḳuldan tā virdügi (2) ḥālde niyyet eylemeyince. Niyyet şöyle olsa gerek: "İşbu altunı gümişi Tañrı buyrugı (3) yirine gelsün diyü, borcum ödensün diyü virürin. İlāhī, sen ḳabūl ḳılġıl." (4) Eger dilile eydür ise laṭīfdür, eyitmeyüp göñilinden geçürürse hem revādur. Viren (5) kişi āzād olsa gerek, ḳuluñ zekātı dürüst degüldür. Bāliġ olsa gerek, (6) oġlanuñ zekātı dürüst degül. Müsülmān olsa gerek, gāvuruñ zekātı dürüst (7) degül. Yirden biten nesneden ʿöşr virmek gerek. Gerekse yaġmurdan (8) içer deştī yir olsun gerekse şu başar olsun. Ḳamışda yāban otında (9) yoḳdur. Baldan zaʿafrāndan pamuḳdan ʿöşr virmek gerek. Ramażān (10) orucın ṭutmaḳ farīżadur. Ṭutmayan müsülmānuñ ṣadaḳası ḥaccı (11) ḫayrı ḳabūl degül. Ṭamulıḳdur. Biregü eydürise: "Ramażān orucı farīża degül" (12) ol melʿūn şundaḳ kāfir olur. Anı andaḳ öldürene ḳan düşmez. ʿAvratı (13) boş olur. Oruc kendüzin ṣaḳlamaḳdur, yiyesiden içesiden, ikinci ṣubḥ

[174b] (1) doġduġından gün ṭolınınca. Yiyesiden nice saḳlanursa cimāʿdan daḫı (2) şöyle ṣaḳlansa gerek. Niyyet daḫı gerek. Niyyet oldur kim yā dilile yā göñlile (3) eyde: "İlāhī, senüñ buyruġuñ yirine gelsün diyü bugün giceye degin yimekden içmekden (4) cimāʿdan saḳınurvan ramażān içinde, sen ḳabūl eylegil." Ebū Ḥanīfe niyyeti (5) bi-ʿaynihā uşböyledür. Biregü نعوذ بالله[173] saġ olsa, evinde olsa ḳaṣdıla (6) orucın yise yā ʿavratıla öñinden cimāʿ eylese yidi ḳat gökler firişteleri (7) ol murdāra laʿnet eylerler. Yidi ḳat yirde nice ḳayır ve ṭaş ve ṭoprak ve yapraḳ (8) ve cān-aver varısa aña laʿnet eylerler. Dünyādan çıḳası vaḳtin yitmiş biñ zebānīle (9) ṭamu ḳapucısı gele aña ṭamuyı muştulayalar. Muṣṭafā ḥavżından aña Kevŝer (10) ṣuyın içmek ḥarām ola. Yir yüzinde yüriye degme bir adım atduḳda, ol başdugı (11) ṭoprak eyde: "İlāhī, buyur benüm üzerüme başmasun." Gök eyde: "İlāhi, benüm altumda yüri-(12)-mesün." Gün eyde: "İlāhī, benüm aydınlıġuma baḳmasun." Ramażān ḥażrete andan iñleyü (13) vara. Eger biregü istese kim ol mażlemeden ḳurtıla bir ḳulı bir gün oruc içün

---

[172] Yz. "zekâtı" Yani: Kiş kemer gümişinde altunında (zekāt yoḳdur.) ḳılıç bağınuñ daḫı (gümişinde altunında) zekāt yoḳdur.

[173] "Neʿūzu bi'llāh: Allah korusun, Allah'a sığınırız."

[175a] (1) āzād ḳıla. Eger ḳulı yoġısa ve ṣatun almaġa daḫı güci yitmezse, iki ay tamām (2) ara yirden kesmedin, ulaşduru oruc ṭutsa gerek. Oruc ṭutmaġa güci yitmezse, (3) altmış yoḳsulı irtelü gicelü ṭoyursa gerek. Bu eyitdügümüz keffāretdür. Ḳażā daḫı (4) eylese gerek, keffāretden ayru, günine gün. Biregü unıdup orucın yise oruc (5) ṣınmaz, unıdup ʿavratıla yaturısa yine ṣınmaz. Livāṭa eyleyene ḳażā (6) ve keffāret yoḳ. Ammā keffāret yoḳluġı anuñçundur kim günāhı yiynilmez, eger (7) yirden göge degin ḥelāl altunı yıġup ṣadaḳa virürse yāḫoẕ biñ yıl ʿömri (8) olup oruc ṭutarsa yā tamām ḫalḳı ṭoyurursa. Ramażāndan ṭaşra daḫı (9) livāṭanuñ yazuġı şundan daḫı artuḳdur, ramażānda ḫoẕ ne söz! Bireginüñ (10) yazuġı gitmedügi yirde mālın ve emegin yile virmek yoḳdur. Ṣaḥīḥ budur, ben (11) żaʿīf ḳıyında. Kemāl-i lezẕet olmaduḳ maḥalde cenābetdür. Pes dübür, ḳubul (12) gibi olmaya diyenlerüñ sözi muʿteber degül, maḥż-ı teşadduḳ gibi görinür. (13) Faṭin kişi ḥaḳḳı az tedebbürile sünūḥ ḳıla, in-şāʾa'llāhu teʿālā. Biregü oruc güninde

[175b] (1) yaġlansa yā kendüden şīşe çekdürse yā gözine sürme ṭartsa yā ʿavratın (2) öpse yā boġazına toz girse yā siñek, yā dişi arasında et yā ayruḳ nesne (3) olsa anı yudsa yā dileksüz göñli dönse daḫı ḳuṣsa yā uyısa düşe azsa (4) yā ʿavratuñ fercine baḳsa daḫı ṣuyı gelse işbu dükelinde oruc ṣınmaz. (5) Biregü ḳuṣduġından ṣoñra dilegile ḳuṣundusın gine yudsa, barmaġın bıraḳsa (6) ḳuṣsa yā demür pāracuġın yā ṭaş kesegin yudsa oruc sınur illā günine (7) gün ṭutsa gerek. Keffāret yoḳ. Biregü kendüzine ḥukne eylense yā zaḫmın (8) otlatsa <yā> ot içine girse yā burnına yā ḳulaġına ot yā yaġ ṭamzursa (9) orucı sınur. Günine gün ṭutsa gerek. Keffāret virmese gerek. Biregü ṣayru (10) olsa, oruc ṣayrulıġın artursa żaʿīf eylese anı, orucın yise gerek. (11) Saġalıcaḳ günine gün ṭutsa gerek. Biregünüñ ṣayrulıġına oruc aṣṣı ḳılsa, (12) yimese gerek. Biregüyi ısıtma ṭutar, nevbeti gün yimek gerek ancaḳ. Biregü üç (13) günlik sefere gönilse, orucın yise gerek buñalurısa. Ṭutabilürse ṭutduġı yigrekdür.

[176a] (1) Biregü ramażān orucından bir ḳaç gün yimiş olsa yā seferde yā ʿöẕr (2) sebebile, ölüm irişse ḳażāsın eylemedin, vaṣiyyet eylese gerek kim mīrāṯ-(3)-ḫoreleri anuñıçun ṣadaka vireler. Ol ṣadaḳa degme bir güniçün yā buçuḳ ṣāʿ (4)

buġday ola yā bir ṣāᶜ arpa ola yā ṭaru. Ulu bayram günde daḫı ṣadaḳa-ʾı (5) fiṭra daḫı şol ḳadar gerek. Ṣāᶜ ne-ḳadar idügin ġusul bābında eyitdümidi.[174] (6) Biregü key ḳoca olsa oruc ṭutmasa, degme bir güniçün buçuḳ ṣāᶜ buġday (7) yā bir ṣāᶜ arpa yā ṭaru virse gerek. Eger yiyesile ṭoyursa daḫı revādur. (8) Orucuñ sırrı nefsi ḳahr eylemekdür. Nefs, Tanῆrıla ḳarşudur; vezīr-i (9) şeyṭāndur. Müsülmānları incitmek, günücilik, ḫıyānet, baḫīllıḳ, şaḳraḳlıḳ, (10) münāfıḳlıḳ, iki yüzlülik, diñücilik, ḳov ḳovlamaḳ, zinā itmek, uġurlıḳ eylemek, (11) ḥarām yimek, ḥaḳsuz yirde ādem öldürmek, ḥīleler eylemek, dükeli, nefsüñ çeri-(12)-leridür. Nefs semrüdükce, yiyesi bulduḳca, çerisi artuḳ olur. Tanῆrı teᶜālā bir yılda (13) otuz gün oruc buyurdı. Ol otuz gün oruc bereketinde nefsüñ otuz biñ

[176ᵇ] (1) erin ḳahr zebūn ḳılur. Nefs daḫı çerisi ḳırılıcaḳ zebūn olur. Cān anı (2) ṭutar, şerīᶜat zencīrine baġlar. Anuñ çerisi yirine kendü çerilerin muḳīm eyler. Meṣelā (3) müʾmin bir gün oruc ṭutıcaḳ, ġaflet müʾminden gider. Ol ġaflet, nefsüñ (4) bir key ulu şu başısıdur. İkinci gün oruc ṭutıcaḳ, ġıl gider. Ol-daḫı nefsüñ key ulu yardım[cısı]dur. Üçünci gün ṭutıcaḳ, hevā gider. Ol daḫı bir ulu (5) yardımcısıdur. Dördünci gün ṭutıcaḳ, ḥırṣ gider. Ol-daḫı nefsüñ key ulu (6) yardımcısıdur. Bişinci gün ṭutıcaḳ, buḫul gider. Ol daḫı nefsüñ key ulu (7) yardımcısıdur. Nefsüñ günden güne güci üzilür, yardım[cı]ları gider. Oruc (8) ṣoñına irişince şeyṭān ḳalur nefsile. Şeyṭān daḫı nefsi żaᶜīf göricek (9) ḳaçar. Cān, nefsi çerisüz bulıcaḳ ṭutar şerīᶜat zencīrine baġlar. Eger şerīᶜat zencīri (10) degülmisse nefsler boşanalardı, ᶜālemi ḫarāb eyleyelerdi. Nefsi cān ṭutıcaḳ (11) yirin ṣuyın kim beden ᶜālemidür, cān alur anuñ ol şerlü çerileri yirine kendü (12) çerisin ḳor. Meṣelā ġaflet yirine ẕikr ḳor. Ġıl yirine ḥilm ḳor. Hevā yirine (13) maḥabbet ḳor. Ḥırṣ yirine tevekkül ḳor. Buḫl yirine seḫāver ḳor. Ḫıyānet yirine ṣıdḳ ḳor. Nifāḳ

[177ᵃ] (1) yirine rıżā ḳor. Temerrüd yirine ve ser-keşlik yirine teslīm ḳor. Kibr yirine tevāżuᶜ ḳor. (2) Buġż, kīne yirine ᶜāṭıfet ḳor. Edebsüzlik yirine ḥayā ḳor. İnkār yirine iᶜtiḳād (3) ḳor. Bayram olduġı vaḳtin şol ḳamu yavuz ḫasletler müʾminden

[174] Metinde "ṣāᶜ"ın tanımı geçmemektedir. "Ġusul"dan dolaylı olarak bahsedilen kısımda da (125a/7; 126a/7-11) "ṣāᶜ"ın tanımı yapılmamıştır. Bkz. 87. dipnot.

gitmiş ve yir-(4)-lerine eyü ḫasletler gelmiş, nefs zebūn olmış, şeyṭān aldağuçlığı (5) geçmiş, bāzār Raḥmānuñ olmış. Mü'min bu ẕevḳleri göricek bayram eyler. (6) Zihī bayram ol kişiye kim anuñ ḥāli şöyle oldı. Laṭīfe: (7) Tañrı eydür: "Zihī ḳul kim Muḥammeddür. Zihī ümmet kim anuñ ümmetidür." Biz żaʿīf-(8)-lerden şol ḳadar ʿamel gelesidür kim dükeli gökler firiştelerinden ol ʿamel (9) gelesi degül. Bir bölük ḫāsekīler eyitdiler: "Ḫuẕāvendā, biz ḳullar degmemüz bunca (10) biñ yıl yimeksüz yābana varmak ṣaḳāletinsüz saña tesbīḥ ḳıluruz. Bunlar günde bunca (11) kez yimegile ne-ḳadar ʿamel ḳılalar?" Ḥaḳ teʿālā eydür: "İy benüm firiştelerüm, ben sizde (12) terkīb ve şehvet iştihāsın ve yimek iştihāsın yaratmadum. Siz daḫı yimedügüñüz andandur. (13) Size yimemekle ögünmek ol ḳadar degüldür. Muḥammed ümmetine yimek iştihāsın ve şehvet

[177^{b}] (1) virdüm. Eger bunlaruñ ellerinden yimemek gelürise, oldur gerçek ṭāʿat; oldur (2) ḳabūl olası ḳulluḳ." Bunlar dükeli eyitdiler: "Eger gelürise, ḥaddi yoḳdur." Tañrı teʿālā Muḥammed (3) ümmetin dünyāya viribidi. Andan buyurdı-kim bir ḳaç gün oruc ṭutġıl, firişteler (4) görsünler. Bunlardan ʿādet resmine geçen nesneʾi senden ʿibādete geçürem. Mü'min (5) daḫı ʿışḳıla ramażanı ḳabūl ḳıldı. Tesbīḥile, tehlīlile, namazlarıla, terāvīḥile (6) bezedi. Firişteler bir kezden taʿaccüb ʿāleminde ḳaldılar. Ḥaḳ teʿālā buyurdı kim: "İy (7) firiştelerüm, siz ṭanuḳ oluñ kim degme bir gün orucların bunlaruñ biñ yıllıḳ ṭāʿate (8) geçürdüm. Ne kim sizden ʿādetise, bunlardan ʿibādete geçürdüm." Laṭīfe: (9) Tañrı teʿālā eydür: "İy benüm ḳulum, namāz ḳılursañ cemāʿat görür, zekāt virürseñ (10) yoḳsullar görür, ḥacca varursañ ḥācīler görür. Bir ṭāʿat eylegil kim (11) anı ben göreyin, ayruḳ anı benden artuḳ kimesne görmesün." Ḳul eydür: "İlāhī, (12) buyur ṭutayım." Eydür: "İy ḳulum, bir ḳaç gün oruc ṭut kim anuñ ḥaḳīḳatin ben bilürin (13) ancaḳ. Mü'min oruc ṭutar. Tañrı teʿālā ḳabūl ḳılur. Orucuñ ṣoñı olıcaḳ Tañrı eydür:

[178^{a}] (1) "İy benüm firiştelerüm, oruc ṭutan benümdür. Oruc benümçündür. Oruc cezāsın (2) ben virürin." Zihī luṭf[ı] orucuñ! Tetimme: Yarın ḫaşımlaruñ geleler, yaḳaña (3) yapışalar. Kim ṣadaḳañ müzdin ala, kim ḥaccuñ müzdin ala, kim namāzuñ müzdin ala. (4) Biregü gele orucuña ḳaṣd eyleye. Tañrı teʿālā eyde,

"ol benümdür. Borcı varısa (5) anuñ var, benüm yoḳdur." Ḫaşmı defᶜ eyleye. Andan ṣoñra orucuñıla saña dīẕār (6) rūzi ḳıla. Bu ḳısmuñ daḫı bu aracuḳ tamāmı olsun. والحمد الله رب العالمين[175] (7)

Kitābuñ üçünci ḳısmına başlayalum.

Bu ḳısmda ᶜ**adl** beyān ḳılalum.

(8) Maᶜlūm olsun kim ᶜadl maᶜnisi iki nesneᵓi biri birile berāber eylemekdür. (9) ᶜIdl dirler yüküñ her bir dengine, biri birile berāber olduġından ötrü. ᶜAdl, (10) Tanᷭgrı terāzusıdur, ḫalḳ ortasında. Biregü terāzuda altunı nice berāberleşdü-(11)-rürse ḥaḳ bellü olsun diyü, begler ᶜadl terāzusına ḳoyup berāberleşdürse (12) gerek kim bir birine ḥayf eylemeyeler. Tanᷭgrı teᶜālā buyurur ilāhī ḥadīṯde kim: (13) يا داود بالعدل قامت السموات والارضون[176]

[178ᵇ](1) Yaᶜnī: "İy Dāvūd, ᶜadlı pīşe eylen kim pāẕişāhlıḳ ḳuru oduna beñzer; ẓulm (2) oda beñzer. Ḳuru odunı od nice yandurursa ẓulum daḫı begligi şöyle yandurur, (3) kül eyler, giderür."[177] Rasūl ḥażretine ᶜaleyhi's-selām ṣordılar kim: (4) "Tanᷭgrı teᶜālā Dāvūda eyitdi kim "gökleri yirleri ben ᶜadlıla dutarvan." Ol ne ᶜadldur, (5) bize bildürivir" Resūl eydür: "Eger Tanᷭgrınuñ ᶜadlı degülmisseydi gök yire doḳunadı. (6) Yir, gök berāberinden sivişedi, bir laḥża durmayadı yāḫoẕ yir ṣuya batadı, (7) dükeli yaradılmışı ġarḳ eyleyedi. Göge bağışladı laṭīflik, yire virdi aġırlıḳ. (8) Ol, laṭīflıġıla yuḳaru ḳaldı hem ḥarekete geldi. Yir aġırlıġıla ṭurdı. Gökde ḳodı (9) nūr[ın]dan bir ẕerre. Yir ol nūrı gökde gördi, ᶜāşıḳ oldı, ol nūra ḳarşu durdı. (10) Yirde ḳodı girü bir ẕerre nūrından. Gök daḫı ol nūra ᶜāşıḳ oldı, ḳarşu (11) ṭurup çarḫa girdi. Gögüñ çarḫ urduġıla yirüñ ḥayrān olup ṭurduġıla (12) ikisi arasında bunca ādemī bunca ḥayvān dirilür. Zihī ᶜadl! Gündüzi gice (13) şır, ḳovar. Eger anları şöyle ḳosaydı hergiz ayruḳ gündüz giceye gelmeyeydi,

---

[175] "Ve hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur." 6-En'âm sûresi, 45.

[176] "Ey Dâvûd, yerler ve gökler adalet ile durmaktalar." Kaynağını bulamadık.

[177] Bu kısım, "ilâhî hadis"in Arapçası verilen bölümünün anlamı değildir. Anlamı, dolaylı olarak 4. satırda geçmektedir: "gökleri yirleri ben ᶜadlıla dutarvan."

[179a] (1) ḳovmayadı. Tanr̂ı teᶜālā gündüze eydür: "Giceye sen ẓulm eyledüñ"[178]. Şol kelimeyile, (2) gice ḳabarur, semrir; gündüz elikür, żaᶜīf olur. Gice yiglenüp gündüzi ḳovıcaḳ, (3) Tañrı eydür: "Yā gice, iñen daḫı ḳabarma." Şol kelimeyile gündüz girü semrir, nefelenür (4) giceyi girü yiñer. İki kelimeyile düni gün[i] ḳāyim ṭutar. Zihī ᶜadl! Daḳīḳa: (5) Bir zamān gice irteden alur; bir zamān irte, giceden alur. Almaġı ġāyetine (6) irüricek buyurur kim "iy gice, vir aldugüñ girü." Ol "vir" lafẓı ḳorḳusından (7) aldugın virür. Daḫı bir anca kendüden bile virür. Ḥaḳ teᶜālā gündüze eydür. "Artuḳ (8) ṭamaᶜ itdüñ vir girü, aldugüñı." Girü virür, tā berāber olınca. Heybetden daḫı artuḳ (9) virür. Bu ᶜadl arasında bunca rāḥatlar ẓāhir olur. Laṭīfe: Bir zamān (10) gündüz nüvāziş eyler düne. Dinmez dün ḳorḳudan eksilür, gündüz nüvāzişi (11) luṭfından artar. Çün vaḳt oldı nüvāziş düne olur. Gündüz müncemiᶜ olur, (12) heybetden. Biri nüvāziş eyleyicek ḳabarur, ᶜālemi ṭutar. Yayı girü eyle, güzi eyle, ḳışı (13) girü eyle. İşbudur Dāvūda eydilen ḥadīṯ maᶜnisi. İmdi bilmek gerek kim ᶜadl, dört

[179b] (1) dürlüdür. İlk, dükeli ādemīlere farīżadur. Evvel kendü nefsinde ᶜadl eylemekdür. (2) Ādemī baḳmaḳ [gerek] kendü ḥāline. Evvel neydi, āḫir nedür? Neden? Tanr̂ı teᶜālā anı neye irürdi. (3) Andan bil bağlayup bir nefes anuñ ḳulluġından ġāfil olmaya. Ananuñ şol ḳarañu (4) raḥm[i] içinde kim necāset anda durur ḳan ḳoḳı anda, şunuñ gibi münezzeh Bī-çūn (5) ve çi-güne Ḳādir, kimesneye buyurmaz, kendü ḳudret elile anuñ ṣūretin naḳş eyler. (6) Şunuñ gibi naḳş kim ḳamu naḳḳāşlar ol naḳş ᶜacāyibinde ḥayrān ser-gerdān-(7)-dur. Naḳḳāş, naḳşı oddan, ṣudan, yilden, ṭoprakdan saḳlar, ḫarāb olmasun diyü. (8) Zihī naḳḳāş kim rengsüz aydınlıḳsuz şunuñ gibi ṭar ve ḳarañu yirde naḳḳāşlar (9) naḳşların ḳaçurdukları nesneleri dördin daḫı bir yire getürdi. Anlardan şunuñ gibi (10) mevzūn naḳş eyledi. Aña فتبارك الله احسن الخالقين[179] Yoḳ yoḳ, (11) ᶜadl oldur kim "ḳulvan" didüginden ṣoñra elin, ayağın, ḳulağın, gözin, ağzın, (12) yüzin kendünüñ bilmeye, Tanr̂ınuñ bile. Yürü didügi yirde ol emanet ayağıla yüriye, (13) ṭut didügi nesne[ʾ]i ol emanet elile duta, işit didügi nesneʾi ol emānet

[178] Yz. "eydüñ", "eyledüñ" satır üstünde, "ṣaḥḥ" ḳayıtsız.
[179] "Yaratanların en güzeli olan Allah ne uludur!" 23-Mü'minûn, 14.

var eyledüm. Hīç yoġı var (13) eyleyen ḳādir degül-mi bir kez var olup ölmişi ikileyin diriltmege?"[180] Mūsā eydür: "İlāhī, ḳādirsin,

[181a] (1) ḳāhirsin. Bir kez ḳahrıla baḳarsañ yir yüzinde bir gāvur diri ḳalmaya. (2) Bunları helāk eyleyesin." Tañrı eydür: "İvmeklik, yaradılmışlardadur. Ben ḳul-(3)-laruma buyurum kim işlerde ivmeñ. Ḳullarumda ḫoş görmedügüm nesneyi (4) ben nite işleyeyin. Yā Mūsā, bunlar ḳulluḳların unutdularsa, ben tañrılıġum (5) unutmazvan." Bu sözlerden añlandı kim ādemī ilk ᶜadlı nefsine eylese (6) gerek. Kendü nefsin müsülman eyleyicek, cānın tenin ṭāᶜate vaḳf eyleyicek (7) andan girü yarar kim ayruġa söyleye. Tañrı teᶜālā ᶜĪsāya buyurur kim: "Yā ᶜĪsā, (8) ilk kendü nefsüñe ögüt virgil. Eger senün ögüdüñ girü saña ḳoyarsa (9) ayruġı daḫı ögütle. Yoḫsa eger ḳoyurımazısañ utan benden kimesneye (10) ögüt virme." Eger biregü kendüzine ᶜadlın geçüribilürse, ayruġa daḫı (11) ᶜadl eyledügi Tañrı ḥażretinde ḫoş düşe. Yoḫsa kendü nefsinde ᶜadl (12) eylemeyicek, ayruḳlara ᶜadl eylemek key zerrāḳlıḳdur. Daḫı bir ᶜadl evindedür. (13) Bu ᶜadl mücerred ḥaḳḳında yoḳdur. Anıñıçun eydürler ulular kim, "evsüzlik sulṭānlıḳdur."

[181b](1) Zīre kim bir ᶜaẓīm ḳulluḳ kim ejdehālar anı götürmeklikde yüzin sürçerler, (2) biregünüñ olmamaḳlıḳ, ol andan istenmemek key sulṭānlıḳdur. Evinde ᶜadl (3) oldur kim ᶜavrat bir olursa anuñ nafaḳasın bol ṭuta, ḳıt ṭutmaya. (4) Resūl ḥażreti ṣallallāhu ᶜaleyhi ve sellem buyurur kim: "Bol ṭutuñ kim Çalabumuz (5) key cevmerddür. Siz ᶜālī-himmet olup bol ṭutarsañuz, Ḥaḳ teᶜālā size (6) rızḳ ḳapuların açıvire. Eger ḳıt ḳılursañuz, Tañrı teᶜālā rızḳ ḳapusın (7) üzerüñüze bağlaya." Daḫı ᶜavrata yumşaḳ söylemek gerek. ᶜĀyişe rażiya'llāhu ᶜanhā (8) evinde yoġıdı. Resūl ᶜaleyhi's-selām eve geldi. ᶜĀyişeᵓi ṣordı. Eyitdiler: "Atası evindedür." (9) Resūl oturdı. Aş varıdı. Ḳullıḳcı ḳotardı, resūlüñ öñünde ḳodı. (10) Resūl diledi kim şuna. ᶜĀyişe raẓiya'llāhu ᶜanhā geldi, gördi resūl oturur öñünde yiyesi. (11) Eydür: "Kim ḳotardı?" Eyitdiler: "Ḳaravaş ḳotardı." ᶜĀyişe raẓiya'llāhu ᶜanhā yüriyü geldi, çanaġı (12) resūl öñinden götürdi, ḳaravaşı başına urdı. Resūl eydür: "Yā müᵓminler (13) anası,

[180] Yz. "ölmişi", اُولِمِشْ ; "diriltmege" دِرِلتمكَه şeklinde harekelenmiştir.

[180a] (1) ḳulaġıla işide, baḳ didügi yire ol emānet gözile baḳa, yi didügi nesneʾi (2) ol emānet aġızıla yiye, söyle didügi sözi ol emanet dilile söyleye. (3) Ne yirde kim ol didise ol emanet gövdeyile ola. Yoḫsa yarın baş (4) ölüm yaşduġına ḳoyup yüz ol āḫiret menziline götürdügi vaḳtin eger ḳulına (5) eydürise "iy ʿāṣī, gövdeñ kimüñidi?" Eyde: "Senüñ." "Gözüñ kimüñidi?" Eyde: "Senüñ." (6) "Ḳulaġuñ kimüñidi?" Eyde: "Senüñ." Eyde: "İy beẕ-baḫt, benüm ṭavarum benüm buyurmaduġum yirde (7) niçün ṣarf eyledüñ?" ʿAceb bī-çāre ʿāṣīnüñ ḥāli nite ola. Daḳīḳa: (8) Tanr̂ı teʿālā buyurur: "İy ḳulum, dünyāda ʿadl eylegil eger āḫiretde benden faẕl (9) umarısañ. Eger sen dünyāda ʿadl eyleriseñ kendü nefsüñe, yarın ben senüñle (10) faẕl eyleyem. Eger sen dünyāda kendüzüñe ẓulm eyleriseñ ben senüñle ʿadl (11) eyleyem. Ben ʿadl eyleyicek senüñile hergiz ṭamudan çıḳmayasın. Eger (12) benden faẕl umarısañ āḫiretde, dünyāda ʿadlı pīşe eylegil." Cebrāʾil ʿaleyhi's-selām (13) eydür: "İlāhī, kendü nefsinde ʿadlı nice eylesün?" Eydür: "Yā Cebrāʾil, kendüsin ayaḳları

[180b] (1) dırnaḳlarından tā depesine degin emānet bilsün benden. Ben emānet ḳoduġum (2) nesneʾi ben buyurmaduġum yirde ḳomasun. Eger ḳorısa bāña ẓulm eylemiş olur. (3) Bāña ẓulm eyleyeni elbette ṭamuya ḳoyısarvan." Tanr̂ı teʿālā Mūsā peyġambere (4) ḫiṭāb ḳılur, eydür: "Yā Mūsā, ādem oġlanları beni "yalan" didiler revā-mıdur kim (5) ādem oġlanları bāña şol ṣanuyı ṣanalar?" Mūsānuñ teni yapraḳ gibi ditredi. (6) Eydür: "İlāhī, sen münezzehsin şikāyetden. İlāhī, nicesi ol bir avuç kendülerin yavu ḳulmışlar, (7) sen pāẕişāhlar paẕişāhına sögdiler?" Eydür: "Bāña sögdükleri, oġlı ḳızı var (8) didükleridür. Beni yalan eyledükleri iki dürlüdür: Bir oldur kim, ben eydürin "öleni (9) girü dirildiserin" bunlar "yoḳ" dirler. İkinci oldur kim, ben eydürven "seni ben, benümiçün (10) yaratdum, ben buyurduġum yirde ol." Ol eydür: "Ben kendü dilegümde olurvan. Sen buyurdu-(11)-ġuñda olmazvan." Yā Mūsā, şol ḳıyāmet güni ölüler girü dirilür didügüme (12) inanmayanlar, bilmezler mi-kim ben bunları hīç yoġiken

günüñ-mi ḳarıldı?" Ayruḳ hīç ṭınmadı. Zihī ḫulḳ-ı Muḥammedī! اللهم لاتخيب رجاءنا منه[181]

[182a] (1) Daḫı bir ᶜadl oldur kim ᶜavrata namāz ḳıldura. Ḳılmazsa, anuñıla bir döşege (2) girmeye. Eger eslemezse, döge döge ḳıldura. Kendüden ayruḳ hīç kimesneye (3) ᶜavratın göstermeye. Meger kim ᶜavratuñ key yaḳın ḫısmı ola kim bunlaruñ (4) arasında kābīn yaramaya. Ḳarındaş gibi, ḳarındaş oġlı gibi, ṭayı gibi, ata (5) ḳarındaşı gibi. İllā anları daḫı selāmlaşmaġa ḳoya, ᶜavratıla oturmaġa ḳomaya. (6) Zīre şāyed kim ḫīle ögredeler. Eger ᶜavrat iki, üç veyā dört olursa, (7) ᶜadl oldur kim ṭonda ṭayda, dikmede geymede, yimede içmede berāber ṭutalar. Alaṭutmaḳ (8) ḳatı günāhdur. Resūl buyurur: "Her kimüñ kim bir ḳaç ᶜavratı olsa, andan birincesin (9) birincesinden yig ṭutsa, ḳıyāmet güni gözi, yüzi, aġzı, burnı egri ola. (10) Cümle ḫalāyıḳ içinde rüsvāy ola." Yatmaḳda daḫı ne-ḳadar birisile dünerise, birisile (11) daḫı ol ḳadar düneye. Ḳaravaşı ḫātūnıla berāber ṭutmaya. Eger göñlile bir ᶜavratı (12) artuġıraḳ severse ḳayurmaz. İllā belürtmese gerek. Resūl ḥażreti ṣalla'llāhu ᶜaleyhi [ve sellem] (13) ḫātūnların dükeli dürlü nesnede berāber ṭutardı illā göñlile birincesin

[182b] (1) artuġıraḳ severdi. Daḫı eydürdi: "İlāhī, elümden gelende alaṭutmadum. Göñlüm benüm (2) elümde degül. Eger göñül kendüsi birincesin alaṭutarısa, anı benden ṭutmaġıl." Eger (3) edebsüzlik eylerlerse ögütleyesi, eslemezlerise dögesi, sögmeyesi. Sögmek ᶜadl degül. (4) Oġlancuḳları yumşaḳ ṭutası, ne-ḳadar ṭabᶜa ḫoş gelmez iş daḫı işlerise, urmayası (5) yidi yaşınca. Yoḫsa kej-ṭabᶜ ve kör-dil olurlar. Yidi yaşında lāla, oġlan (6) üzerine bir er kişi dīn ve namāz ve ṭāᶜat issi, yalan söylemez, ḳomaḳ gerek (7) kim oġlan ṭabᶜı yavlaḳ uġrı olur, neyi görürse ögrenür ve ögrendügi nesneᵓi ayruḳ (8) unıtmaz. Yidi yaşından girü Ḳur'ān ögredene virmek gerek. Ḳur'ān ögreden daḫı (9) dīndār ve namāz ve ṭāᶜat ve ᶜilm ehli olsa gerek. On yaşından girü (10) namāz ḳıldurmaḳ gerek. Ḳılmazsa dögmek gerek. Eger eyle itmezlerse نعوذ بالله[182] (11) namāza kāhel olur. Vaḳtinde sünnet eylemek gerek. Ḳu'āndan ṣoñra taḥiyyāt (12) ve ḳunūt ögretmek gerek ve

[181] "Allāhumme lā-tuḫayyib recāenā minh: Allah'ım ona olan ümidimiz boşa çıkarma."
[182] "Neᶜūzu bi'llāh": Allah korusun, Allah'a sığınırız.

duᶜālar ögretmek gerek. İşbu eyitdüklerümüz (13) vācibdür. Bāliġ olıcaḳ, evlendürmek sünnetdür. Ḳullara ḳaravaşlara şefḳatile

[183ᵃ] (1) baḳmaḳ gerek. Bunlar daḫı ādemīlerdür. Şol şükriçün kim Ḥaḳ teᶜālā anı āzād (2) yaratdı. Bunları aña ḳul ve ḳaravaş ḳılıvirdi. Bunları ḫoş ṭutmaḳ gerek. Suçların (3) ᶜafv eylemek gerek. Güçleri yitmedügi ḳullıġı bunlara buyurmamaḳ gerek. Resūl ḥażreti (4) ᶜaleyhi's-selām dünyādan gideriken vaṣiyyeti bunları sımarlamaḳıdı. ᶜAlī rażiya (5) 'llāhu ᶜanhu bir gün otururdı. Bir ḳaravaş ḳapudan girdi. Daḫı eydür: "ᶜAlī, Fāṭıma (6) seni ḳıġırur." Fażl, ᶜAlī ṭapusında ṭururdı, ḳaravaşa ḳaḳıdı "ᶜAlī" diyü ḫiṭāb (7) eyledügiçün. ᶜAlī eydür: "Yā Fażl, ḳaḳıma ol Tañrı ḥaḳḳıçun kim ben żaᶜīfī (8) bir ḳaṭre murdār ṣudan yaratdı, dükeli ᶜömrüm içinde hīç nesneye eyle (9) sevinmedüm kim ol ḳaravaş bāña "ᶜAlī" diyü ḫiṭāb ḳılduġıçun sevindüm." Fażl, yavlaḳ (10) ṭañladı. Andan eyitdi: "Yā Tañgrı arslanı, sevinmek neden ötrü?" Eydür: "Ol (11) ḳaravaş benden emīn degülmisseydi, ḳorḳarmıssaydı eyle dimeyedi. El-ḥamdü li'llāh kim (12) ben żaᶜīfden bir zīr-dest dünyāda bir ḳaç gün emin oldı. Ümīzdür (13) kim ḳıyāmet güninde ben miskīn daḫı Çalabum ḫışmından emīn olam." Fażl

[183ᵇ] (1) bu ḥikāyeti resūle eyitdi. Resūl eydür: "Eger ᶜadluñ dünyāda ṣūreti varmıssadı, (2) ᶜAlī ol ṣūretüñ başı oladı." Ebū Bekr rażiya'llāhu [ᶜanhu] bir gün irte namāzınuñ (3) sünnetin ḳıldı. Mübārek ṣaḳalın ṭarardı kim ṭaraduḳdan ṣoñra ṭura farīżaᵓı (4) ḳıla. Bir Ḥabeşi ḳulcuġazı Ebū Bekr namāz ḳılduġı yire yaḳın uyuyuyaturdı. Yuvalandı. (5) Ebū Bekrüñ etegin altına aldı daḫı uyıdı. Ebū Bekr dürüşigördi, (6) cübbesin çıḳarmaġa, uyarımadın. Başarımadı. Ḳodı namāzı oturdı, giñ ḳuşlıḳ olınca. (7) Key giñ ḳuşluḳ olıcaḳ Ḥabeşi uyandı, gözin ova ṭurugeldi. Ebū Bekr (8) irte namāzın ḳażā itdi. Ḳavmi taᶜaccüb içinde ḳaldılar. ᶜĀyişe rażiya'llāhu ᶜanhā (9) eydür: "Yā ata, farż namazı bir gāvır Ḥabeşiden ötrü ḳomaḳ var-mıdur?" Ebū Bekr (10) eydür: "Yā gözüm çırāġı, ben uyarsam, ṭursam namāz ḳılsam kendü maṣlaḥatumıçun (11) ben anı kendü rāḥatından yıġmış oladum. Kendü maṣlaḥatıçun biregüyi rāḥatından (12) yıġmaḳ ᶜadl degüldür. Ol farżı vaḳtinde ḳılmamaḳda ben ḳınlu olurvan, (13) ol rāḥatda olur. ᶜAdl oldur kim biregü rāḥatıçun kendüzine ᶜaẕāb revā

[184a] (1) göreler." İbn-i ʿÖmer raẕiya'llāhu ʿanhumā kendü eski geyürdi, bunlara yiñi geyürürdi; (2) kendü ḳuru etmek yirdi, bunlara ḳatıḳ virürdi. Eyitdiler: "Yā müsülmānlar ulusı, (3) bu ne ḥareketdür?" Cevāb şöyle virdi kim: "Zīr-destleri ʿazīz dutarın. Bāşed (4) kim ben zīr-i dest daḫı ol ḫorlıḳ güninde bir ẕerre ʿizzet bulam." ʿÖmer raẕiya'llāhu ʿanhu (5) gördi bir ḳaravaş bir meşki ṭoldurmış bir yirde ḳomış dürüşigörür, götürümez. (6) Bir zaman ṭurur, gözinden yaş döker, girü ḳaṣd eyler götürmege yine götürimez. (7) ʿÖmer anı göricek eydür: "Zihī inṣāfsuz kim şol meşki ol bī-çāreye virdi." (8) Şoloḳ sāʿat hātif āvāz virdi kim:"Yā ʿÖmer, ḳaravaş daḫı meşk daḫı (9) senüñdür." ʿÖmer ʿabāsın yırtdı. Bir kez āh ḳıldı, düşdi. Uṣṣı gitdi. (10) Bir zamān bī-ḫoẕ yatdı. Uṣṣı başına gelicek iñledi. Oġlı eydür: "Yā ata, n'olduñ?" (11) Eydür: "ʿÖmer, zīr-destine götürimedügi yüki yükletdi. ʿÖmerüñ Çalabı daḫı ʿÖmere (12) ḳatlanımadugı ʿaẕāb virürse ʿÖmerüñ ḥāli nite ola." Ḳaravaşı getürdiler, ʿÖmer anı (13) āzād ḳıldı. Ḳaravaş key raġbetile ḥelāl eyledi. Daḫı nice kim ol ḳaravaş ol meşki

[184b] (1) ḳodugı yire uġraduḳca, derlerdi, taṣalanurdı, aġlardı, eydürdi: "Bu ol yirdür kim (2) ʿÖmer bu arada kendü ẓulmın gördi." Resūle şordılar kim "günāhlaruñ ulusı ḳanḳı günāhdur?" (3) Resūl buyurdı kim "müʾmin dünyā içinde on yidi yazuḳdan saḳınsa raḥmet (4) aña yaḳınıraḳdur ʿaẕābdan. Iraġıraḳdan yaḳınıraḳ, ilerürek degici olur. Raḥmet (5) irişicekʿaẕābdan ḳorḳu yoḳ." Eyitdiler: "Yā resūla'llāh ol on yidi nesneʾi (6) buyur." Resūl eydür: "Ol on yidinüñ evveli, müʾmin eñ öñdin küfürden saḳınmaḳ (7) gerek. İkinci, müsülmānlara ziyān degürmekden saḳınsa gerek. Üçünci, Tañrı teʿālā (8) ḫışmından emin olmaḳdur. Dördünci, Tañrı raḥmetinden ümīẕ üzmek. (9) Yaʿnī, müʾmin bir dem Tañrı ḫışmın añup aġlasa ve ḳorḳsa gerek daḫı bir dem (10) Tañrınuñ raḥmetin añup sevinse gerek. İşbu iki ḥāl içinde dirilen müʾmine (11) Tañrı teʿālā ol iki ḥāli iki ḳanat eyleyüvire. Otuz biñ yıllıḳ ṣırāṭı (12) yıldırımdan daḫı tīzirek geçe. Bişincisi, yalan ṭanuḳlıḳ virmekdür. (13) Altıncısı, ḳullara ve ḳaravaşlara kendü yidüginden virmemek ve bunları iñen ḫorlamaḳ.

[185a] (1) Yidincisi, yalan and içmek. Sekizincisi, cāẕūlıḳ eylemek ve eyletmek. Ṭoḳuzıncısı, (2) süci içmek. Onuncısı, müsülmānlara sögmek. On birincisi,

yetīm mālın yimek. (3) On ikincisi, aḳcaʾı ribāya virmek. On üçüncisi, zinā ḳılmaḳ. On dördüncisi, (4) ādemi ḥaḳsuz yirde öldürmek. On bişincisi, uġurlıḳ eylemek. On altıncısı, (5) ġazādan yüz döndermek. Yaʿnī bir müʾmin iki gāvurdan ḳaçmaḳ. On yidincisi, (6) ata anayıla ḳarşu olmaḳ, bunlaruñ sözin ṭutmamaḳ." Kebāyir yazuḳlar kim yarlıġanmaz (7) uşbu yazuḳlardur. Her müʾmin kim bu on yidi yazuḳdan saḳınsa uçmaḳ anuñ (8) yurdıdur. Dīẕār anuñ ḫilʿatidür. ʿĀlem ʿālimleri yazuḳ ḳaç idigin bilmek içinde (9) ḥayrān olup dururlar. Kim dört dir, kim yidi dir, kim ṭoḳuz dir, kim on dir, (10) kim on iki dir. İllā ben żāʿīf duʿācı āşikāre rūşen saġışıla şek-(11)-süz ṭoġru yazdum. الحمد الله رب العالمين[183] Daḫı bir ʿadl, maḥallesinde obasında (12) eylemek gerek. Tanĝrı teʿālā Ḳu'ānda buyurur kim: "İy ġazā eyleyen müʾminler, ġazayı (13) ilk nefsüñüzle eyleñ. Nefsüñüzi müsülmān eyleñ. Andan ġazāyı evüñüzde eyleñ.

[185^{b}] (1) Ḳavmüñüzi müsülmān eyleñ. Andan ġazāyı ḳonşıyıla eyleñ. Yanī de ḳonşıda (2) Tanĝrıya yaramaz iş göricek, ilk yumşaḳlıġıla yıġası, eger yıġlınmazsa (3) ḳatı söyleyesi, eger yıġlınmazsa ḳonşılıḳ ḥaḳḳıçun anı Tanĝrıya ḳoyası. (4) Meger bir iş ola kim ziyān ḳıla kendüye daḫı müsülmānlara, anuñ gibiyi (5) ḥükmile yıġmaḳ gerek. Ḳonşı ḳonşıdan zaḥmet götürse gerek. Ḳonşı-(6)-nuñ ḳonşı üzerine ḥaḳḳı var. ʿAdl oldur kim ol ḥaḳları yirine getüreler. Evvel, (7) ḳonşıyı göricek selām öñürtmek. İkinci, şayru olursa şoravarmaḳ. (8) Üçünci, ölüsi olursa ʿazāya varmaḳ. Daḫı anuñıla bile taʿziyeye oturmaḳ. (9) Dördünci, düğüni olursa bile olmaḳ. Bişinci, şuçların gizleyüp yüzine (10) vurmamaḳ. Altıncı, ʿavratlarına baḳmamaḳ. Dīvār ardına düger ḳomaḳ istese (11) yıġmamaḳ. Şu yolıçun süpründü bıraḳmaḳ içün söylememek. Yidinci, bir vāḳıʿaya (12) şataşurısa yardım eylemek. Sekizinci, ḳulın ḳaravaşın gözetmemek. Ṭoḳuzuncı, (13) ḳonşı seferde olsa oġlancuḳlarınuñ eksügin şoraṭurmaḳ. Onuncı,

[186^{a}] (1) oġlancuḳların gördügi yirde uşacuġın oġşamaḳ, ulucalarına edeb ve dīn ögretmek. (2) On birinci, kendü evine ġayreti niceyise ḳonşı ḳavmine daḫı artuḳ eylemek. (3) On ikincisi, aşından şuyından yimişinden elinden geldükce aña da virmek. (4) On üçüncisi, māʿūn yıġmamaḳ yaʿnī ḳazan, legen, balta, elek, sac,

[183] "Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur." 1-Fatiha sûresi, 2; 40-Mü'min, 65.

ayaḳ, ḳap (5) ḳacaḳ esirgememek. On dördüncisi, ödünç dilerse var yirde virmek. (6) On bişincisi, kendüye ne ṣanursa ḳonşıya daḫı anı ṣanmaḳ. Tetimme: (7) ʿAlī raẕiya'llāhu ʿanhu eydür: "Yā Ḳanber, evümüz şıçan ṭoldı. N'eyleyelüm?" Ḳanber eydür: (8) "Yā emīre'l-müʾminīne, buyurursañ kedi getüreyin." ʿAlī eydür: "Yā Ḳanber, kedi gelicek mavlaya. (9) Mavlayıcaḳ şıçan ürke, bizüm evümüzden fülān ḳonşı cühūd evine geçe. (10) Bizüm ucumuzdan ḳonşı zaḫmete gire. Zaḫmeti biz görelüm ḳonşı görince." (11) Ḥikāye: Selmānu Fārsī raẕiya'llāhu ʿanhu bir cühūdıla ḳonşıyıdı. (12) Cühūd bir delük delip ṭururdı, Selmān evine. Her gün biş on kez bevl eylerdi. (13) Selmān hergiz üşenmedi, incinmedi, resūle şikāyet eylemedi. Altı yıl tamām ol

[186ᵇ] (1) zaḫmeti ṭartdı. Altı yıldan ṣoñra iki yüz cühūdıla bir kezden müsülmān oldılar. (2) Ol cühūd eydür: "Yā Selmān, bir dīn kim anda senüñ gibi kişi ola, ol dīn ḥaḳdur." (3) Daḫı bir ʿadl ḫışımlarıladur. Tañrı teʿālā ilāhī ḥadīṯde eydür kim: "Ben (4) Raḥmān Tañrıvan. Buyruġum şöyledür kim müsülmān ḫışımlarından ayrılup gitmeye. (5) Benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun her kim ḫışımlarından üzülürse ben-daḫı anı (6) raḥmetümden üzem, maḥrūm eyleyem dīẕārumdan." Resūl ʿaleyhi's-selām buyurur: "Her kim (7) dilerse kim yaşı uzun ola, rızḳı bol ola, Tañrı teʿālā anuñ yardımcısı ola, (8) ḫışımların terk idüp gitmesünler." Resūl ḥażreti ʿaleyhi's-selām miʿrāc gicesi Tañrı teʿālāya (9) ṣorar. Eydür: "İlāhī, benüm ümmetümden ḳankı ḳul sevgülüdür, senüñ ḥażretüñde?" (10) Tañrı teʿālā eydür: "İy ḥabīb, her kim benden key ḳorḳarısa daḫı ḫışımlarıla (11) ḫoş dirilüp dünyāligiçün ayrılmazsa." Resūl eydür: "Miʿrāc gicesi levḥi (12) teferrüc ḳılurdum. Gördüm bir arada nūrıla yazılmış kim: "Ben Tañrı, ol ḳuldan (13) utanam kim ḫısımları andan ayrılmaḳ isteyeler, ol ulaşa ayrılmaya."

[187ᵃ] (1) Ḥikāye: Ḥażret-i resūl ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem on biñ er ʿarż eyledi (2) Mekkeden yaña gitmege. Biregü geldi eydür: "Yā resūla'llāh, eger aḳ ḳızlar, ḳıvırcuḳ biserekler (3) gerekise, uş fülān yirde dört biñ evlü il var. Bunlara Benī Müdlec dirler. (4) İlk anları yaġmā ḳılalum. Andan Mekkeye gidelüm. Ol oba içinde hergiz Tañrıya (5) bir dimiş kimesne yoḳdur." Resūlüñ

gönli oldı. Şoloḳ sāᶜat Cebrāyil ᶜaleyhi's-selām geldi. (6) Eydür: "Yā resūla'llāh, Tañrı teᶜālā selām ḳılur. Eydür: "Müdlece varmaġıl kim (7) ben revā görmezin. Anuñçun-kim ol ḳabīle içinde bir ādemī var, ḫışımları andan (8) kesilmek isterler, ol bunlaruñıla ulaşur. İmdi ben ol durduġı ḳabīleᵓi revā (9) görmezin kim yaġmā ola." Peyġamber ḥażreti, ṭañladı. Eger ata ana diri olurlarısa, (10) ᶜadluñ başı oldur kim bunlaruñ buyruḳlarından bir ḳadem ṭaşra başmaya. (11) Müsülmānlik ve ᶜadl oldur kim Tañrı ḫoşnūdlığın ata ana ḫoşnūd-(12)-lığında bile. Uçmaḳı ḥūrilerile ḳarşu getürmez müᵓmine illā ata ana ḫoşnūd (13) olmaḳlıḳ[ı]. Derekelerin [184] ṭamunuñ müᵓminden ıraḳ ḳılmaz illā ata ana ḫoşnūdlığı.

[187ᵇ](1) Laṭīfe: Resūl ᶜaleyhi's-selām miᶜrāc gicesi eydür: "İlāhī, ṭāᶜatlerüñ serverin (2) faẓluñıla bildürdüñ, gönüllerüñ daḫı ᶜizzetluraġın bildürüvir kim ol gönli[185] (3) ümmetüm aġırlamaḳ ardınca olalar." Tañrı teᶜālā eydür: "Yā benüm resūlüm, gönüllerde (4) ata ana gönli gibi gönül yoḳdur. Benüm ᶜizzetüm ᶜaẓametüm ḥaḳḳıçun her kim atası anası (5) gönlin bir ḫayrıla sevindüre; biregü, kāfir Kaᶜbeᵓi yüz kez yıḳduḳdan ṣoñra (6) yüz kez yapsa ṣevābı ne ḳadarısa, benüm ḥażretümde şundan daḫı artuḳdur. (7) Biregü atası anası gönlin aġrıtsa, ol Kaᶜbeᵓi yüz kez yıḳan kāfirüñ yazuġından (8) anuñ yazuġı artuġıraḳdur." Tañrı teᶜālā eydür: "Yā Muḥammed, atasın anasın ḫoşnūd (9) eyleyene eyit: "Ne gerekse dünyāda işlegil. Ṭamu yüzin göresi degülsin." (10) Atasın anasın azarlayana gönlin aġrıdana eyit: "Kendüzini incidüp zaḥmet (11) görmegil. Uçmaḳ yüzin göresi degülsin." Ḥikāye: Ḥasan-ı Baṣrīnüñ ᶜraḥmetu'llāhi [ᶜaleyhi] (12) ḳonşılığında bir fāsıḳ varıdı. Hergiz ḫamrdan baş götürmezdi. Ḥasan (13) aña uġrayıcaḳ yüzin dönderürdi. Ol Ḥasanuñ izine yüzin ururdı

[188ª] (1) <yüzin ururdı> daḫı aġlardı. Diñlerlerdi, eydürdi: "İlāhī, ben bir dürlü buyruḳda süstisem, (2) birde ḳavīyidüm. İlāhī, işbu iz issinüñ yüzi ṣuyı ḥürmetiçün bu süstlıḳı, ol ḳavilıġa ṭut. (3) Bāña kim boş ellü, bī-neva ve müflisven, faẓluñıla raḥmet ḳılġıl." Ol fāsıḳ, bir gün ṣayru (4) oldı. Ḥāli

[184] Yz. dereklerin.
[185] Yz. يكن şeklinde harekelenmiştir. Krş. 135. dipnot.

ayruḳsıdı. Ādem viribidi, Ḥasanı oḳudı. Ḥasan eydür: "Saġiken kimüñile ṣoḥbet (5) eyledise anı oḳısun." Bī-çāre yigidüñ gözcügezleri yolda. Vardılar, Ḥasanuñ ḳatı (6) sözin aña degürdiler. Gözinden yaş yirine ḳan aḳdı. Eydür: "İy Ḥasanı yaradan, (7) eger Ḥasan yüz dönderdiyise sen ᶜināyetüñ ben ġarībden esirgemegil." Yigit bir kez (8) lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh didi, cān ışmarladı. Şoloḳ sāᶜat ün geldi gökden (9) şöyle kim ḳamu ḫalḳ işitdiler: "Kim dilerse kim uçmaḳlıġa namāz ḳıla, fülān kişi namāzına (10) ḥāżır olsun." Ḥasan ditreyü vardı. Ol yigidüñ namāzın ḳıldı. Mütefekkir oturdı. (11) Gözine uyḳu geldi. Gözin yumduġı sāᶜat yigit Ḥasanuñ düşine girdi. Ḥasan baḳar, (12) biregüyi görür kim ay güneş nūrı, anuñ yüzi nūrı ḳıyında ḳarañulıḳ gibi. Nūr tāc (13) başında, yitmiş ḥulle egninde, yitmiş biñ firişte ṭapusında. Ḥasan ḥayrān oldı. Eydür:

[188ᵇ] (1) "Yā Ḥasan, beni bildüñ-mi?" Ḥasan eydür: "Bilmedüm." Eydür: "Ben ol ġarīb yigitven kim oḳudum (2) seni, bāña gelmedüñ." Ḥasan İñleyü uyandı, secdeye vardı. Eydür: "İlāhī, ben bu işlerde ḥayrān (3) oldum. ᶜAcebā ol yigit ne ᶜamel işledi kim şunuñ gibi ᶜizzete lāyıḳ oldı?" Hātif (4) āvāz virdi kim: "Yā Ḥasan, ol yigid atasın anasın ḫoşnūd ḳılmışıdı." Daḫı bir ᶜadl (5) oldur kim ilile raᶜiyyetile işleyeler. Ḥaḳ teᶜālā buyurur kim: "İy ol kişi kim bir avuç (6) raᶜiyyet sımarladum, bilgil kim ben seni çūpān eyledüm. Bunlar ḳoyuncuḳlardur. Ẓālimler (7) ḳurtlardur. Yidürürseñ, seni ṭamuyıla ḳınasam gerek." Tanġrı teᶜālā eydür: "İy beg adlu, (8) ben seni dünyāda gölge ḳıldum. Ẓulmı issi güneş gibi ḳıldum. Yoḫsul ẓulme uġradıġı (9) şol żaᶜīf mizāclu ādemī sāḥillerüñ yayı issisine uġramışa beñzer. (10) Ol żaᶜīf, ol isside bir şovıcaḳ gölgeye irişicek nice rāḥat bulurısa (11) ẓulum güneşinden göynen yoḫsul daḫı sen gölgeye iricek ᶜadluñ sovıcaġıla (12) şöyle rāḥat bulsa gerek. Eger ẓulum güneşinde göyünmiş yoḫsullara ᶜadluñıla gölge (13) olurısañ, yarın ḳıyāmet güneşi issisinde başlarda beyni çoḳradıġı vaḳtin

[189ᵃ] (1) seni ᶜarş gölgesinde gölgelendürem. Ḳamu ḫalāyıḳ ḥisāb belāsında olalar, sen cemāl (2) görmeklik rāḥatında olasın." Ebū Bekir raẓiya'llāhu ᶜanhu rasūl ḥażretile ᶜaleyhi's-selām (3) otururdı. Resūl eydür: "Yā Ebā Bekr, geçen gice ben

eyitdüm: "İlāhī, uş ben senüñ (4) ḥażretüñe varurın. Ümmetüme ḫalīfe kimi ḳoyayın?" Eyitdi: "Ben Ḥafīẓ. Ḳoyunlaruñ üzerine (5) Ebū Bekri ḫalīfe dik." Daḫı Tañrı teᶜālā baña eyitdi: "Ebū Bekre sen kendü aġzuñıla beg-(6)-lik neyidügin, nitedügin vaṣiyyet eylegil." Yā Ebā Bekr, var ġusl eyle, girü gel. Senüñile (7) beyᶜat eyleyeyin." Ebū Bekr vardı, ġusl eyledi, girü döndi. Resūl, Ebū Bekrüñ ṣaġ elin (8) ṣol eline aldı. Eydür: "Yā Ebū Bekr, bilgil Tañrınuñ ḳulları emānetdür, begler ḳıyında. (9) Emānet-gār olduġuñdan emānete ḫıyānet eylemegil. Yā Ebā Bekr, beglik içinde (10) bir ḳaç nesneye muvāẓabat eylegil ve anları kendüzüñe ḫū eylengil kim benüm cānum senden (11) ḫoşnūd ola; Tañrı senden rāżī ola. İlk, tevāżuᶜ yaᶜnī Tañrınuñ ḳullarına (12) aşaḳlıḳ eylegil, tekebbürlik eylemegil. Tañrı teᶜālā buyurur. "Tekebbür benüm ṭonumdur; ululuḳ (13) benüm geyesümdür. Her kim tekebbür eylerise, benüm ṭonum almaḳ isterse elbette ṭamuya

[189ᵇ] (1) ḳoyısarın." Yā Ebā Bekr, miᶜrāc gicesi Tañrı teᶜālā baña eyitdi: "Baña dünyeden armaġan ne (2) getürdüñ?" Ben eyitdüm: "İlāhī, bir nesne getürdüm kim ol nesne senüñ ḫazīneñde yoḳdur." (3) Ben bu sözi diyicek, dükeli firişteler biri birine baḳışdılar. Ben hīç bunlara iltifāt eylemedüm. (4) Tañrı teᶜālā buyurur kim: "Yā Aḥmed, nedür ol armaġanuñ kim benüm ḫazīnemde yoḳdur?" Ben eyitdüm: (5) "İlāhī, benden sen yigrek bilürsin." Tañrı teᶜālā eyitdi: "Yā Aḥmed, sen eyit-kim senüñ (6) eyitdügüñ baña ḫoş gelür." Ben eyitdüm: "İlāhī, alçaḳlıḳ getürdüm kim ol senüñ ḫazīneñde (7) yoḳ. Zīrā senüñ ḥażretüñe ᶜaẓamet ve ceberūt ve kibriyā lāyıḳdur. Alçaḳlıḳ benüm gibi (8) maḫlūḳa yaraşur." Tañrım baña eyitdi: "Zihī laṭīf armaġan kim baña getürdüñ. ᶜAẓametüm (9) ḥakḳıçun bir ᶜaṭā virem saña kim hergiz yaradılmışa ol degmedük ola. Baş bir (10) ayaġuñ ᶜarş kellesinde, ikinci ḳademüñ ḥicāblara, üçünci ḳademüñ maḥall-i ḳurba baş. (11) Ol maḥal ᶜarşdan biñ kez biñ yıllıḳ yol yuḳarudur." Dükeli tevāżuᶜ berekātında. "İkinci, (12) raᶜiyyetüñ ḳocaların aġırlaġıl, uşaḳların esirgegil." Tañrı teᶜālā buyurur: "Her kim (13) ḳocaları aġırladı, benüm nūrum aġırlamışdur; her kim uşacuḳların esirgedi, ol

[190a] (1) bizi sevdi." Anuñıçun-kim oġlan nūr ʿāleminden yigile çıḳmışdur. Ol ʿālem ḳonuġıdur. Cānlar (2) içinde sevgülü olsa gerek. Üçünci, żaʿīflere iḥsān eylegil. Anuñıçun (3) kim Ḥaḳ teʿālā ʿināyet eyledi, bir ilüñ ḫalḳın saña muṭīʿ eyledi. Şöyle kim baş-(4)-ların senüñiçün oynarlar. Ṣūretde maʿnīde, ol saña muṭīʿ olanlar senden (5) alu degüller belkim senden artuḳ. Ṣūret içinde ʿaḳlı tedbīri senden (6) yigrekdür. Ol şükrāneye kim Ḥaḳ teʿālā saña iḥsān ḳıldı, senden yigleri (7) senden tedbīrlürekleri saña muṭīʿ ḳılıvirdi; sen daḫı saña faẓl ḳulların ḫoş (8) dutġıl kim senden ḫoşnūd ola. Laṭīfe: Ol vaḳtin kim Tanrı teʿālā (9) Mūsāya ḫiṭāb ḳıldı: "Yā Mūsā, Ḳārūndan incindüñ. İmdi yiri saña muṭīʿ ḳıldum. (10) Ne gerekise işlegil." Ḳārūn altun taḫt üzresinde otururdı. Dört biñ (11) altun kürsilü begler ṣaġında otурur[lar]dı. Dört biñ gümiş kürsilü begler ṣolında (12) otururlardı. Mūsā eydür: "Yā yir, Ḳārūnı aşaġa al beglerile māllarıla." Yir açıldı (13) kim Ḳārūna yapışa. Ḳārūn durugeldi ḳaçmaġa. Yir etegine yapışdı, ṭopuġına degin

[190b] (1) aşaġa aldı. Ḳārūn eydür: "Tevbe yā Mūsā." Mūsa eydür: "Yā yir, al aşaġa bu melʿūnı." (2) Ḳārūnı dizine degin indürdi. Ḳārūn eydür: "Tevbe yā Mūsā. Feryād!" Mūsānuñ ḳaḳımaġı (3) daḫı artdı. Mūsā eydür: "Aşaġa al bu melʿūnı." Yir, göbegine degin indürdi. El-ḳıṣṣa, yidi kez (4) Ḳarūn ḳavmile Mūsāya yalvardılar. Mūsa, ḳabūl eylemedi. Yir daḫı, Ḳārūnı ḳavmile (5) külli indürdi. Tevārīḫ ehli eydürler: "Sekiz yüz biñ ādemiyi ol gün yir aşaġa aldı." (6) Bu vāḳıʿadan ṣoñra Tanrı teʿālā Mūsāya ḫiṭāb ḳıldı kim: "Yā Mūsā, dilerven (7) kim bir sivri siñek yaradasın." Mūsā ditredi, eydür: "İlāhī, ne zehrem var benüm sivri siñek (8) yaradası." Tanrı teʿālā eydür: "Ol kişi kim, bir sivri siñek yaratmaḳda şöyle ʿāciz-(9)-sin, nite revā gördüñ bir demde sekiz yüz biñ ādemī helāk oldı. Ben ḳādirlıġumıla, (10) günde bunlar baña ʿāṣī olurlardı, ben bunları luṭfumıla bislerdüm. Gözlerine ḫoş rāḥatlar (11) uyḳular viribidüm. Bunları uyıdurıdum. Ben uyımaz bunları beklerdüm. Kimisin biş yüz yıl (12) bisledüm, kimisin altı yüz yıl māl içinde, niʿmet içinde. Senüñ bir nefes elüñ irdi (13) bir kezden yıḳduñ yımırduñ. Benüm ʿizzetüm ḥaḳḳıçun, yidi kez saña yalvardı, ḳabūl ḳılmaduñ.

[191ª] (1) Eger bir kez baña yalvarsa, ᶜöẕrin ḳabūl ḳılurdum, aña saᶜādet rūzi ḳılurdum. Sen, ḫacīl (2) ḳalurduñ. Yā Mūsā, ḥilmi ben Ḳādirden ögrengil. İḥsān eylegil eyüye daḫı, yavuza (3) daḫı kim ḳıyāmet güninde muḥsinlerile bile olasın." Dördünci, oldur kim yā Ebā Bekir, (4) Tañrı ᶜazīz eyledügin sen daḫı ᶜazīz bilesin ve ᶜazīz dutasın. Ṣaḥābeler peyġamberüñ ḥücresine çaḳ ṭolu olınca (5) girdiler, oturdılar. Ṣoñra Cerīr bin ᶜAbdi'llāh, Yemen meliki, daḫı geldi. Oturası yir bulmadı. (6) Ḳapu ḳatında ṭoprak üzerine oturdı. Resūl omuzından mübārek ridāsın indürdi, Cerīre (7) viribidi. Eydür: "Yā Cerīr, şol ridāyı altuña al." Cerīr ridāʾı aldı, gözlerine sürdi, (8) öpdi, başına götürdi yine resūl öñinde ḳodı. Eydür: "Aġırladuñ beni. Hemīşe Tañrınuñ (9) ikrāmı içinde olġıl" Andan resūl eydür: "İy benüm ṣaḥābem, Tañrı aġırladuġı kişiyi siz (10) daḫı aġırlañ." Resūl altında bir nihālī resmine nesne olurıdı. Bir ḥürmetlürek (11) ādemī ḳıyına gelicek altından kendü elile çıḳarurıdı. Ol gelene tekellüf ideridi. (12) Eger almazsa and virürdi. Aldurmayınca ḳomazdı. Bişincisi, inṣāfdan (13) çıḳ[ma]maḳdur. Nūḥ eydür: "İlāhī, ne ḳullıḳ ḳılayın kim ol sen pāẕişāh ḥażretinde

[191ᵇ](1) ḳabūl ola." Tañrı teᶜālā eydür: "Yā Nūḥ, ḳullarum ortasında inṣāf bekleriseñ, beni rāżī (2) eyledüñ." Altıncı, ıṣlāḥ eylemek, müsülmānlar arasında. "Yā Ebā Bekir, ol Tañrı (3) ḥaḳḳıçun kim benüm cānum anuñ ḳudreti elindedür, yüz yıl teṭavvuᶜ oruc ṭutmaḳdan (4) yüz yıl teṭavvuᶜ namāz ḳılmaḳdan iki müsülmān arasında ṣulḥ eylemek yigrekdür." Enes (5) raẓiya'llāhu ᶜanhu eydür: "Bir gün resūl ṣubḥ namazın ḳıldı. Mübārek yüzin ṣaḥābeden yaña (6) dönderdi. Daḫı güldi, dişleri göziginçe. ᶜÖmer eyitdi: "Yā resūla'llāh, atam anam cānı (7) saña ḳurbān olsun. Niçün güldüñ?" Resūl eydür: "Geçen gice gözümden perde (8) götürüldi. Gördüm iki kişi, benüm ümmetümden, Tañrı ḥażretinde dizin çökmişler. Birisi eydür: (9) "İşbu kişi dünyāda baña güç eyledi. Buyur, aldugın girü virsün." Tañrı teᶜālā eydür: "Vir (10) müzdüñi aña." Ol, zār u zār iñler. Eydür: "İlāhī, saña maᶜlūmdur kim hep müzdüm aldılar. (11) Baña nesne ḳomadılar." Ol biri eydür: "Eger müzdi ḳalmadısa yazuḳlarum götürsün." Resūl (12) bu sözi diyicek gözlerinden yaş aḳdı. Zihī ṣarp gün, zihī ulu gün

kim ḳıyāmet günidür! (13) Bī-çāre ādemī muḥtāc olur şuña kim bir kendü gibi girü anuñ yazuġın götüre. Andan Tañrı teʿālā

[192ᵃ] (1) eydür, ol maẓleme isteyene: "Yā ḳulum, yuḳaru baḳ." Baḳar görür yitmiş biñ pāre şehr, bir nūr (2) zencīrden aşılmış. Degme bir şehr, yitmiş dünyāca. Kimi incüden, kimi yāḳūtdan, (3) kimi laʿlden, kimi altundan, kimi gümişden. Eñ yoḳ, yiv yoḳ. İçinde ḥūriler var kim (4) bunlaruñ ḫūblıḳları vaṣfın bir Tañrı bilür. Bu żaʿīf, ḥayrān u vālih ḳalur. Tañrı teʿālā eydür: (5) "İy ḳulum, ne gördüñ?" Kul eydür: "İlāhī, ḳanḳı dilile eydeyin ne gördügüm? İlāhī, ḳanḳı velīnüñdür (6) bu yā ḳanḳı nebīnüñdür?" Tañrı teʿālā eydür: "Ne velīnüñdür ne nebīnüñdür. Kim baña bahāsın virürse (7) anuñdur." Ḳul eydür: "İlāhī, kim yitüribile anuñ bahāsın?" Tañrı teʿālā eydür: "Sen." Ḳul eydür: "Neyile?" (8) İy Ḫuẕā,[186] bende ne[186] var şimdi viresi. Tañrı teʿālā eydür: "Şol daʿvi eyledügüñ kişiyi ʿafv itmekdür, anuñ bahāsı." (9) Ol daḫı eydür: "İlāhī, ʿafv eyledüm." Tañrı eydür: "Ben-daḫı şārları saña bağışladum. Görişüñ, (10) biri biriñüz eline yapışuñ, uçmaġa girüñ murādıla." Resūl ḥażreti ʿaleyhi's-selām eydür: "Tañrı ṣulḥ eyler, (11) siz daḫı ṣulḥda oluñ." Yidinci, beg adlu kişi töhmet yirinden saḳınmaḳ gerek. (12) Yā Ebā Bekr, bir iş işleme kim ḫalḳ anı ḳov sebebin eyleyeler. Senüñ sebebüñden (13) ṭamuya gideler." ʿÖmer raẓiya'llāhu ʿanhu gideridi. Gördi yol üstinde bir er, ʿavratıla

[192ᵇ] (1) söyleşür. Ṭurre ṭartdı. İkisin daḫı dögdi. Bunlar eyitdiler: "Yā emīre'l-müʾminīne, erlü (2) ʿavratluyuz." ʿÖmer eydür: "Evüñüzde söyleşüñ ne söyleşürseñüz. Müsülmānlar sizi (3) görürler, yavuz gümān iltürler. Sizüñ sebebüñüzle yazuġa girürler." Sekizinci, kimseʾi (4) gözetmemek, ʿaybın bilmek ardınca olmamaḳ. Her kim dünyāda ʿayb açmaḳ ardınca (5) olursa, yarın ḳıyāmet güninde Tañrı teʿālā anuñ ʿaybların aça. Anı ḫalḳ içinde (6) rüsvāy eyleye. ʿÖmer raẓiya'llāhu ʿanhu dün içinde Medīne şehrinde gezeridi. (7) Bir evden ırlamaḳ ünin işitdi. Dīvārından atladı indi, gördi bir er bir ʿavrat (8) süci içerler. ʿÖmer eydür: "Yā Tañrı düşmenleri, Tañrıyıla ḳarşu olanı Tañrı örter mi şanduñuz." (9) Ol er eydür: "Yā emīre'l-müʾminīne, sen daḫı Tañrıyıla ḳarşu

olduñ." ʿÖmer eydür: (10) "İy Tañrı düşmeni, nite?" Eydür: "Ben, bir yazuḳ işledüm; sen, üç yazuḳ işledüñ. Tañrı teʿālā (11) Ḳur'ānda buyurur kim: ولاتجسسوا[187] "Kimsenüñ ḥālin bilmek ardınca olmañ." Sen olduñ. (12) İkinci, Tañrı teʿālā buyurur: وليس البر بان تأتوا البيوت من ظهورها[188] (13) "Erlik, cevmerdlik ol degüldür kim evüñ ardından gelesiz. Ḳapudan girüñ" didi.

[193ª] (1) Sen, dīvārdan girdüñ. Üçünci, Tañrı teʿālā buyurur kim: لاتدخلوا بيوتا غير بيوتكم حتى تستأنسوا وتسلموا على اهلها[189] "Kimsenüñ evine destūr-(2)-suz girmeñ. Destūrdan ṣoñra girüñ. Ev ḳavmine selām virüñ." Yā emīre'l-müʾminīn, (3) destūrsuz girdüñ, selām daḫı virmedüñ." ʿÖmer, zārı zārı iñledi. Eydür: "Ne (4) müşkil işe ṣataşdum, sen laʿīn ucından." Hātif āvāz virdi kim: "Ol seni (5) ʿafv ḳılsun, sen anı. Ol işlerden tevbe ḳılsun, sen-daḫı tevbe ḳıl" didi. (6) Ṭoḳuzıncı, iki kişi ḳatuña gelicek elbetde biri ḥaḳludur, biri ḥaḳsuz. Ḥaḳsuzın ḥaḳlu-(7)-sından dileyügör şefāʿat ṭarīḳıla degül, suçlusın suç[s]uzından luṭfıla. (8) Ḥikāye: Berīde adlu, biregünüñ bir ḳaravaşı varıdı. Muġīṣ adlu, biregünüñ (9) bir ḳulı varıdı. Berīdeʾi çelebisi Muġīṣe nikāḥıla ʿavratlıġa virdi. Bir zamāndan (10) ṣoñra Berīdeʾi çelebisi āzād eyledi. Berīde eydür: "Çelebüm, beni sen Muġīṣe gerekise (11) gerekmezise virdi. Şimdi āzād oldum. Saña rāżī degülin." Muġīṣ feryād eyler kim (12) "ben seni ḳomazın." Resūl ḥażretine vardılar. Resūl eydür: "Ḥaḳlu Berīdedür. Gerekise (13) Muġīṣile ṭursun gerekise gitsün." Muġīṣ Berīdeʾi severidi. Resūl sözin

[193ᵇ] (1) işidicek aġladı. Resūl eydür: "Yā Berīde, benüm göñlümiçün girü Muġīṣi ḳabūl eyle." (2) Berīde daḫı eydür: "Buyurursañ, ḳabūl eyleyeyin." Resūl eydür: "İlk buyurduġum buyruġıdı. Şimdi (3) söyledügüm yalvarmaḳdur, şefāʿatdür, ḳabūl eylerseñ." Biregü, biregünüñ oġlın depelemiş (4) Dımışḳda.

---

[186] "Ḫuẕā" ve "ne" kelimeleri satır üstünde kırmızı mürekkeple kayıtlıdır. (ṣaḥḥ kayıtsız.)

[187] "Birbirinizin suçunu araştırmayın." 49-Hucurât sûresi, 12. Müteakip cümle müellif tarafından yapılan çevirisidir.

[188] "Evlere arkalarından girmeniz iyi değildir." 2-Bakara sûresi, 189. Müteakip cümle müellif tarafından yapılan çevirisidir. Çeviride ayetin metinde Arapçası verilmeyen "وائتوا البيوت من ابوابها" "Evlere kapılarından girin" kısmı da yer almaktadır.

[189] "Evinizden başka evlere, izin almadan, seslenip sahiplerine selam vermeden girmeyiniz." 24-Nûr sûresi, 27. Bu ayet sayfanın üst kısmındadır. Çıkıntısı, "teʿālā" kelimesiyle "buyurur" kelimesi arasındadır. Metnin genel akışını göz önünde bulundurarak yukarıdaki yerine yerleştirdik. Krş., 192b/11-12.

ḥūri üşdi kim Saʿd üzerine, (4) çekişmekden ara yirde benüm ridāmı yırtdılar." On bişinci, ölülerinüñ ziyāretine (5) varmaḳ. Sinleye varmaḳda çoḳ iʿtibār ḥāṣıl olur. On altıncısı, kimseʾi (6) ḫor görmemek. Bāşed kim hīç naẓara gelmezlerde gizlü muʿāmeleler ṭāʿatler var (7) ola kim yā Ebā Bekr senden olmaya. Meger kim fāsıḳları, dīniçün bunları, ḫorlamaḳ ṣevābdur. (8) Sen daḫı senden ṣoñra benüm ümmetümden bu on altı nesneyi pīşe eylenürse (9) ben resūli şāẕ ve Tañrıyı ḫoşnūd eylemiş olur." Naṣīḥat: (10) Süfyān-ı Ṣevrī raḥmetu'llāhi ʿaleyh Hārūnu'r-Reşīde eydür: "Bilgil kim Tañrı birdür, Muḥammed (11) anuñ yalavacıdur. Andan ṣoñra ḳıyāmet ḳopınca, ayruḳ peyġamber yoḳ. Bu sözi dilüñ-ile (12) eyit, göñlüñile inananlardan ol. Biş namāzı farīża bil ve cemāʿatile ḳıl. Eger vaḳtinden (13) ḳalursa ḳażā ḳıl. Yıldan yıla māluñuñ zekātın çıḳar, ehline degür. Niyyetile ramażānı[190]

[195ᵃ] (1) saġ olıcaḳ, farīża bilüp ṭut. Ṣayru olıcaḳ, farīża bil. Niyyetüñ olsun kim (2) ṣaġ olursañ ṭutasın. Yalan söyleme. Ġaybet söyleme. Ṭamaʿ eyleme. Tañrı teʿālānuñ (3) ḥudūdın ḳulları üzerine yürit. Süci içene, seksen aġaç ur. Zinā eyleyene, (4) ergenise yüz aġaç ur, evlüyise sengisār itdür. On direm gümiş uġurlayanuñ (5) ilkin ṣaġ elin bileginden kes. Girü uġurlıḳ eylerise, ṣol ayaġın kes. Girü uġurlıḳ (6) eylerise zindānla, tevbe eyleyince daḫı bir elin ve ayaġın kesme. Ādemī öldüreni gör (7) öldürdügi müsülmān-mıdur yoḫsa kāfir er midür yoḫsa ʿavrat, ḫarāc gāvurı (8) mıdur, yoḳsa yaġı? Eger biregü bir müsülmānı ḳılıcıla yā oḳıla öldürse anı-daḫı esir-(9)-gemedin müsāmaḥa eylemedin öldür. Eger öldürmezseñ, ol ḳanı sen eylemiş gibi olursın. (10) Tañrı ḥażretinde yirüñ ṭamu, yüzüñ ḳara olur. Meger kim ölenüñ ḫışımları bağışlayalar (11) yā māla keseler. Eyle olıcaḳ öldürmemek vardur. Eger depelenen ʿavrat veyā ḫarāc (12) virür gāvur veyā ḳul olurısa girü şöyledür. Eger biregüyi ṭaşıla ve aġacıla (13) urup öldürürse veyā depüp veyā yumruḳlayup öldürürise anı anuñ yirine öldürmek

[195ᵇ] (1) yoḳdur. Öldürenüñ ʿāḳilesinden on biñ direm gümiş yā biñ miṣḳāl altun (2) yā yüz deve yā iki yüz sığır yā iki biñ ḳoyun üç yılda almaḳ gerek (3) ve

---

[190] Yz. رَمَضَانِ şeklinde harekelenmiştir.

Daḫı ḳaçdı, Mekkeye vardı. Bu oġlın depelenen zamāndan Mekkeye varur, ḳanlusın (5) bulur. ʿÖmere getürür. ʿÖmer eydür: "Yā yigit, öldürdüñmi?" Yigit eydür: "Öldürdüm, yā emīre'l-miʾminīn." (6) ʿÖmer eydür: "Neyile?" Yigit eydür: "Ḳılıcıla." ʿÖmer, ölen atasına eydür: "İlet bunı daḫı sen öldür. (7) Tañrı buyruġı şöyledür. İllā bilgil kim bu öldügile oġluñ girü dirilmez. Oġluñuñ yiri (8) ḫoş, ḳonşuluġı ḫoş oldugın isteriseñ, bu şuçluyı ʿafv eyle." Ol şaḫṣ eydür: "Yā emīre-(9)-'l-müʾminīn, senüñ şefāʿatüñile bu suçluyı ölümden āzād ḳıldum." Şundaḳ hātif (10) āvāz virdi kim: "Yā ʿÖmer, bunlar bir birile ṣulḥ eyledise, biz daḫı bunlaruñıla ṣulḥ eyledük. (11) İkisine daḫı raḥmet ḳıldum." Onuncı, bunlara selām virmek. Ḳankı beg kim raʿiyyete (12) öñürdi selām vire, ḳıyāmet güninde Tañrı perdeʾi götüre aña güle güle selām (13) ḳıla. On birinci, selām virenüñ selāmın aġzuñıla alasın. Biregüye, "aleyke

[194ᵃ] (1) 's-selām" diriseñ, on ṣevāb dīvānuña yazıla, "ve raḥmeru'llāhi" diriseñ (2) yigirmi ṣevāb dīvānuña yazıla, "ve berekātuhu" diriseñ otuz ṣevāb dīvānuña yazıla. Başıla (3) almaḳda bu ṣevāblardan hīç birisi yoḳdur. On ikincisi, bunlaruñ arasında açuḳ (4) oturmaḳ, ḳaş ḳaraḳ çatup oturmamaḳdur. Tañrı teʿālā eydür: "Yā Mūsā, ben severin açuḳ (5) yüzlüleri. Uçmaḳ ḳoḳusın dünyedeken henüz yıylamaya illā açuḳ begler; uçmaḳ biñ yıllıḳ (6) ḳarşulamaya illā açuḳ yüzlü begleri. Vāṣıḳ dünyādan gitdüginden ulılar anı düşde (7) gördiler. Eyitdiler: "Tañrı senüñile ne ḳıldı?" Eydür: "Baña raḥmet ḳıldı." Eyitdiler: "Ne ʿamelile?" Eyitdi: (8) "Beni ḥażrete iletdiler. Tañrı eyitdi: "Yā Vāṣıḳ, senüñile iş çoġıdı, eger raʿiyyet arasında (9) açuḳluġuñ degülmissedi." On üçüncisi, raʿiyyetüñ ṣayrusın ṣoravarmaḳ. (10) Her beg kim raʿiyyetüñ ṣayrusın ṣoravara, Tañrı teʿālā eydür: "İy ḳulum, degme bir ḳademüñiçün (11) bir şār alduñ uçmaḳda, dünyādan uluraḳ." On dördüncisi, öleninüñ cenāze-(12)-sine varmaḳ. Yitmiş ṣaḥābenüñ ṣalacasın peyġamber kendü götürdi. Saʿd bin (13) Muʿāẕ cenāzesin götürdi. Yürüriken anuñ cenazesinde baş barmaġı üstine

[194ᵇ] (1)yürüridi. Firişte çoḳlıġından ayaġın başaşı yir bulımazdı. Daḫı anı resūl indür-(2)-di. Sinden çıḳduġı vaḳtin egninde ridāsı pāre pāre olup dururdı. Eyitdiler: "Yā resūla-(3)-'llāh, ridāñuz şimdiye degin bütünidi." Resūl eydür: "Şol ḳadar

depelenen ḫışımlarına degürmek gerek. Depeleyen kendü bir ḳul āzād eylemek gerek, (4) müsülmān ḳul. ᶜĀḳilesi her bir kişinüñ şıñarıdur. Baḳḳāluñ yine baḳḳāl, süvārinüñ (5) yine süvāri. Eger biregü biregüyi ṭavşan şanup yā bir cān-aver şanup öldürdise (6) girü diyetdür. Yaᶜnī ḳan bahādur. Ve öldüren, bir ḳul āzād eylese gerek. Eger ḳulı (7) olmazısa āzād eylemege, iki ay oruc dutsa gerek. Biregü uyuriken yuvalandı daḫı (8) biregünüñ üstine düşdi, öldürdi. Yuvalananuñ ᶜākilesinden tamām ḳan bahā (9) ala, issine degüre. Yuvalanan, bir ḳul āzād itsün. Biregü yolda yā ayruḳ kişi (10) mülkinde ḳuyu ḳazardı, biregü geçeriken anuñ içine düşdi, öldi. Ḳuyu ḳazan ᶜāḳilesinden (11) tamām ḳan bahā alġıl, issine degürgil. Ḳuyu ḳazan, ḳul āzād eylemek yoḳdur. Biregü, (12) biregünüñ elin kesdi bileginden. Anuñ daḫı bileginden elin kesesin. Biregü, (13) biregünüñ elin kesdi ḳolından. Yirine elin ḳolından kesmek yoḳdur. Ḳan bahā alġıl,

[196ᵃ] (1) biş biñ direm gümiş yā biş yüz altun yā yüz şıġır yā elli deve yā biñ ḳoyun. (2) Biregü, biregünüñ dişin çıḳardı. Anuñ daḫı dişin çıḳar. Biregü, biregünüñ gözin çıḳardı. (3) Çıḳaranuñ gözin çıḳarma, diyet al. Biregü biregünüñ burnın kesdi, tamām diyet virse (4) gerek ᶜāḳilesi. Dil kesdi tamām diyet, ẕekerin kesdi tamām diyet, kertüginden (5) kesdi tamām diyet, iki elin kesdi tamām diyet, iki dudaġın kesdi tamām diyet, (6) iki ayaġın kesdi tamām diyet, iki ḳulaġın kesdi tamām diyet, iki ḫāyesin kesdi (7) tamām diyet lāzım olur. Her ᶜuẓvuñ ikisin gidermede tamām diyetdür. (8) Birisin gidericek, yaru diyet lāzım olur. Bir barmaḳ kesmede, ḳan bahānuñ (9) ondası lāzım olur. Yaᶜnī on biñ direm gümiş tamām diyet olıcaḳ, ondası (10) biñ direm gümiş olur. On barmaḳda on biñ direm olıcaḳ, birde biñ olur. (11) Yā her on. Barmaḳ var üç bendlü; barmaḳ var iki bendlü. Biregü, üç bendlü (12) barmaġuñ bir bendin giderse, üç yüz otuz üç direm gümiş daḫı (13) bir diremüñ üç ülüde birisin virse gerek. Eger iki bendlüden birisin kesse

[196ᵇ] (1) biş yüz direm gümiş virse gerek. Degme bir diş diyeti, biş devedür. Er elin, (2) ᶜavrat eliçün kesmek yoḳdur. Āzād elin, ḳulıçun kesmek yoḳdur. ᶜAvrat (3) ḳan bahāsı, er ḳan bahāsınuñ yarusıncadur, ḳul ḳan bahāsı ḳıymetidür. (4)

Ḫarāc viren gāvuruñ ḳan bahāsı, müsülmān gibidür. Andan ʿömrüñi geçürme (5) illā Tañrı ḳullıġında. Sözüñ az olsun, fikrüñ çoḳ olsun. Dünyede (6) ʿālimlerden sevgülü nesne olmasun göñlüñde. Cehd eyle kim ʿālimlerüñ (7) senden ḫoşnūd olalar. Ḫazīneñde bunlaruñ ḥaḳları vardur. Anı bunlara degürgil. (8) Yā emīre'l-müʾminīn, her kim bir ʿālimi sevindürdi, bellü bayıḳ Muḥammed-i Muṣṭafāyı (9) sevindürdi. Her kim Muṣṭafāyı sevindürdi, uçmaḳ anuñ maḳāmı dīẕār anuñ (10) ḫilʿati. Yā emīre'l-müʾminīne, raʿiyyetüñ ḳocaların ata, ḳarıların ana bil. Yigit-(11)-lerin ḳarındaş bil. Yigit ʿavratların ḳız ḳarındaş bil. Eṭfālın, oġlancuḳların (12) kendü oġlancuḳlaruñ bil. Kendü atañıla nice deprenürseñ, ḳocacuḳlarıla eyle depren. (13) Kendü ḳarındaşcuḳlaruñıla nice deprenürseñ, yigitlerile şöyle depren. Kendü ḳız ḳarındaş-

[197ᵃ] (1)-laruñıla nice deprenürseñ, genç[191] kişi ʿavratlarıla şöyle depren meger kim kābin ḳıyasın (2) yā ṣatun alasın, milküñ ola. Bunlaruñ köprilerin, kāruvān-sarāyların, mescid-(3)-lerin kendü evüñ ʿimāretinden ilerü yapasın. Yoḳsulına ḫayr eyleyesin. Baylarına (4) iminlik bağışlayasın. Ṣāliḥlerden duʿā isteyesin. İşbu dünyāya iʿtimād (5) ḳılmayasın. Kendüzüñi bir ḳonuḳ gibi, yatsu irişdi dünlerüñ girü gider, bilesin. ʿÖmrüñi (6) üç ülü eylegil, dilerseñ yaşuñ uzun ola. Bir ülüsin nefsüñ diñlenmege (7) ve rāḥat bulmaġa ṣarf eylegil. İkinci ülüsin ḫāṣ ʿulemā ṣoḥbetinde (8) geçürgil. Bilmedügüñ bunlardan bilgil. Āḫiret yoldaşları bunlardur. Zinhār, bunlar-(9)-suz olmaġıl. Yoḳsa göñlüñ ölür ayruḳ daḫı dirilmez. Andan girü Tañrı (10) ḳulluġı cāşnīsin yavu ḳılursın, ṭāʿatler saña müsaḫḫar gibi görinür. Daḫı bir ülü-(11)-sin yoḳsullar ve dünyā ḳavmi işlerin bitürmekde ṣarf eylegil. İki dürlü (12) çeri çerilengil. Muṣṭafā mālından ḫazīne ḳoyup benlenüp ṭurursın. Ol (13) iki çeriyi ḫoş ṭutġıl. Bir duʿā çerisi, bir silāḥ çerisi. Silāḥ çerisin

[197ᵇ] (1) ḫoş ṭutġıl, saña dünyālik ḥāṣıl ḳılıvirsünler. Duʿā çerisin ḫoş ṭutġıl, saña (2) āḫiret pāẕişāhlıġın alıvirsünler." Hārūnu'r-Reşīd oġlına ölüm vaḳtinde eydür: "Yā Me'mūn, (3) zinhār, Süfyān ögüdin key ġanīmet görgil. Ben anı ṭutdum yüz seksen yaş ʿömri (4) devletile geçürdüm. Ne çeriyile uġraşdumısa sıdum,

ne ḳalʿaya yöneldümise (5) aldum. Uş dünyāyı esenledüm, āḫirete yöneldüm. Girü ümīẕüm añadur. Zīnhār, (6) zinhār u zīnhār dünyāya aldanma. Ol ögütden ayaḳ ṭaşra başma kim saʿādet bulasın." (7) Ve's-selām. Tamām oldı TUḤFE kitābınuñ taşnīfi. Bu kitāb şunuñ gibi kitābdur kim (8) eger gevheri şu eyleyüp uçmaḳ altunın mürekkeb, ḥūriler alınların kāġıd eyleyüp gök muḳarrebleri (9) ol ḥūriler alınlarında yazarlarısa degir. Zīrā dükeli Ḳur'ān sırrıdur. Yüz biñ ʿālim kim her birisi (10) muḥaḳḳiḳ ola dirilüp arḳalaşurlarsa iki laṭīfesin bir araya getürimeyeler. Ben żaʿīfe (11) daḫı bu fenden müyesser oldı. Daḫı bir medḥi oldur kim Türkicedür, luġazı yoḳ, müşkili yoḳ. (12) Şu gibi aḳar, cānlar ḳandurur, tenleri arı ḳılur. Anuñ ʿizzeti ḥaḳḳıçun kim bu leṭāyifi (13) rūzi ḳıldı, eger degme bir varaḳıçun biñ mışri virselerdi ben żaʿīf bunuñ bir laṭīfe[sin]

[198ª] (1) yazmaḳı revā görmezidüm. İllā Ḥaḳ teʿālā ol ḫuẕāvendigārum maḥabbetin şöyle (2) berkitmişdür bu żaʿīf duʿācınuñ göñlinde kim eger cān iltimās daḫı (3) eylerlerise raġbetile īṯār eyleyeyidüm. Temmet

(4) والله المستعان وعليه التكلان

(5) والحمد لله اولا واخرا باطنا

(6) وظاهرا

(7) كتبه العبد الضعيف المحتاج الى رحمة

(8) ربه اللطيف الياس بن رسول عفى عنهما

(9) تحريرا فى اواسط اول الجمادين

(10) *فى يوم الجمعة من شهور سنه تسع وتسعين وثمانماة

---

[191] Yz. "genci"

* Va'llāhu'l-Müsteʿānu ve ʿaleyhi't-tüklān (5) ve'l-ḥamdu li'llāhi evvelen ve āḫiren bāṭinen (6) ve ẓāhiren. (7) Ketebehu el-ʿabdu'ż-żaʿīf el-muḥtāc ilā raḥmeti (8) rabbihi'l-Laṭīf İlyās bin Resūl ʿufiye ʿanhumā. (9) taḥriren fī evāsiti eveli'l-cemāzeyni (10) fī yevmi'l-cumʿati min şuhūri sene tisʿa ve tisʿīn ve semāni-mie.

Allah, Müste'ân (darda ve zorda kalanın baş vurduğu, yardım dilediği kudret; kendisinden yardım ve destek istenen)'dır, tevekkül onadır. Evvelde âhirde (başlangıçta ve sonuçta, içten ve açıktan yapılan bütün) hamdler/övgüler Allah'adır. Lâtif (gözle görülmeyen; lütfu ve bağışı çok olan) Rabbinin rahmetine muhtaç, zayıf kul **İlyas bin Resul** -ikisinin de (günahları) affolunsun- yazdı. **899 (1494)** yılının aylarından iki cemazın ilkinin (cemaziye'l-evvel) ortalarında Cuma günü yazıldı.

NOTLAR

87b/1 *dīẕārıla, var, mezīd ḳıl-* Bu yapı metnimizde toplam üç yerde geçmektedir:

1. Tañrı teʿālā müʾmini yaratdı bir ḳaṭre murdār sudan, bunca yıl faẕlıla bisledi. Ol, niʿmetler yiyüṭururken Tañrıya ʿāṣī olur. Şol, dükeli suçın görür, örter. Daḫı buyurur kim: "İy ḳulum, ṭap olsa ola mı daḫı uşanmaduñ mı daḫı üşenesi olmaduñ mı daḫı barışıḳ eylemege heves olmaduñ mı? Sen beni ağırla, ben seni. Senüñ ağırladuġuñ yavuz işüñe peşmān olmaḳ olsun. Ben seni ağırladuġum şol olsun kim günāhuñı yüzüñe getürmeyem, azuñı çoḳa dutam, uçmaġı saña yurt ḳılam, *dīẕārıla, var, mezīd ḳıl*am." (87a/7-87b/2).
2. Şeyḫü'l-meşāyiḫ eydür: "Yā İbrahīm, şol Kerīm kim bir kez lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenleri deñizde ġarḳ olmaḳdan ṣaḳlar, ġaybdan rızḳ viribir, anları bir taḫta üzerinde bekler, ḳırḳ elli yıl anuñ dergāhında tesbīḥ ve tehlīl eyleyenleri maḥrūm ve bī-çāre mi ḳoya." Ḥāşā. Belkim dürlü ʿināyetleri bunlara niṣār ve saçu ḳıla. Uçmaḳı bunlara maḳām ḳılıvire. *Dīẕārıla, var, mezīd ḳıl*a. (120a/5-10).
3. Bir dünyā begcügezi baḳadururken biregü çuḳal geyse, ol begüñ düşmenine yüze yüz urışsa, ol beg aña etmek virür, ṭonlıḳ. Mecāzī yalan keremlüler şöyle idicek pāẕişāhlar pāẕişāhı ḥaḳīḳī keremile şeyṭānıla urışanlara uçmaḳ etmegin virmeye mi, d*īẕārıla, var, mezīd ḳıl*maya mı faẕlıyıla? (146a/4-6).

Her üç yapıda da "var" kelimesini bir ara söz olarak değerlendirdik. *Menâkıbu'l-Kudsiyye*'de de benzer bir yapı buşunmaktadır:

> Oş bu ādāb u oş bu erkānlar
> Māl nedür ten nedür degir cānlar
>
> Var mezīd olsun oş bu ḥāl u reviş
> Yoḳdur altmış ṣalālularda bu iş (1127-1128).

Konu hakkında bkz. Tarihî Metin Çalışmalarında Usul, Menâkıbu'l-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme, Deniz Kitabevi, İst., 2000, s., 33.

98b/11 Aṣḥābü'l-Kehf ḳavmiyiçün Ḥaḳ teʿālā Ḳur'ānda buyurur kim: "Birinceler eydürler, bunlar üçdür dördüncileri itleridür." Birinceler eydürler, "bunlar bişdür altıncıları itleridür." Birinceler eydürler, "bunlar yididür sekizincileri itleridür." 98b/11-13

Bkz., Kur'ân-ı Kerîm, 18-Kehf sûresi, 22.

100a/1 ***hebāʾ-ı menṯūr*** "hebāʾen menṯūra" bkz. Kur'ân-ı Kerîm, 25-Furkân sûresi, 23.

104a/2 ***yüñül*** Yz. يڭل Krş. "ve nefesleri yiyni olıcaḳ..." (104a/6).

dünyā içinde nefeslerin yüñül ḳılıvirdi ve ayaḳların aġır ḳılıvirdi. (104a/2-3)

Ol ʿālemde... ayaġı yiyni ola ve nefesi aġır. (104a/8-9)

106b/10 ***yir yüzi*** Yz. "Eger artuḳ alurısañ *yir yüzini* gün ṭoġusından batusına degin hep ḳapḳara yaḳılur." Cümle bu şekliyle bozuktur. İki şekilde düzeltilebilir:

1. Eger artuḳ alurısañ *yir yüzi* gün ṭoġusından batusına degin hep ḳapḳara yaḳılur.

2. Eger artuḳ alurısañ *yir yüzini* gün ṭoġusından batusına degin hep ḳapḳara yaḳar.

İlkini metinde uyguladık.

107a/12 ***benlen-*** TarS.'de buradaki veri için *"benlik taslamak, böbürlenmek"* anlamı verilmiştir. DerS.'de *"benlen-"* için Denizli'den derlenmiş *"bir şeye sahip çıkmak"* anlamı da yer alır. (*DerS.*, II/629).

Muṣṭafā mālından ḫazīne ḳoyup benlenüp ṭurursın. 197a/12

108b/3 ***bağışla-*** Bu kelimenin üzerinden noktalarla sayfa kenarındaki "vir" kelimesi işaret edilmiştir. Metinde her hangi bir eksiklik yoktur. Yazı, bu iki kelimeyi birleştirip "bağışlayıvir-" şeklinde okunamıza imkân vermiyor. Bu iki kelime, peş peşe sıralanıp "īmānuñı bana bağışla, vir" cümlesinin yüklemi olarak düşünülebilirse de elimizdeki metinde çokça kullanılan "bağışla-" ve "vir-" fiilleriyle, benzer bir yapı kurulmamıştır. Sayfa kenarındaki vir- fiilini bağışla- fiilinin buradaki anlamı olarak yorumluyoruz. krş. 125b/13 egri; 125b/6 ḥallaḳ

109a/12 "İlāhī, kendüzüm mi aġlayayın yoḳsa resūlü[m]-mi!"

krş. Seni-mi aġlayayın yoḫsa senden ḥelāllıḳ dilemedügüm mi aġlayayın! 157b/2

110b/1 *ḫurmalıġıla* Rābiʿanuñ dünyālik maʿnisinde bir eski ʿabā çārı varıdı. Otuz yirde *ḫurmalıġıla* anı yamayup ṭururdı"

Bu kelimenin yerinde Üniversite nüshasında (İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili Seminer Kitaplığı. 3784/2) *"ḫurma yapraġıla"* (42a/8) kelimeleri yer almaktadır. (<Sakine Yıldız, 1972).

110b/4 ***İşbu çārısa cehān fütūḥdur.*** Tezimizin giriş bölümünde metnimizde yer alan latifelerin bir çoğunun TevŞ. adlı yazmada yer aldığını belirtmiş ve bir karşılaştırma yapmıştık. Bu cümle TevŞ.'de şu şekilde yer alır: *"Ḥāliyā ḫaylī niʿmetdür bu çār-ı* دلغی *daḫı."* (TevŞ., 33b/5).

111a/2 ***İy [... Tanĝrı]*** İlaveyi, önceki satırla karşılaştıralım:

İy ʿaybluları ʿaybıla ḳabūl ḳılan Tanĝrı, (111a/1)

İy [.... Tanĝrı], (111a/2)

114b/13 Burdan itibaren Mansur bin Ammar için "Ammâr" (babasının adı) kullanılmıştır. "ibn Ammar" değil.

"*Yā Manṣūr* ilk nefsüñi ögütle. Eger nefsüñe senüñ ögüdüñ ḳoyarısa ayruḳlara daḫı ögüt vir. Yoḫsa kendüzine ḳoyurmaduġuñ ögüdi ayruḳlara virme." ʿ*Ammār* tevbe ḳıldı kim 114b/11-13

125b/6 ***ḫallaḳ*** Yazmada, "ḫalaḳ" okunacak şekilde harekelenmiştir. Bu kelimeye karşılık olarak, aynı sayfada 9. ve 13. satırlarda "egri" kelimesi kullanılmıştır. Bu durumda, "ḫallaḳ ol- = egri ol-." krş. 108b/13 bağışla-; 125b/13 egri

125b/13 ***egri*** Bu kelimeye karşılık olarak sayfa kenarında "ḫallaḳ" kelimesi "ṣaḥḥ" kayıtsız yer almaktadır.

krş. 108b/13 bağışla-; 125b/6 ḫallaḳ

138b/5 ***kimesneyi*** Levḥ ḳalem, uçmaḳ ṭamu, gökler yirler, ṭaġlar deñizler, firişteler, yüz biñ yigirmi dört biñ peyġamberler dükeli ḳaçdılar. *Kimesneyi* emāneti ḳabūl ḳılmadı.

Metnimizde bir kez geçen"*kimesneyi*" kelimesini bağlamı ve TarS.'de *"hiç biri"* anlamıyla yeralan "kimsesi" (*TarS.*, IV/2573) kelimesini de göz önünde bulundurarak *"hiç kimse, hiç biri"* anlamında düşündük.

145b/9 "Bir baḳayın, *varayın göreyin* bu mescidde ne var." *"varayın göreyin"* satır üstünde sahh kayıtlı.

147a/6 ***hebāʾ-ı menṯūr*** bkz. 100a/1

149a/7 ***ḳaṭrān gönlek*** boynına zencīrden ve *ḳaṭrān gönlek*den ḳurtılup emin olmaḳlıḳ... Bkz. 19-İbrahim sûresi, 50: "Gömlekleri katrandandır."

149b/11 "Niçün bir *işledügin* üçile daḫı bir *işledügi* ikile ʿavf olur?" Bkz. s., 104-106. (1.3.2.3. İyelik Ekleri/ 3. teklik şahıs)

151b/11 ***fezaʿ ʿālemi*** Konu hakkında bkz. Kur'ân-ı Kerîm, 27- Neml sûresi, 87.

"Sûr'a üflendiği gün göklerde ve yerde bulunan kimseler, hep ***korku içinde kalır*** (=fe-feziʿa) Yalnız Allah'ın diledikleri (korkmazlar). Hepsi boyun bükerek O'na yönelirler."

152a/4 ***ḳıymasa-da kim*** Kimsene *ḳıymasa-da* kim ol ḥücceti görmek dileyedi resūlden. Bir gün ʿAlī, peyġamber ardınca ṭavāf iderdi. Gördi resūli degme bir uġraduḳca Ḥacerü'l-Esvedi oḫşardı. 152a/4-6.

Acaba, "ḳıymasa-da" istinsah hatası olarak "ḳıymazıdı" yerine mi metne girdi (?).

153b/3 ***cüṣū ʿālemi*** Konu hakkında bkz. Kur'ân-ı Kerîm, 19/68, 72; 45/28.

"O gün her ümmeti *diz çökmüş* (cāṣiyeten) görürsün. Her ümmet kendi kitabına çağrılır, onlara, "Bugün yaptıklarınızla cezalandırılacaksınız!" denilir." 45-Casiye, 28.

"Rabb'ine and olsun ki, onları ve şeytanları mutlaka toplayacağız, sonra onları *diz çökmüş vaziyette* (=ciṣiyyen) cehennemin çevresinde bulunduracağız." (19-Meryem sûresi, 68).

"Sonra (günahtan) korunanları kurtarırız ve zalimleri öyle *diz üstü çökmüş olarak* (=ciṣiyyen) bırakırız." (19-Meryem sûresi, 72).

159b/5 Kelām içinde Daḫı bu mesʾeleʾi tamām baḥṣ eyleyüp durur *Kelām* içinde ve ḥikmet ʿilminde.

Bkz. 37-Saffât sûresi, 100-110: "Rabbim, bana barış ve iyilik sevenlerden birini lütfet./ Bunun üzerine biz İbrahim'e yumuşak huylu bir oğlan müjdeledik./ Çocuk onunla birlikte konuşacak yaşa gelince, İbrahim dedi: "Yavrucuğum, uykuda/düşte görüyorum ki ben seni boğazlıyorum. Bak bakalım, sen ne görürsün/sen ne dersin?" "Babacığım, dedi, emrolunduğun şeyi yap! Allah dilerse beni sabredenlerden bulacaksın."/ Böylece ikisi de teslim olup İbrahim onu şakağı üzerine yatırınca,/ biz şöyle seslendik: "Ey İbrahim!"/ sen rüyayı gerçekleştirdin. İşte biz, güzel düşünüp güzel davrananları böyle ödüllendiririz."/ Bu, hiç kuşkusuz apaçık imtihanın ta kendisiydi."/ Ve ona fidye olarak büyük bir kurbanlık verdik./ Sonra gelenler içinde onu hatırlatan bir şey bıraktık./Selam olsun İbrahim'e."

160b/9-12 ***[di], [saña kābin ḳılayın]*** "İy müʾmin, aḫşam namazın ḳıl. Bir rekʿatı berekātında yitmiş biñ ḥūrı kim birisi ol yitmiş biñden, bir yaluñuz kez dünyāya baḳsadı, ay nūrı, güneş nūrı anuñ ḳatında ḳarañulıḳ gibi görinedi; eger bir kez yidi deñize tükürürise ol yidi deñizüñ ṣuyı şekker cülābından ṭatlurak görine[di], **[saña kābin ḳılayın]**

Yukarıdaki cümle, cümle, *yan cümlecik*lerle uzatılmış, **ana cümle**nin yargısını tamamlanmamıştır:

Bir rekʿatı berekātında yitmiş biñ ḥūrı
kim birisi ol yitmiş biñden,
bir yaluñuz kez dünyeye baḳsadı, ay nūrı, güneş nūrı anuñ ḳatında ḳarañulıḳ gibi görinedi,
eger bir kez yidi deñize tükürürise, ol yidi deñizüñ ṣuyı şekker cülābından ṭatlurak görine[di]
[saña kābin ḳılayın].

167a/13 ***encümeraḳ*** Yz. (انجمرق)

Getürüñ maluñuzdan ödünç virüñ baña diyicek, bilürler kim ṭamudan nefsleri āzād olmışdur. Ol māluñ ʿivażı bunlara degesidür. Eger baḫşiş virüñ baña dirsem *gönülleri encümeraḳ ol*adı. Anuñçun-kim baḫşiş ʿivażsuz daḫı olur. İllā ödünç elbette girü virmelüdür." 167a/10-167b/1

Bu kelime manzum Süheylü Nev-bahār'da da geçmektedir:

Ben düşdügüm ġarīblıġa anuñ içün idi
Maġbūn olup gider isem olmaya *incüme* (1627)

Ḳıyās itdüm olmaz idi *encüme*
Ki lafẓen-be-lafẓ eyledüm tercüme (5615)
(Cem Dilçin, Süheyl ü Nev-bahâr, Ank., 1991).

Semih Tezcan, ikinci beyitteki (5615) "encüme" kelimesinin üstün ile yazıldığını (انجُمَه) belirtir ve bu yazılışın bir istinsah hatası olduğunu kaydeder. (Süheylü Nev-bahâr üzerine Notlar, Simurg Yay., Ank., 1994, s., 57).

Metnimizde bir kez geçen bu kelimenin ilk ünlüsü üstün iledir. İkinci ünlüsü yukarıdaki her iki örnekte ötre ("ü") ile iken metnimizde üstün iledir. Kelime için verilen "kırgınlık, incime" (Tezcan, age., s., 57). anlamı metnimizdeki kullanımına da uyuyor.

194b/8 "Sen daḫı senden ṣoñra benüm ümmetümden bu on altı nesneyi pīşe eylenürse ben resūli şāẕ ve Tañrıyı ḫoşnūd eylemiş olur."

Bu cümlede özne-yüklem uyumsuzluğu var. "sen" yerine "kim" düşünülürse cümle nispeten düzelir.

196a/11 ***"yā her on"*** Cümle eksik kalmış olmalı?

197b/13 ***mışri*** Anuñ ʿizzeti ḥaḳḳıçun kim bu leṭāyifi rūzi ḳıldı, eger degme bir varaḳıçun biñ *mışri* virselerdi ben żaʿīf bunuñ bir laṭīfe[sin] yazmaḳı revā görmezidüm. 197b/12-198a/1.

Bu kelime yazarımızın diğer bir eseri olan Letâyifü'l-Kudsiyye'de de geçer:

Ebū Cehl eydür her kim kārıvāndan ilerü güneş ṭoġduġın muştularsa biñ Mıṣrī ḳızıl anuñdur... ʿOs̱mān (rażiyallāhu ʿanh) eytdi her kim güneşle kārıvān ḫaberin ḳoşavirürse biñ ḳızıl anuñdur... (120b/12-14).

Ebū Cehl gözcüsi eydür uş güneş ṭoġdı ʿOs̱mān gözcüsi eydür kāruvān irişdi bir aḳ develü öñlerince ʿOs̱mān biñ ḳızıl Mıṣrī muştuluġ virdi muştucıya (121a/2-4). (Recap Karaatlı, Letā'ifü'l-Kudsiyye, -Yayımlanmamış doktora tezi- Erzurum, 1999, s., 208).

Yazarın her iki eserinde geçen bu ibarenin bir *para birimi* anlamında kullanıldığı anlaşılıyor. Kelime, Karaatlı'da (s., 573) "bir tür Mısır parası" olarak tanımlanmıştır. Mehmet Zeki Pakalın'ın Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü'nde yer alan "Mısır kesesi" maddesindeki bilgiyi aktarıyorum:

"Altı yüz kuruş itibarî kıymeti olan para ölçüsü yerinde kullanılır bir tâbirdir. Vesikalarda "Kise-i Mısrî" suretinde de geçer... Mısır kesesi yalnız Mısır'da kullanılırdı." (Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, II/529, ayrıca aynı eser, II/248).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GRAMATİKAL DİZİN

A

ᶜabā (<Ar. ᶜabā'<Yun. ḳapa): 1. Yünden yapılmış kaba kumaş.
ᶜa. (bir eski ᶜa. çārı) 110b/1
2. Kaba kumaştan yapılmış yakasız ve uzun üstlük, hırka.
ᶜa.+yı (bu ᶜa.) 109a/10
ᶜa.+sın 184a/9

abbaḳ: Bembeyaz.
a. nūrlu 146a/12

ābdest (Far.): Abdest.
ā. 123b/1; 124a/3; 127b/1
ā. berekātında 131a/10
ā. içinde 148b/12
ā. sırrın 132b/5
ā. sırrın ve ḥükmin 123b/2
ā. suyın 131b/5
ā.+ile (bir yaluñuz ā.) 110a/2
ā.+i (ykl.) 126a/5, 6, 8; 126b/1(2), 3, 4 ; 131a/4; 132b/4
ā.+i ve teyemmümi 126a/10, 12
ā.+e 123b/1; 124b/5
ā.+de 131a/6; 131b/10
ā.+üñ ṣuyıla 131b/7
ā.+i 125b/2, 10, 11; 126b/10, 11; 127a/12, 13
ā.+i ṣuyın 131b/8
ā.+i (ābdest alanlaruñ ā. ṣuyından) 114a/3
ā.+i (biregünüñ ā.) 127b/8
ā.+i (ḳalan ā.) 127b/9
ā. al- 114a/2; 123b/9, 11, 13; 124a/1, 6, 10, 13; 124b/2, 7; 125b/1, 9; 126b/8(Yz. ابْدَسْتَرْ), 12; 127a/1, 3, 11; 145a/2
ā.+e otur- "abdest almak" 125b/1

ᶜābid (Ar.): İbadet eden, ibadetle uğraşan.
ᶜā. (Muḥammed ümmetinüñ biñ ᶜā. dervişi) 145b/3
ᶜā.+üñ ᶜömri 142a/4
ᶜā.+i (namāz ḳılur ᶜa.) 145b/13
ᶜā.+den (ol biñ ᶜā.) 145b/5

ac: Tok olmayan, aç.
a.+lar 170b/8
a.+dur (ḳarnı daḫı a.) 170b/6
ḳarnı ac "acıkmış, tok olmayan" 170b/6

ᶜacāyib (<Ar. ᶜacā'ib): Çok tuhaf şey, anlaşılmaz, hayrete düşürücü.
ᶜa. 161a/6
ᶜa.+inde (ol naḳş ᶜa.) 179b/6

ᶜaceb (Ar.): 1. Acaba.
ᶜa. bī-çāre ᶜāṣīnüñ ḥāli nite ola 180a/7
ᶜa. bitüm saġuma mı gele yoḳsa ṣoluma mı? 153b/5
ᶜa. bu fikr bāña Raḥmāndan-mıdur yoḫsa şeyṭāndan? 114b/10
2. Hayret, gariplik, şaşılacak şey.
ᶜa. (hīç ᶜa. degül) 95a/11; 107b/9; 159b/8

ᶜacebā (Ar.): Acaba.
ᶜa. 157b/1; 188b/3

acı: Acı, dert, elem, keder.
a.+sı (ol gördügi ᶜaẕāb a.) 147a/3
a.+sından (āh ölüm a.) 90a/1
a.+ya ḳoy- "ıstıraba sokmak, zahmet vermek" 155b/12

acı-: Acımak, üzülmek.
a.-dı (cānı a.) 155b/4
cānı acı- "üzüntü duymak, acımak, üzülmek" 155b/4

acıḳ, -ġı: Acı, dert, ıstırap.
a.+ı (cān a.) 108a/7; 161b/6
a.+ın (cān a.) 146b/13
a.+ında (cān a.) 157b/8

acıḳ-: Acıkmak.
a.-madın 121a/10

ᶜāciz (Ar.): Zayıf, güçsüz.
ᶜā.+üñ (benüm bigi ᶜā. ...dilegi) 118a/2
ᶜā.+ven (żaᶜīfven hem ᶜā.) 115b/10
ᶜā.+sin (şöyle ᶜā.) 190b/8
ᶜā.+lerdür 164a/6, 7
ᶜa. eyle- "acze düşürmek, zayıflatmak" 88a/13
ᶜa. ḳal- "acze düşmek bir şey yapamamak, beceremek" 147a/5

ᶜācizlıḳ (Ar.+T.): Acizlik, aciz olma.
ᶜa.+dan 167a/1

aclıḳ, -ġı: Açlık.
a. 152b/13
a.+ın 153a/1

aç-: 1. Açmak, kapalı olan bir şeyi açık hâle getirmek.
a.-! 115b/12
a.-a 147a/1
a.-sa 111a/13
a.-dı 109a/6; 115b/13; 118b/11; 137a/2; 155b/2; 157a/8
a.-an 88a/10

a.-duġı sāʿat 152a/11
a.-ıvir- 153b/1; 181b/6
2. Açığa vurmak, ortaya koymak.
a.-a (anuñ ʿaybların a.) 192b/5
a.-maḳ (ʿayb a. ardınca ol-) 192b/4
ʿayb aç- " birinin aybını ortaya koymak, kusurunu gizlememek" 192b/4, 5
açıl-: 1. Açılmak, açık hâle gelmek.
a.-dı 134b/7
a.-maz (iy gözi a. ḳutsuz) 110b/10
gözi açılma- 110b/10
2. Yarılmak.
a.-dı 190a/12
açuḳ: 1. Açık, kapalı olmayan.
a. 110b/7, 9
a. (bir a. giñ yol) 153b/10
a. olma- 125a/7
a. ṭut- "aralıklı turmak" 126a/2
2.*mec.* Güler (yüzlü), şen.
a. begler 194a/5
a. (yavlaḳ a. yavlaḳ şāẕ) 104b/2
a. yüzlü "güler yüzlü, neşeli"
a. yüzlü begleri 194a/6
a. yüzlüleri 194a/4
a. otur- "mecliste, sohbette güleryüzlü olmak, neşeli bulunmak" 194a/3
açuḳluḳ, -ġı: *mec.* Güler yüzlülük.
a.+uñ degülmissedi 194a/9
ad: Ad, isim.
a. (ol a. berekātında) 107b/3
a.+ı (ol a.) 107a/13
a.+ı (ol a. daḫı) 84a/6, 11
a.+um 83a/9
a.+um (benüm a.) 102a/7;117a/6(2),7,8
a.+um (kendü a.) 83a/8
a.+um (ṣıfatum a.) 134b/3
a.+umı 117a/5
a.+umıla 134b/4
a.+umsuz (benüm a.) 117a/5, 10
a.+uñ (senüñ dek bir a.) 136a/5
a.+ı 123b/8, 10; 137a/7
a.+ı (anuñ a.) 85a/13
a.+ı (bişinci ʿāleminüñ a.) 151b/10
a.+ı (dördünci ʿāleminüñ a.) 151b/10
a.+ı (ikinci ʿāleminüñ a.) 151b/9
a.+ı (ilk ʿāleminüñ a.) 151b/8
a.+ı (kendünüñ bir a.) 83b/11
a.+ı (resūl a. berekātında) 112a/12
a.+ı (Tañgrınuñ a.) 107b/2
a.+ı (Tañgrı teʿālānuñ bir a. daḫı) 83b/13; 84a/3, 7, 10, 13; 84b/2, 6
a.+ı (üçünci ʿāleminüñ a.) 151b/9
a.+ın 84b/1, 3, 7, 10
a.+ın (fezaʿ a.) 154a/1
a.+ın (kendü a.) 83b/8; 84b/10
a.+ın (ol a. daḫı) 84b/1, 3, 7
a.+ın (Tañgrı a.) 107b/6; 125a/3
a.+ın (Ḳurʾān peyġāmber a.) 125a/4
a+ına (Muṣṭafā a.) 112b/4
a.+umuz 83b/9; 134b/6
a.+ların (kendü ʿaẓīm a.) 83b/10
a. ḳo- "ad vermek, adlandırmak" krş. ad ḳoy-
a.+ın namāz ḳodum 144b/6
a. ḳoy- bkz. ad ḳo-
a.+ın namāz ḳoyayın 143b/9
a. vir- "ad koymak, adlandırmak"
kendü adumuz nite virelüm 83b/9
kendü adın aña virmez 83b/8
ad-: Adım atmak.
a.-up 91b/8; 149a/10
ʿaded (Ar.): Sayı.
ʿa.+i (namāz rekʿatları ʿa.) 150a/4
ādem (Ar.): İnsan, kişi, şahıs.
ā. 188a/4
ā. oġlanları "insanoğulları, insanlar" 180b/4, 5
ā.+i 169b/7
ā. öldür- "adam öldürmek" 176a/11
ā.+i ḥaḳsuz yirde öldür- 185a/4
ādemi (<Ar. ādemī): Adam, insan.krş. ādemī
ā.+yi (sekiz yüz biñ ā.) 190b/5
ā.+ye 122a/9; 148b/8, 10
ādemī (Ar.): Adam, insan. krş. ādemi
ā. 104b/9; 131a/5; 146b/4; 149a/12; 151b/7; 179b/2; 181a/5
ā. sevdügi 164a/3
ā. ve cān-aver 168b/13
ā. (bī-çāre ā.) 191b/13
ā. (bir ā.) 187a/7
ā. (bir ḥürmetlürek ā.) 191a/11
ā. (bunca ā.) 178b/12
ā. (bunca yüz biñ ā.) 97a/2
ā. (firişte ve dīv ve perī ve ā.) 103b/12
ā. (niçe ā. ve cān-averler) 96b/2
ā. (sekiz yüz biñ ā.) 190b/9
ā. (şol żaʿīf mizāclu ā.) 188b/9
ā.+nüñ ṭāʿatin 136a/7
ā.+nüñ (yüz biñ ā. arasına) 160a/4
ā.+den (ʿarşdan... ā. aġırırak) 104b/1
ā.+ler 135a/4
ā.+ler (iy ā. taʿẓiminden münezzeh Tañgrı) 135a/3
ā.+ler (dükeli ā. ...) 123a/1
ā.+lere 104b/8; 135a/2
ā.+lere (dükeli ā.) 179b/1

ā.+lerden 138a/12
ā.+lerdür 183a/1
ā.+sin (yaradılmış ā.) 97b/9
ā. öldür- "adam öldürmek" 195a/6
ʿādet (Ar.): Adet, usul, gelenek, alışkanlık.
ʿā. 140b/6
ʿā.+e (defʿ-i ʿā.) 159b/4
ʿā.+e (menʿ-i ʿā.) 159b/4
ʿā.+ümüz (bizüm ʿā.) 159b/5
ʿā.+ise 177b/8
ʿā. resmine geç- "âdet hâline gelmek" 177b/4
adım: Adım.
a. at- (degme bir a. atduḳda) 174b/10
ʿadl (Ar.): Adalet.
ʿa. 178a/7, 9; 179a/13; 179b/11; 181b/2; 182a/7; 183b/13; 185b/6
ʿa. maʿnisi 178a/8
ʿa. terāzusına 178a/11
ʿa.+ıla 178b/4
ʿa. (bir ʿa.) 181a/12; 182a/1; 186b/3; 188b/4
ʿa. (bu ʿa.) 181a/13
ʿa. (bu ʿa. arasında) 179a/9
ʿa. (müsülmānlik ve ʿa.) 187a/11
ʿa. (zihī ʿa.) 178b/12; 179a/4
ʿa.+uñ başı 187a/10
ʿa.+uñ dünyāda şūreti 183b/1
ʿa.+ı (ykl.) 180a/13
ʿa.+ı (ilk ʿa.) 181a/5
ʿa.+uñ sovıcaġıla 188b/11
ʿa.+uñıla 188b/12
ʿa.+ı (Tanġrınuñ ʿa.) 178b/5
ʿa.+ın 181a/10
ʿa.+dur (ne ʿa.) 178b/4
ʿa. degül 182b/3
ʿa. degüldür 183b/12
ʿa. eyle- 179b/1; 180a/8, 9, 10, 11; 181a/11(2), 12
ādemī ilk ʿa.+ı nefsine eylese gerek 181a/5
daḫı bir ʿa. maḥallesinde obasında eylemek gerek 185a/11
kendü nefsinde ʿa.+ı nice eylesün 180a/13
ʿa.+ı pīşe eyle- "adaleti alışkanlık hâline getirmek" 180a/12
ʿa.+ı pīşe eylen- "adaleti huy edinmek" 178b/1
adlu: 1. Adlı, adında.
a. (Berīde a.) 193a/8
a. (İsḥaḳ a.) 158a/13
a. (İsmaʿīl a. emānetümi) 157a/13
a. (Muġīṯ a.) 193a/8
2. Unvanlı, namlı.
a. (beg a. kişi) 192a/11
a. (iy beg a.) 188b/7
āferīn (Far.): Aferin.
ā. (hezārān ā.) 151b/6
aġ: İplik veya telle kafes şeklinde yapılmış örgü, ağ.
a.+ıla 163b/3
a. eyle- "çıkarına alet etmek"
dīni aġ eyle- 163b/3
aġaç, -cı: 1. Ağaç.
a. 93b/6; 166b/6
a. (bu a.) 166b/9
a. (gemiye yarar a.) 166b/7
a. (ṭaş ve a.) 122b/6
a.+ı (ol a.) 166b/8
a.+ı (ol bir ḳarış a.) 166a/7
a.+ı (işbu bir ḳarışça a.) 166a/5
a.+dan (dürlü a.) 144b/10
a.+ı (yimiş a. dibinde) 125a/3
a.+lar 123a/1
a.+ların 116b/8
a.+ların (dürlü yimişler a.) 98a/2
a.+ların (tesbīḥ... yimişleri a.) 98a/10
a.+lardan daḫı 116b/9
a.+dur (ne a.) 166b/9
a.+dur (şol a. kim) 166b/9
2. Değnek, sopa.
a.+ıla (ṭaşıla ve a.) 195a/12
a. (seksen a. ur-) 195a/3
a. (yüz a. ur-) 195a/4
a. ol- 159a/9
a. ur- "kırbaçlamak, had uygulamak" 195a/3, 4
aġar-: Ak hâle gelmek, beyazlaşmak.
a.-a 112b/9
a.-dı 112b/8
a.-maya mı (dīvānı a.) 112b/9
a.-maġa 112b/3
dīvānı aġar- "amel defteri iyi olmak" 112b/9
aġart-: Ak hâle getirmek, beyazlatmak.
a.-! 112b/5
a.-dı 112b/6
aġır: Hafif olmayan, ağır.
a. 103b/4; 142b/12; 143a/7
a. (artuḳ ve a. eyle-) 147b/6
a.+dur 135b/12; 136a/3
a.+ıdı 95a/2
a. gel- "tartıda ağır olmak; üstün gelmek" 100a/8; 103b/8, 13
a.+ıraḳ gel- 95a/4
a. ḳıl- "ağırlaştırmak" 104a/3

a. ol- 1. ağırlaşmak, ağır hâle gelmek 104a/4, 12; 159a/11
a.+ırak ol- 104b/1
ayağı yiyni ola ve nefesi ağır 104a/9
2. "ağırlaşmak; kıymete binmek, üstün olmak" 95a/4, 5
a.+ırak ol- 95a/3
ağırla-: Tazim etmek, hürmet ve itibar göstermek, yüceltmek.
a.-! 87a/12
a.-ġıl 189b/12
a.-ñ 191a/10
a.-duñ 191a/8
a.-dı 189b/13
a.-mışdur 189b/13
a.-maḳ ardınca 187b/3
a.-duġum 87a/13
a.-duġuñ 87a/12
a.-duġı (Tanĝrı a. kişiyi) 191a/9
ağırlıḳ, -ġı: Ağır olma, ağırlık.
a. 178b/7
a.+ıla 178b/8
ağız, -ı, -ġzı: Ağız.
a. 131b/11
a.+ıla (ağızıla) (ol emānet a.) 180a/2
a.+um 131b/11
a.+uñı 115b/13
a.+uñıla 193b/13
a.+uñıla (kendü a.) 189a/5
a.+ı 182a/9
a.+ı için 116a/1
a.+ı ṭolu 126a/8
a.+ın 115b/13; 118b/10; 152a/11; 179b/11
a.+ına 149a/8
a.+ından 82a/1; 104a/11; 129a/11
a.+ından (imām a.) 149a/1
a.+ından (ulular a.) 161a/12
a.+ıra 92a/1
a.+larından 104a/7
ağla-: 1. Ağlamak.
a.-yayın 109a/12; 157b/2(2)
a.-sa ve ḳorḳsa gerek 184b/9
a.-dı 89a/1; 112a/7; 117b/1; 157b/1, 3(2); 193b/1
a.-rsın 147a/12
a.-r 89a/13(2)
a.-rsañ 90a/11, 12
a.-rdı 184b/1; 188a/1
a.-mazuz 89b/1
a.-maḳ (bu a.) 117b/5
a.-maḳdan 109a/13
a.-yanlara 112a/9
a.-duġum 90b/1
a.-duġuñ 90a/9
a.-duġı 89b/13; 117b/4
a.-duġın (resūlüñ a. zārılığın) 89a/4
a.-yu zārılıḳ eyleyü 155a/8
a.-mayıcaḳ 89b/12
a.-yudur- 156b/11
2. (Ağaçların budanması sırasında kesilen yerlerden gelen besi suyu için) akmak.
a.-yuṭur- 123b/13
ağlamaḳlıḳ: Ağlama, ağlayış.
a. (ol a. içinde) 90a/8
ağrı: Ağrı, sızı.
a.+sı (oġlan a. "doğum sancısı") 161a/2
ağrıt-, -dur: Ağrıtmak, incitmek.
a.-sa 187b/7
a.-ana 187b/10
a.-maduḳ 92b/10
baş ağrıt- "sıkıntı vermek, canını sıkmak" senüñ başuñ ağrıtmaduḳ 92b/10
göñül ağrıt- "kalp kırmak, incitmek" atası anası göñlin ağrıtsa 187b/7
atasın anasın azarlayana göñlin ağrıdana 187b/10
āh (Far.): 1. Ah, eyvah.
ā. 89b/13; 90a/1(3), 2(2), 3, 4; 155a/13; 157a/7
ā. ḳıl- "ah çekmek" 109a/5; 184a/9
2. İnleyip sızlama, yanıp yakılma.
ā.+ından (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenlerüñ ā.) 114a/2
Aḥad (Ar.): Zatında, varlığında tek olan. (Allah'ın adlarındandır).
A.+dur 84b/2
ʿahd (Ar.): Söz verme.
ʿa.+i bekle- "sözünde durmak, sözünü tutmak" 152a/13
āḫer (Ar.): Başka, diğer, gayrı.
ā. (ʿibāret-i ā.) 164a/8
āḫir (Ar.): Son.
ā. zamān "son zaman" (kıyametin yaklaştığını belirtmek için kullanılır).
ā. peyġāmberi 102b/6
ā. resūli 95b/10
ā. (iy ā. resūli) 164a/9
ā.+ine (Fātiḥānuñ ā. degin) 134a/8
ā.+inde 124b/11
2. Akıbet, sonra.
ā. 179b/2
3. Nihayet, son olarak.
ā. 108b/2
āḫiret (Ar.): Ahiret, öteki dünya.
ā. melikesi 89a/10
ā. pāẕişāhlığın 197b/2

ā. ululığın 153a/11
ā. yolı "dünya" 153a/4
ā. yolın başar- "dünyada, imtihan âleminde muvaffak olmak"153a/7
ā. yoldaşları 197a/8
ā. (iy ā. ḫātūnı) 110a/5
ā. (ol ā. menziline) 180a/4
ā. (uş ā.)87b/13
ā.+i 153a/10
ā.+e 166a/1, 3; 197b/5
ā.+de 88b/7; 92a/11; 110a/12; 180a/8, 12
ā.+de daḫı 163a/12
ā.+de hem dünyāda 164b/1
ā.+de (dünyede ve ā.) 145a/5; 165b/5
aḥkām (Ar.): Hükümler, emirler.
a.+ı (Muḥammed resūlü'llāhuñ... şerīʿatınuñ a.) 96a/2
a.+ın (namāz a.) 129a/7
a.+ına (şerīʿat a.) 120a/12; 123b/4
a.+ların (namāz sırların ve a.) 123a/12
aḥmaḳlıḳ (Ar.+T.): Ahmaklık.
a.+dur (key şarīlik ve a.) 121a/11
aḫşam: 1. Akşam.
a. namāzı "akşam namazı" 152b/12; 154b/13; 160b/1; 162a/7
a. namāzın ḳıl- 147a/4; 154b/4, 9; 160b/9
ḳıl a. namāzın 150a/11; 154a/10
ḳılġıl a. namāzın 150b/8; 151a/11;
2. Akşam namazı.
a. (üç rekʿat a.) 149b/6
a. vaḳti ol-160b/3
a. vaḳtinde 160b/2
aḥvāl (Ar.): Hâller, durumlar, vaziyetler.
a. 140a/9
a.+in (şu a.) 123b/2(2)
a.+inde (miʿrāc a.) 99b/2
aḳ: 1. Beyaz (tenli).
a. ḳızlar 187a/2
2. *mec.* Huzurlu, mutmain.
a. cānlardan ḳıl- 147b/1
aḳ-: 1. Akmak (sıvılar için).
a.-sa 98a/3
a.-dı 155b/7; 188a/6; 191b/12
a.-ar 124b/5; 197b/12
a.-ardı 117b/2
a.-ar şu 124a/8
a.-ar şunuñ içine 124a/9
gözinden yaş yirine ḳan aḳ- 188a/6
gözlerinden ḳan aḳ- 155b/7
gözlerinden yaş aḳ- 191b/12
şu gibi aḳ- 197b/12
2. Akın etmek, hücum etmek.
a.-masun 168a/3
aḳca: Akçe, madenî para.
a. (bir a.) 168b/7
a. (bir yaluñuz a.) 169a/2
a.+nuñ artuġı 172a/3
a.+ñdan 167a/3
a.+ʾı bahāya dut- "akçeye (gümüş cinsinden) değer biçmek" 172a/4
a.+ʾı ribāya vir- "parayı faize yatırmak, faizle borç para vermek" 185a/3
ʿaḳıl (<Ar. ʿaḳl): Akıl. krş. ʿaḳl
ʿa.+ları (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenlerüñ ʿa.) 97a/5
aḳın: Akın, baskın, hücum.
a.+ıla "aḳını ile" (küfr a.) 102a/12
aḳıt-, -dur: Akıtmak, dökmek.
a.-am 153a/13
a.-a 146b/8
a.-avuz 89b/12
a.-dum 98a/11
a.-dılar 89a/3
a.-urdı 157b/4
a.-maḳ 113a/1
göñline aḳıt- (iḫlāṣ bıñarın anuñ göñlinde aḳıdam) 153a/13
göz yaşın aḳıt- 113a/1
gözinden yaş yirine ḳan aḳıt- 146b/8; 157b/4
gözlerinden yaş yirine ḳan aḳıtdılar 89a/3
gözlerümüzden yaş aḳıdavuz 89b/12
ʿāḳile (Ar.): Kişinin baba tarafından (diyet ödeyecek) akrabası.
ʿā.+si 196a/4
ʿā.+si her bir kişinüñ 195b/4
ʿā.+sinden (ḳuyu ḳazan ʿā.) 195b/10
ʿā.+sinden (öldürenüñ ʿā.) 195b/1
ʿā.+sinden (yuvalananuñ ʿā.) 195b/8
ʿaḳl (Ar): Akıl. krş. ʿaḳıl
ʿa. 153b/12
ʿa. ḳorḳusı 154a/1
ʿa. gibi 161b/1
ʿa.+ıla (cān ʿa.) 153b/13
ʿa.+dan 162b/6
ʿa.+ı tedbīri 190a/5
ʿa.+ına 94b/5; 96b/11
ʿa.+ı git- "kendinden geçmek, bayılmak" 155a/13
al-: 1. Bir şeyi elle tutmak, yerinden kaldırmak.
a.-sam 108b/1
a.-dı 191a/7; 158b/13; 189a/8
a.-ıcaḳ 124b/4
a.-madın 120b/9
2. Elde etmek, temin etmek; kapmak.
a.-asın 166b/7

a.-maḳ gerek 195b/2
a.-maḳ 189a/13
a.-maġa 136b/10
a.-ıvir- 197b/2
3. Kabul etmek.
a.-! 147b/10
a.-dılar 101b/1
a.-mazsa 191a/12
a.-an 168a/10
4. Satın almak.
a.-ur ṣatar167a/2
a.-ası nesnesi 126b/8
a.-ası pūlı 126b/7
a.-ası (kitāb a. nesnesi) 170a/11
al- ṣat- "alış veriş etmek" 167a/2
5. Nail olmak, kazanmak, hak etmek.
a.-duñ 194a/11
a.-maġa 164b/1
6. Karşılığında almak, götürmek.
a.-a 178a/3(3)
a.-dılar 191b/10
7. Zaptetmek, ele geçirmek.
a.-ur 176b/11
a.-dum 197b/5
a.-dılar 142a/9
8. Gaspetmek, zorla almak.
a.-ur 179a/5(2)
a.-maġı ġāyetine179a/5
a.-duġuñ 179a/6, 7
a.-duġuñı 179a/8
a.-duġın 191b/9
9. Gitmek, (mesafe) katetmek.
a.-ur 128a/3
10. Yanına almak; beraberinde götürmek.
a.-! 91a/1; 106b/9, 10; 152b/3(3)
a.-ġıl 90b/13; 91a/2(3)
a.-dı 92a/2
a.-mışıdı 161a/1
a.-urısañ 106b/10
11. Yok etmek, gidermek
a.-up 89b/9
12. Koymak, yerleştirmek; indirmek.
a.-! 190a/12; 190b/1, 3; 191a/7
a.-a 107b/13; 119b/10
a.-dı 183b/5; 190b/1, 5
13. Birleşik fiil ve deyimler kurar.
a.-! 196a/3
a.-ġıl 195b/11, 13
a.-ayım 100a/10
a.-asın 193b/13; 197a/2
a.-a 124b/7; 126b/10; 195b/9
a.-sa 127a/11
a.-sa gerek 126b/12
a.-maḳ gerek 124a/11, 12; 127a/3
a.-duñuz 163b/7
a.-dı 97b/7; 151b/12; 152a/1
a.-dılar 101a/11
a.-mış 156b/11
a.-up dururlar 168a/3
a.-urın 162b/5
a.-ur 129b/1; 145b/3
a.-ursa 127a/2(2); 132b/4
a.-urısa 124a/1; 126b/9, 10, 11
a.-mayasın 141b/6
a.-masa gerek 126b/12
a.-masalar gerekidi 163b/9
a.-maḳ 108a/5; 123b/11, 13; 124a/1, 6, 10; 124b/1, 2, 13
a.-maġa 123b/9; 175a/1
a.-maḳda 125b/9; 131a/4; 194a/3
a.-an 125b/1
a.-anlaruñ 114a/3(2)
a.-ası ol- 140a/3
a.-aṭut- "alıkoymak" 182a/7; 182b/1, 2
ābdest al- 114a/3; 123b/9, 11, 13; 124a/1, 6, 10; 124b/1, 2, 7; 125b/1, 9; 126b/12; 127a/1, 3, 11; 145a/3
ābdesti şol resme almaḳda 131a/4
ābdesti işbu ẕevḳile alursa 132b/4
boynına al-
boynuña al- 141b/6
boynuñuza alası olursañuz 140a/3
boyunlarına al- 101a/11
cān al- 108a/5
diyet al- 196a/3
eline al-
ellerine almasalar gerekidi 163b/9
niçün dünyāya bulaşduñuz, ol murdār altunı gümişi elüñüze alduñuz? 163b/7
girü al-
girü diledügüm sāʿat alurın 162b/5
göñül al- (göñlümi al-) 97b/7
ḥüccet al- (ol ḥücceti kim bunlardan aldı) 152a/1
ḳan bahā al- 195b/9
ṣatun al- 168a/3; 175a/1; 197a/2
selām al-
selām virenüñ selāmın aġzuñıla alasın 193b/13
Tanῆrı teʿālānuñ selāmın alur 129b/1
selāmuñı al- 100a/10
ṭahāret al- 124b/13
teyemmüm al- 126b/9, 10; 127a/2
teyemmüm alanlaruñ ṭoprāḳı ḳorḳusından 114a/3
teyemmüm almama- 126b/12

yol üstin al- "yol üstünde durmak, yülda beklemek" 156b/11
aʿlā (Ar.): 1. Daha yüksek, en yüksek.
aʿ. (firdevs-i aʿ.) 147b/10
aʿ. (menber-i aʿlā issi) 93b/3
aʿ.+ya (firdevs-i aʿ.) 134a/13
2. En yüce. (Allah'ın adlarındandır).
A.+dur 84a/10
alçaḳlıḳ, -ġı: 1. Alçaklık, yüksekliğin az olması.
a. 95a/13
2. Alçak gönüllülük.
a. 189b/6; 189b/7
a.+ıla "alçaḳlığı ile" 86b/1
alda-: Aldatmak, kandırmak, oyun etmek.
a.-duġına (ol laʿînüñ vesvesesine ve a.) 102b/2
aldaġuçlıḳ, -ġı: Aldatıcılık.
a.+ı (şayṭān a.) 177a/4
aldan-: Aldanmak, kanmak.
a.-dı 152a/13
a.-dılar 101b/3; 102b/3; 163a/9
a.-ma! 197b/6
a.-mañ 101a/8
a.-mayalar 151b/13
a.-ası ol- 151b/13
a.-up 139b/13
aldur-: Aldırmak, kabul ettirmek.
a.-mayınca 191a/12
ʿalem (Ar.): Bayrak, sancak.
ʿa.+i (resūl ʿa. dibinde) 128b/9
ʿālem (Ar.): Âlem, dünya, cihan.
ʿā. ʿālimleri 185a/8
ʿā. faḫrı 93b/4; 95b/10
ʿā. nūrı 93a/13
ʿā. (bu ʿā.) 152a/12
ʿā. (biş ʿā. tedārükiçün) 152b/9
ʿā. (bişinci ʿā.) 153b/10
ʿā. (ikinci ʿā.) 152b/12
ʿā. (dördünci ʿā.) 153b/2
ʿā. (ol ʿā.) 153a/3
ʿā. (ol ʿā. ḳonuġıdur) 190a/1
ʿā. (üçünci ʿā. tedārüki) 153a/2
ʿā. (vücūd-ı ʿā.) 160a/8
ʿā.+üñ (ol ʿā. tedārüki) 152b/12
ʿā.+i 176b/10; 179a/12
ʿā.+e (bu ʿā.) 153b/13
ʿā.+e (biş ʿā.) 151b/8
ʿā.+de (ayruḳ ʿā.) 153b/12
ʿā.+de (degme bir ʿa.) 151b/8
ʿā.+de (ol ʿā.) 102a/13; 104a/8; 152b/10; 153b/12
ʿā.+i (berzaḫ ʿā. tedārükiçün) 152b/9
ʿā.+i (imtiḥān ʿā.) 151b/11
ʿa.+inüñ (bişinci ʿā. adı) 151b/10
ʿa.+inüñ (dördünci ʿā. adı) 151b/10
ʿa.+inüñ (ilk ʿā. adı) 151b/8
ʿa.+inüñ (ikinci ʿā. adı) 151b/9
ʿa.+inüñ (üçünci ʿā. adı) 151b/9
ʿā.+inde (elest ʿā.) 87a/1; 152a/8; 163a/6
ʿā.+inde (ervāḥ ʿā.) 151b/11
ʿā.+inde (müşāhede ʿā.) 139b/7
ʿā.+inde (sebaḳ ʿā.) 147b/1
ʿā.+inde (taʿaccüb ʿā. ḳal-) 177b/6
ʿā.+inden (nūr ʿā.) 190a/1
ʿā.+inden (sır ʿā.) 133a/11
ʿā.+indegilere 153a/8
ʿā.+idür (beden ʿā.) 176b/11
ʿā.+idür (berzaḫ ʿā.) 151b/9
ʿā.+idür (cüşū ʿā.) 153b/2
ʿā.+idür (cüşū ve ḫayret ʿā.) 151b/10
ʿā.+idür (fezaʿ ʿā.) 151b/11; 153b/10
ʿā.+idür (imtiḥān ʿā.) 151b/9
ʿā.+idür (ḳıyām ʿā.) 151b/10; 152b/12
ʿā.+idür (sınamaḳ ʿā.) 152a/12
ʿaleyhi'l-laʿne (Ar.): "Lanet onun üzerine olsun." anlamında şeytan için kullanılan bir söz.
ʿa. (şeyṭān ʿa.) 107b/10; 155b/9
ʿaleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-selām (Ar.): "Salat ve selam onun üzerine olsun." anlamında peygamber adlarından sonra kullanılan bir saygı ifadesi.
ʿa. (Yūnus peyġamber ʿa.) 106b/6
ʿa. (Muṣṭafā ʿa.) 112b/11
ʿaleyhi's-selām (Ar.): "Selam onun üzerine olsun." anlamında bir saygı ifadesi. (*Bazı yerlerde* "ﻉ ﺱ = ʿa. s." kısaltmasıyla kullanılmıştır).
ʿa. (Ādem peyġāmber ʿa.) 154a/13
ʿa. (Cebrāʾil ʿa.) 104b/1; 109b/2; 180a/12
ʿa. (Cebrāyil ʿa.) 91a/9, 10; *129b/12*; 130a/1166a/4; 187a/5
ʿa. (Cebrāyil ʿa. daḫı) 130b/1
ʿa. (Cebrāyili ʿa.) 166b/5
ʿa. (İbrahīm ʿa.) 154a/4
ʿa. (Muḥammed Muṣṭafā ʿa.) 93a/6; 146a/8
ʿā. (Mūsā ʿa.) 93a/2; 160b/13
ʿa. (Muṣṭafā ʿa.) 112b/11; 141a/8
ʿa. (Muṣṭafāya ʿa.) 94b/3
ʿa. (Nūḥ ʿa.) 96b/13; 166a/4, 10; 166b/7
ʿa. (resūl ʿa.) 82a/15; *88b/7;* 90a/12; *91b/1; 95a/5; 96b/7; 97a/1, 12; 100a/8;* 103a/9; *113b/2; 124b/12; 128b/13; 145b/2; 181b/8; 186b/6; 187b/1*
ʿa. (resūl ḥażreti ʿa.) *91a/12; 91b/8; 93b/11; 97b/6;* 98b/6; *99a/10;* 107b/10; *108b/6;*

152a/3; 153b/13; 183a/4; *186b/8; 192a/10*
ʿa. (resūl ḥażretine ʿa.) 178b/3
ʿa. (resūl ḥażretile ʿa.) 189a/2
ʿa. (resūl-ı semāvāt maʿṣūm Cebrāyil ʿa.) *121a/12*
ʿa. (resūle ʿa.) *113b/3*
ʿa. (Yūnus ʿa.) 159b/10
ʿaleyke's-selām ve raḥmetu'llāhi ve berekātuhu (Ar.): "Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerine olsun" anlamına gelen selamlaşma ifadesi.
ʿa. 193b/13; 194a/2
alın: Alın.
a.+ların 197b/8
a.+larında (ol ḥüriler a.) 197b/9
ʿālī (Ar.): Yüce, ulu.
ʿā. ḫon ve ʿaṭā kim 100a/9
ʿālī-himmet (Ar.): Yardım sever, iyilik sever.
ʿa. ol- 181b/5
ʿālim (Ar.): Alim, bilgin.
ʿā. (degme bir ʿā.) 95b/2
ʿā. (yüz biñ ʿā. kim) 197b/9
ʿā.+i (bir ʿā.) 196b/8
ʿā.+ler 95b/2
ʿā.+lerüñ 196b/6
ʿā.+lerden 196b/6
ʿā.+leri (ʿālem ʿā.) 185a/8
ʿā.+dür 125b/13
alḳış: Dua.
a. 166b/3
a. (çoḳ a.) 166b/4
a. vir- "dua etmek" 166b/2
Allāhu ekber (Ar.): 1. "Allah en büyüktür" anlamında (namazda getirilen tekbir olarak).
A. 133a/2, 5, 6; 144b/4; 148a/5; 148b/6, 11
A.+dür 144a/1
2. Allah Allah! (hayret ve şaşkınlık ifade eder).
A. 86a/12
Allāhumme ṣallī ʿaleyh (Ar.): "Allahım onun şanını yücelt" anlamında Hz. Muhammed için söylenen bir dua sözü.
A. (Muḥammed-i ʿArabī A.) 93b/5
almaḳlıḳ: Alma, alış.
a. (uçmaḳ ḳoḳusın al-) 149a/8
alt: alt, dip.
a.+umda (benüm a.) 174b/11
a.+uña 191a/7
a.+ına 127b/13; 183b/5
a.+ına (atı ayaġı a.) 91a/8
a.+ında (ʿarş a.) 103a/9; 161b/12
a.+ında (ʿarşum gölgesi a.) 100b/12
a.+ında (ayaḳlaruñ a.) 132b/10
a.+ında (resūl a.) 191a/10
a.+ında (ṭoprak a.) 142a/4
a.+ından 191a/11
a.+ındaġılaruñ (elüñ a. suçın) 164b/12
el a.+ındaġı 164b/12
altı: Altı (6).
a. bölük 168a/8
a. cihet 162a/4
a. direm 171b/5, 6
a. ḫilʿat 94b/4
a. perdeʾi 102a/1, 3
a. yañadan 131b/1
a. yıl 186a/13
a. yıldan ṣoñra 186b/1
a. (bu a. bölükden ayruḳ kimesneye) 168a/9
a. (kendüñüñ a. küngürelü tācın) 137b/5
a. (şol a. bölükden) 171b/4
altıncı: Altıncı.
a. 185b/10; 191b/2
a. ḳavl 159a/11
a. ḳavulda 139b/4
a.+sı 126a/3; 184b/13
a.+ları 98b/13; 99a/1, 4
a.+dur 162a/3
altı yüz: Altı yüz (600).
a. yıl 190b/12
altı yüz biñ: Altı yüz bin.
a. günāhkār ḳul-daḫı bile 160a/13
altmış: Altmış.
a. 172a/12
a. yoḳsulı 175a/3
a. (elli a. yıllıḳ emek ve muʿāmele) 109a/2
a.+a degin 172a/12
altmışar: Altmışar.
a. (ellişer a. kāfir) 128b/9
altmış bir: Altmış bir.
a. 173a/2
a.+e degin 173a/2
altun: Altın; altın sikke.
a. 164a/3
a. taḫt üzresinde 190a/10
a. ve gümiş ve ṭavardur 163a/5
a. (biñ miṣḳāl a.) 195b/1
a. (bir a. zencīr) 120a/1
a. (bir miṣḳā a.) 172a/2
a. (biş yüz a.) 196a/1
a. (dört biñ a. kürsilü begler) 190a/11
a. (ol a. gümiş) 163b/8
a. (üç dānik a.) 171b/12
a. (üç bucuḳ dānik a.) 172a/1

a.+uñ ẓāhirinde 163b/7
a.+ı 131b/2; 178a/10
a.+ı (cevāhiri ve a.) 136b/8
a.+ı (ḥelāl a.) 175a/7
a.+ı (işbu a. gümişi) 174a/2
a.+ı (ol a. daḫı) 172a/6
a.+da 171b/8
a.+dan 192a/3
a.+dan (gümişden yā a. çanaḳlar...) 173b/11
a.+ı (ol murdār a. gümişi) 163b/7
a.+ı (biş miṣḳāl a.) 172a/6
a.+ın (uçmaḳ a.) 197b/8
a.+ında (kīş kemer gümişinde a., ḳılıç baġınuñ daḫı) 174a/1
altuncuḳ, -ġı: Altın, altıncık.
a.+ın (dünyānuñ ḳızılcasın yaşılcasın a. gümişcügin) 163a/7
a.+ına (dünyānuñ yalan zīnetine ve a. ve gümişcügine) 163a/9
alu: 1. Aşağı, geri, değersiz.
a. (senden a. degüller) 190a/5
2. Eğik, eğilmiş(?), doğru(?).
a. (ṣol yaña alu otursa gerek) 125a/1
ʿamel (Ar.): Dinî emir ve yasaklara göre yapılan yapılan hareket ve davranış.
ʿa. bitisi ḳorḳusı 153b/4
ʿa. (āh ʿa. azlığı ḳorḳusından) 90a/1
ʿa. (şol ḳadar ʿa.) 177a/8
ʿa. (az ʿa.-ile) 90b/9
ʿa. (eyü ʿa.) 111b/5
ʿa. (ḳamu eyü ʿa.) 88b/3
ʿa. (ne ʿa.-ile) 194a/7
ʿa. (ol ʿa.) 177a/8
ʿa.+i (bu üç ʿa.) 113a/2
ʿa.+i (ol ʿa.) 103a/12
ʿa.+dedür (ḳankı ʿa.) 103a/11
ʿa.+i (biñinüñ ʿa.) 142b/13
ʿa.+i (dükeli ʿa.) 147a/5
ʿa.+in (bu żaʿīf ḳulumuñ ʿa.) 142b/11
ʿa.+ince (bir żaʿīf mü'min ʿa.) 142b/13
ʿa.+üñüz (sizüñ... ʿa.) 143a/1
ʿa.+ler 147a/11
ʿa.+lerüñ yigregi ve sözlerüñ sulṭānı 103a/12
ʿa.+lerüñ (dükeli ʿa. dirmeşecegidür) 148a/3
ʿa.+leri 100a/2; 143a/1
ʿa.+lerin (mü'minüñ ʿa.) 122a/12
ʿa.+lerin (ol uzun boylu çoḳ yaşlularuñ ʿa.) 142b/12
ʿa. eyle- 168b/5bkz. ʿamel ḳıl-
ʿa. gel- "amel sadır olmak" kāfirlerden ne eyü ʿa. gelür 92b/1
ʿa. işle- 88b/3
ʿa. ḳıl- "amel etmek, işlemek, yapmak" 81b/6; 88b/12; 100a/1; 118a/11; 121b/1; 123b/4; 131a/2
bu üç ʿa.+i ḳıl- 113a/2
ne-ḳadar ʿa. ḳılalar 177a/11
ʿa.+e getür- "amel etmek, yapmak, uygulamak" 106b/2, 5
ʿamelsüz (Ar.+T.): Amelsiz, ameli olmayan.
ʿa. (hīç ʿa. mü'mine) 164b/7
āmīn (Ar.<İbr. āmen): "Rabbim, kabul eyle!" anlamında genellikle dua cümlelerinin sonunda söylenen bir ünlem.
ā. 94a/8; 94b/2; 144a/12
ammā (Ar.): Ama, fakat, lâkin.
a. 175a/6
añ-: 1. Hatırlamak
a.-avuz 89b/11
a.-dı 152b/4
a.-maḳ 162a/3
a.-up 104b/13; 113a/1; 111b/9; 184b/9, 10
2. Anmak, zikretmek.
a.-maḳdur 139b/3
a.-up 117a/6
ana: Ana, anne
a. 155a/13; 196b/10
a.+yıla (ata a.) 185a/6
a. (ata a.) 83b/1, 3, 8; 86b/7, 10, 13; 87a/4; 87b/6; 187a/9
a. (ata a. göñli gibi göñül) 187b/4
a. (ata a. ḫoşnūd olmaḳlıḳ[ı]) 187a/12
a. (ata a. ḫoşnūdlıġı) 187a/13
a. (ata a. ḫoşnūdlıġında) 187a/11
a. (bī-çāre a.) 155a/8
a. (iy miskin ana) 155a/11
a. (yā a.) 155a/13; 155b/7(Yz. ata)
a.+nuñ şol ḳarañu raḥm[i] içinde 179b/3
a.+m 82b/2; 157b/10
a.+m (atam a. cānı) 82b/2; 191b/6
a.+ñı 155b/13; 160b/6
a.+sı (atası a. göñlin) 187b/4, 7
a.+sı (İsmaʿīl a.) 156b/11
a.+sı (İsmaʿīl a.) 155b/5
a.+sı (Muḥammedüñ a.) 108b/7
a.+sı (oġlı a. ġuṣṣası kim) 159a/4
a.+sı (yā mü'minler a.) 181b/13
a.+sın (atasın a.) 187b/8, 10; 188b/4
a.+sın (İsmaʿīlüñ a.) 156b/10
a.+sına 155a/6
a.+sıla "anası ile" 155b/3
a.+sıçun "anası içün" 160b/4
a.+larından (atalarından a.) 83a/7
a.+larından (kendülerüñ atalarından a.) 83a/13

anası raḥmine düş- "döl yatağında cenin oluşmak" 83b/5
aña: Bkz. ol.
anacuḳ, -ġı: Anne, annecik.
a.+uma 157b/10
a.+uñuñ... dirligi 155a/10
a.+ınuñ başın 155b/1
añaru: İleri.
a.+raḳ gitmek gerek 125a/9
anca: Bkz. ol.
ancaḳ: Sadece.
a. 121b/3; 139b/9; 141a/11; 175b/12; 177b/13
and: Ant, yemin.
a.+larına (bunlaruñ... a.) 101b/3
a. iç- "yemin etmek"
yalan a. iç- 185a/1
a. vir- 1. "yemin ettirmek" 101b/2
2. "yemin etmek, yemin ederek karşısındakini bir şey yapmaya zorlamak" 112b/4; 191a/12
anda: Bkz. ol.
andaḳ: Hemen, o anda, derhal.
a. gözi yaşın sildi 157a/9
a. ḳaḳıyasın 141b/10
a. öldürene 174a/12
andan: Bkz. ol.
añdur-: Hatırlatmak.
a.-ur 152b/4
anı: Bkz. ol.
añıl-: 1. Hatırlanmak, anılmak.
a.-a 86b/6
2. Anılmak, zikredilmek.
a.-maya 117a/6
añla-: Anlamak, öğrenmek.
a.-r 121b/5
a.-maġa 123a/9
a.-maḳdur 139b/10
añlan-: Anlaşılmak.
a.-dı 148a/13; 181a/5
anlar: Bkz. ol.
añlat-, -dur: Anlatmak, izah etmek.
a.-ayın 120b/5; 171a/3
añluncaḳ: Yavaşça.
a. götür- 125a/6
añsuzda: Ansızın, birden bire, aniden.
a. atalıḳ şefḳati deprene 157b/13
añsuzın: Ansızın, birden bire.
a. 101b/9; 104b/6; 111a/13
añul: Yavaş, sakin.
a. añul "ağır ağır, yavaş yavaş" 155b/9
ar-: Yorulmak, yorgun düşmek.
a.-maḳ 163a/2
a.-mamaḳ 139b/11
a.-ıcaḳ 169b/3
ara: 1. Ara, orta.
a. yir "ara, orta" 128b/12; 129b/8; 136a/5; 175a/2; 194b/4
a.+da 129b/6
a.+ña (Kaʿbeyile senüñ a.) 133a/1
a.+ñda (benümile senüñ a.) 100b/4
a.+sına (ne bilmedügüm ḳavm a.) 146b/9
a.+sına (ol taḫta a.) 113a/5
a.+sına (senüñ şefāʿatüñile benüm ʿināyetüm a.) 113a/12
a.+sına (yüz biñ ādemīnüñ a.) 160a/4
a.+sında (dişi a.) 175b/2
a.+sında (...diyenler arasında) 112b/13
a.+sında (düşmenlerüm a.) 82a/11
a.+sında (ikisi a.) 178b/12
a.+sında (ḳavm a.) 119a/10
a.+sında (Muṣṭafāyıla Tañrı a.) 121b/6
a.+sında (ṣaḥābeler a.) 109a/5, 109b/12
a.+sında (Tañrıyıla Muṣṭafā a.) 99a/11
a.+sında (taşlar ve toprāḳlar a.) 86b/4
a.+sında (yidi ḳat gök firişteleriniñ a.) 114a/8
a.+sından (bunlaruñ a.) 106b/7
a.+sından (taḫta a. çıḳan ṭon) 113b/1
a.+sında (bunlaruñ a.) 182a/4; 194a/3
a.+sından (taşlar a.) 119b/1
a.+larında 107a/8
a.+larından (bunlaruñ a.) 106b/13; 107a/1
2. Alaka, münasebet, ilgi.
a.+sında (Ayāsıla ḳalanları a.) 137b/4
a.+sında (çoḳıla az a.) 149b/13
a.+sında (iki müsülmān a.) 191b/4
a.+sında (ikisi a.) 148a/8
a.+sında (şanemile Ṣamed arasında) 111a/10
a.+sında (müsülmānlar a.) 191b/2
a.+sında (raʿiyyet a.) 194a/8
3. Esna, sıra.
a.+sında (bu ʿadl a.) 179a/9
4. Mekân, yer.
a.+ya (bir a. divşür-) 127b/7
a.+ya (bir araya gel-) 164b/4
a.+ya (bir a. getür-) 197b/10
a.+da (bir a.) 186b/12
bir araya divşür- "bir araya toplamak, cemmetmek" 127b/7
bir araya gel- "cima etmek" 164b/4
bir araya getür- "bir araya toplamak, cemmetmek" 197b/10
bu a. bkz. bu ara
ol a. bkz. ol ara

5. Bazen, ara sıra, zaman zaman.
a. ḳıyāmıla 138b/10
a. rükūʿıla 138b/10
a. dizin düşüp 138b/10
a. yüzin sürinüp 138b/11
aracuḳ: Aracık, yer.
a.+da (bir a.) 127b/5
bu a. bkz. bu aracuḳ
ol a. bkz. ol aracuḳ
aralıḳ, -ġı: Ara, orta.
a.+ına (ol taḫta a.) 113a/8
ard: Art, arka, arka taraf. krş. art
a. 162a/4
arı: 1. Temiz, pak.
a. nesne 123b/8; 124a/5
a. şu 124b/6
a.+yısa 127b/13
a.+dur 123b/7
2. Beri, aklanmış.
a. cānuñ 95a/1
a. (anuñ a. nesli) 89a/10
a. (senüñ arı nūr gönlüñde) 107b/6
a. ḳıl- 197b/12
a. ḳılıvir- 164b/9
a. ol- 164b/9
arıdıcılıḳ: Arıtıcılık, temizleyicilik.
a. 124b/10
arılıḳ, -ġı: 1. Arılık, temizlik.
a. 124b/9
2. Kudsiyet, münezzehlik. krş. arıluḳ
a.+uma 87b/11
arıluḳ, -ġı: Kudsiyet, münezzehlik.krş. arılıḳ 2
a.+uma (benüm a.) 82a/11
arın-: Arınmak, temizlenmek.
a.-a 125a/8
a.-sun 131b/12(2), 13; 132a/6
a.-ur 163b/13
a.-maya 117b/4
a.-maz mı 117b/3
arıt-, -dur: Arıtmak, temizlemek.
a.-sa 98a/1
a.-ıcı 123b/7
a.-ıcıdur 123b/7
arḳa: Arka, sırt.
a.+ñdan giderevüz "yükünü, sorumluluğunu gidermek"135a/13
arḳalaş-: Birbirine yardımcı olmak.
a.-urlarsa 197b/10
armaġan: Armağan, hediye.
a. 88a/4, 8; 133b/5; 189b/1
a. ve tuḥfe 152b/8
a. (bir a.) 88a/6
a. (ne a.) 133b/4
a. (zihī laṭīf a. kim) 189b/8
a.+ı (bu a.) 88b/8
a.+uñ 133b/6
a.+uñ (ol a. kim) 189b/4
a.+ı (firişteler a.) 129b/5
arpa: Arpa.
a. (bir şāʿ a.) 176a/4, 7
arslan: *mec.* Yiğit, cesur, bahadır.
a.+ı (yā Tanġrı a.) 183a/10
Tanġrı arslanı "Hz. Ali"
ʿarş (Ar.): Dokuzuncu kat gök.
ʿa. 86a/9, 10; 143b/11; 157b/3
ʿa. altında 103a/9; 161b/12
ʿa. gölgesinde 134a/2; 189a/1
ʿa. kellesinde 102b/13; 189b/10
ʿa. üzresinde 116a/11
ʿa. daḫı 85a/8, 11; 89a/6; 98b/5
ʿa. kürsī 103b/10; 144a/4
ʿa. kürsī ... ululıḳı 133a/4
ʿa. ve kürsī 89b/1; 97a/9; 136a/3
ʿa. ve kürsī ve perdeler 100b/4
ʿa. (ḫūriler ʿa. kürsī ve gökler) 89a/9
ʿa. (iy ʿa.) 89a/7
ʿa. (yā ʿa.) 85a/12; 86a/9; 138b/2
ʿa.+ı 85a/8, 10
ʿa.+a 82b/4; 85a/8, 11; 98b/4; 109a/6; 138b/2
ʿa.+da 82b/4; 97b/3; 116b/3
ʿa.+dan 138b/7; 189b/11
ʿa.+dan öte 104a/7, 12
ʿa.+dan kürsīden 104a/12; 144b/8
ʿa.+um gölgesi altında 100b/11
ʿa.+um üzerine 84b/12
ʿa.+umuz gözine 85a/5
ʿa.+umuza (bizüm ʿa.+umuza) 84b/13
ʿa.+umuzdan 91a/6
ʿa.+ın (Tanġrı teʿālānuñ ʿa.) 116b/2
zārılıḳ ʿarşa çıḳ- "yüksek sesle ağlamak, feryad etmek" 109a/6
art, -dı: Art, arka, arka taraf. krş. ard
a.+ı (bıçaġuñ a.) 159a/9
a.+uñda 132b/10
a.+uñdan 162a/6
a.+uñca "ardından, peşinden" 134b/1
a.+ına düş- "peşine takılmak" 163b/2
a.+ına (dīvār a.) 185b/10
a.+ında 93a/12
a.+ında (dīvār a.) 125a/5
a.+ında (yidi perde a.) 102a/1
a.+ından (evüñ a.) 192b/13
a.+ınca "peşinden, arkasınca" 162b/1
a.+ınca (peyġāmber a.) 152a/5
a.+larınca (bunlaruñ a.) 101a/5

a.+ınca ol- "peşine düşmek; araştırmak"
ağırlamaḳ a. ol- 187b/3
ʿayb açmaḳ a. ol- 192b/4
ḳınamaḳ [a.] ol- 101b/13
a.+ınca olma-
ʿaybın bilmek a. olma- 192b/4
kimse ʿaybı a. olma- 151a/7
kimsenüñ ḥālin bilmek a. olma- 192b/11
art-: Artmak, çoğalmak.
a.-a 100a/7; 142b/8
a.-dı 155b/2; 190b/3
a.-ar 179a/11
a.-maz 171b/5
a.-dugınca 172a/3
a.-ınca 173a/5
a.-adurur 142b/4
artuḳ, -ġı: 1. Artık, geriye kalan.
a. 148a/12
a.+ı (aḳcanuñ a.) 172a/3
2. Başka, gayrı.
a. (benden a. kimesne) 177b/11
a. (senden a. nesneden) 133a/6
a. (sizden a. ġuṣṣam) 82b/15
a. (ḳırḳ kişiden a. kimesne) 97a/1
a. (Tanῆrınuñ raḥmetinden a.) 100a/4
a.+dan (tañrılığı nefy eylemek olur, Tanῆrıdan a.) 105a/13
3. Fazla, -den fazla.
a. 106b/10; 123a/5
a. ṭamaʿ itdüñ 179a/7
a. (ayruḳ ümmetlerüñ yüz yıllıḳ ṭāʿatlerinden a.) 139a/2
a. (benden daḫı a. şād oladuñ) 104b/4
a. (birden üç yüz a.) 166b/3
a. (daḫı a.) 179a/8; 186a/2
a. (eger eksük a. dirse) 125b/6
a. (ḳandan a.) 126a/11
a. (şundan daḫı a.) 143b/11
a.+dur (şundan daḫı a.) 175a/9; 187b/6
a.+ıraḳ "daha fazla" 127a/5; 182a/12; 182b/1
a.+ıraḳdur 137a/13; 187b/8
a.+ıraḳ ise 127a/6(2)
a.+ıraḳ gel- "tartıda ağır gelmek, fazla olmak" 139a/7
a. eyle- "fazlalaştırmak"
a. ve ağır eyle- 147b/6
a. ol- "artmak, fazlalaşmak" 176a/12
4. Üstün.
a. (evvelki mertebesinden a.) 105a/1
a. (ol saña muṭīʿ olanlar senden alu degüller belkim senden a.) 190a/5
5. Büyük bir kısım, yarısından çoğu.
a.+ı 172a/4
a.+ı (yıl a.) 172a/8
a.+ın (yıl a.) 172b/2
a.+ın (yıluñ a.) 172b/8
a.+ın (yıl artuġın) 173b/9
6. Bundan sonra, nihayet, neticede.
a. 100a/5
artuḳlıḳ: Üstünlük, kemâl, fazilet.
a.+da ol- 143a/3
artur-: Artırmak.
a.-sa 175b/10
ʿarż (Ar.): Arz, sunma.
ʿa. ḳıl- "sunmak, teklif etmek" 138b/6; 139a/9; 140a/1
ʿa. eyle- "istemek, talep etmek" 140a/2; 187a/1
aṣ-: Asmak.
a.-ṣa (kendüzin a.) 143a/9
kendüzin aṣ- "intihar etmek"
ʿaṣā (Ar.): Asa, baston, değnek.
ʿa. 122a/5, 6, 9, 10, 12; 122b/1, 3
ʿa.+yı 122a/4
ʿa.+dan (ol ʿa.) 122a/4
ʿa.+ṣı (īmān ʿa.) 122a/8
ʿa.+sı (lā ilāhe illā'llāh ʿa.) 105a/6
ʿa.+sın (īmān ʿa.) 122a/7
aṣıl-: Sarkıtılmak, asılmak.
a.-dı 120a/1
a.-mış 192a/2
ʿāṣī (Ar.): 1. İsyan eden, karşı gelen.
ʿā.+ye kim 93a/7
2. Günahkâr.
ʿā. gözi ḳanıdur 117b/3
ʿā. (bu ʿa. ḳul kim) 111b/4
ʿā. (iy ʿā.) 180a/5
ʿā.+nüñ (bī-çāre ʿā. ḥāli) 180a/7
ʿā.+ler 94b/10
ʿā.+lerüñ iñildüsi 111b/6
ʿā.+leri (dükeli ʿā.) 94b/12
ʿāṣī ol- "isyan etmek, günahkâr olmak" 87a/9; 158a/1; 168b/1; 173b/13; 190b/10
aṣl (Ar.): Asıl, esas, temel.
a.+ı 149b/9
a.+ı (anuñ daḫı a.) 150b/12
a.+ı (dünyānuñ a.) 150b/6
a.+ı (iki ḥissüñ daḫı a.) 149b/11
aṣmalu: Asmalı, asması olan.
a. köşklerinde 116b/6
aṣṣı: Fayda, yarar, çıkar, kâr.
a.+dan ötrü 163a/2
a.+sı 89b/13
a.+sı (Tanῆrınuñ anuñ ṭāʿatinde a.) 136a/9
a.+sın 150b/1

a. gör- "fayda görmek"
ol gün a. benden göresin 133b/13
a. ḳıl- "fayda sağlamak, iyi gelmek" 101a/7; 175b/11
aş: Aş, yemek.
a. 181b/9
a.+ından şuyından yimişinden 186a/3
aşa: Aşkın, aşırı, ziyade, fazla.
a. (ʿömri olsun yüz yıldan a.) 81b/5
aşaġa: 1. Aşağı.
a. 107b/13; 119b/10; 136b/7, 8, 10; 162a/4; 190a/12; 190b/1(2), 3, 5
a. yanından 124a/12
a.+ñdan 162a/7
a.+sın 95a/13
2. Altta, alt tarafta bulunan, alttaki.
a. taḫta 113a/10
3. Düşük, derece bakımından düşük olan.
a.+raḳ ḥis işledüginden 149b/7
a.+sı 149b/5
a. ḳal- "geri kalmak" 98b/5
aşaḳ: Alçak, mütevazı.
a. göñüllü "alçak gönüllü, mütevazı"
a. göñüllü ve muṭīʿ ḳullar 136b/2
aşaḳlıḳ: Alçak gönüllülük, tevazu.
a. eyle- "tevazu göstermek" 189a/12
a. ḳıl- "tevazu göstermek" 135a/8; 148b/13
ʿāşıḳ (Ar.): Aşık.
ʿā. 156a/3, 5, 10
ʿā. (gerçek ʿā.) 164b/10
ʿā. (iy ʿā.) 156a/3
ʿā.+uñ nihādı (girçek ʿā. nihādı zātı) 156a/3
ʿā.+ı 156a/4
ʿā.+da 156a/7
ʿā.+dur 134b/2
ʿā.+mışssaduñ (girçek ʿā.) 156a/3
ʿā. ḳıl- "aşık etmek" 112a/2
ʿā. ol- 91b/4; 178b/9, 10
āşikāre (Far.): Açık, belli, açık olarak.
ā. rūşen saġışıla... yazdum 185a/10
ā. (eyle ā. degül) 145a/2
ā. ḳıl- "ortaya koymak, göstermek" 121a/4
at: At.
a.+a (āh ol eyersüz a. binmek ḳorḳu-sından) 90a/3
a.+ı ayaġı altına 91a/8
a.+larda (irkek a.) 173b/7
eyersüz ata bin- "ölmek" 90a/3
at-: 1. Atmak, fırlatmak.
a.-dı 156b/6
a.-duḳda (degme bir adım a.) 174b/10 a.-up 127a/7
2. Bırakmak, terk etmek.
a.-! 131b/2
ata: Baba.
a. 196b/10
a. ana 83b/1, 3, 8; 86b/7, 10, 13; 87a/4; 87b/6; 187a/9
a. ana göñli gibi göñül 187b/4
a. ana ḫoşnūd olmaḳlıḳ[ı] 187a/12
a. ana ḫoşnūdlıġı 187a/13
a. ana ḫoşnūdlıġında 187a/11
a. anayıla 185a/6
a. ḳarındaşı "amca" 182a/4
a. (yā a.) 157b/4; 158a/8; 158b/2; 183b/9; 184a/10
a. (hīç a.) 156a/1
a. (iy a.) 158a/12
a.+m 156b/2
a.+m anam cānı 82b/2; 191b/6
a.+muñ dostı 155b/10
a.+ñ 155b/11
a.+ñıla (kendü a.) 196b/12
a.+sı anası göñlin 187b/4, 7
a.+sı evindedür 181b/8
a.+sın anasın 187b/8, 10; 188b/4
a.+sına 157b/4
a.+sına (ölen a.) 193b/6
a.+larından analarından 83a/7
a.+larından (kendülerüñ a. analarından) 83a/13
ʿaṭā (Ar.): Bağış, bahşiş.
ʿa. (bir ʿa.) 189b/9
ʿa. (ʿālī ḫʷān ve ʾa. kim) 100a/9
ʿa. (çoḳ ʿaṭā ve baḫşīş vir-) 101a/11
ʿa. (şol [ḳadar] ʿa.) 112b/10
ʿa. (üç ʿa.) 99b/10
ʿa.+yı (sevdügümüz ʿa.) 164a/4
ʿa.+dan 98b/6
ʿa.+m (benüm ʿa.) 164b/1
ʿa.+ña (senüñ ʿa.) 111b/4
ʿa.+ñuzı 82a/14
ʿa.+sı (dīẕār ḫ. ʿaṭāsı) 147b/12
ʿa.+sın (Ḥaḳḳuñ niʿmetin ʿa. āşikāre ḳılurın) 121a/4
ʿa.+sıdur 94a/11
atalıḳ: Babalık.
a. şefḳati 157b/13
ʿāṭıfet (Ar.): Karşılık beklemeden gösterilen sevgi, iyilik severlik.
ʿa. 177a/2
atla-: Atlamak.
a.-dı 192b/7
aṭlas (Ar.): Üstü ipek, altı pamuk kumaş.
a.+ın (tekebbür aṭlasın giy-) 137a/3

tekebbür aṭlasın giy- "kibirlenmek, büyüklük taslamak"

āvāz (Far.): Ses, sada.
ā. gel- 111b/1
ā. vir- "seslenmek" 158b/1; 184a/8; 188b/4; 193a/4; 193b/10

āvāze (Far.): *mec.* Şöhret, ün.
ā.+si (bunlaruñ fesādı ā.) 101b/5

avcı: Avcı.
a. 163b/3

ʿavf (Ar.): Af.
ʿa.+umuz (bizüm ʿa. sebebin) 150a/2
ʿa. eyle- "affetmek, bağışlamak" 163b/11; 183a/3; 192a/9; 193b/8
ʿa. it- "affetmek" 192a/8
ʿa. ḳıl- "affetmek" 131a/7, 8, 11; 143a/12; 149b/3, 5, 6, 10; 154a/8, 9, 10, 11, 12; 193a/5
ʿa. ol- "affolmak, bağışlanmak" 149b/11, 12

avla-: Avlamak.
a.-r 163b/3

ʿavrat (Ar.): 1. Kadın.
ʿa. 118b/5, 6, 7, 8, 9, 10, 11; 156b/10; 157a/2, 9; 195a/7
ʿa. eliçün 196b/2
ʿa. fercine 127a/8
ʿa. ḳan bahāsı 196b/2
ʿa. veyā ḫarāc virür gāvur veyā ḳul 195a/11
ʿa.+ıla er 164b/6
ʿa.+ıla (bir er ʿa.) 192a/13
ʿa. (bir ʿa.) 110b/3; 119b/5; 192b/7
ʿa. (<bir> ʿa. zaḥmeti) 161a/3
ʿa. (yidi perde içinde saḳlanan ʿa.) 118b/4
ʿa.+uñ yanında 157a/2
ʿa.+uñ yüzine 157a/7
ʿa.+a (bir genç kişi täze ʿa.) 118b/2
ʿa.+a (ol ʿa.) 118b/2, 4
ʿa.+dan 164b/5
ʿa.+lar 173b/12
ʿa.+lara 169b/5
ʿa.+larıla (genç kişi ʿa.) 197a/1
2. Eş, zevce.
ʿa. 181b/3; 182a/6
ʿa. (erile ʿa.) 164b/3, 4
ʿa.+uñ fercine 175b/4
ʿa.+uñ key yaḳın ḫısmı 182a/3
ʿa.+ı (bir ʿa.) 182a/11
ʿa.+a 161a/1; 181b/7; 182a/1
ʿa.+ı 108a/4; 174a/12
ʿa.+ı (her kimüñ kim bir ḳaç ʿavratı) 182a/8
ʿa.+ın 126b/3; 161a/1; 175b/1; 182a/3
ʿa.+ına (Mūsā ʿa.) 161a/10
ʿa.+ına (Mūsānuñ ʿa.) 161a/8
ʿa.+ıla "avradı ile" 174b/6; 175a/5
ʿa.+ıla "avrat ile" 182a/5
ʿa.+ların (yigit ʿa.) 196b/11
ʿa.+larına 185b/10

ʿavratlıḳ, -ġı (Ar.+T.): Zevcelik.
ʿa.+a vir- "evlendirmek" 193a/9

ʿavratlu (Ar.+T.): Evli, hanımı olan.
ʿa.+yuz (erlü ʿa. "karı koca") 192b/2

ʿavratsuz (Ar.+T.): Kadınsız, kadın olmaksızın.
ʿa. 164b/5

avuç, -cı: Avuç.
a. avuç 136b/8
a.+ıla 124b/4
a.+umdağı 92a/5
a.+uñdağı 92a/3
a.+ına 92a/2
bir a. "azıcık, az miktarda, pek az" 84b/9; 86b/4; 90b/1; 94a/6, 9; 97b/12; 102a/5; 102b/4; 103a/5; 118a/4; 129b/13; 130a/5; 135a/4; 152b/6; 166b/2; 180b/6; 188b/5

avurt, -dı: Avurt, yanağın iç kısmı.
a.+ın 143a/9

ay: 1. Ay, kamer.
a. 85b/12; 95b/3
a. güneş nūrı 95b/8; 188a/12
a. nūrı 160b/10; 170a/5
a. u güneş 144a/4
a. daḫı 116b/12
a. (yılduz u a. u güneşden) 144b/9
a.+a (yile ḳıbleye a. güneşe ḳarşu) 125a/2
a.+dan (yüz biñ a.) 95b/3
2. Ay, yılın on ikide biri.
a. (iki a.) 175a/1; 195b/7

aya: Avuç.
a.+larda (murdār a.) 107b/5
a.+laruñuza 107a/10
a.+larında 107a/12; 107b/1

ayaḳ, -ġı, -ḳı (I): Ayak.
a. 145a/13
a. barmaḳlarından yañadan 127b/2
a. zekātı 149a/4
a. (ol a. üzerine) 104a/5
a. (ol a. güstāḫlıġın) 135b/7
a.+uñ (üç a. barmaġı) 127b/4
a.+dağı (bir yaluñı a. yaruḳlar) 127b/5
a.+dağı (iki a. yırtuġı) 127b/6
a.+um 132b/2
a.+ı 104a/8
a.+ınuñ ṭoprağı 86a/12
a.+ı dırnağından 146b/6
a.+ı ucına 108a/6
a.+ı (atı a. altına) 91a/8
a.+ı (Ayās a. ünin) 102a/2

a.+ın 127b/9; 137b/11; 179b/11
a.+ın (bir elin ve a.) 195a/6
a.+ın (iki a.) 127b/8; 196a/6
a.+ın (elin a.) 91a/4
a.+ın (şol a.) 125a/1; 195a/5
a.+ın (riḳābın ve a.) 93b/8
a.+ına (ayaḳına) 149a/10
a.+ına (resūlüñ a.) 115a/3
a.+ından yaña 146b/8
a.+ıla "ayaġı ile" 131a/6
a.+ıla ""ayaġı ile" (ol emānet a.) 179b/12
a.+laruñ altında 132b/10
a.+laruñ edebsüzligin 135b/10
a.+laruñı 131a/10
a.+ları 104a/4
a.+ları dırnaḳlarından 180a/13
a.+ların 104a/3, 9; 127b/12
a.+ların (anuñ a.) 153b/9
a. baş- 1. "yapmak, etmek, girişmek" krş. ayaḳ ḳo-
ne-kim yavuz işe kim a. başduñ 131a/10
olmayası işlere çoḳ a. başdum 135b/6
2. Adım atmak. krş. ḳadem baş-
ayaġın başaşı yir 194b/1
baş bir a.+uñ ᶜarş kellesinde 189b/10
ḳapudan ayaġın içerü başdı 137b/11
a. başma- "adım atmamak, çıkmamak"
ol ögütden ayaḳ ṭaşra başma 197b/6
a. ḳo- bkz. ayak basmak 1
a. ḳoduġum ᶜöẕriçün 135b/7
a. üzerine dur-"ayakta olmak, ayak üzerinde durmak" krş. ayaḳ üzerine ṭur-
şol ḳadar durduñ namāz içinde a.+laruñ üzerine kim 85a/2
a. üzerine ṭur- bkz. ayaḳ üzerine dur-
ḳamu ḫalāyıḳ a. üzerine ṭurdukları vaḳt 135a/11
a.+ın dur- "ayakta durmak, ayak üzerinde durmak" 134b/10 krş. ayaġın ṭur-
a.+ın ṭur- "(namazda) kıyamda dur-mak" 135a/10 krş. ayaġın dur-
ayaḳ (II): Tas, çanak.
a. (māᶜūn... yaᶜnī ḳazan, legen, balta, elek, sac, a., ḳap ḳacaḳ) 186a/4
ayaḳlıḳ: Ayak zırhı.
a. gey- 145a/13
ayaḳlu: Ayaklı.
a. (dört a. cān-averler) 144a/6
Ayās-ı ḫāṣ-ı ḥażret: Hz. Muḥammed.
A.+dür 138b/6
ᶜayb (Ar.): Kusur, noksan, eksiklik, utanılacak şey.
ᶜa. 86b/3
ᶜa.+dan (dükeli naḳṣdan ve ᶜa.) 148a/6
ᶜa.+ı (ölinüñ ᶜa.) 87b/7
ᶜa.+ın (bunlaruñ ᶜa.) 141a/10, 12; 142a/1
ᶜa.+ın (birisinüñ ᶜa.) 141b/10
ᶜa.+ın (ḳamu ümmetlerüñ ᶜa.) 141a/10
ᶜa.+ın (kendü ᶜa.) 151a/7
ᶜa.+ıla "aybı ile" (iy ᶜaybluları ᶜa. ḳabūl ḳılan Tanrı) 111a/1
ᶜa.+lar örtüci ol- 164b/13
ᶜa.+ların (bunlaruñ ᶜa.) 141b/3, 5
ᶜa.+lardan (dürlü ᶜa.) 165a/8, 9
ᶜa.+larıla "ayıpları ile" 141b/4
ᶜa. aç- "aybını ortaya koymak, kusurunu teşhir etmek"
ᶜa.+ların aça 192b/5
ᶜa. açmaḳ ardınca ol- "birinin aybını ortaya koymaya çalışmak" 192b/4
ᶜa. ardınca ol- "birinin aybını araştırmak, kusur aramak"
kimse ᶜa.+ı ardınca olmayadı 151a/7
ᶜa. bilmek ardınca ol- "birinin aybını, kusurunu öğrenmeye çalışmak"
ᶜa.+ın bilmek ardınca olmamaḳ 192b/4
ᶜa. örtüci "Settâru'l-uyûb" kullarının ayıplarını örten. (Allah'ın sıfatlarındandır). 164b/12
ᶜayblu (Ar.+T.): Kusurlu. krş. ᶜayıblu
ᶜa. 148a/7
ᶜa.+dur 148b/6
ᶜa.+ları (iy ᶜa. ᶜaybıla ḳabūl ḳılan Tanrı) 111a/1
aydın: Işık, aydınlık, nur.
a. ḳıl- "aydınlatmak, nurlandırmak" 160a/9
aydınlıḳ, -ġı: Aydınlık.
a.+uma (benüm a.) 174b/12
a.+ıla 153a/2
a.+ı (ol dünüñ a. ḳıyında) 170a/4
a.+ın 150b/8
a.+ın (gözüñ a.) 157a/3
a.+ından (dünyā a.) 88a/1
aydınlıḳsuz: Işıksız, karanlık.
a. 179b/8
āyet (Ar.): Kur'ân surelerini oluşturan cümlelerden her biri. krş. el-āyet.
ā. maᶜnisi 168a/1
ā.+i (bu ā.) 109b/2
ā.+de (bir ā.+de) 83b/7; 84a/4; 86a/1
ā.+de (bu ā.) 171a/5
ā.+de (işbu ā.) 167b/11
ā.+de (ol ā.) 171a/4
ᶜayıblu (Ar.+T.): Kusurlu. krş. ᶜayblu
ᶜa.+dur 148b/1

ayır-: Ayırmak, bir birinden uzaklaştırmak.
a.-ıcı 89b/6
a.-up 126a/2
ayḳur: Aygır.
a. yundıla 173b/9
ayrıl-: Ayrılmak, uzaklaşmak.
a.-duñısa 87b/13; 88a/1
a.-maya 186b/13
a.-mazsa 186b/11
a.-maḳ 186b/13
a.-up 186b/4
ayru: Ayrı, uzak; başka.
a. (keffāretden a.) 175a/4
a. (ṣudan ayru) 117a/9
a. ol- 163a/2
ayruḳ, -ġı: 1. Başka, gayrı.
a. ᶜālemde 153b/12
a. ḫarc eyleyesi nesnesi 170a/10
a. kimesne 129b/6, 7
a. kişi mülkinde 195b/9
a. nesne 175b/2
a. nesneyile 148b/5
a. peyġāmber 194b/11
a. sözi 96a/3
a. ümmet yüz yılda ḳazanduġın 142b/9
a. ümmetlerüñ yüz yıllıḳ ṭāᶜatlerinden artuḳ 139a/2
a. yoḳsula 171a/12, 13
a.+ıla tamām olmaḳdan 148b/6
a. (bu altı bölükden a. kimesneye) 168a/9
a. (hīç pāẕişāhdan a. mededümüz yok) 101a/4
a. (kendüden a. hīç kimesneye) 182a/2
a. (Tañrı teᶜālā Ḳurᵓānda buyurduġı ḳavmden a. ḳavme) 167b/8
a. (yirüñ a. sözi) 95b/11
a.+ı daḫı 181a/9
a.+a 169a/12; 181a/7
a.+adur 96b/6
a.+a daḫı 181a/10
a.+lar aġladuġı 89b/12
a.+ları 121a/4
a.+lara 114b/13; 143a/5; 181a/12
a.+lara daḫı 114b/12
2. Artık, bundan böyle, bundan sonra, bir daha.
a. 101b/2; 102b/4; 106b/8; 113b/11, 12; 114b/9; 119a/1; 129b/9; 147a/2; 153a/13; 156b/1; 158a/11; 165a/6; 165a/8; 166a/6; 177b/11; 178b/13; 181b/13; 182b/7; 197a/9
ayruḳsı: Başka, başka türlü, farklı.
a. aşaḳlıḳ ḳıl- 135a/8
a. dirlerse 99b/1
a. severlerise 162b/11
a. tekellüfe ḫācet yoḳdur 159b/9
a.+dur 151b/8
ayruḳsı-: Başkalaşmak, değişmek, başka türlü olmak. krş. ayruḳsu-
a.-dı 188a/4
a.-yasın 92b/5; 93a/5
a.-yup ṭurur 124a/8
ayruḳsu-: Başkalaşmak, değişmek, başka türlü olmak. krş. ayruḳsı-
a.-rusa 123b/12
ayu: Ayı.
a. gibi 169b/3
ᶜayyār (Ar.): Zeki, kurnaz.
ᶜa. (iy ᶜa. Bāyezīd) 117b/8
az: Az, "çok"un zıddı.
a. 143a/1, 7
a. ᶜamelile 90b/9
a. nesnesi 170b/2
a. nesnesi var kişi 170a/13
a. ᶜömürde 142b/8
a. tedebbürile 175a/13
a. zamānda 97a/2
a. az ol- 127b/5
a. (çoḳıla a. arasında) 149b/13
a. incin- 87a/4
a. ḳıl- 143b/1
a. ol- 142b/4, 5; 196b/5
a. yatsunlar diyü 142a/4
a.+dur 157b/7
a.+ı çoḳ eyle- "az olanı çoğaltmak" 143a/5
a.+ı çoḳa dut- "azı çoğa saymak, azı çokmuş gibi kabul etmek"
a.+uñı çoḳa dutam 87b/1
miskīnlerüñ a.+ın çoġa dutucı olġıl 165a/1
a.+ı çoḳa geçür- bkz. azı çoḳa dut-
żaᶜīflerüñ a.+ın çoḳa geçüriciven 165a/1
az-: 1. Dalalete düşmek, sapıtmak
a.-mış 92b/6
a.-mışlardur 144b/2
2. Bozulmak, değişmek.
a.-sa 124a/3(Yz. azısa); 175b/3
düşe az- "ihtilam olmak" 175b/3
ᶜazā (<Ar. ᶜazāᵓ): Baş sağlığı ziyareti.
ᶜa.+ya var- "baş sağlığı ziyaretinde bulunmak" 185b/8
ᶜaẕāb (Ar.): 1. Azap, dünyada günah işleyenlere ahirette verilecek ceza.
ᶜa. 92a/11; 183b/13
ᶜa. içinde ol- 86b/6
ᶜa. (ḳatlanımaduġı ᶜa.) 184a/12

ᶜa. (ne ᶜa. kim) 102b/10; 109a/8
ᶜa. (ol gördügi ᶜa. acısı) 147a/3
ᶜa. (ol ḳadar ᶜa. daḫı) 157b/7
ᶜa. (yitmiş biñ ᶜa. firiştesin bile 106b/9
ᶜa. (yüz biñ dürlü ᶜa.) 158a/4
ᶜa.+a 114b/6
ᶜa.+a giriftār ol- "azaba maruz kalmak" 167b/10
ᶜa.+da 88b/7
ᶜa.+dan 184b/4, 5
ᶜa.+ı (mü'minüñ... ne ḥisābı ola ne ᶜa.) 143b/3
ᶜa. gör- "ahirette ceza görmek" 106a/2
yüz biñ dürlü ᶜa. gör- 158a/4
ᶜa. ḳıl- "azap vermek, acı çektirmek" 92a/12
ᶜa. vir- "cezalandırmak"
ḳatlanımadugı ᶜa. virürse 184a/12
ne ᶜa. kim size viresidür 102b/10
ne ᶜa. kim benüm cānuma viresin 109a/8
ᶜa.+a uġra- "azaba maruz kalmak" 110a/12
2. Bela, afet.
ᶜa. gel- (uş üzerüñüze ᶜa. geldi) 107a/8
ᶜa. in- 106b/12

ᶜaẕābluk (Ar.+T.): Azap gerektirir, cezalandırılmayı mucib.
ᶜa.+dur 143b/1

azacuḳ: Azıcık.
a. görindi 97a/10

āzād (Far.): Kurtulmuş, serbest, bağımsız.
ā. 183a/1
ā. elin 196b/2
ā.+sın 167a/7
ā.+dur 167a/4
ā.+mıdur 167a/4
ā. eyle- "azat etmek, serbest bırakmak, hürriyetine kavuşturmak" 193a/10; 195b/3, 6, 7, 11
ā. it- 195b/9 bkz. azād eyle-
ā. ḳıl- 82a/13; 175a/1; 184a/13; 193b/9 bkz. azād eyle-
ā. ol- " azat edilme, hürriyetine kavuşturulma" 167a/7, 11; 174a/5; 193a/11

ᶜaẓamet (Ar.): Büyüklük, ululuk.
ᶜa. ve ceberrūt ve kibriyā 189b/7
ᶜa.+ile (şol ᶜa.) 130b/13
ᶜa. (zihī ᶜa.) 86a/12
ᶜa.+üm ḥaḳḳıçun 189b/8
ᶜa.+üm (benüm ᶜa.) 136a/5
ᶜa.+üm (benüm ᶜizzetüm ᶜa. ḥaḳḳıçun) 82a/5; 83a/7; 90b/5; 92b/12; 97b/3; 98b/7; 103b/5, 9; 105a/7; 109b/6; 134a/1; 136a/4; 141b/9; 160b/5; 187b/4
ᶜa.+üm (benüm ᶜizzetüm ᶜa. ḥaḳḳıçun kim) 138a/11; 186b/5
ᶜa.+üm (ᶜizzetüm ᶜa. ḥaḳḳıçun) 141a/11
ᶜa.+üme 133b/10
ᶜa.+üme (benüm ᶜa.) 142a/2
ᶜa.+ümile 85a/2; 97b/2; 129a/5
ᶜa.+ümile (kendü ᶜa.) 98a/12
ᶜa.+üñ (senüñ ᶜa.) 133a/3
ᶜa.+üñ (senüñ ᶜa. ḥaḳḳıçun) 135b/13
ᶜa.+üñ (senüñ ᶜa. ḳıyında) 133a/4
ᶜa.+üñden 91b/3
ᶜa.+i (Tanrınuñ ᶜa. ḳıyında) 97a/11
ᶜa.+in (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh ᶜa. kim) 122b/13
ᶜa.+inden 116a/12
ᶜa.+ile "azameti ile" (Tanrı ᶜa.) 110a/5
ᶜa.+ile "azameti ile" (kendü ᶜa.) 167b/7
ᶜa.+ile "azameti ile" (şol ᶜa.) 97a/12(Yz. ᶜaẓamet-ile).

ᶜaẓametlü (Ar.+T.): Büyük, ulu, iri.
ᶜa. (işbunca ᶜa. maḫlūḳlardan) 138b/8

azarla- (<Far. āzār+T.-la-): Azarlamak, incitmek.
a.-yana 187b/10

azdur-: Azdırmak, baştan çıkarmak, saptırmak, dalalete düşürmek.
a.-dılar 92b/8
a.-ur (yilter a.) 130a/8
a.-urdum 146a/1

azġunlıḳ: Azgınlşık, taşkınlık.
a. börkin başına başuma vur- "baştan çıkarmak, saptırmak dalalete düşürmek" 132a/11

azıḳ: Yiyecek, yol yiyeceği, erzak.
a.+ı (bizüm götürümedügümüz a.) 166a/3
a.+ları 168a/4, 5

azıḳsuz: Azıksız, nevalesiz.
a. (yoldaşsuz a. ... gideridi) 118b/1

ᶜaẓīm (Ar.): Büyük, ulu.
ᶜa. adların 83b/10
ᶜa. (bir ᶜa. ḳulluḳ kim) 181b/1

ᶜaẓīmlik, -gi (Ar.+T.): Büyüklük.
ᶜa.+ümüz (bizüm ᶜa.) 134b/8

ᶜazīz (Ar.): Muhterem, kıymetli, yüce, ulu.
ᶜa.+ıraḳ 139a/4
ᶜa. dut- "yüceltmek, ululamak" 184a/3
ᶜa. ṭut- bkz. ᶜazīz dut-
ᶜa.+ıraḳ ṭut- 138a/6
ᶜa. bil- "aziz tutmak" 191a/4
ᶜa. eyle- "yüceltmek, ululamak" 191a/4

azlıḳ, -ġı: Azlık, az olma durumu.
a.+ı (āh ᶜamel a. ḳorḳusından) 90a/2

B

bāb (Ar.): Bölüm, kısım.
b.+ında (ġusul b.) 176a/5
baba: Baba.
b.+ñ 156a/2
Babayilik (<Babaʾilik): 13. yüzyılın başlarında Anadolu'da Baba İshak adlı bir Türkmen şeyhi tarafından kurulan tarikat.
B. ḳarañulığına 170a/5
bacasuz: Bacasız, ışık deliksiz.
b. (āh ol derecesüz, bacasuz... ḳarañu ev ḳorḳusından) 90a/3
bādām (Far.): Badem.
b. (şeker b. içine ḳarışmış gibi "badem şekeri gibi") 141a/4
baġ: Bağlayacak şey, bağ.
b.+ınuñ (kīş kemer gümişinde altınında, ḳılıç b. daḫı) 174a/1
bāġ (Far.): Bağ, büyük bahçe, bostan.
b. bāġçe 88a/2
b. (anuñ b.) 98b/1
b. (bir b. idivir-) 161b/9
b. (ol b. ḥasretinde olsunlar) 161b/10
b.+ı (ol b.) 98a/11
b.+ı (ol b. kim) 98a/12
bāġçe (Far.): Bahçe.
b. (bāġ bāġçe) 88a/2
baġır, -ġrı: 1. Bağır.
b.+ı çıḳ- "canı çıkmak"
şeyṭānuñ baġrı çıḳup arduñca yilsün 134a/13
2. Ciğer, yürek, gönül.
b.+uñ pāresin 157a/3
baġır pāresi "ciğer-pare, evlat"
krş. cān kesegi, cān pāresi
baġışla-: 1. Bağışlamak, vermek; karşılıksız vermek, bahşetmek; elinden almamak.
b.-! 108b/3
b.-ġıl 90a/7; 113a/3; 123a/10; 147b/13
b.-ñ 82a/5
b.-yam 100b/6; 129a/6; 134a/2; 160b/8
b.-yayın 92b/13; 165a/5
b.-yasın 118a/8; 197a/4
b.-ya 84b/10
b.-yalar 82a/6
b.-dum 96b/7; 105a/1; 122a/4; 134a/7; 192a/9
b.-dı 83b/10, 12; 84a/2, 6, 9, 12; 84b/1, 4, 7; 87a/2; [94b/6]; 96a/9; 96b/11; [97a/8], 9; 98b/3; 99a/6; 99b/10; 100a/5, 7; 148b/9; 178b/7
b.-mışdur 124a/4
b.-rvan 121b/4
b.-rın 126b/5
b.-rsañ 88a/7
b.-r 86b/11; 122a/9, 10; 149a/6
b.-madum 100b/6
b.-yan 162b/3
b.-duġı ṣūretde 126b/6
b.-duġın 82a/7
b.-madın 98b/4
b.-yıcaḳ 99a/7
iminlik bağışla- 197a/4
ḳuvvet bağışla- 122a/9, 10
tevfīḳ bağışla- 113a/3; 123a/10; 147b/13
2. Affetmek, cezalandırmaktan vazgeçmek.
b.-ġıl 82a/15; 135b/5, 8
b.-ya 124b/13
b.-yalar yā māla keseler 195a/10
b.-dum 103a/7; 135b/10; 111a/11
b.-r[lar] 87a/6
b.-mazlar 87a/6
bağışlan-: Bağışlanmak, karşılıksız verilmek.
b.-duḳdan 98b/5
bağla-: 1. Bağlamak, sarmak.
b.-! 157b/8
b.-yam 113a/13
b.-dılar 166a/8
b.-ıcaḳ 158a/2
b.-yup 155b/12
2. Kapatmak.
b.-ya 181b/7
3. Bağlamak (deyimler kurar).
b.-yalar 162b/7
b.-sa 98a/2
b.-r 176b/2, 9
b.-mayalar 162b/7
b.-mayadı 151a/5
b.-maḳ 145b/1
b.-yup 133b/4; 149a/2; 179b/3
bil bağla- 179b/3
el bağla- 133b/3
göñül bağla-
añа göñül bağlamayalar 162b/7

gönül Ḥaḳḳa bağlayalar 162b/7
kīne bağla-151a/5
ṣaf bağla- 145b/1
sedler bağla- 98a/2
tekbīr bağla- 149a/2
zencīre bağla-
şerī'at zencīrine bağla- 176b/2, 9
bağlan-:Tutulmak, rahat hareket edememek.
b.-up (dili b.) 108a/3
bağlu: 1. Bağlı, bağlanmış.
b. (iki ḳap b.) 120a/1
2. Sarılı, sarılmış.
b. (yaşıl ḥarīre b.) 152a/11
bahā (Far.): Kıymet, değer, karşılık.
b. iste- "bedelini istemek" 115b/11
b. (ḳan b.) 195b/13
b. (tamām ḳan b.) 195b/8, 11
b.+nuñ (ḳan b. ondası) 196a/8
b.+sı (anuñ b.) 192a/8
b.+sı ('avrat ḳan b.) 196b/3
b.+sı (er ḳan b. yarusıncadur) 196b/3
b.+sı (ḫarāc viren gāvuruñ ḳan b.) 196b/4
b.+sı (ḳul ḳan b. ḳıymetidür) 196b/3
b.+sı (uçmaġuñ b.) 116b/13
b.+sın 192a/6
b.+sın (anuñ b.) 192a/7
b.+sınuñ... biş diremin 173b/10
b.+sına 126b/6
b.+dur (ḳan b.) 195b/6
b.+ya ṭut- "kıymet biçmek" 172a/4; 173b/10
ḳan bahā "diyet" 195b/6, 8, 11, 13; 196a/8
krş. ḳan bahāsı
ḳan bahāsı "diyet" 196b/3(3), 4
krş. ḳan bahā
bahādur (Far.<Moğ.): Bahadır, cesur, yiğit.
b. (pāẕişāhuñ ḫūb-ṣūretlü b. ve pehlüvān ḳulları) 137a/12
b.+umdur (benüm b.) 145a/2
b.+ın (dīn b.) 145b/1
b.+larumdur ve bilişlerümdür 83a/6
b.+larıyıdı (dīn b.) 146a/2
b.+ısañ 145a/7
baḫıllıḳ (<Ar. baḫīl+T.-lıḳ): Cimrilik, hasislik.
krş. baḫīllıḳ
b. ḳılmış gibi ol- 129b/11
baḫīl (Ar.): Cimri, hasis.
b. degülven 165a/2
b. ol- 165a/2
baḫīllıḳ (<Ar.+T.): Cimrilik, hasislik.
krş. baḫıllıḳ
b. 151a/13; 176a/9
b.+dan 151b/1
baḥru'r-raḥme (Ar.): Rahmet denizi.
b. 82b/5
baḥş (Ar.): Konu, mevzu.
b. (bu b.) 148a/13
b. (bu b. içinde) 150a/6
b.+i (işbu b.) 171a/3
b. eyle- "anlatmak" 159b/5
baḫşiş (Far.): Bahşiş, bağış olarak verilen şey.
b. 167a/13
b. vir- 115b/11; 167a/12
çoḳ 'aṭā ve b. vir- 101a/11
baḳ-: 1. Bakmak, görmek, nazar etmek.
b.-! 116b/2; 180a/1; 192a/1
b.-ayın 145b/9; 155b/6
b.-a 146b/6, 7(2), 8; 180a/1
b.-sa 175b/4
b.-maḳ gerek 127b/13; 179b/2([gerek])
b.-dum 116b/2; 145b/10
b.-dı 110b/3; 136b/7;136b/13; 155b/7; 159a/1
b.-arın 137b/2
b.-arsın 145b/12
b.-ar 108a/8(2); 145b/9; 188a/11; 192a/1
b.-arsız 137b/1
b.-arlar 137b/6; 138a/10
b.-sadı 160b/10
b.-dumısa 116b/3
b.-arsañ 157b/13; 181a/1
b.-mañ 169b/6
b.-masun 166a/6; 174b/12
b.-mamaḳ 185b/10
b.-duġum 145b/12
b.-up 92b/9
b.-adururken 146a/4
2. İnanmak, aldanmak.
b.-ma! 115a/10
3. Anlamak, farkına varmak.
b.-! 115a/10
4. İncelemek, tetkik etmek.
b.-ıcaḳ 148a/9
5. Önem vermek, itibar etmek.
b.-arvan 139a/5
b.-arsız 139a/5
6. Muamele etmek, ilgilenmek.
b.-maḳ gerek 183a/1
baḳır: Bakır.
b.+sa 172a/4
baḳış-: Bakışmak, bir birine bakmak.
b.-dılar 189b/3
bāḳī (Ar.): 1. Ebedî, daimî, sonsuz.
b. ḳal- 163a/11
2. Varlığının sonu olmayan. (Allah'ın adlarındandır).
B.+ye (ol ḥaḳīḳī B.) 119a/4

baḳḳāl (Ar.): Bakkal.
b. 195b/4
b.+uñ 195b/4
baḳla: Bakla, fasulyeye benzeyen iri taneli sebze.
b. ṣuyı 123b/10
b.+ʾı 123b/9, 11
bal: Bal.
b.+dan 174a/9
balçıḳ: Çamur.
b. ol- "çamurlaşmak, çamur hâline gelmek" 89a/2
baldır: Baldır, incik.
b.+ından yaña 127b/3
balġam (Ar.): Balgam.
b. ol- "balgam i-" 126a/11
balıḳ, -ġı, -ḳı: Balık.
b. 117a/8, 9
b. aġzında ve maʿdesinde 122a/1
b. gibidür 117a/7
b. ḳarnında 159b/11
b. maʿdesi ḳarañulıġı 160a/1
b. maʿdesinde 160a/2
b. (bir b.) 159b/13
b. (daḫı bir b. maʿdesi ḳarañulıġı) 160a/1
b.+uñ (maʿdesine b.) 159b/11
b.+ı (balıḳı) (Yūnus peyġamberi yudan b. daḫı) 159b/13
b.+a 159b/11
b.+lar (deñizdegi b.) 144a/7; 157b/3
b.+lar (deñizler ve b.) 89b/2
bāliġ (Ar.): Ergin, rüşt ve büluğ yaşına gelmiş.
b. ol- "büluğa ermek" 126b/3; 174a/5; 182b/13
balta: Balta.
b. 186a/4
b. dart- "baltaya davranmak" 98a/4
b. ṭart- 98a/13 bkz. balta dart-
barış-: Barışmak.
b.-alum 87a/11
barışdur-: Barıştırmak, aralarını bulmak.
b.-an 88b/6
barışıḳ: Barışıklık, sulh.
b. eyle- "barışmak" 87a/11
Bār-ı Ḫuẕāyā (Far.): (Ey) Tanrı.
B. (iy B.) 116b/1
barmaḳ, -ġı: Parmak.
b. 196a/11(2)
b. (bir b.) 196a/8
b. (üç b.) 127b/6, 7
b.+uñ (üç bendlü b. bir bendin) 196a/12
b.+ı (baş b. üstine) 194a/13
b.+da (on b.) 196a/10
b.+ı (üç ayaġuñ b.) 127b/4
b.+ın 175b/5
b.+ları 126a/2
b.+larından (ayaḳ b. yañadan) 127b/2
b.+larıla (üç el b.) "parmakları ile" 127b/2
bas-: Koyup bastırmak. krş. baṣ-
b.- ġıl 157b/12
baṣ-: 1. (Ayak) basmak. krş. bas-
b.-! 189b/9, 10
b.-asın 135b/2
b.-a 86a/11; 125a/1
b.-dum 135b/6
b.-duñ 131a/10; 135b/3
b.-dı 102b/12, 13(2); 137b/11
b.-ma! 197b/6
b.-maya 187a/10
b.-masun 174b/11
b.-maḳ 126a/1
b.-maḳdur 126a/1
b.-aṣı 194b/1
b.-duġı (ol b. ṭoprak) 174b/10
b.-duġı sāʿat 147a/9
ayaḳ baṣ- 131a/10 krş. ḳadem baṣ-
ayaġın b.-aṣı yir 194b/1
b. bir ayaġuñ ʿarş kellesinde 189b/10
ḳapudan ayaġın içerü b.-dı 137b/11
olmayası işlere çoḳ ayaḳ b.-dum 135b/6
ayaḳ baṣma-
ol ögütden ayaḳ ṭaşra b.-ma... 197b/6
ḳadem baṣ- 147a/9 krş. ayaḳ baṣ-
2. Alt etmek, yenmek.
b.-a (uru b. aldılar) 142a/8
b.-sunlar 142a/6
3. Basınç yoluyla itmek (su).
b.-ar (şu b. yir) 174a/8
baş: 1. Baş, kafa.
b. 95b/13
b.+a 132a/10, 11; 145a/12
b.+uma 132a/12
b.+uma "yalnızca, tek başıma" 100a/10
b.+uñ 92b/10; 147b/10
b.+uñı 131a/8, 9
b.+uñda 131a/10
b.+ı 125a/7; 154b/1
b.+ı ucına 146b/7
b.+ı ucında 108a/5; 146b/5
b.+ı (ol ṣūretüñ b.) 183b/2
b.+ın 109a/6
b.+ın (anacuġınuñ b.) 155b/1
b.+ın (İsmāʿīlinüñ... b. ... elcügezlerin) 155a/9
b.+ına 91a/5; 108b/7; 149a/7; 184a/10
b.+ına (ḳaravaşı b.) 181b/12
b.+ına (ṭoprak ol ḳutsuzuñ b.) 84b/10

b.+ına (ṭoprak ol bez-baḫtuñ b.) 131a/3
b.+ında 93a/10; 188a/13
b.+ından 154a/13; 154b/3
b.+larda 188b/13
b.+larında 105a/5
b.+ıla 194a/2
b. gözi "görme organı (maddî) göz" Resül ḥażreti... Tañrıyı baş gözile gördi 99a/13
b. götürme- "baş kaldırmamak, bir işi mütemadiyen yapmak" 187b/12
b. ḳo- "tazimde bulunmak, saygı sunmak" 137b/12 krş. baş yire ḳo-
b. oyna- "hayatını tehlikeye koymak, canını feda etmekten çekinmemek" b.+ların senüñiçün oynarlar 190a/3-4
b. ölüm yaṣduġına ḳo- "ölüm döşeğinde olmak, can çekişmek" 117a/11
b. ölüm yaṣduġına ḳoy- 108a/3; 146b/4; 180a/3 bkz. baş ölüm yaṣduġına ḳo-
b. yire ḳo- 137b/7 bkz. baş ḳo-
b.+ına götür- "(öpüp) alnına koymak"191a/8
b.+ına ṭoprak 84b/10; 131a/3 bkz. ṭoprak başına.
b.+dan çıḳar- "baştan çıkarmak, saptırmak" 156b/9, 10
azġunlıḳ börkin b.+ına (b.+uma) vur- "baştan çıkarmak, saptırmak dalalete düşürmek" 132a/11
uṣṣı b.+ına gel- "kendine gelmek, ayılmak" 184a/10
2. İlk, başlangıç
b.+ı (ʿadluñ b.) 187a/10
3. Baş, ilk.
b. barmaġı üstine yüri- "ayak ucuna basarak yürümek" 194a/13

başar-: 1. Yapabilmek, muktedir olmak.
b.-ımadı 183b/6
b.-ımadılar 113b/7
2. Muvaffak olmak, başarmak.
b.-duġına 153a/8
b.-up 134a/10
āḫiret yolın başar- "dünyada, imtihan aleminde muvaffak olmak" 153a/8
yolı geñezligile başar- "dünyada, imtihan aleminde muvaffak olmak" 134a/10

başdaḳ: Tek başına.
b.+dur (bir b.) 170b/7

bāşed kim (Far.): Ola ki, olur ki.
b. 107a/11; 184a/3; 194b/6

başla-: Başlamak.
b.-ya 146b/6
b.-yalum 178a/7
b.-yavuz 167b/5
b.-maḳ gerek 127b/3
b.-dılar 101a/13(2)
b.-r 133b/7

başlu: Başlı.
b. başına "tek başına, yalnız, münferid" 128a/11
b. başına ol- "tek kalmak, rakipsiz kalmak" 148a/12

başmaḳ, -ġı: Ayakkabı.
b.+uñ 84b/13
b.+uñ ṭopraġın 85a/5
b.+uñ (senüñ b ṭopraḳı) 84b/13
b.+ı tozıyıla 86a/11

bat-: Batmak.
b.-adı 178b/6
b.-dılar 111a/4
ṭaña bat- "hayretler içinde kalmak" 111a/4

bāṭıl (Ar.): 1. Doğru olmayan, yanlış, hurafe.
b.+dan ve bidʿatden 170a/7
2. Boş, beyhude, geçersiz.
b.+dur 117a/7; 127a/10
b. eyle- "boşa çıkarmak, hükümsüz kılmak, çürütmek" 144b/3
b. ol- "(namaz, abdest için) bozulmak" 126b/4, 6, 7

bāṭın (Ar.): 1. İç, iç yüz.
b.+larına 137b/1
2. *tas.* Ayet ve hadislerin ancak arifler ve veliler tarafından bilinen gizli manaları.
b. (ẓāhirile b.) 141a/3
b.+dan ḫaberi yoḳ faḳīh 141a/2

batu: Batı.
b.+sına degin (gün b.) 104b/9; 106b/11
gün b.+sı "güneşin battığı yön, batı"

bay: Zengin.
b. 165b/11
b.+laruñ ḥammāllıġın 165b/13
b.+larına 197a/3
b.+lara 164b/8; 165b/11

bayıḳ: Açık, belli, aşikār, şüphesiz.
b. (bellü b.) 168a/1; 196b/8

bayram: Bayram.
b. (ulu b. günde) 176a/4
b. (zihī b. ol kişiye kim) 177a/6
b. namāzı "Ramazan ve Kurban bayramlarının ilk günü güneş doğduktan bir süre sonra cemaat ile kılınan iki rekat namaz"
b. namāzın ḳıl- 126b/9
b. eyle- "bayram etmek" 177a/5
b. olduġı vaḳtin 177a/3

bāzār (Far.): 1. Alış veriş.
b.+ı (şatu b. ḳo-) 168b/4; 169a/5
b.+dan (şatudan b.) 168b/2
2. Pazar yeri, meydan
b. 177a/5
bāzirgān (<Far. bāzergān): Bezirgan, tacir.
b. 113a/4; 163a/1
b.+larıduḳ 119b/8
becid (<Far.+Ar. be-cidd): Bir işin üzerine çok düşmek, düşkün olmak.
b. ol- "üzerine düşmek, ısrar etmek" 101a/8; 129a/9
b. ṭut- "üzerine düşmek, ısrar etmek" 103a/12
beden (Ar.): Gövde, vücut.
b. ʿālemidür 176b/11
b.+ine 149a/9
bedīʿ (Ar.): Yeni, eşsiz, görülüp işitilmemiş, özgün.
b.+ler (bu b.) 150a/6
beg: Bey.
b. 128a/8, 13
b. adlu kişi 192a/11
b. (her b. kim) 194a/10
b. (iy b. adlu) 188b/7
b. (ḳankı b. kim) 193b/11
b. (ol b.) 146a/5
b.+üñ (ol b. düşmenine) 146a/5
b.+i (livāʾu'l-ḥamd b.) 93b/2
b.+ler 178a/11
b.+ler ḳıyında 189a/8
b.+ler (açuḳ b.) 194a/5
b.+ler (dört biñ altun kürsilü b.) 190a/11
b.+ler (dört biñ gümiş kürsilü b.) 190a/11
b.+leri (açuḳ yüzlü b.) 194a/6
b.+lerile "beyleri ile" (Ḳārūnı... b. māllarıla "malları ile") 190a/12
begcügez: Beyceğiz.
b.+i (bir dünyā b.) 146a/4
begen-: Beğenmek, hoşlanmak.
b.-mez 141a/2
beglik, -gi: Beylik.
b. 189a/5
b. içinde 189a/9
b.+i 178b/2
bekcü: Bekçi, muhafız.
b.+ñ (Yz. بكجك) 132b/13
bekle-: Korumak, esirgemek, muhafaza etmek, gözetmek.
b.-! 118a/9
b.-yem ve bekledem 122a/3
b.-yeler 109b/7
b.-di 163a/13
b.-rin 98a/12
b.-r 83b/4, 5; 86b/12; 110b/12; 120a/7; 122a/12
b.-rüz 109b/11
b.-rler 132b/11; 168a/2
b.-riseñ 191b/1
b.-rdüm 190b/11
b.-rdi 122a/5
b.-dise 122a/11
b.-yümedi 152a/13
b.-yümez 87a/1
b.-yenler (ol sınur b.) 168a/8
b.-yenlerden (ṭamu b.) 144b/12
b.-yesi 172a/3
ʿahdi bekle- 152a/13
inṣāf bekle- 191b/1
sınur bekle- 168a/2, 8
beklet-, -dür: Muhafaza ettirmek, korunma-sını sağlamak.
b.-em (beleyem ve b.) 122a/3
belā (Ar.): Bela, gam, keder, musibet.
b. içinde 143a/10
b.+ya (bir b.) 161a/5
b.+sı (cānsuzlıḳ b.) 146b/11
b.+sı (īmānsuzlıḳ b.) 146b/12
b.+sında (ḥisāb b.) 189a/1
b.+sından (düşmen b.) 99a/2
b.+sından (nefs b.) 151b/4
b.+sından (nefsüñ yalancılığı b.) 151b/5
b.+larından (nefs b.) 151b/2
belki (Ar+Far.): Bilakis. krş. belkim 2
b. 117a/3
belkim (Ar.+T.): 1. Belki, muhtemelen, olabilir ki.
b. 98b/1; 112b/9; 117b/4; 190a/5
2. Bilakis. krş. belki
b.97b/11; 99a/5; 120a/9; 136a/10; 141b/3(Yz. بلكن); 162b/12; 167b/9
3. Belki, hatta.
b. 83a/2; 163b/4
bellü: Belli.
b. 95b/7, 8
b. bayıḳ "muhakkak, kat'i surette" 168a/1; 196b/8
b. ol- 178a/11
bellüle-: Belli etmek, tayin etmek.
b.-yince 142a/11
belürt-: Belirtmek, göstermek.
b.-mese gerek 182a/12
ben: Ben (1. teklik şahıs zamiri).
b. 81b/8; 82a/7, 13; 82b/3; 83a/2; 83a/7, 8; 84b/12; 85a/2, 8, 9; 86a/8, 9; 86b/4; 87a/12, 13; 88a/3; 88b/5; 90a/10; 90b/4;

91b/4; 92a/4; 92b/2, 3, 8; 93a/4; 93a/5; 94a/9; 94b/1; 95a/12(2); 96a/5, 7; 96b/6; 97b/1, 10, 11; 98b/9; 99b/8(2); 100b/5, 6, 9; 101a/5; 101b/13; 102a/8(2); 102b/9, 10, 11(2); 103a/2, 8; 108a/12, 13; 108b/2, 4, 13; 109a/10; 110a/4, 9; 113a/1; 113a/4; 113b/8; 114a/6, 10; 115b/11; 118a/4, 7, 9, 10, 11; 119a/2, 5, 7; 119b/6, 8, 9; 120a/2(2); 120b/8, 10, 11; 121a/9; 122a/8; 122b/13; 129a/5(2); 130b/3; 132b/8; 133b/11(2); 134a/2, 4, 9; 135b/10; 136a/2; 137b/1; 138a/3; 138b/2, 10; 139a/5, 7; 141a/11; 141b/4, 8; 142a/2; 145a/8; 145b/11; 146b/9(3), 10; 157b/9; 158a/10(2), 11, 12; 158a/13; 158b/1; 159b/3; 162a/4; 162b/4; 163b/10; 164a/7; 164b/11(2), 12, 13; 165a/1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9; 165b/3; 166b/10; 169b/7; 171b/1; 177a/11; 177b/11, 12; 178a/2; 178b/4; 180a/9, 10, 11; 180b/8, 9(2), 10, 12; 181a/2, 4(2); 183b/10, 11, 12; 185a/10; 187a/7, 8; 188a/1, 7; 188b/1, 2, 6, 8; 189a/3(2), 4; 189b/2, 3(2), 4, 6; 190b/9, 10, 11; 191a/2; 192b/10; 193a/12; 194a/4; 197b/13

b. buyurduġum yirde 180b/10

b. buyurmaduġum yirde 180b/2

b. duʿācı ḳıyında 170b/13

b. emānet ḳoduġum nesneʾi 180b/1

b. gördügüm 104b/3

b. ḳādirden 191a/2

b. miskīn daḫı 183a/13

b. Mūsāyı 167b/1

b. ol ġarīb yigitven kim... 188b/1

b. Raḥmān Tanġrıvan 186b/3

b. resūli 168b/8; 194b/9

b. Tanġrı 186b/12

b. Tanġrı ḳādirven kim 164a/9

b. żaʿīf 197b/13

b. żaʿīf duʿācı 185a/10

b. żaʿīf ḳıyında 161a/12; 175a/10

b. żaʿīfi 183a/7

b. żaʿīfe daḫı 197b/10

b. żaʿīfden 183a/12

b. zīr-i dest daḫı 184a/4

b.+in 115b/6

b.+ven 121b/4; 129b/6; 162b/3; 169b/7(2)

b. daḫı 92a/8, 10, 11; 104b/5; 106a/12; 108a/6; 114a/8; 165b/4; 186b/5; 192a/9

benüm: Benim.

b. 86a/8; 118a/2; 178a/5

b. adum 102a/7; 117a/6(2), 7, 8

b. adumsuz 117a/5, 9

b. altumda 174b/11

b. arıluġuma 82a/11

b. ʿaṭām 164b/1

b. aydınlıġuma 174b/12

b. ʿaẓametüm 136a/5

b. ʿaẓametüme 142a/2

b. bahādurumdur 145a/2

b. bigi ʿācizüñ... dilegi 118a/2

b. bir avuç günāhkār ümmetüme 94a/6

b. bir dostum 85a/13

b. bu sözlerde bir müşkilüm oldı 92a/13

b. buyurmaduġum yirde 180a/6

b. buyruġum 165b/4

b. buyruġumıla 85a/11

b. cānum 189a/10; 191b/3

b. cānumı 108a/12

b. cānuma 109a/8

b. cāncuġazum 158a/2

b. cemālüm ʿışḳına 117b/11

b. cemālüm ʿışḳında 117a/4

b. cemālüme 97a/6

b. çiçegüme 157a/8

b. daḫı uçmaġum 98b/2

b. dīẕārum ʿışḳından 90a/11

b. dīẕārum görmek görmek içün 117a/4

b. dīẕārum luṭfı 129b/7

b. elümde 155a/12; 182b/1

b. emānetümdür 162b/3

b. (Yz. benem) firāḳum 157b/11

b. firiştelerüm 82a/4; 95b/4

b. geyesümdür 189a/13

b. gibi maḫlūḳa 189b/7

b. göñlümdedür 102a/7

b. göñlümiçün 193b/1

b. güstāḫlıġum 111a/1

b. ḫāṣakīlerüme 89a/12

b. ḫazīnedārlarumdur 83a/5

b. ḫazīnemde 189b/4

b. ḫażretüme 144b/13

b. ḫażretümde 112b/12; 111b/6; 187b/6

b. ḫoşnūdlıġum 145a/1

b. ḫulḳumıla 165a/5

b. ʿışḳuma 112b/13

b. ilküm 86b/2

b. ʿināyetüm 113a/11

b. ʿināyetümile senüñ şefāʿatüñ berekātında 97b/11

b. ʿināyetüm tācı 105a/5

b. ʿizzetüm ḥaḳḳıçun 87b/12; 88b/9; 94a/10; 103a/6; 129b/5; 133b/5, 8; 134b/3; 111b/7; 163b/10; 190b/13

b. ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun 82a/5; 83a/6; 90b/5; 92b/11; 97b/2; 98b/7;

103b/5, 9; 105a/6; 109b/6; 134a/1; 136a/4; 141b/9; 160b/5; 186b/5; 187b/4
b. ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun kim 138a/11
b. ḳıyımda 157a/12
b. ḳudretüm eline 134a/10
b. ḳulavuzlığum 134a/9
b. ḳullarumıla 100b/5
b. ḳullarumdur 83a/5; 167a/10
b. laṭīf yılduzlarum 95b/1
b. mertebemdür 115b/6
b. naẓargāhumdur 111b/6
b. ne zehrem 137b/9
b. nefsüm 83a/1; 115a/11; 168b/6; 169a/2
b. nūrum 132b/11; 189b/13
b. öksüzlerümi 168b/11
b. pāẓişāhlığumdan kim 141b/2
b. ... rāḥatum 114a/2
b. ridāmı 194b/4
b. sevgüm 163a/8
b. sevgüm daʿvisin ḳıl- 163a/6
b. ṣıfatlarumıla 165a/3
b. ... sizden artuḳ ġuṣṣam 82b/15
b. ṣoḥbetüme 113b/2; 165b/5
b. ṣormaġumıla 161b/11
b. ṭāʿatüme 165a/13
b. ṭanuḳlarumdur ve bahādurlarumdur ve bilişlerümdür 83a/6
b. ṭavarum 180a/6
b. teklīfüm buyruġum 135b/11
b. ṭonum 189a/13
b. ṭonumdur 189a/12
b. ümmetüm ṣādıḳlarına 113a/2
b. ümmetüme 83a/13; 90b/8
b. ümmetümden 191b/8; 194b/8
b. ümmetümden ḳankı ḳul 186b/9
b. üzerüme 83a/2; 174b/11
b. üzerümde 95b/2, 5, 6
b. üzerümdedür 95b/11; 96a/2, 5
b. varlığuma birligüme 143b/7
b. yirlerüm 94b/13
b. yüzümi 86a/11
b. (iy b. firiştelerüm) 133b/9, 10; 134a/3, 8; 177a/11; 178a/1
b. (iy b. dostum) 85a/1; 97b/13
b. (iy b. gerçek ḳulum) 136a/2
b. (iy b. gerçek resūlüm) 103a/4
b. (iy b. ḥabībüm) 91b/11; 92a/3, 4, 7; 92b/3; 93b/12; 94a/4, 7; 94b/11, 13; 96b/4, 9; 97b/1, 8; 98a/5; 103a/2, 10, 12; 103b/1, 9; 106a/11; 109b/10; 113b/4, 6, 8; 121b/9, 10; 122a/8; 129a/3; 129b/4; 141a/5, 9; 141b/3; 143b/3, 11; 144b/4; 147b/10; 152b/1; 153b/11; 154a/1; 154b/6; 163b/12; 164a/1, 7; 164b/3
b. (iy b. ḫāṣ dostum) 95a/5
b. (iy b. ḳulum) 135a/9; 135b/8; 150a/9; 165b/2; 177b/9
b. (iy b. resūlüm) 85a/6; 97a/5; 100b/3; 155a/3; 164a/12
b. (iy b. ṣaḥābem) 191a/9
b. (iy b. sevdügüm ḥabīb) 103a/6
b. (iy b. ṣıfatumıla ṣıfatlanmış ḳul) 165a/4
b. (iy b. ümmetüm) 131a/5
b. (ne zehrem var b.) 190b/7
b. (senüñ şefāʿatüñile b. ʿināyetüm arasına) 113a/12
b. (uş b. nūrum) 88a/1
b. (yā b. ḥabībüm) 88b/9;
b. (yā b. resūlüm) 187b/3
b. (yüz biñ b. gibinüñ cānı) 138b/11; 156b/3
b.+sin 135b/10
b.+çündür 178a/1
b.+içün 114a/9; 132b/8; 180b/9
b.+ile 95b/11, 13; 96a/5, 6; 100b/12; 117a/10; 169b/12
b.+ile senüñ arañda 100b/4
b.+dür 98b/1; 167a/10; 178a/1, 4
baña: Bana.
b. 82a/10, 12; 83a/3; 85a/8; 86b/5; 90b/1; 91b/1, 5; 92a/5; 92a/6, 10; 100a/9; 100b/1; 104b/5, 11; 105a/3; 108a/12; 108b/3, 4, 5(2); 110a/8; 114b/10; 116a/8; 116b/2; 120b/11; 121b/10; 130b/4; 132b/9; 133b/4; 134a/4, 10; 134b/2; 137b/4; 137b/8; 111a/2; 141b/8; 146b/1, 2; 152b/2; 155a/7(2), 8, 11; 156b/5; 157a/12; 157b/13; 165a/6; 165b/9; 167a/3, 8, 11, 12; 180b/2, 3, 5, 7; 183a/9; 188a/3; 188b/2; 189a/5; 189b/1(2), 6, 8(2), 10; 191a/1; 191b/9, 11; 192a/6; 194a/7
b.+yidügin 134a/5
beni: Beni.
b. 82a/11; 85a/11; 87a/12; 87b/11(2); 88b/6; 90a/13; 92b/11; 96a/6; 97b/1, 3, 5, 8, 10; 101a/8; 103a/13; 105a/9; 107b/1; 110a/8; 112b/12; 114a/7; 116a/6, 9, 10; 117a/12; 118a/9, 10(2); 121b/8; 132a/11; 133b/10, 11(2); 145a/8; 155a/12; 156b/2, 8(2), 9; 157b/9, 11, 13; 158a/9; 162b/3; 169a/8; 180b/4, 8; 188b/1; 191a/8; 191b/1; 193a/10; 194a/8
bende: bende.
b. 95b/3(2), 4; 126b/5; 192a/8

beyān (Ar.): Anlatma, açıklama.
b. ḳıl- "anlatmak, açıklamak" 123a/12; 178a/7
beyʿat (Ar.): Kabul ve tasdik muamelesi; bağlılığını bildirme.
b. eyle- "biat etmek, bağlılığını bildirmek" 189a/7
beyinsüz: *mec.* Akılsız, düşüncesiz, kafası işlemeyen.
b. ol- "düşüncesiz olmak, aklını kullanamamak" 156b/10
beyni: Beyin.
b. 188b/13
beyt (Ar.): Beyit.
b. 156b/12
beẕ-baḫt (<Far.bed-baḫt): Bahtsız, talihsiz, kötü talihli.
b.+ıla (ol b.) 170a/3
b. (iy b.) 180a/6
b.+uñ (ol b. başına) 131a/2
b.+laruñ (devletsüzlik ol b. kim...) 107a/4
beẕ-baḫtlıḳ (Far. bed-baḫt+T.-lıḳ): Bahtsızlık, talihsizlik.
b.+da 152b/5
beze-: Bezemek, süslemek.
b.-di 177b/6
bezek, -gi: Süs, ziynet eşyası.
b.+i 85b/3
bıçaḳ, -ġı, -ḳı: Bıçak.
b. 158b/8; 159a/7, 9, 10, 11, 13; 159b/1, 2
b. yüzi 159a/8
b. (ol b.) 159b/7
b. (tīz b.) 159b/6
b.+uñ ardı 159a/9
b.+ı 158b/4, 5, 6, 7(bıçaḳı), 13; 159b/1
b.+ı (şol b.) 159b/6
b.+a 158b/12
b.+dan (ol b.) 159b/8
b.+ın 158b/3
b.+ıla 155b/12
bıñar: Pınar, çeşme.
b.+ın (iḫlāṣ b.) 153a/13
b.+laruñ (ırmaḳlaruñ b. yürüdügi) 119b/1
bıraḳ-: 1. Koymak, bırakmak.
b.-maḳ içün 185b/11
2. İndirmek.
b.-sa 175b/5
3. Atmak, koymak.
b.-dılar 158b/11
bızaġu: Buzağı, inek yavrusu.
b.+da (çıḳ ḳuzıda köşekde... b.) 173b/8
bī-ʿad (<Far. bī-+Ar. ʿadd): Sayısız.
b. (keremüñ bī-ʿad)152b/5
bi-ʿaynihā (Ar.): Olduğu gibi, tıpkı.
b. 174b/5
bī-çāre (Far.): Çaresiz, zavallı, garip.
b. ādemī 191b/13
b. ana 155a/8
b. ʿāṣīnüñ ḥāli 180a/7
b. ġarīb ol- 147a/2
b. ḳarıcuḳ 157b/1
b. yigidüñ gözcügezleri 188a/5
b. (maḥrūm ve b. mi ḳoya) 120a/9
b. (ol b.) 108a/13
b. (ol b. nefsi) 110a/7
b.+yin 138b/2
b.+ye 118a/8
b.+ye (ol b.) 184a/7
b.+leri (ol b.) 141b/13
maḥrūm ve b. ḳoy- "yoksun ve çaresiz bırakmak" 120a/9
Bī-çūn ve çi-güne (Far.): Emsalsiz, eşsiz; sebep sorulmaz, zatı hakkında sual caiz olmayan; niçin ve nedensiz, mutlak. (Allah'ın sıfatlarındandır).
b. (şunuñ gibi münezzeh B. Ḳādir) 179b/4
bidʿat (Ar.): Peygamber zamanından sonra dinde meydana çıkan şey.
b.+den (bāṭıldan ve b.) 170a/7
bigi: Gibi. krş. gibi
b. (benüm b. ʿācizüñ senüñ gibi ḳādir ḥażretinde dilegi) 118a/2
bī-ḫaber (Far.+Ar.): Habersiz, bilgisiz.
b.+dür 141a/2
bī-ḥad (<Far. bī-+Ar. ḥadd): Sonsuz, nihayetsiz.
b. (faẕluñ bī-ḥaḍ) 152b/5
bī-ḫod (Far.): Baygın, kendinden geçmiş. krş. bī-ḫoẕ
b. ḳapudan ṭaşra çıḳdı 110b/12
b. ol- "kendinden geçmek, bayılmak" 104b/10
bī-ḫoẕ (<Far. bī-ḫod): Baygın, kendinden geçmiş. krş. bī-ḫod
b. 184a/10
b. ḳal- "kendinden geçmek" 99b/4
b. ol- "kendinden geçmek, bayılmak" 157a/7
bikr (Ar.): Özgün, ilk olarak söylenen.
b. (zihī b. laṭīfe) 130a/13
bil: Bel.
b. baġla- "güvenmek" 179b/3
b.+üñi bük- "zor durumda bırakmak"
şol yazuḳlar kim bilüñi iki bükmişdür arḳañdan giderevüz, ḥasenāta mübeddel ḳılavuz. 135a/13

benden: benden
b. 85a/12; 91a/3; 93b/12; 95b/7, 8; 101a/7; 115a/4; 129a/4; 129a/6; 133b/13; 145a/4; 147b/2, 3, 4, 5, 6; 154b/7, 8, , 10(2); 164a/1; 165b/10; 166a/6; 180a/8, 12; 180b/1; 181a/9; 182b/2; 183a/11; 186b/10; 189b/5
b. artuḳ 177b/11
b. daḫı artuḳ 104b/4
b. ṣoñra 115b/6; 157b/1
bend (Far.): Boğum, mafsal, eklem.
b.+in (üç bendlü barmaġuñ bir b.) 196a/12
beñdeş: Eş, benzer.
b. ol- "benzemek, denkliği olmak" 148b/2
bendlü (Far.+T.): Boğumlu, eklemli.
b. (iki b.) 196a/11
b. (üç b.) 196a/11
b. (üç b. barmaġuñ bir bendin) 196a/11
b.+den (iki b.) 196a/13
benlen-: Benlik taslamak, böbürlenmek.
b.-üp ṭurursın 197a/12
beñze-: Benzemek.
b.-r 92b/5; 120b/7(2), 8, 10; 121a/10; 133a/10; 111a/11; 142a/12; 148a/11; 178b/1, 2; 188b/9
b.-rler 136b/3
b.-rdi 98a/6
b.-miş (Yz. بكزرمش) demüri 121a/1
b.-dügin 120b/4
b.-yicek 148a/7
berāber (Far.): Eşit, denk, müsavi.
b.+inden (gök b.) 178b/6
b. eyle- "denk etmek, eşitlemek" 178a/8
b. ol- "müsavi olmak, denkleşmek" 95a/1, 7, 8; 178a/9; 179a/8
b. ṭut- "eşit tutmak, aynı muameleyi yapmak" 182a/7, 11, 13
berāberleşdür- (Far.+T.): Eşitlemek, denkleştirmek.
b.-ürse 178a/10
b.-ürse gerek 178a/11
berekāt (Ar.): Uğurlar, feyizler, hayırlar, bağışlar, ihsanlar.
b.+ında (ābdest b.) 131a/10
b.+ında (benüm ʿināyetümile senüñ şefāʿatüñ b.) 97b/12
b.+ında (bir rekʿatı b.) 160b/9
b.+ında (biş namāz b.) 149b/3; 154b/6
b.+ında (anuñ b.) 100a/2; 122a/1
b.+ında (bir rekʿatı b.) 160b/8
b.+ında (ol ad b.) 107b/3
b.+ında (dört rekʿat namāz b.) 159a/6; 160a/3
b.+ında (iki rekʿat namāz b.) 155a/2
b.+ında (ikinci rekʿatı b.) 160b/12
b.+ında (lā ilāhe illā'llāh b.) 112b/7; 122a/2
b.+ında (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh b.) 122b/10, 11
b.+ında (ol dört rekʿat namāz b.) 154a/9
b.+ında (ol iki rekʿat b.) 154a/8
b.+ında (ol meşḥ b.) 131a/8
b.+ında (ol namāzuñ bir rekʿatı b.) 160b/6
b.+ında (ol nūr b.) 160a/13
b.+ında (resūl adı b.) 112a/12
b.+ında (... şınuḳ ṣarsuḳ ṭāʿat b.) 121a/4
b.+ında (tevḥīd b.) 112a/3
b.+ında (tevāżuʿ b.) 189b/11
b.+ında (üçünci rekʿatı b.) 160b/13
b.+ındayıdı kim (ol ḫilʿat b.) 97a/3
bereket (Ar.): 1. Bereket, bolluk.
b. 99b/11
b.+i 100a/7; 165b/1
2. Feyiz, uğur, ihsan, bağış.
b.+i (anuñ ayaġınuñ ṭoprağı b.) 86a/12
b.+i (ol duʿālar b.) 95b/9
b.+i (senüñ başmaġuñ ṭoprakı b.) 84b/13
b.+inde (bir rekʿatı b.) 161a/7
b.+inde (daḫı bir rekʿatı b.) 160b/7
b.+inde (ol otuz gün oruc b.) 176a/13
b.+indeyidi (ol ulu b.) 106b/12
b.+idür (lā ilāhe illā'lāh b.) 88a/12
berelen-: Yaralanmak.
b.-miş 157a/11
beri: Beri, bu tarafa, bu tarafta. krş. berü
b. ḳo- 163a/11
beriyye (Ar.): Çöl, sahra.
b. ortasında 168b/13
b.+de 118b/1
b.+de daḫı 119a/11
berkit-, -dür: Sağlamaştırmak, pekitmek.
b.-! 113a/8
b.-di 151b/12
b.-mişdür 198a/2
b.-ür 113a/6
ḳavl berkit- 151b/12
berü: Beri. (+den hâli eki almış kelimelerden sonra gelerek bir işin başlangıcını gösterir). krş. beri
b. (ol vaḳtden b.) 159a/3
berzaḫ (Ar.): Ölülerin ruhlarının kıyamete kadar bulunacakları yer.
b. ʿālemi tedārükiçün 152b/9
b. ʿālemidür 151b/9
bevl (Ar.): İdrar, sidik.
b. yolından 86b/3
b. eyle- "işemek" 186a/12

bil-: 1. Anlamak, öğrenmek; bilgisi olmak, vakıf olmak.
b.-gil 157a/12; 167a/9; 188b/6; 189a/8; 193b/7; 194b/10; 197a/8
b.-üñ 82b/15
b.-em 141a/11
b.-eyin 85a/1
b.-esin 150a/3
b.-e 140a/7; 187a/12
b.-eler 116a/10
b.-mek gerek 126a/7; 168a/12; 171a/6; 179a/13
b.-di 101b/11; 134a/1, 4, 9
b.-dük 170a/9
b.-ürin 92a/5; 177b/12
b.-ürsin 92a/4; 121b/3; 189b/5
b.-ür 119a/6; 171a/1; 192a/4
b.-ür misin 84b/12
b.-ürler 167a/11
b.-iser 121b/2
b.-sedüm 119a/5, 7
b.-ürdüm 166b/10
b.-ürdi 99b/11
b.-meyesin 142a/1
b.-medük 82b/3
b.-mezin 85a/1; 122a/8; 166b/9
b.-mez 120b/3
b.-mezüz 138a/9
b.-mezler mi-kim 180b/12
b.-meyiser 121b/2
b.-mek (kimsenüñ ḥālin b. ardınca ol-) 192b/11
b.-mek (ʿaybın bilmek ardınca ol-) 192b/4
b.-mek içinde 185a/8
b.-mege yara- "bilmek gerekmez" 140b/9
b.-en 140b/13
b.-enden (luġat b.) 171a/1
b.-enler (luġat b.) 170b/12
b.-dügümden 139a/7
b.-düklerin 140a/7
b.-medügin 197a/8
b.-ince "bilinceye kadar" 99b/2
b.-üp 100a/4; 129a/8; 134b/9
b.-medin 121a/8, 11
b.-meyince 123b/2
b.-ivir- 138a/9
luġat bilen "lugat ehli, sözlükçü" 170b/12; 171a/1
2. Düşünmek, zannetmek, farzetmek, öyle kabul etmek.
b.-! 196b/10, 11(2), 12
b.-gil 98a/5
b.-üñ 101a/8
b.-meye 179b/12
b.-se 117b/13
b.-üp (ḫoş bil-) 142a/1
3. Kabul etmek, inanmak.
b.-! 194b/12; 195a/1
b.-esin 191a/4
b.-e 179b/12
b.-sün 180b/1
b.-edi 151a/5, 6, 7
b.-üp 195a/1
b.-enler 162b/6
b.-mekdür 148a/6
b.-mekdür ve unutmamaḳdur 148b/10
ʿazīz bil- ve ʿazīz dut- 191a/4
emānet bil- 162b/6; 180b/1
farīża bil- 194b/12; 195a/1(2); 195b/1
4. Tanımak; hatırlamak.
b.-düñ mi? 188b/1
b.-medüm 188b/1
b.-ür misin 166b/8
b.-medügüm (ne b. ḳavm arasına) 146b/9
5. Farkında olmak, haberdar olmak.
b.-esin 197a/5
b.-mese 127a/10
b.-icek 101b/4
6. Yeterlik bildiren tasvirî fiiller kurar.
b.-em 122b/13; 137a/10
b.-e 91b/8; 192a/7
b.-e misin 137a/9
b.-ür 167a/7; 170b/11
b.-ürse 147a/5; 175b/13; 181a/10
cevāb virübil- 147a/5
dileyübil- 170b/11
ḥall eyleyüviribil- 137a/9
geçüribil- 181a/10
olubil- "olabilmek" 91b/8; 167a/7
(şerḥ) ḳılubil- 122b/13
ṭutabil- 175b/13
yitüribil- 192a/7
bildir-: Anlatmak, açıklamak. krş. bildür- 1
b.-düm 129a/7
b.-ripdür 170a/7
bildür-: 1. Anlatmak, açıklamak. krş. bildir-
b.-eyin 129a/8; 139a/8
b.-em 137b/4; 138a/13; 141a/10
b.-düm 130b/5
b.-düñ 187b/2
b.-di 160b/2
b.-ür 81b/7; 134a/5
b.-ürsem 141b/5, 10
b.-miş 119a/1
b.-meyem 141b/4
b.-mekdür 134b/13

b.-ivir- 168b/1; 178b/5; 187b/2
2. Bildirmek, haber vermek.
b.-di 134b/7
b.-ür 134b/10
bile: 1. Birlikte, beraber.
b. 86b/8, 11; 89a/5; 100a/13; 106b/9; 125a/4; 126a/8; 139a/10; 145a/8; 185b/8; 160b/1; 169b/6
b. ol- "yanında olmak, birlikte olmak"
ol ḳanda olursa bunlar daḫı b. olur 151a/13
dügüni olursa b. olmaḳ 185b/9
ḳıyāmet güninde muḥsinlerile b. olasın 191a/3
2. Dahi, da/de.
d. 100b/3; 126a/10;179a/7
bile-: Bilemek, keskinleştirmek.
b.-di 158b/3
bilek, -gi: Bilek.
b.+inden 195a/5; 195b/12
b.+inden (anuñ daḫı b.) 195b/12
bilin-: Bilinmek, öğrenilmek, anlaşılmak.
b.-e 140b/11
b.-di 105b/8, 10, 13; 134b/7; 171a/5
b.-üpdür 137b/4
biliş: Bildik, tanıdık, aşina, dost.
b.+lerümdür 83a/6
biñ: Bin.
b. 196a/10
b. ʿābid dervişi 145b/3
b. direm gümiş 196a/10
b. ilerkice gökcekligi olsun 112a/1
b. kez 157a/6
b. ḳoyun 196a/1
b. miṣḳāl altun 195b/1
b. mıṣrı 197b/13
b. yıl 175a/7
b. yıllıḳ 194a/5
b. yıllıḳ ṭāʿate geçür- 177b/7
b. (bunca b. yıl) 177a/10
b. (ol b. ʿābidden) 145b/5
b.+inüñ ʿameli 142b/12
b.+ine 141b/11
b.+inden "binde biri" (Muṣṭafā ṣıdḳınuñ yüzinden b.) 138a/13
bin-: Binmek.
b.-! 91b/13
b.-eyim 91b/11
b.-sün 91a/5
b.-señe 91b/9
b.-di 93a/9
b.-medi 91b/9
b.-mek (āh ol eyersüz ata b. ḳorḳusından) 90a/3
b.-mege 91a/10
b.-esi vaḳtin 91b/8
b.-medin 92a/3
eyersüz ata bin- "ölmek" 90a/3
bindür-: Bindirmek.
b.-evüz 135a/11
bī-nevā (Far.): Nasipsiz, zavallı, fakir, çaresiz, muhtaç.
b. (boş ellü b. ve müflisven) 188a/3
binid: Binit, binecek hayvan.
b. 88a/2
bī-nihāyet (Far.+Ar.): Sonsuz, tükenmez.
b. (şol b. raḥmetine) 136a/10
binil-: Binilmek.
b.-mezse 173b/9
bī-niyāz (Far.+Ar.): Ricasız, minnetsiz.
b. ... lāyıḳ olasın 131a/13; 131b/3
biñ kez biñ: Bir milyon.
b. yıllıḳ yol 98b/5; 189b/11
bir: 1. Bir (1).
b. 112b/12; 124a/4(3); 124b/9; 146a/11; 148a/10, 11; 148b/3, 4; 150b/4; 151a/1, 13; 152b/10; 153b/4; 154a/5; 156a/4, 6; 159a/3; 160a/1, 5; <161a/3>; 161b/6; 162a/4(6); 170a/12; 180b/8; 181b/3; 197a/13(2)
b. açuḳ giñ yol 153b/10
b. ādemī 187a/7
b. ʿadl 181a/12; 182a/1; 185a/11; 186b/3; 188b/4
b. adı (kendünüñ bir a.) 83b/11
b. adı daḫı (Tañrı teʿālānuñ b. adı daḫı) 83b/13; 84a/3, 7, 10, 13; 84b/2, 6
b. aḳca 168b/7
b. ʿālimi 196b/8
b. altun zencīr 120a/1
b. anca 179a/7
b. aracuḳda 127b/5
b. arada 186b/12
b. armaġan 88a/6
b. ʿaṭā 189b/9
b. ʿavrat 110b/3; 119b/5; 192b/7
b. ʿavratı 182a/11
b. ayaġuñ 189b/9
b. āyetde 83b/7; 84a/4; 86a/1
b. ʿaẕāba 110a/12
b. ʿaẓīm ḳulluḳ kim 181b/1
b. bāġ idivir- 161b/9
b. balıḳ 159b/13
b. barmaḳ 196a/8
b. belāya 161a/5

b. bendin 196a/12
b. bereket 99b/11
b. bir "tek tek, birer birer" 102a/2
b. bir yaşar ("bir yaşında bir adet") 172a/13
b. bir yaşar dişi deve "bir yaşında bir adet dişi deve" 173b/2
b. biş yaşar dişi deve "beş yaşında bir adet dişi deve" 173a/2
b. biti 152a/11
b. bölük 100a/3
b. bölük çerisin 101a/5
b. bölük ḫāṣakīler 177a/9
b. bölük yoḳsul 101b/9
b. bölügi 99b/12; 100a/6; 128a/13
b. bölügine 128b/1
b. bürke 168b/13
b. bucaḳda 169a/5
b. bucaġuñda mescidüñ 145b/11
b. cān-aver 195b/5
b. cānum 158a/13
b. cemāʿat 101a/1; 168a/4
b. cühūdıla 186a/11
b. çār 110b/4
b. çayuñ ṭaşın ve ḳayasın ve ḳumın 98a/1
b. daḫı 112b/13; 113a/1; 124b/9; 152b/10
b. delük 186a/12
b. dem 184b/9
b. demde 190b/9
b. dilek 91a/13
b. dīn kim 186b/2
b. direm gümişi vara 170b/3
b. diremüñ üç ülüde birisin 196a/13
b. diri ol kim 165a/6
b. diriven kim 165a/6
b. dirlikdür kim 96a/9
b. dost 110b/11(2)
b. dostum (benüm b. dostum) 85a/13
b. dostın 119b/2
b. döşege girme- "yatakları ayırmak, aynı yatakta yatmamak" 182a/1
b. döşekde 127a/9
b. dün b. gün "24 saat" 127b/12
b. dünde 98a/13; 166b/1
b. dünye begcügezi 146a/4
b. dürlü buyruḳda 188a/1
b. dürlü luṭf 124b/10
b. dürlü kim 130a/2
b. dürlüsi oldur kim 142b/1
b. elin ve ayaġın 195a/6
b. er 119b/6; 192b/7
b. er ʿavratıla 192a/13
b. er kişi 182b/6
b. eski ʿabāyı 109a/10
b. eski ʿabā çārı 110b/1
b. ev 85b/1
b. evden 192b/7
b. eylügine 88b/1
b. faḳīh 145b/5
b. faḳīh-i yigāneye 125b/3
b. fāsıḳ 187b/12
b. faẓl 152b/6
b. firişte 82b/9
b. gāvır Ḥabeşiden ötrü 183b/9
b. gāvur 181a/1
b. genç kişi tāze ʿavrata 118b/2
b. gice 88b/13
b. gicelik daḫı 170b/5
b. gicelik yimekligi 170b/4
b. gül ve b. reyḥān ḳılıvir- 88b/2
b. gül ve b. reyḥān ḳıl- 90b/6
b. gün 83a/1; 120b/13; 121a/10;176b/3
b. gün oruc içün 174b/13
b. günāh 143a/8
b. Ḥabeşi ḳulcuġazı 183b/4
b. ḫalvet yir 90b/12
b. ḫāṣ ḳulı 137b/6
b. ḫayrıla 187b/5
b. ḫilʿat 94b/4(3), 5(3); 97a/7; 98b/2; 99a/6; 149a/6
b. ḫilʿatden 97a/4
b. ḫilʿat kim 96a/8; 96b/11
b. ḫurmā 110a/1
b. ḫürmetlürek ādemī 191a/10
b. ʿibāret 94a/12
b. içim şu 108a/12
b. içüm şudan ötrü 109a/1
b. igne yurdusınca 106b/10
b. iki yaşar 172a/11, 13
b. iki yaşar dişi deve 173b/4
b. ilüñ ḫalḳın 190a/3
b. ʿināyet 143b/3
b. ipile 113a/6
b. iş 95a/5; 185b/4; 192a/12
b. işledügi 149b/11
b. işledügin 149b/11
b. ḳadem 102b/12, 13(2); 187a/10
b. kāhel ṭālib ʿilm 169a/10
b. ḳalʿa 101a/3
b. ḳaraca küze ḫakirce ḳulı 137a/7
b. ḳarañulıḳ 152b/10
b. ḳaravaş 183a/5; 184a/5
b. ḳarış 166b/3
b. ḳarış ṭar ṭoprak ev içinde 147a/1
b. ḳaṭre murdār şudan 87a/7; 183a/8
b. ḳaṭre murdār şudur 86b/2

b. ḳavl 139b/1
b. ḳavm 107a/1
b. ḳavmi 119b/11
b. ḳavme 105a/4
b. ḳavme kim 168a/5
b. kendü gibi girü 191b/13
b. kez 104b/6; 109a/5; 112a/3; 113b/11; 115b/13; 120a/6(Yz. biz); 131b/12; 132a/1, 4, 8; 111a/6; 111b/13; 155a/13; 157a/6; 160b/11; 166a/13; 180b/13; 181a/1; 184a/9; 188a/7; 191a/1
b. ḳıf ṭolu şu 128b/12
b. kimsedür kim 128b/6
b. kişi kim 163b/2; 169a/5
b. kişidür kim 168b/1
b. ḳoyun 172b/2, 6, 9; 173a/6, 12; 173b/6
b. ḳul 195b/3, 6, 9
b. ḳulı 174b/13
b. ḳula 137b/10
b. ḳulavuz 122b/2
b. ḳuş 82a/1
b. laḥża 116a/5; 117a/9; 178b/6
b. laḥẓada 104a/7
b. lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'l-lāh diyene 115a/13
b. laṭīfe 140a/10; 140b/8 herhangi bir
b. maʿnide 148a/8
b. maʿnī içinde 148a/7
b. medḥi 197b/11
b. meşki 184a/5
b. mīḥ 105b/12
b. miṣḳāl altun 172a/2
b. miyāne 149b/12
b. muḳīm kişi 128a/7
b. muḳīm kişiye 128a/5
b. mūnis 90b/12
b. müʾmin 111a/12; 185a/5
b. müʾmine 115b/1
b. münezzehven 165a/8
b. mürīdine 121a/5
b. müsülmānı 195a/8
b. müşkilüm 92a/13
b. müşkilümüz 137a/11
b. nesne 100b/6; 189b/2
b. nesne kim 162b/5
b. nesnedür kim 122a/9
b. nihālī resmine nesne 191a/10
b. niʿmet 133b/8
b. nūr 160a/13
b. nūr menber 116a/11
b. nūr zencīrden 192a/1
b. ortaḳlıḳ 148b/4
b. ögüt 115b/1
b. pāẕişāhvan 165a/7
b. perde 103a/1
b. perdeʾi 102a/3, 4
b. peyġāmber 95b/5
b. pīr 156b/5
b. pīr ṣūretine 155b/10
b. pūlād ṭavḳ 159a/13
b. raḥmet 99b/11
b. rekʿatı (ykl.) 153a/11; 160b/4
b. rekʿatı 162a/12(2)
b. rekʿatı berekātında 160b/8, 9
b. rekʿatı bereketinde 160b/7; 161a/7
b. rekʿatıla "rekatı ile" 152b/11
b. rekʿatıla 152b/11; 153a/1(2), 2
b. rekʿatıçun 150b/7(2), 10
b. rekʿatın 151b/1; 153a/12, 13
b. reyḥān (b. gül ve b. reyḥān) 88b/2
b. rübāʿī 156b/11; 158a/5
b. ṣāʿ arpa 176a/4, 7
b. saʿāt 83a/2
b. sāʿatce 160a/10
b. sāʿatde 142b/9
b. selām 99b/11
b. selāmda 99b/10
b. sevgülü nesne 162b/9; 163a/5
b. sır 94b/5
b. sivri siñek 190b/7, 8
b. ṣoñ perde 102a/2
b. ṣovıcaḳ gölgeye 188b/10
b. söz daḫı 121b/10
b. sūre 134b/2
b. süʿālüm 158a/8
b. şār 194a/11
b. şemme 116a/12
b. şükr 124b/11(2)
b. ṭāʿat 177b/10
b. ṭāʿatdür 147b/13
b. taḫta üzerinde 120a/7
b. taḫtaya 119b/5
b. ṭālib ʿilme 169a/2
b. tevbeyile 143a/12
b. ucına 124b/3
b. uġrı 110b/3
b. ulu deñiz 82b/4
b. ulu dostum 155a/6
b. ulu niʿmetdür 148b/9
b. ulu yardımcısıdur 176b/4
b. üç yaşar dişi deve 173a/1
b. ülüsin 197a/6; 197a/10
b. vāḳıʿaya 185b/11
b. vech 135a/5; 135b/11; 138b/13; 142a/3, 5, 10; 143a/6
b. vechi 142b/5, 7

b. veche 135b/3
b. velī 95b/3
b. yaluñı ayaḳdaġı yaruḳlar 127b/5
b. yaluñuz ābdestile 110a/2
b. yaluñuz aḳca 169a/2
b. yaluñuz kez 160b/10
b. yaluñuz ögüt 115a/12
b. yaluñuz perde 99a/11
b. yaluñuzca ögüt 115b/2
b. yanına 124b/1
b. yanında 139a/6
b. yanından 124b/2
b. yaña 146b/11(2); 161a/3(2), 4(2)
b. yañasın 124b/2
b. yapraḳ 143b/6
b. yarusın 128b/2
b. yaşar dişi 173a/10
b. yaşar dişi deve 172b/12
b. yaşar irkek ṭana 172a/9
b. yazuḳ 192b/10
b. yıl 171b/3, 7, 9; 172a/2, 8, 10, 12; 172b/2
b. yılda 163b/12; 176a/12
b. yire 99a/3(2), 4
b. yirde 128a/4; 184a/5
b. zaḥmet 153a/5
b. zaḥmete 161a/5
b. żaʿīf müʾmin ʿamelince 142b/13
b. ẓālim 128b/7
b. ẕerre 118a/7; 158a/4
b. ẕerre ʿizzet 184a/4
b. ẕerre nūrından 178b/10
b. ẕerre ṭoprakdur 143b/6
b. ẕerre uyḳu 110a/3
b. zīr-dest 183a/12
b. (ʿāḳilesi her b. kişinüñ) 195b/4
b. (bir b. yaşar "bir adet bir yaşında") 172a/13
b. (biregünüñ b. ḳaravaşı) 193a/8
b. (biregünüñ b. ḳulı) 193a/9
b. (biregünüñ b. ʿuẕvı) 127a/4
b. (bunuñ b. laṭīfe[sin]) 197b/13
b. (daḫı b.) 156a/6
b. (daḫı b. maʿnī) 170a/12
b. (bucuḳ miśḳāluñ dört ülüden bir ülüsin) 171b/11
b. (bunlaruñ b. sāʿatlik ṭāʿatlerin) 139a/1
b. (daḫı b. balıḳ maʿdesi ḳarañulığı) 160a/1
b. (degme b. adım atdukda) 174b/10
b. (degme b. ʿālemde) 151b/8
b. (degme b. ʿālim) 95b/2
b. (degme b. diş diyeti) 196b/1
b. (degme b. gün orucların bunlaruñ) 177b/7
b. (degme b. güniçün) 176a/3, 6
b. (degme b. ḳademüñiçün) 194a/10
b. (degme b. ḳaṭresi) 82b/9
b. (degme b. namāzda) 144b/13
b. (degme b. şehr) 192a/2
b. (degme b. uġradukca) 152a/5
b. (degme b. varaḳıçun) 197b/13
b. (degme b. yirde) 127b/5
b. (degme yüzde bir ḳoyun) 172b/6(2)
b. (evliyālardan b.ulu) 114b/7
b. (her b. firişte) 91a/7
b. (her b. ḥāl içinde) 162a/3
b. (her b. māluñ zekātı) 148b/9
b. (her b. müʾminüñ vücūdı) 98a/5
b. (her b. ʿuẕv kim) 148b/8
b. (iki yaşar b. dişi deve) 172b/13
b. (ikindü namāzınuñ b. rekʿatı) 160a/8
b. (işbu b. ḳarışça aġacı) 166a/5
b. (ḳırḳ ülüde b. ülüsi) 172a/12
b. (müʾminüñ degme b. ʿuẕvına) 149a/6
b. (nefsüñ b. key ulu şu başısıdur) 176b/4
b. (nūrdan daḫı b. tāc) 91a/2
b. (nūr[ın]dan b. ẕerre) 178b/9
b. (ol b. ḳarış aġacı) 166a/7
b. (ol b. Tañrı) 119a/6
b. (ol namāzuñ bir rekʿatı berekātında) 160b/6
b. (öylenüñ b. rekʿatın) 151a/9
b. (senüñ b. oġluñ daḫı) 158a/13
b. (şol b. dem) 111a/10
b. (ṭamunuñ degme b. gözin) 88b/2
b. (terāzunuñ b. yanında) 103b/7(2), 11; 139a/6
b. (vitrüñ b. rekʿatı) 162a/11
b. (yüküñ her b. dengine) 178a/9
b.+de 188a/2; 196a/10
b.+den 166b/2
b. araya divşür- "bir araya toplamak" 127b/7
b. araya gel- "birlikte olmak, cima etmek" 164b/4, 6 krş. bir yire gel- 2
b. araya getür- "toplamak" 197b/10
b. avuç "azıcık, az miktarda, az sayıda"
b. günāhkār 102b/4
b. günāhkār ḳavmuñ suçı 102a/5
b. günāhkār ümmet 97b/12; 129b/13
b. günāhkār ümmet kim 94a/9
b. günāhkār ümmetüme 94a/6
b. raʿiyyet 188b/5
b. ṭoprak 86b/4
b. ṭoprağı 84b/9

b. ṭoprakdandur 135a/4
b. ṭoprakvan 118a/4
b. ümmet günāhlarıdur 103a/5
b. ümmetüñ 130a/5
b. ümmetine 166b/2
b. ża'īf ümmetümiçün 90b/1
işbu b. günāhlu ümmete 152b/6
ol b. kendülerin yavu ḳulmışlar 180b/6
b. başdaḳ "bir başına, tek, geçiminden yükümlü olduğu kimse olmayan" 170b/7
b. gün bir dün "bir gün, 24 saat"
b. günile b. dünde 98a/13; 166b/1
b. dün bir gün "bir gün, 24 saat" 127b/12
b. kezden "hep birden, birden" 82a/3; 82b/10; 89a/2; 93b/9; 101a/1; 101b/6, 7; 104b/7; 106b/12; 107a/10, 12; 108b/11; 116a/13; 120a/3; 127b/4; 133a/7; 138a/4; 138b/12; 139a/12; 140a/12; 143b/8; 144a/12; 177b/6; 186b/1; 190b/13
b. nefes "bir an" 179b/3; 190b/12
b. vaḳtin "bir zaman, -dığı zaman" 102b/7
b. zamān "bir süre, bir müddet" 104b/10; 108b/3; 115a/1; 179a/5(2), 9; 184a/6; 184a/10
b. zamāndan ṣoñra 128b/7; 137b/11; 193a/9
b. yire gel- 1. "bir araya gelmek, toplanmak" 99a/3(2), 4
2. "birlikte olmak, cima etmek" 164b/3
krş. bir araya gel-
b. yire getür- "bir araya toplamak" 179b/9
2. Herhangi bir (belirsizlik sıfatı).
b. gice 115a/2
b. gün 95a/11; 100b/13; 112b/2, 11; 114b/9; 118a/13<118b/1>; 119b/3; 121a/2; 136b/6; 137a/8, 10; 138a/7; 145b/7; 152a/4; 166a/4, 8; 183a/5; 183b/2; 188a/3; 191b/5
b. mü'min kim 109b/4
b. namāz içinde kim 126b/2
b. ni'metdür kim 121a/3
b. sā'at 96a/10
b. ṣu 124b/4
b. ün 101b/9; 114b/11
3. Tek, bir, eşi ve benzeri olmayan, Ahat.
b. (Tañrıya b. dimiş kimesne) 187a/5
b.+ven 132b/8
b.+dür (bilgil kim Tañrı birdür) 194b/10
4. Beraber, aynı, bir, benzer.
b.+dür(Yz. بِرْدُوْن) 155b/13
b. ol- 148a/9
5. Sadece, yalnızca, yalnız, ancak.
b. (İçinde ḫūriler var kim bunlaruñ ḫūblıḳları vaṣfın b. Tañrı bilür) 192a/4
b. (senüñ dek b. aduñ ola ara yirde) 136a/5
6. Bir defa, bir kere.
b. ṣaġına baḳar b. ṣolına baḳar 108a/8
7. Tekit için kullanlmıştır.
b. baḳayın 145b/9
bir az: Biraz. krş. birez 2
b.+dur 149b/12
bir biri: Birbiri. krş. biri biri
b.+le "bir biri ile" 193b/10
bir çoḳ: Bir çok, pek çok, bir hayli
b. yaşamış ulu pīr 107a/9
biregi: Bir, bir kimse. krş. biregü.
b.+nüñ yazuġı 175a/9
biregü: Biri, bir kimse, başkası. krş. biregi.
b. 88b/9; 94a/12; 98a/1; 105b/7, 9, 11, 13; 109b/10; 120b/7, 9, 10; 121a/10; 124b/13; 125b/3; 126b/3, 4, 5(2), 8, 9, 11, 13; 127a/11; 127b/9, 10, 11; 128a/2, 5, 6; 134b/10; 140b/6, 9; 146a/5; 151a/2; 159b/6; 167a/1, 3; 174a/11; 174b/5, 13; 175a/4, 13; 175b/5, 7, 9, 12; 176a/1, 6; 178a/4, 10; 181a/10; 187a/2; 187b/5, 7; 193b/3; 195a/8, 12; 195b/5, 7, 9, 10, 11, 12; 196a/2(2), 3, 11
b. rāḥatıçun "rahatı için" 183b/13
b. kim 120b/9; 121a/8
b.+nüñ 181b/1
b.+nüñ ābdesti 127b/8
b.+nüñ bir ḳaravaşı 193a/8
b.+nüñ bir ḳulı 193a/8
b.+nüñ bir 'uẓvı 127a/3
b.+nüñ biş devesi 172b/8
b.+nüñ burnın 196a/3
b.+nüñ dişin 196a/2
b.+nüñ elin 195b/2, 13
b.+nüñ eline 124b/6
b.+nüñ gözin 196a/2
b.+nüñ iki yüz direm gümişi 171b/2
b.+nüñ ḳırḳ ḳoyunı 172b/1
b.+nüñ oġlın 193b/3
b.+nüñ otuz ṣıġırı 172a/8
b.+nüñ ṣayrulıġına 175b/11
b.+nüñ üstine 195b/8
b.+nüñ yüz direm gümişi 172a/5
b.+yi 175b/12; 183b/11; 188a/12; 195b/5
b.+ye 193b/13
b.+den 127a/7
birer: Birer.
b. firiştelere 91a/1
b. (iki b. yaşar) 172a/13

birez: 1. Birkaç.
b. müfsidler 101a/3
2. Azıcık, biraz. krş. bir az
b. 110a/7, 13; 110b/2; 119b/13; 125a/9; 139a/7; 155b/6, 7
biri: Biri, bir tanesi.
b. 125b/12; 111b/11(2); 148a/8; 150b/7(2), 10(3); 151b/3; 179a/12; 193a/6(2)
b. (her b. daḫı) 148a/11
b.+nüñ (bunlaruñ degme b. ṣıdḳın) 139a/5
b.+n (degme b.) 158a/3
b.+ne 105a/11(2); 148a/11
b.+ñüz (her b.) 109a/1
biri biri: Birbiri. krş. bir biri
b.+le "biri biri ile" 156b/4; 178a8, 9
b+ne 148a/7; 172a/7; 189b/3
b.+nden 89b/5
b.+ñüz eline 192a/10
b.+sinden 148a/8
birince: Bir çok, pek çok, birkaç.
b. luġat ehli 170b/1, 2, 4, 5, 7, 8, 10
b. ʿulemā 94b/8; 150a/6; 150b/3; 151b/7; 154a/3, 12; 154b/11
b. ümmetüñ 121b/2
b.+si 121b/2; 124a/11, 12; 127a/4, 5; 161a/9
b.+sin 182a/13; 182b/2
b.+sin birincesinden 182a/8
b.+sinden (birincesin b.) 182a/9
b.+ler 98b/11, 12, 13; 163a/9, 13; 163b/4
birisi: 1. Birisi, biri.
b. 120a/1; 124a/8(2); 135a/6; 149b/1; 152b/13(2); 153a/1; 160b/9; 162a/10; 191b/8
b. daḫı 142b/2
b. (bu ṣevāblardan hīç b.) 194a/3
b. (bunlaruñ b.) 143a/8
b. (bunlaruñ b. ṣıdḳı) 139a/7
b. (degme b.) 148b/9
b. (her b.) 127a/10; 140a/12; 140b/1; 143b/7; 148a/10, 11; 148b/2, 3; 197b/9
b.+nüñ ʿaybın 141b/10
b.+n 155a/1; 196a/8
b.+n (bir diremüñ üç ülüde b.) 196a/13
b.+n (eyitdigümüz üç ṣıfatdan b.) 124a/6
b.+n (iki bendlüden b.) 196a/13
b.+ne yā ikisine yā üçine 171b/4
b.+ne (ol bölükden b.) 171b/9
b.+nden 148a/12; 148b/2
b.+le "birisi ile" 182a/10
b.+le daḫı "birisi ile" 182a/10
b.+le "birisi ile" (her b.) 148b/1
2. Öteki, diğeri.
b.+n (birisin kendüyiçün b. Ḥavvāyıçun ḳıldı) 155a/2
b.+nde (birisi ṭolu zülāl gibi ṣu, b. dürlü niʿmet) 120a/2
bir ḳaç: Birkaç, bazı.
b. direme 164a/5
b. gün 110a/10, 11; 117a/4; 155a/7; 156a/12; 165b/6; 176a/1; 177b/3, 12; 183a/12
b. gün daḫı 130a/10
b. günlik 121a/3
b. günlige 162b/5
b. ögüdüm 101a/6
b. nesneye 189a/10
b. nesneler 126a/5, 6(2)
b. rekʿat namāz 165b/5
b. yıl 109b/5
b. (her kimüñ kim b. ʿavratı) 182a/8
birle: İle. krş. ıla, ile, +la, +le
b. (keremi birle) 84b/4
birle-: Birliğini kabul etmek, şirk koşmamak.
b.-! 92b/11
b.-di 85a/11
b.-rler 97b/8; 119b/12
b.-mek 112b/13
b.-yen 82a/11; 87b/11
b.-yicek 109b/10
birlik, -gi: 1. Bir olma hâli, vahdaniyet.
b.+üme (benüm varlığuma b.) 143b/7
b.+üñ (senüñ b. ḥaḳḳıçun) 136a/1
2. Benzerlik.
b. ol- 148a/8
biserek (<Far. bīserāk): Tüylü ve besili erkek deve, hecin.
b.+ler (ḳıvırcuḳ b.) 187a/2
bisle-: Beslemek
b.-düm 190b/12
b.-di 87a/8
b.-rdüm 190b/10
bi'smi'llāh (Ar.): Besmele. "Bi'smi'llāhi raḥmāni'r-raḥīm: Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla" kelimesi.
b. di- "besmele çekmek" 126a/2
biş: Beş (5).
b. 149b/2; 154a/6; 172a/3; 172b/9
b. ʿālem tedārükiçün 152b/9
b. ʿāleme 151b/8
b. daḫı 173a/5
b. devedür 196b/1
b. direm 163b/12
b. esfār 130b/6
b. esfārdadur 130b/11
b. esfārdayısa 130b/11

b. ḥālde 150a/7
b. ḥis 149a/13
b. ḥis sebebi-le 149b/3
b. ḥis vāsıṭası-la 149a/13
b. idügin 149a/12
b. kez 86a/5; 145a/6
b. ḳıldum 162a/5
b. miṣḳāl altunı 172a/6
b. peyġāmbere 130b/6
b. sifirle 131a/2
b. ṭaġ ṭaşıla 154a/4
b. on kez 186a/12
b. (anuñ b. diremin) 171b/3
b. (bahāsınuñ... b. diremin) 173b/10
b. (bir biş yaşar dişi deve 173a/2
b. (biregünüñ b. devesi) 172b/8
b. (bu b. ḥisde) 149b/3
b.+i 99a/3; 125b/7
b.+in 165b/7
b.+den 171b/5
b.+dür 98b/12; 146a/11; 150a/7; 150b/3, 4; 151b/7; 154a/4
b. namāz "beş vakit farz namaz" krş. biş vaḳt namāz, vaḳt namāzı
b. namāz ḳıl- 150b/1
b. namāz berekātında 149b/2; 154b/6
b. namāzı 147b/12; 152b/8; 194b/12
b. vaḳt namāz "beş vakit farz namaz" krş. biş namāz, vaḳt namāzı
b. vaḳt namāz müzdinden 130a/1
biş-: Pişmek.
b.-miş (etmegi... b. indürem) 164a/10
biş altı yüz biñ: Beş yüz bin altı yüz bin.
b. dīv 104b/7
biş biñ: Beş bin.
b. direm gümiş 196a/1
bişinci: Beşinci.
b. "bişincisi" 150a/9; 154a/6; 159a/5; 185b/9
b. ʿālem 153b/10
b. ʿāleminüñ adeı 151b/10
b. gün 176b/5
b. ḳavul da 159a/10
b. ḳavlde 139b/3
b. ḳorḳu 147a/10
b.+si 126a/2; 149b/2; 150b/5; 184b/12; 191a/12
b.+sin daḫı 159a/6
bişlik, -gi: Beş olma, sayıca beşi bulma.
b.+inde 150a/4
biş yüz: Beş yüz.
b. altun 196a/1
b. direm gümiş 196b/1
b. yıl 190b/11
b. yıllıḳ yol 129a/3
biş yüz biñ: Beş yüz bin.
b.+ine 141b/12
bit-: 1 Meydana gelmek, hasıl olmak.
b.-di (şöyle b. göñlinde kim ayruḳ dünyāya gelmeye) 129b/9
b.-er 104a/4
göñlinde bit- "içinden geçmek" 129b/9
2. (Bitki, saç) yetişmek, çıkıp yetişmek.
b.-mege (saçum b.) 112b/3
b.-en (yirden b. nesneden) 174a/7
biti: 1. Yazılmış şey, defter, mektup.
b. (bir b.) 152a/11
b.+si (ʿamel b. ḳorḳusı) 153b/4
ʿamel b. "amel defteri"
2. Amel defteri. krş. bitü
b.+sin 153b/8
bitit-, -dir: Yazmak, takdir etmek, nasip etmek.
b.-ir 170a/1
bitü: Amel defteri. krş. biti 2
b.+m 153b/5
bitür-: 1. Peyda etmek, hasıl etmek, meydana çıkarmak.
b.-i 112b/5
b.-di 112b/6
2. Tamamlamak, yerine getirmek, bitirmek.
b.-mekde 197a/11
bī-vefā (Far.+Ar.): Vefasız.
b.+dur 151b/4
biz (<Ar. bezz): Bez.
b.+ler (istebraḳ ve sündüs b. üzerine) 93a/10
b.+lerin (ol sündüs ve istebraḳ b.) 91a/8
biz: Biz (1. çokluk şahıs zamiri).
b. 89a/13; 89b/3, 12; 90a/5; 91b/10; 92b/7, 9; 101a/2; 102a/3; 109b/5; 119b/9; 120a/4; 129b/10; 130a/13; 136a/6; 138a/10; 186a/10
b. bu kitābda yazduġumuzdur 159a/7
b. ḳullar 177a/9
b. żaʿīflerden 177a/7
b. daḫı 109b/11; 146a/10; 164a/4; 193b/10
b.+leri 82a/14; 89a/11; 89b/2
bizim: Bizim. krş. bizüm
b.+içün 166a/3
b.+ile 156a/11
bizüm: Bizim. krş. bizim
b. ʿādetümüz 159b/5
b. ʿarşumuza 84b/13
b. ʿavfumuz sebebin 150a/2
b. ʿaẓīmligümüz 134b/8
b. buyurduġumuzla 164a/4

b. dostlıġumuzdan 102b/7
b. dergāhumuzda 109b/5
b. elümüzi 90a/6
b. elümüzdedür 169b/8
b. evümüzden 186a/9
b. götürümedügümüz azıḳı 166a/3
b. ḥażretümüze 94a/13; 111a/8
b. ḥażretümüzde 85a/4; 135a/10(2), 12; 135b/1, 3
b. ḫulḳumuzla 156a/11
b. ʿışḳımuzda 164a/5
b.-içün 89a/13(2); 89b/13; 137b/3
b. iḫtiyācumuz 150a/2
b. ḳulaġumuza 82a/3
b. nūrumuz 160a/12
b. özümüz 112a/9
b. peyġāmbere 96b/12
b. ṭāʿatümüz 113b/9
b. ṭāʿatümüz içinde 113b/12
b. ucumuzdan 186a/10
b.+ile 109b/10
b. (yüz biñ b. gibinüñ cānı) 157a/10
bizi: Bizi.
b. 87a/5; 89a/9; 109b/10; 137b/3; 140b/1; 190a/1
b. daḫı 119b/10
bize: Bize.
b. 88b/4; 90a/6; 91b/10; 92b/7; 102b/5; 121a/3; 134b/6; 137a/9; 138a/9; 139a/4; 140a/4; 168a/13; 169b/8; 178b/5
bizden: Bizden.
b. 143a/3; 154b/9, 11
b. daḫı 111a/9
b. ilerü 123a/7; 143a/3
b. ṭoġana 83b/9; 94a/5
bī-zār (Far.): Rahatsız, bıkmış, usanmış, küskün.
b. 163b/4
b.+ven 93a/4
b.+ın 92b/3
b. ol- "usanmak, bıkmak" 141b/6, 10
boġaz: Boğaz.
b.+ına 175b/2
boġazcuḳ, -ġı: Boğaz, boğazcık.
b.+ın 157a/3
boġazla-: Boğazlamak, boğazını keserek öldürmek. krş. boġuzla-
b.-! 156b/1; 157v/9
b.-ġıl 157b/12
b.-rımış 156b/2
b.-sa gerekidi 143a/11
b.-mayalar 117a/6
boġazlaġucuḳ, -ġı: Gırtlakçık, hançerecik.
b.+uñı 155b/12
boġuzla-: Boğazlamak, boğazını keserek öldürmek. krş. boġazla-
b.-! 158a/9
bol: Bol, çok miktarda, fazla.
b. ol- "çoğalmak, artmak" 186b/7
b. ṭut- "çok vermek, kısmamak" 181b/3, 4, 5
borç, -cı: 1. Borç.
b.+ı 178a/4
b.+ı daḫı 170b/9
2. Bir şeyi yerine getirme mecburiyeti, yerine getirilmesi gereken vazife, vecibe.
b. 167b/9; 168a/10
b.+um 174a/3
b.+ın 169a/7(2)
b.+ın (kendü b.) 169a/10
borçlu: Borçlu, borcu olan.
b.+dur 170b/10
boş: 1. Dolu olmayan, boş.
b. ellü "yoksul, fakir, eli boş"
b. ellü bī-nevā ve müflisven 188a/3
2. Boşanmış, kocasından ayrılmış (kadın).
b. ol- "nikah düşmek" 174a/13
boşan-: Bağından kurtulmak, serbest kalmak.
b.-alardı 176b/10
boy: Bedenin uzunluğu, kamet.
b.+ıla (sizüñ uş bunuñ gibi b. uzun ʿömrile) 142b/13
b.+ın (ol servü gibi b.) 157a/5
b.+ları 89b/7
b.+ları (bu ümmetüñ b. ʿömürleri... yükleri...) 143a/8
b.+ları (ilerüki ümmetlerüñ ʿömürleri b. ... yükleri...) 143a/7
b.+ların (bunlaruñ b.) 141a/7
b.+larından (dükeli ümmet b.) 141a/8
boyacı: Boyacı
b.+sı ol- 85b/12
boylu: Boy pos sahibi olan, boylu.
b. (ol uzun b. çoḳ yaşlularuñ ʿamellerin) 142b/12
b.+raḳ māllurak 138a/8
boyun, -nı: Boyun.
b. zekātı 148b/13
b.+umı 132b/2
b.+ı üstine 158b/6
b.+ı (İsmaʿīlüñ b. derisi) 159a/12
b.+ın 155a/6, 9
b.+ın (İsmāʿīlüñ b.) 159a/7
b.+ına 149a/7
b.+ına (İsmāʿīlüñ b.) 159a/13
boynına al- "üzerine almak"
b.+uña al- 141b/6
b.+uñuza alası olursañuz 140a/3

b.+larına al- 101a/11
b.+larındağı ṭamardan daḫı 98b/9
bölük, -gi: Bölük, grup.
b. bölük "grup grup, gruplar hâlinde" 93b/8
b. (altı b.) 168a/8
b. (bir b. "bazı, birkaç, bir grup") 100a/3
bir b. çerisin 101a/5
bir b. ḫāṣakīler 177a/9
bir b. yoḳsul 101b/9
b. (iki b. eyle-) 128a/13
b. (ol b. çeriyi) 101b/6
b.+i (bir b.) 99b/12; 100a/6; 128a/13
b.+i (ol bir b.) 128b/5
b.+in (mü'minler b.) 102a/12
b.+ine (bir b.) 128b/1
b.+den (şol altı b.) 171b/4
b.+dür (sekiz b.) 168a/7
b.+dür (üç b.) 99b/12
b.+lerden (ol b.) 171b/9
iki bölük eyle- "iki gruba ayırmak, ikiye bölmek" 128a/13
börk: Başa giyilen külah, kalpak gibi şeyler.
b.+i (anuñ b. eşeri) 132a/12
b.+in (azġunlıḳ b. başuma vurdı) 132a/11
azġunlıḳ b.+in başına vur- "saptırmak yoldan çıkarmak" 132a/11
böyle: Bunu gibi, bu şekilde.
b. 89a/7; 104b/3; 123a/8; 133a/6; 135b/13; 138a/5; 155b/8
b.+dür (uşb.) 174b/5
bu: Bu (zamir).
b. 82a/3; 121a/3; 142a/12; 184a/3; 184b/1; 192a/6
b. eyitdügüm 138a/13
b. ḳadar 121b/9
b. oğlın depelenen 193b/4
b. öldügile 193b/7
b.+dur 93a/13(2); 93b/1(3), 2(3), 3(3); 130b/1; 175a/10
bunuñ: Bunun
b. bir laṭīfe[sin] yazmaḳı 197b/13
b. içindedür 152a/8
b. mişāli 163a/1
b. gibi "böyle, bu şekilde"
b. gibi ʿālī ḫ'ān ve ʿaṭā 100a/9
b. gibi eyü ögüt daḫı 115a/8
yüz biñ b. gibi tāc 138a/3
bunı: Bunu.
b. 123a/8; 147b/6; 152a/7
b. daḫı 193b/6
bunda: Burada
b. 110a/10, 11; 129b/13; 165b/12
b. mıdur? "burada mı?" 107a/7
bunca: Bunca, bu kadar.
b. ādemī 178b/12
b. biñ yıl 177a/9
b. dürlü nesne'i 111b/10
b. ḫāşiʿler tesbīḥidür 144b/4
b. ḥayvān 178b/12
b. kez yimegile 177a/10
b. ne ġuṣṣalanursın bunlaruñıçun 83a/4
b. rāḥatlar 179a/9
b. yalvarmağıla 87a/6
b. yıl 87a/7; 111a/12
b. (az zamānda b. yüz biñ ādemī ḳula-vuzladı) 97a/2
bunlar: Bunlar.
b. 82a/3; 92b/1; 94a/2; 97b/8; 98b/12(2), 13; 99a/5, 9; 101a/2, 11; 106b/13; 113b/7; 114a/7, 9; 119b/12; 120a/2; 128b/5; 130a/4; 136b/12(Yz. "bunlara"); 138a/10; 140a/1, 4; 143a/1; 143a/2, 4; 144a/12; 146b/1, 2; 162b/13; 164a/6, 7, 8; 165b/13; 168a/2; 169b/4, 5(2), 6, 8; 170a/2; 171a/9; 177a/10; 177b/2; 180b/9; 181a/4; 188b/6; 190b/10; 192b/1; 193b/10
b. Tañgrıyıla nicesi ḳarşo ulduḳların taḳrīr eyledüm 169b/13
b. daḫı 107a/12; 128b/2; 129a/6; 139a/11; 151a/13; 165b/13; 183a/1
b.+dur 197a/8
bunlaruñ: Bunların.
b. 100a/4
b. arasında 182a/3; 194a/3
b. arasından 106b/7
b. aralarından 106b/13; 107a/1
b. artlarınca 101a/5
b. ʿaṭāsıdur 94a/11
b. ayalarında 107b/1
b. ʿaybın 141a/10, 12; 142a/1
b. ʿaybların 141b/3
b. bir sāʿatlik ṭāʿatlerin 139a/1
b. birisi 143a/8
b. birisi ṣıdḳı 139a/7
b. boyların 141a/7
b. buyruḳlarından 187a/10
b. degme birinüñ ṣıdḳın 139a/5
b. delīllerin 144b/3
b. dillerinde 83a/8
b. duʿāsın 169b/10
b. ellerinden 177b/1
b. fesādı āvāzesi 101b/5
b. gibi ḳullar 116b/1
b. gibi murdārlardan ötrü 92b/4
b. gitmekli[g]idür 107a/5

b. göñline ve tenine 136b/4
b. gövdelerine 90b/5
b. ḫaḳları 196b/7
b. ḫilᶜatidür 94a/12
b. ḫūblıḳları vaṣfın 192a/4
b. irkekligi 161b/2
b. köprilerin kāruvān sarayların mescidlerin 197a/2
b. mālları cānları 167a/10
b. māllarına... andlarına 101b/2
b. maṣlaḥatı 104a/3
b. naṣībi 137a/6
b. ol necis maᶜdesine 170a/1
b. olsun 147b/10, 11, 12
b. ᶜömrin 141a/6
b. ṣevābı daḫı var günāhı daḫı var 100a/7
b. sözin 185a/6
b. üzerlerine 107b/2
b. üzresine 128b/11
b. yurdı 152a/1
b. yüzine 169b/6
b. żaᶜīf gövdeleri 90b/2
b. żaᶜīflıḳların 104b/12
b. (degme bir gün orucların b.) 177b/7
b.+çun 114a/10
b.+ıçun 83a/4; 102b/11; 166a/1
b.+ıla 83a/10; 142a/7; 187a/8; 193b/10
b.+la 102a/12
b.+dur 100a/2

bunları: Bunları.
b. 83a/8; 101a/9; 105a/3; 114a/6; 130a/7; 141a/6, 9, 12, 13; 141b/1, 4; 142a/1, 7; 147b/3, 8; 152b/2; 155b/4; 161a/4; 161b/1(2); 180b/12; 181a/2; 183a/2, 3, 4; 184b/13; 190b/10, 11(2); 194b/7

bunlara: Bunlara.
b. 83a/7; 89a/11; 90b/4; 92a/11; 99b/13(2); 100a/7, 13; 101b/2; 106b/12; 107b/3; 113a/9; 120a/9, 10; 130a/7, 10; 140a/2; 141a/13; 141b/5, 7, 8; 143a/6; 143b/10; 144a/13; 163b/5; 165b/11, 12, 13; 167a/12; 167b/1; 168a/5, 9; 168b/7; 170a/1; 171a/6; 183a/3; 184a/1, 2; 187a/3; 189b/3; 193b/11; 196b/7
b. daḫı 100a/8; 139a/11; 152b/7; 168a/5, 6
b. kim 129a/6; 163b/6

bunlarda: Bunlarda.
b. 136b/2; 152b/1

bunlardan: Bunlardan.
b. 92b/2, 3; 99b/12; 101b/1; 105a/7; 114a/4; 129a/5; 139a/3, 4; 140a/1, 2; 141b/1, 5; 147b/2, 3, 4, 5; 152a/1; 154b/7, 8, 9, 10(2), 11; 177b/4, 8; 197a/8

bunlarsuz: Bunlarsız.
b. 197a/8

bu: Bu (işaret sıfatı).
b. ᶜadl 181a/13
b. ᶜadl arasında 179a/9
b. aġaç 166b/9
b. aġlamaḳ 117b/5
b. ᶜālem 152a/12
b. ᶜāleme 153b/13
b. altı bölükden 168a/9
b. armaġanı 88b/8
b. araya bkz. bu ara
b. arada bkz. bu ara
b. aracuḳ bkz. bu aracuḳ
b. ᶜāṣī ḳul kim 111b/4
b. ᶜaṭādan 98b/6
b. āyeti 109b/2
b. āyetde 171a/5
b. baḥs 148a/13
b. baḥs içinde 150a/6
b. bedīᶜler 150a/6
b. biş ḥisde 149b/3
b. çoḳ uyḳulu gözile 110a/4
b. daᶜādet 118a/11
b. dükeliyile kim 123a/6
b. dünyāya 117a/3
b. dünyāda 153a/3
b. dünyāca 82a/2
b. dürlü niᶜmetleri 120a/2
b. endīşedeyiken 114b/11
b. eyitdügümüz 175a/3
b. fende 197b/11
b. fikr 114b/10
b. gice 100a/11
b. ḥālet kim 133a/9
b. ḥāletleri 147a/11
b. heybeti 96b/4; 110b/6
b. ḥikāyet 111a/11
b. ḥikāyeti 183b/1
b. ḥikāyetden 108b/11
b. ḫilᶜatden 97a/4, 13
b. iki lafẓda 170a/11
b. işi 156a/1
b. işde 130a/1
b. işlerde 188b/2
b. ᶜitābı 156a/12
b. ḳadar ḳomaḳ 121b/9
b. ḳavmüñ üzerlerine kim 107b/1
b. kerāmeti 121a/2
b. keremi 100b/6
b.-kez 123b/10
b. ḳıfıla 108a/10
b. ḳısm içinde 123a/12

b. ḳısmuñ daḫı... tamāmı 178a/6
b. ḳısmda 178a/7
b. kitāb 81b/2; 197b/7
b. kitābda 159a/7
b. laṭīfe 92b/5; 112b/7
b. laṭīfe-i 151b/6
b. laṭīfe daḫı 150b/2
b. leṭāyifi 197b/12
b. luṭfa 123a/7
b. luṭfları 88b/7
b. maʿnīler içinde 141a/8
b. melʿūnı 190b/1, 3
b. mescidde 145b/9
b. mesʾele-i 159b/4; 171a/13
b. muḫtaṣar ev dīvārları 110b/5
b. müşkili 138a/9
b. namāz ḳılan 126b/6
b. ne ʿināyetdür 167b/1
b. odı daḫı 131b/7
b. on altı nesneyi 194b/8
b. on yidi yazuḳdan 185a/7
b. resme "bu şekilde, bu tarzda, böyle" 123a/6
b. sāʿatde 96b/7
b. sānihler 150a/5
b. selām kim 100a/12
b. selāmı 100a/9
b. şevāblardan hīç birisi 194a/3
b. söz 141b/8; 161a/12
b. sözüñ maʿnisi 151a/2
b. sözi 82b/1; 92a/8; 108b/6, 8; 109a/3; 152a/8; 155a/13; 157a/6; 189b/3; 191b/12; 194b/11
b. söze 96a/12; 130a/13
b. sözlerde 92a/13
b. sözlerden 181a/5
b. suçluyı 193b/8, 9
b. şuyı 108a/2, 7, 13
b. süstlıḳı 188a/2
b. taḥḳīḳıla 140b/12; 171b/1
b. tevḥīd leṭāyifinüñ muṭālaʿasın 123a/10
b. tevḥīdüñ sırların 123a/9
b. üç ʿameli 113a/2
b. ümmet 139a/9; 142a/8
b. ümmet ḥaḳḳındadur 143a/4
b. ümmet sevgüsindendür 130a/4
b. ümmetüñ boyları ʿömürleri... yükleri... 143a/8
b. ümmete 142b/9
b. ümmetden 143a/11
b. vāḳıʿadan soñra 190b/6
b. yarı ḳılan 128b/1
b. yüz tevāżuʿına 135b/8
b. żaʿīf 192a/4
b. żaʿīf duʿācınuñ göñlinde kim 198a/2
b. żaʿīf ḳul 123a/3
b. żaʿīf ḳulumuñ ʿamelin 142b/11
b. żevḳleri 177a/5
b. (Bāyezīdüñ b. sözinden) 117b/9
bu ara: Bura. krş. bura
a.+ya (bu a.) 102a/5
a.+da (bu a.) 184b/2
bu aracuḳ: Bura, buracık.
b. 178a/6
bucaḳ, -ġı: Köşe, bucak.
b.+da (bir b.) 169a/5
b.+ında (bir b. mescidüñ) 145b/11
buçuḳ: Yarım, yarı.
b. miṣḳāl 171b/9, 11
b. miṣḳāluñ dörd ülüden bir ülüsin 171b/11
b. miṣḳāldur 171b/10
b. ṣāʿ buġday 176a/3, 6
b. (üç b. dānek altun) 172a/1
buġday: Buğday.
b. (bucuḳ ṣāʿ b.) 176a/4, 6
buġur: Bundan sonra, bu defa, şimdi.
b. 125b/11; 159b/7
bugün: Bugün.
b. 91b/1; 96b/10; 116a/8; 133b/10; 155b/7; 165a/5; 165b/8, 9; 174b/3
buġż (Ar.): Kin, nefret.
b. kīne yirine 177a/2
buḫār (Ar.): Buhar.
b. 144b/2
buḫl (Ar.): Cimrilik. krş. buḫul
b. yirine 176b/13
buḫul (<Ar. buḫl): Cimrilik. krş. buḫl
b. 176b/6
bul-: 1. Bulmak, temin etmek; sahip olmak.
b.-ayın 166b/6
b.-mayısarın 158a/11
b.-duḳca 176a/12
2. Bulmak, görmek, karşılaşmak.
b.-a 97b/5; 115b/4
b.-salar 127a/10
b.-sunlar 142a/6
b.-dı 160a/1
b.-dılar 142a/8, 12
b.-ur 116a/1; 193b/5
b.-urlarısa 171a/11
b.-maya 97b/3(2), 4
b.-madı 191a/5
b.-ıcaḳ 176b/9
3. Elde etmek, kazanmak, nail olmak.
b.-alar 97b/13; 168b/6
b.-dı 86b/1; 91b/7

b.-dılar 99a/2; 160a/5
b.-urlarısa 95a/11
4. Bulmak, kavuşmak vs. anlamlarla deyimler kurar.
b.-ġıl 110a/11
b.-am 184a/4
b.-asın 117a/13; 197b/6
b.-alar 142a/2
b.-sa gerek 188b/12
b.-ısar 113b/5
b.-urısa 188b/10
b.-maya 165a/7
b.-mayalar mı 94a/11
b.-masun 150b/6
b.-madı 163b/2
b.-maz 165a/6
b.-mayadı 156a/4, 12
b.-masa gerek 156a/5
b.-madılar 102b/4
b.-maġa 197a/7
b.-up 117a/13
b.-ımaz 133a/1
b.-ımazdı (ayaġın başaşı yir b.) 194b/1
ayaġın başaşı yir bulıma- "adam atacak yer bulamamak, çok kalabalık olmak" 194b/1
ʿizzet bul- (bir ẕerre ʿizzet b.) 184a/4
keremler bul- (çoḳ çoḳ keremler rāḥatlar bulasın) 117a/13
meded bul- 102b/4
rāḥat bul- 110a/11; 188b/10, 12; 197a/7
rāḥatlar bul- (çoḳ çoḳ keremler rāḥatlar bulasın) 117a/13
rāḥat bulma- (uyḳu rāḥatın b.) 156a/5
raḥmet bul- "bağışlanmak, Allah'ın mağfiretine nail olmak" 94a/10
raḥmet ve cennet bul- 142a/2
saʿādet bul- 197b/6
yol bul- 1. "fırsat bulmak" 133a/1
2. "benliğine girmek, tesir ve nüfuz etmek" 156a/4, 12; 163b/2; 165a/6, 7
yurd bul- "yerleşmek" 113b/5
ẓafer bul- "galip gelmek" 150b/6

bulaş-: 1. Bulaşmak, kirlenmek.
b.-a 157b/10
b.-dı 131b/11
2. İlgilenmek, uğraşmak, meşgul olmak.
b.-duñ 131a/11, 13
b.-duñuz 163b/6
dünyāya bulaş- 131a/11; 163b/6
dünyā tengligine sevgüsine bulaş- 131a/13

bulın-: 1. Var olmak, mevcut olma.krş. bulun-
b.-a 111b/11
b.-maya 150b/3
b.-mazsa 111b/11; 125a/10
2. Her hangi bir durumda olmak.
b.-a (anuñ sevgüsinde tamām b.) 86a/13

bulıt: Bulut.
b.+dan (gökden yaʿnī b.) 123b/6
b.+lar 85b/8

bulmaḳlıḳ, -ġı: Bulma, elde etme, nail olma.
b. (raḥmet b.) 164b/8

bulun-: Var olmak, mevcut olmak.krş. bulın-
b.-ursa 171a/13
b.-mazsa 171a/13
b.-duġı (maʿşūḳ b.) 121a/6

buñal-: Bunalmak, sıkılmak, rahatsız olmak, meşakkat çekmek.
b.-urısa 175b/13
b.-maz 145b/5
b.-mayadum 158a/4
b.-ıcaḳ 102b/3

buñalt-: Bunaltmak, canını sıkmak, sıkıntı vermek.
b.-dılar 102b/2

buncılayın: Bunun gibi, böyle.
b. 150a/5

bura: Bura. krş. bu ara
b.+ya 103a/4
b.+da 123a/11

Burāḳ -ġı, -ḳı: (Ar.): Hz. Muhammed'in miraçta bindiği binek.
B. üzeñüsine 102b/12
B. (uş B.) 88a/3
B.+um 83a/10
B.+ı (Burāḳı) 88a/10; 149a/9
B.+ın (Burāḳın) 90b/13
B.+a (Burāḳa) 91a/5, 10; 91b/8, 13; 92a/3, 9

Burın: Burun. krş. burun
b.+a şu vir- "abdest alırken burna su çekmek, istinşak" 131b/13

burun, -rnı: Burun. krş. burın
b.+um 132a/3
b.+ı 182a/9
b.+ın (biregünüñ b.) 196a/3
b.+ına 175b/8

buşu: Pusu.
b.+dadur 145a/6

buyruḳ, -ġı: Buyruk, emir.
b. 162b/10
b. heybeti ġuṣṣası 159a/5
b. secdesidür 140b/2
b.+ıçun 156b/3
b.+ıçun (ol b.) 138b/11; 157a/10
b.+ıla 156b/2
b.+ı (ykl.)130b/1; 158b/3

b.+da (bir dürlü b.) 188a/1
b.+um 186b/4
b.+um (benüm b.) 165b/4
b.+um (benüm teklīfüm b.) 135b/12
b.+umıla 85a/11
b.+uñ (senüñ b.) 138b/9; 174b/3
b.+ı (Tañrı b.) 193b/7
b.+ı (Tañgrı b.) 174a/2
b.+ın (anuñ b.) 155a/7
b.+ın (resūl b.) 170b/13
b.+ın (sulṭān b.) 101b/1
b.+ın (Tañrı b.) 151a/4
b.+ın (Tañgrı b.) 151a/4
b.+ın (Tañgrı teʿālānuñ b.) 91a/9
b.+un mı (Celīl b.) 158b/9
b.+ına (Çalab b.) 82a/9
b.+ına (sulṭānuñ b.) 138a/4
b.+ların 162b/10
b.+larından (bunlaruñ b.) 187a/10
b.+ıdı 193b/2
buyruḳ dut- "emre itaat etmek" 140b/1 krş. buyruḳ ṭut-
benüm b.+um dutarısañ 165b/4
b. dutanlardan mı olam yoḫsa dutmayanlardan mı 140a/13
buyruḳ ṭut- "emre itaat etmek" krş. buyruḳ dut-
Celīl buyruġun-mı ṭutayın yoḫsa Ḫalīl sözün-mi? 158b/9
müfessirler resūl b.+ın ṭutarlar 170b/13
Tañrı buyruġın ṭut- 151a/4
Tañgrı buyruġın ṭut- 151a/4
buyruḳ ol- "emredilmek, emir verilmek" 166a/6
buyruḳ şın- "emir yerine gelmemek, getirilmemek"
sulṭān sözi b.+ı şındugın 138a/3
senüñ b.+uñ şınınca 138b/9
buyur-: 1. Buyurmak, emretmek.
b.-! 191b/9; 174b/11
b.-am 103a/12; 107b/12
b.-dı 140a/11; 149b/6, 7(2), 8; 154b/3; 157a/9; 159b/11(2); 167b/11, 13; 168a/13; 171a/4; 176a/13
b.-ursın 106b/8
b.-ur 82b/5, 6; 136a/8; 192b/11, 12; 193a/1
b.-dısa 101a/11; 136b/7
b.-ursañ 193b/2
b.-urısañ 186a/8
b.-mamaḳ gerek 183a/3
b.-madı 158b/11
b.-maz 179b/5
b.-mayaydı 136a/8
b.-duġumuzla (bizüm b.) 164a/4
b.-duġı ḳavmden ayruḳ ḳavme 167b/8
2. Söylemek, demek; bahsetmek, anlatmak.
b.-! 85a/1; 91b/11; 95a/6; 113a/10; 143b/4; 146a/9; 177b/12; 184b/6
b.-asın 86a/11
b.-a 82a/6, 8, 9, 10; 87b/11; 96b/5; 97a/4, 8; 142b/12, 13; 166b/13
b.-avuz 135b/1
b.-sam 108b/1
b.-sañuz 149b/10
b.-duñ 85a/12; 86a/9
b.-dı 85b/9, 11, 13; 86a/1, 3; 87a/3; 87b/2; 92b/3; 94a/4; 94b/10; 100b/3; 101b/6; 104b/13; 107b/2, 8; 112b/11; 138a/10; 139a/4; 111a/7; 155a/3; 156a/13; 166a/5; 166b/7; 169a/13; 169b/11; 170b/12; 177b/3, 6; 184b/3
b.-mış 171a/7
b.-urın 181a/3
b.-ursın 147b/8
b.-ur 83a/12; 83b/2, 6, 7, 11, 12; 84a/1, 2, 4 (2), 6, 7, 9, 10, 13; 84b/1; 85b/6, 7; 86b/9, 12; 87a/9; 89a/7; 93a/3, 6; 97b/8; 98b/7, 11; 99b/9; 106a/7; 112b/11; 113a/3; 118a/8; 120b/6; 123b/5; 124b/12; 134a/3; 135a/9; 111b/5; 142a/9; 145a/1; 145b/2, 7, 9; 150a/9; 150b/2; 153a/8; 161b/5; 162b/2; 163a/6; 165b/2; 178a/12; 179a/6; 180a/8; 181a/7; 181b/4; 182a/8; 185a/12; 188b/5; 186b/6; 189a/12; 189b/4, 12
b.-duġı (Ḳur'ānda Tañgrı b. emānet) 140a/7
b.-duġum (ol ben b. şöyle ağırdur kim) 136a/2
b.-duġum (ben b. yirde) 180b/10
b.-duġum (ilk b.) 193b/2
b.-maduġum (ben b. yirde) 180b/2
b.-maduġum (benüm b. yirde) 180a/6
b.-duġuñda ol- (sen b.) 180b/10
bük-: Bükmek, eğmek.
b.-mişdür (şol yazuḳlar kim bilüñi iki b.) 135a/13
bilüñi bük- "zor durumda bırakmak" 135a/13
bükil-: Bükülmek, eğilmek. krş. bükül-
b.-üp 135a/12; 136b/10
iki bükil- "eğilmek, saygıyla eğilmek" 135a/12 krş. iki bükül-
bükül-: Bükülmek, eğilmek. krş. bükil-
b.-di 134b/8
b.-ür 134b/11

b.-ürsem 135b/13
b.-üp 134b/13
iki bükül- 1. "saygıyla eğilmek" 134b/8, 11, 13 krş. iki bükil-
2."iki büklüm olmak, beli bükülmek" 135b/13

bünyād (Far.): Asıl, esas, temel.
b.+ı (iblīsüñ daḫı b.) 150b/9
bürke (<Ar. birke): Yapma havuz, ufak göl.
b. (bir b.) 168b/13
b. (ol b.) 169a/3
bütün: Bütün, tam, parçalanmamış.
b.+idi 194b/3

C

cāh (Ar.): Makam, mevki.
c. ve manṣıb ṭalebi 153a/5
c. (ṭon şāhid c. manṣıb sevgüsinden) 131b/2
cāmid (Ar.): Cansız; donmuş, donuk.
c.+lerdür 140a/1
cān (Far.): 1. Can, ruh.
c. 140a/5; 146b/11; 153b/12; 162b/3; 176b/1, 9, 10, 11
c. acıġı 108a/7; 161b/6
c. acığın 146b/13
c. acığından 157b/8
c. ʿaḳlıla 153b/13
c. gibi 161b/1
c.+ı (ykl.) 162b/3, 12, 13
c.+ım (bir c.) 158a/13
c.+um (benüm c.) 191b/3
c.+um (ölezimiş c.) 155b/2
c.+um (yüz biñ c.) 158a/3
c.+umı 116a/8
c.+umı (benüm c.) 108a/12
c.+uñ (senüñ c.) 117a/7
c.+uñ (senüñ arı c.) 95a/1
c.+uñ (senüñ mübārek c.) 95a/2
c.+uña (senüñ c.) 96b/8(2)
c.+ı ḳorḳusı 154a/2
c.+ı (Muḥammed resūlu'llāh c.) 95b/11
c.+ın 162b/12
c.+ın tenin 181a/6
c.+ın (müʾminler c.) 146a/12
c.+ın (kāfirler c.) 146a/12
c.+ına 94b/4; 96a/8
c.+lar 197b/12
c.+lar daḫı 96a/11; 96b/2
c.+lar (saġuñdan yañaġı c.) 146a/13
c.+lar (ṣol yañaġı c.) 146b/2
c.+ları 146a/11
c.+lardan (aḳ c.) 147b/1
c.+ları (bunlaruñ mālları c.) 167a/10
c.+ları elinde 105a/6
c.+ları (senüñ ümmetüñüñ c. ellerine) 122b/6
c.+ları (dükelinüñ bu sāʿatde c.) 96b/7
c.+ları (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenlerüñ daḫı c.) 96b/10
c.+ları (peyġāmber c.) 94a/2
c.+ları (yüz biñ yigirmi dört biñ peyġāmberler c.) 93b/9
c.+ları (ümmetüm c.) 96b/8
c.+ların 147b/1
c.+larına (tenlerine ve c.) 97a/6
c.+lardur (ḳutlu c.) 146a/13
c. al- "ruhunu kabz etmek, öldürmek" 108a/5
c. ışmarla- "can vermek, ölmek" 109a/5; 188a/8
c. iltimās eyle- "canının feda etmesini istemek"
c. iltimās daḫı eyle- 198a/2
c. vir- 1. Ölmek, ruhunu teslim etmek. 161b/8
2. Canlandırmak hayat vermek, diriltmek. 140a/3;
3. Uğrunda en değerli varlığını, canını, feda etmeye hazır olmak. 117b/11
c.+ı acı- "üzüntü duymak, acımak, üzülmek" 155b/4
c.+ı çıḳ- "bitkin bir hâle gelmek, dayanacak gücü kalmamak"
c.+um çıḳdı 155b/6
c.+ın çek- "canını almak, ruhunu kabzetmek" 146b/6
2. İnsanın kendi varlığı, özü.
c.+um kesegi 158a/10
işbu c.+um kesecügin 158b/5
cān kesegi "can parçası, ciğer-pare, evlat" krş. bağır pāresi, cān pāresi
c.+um pāresi 157b/12
Yā cānum pāresi, niçün? 157b/12
cān pāresi "ciğer-pare, evlat" krş. bağır pāresi, cān kesegi
c.+um (benüm c.) 189a/10
c.+umı 101b/13
c.+uma 109a/9
c.+ı 147b/7
c.+ı (atam anam c.) 82b/2; 191b/6
c.+ı (yüz biñ benüm gibinüñ c.) 138b/11; 156b/3
c.+ı (yüz biñ bizüm gibinüñ c.) 157a/10
c.+ına (Muṣṭafā c.) 138b/12
c.+ından (kendü c.) 162b/3
c.+lar (yüz biñ c.) 130a/13

3. Gönül.
c.+ıla 123a/9
c.+um 88b/8
c.+ına (müʾminüñ c.) 122a/10
c.+lar sevdügi Umūr Paşa 81b/5
4. Kişi.
c.+a (hezārān āferīn bu laṭīfeʾi ẓabṭ eyleyen c.) 151b/7
c.+lar içinde 190a/1

cān-aver (<Far. cān-āver): Hayvan. krş. cān-āver
c.+ile 125a/12
c. (ādemī ve c.) 168b/13
c. (bir c.) 195b/5
c. (ḳavī c.) 142a/13
c. (nice ḳayır ve ṭaş ve... c.) 174b/8
c.+ler (dört ayaḳlu c.) 144a/6
c.+ler (niçe ādemī ve c.) 96b/2
c.+ler (ḳarnı üstine yüriyen uşaḳ c.) 144a/7
c.+lerden 144b/10
c.+lerden (deñizler içinde c.) 144b/11
c. dut- "avlanmak" 163b/3"

can-āver (<Far. cān-āver): Hayvan. krş. cān-aver
c. (ol c. kim) 117a/5
c.+ler 93b/5
c.+leri (müʾminleri ve c.) 166b/6

cāncuġaz (Far.+T.): Can, cancağız.
c.+um (benüm c.) 158a/2
c.+ı (anuñ c.) 146b/3
c.+ı (kendü c. ḳayusı) 108a/10

cānsuz (Far.+T.): Cansız, ölü.
c. 96b/2
c. ol- "ölmek" 96b/2; 104b/8, 9

cānsuzlıḳ (Far.+T.): Cansızlık.
c. belāsı 146b/11
c. ḳarañulıġı 160a/5, 7

cāẕū (<Far. cādū): Büyücü.
c.+nuñ (yitmiş biñ c. cāẕūlıġın) 122b/4

cāẕūlıḳ, -ġı (<Far.+T.): Büyü, büyücülük.
c. (yitmiş biñ cāẕūnuñ c.) 122b/5
c. eyle- ve eylet- "büyü/büyücülük yapmak ve yaptırmak"185a/1

ceberūt (Ar.): Aşırı büyüklük, pek ziyade kibir.
c. (ʿaẓamet ve c. ve kibriyā) 189b/7

cehān (Far.): Dünya.
c. (işbu çārısa c. fütūḥdur) 110b/4

cehd (Ar.): Çalışma, çabalama.
c. eyle- "uğraşmak, çalışmak, çabalamak" 196b/6

Celīl (Ar.): Pek büyük, pek ulu. (Allah'ın adlarındandır).
C. 158b/9
C. buyruġun-mı 158b/9

cemʿ (Ar.): Toplama, bir araya getirme.
c. eyle- "toplamak, yığmak" 123a/8(2)
c. ol- "toplanmsk" 141a/3

cemāʿat (Ar.): 1. İnsan topluluğu, grup.
c. (bir c.) 101a/1
c. (ne esirgemez c. ortasında) 146b/10
c.+i (ol c.) 101a/4
2. Aynı dinden insanların oluşturduğu topluluk.
c.+üñise 83a/6
3. Namaz kılmak için bir araya toplanmış halk.
c. 128b/3; 177b/9
c.+ile ḳıl- 128a/12; 147b/12; 159b/9; 160a/7; 194b/12
c. ol- "namaz kılmak için bir araya toplanmak" 94a/2
4. Grup, sınıf, öbek.
c. (bir c.) 168a/4

cemāl (Ar.): Cenab-ı Hakk'ın lütuf ve ihsanıyla tecellisi.
c. 164a/5
c. görmeklik rāḥatında 189a/1
c.+i (ykl.) 133a/11
c.+üm 117b/8
c.+üm (benüm c. ʿışḳına) 117b/11
c.+üm (benüm c. ʿışḳında) 117a/4
c.+ümi 134b/3, 5
c.+üme (benüm c.) 97a/6
c.+üñ 117b/12
c.+in (Raḥmān c.) 149a/11
c.+ine (Raḥmān c.) 99a/5

cenābet (Ar.): Boy abdesti alması gerekip de henüz almamış kişi.
c.+dür 175a/11

cenāze (Ar.): Cenaze.
c.+ye 126b/8
c.+sin (Saʿd bin Muʿāẕ c.) 194a/13
c.+sine (öleninüñ c.) 194a/11
c.+sinde (anuñ c.) 194a/13
c. namāzı "cenaze namazı"
c. namāzın ḳıl- 126b/9

cennet (Ar.): Cennet.
c. (raḥmet ve c. bul-) 142a/2

cevāb (Ar.): Cevap, yanıt.
c. 147b/3
c.+ı (anuñ c.) 125b/4
c.+ı (Muṣṭafā virdügi c.) 139a/11
c.+ın (anuñ c.) 158a/9
c.+ına (lebbeyk c.) 111a/6
c.+ında (anlaruñ c.) 147a/5
c. işid- "cevap almak, karşılık bulmak" 111a/9 krş. cevāb işit-

c. işit- "cevap almak, karşılık bulmak" 111a/8 krş. cevāb işid-
c. vir- 139a/11, 13
c. viribil- 147a/5
c. şöyle vir- 149b/12; 184a/3
anuñ c.+ın vir 158a/9
şöyle c. vir- 122b/4; 137b/10; 138b/3; 140a/2; 149a/12
cevāhir (Ar.): Cevherler, elmaslar, kıymetli taşlar.
c. 136b/11
c.+i ve altunı 136b/8
c.+e 136b/12
c.+lerin (raḥmet c.) 137a/2
cevher (Ar.<Far. gevher): Değerli süs taşı, mücevher. krş. gevher
c. (dürr ü cevher) 90b/13
c. (ḳızıl ve c.) 136b/9
c.+i (raḥmet c.) 137a/4
cevmerd (Far.): Cömert.
c.+sin 158a/10
c.+ıraḳ ol- "daha cömert olmak" 158b/1
c.+ıraḳvan 158a/10
c.+dür 181b/5
c. ol- 165a/2
cevmerdlıḳ (Far.+T.): Cömertlik. krş. cevmerdlik
c. mı 82a/9, 11
cevmerdlik (Far.+T.): Cömertlik. krş. cevmerdlıḳ
c. (erlik c.) 192b/13
cezā (<Ar. cezāʾ): Karşılık, mükafat.
c.+sın (oruc c.) 178a/1
ciger (Far.): İç, yürek, bağır.
c.+in (şeyṭān c.) 102a/13
ciger-güşe (Far.): *mec.* Evlat; sevgili. krş. ciger-pāre
c.+si (İbrahīmü'l-Ḫalīl c.) 93b/3
ciger-pāre (Far.): Ciğer parçası. *mec.* evlat. krş. ciger-güşe
c.+si (senüñ gibi c. firāḳına) 158a/12
cihet (Ar.): Yön, taraf.
c. (altı c.) 162a/4
cihetlik, -gi (Ar.+T.): Taraf tutma, yandaşlık.
c.+ile (yig c.) 163a/13
cimāʿ (Ar.): Cinsel ilişki, cima.
c.+dan 174b/4
c.+dan daḫı 174b/1
c. eyle- "cinsel ilişkiye girmek" 174b/6
c. ḳıl- "cinsel ilişkiye girmek" 127a/8
cinni (<Ar. cinnī): Cin taifesine mensup, cin taifesinden.
c.+ler ve firişteler 89b/2
cumʿa (Ar.): Cuma günü.
c. namāzı "Cuma günleri öğle vaktinde cemaat ile kılınan namaz, cuma namazı."
c. namāzına 126b/11
c. namāzın ḳıl- 126b/13
cübbe (Ar.) Cübbe.
c.+si (ḥabībüm şefāʿati c.) 105a/5
c.+sin 183b/6
cühūd (Ar.): Yahudi.
c. 186a/12
c. evine 186a/9
c.+ıla (bir c.) 186a/11
c.+ıla (iki yüz c.) 186b/1
c. (ol c.) 186b/2
cülāb (Far.): Şerbet.
c.+ından (şekker c. ṭatlurаḳ) 116a/1; 160b/11
cümle (Ar.): Bütün, hep.
c. ḫalāyıḳ içinde 182a/10
c. müʾminlere 123a/9
cüşū (Ar.): Korku; toplanma, diz çökme.
c. ʿālemidür 153b/2
c. ve ḥayret ʿālemidür 151b/10

Ç

çaġır-: Bağırmak, haykırmak.
ç.-dı 126b/5
çaġşır: Mestli al şalvar.
ç.+a 128a/1
çaḳ: Tam, tamamen.
ç. ṭolu olınca 191a/4
çal-: Çalmak, ses çıkarmak.
ç.-duḳdan 96b/1
Çalab: Tanrı, Allah.
Ç. buyruġına 82b/9
Ç. ḥażretine 146a/9
Ç. ḥażretinde 95b/3; 133b/2
Ç.+um ḫışmından 183a/13
Ç.+ı (ʿÖmerüñ Ç. daḫı) 184a/11
Ç.+umuz 181b/4
çanaḳ, -ġı: Küçük, yuvarlak yayvan kap, çanak.
ç.+ı 181b/11
ç.+lar (gümişden yā altundan ç.) 173b/11
çār (Far.): Şal, omuzlara atılan örtü, çarşaf.
ç. (bir ç.) 110b/4
ç.+ı 110b/5, 6, 8, 9
ç.+ı (bir eski ʿabā ç.) 110b/1
ç.+a 110b/10
ç.+ısa (işbu ç. cehān fütūḥdur) 110b/4
çāre (Far.): 1. Çare, çıkar yol, çözüm.
ç. 108b/5; 112b/3
ç.+si (anuñ ç.) 129b/13
2. Tedbir.
ç.+sin eyle- "tedbirini almak" 166b/11
çarḫ (Far.): Devreden, dönen.
ç. ur- "dönmek" 178b/11
ç.+a gir- "dönmeye başlamak, dönüp dolaşmak" 178b/11
çāşnī (Far.): Çeşni, lezzet, tat.
ç.+sile ḳoḳusı 124a/7
ç.+sin (Tañgrı ḳulluġı ç.) 197a/10
çat-: Çatmak, (kaş, yüz) sertlik ve öfke bildiren bir duruma sokmak.
ç.-up (ḳaş ḳaraḳ çat-) 194a/4
çay: Çay, küçük akarsu.
ç.+uñ (bir ç. ṭaşın ve ḳayasın ve ḳumın) 98a/1
ç.+a (şol sil uġradıġı ç.) 98a/6
çayan: Çıyan, bir çeşit zehirli kırkayak.
ç. (ol yılan ç. görinen nesneler) 122b/5
ç. (yılan ç. zaḥmeti) 161b/6
ç.+a 161b/10
ç.+lara (yılanlara ç.) 89b/10
çayır: Çayır.
ç.+lar (laṭīf laṭīf çemenler ç.) 85b/6
çek-: 1. Çekmek, bir şeyi tutup kendine veya bir yöne doğru hareket ettirmek.
ç.-se gerek 127b/11
ç.-erler 144b/1
ç.-erlerise 103b/12
ç.-mek 128a/1
2. Sürmek, (bir şeyi) bir yere dokundurarak bir noktadan başka bir noktaya çekmek.
ç.-mek gerek 127b/3
3. Çekmek, sürmek; almak; uzak durmak, anlamlarıyla deyimler kurar.
ç.-di 163b/1
ç.-se gerek 127b/11
ç.-mek gerek 127a/13; 127b/1
ç.-mediler 163b/5
ç.-mek 128a/1, 2
ç.-mege 146b/6
mesḥ çek- 127a/13; 127b/1, 11, 13
cānın çek- 146b/6
el çek- krş. el götür- 3
dünyādan daḫı el çekmediler 163b/5
dünyādan elin çekdi 163b/1
çekdür-: Çektirmek.
ç.-se (şīşe ç.) 175b/1
çekiş-: Tartışmak, münakaşa etmek.
ç.-diler 95a/11; 142a/7
ç.-mekden 194b/4
ç.-mek midür 145a/9
çelebi: Sahip, efendi.
ç.+m (çelebüm) 193a/10
ç.+si 193a/9, 10
ç.+lerinden 168a/3
çemen: Çimen.
ç.+ler (laṭīf laṭīf ç. çayırlar) 85b/6
çeri: Asker.
ç. 101b/4
ç.+yile (ne ç.) 197b/4
ç. (iki dürlü ç.) 197a/12
ç.+yi 128a/13
ç.+yi (ol bölük ç.) 101b/6
ç.+yi (ol iki ç.) 197a/13
ç.+si 176a/12; 176b/1
ç.+si (anuñ ç. yirine) 176b/2
ç.+si (duʿā ç.) 197a/13
ç.+si (silāḥ ç.) 197a/13
ç.+sin (bir bölük ç.) 101a/5

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ç.+sin (duʿā ç.) 197b/1
ç.+sin (kendü ç.) 176b/12
ç.+sin (silāḥ ç.) 197a/13
ç.+leri (anuñ ol şerlü ç. yirine) 176b/11
ç+lerin (kendü ç.) 176b/2
ç.+leridür (nefsüñ ç.) 176a/11
çerilen-: Asker edinmek.
ç.-gil 197a/12
çerisüz: Askersiz.
ç. 176b/9
çevre: Çevre, etraf, muhit.
ç.+den 132b/9
çevür-: Döndürmek, yönünü değiştirmek.
ç.-ürler (yüz ç.) 87a/5
çeyne-: Çiğnemek.
ç.-düm 120b/9
ç.-medin (görmedin yimedin ç. yutmadın) 120b/11
çıbuḳ, -ġı: Çubuk, dal.
ç.+ı (üzüm ç.) 123b/13
çıḳ: Sadece, yalnız, yalnızca, sırf.
ç. 164b/4, 5; 126a/10(2); 173b/8
çıḳ-: 1. Çıkmak, ayrılmak, uzaklaşmak, dışarı çıkmak.
ç.-! 82b/7
ç.-a 82b/7; 107a/2; 110b/5
ç.-asız 120a/3
ç.-alar 113b/7
ç.-dı 92a/2; 101b/9; 106b/7, 13; 110b/12; 154b/5
ç.-mışdur 190a/1
ç.-arsa 126a/8, 11
ç.-mayasın 180a/11
ç.-an 113b/1
ç.-duġı vaḳtin 194b/2
ç.-asıdur 106a/2
ç.-ası degül 106a/4
ç.-ıcaḳ 117a/8
ç.-madın 104a/11
2. Çıkmak, yükselmek.
ç.-! 84b/13; 116a/9
ç.-sun 91a/6
ç.-dum 116a/11
ç.-dı 96a/3; 109a/6; 140b/5
ç.-ar 95b/9
ç.-arsañ 95a/4
zārılıḳ ʿarşa çıḳ- "yüksek sesle ağlamak, feryad etmek" 109a/6
3. Çıkmak, duyulmak.
ç.-dı 129a/11
ç.-mışdur 161a/12
ç.-an sözi 82a/1
ç.-ıcaḳ 104a/7
4. (Namaz) bitirmek.
ç.-ıcaḳ (namāzdan çık-) 140b/5
5. Çıkmak, yeni bir hâl almak, olmak vs. anlamlarla deyimler kurar.
ç.-asız 101a/7
ç.-dı 129b/9; 155b/6
ç.-[ma]maḳdur 191a/13
ç.-ası 174b/8
ç.-up 134a/13
bağrı çıḳ- 134a/12
cānı çıḳ- (cānum çıḳdı) 155b/6
inşāfdan çıḳ[ma]- 191a/12
dünyādan çıḳ- 174b/8
gözinden çıḳ- 129b/9
sözinden çıḳ- (olmasun sözümden çıḳasız) 101a/7
çıḳar-: 1. Dışarı çıkarmak.
ç.-! 137b/7
ç.-duñ 147b/8
ç.-dı 137b/5; 137b/13; 138b/1; 139a/9
ç.-madı 121a/1
2. (Giyecek, ayakkabı, takı vs. için) çıkarmak.
ç.-! 157b/9
ç.-sa gerek 127b/12;
ç.-dı 127b/8; 158a/8
ç.-ma! 145a/6
ç.-maḳdur 126a/3
ç.-ıcaḳ 127b/9
3. Bulunduğu yerden ayırmak.
ç.-! 196a/2
ç.-dı 196a/2(2)
ç.-ma! 196a/3
ç.-anuñ gözin 196a/3
4. Ayırmak, (zekat) çıkarmak..
ç.-! 194b/13
ç.-sa gerek 172a/7
ç.-maḳ gerek 173b/12
ç.-sunlar 163b/13
ç.-mazsa 173b/13
ç.-up 171b/3; 171b/9
5. Elde etmek, sağlamak.
ç.-ursa 124a/1
6. Çekmek, çekip almak.
ç.-urdı 191a/11
ç.-maġa 183b/6
7. Yerinden etmek, sürmek, uzaklaştırmak.
ç.-uñ 101a/10
8. Yukarı çıkarmak, götürmek; kavuşturmak, ulaştırmak.
ç.-dı 157a/12
ç.-dı (añul añul ç.) 155b/9
ç.-duḳ 95a/3

ç.-ası 155a/5
ç.-duġı sāʿat 155b/11
9. Değiştirmek, özelliklerini değiştirmek.
ç.-a 123b/8
10. Yeni bir hâle sokmak, ... olmasını sağlamak, anlamlarıyla deyimler kurar.
ç.-adum 156b/10
ç.-ımadum 156b/9
başdan çıḳar- 156b/9, 10
çıp yalıncaḳ: Çısçıplak, çırıl çıplak.
ç. 126b/3
çırāġ (<Far. çerāġ): Kandil, çıra, ışık.
ç.+ı ol- (ol evüñ ç.) 85b/12
ç.+ın (şerʿ ç.) 170a/5
göz çırāġı
gözüm çırāġı 155a/9; 155b/8; 156b/4
yā gözüm çırāġı 183b/10
çırāġsuz (<Far. çerāġ+T. -suz): Işıksız.
ç. (āh ol derecesüz, bacasuz, ç. ... ḳarañu ev ḳorḳusından) 90a/3
çiçek, -gi: Çiçek. *mec.* Evlat.
ç.+üme (benüm ç.) 157a/8
çift (<Far. cuft): 1. Eş, birbirini tamamlayan iki parçadan her biri.
ç.+dür 83a/9(2), 10(2), 11(3)
ç. ḳıl- "çiftleştirmek"
tenlerin uçmaġıla, gözlerin dīẕārıla çift ḳılayın 155a/4
2. Eş, zevce.
ç. ḳıl- "eş (zevce) olarak vermek" 160b/7
3. Toprağı sürmek için birlikte koşulan iki öküz.
ç. öküzünde 173b/8
çoḳ, -ġı, -ḳı: Az olmayan, çok.
ç. 143a/2
ç. alḳış 166b/4
ç. añduġuñ ʿivażı 117a/12
ç. ʿaṭā ve baḫşīş vir- 101a/10
ç. ayaḳ baṣ- 135b/6
ç. çoḳ keremler rāḥatlar 117a/13
ç. di- 88a/8; 106a/9
ç. diñle- 132a/13
ç. eyt- 118a/13
ç. fesād 101b/4
ç. işdür 158a/12
ç. iʿtibār ḥāṣıl olur 194b/5
ç. ḳulları varıdı 137a/7
ç. luṭfa ç. niʿmete 90b/9
ç. māl 101b/1
ç. muvaffaḳ ve müheyyā sen ḳılıvir- 117a/1
ç. sev- 83b/8
ç. ṣevāb 142b/9
ç. yat- 142a/5
ç. yüri- 132b/3
ç. (māl virdüm ç.) 165a/11
ç. (bu ç. uyḳulu gözile) 110a/4
ç. (edebsüzlik ç. ḳıl-) 135b/5
ç. (fikrüñ ç. olsun) 196b/5
ç. (ol uzun boylu ç. yaşlularuñ ʿamellerin) 142b/12
ç. (unutmaḳlıḳ bunlarda ç. var) 152b/1
ç.+a 87b/1(çoḳa); 165a/1(çoḳa), 2
ç.+ıla az arasında 149b/12
ç.+dur 87b/8; 137a/12; 111a/2
ç.+ıdı 194a/8
azı ç. eyle- 143a/5
azı çoḳa dut-
azuñı çoḳa dutam 87b/1
miskīnlerüñ azın çoġa dutucı olġıl 165a/2
azı çoḳa geçür- (żaʿīflerüñ azın ç. geçüriciven) 165a/1
çoḳlıḳ, -ġı: Çokluk.
ç.+ından (firişte ç.) 194b/1
çoḳra-: Kaynamak, fokurdamak.
ç.-duġı vaḳtin 188b/13
çorab (<Ar. curāb <Far. gorāb): Çorap.
ç.+a daḫı 128a/1
çök-: Çökmek, çömelmek.
ç.-mişler 191b/8
ç.-mekdür 149a/5
ç.-üp 82b/9, 12
ç.-icek 153b/4
dizin çök- 82b/9, 12; 191b/8
çöker-: Çöktürmek, çökertmek.
ç.-di (dizin ç.) 153b/6
çuḳal: Zırh.
ç. 145a/3; 146a/5
ç.+uñ 145a/6
ç.+ın (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh ç.) 90b/4
ç.+dur 145a/11
çuḳur: Çukur.
ç. yirde 125a/5
ç. ve yumşaḳdur 136a/12
ç. (ol yumşaḳ ve ç. yire) 136b/3
çun: İçin, dolayısıyla, sebebiyle, maksadıyla. krş. çün(I), ıçun, içün
anıñçun 133a/7; 151b/7; 181a/13
anıñçun kim... 148a/7
anuñçun 136a/8, 9; 141a/9; 142a/5; 150a/7; 153b/3; 154a/4; 160b/1;
anuñçun kim 132a/13; 148a/5; 148b/8; 171a/1

anuñçun-kim 152b/10, 13; 153b/11; 158b/11; 161a/13; 165b/11; 167a/13; 187a/7
anuñçun degül kim 136a/9
bunlaruñçun 114a/10
anuñçundur kim 175a/6

çūpān (<Far. şūbān): Çoban.
ç. eyle- 188b/6

çūpānlıḳ (<Far. şūbān +T. -lıḳ): Çobanlık.
ç. ḳıl- "çobanlık yapmak" 161a/9, 11

çün (I): İçin, dolayısıyla, sebebiyle, maksadıyla. krş. çun, ıçun, içün
benümçündür 178a/1

çün (Far.) (II): 1. Vakta ki, -dığında, -dığı zaman.
ç. aldılar sehldür 163b/10
ç. senüñ mübārek cānuñ yirlere vardı, yirler göklerden aġırıraḳ oldı 95a/2-3
ç. vaḳt oldı nüvāziş düne olur 179a/11

2. Mademki, çünkü, -dığı için.
ç. anuñ ḥükmiledür ırmaḳlaruñ bıñarlaruñ yürüdügi, eger bir dostın ṣudan müstaġnī ḳılursa yā havādan aña ṣu virürse ne muḥāldur 119b/1
ç. bu baḥṣ añlandı... 148a/13
ç. bunlaruñ aralarından incinüp çıḳdı 106b/13
ç. sen benüm ḳullarumıla bu keremi ḳılduñ, ben saña... bağışlayam kim 100b/5
ç. sen ża'ifligüñle yüz döndermedüñ 136a/6

D

da: da/de, dahi. krş. de
d. (aña d.) 186a/3
d. (bişinci ḳavul-d.) 159a/10
d. (ḳıymasa-da kim...) 152a/4
dad: Tat.
d. 124a/4
d.+ı 123b/8
daḫı: 1. Dahi, bile, da/de.
d. (Ādem d.) 154b/2
d. (āḫiretde d.) 163a/12
d. (altı yüz biñ günāhkār ḳul-d. bile) 160a/13
d. (anuñ d. aşlı) 150b/12
d. (anuñ d. bileginden) 195b/12
d. (anuñ d. dişin) 196a/2
d. (anuñ d. üç uyundusı) 151a/12
d. (anı d.) 84a/2, 9; 103a/1; 126a/7; 135a/8; 153b/11; 162b/10
d. (anı-d.) 195a/8
d. (aña d.) 112a/2; 169a/6
d. (anları d.) 182a/5
d. (ayruḳ d. dirilmez) 197a/9
d. (ayruġı d.) 181a/9
d. (ayruġa d.) 181a/10
d. (ayruḳlara d.) 114b/12
d. (ben żaʿfe d.) 197b/11
d. (Berīde d.) 193b/2
d. (birez d.) 155b/6
d. (bir gicelik d.) 170b/5
d. (biş d.) 173a/5
d. (bişincisin d.) 159a/6
d. (bunı d.) 193b/6
d. (bunlar d.) 183a/1
d. (anı d.) 84a/2, 9; 103a/1; 126a/7; 135a/8
d. (aña d.) 112a/2
d. (anlar ... daḫı) 113b/7
d. (ʿarş d.) 98b/5
d. (ben d.) 92a/8, 11; 106a/12; 165b/4
d. (ben-d.) 104b/5; 106a/12; 114a/8; 186b/5; 192a/9
d. (ben miskīn d.) 183a/13
d. (ben zīr-i dest d.) 184a/4
d. (benüm d.) 98b/2
d. (benden d. artuḳ) 104b/4
d. (beriyyede d.) 119a/11
d. (bir d.) 112b/13; 113a/1; 124b/9; 152b/10
d. (bir dost uyısa d.) 110b/11
d. (bir ḳaç gün d.) 130a/10
d. (bir söz d.) 121b/10
d. (birisi d.) 142b/2
d. (birisile d.) 182a/11
d. (biz d.) 109b/11; 146a/10; 164a/4
d. (bizi d.) 119b/10
d. (bizden d.) 111a/9
d. (borcı d.) 170b/9
d. (bu ḳısmuñ d.) 178a/6
d. (bu laṭīfe d.) 150b/3
d. (bu odı d.) 131b/7
d. (bunlar d.) 107a/12; 128b/2; 129a/6; 139a/11; 151a/13; 165b/13
d. (bunlara d.) 139a/11; 152b/7; 168a/5, 6
d. (cān iltimās d. eyle-) 198a/2
d. (Cebrāʾil ʿaleyhi's-selām d.) 130b/1
d. (cemālümi görmeklige d.) 134b/5
d. (Cerīr bin ʿAbdi'llāh, Yemen meliki, d.) 191a/5
d. (cimāʿdan d.) 174b/1
d. (çoraba d.) 128a/1
d. (dīzār d.) 117b/9
d. (dördin d.) 179b/9
d. (dükeli ümmetlerüñ ṣıdḳların d.) 139a/6
d. (dünyā içinde d.) 162b/9
d. (dünyādan d.) 163b/5
d. (düşene d.) 136b/12
d. (düşmenlerüm d.) 113b/6
d. (düşse d.) 124b/2
d. (eyüye d. yavuza d. kim) 191a/2-3
d. (Fātiḥaya d.) 134b/2
d. (girü d. varmayadum) 119a/5
d. (girü d. geledüm) 119a/8
d. (gök d.) 178b/10
d. (göñüllerüñ d. ʿizzetlurağın) 187b/2
d. (ḥarāma d.) 132a/7
d. (her biri d.) 148a/11
d. (iblīsüñ d. bünyādı) 150b/9
d. (İbrahīm d.) 159a/1
d. (iñen d. ḳabarma) 179a/3
d. (iñen-d. incitmegil) 110a/6
d. (iki ḥissüñ daḫı aşlı) 149b/10
d. iki ḳoyun 173a/13
d. (iki yüzde d.) 173b/4
d. (ikisi d.) 142b/2; 148b/1
d. (ikisinüñ d.) 141a/3

d. (ikisine d.) 127a/11; 193b/10
d. (ikisin d.) 143b/2; 192b/1
d. (īmān d.) 122a/9
d. (işledügin d.) 149b/10
d. (ʿivażsuz d.) 167a/13
d. (kāfirile d.) 151b/12
d. (ḳarnı d.) 170b/6
d. (ḳażā d. eylese gerek) 175a/3
d. (keçi d.) 172b/7
d. (kendüye yaġan ṣuyı d.) 136a/13
d. (kendüler d.) 86b/10
d. (kendülere gelen raḥmeti d.) 136b/5
d. (kimseden d.) 170b/11
d. (kīş kemer gümişinde altunında, ḳı-lıç baġınuñ d.) 174a/1
d. (ḳonşıya d.) 186a/6
d. (Ḳurʾān ögreden d.) 182b/8
d. (mālı yoḳdur, gelüri d.) 168b/3
d. (müʾmin d.) 177b/5
d. (nefsüñ d.) 151b/3
d. (ne-ḳadar ṭabʿa ḫoş gelmez iş d. işlerise) 182b/4
d. (ol d.) 98b/2; 112b/10; 133b/11; 176b/4, 6; 192a/9
d. (ol-d.) 176b/4, 5
d. (ol altunı d.) 172a/6
d. (on biş gün ṭurmaḳ niyyetin eylerse d.) 128a/9
d. (ol d.) 164a/5
d. (ol o. daḫı) 161b/4
d. (ol ḳadar ʿaẕāb d.) 157b/7
d. (ḳaravaş d.) 184a/8
d. (ḳatı yirüñ ṣuyın d.) 136b/1
d. (kendüdegi yoḳsullıġı d.) 151a/6
d. (ḳılduġuñ namāzda d.) 132b/8
d. (ḳırḳ mertebe d.) 105a/1
d. (ḳıyāmete d.) 133b/13
d. (kürsī d.) 138b/3
d. (meşk d.) 184a/8
d. (müʾmin d.) 133a/13; 140b/3, 7; 159b/9; 163a/3
d. (müʾminüñ d.) 160a/5
d. (müsülmānlar d.) 168b/5
d. (mütekebbrlere geleni d.) 136b/5
d. (nefs d.) 176b/1
d. (niyyet d.) 174b/2
d. (ol-d.) 128a/6; 137b/10
d. (ol żaʿīf d.) 111a/13
d. (ʿÖmerüñ Çalabı d.) 184a/11
d. (ramażāndan ṭaşra d.) 175a/8
d. (ṣadaḳaʾı fıṭra d.) 176a/5
d. (saña d.) 141b/4
d. (ṣatduġı ṣūretde d.) 126b/7
d. (ṣatun almaġa d.) 175a/1
d. (secdede d.) 140a/10
d. (selām d. virmedüñ) 193a/3
d. (sen d.) 164b/13; 165a/2, 6; 166b/10; 190a/7; 191a/4; 192b/9
d. (sen-d.) 117a/9, 12; 164b/11, 12, 13; 165a/1, 7, 8, 9; 165b/9, 10; 193a/5
d. (senüñ ḳursaġuñ d.) 141b/11
d. (siz d.) 108b/13; 155a/8; 191a/10; 192a/11
d. (size d.) 137b/4; 139a/8
d. (siz d. yimedügüñüz) 177a/12
d. (ṣu d.) 108b/5
d. (ṣu ṣığırı d.) 172b/1
d. (şeyṭān d.) 176b/8
d. (şöyle iki bükülürsem d.) 135b/13
d. (şundaḳ d.) 124b/3
d. (şundan daḫı artuḳ) 143b/10
d. (şundan d. artuḳdur) 175a/9; 187b/6
d. (şüphelü nesneye d.) 132a/8
d. (Tanġrınuñ raḥmeti d.) 136b/1
d. (Tanġrıdan ḫışm geldügi d.) 107a/2
d. (tedārükin d.) 146a/10
d. (tevāżuʿ secdesin ve rükūʿın d.) 137a/3
d. (teyemmümi d.) 126a/6, 8
d. (tozuñ d.) 134b/1
d. (ulu bayram günde d.) 176a/4
d. (uş ben-d.) 108a/6
d. (uyḳu d.) 126a/12
d. (üçi d.) 135a/6
d. (ümmetüme d.) 98b/6
d. (vitr d.) 161b/13; 162a/1
d. (vitr namāzı d.) 162a/9
d. (yarın d.) 129b/6
d. (yatmaḳda d.) 182a/10
d. (yidi ṣuyıla d.) 117b/4
d. (yigirmi günlik yola d.) 128a/10
d. (yimekligi d.) 171a/8
d. (yir d.) 144b/1; 190b/4
d. (yitmişi d.) 156b/6
d. (yiyesi-le ṭoyursa d.) 176a/7
d. (yuḳaru yanından d.) 124a/13
d. (Yūnus peyġāmberi yudan balıḳı d.) 159b/13
d. (yüz yıl d.) 112a/1
d. (yüz biñ d.) 172b/7
d. (yüz biñ yigirmi dört biñ peyġambe-re d.) 100b/1
d. (yüzi d.) 167b/9
d. (yüzin d. düşer-isem) 136a/2
d. (zāhidlere d.) 169b/1
d. (zekāt diriciler d.) 168a/8
d. (zevāl yaḳlaşduġı d.) 107a/2

d. (ẓulum d.) 178b/2
d. (ẓulum güneşinden göynen yoḫsul d.) 188b/11
2. Aynı zamanda, bundan başka, hem de, ve.
d. anuñıla bile taʿziyeye oturmaḳ 185b/8
d. anı resūl indürdi 194b/1
d. ʿavrata yumşaḳ söylemek gerek 181b/7
d. benüm ṣormaġumıla anı şöyle... 161b/11
d. bıçaġı boynı üstine ḳodı 158b/6
d. bir 156a/6
d. bir ʿadl 181a/12; 182a/1; 185a/11; 186b/3; 188b/4
d. bir anca 179a/7
d. bir āyetde buyurdı 86a/1
d. bir āyetde buyurur 84a/4
d. bir āyetde buyurur kim... 83b/7
d. bir bir yaşar dişi deve 173b/2
d. bir bölük anlardur kim hīç Tañrı ḥażretine lāyıḳ işleri yoḳ. 100a/3
d. bir bölügi anlardur kim bunlaruñ şe-vābı daḫı var günāhı daḫı var 100a/6
d. bir cemāʿat... 168a/4
d. bir dem 184b/9
d. bir diremüñ üç ülüde birisin virse gerek 196a/12
d. bir ḫilʿat kim Muḥammedüñ cānına bağışladı... 96a/8
d. bir ḫilʿat ʿaḳlına bağışladı 96b/11
d. bir ḫilʿat göñline virdi 97a/7
d. bir ḫilʿat resūlüñ sırrına bağışladı 98b/1
d. bir ḫilʿat resūlüñ sırrı içindegi sırrına bağışladı. 99a/6
d. bir iki yaşaruñ ḳırḳ ülüde bir ülüsi 172a/11
d. bir işledügi 149b/11
d. bir ḳavme kim... 168a/5
d. bir ḳoyun 173a/6, 12
d. bir laṭīfe selām virmekde oldur kim... 140b/8
d. bir maʿnī luġatce var 170a/12
d. bir medḥi oldur kim Türkicedür 197b/11
d. bir ol maʿniye k. 148a/11
d. bir rekʿatı berekātında 160b/8
d. bir rekʿatı bereketinde 160b/7
d. bir rekʿatı ḳılsunlar 153a/11
d. bir rekʿatıla 152b/11; 153a/1, 2
d. bir rekʿatıçün... 150b/7
d. bir rekʿatın ḳılıcaḳ 153a/12, 13
d. bir sevgülü nesne ... 163a/5
d. bir ülüsin 197a/10
d. bir vech 138b/13
d. bir vech oldur kim 135b/11; 142a/3, 5, 10; 143a/6
d. bir vechi oldur kim 142b/5, 6
d. bir veche oldur kim 135b/3
d. biregü ḳulına eyitse 167a/3
d. biregünüñ üstibe düşdi 195b/7
d. birince luġat ehli 170b/1
d. bu mesʿeleʾi 159b/4
d. bucuḳ mişḳāluñ dörd ülüden bir ülüsin 171b/11
d. buyura kim 82a/9; 142b/12
d. dört ḳoyun 173a/9; 173b/1
d. eydevüz k. 135b/2
d. eyitdük kim 148b/7
d. eyitdi 158b/5
d. eydür 183a/5
d. eydürdi 182b/1
d. güldi 191b/6
d. firişteler Tañrınuñ ḳızlarıdur diyenlere tekẕīb ve ilzāmıçun 161b/3
d. iki büküldi 134b/8
d. iki koyun 173a/7; 173b/6
d. ḳaçdı Mekkeye vardı 193b/4
d. ḳuṣsa 175b/3
d. maʿlūm olsun k. ... 167b/5
d. ne-kim yaradılmış varısa Tañrınuñ ʿaẓameti ḳıyında şol güneş içindegi ẕerrece yoḳdur 97a/11
d. raḥmet kim...140b/10
d. senüñ ümmetüñe rūzi ḳılayın 143b/9
d. ṣormaḳ gerek kim 125b/9
d. ṣuyı gelse 175b/4
d. şol ḳavme kim... 168a/2
d. şol ḳullara kim... 168a/3
d. Tañrı teʿālā baña eyitdi 189a/5
d. tevbesi ḳabūl olsun 112a/11
d. üç ḳoyun 173a/8; 173b/1
d. üç oġlanı var 150b/13
d. yire yılana çayana gövdesin... 161b/10
d. zekāt diricilere 168a/1
d. (ata ana oġula ḳıza yiyesi virürler d. gendüler bile yirler) 86b/8
d. (bir ḳadem burāḳ üzeñüsine başdı d. bir ḳadem Mescidi'l-Aḳṣāda başdı d. bir ḳadem ʿarş kellesinde başdı) 102b/12-13
d. (bir münis ister d. bir ḫalvet yir kim...) 90b/12
d. (Ebū Bekrüñ etegin altına aldı d. uyıdı) 183b/5
d. (etegine yapış d. eyit kim) 130a/9
d. (her kim benden key ḳorḳarısa d. ḫışımlarıla ḫoş dirilüp dünyāligiçün ayrılmazsa) 186b/10

d. (hevāya uyar d. günile ḳovıla kīneyi-le ʿömrin geçürür) 151a/8
d. (İlāhī d. buyurduñ...) 86a/9
d. (ḳaçan-kim rükūʿ ḳılur d. girü ḳalḳar) 135a/2
d. (kendüye d. müsülmānlara) 185b/4
d. (ne raḥmetüm gördüñ d. benüm ʿizzetüm ḥaḳḳıçun...) 133b/7
d. (Resūl bu sözi tamām ḳıldı d. Ḥacere'l-Esveddin yaña işāret ḳıldı) 152a/9
d. (resūl ḥażreti d. Cebrāʾil ve Mīkāʾil ve İsrāfīl yüz biñ firiştelerile) 128b/10
d. (ṭamudan çıḳarduñ d. şalıvirdüñ) 147b/8
d. (yüz biñ yigirmi dört biñ vaṣiyyetile d. ḳırḳ biñ ṣuḥufıla d. yidi levḥile d. biş sifirle d. dört kitābıla ʿamel ḳılmış gibidür) 131a/1-2
d. (yüzin ururdı d. ağlardı) 188a/1
d. (zekāt faḳīrlerüñdür d. miskīnlerüñdür) 171a/5

3. Başka, diğer.
d. bir balıḳ maʿdesi ḳarañulığı 160a/1
d. bir ḳula eyitdi 137b/10
d. çoḳ ḳulları varıdı 137a/7

4. Daha, daha da.
d. artuḳ virür 179a/8
d. artuḳ eylemek 186a/2
d. laṭīfıraḳ eydeyin 164b/2
d. ṣoñraraḳ 142a/13
d. (benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun dört yüz yıl d. saña pāẓişāhlığıla dünyāda ʿömür bağışlayayın) 92b/12
d. (Mūsānuñ ḳaḳımağı d. artdı) 190b/3
d. (senüñ bir oğluñ d.) 158a/13
d. (taş ṣoñınca ṣuyıla yunurısa d. yigrekdür) 125a/10
d. (yıldırımdan d. tīzirek) 122b/3; 147b/5; 184b/12
d. (yıldırım şaḳıduğı vaḳtden d. tīzirek) 104a/10
d. (yıldırım şaḳıduḳca zamāndan d. tīzirek) 134a/12

5. Henüz, hâlâ, daha.
d. barışıḳ eylemege heves olmaduñ-mı 87a/11
d. Burāḳa binmedin 92a/3
d. öyle vaḳtiyidi 158b/4
d. uṣanmaduñ-mı? 87a/10
d. üşenesi olmaduñ-mı 87a/11

6. Sonra, ondan sonra, artık.
d. beni ensemden boğazlağıl 157b/11
d. bir elin ve ayağın kesme 195a/6
d. (anuñ cevābın vir d. beni boğuzla) 158a/9

7. Yine, yine de.
d. şunuñıla sulṭān nişārından maḥrūm ḳaldılar 136b/10

daḳīḳa (Ar.): İnce düşünce, nükte.
d. 94b/13; 105a/10; 106a/10; 150a/1; 165b/8; 179a/4; 180a/7

dānik (Far.): Bir dirhemin dörtte biri.
d. (üç d. altun) 171b/12
d. (üç bucuḳ d. altun) 172a/1

dart-: Çekmek, (kesici bir aleti) kullanmaya hazırlanmak, davranmak. krş. ṭart-
d.-up (balta dart-) 98a/4

daʿvet (Ar.): Davet, çağrı.
d.+i ḥükmi 96a/4
d.+i (Muḥammed resūlü'llāhuñ sözi vücūdı d. ...) 96a/1
d. eyle- "davet etmek" 97a/1
d. ḳıl- "davet etmek, çağırmak" 94a/1; 114b/8

daʿvi (<Far. daʿvī <Ar. daʿvā): İddia, dava.
d.+müz 95b/7
d. eyle- "şikayetçi olmak" 192a/8
d.+sin ḳıl- "iddia etmek, ...iddiasında bulunmak"
benüm sevgüm d.+sin ḳıl- 163a/7
ʿışḳ d.+sin ḳıl- 156b/1

dāyelıḳ (<Far. dāye+T.-lıḳ): Dadılık, sütninelik.
d. eyle- "dadılık etmek" 161a/8
d. ḳıl- "dadılık etmek" 161a/10, 11; 161b/4

dāyim (<Ar. dāʾim): Daima, her zaman.
d. ḳorḳuda olmaḳdur 139b/12

dāyimā (<Ar. dāʾimā): Her zaman, devamlı olarak.
d. 139b/13; 143b/11

de: da/de. krş. da
d. (dördünci ḳavl-d.) 159a/10
d. (yaʿnī d.) 185b/1 krş. yaʿnī kim

de-: Demek, söylemek. krş. di-
d.-rlerdi 184b/1

defʿ (Ar.): Gidermek, ortadan kaldırmak.
d.-i ʿādete 159b/4
d. eyle- "uzaklaştırmak, gidermek, savmak" 150b/5, 10, 11(2), 12; 178a/5
d. ḳıl- "uzaklaştırmak, savmak" 150b/8, 9

defter (Ar.<Yun.): Defter.
d.+e (ḳankı d.)170a/6

deg-: 1. Değmek, ulaşmak, erişmek, dokun-mak.
d.-e 86a/12
d.-sün 85a/1
d.-di 94b/4, 6; 118a/12; 161b/5
d.-di idi 97a/3

d.-meye 101b/2
d.-esidür 167a/12
d.-medük ol- 189b/9
d.-ici ol 184b/4
d.-icek 94b/7
d.-üp 113a/9
d.-ince 136b/12
2. Kıymetinde olmak, değerinde olmak.
d.-se 172a/7
3. Değmek, yakışmak.
d.-ir 197b/9
degin: Kadar, dek, değin.
d. (altmış bire d.) 173a/2
d. (altmışa d.) 172a/12
d. (Beyte'l-Maḳdise d.) 93b/10
d. (depesine d.) 180b/1
d. (dizine d.) 190b/2
d. (dizlerine d.) 154b/9
d. (dört yüze d.) 172b/6
d. (Fātiḥānuñ āḫirine d.) 134a/8
d. (giceye d.) 174b/3
d. (göbegine d.) 190b/3
d. (göbeklerine d.) 154b/8
d. (gögüslerine d.) 154b/7
d. (gün doğusından gün batusına d.) 104b/9
d. (gün doğusından batusına d.) 106b/11
d. (iki yüz ḳırḳ direme d.) 171b/5
d. (iki yüz seksene d.) 171b/6
d. (irtesi öyleye d.) 127a/12
d. (kertügine d.) 127a/8
d. (ḳırḳ altıya d.) 173a/1
d. (ḳırḳa d.) 172a/1, 9
d. (ḳıyāmete d.) 82b/11, 13; 88a/3; 100b/3
d. (ol sāʿate d.) 140a/12
d. (otuz altıya d.) 172b/13
d. (otuz bişe d.) 171b/13
d. (ökçe yirine d.) 127b/9
d. (perdeden yirler ḳaʿrına d.) 143b/6
d. (şimdiye d.) 194b/3
d. (şuña d. kim) 95b/12; 96a/3
d. (tā öldügi güne d.) 83b/5
d. (ṭoḳsan bire d.) 173a/4
d. (ṭopuġına d.) 190a/13
d. (ṭopuḳlarına d.) 154b/10
d. (üç güne d.) 127b/10
d. (vaḳtüñ ṣoñına d.) 127a/1
d. (yidi keze d.) 169a/12
d. (yigirmi biş miṣḳāla d.) 171b/10
d. (yirden göge d.) 175a/7
d. (yitmiş altıya d.) 173a/3
d. (yüz elliye d.) 173a/10
d. (yüz elli bişe d.) 173a/12
d. (yüz seksen altıya d.) 173b/3
d. (yüz yigirmi bire d.) 172b/3
degin-: Kavuşmak, nail olmak, vasıl olmak
d.-diler 136b/12
degme: Her, her bir, herhangi bir.
d. bir adım atduḳda 174b/10
d. bir ʿālemde 151b/8
d. bir ʿālim 95b/2
d. bir diş diyeti 196b/1
d. bir gün orucların bunlaruñ 177b/7
d. bir güniçün 176a/3, 6
d. bir ḳademüñiçün 194a/10
d. bir ḳaṭresi 82b/9
d. bir namāzda 144b/13
d. bir şehr 192a/2
d. bir uġraduḳca 152a/5
d. bir varaḳıçun 197b/13
d. bir yirde 127b/5
d. birisi 148b/9
d. birin 158a/3
d. biş artduġınca 172a/3
d. gözin ṭamunuñ 90b/5
d. kez 152a/3, 7
d. kezde 169a/13
d. ḳızılın 105b/12
d. nebīye 130b/4
d. yüzde 172b/6(2)
d. (bahāsınuñ d. iki yüz direminden biş diremin) 173b/10
d. (bunlaruñ d. birinüñ ṣıdḳın) 139a/5
d. (müʾminüñ d. birʿuẓvına) 149a/6
d. (ṭamunuñ d. bir gözin) 88b/2
d.+müz 177a/9
d.+ñüz 82a/6
d.+si 128b/9
d.+sin (şol yazduġumuz ḳavllerüñ d.) 171a/10
degşür-: Değiştirmek, çevirmek, tebdil et-mek.
d.-eyin 152b/11, 12; 153a/2
degşüril-: 1. Değiştirilmek. krş. degşürül-
d.-e 123b/9
2. Değiştirilmek, dönüştürülmek.
d.-di 161b/4
degşürül-: Değiştirilmek. krş. degşüril- 1
d.-ür 123b/10
degül: Değil.
d. (ʿadl d.) 182b/3
d. (anuñçun d. kim...) 136a/9
d. (benüm elümde d.) 182b/2
d. (çıḳası d.) 106a/4
d. (dürüst d.) 124a/1; 174a/6, 7
d. (eyle āşikāre d. kim) 145a/2
d. (farīża d.) 174a/11

d. (gelesi d.) 177a/9
d. (göresi d.) 106a/4
d. (hīç ʿaceb d.) 95a/11; 107b/9; 159b/8
d. (ḳābil d.) 164a/8
d. (ḳabūl d.) 105b/10; 167b/9; 173b/13; 174a/11
d. (lāyıḳ d.) 131b/11
d. (lāzım d.) 125a/8
d. (muʿteber d.) 175a/12
d. (pīr d.) 156b/5
d. (revā d.) 92b/8; 124b/1; 128a/2
d. (şarīḥ d.) 167a/8
d. (sevgü d.) 162b/11
d. (şefāʿat ṭarīḳıla degül) 193a/7
d. (şehīd d.) 128b/8
d. (yirde d.) 119a/11
d. (żāyiʿ d.) 135a/10
d.+ven (baḫīl d.) 165a/2
d.+in (rāżī d.) 193a/11
d.+sin (göresi d.) 187b/9, 11
d.+dür 99b/1
d.+dür (ʿadl d.) 183b/12
d.+dür (maşlaḥatlu söz d.) 141b/9
d.+dür (dürüst d.) 123b/11; 174a/5
d.+dür (key taḥḳīḳlu söz d.) 161a/13
d.+dür (ol d. kim) 192b/13
d.+dür (ol ḳadar d.) 177a/13
d.+dür (revā d.) 167b/6
d.+ler (senden alu d.) 190a/5
d.+lerdür (ḳābil d.) 136b/2
d.+ise 127a/12
d.+misse "olmasa, olmasaydı" 176b/10
d.+missedi (açuḳluġuñ d.) 194a/9
d.+misseydi "olmasaydı" 178b/5; 183a/11
d.+mişse "olmasa, olmasaydı" 95b/9; 145b/13
d.-mi? 167a/2
d. mi (ḳādir d.-mi) 180b/13

degür-: Eriştirmek, yetiştirmek, ulaştırmak, bildirmek.
d.-! 194b/13
d.-gil 195b/11; 196b/7
d.-e 195b/9
d.-üñ 91a/3
d.-diler 188a/6
d.-ür 119a/12
d.-mek gerek 195b/3
d.-mekden 184b/7
selām degür- 91a/3
ziyān degür- "zarar vermek" 184b/7

dehşet (Ar.): Dehşet, korku ve telaş gösterme, ürkme.
d.+i 99b/8
d.+i 133b/1

dek (I): Ancak, yalnız, yetişir ki, yeter ki.
d. iki dost birbirile ḫoş olsunlar 156a/3
d. (senüñ d. bir aduñ ola ara yirde) 136a/5

dek (II): Sessiz, rahat, sakin.
d. ṭur- "sessiz, sakin durmak, susmak" 82b/1

del-: Delmek, delik açmak.
d.-se gerekidi 143a/9
d.-ip ṭururdı 186a/12

delīl (Ar.): Delil, kanıt.
d.+ile (şol d. kim) 159b/4
d.+i 144b/2
d.+lerin (bunlaruñ d.) 144b/3

delü: Deli.
d. ol- "delirmek" 126a/13<126b/1"delü">

delük: Delik, delinmiş.
d. (bir d.) 186a/12
d. olmasa gerek 125a/2

dem (Far.): An, vakit, zaman.
d.+de (baş ölüm yaşduġuña ḳoduġuñ d.) 117a/11
d. (bir d.) 184b/9
d. (her d.) 89b/3; 94a/10; 98a/11; 101b/8; 156a/4; 157b/11
d. (şoloḳ d.) 93b/12
d. (şol bir d.) 111a/10
d.+de (bir d.) 190b/9

demregü: Temriye hastalığı.
d. 154b/3(2), 4(2)
d. ol- 154b/1

demür: Demir.
d. pāracuġın 175b/6
d.+i 120b/13
d.+i (ḳızıl oda beñzemiş(Yz. بكزرمش) d.) 121a/1
d.+e 158b/3
d.+den ol- "demirleş-, demir hālini al-" 110b/6
d. ol- "demirden ol-, demirleş-" 110b/8

demürcilik: Demircilik.
d. 120b/13

deñiz: Deniz.
d. 119b/13
d. gibidür 117a/7
d. ḳarañulıġı 160a/1
d. ortasında 119b/5
d. şuyı 123b/7
d. (bir ulu d.) 82b/5
d. (iy d.) 119b/11
d.+üñ (ol yidi d. şuyı) 160b/11
d.+e 119b/10; 122a/6
d.+e (ol d.) 82b/6 (2)

d.+e (yidi d.) 160b/11
d.+de 120a/6
d.+degi balıḳlar 144a/7; 157b/3
d.+den 82b/7; 120a/3
d.+in (ol raḥmet d.) 100a/5
d.+inde (Yemen d.) 119b/4
d.+ler 122b/13
d.+ler içinde cān-averlerden 144b/11
d.+ler ve balıḳlar 89b/2
d.+ler (ṭaġlar d.) 136a/4; 138b/4
d.+ler (...ṭaġlar d. ululuḳı) 133a/4
d.+lerüñ (yirlerüñ ṭaġlaruñ d. tesbīḥi) 144a/3
d.+leri (raḥmetüm d.) 82a/12
d.+leri (senüñ raḥmetüñ d.) 111a/2
d.+lerden 144b/11
denk, -gi: Yük hayvanlarının sağ ve soluna konulan iki yük parçasından her biri.
d.+ine (yüküñ her bir d.) 178a/9
deñlü: Kadar.
d. (şol d.) 84b/9
dep-: Tekmelemek, tekme atmak.
d.-üp 195a/13
depe: Tepe
d.+sine (bu ṭaġ d.) 155b/11
d.+sine (ṭaġ d.) 157a/11
d.+sine degin 180b/1
depele-: Öldürmek.
d.-miş 193b/3
d.-yen 195b/3
depelen-: Öldürülmek.
d.-en 193b/4; 195a/11
d.-en ḫışımlarına 195b/3
depin-: Saldırmak.
d.-! 145a/8
d.-me! 145a/7
depren-: 1. Deprenmek, kımıldanmak, sarsılmak, harekete gelmek.
d.-e 157b/13
d.-di 89a/6
d.-ürsiz 89a/9
d.-dügi (yir y.) 144b/2
yir depren- "deprem olmak, yer sarsılmak" 144b/2
2. Davranmak, hareket etmek.
d.-! 196b/12, 13; 197a/1
d.-ürseñ 196b/12, 13; 197a/1
depret-, -dür: Depretmek, kımıldatmak, oynatmak.
d.-ürimiş 116b/8
d.-icek 124b/2
d.-imezdi 159a/11
derd (Far.): Dert, gam, keder, kaygı.
d. (şunca d. ü ḥasret içinde) 147a/2
d.+in (kendü d.) 90b/12
derecesüz (Ar.+T.): Merdivensiz, basamaksız.
d. (āh ol derecesüz... ḳarañu ev ḳorḳusından) 90a/3
dereke (Ar.): Aşağıya inen basamak.
d.+lerin (Yz. dereklerin) ṭamunuñ 187a/13
dergāh (Far.): Kapı önü, eşik; huzur.
d.+a 134b/6, 12
d.+da 86b/1
d.+dan (ol d.) 120a/4
d.+uma 134b/7
d.+umuzda (bizüm d.) 109b/5
d.+ına (dünyā pāẕişāhı d.) 134b/10
d.+ına (sulṭān d.) 101b/8; 102a/1
d.+ında (anuñ d.) 93a/8; 120a/8
d.+ında (ol pāẕişāh d.) 84b/11
deri: Deri, cilt.
d.+le 125a/12
d.+si (İsmaʿīlüñ boynı d.) 159a/12
d.+leri (nāzük d.) 89b/8
deriñlik, -gi: Derinlik.
d.+i 124b/3
dermān-de (Far.): biçare, aciz, zavallı.
d. 146b/9
dervīş (Far.): Allah rızası için fakirliği ve mutevazılığı kabullenen kişi, derviş.
d.+i (Muḥammed ümmetinüñ biñ ʿābid d.) 145b/3
destimāl (<Far. dest-māl): El bezi.
d. (elde d. ol-) 113a/6
destūr (Far.): İzin, müsaade.
d.+dan ṣoñra 193a/2
d. dile- "izin istemek" 93b/7
d. ol- "izin verilmek" 93b/8; 134b/8, 11
d. vir- "izin vermek" 100a/10
destūrsuz (<Far.+T.): İzinsiz, izin olmadan, müsaade almadan.
d. gir- 193a/1, 3
deştī (Far.): Kır, ova, bozkır, kırsal.
d. (yaġmurdan içer d. yir) 174a/8
deve: Deve.
d. 128a/2
d. zekātı 172b/7
d. (bir bir yaşar dişi d.) 173b/2
d. (bir biş yaşar dişi d.) 173a/2
d. (bir iki yaşar dişi d.) 173b/4
d. (bir üç yaşar dişi d.) 173a/1
d. (bir yaşar dişi d.) 172b/12
d. (dörder yaşar dört d.) 173b/5, 6
d. (elli d.) 196a/1
d. (iki dörder yaşar d.) 173a/7

d. (iki iki yaşar [dişi] d.) 173a/3
d. (iki yaşar bir dişi d.) 172b/13
d. (otlar d.) 172b/9
d. (üç d.) 173a/10
d. (üç dörder yaşar d.) 173a/13
d. (üç dörder [yaşar] d.) 173b/1
d. (üç dörder yaşın sürer d.) 173a/11
d. (yüz d.) 195b/2
d.+yi (ol dört d.) 173b/5
d.+de (şu ṭartan d.) 172b/9
d.+si (biregünüñ biş d.) 172b/8
d.+sinde (yük d.) 172b/8
d.+dür (biş d.) 196b/1
devlet (Ar.): Devlet; saadet, mutluluk.
d. gitmeklik nişānı 107a/4
d. (zihi d.) 88b/11
d.+ile 197b/4
d.+inde (ḫuẕāvendigārum d.) 171b/1
devletsüzlik (Ar.+T.): Mutsuzluk, bahtsızlık.
d. 107a/3
devr (Ar.): Dönme, dönüp dolaşma.
d.+de ve ḥareketde 95a/9
dırnaḳ, -ġı: Tırnak.
d.+ından (ayaġı d.) 146b/6
d.+larından (ayaḳları d.) 180b/1
di-: Demek, söylemek. krş. de-
d.-! 106a/9; 106b/4
d.-yem 117a/13
d.-yesin 100b/11; 157b/7
d.-ye 88b/11; 120b/8, 9; 121b/8
d.-yeler 88a/8
d.-se 82a/1; 88b/10; 106a/1; 167a/4
d.-düm 86a/9, 10; 116a/3
d.-düñ 86a/8
d.-di 93a/7; 117b/4; 118a/6; 119a/2; 137b/11; 140a/3; 155a/13; 157a/7; 188a/8; 192b/13; 193a/5
d.-diler 94b/2; 102b/6; 117b/3; 180b/4
d.-miş 118b/13; 119a/9
d.-rsin 99a/2; 158a/3
d.-r 112b/8; 125b/8, 13; 156b/5; 158b/9(2); 185a/9(4), 10
d.-rsiz 116b/1; 143a/2
d.-rler 82b/5; 83b/9; 93a/13; 94a/10; 94b/6; 105a/3, 11(2); 123b/10; 144a/7, 8, 9(2), 10, 11, 12; 178a/9; 180b/9; 187a/3
d.-sedüñ 103a/8
d.-dise 180a/3
d.-rsem 167a/12
d.-rseñ 165b/10
d.-riseñ 102a/8; 194a/1(2), 2
d.-rse 125b/6; 129b/12
d.-rise 125b/8
d.-rlerse 99b/1; 169b/10
d.-rlerdi 114b/8
d.-ridi 116b/4, 5; 111a/3
d.-rimiş 116b/11
d.-meyedi 183a/11
d.-mese 105b/8, 10, 12; 106a/3
d.-mek 105a/12; 105b/6; 116b/10; 126a/2; 133a/2; 135a/1; 148a/5; 148b/6
d.-mekde 105a/11; 161b/4
d.-mekden 116a/5; 116b/13; 148a/6, 7
d.-mekdür 148b/11(2)
d.-megile 112b/9
d.-mek ol- 95a/10; 170a/13; 170b/1
d.-yen 110b/13
d.-yen mü'minlere 84a/8, 11; 84b/4, 7
d.-yene 82b/11; 115a/13
d.-yenler 104a/2; 106a/13; 144b/2; 169b/11
d.-yenler arasında 112b/13
d.-yenler medḥidür 114b/5
d.-yenlerüñ āhından 114a/2
d.-yenlerüñ ayaḳların 104a/9
d.-yenlerüñ ʿaḳılları 97a/5
d.-yenlerüñ daḫı cānları 96b/10
d.-yenlerüñ göñüllerinde 97b/5
d.-yenle[rüñ ġuṣṣa]sı 97b/7
d.-yenlerüñ sözi 175a/12
d.-yenleri 83b/2; 91b/12; 94a/5; 96a/7; 97b/2; 103a/7; 120a/6
d.-yenlere 83b/10; 84a/2, 5; 90b/7; 98b/8; 111b/11; 161b/3
d.-yenlere kim 114a/6
d.-yenlerden 115a/5
d.-yenlerle 112a/4
d.-yiciler 102b/8
d.-dügüme 180b/11
d.-dügümüz 149a/13
d.-dügüñde 117b/6
d.-dügi 103b/13; 119b/3; 169b/13; 179b/13(2); 180a/1(2), 2
d.-dügi vaḳtin 100b/10; 157b/5
d.-dügi yirde 179b/12
d.-dügiçün 112a/4; 111a/6
d.-dügine 88b/12
d.-düginden ṣoñra 179b/11
d.-dükleri 163b/2
d.-düklerine 106a/13; 106b/2
d.-dükleridür 180b/8
d.-miş (Tañrıya bir d. kimesne) 187a/5
d.-yü 100b/2; 108b/8; 109a/4, 12; 183a/6, 9
d.-yüp 86b/5; 91a/9; 133a/5

d.-yicek 105a/13; 105b/2, 3; 113a/5; 130a/8; 133a/6; 167a/11; 189b/3; 191b/12
d.-meyince 106a/12
ne dirsin! 99a/2
ne diyü "hangi amaçla, niçin?" 140a/2
dibelik: Büsbütün, tamamen, ebedî.
d. 110a/11; 134a/6
dik- (1): 1. (Yetiştirmek üzere bitkiyi toprağa) dikmek, ekmek.
d.-! 166b/10
d.-se 98a/2
d.-sün 166a/6
d.-düm 98a/11
d.-düñidi 166b/10
d.-düginden (d[ikd]ügi[n]den) şoñra 166a/7
d.-eḳo- "(bitkiyi toprağa) dikmek" 166a/7
2. Nasbetmek, atamak.
d.-! 189a/5
dik- (2): Biçilmiş kumaşı elbise hâline getirmek.
d.-mede geymede 182a/7
dil: 1. Dil (konuşma organı).
d. 148b/10; 196a/4
d. ḳulluġı 148a/2
d.+ile (ḳanḳı d. "dil ile, dille") 192a/5
d.+ile (ol emānet d. "dil ile, dille") 180a/2
d.+de 103b/4
d.+üm 108b/1
d.+üñile 106b/3; 194b/11
d.+ile "dili ile, diliyle" 88b/12; 174a/4
d.+ile (ḥāl d. "dili ile, diliyle") 108a/11
d.+lerinde 83a/8
d.+lerile "dilleri ile" 83a/9; 106a/13; 106b/2
d.+i baġlan- "dili tutulmak, (ölmek üzereyken) konuşmadan kesilmek" 108a/3
2. Dil, lisan.
d.+ile (faṣīḥ d.) 158b/8
d.+in (Ḳur'ān d.) 171a/1
dile-: 1. Dilemek, istemek, talep etmek.
d.-! 85a/12; 103a/11; 160b/4; 166a/10
d.-yem 102b/9
d.-yesin 94a/5
d.-ye 108a/8
d.-se 118a/1
d.-düm 94b/13
d.-di 88a/5; 103a/2; 110b/5; 152b/8; 156a/12
d.-diler 93b/7
d.-rven 85a/13; 118a/7; 190b/6
d.-erin 157a/10
d.-rsin 85a/12; 103a/11
d.-rüz 146a/4
d.-yedi 152a/4
d.-rsem 165a/9
d.-rseñ 155a/10; 165a/9; 197a/6
d.-rse 100a/11; 140a/6; 186a/5
d.-rdüm 91a/13
d.-rdüñ 91b/2
d.-megil 92a/11
d.-meye 164a/12
d.-meyedi 167a/6
d.-mezven 117b/9
d.-mezsin 92b/2
d.-mez 170b/11
d.-mekdür 139b/8
d.-yen 94a/8
d.-yene 126b/5
d.-[dü]ginden şoñra 91b/7
d.-medügüm mi 157b/2
d.-yü 85a/4; 87a/6
d.-medin 162b/4
d.-yübil- 170b/11
d.-yügör- "(affını) iste-" 193a/7
d.-yüvir- "(affını) isteyiver-" 87a/5
ne dile- 85a/12
ʿöẕr dile- 85a/4
destūr dile- 93b/7
dilek dile- 118a/1
dilegüñ dile- 160b/4
ḥelāllıḳ dile- 157b/2
ödünç dile- 167a/6; 186a/5
ṣabr dile- 157a/10
tevfīḳ dile- (t. senden dilerüz) 146a/4
2. İstemek, arzulamak.
d.-di 119b/10; 181b/10
d.-se 124b/13
d.-rseñ 113a/7; 168b/10
d.-rse 186b/7; 188a/9
d.-rise 125b/2
d.-mezin 117b/12
d.-dügüm sevdügüm kişiye 121b/4
d.-dügüm sāʿat 162b/4
dilek, -gi: Dilek, istek.
d. 117b/13
d. (bir d.) 91a/13
d.+üm 86a/10
d.+ümde (kendü d.) 180b/10
d.+ümile 119a/8
d.+üñ 112b/4; 166a/10
d.+üñ (senüñ d.) 118a/1
d.+üñ mi (senüñ d.) 118a/2
d.+i (benüm bigi ʿācizüñ... d.) 118a/3
d.+i mi (Bāyezīd d.) 118a/1

d.+ine (anuñ d.) 118a/1
d.+ile "dilegi ile" 175b/5
d.+lerin 99b/8
d. senüñ "sen bilirsin, takdir senin" 118a/6
d. dile- "olması arzu edilen şey için Allah'a yalvarmak, dilekte bulunmak" 118a/1
d.+üñ dile- 160b/4
d.+inde ol- "başına buyruk" krş. fermānında ol- kendü dilegümde olurvan 180b/10
dileksüz: İsteği dışında, iradesi dışında, istemeksizin.
d. göñli dönse daḫı ḳuṣsa 175b/3
dilenci: Fakir, başkalarından dilenen, dilenci.
d.+ler 166a/3
dīn (Ar.): Din.
d. 169a/4
d. bahādurlarıyıdı 146a/2
d. bahādurın 145b/1
d. dirildügi 169a/4
d. içinde 115b/2, 3; 170a/4
d. ʿilmi "dinî ilimler, İslamî ilimler"
d. ʿilmi ṭālibidür 170a/9
d. ʿilmin 168b/4
d. ʿimāretiçün 168b/3
d. mübārizin 145b/2
d. nengleri 146a/2
d. ve namāz ve ṭāʿat issi 182b/6
d.+içün 194b/7
d.+ile 163b/3
d. (bir d. kim) 186b/2
d. (edeb ve d.) 186a/1
d. (ol d.) 186b/2
d.+üñ (ol d. aydınlığı ḳıyında) 170a/4
d.+i aġ eyle- 163b/3
d.+e 162b/8
d.+i (Muḥammed-i Muṣṭafā dīni gibi) 170a/4
d.+i (Muḥammed d. düşmenleri) 169b/2
din-: Sakin olmak, susmak.
d.-mez 179a/10
dīndār (Ar.+Far.): Dindar, mütedeyyin.
d. ve namāz ve ṭāʿat ve ʿilm ehli 182b/9
dinil-: Denilmek.
d.-en (şu d. bu-kez baḳla şuyı dirler) 123b/10
diñle-: Dinlemek, işitmek.
d.-ñ 102a/9
d.-düm 132a/13
d.-dümise 116b/4
d.-rlerdi 188a/1
d.-mekdür 149a/1
diñlen-: Dinlenmek, rahata kavuşmak.
d.-sün 110a/7, 13
d.-di 154b/5
d.-mege 110a/8
d.-mege ve rāḥat bulmaġa 197a/6
diñücilik: İki kişinin hafifçe konuştuğu şeylere kulak verme.
d. 176a/10
dip, -bi: Alt, alt kısım.
d.+i 124b/4
d.+inde (resūl ʿalemi d.) 128b/9
d.+inde (yimiş aġacı d.) 125a/3
dipdiñsüz: Büsbütün sükûnetsiz.
d. ol- "sakinliğini büsbütün kaybet-mek" 92a/9; 119b/13
dir dir: Tir tir.
d. ditre- 145b/9
dir-: Dermek, toplamak, bir araya getirmek.
d.-düm divşürdüm 144b/6
d.-iciler 168a/8
d.-icilere 168a/2
dir- divşür- "dermek devşirmek, derip toplamak" 144b/6
direm (Far.): (Eskiden) okkanın dört yüzde birine eşit bir ağırlık ölçüsü birimi; gümüş para.
d. (altı d.) 171b/5, 6
d. (biñ d. gümiş) 196a/10
d. (biregünüñ yüz d. gümişi) 172a/5
d. (bir d. gümişi vara) 170b/3
d. (biş d.) 163b/12
d. (biş biñ direm gümiş) 196a/1
d. (biş yüz d. gümiş) 196b/1
d. (iki yüz d. gümişi) 171b/2
d. (iki yüz d. gümişlik) 172a/5
d. (on d. gümiş) 195a/4; 196a/9
d. (on d. gümişi vara) 170b/3
d. (on biñ d.) 196a/10
d. (on biñ d. gümiş) 195b/1
d. (üç yüz otuz üç d. gümiş) 196a/12
d. (yidi d.) 171b/7
d. (yüz d. gümişe) 172a/6
d.+üñ (bir d. üç ülüde birisin) 196a/13
d.+e (bir ḳaç d.) 164a/5
d.+e (iki yüz ḳırḳ d. degin) 171b/5
d.+de (iki yüz d.) 165b/7
d.+den (iki yüz d.) 163b/12
d.+den (bahāsınuñ degme iki yüz d. biş diremin) 173b/10
d.+den (iki yüz ḳırḳ d.) 171b/5
d.+in (anuñ biş d.) 171b/3
d.+in (bahāsınuñ... biş d.) 173b/10

diri: Diri, canlı.
d. 166a/12
d. (sen daḫı bir d. ol-kim) 165a/6
d.+ven (ben bir d. kim) 165a/6
d.+ken "diri iken" 87b/6
d. ḳalma- "ölmek" 181a/1
d. ḳıl- "diriltmek" 122b/9; 160b/8
d. ol- "diri olmak, hayatta olmak, yaşamak" 156a/11; 187a/9
d. olma- 117a/10
dirīġ (Far.): Esirgeme, kıymama.
d. ḳılma- "esirgememek" 164a/4
d. ṭut- "esirgemek" 97b/11.
dirīġā (Far.): Yazık, yazık ki.
d. 157b/1
d. (iy d.) 108a/13; 146b/9
diril- (I): Toplanmak, bir araya gelmek.
d.-üp 197b/10
diril- (II): 1. Dirilmek, canlanmak, yeniden can kazanmak.
d.-ür 180b/11
d.-mez 193b/7
2. Güçlenip canlanmak, kendine gelmek, güçlenmek, ihya olmak.
d.-ür 169a/4(2)
d.-mez 197a/9
d.-dügi (dīn d.) 169a/4
d.-düginden (nefs d.) 169a/5
3. Yaşamak, hayat sürmek.
d.-e 156a/10
d.-ür 178b/12
d.-mez 117a/9
d.-mek 139b/13
d.-en (işbu iki ḥāl içinde d. mü'mine) 184b/10
4. Geçinmek, uyuşmak, uyumlu olmak.
d.-üp 186b/11
ḫoş diril- "hoş geçinmek, insanlarla iyi geçinmek" 186b/11
dirilt-, -dür: 1. Diriltmek, canlandırmak, yeniden can vermek.
d.-iserin 180b/9
d.-mege (Yz. دير تلمكنه)180b/13
d.-mekde (öldürmekde d.) 169b/8
d.-en 169b/7
2. Güçlendirip canlandırmak, ihya etmek.
d.-dük 122b/10
dirlik, -gi: Dirlik, hayat, yaşayış.
d.+de (ol d.) 96a/9
d.+i (anacuġuñuñ... dirligi) 155a/10
d.+dür (bir d. kim) 96a/9
dirnek: Toplantı, toplantı yeri, cemiyet, dernek.
d.+ler 89b/4
dirneş-: Toplanmak, yığılmak.
d.-üñ 107a/9
d.-üp 150a/4
dirneşecek, -gi:Toplanma yeri.
d.+idür (dükeli ʿamellerüñ d.) 148a/4
diş: Diş.
d. (degme bir d. diyeti) 196b/1
d.+üm pāresidür 92a/6
d.+i arasında 175b/2
d.+i kesegin kim 92a/1
d.+in 196a/2
d.+in (anuñ daḫı d.) 196a/2
d.+leri 191b/6
dişi: Dişi.
d. 172a/11
d. (bir bir yaşar d.) 173a/10
d. (bir biş yaşar d. deve) 173a/2
d. (bir bir yaşar d. deve) 173b/2
d. (bir iki yaşar d. deve) 173b/4
d. (bir yaşar d. deve) 172b/12
d. (bir yaşar irkek ṭana... yā d.) 172a/9
d. (iki iki yaşar [d.] deve) 173a/3
d. (iki yaşar bir d. deve) 172b/13
dişilik, -gi: Dişilik.
d.+ile 161b/2
ditre-: Titremek.
d.-di 89a/6; 180b/5; 190b/7
d.-rsin 89a/8; 145b/12
d.-r 145b/9
d.-megi (resūlüñ d. ḳorḳusı) 129a/12
d.-dügüm 145b/12
d.-yü 188a/10
dīv (Far.): Dev; cin.
d. (biş altı yüz biñ d.) 104b/7
d. (firişte ve d. ve perī ve ādemī) 103b/12
d.+den (ʿarşdan kürsīden uçmaḳdan ṭamudan yirden gökden firişteden d. perīden ādemīden aġırıraḳ) 104a/13
d.+ler ve kāfirler 102a/11
d.+lerden ve ḥūrilerden 138a/12
dīvān (Ar.): *mec.* Amel defteri.
d.+uña 194a/1, 2(2)
d.+ı aġar- "amel defteri iyi olmak" 112b/9
dīvār (Far.): Duvar.
d. ardına 185b/10
d. ardında 125a/5
d.+dan 152a/10; 192b/7; 193a/1
d.+ı ol- 85b/10
d.+ındadur (Kaʿbe d.) 152a/3
d.+ları (bu muḫtaṣar ev d.) 110b/5
d.+ları (evüñ d.) 110b/8
divşür-: Derlemek, toplamak, bir araya getirmek.
d.-eyin 143b/8

d.-düm (dirdüm d.) 144b/6
d.-icek 127b/7
dir- divşür- "dermek devşirmek, derip toplamak" 144b/6
diyü: Diye.
d. (anuñıçun şoñ getürdüm senüñ ümmetüñi dükeli ümmetlerden kim ṭopraḳ altında az yatsunlar d.) 142a/4
d. (biregü terāzuda altunı nice berāber-leşdürürse ḥaḳ bellü olsun d.) 178a/11
d. (bunlardan gelmez nesneʾi ne d. ʿarż eyler)140a/2
d. (dükeli nesneʾi Ḥaḳ teʿālā resūle buyurdı, ḫalḳa gösterivir d.) 167b/7
d. (iblīsi żaʿīf bulsınlar baş-sunlar d.) 142a/7
d. (İlāhī, sāña maʿlūmdur kim ne uçmaġa heves iderin ne ṭamuya varam d. ḳayurırın) 117b/8
d. (İlāhī, senüñ buyruġuñ yirine gelsün d. bugün giceye degin yimekden içmekden cimāʿdan saḳınurvan ramażān içinde) 174b/3
d. (işbu altunı gümişi Tañrı buyruġı yirine gelsün d., borcum ödensün d. virürin) 174a/3(2)
d. (naḳḳāş, naḳşı oddan şudan yilden ṭopraḳdan saḳlar, ḫarāb olmasun d.) 179b/7
d. (ol ḳuşa buyurur, ol deñize ṭal d.) 82b/6
d. (ol vaḳtin kim Tañrı teʿālā firiştele-re buyurdı kim "Ādeme secde ḳılıñ" d. bir gezden secdeye vardılar) 140a/11
d. (şehīdlik mertebesinden yada ḳalavuz d. içmezüz) 129a/2
d. (şol aġaçdur kim fülān gün Cebrāyil saña iletdi, dik diyü) 166b/10
d. (şol ḳavme kim bunlar sınur bekler-ler kim kāfir müsülmāna aḳmasun d.) 168a/3
d. (Tañrı teʿālā resūlüñ ditremegi ḳor-ḳusı gitsün d. resūle selām virdi) 129a/12
diyet (Ar.): Diyet, kan bahası.
d. (tamām d. "tam diyet") 196a/, 4(2), 5(3), 6(2), 7; 196a/9
d. (yaru d.) 196a/8
d.+i (degme bir diş d.) 196b/1
d.+dür 195b/6
d.+dür (tamām d. "tam diyet") 196a/7
d. al- 196a/3
d. vir- (tamām d. virse gerek) 196a/3
diz: Diz.
d. zekātı 149a/4
d.+ine 154b/4; 155b/1
d.+ine degin 190b/2
d.+inde (İsmaʿīl d.) 155b/2
d.+lerine degin 154b/9
d.+in çök- "diz çökmek, diz üzerine oturmak" 82b/9, 12; 191b/8
d.+in çöker- "diz çöktür-, dizlerinin bağını çözmek, korkutmak" 153b/6
d.+in düş- "diz çökmek, diz üzerine oturmak" 138b/10
iki d.+in otur- "rükua varmak" 135a/7
dīẕār (<Far. didār): Allah'ın cemâli.
d. 88a/12; 98b/10; 105b/3; 154b/11; 178a/5; 185a/8; 196b/9
d. ḫilʿati ʿaṭāsı 147b/11
d. ḫonları 137a/6
d. luṭfı 147b/9
d. daḫı 117b/9
d.+ıla 87b/1; 120a/10; 146a/8; 155a/4
d. (raḥmet ve d. iste-) 82b/12
d. (uçmaḳ ve d.) 97b/13; 168b/6
d. (uçmaḳ ve d. luṭfın) 95a/10
d.+a 163a/5
d.+dan 130a/3, 12
d.+um 83a/11; 91b/13; 94a/11; 117a/4
d.+um ʿışḳından 90a/11
d.+um (benüm d. luṭfı) 129b/7
d.+umı 160b/13
d.+umdan 186b/6
d.+umdan (kendü d.) 164a/1
d.+umuz niʿmetin 129b/10
d.+umuzdan 129b/12
d.+uñ ñiʿmeti daḫı 90b/1
d.+uñı 103a/8
d.+ını 130a/3
doġ-: Doğmak, tulu.
d.-duġından (ikinci ṣubḥ d.) 174b/1
ikinci ṣubḥ doġ- "şafak atmak, imsak vakti" 174b/1
doġu: Doğu.
d.+sından (gün d.) 104b/8; 106b/10
gün doġusı "şark, meşrık, güneşin doğduğu taraf, doğu"
doḳın-: Dokunmak, değmek, temas etmek. krş. doḳun- 1, ṭoḳın-
d.-up 124a/11
d.-udurur 124a/13
doḳış-: Çarpışmak, vuruşmak. krş. doḳuş-
d.-up 128b/6
doḳun-: 1. Dokunmak, değmek, temas etmek. krş. doḳın-, ṭoḳın-
d.-adı 178b/5

2. Değmek, isabet etmek.
d.-dı 156b/7
doḳuş-: Çarpışmak, vuruşmak. krş. doḳış-
d.-dılar 128b/9
dost (Far.): Dost.
d. 133a/7; 142b/6
d. evidür 113b/5
d. (bir d.) 110b/11(2)
d. (iki d.) 156b/3
d. (iy gerçek d.) 96b/5
d. (uyımayan d.) 110b/11
d.+ı (ykl.) 142b/6
d.+ı (uyuyan d.) 110b/12
d.+a 133a/7
d.+a (anuñ gibi d.) 86a/11
d.+um (benüm bir d.) 85a/13
d.+um (bir ulu d.) 155a/6
d.+um (iy benüm d.) 85a/1; 97b/13
d.+um (iy benüm ḫāṣ d.) 95a/5
d.+umı 113b/8
d.+ı (atamuñ d.) 155b/10
d.+ı (nenüñ d.) 155b/11
d.+ıvan (Tañrınuñ d.) 157b/7
d.+ın (bir d.) 119b/2
d.+uñıla 158a/1
d.+lar 116a/7
d.+lar firāḳı zaḥmeti 161b/7
d.+lar firāḳın 163a/3
d.+lar (ḳamu d.) 87b/9
d.+ları (yalan d.) 161b/11
d.+larum 113b/5
d.+laruñısa 83a/5
d.+ları (şeyṭān d.) 146a/3
d.+larına 140b/6
d.+larına (ṣaġındaġı solındaġı d.) 140b/8
d.+van (ḳatı d.) 110a/9
d. dutın- "dost edinmek" 141a/13
dostlıḳ, ġı (Far.+T.): Dostluk.
d.+ı 113b/7
d.+a 114a/7
d.+umuzdan 102b/7
dög-: Dövmek, vurmak.
d.-di 192b/1
d.-diler 166a/8
d.-mek gerek 182b/10
d.-esi 182b/3
d.-e döge 182a/2
dögin-: Dövünmek, kendi kendine vurmak.
d.-ür 109a/12
dök-: 1. Dökmek, boşaltmak, yığmak.
d.-se 98a/1
2. Düşürmek.
d.-üci 89b/8
3. Akıtmak.
d.-er (gözinden yaş döker) 184a/6
yaş dök- "ağlamak" 184a/6
dökül-: Dökülmek, düşmek.
d.-di 154b/1
d.-mişidi 112b/2
döl: Yavru.
d. içün 173b/9
dön-: 1. Dönmek, dolaşmak.
d.-erler imiş 116b/11
d.-dükce 116b/10
2. Geri gelmek, avdet etmek.
d.-di 158b/5; 189a/7
3. Değişmek, dönüşmek, bir hâlden başka bir hâle geçmek.
d.-se (göñli d.) 175b/3
d.-di 109b/12
d.-erdi 159a/9
göñli dön- "midesi bulanmak" 175b/3
4. Yönünü değiştirmek, başka bir tarafa yönelmek.
d.-erdi 159a/8
5. Yönelmek; geriye, arkaya dönmek.
d.-di 157b/4; 158b/8
6. Vazgeçmek, caymak.
d.-meyeler 151b/13
dönder-: 1. Döndürmek, çevirmek.
d.-e mi 158a/3
d.-düñ 115a/4
d.-di 115a/3; 111a/8; 191b/6
d.-diyise 188a/7
d.-ürdi 187b/13
d.-medüñ 136a/6
d.-mek 185a/5
d.-miş 130a/3, 12
d.-miş gibi ol- 129b/12
d.-üp 87b/9; 120a/5; 111a/5
yüz dönder- 87b/9; 115a/4; 120a/5; 136a/6; 111a/5, 8; 158a/3; 185a/5; 187b/13; 188a/7 krş. yüz çevür-
yüz döndermiş ol- 130a/3, 12
yüz döndermiş gibi ol- 129b/12;
yüzin dönder- 115a/3
2. Çevirmek, tercüme etmek.
d.-mişler 156b/12; 158a/5
dörd: Dört. krş. dört
d. 150a/3
d. rek'at namāzı 150a/2
d. ülüde bir ülü "dörtte bir, çeyrek" 171b/11
d.+ile 149b/10
d.+i 125b/12
d.+in dahı 179b/9

dörder: Dörder.
d. 149b/8
d. rekʿat 149b/6
d. rekʿat namāz 150a/1
d. yaşar dört deve 173b/5, 6
d.+ile 149b/12
d. (iki d. yaşar) 173a/4, 6, 8(2), 10
d. (iki d. yaşar deve) 173a/7
d. (ikisi d. yaşar) 173a/10
d. (üç d. yaşar) 173b/1, 2, 4
d. (üç d. yaşar deve) 173a/13
d. (üç d. [yaşar] deve) 173b/1
d. (üç d. yaşın sürer deve) 173a/11
d.+e 150a/2
dördünci: Dördüncü. krş. dördüncü
d. "dördüncüsü" 150a/8; 153a/5; 154a/5; 159a/5; 160a/5; 161b/7; 184b/8; 185b/9; 191a/3
d. ʿālem 153b/2
d. ʿāleminüñ adı 151b/10
d. gökde 160b/7
d. gün 176b/5
d. ḳavl de 159a/10
d. ḳavulda 139b/3
d. ḳorḳu 147a/6; 153b/7
d. rekʿatın 151a/10; 151b/6; 153b/9
d.+si 126a/1; 150b/4; 160a/1
d.+leri 98b/12; 99a/1, 3
dördüncü: Dördüncü. krş. dördünci
d.+si 149b/1
dört: Dört. krş. dörd
d. 149b/9; 153a/9; 153b/3, 11; 155a/5; 185a/9
d. ayaḳlu cān-averler 144a/6
d. dürlüdür 179a/13
d. ḳarañulıġı 160a/5
d. ḳarañulıḳda 159b/13
d. kitābdadur 130b/11
d. ḳorḳu 153b/4
d. ḳoyun 172b/11; 173a/9; 173b/1
d. nesneden 149b/9
d. nesnedendür 150b/13
d. peyġāmbere 130b/6
d. rekʿat 150b/12
d. rekʿat namāz 158b/4; 160a/2; 161a/6, 7
d. rekʿat namāz berekātında 159a/5; 160a/3
d. rekʿat namāzı 128a/3
d. ulu kitāb 130b/7
d. ʿuẕvuñı 131a/11
d. zaḥmet 153a/3
d. (dörder yaşar d. deve) 173b/5, 6
d. (İbrahīmüñ d. ġuṣası) 159a/3
d. (iki üç veyā d.) 182a/6
d. (müʾminüñ daḫı d. zaḥmeti) 161b/5
d. (ol d. deveyi)173b/5
d. (ol d. rekʿat namāz berekātında) 154a/9
d. (ol d. zaḥmetden) 153a/4
d.+den 150a/3
d.+dür 149b/11
dört biñ: Dört bin.
d. altun kürsilü begler 190a/10
d. evlü il 187a/3
d. gümiş kürsilü begler 190a/11
dört yüz: Dört yüz.
d. 172b/6
d. yıl 93a/6; 112a/3; 111a/5
d. yıl daḫı 92b/12
d. yıldan ṣoñra 111a/6
d. yıllıḳ küfrin 111a/10
d. (ol d. ḳorḳuyı) 159a/6
d. (ol d. yıllıḳ küfrüñi) 92b/13
d.+e degin 172b/5
döşe-: Sermek, yaymak.
d.-! 91a/8
d.-düm 98a/9
döşek, -gi: Döşek.
d. 88a/1
d.+e (bir d. girme-) 182a/1
d.+de (bir d.) 127a/9
d.+i ol- (ol evüñ d.) 85b/5
bir döşege girme- "yatakları ayırmak, aynı yatakta yatmamak" 182a/1
döşeksüz: Döşeksiz.
d. (āh ol derecesüz... d. münissüz ḳarañu ev ḳorḳusından) 90a/4
döy-: Dayanmak, katlanmak, tahammül etmek.
d.-mek 158a/12
duʿā (Ar.): Dua. Allah'a yalvarma.
d. 82b/11; 160b/2
d. çerisi 197a/13
d. çerisin 197b/1
d.+mı 91b/5
d.+ñ 94b/3; 152b/7; 166b/5
d.+sın 166a/13; 169b/10
d.+sın (benümile ḳarşu olanlaruñ d.) 169b/12
d.+sın (bunlaruñ d.) 169b/10
d.+lar 182b/12
d.+lar ve tesbīḥler 95b/9
d.+lar (ol d. bereketi) 95b/9
d.+ları 169b/10
d. eyle- "dua etmek" 134b/12
d. iste- "birinden kendisi için dua etmesini istemek" 197a/4

d. ḳıl- "dua etmek, Allah'a yalvarmak" 82b/11; 93b/10; 94a/7; 94b/2; 139a/12; 169a/6, 11
d.+sın müstecāb eyleme- "duasını kabul etmemek" benümile ḳarşu olanlaruñ duʿāsın müstecāb eylemezven 169b/12
d.+sın müstecāb ḳıl- "duasını kabul etmek" 91b/5; 112b/5
d.+sı müstecāb ol- "duası kabul olunmak"
d.+ñ müstecāb oldı 166b/5
d.+ları müstecāb ol- 169b/10
duʿācı (Ar.+T.): Dua eden, Allah'a yalvaran.
d. 81b/2
d. (ben d.) 171b/1
d. (ben żaʿīf d.) 185a/10
d. (ben d. ḳıyında) 170b/13
d.+nuñ (bu żaʿīf d. göñlinde) 198a/2
d. ḳıl- "duacı etmek, dua etmekle görevlendirmek" 147b/4
dudaḳ, -ġı: Dudak.
d.+ın (iki d.) 196a/5
dur-: 1. Durmak, beklemek, kalmak. krş. ṭur-
d.-dum 135b/5
d.-duñ 85a/2
d.-mışlar 136b/7
d.-ursın 157a/2
d.-ur 134b/10
d.-urlar 128b/12
d.-mışlarıdı 137a/1
d.-urdı 136b/6
d.-mayadı 178b/6
d.-maġa 132b/3
d.-duġuñ vaḳtin 132b/12
d.-duġı 133b/4
d.-ıcaḳ 171b/9
ayaġın dur- 134b/10
inṣāfa dur- 135b/5
ölü dur- 128b/12
ṣaf ṣaf dur- 137a/1; 136b/7
2. Karar kılmak, kalmak.
d.-dı 178b/9
3. Kalmak, bulunmak, yaşamak, ikâmet etmek.
d.-ası yir "mekân, ikâmetgâh" 85b/2
d.-duġı (ol d. ḳabīleʾi) 187a/8
4. Ayağa kalkmak.
d.-! 166b/5
d.-ugel- "ayağa kalkmak" 91a/10; 190a/13
5. Vazgeçmek, geri durmak.
d.-mışdur 168b/2
6. Sürerlik bildiren tasvirî fiiller kurar.
d.-a 90b/8; 133b/12
d.-ur 124a/13; 142b/4; 156a/4; 156b/11
d.-urken 128a/11; 146a/4
artadur- 142b/4
aġlayudur- 156b/11
baḳadur- 146a/4
doḳınudur- 124a/13
gelüdur- 90b/8
göredur-133b/12
ṣavaşıdur- 128a/11
yaḳadur- 156a/4
8. +dur/+dür (bildirme).
d.-ur (anda d.) 179b/4
d.-ur (yitmiş pehlüvān d.) 128b/8
d.-urlar (ḳıyāmda d.) 144a/5
d.-urlar (secdede d.) 144a/5
duruḳ-, -ġur: Durmak, karar kılmak.
d.-urdı 136b/12
dut-: 1. Tutmak, eline almak. krş. ṭut-
d.-sunlar 163b/11
d.-a 179b/13
d.-ar 131a/5
d.-ardı 121a/1
d.-duġın 163b/11
2. Avlamak.
d.-ar (avcı aġıla cān-aver d. gibi dīnile dünyā avlar) 163b/3
3. Sabit kılmak.
d.-arvan 178b/4
4. Saymak, farz etmek, kabul etmek.
d.-am 87b/1
d.-ayın 165b/6, 7, 8
d.-duñ 119a/1
d.-masadı 167a/6
d.-ucı ol- 165a/2
azı çoḳa dut-
azuñı çoḳa dutam 87b/1
azın çoġa dutucı ol- 165a/2
külli ʿömrüñi ṭāʿatde geçmişe dut- 165b/6
var dut- 119a/1
5. Elde etmek, kazanmak.
d.-alar 143a/4
6. İlgili olmak; bir nitelik taşımak, ... özelliği kazanmak; ... özelliğinde olmak; ... olarak kabul etmek vs. anlamlarıyla birleşik fiiller kurar.
d.-! 111b/2; 165b/6
d.-ġıl 190a/8
d.-asın 155a/12; 191a/4
d.-sa gerek 195b/7
d.-sa gerekidi 143a/10
d.-dı 133a/3; 137a/5
d.-arın 184a/3
d.-arısañ 165b/4

d.-arıdı 120a/12
d.-maḳ 151a/1
d.-maḳdur 145b/2
d.-an (dīne taʿalluḳ d. nesne ola) 162b/8
d.-an (ḫücüb d. firişte le 144a/10
d.-anlardan mı 140a/13
d.-mayanlardan 140b/1
d.-mayanlardan mı 140a/13
ʿazīz dut- 184a/3; 191a/4
belā içinde dut- 143a/10
buyruḳ dut- 140a/13; 140b/1
benüm buyruġum dutarısañ 165b/4
ḫoş dut- 190a/8
gönülcügüñ ḫoş dut- 111b/2
ḫücüb dut- 144a/10
ilerü dut- 145b/2
ḳarār dut- 133a/3; 137a/5
kīne dut- 151a/1
maʿẕūr dut- 155a/12
oruc dut- 195b/7
taʿalluḳ dut- 120a/12; 162b/8
dutın-: Edinmek, tutunmak.
d.-dum 141a/13
d.-urlar 87a/5
dost dutın- "dost edinmek" 141a/13
şefāʿat ḳılıcılar dutın- "aracı, ricacı edinmek" 87a/5
dübür (Ar.): Kıç, makat.
d. ḳubul gibi olmaya 175a/11
düger: Kalın direk, mertek, kiriş.
d. 185b/10
dügün: Düğün.
d.+i 185b/9
d.+e 109b/12
dükeli: Hep, bütün, herkes, cümle; hepsi, bütünü.
d. 91a/4; 93b/8; 94a/2; 97b/1; 100a/5; 100b/10, 11; 101b/10; 102b/4; 104b/9; 108b/12; 109b/12; 112a/2; 114b/4; 115a/12; 116b/1; 123a/4; 128b/10, 12; 130a/4; 130b/9, 10, 12(2), 137a/1; 137b/10; 138a/1, 7; 138b/5; 139a/9; 140a/10; 142a/2; 143b/6; 144a/5; 146b/2; 160a/4; 161a/9; 169b/8; 176a/11; 177b/2; 189b/11; 197b/9
d. ādemīler cinnīler ve firişteler 123a/1
d. ādemīlere 179b/1
d. ʿameli 147a/5
d. ʿamellerüñ dirneşecegidür 148a/3
d. ʿāṣīleri 94b/12
d. dürlü ġuṣṣadan 159b/10
d. dürlü nesnede 182a/13
d. dürlü ṭāʿati ḳıl- 106a/3
d. dürlü ṭāʿat ve ʿibādetler mecmaʿıdur 147b/13
d. enbiyā 94b/11
d. firişteler 189b/3
d. gökler firiştelerinden 177a/8
d. ḫalḳ 100b/8; 129a/4
d. ḫalḳa 166a/13; 166b/3
d. ḫis işledügine 150a/1
d. melāyike 138b/12
d. melikler 137a/10
d. mevcūdāt ve maḫlūḳāt... 143b/4
d. muḳarrebler 91b/3
d. muḳarrebler firişteler 117b/10
d. müʾminler 167a/10
d. naḳṣdan ve ʿaybdab 148a/5
d. namāzlar 162a/13
d. namāzlaruñ ḫatmıdur 162a/1
d. nesneʾi 167b/6
d. niʿmetüñ şükri 124b/7
d. niʿmetlerde 124b/10
d. ʿömrüm içinde 183a/8
d. ʿömrüñi ṭāʿatde geçmişe dutayın 165b/7
d. peyġāmberler 138a/8
d. peyġāmberler içinde 161b/12
d. peyġāmberlerüñ ulusıdur 162a/8
d. peyġāmberlerden 138a/6
d. resūllerüñ ḫatmı 161b/13
d. suçın 87a/9
d. ṭāʿatleri 173b/13
d. tenlerin 154b/10
d. ümmet boylarından 141a/7
d. ümmet ʿömrinden 141a/7
d. ümmet ṣoñınca 141a/6
d. ümmetüñe 121b/1
d. ümmetine 166b/4
d. ümmetden 141a/9
d. ümmetlerüñ ṣıdḳların daḫı 139a/6
d. ümmetlerden 142a/3
d. ümmetlerden ṣoñra 142a/6
d. velīler 118a/10(2)
d. vezīrler 137b/6
d. yañadan 132b/11
d. yaratduġum firişte ve dīv ve perī ve ādemī 103b/11
d. yaratduġuma 138a/13
d. yaratduġumdan 138a/11
d. yaradılmış 114a/1
d. yaradılmışı 178b/7
d. yaradılmışa 139a/9
d. yaradılmuşlaruñ ne-ḳadar müzdi ikrāmı 143b/10
d. yazuḳlarından 103b/8
d. yirlere 136a/11

d.+yile (bu d. kim) 123a/6
d. (anuñ d. maḳṣūdı) 122a/4
d.+nüñ bu sā'atde cānları 96b/7
d.+nüñ ḳullıḳların 143b/8
d.+nüñ üstine 136b/1
d.+n 97a/2; 122b/5; 143a/12; 144b/5; 149b/3; 158a/4; 166a/12
d.+ne 107b/4; 109a/9
d.+nde 137b/2; 162a/2
d.+nde (işbu d.) 175b/4
d.+nden 93b/13; 103b/13; 137a/8; 137a/13; 138a/9, 12; 139a/7; 141a/12, 13; 141b/10; 168b/3; 173b/12
d.+si 93b/6
d.+ñüz (dükelüñüz) 82b/10
düken-: Tükenmek, bitmek.
d.-se 168a/4
d.-di 109a/13
d.-mişdür 168a/6
d.-ür zaḥmeti 110a/9
d.-mez zaḥmetden 110a/10
düket-: Bitirmek, tamamlamak.
d.-seler gerek 128b/5
d.-medin 137b/13
dün: 1. Gece.
d. 179a/10
d. içinde "geceleyin" 101b/8; 102a/1; 192b/6
d. ḳarañusıdı 161a/1
d.+i gün[i] ḳāyim ṭutar 179a/4
d.+e 179a/10, 11
d. gün "gece gündüz" 145b/4
d.+in günin "gece gündüz, geceli gündüzlü, daima, her zaman" 95a/10; 98a/3; 121a/8; 168b/2
d.+lerüñ 197a/5
bir d. bir gün "bir gün, 24 saat" 127b/12
bir gün bir d. "bir gün, 24 saat"
bir günile bir d. 98a/13; 166b/1
2. İçinde bulunulan günden önceki gün.
d. gice "bundan evvelki gece" 156a/2
d.+ki gün "dün" 104b/5
düne-: Tünemek, gecelemek.
d.-ye 182a/11
d.-rise 182a/10
dünyā (Ar.): Dünya. krş. dünye
d. 129b/8; 133b/5; 142b/6; 145a/5; 150b/4; 163b/1, 3
d. aydınlığından ayrıl- 87b/13
d. içinde 82b/15; 104a/2; 113b/8, 12; 184b/3
d. içinde daḫı 162b/9
d. issilerinden ve sovuḳlarından 154a/13
d. kāfirlerine 103a/8
d. ḳal'asına 102a/11, 13
d. ḳarañulığında 130a/6
d. ḳuyusında 122a/3
d. ovasınuñ müsebbiḥleri 102a/10
d. pāẕişāhı dergāhına 134b/10
d. sevgüsin 163a/10
d. ṭalebi 153a/5
d. ṭalebi ve ṭama'ı 153a/6
d. tengligine sevgüsine 131a/12
d. tozı 132a/5
d. ululuġın 153a/12
d. yılları ḥisābınca 96a/10
d. yiyesisin 112a/1
d. yüzinde 93b/5
d.+yıçun 115b/12
d. (bir d. begcügezi) 146a/4
d. (yoḳsullar ve d. ḳavmi işlerin) 197a/11
d.+nuñ eyü ḳoḳusı 132a/2
d.+nuñ ḳızılcasın yaşılcasın altuncuġın gümişcügin 163a/7
d.+nuñ yalan zīnetine ve altuncuġına ve gümişcügine 163a/9
d.+yı 150b/5; 153a/10; 163a/11
d.+yı (uş d.) 197b/5
d.+ya 112a/6, 13; 129b/10; 130a/2; 140b/5, 7; 152a/13; 154a/13; 160b/10; 162b/7; 163b/1; 177b/3; 197b/6
d.+ya (işbu d.) 197a/4
d.+da 92a/11; 92b/12; 94b/10; 103a/8; 121b/8; 124b/12; 131b/6; 141a/12; 146b/11; 163a/5; 164a/12; 165b/9; 180a/8, 9, 10, 12; 183a/12; 183b/1; 187b/9; 188b/8; 191b/9; 192b/4
d.+daki nesneye 162b/7
d.+dakiler 121a/7
d.+da (bu d.) 153a/3
d.+da (āḫiretde hem d.) 164b/1
d.+dan 87b/13; 133b/4; 140b/5; 153a/10
d.+dan ulurak 194a/11
d.+ca (yitmiş d.) 192a/2
d.+ca ol- 82a/2
d.+dur 151b/11
d.+dur (işbu d.) 153a/3
d.+ya bulaş- "dünya işleriyle uğraşmak" 131a/11; 163b/6
d.+ya gel- "doğmak, dünya hayatına başlamak" 95b/12; 163a/8
d.+ya getür- "yaratmak, dünya hayatına başlatmak" 83b/2; 117a/3
d.+ya yüz getür- "meyl etmek" 132a/4
d.+dan çıḳ- "ölmek"
d.+dan çıḳası vaḳtin 174b/8

d.+dan elin çek- "dünya işleriyle uğraşmamak, kendini ahirete vermek." 163b/1
d.+dan el çekme- "dünya işleriyle uğraşadurmak"
d.+dan daḫı el çekmediler 163b/5
d.+dan git- "ölmek, vefat etmek" 108b/6; 163a/10; 183a/4; 194a/6
krş. dünyeden git-
dünyālik, -gi (Ar.+T.): Dünyalık, yaşamak için gerekli olan mal mülk.
d. 151a/5; 197b/1
d. maʿnisinde 110a/13
d.+içün 186b/11
dünye (<Ar. dünyā): Dünya. krş. dünyā
d.+de 87b/11; 88b/6; 104a/11; 112b/12; 116a/9; 146a/4; 158a/11; 160a/10; 196b/5
d.+de ve āḫiretde 145a/5; 165b/5
d.+deken 194a/5
d.+den 189b/1
d.+den git- "ölmek, vefat etmek" 116a/3
krş. dünyādan git-
düriş-: Çalışmak, çabalamak. krş. dürüş-
d.-ür yatur 168b/3
d.-megi 164a/13
dürlü: Türlü, çeşitli.
d. aġaçdan 144b/10
d. ʿayblardan 165a/8, 9
d. ʿināyetleri 120a/9
d. miḥneti 139b/4
d. niʿmet 120a/2
d. yimişler aġaçların 98a/2
d. (bu d. niʿmetleri) 120a/2
d. (bir d. buyruḳda) 188a/1
d. (bir d. luṭf) 124b/10
d. (bir d. kim) 130a/2
d. (bunca d. nesneʾi) 111b/10
d. (dükeli d. ġuṣṣadan) 159b/10
d. (iki d. çeri) 197a/11
d. (iki dürlü maʿnī) 105a/11; 170a/12
d. (dükeli d. nesnede) 182a/13
d. (dükeli d. ṭāʿat ve ʿibādetler mecmaʿıdur) 147b/13
d. (dükeli d. ṭāʿati ḳıl-) 106a/3
d. (müʾminüñ üç d. ṭāʿati) 162a/10
d. (ne d. yavuz iş işler-ise) 149a/13
d. (yitmiş d. ṭon) 109a/10
d. (uçmaġun d. ṭaʿāmın ve şarābın) 149a/9
d. (üç d.) 135a/6
d. (yüz biñ d. ʿaẕāb) 158a/4
d.+si (bir d.) 142b/1
d.+dür (dört d.) 179b/1
d.+dür (iki d.) 124a/8; 142b/1; 180b/8
d. dürlü ṭāʿatleri 164b/8
dürr (Ar.): İnci.
d. ü cevher 90b/13
dürüst (Far.): Doğru, geçerli, sıhhatli, uygun.
d.+dür 123b/13; 124a/1, 12; 127b/7, 9; 167a/3
d. degül 124a/1; 174a/6(2)
d. degüldür 123b/11; 174a/5
d.-midür 167a/2
d. ol- 123b/1
dürüstlik, -gi (Far.+T.): Sıhhat, geçerlik.
d.+i (namāzuñ d.) 123b/1
dürüş-: Çalışmak, çabalamak. krş. düriş-
d.-di 109b/5
d.-igör- 183b/5; 184a/5
düş: Rüya.
d.+de 116a/4; 194a/6
d.+ümde 145a/4
d.+ine gir- (Ḥasanuñ d. girdi) 188a/11
d.+inde 115a/2; 118a/7
d.+e az- "düş azmak, ihtilam olmak" 175b/3
d.+e geç- "düş azmak, ihtilam olmak" 127a/10
düş-: 1. Düşmek, aşağı inmek.
d.-di 159b/2; 195b/8
d.-miş 159b/2
d.-er 136b/10
d.-ene daḫı 136b/12
2. Dengesini kaybederek yere devrilmek, yığılmak.
d.-di 109a/3; 155a/13; 157a/7; 184a/9; 195b/10
d.-erisem 136a/2
d.-üp 138b/10
dizin düş- 138b/10 krş. dizin otur-
yüzin düş- 136a/2
3. Karışmak, içine düşmek.
d.-se 124a/2, 9; 124b/1
4. Kapanmak.
d.-mege (resūlüñ ayaġına d.) 115a/3
5. Birleşik fiiller ve deyimler kurar.
d.-e 99b/13; 181a/11
d.-se 142a/13
d.-di 109a/4; 110b/7; 114b/9
d.-mez 147a/12
d.-düginden 83b/5
d.-üp 81b/6
ana raḥmine düş- "döl yatağında cenin oluşmak"
anası raḥmine düşdüginden 83b/5
göñline düş-

gönline vesvese düş- "işkillenmek, tereddüt etmek" 110b/7
gönline şöyle düşdi kim... "içinden geçirmek, düşünmek" 114b/9
gönüllerine ʿucub düş- "kibre kapılmak" 99b/13
ḫoş düş- "beğenilmek, kabul görmek" 181a/11
ḳan düşme- "katil sayılmamak, kanlı cezası lazım gelmemek" 174a/12
ḳar düş- "kar yağmak"
yola ḳar düşse 142a/13
maḳbūl düş- "beğenilmek, hoşa gitmek, kabul görmek" 81b/6
ṭağlara düş- "büyük bir üzüntüden dolayı insanlardan kaçmak, perişan olmak"109a/4
düşmen (Far.): Düşman.
d. 145a/6
d. belāsından 99a/2
d. evidür 145a/5
d. içinde 114a/7
d. yüzine 128b/3
d.+ile 128a/11
d. (ḳatı d.) 145a/11
d.+e 122a/7; 128b/5
d.+e ḳarşu 128a/13; 128b/1
d.+üm evidür 113b/4
d.+ümi 121b/7
d.+i (müʾminüñ d.) 150b/4
d.+i (iy Tañrı d.) 192b/10
d.+ine (ol begüñ d.) 146a/5
d.+lerüm arasında 82a/10
d.+lerüm daḫı 113b/6
d.+lerümile 112b/13
d.+leri (Muḥammed dīni d.) 169b/2
d.+leri (Raḥmān d.) 146a/3
d.+leri (yā Tañrı d.) 192b/8
d.+lerine (Mūsānuñ d.) 122b/4
d.+dür 110a/8
düz: 1. Düz, düzgün.
d. yire 126a/1
2. Eşit, müsavi.
d. yaġar 136a/11
düz-: Yapmak, meydana getirmek, tertip ve tanzim etmek.
d. -eyin ḳoşayın 85b/1
d.-düm 90a/10
d. ḳoş- "tertip ve tanzim etmek, düzenlemek; süslemek" 85b/1

E

ebed (Ar.): Gelecek, gelecek zaman.
e. (Vedūd-ı ezel ve e.) 136b/13
e.+de 99b/11
ebedī (Ar.): Sonsuz.
e. ḳıl- (saña rāḥatı e. māluña bereketi rūzi ḳılam) 165b/1
edeb (Ar.): Edep, nezaket.
e. maḳāmından 139b/13
e. ve dīn 186a/1
e. ve muṭīʿlıḳ nişānıdur 133b/4
e.+ile "edebi ile" 144b/8
edebsüzlik, -gi (Ar.+T.): Edebsizlik.
e. yirine 177a/2
e.+i ve güstāḫlıġı 92b/10
e.+in (ayaḳlaruñ e.) 135b/10
e. eyle- edepsizlik etmek, saygısızlık etmek 182b/3
e. ḳıl- edepsizlik etmek, saygısızlık etmek. 92b/9; 102b/5
e. çoḳ ḳıldum 135b/4
edük, -gi: Konçlu mest.
e. 127a/11; 127b/10
e.+i (ṭaş e.) 127b/13
e.+de 127b/3
e.+in 127b/8, 11, 12
e.+inden 127b/9
eger (Far.): Eğer, şayet.
e. 83a/4, 5, 8; 88a/1, 2(2), 3; 90a/9, 10, 11; 92a/6; 94b/10; 95a/4(2); 95b/9; 101b/12; 102a/7; 102b/9; 103a/7; 103b/9; 104b/3, 8; 106b/10; 107b/8; 113a/7; 114b/12; 115b/8, 10; 117a/10; 117b/5; 119a/4; 119b/2; 121b/8; 122a/6, 7, 10, 12; 122b/1, 3, 9, 10, 13; 123a/3, 5; 123b/11; 124a/1, 5, 10(2), 11; 124b/1, 2, 4; 125a/10; 125b/5, 6, 7, 10, 12; 126a/10, 13; 126b/7, 8(2); 127a/1, 2, 4, 5, 6, 13; 127b/3, 4, 5, 6, 12; 128a/1, 3, 12; 128b/7; 129b/10, 11, 13; 130a/7; 131b/7; 135a/10, 12; 135b/1; 135b/9; 135b/13; 136a/1, 8; 139a/12; 140a/3, 6; 111a/9; 111b/5; 141a/11; 141b/1, 5, 10; 143a/12; 145b/13; 147a/2, 4, 5, 7, 9; 148b/1; 149a/11; 149b/10; 150a/1; 151a/3; 151b/13; 154a/7, 8, 10, 11; 155a/10, 12(2); 156a/3; 156a/10; 156b/8; 158a/12; 159b/6; 160b/11; 162b/11; 163a/7; 164a/3, 5; 165a/12(2); 165b/3, 11; 167a/6, 12; 167b/8; 168b/10; 169b/1, 10; 171a/13; 172a/4; 173b/13; 174a/4; 174b/13; 175a/1, 6; 176a/7; 176b/9; 177b/1, 2; 178b/5, 13; 180a/4, 8, 9, 10, 11; 180b/2; 181a/8, 9, 10; 181b/6; 182a/2, 6, 11; 182b/2(2), 10; 183b/1; 185b/2, 3; 187a/2, 9; 188a/7; 188b/12; 191a/1, 12; 191b/11; 194a/8; 194b/12; 195a/8, 9, 11, 12; 195b/5, 6; 196a/13; 197b/8, 13; 198a/2
e. ... ve e. ...: "eğer ... ve eğer ..., ister.... ister... (tümü, hepsi)"
e. bir ẕerre ṭoprakdur ve e. bir yaprak 143b/6
egerçi (Far.): Her ne kadar.
e. kim 111a/1; 161a/11
egin, -gni: Sırt, arka.
e.+üñden 145a/6
e.+ine (pāẕişāh e.) 113b/1
e.+inde 93a/9; 188a/13; 194b/2
e.+lerinde 105a/6
egirt-: Kuşatmak, sarmak, muhasara etmek.
e.-diler 101a/12
egle-: Avutmak, oyalamak.
e.-r 134b/3
eglen-: Oyalanmak, gecikmek; vakit geçirmek beklemek, kalmak.
e.-esin 158a/13
e.-iser 113b/5, 6
e.-me-! 155a/11
e.-megil 155a/10
e.-mez 136b/2, 9
egri: 1. Eğri, çarpık.
e. ol- 182a/9
2. Yanlış, doğru olmayan, yalan düzme.
e. ol- "uydurulmuş olmak, yalan olmak" 125b/9, 13
ehl (Ar.): 1. Ehil, yetkili, layık.
e.+ine 194b/13
2. Sahip.
e.+i (birince luġat e.) 170b/1, 3, 4, 5, 7, 8, 10
e.+i (...ʿilm e. olsa gerek) 182b/9
e.+i (luġat e. sözin) 170b/13; 171a/10
e.+i (tevārīḫ e.) 190b/5
e.+inüñ (tevḥīd e.) 114a/4
e.+ine (luġat e.) 171a/9

e.+ile "ehli ile" (īmān e.) 151b/11
ʿilm e.+i "alim, bilgin" 182b/9
īmān e.+i "mümin, müslüman" 151b/9
luġat e.+i "lugatçi; filolog" 170b/1, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 13; 171a/9, 10
tevārīḫ e.+i "tarihçi" 190b/5
tevḥīd e.+i "Allah'ın birliğine inananlar, müminler" 114a/4
ejdehā (Far.): Büyük yılan.
e.+sın (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh e.) 122b/7
e.+lar 181b/1
ek-: Tohum atmak, ekmek.
e.-mege (ekin e.) 164a/11
ekin: Buğday.
e. ek- 164a/11
ekse-: Eksiltmek.
e.-mese gerek 128a/4
eksil-: Eksilmek, kısalmak.
e.-ür 179a/10
eksük, -gi: 1. Eksik, noksan.
e.+in (farīżalar e.) 162a/11
e.+in (müsteḥablar e.) 162a/12
e.+in (oġlancuḳlarınuñ e.) 185b/13
e.+in (sünnetler e.) 162a/12
2. Eksik, az, aşağı.
e. 125b/5
eksüklü: Kusurlu, kusuru olan.
e. ḳulvan 133b/2
eksüksüz: Eksiksiz, noksansız.
e. eyit- 90b/9
el: 1. El.
e. 131b/10; 133a/2
e. (iki e. zekātı) 149a/2
e. (şol e. üzerine) 133b/2
e. (üç e. barmaḳları-la) 127b/2
e.+i (iki e.) 133a/5
e.+i (şaġ e.) 133b/2
e.+üm 108b/1; 113a/1
e.+ümde (benüm e.) 155a/12; 182b/2
e.+ümile 108b/1
e.+ümile (kendü e.) 158b/6
e.+ümüzi (bizüm e.) 90a/6
e.+üñdegi 108a/1
e.+üñile 157a/13
e.+üñile (kendü e.) 156a/13
e.+üñüze al- 163b/7
e.+i (şol e.) 103a/10
e.+i (şeyṭānuñ murdār e.) 113a/9
e.+içün "eli için" (ʿavrat e.) 196b/2
e.+in 91a/7; 126a/1, 2; 179b/11; 195b/12, 13
e.+in ayaġın 91a/4
e.+in (āzād e.) 196b/2
e.+in (bir e. ve ayaġın) 195a/6
e.+in (biregünüñ e.) 195b/12, 13
e.+in (dünyādan e. çek-) 163b/1
e.+in (er e.) 196b/1
e.+in (iki e.) 108b/7; 158a/2; 166a/8, 10; 196a/5
e.+in (maʿnuñ e.) 134a/10
e.+in (saġ e.) 103a/10
e.+in (ṣaġ e.) 126a/4; 189a/7; 195a/5
e.+in (ṣol e.) 126a/4
e.+ini (mübārek e.) 94a/5
e.+ine 120b/9; 158b/13
e.+ine (biregünüñ e.) 124b/6
e.+ine (biri biriniz e.) 192a/10
e.+ine (müʾminüñ ṣaġ e.) 131b/5
e.+ine (ṣaġ e.) 153b/8
e.+ine (ṣol e.) 131b/5; 189a/8
e.+inde (cānları e.) 105a/6
e.+inde (ʿĪsā e.) 122b/9
e.+inde (şeyṭān e.) 113a/7; 163b/9
e.+inden 159b/2(2)
e.+ile "eli ile" 121a/1; 131a/5
e.+ile "eli ile" (kendü e.) 102a/4; 103a/1; 143a/9; 191a/11
e.+ile "eli ile" (ol emānet e.) 179b/13
e.+leri 107b/5
e.+lerine 163b/9
e.+lerine (senüñ ümmetüñüñ cānları e.) 122b/6
e.+lerile "elleri ile" (murdār e.) 107b/5
e. bağla- "namazda sağ eli sol elin üstüne koymak" 133b/4
e. çekme- "bırakmamak, meşgul olmak, uğraşmak"
dünyādan daḫı e. çekmediler 163b/5
e. götür- 1. "el kaldırmak, el açmak, elini göğe doğru kaldırmak. (dua için)."
iki elin götür- 166a/10
Resūl ḥażreti mübārek elini götürdi 94a/5
2. "ellerini kulak hizasına kaldırarak tekbir almak. (namaz için)."
iki eli götür- 133a/5
3. "el çekmek, feragat etmek, ilişkisini kesmek." krş. el çek-
artuḳ nesneden el götürdüm, saña geldüm 133a/6
e. uzat- "yeltenmek, (günah, suç, vs.) işlemek/yapmak"
günāha elüñ uzatduñısa 131a/8
e yoḳa- "el sürmek, dokunmak" 137b/9
e.+de destimāl ol- 113a/6

e.+in ṭut- "elinden tutmak, yardım etmek"
elümizi sen ṭut- 90a/6
e.+ine gir- "eline geçmek, elde etmek" 124b/6
ḳaçan-kim biregünüñ eline arı şu gire 124b/6
eline al- "uğraşmak, bulaşmak, hemhal olmak"
ellerine almasalar gerekidi 163b/9
niçün dünyāya bulaşduñuz, ol murdār altunı gümişi elüñüze alduñuz? 163b/7
2. İrade, otorite, güç.
e.+ümüzdedür (dükeli bizüm e.) 169b/8
e.+inden "yüzünden, ...den dolayı"
kāfirler e. 90b/11; 166b/10
e. altındaġı "el altındaki, maiyet, tebaa"
e.+üñ altındaġılarıñ suçın 164b/12
e.+i ir- "gücü yetmek, yapabilmek"
senüñ bir nefes elüñ irdi 190b/12
e.+inden gel- 1. "gücü yetmek, yapabilmek" 128a/12; 186a/3
e.+ümden gel- 135a/8; 182b/1
e.+üñden gelen ṣıfatlar içinde 165a/4
bunlarıñ e.+lerinden yimemek gelürise 177b/1
2. "arafından yapılmak, vaki olmak"
çoḳ fesād e.+lerinden geldi 101b/5
3. "yapabilmek, kıyabilmek" 98a/4
e.+inden gelme- "gücü yetmemek, yapamamak"
elüñden gelmeyenin 165a/5
ḳudret eli "Yed-i kudret" Allah'ın ilahî gücü.
e.+ümile (kendü ḳudret e.) 98a/10
e.+ine (benüm ḳudretüm e.) 134a/11
e.+indedür (anuñ ḳudreti e.) 83a/1; 168b/7; 169a/2; 191b/3
e.+ile "eli ile" (kendü ḳudret e.) 99a/12; 103a/3; 179b/5
e.+ile "eli ile" (ḳudret e.) 107b/7

el-āyet (Ar.): Ayet. (Metinde, âyetlerin Arapça metinlerinden hemen sonra, âyetin bittiğini belirtmek için kullanılmıştır). bkz. āyet.
e. 87b/6; 167b/13

elbette (Ar.): Mutlaka, elbette. krş. elbetde
e. 101b/12; 126a/7; 167a/13; 180b/3; 189a/13

elbetde (<Ar. elbette): Mutlaka, elbette.. krş. elbette
e. 102b/9; 131b/8; 193a/6

elcügez: El, elceğiz.
e.+üm 157b/8
e.+üñ 155b/12
e.+lerin (İsmāʿīlinüñ... başın... e.) 155a/9

elek: Bir kasnağa gerilmiş, gözenekli eleme aleti, elek.
e. (māʿūn... yaʿnī ḳazan, legen, balta, e., sac, ayaḳ, ḳap ḳacaḳ) 186a/4

elest (Ar.): Elest (elestü: değil miyim?). Allah'ın ruhları yarattıktan sonra *"elestü bi-rabbiküm: Ben sizin rabbiniz değil miyim?"* dediği zaman, insanların yaradılış başlangıcı.
"Rabbin ademoğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini almış ve onları kendilerine şahit tutarak: Ben sizin rabbiniz değil miyim? (demişti). Evet, (buna) şahidiz, dediler. Kıyamet günü biz bundan habersizdik, demeyesiniz." (7/172).
e. ʿālemi "ruhlar âlemi" Allah'ın ruhları yarattıktan sonra toplayıp, onlara "ben sizin rabbiniz değil miyim? diye sorduğu zaman.
e.+nde 87a/1; 152a/8; 163a/6

el-ḥamdü li'llāh (Ar.): "Allah'a hamd olsun" anlamında, Kur'ân-ı Kerim'den (1/2; 40/65) alıntı olup, ünlem olarak kullanılır.
e. kim 183a/11

elik-: Utanmak, sıkılmak, mahzun olmak.
e.-ür 179a/2

el-ḳıṣṣa (Ar.): Hülasa, hasılı, sözün kısası.
e. 190b/3

elli: Elli. (50).
e. deve 196a/1
e. yıl 94a/12
e. altmış yıllıḳ emek ve muʿāmele 109a/2
e. yıllıḳ günāhuñı 135b/9
e. (ḳırk e. yıl) 120a/8
e. (ḳırḳ yıl e. yıl) 112a/4

ellişer: Ellişer.
e. altmışar kāfir 128b/9

ellü: Elli, eli olan.
e. (boş e. bī-nevā ve müflisven) 188a/3
boş ellü "eli boş, yoksul, fakir"

elvāḥ (Ar.): Levhalar.
e. (yidi e.) 130b/6
e.+dadur (yidi e.) 130b/10
e.+yısa (yidi e.) 130b/10

emānet (Ar.): Emanet.
e. 139a/13; 139b/1, 2(2); 139b/3, 4(2), 5, 6(2), 7, 8, 9; 162b/5, 6; 180b/1
e. (Ḳur'ānda Tanġrı buyurduġı e.) 140a/7
e. tācın 138a/13; 139a/8
e. (ben e. ḳoduġum nesneʾi) 180b/1
e. (ol e.) 139a/13
e. (ol e. ayaġıla) 179b/12
e. (ol e. elile) 179b/13
e. (ol e. gövdeyile) 180a/3

e. (ol e. gözile) 180a/1
e. (ol e. ḳulaġıla) 179b/13
e.+i 138b/5; 140a/3; 162b/6
e.+e 140a/8; 189a/9
e.+ümi (İsmaʿīl adlu e.) 157a/13
e.+ümdür (benüm e.) 162b/4
e.+üñ (senüñ e.) 138b/2; 140a/5
e.+isin (Tañrınuñ e.) 157a/12
e.+dür 189a/8
e. bil- "emanet kabul etmek" 180b/1
e. vir- "emanet etmek, himayesine bırakmak" 162b/4
emānetgār (Ar.+Far.): Emanetçi.
e.+umuzdur 152a/3, 7
e. ol- "emanetçi, emanet bekleyen" 189a/9
emek, -gi: Emek, çalışma.
e. (elli altmış yıllıḳ e. ve muʿāmele) 109a/2
e.+ile 98a/4
e.+i (kimsenüñ e.) 135a/10
e.+in (mālın ve e.) 175a/10
e.+içün "emegi içün"134a/6
emin (<Ar. emīn): Emniyet içinde, korkusuz. krş. emīn
e. ol- 149a/8; 183a/12; 184b/8
emīn (Ar.): Emniyet içinde, korkusuz. krş. emin
e. degülmisseydi 183a/11
e. ol- "güven içinde olmak, korkudan salim olmak" 99a/5; 102b/8; 134a/2; 147a/10; 159b/10; 183a/13
emīne'llāh (Ar.): Cebrâil.
yā e. 107b/1
emīre'l-müʾminīn (Ar.): Müminlerin emiri, halife. krş. emīre'l-müʾminīne
e. (yā e.) *Hz. Ömer için:* 193a/2; 193b/8; *Harun Reşid için:* 196b/8
emīre'l-müʾminīne (Ar.): Müminlerin emiri, halife. krş. emīre'l-müʾminīn
e. (yā e.) *Hz. Ali için:* 186a/8; 192b/1, 9; Harun Reşid için: 193b/5; 196b/10
emr (Ar.): Buyurma.
e.-i maʿrūf "iyiliği emretmek"
e.+dur 139b/3
eñ (I): Bitişik iki şey arasındaki çizgi.
e. yoḳ yiv yoḳ 192a/3
eñ (II): En. (Önüne geldiği sıfatların veya zarfların üstünlük derecesini belirtir).
e. öñdin 159b/3; 184b/6
enbiyā (Ar.): Nebiler, peygamberler.
e. (dükeli e.) 94b/11
encüme: İncinme, kırgınlık.
e.+raḳ (Yz. encemeraḳ) ol- 167a/13
endīşe (Far.): Düşünce.
e.+deyiken (bu e.) 114b/11
eñse: Boynun arkası, ense.
e.+mden 157b/11
er: 1. Erkek.
e. elin 196b/1
e. ḳan bahāsınuñ yarusıncadur 196b/3
e. (ʿavratıla e.) 164b/6
e. (bir e.) 119b/6; 192b/7
e. (bir e. ʿavratıla) 192a/13
e. (ol e.) 119b/7; 192b/9
e.+üñ ẕekeri 127a/8
e.+den 164b/5
e.-midür (kāfir e.) 195a/7
2. Koca, zevc
e. ile ʿavrat 164b/3, 4
3. Yiğit, kahraman.
e. gibi 114a/7
e. (on biñ e.) 187a/1
e.+sin (gerçek e.) 163a/8
e.+in (nefsüñ otuz biñ e.) 176b/1
4. Yetenekli, ehil kimse.
e. (bir e. kişi dīn ve namāz ve ṭāʿat issi, yalan söylemez) 182b/6
eren: Ermiş, veli.
e.+ler ḳıyında kim 162b/12
ergen: Bekâr, evli olmayan.
e.+ise 195a/4
erkān (Ar.): Rükünler, esaslar.
e.+ıla "erkānı ile" 144b/8
erlik: Yiğitlik, mertlik.
e. cevmerdlik 192b/13
erlü: Erli, eri olan.
e. ʿavratlu "karı koca, evli" 192b/1
ersüz: Erkeksiz, erkek olmaksızın.
e. 164b/5
ervāḥ (Ar.): Ruhlar.
e. ʿālemi "ruhlar alemi"
e. ʿāleminde 151b/11
ervāḥ-ı arażī (Far., klmlr: Ar.): (Metne göre) Depremden sorumlu melekler.
"Ervāḥ-ı arażī şol firiştelerdür kim bunlar yir ṭamarına müvekkeldür. Yaʿnī yirüñ ṭamarların Ḥaḳ teʿālā bunlara sımarlamışdur. Her ne vaḳtin kim Tañrınuñ ḥükmi olur, ol ṭamarları ṭutarlar çekerler yir daḫı ḥarekete gelür. Yir deprendügi oldur." 144a/12-144b/2.
e. 144a/11, 12
e.+den 144b/12
es-: Esmek.
e.-erimiş 116b/8
e.-erken 116b/8
esenle-: Veda etmek, vedalaşmak.
e.-düm 197b/5

eşer (Ar.): Nişan, iz, alamet, belirti.
e.+i (anuñ börki e.) 132a/12
e.+i (ḥarām e.) 132a/10
e.+i (ḥelāl e.) 132a/8
e.+i (şeyṭān ipi e.) 132b/2
e.+i (sefer e.) 118b/3
e.+i (şübhe e.) 132a/9
esfār (Ar.): Tevratın beş bölümünden her biri.
e. (biş e.) 130b/6
e.+dadur (biş e.) 130b/11
e.+dayısa (biş e.) 130b/11
esīr (Ar.): Esir, tutsak.
e.+in (ṭoprakḷar e. ḳıl-) 89b/7
e.+dür 115a/12
e. ḳıl- 155b/13; 157a/5
ṭoprakḷar e.+in ḳıl- 89b/7
e. ol- 146b/10
esirge-: 1. Acımak, merhamet etmek.
e.-di 105a/3
e.-diler 108b/9
e.-mez ... ölümi 89b/10
e.-mez (ne e. cemāʿat ortasında) 146b/10
e.-medin 195a/8
e.-yüp 89a/2; 89b/11
2. Korumak, himaye etmek.
e.-! 108a/12
e.-gil 90a/5; 146b/10; 189b/12
e.-di 189b/13
e.-rler 89b/2
e.-mezüz 89b/3
3. Bir şeyi yapmaktan veya vermekten kaçınmak.
e.-megil 111a/2; 188a/7
e.-yesin 115a/6
e.-memek 186a/5
e.-miş ol- 130a/3
e.-miş gibi ol- 129b/11
esīrlik (Ar.+T.): Esirlik, esaret.
e.+den 106b/4
eski: Eski, eskimiş.
e. 184a/1
e. (bir e. ʿabāyı) 109a/10
e. (bir e. ʿabā çārı) 110b/1
esle-: Dinlemek, aldırış etmek, kulak asmak.
e.-mezse 182a/2
e.-mezlerise 182b/3
esrüklik: Sarhoşluk.
e. 126b/1
es-selāmu ʿaleyki (Ar.): "Selam üzerine olsun" anlamında selamlaşma cümlesi. (Bayanlar için).
e. iy Tanġrı ḳaravaşı 118b/4
es-selāmu ʿaleyküm (Ar.): "Selam üzerinize olsun" anlamında selamlaşma cümlesi. (çokluk için).
e. 119b/7
eş-: (Atı) Hızlı yürütmek, koşturmak.
e.-e 91a/9
e.-er 93a/10
eşek: Eşek.
e.+de 173b/7
eşkün: Açık adımlarla hızlı yürüme (hayvan için).
e. ve yavaş ḳılıvir- 88a/10
et: Et.
e. 175b/2
e. (yumşaḳ e. üzerine) 159b/6
e.+i (ol e.) 159b/7
etek, -gi: Belden aşağıya uzanan elbiselerin aşağı kısmı.
e.+in (Ebū Bekrüñ e.) 183b/5
e.+ine 190a/13
e.+ine yapış- 1. "yalvarmak" 130a/9
2. "himayesi altına girmek" kim añdı, işine peşīmān oldı, resūl etegine yapışdı 152b/4
eṭfāl (Ar.): Çocuklar.
e.+ın 196b/11
etmek, -gi: Ekmek.
e. 120b/9; 146a/6
e. (ḳuru e.) 184a/2
e.+üñ (ol e. yimegine) 120b/7
e.+i (ykl.) 120b/11; 164a/10
e.+e 120b/7
e.+in (uçmaḳ e.) 146a/7
et-taḥiyyāt (Ar.): "Tahiyyat": Namazdaki oturuşlarda (ka'de) okunan "et-tahiyyatu" kelimesiyle başlayan dua. bkz. taḥiyyāt
e. 129b/5
ev: Ev.
e. içinde 125a/5
e. ḳavmine 193a/2
e. (āh ol derecesüz, bacasuz... ḳarañu e. korḳusından) 90a/4
e. (bir e.) 85b/1
e. (bir ḳarış ṭar ṭoprak e. içinde) 147a/1
e. (bu muḫtaşar e. dīvārları) 110b/5
e.+üñ ardından 192b/13
e.+üñ dīvārları 110b/8
e.+üñ (ol e. boyacısı) 85b/12
e.+üñ (ol e. çırāġı) 85b/12
e.+üñ (ol e. dīvārı) 85b/10
e.+üñ (ol e. döşegi) 85b/5
e.+üñ (ol. e. ferrāşı) 85b/8
e.+üñ (ol e. göbegi) 86a/4

e.+üñ (ol e. ḳālisi) 85b/7
e.+üñ (ol e. perdesi) 86a/2
e.+e 181b/8
e.+de (ol e.) 86a/6
e.+den (bir e.) 192b/7
e.+ümüz 186a/7
e.+ümüzden (bizüm e.) 186a/9
e.+üñ (kendü e. ʿimāretinden ilerü) 197a/3
e.+üñüzde 185a/13; 192b/2
e.+i ol- (yigleyenlerüñ e.) 86a/7
e.+inüñ saḳfı 85b/2
e.+ine 108a/9; 127b/11; 128a/4
e.+ine (Ayās e.) 101b/7
e.+ine (cühūd e.) 186a/9
e.+ine (kendü e.) 186a/2
e.+ine (kimsenüñ e.) 193a/1
e.+ine (Selmān e.) 186a/12
e.+inde 181b/2; 181b/8
e.+inde ol- "mukim olmak" 174b/5
e.+indeyise 127a/12
e.+indeyiken 127b/10
e.+indedür 181a/12
e.+indedür (atası e.) 181b/8
e.+inden 163a/2
e.+inden (Ayās e.) 101b/11
e.+idür (dostum e.) 113b/5
e.+idür (düşmen e.) 145a/6
e.+idür (düşmenüm e.) 113b/4
e.+leri 168a/6
e.+lerine 168a/7
e.+lerinde 168a/4
ḳarañu e. "mezar, kabir" 90a/4

evet: Evet.
e. 82a/9 (2); 156b/2

evlendür-: Evlendirmek.
e.-mek 182b/13

evliyā (Ar.): Veliler, erenler, keramet sahibi olanlar.
e.+lardan bir ulu 114b/7

evlü: 1. Evli, bekar olmayan
e.+yise 195a/4
2. Herhangi bir sayıda ev bulunan yer, ... evden oluşan yer.
e. (dört biñ e. il) 187a/3

evsüzlik: Bekârlık.
e. sulṭānlıḳdur "bekarlık sultanlıktır" 181a/13

evvel (Ar.): 1. İlk, birinci; en başta.
e. 145a/11; 185b/6
e. ḳavl 159a/8
e. (ḳısm-ı e.) 123a/11
e.+i (ol on yidinüñ e.) 184b/6
2. Önce, ilkin.
e. 137b/6; 179b/1, 2
3. Baş, başlangıç.
e.+inde 124b/11

evvelki (Ar.+T.): Önceki, ilk, birinci.
e. mertebesinden artuḳ 105a/1

eydil-: Denilmek, söylenmek.
e.-ür 159a/3
e.-en 179a/13
tekbīr eydil- "tekbir getirilmek" 159a/3

eyer: Eyer. Binek hayvanlarının sırtına konan ve binicinin rahat oturmasını sağlayan nesne.
e. gümişinde 173b/12
e.+üñ ġāşiyesin 91a/11

eyersüz: Eyersiz. Sırtına eyer konulmamış (hayvan).
e. (āh ol ata binmek ḳorḳusından) 90a/3

eyit-: Söylemek, demek, anlatmak.krş. eyt-
e.-! 92b/7; 104b/5; 130a/5, 9; 153a/8; 153b/7; 155a/3; 158a/9; 163b/6; 167b/2; 187b/9, 10; 189b/5; 194b/12
e.-gil 157b/11
e.-sün 112a/10
e.-sünler 90b/9
e.-se 111b/1; 167a/3
e.-düm 85a/11; 88b/8; 91b/4; 104b/11; 113a/2; 113a/4; 116a/12(2); 119b/6, 8, 9; 120a/2(2); 144b/6; 145a/4, 8, 10; 145b/9, 11; 146a/13; 189a/3; 189b/4, 6
e.-düñ 118a/3; 119a/4, 6; 167a/9
e.-di 81b/15; 82b/14; 83a/4; 85a/12; 88b/9; 90b/8; 91a/11; 92a/9; 93b/11; 97a/13; 97b/1; 99b/5; 101a/5; 105a/3; 107a/9; 112a/12; 116a/2, 8, 13; 116b/2; 119a/4, 7; 121b/7; 129a/3, 13; 134b/9; 137b/10; 145a/5; 152a/12; 152b/1; 154a/1; 155a/7; 159a/1, 2(2); 161a/3; 167a/7; 169b/1; 170a/12; 178b/4; 183a/10; 183b/1; 189a/4, 5; 189b/1, 5, 8; 191b/6; 194a/7, 8
e.-diler 89a/9; 101a/2; 107a/6, 8; 112a/9; 116a/4; 116b/1; 117b/3; 119b/8; 120a/2; 121a/2; 129a/1; 137a/9; 138a/8; 139a/3; 140a/4; 168b/4; 169a/1, 5, 10; 170a/8, 12; 171a/10; 177a/9; 177b/2; 181b/8, 11; 184a/2; 184b/5; 192b/1; 194a/7(2); 194b/2
e.-dük 126a/5; 148a/5; 148b/7; 168a/11
e.-mişsin 119a/9, 12
e.-miş 119a/10, 13; 158a/5
e.-düm idi 176a/5
e.-me-! 115a/7
e.-meye 115b/12
e.-meyeler 150a/5

e.-megile imiş 116a/6
e.-memek gerek 114b/10
e.-dügüm (bu e.) 138a/13
e.-dügüñ (senüñ e.) 189b/6
e.-dügi ol- 154a/7
e.-dügümüz 124a/5; 168a/7
e.-dügümüz (bu e.) 175a/3
e.-dügümüzleyin 173b/6
e.-düklerümüz 170b/12
e.-düklerümüz (işbu e.) 182b/12
e.-meyüp 174a/4
e.-meyicek 117a/8
e.-meyince 88b/10
şenā eyit- 116a/12
eyle: Öyle, o şekilde.
e. 105a/8; 118b/4; 145a/2; 179a/12(2), 13; 183a/11; 183a/8; 196b/12
e. it- 182b/10
e. ol- 142b/10; 148a/4; 153a/10, 12; 153b/1; 156b/2; 168a/8; 195a/11
eyle-: 1. Etmek, yapmak.
e.-rdi 186a/12
e.-mek 186a/2
e.-mekde 169a/4
2. Etmek, yapmak anlamıyla yardımcı fiil olarak kullanılır.
e.-! 130a/11; 137b/8, 12; 155b/9; 157b/5; 165a/13; 165b/1; 189a/6; 193b/1; 193b/8; 196b/6
e.-gil 174b/4; 180a/8, 12; 189a/6, 9, 10; 189a/12; 190a/2; 191a/2; 197a/6; 197a/7, 11
e.-ñ 185a/13(3); 185b/1(2)
e.-yem 150b/5; 153a/10; 180a/10, 11; 186b/6
e.-yeyin 150b/10, 11(2, ilki: e.-yey[in]), 12; 161a/4; 161b/11; 189a/7; 193b/2
e.-yesin 142a/2; 181a/2; 197a/3
e.-ye 126b/11; 128a/13; 178a/4, 5; 192b/6
e.-yeler 102b/1; 105b/12; 162b/9; 168b/5; 192a/12
e.-sün 180a/13
e.-se 174b/6; 175b/10
e.-se gerek 175a/4; 176a/2; 181a/5; 195b/6
e.-mek gerek 127a/6, 11; 128b/4; 182b/11; 183a/2; 185a/12; 195b/3
e.-düm 141a/13; 149b/4; 163b/11; 170a/1; 180b/12; 188b/6; 192a/9
e.-düñ 91a/12; 179a/1; 180a/7; 191b/2
e.-di 94a/2; 97a/1; 102a/13; 102b/3, 4, 6; 118b/13; 129b/4; 132a/11; 134b/9; 156b/9; 158b/3, 13; 168b/13; 179b/10; 184a/13; 187a/1; 189a/7; 190a/3(2); 191b/9; 193a/10
e.-dük 123a/6; 133a/9; 193b/10
e.-diler 101b/4; 142a/9; 161a/8; 163a/10; 169a/3
e.-r 122a/10; 130a/9; 133a/8; 134b/12; 140a/2; 157a/4; 176b/2; 177a/5; 178b/3; 179a/10; 179b/5; 184a/6; 192a/10; 193a/11
e.-rüz 159b/6; 169b/9(2)
e.-rler 136b/10; 111b/3; 174b/7, 8
e.-yüp durur 159b/5
e.-yüp dururuz 144b/3
e.-mişdür 163b/3
e.-yelerdi 176b/10
e.-me-! 159b/12; 165b/2; 195a/2
e.-megil 147a/13; 177b/10; 189a/12
e.-meye 84b/11; 120b/12
e.-meyeler 162b/8; 178a/12
e.-medüm 141b/1; 189b/3
e.-medi 163b/1; 186a/13; 190b/4
e.-mezven 169b/13
e.-meseydi 156b/8
e.-memişdür 123a/8
e.-yeyidüm 198a/3
e.-yedi 178b/7
e.-yeyidi 158b/4
e.-dise 188a/5; 193b/10
e.-rseñ 193b/3
e.-riseñ 180a/9
e.-rse 128a/9
e.-rise 180a/10; 189a/13; 195a/5, 6
e.-rlerse 150a/4; 182b/3
e.-rlerise 198a/3
e.-mek 97b/9; 127a/7; 147b/6; 154b/11; 176a/10, 11; 181a/12; 185a/4; 185b/12; 191b/2, 4; 195b/11
e.-mek ve eylet- 185a/1
e.-mege 87a/11; 123a/8; 128a/8; 161b/1; 195b/7
e.-mekdür 149a/4; 176a/8; 178a/8; 179b/1
e.-mek mi 119b/11
e.-mek ol- 105a/12
e.-miş ol- 180b/2; 194b/9
e.-yen 105b/9, 11; 119a/13; 143a/5; 151b/7; 180b/13; 185a/12
e.-yeni 180b/3
e.-yene 175a/5; 187b/8
e.-yenleri 120a/8
e.-yesi 170a/10
e.-mez 89b/10
e.-dügi 89a/11; 138a/5; 170a/1; 181a/11
e.-dügiçün "eyledügi içün" 183a/7

e.-dügin 191a/4; 192a/8
e.-dükleri 180b/8
e.-miş gibi ol- 195a/9
e.-yesin (size eyleyesin) 101b/13
e.-yene 195a/3
e.-yü 155a/8
e.-yüp 88a/13; 114b/6; 197b/8; 197b/8
e.-yince 128a/5; 174a/2; 195a/6
e.-yicek 130a/9; 179a/12; 180a/11; 181a/6(2)
e.-medin 120b/10; 176a/2; 195a/9
e.-meyicek 181a/12
e.-yübil- 110a/6; 122b/13
e.-yüvir- 137a/11; 166b/11; 184b/11
e.-yüviribil- 137a/9
ʿāciz eyle- 88a/13
ʿadl eyle- 179b/1; 180a/8, 9, 10, 11; 181a/11; 181a/12(2)
ʿadlı nice eylesün 180a/13
daḫı bir ʿa. maḥallesinde obasında eylemek gerek 185a/12
ilk ʿadlı nefsine eylese gerek 181a/5
aġ eyle- 163b/3
ʿamel eyle- 168b/6
artuḳ ve aġır eyle- 147b/6
ʿarż eyle- 140a/2; 187a/1
aşaḳlıḳ eyle- 189a/12
ʿavf eyle- 163b/11; 183a/2; 192a/9; 193b/8
āzād eyle- 193a/10; 195b/6, 7, 11
azı çoḳ eyle- 143a/5
ʿazīz eyle- 191a/4
baḫs eyle- 159b/5
barışıḳ eyle- "barışmak" 87a/11
bāṭıl eyle- 144b/3
bayram eyle- 177a/5
berāber eyle- 178a/8
beyʿat eyle- 189a/7
cān iltimās daḫı eyle- 198a/3
cāẕūlıḳ eyle- ve eylet- 185a/1
cehd eyle- 196b/6
cemʿ eyle- 123a/8(2)
cimāʿ eyle- 174b/6
çāresin eyleyüvir- 166b/11
çūpān eyle- 188b/6
daʿvet eyle- 97a/1
daʿvi eyle- 192a/8
dāyelıḳ eyle- 161a/8
defʿ eyle- 150b/5, 10, 11(2), 12; 178a/5
duʿā eyle- "dua etmek" 134b/12
duʿāsın müstecāb eyleme- 169b/13
edebsüzlik eyle- 182b/3
faẓl eyle- 180a/10
feryād eyle- 193a/11
fikr eyle- 150a/4
ġarḳ eyle- 119b/11; 157a/4; 178b/7
ġazā eyle- 128a/8
iy ġazā eyleyen müʾminler 185a/12
ġazāyı evüñüzde eyleñ 185a/13
ġazāyı ilk nefsüñüzle eyleñ 185a/13
ġazāyı ḳonşıyıla eyleñ 185b/1
ġusl eyle- 127a/7, 11; 189a/6, 7
güç eyle- 191b/9
ḥall eyleyüvir- 137a/11
ḥall eyleyüviribil- 137a/9
ḫarāb eyle- 176b/10
ḫarc eyle- 168b/13; 170a/10
ḫasta eyle- 156b/8
ḫatm eyle- 154b/11
ḫayf eyle- 178a/12
ḫayr eyle- 197a/3
ḥażm eyle- 159b/12
helāk eyle- 181a/2
ḥelāl eyle- 184a/13
ḫışm eyle- 102b/4, 6; 170a/1
ḫışm eyle-170a/1
ḫıyānet eyle- 189a/9
ḥīleler eyle- 176a/11
ḫiṭāb eyle- 133a/8; 183a/6
ḫor eyle- 114b/6
ḫoş eyle- 161b/11
ḫoşnūd eyle- 187b/9
ḫurūc eyle- 101b/4
ḥükm eyle- 159b/6
ḥürmet eyleme- 89b/10
ıṣlāḥ eyle- 191b/2
iḥsān eyle- 190a/2; 191a/2
iḫtişār eyle- 123a/6
iḫtiyār eyle- 138a/5; 163a/10
iki bölük eyle- 128a/13
iki ḳanat eyleyüvir- 184b/11
iki pāre eyle- 158b/4
iḳrār eyle- 134b/9
iltifāt eyle- 162b/8, 9; 189b/3
imāmlıḳ eyle- 94a/2
ʿināyet eyle- 190a/3
īṣār eyle- 198a/3
istiġfār eyle- 158b/13
ḳabūl eyle- 174b/4; 193b/1, 2, 3
ḳabūl eyleme- 120b/12; 190b/4
kāġıd eyle- 197b/8
ḳahr eyle- 176a/8
ḳan eyle- (ol ḳanı eylemiş gibi olursın) 195a/9
ḳaṣd eyle- 129b/4; 178a/4; 184a/6
ḳavul eyle- 102a/13
ḳażā daḫı eyle- 175a/4

ḳażāsın eyle- 176a/2
kendünüñ eyle- 132a/11
ḳışa eyle- 169b/9
ḳıyām eyle- 149a/4
ḳurbān eyle- 157b/5
kül eyle- 178b/3
laʿnet eyle- 174b/7, 8
livāṭa eyle- 175a/5
maḥrūm eyle- 186b/6
maʿlūm eyle- 118b/13
mecrūḥ eyle- 102b/1
mekr eyle- 102b/3
meşġūl eyle- 147a/13
meyl eyle- 130a/9(2)
mīḥ eyle- 105b/12
bir mīḥ eyle- 105b/12
muḳīm eyle- 176b/2
muṭīʿ eyle- 190a/3
muvāẓabat eyle- 189a/10
msāmaḥa eyle- 195a/9
müstecāb eyle- 169b/13
müsülmān eyle- 181a/6; 185a/13; 185b/1
naḳş eyle- 179b/5, 10
namāzı namāz eyle- 105b/9
ne eyle- 161a/4
nefy eyle- 105a/12
niyyet eyle- 174a/2
ṭurmaḳ niyyetin eyle- 128a/5
nüvāziş eyle- 179a/10, 12
orucı oruc eyle- 105b/11
pāre pāre eyle- 137b/8, 12
pīşe eyle- 180a/12
rāżī eyle- 191b/2
rüsvāy eyle- 192b/6
ṣabr eyle- 155b/9
ṣarf eyle- 180a/7; 197a/7, 11
sebeb eyle- 192a/12
secde eyle-
secde e. yirüñ toprağı 89a/1
ṣıfat eyle- 161b/1
ṣoḥbet eyle- 188a/5
ṣovuḳ eyle- 153a/10
ṣu eyle- (gevheri ṣu eyle-) 197b/8
ṣulḥ eyle- 191b/4; 192a/10; 193b/10(2)
sünnet eyle- 182b/11
şāẕ ve... ḫoşnūd eylemiş ol- 194b/9
şefāʿat eyle- 97b/9; 142a/2
şikāyet eyle- 141a/13; 141b/1; 186a/13
şöyle eyle- 158b/3
şükr eyle- 91a/12
taʿaccüb eyle- 111b/3; 169a/3
ṭāʿat eyle- 177b/10
taḳrīr eyle- 133a/9; 149b/4; 170a/1
ṭamaʿ eyle- 195a/2
tamām eyle- 126b/11; 130a/11
tecebbür eyle- 136b/10
tekebbür eyle- 189a/13
tekebbürlik eyleme- 189a/12
telef eyle- 165b/2
tesbīḥ ve tehlīl eyle- 120a/8
tevbe eyle- 195a/6
teyemmüm eyle- 127a/6
ṭoprak eyle- 84b/11
uġurlıḳ eyle- 176a/10; 185a/4; 195a/5, 6
uzun eyle- 169b/9
üç ülü eyle- 197a/6
vaḳf eyle- 165a/13; 165b/1; 181a/6
var eyle- 119a/13; 180b/12, 13
vaṣiyyet eyle- 176a/2; 189a/6
verziş eyle- 120b/10
yalan eyle- 180b/8
yardım eyle- 110a/6; 122a/10; 185b/12
ẓabṭ eyle- 151b/7
żaʿīf eyle- 156b/9; 175b/10
zārlıḳ eyle- 155a/8
zebūn ḫor eyle- 142a/9
zinā eyle- 195a/3
ẓulm eyle- 179a/1; 180a/10; 180b/3
ẓulm eylemiş ol- 180b/2
eylen-: 1. yapılmak, hazırlanmak
e.-miş 142a/12
2. Edinmek.
e.-gil 189a/10
e.-se 175b/7
e.-ürse 86b/5; 194b/8
e.-medin 121a/9
ḫū eylen- 189a/10
ḫukne eylen- 175b/7
pīşe eylen- 86b/5; 121a/9; 178b/1; 194b/8
eylet-, -dür: Hazırlatmak.
e.-ür 113a/5
2. Ettirmek.
e.-di 160a/4
e.-mek (cāẕūlıḳ eyle- ve eylet-) 185a/1
eylük, -gi: İyilik, hayır. krş. eyülik
e. ve rāḥat ve şefḳat 105b/2
e.+ine müʾminüñ 88b/1
e.+lerin 147b/6
eyt-, -dür: Demek, söylemek, anlatmak. krş. eyit-
e.-em 117a/12; 165a/3
e.-eyin 164b/2; 192a/5
e.-e 86b/2; 90b/12; 96b/4; 120b/7, 10; 121a/9, 10; 124b/6, 7; 125a/13; 131b/5, 6, 7; 146b/8(Yz. "eyide"); 174b/3, 11(2), 12; 178a/4; 180a/5(2), 6(2)

e.-elüm 123b/2; 162b/1
e.-evüz 135b/2; 161a/11
e.-eler 82a/3, 8, 9; 143a/2
e.-ürven 114a/10; 180b/9
e.-ürin 108a/13; 108b/2, 4; 138a/3; 165b/3; 180b/8
e.-ürsin 110a/8; 117b/11; 156a/2
e.-ür 82b/2, 3; 82b/14; 83b/12; 84b/12; 85a/1 (2), 6; 86a/8, 9, 10 (2), 87b/7, 8(2); 88a/7; 88b/7; 90a/13; 90b/10; 91a/12(2); 91b/1, 2, 11(2); 92a/4(2), 5, 7, 12, 13; 92b/1; 93a/1, 3; 94a/5; 94b/1; 95a/6(2), 12(3), 13; 95b/1(2), 2, 3, 4(2), 5, 6(2), 8, 10, 13; 96a/4, 5; 96b/8, 9; 97a/4; 97b/4, 5, 6, 13; 98a/4, 5, 6; 99b/8; 100a/9, 12; 100b/7(2); 101a/2, 7, 11; 102a/3, 4, 5, 6; 102b/5, 6; 103a/4, 5, 6, 11; 104b/2, 3, 4, 5, 10; 105a/8, 9; 106b/8(2); 107a/13; 107b/1, 11(2), 12; 108a/1(2), 2(2), 7(2), 12, 13; 108b/7, 13; 109a/7, 12; 109b/4; 110a/4, 7; 110b/4, 7; 112b/3, 4, 5; 113a/4, 9, 10; 113b/3, 4; 114a/1, 2; 114b/10; 115a/4, 5, 6, 7, 8, 9, 10; 115b/8, 10, 12; 116a/4, 10; 116b/4; 117a/2; 117b/3, 6, 8, 9, 10, 12; 118a/2(2), 3, 4, 7, 11, 12; 118b/5, 6(2), 7(3), 8(2), 9(2), , 10, 13; 119b/3, 7, 8; 120a/5; 121a/2, 5, 13; 121b/9; 122a/8(2); 128b/13; 129b/1, 2, 10, 12, 13; 130a/5; 131a/5, 6; 132b/7; 133b/4(3), 5, 6, 7, 8, 9, 12(2); 134a/8; 134b/2, 6; 135a/2, 3, 5; 135b/4; 135b/8, 11, 12; 136a/1, 2; 137a/9, 10, 11, 12; 137b/1, 7, 8, 12; 138a/1, 2; 138b/2(2), 7, 9; 111a/4; 141a/5, 8, 9; 141b/7, 8; 143a/12; 143b/3, 4(2); 144b/4; 145a/3, 8, 9, 10, 11; 146a/9, 11; 147a/12(2), 13; 147b/7(2); 151a/8; 151b/7; 152a/6, 7, 8, 11; 152b/2, 3, 5, 8; 153b/11; 154a/1; 154b/2, 6; 155a/6, 9, 11; 155b/2, 4, 5, 6, 7, 8(2), 10(2), 11; 156a/1, 2, 7; 156b/2(3), 4, 5(2), 7, 9; 157a/2(2), 3, 8, 9(2), 12(2); 157b/1, 4, 5, 6(3), 12, 13; 158a/2, 8, 9(2), 10, 12; 158b/2, 8, 11, 12; 159b/12; 163b/6, 7, 8, 11, 12; 164a/3(2), 6, 7; 165a/10, 11, 13; 165b/2(2); 166a/1, 5, 10; 166b/6(2), 8, 9(2); 167a/1, 2, 4, 5(2), 9; 167b/1, 2; 168b/1, 4, 10, 11, 12; 169a/1, 3, 6, 10; 169b/4(3), 5(4), 6, 7; 170a/9; 170b/1; 177a/7, 11; 177b/9, 11, 12, 13; 178b/5; 179a/1, 3, 7; 180a/13(2); 180b/4, 6, 7, 10; 181a/2; 181b/11, 12; 183a/5; 183a/7, 10; 183b/1, 9, 10; 184a/7, 10, 11; 184b/6; 186a/7(2), 8; 186b/2, 3, 9, 10, 11; 187a/2, 6(2); 187b/1, 3, 8; 188a/4, 6, 13; 188b/1, 2, 7; 189a/3, 8; 190a/12; 190b/1(2), 2, 3, 7, 8; 191a/7, 8, 9, 13; 191b/1, 5, 7, 8, 9, 10, 11; 192a/1, 4, 5, 6, 7(3), 8, 9(2), 10; 192b/2, 8, 9(2), 10; 193a/3, 10, 12; 193b/1, 2(2), 5(2), 6(3), 8; 194a/4, 7, 10; 194b/3; 194b/10; 197b/2
e.-ürler 82a/14; 83b/9; 94b/9; 98b/11, 12, 13; 102b/5; 108a/9; 114a/9; 121b/5; 129b/2; 111b/3; 149a/12; 150a/7; 150b/3; 154a/4, 12; 154b/12; 159b/12; 161a/9; 169b/8; 170b/3, 4(4), 5, 7, 9, 10; 181a/13; 190b/5
e.-ürsevüz 129b/10
e.-üriseñ 103a/7
e.-ürseñ 102a/7
e.-ür ise 174a/4
e.-ürise 124b/12; 125b/6, 7, 10, 12; 174a/11; 180a/5
e.-ürdi 118a/13; 111a/3; 182b/1; 184b/1; 188a/1
e.-üridi 152a/3
e.-ürimiş 156b/11
e.-üp dururlar 120b/5; 140a/8
e.-icek 133b/12; 134a/2, 7
e.-ivir- "deyivermek, söyleyivermek; anlatıvermek"92a/13; 103a/11; 139a/4
vaʿẓ eydivir- (vaʿẓı müsülmānlara eydivir-) 115b/11

eyü: İyi.
e. ʿamel 111b/5
e. ḫāṣakī ḳullaruñ 86a/5
e. ḫasletler 177a/4
e. ḳoku 132a/1
e. ṣanusıçun 111b/9
e. (dünyānuñ e. ḳoḳusı) 132a/2
e. (bunuñ gibi e. ögüt daḫı) 115a/8
e. (ḳamu e. ʿamel) 88b/3
e. (ne e. ʿamel) 92b/1
e.+ye daḫı yavuz daḫı kim 191a/2

eyülik, -gi: İyilik. krş. eylük
e.+ine (ol ögüt e.) 115a/9

ezel (Ar.): Başlangıcı olmayan.
e. (Vedūd-ı e. ve ebed) 136b/13

ezginek: Azıcık, biraz.
e. ṣābūn yā ṭuz düşse 124a/2
e. zaʿafrān ḳarılsa 124a/2

F

faḫr (Ar.): Şeref, onur, kıvanç, övünme.
f.+ı (ʿālem f.) 93b/4; 95b/10
fāʿil (Ar.): Yapan, işleyen.
f.+i 159b/7
faḳīh (Ar.): Fıkıh ilmi bilgini, şer'î ilimleri bilen.
f. vücūdından 145b/6
f. (batından ḫaberi yoḳ f.) 141a/2
f. (bir f.) 145b/5
f. (bir f.-i yigāneye) 125b/3
f. (uyur f. ḳorḳusı) 145b/13
f.+i 141a/3
f.+ler 170b/12; 171a/10
f.+ler (namāzuñ ẓāhiri ḥükmin bilen f.) 140b/13
f.+leri (şimdiki zamān f.) 140a/6
f.+dür (ḫuşk f.) 141a/2
faḳīr (Ar.): Yoksul, fakir.
f. 168a/12, 13; 168b/1; 170a/9; 170b/1, 3, 4, 5, 7, 9, 10; 171a/6, 7(2)
f. lafẓıdur 170a/11
f. maʿnisi 169b/1; 170a/13; 171a/9
f.+e 171a/5
f.+lerüñdür 171a/5
f.+lere 168a/1, 11, 13
faḳr (Ar.): Fakirlik, yoksulluk.
f. (riyāzet ve f. içinde) 109b/13
fānī (Ar.): Yok olan, geçici.
f. ol- "yok olmak" 156a/6
fāriġ (Ar.): 1. Vazgeçmiş, elini eteğini çekmiş.
f.+dur 168b/3
2. Rahat, sıkıntıdan uzak, asude.
f. 135a/11; 142a/12
f. ḳıl- rahatlatmak 90a/13
3. İşini bitirmiş, tamamlamış.
f. ol- "tamamlamak, bitirmek" 125b/1
Fārisi (<Fārisī): Farsça.
F.+ye 158a/5
farīża (Ar.): Farz, uyulması farz olan dinî kurallar.
f. 125b/8, 12; 162a/10; 194b/12; 195a/1(2)
f.+ı 183b/3
f.+lar eksügin 162a/11
f.+dur 125b/7, 11; 127a/7; 171b/3; 173b/12; 174a/10; 179b/1
f. degül 174a/11
f. ol- (yerine getirilmesi) farz olmak 105b/4; 127a/9
farḳ (Ar.): Fark, ayrılık.
f. 137b/4; 111a/9; 149b/13
farż (Ar.): Dinin yapılması şart, terk edilmesi günah olan emirleri.
f. namāzı 183b/9
f.+ı (ol f.) 183b/12
fāsıḳ (Ar.): Allah'ın emirlerini tanmayan, günahkâr.
f. (bir f.) 187b/12
f. (ol f.) 188a/3
f.+uñ ʿömri 142a/5
f.+ları 194b/7
f.+lardan (mütekebbirlerden ve ḳatı göñüllü f.) 136b/4
faṣīḥ (Ar.): Aşikar, açık, düzgün.
f. dilile 158b/8
Fātiḥā (Ar.): Kur'ân-ı Kerim'in ilk suresi.
F. 130b/12; 130b/13
F.+nuñ āḫirine degin 134a/8
F.+ya 162a/2
F.+ya daḫı 134b/1
F.+dadur 130b/12
faṭin (<Ar. faṭīn): Zeki, akıllı, uyanık, anlayışlı.
f. kişi 175a/13
fāyide (<Ar. fāʾide): Fayda, yarar.
f. 142b/7
f. (hīç f.) 146b/1
fāżıl (Ar.): Fazilet sahibi, erdemli.
f.+lar 121b/5
faż̄l (Ar.): 1. Kerem, inayet, iyilik, fazilet, lütuf, cömertlik, yardım.
f. 180a/8, 12
f. ḫazīnesin 137a/1
f. (zihī f.) 84b/9; 104b/1; 143a/13
f.+umıla 98a/8; 141b/5
f.+uñ 152b/5
f.+uñıla 146a/9; 187b/2; 188a/3
f.+ı ʿināyeti 93a/8
f.+ıla "fażlı ile" 87a/8; 91a/13; 159a/6
f.+ıla "fażlı ile" (Ḥaḳḳ teʿālā f.) 153a/4
f.+ıla ve ʿināyetile "fażlı ile ve ʿināyeti ile" 84b/1
f.+ıyıla 146a/8
f.+ından 104a/9
f.+ından (kendü f.) 138a/6
f.+ından (anuñ f. kereminden) 114b/6

f. eyle- "iyilik etmek, lütufta bulunmak, yardım etmek"180a/10
f. ḳıl- "iyilik etmek, yardım etmek" 87a/2; 152b/6
f.+ları ḳıl- 112a/4
bir f. ḳıl kim 152b/6
2. Üstün, marifetli.
f. ḳulların 190a/7
felek (Ar.): Gök yüzü, sema.
f. tesbīḥi 143b/13
fen (<Ar. fenn): Sanat, ilim, hüner.
f.+de (bu f.) 197b/11
ferāġat (Ar.): Vazgeçme, el çekme.
f.+ıla 119b/6
ferc (Ar.): Dişilerde cinsiyet organı.
f.+ine 149a/10
f.+ine (ʿavratuñ f.) 175b/4
fermān (Far.): Emir, buyruk.
f. elinde ol- "karar verme gücünde olmak" krş. dileginde ol-, fermānında ol-
f. benüm elümde olmazısa 155a/12
f.+ında ol- "işinde kendi karar verebilmek" krş. dileginde ol-, fermān elinde ol-
f.+umda ol- 155a/12
ferrāş (Ar.): Döşeyen, döşemeci; hizmetçi.
f.+ı ol- 85b/8
feryād (Far.): Yardım istemek için çıkarılan yüksek ses; imdat.
f. yā āḫir zamān peyġāmberi 102b/6
f.! (tevbe yā Mūsā. Feryād!) 190b/2
f. eyle- "feryat etmek" 193a/11
f. ḳıl- "feryat etmek" 120a/3
fesād (Ar.): Fesat, karışıklık, kötülük.
f. içinde 142b/2
f. (çoḳ f.) 101b/4
f.+da geçen günde 142b/3
f.+ı (bunlaruñ f. āvāzesi) 101b/5
f.+ları 101b/5
fevt (Ar.): Elden çıkarma, kaçırma, kaybetme.
f. ol- "elden çıkmak, kaçırmak" 112a/7
fezaʿ (Ar.): Korku.
f. adın 153b/13
f. ʿālemidür 151b/11; 153b/10
fıḳh (Ar.): Şeriat ilmi, şeriatin usul ve hükümleri, amelî ve şer'î meseleler bilgisi, fıkıh.
f.+dan 141a/1
fidā (<Ar. fedāʾ): Feda.
f. ḳıl- "feda etmek" 101b/13; 102b/10; 158a/4; 158b/1
f. ol- "feda olmak" 98b/2; 135a/6; 138a/4; 138b/12; 157a/10; 158a/2
f. vü ḳurbān ol- 156b/3
fikr (Ar.): Fikir, düşünce.
f. içinde 139b/5
f. (bu f.) 114b/10
f.+üñ 196b/5
f. eyle- "düşünmek" 150a/4
fikrlü (Ar.+T.): Düşünceli, düşünebilen.
f. 148b/10
fi'l-ḥāl (Ar.): Hemen, derhal.
f. 111b/1
firāḳ (Ar.): Ayrılık, ayrılma.
f. odı 156a/4
f.+ı 155a/3
f.+da 142b/6
f.+um (benüm f.) 157b/11
f.+uña (senüñ f.) 109a/8, 9
f.+uñda (senüñ f.) 112a/9
f.+ı (dostlar f. zaḥmeti) 161b/7
f.+ın (dostlar f.) 163a/3
f.+ına (senüñ gibi ciger-pāresi f.) 158a/12
f.+ında (anuñ f.) 157a/6
f.+ında (oġlanı f.) 159a/4
f.+ında (uçmaḳ f.) 112a/6
f.+ıla "firāḳı ile" (oġluñ f.) 156a/13
f.+ımıssaydı (Ḥasan Ḥüseyn f.) 109a/7
firdevs (Far.): Cennet.
f. uçmaġı içinde 109b/8; 121b/11
f.-i aʿlā 147b/10
f.-i aʿlāya 134a/13
f. (nūr f. üzerine) 135b/2
firişte (Far.): Melek.
f. 82b/10; 91b/6; 132b/9, 10(2), 11, 12; 161b/3
f. çoḳlığından 194b/1
f. ve dīv ve perī ve ādemī 103b/12
f. (bir f.) 82b/9
f. (her bir f.) 91a/7
f. (yitmiş biñ f.) 188a/13
f.+yile (yitmiş biñ f.) 93a/11, 12, 13
f.+ʾi 116b/4
f.+den 133a/1; 138a/11
f.+den (ʿarşdan kürsīden... f. dīvden perīden ādemīden aġırıraḳ) 104a/13
f.+sin (yitmiş biñ ʿaẕāb f. bile) 106b/9
f.+sin (yitmiş biñ raḥmet f.) 109b/6
f.+sile "firiştesi ile" 85a/3
f.+ler 82a/6, 8, 14; 96b/1; 116a/12; 138b/4; 139a/2; 111a/4; 111b/3; 157b/3; 161a/8, 9, 11, 13; 161b/3; 177b/3; 177b/6
f.+ler armaġanı 129b/5
f.+ler tesbīḥinden 111b/6
f.+ler (dükeli f.) 189b/3
f.+ler (dükeli ādemīler cinnīler ve f.) 123a/2

f.+ler (dükeli muḳarrebler f.) 117b/10
f.+ler (gökdegi f.) 161b/9
f.+ler (ḫücüb dutan f.) 144a/10
f.+ler (kerrūbī f.) 144a/8
f.+ler (ol f.) 91a/3
f.+ler (cinniler ve f.) 89b/2
f.+lerile (resūl ḥażreti daḫı Cebrā'il ve Mīkā'il ve İsrāfil yüz biñ f.) 128b/11
f.+lerüñ ve göklerüñ ve ḫūrīlerüñ... özi 112a/7
f.+lerüñ kirisi 116b/13
f.+lere 91a/1; 140a/11
f.+lerden 95b/5; 144b/9
f.+lerüm 82a/4, 14; 95b/4; 104b/13; 116a/10
f.+lerüm içinde 116a/9
f.+lerüm (iy f.) 82a/14; 104b/13; 116a/12; 133b/12; 134b/2; 177b/7
f.+lerüm (iy benüm f.) 133b/9, 10; 134a/4, 8; 177a/11; 178a/1
f.+leri (gök f.) 104b/6; 138a/7
f.+leri (gökler firişteleri) 89a/2; 91a/7; 166a/9
f.+leri (yidi ḳat gök f.) 108b/9; 129b/3
f.+leri (yidi ḳat gökler f.) 174b/6
f.+lerinüñ (yidi ḳat gök f. arasında) 114a/8
f.+lerine (yidi ḳat gök f.) 82a/3; 93b/7
f.+lerinden (dükeli gökler f.) 177a/8
f.+lerdür (şol f. kim) 144a/12
f.+lerdür (yidi ḳat gökdegi muḳarrebler f.) 94a/8
fuḳarā (Ar.): Fakirler, yoksullar.
f. 170a/8
Furḳān: Kur'ân-ı Kerîm.
F. 152b/3
F.+ı 130b/8
F.+dayısa 130b/12
F.+dadur 130b/12
fülān (Ar.): Falan. Yer, zaman, kişi belirtilmesi gerekli görülmediği zaman isimlerin önüne gelip sıfat tamlaması yapar.
f. gün 166b/9
f. kişi namāzına 188a/9
f. kişinüñ 82a/4
f. ḳonşı 186a/9
f. ovaya 166b/7
f. ilden 101a/2
f. maḳāma 82b/7
f. yirde 166a/5
f. (senüñ ümmetüñden f. kişi) 108a/3
f. (uş f. yirde) 187a/3
fütūḥ (Ar.): Zafer, galibiyet.
f.+dur (işbu çārısa cehān f.) 110b/4

G

ġāfil (Ar.): Habersiz, farkında olmayan.
ġ.+dür 140b/13
ġ. ol- "dikkatsiz davranmak" 131a/3; 179b/3
ġaflet (Ar.): İhmal, endişesizlik, dikkatsizlik.
ġ. 176b/3
ġ. yirine 176b/12
ġ. (ol ġ.) 176b/3
ġafletlü (Ar.+T.): İdraksiz, ihtiyatsiz, gerekli itina gösterilmeden yapılmış.
ġ. (anuñ ol ġ. ṭā'atin) 134a/5
ġ. (ol yaramaz g. ṭā'ati) 88b/4
Ġafūr (Ar.): Mağfiret eden, suç bağışlayan, merhamet eden. (Allah'ın adlarındandır).
Ġ.+van 163b/10; 164a/7
Ġ.+sın 164a/6
ġalebe (Ar.): Kalabalık.
ġ.+de 119a/12
ġ. (şol ġ. maḥfilde) 141b/1
ġālib (Ar.): Galip gelen, yenen, üstün gelen
ġ. ol- "galip gelmek, yenmek, üstün gelmek" 92b/8; 101b/1
ġam-güsār (Ar.+Far.): Gam ve kederi defeden, teselli veren.
ġ.+ı 81b/4
ġanīmet (Ar.): Ganimet gibi kazanç, emeksiz kazanç.
ġ. gör- "ganimet bilmek, kazanç saymak" key ġ. gör- 197b/3
ġarīb (Ar.): Kimsesiz, zavallı.
ġ. (bī-çāre ġ. ol-) 147a/2
ġ. (ol ġ. yigitven kim) 188b/1
ġ.+üñ (ol ġ. üstine) 147a/4
ġ.+i 146b/10
ġ.+den 188a/7
ġarīblıḳ (Ar.+T.): 1. Kimsesizlik, yalnızlık, çaresizlik, zavallılık.
ġ.+da 90a/5
2. Gurbet, yabancı memleket, yabancı yer.
ġ.+da 168a/6
ġarḳ (Ar.):Suya batma, batma.
ġ. eyle- boğmak, batırmak. 119b/11; 157a/4
ġ. ol- batmak, boğulmak 119b/8; 120a/6
ġāşiye (Ar.): At eyerinin altına örtülen sırmalı veya şeritli örtü, haşa, belleme.
ġ.+sin 93a/10
ġ.+sin (anuñ ġ.) 91b/6
ġ.+sin (eyerüñ ġ.) 91a/11
ġāşiyedārlıḳ, -ġı (Ar.+Far.+T.): Seyislik.
ġ.+ın (anuñ ġ.) 91b/4
gāvır (<Ar. kāfir): Kafir, müşrik.krş. gāvur
g. (bir g. Ḥabeşiden ötrü) 183b/9
gāvur (<Ar. kāfir): Kafir, müşrik.krş. gāvır
g.+ıla 145a/9
g. (bir g.) 181a/1
g. (ḫarāc virür g. veyā ḳul) 195a/12
g.+uñ (ḫarāc viren g. ḳan bahāsı) 196b/4
g.+uñ zekātı 174a/6
g.+uñ yaḳının ḳoyup 145a/9
g.+dan (iki g.) 185a/5
g.+ı mıdur (ḫarāc g.) 195a/7
ġayb (Ar.): Gizli, görünmeyen.
ġ.+dan 120a/7
ġaybet (Ar.): Gıybet, dedikodu yapma.
ġ. ya'nī ḳov ḳovlamaḳ 151a/1
ġāyet (Ar.): Maksat, meram; nihāyet, son.
ġ.+ine irür-179a/5
ġayret (Ar.): Çalışma, çabalama.
ġ.+i 186a/2
ġazā (<Ar. ġazā'): Din uğruna yapılan savaş.
ġ. 148a/2
ġ. ve ṣevāb 169a/11
ġ.+dan 185a/5
ġ.+sı (Muḥammed resūlu'llāhın... ġ.) 96a/2
ġ. eyle- 128a/8
iy ġ. eyleyen mü'minler 185a/12
ġ.+yı evüñüzde eyleñ 185a/13
ġ.+yı ilk nefsüñüzle eyleñ 185a/12
ġ.+yı ḳonşıyıla eyleñ 185b/1
geç-: 1. Geçmek, gitmek.
g.-! 102a/8
g.-e 104a/11; 160b/1; 184b/12; 186a/9
g.-düm 86b/3
g.-di 102a/2; 160b/1
g.-er 104a/7; 107b/11
g.-erise 124a/11(2)
g.-erdi 104a/12
g.-erken 105a/5
g.-eriken 195b/10
g.-mege 109b/10
g.-miş ol- 147a/8
g.-ince 90b/7
g.-meyince 147a/10

ḳatarlayu geç- 107b/11
2. (vakit/ömür) geçmek
g.-se 172a/9; 172b/2
g.-di 166a/8
g.-er 133a/2; 142b/2(2)
g.-dise 127b/12
g.-erse 160a/10
g.-medi 83a/2
g.-en 142b/3(2)
g.-en gice 83a/3; 189a/3; 191b/7
g.-miş gibi 165b/7
g.-mişe 165b/6
g.-medin 127b/11; 147a/8
g.-icek 119b/13; 171b/7; 172a/1, 2, 10, 11, 13; 172b/4, 5, 9, 12
güni geç- 133a/2
yıl üstine geç- 171b/13; 172a/11; 172b/4, 5
krş. üstine yıl geç-; üzerine yıl geç-; yıl üzerine geç-
bir yıl üstine geç- 171b/7; 172a/2, 8; 172b/2
üstine yıl geç- 172b/9, 12 krş. yıl üstine geç-; üzerine yıl geç-; yıl üzerine geç-
üzerine yıl geç- 172a/10, 12 krş. yıl üzerine geç-; üstine yıl geç-; yıl üstine geç-
yıl üzerine geç- krş. üzerine yılgeç-; üstine yıl geç-; yıl üstine geç-
ki yüz yıl üzerine geç- 166a/8
3. Vazgeçmek.
g.-gil 131b/3
4. Geçmek, yok olmak, bitmek.
g.-miş 177a/5
5. Kabul edilmek, yerine geçmek, sayılmak.
g.-en (ʿādet resmine geç-) 177b/4
6. Deyimler kurar.
g.-! 92b/11
g.-di 117b/4
g.-dügin 127a/10
g.-icek 101b/5(Yz.گچجك.); 108b/4
düşe geç- 127a/10
ḥadden geç- 101b/5; 108b/4; 117b/4
özüñi ḫīreye [urmaḳdan] geç- 92b/11
geçür-: 1. Geçirmek, geçmesini sağlamak.
g.-eyin 134a/13
g.-e 122b/3
g.-se 143a/9
g.-mek 145b/1; 147b/5
2. Yaşamak, zaman harcamak.
g.-gil 157b/11; 197a/8
g.-se 94a/13
g.-düm 197b/4
g.-ür 151a/8
g.-me-! 196b/4
g.-miş ol- 111a/12
3. Geçiştirmek, affetmek, bağışlamak.
g.-ici ol- (elüñ altındağılaruñ suçın g. ol-) 164b/12
g.-iciven (suçlar g.) 164b/12
suçlar geçürici 164b/12
4. Uygulatmak, tesir ettirmek.
g.-ibilürse 181a/10
5. Kabul etmek, yerine saymak.
g.-em 177b/4
g.-düm 134a/6; 177b/8(2)
g.-en 88b/4
g.-üciven 165a/1
azını çoḳa geçür- 165a/1
ʿibādete geçür- 177b/4, 8
ol yaramaz ġafletlü ṭāʿati bize yaradup geçür- 88b/4
ṭaʿāte geçür-
biñ yıllıḳ ṭāʿate geçürdüm 177b/8
tamāma geçür- 134a/6
6. Deyimler kurar.
g.-ürse 174a/4
göñlinden geçür- 174a/4
gel-: 1. Gelmek, varmak, ulaşmak; yanına gelmek; toplanmak.
g.-! 152b/7
g.-esiz 155a/8; 192b/13
g.-e 153b/5; 174b/9; 178a/4
g.-eler 178a/2
g.-üñ 120a/3
g.-süñ 91a/6
g.-düñ 165a/4
g.-di 91a/11; 104b/2; 109b/2; 110b/3; 112a/6, 13; 118b/12; 137b/11; 152a/10; 155b/1, 10; 156b/11; 157a/2; 166a/4; 181b/8, 11; 187a/2, 5; 191a/5
g.-düñüz 101a/2
g.-diler 93b/7, 10; 101a/1, 12; 108b/12
g.-miş 177a/4
g.-ürsin 118b/6; 119a/4; 133b/4
g.-ür 94a/13; 95b/8
g.-ürüz 101a/2
g.-edüm 119a/5
g.-ürse 162a/5, 7(2)
g.-ürise 133a/1(2); 162a/6(2), 7
g.-meñ 99a/9
g.-medüñ 188b/2
g.-meyeydi 178b/13
g.-megümi 119a/6
g.-en 136b/5
g.-eni daḫı 136b/5
g.-ene (ol g.) 191a/11

g.-ür ve gider oldıyıdı 112b/2
g.-dügüm 119a/5
g.-dügümden 119a/8
g.-dügi 134b/7
g.-dügin 134b/6, 10, 12
g.-üp 128b/2, 4, 5
g.-icek 140b/6; 154a/13; 160a/12; 191a/11; 193a/6
g.-üdur- "devamlı surette gelmek" 90b/8
ḫoş geldüñ "gelene söylenen esenleme sözü" 165a/4
2. Dönmek, avdet etmek.
g.-! 130a/11
g.-di 95b/12; 127b/12; 140b/7; 152b/3; 155a/11; 181b/10;
g.-diler 101b/4
g.-meye 129b/9
g.-dügi sāʿat 140b/10
g.-ince 128a/4
g.-icek 140b/9
3. Anlatılmak, nakl edilmek, rivayet edilmek.
g.-mişdür 161b/2
g.-üp durur 129a/2; 161b/3
4. Duyulmak, işitilmek.
g.-e 82a/4; 82b/10
g.-di 88a/5, 7; 89a/11; 90a/8; 90b/3; 91b/9; 92a/3; 93b/12; 99a/8; 99b/4, 13; 100a/11; 101b/9; 103a/2, 10, 12; 103b/9; 106b/3, 7; 110a/4; 110b/10; 112a/8, 10; 114a/5; 114b/11; 115a/6; 117b/5; 119b/10; 129b/4; 133a/11; 158b/12(2), 13; 160b/3; 188a/8
g.-ür 82a/4; 116b/9; 111b/1
5. Ortaya çıkmak, sadır olmak, hāsıl olmak.
g.-e 144b/13
g.-ür 92b/1; 135a/6
g.-ürse 144b/13
g.-mez 99b/12; 140a/1
g.-dügi 107a/2
g.-mez nesneʾi 140a/2
g.-icek 149a/5
g.-esidür 177a/8
g.-esi degül 177a/9
6. Ortaya çıkmak, zuhur etmek; vaki olmak.
g.-diler 142a/11
g.-icek 160a/7; 186a/8
7. (Meblağ) indirmek, düşürmek.
g.-dük 150a/3(2)
8. Başından geçmek, maruz kalmak.
g.-di 89a/7, 8
g.-en (kendüye gelen vāḳıʿaʾı) 151a/5
9. (Sıvılar için) akmak.
g.-se 127a/7
g.-sün 127a/9
g.-mesün 127a/9
10. Başlamak, (konuya) girmek.
g.-elüm 132b/6; 150a/6; 171b/2
11. Yönelmek, teveccüh etmek.
g.-düm 133a/6
g.-di 111a/8
12. Dünyaya gelmek, doğmak.
g.-di 158b/2
g.-iser 158b/2
g.-ürise 100b/2
13. Gel, haydi.
g. 87a/11; 92a/10; 95a/5; 130a/10; 157b/8
14. Deyimler kurar.
g.-! 189a/6
g.-elüm 93a/9
g.-e 100a/8; 103b/8, 13; 118a/2; 131b/4; 139a/7; 160a/10
g.-e mi 98a/4
g.-sün 112b/4; 150a/10, 11, 12, 13; 150b/1; 174a/3; 174b/3
g.-se 175b/4
g.-di 82b/1; 89a/6; 91a/10; 92b/10; 95a/4; 99b/7; 101b/5; 102a/1; 102b/12; 104b/10; 107a/8; 110a/3; 118b/4; 137a/10; 155a/8; 156a/2; 178b/8; 183b/7; 190a/13
g.-diler 100a/4
g.-ür 92a/5; 144b/2; 145b/6; 189b/6
g.-edüm 119a/6, 8
g.-ürse 99a/3, 4
g.-ürise 128a/12; 177b/1, 2
g.-ürmisse 135a/8
g.-mese 118a/1
g.-megi 164b/6
g.-dügüñüz 101a/10
g.-dügi 107a/2
g.-dügine 111a/11
g.-miş ol- 140b/6
g.-en 165a/4
g.-ende 182b/1
g.-meyenin 165a/5
g.-mez (ṭabʿa ḫoş gelmez iş) 182b/4
g.-mezlerde 194b/6
g.-dükce 186a/3
g.-icek 99a/3; 163a/8; 184a/10
g.-üp 93a/8
g.-medin 164b/3, 4
aġır gel- 100a/8; 103b/8, 13
aġırıraḳ gel- 95a/4
artuġıraḳ gel- 139a/7
ʿāẕāb gel- 107a/8
bir araya gel- 164b/4, 6 krş. bir yire gel- 2

bir yire gel- 1. "bir araya gelmek, toplanmak" 99a/3(2), 4
2. "birlikte olmak, cima etmek" 164b/3
krş. bir araya gel-
dünyāya gel- 163a/8
elinden gel- 1. "gücü yetmek, yapabilmek" 128a/12; 186a/3
bunlaruñ ellerinden yimemek gelürise 177b/1
elümden gelende 182b/1; 135a/8
elüñden gelen ṣıfatlar içinde 165a/4
2. "tarafından yapılmak, vaki olmak"
çoḳ fesād e.+lerinden geldi 101b/5
3. "yapabilmek, kıyabilmek" 98a/4
elinden gelme- (elüñden gelmeyenin) 165a/5
girü gel- "dönmek" 93a/9; 101a/10; 119a/6; 189a/6
g. ... gel- 140b/6
g. daḫı geledüm 119a/8
gözine uyḳu gel-
gözine bir ẕerre uyḳu geldi 110a/3
ḥarekete gel- 89a/6; 144b/2; 178b/8
ḫışm gel- 107a/2
ḫoş gel- 92a/5; 99b/7; 182b/4; 189b/6
inṣāfa gel- 111a/11
ʿitāb gel- 156a/2
ḳarşu gel- 131b/4
ḳatı ve ṣarpıraḳ gel- "zorlu olmak" 145b/6
ḳatuña gel- 193a/6
muvāfıḳ gelme- 118a/1
naẓara gelme- 194b/6
ṣuyı gel- 175b/4
ṭatlu gel- 160a/9
tevbeye gel- 93a/8; 100a/4
uṣṣı başına gel- 184a/10
yaḳın gel- 91a/10; 92b/10; 106a/10; 118b/4
yirine gel- 112b/4; 118a/2; 150a/10, 11, 12, 13; 150b/1; 174a/3; 174b/3
15. Birleşik filler kurar.
durugel- 91a/10; 190a/13
ṭurugel- 82b/1; 101b/9; 102a/1; 102b/12; 137a/10; 155a/8; 183b/7
gelmeklik, gi: Gelme, geliş.
g.+e (vücūda g.) 164b/7
gelür: Gelir, kazanç.
g.+i daḫı 168b/3
gemi: Gemi. krş. gemü
g. 121b/12; 166b/5, 11
g.+ye 119b/4; 120a/3; 166b/7
g.+üüze 120a/5
g.+si 166b/8
g.+sin (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh g.) 121b/13
gemü: Gemi. krş. gemi
g.+müz 119b/8
genç: Genç.
g. (Yz. genci) kişi ʿavratlarıla 197a/1
g. (bir g. kişi tāze ʿavrata) 118b/2
geñez: Kolay.
g. (ol şehrüñ ṭoġru g. yolı) 121a/8
g. (yeyni ve g.) 103b/4
g. ol- 153a/4
geñezlik, -gi: Kolaylık.
g.-i. 134a/10
geñince: Rahat rahat, geniş zamanında.
krş. geñünce
g.+yiken 109b/10
geñüñce: Rahat rahat. krş. geñince
g. 130a/11
gerçek: Doğru; dürüst, hakiki, sadık
g. 162b/12; 167a/9
g. ʿāşıḳ 164b/10
g. (iy g. dost) 96b/5
g. (iy benüm g. ḳulum) 136a/2
g. (iy benüm g. resūlüm) 103a/4
gerek: Gerek, lazım.
g. 99b/13; 107a/1; 114b/10; 124a/10, 11, 12; 124b/3, 11; 125a/1, 2(2), 3(2), 4, 5, 7(3), 8, 9; 125b/2, 4, 5, 6, 9, 10, 11(2); 126a/7; 126b/12; 127a/2, 3, 6(2), 11, 13; 127b/1(2), 2, 3(2), 8, 11, 12, 13(2); 128a/3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 13; 128b/1, 2(2), 3, 4(2), 5; 130b/4, 5; 132b/9; 133b/1; 140a/5(3); 140b/10; 142a/5; 142b/6; 146b/3, 4; 147a/6; 148a/9; 148b/9; 156a/5, 6, 7; 161a/6; 162a/9; 163a/4; 164b/11; 168a/5, 9, 12; 171a/6; 171b/4, 10, 13; 172a/7, 9, 12, 13(2); 172b/3(2), 4, 5, 7, 10(2), 11(2), 12; 173a/2(2), 3; 173a/4, 6, 7, 8, 9, 10, 11; 173b/2, 3, 4, 5, 11, 12; 174a/2, 5, 6, 7, 9; 174b/2(2); 175a/2, 3, 4; 175b/7, 9(2), 10, 11, 12(2), 13; 176a/2, 5, 7; 178a/12; 179a/13; [179b/2]; 181a/6; 181b/7; 182a/12; 182b/6, 8, 9, 10(2), 11, 12(2); 183a/1, 2, 3(2); 184b/7(2), 9, 10; 185a/12; 185b/5(2); 188b/7, 12; 190a/2; 192a/11; 195b/2, 3(2), 6, 7; 196a/4, 13; 196b/1
g.+dür 167b/10; 171a/6
g.+ise 187a/3; 190a/10
g.+idi 143a/9(2), 10, 11; 163b/10
ābdest alsa gerek 126b/12
ābdest almaḳ gerek 127a/3

ābdest şınduġı vaḳti gözetmek gerek 127b/1
aġlasa ve ḳorḳsa gerek 184b/9
almasa gerek 127a/2
almasalar gerekidi 163b/9
almaḳ gerek 124a/11, 12; 195b/2
añarurаḳ gitmek gerek 125a/9
aṣṣa gerekidi 143a/9
ᶜavf eylemek gerek 183a/3
āzād olsa gerek 174a/5
āzād eylese gerek 195b/6
āzād eylemek gerek 195b/3
baḳmaḳ gerek 127b/13; 179b/2([ge-rek]); 183a/1
başlamaḳ gerek 127b/3
belürtmese gerek 182a/12
berāberleşdürse gerek kim 178a/12
bilmek gerek 126a/7; 168a/12
bilmek gerek kim 171a/6; 179a/13
bize ne gövde g. ne cān g. ne hevā g. ne senüñ emānetüñ götürecek ḳuvve-tümüz var. 140a/5
boġazlasa gerekidi 143a/11
bulmasa gerek 156a/5
buyurmamak gerek 183a/3
çekmek gerek 127b/3
mesḥ çekmek gerek 127a/13; 127b/1
üç güne degim mesḥ çekse gerek 127b/11
çıḳarsa gerek 127b/12; 172a/7
çıḳarmaḳ gerek 173b/12
degürmek gerek 195b/3
delse gerekidi 143a/9
delük olmasa gerek 125a/2
dīndār ve namāz ve ṭāᶜat ve ᶜilm ehli olsa gerek 182b/9
dögmek gerek 182b/10
dutsa gerekidi 143a/10
düketseler gerek 128b/5
eksemese gerek 128a/4
eyitmemek gerek 114b/10
eylese gerek
ilk ᶜadlı nefsine eylese gerek 181a/6
eylemek gerek
bir ᶜadl, maḥallesinde obasında eyle-mek gerek 185a/12
sünnet eylemek gerek 182b/11
tamām eylemek gerek 128b/4
gözetmemek gerek 127b/2
girü düşmen yüzine varsa gerek 128b/4
görmese gerek 142b/6
görmek gerek 124a/10
götürse gerek 185b/5
götürmese gerek 125a/4
ġusl eylemek gerek 127a/11
ḫoş ṭutmaḳ gerek 125a/5; 183a/2
ḫūlansa gerek 164b/11
iki ayaġın yusa gerek 127b/8
iş işlemek gerek kim 125b/11
iş ... işlemek gerek kim 125b/2
ḳażā daḫı eylese gerek 175a/4
ḳılsa gerek
bir yarusın bunlar daḫı ḳılsa gerek 128b/2
dört rekᶜat namāzı iki ḳılsa gerek 128a/3
namāzın tamām ḳılsa gerek 128a/6
sefer namāzın ḳılsa gerek 128a/9
sefer namāzın ḳılsalar gerek 128a/10
ḳılmaḳ gerek
ne ḳılmaḳ gerek 130b/4
ḳıldurmaḳ gerek
namāz ḳıldurmaḳ gerek 182b/10
ḳıl[dur]ıvirse gerek 128b/1
ḳınasam gerek 188b/7
ḳomaḳ gerek 182b/6
namāzın yitürse gerek 128a/8
niyyet daḫı gerek 174b/2
oḳusa gerek 133b/1
olsa gerek
fānī olsa gerek 156a/6
her bir māluñ zekātı olsa gerek 148b/9
ḳorḳuda olsa gerek 146b/3
mertebelerüñ yiginde olsa gerek 162a/9
müsülmān olsa gerek 174a/6
namāz olsa gerek 161a/6
rüsvāy olsalar gerek 107b/1
sevgülü olsa gerek 190a/2
şol ḫāletde olsa gerek 147a/6
şol ḳadar olsa gerek 124b/3
şol vaḳtden olsa gerek 146b/4
şöyle olsa gerek 174a/2
olmasa gerek
diri olmasañ(Yz. olmamaḳ) gerek 117a/10
ḳatı olmasa gerek 125a/2
ortaḳlıḳ perākendelik olmasa gerek 132b/9
varlıḳ olmasa gerek 156a/7
oruc dutsa gerek 195b/7
oruc ṭutsa gerek 175a/2
otursa gerek 125a/1
oturmasa gerek 125a/3(2), 7
ögretmek gerek 182b/12(2)
ᶜöşr virmek gerek 174a/7, 9
rāḥat bulsa gerek 188b/12
revā görmese g. 142a/5
saḳınsa gerek 184b/7

saḳınmaḳ gerek 184b/6; 192a/11
ṣaḳlansa gerek 174b/2
seçilse gerek 148a/9
selām virse gerek 128a/7; 128b/3; 140b/10
sevmek gerek 163a/4
sevinse gerek 184b/10
ṣormaḳ gerek 125b/6, 9, 11
söylemese gerek 125a/7
sürmek gerek kim 125a/8
şol ḳadar gerek 176a/5
tamām diyet virse gerek 196a/4
teyemmüm almasa gerek 126b/12
teyemmüm eylemek gerek 127a/6
ṭoyursa gerek 175a/3
ṭursa gerek 128a/13; 128b/2
ṭutsa gerek 175b/7, 9, 11
ündemek gerek 130b/5
vaṣiyyet eylese gerek 176a/2
virse gerek 171b/13; 172a/9, 12, 13(2); 172b/3(2), 4, 5, 7, 10(2), 11(2), 12; 173a/1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11; 173b/2, 3, 4, 5, 11; 176a/7; 196a/13; 196b/1
virmese gerek 175b/9
virmek gerek 168a/5, 9; 171b/4, 10; 182b/8
virmek gerekdür 167b/10; 171a/6
yalıncaḳ veyā başı açuḳ olmasa gerek 125a/7
yıġmaḳ gerek 185b/5
yise gerek 175b/10, 13
yimese gerek 175b/12
yimek gerek 175b/12
yusa gerek 127b/13
yumaḳ gerek 127a/6
yumşaḳ söylemek gerek 181b/7
gerek... gerek..: İster... ister..., ...-se de ...-mese de
g. irişsün g. irişmesün 126b/12
g. menī geldün g. gelmesün 127a/9
gerekse... gerekse...: İster... ister....
g. irkek g. dişi 172a/10
g. ṭālib ʿilm olsun g. olmasun 171a/11
g. yaġmurdan içer deştī yir olsun g. şu başar olsun 174a/7-8
gerekse... gerekse... gerekse... gerekse...: İster ... ister ... ister ... ister ...
g. uçmaġa givür g. ṭamuya ḳoy g. merḥūm ḳıl g. maḥrūm ḳıl 118a/5-6
gerekise... gerek... gerek... gerek...: İster... ister... ister... ister...
g. ḳuṣduġı yiyesi olsun g. ḳan olsun g. ṭaʿām ve ḳan ḳarışu bile olsun g. çıḳı şu olsun ābdesti ve teyemmümi sır 126a/9
gerekise... gerekise...: İster ... ister ...
g. ġalebede olsun g. ḫalvetde 119a/12
g. Muġīşile ṭursun g. gitsün 193a/12
gerekise gerekmezise: İster istemez.
çelebüm beni sen Muġīşe g. g. virdi 193a/10
şeyṭān, resūl heybetinden ḳorḳdı, g. g. ṭurdı 107b/13
gerek-: Gerekmek, lazım olmak, icap etmek.
g.-se 187b/9
getür-: 1. Getirmek, beraberinde getirmek; gelmesini sağlamak, ulaştırmak.
g.-! 137b/8
g.-üñ 142b/11, 12; 166b/13; 167a/10
g.-em 92a/6
g.-eyin 186a/8
g.-düm 133b/6; 141a/6, 10, 13; 142a/3; 189b/2; 189b/6
g.-düñ 133b/5; 189b/2, 8
g.-di 109b/2; 111b/5(Yz. götür-); 142a/6; 157a/7
g.-diler 136b/8; 184a/12
g.-ür 159a/1; 193b/5
g.-ürdi 102a/5
g.-medise 111b/5
g.-en 88b/4; 103a/5
g.-imeyeler 197b/10
2. Nakl etmek, hikâye etmek, anlatmak.
g.-miş 130b/2
g.-mişler 100b/13
3. Kazanç sağlamak.
g.-ür 139a/2
4. Deyimler kurar.
g.-! 106b/5
g.-eler 107b/4
g.-em 164a/9
g.-eler 185b/6
g.-düm 117a/3; 164b/5, 6
g.-di 85a/11; 130b/1; 138a/1; 179b/9
g.-diler 138a/7; 160a/4
g.-ürdüm 85a/9; 132a/4(3)
g.-meyem 87b/1
g.-miş ol- 150b/2
g.-mez 187a/12
g.-mege 107a/10
g.-medin 83b/2
g.-meyince 106b/3
g.-icek 140b/5
ʿamele getür- 106b/3, 5
bir yire getür- 179b/9
dünyāya getür- 83b/2
seni bu dünyāya yimek içmek içün-mi getürdüm 117a/3

girü getür- 138a/1
īmān getür- 107a/10; 107b/4; 160a/4
ḳarşu getür- 187a/12
ṣalāvāt getür- 85a/9, 11
tekbīr getür- 140b/5
vücūda getür- 164b/5, 6
yirine getür- 91a/10; 130b/1; 185b/6
yirine getürmiş ol- 150b/2
yola getür- 164a/9
yüz getür-
yüz Cebrā'ile getür- 138a/7
dünyāya yüz getür- 132a/4
hevāya yüz getür- 132a/4
şeyṭāna yüz getür- 132a/4
yüzüñe getürme- 87b/1
gevher (Far.): Elmas, mücevher. krş. cevher
g.+i 197b/8
gey-: Giymek.
g.-! 106b/9; 145a/7
g.-sün 91a/6
g.-se 127a/11; 146a/5
g.-di 127b/10, 11
g.-üp ṭururlardı 137a/3
g.-ür 145a/3
g.-ürdi 184a/1
g.-ürlerdi 137a/4
g.-mede (dikmede g.) 182a/7
g.-mek 90a/2
g.-mekdür 145a/12, 13
g.-dügi vaḳti 127b/2
g.-ü 84b/13
g.-icek 85b/1
yiñsüz ṭon gey- 90a/2
varlıḳ ṭonın gey- 85b/1
geyesü: Giysi.
g.+mdür (benüm g.) 189a/13
geyür-: Giydirmek.
g.-üp dururın 90b/4
g.-ürdi 184a/1
g.-ici 89b/9
gez-: Gezmek, dolaşmak.
g.-eridi 192b/6
gezdür-: Gezdirmek, dolaştırmak.
g.-diler 128b/12
ġıl (<Ar. ġill): Gizli kin ve düşmanlık.
ġ. 176b/4
ġ. yirine 176b/12
gibi: Gibi. krş. bigi
g. (ʿaḳl g.) 161b/1
g. (anuñ g.) 86a/11; 93a/5
g. (anuñ g. ṣuyıla) 123b/11
g. (ata ana göñli g. göñül) 187b/4
g. (ata ḳarındaşı g.) 182a/5
g. (ayu g.) 169b/3
g. (baḫıllıḳ ḳılmış g. ol-) 129b/11
g. (benüm g. maḫlūḳa) 189b/7
g. (bir kendü g. girü) 191b/13
g. (bir ḳonuḳ g.) 197a/5
g. (bunuñ g.) 100a/9
g. (bunuñ g. eyü ögüt daḫı) 115a/8
g. (bunlaruñ g.) 92b/4; 116b/1
g. (cān g.) 161b/1
g. (cān-aver dutar g.) 163b/3
g. (Cebrāyil g.) 91b/6
g. (dübür ḳubul g. olmaya) 175a/12
g. (dükelin virmiş g.) 165b/8
g. (er g.) 114a/7
g. (esirgemiş g. ol-) 129b/11
g. (eylemiş g. ol-) 195a/9
g. (geçmiş g.) 165b/7
g. (görür g.) 133a/8
g. (ḥāżır g.) 101a/8
g. (ʿĪsā g.) 164b/5
g. (İsmaʿīl g.) 158b/2
g. (issi güneş g.) 188b/8
g. (işbunuñ g. ḥālet içinde) 100b/3
g. (it g.) 169b/3
g. (ivek işlü g.) 172b/11
g. (ḳarañulıḳ g.) 160b/11; 188a/12
g. (ḳarındaş g.) 182a/4
g. (ḳarındaş oġlı g.) 182a/4
g. (ḳarışmış gibi ol-) 141a/4
g. (kendüzüñden söyler g. ol-) 130a/5
g. (ḳulavuzlıḳ g.) 96b/13
g. (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh g. ... ṭāʿat) 105b/5
g. (maḥż-ı taşadduḳ g. görin-) 175a/12
g. (Muḥammed-i Muṣṭafā dīni g.) 170a/4
g. (müsaḫḫar g.) 197a/10
g. (nerges g. gözleri) 89b/6
g. (ol gül g. yüzin) 157a/5
g. (ol servü g. boyın) 157a/5
g. (senüñ g. ciger-pāresi firāḳına) 158a/12
g. (senüñ g. Ḳādir ḥażretinde) 118a/3
g. (senüñ g. kişi) 186b/2
g. (senüñ g. maʿṣūm peyġamber) 94b/2
g. (senüñ g. oġlum) 158a/11
g. (ṣıġır g.) 169b/2
g. (sil ṣuyı g.) 124a/7
g. (sizüñ uş bunuñ g. boyıla uzun ʿömrile) 142b/13
g. (şu g. aḳ-) 197b/12
g. (şeyṭān g. laʿīnüñ) 109b/9
g. (Şīt g.) 164b/6
g. (şunuñ g. aġır olurdı kim) 159a/11
g. (şunuñ g. ḥālet içinde) 87b/9; 100b/9

g. (şunuñ g. heybetlü) 114a/4
g. (şunuñ g. ʿizzete)188b/3
g. (şunuñ g. kitābdur kim) 197b/7
g. (şunuñ g. mevzūn) 179b/9
g. (şunuñ g. münezzeh...) 179b/4
g. (şunuñ g. naḳş kim) 179b/6
g. (şunuñ g. nūr oldı kim) 94b/8
g. (şunuñ g. ṭar ve ḳarañu yirde) 179b/8
g. (şunuñ g. ululıḳ bağışladı-kim) 97a/9
g. (şunuñ g. yirde) 168b/13
g. (ṭavar g.) 172a/4
g. (ṭayı g.) 182a/4
g. (tāze ḫıyār g.) 158b/8
g. (ṭoñuz g.) 169b/3
g. (yapraḳ g.) 180b/5
g. (yüz biñ bunuñ g. tāc) 138a/3
g. (yüz döndermiş g. ol-) 129b/12
g. (zülāl g. şu) 120a/1
g. (zülāl g. şuyı) 108a/11
g.+nüñ (yüz biñ benüm g. cānı) 138b/11; 156b/3
g.+nüñ (yüz biñ bizüm g. cānı) 157a/10
g.+yi (anuñ g.) 185b/4
g.+dür (ʿamel ḳılmış g.) 131a/2
g.+dür (bāzirgān seferi sevdügi g.) 163a/1
g.+dür (benüm adum deñiz g.) 117a/7
g.+dür (ḳarañulıḳ g.) 170a/5
g.+dür (ḳoyun g.) 172b/7
g.+dür (müsülmān g.) 196b/4
g.+dür (ṣāfī gümiş g.) 172a/4
g.+dür (senüñ cānuñ balıḳ g.) 117a/7
g.+dür (şu ṣıġırı daḫı ḳara ṣıġırı g.) 172b/1

gice: Gece.
g. 86a/2; 94a/7; 178b/12; 179a/2(2); 179a/5
g. (bir g.) 88b/13; 115a/2
g. (bu g.) 100a/11
g. (geçen g.) 83a/3; 189a/3; 191b/7
g. (ol g.) 91b/5; 93b/5; 94b/4, 7; 121a/12; 121b/6
g. (iy g.) 179a/6
g. (yā g.) 179a/3
g.+yi 179a/4
g.+ye 178b/13; 179a/1
g.+ye degin 174b/3
g.+de (ḳırḳ g.) 110a/1
g.+den 179a/5
g.+si (miʿrāc g.) 88a/4; 94a/7; 96b/6; 97a/3, 8; 129a/10; 154b/5; 155a/3; 186b/8, 11(satır üstünde); 187b/1; 189b/1
g.+sile "gicesi ile" 127b/1
g.+lerde (ḳarañu g.) 113a/1
dün g. "bundan evvelki gece" 156a/2

gicelik: Bir gece yetecek kadar.
g. (bir g. daḫı) 170b/5
g. (bir g. yimekligi) 170b/4

gicelü: Bkz. irtelü gicelü.
g. (irtelü g.) 175a/3

giç: Geç.
g. ol- 155b/5

gider-: Gidermek, uzaklaştırmak, def etmek, ortadan kaldırmak.
g.-eyin 131a/10; 132b/1; 151a/9(2), 10, 11; 153a/1(2)
g.-em 117a/11
g.-e 86b/2
g.-e ve eyde 86b/2
g.-evüz 135a/13
g.-se 196a/12
g.-düm 98a/9
g.-di 97b/7; 99a/12; 102a/4; 143a/12; 159a/6
g.-diler 163a/10
g.-ür 178b/3
g.-ürse 159b/8
g.-ürise 124a/6
g.-mede 196a/7
g.-en 88a/11
g.-icek 196a/8

giñ: Geniş.
g. (bir açuḳ g. yol) 153b/10
g. ḳuşlıḳ ol- "kuşluk vakti iyice girmek" 183b/6
g. ḳuşluḳ ol- "kuşluk vakti iyice girmek" 183b/7

gine: Yine, tekrar. krş. yine
g. yud- 175b/5

gir-: 1. Girmek, içeri girmek, araya girmek; karışmak.
g.-! 93b/13; 159b/12
g.-üñ 93b/12; 192a/10; 192b/13; 193a/2
g.-sünler 113a/12
g.-eler 143a/3; 147a/4
g.-düm 146b/9
g.-düñ 193a/1, 3
g.-di 92a/1; 94a/1; 108b/10, 11; 109a/6; 110b/5; 155b/4; 183a/5
g.-diler 101a/3; 102a/11; 191a/5
g.-ürler 113b/7
g.-meñ 193a/2
g.-meye 182a/2
g.-mek 134b/13
g.-megi 149a/10
g.-düklerinden 146b/1, 2
g.-üp 113b/7; 134b/11; 166a/4
g.-icek 137b/6

g.-emez 133a/1
2. Binmek.
g.-üñ 120a/3
g.-düm 119b/4
3. Girmek, içine düşmek.
g.-se 175b/2; 175b/8
4. Girmek, saldırmak.
g.-se (beg, yaġı kāfir iline ġazā eylemege g.) 128a/8
5. Deyimler kurar.
g.-e 124b/6; 186a/10
g.-di 178b/11; 188a/11
g.-ürler 192b/3
g.-üp 155b/10
bir döşege girme- 182a/1
çarḫa gir- 178b/11
düşine girdi 188a/11
eline gir- (ḳaçan-kim biregünüñ eline anı ṣu gire) 124b/6
ṣüretine gir-
bir pīr ṣüretine girüp geldi 155b/10
yazuġa gir- 192b/3
zaḥmete gir- 186a/10
girçek: Doğru, hakiki; dürüst, sahih
g. ʿāşıḳuñ nihādı ẕātı 156a/6
g. ʿāşıḳmıssaduñ 156a/3
g. ersin 163a/8
g. ṭāʿat 177b/1
girçeklik, -gi: Gerçeklik, doğruluk, dürüstlük, hakikat.
g.+ile 169a/9
giriftār (Far.): Tutsak, esir, yakalanmış.
g. ḳıl- "tutsak etmek; maruz bırakmak" 109b/5
g. mı ḳıla 114b/6
g. ol- "tutulmak, yakalanmak; maruz kalmak" 109a/8; 146b/13; 167b/10
girü: 1. Yine, tekrar, bir daha; sonra, artık.
g. 92a/2; 98a/4; 101b/5; 107b/3; 108b/3; 110b/7, 8, 10; 116a/9; 116a/8; 118b/11; 119a/6, 8; 122b/5, 8; 124a/9; 128b/3, 5; 135a/2; 137b/8; 138a/1; 140a/13; 140b/1, 6; 158b/13; 162b/4; 171b/12; 172b/6; 178b/10; 179a/3, 4, 12, 13; 180b/9, 11; 181a/8; 182b/8, 9; 184a/6; 189a/6; 193b/1, 7; 195a/5(2); 195a/12; 195b/6; 197b/5
andan girü "ondan sonra" 116a/1; 117a/13; 119a/11; 123b/9; 141b/13; 144a/4; 155a/7; 156a/11; 181a/7; 197a/9
imden girü "bundan sonra, bundan böyle, şimdiden sonra" 106b/13
şimdiden girü 129a/7
2. Geri, geriye doğru.
g. dön- 101b/3; 158b/5; 189a/7
krş. girü gel-
g. gel- "dönmek" 93a/9; 101a/10
krş. girü dön-
g. git- "sona yaklaşmak, bitmek üzere olmak" 197a/5
g. itil- 159b/1
g. ḳo- "geri bırakmak, mahrum etmek" 115a/10
g. var- "dönmek" 86b/7; 90a/7; 96a/7; 107a/5; 111b/12; 121a/12; 146a/1
g. daḫı varmayadum 119a/5
g. vir- "iade etmek" 179a/8
aldugın girü virsün 191b/9
girü saña virem 167a/3
vir alduġuñ girü 179a/6
vir girü alduġuñı 179a/8
g. virmelü "iadeli, iade edilmesi gerekli" 167b/1
3. (Amel bakımından) geri kalmış.
g. (bir kendü gibi g.) 191b/13
git-, -der: 1. Gitmek, yürümek.
g.-elüm 155b/5; 187a/4
g.-mek gerek 125a/9
g.-di 118b/11
g.-er 93a/11, 12
g.-erdi 118b/1
g.-eridi 161a/1; 192a/13
g.-erleriken 168a/4
g.-mek (ırak oda g. zaḥmeti) 161a/4
g.-dügümden 119a/9
g.-dügin 101b/4
2. Gitmek, çıkmak, uzaklaşmak.
g.-di 127b/10
g.-mege 187a/2
g.-dügüñüze 101a/7
ırak git- 101a/7
sefere git- 127b/10
3. Gitmek, terk etmek, ayrılmak.
g.-sün 193a/13
g.-eyin 129b/12
g.-di 140b/5; 157a/11
g.-miş 107a/7
g.-miş mi? 107a/7
g.-er 136b/4; 176b/7
g.-meye 186b/4
g.-mesünler 186b/8
g.-er (gelür ve g. ol-) 112b/2
4. Yok olmak, giderilmek; affedilmek.
g.-e 132a/1, 2
g.-sün 99b/8; 129a/12; 132a/3, 5(2), 6, 8, 9, 10, 12; 132b/2; 154a/2(2), 3(2)

g.-di 154b/6
g.-miş 177a/3
g.-er 176b/3, 4(2), 5, 6
g.-medügi yirde 175a/10
g.-miş 146b/13
g.-üp 97a/6
5. Elden çıkmak, kaybedilmek.
g.-di 109a/4; 155a/13; 155b/8; 184a/9
g.-er 197a/5
g.-icek 109a/8
ʿaḳlı git- 155a/13
girü git- 197a/5
ṣabrum git- 155b/8
uṣṣı git- 109a/4; 184a/9
6. Dönmek.
g.-! 129b/10
g.-mesi (resūlüñ dünyāya gitmesi ṭarīḳın) 130a/2
7. Ölmek.
g.-di 163a/12
g.-ersem 158a/12
g.-er 108b/6
g.-eriken 183a/4
g.-esi ol- 165b/12
g.-en 163a/11
g.-düginden 194a/6
g.-dükden "g.-dükden sonra" 116a/3
dünyādan git- 108b/6; 163a/10; 183a/4; 194a/6
dünyeden git- 116a/3
öte git- 163a/12
8. Zayi olmak, heba olmak.
g.-er 167b/9
9. Girmek.
g.-eler 192a/13
gitmeklik, -gi: 1. Gitme, yok olma, zail olma.
g. (devlet g. nişānı) 107a/4
2. Gitmek, ayrılmak, uzaklaşmak.
g.-idür (bunlaruñ g.-[g]idür) 107a/5
givür-: Koymak, sokmak, dahil etmek, yerleştirmek
g.-! 118a/5
g.-em 91b/13
gizle-: Gizlemek, saklamak.
g.-señ 121a/2
g.-rdi 92a/2
g.-meyedüm 141a/12
g.-yüp 185b/9
gizlü: Gizli.
g. muʿāmeleler ṭāʿatler 194b/6
g. ṭutmaḳ gerek 125a/4
göbek, -gi: 1.Göbek.
g.+ine 154b/3
g.+ine degin 190b/3
2. Orta kısım, merkez.
g.+i 86a/4
göç: Sefer, yolculuk.
g.+e yüri- "sefere, yolculuğa çıkmak" 128a/9
g.+in var- 128a/10
göç-: Ölmek, vefat etmek.
g.-esiz 155a/8
gögüs, -gi: Göğüs.
g.+ine 154b/3
g.+lerine degin 154b/7
g. kütle- "göğsünü döğmek" 133a/2
gök, -gsi: Gök, sema.
g. 95a/5, 9, 12; 95b/1, 2, 4, 5, 6, 9, 10; 96a/2, 4, 5; 174b/11; 178b/5
g. berāberinden 178b/6
g. firişteleri 104b/6; 138a/7
g. maʿṣūmları 139a/12
g. muḳarrebleri 197b/8
g. yüzi "gökyüzü" 96b/1
g. daḫı 178b/10
g.+ile yir 95a/7, 11
g. (yā g.) 95b/13
g. (yidi ḳat g.) 85b/2; 103b/10
g. (yidi ḳat g. firişteleri) 108b/9; 129b/3
g. (yidi ḳat g. firişteleriniñ arasında) 114a/8
g. (yidi ḳat g. firiştelerine) 82a/3; 93b/7
g. (yirile g.) 95a/8
g.+üñ çarḫ urduġıla 178b/11
g.+e 95a/4; 95b/13; 178b/7
g.+e degin 175a/7
g.+de 95a/7; 178b/8, 9
g.+de (dördünci g.) 160b/7
g.+de (yidinci ḳat g.) 121b/11
g.+degi firişteler 161b/9
g.+degi (yidi ḳat g. muḳarrebler firiştelerdür) 94a/8
g.+den 130b/3; 136a/11; 161a/8; 164a/10; 188a/8
g.+den yaʿnī bulıtdan 123b/6
g.+den (yidinci ḳat g.) 90b/13
g.+den (...yirden g. ...aġırıraḳ) 104a/13
g.+ler 95a/2, 3; 116b/10
g.+ler firişteleri 89a/2; 91a/7; 166a/9
g.+ler tesbīḥi 144a/2
g.+ler yılduzlar 144a/4
g.+ler yirler 136a/3; 138b/4
g.+ler ü yirlerden 144b/9
g.+ler ve yirler 89b/1
g.+ler (dükeli . firişlerinden) 177a/8
g.+ler (ḥūriler ʿarş kürsī ve g.) 89a/9

g.+ler (yidi ḳat g. firişteleri) 174b/6
g.+ler (yirler ve g.) 97a/10
g.+ler (yirler g.) 123a/1
g.+ler (yirler g. ... ululıḳı) 133a/4
g.+lerüñ (firişteleriüñ ve g. ve ḥūrīlerüñ... özi) 112a/7
g.+leri 85a/7; 121b/11
g.+leri yirleri 178b/4
g.+lerde 95a/8
g.+lerdeyidi 95a/1
g.+lerden 95a/3
g.+lerümile 95a/1
g.+dür 119a/11

gökcek: Güzel, sevimli, hoş.
g. (ne g. ḳavmdür) 166a/2

gökceklik, -gi: Güzellik.
g.+i (ḥūriler g.) 88a/9
g.+i (biñ ilerkice g. olsun) 112a/2

gölge: 1. Gölge.
g. 122a/6, 13
g.+ye (bir şovıcaḳ g.) 188b/10
g.+ñ (görklü g.) 95a/7
g.+ñi 94b/10, 11
g.+ñde 94b/12
g.+si 94b/8
g.+si (ʿarşum g. altında) 100b/12
g.+si (resūlüñ g.) 94b/9
g.+sin 95a/8
g.+sinde (ʿarş g.) 134a/2; 189a/1
g.+sile "gölgesi ile" 95a/8
2. *mec.* Koruyucu, hami.
g.+ye 188b/11
g. eylet- "koruyucu etmek" üzerine gölge eyletdi 160a/4
g. ḳıl- "koruyucu yapmak, hami kılmak" 188b/8
g. ol- "koruyucu olmak" 188b/12

gölgelendür-: Gölgelendirmek.
g.-em 189a/1

gölgesüz: Gölgesiz, gölgesi olmayan.
g. 94b/11, 12

gönder-: Göndermek, yollamak.
g.-di 101a/5
g.-ürin 101a/6

gönil-: Yönelmek, teveccüh etmek. krş. gönül-
g.-se 175b/13

göñlecik, -gi: Gömlek, gömlekçik.
g.+iñ (İsmaʿīlüñ g.) 158a/8

göñlek, -gi: Gömlek.
g.+üm 157b/9 (Yz. كوكلكم), 10(2)
g.+in 89b/9
g.+den (ḳaṭrān g.) 149a/8

göñül, -ñli: 1. Gönül, kalp
g. 148b/10; 153b/12; 182b/2
g. gözin 121b/4
g. ḳulluġı 148a/2
g. (ata ana göñli gibi g.) 187b/4
g. (iy ol g.) 131a/12
g. (sınuḳ g.) 111b/5, 6
g. (tenile g.) 153b/13
g.+i (ol g. Yz. كُكُلْ) 187b/2
g.+den 81b/15
g.+üm 155b/8; 182b/1
g.+ümi 97b/7
g.+ümdedür 102a/7
g.+ümiçün (benüm g.) 193b/1
g.+üñ 100a/11; 147a/13; 197a/9
g.+üñ (senüñ g.) 168b/11
g.+üñde 196b/6
g.+üñde (senüñ arı nūr g.) 107b/7
g.+üñile 194b/12
g.+ü[ñ]ile 106b/5
g.+üñüz 107a/10
g.+i 90b/12; 130a/8
g.+i (Yz. كُكُلْ) ḳorḳusı 154a/2
g.+i (anuñ g. gözin) 111a/13
g.+i (ata ana g. gibi göñül) 187b/4
g.+i (resūlüñ g. ululuġı ḳıyında) 97a/10
g.+in 187b/10
g.+in (atası anası g.) 187b/5, 7
g.+ine 94b/5; 97a/7; 110b/7; 114b/9; 149a/10
g.+ine (bunlaruñ g. ve tenine) 136b/4
g.+ine (resūlinüñ g.) 97a/12
g.+ine (Muṣṭafānuñ g.) 97a/8
g.+inde 129b/9
g.+inde (anuñ g.) 153a/10; 153a/13
g.+inde (bu żaʿīf duʿācınuñ g.) 198a/2
g.+ile "göñli ile" 88b/12; 174b/2; 182a/11, 13
g.+idür 98b/1
g.+ler öldügi gün 168b/10
g.+ler (mütekebbir ve ḳatı g.) 136b/2
g.+lerüñ daḫı ʿizzetluraġın 187b/2
g.+leri (ölmiş g.) 122b/10
g.+lerde 187b/3
g.+leri 167a/12
g.+lerin 107b/3
g.+lerine 99b/13
g.+lerinde 97b/5
g.+lerile "göñülleri ile" 83a/9; 106b/1
g. aġrıt- "kalp kırmak, incitmek"
atası anası göñlin aġrıtsa 187b/7
atasın anasın azarlayana göñlin aġrıdana 187b/10
g. ur- "gönül vermek, gönül düşmek. 99a/6

g. bağla- "gönül vermek, sevmek"
añа göñül bağlamayalar 162b/7
göñül Ḥaḳḳa bağlayalar 162b/7
g.+üñi ḫoş dut- bkz. göñülcügüñ ḫoş dut-
g.+i ol- "razı olmak"
resülüñ g.+i oldı 187a/5
g.+ini al- "sevindirmek"
göñlümi al- 97b/7
g.+ine aḳıt- "gönlüne düşürmek, meylettirmek"
iḫlāṣ bıñarın anuñ göñlinde aḳıdam 153a/13
g.+ine düş- "içinden geçirmek, düşünmek"
göñline şöyle düşdi kim... 114b/9
g.+ine vesvese düş- "işkillenmek, tereddüt etmek" 110b/7
g.+inden geçür- "bir şeyin olmasını istemek, düşünmek" 174a/4
g.+lerine ʿucub düş- "kibre kapılmak" 99b/13
2. Mide.
g.+i dön- "midesi bulanmak" 175b/3
gönül-: Yönelmek, teveccüh etmek. krş. gönil-
g.-di 110b/8
g.-diler 101a/11
göñülcük, -gi: Gönülcük, gönül.
g.+i (anuñ g. irilmesün) 100a/6
göñli iril- "suçluluk duymak; incinmek"
g.+in (kendü g.) 134b/3
g.+üñ ḫoş dut- "ümitsizliğe düşme-mek" 111b/2
göñüllü: Gönüllü.
g. (aşaḳ g. ve muṭīʿ ḳullar) 136b/3
g. (ḳatı g. fāsıḳlardan) 136b/4
gör-: 1. Görmek, bakmak.
g.-eyin 145b/9; 177b/11
g.-e 146b/6, 7(2), 8; 157b/10
g.-üñ 133b/10, 13
g.-sünler 177b/4
g.-se 167a/1
g.-mek gerek 124a/10
g.-düm 96b/4; 112a/13; 116b/2; 121a/11; 145a/4; 145b/8; 186b/12; 191b/8
g.-düñ 91a/12; 104b/5; 192a/5
g.-düñ-mi 96b/4
g.-di 99a/13; 101b/9; 102a/4; 107b/10; 110b/3, 7; 115a/2; 118a/7; 118b/2; 134b/8; 136b/7; 155b/4; 159a/1; 161a/2; 178b/9; 181b/10; 184a/5; 192a/13; 192b/7
g.-diler 116a/4; 194a/7
g.-ürin 133b/11; 145b/10
g.-ür 87a/9; 110b/5, 8; 156b/11; 177b/9, 10(2); 188a/12; 192a/1
g.-ürler 192b/3
g.-edüñ 104b/4
g.-dümise 116b/5
g.-ürse 182b/7
g.-mesün 177b/11
g.-mezün 134b/1
g.-mez 134b/3
g.-mek 152a/4
g.-mek ve işitmek ve yoḳamaḳ 149b/8
g.-mege 88a/12; 93b/7; 98a/13
g.-mekdür 149b/2; 149b/4
g.-mek içün 117a/4
g.-dügüñ 110b/8
g.-dügi vāḳıʿaʾı 118b/12
g.-ür gibi 133a/8
g.-medin 87b/11
g.-dügüm 104b/3(2); 192a/5
g.-icek 83b/1; 107a/13; 108a/11; 110b/6; 133a/11; 134b/11; 159b/6 184a/7; 185b/7
g.-üp 157b/3
g.-medin yimedin çeynemedim yutmadın 120b/11
g.-edura 133b/121
2. Anlamak, düşünmek.
g.-! 93a/8
g.-üp (dehşeti ḳorḳuyı g.) 133b/1
3. Bilmek, öğrenmek.
g.-elüm 127a/5
4. Fark etmek, farkına varmak, görmek
g.-di 152a/5
5. Bulmak, görmek.
g.-! 195a/6
g.-e 147a/1
g.-se 126b/4
g.-di 155b/2
6. Şahit olmak, rastlamak, görmek.
g.-esin 161a/7
g.-di 184b/2
g.-dügi yirde 186a/1
g.-icek 185b/2
7. Kabul etmek, saymak, farz etmek; uygun bulmak.
g.-gil 197b/3
g.-em 113b/8; 134b/4
g.-eler 184a/1
g.-düm 134b/5
g.-düñ 190b/9
g.-ürler 138a/3
g.-ürdi 137a/8
g.-mese gerek 142a/5; 142b/6
g.-mezin 92b/4; 93a/5; 187a/7, 9

g.-mezler 138a/2
g.-mezidüm 198a/1
g.-mekdür 139b/12
ġanīmet gör- 197b/3
lāyıḳ gör- 134b/4, 5
revā gör- 92b/4; 93a/5; 113b/8; 138a/3; 183b/13; 187a/7, 9; 190b/9
revā görme- 138a/2; 142a/5; 142b/6; 198a/1
8. Maruz kalmak, uğramak, çekmek.
g.-! 110a/10
g.-elüm 186a/10
g.-sem 158a/4
g.-diler 142a/11
g.-megil 187b/11
g.-mese 147a/2
g.-dügi (ol g. ʿaẕāb acısı) 147a/3
g.-düginden ṣoñra 106a/2
g.-miş 146b/13
g.-mekdür 163a/3
g.-ince 186a/10
ʿaẕāb gör- 106a/2
yüz biñ dürlü ʿaẕāb gör- 158a/4
dostlar firāḳın gör- 163a/3
ḳatılıḳ gör- 147a/2
zaḥmet gör- 110a/10; 186a/10; 187b/10
9. Erişmek, nail olmak, mazhar olmak.
g.-esin 110a/11; 133b/11
g.-ür 150a/8
g.-düñ 133b/7
g.-dügümüzden ṣoñra 120a/4
g.-memiş olsun 88a/7
g.-icek 177a/5
rāḥat gör- (yalan rāḥat göresin) 110a/11
10. Bakmak, aramak.
g.-üñ 107a/6
g.-diler 107a/7
11. Bulmak, elde etmek.
g.-diler 128b/12
g.-üp 163a/8
12. Birleşik fiiller ve deyimler kurar.
g.-! 193a/7
g.-di 111a/8; 183b/5
g.-ür 184a/5
g.-mek 194b/6
g.-medügüm 181a/3
g.-esi degül 106a/4
g.-esi degülsin 187b/9, 11
g.-icek 176b/8
dileyügör- 193a/7
dürüşigör- 183b/5; 184a/5
ḫor gör- 194b/6
ḫoş gör- 181a/3
yalvarugör- 111a/7
yüzin göresi degül 1. "yüzünü gerememek, mahrum kalmak, nail olamamak"
uçmaḳ yüzin göresi degül 106a/4
uçmaḳ yüzin göresi degülsin. 187b/11
2. "yüzünü görmemek, karşılaşma-mak, kurtulmak"
ṭamu yüzin göresi degülsin 187b/9
żaʿīf gör- 176b/8
görin-: Görünmek. krş. görün-
g.-sün 153b/10
g.-di 97a/10; 110b/9; 122b/6
g.-ür 175a/12; 197a/10
g.-edi 160b/11, 12(g.-e[di])
g.-ürdi 159a/13
g.-meye 160a/10
g.-en (ol yılan çayan g. nesneler) 122b/6
g.-mez ol- 118b/11; 124a/9
maḥż-ı teşadduḳ gibi görin- 175a/10
göriş-: Kucaklaşmak, tokalaşmak, musafaha etmek.
g.-üñ 192a/9
görklü: Mübarek, güzel, iyi.
g. gölgeñ 95a/6
görmeklik,.-gi: Görme, bakma.
g. (cemāl g. rāḥatında) 189a/2
g.+e 134b/5
g.+de 181b/1
görün-: Görünmek. krş. görin-
g.-ürüse 124a/10
göster-: Göstermek.
g.-! 103a/8; 130a/11; 160b/3
g.-eyin 161b/8
g.-em 91b/13; 109b/8
g.-düm 146a/12
g.-ürsiz 82a/9
g.-ür 93a/11
g.-ürseñ 94b/10
g.-meye 182a/3
g.-mek 154b/11
g.-en 143a/5
g.-ivir- 167b/7, 8
götrül-: Kaldırılmak, yok edilmek.krş. götürül-
g.-di 133a/7, 10
götür-: 1. Götürmek, ulaştırmak.
g.-e 166b/12
g.-eler 142b/11
g.-di 91a/11; 107a/5
g.-ürler 166a/3
g.-megi 91b/7
g.-ümedügümüz (bizüm g. azıḳı) 166a/3
2. Götürmek, uzaklaştırmak.
g.-! 137b/7, 12

g.-üñ 87b/8
g.-ür 136b/8
3. Kaldırmak, yukarı kaldırmak.
g.-! 147b/10
g.-em 133b/11
g.-e 125a/6
g.-düm 113a/2
g.-di 94a/5; 110b/8; 155b/1; 158b/5; 166a/10; 181b/12
g.-miş 159b/2
g.-mek 133a/2, 5
g.-icek 140a/13
g.-üp 149a/4
el götür- 1. "el kaldırmak, el açmak, elini göğe doğru kaldırmak (dua için)."
iki elin götür- 166a/10
elüm götürdüm 113a/2
Resūl ḥażreti mübārek elini götürdi 94a/5
2. "ellerini kulak hizasına kaldırarak tekbir almak. (namaz için)."
iki eli götür- 133a/5
4. Ortadan kaldırmak, yok etmek.
g.-em 91b/13; 109b/8
g.-eyin 103a/3
g.-elüm 102a/3
g.-e 103a/2; 193b/12
g.-se gerek 185b/5
g.-di 99a/10; 102a/3; 103a/1, 3
g.-üp 102a/2
5. Beraberinde götürmek, yanına almak.
g.-mese gerek 125a/4
6. Taşımak.
g.-di 194a/12, 13
g.-ür 104a/4
g.-mege 184a/6
g.-imedügi yüki 184a/11
g.-imez 184a/6
g.-ümez 184a/5
7. Dayanmak, yüklenmek; sorumluluk almak.
g.-! 138b/2
g.-em 135b/13; 136a/1; 138b/11
g.-e 191b/13
g.-sün 191b/11
g.-mediler 136a/4
g.-mek (benüm teklīfüm buyruġum g.) 135b/11
g.-en 136a/5, <136a/6>
g.-ecek ḳuvvetümüz 140a/5
g.-dügiçün "götürdügi içün" 162b/10
g.-übile misin 135b/12
g.-ümezin 138b/3
8. Deyimler kurar.
g.-düm 133a/6
g.-di 191a/8
g.-mezdi 187b/12
g.-dügi 180a/4
g.-üp 139b/4
baş götürme- 187b/12
başına götür- 191a/8
el götür- "el çekmek, feragat etmek, ilişkisini kesmek." krş. el çek-
artuḳ nesneden el götürdüm, saña geldüm 133a/6
miḥnet götür-
dürlü miḥneti götürüp iñlememekdür 139b/4
yüz götür-
yüz ol āḫiret menziline götürdügi vaḳtin 180a/4
götürül-: Kaldırılmak, yok edilmek. krş. götrül-
g.-di 99a/8; 191b/8
gövde: Beden, vücut.
g. 140a/5
g.+yile (ol emānet g.) 180a/3
g.+yi 149a/4
g.+leri (nāzük g.) 89b/10
g.+m 112b/3, 5
g.+me 116a/8
g.+ñ 90a/11; 180a/5
g.+ñ (mübārek g.) 95a/6
g.+si ve yüzi 112b/1
g.+sin 112b/6; 161b/10
g.+leri üzerine 106b/1
g.+leri (żaʿīf g.) 90b/2
g.+lerin 104a/4; 154b/9, 10
g.+lerine (bunlaruñ g.) 90b/5
g.+lerile "gövdeleri ile" 106b/2
g. vir- "şekil vermek, yaratmak" 140a/4
gövdecük, -gi: Gövdecik, gövde, vücut.
g.+in (nāzük g.) 157a/4
göy-: Yanmak; şevkle beklemek.
g.-erler (senüñ irşāduña g.) 130a/6
göynük, -gi: Acı, ıstırap, keder.
g.+inden (Tañrı nüvāzişi fevt olduġı g.) 112a/7
göyün-, -yner: Yanmak.
g.-e 157b/13
g.-esin 117a/4
g.-sün 105a/4
g.-di 105a/3; 112a/8
g.-diler 109b/1
g.-er 112a/9(2); 133a/2
g.-ersiz 99a/9
g.-üp dururdı 112b/1

g.-mek 113b/11
g.-en (ẓulum güneşinden g. yoḫsul daḫı) 188b/11
g.-miş (ẓulum güneşinde g. yoḫsullara) 188b/12
g.-müşi 113b/11
özi göyün- 105a/3; 112a/8
özüñ göyne 157b/13
özüñ göyünsün 105a/4
göyündür-: Yakmak.
g.-di 113b/13
g.-me-! 158b/12; 159b/12
g.-meyeler 113b/12
göz: Göz (görme organı).
g.+ile (bu çoḳ uyḳulu g.) 110a/4
g.+ile (ol emānet g.) 180a/1
g.+üm nūrı 158a/9
g.+ümden 97b/7; 191b/7
g.+üñ 180a/5
g.+üñ aydınlığın 157a/3
g.+üñe 156a/11
g.+i 182a/9
g.+i yaşın 157a/9
g.+i (ʿāşī g. ḳanıdur) 117b/3
g.+i (iy g. açılmaz ḳutsuz) 110b/10
g.+ile "gözi ile" (baş g.) 99a/13
g.+in 88b/2; 147a/1; 155b/2; 157a/8; 179b/11; 183b/7
g.+in yumduġı sāʿat 188a/11
g.+in (anuñ göñli g.) 111a/13
g.+in (biregünüñ g.) 196a/2
g.+in (çıḳaranuñ g.) 196a/3
g.+in (degme g. ṭamunuñ) 90b/6
g.+in (göñül g.) 121b/4
g.+ine 85a/5; 105b/12; 110a/3
g.+ine 175b/1; 188a/11
g.+ine (müʾmin g.) 88a/12
g.+inden 129b/9; 146b/8; 157b/4; 184a/6; 188a/6
g.+lerüm nūrı 155b/2
g.+lerümüzden 89b/12
g.+leri 147a/12; 155a/11
g.+leri (Muṣṭafānuñ g. yaş ṭoldı) 108a/6
g.+leri (nerges gibi g.) 89b/6
g.+lerin 155a/4
g.+lerin (ol nerges g. yumdurur) 157a/4
g.+lerine 149a/10; 190b/10; 191a/7
g.+lerinden 89a/3; 109a/13; 117b/2; 155b/7; 191b/12
g.+lerile "gözleri ile, gözleriyle" 83a/11
g. nūrı "görme kabiliyeti, göz ışığı"
gözlerüm nūrı artdı 155b/2
g. yaşı "gözyaşı"
g. yaşından 89a/1
g. yaşın aḳıt- "gözyaşı dökmek, ağlamak" 113a/1
g.+üm çırāġı "gözüm nuru, "sevgi anlatan bir seslenme sözü"
gözüm çırāġı 155a/9; 155b/8; 156b/4
yā gözüm çırāġı 183b/10
g.+üm nūrı "sevgi anlatan bir seslenme sözü"
İbrahīm eydür: "Ne suʾāluñ var, gözüm nūrı eyit" 158a/9
g.+i açıl- "hakikati görmek"
iy g.+i açılmaz ḳutsuz 110b/10
g.+ine nūr vir- "görme yetisini kuvvetlendirmek"
Müʾmin g.+ine dīẓār görmege nūr viren lā ilāhe illā'llāh bereketidür 88a/12
g.+ine uyḳu gel- "uyuklamak, uyur gibi olmak"
g.+ine bir ẓerre uyḳu geldi 110a/3
g.+inden yaş yirine ḳan aḳ- 188a/6
g.+inden yaş yirine ḳan aḳıt- 146b/8; 157b/4
g.+lerinden yaş yirine ḳan aḳıt- 89a/3
g.+inden yaş dök- "ağlamak" 184a/6
g.+inden çıḳ- "gözünden düşmek, değerini yitirmek"
dünyā gözinden çıḳdı 129b/9
g.+leri yaş ṭol- "üzülmek, üzüntüden ağlayacak hâle gelmek"
Muṣṭafānuñ g.+leri yaş ṭoldı. 108a/7
Muṣṭafā bu ḥāletleri işitdüginden g.+leri yaş ṭoldı. 147a/12
İsmāʿīl, g.+leri yaş ṭoldı, eydür 155a/11
g.+lerin yumdur- "öldürmek"
ol nerges gözlerin yumdurur 157a/4
g.+lerinden ḳan aḳ- 117b/2; 155b/7
g.+lerinden yaş aḳ- 191b/12
g.+lerinden yaş aḳıt- "gözyaşı dökmek, ağlamak"
g.+lerümüzden yaş aḳıdavuz 89b/12
g.+lerinden y. düken- "ağlamaktan bitap düşmek" 109a/13
g.+lerinden yaş yirine ḳan aḳıt- 89a/3
baş gözi "görme organı, (maddî) göz" 99a/13
gözcügez: Göz.
g.+leri yaş ṭol- "üzülmek, üzüntüden ağlayacak hâle gelmek" 156a/1
g.+leri yolda "endişeyle, merakla, sabırsızlıkla bir haber veya birini, beklemek"
bī-çāre yigidüñ g. yolda. 188a/5

gözet-: 1. Göz önünde bulundurmak, esas almak, riayet etmek.
g.-mek gerek 127b/1
g.-memek gerek 127b/2
2. Gözetlemek, gizlice bakmak; araştır-mak.
g.-memek 185b/12; 192b/4
g.-üp 151a/7
gözik-, -gür: Görünmek. krş. gözük-
g.-ince "göziginceye kadar" 191b/6
gözle-: Gözlemek, beklemek.
g.-di 160b/3
gözük-: Görünmek. krş. gözik-
g.-meye 124b/4
ġūl (Far.): Hortlak.
ġ.+lar 144a/8
gūr (Far.): Kabir, mezar.
g. içinde 116a/6
ġusl (Ar.): Gusül, boy abdesti. krş. ġusul
ġ. 126a/7; 127a/9
ġ. eyle- 127a/7, 11; 189a/6, 7
ġuṣṣa (Ar.): Keder, kaygı, tasa.
ġ.+dan (dükeli dürlü ġ.) 159b/10
ġ.+m 82b/15
[ġ.]+sı 97b/7
ġ.+sı (buyruḳ heybeti ġ.) 159a/5
ġ.+sı (İbrahīmüñ dört ġ.) 159a/3
ġ.+sı (kendü ġ.) 159a/5
ġ.+sı (oġlı ġ.) 159a/4
ġ.+sı (oġlı anası ġ.) 159a/4
ġ.+sı (yuduġı ġ.) 159a/5
ġ.+sında (kendü ġ.) 134a/1
ġ.+sında (ümmetüm ġ.) 83a/2
ġuṣṣalan- (Ar.+T.): Kederlenmek, tasalanmak.
ġ.-maġıl 87b/13
ġ.-ursın 83a/4
ġusul (<Ar. ġusl): Gusül, boy abdesti. krş. ġusl
ġ. 145a/11
ġ. bābında 176a/5
güç, -ci: Güç, kuvvet, kudret, takat.
g. eyle- "zor kullanmak, zulm etmek" 191b/9
g.+i üzil- "kuvveti kalmamak, yorgun düşmek, takati kesilmek" krş. güci üzül- nefsün günden güne g.+i üzilür 176b/7
g.+i üzül- bkz. güci üzil- güçleri üzüldi 109a/3
g.+i yit- "yapabilmek, elinden gelmek, muktedir olmak" 88b/12; 175a/1
g.+ümüz yitdükce 146a/10
g.+üñ yiter 108b/2
g.+leri yitmedügi ḳullıġı 183a/3
oruc ṭutmġa g.+i yitmezse 175a/2
g.+leri yitdükce 91b/12
g.+ini üz- "gücünü kırmak, yormak, kuvvetini kesmek"
g.+ümi küllī üzdi 156b/9
gül (Far.): Gül.
g. (bir g. ve bir reyḥān ḳılıvir-) 88b/2
g. (bir g. ve b. reyḥān) 90b/6
g. (ol g. ol reyḥān ḳoḳusı) 90b/7
g. (ol g. gibi yüzin) 157a/5
gül-: Gülmek.
g.-düñ 191b/7
g.-di 191b/6
g.-en 126b/3
g.-e güle "gülerek, iltifat ederek" 103a/3; 109b/9; 117a/12; 193b/12
gülmeklik: Gülme, gülüş.
g. 126b/2
gümān (Far.): Şüphe, zan.
g. 153a/7
yavuz g. ilt- "suizanda bulunmak" 192b/3
gümiş: Gümüş.
g. (altun ve g. ve ṭavardur) 163a/5
g. (biñ direm g.) 196a/10
g. (biş biñ direm g.) 196a/1
g. (biş yüz direm g.) 196b/1
g. (dört biñ g. kürsilü begler) 190a/11
g. (ol altun g.) 163b/8
g. (on direm g.) 195a/4
g. (on biñ direm g.) 195b/1; 196a/9
g. (ṣāfī g.) 172a/4
g. (üç yüz otuz üç direm g.) 196a/12
g.+i 131b/2
g.+e (yüz direm g.) 172a/6
g.+den 192a/3
g.+den yā altundan çanaḳlar... 173b/11
g.+i (bir direm g. vara) 170b/3
g.+i (biregünüñ yüz direm g.) 172a/5
g.+i (iki yüz direm g.) 171b/2
g.+i (işbu altını g.) 174a/2
g.+i (ol murdār altını g.) 163b/7
g.+i (on d. gümişi vara) 170b/3
g.+inde (eyer g.) 173b/12
g.+inde (kīş kemer g. altınında, ḳılıç bağınuñ daḫı) 173b/13
g.+ise 172a/3
g.+dür (altun g.) 164a/3
gümişcük, -gi: Gümüş, gümüşçük.
g.+in (dünyānuñ ḳızılcasın yaşılcasın altuncuġın g.) 163a/7
g.+ine (dünyānuñ yalan altuncuġına ve g.) 163a/9
gümişlik: Gümüşlük, ... gümüş değerinde.
g. (iki yüz direm g.) 172a/5

gün: 1. Gündüz; gün.
g. 174b/1
g. (bir g.) 83a/1; 176b/3
g. (bir g. oruc içün) 174b/13
g. (bir ḳaç g.) 110a/10, 11; 117a/4; 155a/7; 156a/12; 165b/6; 176a/1; 177b/3, 12; 183a/12
g. (bir ḳaç g. daḫı) 130a/10
g. (bişinci g.) 176b/6
g. (degme bir g.-içün) 176a/3, 6
g. (degme bir g. orucların bunlaruñ) 177b/7
g. (dördünci g.) 176b/5
g. (her g.) 186a/12
g. (ikinci g.) 176b/4
g. (nevbeti g.) 175b/12
g. (ol otuz g. oruc bereketinde) 176a/13
g. (on biş g.) 128a/4, 8
g. (on bişinci g.) 109b/1
g. (on dört g.) 109b/1
g. (otuz gün) 176a/13
g. (seksen g.) 110a/2
g. (seksen birinci g.) 110a/3
g. (üç g.) 127a/13; 127b/11
g. (üçünci g.) 176b/4
g.+[i] (düni g. ḳāyim ṭut-) 179a/4
g.+e degin (üç g.) 127b/10
g.+de 86a/5; 109a/10; 145a/6; 157a/6; 167b/2; 177a/10
g.+de (ulu bayram g.) 176a/4
g.+de (üç g.) 128a/2
g.+de bkz. günde
g.+den güne "giderek, gün geçtikçe" 142b/7; 176b/7
g.+inde (oruc g.) 175a/13
g.+i geç- "zamanı harcanmak" 133a/2
g.+ine gün "günü gününe" 175a/4; 175b/6, 9, 11
bir gün bir dün "bir gün, 24 saat"
bir g.+ile bir dünde 98a/13; 166b/1
bir dün bir gün "bir gün, 24 saat"
bir dün bir g. 127b/12
dün g. "gece gündüz" 145b/4
dünin g. "gece gündüz, geceli gündüzlü, daima, her zaman" 95a/10; 98a/3; 121a/8; 168b/3
2. Güneş. krş. güneş
g. 174b/12
g. batusı "güneşin battığı taraf" 104b/9; 106b/11
g. doğusı "şark, meşrık, güneşin doğduğu taraf" 104b/8; 106b/10
g. nūrı 170a/4
3. Zaman, sıra, vakit, an.
g. (bir g.) 95a/11; 100b/13; 112b/2, 11; 114b/9; 118a/13<118b/1>; 119b/3; 120b/13; 121a/2, 10; 136b/6; 137a/8, 10;138a/7; 145b/7; 152a/4; 166a/4, 8; 183a/5; 183b/2; 188a/3; 191b/5
g. (fülān g.) 166b/9
g. (göñüller öldügi g.) 168b/10
g. (ol g.) 133b/13; 134a/1; 157b/3; 190b/5
g. (zihī ṣarp g.) 191b/12
g. (zihī ulu g.) 191b/12
g.+e degin (tā öldügi g.) 83b/5g.+i (ḳıyāmet g.) 103b/6; 160b/6; 180b/11; 182a/9
g.+de (fesādda geçen g.) 142b/4
g.+idür (ḳıyāmet g.) 191b/12
g.+inde (ḳıyāmet g.) 94b/10; 96a/10; 100b/8; 129a/4; 131b/4; 141a/11; 142b/11; 159b/12; 165a/3; 166b/12; 167b/2; 183a/13; 191a/3; 192b/5; 193b/12
g.+inde (ol ḫorlıḳ g.) 184a/4
günāh (Far.): Günah, suç, hata.
g.+a elüñ uzat- 131a/8
g.+da 94a/13
g.+uñı 87a/13
g.+uñı (elli yıllıḳ g.) 135b/9
g.+ı 175a/6
g.+ı (bunlaruñ... g. daḫı) 100a/7
g.+ın (yitmiş yıllıḳ mü'minün g.) 122b/8
g.+laruñ ulusı 184b/2
g.+larıdur (bir avuç ümmet g.) 103a/5
g.+dur (ḳanḳı g.) 184b/2
g.+dur (ḳatı g.) 182a/8
g. it- "günah işlemek, hata yapmak" bir g. it- 143a/8
g. ḳıl- "günah işlemek, hata yapmak" 143a/12
bir avuç g. ḳılmış ümmet 97b/12
günāhkār (Far.): Günahkâr, suçlu.krş. günāhlu
g. 102a/6
g. (altı yüz biñ g. ḳul-daḫı bile) 160a/13
g. (benüm bir avuç g. ümmetüme) 94a/6
g. (bir avuç g.) 102b/4
g. (bir avuç g. ḳavmuñ suçı) 102a/5
g. (bir avuç g. ümmet) 130a/1
g. (bir avuç g. ümmet kim) 94a/10
günāhlu (Far.+T.): Günahkâr, suçlu. krş. günāhkār
g. (işbu bir avuç g. ümmete) 152b/6
günde: Her gün.
g. bunlar baña ʿāşī olurlardı 190b/10

g. (fesādda geçen g. yazuḳları artadurur) 142b/4
gündüz: Gündüz.
g. 86a/2, 13; 179a/2, 3, 10, 11
g. nüvāzişi luṭfından 179a/10
g.+i 178b/12; 179a/2
g.+e 179a/1; 179a/7
güneş: Güneş. krş. gün 2
g. 116b/11
g. issisinden ve ḳış şovuġından 112a/13
g. nūrı 160b/10
g. (ay g. nūrı) 95b/8; 188a/12
g. (ay u g.) 144a/4
g. (issi g. gibi) 188b/8
g. (şol g. içindegi ẕerrece) 97a/11
g.+e (yile, ḳıbleye, aya, g. ḳarşu) 125a/2
g.+de 94b/8; 100b/11; 122a/5
g.+degi (şol g. ẕerrece) 133a/5
g.+den (yılduz u ay u g.) 144b/9
g.+i (ḳıyāmet g.) 95b/10
g.+i (ḳıyāmey g. issisinde) 188b/13
g.+inde (ẓulum g. göyünmiş yoḫsullara) 188b/12
g.+inden (ḳıyāmet g. ve issisinden) 122b/1
g.+inden (ẓulum g. göynen yoḫsul daḫı) 188b/11
güni: Kıskançlık, haset. krş. günü
g.+le "güni ile" 151a/8
günlik, -gi: Günlük, ... gün tutan, ... gün kadar zaman alan. krş. günlük
g. (bir ḳaç g. ṣınuḳ ṣarṣuḳ ṭā'at berekātında) 121a/3
g. (üç g. sefere) 175b/13
g. (yigirmi g. yola daḫı) 128a/10
g.+e (bir ḳaç g.) 162b/5
günlük: Günlük, ... gün tutan, ... gün kadar zaman alan krş. günlik
g. (üç g. yola) 128a/2
günü: Kıskançlık, haset. krş. güni
g. 151a/1
g.+yi 151a/9
g.+ñi mi ḳarıldı? 181b/13
g.+si ḳarıl- "kıskançlık hissi depreşmek"
günücilik: Kıskançlık, hasetçilik.
g. 176a/9
günüle-: Kıskanmak, çekememek, haset etmek.
g.-r 151a/3
g.-meyedi 151a/7
güstāḫlıḳ, -ġı (Far+T.): Küstahlık, edepsizlik, saygısızlık.
g.+ı (edebsüzligi ve g.) 92b/10
g.+um (benüm g.) 111a/1
g.+uña (senüñ g.) 92b/9
g.+ın (ol ayaḳ g.) 135b/7
güvi: Uğultu, hışırtı, gürültü.
g.+sinden 116b/8
g.+dür 82a/4
güz: Güz, sonbahar.
g.+i 179a/12

H

ḫaber (Ar.): Haber, bilgi.
ḫ.+üm 119a/8
ḫ.+i (ykl.) (ol ḫ.) 101b/7
ḫ.+i 120b/4; 141a/2
ḫ.+lerde 161b/2
ḫ.+leri 141a/1
ḫ.+leri (ṣaḥābenüñ ḫ.) 108b/10
ḫ. vir- "bildirmek; bilgi vermek, bahsetmek" 84a/12; 84b/3, 5, 6, 8, 11; 85a/6; 85b/3; 91b/3; 121a/11; 130b/3; 141a/1; 154b/5; 156b/7; 168b/10

ḥabīb (Ar.): Dost, sevgili; Hz. Muhammed.
ḥ. şefāʿati cübbesi 105a/5
ḥ. ümmeti 105a/4
ḥ. ümmetine kim 105a/2
ḥ. (ol ḥ.) 85b/1
ḥ. (ol ḥ. evinüñ saḳfı) 85b/2
ḥ. (iy ḥ.) 113a/10; 147a/13; 152b/7; 163b/6; 186b/10
ḥ.+üm 90b/11; 91a/9; 129b/13
ḥ.+üm (iy benüm ḥ.) 91b/11; 92a/3, 4, 7; 92b/3; 93b/13; 94a/4, 7; 94b/11, 13; 96b/4, 9; 97b/1, 8; 98a/5; 103a/2, 10, 12; 103b/2, 9; 106a/11; 109b/10; 113b/4, 6, 8; 121b/9, 10; 122a/9; 129a/3; 129b/5; 141a/5, 9; 141b/3; 143b/3, 11; 144b/4; 147b/10; 152b/1; 153b/11; 154a/1; 154b/6; 163b/12; 164a/1, 7; 164b/3
ḥ. (iy benüm sevdügüm ḥ.)103a/6
ḥ.+üñ ṭurağı 86a/6
ḥ.+den 85a/3
ḥ.+üm (iy ḥ.) 122a/10; 153a/8; 153b/7
ḥ.+üm (yā benüm ḥ.) 88b/9
ḥ.+ümüñ ṣadaḳası 86a/6
ḥ.+üme 91a/3; 99b/8; 130a/8
ḥ.+üñ 89a/10
ḥ.+i (iy Tañrı ḥ.) 121a/13
ḥ.+in 163b/5

ḥabība'llāh (Ar.): Allah'ın sevgilisi, dostu, Hz. Muhammed.
ḥ. (yā ḥ.) 133a/12

ḥac, -cc ı (<Ar. ḥacc): Hac, İslam'ın beş şartından biri olan muayyen zamanlarda Mekke'deki Kabe-i şerife'yi usulüne göre ziyaret etme.
ḥ.+uñ müzdin 178a/3
ḥ.+a 168a/4
ḥ.+a var- "haccetme, hacca gitme" 177b/10
ḥ.+ı (ṭutmayan müsülmānuñ ṣadaḳası ḥ. ...) 174a/10
ḥ. ḳıl- "haccetme, hacca gitme" yüz ḥ. ḳılmaḳ ṣevābından 115b/2

ḥācet (Ar.): İhtiyaç.
ḥ. 159b/9
ḥ. (ol ḥ. kim) 91b/2
ḥ.+in 112a/12
ḥ.+idi (ne ḥ.) 91b/2
ḥ. ol- "gerekmek, ihtiyaç hâline gel-mek" 166b/11

ḥācī (Ar.): Hac farizasını yerine getirmiş kimse, hacı.
ḥ.+ler 177b/10

ḫacīl (Ar.): Utanmış, utancından yüzü kızarmış.
ḫ. ḳal- "utanmak, mahcup olmak" 191a/1

ḥad, -ddi (<Ar. ḥadd): Sınır, ölçü.
ḥ.+i 177b/2
ḥ.+den geç- "aşırı gitmek, sınırı aşmak" 101b/5; 108b/4; 117b/4

ḥadīṯ (Ar.): bkz. ilāhī ḥadīṯ
ḥ. (Dāvūda eydilen ḥ. maʿnisi) 179a/13

Ḥafīẓ (Ar.): "Koruyup gözeten. Her şeyi kontrol ve gözetimi altında tutan" (Allah'ın adlarındandır).
Ḥ. 189a/4

Ḥaḳ (<Ar. Ḥaḳḳ): Allah.
Ḥ. sevgüsinde 151b/12
Ḥ. teʿālā 82b/4; 87b/10; 92b/5; 94a/6; 96b/3, 5; 97a/4, 8; 97b/7; 98b/3, 11; 99b/7, 10; 100b/3; 102a/12; 102b/3; 104a/9; 104b/13; 112b/11; 114b/5; 116a/8; 118a/2, 3; 120a/11; 121a/3; 124b/9, 12; 131b/4; 133a/13; 136a/7; 138a/13; 111a/13; 142b/13; 143b/1; 144a/13; 148b/8, 9; 149a/6; 149b/2; 150a/9; 151b/12; 152a/13<152b/1>; 152b/8; 153a/4, 8; 155a/2; 156a/13; 160a/3, 11, 12; 160b/2, 5; 165b/1; 166a/5, 9, 12; 167b/6; 177a/11; 177b/6; 179a/7; 181b/5; 183a/1; 188b/5; 190a/3, 6; 198a/1
Ḥ. teʿālā ilhāmıla 158b/4
Ḥ. teʿālāyı 118a/7
Ḥ. ḥażretinde 116a/5; 148a/4; 151b/7; 157b/9

Ḥ. yolı "doğru yol, Allah yolu, İslamiyet, Müslümanlık" 169a/12
Ḥ.+uñ niʿmetin ʿaṭāsın āşikāre ḳılurın 121a/4
Ḥ.+uñ (zihī Ḥ. ʿināyeti) 150b/1
Ḥ.+uñ (zihī kerem kim Ḥ.) 143a/4
Ḥ.+a 121a/9; 162b/7, 9
Ḥ.+dan 151a/5
Ḥ.+dan idi 123a/8
ḥaḳ, -ḳḳı (<Ar. ḥaḳḳ): 1. Doğru, gerçek.
ḥ. 170a/7; 171a/1; 178a/11
ḥ.+ı 175a/13
ḥ.+dur 186b/2
2. Pay
ḥ.+ıçun (ḳonşılıḳ ḥ.) 185b/3
ḥ.+ları (bunlaruñ ḥ.) 196b/7
3. Geçmiş, harcanmış, emek.
ḥ.+ı (ḳonşınuñ ḳonşı üzerinde ḥ.) 185b/6
ḥ.+ları (ol ḥ.) 185b/6
4. Uygun, layık, münasip.
ḥ. 89b/3; 143a/2; 162b/6; 165b/3
ḥ.+ıraḳdur 82a/10
ḥaḳḳıçun "ḥaḳḳı içün" "kutsal şeyleri anlatan kelimelerden sonra getirilerek ant içmek için söylenir."
ḥ.+ıçun (benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥ.) 82a/5; 83a/7; 90b/5; 92b/12; 97b/3; 98b/7; 103b/5, 9; 105a/7; 109b/6; 134a/1; 136a/4; 141b/9; 160b/6; 186b/5; 187b/4
ḥ.+ıçun (benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥ. kim) 138a/11
ḥ.+ıçun (benüm ʿizzetüm ḥ.) 87b/12; 88b/9; 94a/11; 103a/6; 129b/5; 133b/7; 134a/5; 134b/4; 111b/7; 163b/11; 190b/13
ḥ.+ıçun (ʿaẓametüm ḥ.) 189b/9
ḥ.+ıçun (ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥ.) 141a/11
ḥ.+ıçun (senüñ ʿaẓametüñ ḥ.) 135b/13
ḥ.+ıçun (senüñ birligüñ ḥ.) 136a/1
ḥ.+ıçun (anuñ ʿizzeti ḥ. kim) 197b/12
ḥ.+ıçun (senüñ ʿizzetüñ ḥ.) 158a/3
ḥ.+ıçun (ol Tañrı ḥ.) 83a/1
ḥ.+ıçun (ol Tañrı ḥ. kim) 183a/7
ḥ.+ıçun (ol Tañrı ḥ. kim) 115a/11; 168b/6; 169a/1, 8; 191b/3
ḥaḳḳında: Dair, için, hakkında.
ḥ.+ında (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenler ḥ.)104a/2
ḥ.+ında (mücerred ḥ.) 181a/13
ḥ.+ında (ümmetüñ ḥ.) 141b/9
ḥ.+ında (ümmeti ḥ.) 108b/8
ḥ.+ındadur (bu ümmet ḥ.)143a/4
ḥaḳīḳat (Ar.): 1. Bir şeyin aslı, esası, mahiyeti.
ḥ.+in (anuñ ḥ.) 177b/12
2. *tas.* Allah'a ulaşma yolundaki dört mertebeden (şeriat, tarikat, *hakikat*, marifet) üçüncüsü, hakikat ilmi, tasavvuf.
ḥ. 121a/6
ḥ. ḥükmine 120a/13
ḥ. mesʾelelerin 121b/2
ḥ. sözlerinden 121b/6
ḥ. (otuz biñ ḥ. mesʾelesi) 120b/1
ḥ. (ṭarīḳatıla ḥ.) 120b/4
ḥ.+üñ muʿallimi 121b/4
ḥ.+i 121b/5
ḥ.+e 120b/10
ḥ.+den 121a/11
ḥaḳīḳī (Ar): Hakiki, gerçek.
ḥ. keremile 146a/7
ḥ. (ol ḥ. Bāḳīye) 119a/3
ḥaḳīr (Ar.): Hakir, hor, değersiz, itibarsız.
ḥ. ṣūretile 143a/1
ḥ.+ce (bir ḳaraca küze ḥ. ḳulı) 137a/7
ḥ.+ıraḳ 139a/3
ḥ.+dür 133b/5
ḥ. ḳıl- "değersiz, önemsiz kılmak" 142b/10
ḥaḳlu (<Ar.+T.): 1. Haklı, suçsuz.
ḥ.+sından 193a/6
ḥ.+dur 193a/6
2. Haklı, iddiası yerinde olan.
ḥ. 193a/12
ḥaḳsuz (<Ar.+T.): Haksız, suçlu.
ḥ. 193a/6
ḥ.+ın 193a/6
ḥ. yirde "haksız yere, hak etmediği hâlde, haksız olarak" 176a/11; 185a/4
ḥāl (Ar.): Hâl, durum.
ḥ. dilile "tavırla, jest ve mimiklerle belirtme" 108a/11; 135b/4
ḥ. (her bir ḥ. içinde) 162a/3
ḥ. (işbu iki ḥ. içinde) 184b/10
ḥ.+i (ol iki ḥ.) 184b/11
ḥ.+de (biş ḥ.) 150a/8
ḥ.+de (ol ḥ.) 125a/4, 6; 133a/13; 158a/5
ḥ.+de (şol ḥ.)155b/4
ḥ.+de (virdügi ḥ.) 174a/2
ḥ.+deyiken (şol ḥ.)155b/3
ḥ.+üñ 157b/1
ḥ.+i 188a/4
ḥ.+i (bī-çāre ʿāṣīnüñ ḥ.) 180a/7
ḥ.+i (ʿÖmerüñ ḥ.) 184a/12
ḥ.+in (kimsenüñ ḥ.)192b/11
ḥ.+i (anuñ ḥ.) 159a/4; 177a/6
ḥ.+in (meliküñ ol ḥ.)137a/8
ḥ.+ine (kendü ḥ.) 179b/2
ḥ.+inde (kehllik ḥ.) 150a/9
ḥ.+inde (ḳırġıllıḳ ḥ.)150a/9

ḫ.+inde (nezʿ ḫ.)161b/8
ḫ.+inde (oğlanlıḳ ḫ.)150a/8
ḫ.+inde (pīrlik ḫ.) 150a/9
ḫ.+inde (ṭıfıllıḳ ḫ.) 150a/8
ḫ.+inde (yigidlik ḫ.)150a/8
ḫ.+ile "ḫāli ile" (şol ḫ.) 94b/1
ḫ.+leri 151b/8
ḫalāyıḳ (Ar. ḫalāʿiḳ): İnsanlar, mahlukat.
ḫ. (cümle ḫ. içinde) 182a/10
ḫ. (ḳamu ḫ.) 135a/11; 189a/1
ḫālet (Ar.): Hâl, durum, keyfiyet.
ḫ. (āh ol şoñ ḫ. ḳarşusından) 89b/13
ḫ. (bu ḫ. kim) 133a/9
ḫ. (işbunuñ gibi ḫ. içinde) 100b/3
ḫ. (ol ḫ. içinde) 99b/4; 108a/9; 115b/13
ḫ. (şunuñ gibi ḫ. içinde) 100b/9
ḫ. (şunuñ gibi ḫ. içinde kim) 87b/9
ḫ.+de (ol ḫ.) 90a/6; 132b/13; 146a/13; 146b/3, 11
ḫ.+de (şol ḫ.) 108a/10
ḫ.+den (şol ḫ.) 147a/6
ḫ.+dendür (şol ḫ.) 146b/11
ḫ.+ine (şol ḫ. beñzer) 133a/10
ḫ.+leri (bu ḫ.)147a/11
ḫālī (Ar.): Boş.
ḫ. ol- "boş olmak, boş bulunmak" 116a/5
ḫalīfe (Ar.): Halife, başkan; birinin yerine geçen kimse.
ḫ. 189a/4, 5
ḫalīm (Ar.): 1. Yumuşak huylu.
ḫ. ol- 164b/11
2. Davranışlarında yumuşak ve şefkatli. Sertlik ve katılıktan uzak olan. (Allah'ın adlarındandır).
Ḥ.+ven 164b/11
ḫāliyā (Ar.): Bu durumda, şimdiki hâlde.
ḫ. 123a/6
ḫalḳ (Ar.): Halk, insanlar.
ḫ. içinde 192b/5
ḫ. ortasında 178a/10
ḫ. (dükeli ḫ.) 100b/8; 129a/4
ḫ. (ḳamu ḫ.) 188a/9
ḫ.+uñ üzresine 106a/11
ḫ.+ı 130b/4
ḫ.+ı (tamām ḫ.) 175a/8
ḫ.+a 167b/7
ḫ.+a (dükeli ḫ.) 166a/13; 166b/3
ḫ.+ın (bir ilüñ ḫ.) 190a/3
ḫall (<Ar.ḫall): Çözme, karışık bir meselenin içinden çıkma.
ḫ. eyle- "çözmek, anlaşılır hâle getir-mek"
ḫ. eyleyüvir- 137a/11
ḫ. eyleyüviribil- 137a/9
ḫallaḳ (Ar.): Uydurma, yalan düzme. krş. egri
ḫ. ol- "uydurulmuş olmak, yalan olmak" 125b/6
ḫalvet (Ar.): Tenha, boş yer; yalnız başına ibadetle vakit geçirilen yer, halvethane.
ḫ. yir 90b/12
ḫ.+de 102b/9; 119a/12
ḫ.+ine 109a/6
ḫ.+lerde 89b/12
ḫammāllıḳ, -ġı (Ar.+T.): Hamallık.
ḫ.+ın ḳıl- "hamallığını etmek" 166a/1
ḫamr (Ar.): İçki, şarap.
ḫ.+dan 187b/12
ḫānümān (<Far. ḫān-mān): Ev bark, ocak.
ḫ. 146b/13
ḫarāb (Ar.): Yıkık, yıkılmış, viran.
ḫ. eyle- "harap etmek, yıkmak" 176b/10
ḫ. ḳıl- "yıkmak, viran etmek" 89b/4; 98b/1
ḫ. ol- "bozulmak, tahrip olmak" 113a/5; 179b/7
ḫ. ve pāyimāl ol- "perişan ve darmadağın olmak" 113a/7
ḫarāc (Ar.): Vaktiyle müslüman olmayan tebaadan alınan vergi.
ḫ. gāvurı mıdur 195a/7
ḫ. vir- 106b/4; 195a/11; 196b/4
ḫarām (Ar.): 1. Yapılması veya kullanılması dinen yasaklanmış olan, helal olmayan.
ḫ. 131b/13; 176a/11
ḫ. eşeri 132a/10
ḫ. ḳapusın 153b/1
ḫ. ḳoḳusı 132a/1
ḫ. şümlığı 153a/5
ḫ.+ıla 131b/11
ḫ.+a daḫı 132a/7
ḫ.+dan 131b/12; 153a/7; 153b/2
ḫ.+dan (ḥelālden ḫ.)108b/2
ḫ.+ı 143b/1
2. Yasak, yasaklanmış.
ḫ.+dur 90a/11; 113b/9
ḫ. ḳıl- "yasaklamak" 117b/6; 154b/7, 8, 9, 10(2); 161b/10
ḫ. ol- "yasaklanmak" 174b/10
ḫarāmī (Ar.): Hırsız, haydut, yol kesen.
ḫ.+den 87a/1
ḫarbe (Ar.): Kısa mızrak, süngü.
ḫ.+si (āh melekü'l-mevt ḫ. ḳorḳusından) 90a/1
ḫ.+sin (melekü'l-mevt ḫ.) 147a/1
ḫarc (Ar.): Harcama, masraf.
ḫ. eyle- "harcamak" 168b/13
ḫ. it- "harcamak, sarf etmek" 168a/7

ḥareket (Ar.): Hareket, deprenme, kımıldama, oynama.
ḥ.+de (devrde ve ḥ.) 95a/9
ḥ.+dür (ne ḥ.) 184a/3
ḥ.+e gel- "hareketlenmek, hareket etmek; sarsılmak" 89a/6; 144b/2; 178b/8
ḥarem (Ar.): Herkesin girmesine müsaade edilmeyen, saygın ve kutsal yer.
ḥ. (iki ḥ. sulṭānı) 93b/3
iki ḥarem "Ḥaremeyn, Mekke-i mükerreme ile Medine-i münevvere" 93b/3
ḥarf (Ar.): Harf.
ḥ. (ol on doḳuz ḥ. heybetinden) 106a/9
ḥ.+i (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh ḥ.) 106a/5
ḥarīr (Ar.): İpek.
ḥ.+e (yaşıl ḥ.) 152a/11
ḫāṣ (<Ar. ḫāṣṣ): Seçkin, ileri gelen, mümtaz.
ḫ. ʿulemā ṣoḥbetinde 197a/7
ḫ. (bir ḫ. ḳulı) 137b/6
ḫ. (iy benüm ḫ. dostum) 95a/5
ḫ. (uçmaġuñ ḫ. maḳāmların) 143a/3
ḫāṣakī (<Ar. ḫāṣṣe+Far.-gitār): Seçkin, mümtaz.
ḫ. (eyü ḫ. ḳullaruñ) 86a/5
ḫ.+ler (bir bölük ḫ.) 177a/9
ḫ.+lerüme 89a/12
ḥased (Ar.): Haset, kıskançlık.
ḥ. yaʿnī günü 151a/1
ḥasenāt (Ar.): İyilikler, iyi, hayırlı işler.
ḥ.+a 122b/8; 135a/13
ḫāṣıl (Ar.): Semere, çalışma çabalama sonucunda elde edilen kazanç.
ḫ. 140b/11
ḫ. ḳıl- "sağlamak, elde etmek" 197b/1
ḫ. ol- "sağlanmak, elde edilmek" 142b/10; 169a/11; 194b/5
ʿibret ḫ. ol- "ibret alınmak" 194b/5
ḫ. revā ol- "hasıl ve revā ol-" 122a/4
ḫaṣım (<Ar. ḫaṣm): (Bir davada) muhalif, karşı taraf. krş. ḫaṣm
ḫ.+laruñ 178a/2
ḫaslet (Ar.): İnsanın yaradılışındaki huyu, tabiatı, mizacı.
ḫ.+ler (eyü ḫ.) 177a/4
ḫ.+ler (şol ḳamu yavuz ḫ.) 177a/3
ḫaṣm (Ar.): (Bir davada) muhalif, karşı taraf. krş. ḫaṣım
ḫ.+ı 178a/5
ḥasret (Ar.): 1. Üzüntü, keder, zahmet.
ḥ. (şunca derd ü ḥ. içinde) 147a/2
2. Özleme, hasret, arzu.
ḥ.+inde (ol bāġ ḥ. olsunlar) 161b/10
ḥ. ḳıl- "hasret bırakmak, özletmek" 155b/13
ḫasta (Far.): Hasta.
ḫ. eyle- "hasta etmek, direncini azaltmak" 156b/8
ḫāṣā (Ar.): Asla, kat'iyyen, sakın, hiçbir zaman.
ḫ. 94b/3; 97b/11; 98b/1; 120a/9; 114b/6; 141b/2
ḫ. kim 113b/8
ḫāṣiʿ (Ar.): Alçak gönüllülük gösteren.
ḫ.+ler (bunca ḫ. tesbīḥidür) 144b/5
ḫāṭır (Ar.): Gönül.
ḫ. içün "gönlü hoş olsun diye, gönlünü hoş etmek için, kırmamak için"
ḫ.+ımıçun (benüm ḫ.) 130a/10
hātif (Ar.): Sesi işitilip de kendisi görülmeyen, gaypten seslenen melek.
h. 158b/1; 184a/8; 188b/3; 193a/4; 193b/9
ḫatm (Ar.): 1. Son, en son.
ḫ.+ı (dükeli resūllerüñ ḫ.) 161b/13
ḫ.+ıdur (dükeli namāzlaruñ ḫ.) 162a/1
2. Bitirme, tamamlama.
ḫ. eyle- "tamamlamak, bitirmek" 154b/11
ḫ. ḳıl- "tamamlamak" 112b/9; 147b/11
ḫātūn (Soğd. ḫwt'ynh): 1. Kadın, hanım.
ḫ.+ı (iy āḫiret ḫ.) 110a/5
ḫ.+ları (nazenīn mestūre ḫ.) 89b/5
2. Eş, zevce.
ḫ.+ıla 182a/11
ḫ.+ların 182a/13
havā (Ar.): Hava, gök, sema.
h.+dan 119b/2
ḥavāle (Ar.): Bir şeyi başka birine bırakma, ısmarlama.
ḥ. ḳıl- "havale etmek, uhdesine ver-mek" 165b/11
ḥavż (Ar.): Havuz.
ḫ.+ınuñ (Kevser ḫ. issi) 93b/2
ḫ.+ından (Muṣṭafā ḫ.) 174b/9
ḥayā (<Ar. ḥayāʾ): Ar, utanma duygusu, edeb.
ḥ. 177a/2
ḫayāl (Ar.): Hayal.
ḫ.+idi 110b/8
ḫāye (Far.): Er bezi, haya.
ḫ.+sin (iki ḫ.) 196a/6
ḥayf (Ar.): Haksızlık, zulüm.
ḥ. eyle- "haksızlık etmek" 178a/12
Ḫayr (Ar.): Faydalı, hayırlı (Metinde Allah'ın adlarından sayılır).
Ḫ.+dur (Tañrı teʿālānuñ bir adı daḫı Ḫ.) 84b/6
ḫayr (Ar.): 1. Karşılık beklenmeden, sadece Allah rızası için yapılan iş, iyilik.

ḫ. işedür 99a/3
ḫ.+ıla (bir ḫ.) 187b/5
ḫ.+da 165a/10
ḫ.+ı (...müsülmānuñ ṣadaḳası ḥaccı ḫ.) 174a/11
ḫ. eyle- "iyilik yapmak, yardım etmek" 197a/3
2. Fayda, yarar.
ḫ.+ı 141a/3
ḥayrān (Ar.): Şaşmış, şaşa kalmış, şaşırmış.
ḥ. ser-gerdāndur 179b/6
ḥ. ve ser-gerdān 130a/6
ḥ. ḳal- "hakdirle karışık şaşkınlık göstermek, çok beğenmek" 95b/12
ḥ. bī-hoẕ ḳal- 99b/4
ḥ. u vālih ḳal- 192a/4
ḥ. ol- "hayrete düşmek, şaşırmak; çok beğenmek" 93a/2; 99b/7; 117b/10; 130a/1; 133a/11; 178b/11; 185a/9; 188a/13; 188b/2
ḥ. ve ser-gerdān ol- 100b/8
ḥayrānlıḳ (Ar.+T.): Hayranlık, bir şey karşısında duyulan beğenme, takdir ve şaşkınlık hissi.
ḥ. (ne ḥ. vaḳtidür) 99b/5; 133a/12
ḥayret (Ar.): Hayret, şaşma, şaşırma, şaşakalma.
ḥ. (cüşū ve ḥ. ʿālemidür) 151b/10
ḥayvān (Ar.): Canlı.
ḥ. (bunca ḥ.) 178b/12
ḥāẕır (Ar.): Hazır.
ḥ. gibi 101a/8
ḥ. ol- "hazır bulunmak, hazılanmış olmak" 85b/2; 94a/2; 188a/10
ḫazīne (Ar.): Hazine, devlet malının, devlet parasının saklandığı yer.
ḫ. (Muṣṭafā mālından ḫ.) 197a/12
ḫ.+den 137b/5
ḫ.+mde (benüm ḫ.) 189b/4
ḫ.+ñde 196b/7
ḫ.+ñde (senüñ ḫ.) 189b/2, 6
ḫ.+sin (faẕl ḫ.) 137a/1
ḫ.+sinden (ḳudret ḫ.) 138b/1; 139a/8
ḫazīnedār (Far.): Hazinedar. Hazinenin idare ve muhafazasına memur edilen kimse.
ḫ.+larumdur 83a/5
hażm (Ar.): Sindirme, midedeki yiyecekleri eritme.
h. eyleme- "sindirmemek" 159b/12
ḥażret (Ar.): 1. "bir saygı ifadesi olmak üzere büyüklere verilen unvan"
ḥ.-i resūl ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem 187a/1
ḥ.+i (peyġāmber ḥ.) 187a/9
ḥ.+i (resūl ḥ.) 88a/4; 88b/13; 91a/12; 91b/8; 92a/1, 2, 8, 12; 93b/11; 94a/1, 3, 5; 95b/12; 96a/5; 97b/6; 99a/12; 99b/3, 5; 108b/6; 129b/1, 4; 147b/6
ḥ.+i (resūl ḥ. ʿaleyhi's-selām) 91a/12; 91b/8; 93b/11; 97b/6; 98b/6; 99a/10; 107b/10; 108b/6; 152a/3; 153b/13; 183a/4; 186b/8; 192a/10
ḥ.+i (resūl ḥ. ṣallalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem) 83a/12; 181b/4; 182a/12([ve sellem])
ḥ.+i (resūl ḥ. daḫı Cebrāʾīl ve Mīkāʾīl ve İsrāfīl yüz biñ firişteleriile) 128b/10
ḥ.+ine (Umūr Paşa... ḥ.) 81b/5, <6>
ḥ.+ine (Çalab ḥ.) 146a/9
ḥ.+ine (ḫuẕāvendigārum ḥ.) 117a/1; 120b/5
ḥ.+ine (Maḥmūd-ı Vedūd-ı ezelī ve ebedī ḥ.) 102a/10
ḥ.+ine (resūl ḥ.) 94b/9; 152a/10
ḥ.+ine (resūl ḥ. ʿaleyhi's-selām) 178b/3
ḥ.+ine (şeyḫ ḥ.) 118b/13
ḥ.+ine (Tanġrı teʿālā ḥ.) 99b/6; 116a/12
ḥ.+ile "ḥażreti ile" (resūl ḥ. ʿaleyhi's-selām) 189a/2
2. Ön, huzur, kat, nezd.
ḥ.+e 132b/5; 149a/2; 174b/12; 194a/8
ḥ.+de 168a/11
ḥ.+de (ol ḥ.) 132b/3; 138a/9; 143b/2
ḥ.+den 138a/9; 111b/2
ḥ.+üme (benüm ḥ.) 144b/13
ḥ.+ümde 164a/1
ḥ.+ümde (benüm ḥ.)187b/6
ḥ.+ümde (benüm) 112b/12; 111b/6
ḥ.+üñe (senüñ ḥ.) 92a/6; 133b/5; 189a/4; 189b/7
ḥ.+üñde 135a/7
ḥ.+üñde (senüñ ḥ.)118a/4; 135b/5; 186b/9
ḥ.+üñden (senüñ ḥ.) 152b/2
ḥ.+in (anuñ ḥ.) 170a/8
ḥ.+ine 131b/1, 3
ḥ.+ine (namāz ḥ.) 131a/12; 131b/2
ḥ.+ine (resūl ḥ.) 104b/2; 193a/12
ḥ.+ine (sulṭān ḥ.)101b/3; 101b/5
ḥ.+ine (Tanġrı ḥ.) 100a/3; 132a/10
ḥ.+inde 81b/6; 104a/5
ḥ.+inde (anuñ ḥ.) 149a/5
ḥ.+inde (Çalab ḥ.)95b/3; 133b/2
ḥ.+inde (Ḥaḳ ḥ.) 116a/6; 148a/4; 151b/8; 157b/9
ḥ.+inde (namāz ḥ.)131a/3
ḥ.+inde (sen pāẕişāh ḥ.) 191a/13
ḥ.+inde (senüñ gibi Ḳādir ḥ.) 118a/3

ḥ.+inde (sulṭān ḥ.) 137a/10
ḥ.+inde (Tañrı ḥ.)95b/5; 149a/3; 181a/11; 191b/8
ḥ.+inde (Tañgrı ḥ.) 153b/4; 158a/10; 167b/9; 195a/10
ḥ.+ümüze 88b/4; 94a/13;
ḥ.+ümüze (bizüm ḥ.)111a/8
ḥ.+ümüzde (bizüm ḥ.) 85a/4; 135a/10(2), 12; 135b/1, 3
hebā'-ı menşūr (Ar.): Boş yere harcanmış. (bkz. NOTLAR).
h.+dur 147a/6
h. ol- "boş yere harcanmış olmak" 100a/1
helāk (Ar.): Yok olma, ölme.
h. eyle- "helak etmek, yok etmek, öldürmek" 181a/2
h. ḳıl- "helak etmek, yok etmek, öldürmek" 166a/12
h. ol- "helak olmak, yok olmak, ölmek" 190b/9
ḥelāl (Ar.): Yapılması veya kullanılması dinen yasaklanmamış olan, haram olmayan.
ḥ. 153b/1, 2
ḥ. altunı 175a/7
ḥ. eşeri 132a/8
ḥ. rızḳ ḳapusın 153a/13
ḥ.+i 143b/1
ḥ.+e 132a/7
ḥ.+den ḥarāmdan 108b/1
ḥ. eyle- "helal etmek, hakkından vazgeçmek" 184a/13
ḥ. ol- "helal edilmek" 155a/11
2. Eş, zevce, nikâhlı kadın.
ḥ.+ile "ḥelāli ile" 127a/7
ḥelāllıḳ (Ar.+T.): Helal olan şey.
ḥ. dile- "birinden hakkını helal etmesi-ni dilemek" 157b/2
hem (Far.): Hem, ve; de/da
h. (āḫiretde h. dünyāda) 164b/1
h. (gök yiñildi hem zār u zār iñledi) 96a/2
h. (gördüm h. ḳorḳdum) 96b/4
h. (eyitmeyüp göñlinden geçürürse hem revādur) 174a/4
h. (hīç sözsüz lāyıḳdur ḥażrete h. ḳabūl olmaġa) 132b/5
h. (yuḳaru ḳaldı h. ḥarekete geldi) 178b/8
h. (ża'īfven h. ḳācizven) 115b/10
hem... hem...: Hem... hem...
h. ilkindedür h. ṣoñındadur 124b/8
h. ruḳū' ḳılurlar h. sücūd 104a/5
hemān (Far.): 1. Hemen, derhal, o anda, çarçabuk.
h. 163a/13
2. Aynısı, aynı miktar.
h. 171b/12
3. Yine, gene.
h. 172a/1, 9; 171b/6, 10, 13
hemān-dem (Far.): Hemen, çabucak, o anda.
h. 152a/10
hemīn (Far.): Hemen, o anda, -dığı anda.
h. 137b/11
hemīşe (Far.): Her zaman, her vakit, daima.
h. 112b/8; 139b/3; 191a/8
henüz (Far.): Daha, hâlâ, henüz.
h. 194a/5
hep: Hep, hepsi, bütün, tamam; bütünü, tamamı.
h. 96a/2; 96b/2; 100a/1; 106b/11; 122b/6, 8; 164a/9; 165b/12
h. müzdüm 191b/10
her (Far.): Her, her bir.
h. beg kim 194a/10
h. bir firişte 91a/7
h. bir ḥāl içinde 162a/3
h. bir māluñ zekātı 148b/9
h. bir mü'minüñ vücūdı 98a/5
h. bir müsülmāna 169a/11
h. bir ḳuźv kim 148b/8
h. biri daḫı 148a/11
h. biriñüz 109a/1
h. birisi 127a/10; 140a/12; 140b/1; 143b/7; 148a/10, 11; 148b/2, 3; 197b/9
h. birisile "her birisi ile" 148b/1
h. dem 89b/3; 94a/10; 98a/11; 101b/8; 156a/4; 157b/11
h. gün 186a/12
h. kim 81b/15; 113b/8; 120b/3; 124b/12(ki[m]); 130b/13; 132b/4; 161a/5; 186b/5, 6, 10; 187b/4; 189a/13; 189b/12, 13; 192b/4; 196b/8, 9
h. kimüñ kim 182a/8
h. kimde kim 153a/6
h. kişi 134a/1; 146b/2
h. mü'min 86b/1
h. ne kim 145b/6
h. ne vaḳtin kim 144b/1
h. nesne kim 148b/5
h. ḳuźvuñ ikisin 196a/7
h. (ḳāḳilesi h. bir kişinüñ) 195b/4
h. (yā h. on) 196a/11
h. (yüküñ h. bir dengine) 178a/9
hergiz (Far.): Asla, kat'iyen, hiçbir vakit, hiçbir suretle.
h. 106a/4; 112a/1; 116a/2; 134b/1; 139b/9; 140b/12; 141b/6; 146a/1; 153a/12; 153b/8; 156a/3, 5, 7; 163b/1, 2; 164a/10; 165a/7; 171a/13; 178b/13; 180a/11;

185a/7; 186a/13; 187a/4; 187b/12; 189b/9
herze (Far.): Boş, saçma.
h. sözler 132a/13
hevā (Ar.): Heves, istek, arzu.
h. 132a/5; 140a/5; 150b/4; 176b/4
h. şerrin 150b/12
h. ve şehvet 92b/8; 97a/6
h. yirine 176b/12
h.+yıla (şol h.) 164a/8
h. (şehvet ve h.) 140a/4
h. (şehvet ve nefs ve h.) 101b/1
h.+ı 151a/9
h.+ya uy- 151a/2, 4, 8
h.+ya uyma- 151a/3
h.+ya yüz getür- 132a/4
heves (Ar.): Arzu, istek.
h.+inden ise (uçmaḳ h.) 117b/5
h.+inden (uçmaḳ h. ve sevgüsindenise) 90a/9
h. it- "heveslenmek, arzulamak" 117b/7
h. ol- "arzulamak, istemek, heveslenmek" 87a/11
heybet (Ar.): Heybet, haşmet, insanda korkuyla karışık saygı uyandıran hâl veya görünüş.
h. (ol h.) 104b/7
h.+i (bu h.) 96b/4; 110b/6
h.+i (ol h.) 104b/8
h.+den 99a/9; 179a/8; 179a/12
h.+i (buyruḳ h. ġuṣṣası) 159a/5
h.+i (sulṭān siyāseti ve h. ḳorḳusından) 101b/10
h.+in (melekü'l-mevt h.) 146b/7
h.+ine (ol ṭamu h.) 104b/12
h.+inden 104b/6
h.+inden (ol on doḳuz ḥarf h.) 106a/10
h.+inden (ol ünüñ h.) 119b/13
h.+inden (resūl h.) 107b/13
heybetlü (Ar.+T.): Heybetli.
h. müvekkel 146b/7
h. ṣūretile) 147a/4
h. (ol h. ṭamudan yaña) 131b/8
h. (şunuñ gibi h.) 114a/4
h.+reksin 138b/8
hezārān (Far.): Binlerce.
h. āferīn 151b/6
ḫıḳd (Ar.): Kin tutmak.
ḫ. yaʿnī kīne dutmaḳ (Yz. ḫıḳdu) 151a/1
ḫırḳa (Ar.): Hırka.
ḫ.+sın 109a/4
ḫırş (Ar.): Öfke, kızgınlık.
ḫ. 176b/5, 13
ḫısım (<?): Hısım, akraba.krş. ḫışım, ḫısm
ḫ.+ları 186b/13
ḫışım (<?): Hısım, akraba.krş. ḫısm, ḫısım
ḫ.+larıladur 186b/3
ḫ.+ları 187a/7
ḫ.+ları (ölenüñ ḫ.) 195a/10
ḫ.+ların 186b/8
ḫ.+larına (depelenen ḫ.) 195b/3
ḫ.+larından 186b/4, 5
ḫ.+larıla "ḫışımları ile" 186b/10
ḫısm (<?): Hısım, akraba. krş. ḫışım, ḫısım
ḫ.+ı ol- "hısmı, akrabası olmak"
ḫ.+ı (ʿavratuñ key yaḳın ḫ.) 182a/3
ḫışım (<Ar. ḫışm): Kızgınlık, öfke.krş. ḫışm
ḫ.+dan 106b/5
ḫışm (Ar.): Kızgınlık, öfke. krş. ḫışım
ḫ. ṭonın 106b/9
ḫ. (yavuzlıḳ ve ḫ. ve laʿnet) 105b/1
ḫ.+um 106b/1; 113a/1
ḫ.+um ḳılıcın 106b/3
ḫ.+ın (Tanʿgrı ḫ.) 184b/9
ḫ.+ına (ṭamu ḫ.) 90b/2
ḫ.+ından (Çalabum ḫ.) 183a/13
ḫ.+ından (Tanʿgrı teʿālā ḫ.) 184b/8
ḫ. gel- "azap inmek" 107a/2
ḫ. eyle- "hiddetlenmek, kızmak" 102b/3, 6; 170a/1
ḫ. ḳıl- "öfkelenmek" 101b/6
ḫ. ṭart- "hışım (kılıcını) çekmek"
ḫ.+um ṭart- 106b/1
ḫıyānet (Ar.): Hainlik, ihanet.
ḫ. 176a/9; 176b/13
ḫ. eyle- "hıyanet etmek"
emānete ḫıyānet eylemegil 189a/9
ḫıyānetlıḳ (Ar.+T.): Hainlik, kötülük.
ḫ. 151a/13
ḫıyār (Far.): Salatalık.
ḫ. (tāze ḫ. gibi) 158b/8
ḥicāb (Ar.): Perde, örtü.
ḥ. (yitmiş biñ ḥ.) 99a/8
ḥ.+ı 133b/11
ḥ.+lar 133a/7
ḥ.+lara 189b/10
hīç (Far.): 1. Hiç, boş, değersiz, önemsiz.
h.+dür ve ḳabūl degül 105b/10
2. Hiç, hiçbir.
h. ʿamelsüz müʾmine 164b/7
h. birisi (bu ṣevāblardan h. birisi) 194a/3
h. ʿibādet ögüt virmekden yuḳarurak yoḳdur 115b/3
h. ḳatılıḳ 147a/2
h. kāfir 166a/12
h. kimesne 132b/6
h. kimesne ʿulemādan 123a/7
h. kimesneye 182a/2

h. kimse 120b/11
h. maḫlūḳa 100b/6
h. nesnesi 169b/1; 170b/1, 2
h. nesneye 183a/8
h. peyġāmbere 96b/12
h. sözsüz 132b/4
h. ṭāᶜatde 145a/1
h. ülü 97a/4
h. ümmet 88a/6
h. ümmete 143b/4
h. yavuz iş 99b/12
3. Hiç, asla.
h. 180b/12
h. yoġiken 180b/12
-Anlamca olumsuz soru cümlelerinin bu hâlini kuvvetlendirir.
h. ata oġlanına bu işi işledügi var-mıdur kim sen eydürsin? 156a/1
h. balta ṭartup anı ḫarāb ḳılam mı? 98a/13
h. bilür misin bu aġaç ne aġaçdur? 166b/8
h. bilür misin kim ben saña niçün buyurdum kim ... 84b/12
h. dilek ola mı 117b/13
h. elinden gele mi balta dartup şunca emegile yapduġın girü yıḳa 98a/3
-Olumsuz cümleleri anlam bakımından kuvvetlendirir.
h. ᶜaceb degül 95a/11; 107b/9; 159b/8
h. aṣṣısı yoḳ 89b/13
h. bunlara iltifāt eylemedüm 189b/3
h. erile ᶜavrat bir yire gelmedin oġlan yaradam 164b/3
h. erile ᶜavrat bir yire gelmedin 164b/4
h. fāyide yoḳ 146b/1
h. beni ḳomaz diñlenmege 110a/8
h. dirligi yoḳdur 155a/10
h. ġuṣṣalanmaġıl 87b/13
h. gümān yoḳdur 153a/7
h. iñlemedin 139b/5
h. ... işleri yoḳ 100a/3
h. maḥẕūr yoḳdur 161b/4
h. murdār yoḳ 163b/7
h. naẓara gelmezlerde 194b/6
h. nesneyiçün iñlemedüm 109a/11
h. pāẕişāhdan ayruḳ mededimiz yoḳ 101a/4
h. rāḥatum yoḳdur 114a/3
h. rāḥatuñ olmaya 117a/5
h. sefer eṣeri yoḳ 118b/3
h. ṣoñı olmaya 133b/8
h. söylememekdür 139b/2
h. ṭınmadı 181b/13
h. ucı ḳıyı olmaya 110a/12
h. üşenmeyeler kim 88a/9
h. yaramaz 124b/5
h. yoḳdur 117b/13
h. ẓafer bulmasun 150b/6
h. ziyān yoḳ 146b/2
hidāyet (Ar.): Hak, yoluna, doğru yola erdirme.
h.+üme 164b/1
ḥikāye (Ar.): Hikâye. krş. ḥikāyet
ḥ. 95a/11; 100b/13; 106b/6; 107b/9; 109b/12; 112a/5; 114b/7; 117b/1; 118a/13; 136b/6; 137a/6; 145b/7; 186a/11; 187a/1; 187b/11; 193a/8
ḥikāyet (Ar.): Hikâye. krş. ḥikāye
ḥ. (bu ḥ.) 111a/11
ḥ.+i 102a/9
ḥ.+i (bu ḥ.) 183b/1
ḥ.+den (bu ḥ.) 108b/11
ḥ.+ine (Muḥammedüñ ümmeti ḥ.) 111a/12
ḥikmet (Ar.): Hikmet, ilahi sır, sebep, maksat.
ḥ. 131a/4; 140b/3; 141a/8; 149b/8; 154a/6; 162a/9
ḥ. ᶜilminde 159b/5
ḥ.+den ıraḳ 141b/3
ḥ.+den ṭaşra 141b/2;
ḥ.+den ṭaşra iş 149b/13
ḥ.+i (selām virmek ḥ.) 140b/4
ḥ.+in (anuñ ḥ.) 139a/4
ḥ.+in (namāzuñ ḥ. sırrın) 129a/7
ḥ.+inden ve sırrından 140b/13
ḥ.+ler (İslāmī ḥ. içinde) 144b/3
ḥikmetlü (Ar.+T.): Hikmetli, hikmet dolu.
ḥ. (buncılayın taḥḳīḳ ḥ.) 150a/5
ḫilᶜat (Ar.): Kaftan; hediye.
ḫ. (altı ḫ.) 94b/4
ḫ. (bir ḫ.) 94b/4(3), 5(3); 96a/8; 97a/7; 98b/2; 99a/6; 149a/6
ḫ. (ol ḫ.) 94b/7; 96b/12; 97a/7; 98b/4
ḫ. (ol ḫ. berekātındayıdı kim 97a/3
ḫ.+i (ol ḫ.) 98b/4; 99a/7
ḫ.+den (bu ḫ.) 97a/4, 13
ḫ.+üñ (senüñ ḫ.) 111b/3
ḫ.+i (anuñ ḫ.) 98b/10; 196b/10
ḫ.+i (kelīmlik ḫ.) 161b/5
ḫ.+in (miᶜrāc ḫ.) 86a/9; 122b/10
ḫ.+in (nūr ḫ.) 94b/6
ḫ.+i (dīẕār ḫ. ᶜaṭāsı) 147b/12
ḫ.+idür (anuñ ḫ.) 185a/8
ḫ.+idür (bunlaruñ ḫ.) 94a/12
ḫīle (Ar.): Hile, aldatma.
ḫ. 182a/6
ḫ.+ler eyle- 176a/11

ḥīleci (Ar.+T.): Hileci, aldatıcı.
ḥ.+dür 151b/3
ḥilm (Ar.): İnsanın tabiatında olan yumuşaklık, yavaşlık.
ḥ. 176b/12
ḥ.+i 191a/2
ḫīre (Far.): Küstah, utanmaz, terbiyesiz; inatçı.
ḫ.+ye 92b/11; 152b/4
özin ḫīreye ur- "bilmezden gelmek, tecahül göstermek; inat etmek" 152b/4
özüñi ḫīreye [urmaḳdan] geç- ".... vazgeç" 92b/11
ḥis, -ssi (<Ar. ḥiss): His, duyu.
ḥ. (aşaġaraḳ ḥ. işledüginden ḳurtılmaġa) 149b/7
ḥ. (biş ḥ.) 149a/13
ḥ. (biş ḥ. sebebile) 149b/3
ḥ. (biş ḥ. vāsıṭasıla) 149a/13
ḥ. (dükeli ḥ. işledügine) 150a/1
ḥ.+üñ (iki ḥ. daḫı aṣlı) 149b/10
ḥ.+de (bu biş ḥ. kim) 149b/3
ḥ.+ler (üç ulu ḥ. işledügin) 149b/5
ḥisāb (Ar.): 1. Hesap, hesaplama.
ḥ.+ı (işbu ḥ.) 172a/3
ḥ.+ca (şol ḥ.) 171b/7
ḥ.+ınca (dünyā yılları ḥ.) 96a/10
2. Sorgu, sual.
ḥ. belāsında 189a/1
ḥ.+ı 163b/13
ḥ.+ı (mü'minüñ... ne ḥisābı ola ne ʿaẕābı) 143b/2
ḥ.+ın (içdügi şular ḥ.) 124b/13
ḥ. vir- "(Ahirette) sorguya çekilmek" 100b/11
ḥisābla- (Ar.+T.): Hesaplamak.
ḥ.-yası 173b/7
ḥisāblu (Ar.+T.): Hesap vermeyi gerektirir, hesabı sorulur (mal).
ḥ.+dur 143b/1
ḫiṭāb (Ar.): Hitap, seslenme.
ḫ. 82a/4; 82b/10; 83a/3; 88a/5, 7; 89a/8, 11; 90a/8; 90b/3; 91b/9; 92a/3; 93b/12; 94b/13; 100a/11; 103a/2, 10, 12; 103b/9; 104b/11; 106b/7; 112a/8, 10; 114a/5; 129b/4
ḫ. gel- "seslenilmek" 158b/12(2); 160b/3
ḫ. eyle- "seslenmek" 133a/8; 183a/6
ḫ. ḳıl- "hitap etmek, seslenmek" 83a/3; 92a/9; 92b/6; 94a/6; 96b/3; 106a/11; 113b/4; 121b/3; 111b/12; 142b/11; 152b/6; 160a/11; 160b/5; 161a/5; 166a/10; 180b/4; 183a/9; 190a/9; 190b/6
ḫod (Far.): da/de, dahi; kendi, bizzat. krş. ḫoẕ
ḫ. 169b/10
ḫ. ilerürek geledüm 119a/5
ḫ. (bunlar ḫ.) 99a/9
ḫ. (taḥiyyāt sırrın ḫ.) 140b/4
ne... ne ḫod..: ne... ne de... 95b/7
ne irteñ bellü ne ḫ. yoluñ izüñ bellü 95b/7
ḫon (<Far. ḫʷān): Nimet, mükafat.
ḫ. (ʿālī ḫ. ve ʿaṭā kim) 100a/9
ḫ.+ları (dīẕār ḫ.) 137a/6
ḫor (<Far. ḫʷār): Hor, hakir, değersiz, alçak.
ḫ. eyle- "alçaltmak" 114b/6
zebūn u ḫor eyle- 142a/9
ḫ. görme- "küçük görmemek, hakir görmemek" 194b/6
ḫorla- (<Far. ḫʷār+T.-la-): Horlamak, aşağılamak.
ḫ.-maḳ 184b/13; 194b/7
ḫorlaş-: Horuldaşmak, hep beraber horulda-mak.
ḫ.-ur 169b/3
ḫorlıḳ (Far.+T.): Horluk, aşağılık, zillet.
ḫ. göñlegin 89b/9
ḫ. (ol ḫ. güninde) 184a/4
ḫoş (Far.): Güzel, iyi.
ḫ. eyit-118a/3
ḫ. rāḥatlar uyḳular 190b/10
ḫ. riyāsüzligiçün 111b/8
ḫ. saḳlu ol- 113a/6
ḫ. sözdür 161a/12
ḫ. (ne ḫ. beñzer) 111a/11
ḫ. (ne ḫ. ḳoḳuñ) 155b/3
ḫ.+ıraḳ 139b/11
ḫ.+ıdı 115b/9; 121a/2
ḫ. bil- "iyi biri olarak tanımak, (birinin) iyi bir insan olduğunu düşünmek" 142a/1
ḫ. diril- "hoş geçinmek, insanlarla iyi geçinmek" 186b/11
ḫ. dut- "iyi davranmak, incitmemek, şefkat göstermek" 190a/7 krş. ḫoş ṭut-
göñülcügüñ ḫoş dut- "gönlünü hoş tutmak, karamsarlığa kapılmamak, ümitsizliğe düşmemek" 111b/2
ḫ. düş- "beğenilmek, kabul görmek" 181a/11
ḫ. eyle- "mutlu etmek, sevindirmek" 161b/11
ḫ. gel- "hoşuna gitmek, beğenilmek; uygun düşmek" 92a/5; 99b/5; 182b/4; 189b/6
ḫ. geldüñ "hoş geldin" gelene söylenen esenleme sözü" 165a/4
ḫ. görme- "beğenmemek, hoşlanma-mak" 181a/3

ḫ. ol- "hoşa gidecek durumda olmak, iyi ve güzel olmak" 134b/4; 158a/1
oġluñuñ yiri ḫ. ḳoñşuluġı ḫ. oldugın isteriseñ 193b/8
ḫ. ṭut- 168b/11; 183a/2; 197a/13; 197b/1(2) bkz. ḫoş dut-
ḫoşnūd (Far.): Hoşnut, memnun.
ḫ. ve rāżī ḳıl- "razı ve memnun etmek" 103a/13
ḫ. eyle- "hoşnur etmek, memnun etmek" 187b/8
ḫ. eylemiş ol- 194b/9
ḫ. ḳıl- "hoşnut etmek, memnun etmek" 145a/8; 188b/4
ḫ. ol- "razı olmak; memnun olmak" 112b/10(2); 129a/6(2); 145a/4; 147b/7; 187a/12; 189a/11; 190a/8; 196b/7
ḫoşnūdlıḳ, -ġı (Far.+T.): Hoşnutluk, memnuniyet.
ḫ.+um (benüm ḫ.) 145a/1
ḫ.+ı (ata ana ḫ.) 187a/13
ḫ.+ın (Tañrı ḫ.) 187a/11
ḫ.+ında (ata ana ḫ.) 187a/11
ḫoẕ (Far.): da/de, dahi. (Kuvvetlendirme edatı). krş. ḫod
ḫ. (ramażānda ḫ.) 175a/9
ḫū (Far.): Huy, ahlâk.
ḫ.+sıla "ḫūsı ile" (maʿşūḳ ḫ.) 164b/11
ḫ. eylen- "huy edinmek" 189a/10
ḫūb (Far.): Güzel, hoş, iyi.
ḫ. boyları 89b/7
ḫ. (iñen ḫ. rübāʿīdür) 158a/5
ḫūblıḳ (Far.+T.): Güzellik.
ḫ.+ları (bunlaruñ ḫūblıḳları vaṣfın) 192a/4
ḫūb-ṣūretlü (Far.+Ar.+ T.): Güzel görünüşlü.
ḫ. (pāẕişāhuñ ḫ. bahādur ve pehlüvān ḳulları) 137a/12
ḫubūṭ (Ar.): Batıl olma, işe yaramaz olma.
ḫ. (riyā ḳurdından ve ḫ. uġrısından) 122a/12
ḫudūd (Ar.): Hadler, şeriatçe verilen cezalar.
ḫ.+ın (Tañrı teʿālānuñ ḫudūdın) 195a/3
ḫukne (Ar.): Şırınga; şırınga edilen ilaç.
ḫ. eylen- "şırınga yapmak, iğne vurulmak" 175b/7
ḫūlan- (Far.+T.): Huy edinmek.
ḫ.-sa gerek 164b/11
ḫulḳ (Ar.): Huy, tabiat, ahlâk.
ḫ.-ı Muḥammedī 181b/13
ḫ.+umıla (benim ḫ.) 165a/5
ḫ.+umuzla 156a/11
ḫulḳlan- (Ar.+T.): Huy edinmek, âdet edinmek.
ḫ.-duñ 165a/5
ḫ.-aduñ 156a/11
ḥulle (Ar.): Cennet elbisesi.
ḥ. (uş ḥ.) 88a/2
ḥ. (yitmiş ḥ.)91a/2; 93a/9; 188a/13
ḥ.+ʾi (yitmiş ḥ.)149a/9
ḥ.+ʾi (ol yitmiş ḥ.) 91a/5
ḥūr (Ar.): Cennet kızı, huri.krş. ḥūri, ḥūrī
ḥ.+ı (yitmiş biñ ḥ. kim) 160b/9
ḥūri (<Ar. ḥūrī): Cennet kızı, huri.krş. ḥūr, ḥūrī
ḥ. (nice ḥ.) 89a/5
ḥ. (şol ḳadar ḥ.) 194b/3
ḥ.+yi 149a/10
ḥ.+ler 161a/11; 192a/3; 197b/8
ḥ.+ler gökcekligi 88a/9
ḥ.+ler ʿarş kürsī ve gökler 89a/9
ḥ.+ler (iy ḥ.) 89a/7
ḥ.+ler (ḳanḳı ḥ.)116b/5
ḥ.+ler (ol ḥ. alınlarında) 197b/9
ḥ.+lerüñ kābini 116b/13
ḥ.+lerden (dīvlerden ve ḥ.)138a/12
ḥ.+lerile "ḥūrileri ile" (uçmaḳ ḥ.) 168b/9
ḥ.+lerile "ḥūrileri ile" (uçmaḳı ḥ.) 187a/12
ḥūrī (Ar.): Cennet kızı, huri. krş. ḥūr, ḥūri
ḥ.+ler 144a/9
ḥ.+lerüñ (firişteleriüñ ve göklerüñ ve ḥ. Ādeme özi) 112a/7
ḥ.+lerinden (uçmaḳ ḥ. kerrūbīlerinden) 144b/11
ḫurmā (Far.): Hurma. krş. ḫurma
ḫ. (bir ḫ.) 110a/1
ḫurmalıḳ, -ġı (<Far. ḫurmā+T.-lıḳ): Hurmalık, hurmaya ait. (bkz. NOTLAR)
ḫ.+ıla 110b/1
ḫurūc (Ar.): Çıkma, çıkış.
ḫ. eyle- "dışarı çıkmak" 101b/4
ḫuşk (Far.): *mec.* Kaba, dar görüşlü.
ḫ. faḳīhdür 141a/2
ḫ. ṣūfīdür 141a/1
ḫuşūʿ (Ar.): Gönlün Allah sevgisi ve korkusuyla dolu olması hâli; ulvi sevgi ve saygı.
ḫ. 148a/3
Ḫuẕā (<Far. Ḫudā): Allah.
Ḫ. (iy Ḫ.) 192a/8(satır üstünde)
Ḫuẕāvendā (<Far. Ḫudāvendā): Ey Allah'ım, ey Rabbimiz.
Ḫ. 82a/14; 112a/9; 139a/3; 143a/2; 177a/9
ḫuẕāvendigār (<Far. ḫudāvendigār): Hükümdâr.
ḫ. oġlı 81b/3
ḫ.+um 99b/2; 123b/3; 125b/2; 129a/8; 139a/12; 140a/6
ḫ.+um devletinde 171b/1
ḫ.+um ḥażretine 117a/1; 120b/5
ḫ.+um (ol ḫ. maḥabbetin) 198a/1

ḫ.+uma 105a/10; 170a/7; 171a/3
ḫużūʿ (Ar.): Alçak gönüllülük, tevazu.
ḫ. 148a/3
ḫ. ve aşaḳlıḳ ḳıl- "alçak gönüllülük göstermek" 148b/13
ḫüccet (Ar.): Belge, vesika. (Ruhlar āleminde verilen söz. bkz. "elest" mad.).
ḫ. 152a/2
ḫ. (elest ʿāleminde virdügümüz ḫ.) 152a/8
ḫ.+i (ol ḫ.) 152a/4
ḫ.+i (ol ḫ. kim...) 152a/1
ḫ.+den (ol ḫ. şoñra) 152a/13
ḫ. al- (ol ḫ.+i kim bunlardan aldı) 152a/1
krş. ḳavl berkit-, ḳavul eyle-
ḫücre (Ar.): Oda.
ḫ. ḳapusına 108b/12
ḫ.+ye 108b/11
ḫ.+sine 92a/1; 108b/9
ḫ.+sine (peyġāmberüñ ḫ.) 191a/4
ḫücüb (Ar.): Perdeler.
ḫ. dut- "perdedârlık etmek, hicabet"
ḫ. dutan firişteler 144a/10
ḫükm (Ar.): 1. Dinî kural, şart. krş. ḫüküm
ḫ. 128a/5; 172b/13; 173a/2, 11, 12
ḫ. içinde 128b/8
ḫ.+i (anuñ ḫ.) 172a/3
ḫ.+in (ābdest sırrın ve ḫ.) 123b/2
ḫ.+in (namāz sırrın ve ḫ.) 123b/3
ḫ.+in (namāzuñ ẓāhiri ḫ. bilen faḳīhler) 140b/13
ḫ.+in (zekāt sırrın... ḫ.) 162b/1
ḫ.+ine 167b/5
ḫ. +ine (ḥaḳīḳat ḫ.) 120a/13
ḫ.+ine (ṭarīḳat ḫ.) 120a/13
2. Hüküm, emir, irade.
ḫ.+i (daʿveti ḫ.) 96a/4
ḫ.+i (Taʾgrınuñ ḫ.) 144b/1
ḫ.+iledür "ḫükmi iledür" (anuñ ḫ.) 119b/1
3. Bir konuda verilen karar, fikir, kanaat.
ḫ. eyle- "kanaat izhar etmek, karar vermek" 159b/6
4. Kaba kuvvet, güç.
ḫ.+ile 185b/5
5. İcap, gerek, sebep.
ḫ.+ile "ḫükmi ile" (... ḫ. "mucibince, ... gereği") 159b/8
ḫüküm (<Ar. ḫükm): Dinî kural, şart.
krş. ḫükm 1
ḫ. 172b/4; 173a/1, 3, 4, 5; 173b/3
ḫ.+lerine (zekātuñ ḫ.) 171b/2
ḫürmet (Ar.): Saygı, şeref, itibar.
ḫ.+içün "ḫürmeti içün" (işbu iz issinüñ yüzi ṣuyı ḫ.) 188a/2
ḫ.+içün "ḫürmeti içün" "hatırına, hatırı için"
ḫ.+içün (senüñ muḥabbetüñ ḫ. kim) 102a/6
ḫ.+içün (Muḥammed ḫ.) 112b/5
ḫ.+içün (Muḥammed-i Muṣṭafā ḫ.) 103a/7
ḫ. eyleme- "saymamak, hürmet etme-mek" 89b/10
yüzi ṣuyı ḫ.+içün "hatırı için, hatırına" 188a/2
ḫürmetlü (Ar.+T.): Hürmetli, saygın, ileri gelen.
ḫ.+rek (bir ḫ. ādemī) 191a/10

I

ı-: İmek fiili. krş., i-, u-, ü-

1. İsim cümlelerinde bildirici olarak kullanılır.

+ısañ 145a/7

+ısa 83a/5, 6; 96b/2(2); 97a/11; 105b/1, 2; 110b/4; 124b/1; 126a/3; 126b/7, 8; 127a/4, 5; 127b/6; 130b/9, 10; 143b/10; 146b/11; 151a/6; 153a/7; 154a/10; 169b/1(Yz. +ına); 172a/5; 174b/8; 175a/1; 178a/4; 187b/6

+yısa 127b/13; 130b/12(2)

+ıdı 94b/8, 9; 95a/2; 104b/3; 107a/6, 9; 107b/5; 114b/7; 115b/9; 121a/2; 137a/7(2); 140a/10; 152a/11; 159a/3; 181b/8, 9; 187b/12; 193a/8, 9; 193b/2; 194a/8

+yıdı 97a/3; 110a/1; 140a/10, 12; 146a/2; 186a/11

+ıduḳ 119b/8

+ıduġum 119a/6

+ıduġın 116a/10

2. Birleşik zaman çekiminde kullanılır.

-ayıdı 104b/9; 111a/9

-sayıdı 158b/3

-dumısa 97b/1; 197b/4

-duñısa 88a/1; 131a/8; 135a/10, 12; 135b/9; 154a/8

-duġısa 122b/9, 11

-dumıdı 159b/4

-dıyıdı 92a/2

-duġıdı 117b/6

-mışıdı 161a/1; 188b/4

-rısam 139a/6(2)

-rısañ 165b/4

-rısa 109b/7; 126a/13; 180b/2

-rlarısa 103b/11

-arısañ 165b/4; 180a/9

-arısa 105a/8; 106b/9; 114b/12; 131b/10; 139a/13; 186b/10

-urısam 123a/3

-urısañ 106b/10; 186a/8; 188b/13

-urısa 119b/2; 124a/1; 124b/4; 125a/10; 126a/11; 126b/9, 11; 129b/13; 147a/8; 153a/4; 167a/4; 175a/5; 175b/13; 185b/12

-urlarısa 171a/11; 187a/9

-rıdum 157b/6

-rıdı 122a/5; 117b/2

-arıdı 120a/12

-arlarıdı 136b/12

-urıdı 122a/6(3), 7; 126b/5, 10; 191a/10, 11

-rımış 156b/2

-mayayıdı 104b/9

-mazısañ 115b/8; 163a/8

-mazısa 102b/9; 127b/5; 131b/7; 147a/9; 155a/12; 168b/1; 195b/7

-maḳıdı 183a/4

ıçun: İçin krş. çun, çün(I), içün

1. *ad+(y)ıçun*

ı. (anuñı.) 91b/1; 94b/9; 117a/3; 135b/2; 140b/13; 142a/3; 150b/3; 155a/1; 162a/5, 8; 176a/3

ı. (anuñı. kim) 82a/10; 83b/1; 94b/7; 95a/12; 95b/13; 104a/3; 105b/7; 124b/9; 132b/2; 142b/1; 143b/1; 150b/6; 153a/9; 162b/3; 169b/11; 190a/1, 2

ı. (anuñı.-kim) 151a/12; 155a/5; 158a/11; 165b/11; 167a/5

ı. (ayruḳları ḳındurmaġı.) 121a/4

ı. (benüm ḫāṭırımı.) 130a/10

ı. (bunlaruñı.) 83a/4; 102b/11; 166a/1

ı. (buyruġı.) 156b/3

ı. (ol buyruġı.) 138b/11; 157a/10

ı. (degme bir varaḳı.) 197b/13

ı. (dünyāyıçun) 115b/12

ı. (Ḥavvāyı.) 155a/2

ı. (īmānumı.) 109a/11

ı. (kendü maṣlaḥatumı.) 183b/10

ı. (ḳulı.) 196b/2

ı. (Nūḥı.) 166a/9

ı. (şunuñı. kim) 105a/2

ı. (tekẕīb ve ilzāmı.) 161b/3

2. *adıçun (<adı ıçun)*

ʿAlī diyü ḫiṭāb ḳılduġıçun 183a/9

anasıçun 160b/4

anuñ ʿizzeti ḥaḳḳıçun kim 197b/12

ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun 189b/9

benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun 82a/5; 83a/7; 90b/5; 92b/12; 97b/3; 98b/7; 103b/5, 9; 105a/7; 109b/6; 134a/1; 136a/4; 141b/9; 160b/6; 186b/5; 187b/4

benüm ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun kim 138a/11

benüm ʿizzetüm ḥaḳḳıçun 87b/12; 88b/9; 94a/11; 103a/6; 129b/5; 133b/7; 134a/5; 134b/4; 111b/7; 163b/11; 190b/13
bir rekʿatıçun 150b/7(2), 10
biregü rāḥatıçun 183b/13
bunlar sebeb olduġıçun 163a/1
eyü ṣanusıçun 111b/9
ikinci rekʿatıçun 150b/11
ʿizzetüm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun 141a/11
kendü maṣlaḥatıçun 183b/11
ḳonşılıḳ ḥaḳḳıçun 185b/3
müsülmānlik maṣlaḥatıçun 168b/2
ol Tañrı ḥaḳḳıçun 83a/1
ol Tañrı ḥaḳḳıçun kim 115a/11; 168b/6; 169a/1, 8; 183a/7; 191b/3
orucıçun 111b/8
senüñ ʿaẓametüñ ḥaḳḳıçun 135b/13
senüñ birligüñ ḥaḳḳıçun 136a/1
senüñ ʿizzetüñ ḥaḳḳıçun 158a/3
ṣu yolıçun 185b/11
Tañrıçun 160b/4
üçünci rekʿatıçun 150b/11
zekātıçun 111b/8

ʿıdl (Ar.): Yükün her bir yarısı, denk. krş. ṭay ʿı. 178a/9

ıla: İle, birlikte; vasıtasıyla. krş. birle, ile, -la, -le

1. *ad+(y)ıla*
ı. (ʿadlı.) 178b/4
ı. (ʿadluñı.) 188b/11
ı. (adumı.) 134b/4
ı. (aġı.) 163b/3
ı. (aġırlıġı.) 178b/8
ı. (aġzuñı.) 193b/13
ı. (alçaḳlıġıla) 86b/1
ı. (anuñı.) 121b/1, 12; 148a/11; 148b/4; 158a/13; 162a/13; 163b/13; 182a/1
ı. (anuñı. bile) 185b/8
ı. (ata anayı.) 185a/6
ı. (ʿavratı.) 182a/5
ı. (ʿavratı. er) 164b/6
ı. (avucı.) 124b/4
ı. (Ayāsı.) 137b/4
ı. (aydınlıġı.) 153a/2
ı. (aykur yundı.) 173b/9
ı. (ayrıġı.) 148b/6
ı. (başı.) 194a/2
ı. (benüm ḫulḳumı.) 165a/5
ı. (benüm ḳullarumı.) 100b/5
ı. (benüm ṣıfatlarumı.) 165a/3
ı. (benüm ṣormaġumı.) 161b/11
ı. (bıçaġı.) 155b/12
ı. (bir er ʿavratı.) 192a/13
ı. (bir cühūdı.) 186a/11
ı. (bir ḫayrı.) 187b/5
ı. (bir rekʿatı.) 152b/11; 153a/1(2), 2
ı. (biş namāz ḳılmaġı.) 150b/1
ı. (bu ḳıfı.) 108a/10
ı. (bunlaruñı.) 83a/10; 142a/7; 187a/8; 193b/10
ı. (bu taḥḳīḳı.) 140b/12; 171b/1
ı. (buyruġı.) 156b/2
ı. (buyruġumı.) 85a/11
ı. (cānı.) 123a/9
ı. (cān ʿaḳlı.) 153b/13
ı. (çoḳı. az arasında) 149b/12
ı. (dīẕārı.) 87b/1; 146a/8; 155a/4
ı. (dostuñı.) 158a/1
ı. (dört kitābı.) 131a/2
ı. (Fāṭımayı. bile) 89a/5
ı. (faẓlumı.) 98a/8; 141b/5
ı. (faẓluñı.) 146a/9; 187b/2; 188a/3
ı. (faẓlıyı.) 146a/8
ı. (ferāġatı.) 119b/6
ı. (gāvurı.) 145a/9
ı. (genç kişi ʿavratları.) 197a/1
ı. (ḫarāmı.) 131b/11
ı. (ḫātūnı.) 182a/11
ı. (ḫurmalıġı.) 110b/1
ı. (ʿışḳı.) 112a/12; 177b/5
ı. (iḫlāṣı. ola) 115a/12; 161a/7
ı. (iki yüz cühūdı.) 186b/1
ı. (īmāyı.) 128a/12
ı. (iy benüm ṣıfatumı. ṣıfatlanmış ḳul) 165a/4
ı. (ḳādirlıġumı.) 190b/9
ı. (ḳahḳahayı. gülmeklik) 126b/2
ı. (ḳahrı.) 181a/1
ı. (ḳarındaşlaruñı.) 145a/7
ı. (ḳaṣdı.) 174b/5
ı. (kendü aġzuñı.) 189a/5
ı. (kendü atañı.) 196b/12
ı. (kendü ḳarındaşcuḳlaruñı.) 196b/13
ı. (kendü ḳız ḳarındaşlaruñı.) 197a/1
ı. (ḳılıcı.) 193b/6
ı. (ḳılıcı. yā oḳı.) 195a/8
ı. (ḳırḳ biñ ṣuḥufı.) 131a/1
ı. (ḳısacı.) 121a/1
ı. (ḳıyāmı.) 138b/10
ı. (ḳocacuḳları.) 196b/12
ı. (ḳonşıyı.) 185b/1
ı. (ḳovı.) 131b/11; 151a/8
ı. (ḳunūtı.) 147b/11
ı. (laṭīflıġı.) 178b/8
ı. (luṭfı.) 193a/7
ı. (luṭfumı.) 190b/10
ı. (maʿṣūḳı.) 156a/10

ı. (murādı.) 192a/10
ı. (Muṣṭafāyı.) 120a/11
ı. (Muṣṭafāyı. Tañrı arasında) 121b/6
ı. (namāzları.) 177b/5
ı. (nikāḥı.) 193a/9
ı. (nūrı.) 186b/12
ı. (ol emānet ağızı.) 180a/2
ı. (ol emānet ayağı.) 179b/12
ı. (ol emānet ḳulağı.) 180a/1
ı. (ol ṣuyı.) 123b/9
ı. (orucı.) 165b/7
ı. (orucuñı.) 178a/5
ı. (pāẕişāhlığı.) 92b/12
ı. (rükūʿı.) 138b/10
ı. (saġışı.) 185a/10
ı. (saḳsıyı.) 125a/11
ı. (ṣıfatum adum oḳumağı.) 134b/3
ı. (ṣuyı.) 125a/10; 131b/6
ı. (şerīʿatı. ṭarīḳat) 120b/4
ı. (şeyṭānı.) 146a/4; 146a/7
ı. (şol hevāyı.) 164a/8
ı. (şunuñı.) 136b/10; 157b/11
ı. (taḥḳīḳı.) 148a/9
ı. (ṭamuyı.) 188b/7
ı. (Tañrıyı. ḳarşu ol-) 192b/8, 9
ı. (Tañrıyı. Muṣṭafā arasında) 99a/11
ı. (Tañrıyıla kendü arasında) 103a/1
ı. (ṭarīḳatı. ḥaḳīḳat) 120b/4
ı. (ṭaşı.) 137b/7; 156b/6
ı. (ṭaşı. ve aġacı.) 195a/12
ı. (teyemmüm ṭoprağı.) 131b/8
ı. (ṭoġruluġı.) 101a/10
ı. (ṭoprağı.) 125a/12; 131b/6
ı. (uçmağı.) 155a/4
ı. (uş bunuñ gibi boyı. uzun ʿömrile) 142b/13
ı. (üç ṣuyı.) 117b/3
ı. (yalanı.) 131b/11
ı. (yalvarmağı.) 87a/6
ı. (yidi ṣuyı.) 117b/2
ı. (yidi ṣuyı. daḫı) 117b/4
ı. (yumşaḳlığı.) 185b/2
ı.+dur (ḫışmları.) 186b/3
2. *adıla (<adı ile); Tañrıla (<Tañrı ile)*
ābdestüñ ṣuyıla 131b/7
ʿadluñ sovıcaġıla (Yz. sovıcaġ-ıla) 188b/11
anasıla 155b/3
anuñ ol yatlu mālıla 170a/2
ʿavratıla 175a/5
ayaġıla 131a/6
ʿaybıla 111a/1
ʿayblarıla 141b/4
bir rekʿatıla 152b/11
biş ḫis vāsıṭasıla 149a/13
erkānıla 144b/8
faẓlıla 87a/8; 159a/6
faẓlıla ve ʿināyetile 84b/1
gögüñ çarḫ urdugıla 178b/11
Ḥaḳ teʿālā ilhāmıla 158b/5
ḫışımlarıla 186b/10
ḫurmālığıla 110b/1
īmān nūrıla 160a/7
ḳarañulığın... aydınlığın şūmlığıla 150b/8
ḳulaḳlarıla 83a/11
küfr aḳınıla 102a/12
küfr ḳarañusıla 112a/3
lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūl'llāh oḳıla 102b/1
māllarıla 190a/12
maʿşūḳ ḫūsıla 164b/11
oġluñ firāḳıla 156a/13
oyluḳlarıla 83a/11
şefāʿat ṭarīḳıla degül 193a/7
ṭaġlarıla ṭaşlarıla 103b/10
taḥḳīḳ ṭarīḳıla 123b/4
Tañrıla ḳarşu 169b/4
Tañrıla ḳarşudur 176a/8
tevbe suyıla 131a/13
üç el barmaḳlarıla 127b/2
vücūdıla 95a/9
yavuzlıḳ taşlarıla 98a/7
yirüñ ḫayrān olup ṭurdugıla 178b/11
zekāt sırrıla 167b/4
ẕikr mancınıḳıla ve ṭaşıla 102b/1
ımızġan-: Uyuklamak, azıcık uyumak
ı.-dı 110b/2
ıraḳ, -ġı: Uzak.
ı. 163b/4
ı. oda gitmek zaḥmeti 161a/4
ı. sefere 101a/5
ı. yirden 140b/6
ı.+a 145a/10
ı.+dan 133a/2; 161a/2
ı.+ıraḳdan 184b/4
ı.+dur 162b/6; 168a/6
ı. idüñüz 101b/12
ı. git-: "uzaklaşmak" 101a/7
ı. ḳıl- "uzaklaştırmak" 187a/13
ı. ol- "uzak olmak, uzaklaşmak" 98b/10; 105b/1; 141b/3; 153b/2
ı. ol[ma]- "uzaklaşmamak" 98b/3
ırıl-: Ayrılmak, uzaklaşmak, uzaklaşıp kaybolmak.
ı.-mamaḳdur 139b/13
ırla-: Şarkı söylemek; teganni.
ı.-ruz 169b/5

ı.-mañ 169b/4
ı.-maḳ ünin 192b/7
ırmaḳ: Irmak, nehir.
ı.+laruñ bıñarlaruñ yürüdügi 119b/1
ısıtma: Sıtma.
ı. ṭut- "ateş ve ter nöbetleriyle titreme-ye başlamak" 175b/12
ıṣlāḥ (Ar.): Düzeltme, iyileştirme.
ı. eyle- "düzeltmek, sulh sağlamak" 191b/2
ışlat-: Suya batırmak.
ı.-ṣalar 123b/12
ısmarla-: Vermek, bırakmak, emanet etmek. krş. ışmarla-, sımarla-
ı.-yalar (ṭoprāġa ı.) 87b/10
ṭoprāġa ısmarla- "defnetmek, ölüyü gömmek" 87b/10
ışmarla-: Vermek. krş. ısmarla-, sımarla-
ı.-dı 109a/5; 188a/8
cān ışmarla- "ruhunu teslim etmek, ölmek" 109a/5; 188a/8
ʿışḳ (Ar.): Aşk.
ʿı. daʿvisin 156b/1
ʿı.+ıla 112a/12; 177b/5
ʿı.+uma 112b/13
ʿı.+uña (senüñ ʿı.) 158b/6
ʿı.+ı odı zaḥmetinden 156a/5
ʿı.+ına (benüm cemālüm ʿı.) 117b/11
ʿı.+ına (senüñ viṣāluñ ʿı.) 109a/11
ʿı.+ına (Tañrı ʿı.) 115b/1
ʿı.+ında (benüm cemālüm ʿı.) 117a/4
ʿı.+ından (benüm dīẕārum ʿı.) 90a/12
ʿı.+ıdur (Tañrı ʿı.) 139b/1
ʿı.+umuzda (bizüm ʿı.) 164a/5
ışıḳ, -ġı: Demir başlık, miğfer
ı.+uñ ve ḳolluġuñ 145a/7
ı. urun- "miğfer giymek" 145a/13

İ

i-: İmek fiili. krş. ı.-, u-, ü-
1. İsim cümlelerinde bildirici olarak kullanılır.
+isem 188a/1;
+ise 83a/4; 107b/13; 119a/12(2); 126a/10; 127a/12; 172a/3; 177b/8; 186a/2; 187a/3; 190a/10; 193a/10; 195a/4;
+yise 127a/12; 195a/4
+idüm 164b/3, 7(i[d]üm)
+yidüm 188a/2;
+idüñ 157b/5
+yidüñ 157b/5
+idi 107b/5; 101b/11; 110b/8; 114b/8; 123a/8; 129a/11; 136b/9, 11; 159a/3; 163b/10; 166a/13; 169a/3; 179b/2; 180a/5(2), 6; 194b/3;
+yidi 95a/1; 106b/13; 115a/8; 163b/9
+idigin 185a/8
+idügin 129a/8; 134a/9; 149a/12; 176a/5;
+yidügin 134a/5; 189a/6
+ydügin 170a/7
+imiş 105b/9, 11, 13; 116a/6; 117a/1; 140b/11
+iken102b/9; 180b/12; 188a/4
+yiken 109b/10; 114b/11; 126a/13; 155b/3
2. Birleşik zaman çekiminde kullanılır.
-yeyidüm 198a/3
-sa gerekidi 143a/9, 10, 11
-se gerekidi 143a/9
-dümise 197b/4
-düñise 131a/7; 165a/11, 2, 13
-diyise 188a/7
-dümidi 176a/5
-mişidi 112b/2
-riseñ 102a/8; 180a/9, 10; 193b/8; 194a/1(2), 2
-rise 125b/2, 8; 149a/13; 182a/10; 182b/4; 189a/13
-ridi 110a/1; 111a/3; 194b/1
-riken 116b/11; 131a/9; 194a/13; 195b/7
-erisem 136a/2
-erise 124a/11(2); 159b/7; 195a/5, 6
-erlerise 103b/13; 162b/11; 198a/3
-eridi 152a/3; 161b/1; 191a/11; 192a/13; 192b/6
-eriken 183a/4; 195b/10
-erleriken 168a/4
-uriken 125a/6
-üriseñ 103a/7
-ürise 122a/5; 124a/6; 124b/12; 125b/6, 7, 10; 128b/8; 160b/11; 162a/6(2), 7; 174a/11; 177b/2
-ürlerise 167b/9; 168a/9
-ürimiş 156b/11
-mezise 107b/13; 193a/11
ʿibādet (Ar.): İbadet, kulluk vazifesi.
ʿi. içinde 139b/11
ʿi. (hīç ʿi.) 115b/3
ʿi. (ṭāʿat ve ʿi. ve keşf içinde olsa) 145b/4
ʿi.+i pīşe eylen- 86b/5
ʿi.+üm 83a/10
ʿi.+ler (dükeli dürlü ṭāʿat ve ʿi. mecmaʿıdur) 148a/1
ʿi.+e geçür- "ibadet olarak kabul etmek, ibadet saymak" 177b/4, 8
ʿibāret (Ar.): İbare, cümle.
ʿi. (bir ʿi.) 94a/12
ʿi.-i āḫer 164a/8
iblīs (Ar.): Şeytan.
i. 142a/7(2); 150b/4; 156b/7, 9; 157a/11
i.+ile 142a/7
i.+üñ daḫı bünyādı 150b/9
i.+i 142a/6, 8; 150b/9
i.+e 156b/7
ibtilā (Ar.): Deneme, tecrübe etme.
i. (imtiḥān ve i. taḫtınuñ öñinde) 138b/1
iç: 1. İç, dahil.
i.+i 108a/1
i.+in (aġzı i.) 116a/1
i.+ine 166b/6
i.+ine (aḳar ṣunuñ i.) 124a/9
i.+ine (anuñ i.) 101a/3; 195b/10
i.+inde 152a/11; 192a/3
i.+inde (ananuñ şol ḳarañu raḥm[i] i.) 179b/4
i.+inde (bir ḳarış ṭar ṭoprāḳ ev i.) 147a/1
i.+inde (deñizler i. cān-averlerden) 144b/11
i.+inde (ev i. yā çuḳur yirde yā dīvār ardında) 125a/5
i.+inde (firdevs uçmaġı i.) 109b/8; 121b/11
i.+inde (gūr i.) 116a/6
i.+inde (Ḥacere'l-Esved i.) 152a/2
i.+inde (ḳara ṭoprāḳlar taşlar i.) 89b/9
i.+inde (ḳarañu ṭoprāḳ i.) 146b/13

i.+inde (sin i.) 87b/10
i.+inde (şehrler i.) 119a/10
i.+inde (uçmaḳ i.) 89a/5; 129b/7
i.+inde (yidi perde i. saḳlanan ʿavrat) 118b/3
i.+indegi (şol güneş i. ẕerrece) 97a/11
i.+indedür (bunuñ i.) 152a/8
2. İçteki şey, muhteva.
i.+indegile "içindegi ile" 81b/6
3. İnsanın zahirî olmayan derunî yönü.
i.+üm ṭaşum 86b/3
4. Karın, mide.
i.+ine 175b/8
5. Kabuklu yiyeceklerde kabuğun sardığı bölüm.
i.+ine (bādām i.) 141a/4
6. Ara, arası, +dA.
i.+inde (ʿaẕāb i.) 86b/6
i.+inde (belā i.) 143a/10
i.+inde (bizüm ṭāʿatümüz i.) 113b/13
i.+inde (bu baḥṣ i.) 150a/6
i.+inde (bu ḳısm i.) 123a/12
i.+inde (cānlar i.) 190a/2
i.+inde (cümle ḫalāyıḳ i.) 182a/10
i.+inde (dīn i.) 170a/4
i.+inde (dükeli ʿömrüm i.) 183a/8
i.+inde (dükeli peyġāmberler i.) 161b/13
i.+inde (dün i.) 101b/8; 102a/1; 192b/6
i.+inde (dünyā i.) 82b/15; 104a/2; 113b/8, 12; 184b/3
i.+inde (dünyā i. daḫı) 162b/9
i.+inde (düşmenler i.) 114a/7
i.+inde (elüñden gelen ṣıfatlar i.) 165a/4
i.+inde (fesād i.) 142b/2
i.+inde (fikr i.) 139b/5
i.+inde (firişṭelerüm i.) 116a/10
i.+inde (ḫalḳ i.) 192b/5
i.+inde (her bir ḥāl i.) 162a/3
i.+inde (ilerüki maʿnī i.) 148a/12
i.+inde (İslāmī ḥikmetler i.) 144b/3
i.+inde (işbu iki ḥāl i.) 184b/10
i.+inde (Muḥammed ümmeti i.) 145b/5
i.+inde (namāzlar i.) 161b/13
i.+inde (ol oba i.) 187a/4
i.+inde (ol ḳabīle i.) 187a/7
i.+inde (uşbunuñ gibi ḥālet i.) 100b/3
i.+inde (kendü nefsi i.) 148b/5
i.+inde (kendüligi i.) 148b/2
i.+inde (Kelām i.) 159b/5
i.+inde (Ḳurʾān i.) 84a/4, 6, 7, 9, 10, 13; 84b/3, 5, 6, 8; 85b/3, 5, 7, 9, 11, 13; 86a/3; 86b/9, 12; 87a/3; 87b/2; 106a/6; 107b/8
i.+inde (Ḳurʾān i. kim) 114a/10
i.+inde (māl i.) 190b/12
i.+inde (maʿnī i.) 93b/13; 139a/3
i.+inde (namāz i.) 148b/8
i.+inde (niʿmet i.) 190b/12
i.+inde (ol ḥālet i.) 99b/4; 108a/9; 115b/13
i.+inde (ol küfrüñ yazuḳları i.) 170a/3
i.+inde (ol maʿnī i.) 148a/8
i.+inde (ol sāʿat i.) 96a/11
i.+inde (rāḥat i.) 96b/11
i.+inde (recā i.) 139b/13
i.+inde (riyāzet ve faḳr i.) 110a/1
i.+nde (sır i.) 94b/5
i.+inde (ṣūret i.) 139a/3; 190a/5
i.+inde (şol vaḳt i.) 147a/3
i.+inde (şunuñ gibi ḥālet i.) 100b/9
i.+nde (şunuñ gibi ḥālet i. kim) 87b/9
i.+inde (şunca derd ü ḥasret i.) 147a/2
i.+inde (taʿaccüb i. ḳaldılar) 138a/7; 183b/8
i.+inde (ṭāʿat i.) 142b/2
i.+inde (ṭāʿat ve ʿibādet ve keşf i. olsa) 145b/4
i.+inde (ṭāʿatler i.) 105b/5
i.+inde (Tañrınuñ ikrāmı i.) 191a/9
i.+inde (vāʿiẓlıḳ i.) 115b/4
i.+inde (vaḳt i.) 127a/2
i.+inde (zaḥmet i.) 100b/11
i.+inde (zārılıḳ i.) 109b/1
i.+indegi (resūlüñ sırrı i. sırrına) 99a/6
i.+indedür (otuz biñ şerīʿat mesʾelesi içindedür) 120b/3
i.+indedür (otuz biñ ṭarīḳat mesʾelesi i.) 120b/2
ʿaẕāb içinde ol- "azap çekmek" 86b/6
içinde:
1. Zarfında, müddetinde, süresince.
i.+inde (beglik i.) 189a/9
i.+inde (ramażān i.) 174b/4
2. Hususunda, yönüyle.
i.+inde (bilmek i.) 185a/8
i.+inde (bir maʿnī i.) 148a/7
i.+inde (bu maʿnīler i.) 141a/8
i.+inde (dīn i.) 115b/2, 3
i.+inde (dünyā i.) 82b/15
i.+inde (ḥükm i.) 128b/8
i.+indedür (namāz i.) 145a/2
i.+inde (ögüt virmeklik i.) 115b/9
3. Anında, esnasında, ile meşgul iken.
i.+inde (ābdest i.) 148b/12
i.+inde (bir namāz i. kim) 126b/2
i.+inde (ʿibādet i.) 139b/11
i.+inde (iki rekʿat namāz i.) 122b/12

i.+inde (ḳanlar i.) 157a/4
i.+inde (namāz i.) 85a/2; 126b/10; 148b/12; 149a/2, 4, 5
i.+inde (ol ağlamaḳlıḳ i.) 90a/8
iç-: İçmek.
i.-e 124b/7
i.-ersin 118b/9; 119a/12
i.-erler 192b/8
i.-mezsiz 129a/1
i.-mez 128b/13
i.-mezüz 129a/2
i.-erdi 169a/1
i.-mede (yimede i.) 182a/7
i.-mek 174b/10; 185a/1, 2
i.-mek (yimek içmek içün-mi) 117a/3
i.-mekden 174b/3
i.-ene 195a/3
i.-er (yaġmurdan i. deştī yir) 174a/8
i.-dügi şular ḥisābın 124b/13
süci iç- 185a/2; 192b/8; 195a/3
yalan and iç- 185a/1
içerü: İçeri.
i. 93b/13; 94a/1; 110b/3, 5, 13; 137b/11; 145b/9, 12; 155b/4
içesi: İçecek, içilecek.
i.+den 174a/13
içim: Bir defada veya bir yudumda içilecek miktar, bir içimlik. krş. içüm
i. (bir i. şu) 108a/12
içüm: Bir defada veya bir yudumda içilecek miktar, bir içimlik. krş. içim
i. (bir i. şudan ötrü) 109a/1
içün: İçin, dolayısıyla, sebebiyle, maksadıyla. krş. çun, çün(I), ıçun
1. *isim+(y)içün*
i. (Aṣḥābü'l-Kehf ḳavmiyi.) 98b/11
i. (ayaḳ ḳoduġum ʿöẕriçün) 135b/7
i. (Ayās i.) 102a/3
i. (benümi.) 114a/9; 132b/8; 180b/9
i. (benüm göñülümi.) 193b/1
i. (bıraḳmaḳ i.) 185b/11
i. (bir gün oruc i.) 174b/13
i. (bizimi.) 166a/3
i. (bizümi.) 89a/13(2); 89b/13; 137b/3
i. (bunlaruñı.) 102b/11
i. (degme bir güni.) 176a/3, 6
i. (degme bir ḳademüñi.) 194a/10
i. (dīni.) 194b/7
i. (döli.) 173b/9
i. (dünyāligi.) 186b/11
i. (görmek i.) 117a/4
i. (Ḥaḳḳa irişmegi.) 162b/9
i. (kendüyi.) 155a/1; 160b/5
i. (kendümüz i.) 89a/13
i. (kendüzümüz i.) 89b/12
i. (namāz i.) 111b/7
i. (nesneyi.) 109a/11
i. (ol müʾmin i.) 82b/12
i. (ol üç i.) 149b/8
i. (senüñi.) 103a/2; 158b/1; 190a/4
i. (senüñiçün ve seni sevenler içün) 90a/10
i. (sevdügümi.) 141a/6
i. (siziñi.) 102b/10;
i. (sizüñi.) 101b/13; 158a/2
i. (şerefi.) 161b/2
ı. (şol iki luṭfı.) 124b/11
i. (şol şükri. kim) 183a/1
i. (ṭāʿat ḳılmaḳ i.) 162b/10
i. (ümmetüñi.) 130a/10; 147a/13
i.+dür (bir avuç żaʿīf ümmetümi.) 90b/2
i.-mi (yimek içmek i.) 117a/3
2. *ismiçün (<ismi içün)*
ʿAlī diyü ḫiṭāb eyledügiçün 183a/7
ʿavrat eliçün 196b/1
berzaḫ ʿālemi tedārükiçün 152b/9
bir kez ilāhī didügiçün 111a/6
bir kez lā ilāhe illā'llāh didügiçün 112a/4
biş ʿālem tesārükiçün 152b/9
dīn ʿimāretiçün 168b/3
emegiçün 134a/6
ḫoş riyāsüzligiçün 111b/8
iñledügiçün 111b/9
işbu iz issinüñ yüzi şuyı ḥürmetiçün 188a/2
kendü nefsleriçün 137b/3
Muḥammed ḥürmetiçün 112b/5
Muḥammed-i Muṣṭafā ḥürmetiçün 103a/7
senüñ muḥabbetüñi ḥürmetiçün kim 102a/6
Tañrınuñ buyruḳların götürdügiçün seveler 162b/11
ümmetiçün 88a/5
va'llāhiçün 150b/2
idin-: Edinmek.
i.-esin (üns i.) 117a/5
igne: İğne.
i. (bir i. yurdusınca) 106b/10
iḫlāṣ (Ar.): Kalp temizliği, samimiyet, doğruluk.
i. bıñarın 153a/12
i.+ıla 115a/12; 161a/7
iḥsān (Ar.): İyilik etme; bağışta bulunma.
i. eyle- "iyilik etmek; bağışta bulun-mak" 190a/2; 191a/2
i. ḳıl- "bağışlamak, lutfetmek" 190a/6
iḫtiṣār (Ar.): Kısaltma.
i. ḳıl- "kısaltmak, kısa tutmak" 167b/5
i. eyle- "kısaltmak, kısa tutmak" 123a/6

iḫtiyāc (Ar.): İhtiyaç.
i.+umuz (bizüm i.) 150a/2
i.+ı olma- "ihtiyaç duymamak" kimsenüñ i. olmaya 164a/10
iḫtiyār (Ar.): Seçilen, tercih edilen.
i. eyle- "seçmek, üstün tutmak; tercih etmek" 138a/5; 163a/10
i.+dur (ṭoġru ve i.) 159b/3
ikele-: İkilemek, tekrarlamak.
i.-dise 158b/7
iki: İki (2).
i. 124b/10; 128a/3; 148a/6; 148a/9; 150b/6
i. ay 195b/7
i. ay tamām 175a/1
i. ayaġın 127b/8; 196a/6
i. ayaḳdaġı yırtuġı 127b/6
i. bendlü 196a/11
i. bendlüden birisin 196a/13
i. birer yaşar "birer yaşında iki (sığır)" 172a/13
i. dost 156b/3
i. dörder yaşar "dörd yaşında iki adet (deve)" 173a/4, 6, 8(2), 10
i. dörder yaşar deve 173a/7
i. dudaġın 196a/5
i. dürlü çeri 197a/11
i. dürlü maʿnī 105a/11; 170a/12
i. dürlüdür 124a/8; 142b/1; 180b/8
i. eli 133a/5
i. elin 108b/7; 158a/2; 166a/8, 10; 196a/5
i. el zekātı 149a/1
i. gāvūrdan 185a/5
i. ḥarem sulṭānı 93b/3
i. ḫāyesin 196a/6
i. ḥissüñ daḫı aṣlı 149b/10
i. iki yaşar "iki yaşında iki adet (sığır)" 172b/1
i. iki yaşar [dişi] deve 173a/3
i. ḳanat 184b/11
i. ḳap 120a/1
i. kelīme 103b/3
i. kelīmeyile 179a/4
i. kerre 86b/2
i. kez 131b/12
i. ḳıblenüñ imāmı "Hz. Muhammed" 93b/2
i. ḳıble bkz. ḳıble
i. kişi 127a/9
i. ḳoyun 172b/4, 10; 173a/7, 13; 173b/6
i. ḳulaġın 196a/6
i. kişi 193a/6
i. kişi benüm ümmetümden 191b/8
i. laṭīfesin 197b/10
i. müsülmān arasında 191b/4
i. nesne 124b/9; 148a/7
i. nesneʾi 178a/8
i. nesneye 148b/3, 4
i. nesneden ötrü 156a/4
i. nesnedür 150b/6
i. pāre oldı 158b/8
i. pāre eyleyeyidi 158b/3
i. rekʿat irte namāzın 154b/2
i. rekʿat irte namāzın ḳıl ṭıfıllıḳda 150a/10
i. rekʿat namāz 94a/2; 144b/7
i. rekʿat namāz berekātında 155a/2
i. rekʿat namāz içinde 122b/11
i. rekʿat ṣubḥ 149b/7
i. secde 140b/3
i. taḫta 113a/5,
i. taḫta vireyin saña bir iple 113a/7
i. ṭıfl oġlanlar 119b/6
i. yaşar bir dişi deve 172b/13
i. yaşar ṣıġır 172a/10
i. yıl 83b/4
i. yoldan 126a/8
i.+le "iki ile" 149b/11
i. üç veyā dört 182a/6
i. veyā üçmissedi 148b/1
i. (bir i.yaşar "bir adet iki yaşında (sığır)") 172a/11, 13
i. (bir i. yaşar dişi deve) 173b/4
i. (bir, iki yaşaruñ ḳırḳ ülüde bir ülüsi) 172a/11
i. (bu i. lafẓda) 170a/11
i. (iki i. yaşar "iki yaşında iki adet (sığır)") 172b/1
i. (iki i. yaşar [dişi] deve) 173a/3
i. (işbu i. ḥāl içinde) 184b/10
i. (ol i. ḥāli) 184b/11
i. (ol i. kelīme) 103b/4
i. (ol i. nesneye) 148a/13
i. (ol i. nesneden) 148a/10
i. (ol i. rekʿat berekātında) 154a/8
i. (ol i. taḫtaʾı ipile) 113a/10
i. (şol i. luṭfıçun) 124b/10
i.+ye 150a/3
i.+si 125b/8; 148a/9, 12; 173a/10
i.+si arasında 148a/8; 178b/12
i.+si daḫı 142b/2; 148b/1
i.+sin 128a/7; 172a/7
i.+sin daḫı 143b/2; 192b/1
i.+sine daḫı 127a/10; 193b/11
i.+sin (her ʿuẓvuñ i.) 196a/7
i.+sinüñ daḫı 141a/3
i.+sine 171b/4
i. elin götür- 166a/10
i. bölük eyle- 128a/13

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

i. bük- 135a/13
i. bükil- 135a/12
i. bükül- 134b/8, 11, 13; 135b/13
i. dizin otur- 135a/7
i. ḳat ḳıl- "belini büktürmek" 89b/7
i. ḳıl- "(namaz) iki rekat olarak eda etmek" 152b/10; 155a/1

iki biñ: İki bin.
i. ḳoyun 195b/2
i.+ine 141b/11

ikileyin: İkinci kez, yeniden.
i. alurısa 126b/10
i. diriltmege 180b/13

ikinci: İkinci.
i. 151b/3; 153a/5; 153b/5; 154a/5; 159a/4; 160a/1, 6; 161b/6; 180b/9; 184b/7; 185b/7; 189b/11; 192b/12
i. "ikincisi, ikinci olarak" 150a/8
i. ʿālem 152b/12
i. ʿāleminüñ adı 151b/9
i. gün 176b/4
i. ḳademüñ 189b/10
i. ḳavl 159a/8
i. kez 132a/2, 5, 9
i. ḳorḳu 146b/4
i. oġlı 151a/1
i. rekʿatı 147b/10; 160b/4
i. rekʿatı berekātında 160b/12
i. rekʿatıçun 150b/11
i. rekʿatın 151a/9; 151b/1, 4; 153b/8; 154a/2
i. ṣubḥ "fecr-i sadık", şafak sökmek. 174a/13
i. ṣubḥ doġ- "şafak sökmek, imsak" 174b/1
i. ṣürı 96b/1
i. ülüsin 197a/7
i. (kitābuñ i. ḳısmına) 123a/11
i.+si 140b/2; 149b/1; 150b/4; 151a/13; 162a/10

ikindi: İkindi vakti. krş. ikindü
i. namāzı "ikindi namazı"
ḳıl i. namāzın 150a/13

ikindü: İkindi vakti. krş. ikindi
i. namāzı "ikindi namazı" 162a/6
i. namāzınuñ bir rekʿatı 160a/8
i. namāzın ḳıl- 147b/3; 154b/3, 8
ḳıl i. namāzın 154a/10;
i. namāzın cemāʿatile ḳılıcaḳ 160a/7
i. namāzın Yūnus ḳıldı 154b/12
i. namāzın Yūnus ʿaleyhi's-selām ḳıldı 159b/10
iy i. namāzın ḳılanlar 160a/11
i. namāzıdur 153b/3

ikişer: İkişer.
i. nesneye 148a/10

iki yüz: İki yüz.
i. cühūdıla 186b/1
i. direm gümişi 171b/2
i. direm gümişlik 172a/5
i. diremde 165b/7
i. diremden 163b/12
i. ṣıġır 195b/2
i. yıl 166a/7
i. (bahāsınuñ degme i. direminden biş diremin) 173b/10
i. (ol i. çeriyi) 197a/13
i.+de daḫı 173b/4

iki yüz bir: İki yüz bir.
i. 172b/4, 5

iki yüz biş: İki yüz beş.
i.+de 173b/5

iki yüz ḳırḳ: İki yüz kırk.
i. direme degin 171b/4
i. diremden 171b/5

iki yüzlülik: İki yüzlülük.
i. 176a/10

iki yüz on: İki yüz on.
i.+da 173b/6

iki yüz seksen: İki yüz seksen.
i. 171b/6
i.+e degin 171b/6

ikrām (Ar.): 1. Ağırlama.
i.+ı (Tañrınuñ i. içinde ol-) 191a/9
2. Hediye, armağan.
i.+ı (dükeli yaradılmışlaruñ ne-ḳadar müzdi i.) 143b/10

iḳrār (Ar.): Tasdik, kabul, inanma.
i. eyle- 134b/9
i. ol- 148b/7

il: 1. Memleket, yurt, diyar.
i.+üñ (bir i. ḫalḳın) 190a/3
i.+den (fülān i.) 101a/2
i.+ine (yaġı kāfir i.) 128a/8
2. Oba, aşiret.
i.+ile 188b/5
i. (dört biñ evlü i.) 187a/3

ilā āḫirihi (Ar.): Sonuna kadar.
i. 114a/10; 114b/4

ilāhenā (Ar.): (Ey) Allah'ımız.
i. 82a/3, 9(2); 102a/11; 140a/4; 146a/3

ilāhī (Ar.): (Ey) Allah'ım.
i. 85a/1, 12; 86a/8, 9, 10; 88a/7; 88b/8; 90a/5; 90b/1; 91b/4, 11; 92a/4, 5, 12; 92b/1; 93a/3; 94a/5; 94b/1; 95a/6; 96b/4; 97a/4, 13; 97b/4, 6; 98a/5, 6, 10; 100b/7; 103a/5, 7, 11; 104b/11; 106b/8;

109a/8(2), 12(2); 110a/4; 112b/5; 113a/2, 4, 10; 113b/3; 117a/1; 117b/7, 9, 12; 118a/4, 11; 121b/9; 122a/8; 123a/9; 129b/12; 131b/6; 133a/3; 133b/4, 5; 135a/5; 135b/4, 5, 6, 12; 138b/2, 9; 111a/3, 4, 6; 111b/1; 141a/8; 141b/7(2); 143b/4; 145a/4, 8; 146a/9; 146b/10; 147a/12; 147b/7, 8, 12; 152b/2; 155b/6; 158a/2; 158b/5, 6; 161a/3; 163b/7, 11; 164a/3, 6; 165a/11; 166a/12; 166b/9; 167a/2, 4, 5; 167b/1(2); 168b/11; 174a/3; 174b/3, 11(2), 12; 177b/11; 180b/6(2), 13; 182b/1; 186b/9; 187b/1; 188a/1, 2; 188b/2; 189a/3; 189b/2, 5, 6; 190b/7; 191a/13; 191b/10; 192a/5(2), 7, 9

i. (yā i.) 109a/7

ilāhī ḥadīs: Kudsi hadis, manası vahyedilen, kelimesi peygamberimizden sudur eden kutsal söz.

i.+de 129a/2; 168b/10; 178a/12; 186b/3

ile: 1. İle. krş. ıla, birle, -la, -le

1. *isim+(y)ile*

i. (ayruḳ nesneyi.) 148b/6
i. (az ᶜameli.) 90b/9
i. (az tedebbüri.) 175a/13
i. (ᶜaẓametümi.) 85a/2; 97b/2; 129a/5
i. (benümile) 96a/5, 6; 117a/10
i. (benümi. ḳarşu olanlaruñ duᶜāsın) 169b/12
i. (benümi. senüñ aranda) 100b/4
i. (bizimi.) 156a/11
i. (bir güni. bir dünde) 98a/13; 166b/1
i. (bir ipi..) 113a/6
i. (bir tevbeyi.) 143a/12
i. (bir yaluñuz ābdesti.) 110a/2
l. (biş sifri.) 131a/2
i. (bizümi.) 109b/10
i. (bu çoḳ uyḳulu gözi.) 110a/4
i. (bu dükeliyi.) 123a/6
i. (bunca kez yimeki.) 177a/11
i. (cān-averi.) 125a/12
i. (cemāᶜati.) 128a/12; 159b/9; 160a/7; 194b/12
i. (cemāᶜati. ḳılmaḳlıġa tevfīḳ) 147b/12
i. (devleti.) 197b/4
i. (dilegümi.) 119a/8
i. (dilüñi.) 106b/3; 194b/11
i. (dīni.) 163b/3
i. (dişiligi.) 161b/2
i. (dörderi.) 149b/12
i. (dördi.) 149b/10
i. (düşmeni.) 128a/11
i. (düşmenlerümi.) 112b/13
i. (elümi.) 108b/1
i. (elüñi.) 157a/13
i. (emegi.) 98a/4
i. (eri. ᶜavrat) 164b/3, 4
i. (eyitmegi. imiş) 116a/6
i. (faṣīḥ dili.) 158b/8
i. (geñezligi.) 134a/10
i. (girçekligi.) 169a/9
i. (göki. yir) 95a/7, 11
i. (göklerümi.) 95a/1
i. (göñlüñi.) 194b/12
i. (göñlü[ñ]i.) 106b/5
i. (ḥaḳīḳī keremi.) 146a/7
i. (ḥaḳīr ṣūreti.) 143a/1
i. (heybetlü ṣūreti.) 147a/4
i. (ḥükmi.) 185b/5
i. (iblīsi.) 142a/7
i. (iki kelīmeyi.) 179a/4
i. (iki taḫta vireyin saña bir ipi.) 113a/8
i. (ili.) 188b/5
i. (ᶜināyetümi) 97b/11
i. (ᶜināyetüñi.) 90a/5
i. (irkekligi.) 161b/1
i. (işāreti.) 128a/12
i. (işbu taḳrīri.) 132b/5
i. (işbu ẕevḳi.) 132b/4
i. (Kaᶜbeyi. senüñ araña) 133a/1
i. (kāfiri.) 128b/6
i. (kāfiri. daḫı) 151b/11
i. (ḳankı dili.) 192a/5
i. (ḳara mürekkebi.) 107b/6
i. (kendü ᶜaẓametümi.) 98a/12
i. (kendü elümi.) 158b/6
i. (kendü elüñi.) 156a/13
i. (kendü ḳudret elümi.) 98a/10
i. (keremümi.) 94b/1
i. (kerpüci.) 125a/11
i. (kesegi.) 125a/11
i. (key raġbeti.) 184a/13
i. (ḳışacuḳ ᶜömri.) 143a/1
i. (kimüñi.) 156b/4; 188a/4
i. (kīneyi.) 151a/8
i. (kiremüdi.) 125a/11
i. (kömüri.) 125a/11
i. (ḳuvveti.) 159b/7
i. (leẕẕeti.) 127a/7
i. (Muġīsi.) 193a/13
i. (muḥsinleri. bile ol-) 191a/3
i. (ne ᶜameli.) 194a/7
i. (ne çeriyi.) 197b/4
i. (neyi.) 131b/6; 192a/7; 193b/6
i. (niyyeti.) 194b/13
i. (ol emānet dili.) 180a/2

i. (ol emānet gövdeyi.) 180a/3
i. (ol emānet gözi.) 180a/1
i. (ol iki taḫtaʾı ipi.) 113a/10
i. (ol ipi.) 113a/8
i. (ol ögüdi.) 115a/10
i. (ol ümmeti.) 167b/2, 3
i. (raġbeti.) 135b/12; 138b/6; 198a/3
i. (raʿiyyeti.) 188b/5
i. (resūl ḥażreti daḫı Cebrāʾil ve Mīkāʾil ve İsrāfil yüz biñ firişteleri.) 128b/11
i. (ṣanemi. Ṣamed arasında) 111a/9
i. (senüñi.) 96b/10; 116a/4; 180a/11; 189a/6; 194a/7, 8
i. (senüñ şefāʿatüñi.) 193b/9
i. (senüñ şefāʿatüñi. benüm ʿināyetüm arasına) 113a/12
i. (süñügi.) 125a/12
i. (şefḳati.) 182b/13
i. (şol ʿaẓameti.) 97a/12; 130b/13
i. (şol delīli.) 159b/4
i. (şol kelīmeyi.) 179a/1, 3
i. (şol nefsi.) 94a/13
i. (tehlīl-i.) 177b/5
i. (teni. göñül) 153b/12
i. (tenüñi.) 106b/5
i. (terāvīḥi.) 177b/5
i. (tesbīḥi.) 177b/5
i. (tevekküli.) 118b/1
i. (uzun ʿömri.) 143a/1
i. (üçi.) 149b/11
i. (ümmetümi.) 90b/1; 96a/5
i. (ümmetüñi.) 100b/11
i. (vitri.) 154b/11
i. (yidi levḥi.) 131a/1
i. (yig cihetligi.) 163a/13
i. (yigi.) 190a/1
i. (yigitleri.) 196b/13
i. (yitmiş biñ firişteyile) 93a/11, 12, 13
i. (yüz biñ yigirmi dört biñ vaṣiyyeti.) 131a/1
i. (yüz biñ yigirmi dört biñ peyġāmberi. bile) 100a/13
i. (ẓāhiri. bāṭın) 141a/3
i. (ẕevḳi.) 123b/3

2. *ismile (<ismi ile); ikile (<iki ile)*
anuñ ḥükmiledür 119b/1
ʿaẓametile 110a/5
beglerile 190a/12
bir birile 193b/10
biri birile 156b/4; 178a/8, 9
birisile 182a/10
birisile daḫı 182a/10
bu öldügile 193b/7
çāşnīsile ḳoḳusı 124a/7
derile 125a/12
dilegile 175b/5
dilile 88b/12; 174a/4
dillerile 83a/9
edebile 144b/8
elile 121a/1; 131a/5; 143a/9
ellerile 107b/5
faẓlıla veʿināyetile 84b/1
firişlerile 103b/10
gicesile 127b/1
gölgesile 95a/8
göñlile 174b/2; 182a/11, 13
göñüllerile 83a/9; 106b/1
gövdelerile 106b/2
gözlerile 83a/10
günile 151a/8
ḥāl dilile 108a/11
ḥelālile 127a/7
her birisile 148b/1
ḥürilerile 187a/12
ḥükmile 159b/8
ikile 149b/11
īmān ehlile 151b/11
Ḳārūn ḳavmile 190b/4
Ḳārūnı ḳavmile 190b/4
kendü ʿaẓametile 167b/7
kendü elile 102a/4
kendü ʿināyetile 170a/7
kendü ḳudret elile 99a/12; 103a/3; 179b/5
ḳudret elile 107b/7
Lā ilāhe illā'llāh Muḥmmed resūlu'llāh ipile 113a/13
ol emānet elile 179b/13
ol ögrendüklerile 168b/5
ʿöẕr sebebile 176a/2
resūl ḥażretile ʿaleyhi's-selām 189a/2
sebebile 149b/3
şefāʿatile 95a/9
şol ḥālile 94b/1
Tañrı teʿālānuñ ḳuvvetile 99a/12
tenile 88b/12
tenlerile 83a/10
uçmaḳ ḥürilerile168b/9
ümmetlerile 166b/13
yitmiş biñ zebānīle 174b/8
yiyesile 125a/12; 176a/7
yüz biñ raḥmet firişlesile 85a/4
yüzile 131a/5
ẕikr ḳuvvetile 99a/10

ilerki: Önceki, evvelki. krş. ilerüki
i. ümmetler māllarından 143a/13
i.+ce (biñ i. gökcekligi olsun) 112a/2

ilerü: 1. Önce, evvel.
i. 93b/12
i. (bizden i.) 123a/7; 143a/3
i. (ḳamudan i.) 93b/13
i. (kendü evüñ ʿimāretinden i.) 197a/3
i. (yidi yüz biñ yıl i.) 85a/8
i. (yüz yıl i.) 91b/13
i.+rek "daha önce" 119a/5; 140b/4; 155a/7; 166b/11; 184b/4
i.+rek maʿnīleri 170b/12
i.+rek (yidi yüz biñ yıl daḫı i.) 85a/9
2. İleri, ön.
i. 99a/9; 145b/1; 159b/1
i. dut- "ileri sürmek, öne sürmek, teklif etmek" 145b/2
ilerüki: Önceki, evvelki. krş. ilerki
i. imāmlar 146a/2
i. maʿnī içinde 148a/12
i. ümmetler 142a/7, 10
i. ümmetlerüñ ʿömürleri boyları... yükleri... 143a/7
i.+ler (ol i.) 128b/4
ilet-, -dür: İletmek, götürmek, ulaştırmak. krş. ilt-
i.-! 88a/6; 91a/6; 106b/11; 129b/5; 152b/7; 154b/6; 193b/6
i.-gil 152b/8; 157b/10
i.-üñ 87b/9
i.-di 157a/3; 166a/7; 166b/10
i.-diler 194a/8
i.-ürsin 108a/2
i.-dükce 159b/1
ilhām (Ar.): İlham, içe doğma.
i.+ıla "ilhāmı ile" (Ḥaḳ teʿālā i.) 158b/5
i. ol- "ilham edilmek, içine doğmak" 110a/13
ʿilimsüz (<Ar.ʿilm+T.-süz): Bilgisiz, bilgisi olmayan, cahil.
ʿi. (yüz biñ mükāşif ʿi. zāhidden) 169a/9
ilk: 1. İlk, evvel, başlangıç.
i.+üm 86b/2
i.+indedür (Met: i.+indeder) 124b/8
2. İlk, birinci.
i. 179b/1; 189a/11
i. ʿāleminüñ adı 151b/8
i. buyurduġum 193b/2
i. ḳısım 81b/7
i. rekʿatın 151b/4; 153a/9; 153b/7; 154a/1
i. söz kim 129a/10
i. vāʿiẓ 115b/5
i. (vitrüñ i. rekʿatın) 147b/10
3. İlk, ilk olarak, en başta, önce. krş. ilkin
i. 150a/8; 181a/5, 8; 185a/13; 185b/2; 187a/4
i. dörd istedük 150a/3
i. ḳavī cān-aver sürerler 142a/13
i. ḳullıḳ göster 160b/3
i. nefsüñi ögütle 114b/12
i. Mescid-i Aḳṣāya gel- 91a/5
i. ṣaġ ḳolına ṣol elin sürmek 126a/3
i. ṣol ayaġın başa 125a/1
i. şu aḥvālin eydelüm 123b/2
ilkin: İlkin, ilk olarak, önce. krş. ilk 3
i. 97b/8; 195a/5
i.+ki secde 140b/2
illā (Ar.): İlla, ancak. krş. ille
i. 86b/12; 92a/5, 13; 92b/3; 93a/4; 100a/3; 103b/4; 105b/13; 106a/1, 3; 109a/9, 11; 121b/2; 124a/7, 13; 129a/1; 136a/4, 12; 136b/1; 111a/2, 8; 145b/5; 152b/9, 12; 153a/9; 156b/8; 158a/13; 161a/12; 163b/5; 163b/11; 164a/12; 164b/6, 8, 9; 167a/8, 13; 167b/5, 7; 169a/11; 170b/6, 7, 8, 9, 10, 11; 171b/1; 175b/6; 182a/5; 182a/12, 13; 185a/10; 187a/12, 13; 193b/7; 194a/5, 6; 196b/5; 198a/1
illā kim (Ar.+Far.): Ancak.
i. 83a/2
illā'llāh (Ar.): "lā ilāhe *illā'llāh*: *Allah'tan başka* ilah yoktur" kelimesinin *ikinci* kısmı. (İlah olarak) ancak Allah vardır.
i. 105a/12, 13; 105b/1
ille (<Ar. illā): İlla, ancak. krş. illā
i. 127b/8; 164a/8
ʿilm (Ar.): İlim, bilim.
ʿi. ehli "ilim sahipleri, ulema" dindār ve namāz ve ṭāʿat ve ʿi. olsa gerek 182b/9
ʿi.+i (dīn ʿi. ṭālibidür) 170a/9
ʿi.+in (dīn ʿi.) 168b/4
ʿi.+in (şerīʿat ʿi.) 120b/8
ʿi.+inde (ḥikmet ʿi.) 159b/5
ʿi.+üñ şehriven 82b/3
ṭālib ʿi. bkz. ṭālib ʿilm
ʿilm-i evvelīn ve āḫirīn (Ar.): Öncekilerin ve sonrakilerin ilmi. (İlmin özü).
ʿi. 118b/13
ilt-: İletmek, götürmek, ulaştırmak.krş. iletˉ
i.-eyüm 88b/8
i.-eler 166a/1
i.-ürler 166a/3; 192b/3
i.-üp 116a/6
i.-ivirem 88a/7
yavuz gümān ilt- 192b/3
iltifāt (Ar.): İlgilenme, rağbet etme.
i. eyle- "iltifat etmek, rağbet etmek, ilgilenmek" 162b/9

i. eyleme- "İltifat etmemek, rağbet etmemek, ilgilenmemek" 162b/8; 163b/1; 189b/3
i. ḳılma- "rağbet etmemek, ilgilenmemek" 99b/3; 139b/6
iltimās (Ar.): Bir şey isteme.
i. eyle- "bir şey istemek"
cān i. daḫı eyle- 198a/2
ilzām (Ar.): Susturma, cevap veremez hâle getirme.
i.+ıçun (tekẕīb ve i.) 161b/3
ĭmā (<Ar. ĭmā'): İma, işaret.
ĭ.+yıla 128a/12
imām (Ar.): Namazda kendisine uyulan kimse.
i. 128b/1, 3
i. aġzından 149a/1
i.+ıla 126b/9
i.+ı 145b/1
i.+ı (iki ḳıblenüñ i.) 93b/2
i.+lar (ilerüki i.) 146a/2
i.+lar (şimdiki i.) 146a/2
imāme (Ar.): Sarık.
i.+lerin 108b/12
imāmet (Ar.): İmamlık, (cemaate) namaz kıldırma.
i. eyle- "namaz kıldırmak, imamlık etmek" 94a/2
ĭmān (Ar.): İman, inanç.
ĭ. 109a/8; 146b/11(2)
ĭ. ʿaṣāṣı 122a/8
ĭ. ʿaṣāsın 122a/7
ĭ. ehlile 151b/11
ĭ. ḳaṣdına 108a/6
ĭ. nūrıla 160a/7
ĭ. sermāyesin 87a/1
ĭ. daḫı 122a/9
ĭ.+umıçun 109a/11
ĭ.+umuzı 90a/6
ĭ.+uñı 108b/3, 4
ĭ.+uña 108b/2
ĭ.+ı ünidür 82a/4
ĭ.+ın 108b/3, 5
ĭ.+ların 147b/2
ĭ. getür- "iman etmek" 107a/10; 107b/4; 160a/4
ĭmānsuz (Ar.+T.): İmansız, imanını yitirmiş olarak.
ĭ. (şuşuz ĭ. maġbūn maḥrūm dünyādan gider) 108b/6
ĭmānsuzlıḳ (Ar.+T.): İmansızlık, inançsızlık.
ĭ. belāsı 146b/12
ʿimāret (Ar.): Umran, bayındırlık.
ʿi.+inden (kendü evüñ ʿi. ilerü) 197a/3
ʿi.+içün "ʿimāreti içün" (dĭn ʿi.) 168b/3
imden girü: Bundan böyle, bundan sonra, şimdiden sonra.
i. 106b/13
imdi: Şimdi, artık, o hâlde, öyleyse.
i. 82a/12, 13; 85a/13; 86a/13; 87a/11; 92b/10; 94a/4; 95a/5; 100b/5; 102b/8; 113a/4, 7; 119a/2; 134a/5; 139a/7; 143a/2; 143b/8; 147a/10; 156a/10; 157a/12; 157b/8; 168a/12, 13; 171a/6, 10; 179a/13; 187a/8; 190a/9
imin (<Ar. emĭn): Emniyetli, güven içinde, tehlikesiz.
i. ḳıl- "emniyete almak, korumak" 151b/4
iminlik (<Ar. emĭn+T.-lik): Emin olma hâli, emniyet, güven.
i. bağışla- "güven vermek" 197a/4
imtiḥān (Ar.): Deneme, sınama.
i. ʿālemi "dünya" 151b/11
i. ʿālemindegilere 153a/8
i. ʿālemidür 151b/9
i. ve ibtilā taḫtınuñ öñinde 138b/1
in-: 1. Yukarıdan veya yüksek bir yerden aşağı inmek.
i.-eyüm 107b/1
i.-di 102a/4; 192b/7
i.-diler 161a/8
i.-erseñ 95a/4
i.-megil 107b/3
i.-meye 107a/12
i.-medi 107a/13
i.-mezsin 107a/13
i.-mege 129b/4
i.-medügi 106b/12
i.-icek 130a/3
ʿaẕāb in- 106b/12
2. İnmek, içine düşmek.
i.-e 147a/9
3. İnmek, çekilmek.
i.-di 154b/3(2), 4(2)
inan-: İnanmak, iman etmek, tasdik etmek.
i.-a 88b/12
i.-dı 133b/13
i.-dılar 101b/3
i.-mayalar 102b/2; 152b/3
i.-mağı (resūle i.) 164a/13
i.-anlardan 194b/12
i.-mayanlar 180b/12
i.-mayınca 106b/1
ʿināyet (Ar.): Lütuf, ihsan, iyilik.
ʿi. 81b/4; 147a/9
ʿi. (tevfīḳ ü ʿi.) 147a/7
ʿi. (zihĭ ʿi.) 84b/9; 143a/5; 143a/13

ʿi.+i 102a/9
ʿi.+üm 97b/10; 113a/11
ʿi.+üm (benüm ʿi. tācı) 105a/5
ʿi.+üm (senüñ şefāʿatüñile benüm ʿi. arasına) 113a/12
ʿi.+ümi 98a/7
ʿi.+ümile 97b/11
ʿi.+üñ 111a/2; 188a/7
ʿi.+üñile 90a/5
ʿi.+i (faẕlı ʿi.) 93a/8
ʿi.+i (Tanğrınuñ ʿi.) 104a/1
ʿ.+i (zihī Ḥaḳḳuñ ʿi.) 150b/1
ʿi.+ile "ʿināyeti ile" 84b/1
ʿi.+ile "ʿināyeti ile" (kendü ʿi.) 170a/7
ʿi.+leri (dürlü ʿi.) 120a/9
ʿi.+dür (bu ne ʿi.) 167b/1
ʿi. eyle- "lutfetmek" 190a/3
ʿi. ḳıl- "lutfetmek, yardım etmek" 97b/12; 99b/7; 143b/3; 165b/10
luṭf ve ʿi. ḳıl- 100b/7; 142a/2
ince: İnce.
i. (ḳıldan i. ḳılıcdan iti) 147a/7
incin-: İncinmek.
i.-düñ 190a/9
i.-di 106b/7
i.-di (üşendi i.) 90b/11
i.-ür 145b/6
i.-iserdüñ ḳarış viriserdüñ 166b/11
i.-medi 186a/13
i.-düklerinden 87a/4
i.-üp 106b/13; 107a/1, 4
incit-, -dür-: İncitmek.
i.-ür 145b/6
i.-ürler 101a/4; 102a/12
i.-megil 110a/6
i.-mek 176a/9
i.-en 106b/11
i.-üp 187b/10
incü: İnci.
i.+den 192a/2
indür-: İndirmek.
i.-em 164a/11
i.-di 95a/8; 190b/2, 3, 5; 191a/6; 194b/1
iñen: Çok, pek çok, gayet.
i. aġırdur 135b/12
i. çoḳdur 137a/12
i. daḫı ḳabarma 179a/3
i. ḫorlamaḳ 184b/13
i. ḫūb rübāʿīdür 158a/5
i. incidürler 101a/3
i. laṭīf rübāʿīdür 156b/12
i. miskīn olurlar 130a/7
i. üşendi 154b/1
i.-daḫı incitmegil 110a/6
iñildü: İnilti, inleme.
i.+si (ʿāṣīlerüñ i.) 111b/6
iñile-: İnlemek, sızlanmak. krş. iñile-
i.-di 154b/2
i.-r 89a/10, 11
inkār (Ar.): Allah'ı ve dinî esasları kabul etmeme.
i. yirine 177a/2
iñle-: 1. İnlemek, sızlanmak. krş. iñile-
i.-yevüz 89b/11
i.-düm 104b/10
i.-düñüz 89a/7
i.-di 89a/5; 96a/3; 110a/4; 161a/3; 184a/10; 193a/3
i.-diler 89a/3; 89a/5
i.-rin 104b/13
i.-rsin 104b/11
i.-r 108a/13; 191b/10
i.-medüm 109a/11
i.-memekdür 139b/4
i.-dügiçün "iñledügi içün" 111b/9
i.-medin 139b/5
i.-yü 157a/8; 161a/7; 188b/2
2. Şikayet etmek.
i.-yü 174b/12
iñleş-: Hep birlikte inlemek.
i.-diler 108b/12
inṣāf (Ar.): Merhamet; adil muamele.
i. 102b/12
i. bekle- "adaleti gözetmek, adaletle hükmetmek, insaflıca davranmak" 191b/1
i.+a dur- "merhamet dilemek, mağfiret dilemek" 135b/5
i.+a gel- "hatadan vazgeçmek, mağfiret dilemek" 111a/11
i.+a ḳabūl ḳıl- "merhamet etmek, bağışlamak" 135b/8
i.+dan çıḳ[ma]- "adaletten ayrılmamak, adil bir şekilde davranmak" 191a/12
inṣāfsuz (Ar.+T.): İnsafsız, vicdansız, merhametsiz.
i. (zihī i. kim.) 184a/7
in-şāʾa'llāhu teʿālā (Ar.): Yüce Allah isterse, nasip ederse.
i. 99b/3; 123b/5; 129a/9
ip: İp.
i.+ile "ip ile" (bir i.) 113a/6
i.+ile "ip ile" (ol i.) 113a/8
i.+ile "ip ile" (iki taḫta vireyin saña bir i.) 113a/8
i.+ile "ip ile" (ol iki taḫtaʾı i.) 113a/8

i.+i (şeyṭān i. eşeri) 132b/2
i.+ile "ipi ile" (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh i.) 113a/13
ir: Erken.
i.+iken "erkenden, erkence" 102b/9
ir-: 1. Erişmek, dokunmak.
i.-esine 166b/4
2. Ermek, ulaşmak, yetişmek.
i.-di 190b/12
i.-icek 188b/11
eli ir- 190b/12
iril-: Kaygıdan titremek, kendi kendini yermek, acı çekmek.
ı.-mesün (göñülcügi i.) 100a/6
iriş-: 1. Ulaşmak, yetişmek, varmak.
i.-sün 126b/12
i.-di 101b/6; 112a/11; 126b/8, 11; 166b/3
i.-ür 134a/10; 151b/8
i.-ürdi 98b/4
i.-mesün 126b/13
i.-mese 124b/3; 168a/5
i.-mez 168a/6
i.-mezse 127a/3
i.-icek 184b/5; 188b/10
i.-ince 176b/8
i.-ince "irişinceye kadar" 82b/4
i.-ibilürse 126b/13; 127a/3
i.-imez 126b/9, 10
i.-imezse 126b/13
2. Kavuşmak, ermek, nail olmak.
i.-eler 99a/6; 130a/4
i.-düm 120b/10; 121a/9
i.-iserlerdür 90b/9
i.-meyeler mi? 99a/5
i.-mege 162b/13
i.-megiçün 162b/9
i.-mişlerden idi 109b/13
i.-icek 129b/8
3. Olmak, olgunlaşmak.
i.-se 98a/3
4. Vakit gelmek, zamanı gelmek.
i.-se 176a/2
i.-di 197a/5
irişdür-: Ulaştırmak, kavuşturmak, erişmesini sağlamak.
i.-di 97a/2
irkek: Erkek, dişinin zıddı.
i. 161a/10; 172a/10
i. atlarda 173b/7
i. (bir yaşar i. ṭana) 172a/9
i.+lerdür 161a/9
irkeklik, -gi: Erkeklik, erkek olma hâli.
i.+ile 161b/1
i.+i (bunlaruñ i.) 161b/2
irşād (Ar.): Doğru yolu gösterme, uyarma.
i.+uña (senüñ i.) 130a/6
irte: 1. Sabah. krş. ṣubḥ 1
i. 179a/5
i.+den 179a/5
i.+ñ 95b/7
i. namāzı "sabah namazı" 162a/5
i. namāzın 150b/5; 152b/9; 154a/7; 154b/2, 7, 12; 155a/4; 183b/8
i. namāzın ḳıl- 147a/13
iki rekʿat i. namāzın ḳıl- 150a/10
i. namāzınuñ sünnetin ḳıl- 183b/2
2. Sabah namazı. krş. ṣubḥ 2
i.+ʾi 155a/1
i.+yi (iki ḳıl ol i.) 150b/6
irtelü gicelü: Sabahlı akşamlı, sabah akşam.
i. 175a/3
irtesi: Ertesi gün.
i. 137b/5
i. öyleye degin 127a/12
irür-: Ulaştırmak, kavuşturmak, erdirmek.
i.-eyin 134a/13
i.-e 155a/1
i.-di 179b/2
i.-mege 163a/5
i.-icek (ġāyetine i.) 179a/6
īṣār (Ar.): Cömertlikle verme.
ī. eyle- "cömertçe vermek; tereddütsüz vermek" 198a/3
iṣbāt (Ar.): Delil getirmek suretiyle varlığını, doğruluğunu ortaya çıkarma. *gr.* Edat-ı isbat, ispat edatı. bkz. nefy
Arap gramerinde, لا nefy, إلا ispat edatıdır. لا إله إلا الله (=lā ilāhe illā'llāh) kelimesindeki لا إله (=lā ilāhe) nefydir, إلا الله (=illā'llāh) ispattır, "Yaʿnī: لا إله (=lā ilāhe) dimek tañrılığı nefy eylemek olur Tanrıdan artuḳdan. إلا الله (=illā'llāh) tañrılığı ṣābit ḳılmaḳdur Tañrıya." (105a/13-14).
i.+ 105a/11
i.+dur 105a/12
İslāmī (Ar.): İslam diniyle ilgili.
i. ḥikmetler içinde 144b/3
is, -ssi: Sahip, malik.
i.+i (dīn ve namāz ve ṭāʿat i.) 182b/6
i.+i (kevşer ḥavżınuñ i.) 93b/2,
i.+i (māl i.) 167a/6
i.+i (menber-i aʿlā i.) 93b/3
i.+inüñ (işbu iz i. yüzi ṣuyı ḥürmetiçün) 188a/2
i.+in (māluñ i. ṭut-) 167a/6
i.+ine 195b/9, 11

issi: 1. Sıcak.
i. güneş gibi 188b/8
i. eyle- "sevimli göstermek, istenen kılmak, sıcak, hoş göstermek"
dünyāyı anuñ göñlinden ṣovuḳ eyleyem, āḫireti i. 153a/10
2. Sıcaklık, hararet. krş. issilik
i.+de (ol i.) 188b/10
i.+sine (sāḥillerüñ yayı i.) 188b/9
i.+sinde (ḳıyāmet güneşi i.) 188b/13
i.+sinden (güneş i. ve ḳış ṣovuġından) 112b/1
i.+sinden (ḳıyāmet güneşinden ve i.) 122b/1
i.+lerinden (dünyā i. ve sovuḳlarından) 154a/13
issilik, -gi: Sıcaklık, hararet. krş. issi 2
i.+i (tevbe i.) 113b/10
iste-: 1. İstemek, dilemek, talep etmek.
i.-yesin 197a/4
i.-yeler 82b/13
i.-sevüz 150a/1
i.-dük 150a/3
i.-rsin 97b/10; 119a/1
i.-er 108a/9; 134a/9
i.-rseñ 88a/1, 2(2), 3
i.-meyiser 100b/8, 9
i.-mezseñ 115b/11
i.-yene (ol maẓleme isteyene) 192a/1
duʿā iste- "birinden kendisi için dua etmesini istemek" 197a/4
2. İstemek, arzulamak.
i.-yeler 186b/13
i.-se 125b/1; 168b/8; 174b/13; 185b/10
i.-seler 128a/13
i.-rven 164a/2
i.-rem 118a/11
i.-rin 119b/4
i.-r 118a/11; 164a/2
i.-rsin 117b/8; 119b/12
i.-rler 187a/8
i.-rse 102b/10; 189a/13
i.-riseñ 193b/8
i.-meye 153a/12
i.-mez 153a/11
i.-megi (āḫiret ululuġın i.) 153a/11
3. Aramak, araştırmak.
i.-yelüm 97b/4
i.-r 90b/12
i.-yen 97b/3(2), 4, 5
istebraḳ (Ar.): Sırma ile işlenmiş bir çeşit kaba kumaş.
i. ve sündüs bizler üzerine 93a/10
i. (ol sündüs ve i. bizlerin) 91a/8
i.+ından (yidi biñ kez biñ uçmaḳ sündüsinden i.) 91a/2
isten-: İstenmek, talep edilmek.
i.-memek 181b/2
istiʿdād (Ar.): Kabiliyet, yetenek.
i. ḳadarınca 143b/6
istiġfār (Ar.): Allah'tan günahlarının af ve bağışlanmasını isteme, tövbe teme.
i. eyle- "Allah'tan af dilemek, "estağfirullâh" demek" 158b/13
i. ḳıl- Allah'tan af dilemek, tövbe etmek 110b/6, 9
istincā (<Ar. istincāʾ): Necasetten, pislikten temizlenme.
i.+dan 125a/13
i.+sı 125b/4, 5
iş (I): 1. Hareket, davranış, amel, meşguliyet.
i. (bir i.) 185b/4
i. (hīç yavuz i.) 99b/12
i. (ḥikmetden ṭaşra i.) 149b/13
i. (ol i.) 117a/7
i. (Tanῆrıya yaramaz i.) 185b/2
i.+i (bu i.) 156a/1
i.+i (ol i.) 157a/8
i.+e (ne müşkil i.) 193a/4
i.+e (yavuz i.) 131a/5, 7, 10
i.+edür 99a/3
i.+de (bu i.) 130a/1
i.+de (işbu i.) 121b/8
i.+de (ne i.) 92b/1
i.+de (ol i.) 117a/6
i.+de (yavuz i.) 131a/7
i.+deyidüñ (ne i.) 157b/5
i.+üm 141b/2, 3
i.+üñe 87a/12
i.+i (anuñ i.) 161a/6
i.+i (saḫāvet anuñ i.) 81b/4
i.+ine 93a/7; 152b/4
i.+idür (bunca muṭīʿler i.) 144b/5
i.+idür (şunca muṭīʿler i.) 144b/4
i.+ler (ol yavuz i.) 98a/8
i.+lerde 181a/3
i.+lerde (bu i.) 188b/2
i.+lerde (olmaz i.) 132b/3
i.+lerde (olmayası i.) 135b/6
i.+lerden (ol i.) 193a/5
i.+lerüñe 92b/11
i.+leri 95a/10
i.+leri (Tanῆrı ḥażretine lāyıḳ i.) 100a/3
i.+lerin (yoḳsullar ve dünyā ḳavmi i.) 197a/11
i.+lerine (yavuz i.) 111b/1

i.+dür (çoḳ i.) 158a/12
i.+dür (işbu i.) 145a/8
i. işle- "iş yapmak, amel etmek, davranışta bulunmak, yerine getirmek"
bir i. işle- 95a/5
bu işi işledügi 156a/1
ḳaç şerʿī. işlemek gerek 125b/10
ḳırḳ iki şerʿī i. işlese gerek 125b/5
ne dürlü yavuz i. işlerise 149a/13
ne-ḳadar ṭabʿa ḫoş gelmez i. daḫı işlerise 182b/4
otuz bir i. işlemek gerek 125b/10
otuz bir i. ... işlemek gerek 125b/1
riyā i. işlemek 153a/7
yavuz i. işleriken 131a/9
i. işleme- "davranmamak, yapmamak"
bir iş işleme- 192a/12
i. it- "amelde bulunmak, davranışta bulunmak, yerine getirmek"
ḳaç şerʿī i. itmek gerek 125b/3
yavuz i. "suç, günah" 87a/12; 92b/11; 98a/8; 99b/12; 131a/5, 7(2), 10; 131a/9; 111b/1; 149a/13
2. Görülmesi gereken şey, hacet; mesele.
i. 194a/8
i.+e (ne i.) 101a/2
i.+üm 107b/12
i.+leri 152b/6
i.+lerin tamām eyle- 130a/11
iş (II): Eş, dost, yoldaş.
i.+i (ʿināyet anuñ i.) 81b/4
işāret (Ar.): İşaret, ima.
i.+ile 128a/12
i. ḳıl- "işaret etmek, göstermek" 152a/9
işbu: Bu, işte bu. krş. uşbu
i. altunı gümişi 174a/2
i. āyetde 167b/10
i. baḥṣi 171a/3
i. benüm ṣıfatlarumıla ṣıfatlanacaḳ olursa 165a/3
i. bir avuç günāhlu ümmete 152b/6
i. bir ḳarışça aġacı 166a/5
i. cānum kesecügin 158b/5
i. çārısa cehān fütūḥdur 110b/4
i. dükelinde 175b/4
i. dünyāya 197a/4
i. dünyādur 153a/3
i. eyitdügümüz 168a/7
i. eyitdüklerümüz 182b/12
i. faẓılları 112a/4
i. ḥisābı 172a/2
i. iki ḥāl içinde 184b/10
i. işde 121b/8
i. işdür 145a/8
i. iz issinüñ yüzi ṣuyı ḥürmetiçün 188a/2
i. ḳadar iḫtişār ḳılup 167b/5
i. kişi 191b/9
i. ṭaġ depesine 155b/11
i. leṭāyif kim yazduḳ 140a/9
i. luṭfları 120a/4
i. luṭflardan 92b/13
i. maʿnīde 99b/1
i. müşkili 137a/9
i. nūruñ yüzin 135b/2
i. tācı 137b/7
i. taḥḳīḳdan 150a/4
i. taḫta üzerinde 119b/9
i. taḳrīrile 132b/5
i. ṭaşda 152a/6
i. üç nesnesi 124a/4
i. vaḳtin 102a/5; 103a/4
i. zekātlar 149a/5
i. zevḳile 132b/4
i.+nuñ gibi ḥālet içinde 100b/3
i.+nca ʿaẓametlü maḫlūḳlardan 138b/8
i.+dur 99a/13; 179a/13
işde: İşte.
i. 157a/3
işid-: İşitmek, duymak. krş. işit-
i.-mese (cevāb i.) 111a/9
işidil-: İşitilmek, duyulmak.
i.ür 116b/10
işit-, -dür: İşitmek, duymak. krş. işid-
i.-! 179b/13
i.-e 180a/1
i.-düm 82b/14; 104b/10
i.-di 89a/4; 102a/2; 126b/6; 192b/7
i.-düñüz 102a/9
i.-diler 108b/11; 188a/9
i.-mesün 153b/8
i.-medi 111a/8
i.-memişdür 132b/6
i.-meyeyidi 108b/8
i.-mek (görmek ve i. ve yoḳamaḳ) 149b/8
i.-mege 132b/1
i.-mekdür 149b/2; 149b/4
i.-en 94a/9
i.-düginden 147a/11
i.-düklerinden 109a/3
i.-icek 88b/8; 92a/9; 100a/9; 101b/7; 108b/3; 108b/7; 147b/6; 155a/13; 156a/12; 157a/6; 193b/1
cevāb işitme- 111a/8
ʿitāb işit- (İbrahīm bu ʿitābı işidicek utandı) 156a/12

işitdür-: İşittirmek, duyurmak.
i.-em 82a/8
i.-se 104b/8
işle-: 1. Yapmak, hareket etmek, davranmak, amel etmek.
i.-! 95a/5; 100a/11
i.-gil 187b/9; 190a/10
i.-yeyin 181a/4
i.-yeler 188b/5
i.-se gerek 125b/5
i.-düm 192b/10
i.-düñ 192b/10
i.-di 188b/3
i.-düñüz 89a/12
i.-r 149a/13; 157a/8
i.-yedüm 135a/9
i.-dise 149b/3
i.-rise 149a/13; 182b/4
i.-riken 131a/9
i.-me! 192a/12
i.-mek 153a/7
i.-mek gerek kim 125b/2, 10(2)
i.-dügi 149b/11; 156a/1
i.-dügin 149b/11
i.-dügin daḫı 149b/10
i.-dügin (miyāneler i.) 149b/6
i.-dügin (üç ulu ḥisler i.) 149b/5
i.-dügine (dükeli ḥis i.) 150a/1
i.-düginden (aşaġarak ḥis i. ḳurtılmaġa) 149b/7
ʿamel işle- 188b/3
iş işle- 95a/5; 125b/2, 5, 10(2); 153a/7; 156a/1; 182b/4;
yavuz iş işle- 131a/9; 149a/13
iş işleme- 192a/12
yazuḳ işle- 192b/10(2)
2. İşlemek, yapmak, çalışmak, imal etmek.
i.-di 120b/13
işlü: İşi olan, meşgul.
i. (ivek i. gibi) 107b/11
işlülük, -gi: Eşlilik, eş dost varlığı.
i.+e 152b/11
iştihā (<Ar. iştihāʾ): meyil, istek; iştah.
i.+sı 116a/2
i.+sın (terkīb ve şehvet i. ve yimek i.) 177a/12(2)
i.+sın (yimek i. ve şehvet) 177a/13
it: İt, köpek.
i. gibi 169b/3
i.+dür 99a/1
i.+leridür 98b/12, 13(2)
it-, -der: Etmek, yapmak anlamlarında yardımcı fiil olarak kullanılır.
i.-eler 168a/7
i.-se 143a/8
i.-sün 195b/9
i.-mek gerek 125b/4
i.-düñ 179a/8
i.-di 183b/8
i.-erin 117b/7
i.-ersin 156b/4
i.-diler 116a/13
i.-erdi 152a/5
i.-eridi 191a/11
i.-mezlerse 182b/10
i.-mek 176a/10
i.-mekdür 192a/8
i.-eni 162b/13
i.-icek 146a/6
i.-üp 186b/8
i.-ivir- 160b/12; 161b/9
ʿavf it- 192a/8
āzād it- 195b/9
eyle it- 182b/10
günāh it- (bir g. it-) 143a/8
ḫarc it- 168a/7
heves it- 117b/7
iş it- 125b/4
ḳażā it- 183b/8
keleci it- 156b/4
sinlesin bir bāġ idivir- 161b/9
taḥsīnler it- 116a/13
ṭamaʿ it- 179a/8
ṭavāf it- 152a/5
tekellüf it- 191a/11
terk it- 186b/8
var it- (yoḳdan var ideni) 162b/13
yurd idivir- 160b/12
zinā it- 176a/10
ʿitāb (Ar.): Azar, azarlama.
ʿi.+ı (bu ʿi.) 156a/12
ʿi. gel- "azarlanmak, azar işitmek" 156a/2
ʿi. işit- "azar işitmek, azarlanmak"
İbrahīm bu ʿitābı işidicek utandı 156a/12
itdür-: Ettirmek
i.-! 195a/4
i.-en 143a/6
sengisār it- 195a/4
iti: Keskin.
i. (ḳılıçdan i.) 147a/7
iʿtibār (Ar.): İbret alma.
iʿ. (çoḳ iʿ. ḥāṣıl olur) 194b/5
iʿtiḳād (Ar.): İman, inanç.
iʿ. 177a/2
itil-: İtilmek, kakılmak.
i.-ürdi (girü itil-)159b/1

iʿtimād (Ar.): İtimat, güven.
iʿ. ḳıl- "güvenmek" 197a/4
ittiḥād (Ar.): Birlik.
i.+dur 99a/7
iv-: İvmek, acele etmek.
i.-meñ 181a/3
i.-señene 91b/9
i.-mezven 164b/13
i.-mek 121b/9
i.-meklik 181a/2
ʿivaż (Ar.): Bedel, karşılık, karşılık olarak verilen şey.
ʿi.+ı (ol beni çoḳ añduġuñ ʿi.) 117a/12
ʿi.+ı (ol māluñ ʿi.) 167a/12
ʿivażsuz (Ar.+T.): Karşılıksız.
ʿi. daḫı olur 167a/13
ivecük: Aceleci, acul.
i. olma- "aceleci olmamak" 164b/13
ivek: Acele, müstacel.
i. işlü gibi 172b/11
i.+dür 107b/12
iy: Ey.
i. ʿāṣī 180a/5
i. ʿāşıḳ 156a/3
i. ata 158a/12
i. [...Tañrı] 111a/2
i. ādemīler taʿẓiminden münezzeh Tañrı 135a/3
i. āḫir zamān resūli 164a/9
i. āḫiret ḫātūnı 110a/5
i. ʿAmmār 116a/8
i. ʿarş 89a/7
i. ʿaybluları ʿaybıla ḳabūl ḳılan Tañrı 111a/1
i. ʿayyār Bāyezīd 117b/8
i. Bār-ı Ḫuẕāyā 116b/1
i. beg adlu 188b/7
i. benüm dostum 85a/1; 97b/13
i. benüm firiştelerüm 82a/4; 133b/9, 10; 134a/3, 8; 177a/11; 178a/1
i. benüm gerçek ḳulum 136a/2
i. benüm gerçek resūlüm 103a/4
i. benüm ḥabībüm 91b/11; 92a/3, 4, 7; 92b/3; 93b/12; 94a/4, 7; 94b/11, 13; 96b/4, 9; 97b/1, 8; 98a/5; 103a/2, 10, 12; 103b/1, 9; 106a/11; 109b/10; 113b/4, 6, 8; 121b/9, 10; 122a/8; 129a/3; 129b/4; 141a/5, 9; 141b/3; 143b/3, 11; 144b/4; 147b/10; 152b/1; 153b/11; 154a/1; 154b/6; 163b/12; 164a/1, 7; 164b/3
i. benüm ḫāṣ dostum 95a/5
i. benüm ḳulum 135a/9; 135b/8; 150a/9; 165b/2; 177b/9
i. benüm resūlüm 85a/6; 97a/5; 100b/3; 155a/3; 164a/12
i. benüm ṣaḥābem 191a/9
i. benüm sevdügüm ḥabīb 103a/6
i. benüm ṣıfatumıla ṣıfatlanmış ḳul 165a/4
i. benüm ümmetüm 131a/5
i. beni dünyede birleyen ḳulum, 87b/11
i. beni görmedin arılıġuma ṭanuḳluḳ viren ḳulum, 87b/11
i. beẕ-baḫt 180a/6
i. bizi yaradan Kerīm 89a/9
i. Cebrāʾil 129b/10
i. Cebrāyil 111a/7
i. Dāvūd 178b/1
i. deñiz 119b/11
i. dirīġā 108a/13; 146b/9
i. firişteler 82a/8
i. firişterüm 82a/14; 104b/13; 116a/12; 133b/12; 134b/2; 177b/6
i. ġazā eyleyen müʾminler 185a/12
i. gerçek dost 96b/5
i. gice 179a/6
i. gözi açılmaz ḳutsuz 110b/10
i. ḥabīb 113a/10; 147a/13; 152b/7; 163b/6; 186b/10
i. ḥabībüm 122a/10; 153a/8; 153b/7
i. Ḥasanı yaradan 188a/6
i. Ḫudā 192a/8
i. ḫūriler 89a/7
i. İbrahīm ḳulum 157a/13
i. ikindü namāzın ḳılanlar 160a/11
i. ʿĪsā 160b/5
i. ḳaravaşum 111a/3, 4
i. ḳarındaşum Cebrāʾil 104b/2
i. ḳarındaşlarum 128b/13
i. ḳavm 101b/11; 107a/9
i. Kerīm 90a/13; 111b/4; 152b/5; 155b/4
i. kerīm peyġāmber 91b/9
i. kerīm resūl 98b/7
i. ḳul 137b/7
i. ḳulum 87a/10; 106a/8; 117a/2; 131b/7; 133b/4; 134a/10; 135a/2; 135b/11; 111b/2; 150b/12; 151a/8, 12; 154a/7; 163a/6; 164b/10; 165b/3, 5, 8; 177b/12; 180a/8; 192a/5; 194a/10
i. lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyiciler 102b/8
i. Maḥmūd 102a/7
i. miskin ana 155a/11
i. miskīn 157a/2
i. Muḥammed 88a/5; 90b/3
i. müʾmin 106b/3; 107b/4; 131a/11; 131b/5; 160b/9; 162a/3; 165a/13

i. nefs 110a/7, 9, 10
i. od 107b/2
i. oġul 155b/3
i. ol göñül 131a/12
i. ol kişi 188b/5
i. Rābiʿa 110a/4
i. raḥmet 147a/13
i. ṣaḥābem 108b/13
i. şaḫs 156a/1
i. Tañrı ḥabībi 121a/13
i. Tañgrı düşmeni 192b/10
i. Tañgrı ḳaravaşı 118b/5
i. ümmetüm 82b/14
i. yaradılmışlar 112a/8
i. yitmiş biñ firişte 82b/10
iy-va'llāh (Ar.): Eyvallah, evet.
i. 138a/5
iz: İz.
i. (işbu i. issinüñ yüzi şuyı ḥürmetiçün) 188a/2
i+üñ (yoluñ i.) 95b/8
i.+ine (Ḥasanuñ i.) 187b/13
ʿizzet (Ar.): Yücelik, ululuk.
ʿi. ṭonın 89b/8
ʿi. (bir ẕerre ʿi.) 184a/4
ʿi.+e (şunuñ gibi ʿi.) 188b/3
ʿi.+üm ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun 141a/11
ʿi.+üm (benüm ʿi. ʿaẓametüm ḥaḳḳıçun) 82a/5; 83a/6; 90b/5; 92b/11; 97b/2; 98b/7; 103b/5, 9; 105a/6; 109b/6; 134a/1; 136a/4; 141b/9; 160b/5; 186b/5; 187b/4
ʿi.+üm (benüm ʿi. ḥaḳḳıçun) 87b/12; 88b/9; 94a/11; 103a/6; 129b/5; 133b/7; 134a/5; 134b/3; 111b/7; 163b/11; 190b/13
ʿi.+üm (benüm ʿi. ḥaḳḳıçun kim) 138a/11
ʿi.+üñ (senüñ ʿi. ḥaḳḳıçun) 158a/3
ʿi.+i (anuñ ʿi. ḥaḳḳıçun kim) 197b/12
ʿizzetlu (<Ar.+T.): İzzetli, değerli, itibarlı.
ʿi.+rağın (göñüllerüñ daḫı ʿi.) 187b/2

K

ḳabar-: Kabarmak, coşmak; gururlanmak
ḳ.-ma! 179a/3
ḳ.-ur 179a/2, 12
ḳābil (Ar.): Mümkün, olabilir, olan.
ḳ. ve lāyıḳ ḳılmış ol- 136a/10
ḳ. degül 164a/8
ḳ. degüllerdür 136b/2
ḳabīle (Ar.): Kabile, aşiret, oymak, boy.
ḳ. (ol ḳ. içinde) 187a/7
ḳ.+ʾi (ol durduġı ḳ.) 187a/8
kābin (Far.): Geline verilmesi gereken ağırlık, altın, para, eşya vs.; boşanma veya ölüm hālinde kız tarafına verilmesi nikahta kararlaştırılmış olan bedel. (mehr-i müeccel). krş. kābīn
k. ḳaṣdına 108a/5
k.+i (ḫūrlerüñ k.) 116b/13
k. ḳıl- "nikâhlatmak" 160b/7, [12]
k. ḳıy- "nikâhlamak" 197a/1
kābīn (Far.): Geline verilmesi gereken ağırlık, altın, para, eşya vs.; boşanma veya ölüm hālinde kız tarafına verilmesi nikahta kararlaştırılmış olan bedel. (mehr-i müeccel). krş. kābin
k. ḳıyma- "nikâhlamamak" 169b/6
k. yarama- "nikâh düşmemek" 182a/4
ḳabūl (Ar.): Kabul, razı olma, uygun bulma.
ḳ. 168a/10
ḳ. degül 105b/10; 167b/9; 173b/13; 174a/11
ḳ. eyle- "kabul etmek" 174b/4; 193b/1, 2, 3
ḳ. eyleme- "kabul etmek, uygun bulmak" 120b/12; 190b/4
ḳ. ḳıl- "kabul etmek" 100a/13; 101a/9, 11; 112a/13; 114a/7; 133b/6; 134a/6; 135b/9; 136a/13; 136b/1, 5(2); 138b/5, 6, 9(2); 139a/10; 111a/1; 149a/6; 158b/6; 174a/3; 177b/5, 13; 190b/13; 191a/1
ḳ. ḳıldur- "kabul ettirmek" 105b/13
ḳ. ol- "uygun bulunmak, kabul edilmek" 88b/10; 102b/9; 105b/8; 112a/11; 112b/2, 7; 132b/5; 143a/11; 154b/1; 168a/9; 174a/1; 191b/1
ḳ. olası ḳullıḳ 177b/2
ḳabża (Ar.): Pençe.
ḳ.+sında (anuñ ḳudreti ḳ.) 115a/12
ḳacaḳ: Bkz. ḳap.
ḳaç: Kaç.
ḳ. maʿnī 140a/8
ḳ. şerʿī iş 125b/3, 9
ḳ.+ı 125b/7(3), 11(2), 12
ḳ.+dur 146a/9
ḳ. idigin 185a/8
ḳaç-: Kaçmak.
ḳ.-a 105a/7, 8; 131b/9
ḳ.-alar 107a/4
ḳ.-dı 137b/8; 193b/4
ḳ.-dılar 138b/5; 139a/9
ḳ.-ar 131b/8; 176b/9
ḳ.-arısa 105a/8; 107b/9; 131b/10
ḳ.-mazısa 131b/7
ḳ.-maḳ 185a/5
ḳ.-maġa 190a/13
ḳ.-up 138b/8
ḳaçan: Ne zaman, ne vakit.
ḳ. 159b/9
ḳ. kim 124b/5; 144b/7
ḳ.-kim 135a/1
ḳaçur-: Kaçırmak, uzaklaştırmak.
ḳ.-am 106a/10
ḳ.-an 88a/13
ḳ.-dukları 179b/9
ḳadar (Ar.): Miktar, derece, kadar.
ḳ. (bu ḳ.) 121b/9
ḳ. (işbu ḳ.) 167b/5
ḳ. (ne ḳ.) 82a/7; 140a/7; 145a/7; 158b/7
ḳ. (ne-ḳ.) 92b/9; 137b/2; 144b/8; 160a/10; 177a/11; 182a/10; 182b/4
ḳ. (ne-ḳ. çoḳ) 83b/8
ḳ. (ne-ḳ. kim) 113b/5
ḳ. (ne ḳ.+ısa) 187b/6
ḳ. (ne-ḳ. idügin) 176a/5
ḳ. (ne-ḳ. ol-) 171b/7;
ḳ. (ol ḳ.) 145b/4; 157b/7; 182a/11;
ḳ. (ol-ḳ.) 121b/7; 125a/8
ḳ. (ol ḳ. degüldür) 177a/13
ḳ. (şol ḳ.) 85a/2; 89a/1, 4; 91b/3; 98a/12; 98b/8; 108b/9; 112b/10; 113b/6; 117b/1; 133a/3; 144b/13; 168a/6; 176a/5; 177a/8; 194b/3
ḳ. (şol ḳ. kim) 129a/7
ḳ. (şol ḳ. ol-) 124b/3
ḳ. (üç barmaḳ sıġacaḳ ḳ.) 127b/7

ḳ.+uñca 164b/11; 165a/5
ḳ.+dur (şol ḳ. kim) 104a/2
ḳadarınca: Kadar.
ḳ. (istiʿdādı ḳ.) 143b/7
ḳadem (Ar.): Adım.
ḳ.+üñ (degme bir ḳ.-içün) 194a/10
ḳ. baş- "adım atmak" krş. ayaḳ baş-
bir ḳ. Burāḳ üzeñüsine başdı 102b/12
bir ḳ. Mescidi'l-Aḳṣāda başdı 102b/13
bir ḳ. ʿarş kellesinde başdı 102b/13
İkinci ḳ.+üñ ḥicāblara, üçünci ḳ.+üñ maḥall-i ḳurba baş 189b/10
ḳ. başduġı sāʿat 147a/9
ḳādir (Ar.): 1. Muktedir, kuvvetli, güçlü.
ḳ.-i[d]üm ve ḳādirven 164b/7
ḳ.-idüm ve ḳādirven 164b/3
ḳ.+ven 164a/9; 164b/8; 165a/9
ḳ.+ven (ḳādir-i[d]üm ve ḳādirven) 164b/7
ḳ.+ven (ḳādiridüm ve ḳ.) 164b/3
ḳ.+sin 180b/13
ḳ.+dür 159b/4
ḳ. degül-mi 180b/13
ḳ. ol- "muktedir olmak, gücü yetmek" 126b/4; 165a/10
2. İstediğini istediği gibi yapmaya gücü yeten. (Allah'ın adlarındandır).
Ḳ. (senüñ gibi Ḳ. ḥażretinde) 118a/3
Ḳ. (şunuñ gibi münezzeh Bī-çūn ve çi-güne Ḳ.) 179b/5
Ḳ.+den 191a/2
ḳādirlıḳ, -ġı: Kudret sahibi olma, muktedir olma.
ḳ.+umıla 190b/9
kāfir (Ar.): Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayan.
k. 168a/2; 187b/5
k. er midür 195a/7
k. iline 128a/8
k.+ile 128b/6; 151b/11
k. (hīç k.) 166a/12
k.+üñ (ol Kaʿbe'i yüz kez yıḳan k. yazuġından) 187b/7
k.+i (yüz biñ k.) 115b/1
k.+den 92b/1
k.+in 163a/10
k.+ler 92a/1; 166a/8
k.+ler (dīvler ve k.) 102a/11
k.+ler cānın 146a/12
k.+ler elinden 90b/11; 166b/10
k.+lerine (dünyā k.) 103a/8
k.+leridi 107b/5
k. ol- "kāfir olmak, dinden çıkmak" 106a/1; 169b/11; 174a/12
kāġıd (<Far. kāġaz): Kâğıt.
k. 123a/1
k. üzerine 82a/7
k.+ı (yüz ṭabaḳ k.) 123a/4
k.+a 140b/12
k. eyle- 197b/8
kāhel (Ar. kāhil): Hareketi ağır, tembel, gayretsiz.
k. (bir k. ṭālib ʿilm) 169a/10
k. ol- "ağırdan almak, ağır davranmak, üşenmek"
namāz k. ol- 182b/11
kāhellik (Ar. kāhil+T.): Üşengeçlik, tem-bellik.
k. 151a/13
k.+den 151b/2
ḳāhir (Ar.): Kahreden, yok eden.
ḳ.+sin 181a/1
ḳahḳaha (Ar.): Kahkaha.
ḳ.+yıla gülmeklik 126b/2
ḳahr (Ar.): Mahvetme, helak etme, ezme.
ḳ.+ıla 181a/1
ḳ.+dan 106b/5
ḳ.+um ṭart- "kahır (kılıcını) çekmek" 106a/12
ḳ. eyle- "mahvetmek, ezmek" 176a/8
ḳ. ḳıl-"kahretmek, mahvetmek" 165b/5
ḳ. zebūn ḳıl- 176b/1
ḳaḳı-: Öfkelenmek, kızmak.
ḳ.-yasın 141b/10
ḳ.-dı 158b/7; 183a/6
ḳ.-rsın 158b/9
ḳ.-ma! 183a/7
ḳ.-maġıl 158b/10
ḳ.-maġı (Mūsānuñ ḳ.) 190b/2
ḳal-: 1. Konumunu korumak; varlığı sürmek.
ḳ.-aydı 95b/9
ḳ.-dı 178b/8
ḳ.-dı (ne perī k. ne can-āverler ve ne nebāt ḳ. ve ne aġaç ve ne ṭaş ḳ. ve ne ṭaġ) 93b/5, 6(2)
ḳ.-ur 163b/13(2)
ḳ.-urısa 129b/13
ḳ.-maya 181a/1
ḳ.-madılar 168a/8
ḳ.-mayayıdı 104b/9
ḥisābı ḳal- 163b/13
şorusı ḳal- 163b/13
ne ḥisābı ḳalur ne şorusı ḳalur 163b/13
2. Geriye kalmak, kalmak.
ḳ.-dı 99a/11; 102a/2; 103a/1; 131a/9
ḳ.-duḳ 119b/9
ḳ.-ıpdur 168a/8
ḳ.-ur 176b/8

ḳ.-madı 95b/12; 96a/3
ḳ.-madısa 191b/11
3. Geri kalmak, geride kalmak.
ḳ.-dılar 98b/6
ḳ.-ursa 164a/5; 194b/13
4. Olmak, herhangi bir hâlde bulunmak anlamlarıyla birleşik fiil ve deyimler kurar.
ḳ.-avuz 129a/2
ḳ.-alar 94b/11
ḳ.-masunlar 152b/2
ḳ.-dı 95b/12; 99b/4; 152b/5
ḳ.-dılar 136b/11; 137a/4; 138a/7; 177b/6; 183b/8
ḳ.-ur 127a/2; 130a/1;192a/4
ḳ.-ursa 147a/5
ḳ.-urduñ 191a/2
ḳ.-madı 109a/13; 163a/11
ḳ.-duḳlarından 94b/12
ʿāciz ḳal- 147a/5
bāḳī ḳalma- 163a/11
beẕ-baḫtlıḳda ḳal- 152b/5
gölgesüz ḳal- 94b/11, 12
ḫacīl ḳal- 191a/1
ḫayrāñ ḳal- 95b/12
ḫayrān bī-ḫoẕ ḳal- 99b/4
ḫayrān u vālih ḳal- 192a/4
ḳażāya ḳal- 127a/2
ḳuvvet ḳalma- (teninde ḳuvvet ḳalmadı) 109a/13
maḥrūm ḳal- 136b/11; 137a/4
taʿaccüb ʿāleminde ḳal- 177b/6
taʿaccüb içinde ḳal- 138a/7; 183b/8
yada ḳal- 129a/2; 130a/1
yatup ḳal- 152b/2

ḳalʿa (Ar.): Kale.
ḳ.+ı 101a/10
ḳ.+ya (ne ḳ.) 197b/4
ḳ.+ya (ol ḳ.)101a/12
ḳ.+sına (dünyā ḳ.) 102a/11, 13

ḳalan: Öbür, öteki, diğer, geri kalan.
ḳ. ābdesti 129b/8
ḳ. yidi ḳat gök firişteleri 129b/3
ḳ.-anı 137b/3
ḳ.+ları (Ayāsıla ḳ. arasında) 137b/4

ḳaldur-: 1. Kaldırmak, yukarı kaldırmak.
ḳ.-dı 95b/13(Yz. ḳaladurdı)
ḳ.-up 127b/13
2. Yükseltmek, yüceltmek.
ḳ.-a 84b/10

ḳalem (Ar.): Kalem.
ḳ. 123a/1
ḳ. (levḥ ḳ.) 136a/3; 138b/4;
ḳ. (levḥ ve ḳ.) 89b/1; 97a/10
ḳ. (levḥ ü ḳ.)144a/4; 157b/3
ḳ. (levḥ ü ḳ. ... ululıḳı) 133a/3
ḳ.+den (levḥ ü ḳ.) 144b/8
ḳ.+ile "ḳalemi ile" (ḳudret ḳ.) 82a/8

ḳāli (<Far. ḳālī): Halı.
ḳ.+si ol- 85b/7

ḳalḳ-: Kalkmak, doğrulmak.
ḳ.-ar 135a/2

ḳalḳan: Kalkan.
ḳ. ol- "koruyucu olmak" 122b/1

ḳalḳış-: Sıçramak
ḳ.-urlar 169b/3

ḳamış: Sulak yerlerde yetişen içi boş bitki, kamış.
ḳ.+da 174a/8

ḳamu: Bütün, tüm, hep; herkes.
ḳ. 116a/13
ḳ. dostlar 87b/9
ḳ. eyü ʿamel 88b/3
ḳ. ḫalāyıḳ 135a/11; 189a/1
ḳ. ḫalḳ188a/9
ḳ. ḳullarum 164a/11
ḳ. mürsel peyġāmberler 117b/11
ḳ. naḳḳāşlar 179b/6
ḳ. ümmetlerüñ ʿaybın 141a/10
ḳ. yaradılmışlar 96a/6
ḳ. yazuḳların müʾminüñ 103b/7
ḳ. (şol ḳ. yavuz ḫasletler) 177a/3
ḳ.+dan ilerü 93b/13
ḳ.+sın 106b/12
ḳ.+sındayısa 130b/1
ḳ.+lar 86b/5, 6
ḳ.+lardan 91b/12

ḳan: Kan.
ḳ. 117b/2; 126a/9; 155b/7; 179b/4
ḳ. (ṭaʿām ve ḳ. ḳarışu bile olsun) 126a/9
ḳ.+ıla 126a/11
ḳ.+ı (ol ḳ.) 117b/2; 195a/9
ḳ.+a 157b/10
ḳ.+dan artuḳ 126a/11
ḳ.+umdan 157b/8
ḳ.+ıdur (ʿāṣī gözi ḳ.) 117b/3
ḳ.+lar içinde 157a/4
ḳ. düşme- "katil sayılmamak, kanlı cezası lazım gelmemek" 174a/12
ḳ. bahā "diyet" 195b/13 krş. ḳan bahāsı
ḳ. bahānuñ ondası 196a/8
ḳ. bahādur 195b/6
tamām ḳ. bahā "tam diyet" 195b/8, 11
ḳ. bahāsı "diyet" krş. ḳan bahā
ʿavrat ḳ. bahāsı 196b/3
ḫarāc viren gāvuruñ ḳ. bahāsı 196b/4
ḳul ḳ. bahāsı ḳıymetidür 196b/3
er ḳ. bahāsı yarusıncadur 196b/3

ḳan eyle- "kan dökmek, cinayet işlemek"
ḳan eylemiş gibi ol- (ol ḳanı sen eylemiş gibi olursın) 195a/9
gözinden yaş yirine ḳ. aḳıt- 146b/8
gözinden yaş yirine ḳ. aḳıdurdı 157b/4
gözlerinden yaş yirine ḳ. aḳıtdılar 89a/3
gözinden ḳ. aḳ-
gözinden yaş yirine ḳ. aḳdı 188a/6
gözlerinden ḳ. aḳdı 155b/7

ḳanat, -dı: Kanat.
ḳ. (iki ḳ.) 184b/11
ḳ.+ı ünin 82a/2

ḳanca: Nereye.
ḳ. varursın 118b/7; 119a/7; 155b/10

ḳancaru: Nereye, hangi tarafa. krş. ḳancarusana
ḳ. 82b/2; 108a/2; 119a/7

ḳancarusana: Bir tarafa, her hangi bir tarafa. krş. ḳancaru
ḳ. varmadın 121a/10

ḳanda: Nerede.
ḳ. 166b/6; 151a/12; 151b/12; 171a/10

ḳandan: Nereden.
ḳ. 119a/5; 118b/6; 119a/4; 133b/4
ḳ. ıduġum 119a/6
... ḳ. ... ḳ.: ... nerede ... nerede, ...kim ...kim ben ḳ. baña ululuḳ ḳ. 86b/5

ḳandur-: Susuzluğunu gidermek.
ḳ.-am 109b/8
ḳ.-ur 197b/12

ḳanı: Hani, nerede.
ḳ. 147b/8, 9(2)
...ḳ. ...ḳ.: ... nerede ... nerede, ...hani ... hani, ... kim ... kim
kendü maṣlaṭında yüriyen ḳ. müsülmānlik maṣlaḥatında yüriyen ḳ. 169a/8

ḳanḳı: Hangi.
ḳ. ʿameldedür 103a/11
ḳ. beg kim 193b/11
ḳ. deftere 170a/6
ḳ. dilile 192a/5
ḳ. Ebū Ḥafṣdur?
ḳ. firişteʾi 116b/4
ḳ. günāhdur 184b/2
ḳ. ḥūriler 116b/5
ḳ. ḳul 186b/9
ḳ. ḳula kim 137b/10
ḳ. nebīnüñdür 192a/5
ḳ. velīnüñdür 192a/5
ḳ. yaña kim 128a/12
ḳ. yir 136a/12
ḳ.+sıdur 140a/9

ḳanlu: Katil.
ḳ.+sın 193b/4

ḳap: İçine yiyecek, içecek konabilen çanak, käse vb. mutfak eşyası.
ḳ. (iki ḳ.) 120a/1
ḳ. ḳacaḳ "tencere, tava, tepsi vb. mutfak eşyası"
ḳ. (māʿūn... yaʿnī ḳazan, legen, balta, elek, sac, ayaḳ, ḳ.) 186a/4

ḳap-: Birdenbire almak, çekip almak.
ḳ.-dı 137b/13

ḳapḳara: Kapkara, simsiyah.
ḳ. 106b/11, 12; 146a/13

ḳapla-: Kuşatmak, sarmak.
ḳ.-yu görin- 159a/13

ḳapu: Kapı.
ḳ. 110b/7, 9; 134b/7
ḳ. ḳatında 191a/6
ḳ.+ya 110b/3
ḳ.+dan 110b/4, 12; 137b/6; 137b/11; 155b/4; 183a/5; 192b/13
ḳ.+sı 86a/2; 110b/6, 9
ḳ.+sın 88a/10; 108b/10
ḳ.+sın (ḥarām ḳ)153b/1
ḳ.+sın (ḥelāl rızḳ ḳ.) 153b/1
ḳ.+sın (rızḳ ḳ.) 181b/6
ḳ.+sına (ḥücre ḳ.) 108b/12
ḳ.+sında 93b/11
ḳ.+sında (Mūsī mescidi ḳ.) 145b/8
ḳ.+sında (ol mescid ḳ.) 145b/8
ḳ.+sıdur (ol şehrüñ ḳ.) 82b/3
ḳ.+dur 121a/6
ḳ.+ların (rızḳ ḳ.) 181b/6
ḳ.+larında (uçmaḳ ḳ.) 116b/6
ḳ. yap- "kapıyı kapatmak, içeriye kapanmak" 108b/11

ḳapucı: Kapıcı.
ḳ.+sı (ṭamu ḳ. "Malik") 174b/9
ḳ.+larından (uçmaḳlar ḳ.) 144b/12

ḳar: Kar.
ḳ. 142a/12

kār (Far.): İşleme, tesir.
k. ḳıl- "tesir etmek, işlemek" 159a/13

ḳaʿr (Ar.): Dip, derinlik.
ḳ.+ına (perdeden yirler ḳ. degin) 143b/6
ḳ.+ına (ṭamu ḳ.) 147a/9

ḳara (I): Kara, siyah.
ḳ. mürekkebile 107b/6
k. ṭoprāḳlar ṭaşlar içinde 89b/9
ḳ. ṭoprāḳlara 157a/5
yüzi ḳara "mahçup" 168a/11
yüzi ḳara ol- "mahçup olmak"
Tañrı ḥażretinde yirüñ ṭamu, yüzüñ ḳara olur 195a/10

yüz daḫı Tanῑgrı ḥażretinde ḳara olur 167b/10
ḳara (II): Yeryüzünün sularla kaplı olmayan kısmı, toprak, yer.
ḳ. ṣıġırı "karada gezen, suya girmeyen sığır, kara sığır" 172b/1
ḳaraca: Siyahça, esmer, siyahımsı.
ḳ. (bir ḳ küze ḥaḳῑrce ḳulı) 137a/7
ḳaraḳ: Bakış, nazar.
ḳ. (ḳaş ḳ. çat-) 194a/4
ḳaş ḳ. çat- "kaş çatmak, surat asmak, bakışları sertlik ifade etmek" 194a/4
ḳarañu: Karanlık.
ḳ. gicelerde 113a/1
ḳ. sin içinde 87b/10
ḳ. toprak içinde 146b/13
ḳ. (ananuñ şol ḳ. raḥm[i] içinde) 179b/3
ḳ. (ṭar ve ḳ. yirde) 179b/8
ḳ.+sıla "ḳarañusı ile" (küfr ḳ.) 112a/3
ḳ.+sın 153a/2
ḳ.+sıdı (dün ḳ.) 161a/1
ḳ.+dur 94b/6
ḳ. ev "mezar, kabir"
āh ol derecesüz, bacasuz... ḳ. ḳorḳusından 90a/4
ḳarañulıḳ, -ġı: Karanlık; *mec.* gereğince anlaşılıp bilinemeyen, sonu, ne olacağı belli olmayan (durum).
ḳ. 150b/7; 152b/10
ḳ. gibi 160b/10; 188a/12
ḳ. gibidür 170a/5
ḳ.+ı 152b/11
ḳ.+da (dört ḳ.) 159b/13
ḳ.+dan 160a/3
ḳ.+ı (balıḳ maʿdesi ḳ.) 160a/1
ḳ.+ı (cānsuzlıḳ ḳ.) 160a/5, 7
ḳ.+ı (daḫı bir balıḳ maʿdesi ḳ.) 160a/2
ḳ.+ı (deñiz ḳ.) 160a/1
ḳ.+ı (dört ḳ.) 160a/5
ḳ.+ı (ḳıyāmet ḳ.) 160a/6, 11
ḳ.+ı (ṣırāṭ ḳ.) 160a/6
ḳ.+ı (sinle ḳ.) 160a/6
ḳ.+ı (yazuḳ ḳ.) 160a/2
ḳ.+ın 150b/7
ḳ.+ına (Babayilik ḳ.) 170a/5
ḳ.+ına (sinle ḳ.) 160a/8
ḳ.+ında (dünyā ḳ.)130a/6
ḳarār (Ar.): Durma, karar kılma.
ḳ. dut- "durmak, karar kılmak" 133a/3; 137a/5
ḳarar-: Kararmak, siyahlaşmak.
ḳ.-mış teni 112b/8
ḳ.-mışı 112b/9
ḳaravaş: Hizmetçi; cariye.
ḳ. 109a/10; 181b/11; 184a/13
ḳ. (bir ḳ.) 183a/5; 184a/5
ḳ. (ol ḳ.) 183a/9, 11; 184a/13
ḳ. daḫı 184a/8
ḳ.+ı 182a/11; 184a/12
ḳ.+a 183a/6
ḳ.+um (iy ḳ.) 111a/3, 4
ḳ.+ı başına 181b/12
ḳ.+ı (biregünüñ bir ḳ.) 193a/8
ḳ.+ı (iy Tanῑgrı ḳ.) 118b/5
ḳ.+ın (ḳulın ḳ.) 185b/12
ḳ.+lara 182b/13
ḳ.+lara (ḳullara ve ḳ.) 184b/13
ḳul ve ḳ. ḳılıvir- "hizmetçi olarak vermek" 183a/2
ḳarı: İhtiyar, yaşlı.
ḳ.+ların (raʿiyyetüñ ḳocaların... ḳ.) 196b/10
ḳarıcuḳ: İhtiyar, yaşlı kadın.
ḳ. 157a/6(2)
ḳ. (bῑ-çāre ḳ.) 157b/1
ḳarıl-: Karışmak, karıştırılmak.
ḳ.-sa 124a/2
ḳ.-dı (günüñ-mi ḳarıldı?) 181b/13
ḳarın, -nı: 1. Karın, mide.
ḳ.+ı ṭoḳ "doymuş, aç olmayan" 170b/6
ḳ.+ı ac "acıkmış, tok olmayan"
ḳ. daḫı acdur 170b/6
ḳ.+ında (balıḳ ḳ.) 159b/11
2. İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburda kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi.
ḳ.+ı üstine yüriyen uşaḳ cān-averler "sürüngenler" 144a/6
ḳarındaş: 1. Kardeş.
ḳ. 196b/11
ḳ. oġlı gibi 182a/4
ḳ. (ḳız ḳ.) 196b/11
ḳ.+laruñıla (kendü ḳız ḳ.) 196b/13
ḳ.+laruñıla bile 145a/7
ḳ.+ı (ata ḳ. gibi) 182a/5
ḳ. oġlı "yeğen" 182a/4
ata ḳ.+ı "amca" 182a/5
ḳız ḳ. "kız kardeş, bacı" 196b/11
2. Dost, arkadaş.
ḳ. (iy ḳ. Cebrāʾil) 104b/2
ḳ.+larum (iy ḳ.) 128b/13
ḳarındaşcuḳ: Kardeş, kerdeşçik.
ḳ.+laruñıla (kendü ḳ.) 196b/13
ḳarış (I): Karış.
ḳ. (bir ḳ. ṭar ṭoprak ev içinde) 147a/1
ḳ. (ol bir ḳ. aġacı) 166a/7
ḳ.+ca (işbu bir ḳ. aġacı) 166a/5

ḳarış (II): Beddua.
ḳ. (bir ḳ) 166b/3
ḳ.+dan alḳış yig 166b/3
ḳ. vir- "beddua etmek, lanet okumak" 107a/8; 166a/13; 166b/11
ḳarış-: 1. Karışmak, katılmak.
ḳ.-a 123b/8
ḳ.-mış gibi ol- 141a/4
ḳ.-up 124a/5; 126a/11
ḳ.-u bile ol-126a/10
2. Bir araya gelmek, aralarına girmek.
ḳ.-uruz 169b/6
ḳ.-mañ 169b/6
ḳarşu: 1. Karşı, karşısında, ... doğru.
ḳ. (aña ḳ. ṭutarvan) 108a/11
ḳ. (düşmene ḳ.) 128a/13; 128b/2
ḳ. (ol oda ḳ.) 107a/11, 13
ḳ. (ol nūra ʿāşıḳ oldı ḳ. ṭurup çarḫa girdi) 178b/10
ḳ. (ol nūra ḳ.) 178b/9
ḳ. (pāẕişāha ḳ.) 134b/13
ḳ. (resūle ḳ.) 152a/10
ḳ. (şeyṭāna ḳ.) 145b/1
ḳ. (Tañgrıla ḳ.) 169b/4
ḳ. (yile, ḳıbleye, aya, güneşe ḳ.) 125a/3
ḳ.+sından (āh ol ṣoñ ḥālet ḳ.) 89b/13
ḳ. gel- "önüne çıkmak, karşısına çıkmak" 131b/4
ḳ. getür- "önüne çıkarmak, karşısına çıkarmak" 187a/12
2. Muhalif, zıt.
ḳ.+dur (Tañgrıla ḳ.) 176a/8
ḳ. ol- "muhalif olmak, isyan etmek; ters düşmek"
ata anayıla ḳ. olmaḳ 185a/6
benümile ḳ. olanlaruñ duʿāsın 169b/12
Tañgrıyıla ḳ. ol- 192b/8, 9
Tañgrıyıla nicesi ḳ. olduḳların 169b/13
ḳarşula-: Karşılamak, uzaktan gelen birini karşılamaya çıkmak.
ḳ.-sunlar 91a/7
ḳ.-dı 129a/4
ḳ.-dılar 93b/8, 9
ḳ.-maya 194a/6
kāruvān-sarāy (<Far. kārvān-sarāy): Kervansaray
k.+ların (bunlaruñ köprilerin k. mescidlerin) 197a/2
ḳaṣd (Ar.): Niyet, amaç, gaye, maksat.
ḳ.+ıla "kasden" 174b/5
ḳ.+ına (cān almaḳ ḳ.) 108a/5
ḳ.+ına (īmān ḳ.) 108a/6
ḳ.+ına (kābin ḳ.)108a/5
ḳ.+ına (mīrāṣ ḳ.) 108a/4
ḳ. eyle- 1. "bir işe girişmek, niyetlenmek" 129b/4; 184a/6
2. "(bir şeyi almaya, birine zarar vermeye) niyetlenmek" 178a/4
ḳaş: Kaş, ebru.
ḳ. ḳaraḳ çat- "kaş çatmak, surat asmak, bakışları sertlik ifade etmek" 194a/4
kāşkī (Far.): Keşke, ne olurdu.
k. 108b/7
ḳaşuḳ: Kaşık.
ḳ.+lar (gümişden yā altundan... ḳ. ...) 173b/11(Yz. ḳuşaḳlar)
ḳat: 1. Tabaka, katman, üst üste gelen parçalardan her biri.
ḳ. (yidi ḳ. gök) 82a/3; 85b/2; 93b/7; 103b/10
ḳ. (yidi ḳ. gök firişteleri) 108b/9; 129b/3
ḳ. (yidi ḳ. gök firiştelerinüñ arasında) 114a/8
ḳ. (yidi ḳat gökdegi) 94a/8
ḳ. (yidi ḳ. gökler firişteleri) 174b/6
ḳ. (yidi ḳ. yir) 85b/5; 103b/9
ḳ. (yidi ḳ. yirde) 174b/7
ḳ. (yidinci ḳ. gökde) 121b/11
ḳ. (yidinci ḳ. gökden) 90b/13
2. Büklüm, kıvrım.
ḳ. (iki ḳ. ḳılup) 89b/7
iki ḳ. ḳıl- "belini büktürmek" 89b/7
3. Nezd, yan, huzur, ön.
ḳ.+uña 193a/6
ḳ.+ına 112b/2
ḳ.+ında (anuñ ḳ.) 160b/10
ḳ.+ında (ḳapu ḳ.) 191a/6
ḳ.+uña gel- "huzuruna çıkmak"
iki kişi ḳatuña gelicek 193a/6
ḳat-: Katmak, eklemek, ilave etmek.
ḳ.-mazın 106b/1; 106b/3
ḳ.-up 172a/7
ḳılıcı ḳınına ḳat- "kılıcı kınına sokmak"
ḫışmum ḳılıcın ḳınına ḳ.-mazın 106b/3
ol ḳılıcum ḳınına ḳ.-mazın 106b/1
ḳatarla- (Ar.+T.): Katarlamak.
ḳ.-yu geç- "bir düziye gitmek, hızla gitmek" 107b/11
ḳatı: 1. Sert, yumuşak olmayan.
ḳ. (ol yüksek ve ḳ. yirüñ ṣuyın daḫı) 136a/13
ḳ.+dur (yüksek ve ḳ.) 136a/12
ḳ. ol- "setleşmek, sert olmak"
İsmāʿīlüñ boynı derisi şöyle ḳatı olurdı kim... 159a/12
ḳ. olma- "sert olmamak, yumuşak olmak"

ḳ. olmasa gerek 125a/2
2. Pek şiddetli, son derece, çok.
ḳ. günāhdur 182a/8
ḳ. incin- 145b/6
ḳ. ḳorḳu 146a/11
ḳ. şükr eyle- 91a/12
ḳ. yaġmur ol- 161a/2
ḳ. zebūn ḳıl- 101a/12
3. Ağır, acı, dayanılması güç.
ḳ. acıya ḳoy- 155b/12
ḳ. ve ṣarpıraḳ gel- "zorlu olmak" 145b/6
ḳ. ol- 108a/8
4. Sert, merhametsiz, kırıcı.
ḳ. dostvan 110a/9
ḳ. düşmen 145a/11
ḳ. göñüllü fāsıḳlardan 136b/4
ḳ. (Ḥasanuñ ḳ. sözin) 188a/5
ḳ. (mütekebbir ve ḳ. göñüller) 136b/2
ḳ. söyle- "kırıcı olmak, sert, ağır söz söylemek" 93a/1; 185b/3

ḳatıḳ: Ekmekle birlikte yenen şey, zeytin, peynir vb.
ḳ. 184a/2

ḳatılıḳ: Meşakkat, sıkıntı, güçlük.
ḳ. (ayruḳ hīç ḳ.) 147a/2

ḳatır: Katır.
ḳ.+da 173b/7

ḳatlan-: Dayanmak, tahammül etmek.
ḳ.-am 109a/9
ḳ.-a 90b/3
ḳ.-alar 104b/12
ḳ.-adum 109a/7(2)
ḳ.-ur 108b/4
ḳ.-ımaduġı ʿaẕāb 184a/12
ḳ.-ımazın 109a/9

ḳaṭrān (Ar.): Çam ağacı usaresi, kara renkte, ağır kokulu, yapışkan ve koyu sıvı, katran.
ḳ. göñlekden 149a/7

ḳaṭre (Ar.): Damla
ḳ. (bir ḳ. murdār ṣudan) 87a/7; 183a/8
ḳ. (bir ḳ. murdār ṣudur) 86b/2
ḳ. (yitmiş biñ ḳ.) 82b/8
ḳ.+si (degme bir ḳ.) 82b/9

ḳavış-: Kavuşmak. krş. ḳavuş-
ḳ.-am 155a/12

ḳavī (Ar.): Kuvvetli, güçlü, dayanıklı; titiz.
ḳ. cān-aver 142a/13
ḳ.+dür 138b/3
ḳ.+lere 143a/6
ḳ.+yidüm 188a/2
ḳ. ḳıl- (sābit ve ḳ. ḳıl-) 100b/9
ḳ. ol- "güçlü, kudretli olmak" 115b/9

ḳavīlıḳ, -ġı (Ar.+T.): Dayanıklılık, titizlik.
ḳ.+a (ol ḳ.) 188a/2

ḳavl (Ar.): 1. Görüş, fikir, kanaat.krş. ḳavul 1
ḳ. (altıncı ḳ.) 159a/11
ḳ. (bir ḳ.) 139b/1
ḳ. (evvel ḳ.) 159a/8
ḳ. (ikinci ḳ.) 139b/1; 159a/8
ḳ. (ḳırḳ ḳ.) 139b/1
ḳ. (on ḳ.) 159a/7
ḳ. (sekizinci ḳ.) 159b/1
ḳ. (ṭoḳuzuncı ḳ.) 159b/1
ḳ. (üçünci ḳ.) 159a/9
ḳ. (yidinci ḳ.) 159a/12
ḳ.-de (dördünci ḳ.) 159a/10
ḳ.+de (bişinci ḳ.) 139b/4
ḳ.+de (on dördünci ḳ.) 139b/11
ḳ.+lerüñ (şol yazduġumuz ḳ. degmesin) 171a/9
ḳ.+lerde (ol ḳ. ṭoġrusı) 140a/8
2. Ahit, sözleşme, Allah'ın ruhlar âleminde insanlardan aldığı söz. bkz. elest krş. ḳavul 2
ḳ.+i (ol ḳ.) 152b/3
ḳ.+den 151b/13
ḳ. berkit- "ahitleşmek, söz almak" 151b/12 krş. ḥüccet al-, ḳavul eyle-

ḳavm (Ar.): 1. İnsanın içinde yaşadığı topluluk, kabile, cemaat.
ḳ. arasında 119a/10
ḳ. (bir ḳ.) 107a/1
ḳ. (ne bilmedügüm ḳ. arasına) 146b/9
ḳ. (ol ḳ.)107b/5
ḳ. (iy ḳ.) 101b/11; 107a/9
ḳ.+i (bir ḳ.) 119b/11
ḳ.+e (ol ḳ. kim) 107a/1
ḳ.+üñ (bir avuç günāhkār ḳ. suçı) 102a/5
ḳ.+üñ (ol ḳ. kim) 99a/1, 2; 107a/3
ḳ.+üm üzerlerine kim 107b/1
ḳ.+üñüzi 185b/1
ḳ.+i 108a/9; 183b/8
ḳ.+i (yoḳsullar ve dünyā ḳ. işlerin) 197a/11
ḳ.+ine (ev ḳ.) 193a/2
ḳ.+ine (ḳonşı ḳ.) 186a/2
ḳ.+ile "kavmi ile" (Ḳārūn ḳ.) 190b/4
ḳ.+ile "kavmi ile" (Ḳārūnı ḳ.) 190b/4
ḳ.+iyiçün (Aṣḥābu'l-Kehf ḳ.) 98b/11
ḳ.+siz (ne ḳ.) 119b/8
2. Ümmet, bir peygamberin gönderildiği topluluk.
ḳ.+üñ (ol ḳ. üzerlerine) 107a/6
ḳ.+üñ (ol Yūnusı inciden ḳ. üzerlerine) 106b/11
ḳ.+e (bir ḳ.) 105a/4

ḳ.+in 97a/1
ḳ.+inden 106b/7
3. Grup, sınıf.
ḳ.+e (Tañrı teʿālā Ḳurʾānda buyurduġı ḳavmden ayruḳ ḳ.) 167b/8
ḳ.+e (daḫı bir ḳ. kim) 168a/5
ḳ.+e (şol ḳ. kim) 168a/2
ḳ.+den (Tañrı teʿālā Ḳurʾānda buyurduġı ḳ. ayruḳ ḳavme) 167b/8
ḳ.+dür (ne gökcek ḳ. dilenciler) 166a/2

ḳavul (<Ar. ḳavl): 1. Görüş, fikir, kanaat. krş. ḳavl 1
ḳ.+da (üçünci ḳ.) 139b/2
ḳ.+da (dördünci ḳ.) 139b/3
ḳ.+da (altıncı ḳ.) 139b/4
ḳ.+da (yidinci ḳ.) 139b/5
ḳ.+da (sekizinci ḳ.) 139b/6
ḳ.+da (ṭoḳuzuncı ḳ.) 139b/6
ḳ.+da (onuncı ḳ.) 139b/7
ḳ.+da (on birinci ḳ.) 139b/8
ḳ.+da (on ikinci ḳ.) 139b/9
ḳ.+da (on üçünci ḳ.) 139b/10
ḳ.+da (on bişinci ḳ.) 139b/11
ḳ.+da (on altıncı ḳ.) 139b/12
ḳ.+da (on yidinci ḳ.) 139b/12
ḳ.-da (bişinci ḳ.) 159a/10
2. Ahit, sözleşme, Allah'ın ruhlar âleminde insanlardan aldığı söz. bkz. elest krş. ḳavl 2
ḳ. eyle- "sözleşmek" 102a/13
krş. ḥüccet al-, ḳavl berkit-

ḳavuş-: Kavuşmak. krş. ḳavış-
ḳ.-dı 133a/7

ḳavuşdur-: Kavuşturmak.
ḳ.-dı 155a/2

ḳay: Yağmur, sağanak, bora
ḳ. zaḥmeti 161a/3

ḳaya: İri ve sert taş, kaya.
ḳ.+sın (bir çayuñ ṭaşın ve ḳ. ve ḳumın) 98a/1
ḳ.+lar ve ḳumlardur 98a/8

ḳayır: Kum, kalın kum, çakıl.
ḳ. (nice ḳ. ve ṭaş...) 174b/7
ḳ.+lar 144a/5
ḳ.+lardan 144b/10

ḳāyim (<Ar. ḳāʾim): Sebatkâr, bir işte sebat eden.
ḳ. ṭut- "varlığını sürdürmek, işinde sebat etmesini sağlamak" 179a/4

ḳaynat-: Kaynatmak.
ḳ.-dılar 123b/10
ḳ.-masalar 123b/12

ḳayu: Kaygı, endişe, tasa.
ḳ.+sı (añа ne oġul ḳız k. añа kendü cāncuġazı ḳ.) 108a/10

ḳayur-: Kaygılanmak, tasalanmak, endişe etmek
ḳ.-urın 117b/8
ḳ.-mañ 160a/12

ḳayurmaz: Beis yok, sakıncası yok, zarar vermez, önemi yok.
ḳ. 182a/12

ḳaz-: Kazmak.
ḳ.-ardı 195b/10
ḳ.-an 195b/11
ḳ.-an (ḳuyu ḳ ʿāḳilesinden) 195b/10

ḳażā (<Ar. ḳażāʾ): Vaktinde kılınmayan namazı, tutulmayan orucu sonradan usul ve kaidesine göre yerine getirme.
ḳ. ve keffāret 175a/5
ḳ. eyle- "vaktinde kılınmayan namazı, tutulmayan orucu sonradan usul ve kaidesine göre yerine getirmek, kaza etmek"
ḳ. daḫı eylese gerek 175a/3
ḳ.+sın eylemedin 176a/2
ḳ. it- "kaza etmek" 183b/8 bkz. ḳażā eyle-
ḳ. ḳıl- "kaza etmek" 127a/3; 194b/13 bkz. ḳażā eyle-
ḳ.+ya ḳal- "namaz ve oruç ibadetinin vaktinde yerine getirilmemesi" 127a/2

ḳazan: Kazan.
ḳ. (māʿūn... yaʿnī ḳ., legen, balta, elek, sac, ayaḳ, ḳap ḳacaḳ) 186a/4

ḳazan-: Kazanmak, elde etmek, sahip olmak.
ḳ.-dı 140b/9
ḳ.-mazısa (yoġısa ve ḳ.) 169b/1
ḳ.-maġa 164a/13
ḳ.-duġumdan 108b/2
ḳ.-duġın 142b/9

kebāyir (<Ar. kebāʾir): Büyük (günah)lar.
k. yazuḳlar 185a/6

keçi: Keçi.
k. daḫı 172b/7

kedi: Kedi.
k. 186a/8(2)

keffāret (Ar.): İşlenmiş bir günahın bağışlanması ümidiyle veya yerine getirilmemiş bir farza karşılık olmak üzere dinin belirlediği ölçüler içinde yapılan iş ya da tutulan oruç.
k. 175b/7
k. (ḳażā ve k.) 175a/6
k. yoḳluġı 175a/6
k.+den ayru 175a/4
k.+dür 175a/3
k. virme- 175b/9

kehllik (Ar.+T.): Olgunluk çağı (30-50 yaş arası).
k. ḥālinde yaʿnī ḳırġıllıḳ ḥālinde 150a/9
k.+de 150a/13
kej-ṭabʿ (Far.+Ar.): Tabiatı eğri.
k. ve kör-dil ol- 182b/5
Kelām (Ar.): Kur'an-ı Kerîm.
k. içinde 159b/5
k.+uñ (senüñ k.) 133b/6
k.+ında (kendü k.) 114b/5
Kelām-ı ḳadīm (Ar.): Kur'ân-ı Kerim.
k.+inde 142a/9
keleci: Söz.
k. (ṭoḳsan biñ k.) 120a/12
k. it-: "konuşmak" 156b/4
Kelīm (Ar.): Tur-i Sina'da Cenab-ı Hak ile konuşması dolayısıyla Hz. Musa'nın "konuşan" anlamında unvanı.
k.+sin 93a/4
kelīme (Ar.): Kelime, sözcük.
k. (iki k.) 103b/3
k. (ol iki k.) 103b/4
k.+yile (iki k.) 179a/4
k.+yile (şol k.) 179a/1, 3
k.+ʾi (ol k.) 117a/1
k.+sin 83b/12
k.+sin (lā ilāhe illā'llāh k.) 112a/12
k.+sin (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlū'llāh k.) 112a/10; 118a/13
k.+sidür (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh k.) 103b/1
k. imiş (ol k.) 117a/1
lā ilāhe illā'llāh k.+si "Tevhid kelimesi, *lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlū'llāh* kelimesi" 112a/12
tevḥīd k.+si "*Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlū'llāh* kelimesi" 83b/12
kelīmlik (Ar.+T.): "Kelīm" unvanını kazanma.
k. ḫilʿati 161b/5
kelle (Far.): Baş, en üst kısım.
k.+sinde (ʿarş k.) 102b/13; 189b/10
kemāl (Ar.): Mükemmellik.
k.-i leẕẕet 175a/11
kemer (Far.): Kemer, kayış.
k. (kīş k. gümişinde altınında, ḳılıç bağınuñ daḫı) 173b/13
kendü: Kendi.
k. 86b/9, 11; 122a/5; 142a/8; 150b/2; 184a/1, 2; 194a/12; 195b/3
k. adum 83a/8
k. adın 83b/8; 84b/10
k. adumuz 83b/9
k. aġzuñıla 189a/5
k. atañıla 196b/12
k. ʿaybın 151a/7
k. ʿaẓametümile 98a/12
k. ʿaẓametile 167b/7
k. ʿaẓīm adların 83b/10
k. borcın 169a/10
k. cānumı 101b/13
k. cānından 162b/3
k. cāncuġazı ḳayusı 108a/10
k. çerisin 176b/11
k. çerilerin 176b/2
k. derdin 90b/12
k. dilegümde olurvan 180b/10
k. dīẕārumdan 164a/1
k. elümile 158b/6
k. elüñile 156a/13
k. elile 102a/4; 103a/1; 143a/8; 191a/11
k. evüñ ʿimāretüñden ilerü) 197a/3
k. evine 186a/2
k. faẓlından 138a/6
k. göñülcügin 134b/3
k. ġuṣṣası 159a/5
k. ġuṣṣasında 134a/1
k. ḥāline 179b/2
k. ʿināyetile 170a/7
k. ḳarındaşcuḳlaruñıla 196b/13
k. Kelāmında 114b/5
k. ḳız ḳarındaşlaruñıla 196b/13
k. ḳudret elile 99a/12; 103a/3; 179b/5
k. ḳudret elümile 98a/10
k. maṣlaḥatumıçun 183b/10
k. maṣlaḥatıçun 183b/11
k. maṣlaḥatında ol- 169a/7
k. maṣlaḥatında yüri- 169a/7
k. naṣībüñden 130a/10
k. nefsümüzi 89b/11
k. nefsüñüz taʿziyesine 109a/1
k. nefsüñi 115a/7
k. nefsüñe 180a/9; 181a/8
k. nefsi içinde 148b/5
k. nefsin 137b/3; 181a/6
k. nefsinde 179b/1; 180a/13; 181a/11
k. nefsleriçün 137b/3
k. nūrum 161b/7
k. oġlancuḳlaruñ 196b/12
k. rāḥatından 183b/11
k. taḳṣīrlıḳların 100a/3
k. yidüginden 184b/13
k. yirin 109b/8
k. żaʿīflıġın 134b/8
k. ẓulmın 184b/2
k. (bir k. gibi girü) 191b/13
k.+yiçün 155a/1; 160b/5

k.+ye 136a/13; 151a/4; 186a/6
k.+ye daḫı müsülmānlara 185b/4
k.+degi yoḳsullıġı daḫı 151a/6
k.+den 86b/2; 156a/10; 175b/1
k.+den ayruḳ 182a/2
k.+den bile 179a/7
k.+nüñ 132a/11; 162b/5; 179b/12
k.+nüñ altı küngüreli tācın 137b/5
k.+nüñ bir adı 83b/11
k.+nüñ selāmın 149a/7
k.+si 182b/2
k.+sin 159b/13; 180a/13
k.+müz içün 89a/13
k.+müzi 89b/3
k.+lerüñ atalarından analarından 83a/13
k.+ler 86b/8
k.+ler daḫı bile 86b/10
k.+lere 136b/5
k.+lerin 99a/9; 168a/3
k.+lerin yavu ḳul- "kendilerini kaybetmek, ne yaptıklarını bilmeyecek hâle gelmek" 180b/6

kendülik, -gi: Mevcudiyet, varlık.
k.+i içinde 148b/2

kendüz: Kendi.
k.+üm mi 109a/12
k.+ümi 102b/10
k.+üñi 156a/13; 197a/5
k.+üñe 180a/10; 189a/10
k.+üñden 130a/5
k.+in 113b/12; 115a/1; 117b/13; 125a/4; 136a/10; 143a/9, 10, 11; 147a/1; 155b/2; 156a/12; 174a/13
k.+ini 187b/10
k.+ine 114b/13; 175b/7; 181a/10; 183b/13
k.+ümüz içün 89b/12
k.+in ṭoprāḳ eyle- "kendini feda etmek" 84b/11
k.+in yavı ḳul- "kendini kaybetmek, ne yaptığını bilmeyecek hâle gelmek" 92b/6

kerāmet (Ar.): Velilerin gösterdikleri fevkalâde hâl.
k.+i (bu k.) 121a/2
k.+in 121a/5

kerem (Ar.): Cömertlik, lütuf, bağış, bahşiş.
k. (zihī k.) 84b/9; 100a/8; 104b/1; 143a/4
k.+ile (ḥaḳīḳī k.) 146a/7
k.+i (bu k.) 100b/6
k.+ümile 94b/1
k.+üñ 152b/5
k.+i birle 84b/3
k.+imden (anuñ faẓlından k.) 114b/7
k.+inden 135a/9
k. bul- "lutfa mazhar olmak"
k.+ler bul- (çoḳ çoḳ k. rāḥatlar bul-) 117a/13
k. ḳıl- "kerem etmek, iyilikte bulun-mak" 141b/7
bu keremi ḳıl- 100b/6

keremlü (Ar.+T.): Kerem sahibi, cömert.
k. (senden k. ḳul) 100b/5
k.+ler (mecāzī yalan k.) 146a/6

kerīm (Ar.): 1. kerem sahibi, cömert.
k. (iy k. peyġāmber) 91b/9
k. (iy kerīm resūl) 98b/7
2. Lütfu hep işleyen, cömert. (Allah'ın adlarındandır).
K. 94a/9
K. (iy bizi yaradan K.) 89a/10
K. (iy K.) 90a/13; 111b/4; 152b/5; 155b/4
K. (şol K. kim) 120a/6
K. (zihī K. kim) 111b/9
K.+ven 163b/10; 165a/2

kerīmlik, -gi: Cömertlik.
k.+ümüzle 136a/6

kerpüç, -ci: Kerpiç.
k.+ile 125a/11

kerre (Ar.): Defa, kez.
k. (iki k.) 86b/2

kerrūbī (Ar.): Büyük melek(ler), Allah'a en yakın melek(ler).
k. firişteler 144a/8
k.+ler 92a/13
k.+lerinden (uçmaḳ ḥūrīlerinden kerrūbīlerinden) 144b/11

kertük, -gi: Erkeklik organının sünnet yerine kadar olan baş kısmı, haşefe.
k.+ine degin 127a/8
k.+inden 196a/4

kes-: 1. Kesmek, (kesici bir aletle) ayırmak.
k.-! 158b/9; 195a/5(2)
k.-esin 195b/12
k.-e 159b/7
k.-eler 195a/11
k.-se 196a/13
k.-di 166b/8; 195b/12, 13; 196a/3, 4(2), 5(3), 6(3)
k.-er 157a/3
k.-me 158b/9, 13; 195a/6
k.-mek 195b/13; 196b/2(2)
k.-mede 196a/8
k.-dügi 155b/12
k.-medügin 159a/7
2. Ara vermek, bölmek.
k.-medin 175a/2
3. (Sözünü) kesmek, susmak.

k.-! 95b/13
4. Bir bedel üzerinde uyuşmak.
māla kes- "diyete bağlamak" 195a/11
kesdür-: Kestirmek.
k.-ümedi 158b/7
kesecük, -gi: Parça, kesekcik.
k.+in (işbu cānum k.) 158b/5
kesek, -gi: 1. Parça.
k.+i (cānum k.) 158a/10
k.+in (dişi k. kim) 92a/1
k.+in (ṭaş k.) 175b/6
2. Saban ya da belin çıkardığı iri toprak parçası.
k.+ile 125a/11
kesicilik, -gi: Keskinlik, bilenmişlik.
k.+in 159b/8
kesil-: Uzaklaşmak, alakayı kesmek, yüz çevirmek.
k.-! 131b/1; 132b/9
k.-mek 187a/8
keşf (Ar.): *tas.* Akılla idrāk edilemeyen şeyi kalp gözüyle görme.
k. (ṭāʿat ve ʿibādet ve k. içinde olsa) 145b/4
Kevşer (Ar.): Cennette bulunan bir ırmağın veya bir havuzun adı.
K. ḥavżı (budur k. ḥavżınuñ issi) 93b/2
K. ṣuyı "ab-ı Kevser, Kevser suyu" 174b/9
K. şarābı "Kevser suyu" 109b/7
key: 1. İyi, iyice, hakkıyla.
k. başarımadılar 113b/7
k. ġanīmet gör- 197b/3
k. giñ ḳuşluḳ ol- 183b/7
k. işle- "iyi yapmak, uygun davranmak" 89a/12
k. ḳorḳarısa 186b/10
k. sulṭānlıḳdur 181b/2
k. taḥḳīḳlu söz degüldür 161a/13
k. (ġaflet nefsüñ bir k. ulu ṣu başısıdur) 176b/4
k. (ġıl... nefsüñ key ulu yardım[cısı]dur 176b/4
2. Çok, pek, gayet, pek çok
k. cevmerddür 181b/5
k. ḳoca olsa 176a/5
k. raġbetile 184a/13
k. ṣarʿīlik ve aḥmaḳlıḳdur 121a/11
k. sevdügüm nesneʾi 164a/2
k. sevdügümiçün 141a/6
k. sevdügi mālların 165b/13
k. sevdügi nesneʾi 164a/2
k. yazuḳlu müsülmān ol- 106a/1
k. zerrāḳlıḳdur 181a/12
k. (ʿavratuñ k. yaḳın ḫısmı) 182a/3
keykirde-: Korkmak, endişe etmek, heyecana kapılmak.
k.-diler 138a/1
k.-medüñ 138a/2
kez: Kez, defa.
k. 82a/2
k. (biñ k.) 157a/6
k. (bir k.) 104b/6; 109a/5; 112a/3; 113b/11; 115b/13; 120a/6; 131b/12; 132a/1, 4, 8; 111a/6; 111b/13; 155a/13; 157a/6; 160b/11; 166a/13; 180b/13; 181a/1; 184a/9; 188a/7; 191a/1
k. (bir yaluñuz k.) 160b/10
k. (biş k.) 145a/7
k. (biş on k.) 186a/12
k. (bunca k. yimegile) 177a/11
k. (biş k.) 86a/5
k. (bu-k.) 123b/10
k. (degme k.) 152a/3, 7
k. (iki k.) 131b/12
k. (ikinci k.) 132a/2, 5, 9
k. (on k.) 167b/2
k. (üç k.) 131b/13
k. (üç yüz k.) 159b/2; 166b/2
k. (üç-yüz altmış k.) 98a/13
k. (üçünci k.) 132a/2, 5, 9
k. (yidi k.) 190b/3, 13
k. (yitmiş k.) 82a/2; 156b/6
k. (yüz k.) 187b/5, 6, 7
k.+e (yidi k. degin) 169a/12
k.+de (degme k.) 169a/13
bir k.+den "hep birden, birden" 82a/3; 82b/10; 89a/2; 93b/9; 101a/1; 101b/6, 7; 104b/7; 106b/12; 107a/10, 12; 108b/11; 116a/13; 120a/3; 127b/4; 133a/7; 138a/4; 138b/12; 139a/12; 140a/12; 143b/8; 144a/12; 177b/6; 186b/1; 190b/13
ḳıble (Ar.): Kıble, namaza başlarken yönelinen taraf, Mekke tarafı.
ḳ.+nüñ (iki ḳ. imāmı) 93b/2
ḳ.+ye (yile ḳ. aya, güneşe ḳarşu) 125a/2
ḳ.+ye yönelmek maʿnisi 132b/7
iki ḳ. "kıbleteyn" Beyt-i muazzam ile Kudüs'teki Beyt-i Makdis. 93b/2
ḳıç: Arka, geri.
ḳ.+ın ḳıçın "geri geri" 137b/8
ḳıf: Kadeh, bardak
ḳ. (bir ḳ. ṭolu ṣu) 128b/12
ḳ.+ıla (bu ḳ.) 108a/10
ḳ.+lar (gümişden yā altundan çanaḳlar... ḳ. ...) 173b/11
ḳ.+dur sırçadan 108a/1

ḳıġır-: Çağırmak, seslenmek.
ḳ.-ur 183a/6
ḳıjġur-: Haykırmak, gürlemek, fışıltılı ses çıkarmak, haykırarak saldırmak. krş. ḳışġur-
ḳ.-a 131b/4
ḳıl: Kıl.
ḳ.+dan ince 147a/7
ḳıl-: 1. Kararlaştırmak, tayin etmek.
ḳ.-dı (Ḥaḳ teʿālā namāzı biş ḳıldı) 149b/2
2. Namaz kılmak.
ḳ.-! 151a/12; 161a/6; 194b/12
ḳ.-a 127a/3; 144b/7; 183b/4
ḳ.-avuz 135a/13
ḳ.-alar 128a/12
ḳ.-sun 153b/7, 8, 9(2); 154a/1, 2(2), 3
ḳ.-sunlar 147b/10(2) (ikincisi: ḳ.-su[nlar]), 11; 152b/10, 13; 153a/9, 11; 153b/3, 11
ḳ.-sa gerek 128a/3, 6
ḳ.-dum 162a/5
ḳ.-dı 154b/2, 3; 155a/1, 2; 160a/3; 160b/1(2), 4(2), 5; 161a/1; 161b/12
ḳ.-ur 127a/2;
ḳ.-urlar 126b/12
ḳ.-ursañ 154a/8
ḳ.-ursa 128a/3
ḳ.-mazsa 182a/1; 182b/10
ḳ.-mazuz 169b/5
ḳ.-maḳ 128a/12; 154b/8
ḳ.-maḳda 143b/9
ḳ.-mamaḳda 183b/12
ḳ.-an (bu yaru ḳ.) 128b/1
ḳ.-mayanlar 128b/2
ḳ.-ıcaḳ 128a/7; 153a/10, 12, 13
bir rekʿatı ḳıl- 153a/11
bir rekʿatın ḳıl- 153a/12, 13
biş ḳıl- 162a/5
dört ḳıl- 153a/9; 153b/3, 11
iki ḳıl- 128a/3; 152b/10;155a/1
iki ḳıl ol irteyi 150b/6
ilk rekʿatın ḳıl- 153a/9
ḳıl- dördünci rekʿatın 153b/9
ḳıl- ikinci rekʿatın 153b/8
ḳıl- ilk rekʿatın 153b/7
ḳıl- müʾmin ilk rekʿatın 154a/1
ḳıl- üçünci rekʿatın 153b/9
riyāsuz ḳıl- 154a/8
tamām ḳıl- "dört rekat olarak eda etmek" 128a/6
üç ḳıl- 151a/12; 152b/13
3. Etmek, eylemek, kılmak, yapmak anlamlarında yardımcı fiil olarak kullanılır. krş. ḳul-
ḳ.-! 94b/1; 118a/6(2); 150a/10, 11(2), 12, 13; 150b/5; 151a/8, 9, 10(2); 151b/1(3), 4; 152b/6; 154a/7; 155b/7; 160b/9; 166a/12; 193a/5; 194b/13
ḳ.-ġıl 91b/5; 94a/6; 100b/7; 115b/4; 133a/12; 141b/7150b/8, 11; 151a/11; 151b/2, 4, 5, 6; 157a/13; 158b/6; 174a/3; 188a/3
ḳ.-uñ 82b/11; 107a/10; 140a/11; 169b/5
ḳ.-sun 161b/7; 193a/5
ḳ.-sunlar 91a/4, 8; 147b/11; 152b/9; 153a/9; 155a/4
ḳ.-ayım 145a/4
ḳ.-ayın 99b/8; 110a/4; 131a/7, 8, 11; 132a/12; 133b/6; 141b/8; 143b/9; 150b/8, 9; 151b/5; 153a/12; 154a/8, 9, 10, 11, 12; 155a/4; 160b/[12], 13; 161a/5; 161b/10; 166a/10; 191a/13
ḳ.-am 87b/1, 2; 90b/6; 92a/6; 97b/11; 100b/10; 101b/13; 102b/11; 109b/9; 111b/7; 141b/5; 142a/2; 143b/3, 11; 160b/7(2), 8; 164b/8; 165b/1, 5(2)
ḳ.-am mı? 98b/1
ḳ.-asın 97b/11; 141b/4; 141b/13(2)
ḳ.-a 88b/12; 90b/7; 96b/3; 104a/10; 114b/6; 120a/10(2); 123b/4; 126b/9, 13(2); 127a/3; 142b/11; 149a/11; 149b/3; 160a/9, 11, 13; 161a/10; 175a/1, 13178a/6; 185b/4; 188a/9; 193b/13
ḳ.-alum 92a/10; 123a/11; 178a/7; 187a/4
ḳ.-alar 166a/1; 177a/11
ḳ.-adum 158a/4
ḳ.-sam 183b/10
ḳ.-sa 106a/4; 127a/8; 175b/11
ḳ.-sa gerek 128a/9
ḳ.-salar gerek 128a/10
ḳ.-maḳ gerek 130b/4
ḳ.-dum 82a/13 (2); 85a/8; 91b/1, 6; 98a/8; 99b/2; 100a/13; 112a/2; 114a/7; 115a/4; 134a/6; 135b/5; 135b/9(2); 141a/7, 8; 142b/1; 144b/6; 164a/13; 164b/2, 6, 8, 10; 188b/8(2); 190a/9; 193b/9; 193b/11
ḳ.-duñ 100a/10, 12; 100b/1, 6; 138b/9; 163a/7
ḳ.-dı 82b/1; 83a/3; 91b/1, 5; 92a/9; 92b/6; 93b/11; 94a/1, 7; 94b/2; 97a/13; 99b/7; 101b/6; 103a/4; 108b/9; 109a/5; 110b/6, 9, 10, 12; 112a/13; 112b/6; 114b/13; 115b/12; 116a/4; 118a/11; 118b/2; 121a/3; 121b/1, 3; 134b/6, 8; 137a/2; 137b/13; 138b/6; 139a/9; 111b/10, 12; 142a/10; 152a/9(2); 152b/7; 154b/12(3), 13(3); 155a/5; 158b/4; 159b/10; 160b/5,

13; 161a/5, 7; 161b/4; 165b/11(2); 166a/4, 10, 13; 166b/1; 177b/5; 183b/3; 184a/9, 13; 188a/10; 190a/6, 9; 190b/6; 191b/5; 194a/7(2); 197b/13
ḳ.-dılar 93b/10; 94a/3; 100a/1, 11, 12; 120a/3; 137a/5; 138b/12; 139a/10(2), 12; 161a/9, 11(2); 166a/9
ḳ.-duḳ 85a/5; 89a/11; 102b/5; 112a/4
ḳ.-duñuz 89a/12
ḳ.-ıpdur 90b/1
ḳ.-urın 81b/7; 110a/9; 121a/5; 143a/13; 158b/1, 6
ḳ.-ursın 90a/9; 92b/9; 135a/3; 197a/10
ḳ.-ur 92b/14; 87a/2; 106a/11; 112b/9; 113b/4; 115a/4; 133a/13; 134b/12; 135a/2; 136a/13; 136b/1, 5; 140a/1; 142b/9; 149a/6; 149b/10; 157a/5; 169a/6; 176b/1; 177b/13; 180b/4; 187a/6; 197b/12
ḳ.-uruz 109b/5; 120a/2; 122b/12; 177a/10
ḳ.-urlar 104a/5; 136b/6
ḳ.-ısarvan 92a/8
ḳ.-ısaruz 123a/12
ḳ.-duñısa 135b/9; 143a/12; 154a/8
ḳ.-duġısa 122b/9, 11
ḳ.-duġıdı 117b/6
ḳ.-mışıdı 188b/4
ḳ.-ursam 141b/2
ḳ.-ursañ 92a/6; 177b/9
ḳ.-ursa 113b/9
ḳ.-urısa 119b/2
ḳ.-ursañuz 181b/6
ḳ.-urdum 186b/12; 191a/1(2)
ḳ.-urıdı 126b/5, 10
ḳ.-urdı 85a/8; 110a/2; 114b/8
ḳ.-mañ 101a/9
ḳ.-ma! 92a/10
ḳ.-mayayın 92a/11, 12
ḳ.-mayasın 197a/4
ḳ.-maya 99b/3; 101a/7; 113a/9
ḳ.-maya mı 146a/8
ḳ.-mayavuz 164a/5
ḳ.-mayavuz mı 136a/7
ḳ.-masa 105b/13
ḳ.-maduñ 190b/13
ḳ.-madı 127a/1; 138b/5; 140b/2
ḳ.-madılar 137a/3
ḳ.-mazın 94b/1
ḳ.-maz 187a/13
ḳ.-maduḳların 138b/9
ḳ.-maġı 141b/6, 8; 160b/8
ḳ.-maġa 81b/7; 113a/2; 149b/5, 6
ḳ.-maḳ 115b/2; 121b/1; 135a/1; 135a/8; 147b/1(2); 147b/2(2), 3, 4, (2), 5; 154b/7(2), 8(2), 9(2), 10(4); 169a/11; 185a/3
ḳ.-maḳ içün 162b/10
ḳ.-maġıla 150b/1
ḳ.-maḳda 113b/9
ḳ.-maḳdan 191b/4
ḳ.-maḳdur 105a/13; 135a/1; 149a/1; 153a/3
ḳ.-mamaḳdur 139b/6
ḳ.-an 88b/5; 94a/8; 103b/1; 126b/6; 111a/1; 145a/2, 8
ḳ.-anlar 160a/11
ḳ.-ıcı 89b/4, 7; 89b/10
ḳ.-ıcılar 87a/5
ḳ.-ur ʿābidi 145b/13
ḳ.-asımıssam 141a/12
ḳ.-mamış ol- 143b/4
ḳ.-duġum 92b/2
ḳ.-duġuñ namāzda132b/8
ḳ.-duġuñ (namāz ḳ. yir) 94a/7
ḳ.-duġı 135b/4; 155b/13(2)
ḳ.-duġı yire yaḳın 183b/4
ḳ.-duġuñlayın 135a/2
ḳ.-duġuñdan ṣoñra 156b/1
ḳ.-duġından ötrü 163a/4
ḳ.-duġıçun 183a/9
ḳ.-mış 97b/12
ḳ.-mış gibi 129b/11
ḳ.-mış gibidür 131a/2
ḳ.-mış ol- 122b/8; 136a/11
ḳ.-duġında 140b/3
ḳ.-ıcaḳ 94a/3; 154b/5; 159b/10; 160a/7
ḳ.-up 89b/7; 118b/11; 123b/4; 130b/13; 167b/5
ḳ.-urken 128a/6
ḳ.-ımazdı 159a/13
ḳ.-ıvir- 88a/10; 88b/2; 104a/3(2); 117a/2; 120a/10; 123a/10; 134a/11; 143b/1; 155a/3; 164b/9; 183a/2; 190a/7; 197b/1
ḳ.-ubil- 122b/13
aġır ḳıl- 104a/3
āh ḳıl- 109a/5; 184a/9
ʿamel ḳıl- 81b/6; 88b/12; 100a/1; 118a/11; 121b/1; 123b/4; 131a/2
ne-ḳadar ʿamel ḳılalar 177a/11
bu üç ʿameli ḳıl- 113a/2
arı ḳıl- 197b/12
arı ḳılıvir- 164b/9
ʿarż ḳıl- 138b/6; 139a/9; 140a/1
aşşı ḳıl- 101a/7; 175b/11
aşaḳlıḳ ḳıl- 135a/8
ʿāşıḳ ḳıl- 112a/2

ʿavf ḳıl- 131a/7, 11; 135b/9; 143a/13; 149b/3, 5, 6, 10; 154a/8, 9, 10, 11, 12; 193a/5
aydın ḳıl- 160a/9
az ḳılıvir- 143b/1
ʿaẕāb ḳıl- 92a/12
āzād ḳıl- 82a/13; 175a/1; 184a/13; 193b/9
baḫıllıḳ ḳıl- 129b/11
beyān ḳıl- 123a/12; 178a/7
bir gül ve bir reyḥān ḳıl- 90b/6
bir gül ve bir reyḥān ḳılıvir- 88b/2
buyruḳ dutmayanlardan ḳıl- 140b/2
cānların aḳ cānlardan ḳıl- 147b/1
cimāʿ ḳıl- 127a/8
çift ḳıl- 155a/4; 160b/7
çūpānlıḳ ḳıl- 161a/9, 11
daʿvet ḳıl- 94a/1; 114b/8
daʿvi ḳıl-
benüm sevgüm daʿvisin ḳıl- 163a/7
ʿışḳ daʿvisin ḳıl- 156b/1
dāyelıḳ ḳıl- 161a/10, 11; 161b/4
defʿ ḳıl- 150b/8, 9
diri ḳıl- 122b/9; 160b/8
dirīġ ḳıl- 164a/4
duʿā ḳıl- 82b/11; 93b/10; 94a/8; 94b/2; 139a/12; 169a/6, 11
duʿācı ḳıl- 147b/4
edebsüzlik ḳıl- 92b/9; 102b/5
edebsüzlik çoḳ ḳıl- 135b/5
esīr ḳıl- 155b/13; 157a/5
fāriġ ḳıl- 90b/1
faẓl ḳ. 87a/2
bir f. ḳıl- 152b/6
bu faẓlları ḳıl- 112a/4
feryād ḳıl- 120a/3
fidā ḳıl- 101b/13; 158a/4; 158b/1
giriftār ḳıl- 109b/5
giriftār mı ḳıla 114b/6
gölge ḳıl- 188b/8
günāh ḳıl- 97b/12; 143a/12
ḥac ḳıl- 115b/2
ḥaḳīr ḳıl- 142a/10
ḥammāllıġın ḳıl- 166a/1
ḫarāb ḳıl- 89b/4; 92a/9; 96b/3; 98b/1
ḥarām ḳıl- 117b/6; 154b/7, 8, 9, 10(2); 161b/10
ḥāṣıl ḳıl- 197b/1
ḥasret ḳıl- 155b/13
ḫatm ḳıl- 112b/9; 147b/11
ḥavāle ḳıl- 165b/11
helāk ḳıl- 166a/12
ḫışm ḳıl- 101b/6
ḫiṭāb ḳıl- 83a/3; 92b/6; 94a/6; 106a/11; 113b/4; 121b/3; 152b/7; 160a/11; 160b/5; 166a/10; 180b/4; 183a/9; 190a/9; 190b/6
ḫoşnūd ḳıl- 145a/8; 188b/4
ḫoşnūd ve rāżī ḳıl- 103b/1
ḫużūʿ ve aşaḳlıḳ ḳıl- 149a/1
ırak ḳıl- 187a/13
iḥsān ḳıl- 190a/6
iḫtişār ḳıl- 167b/5
iki ḳat ḳıl- 89b/7
iltifāt ḳıl- 99b/3; 139b/6
imin ḳıl- 151b/4
ʿināyet ḳıl- 97b/11; 99b/7; 142a/2; 165b/11
issi güneş gibi ḳıl- 188b/8
istiġfār ḳıl- 110b/6, 9
işāret ḳıl- 152a/9
iʿtimād ḳıl- 197a/5
ḳābil ve lāyıḳ ḳılmış ol- 136a/11
kābin ḳıl- 160b/7, [12]
ḳabūl ḳıl- 100a/13; 101a/9; 102b/11; 112a/13; 114a/7; 133b/6; 134a/6; 135b/9; 136a/13; 136b/1, 5(2); 138b/5, 6, 9(2); 139a/10; 111a/1; 149a/6; 158b/6; 174a/3; 177b/5, 13; 190b/13; 191a/1
ḳahr ḳıl- 165b/5
ḳahr zebūn ḳıl- 176b/1
kār ḳıl- 159a/13
ḳażā ḳıl- 127a/3; 194b/13
kerem ḳıl- (bu keremi ḳıl-) 100b/6; 141b/7
ḳıṣa ḳıl- 141a/7, 8; 142b/1
ḳıt ḳıl- 181b/6
ḳul ve ḳaravaş ḳılıvir- 183a/2
ḳullıḳ ḳıl- 85a/8; 191a/13
ḳurbān ḳıl- 157a/13; 158b/6
luṭf ve ʿināyet ḳıl- 100b/7
maḫrūm ḳıl- 94b/1; 118a/6; 141b/13
maḳām ḳılıvir- 120a/10
merḥūm ḳıl- 118a/5
mesḥ ḳıl- 132a/12
mezīd ḳıl- 87b/1; 120a/10; 146a/8
murdār ḳıl- 113a/9
muṭīʿ ḳıl- 190a/9
muṭīʿ ḳılıvir- 190a/7
muvāfaḳat ḳıl- 89a/11, 12; 139a/10
muvaffaḳ ve müheyyā ḳılıvir- 117a/2
mübārek ḳılıvir- 123a/10
mübeddel ḳıl- 135a/13; 155a/3
mübeddel ḳılmış ol- 122b/8
müstaġnī ḳıl- 119b/2
müstecāb ḳıl- 166b/1
duʿāsın müstecāb ḳıl- 91b/5; 112b/6; 166a/13
müsülmān ḳıl- 165b/5

müṭālaᶜa ḳıl- 123b/4
namāz ḳıl- 105b/8; 126b/5; 169b/5; 177b/9; 183b/10; 188a/9; 191b/4, 5
aḫşam namāzın ḳıl- 147b/4; 154b/4, 9; 160b/9
bayram namāzın ḳıl- 126b/10
biş namāz ḳıl- 150b/1
bu namāz ḳılan 126b/6
cenāze namāzın ḳıl- 126b/9
cumᶜa namāzın ḳıl- 126b/13
dört rekᶜat namāz ḳıldı 158b/4; 161a/7
dört rekᶜat namāzı iki ḳılsa gerek 128a/3
Ebū Bekr namāz ḳılduġı yire yaḳın 183b/4
İbrahīm öyle namāzın dört ḳıldı 155a/5
iki rekᶜat namāz ḳıldılar 94a/3
iki rekᶜat irte namāzın ḳıl- 150a/10
ikindü namāzın ḳıl- 147b/3; 154b/4, 9
ikindü namāzın cemāᶜatile ḳılıcaḳ 160a/7
ikindü namāzın Yūnus ḳıldı 154b/12
ikindü namāzın Yūnus ᶜaleyhi's-selām ḳıldı 159b/10
irte namāzın ḳılmaḳ 147b/1; 154b/7
irte namāzınuñ sünnetin ḳıl- 183b/3
iy ikindü namāzın ḳılanlar 160a/11
ḳıl aḫşam namāzın 150a/11
ḳıl iki rekᶜat irte namāzın 154b/2
ḳıl ikindi namāzın 150a/13
ḳıl ikindü namāzın 154a/10
ḳıl irte namāzın 150b/5; 154a/7
ḳıl öyle namāzın 150a/12; 154a/8
ḳıl öylenüñ bir rekᶜatın 151a/8
ḳıl yatsu namāzın 150a/11; 154a/11
ḳılġıl aḫşam namāzın 150b/8; 154a/10
ḳılġıl öyle namāzın 150b/11
ḳılġıl yatsu namāzın 151b/2
ḳılsunlar irte namāzın 152b/9; 155a/4
ḳılduġuñ namāzda 132b/8
namāz ḳılan mü'min 145a/2
namāz ḳılur ᶜābidi 145b/13
namāz ḳılduġuñ yir 94a/7
namāzın tamām ḳılsa gerek 128a/6
öyle namāzın ḳıl- 126b/13; 147b/2; 153a/3, 9; 154b/8
öyle namāzın cemāᶜatile ḳıl- 159b/10
öyle namāzın İbrahīm ḳıldı 154b/12
sefer namāzın ḳıl- 128a/6, 9, 10
ṣubḥ namāzın ḳıl- 191b/5
teṭavvuᶜ namāz ḳıl- 191b/4
yatsu namāzın ḳıl- 147b/5; 154b/5, 10; 161b/7
yatsu namāzın Mūsā ᶜaleyhi's-selām ḳıldı 160b/13
namāz ḳılma-
vaḳt namāzın ḳılma- 127a/1
namāzın ḳıl-
ol yigidüñ namāzın ḳıldı 188a/10
naẓar ḳıl- 99b/2; 105b/13; 118b/2
ne ḳıl- 110a/4; 116a/4; 130b/4; 161a/5; 194a/7
nişār ve saçu ḳıl- 120a/10; 137a/2
pāre ḳıl- 137b/13
raḥmet ḳıl- 94a/6; 94b/1; 111b/7; 141b/5, 7, 13; 164b/8; 188a/3; 193b/11; 194a/7
ram ḳıl- 113b/9
rāżī ḳ. 88b/5
revā ḳıl- 166a/10
rivāyet ḳıl- 81b/7; 82b/13
rūzi ḳıl- 91b/1, 5; 100a/10, 12; 100b/1; 121a/3; 121b/1; 122b/11, 12; 142b/9; 143b/9, 11; 144b/7; 149a/11; 153a/12; 155b/7; 160a/13; 160b/8, 13; 165b/1; 178a/6; 191a/1; 197b/13
rükūᶜ ḳıl- 104a/5; 135a/2; 135b/4
tevāżuᶜ secdesin ve rükūᶜın ḳıl- 137a/5
rüsvā ḳıl- 141a/12; 141b/2
ṣābit ḳıl- 105a/13; 147b/2
ṣābit ve ḳavī ḳıl- 100b/9
saçu ḳıl- 91a/4, 7
sebeb ḳıl- 164b/2, 6, 8, 10
dürişmegi ḳazanmaġa sebeb ḳıldum 164a/13
raḥmet sebebin ḳıl- 111b/10
secde ḳıl- 135b/9; 140a/11
iki secde ḳıl- 140b/3
tevāżuᶜ secdesin daḫı ḳıl- 137a/3
tevāżu secdesin ve rükūᶜın ḳıl- 137a/5
sed ḳıl- 98a/8
sehl ḳılıvir- 134a/11
selām ḳıl- 90b/7; 99b/8; 103a/4; 109b/9; 166a/4; 187a/6; 193b/12
şenā ḳıl- 133a/12; 134b/6
şuç ḳıl- 115a/4
ṣulḥ ḳıl- 92a/10
sücūd ḳıl- (hem rüḳūᶜ ḳılurlar hem sücūd) 104a/5
sünūḥ ḳıl- 175a/13
şefaᶜat ḳıl- 87a/5; 97b/11; 141b/4, 6, 8
şerḥ ḳılubil- 122b/13
şikāyet ḳıl- 92a/6, 7, 8, 10, 11; 92b/2; 102a/11
şöyle ḳıl- 115b/4
şükr ḳıl- 91b/1, 6; 97a/13; 120a/2
şürūᶜ ḳıl- 123a/11
taᶜaccüb ḳıl- 118b/11
ṭāᶜat ḳıl- 110a/2; 162b/10

dükeli dürlü ṭāᶜati ḳıl- 106a/3
bizüm ṭāᶜatümüz ḳılmaḳda 113b/9
taḥsīn ḳıl- 138b/12
ṭamaᶜ ḳıl- 110b/10
tamām ḳıl- 82b/1; 152a/9
namāzı tamām ḳıl- 94a/3
tanġrılıḳ ḳıl- 85a/8
ṭapu ḳıl- 134b/8, 12; 135a/1
taᶜẓīm ḳıl-
ādemīlere ḳılduġuñlayın taᶜẓīm mi ḳılursın? 135a/3
tecellā ḳıl- 133a/13
teferrüc ḳıl- 186b/12
tekellüf ḳıl- 93b/11
tesbīḥ ḳıl- 177a/10
tevbe ḳıl- 107a/10; 110b/12; 114b/13; 115b/12; 193a/5(2)
ṭoprāḳlar esīrin ḳıl- 89b/7
tūtiyā ḳıl- 85a/5
yaġmā ḳıl- 187a/4
yardım ḳıl- 136a/7
yavu ḳıl- 197a/10
yazuḳ ḳıl- 154a/7
yiygü ḳıl- 89b/10
yiyni ḳıl- 104a/10
yurd ḳıl-. 82a/13; 87b/1
yüñül ḳıl- 104a/3
zaḥmet ḳıl- 110a/9
zārılıḳ ḳıl- 90a/8; 108b/9; 115a/4; 166a/9
zebūn ḳıl- 101a/12
zinā ḳıl- 185a/3
ziyān ḳıl- 185b/4

ḳıldur-: Kılma işini yaptırmak, ettirmek.
ḳ.-a 182a/1, 2
ḳ.-maḳ gerek 182b/10
ḳ.-an 88b/3; 105b/13
ḳ.-ıvir- 128b/1(ḳıl[dur]ıvir-)
ḳabūl ḳıldur- 105b/13
namāz ḳıldur- 182b/10
selām ḳıldur- 88b/2

ḳılıç, -cı: Kılıç.
ḳ. 152b/3
ḳ. (kīş kemer gümişinde altınında, ḳ. bağınuñ daḫı) 174a/1
ḳ.+ıla 193b/6
ḳ.+ıla yā oḳıla 195a/8
ḳ.+dan 88b/6
ḳ.+dan iti 147a/7
ḳ.+um (ol ḳ.) 106b/1
ḳ.+uñ 106a/11
ḳ.+ın (ḫışmum ḳ.) 106b/3
ḳ.+ından (şerᶜ ḳ.) 106b/4
ḳ. ṭart- (ṭart ḳılıcuñ) 106a/11
ḳ.+ı ḳınına ḳat- "kılıcını kınına sokmak"
ḫışmum ḳ.+ın ḳınına ḳatmazın 106b/3
ol ḳ.+um ḳınına ḳatmazın 106b/1

ḳılın-: Herhangi bir tavır ve hareket takınmak.
ḳ.-ursın 155b/8

ḳılmaḳlıḳ, -ġı: (Namaz) kılma, kılış.
ḳ.+a (cemāᶜatile ḳ. tevfīḳ) 147b/12

ḳın: Kılıç, bıçak... gibi kesici aletlerin kılıfı.
ḳ.+ına 106a/12; 106b/1, 3
ḳılıcı ḳ.+ına ḳat- "kılıcı kınına koymak, mücadeleden vazgeçmek"
ḫışmum ḳılıcın ḳ.+ına ḳatmazın 106b/3
ol ḳılıcum ḳ.+ına ḳatmazın 106b/1

ḳına-: 1. Cezalandırmak
ḳ.-sam gerek 188b/7
ḳ.-maḳ 102b/10
ḳ.-maḳ olası ol- 101b/12
2. Eziyet etmek, hırpalamak
ḳ.-! 156a/13
ḳ.-ya 156a/13

ḳınala-: Kınalamak, kına yakmak.
ḳ.-dı 155a/9

ḳındur-: Teşvik etmek
ḳ.-maġıçun(Yz. ḳınduz-) 121a/4

ḳınlu: Günahkâr
ḳ. ol- "günahkâr olmak" 183b/12

ḳır-: Öldürmek, yok etmek, imha etmek.
ḳ.-alar 101b/7

ḳırıl-: Öldürülmek, imha edilmek, yok edilmek.
ḳ.-ıcaḳ 176b/1

ḳırāᶜat (Ar.): Okumak, namazın rükünlerinden olmak üzere Kur'ân'dan muayyen parçalar okuma farizası. krş. oḳumaḳ
ḳ. 148a/3

ḳırġılıḳ: Sakala ak düşme zamanı ve durumu, olgunluk çağı (30-50 yaş arası).
ḳ. (kehllik ḥālinde yaᶜnī ḳ. ḥālin de)150a/9

ḳırḳ: Kırk.
ḳ. 172a/10
ḳ. gicede 110a/1
ḳ. ḳavl 139b/1
ḳ. kişiden 97a/1
ḳ. mertebe 105a/1
ḳ. miṣḳāl 172a/2
ḳ. ülüde bir ülüsi 172a/11
ḳ. yıl 120b/13
ḳ. elli yıl 120a/8
ḳ. yıl elli yıl 112a/4
ḳ. (biregünüñ ḳ. ḳoyunı) 172b/2
ḳ.+a degin 172a/1, 9

ḳırḳ altı: Kırk altı.
ḳ. 173a/1
ḳ.+ya degin 173a/1

ḳırḳ biñ: Kırk bin.
ḳ. ḳızıl 168b/12
ḳ. ḳızıldan 169a/3
ḳ. ṣuḥuf 130b/5
ḳ. ṣuḥufda 130b/10
ḳ. ṣuḥufdadur 130b/9
ḳ. ṣuḥufıla 131a/1
ḳırḳ bir: Kırk bir.
ḳ. ol- "kırk bire ulaşmak, tamamlan-mak, kırk bir adet olmak " 172a/11
ḳırḳ iki: Kırk iki.
ḳ. şerʿī iş işlese gerek kim 125b/5
ḳ.+den 125b/8
ḳ.+den (ol ḳ.) 125b/7
ḳ.+dür 125b/6
ḳısa: Kısa. krş. ḳıṣa
ḳ. 142b/4
ḳıṣa: Kısa. krş. ḳısa
ḳ. 142b/3, 4, 5; 143a/8
ḳ. eyle- "kısaltmak" 169b/9
ḳ. ḳıl- "kısaltmak" 141a/7, 8; 142b/1
ḳıṣacuḳ: Kısacık, kısa.
ḳ. ʿömrile 143a/1
ḳısaç, -cı: Kıskaç, maşa.
ḳ.+ıla 121a/1
ḳısım (<Ar. ḳısm): Bölüm, fasıl, bahis. krş. ḳısm
ḳ. 81b/7
ḳısm (Ar.): Bölüm, fasıl, bahis, kısım. krş. ḳısım
ḳ. (bu ḳ. içinde) 123a/12
ḳ.-ı evvel "birinci bölüm" 123a/11
ḳ.+da (bu ḳ.) 178a/7
ḳ.+uñ (bu ḳ. dahı ... tamāmı) 178a/6
ḳ.+ına (kitābuñ ikinci ḳ.) 123a/11
ḳ.+ına (kitābuñ üçünci ḳ.) 178a/7
ḳısmet (Ar.): Kısmet, nasip.
ḳ.+i 151a/6
ḳış: Kış mevsimi.
ḳ. (güneş issisinden ve ḳ. ṣovuġından) 112b/1
ḳ.+ı 179a/12
ḳışġur-: Haykırmak, gürlemek, fışıltılı ses çıkarmak, haykırarak saldırmak krş. ḳıjġur-
ḳ.-dı 104b/6
ḳıt: İhtiyaca yetmeyecek kadar az, eksik.
ḳ. ḳıl- "kısmak, eksiltmek" 181b/6
ḳ. ṭut- "kısmamak, eksiltmemek" 181b/3
ḳıvırcuḳ: (Tüyleri) kıvırcık, kıvrımlı., kıvır kıvır.
ḳ. biserekler 187a/2
ḳıy: 1. Kenar, yan.
ḳ.+ı (ucı ḳ) 110a/12
ḳ.+ına (terāzū ḳ.) 166b/12
ḳ.+ında 110b/4; 171b/3, 9
ucı ḳıyı olma- "nihayeti olmamak, sonsuz" 110a/12
2. Yan, kat, nezd, huzur. krş. ṭapu 1
ḳ.+ına 152a/9; 191a/11
3. Görüş, fikir, düşünce, kanaat.
ḳ.+ında (ben duʿācı ḳ.) 170b/13
ḳ.+ında (ben żaʿīf ḳ.) 159b/3; 161a/13; 175a/11
ḳ.+ında (erenler k. kim) 162b/12
ḳıyında: 1. "uhdesinde, sorumluluğunda, himayesinde"
ḳ.+umda (benüm ḳ.) 157a/12
ḳ.+uñdaġı (şol senüñ ḳ.) 157a/13
ḳ.+ında 162b/5
ḳ.+ında (begler ḳ.) 189a/8
2. "+A göre, +A nispetle, +A nazaran"
ḳ.+ında (anuñ yüzi nūrı ḳ.) 188a/12
ḳ.+ında (ol dīnüñ aydınlıġı ḳ.) 170a/4
ḳ.+ında (resūlüñ göñli ululuġı ḳ.) 97a/10
ḳ.+ında (senüñ ʿaẓametüñ ḳ.) 133a/4
ḳ.+ında (Tañrınuñ ʿaẓameti ḳ.) 97a/11
ḳıy-: 1. Kıymak, esirgememek, acımamak.
ḳ.-masa-da kim 152a/4
ḳ.-amayasın 158a/1
ḳ.-amaz 108b/3
2. Anlaşıp karara bağlamak, kararlaştır-mak.
ḳ.-asın 197a/1
ḳ.-mayınca 169b/6
kābin ḳıy- "nikâhlamak" 197a/1
kābīn ḳıyma- "nikâhlamamak" 169b/6
ḳıyām (Ar.): 1. Namazın iftitah tekbiriyle rüku arasındaki ayakta durma kısmı. krş. ṭurmaḳ
ḳ. 148a/3
ḳ.+ıla 138b/10
ḳ.+ı 144b/4
ḳ.+dadur 143b/11
ḳ.+da dururlar 144a/5
ḳ. eyle- "namazda rükudan ve secde-den doğrulup ayağa kalkmak" 149a/4
2. Kıyamet, ölümden sonra dirilip ayağa kalkma.
ḳ. ʿālemidür 151b/10; 152b/12
ḳıyāmet (Ar.): Kıyamet, dünyanın sonu, bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacakları zaman.
ḳ. 96b/5
ḳ. güni 103b/6; 160b/6; 180b/11; 182a/9
ḳ. güninde 94b/10; 96a/9; 100b/7; 129a/4; 131b/4; 141a/11; 142b/11; 159b/12; 165a/3; 166b/12; 167b/2; 183a/13; 191a/3; 192b/5; 193b/12
ḳ. günidür 191b/12
ḳ. güneşi 95b/10

ḳ. güneşi issisinde 188b/13
ḳ. güneşinden ve issisinden 122b/1
ḳ. şemʿi 93b/1
ḳ. ḳarañulıġı 160a/6, 11
ḳ.+e daḫı 133b/13
ḳ.+e degin 82b/11, 13; 88a/3; 100b/2
ḳ. ḳop- 1. "kıyamet günü gelmek, dünyanın sonu gelmek" 194b/11
2. "çok gürültü, çok telaş olmak" 109a/5

ḳıymet (Ar.): Kıymet, değer, paha.
ḳ.+idür (ḳul ḳan bahāsı ḳ.) 196b/3

ḳız: Kız, kız çocuğu.
ḳ. (oġul ḳ.) 87a/5
ḳ. (oġul ḳ. ḳayusı) 108a/10
[ḳ.+ı] (oġulı [ḳ.]) 83b/8
ḳ.+ı (oġulı ḳ.) 83b/1, 3; 86b/10; 87b/6
ḳ.+a (oġula ḳ.+a) 86b/7, 13
ḳ.+dan (oġuldan ḳ.) 87a/5
ḳ.+ı (oġlı ḳ.) 180b/7
ḳ.+ı (Ḳayer-i Rūm ḳ.) 109a/10
ḳ.+lar (aḳ ḳ.) 187a/2
ḳ.+larıdur (Tañrınuñ ḳ.) 161b/3
ḳ. ḳarındaş "kız kardeş, bacı" 196b/11
kendü ḳ. ḳarındaşlaruñıla 196b/13
ḳ. oġlan "bakire, genç kız" 111b/13

ḳızıl: 1. Ateşte kırmızı olacak derecede ısınmış, kor.
ḳ. oda beñzemiş (Yz. بكزرمش) demüri 121a/1
2. Altın (para).
ḳ. ve cevher 136b/9
ḳ. (ḳırḳ biñ ḳ.) 168b/12
ḳ. (yüz biñ ḳ.) 105b/7
ḳ.+dan (ol ḳırḳ biñ ḳ.) 169a/3
ḳ.+ın (degme ḳ.) 105b/12

ḳızılca: Altın (para).
ḳ.+sın (dünyānuñ ḳ. yaşılcasın altuncuġın gümişcügin) 163a/7

ḳızlu: Kız çocuğu sahibi, kız evladı olan.
ḳ.+dur (ortaḳlu, oġullu ḳ.) 112b/13

ki (Far.): Ki. . krş. kim II
ḫiṭāb geldi k. iy benüm ḥabībüm... 103a/10
ḫiṭāb geldi Cebrāyile k. yā Cebrāyil ayruḳ ne ṭurursın? 106b/8
Ādem ol vaḳtin k. uçmaḳdan sürükdi, dünyāya geldi, üç yüz yıl tamām uçmaḳ firāḳında ve Tañrı nüvāzişi fevt olduġı göynüginden aġladı. 112a/5
belki anuñıçun viribidüm k. bir ḳaç gün benüm cemālüm ʿışḳında göynesin 117a/3
işbu ṭaşda ne var k. sen bunı degme kez uġraduḳca öpersin? 152a/6
kim k. Ḥaḳ teʿālā faẓlıla ol dört zaḥmetden ḳurtılursa āḫiret yolı aña geñez olur 153a/3

kibr (Ar.): Büyüklük taslama, kibir.
k. yirine 177a/1

kibriyā (Ar.): Büyüklük, ululuk.
k. (ʿaẓamet ve ceberrūt ve k.) 189b/7

kim (I): 1. kim (soru zamiri).
k. 86a/6; 122b/13(ilki); 153a/3; 168b/8(ilki); 171a/6(2, ilk ikisi), 7(2, ikinci ve üçüncüsü); 181b/11; 188a/9(ikincisi); 192a/6, 7
k.+i 189a/4
k.+den 114a/1
k.+üñidi 180a/5(2), 6
k.+üñile 156b/4; 188a/4
k.+dür 168a/12(2), 13; 168b/4
k.+lere 167b/7, 10
k.+lerdür 168b/12; 170a/9(2)
2. Kim (belirsizlik zamiri).
k. "kimi, bazısı" 87b/7; 152b/4(2); 178a/3(3); 185a/9(4), 10;
k. (her k.) 81b/15; 113b/8; 120b/3; 124b/12(ki[m])130b/13; 132b/4; 161a/5; 186b/5, 6, 10; 187b/4; 189a/13; 189b/12, 13; 192b/4; 196b/8, 9
k.+üñ (her k.) 182a/8
k.+e "kimine, bazısına" 111b/7, 8(4), 9; 167b/6
k.+de "her kimde" 151a/5
k.+de (her k.) 153a/6

kim (II): Ki. . krş. ki
k. 81b/6, <6>; 82a/3, 4, 8, 9, 10 (2), 12, 13; 82b/10, 15; 83a/1, 9; 83b/7, 12; 84b/10, 12(2), 13; 85a/2, 5, 12, 13; 85b/1; 86a/10, 11, 12, 13; 86b/2; 87a/9, 13; 87b/9, 11; 88a/5, 6, 7, 8, 9; [88b/11]; 89a/1, 5, 7(2), 8, 11, 12; 90a/8; 90b/3, 6, 8, 12; 91a/8, 12, 13; 91b/2, 3, 6, 7, 9; 92a/1, 3, 6; 92b/1, 3, 4, 5, 6; 93a/3, 5, 6, 7, 8, 13; 93b/12; 94a/4(2), 7, 10; 94b/7, 8, 9(2), 10, 13; 95a/7, 10, 12; 95b/12, 13; 96a/3, 8, 9; 96b/3, 5(2), 9; 97a/3, 4, 9, 11; 97b/1, 8, 9; 98a/8, 12; 98b/7, 8, 11; 99a/1, 2, 6, 8; 99b/1, 4, 9, 12, 13; 100a/1, 3, 5, 6, 7, 9, 11, 12; 100b/1, 3, 6, 13; 101a/11; 101b/2, 6, 11; 102a/7(2), 11, 13; 102b/7, 10; 103a/2(2), 7, 11, 12; 103b/9; 104a/2, 3, 8, 10, 11, 12; 104b/13(2); 105a/2(2), 4, 7, 10; 105b/1, 2, 7, 8, 10, 13; 106a/9, 10, 11; 106b/6; 107a/1, 3, 4; 107b/1, 2, 4, 7; 108a/8; 108b/9, 11; 109a/1, 8; 109b/2, 4; 110a/4, 6, 9, 11, 12, 13; 110b/5, 6, 10, 13;

112a/8, 10, 13; 112b/8, 10, 11; 113a/3, 7, 9, 13; 113b/5, 6, 8, 12; 114a/4, 5, 6, 10; 114b/5; 114b/9, 11, 13; 115a/4, 5, 6, 10, 11, 12(2); 115b/4, 12; 116a/3, 5, 9, 10; 116b/3(2), 13; 117a/5, 6, 9; 117b/1, 5, 7, 9, 12; 118a/7, 8, 9, 11; 118b/2, 11; 119a/10; 119b/10(2), 12; 120a/3, 6; 120b/6, 8, 9, 10(2), 13; 121a/3, 5, <8>(2), 10, 13; 121b/3, 7, 8, 10, 12, 13; 122a/4, 9; 122b/3, 4, 7; 122b/13; 123a/6; 123b/5; 124a/12, 13; 124b/3, 9; 125a/8; 125b/2(2), 3, 4(2), 5, 6, 9, 10, 11(2), 13; 126a/4, 5(2), 6, 7(2); 126b/2, 5; 127a/1, 8; 128a/2, 11, 12; 128b/6, 9; 129a/3, 6, 7, 8, 10; 129b/4(2), 9, 10; 130a/2, 4, 9; 130b/1; 130b/2, 3, 8, 9, 10, 11(2), 12, 13(2); 131a/3, 4, 6, 7, 8, 10(2), 12(2), 13; 131b/1, 3, 9; 132a/1, 12, 13; 132b/1, 3, 7; 133a/3, 8, 9, 10, 11; 133b/2, 7, 8; 134a/3(2), 4, 7, 9; 135a/5, 9, 13; 135b/1, 3(2), 4, 6, 11; 136a/3, 9, 12; 136b/9, 11; 137a/2, 4, 5, 13; 137b/10; 138a/10, 11; 138b/5; 139a/4, 13(2); 139b/1, 2; 140a/2, 3, 6, 7, 9(2), 11(2), 13; 140b/1, 4, 6, 9(2); 140b/11, 12, 13; 111a/1, 7; 111b/2, 4, 5, 9, 10, 12; 141a/2, 10; 141b/3; 142a/1; 142a/3, 4, 5, 10, 12; 142b/1, 2, 3, 5, 7(2), 10; 142b/12; 143a/2, 4, 6; 143b/1, 2, 4, 5; 144a/12; 144b/1, 4(2), 8; 145a/1, 2, 4; 145b/4, 6, 7; 146a/1, 9, 11(2), 13; 146b/3, 4; 147a/6, 10; 147b/10; 148a/5, 7, 9, 10, 11, 13; 148b/5, 7, 8(2); 149a/12; 149b/2, 3, 4, 8, 10, 12; 150a/3, 7, 9; 150b/1, 6; 151a/2, 12; 151b/7, 12; 152a/1, 4; 152b/6, 7, 10, 13; 153a/6, 8, 9; 153b/5(2), 11; 154a/4(2), 6, 7, 12; 155a/1, 3, 5, 6, 10, 11; 155b/8; 156a/2, 4, 10, 12, 13; 156b/1; 158a/11; 158b/1, 3, 10, 11, 12(2), 13; 159a/4, 8, 9(2), 10(2), 11(2), 12(2); 159b/1(2), 3, 4, 5, 6; 159b/12; 160a/9, 10, 13; 160b/1, 2, 5, 9; 161a/1, 5, 6, 9, 10(2), 11, 13; 161b/2, 5, 9, 11; 162a/5, 8, 10, 13; 162b/2, 3, 5, 6, 10, 12; 163a/2, 6, 11; 163b/2, 6; 164a/9, 12; 164b/3, 8; 165a/6(2), 8; 165b/1, 2, 11, 13; 166a/5, 10; 166b/5, 7, 9, 10, 13; 167a/3, 5, 7, 9, 11, 13; 167b/3, 4, 6; 168a/1, 2(2), 3, 5, 7, 12; 168b/2, 5, 6, 8(ikincisi), 10; 169a/1, 5, 9, 12(2); 169b/2, 11; 170a/3, 7, 9, 11, 12; 170b/2(2), 4, 5(2), 6, 7, 8, 9(2), 10, 11; 171a/1, 4, 5, 6(üçüncüsü), 7(ilki), 9; 174b/2, 13; 175a/6; 176a/2; 176b/11; 177a/6, 7(2), 8; 177b/3, 6, 7; 177b/8, 10, 12; 178a/8, 12(2); 178b/1, 3, 4; 179a/6, 13; 179b/4, 6, 8, 11; 180a/3; 180b/4, 8, 9, 12; 181a/3, 5, 7(2), 13; 181b/1, 3, 4(2), 10; 182a/1, 3, 6, 7, 8; 182b/7; 183a/1, 7, 9, 11, 13; 183b/3, 13; 184a/3, 7; 184b/1, 2, 3; 185a/6, 7, 12; 185b/4, 6; 186b/2, 3, 4, 7, 12, 13; 187a/6, 7, 9, 10, 11; 187b/2; 188a/3, 9(2, ilki ile üçüncüsü), 12; 188b/1, 3, 4, 5(3), 6; 189a/10; 189b/2, 4(2), 5, 6, 8, 9; 190a/1, 3(2), 6, 8(2), 13; 190b/6, 7, 8; 191a/2, 3, 13; 191b/3, 10, 12, 13; 192a/3, 12; 192b/11, 13; 193a/1, 4, 11; 193b/7, 10, 11; 194a/10; 194b/3; 194b/7(2), 10; 195a/1; 196b/6; 197b/6, 7, 9, 11, 12; 198a/2

ʿādet şöyledür k. biregü ırak yirden gelicek dostlarına selām virür. 140b/6

ʿadl oldur k. biregü rāḥatıçun kendüzine ʿaẕāb revā göreler. 183b/13

ʿadl oldur k. "ḳulvan" didüginden şoñra elin, ayaġın, ḳulaġın, gözin, aġzın, yüzin kendünüñ bilmeye, Tanr̂ınuñ bile. 179b/11

ʿadl oldur k. ol ḥaḳları yirine getüreler 185b/6

ʿadl oldur k. ṭonda ṭayda, dikmede geymede, yimede içmede berāber ṭutalar. 182a/7

ʿadlı pīşe eylen k. pāẕişāhlıḳ ḳuru oduna beñzer 178b/1

alçaḳlıḳ getürdüm k. ol senüñ ḫazīneñde yoḳ 189b/6

...

kimesne: Kimse krş. kimse, kimsene

k. 97a/1; 140b/12; 142a/4; 156b/8; 177b/11

k. bu taḥḳīḳıla yazdugı 171a/13

k. (benden artuḳ k.) 177b/11

k. (ayruḳ k.) 129b/6, 8

k. (hīç k.) 132b/6

k. (hīç k. ʿulemādan) 123a/7

k. (Tanr̂ıya bir dimiş k.) 187a/5

k.+ye 115a/9; 179b/5; 181a/9

k.+ye (bu altı bölükden ayruḳ k.) 168a/9

k.+ye (hīç k.) 182a/2

kimesneyi: Hiç kimse, hiç biri.

k. 138b/5

kimi: Kimi, bazısı, bir kısmı. krş. kimisi

k. incüden, k. yāḳūtdan, k. laʿlden, k. altundan, k. gümişden. 192a/2(2), 3(3)

kimisi: Kimi, bazısı, bir kısmı. krş. kimi

k. 87b/8(2)

k.+n 190b/11, 12

kimse: Kimse. krş. kimesne, kimsene
k. 137a/13; 153a/11; 163a/3; 164a/11(2)
k. ʿaybı ardınca 151a/7
k. (hīç k.) 120b/11
k.+nüñ emegi 135a/9
k.+nüñ evine 193a/1
k.+nüñ ḥālin 192b/11
k.+nüñ iḫtiyācı olmaya 164a/10
k.+nüñ... ortaḳlığı 169b/7
k.+ʾi 192b/3; 194b/5
k.+yi 151a/7
k.+yi kim (ol k.) 114b/5
k.+ye 101b/2; 115a/1; 141b/1
k.+den 151a/5; 164a/12
k.+den daḫı 170b/11
k.+si "hiç kimse, hiç biri" 128b/13
k.+dür kim (bir k.) 128b/6

kimsene: Kimse. krş. kimse, kimesne.
k. 152a/4

kināyet (Ar.): Maksadı kapalı bir şekilde ve dolayı olarak anlatan söz, kinaye.
k.+dür 167a/8

kīne (Far.): Kin, gizli düşmanlık.
k. (buġż k. yirine) 177a/2
k.+ʾi 151a/10
k.+yile 151a/8
k. baġla- "kin dutmak, kin beslemek" 151a/5
k. dut- "kin tutmak, kin beslemek" 151a/1
k. ṭut- "kin tutmak, kin beslemek" 151a/3

kiremüd (<Yun. keramidos): Kiremit.
k.+ile 125a/11

kiri (Ar. kirāʾ): Karşılık, bedel.
k.+si (firişteleriñ k.) 117a/1

kirtin-: Tasdik etmek, iman etmek, inanmak. krş. kirtün-
k.-! 106b/5

kirtün-: Tasdik etmek, iman etmek, inanmak. krş. kirtin-
k.-dükleri lā ilāhe illā'llāh'ı 106b/2

kīş (Far.): Ok kuburu.
k. kemer gümişinde altunında, ḳılıç bağınuñ daḫı 173b/13

kişi: 1. Kişi, şahıs.
k. (ayruḳ k. mülkinde) 195b/9
k. (az nesnesi var k.) 170a/13
k. (beg adlu k.) 192a/11
k. (bir er k. dīn ve namāz ve ṭāʿat issi, yalan söylemez) 182b/6
k. (bir genç k. tāze ʿavrata) 118b/2
k. (bir k. kim) 163b/2; 169a/5
k. (bir muḳīm k.) 128a/7
k. (borcın öder k.) 169a/7
k. (fatin k.) 175a/13
k. (fülān k. namāzına) 188a/9
k. (genç k. ʿavratlarıla) 197a/1
k. (her k.) 134a/1; 146b/2
k. (iki k.) 127a/9; 193a/6
k. (iki k. benüm ümmetümden) 191b/8
k. (işbu k.) 191b/9
k. (iy ol k. kim) 188b/5
k. (ḳoşa k.) 158a/11
k. (ol k.) 169a/7
k. (ol k. kim) 125b/13; 190b/8
k. (senüñ gibi k.) 186b/2
k. (senüñ ümmetüñden fülān k.) 108a/3
k. (viren k.) 174a/5
k.+nüñ īmānı üni 82a/4
k.+nüñ (ʿāḳilesi her bir k.) 195b/4
k.+yi (şol daʿvi eyledügin k.) 192a/8
k.+yi (Tañrı aġırladuġı k.) 191a/9
k.+ye (bir muḳīm k.) 128a/5
k.+ye (diledügüm sevdügüm k.) 121b/4
k.+ye (ol k. kim) 177a/6
k.+yedür (ol k. kim) 169a/12
k.+den (ḳırḳ k. artuḳ) 97a/1
k.+sin (sevdügi k.) 142a/4
k.+dür (bir k. kim) 168b/1
2. Faziletli, iyi insan, adam.
k. 141b/4

kitāb (Ar.): Kitap.
k. (bu k.) 81b/2; 197b/7
k. (dört ulu k.) 130b/7
k.+ıla (dört k.) 131a/2
k.+uñ ikinci ḳısmına 123a/11
k.+uñ üçünci ḳısmına 178a/7
k.+a 99b/2
k.+da (bu k.) 159a/8
k.+dadur (dört k.) 130b/11
k.+ı 170a/9
k.+ı (oḳıyası k. yoḳ yimekligi daḫı yoḳ ṭālib ʿilmdür) 171a/8
k.+ı (k. var yimekligi yoḳ ṭālib ʿilmdür) 171a/7
k.+ınuñ (Tuḥfe k. taṣnīfi) 197b/7
k.+ında (Eʿācib k.) 130b/2
k.+ında (Tevrīt k.) 130b/2
k.+larına (yitincekler k. ve sözlerine) 99b/3
k.+larda (muʿteber k.) 100b/13
k.+dur (şunuñ gibi k. kim) 197b/7

ḳo-: 1. Koymak, bırakmak; yerleştirmek; bir şeyi bir yerde bırakmak. krş. ḳoy-
ḳ.-maḳ gerek 182b/6

ḳ.-dı 95a/8; 103a/10; 108b/7; 110b/2, 9; 137b/6; 138b/2; 158b/4; 155b/1; 158b/2, 7; 163a/11; 178b/8, 10; 181b/9; 191a/8
ḳ.-dılar 87b/12
ḳ.-mış 184a/5
ḳ.-mışdur 124b/9
ḳ.-r 176b/12(3), 13(4); 177a/1(3), 2(2), 3
ḳ.-rısam 139a/6(2)
ḳ.-rlarısa 103b/11
ḳ.-maġıl 113b/3
ḳ.-mazın 193a/12
ḳ.-maḳ 133b/2; 185b/10
ḳ.-duġı sāʿat 110b/7
ḳ.-duġı vaḳtin 126a/2
ḳ.-duġı yire 184b/1
ḳ.-duḳlarından 116a/7
2. Bırakmak, terk etmek, yapmaktan vazgeçmek.
ḳ.-! 92b/11
ḳ.-dı 169a/5; 183b/6
ḳ.-dılar 101b/1
ḳ.-mışdur 168b/4
ḳ.-rısañ 165b/4
ḳ.-mazdı 191a/12
ḳ.-mazısañ 115b/8
ḳ.-maḳ 183b/9
3. Bırakmak, geriye bırakmak.
ḳ.-madılar 191b/11
ḳ.-mayadum 146a/1
4. İzin vermek, müsamaha göstermek, bırakmak, engel olmamak.
ḳ.-! 110a/13
ḳ.-ġıl 110a/6; 141b/8
ḳ.-saydı 178b/13
ḳ.-rısa 180b/2
ḳ.-ma! 166a/12
ḳ.-maya 162a/5, 6(2), 7(2)
ḳ.-masun 180b/2
ḳ.-maz 110a/8
ḳ.-mayadum 83a/8
ḳ.-mayadı 121b/8
ḳ.-maḳ 121b/9
5. Karar vermek, kararlaştırmak.
ḳ.-dum 164a/12
6. Birleşik fiiller ve deyimler kurar.
ḳ.-! 158b/3
ḳ.-ġıl 94b/11
ḳ.-dum 135a/8; 144b/6; 164b/1
ḳ.-duñ 85a/4; 135b/3
ḳ.-dı 115a/10; 136b/8; 137b/12; 166a/7
ḳ.-dılar 101a/1; 138a/4
ḳ.-rvan 135b/7
ḳ.-r 135a/3
ḳ.-duñsa 135b/1
ḳ.-maḳdur 148b/13
ḳ.-duġum 135b/7
ḳ.-duġuñ 117a/11
ḳ.-duġı 137b/7
ad ḳo- krş. ad ḳoy-
adın namāz ḳodum 144b/6
ayaḳ ḳo- 135b/7
baş ḳo- 137b/12 krş. baş yire ḳo-
baş ölüm yaṣduġına ḳo- 117a/11
krş. baş ölüm yaṣduġına ḳoy-
baş yire ḳo- 137b/7 bkz. baş ḳo-
dikeḳo- 166a/7
girü ḳo- 115a/10
mevḳūf ḳo- 94b/11
sebeb ḳo- 164b/1
yıġaḳo- 136b/8
yirine ḳo- 158b/3
yüz yire ḳo- 1. "tazimde bulunmak, saygı sunmak"
Vezīrler bir gezden yüz yire ḳodılar 138a/4
2. "secde etmek, secdeye varmak"
namāz içinde yire ḳomaḳdur 148b/13
yüz ṭoprağa ḳo- 1. "yere kapanmak, tazimde bulunmak, saygı sunmak" 101a/1
2. "secde etmek, secdeye varmak"
yüzüm ṭoprağa ḳo- 135a/8; 135b/7
yüzüñ ṭoprağa ḳo- 135b/1
anca ḳoduñ mübārek yüzüñ bizüm ḥażretümüzde ṭoprağa kim 85a/4
yüzüñ bizüm ḥażretümüzde ṭopraḳa ḳoduñ 135b/3
yüzin ṭoprağa ḳo- 135a/3
krş. yüzin ṭoprağa ḳoy-
ḳoca: Yaşlı, ihtiyar.
ḳ.+lar (yaşamış ḳ.) 107a/6
ḳ.+ları 189b/13
ḳ.+ların (raʿiyyetüñ ḳ.) 189b/12
ḳ.+ların (raʿiyyetüñ ḳ. ... ḳarıların) 196b/10
ḳ. ol- 176a/6
ḳocacuḳ: Yaşlıca, ihtiyar.
ḳ.+larıla 196b/12
ḳocal-: Yaşlanmak.
ḳ.-duñ 92b/10
ḳoç: Koç, koyunun erkeği.
ḳ. 159a/1, 2
ḳoḳu: Koku.
ḳ. 124a/4; 179b/4
ḳ. (eyü ḳ.) 132a/1
ḳ. (yavuz ḳ.) 132a/1
ḳ.+ñ (ne ḫoş ḳ.) 155b/3

ḳ.+sı (çāşnīsile ḳ.) 124a/7
ḳ.+sı (dünyānuñ eyü ḳ.) 132a/2
ḳ.+sı (ḥarām ḳ.) 132a/1
ḳ.+sı (ol gül ol reyḥān ḳ.) 90b/7
ḳ.+sı (yavuz ḳ.) 132a/3
ḳ.+sın (uçmaḳ ḳ.) 194a/5
ḳ.+sın (uçmaḳ ḳ.) 149a/8

ḳol: Kol; el.
ḳ. 132a/7
ḳ.+um 132a/7
ḳ.+ına (saġ ḳ.) 126a/3
ḳ.+ına (şol ḳ., Yz. "eline") 126a/4
ḳ.+ından 195b/13(2)
ḳ.+lar 145a/12
ḳ.+laruñı 131a/7
ḳ. uzat- "yeltenmek, (günah, suç, vs.) işlemek/yapmak"
ḥelāle uzatdum ḳolum, ḥarāma daḫı uzatdum, şübhelü nesneye daḫı uzatdum) 132a/7-8

ḳollıḳ, -ġı: Kola giyilen zırh, kolçak
ḳ. 145a/12
ḳ.+uñ 145a/7

ḳoltuḳ, -ġı: Omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer, koltuk.
ḳ.+ına 110b/5

ḳon-: (Kuş) bir yere inmek, konmak.
ḳ.-! 82b/7
ḳ.-a 82b/8

ḳonşı: Komşu.
ḳ. 185b/5, 13; 186a/10(2)
ḳ. ḳavmine 186a/2
ḳ. üzerinde 185b/6
ḳ. (fülān ḳ.) 186a/9
ḳ.+yıla 185b/1
ḳ.+nuñ ḳonşı üzerinde ḥaḳḳı 185b/5
ḳ.+yı 185b/7
ḳ.+ya daḫı 186a/6
ḳ.+da 185b/1
ḳ.+dan 185b/5
ḳ.+yıdı 186a/11

ḳonşılıḳ, -ġı: Komşuluk.
ḳ. ḥaḳḳıçun 185b/3
ḳ.+uñ (senüñ ḳ.) 147b/9, 11
ḳ.+ında (Ḥasan-ı Başrīnüñ raḥme-tu'llāhi [ʿaleyhi] ḳ.) 187b/12

ḳonuḳ, -ġı: Misafir, konuk.
ḳ. (bir ḳ. gibi) 197a/5
ḳ.+ıdur (ol ʿālem ḳ.) 190a/1

ḳop-: 1. Fırlamak, harekete geçmek.
ḳ.-dı 152a/10
2. Meydana gelmek, peyda olmak, ortaya çıkmak.
ḳ.-a 100a/1
ḳ.-dı 109a/5
ḳ.-ınca "ḳopıncaya ḳadar" 194b/11
ḳıyāmet ḳop- 109a/5; 194b/11

ḳopar-: Diriltmek, haşretmek.
ḳ.-ġıl 167b/2
ḳ.-am 167b/3

ḳorḳ-: Korkmak.
ḳ.-sa gerek (aġlasa ve ḳ.) 184b/9
ḳ.-dum 96b/5
ḳ.-dı 107b/13; 138b/3
ḳ.-arsın 114a/1
ḳ.-ar 113b/13; 114a/1; 114a/5; 153b/12(4), 13; 155b/8
ḳ.-arısa 186b/10
ḳ.-armıssaydı 183a/11
ḳ.-ma! 96b/5; 155b/9
ḳ.-mañ 102b/6; 160a/12
ḳ.-mazlar 153b/13
ḳ.-maḳ 102b/7
ḳ.-up 139b/7

ḳorḳu: Korku.
ḳ. 101b/11, 12; 146a/9; 153a/1; 184b/5
ḳ. (dördünci ḳ.) 147a/6
ḳ. (dört ḳ.) 153b/4
ḳ. (bişinci ḳ.) 147a/10
ḳ. (dördünci ḳ.) 153b/7
ḳ. (ikinci ḳ.) 146b/4
ḳ. (ḳatı ḳ.) 146a/11
ḳ. (ol ḳ. kim) 153b/5
ḳ. (üçünci ḳ.) 146b/12; 153b/6
ḳ.+yı (dehşeti ḳ.) 133b/1
ḳ.+yı (ol dört ḳ.) 159a/6
ḳ.+da 139b/12; 146b/2; 153b/5
ḳ.+dayıdı 140a/12
ḳ.+dan 179a/10
ḳ.+sı (ʿaḳl ḳ.) 154a/1
ḳ.+sı (ʿamel bitisi ḳ.) 153b/4
ḳ.+sı (cānı ḳ.) 154a/2
ḳ.+sı (göñli ḳ.) 154a/3
ḳ.+sı (ölüm ḳ) 96a/9
ḳ.+sı (resūlüñ ditremegi ḳ.) 129a/12
ḳ.+sı (teni ḳ.) 154a/3
ḳ.+sı (uyur faḳīh ḳ.) 145b/13
ḳ.+sından (āh melekü'l-mevt ḥarbesi ḳ.) 90a/1
ḳ.+sından (āh ʿamel azlıġı ḳ.) 90a/2
ḳ.+sından (āh ol yiñsüz ṭon geymek ḳ.) 90a/2
ḳ.+sından (āh ol eyersüz ata binmek ḳ.) 90a/2
ḳ.+sından (āh ol derecesüz... ev ḳ.) 90a/3
ḳ.+sından (āh münker ve nekīr ḳ.) 90a/4
ḳ.+sından (eger ṭamu ḳ.) 90a/10

ḳ.+sından (sulṭān siyāseti ve heybeti ḳ.) 101b/10
ḳ.+sından (... ṭopraḳı ḳ.) 114a/3
ḳ.+sından (vir lafẓı ḳ.) 179a/6
ḳ.+sındandur (Ebū ʿĪsā ḳ.) 145b/13
ḳ.+sıdur (ṣırāṭ ḳ.) 153b/6
ḳ.+sıdur (ṣūr ḳ.) 153b/6
ḳ.+sıdur (zebānīler ve od ḳ.) 153b/7
ḳ.+dur kim... 99b/13
ḳorḳut-: Korkutmak.
ḳ.-mayam 91b/12
ḳoş-: 1. Eklemek, ilave etmek, zammetmek.
ḳ.-ıcaḳ 134b/2
ḳ.-maḳ 162a/2
2. Düzenlemek, tanzim etmek.
ḳ.-ayın (düzeyin ḳ.) 85b/1
düz- ḳoş- "tertip ve tanzim etmek, düzenlemek; süslemek" 85b/1
ḳoşa: Yaşlı, ihtiyar.
ḳ. kişi 158a/11
ḳotar-: Yemeği bir kaptan başka bir kaba boşaltmak.
ḳ.-dı 181b/9, 11(2)
ḳov: Gıybet, arkadan çekiştirme.
ḳ. sebebin 192a/12
ḳ.+ıla 131b/11; 151a/8
ḳ.+dan 131b/12
ḳ. ḳovla- "gıybet etmek, dedikodu etmek" 176a/10
ḳov-: Kovmak, kovalamak, uzaklaştırmak.
ḳ.-! 131b/7, 8
ḳ.-ar 178b/13
ḳ.-mayadı 179a/1
ḳ.-maḳ 147b/2
ḳ.-ıcaḳ 179a/2
ḳovculuḳ, -ġı: Dedikoduculuk.
ḳ.+ı 151a/10
ḳovla-: Gıybet etmek, dedikodu etmek, gammazlık etmek.
ḳ.-maḳ (ḳov ḳovla-) 176a/10
ḳoy-: 1. Koymak, bırakmak; yerleştirmek; bir şeyi bir yerde bırakmak krş. ḳo-
ḳ.-! 118a/5; 166b/6
ḳ.-am 103b/7, 8
ḳ.-ayın 140a/4; 189a/4
ḳ.-a 170a/5
ḳ.-dı 110b/5; 116a/8
ḳ.-ısarvan 180b/3
ḳ.-ısarın 189b/1
ḳ.-ma! 106a/12
ḳ.-ası 90b/5
ḳ.-up 113a/6; 145a/10; 161a/4; 165b/12; 178a/11; 197a/12
2. Bırakmak, havale etmek.
ḳ.-ası 185b/3
3. İzin vermek, müsamaha göstermek, bırakmak, engel olmamak.
ḳ-am 121b/7
ḳ.-a 182a/5
ḳ.-maya 182a/5
4. Tesir etmek, etkilemek.
ḳ.-arsa 181a/8
ḳ.-arısa 114b/12
ḳ.-mazdı 159a/12
5. Birleşik fiil ve deyimler kurar.
k.-uñ 87b/8
ḳ.-ayın 143b/9
ḳ.-a 93a/8; 120a/9
ḳ.-updur 108a/3
ḳ.-ucı 89b/4, 5
ḳ.-duġı 155b/12
ḳ.-up 146b/5; 180a/4
acıya ḳoy- "ıstıraba sokmak, zahmet vermek"
ḳatı acıya ḳoyduġı 155b/12
ad ḳoy- krş. ad ḳo-
adın namāz ḳoyayın 143b/9
baş ölüm yaşduġına ḳoy- 108a/3; 146b/5; 180a/4krş. baş ölüm yaşduġına ḳo-
öksüz ḳoy- 89b/4
maḥrūm ve bī-çāre mi ḳoy- 120a/9
ṭopraġa ḳoy- "toprağa vermek, ölüyü defn etmek" 87b/8
ṭul ḳoy- "dul kalmasına sebep olmak" 89b/5
yüzin ṭopraġa ḳoy- "secdeye varmak; af ve mağfiret dilemek" 93a/8 krş. yüzin ṭopraġa ḳo-
ḳoyun: Koyun.
ḳ. (biñ ḳ.) 196a/1
ḳ. (bir ḳ.) 172b/3, 6, 9; 173a/6, 12; 173b/6
ḳ. (iki ḳ.) 172b/4, 10; 173a/7, 13; 173b/6
ḳ. (iki biñ ḳ.) 195b/2
ḳ. (dört ḳ.) 172b/11; 173a/9; 173b/1
ḳ. (üç ḳ.) 172b/5, 10; 173a/8; 173b/1
ḳ. (żaʿīf ḳ.) 105a/8; 131b/9
ḳ. gibidür 172b/7
ḳ. ṭaġılduġı zaḥmeti 161a/3
ḳ.+ı (biregünüñ ḳırḳ ḳ) 172b/2
ḳ.+ın (anuñ ḳ) 122a/5
ḳ.+ın (Müsānuñ ḳ.)122a/11
ḳ.+ına 161a/8
ḳ.+ları 161a/2
2. *mec.* tebaa, halk.
ḳ.+larıñ üzerine 189a/4

ḳoyuncuḳ: Koyun, *mec.* tebaa, halk.
ḳ.+lardur 188b/6
ḳoyur-: Tesir ettirmek, etki ettirmek.
ḳ.-maduġuñ (kendüzine ḳ. ögüdi) 114b/13
ḳ.-ımazısañ 181a/9
kömür: Kömür.
k.+ile 125a/11
köpri: Köprü.
k. ol- 122a/6; 122b/2
k.+lerin (bunlaruñ k. kāruvān sarayların mescidlerin) 197a/2
kör-dil (<Far. kūr-dil): Gönlü kör, cahil.
k. (kej-ṭabᶜ ve k. ol-) 182b/5
köşek: Deve yavrusu.
k.+de (ḳuzıda k. ...zekāt yoḳdur) 138b/8
köşk (<Far. kūşk): Köşk.
k.+i üzerinde 136b/6
k.+i (ḳudret k. üzresinde) 136b/13
k.+lerinde (aşmalu k.) 116b/6
köy (<Far. kūy): Köy.
k.+ümüzüñ orta yirinde 101a/2
ḳubul (Ar.): Ön, ön taraf, (cinsel organ). krş. öñ
ḳ. (dübür ḳ. gibi olmaya) 175a/11
ḳuç-: Kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak
ḳ.-! 155a/6
ḳ.-sa 126b/3
ḳudret (Ar.): Allah'ın ezelî gücü.
ḳ. ḫazīnesinden 138b/1; 139a/8
ḳ. ḳalemile 82a/7
ḳ. köşki üzresinde 136b/13
ḳ.+i (anuñ ḳ. ḳabżasında esīrdür) 115a/11
ḳ. eli "Yed-i kudret" Allah'ın ilahî gücü.
ḳ. eli-le 107b/7
anuñ ḳ.+i elindedür 83a/1; 168b/6; 169a/2; 191b/3
benüm ḳ.+üm eline 134a/10
kendü ḳ. elümile 98a/10
kendü ḳ. elile 99a/12; 103a/3; 179b/5
ḳul: 1. Tanrıya göre insan.
ḳ. 92b/2; 105a/13; 133a/6; 133b/2, 3, 4, 5(2), 6; 134a/2, 7; 134b/1, 5; 135a/3, 5; 140b/4; 177b/11; 192a/5, 7(2)
ḳ. rükūᶜ ḳılduġı maᶜnisi 135b/4
ḳ. (altı yüz biñ günāhkār ḳ.-daḫı bile) 160a/13
ḳ. (bu ż. ḳul) 123a/3
ḳ. (bu ᶜāṣī ḳ.) 111b/4
ḳ. (ḫarāc virür gāvur veyā ḳ.) 195a/12
ḳ. (iy benüm ṣıfatumıla ṣıfatlanmış ḳ.) 165a/4
ḳ. (ḳankı ḳ.) 186b/9
ḳ. (ol ḳ.) 151a/3
ḳ. (senden keremlü ḳ.) 100b/5
ḳ. (zihī ḳ.) 177a/7
ḳ.+uñ zekātı 174a/5
ḳ.+uñ (ol ḳ. yoldaşıdur) 88b/11
ḳ.+ı 152a/12
ḳ.+ı (ol ḳ.) 152a/13
ḳ.+a 119a/11; 150b/2
ḳ.+dan 174a/1
ḳ.+dan (ol ḳ.) 186b/12
ḳ.+um 82a/10; 133b/6, 7; 134a/4, 9; 134b/2, 6, 8; 162b/2
ḳ.+um (iy benüm ḳ.) 135a/9; 135b/8; 150a/10; 165b/2; 177b/9
ḳ.+um (iy benüm gerçek ḳ.) 136a/2
k.+um (iy ḳ.) 87a/10; 106a/8; 117a/2; 131b/7; 133b/4; 134a/10; 135a/2; 135b/11; 111b/2; 150b/12; 151a/8, 12; 154a/7; 163a/6; 164b/10; 165b/3, 5, 8; 177b/12; 180a/8; 192a/5; 194a/10
ḳ.+um (iy beni dünyede birleyen k.) 87b/11
ḳ.+um (iy beni görmedin arılıġuma ṭanuḳluḳ viren ḳ.) 87b/12
ḳ.+um (iy İbrahīm ḳ.) 157a/13
ḳ.+um (yā ḳ.) 192a/1
ḳ.+umıla 88b/6
ḳ.+umıla (benüm ḳ.) 100b/5
ḳ.+umuñ (bu żaᶜīf ḳ. ᶜamelin) 142b/11
ḳ.+umı 82a/8; 133b/10, 13
ḳ.+uma 82a/5, 9; 109b/9; 134b/8
ḳ.+umdan 88b/5
ḳ.+uñ (ol ḳ.) 86a/13
ḳ.+ın 167a/1
ḳ.+ın ḳaravaşın 185b/12
ḳ.+ına 86b/9; 132b/7; 180a/4
ḳ.+lar 152b/1
ḳ.+lar (aşaḳ göñüllü ve muṭīᶜ ḳ.) 136b/3
ḳ.+lar (bunlaruñ gibi ḳ.) 116b/1
ḳ.+lar (biz ḳ.) 177a/9
ḳ.+lar ve raᶜiyyetler 136b/7
ḳ.+lara 88b/3
ḳ.+lara (şol ḳ. Kim) 168a/3
ḳ.+lardan 92a/10
ḳ.+larum 164a/9
ḳ.+larum ortasında 191b/1
ḳ.+larum (ḳamu ḳ.) 164a/11
ḳ.+laruma 181a/2
ḳ.+larumda 181a/3
ḳ.+larumdan 92a/6
ḳ.+larumdur 83a/5
ḳ.+laruñ 86a/5
ḳ.+laruñdan 92a/6
ḳ.+ları (Tañrınuñ ḳ.) 189a/8
ḳ.+ları üzerine 137a/2; 195a/3

ḳ.+larına 115b/5; 136b/13
ḳ.+larına (Tañrınuñ ḳ.) 189a/11
ḳ.+van 179b/11
ḳ.+van (eksüklü ḳ.) 133b/2
2. Köle, hizmetçi.
ḳ. 137b/8; 195b/11
ḳ. ḳan bahāsı ḳıymetidür 196b/3
ḳ. ve ḳaravaş ḳılıvir- 183a/2
ḳ.+içün 196b/2
ḳ. (bir ḳ.) 195b/3, 6, 9
ḳ. (iy ḳ.) 137b/7
ḳ. (müsülmān ḳ.) 195b/4
ḳ. (ol ḳ.) 167a/4, 6
ḳ.+uñ (ol ḳ. ṣatusı) 167a/2
ḳ.+ı (bir ḳ.) 174b/13
ḳ.+ı (bir ḫāṣ ḳ.) 137b/6
ḳ.+ı (ol ḳ.) 167a/5
ḳ.+a (bir ḳ.) 137b/10
ḳ.+a (ḳanḳı ḳ.) 137b/10
ḳ.+ı 175a/1; 195b/6
ḳ.+ı (bir ḳ.) 193a/9
ḳ.+ı (Sulṭān Maḥmūduñ bir ḳaraca kūze ḥaḳīrce ḳ.) 137a/7
ḳ.+ına 167a/3, 7
ḳ.+lar ṣafına geç- "sıradan biri olmak, mevki ve makamından olmak" 102a/8
ḳ.+lara ḳaravaşlara 182b/13
ḳ.+lara ve ḳaravaşlara 184b/13
ḳ.+larumdur 167a/10
ḳ.+ları (pāẕişāhuñ ḫūb-ṣūretlü bahādur ve pehlüvān ḳ.) 137a/12
ḳ.+ların (faẓl ḳ.) 190a/7

ḳul- (<ḳıl): Kılmak, etmek anlamlarıyla yardımcı fiil olarak kullanılır.krş. ḳıl- 3
ḳ.-mış 92b/6
ḳ.-mışlar 180b/6
yavı ḳul- (kendüzin y. ḳul-) 92b/6
yavu ḳul- (kendülerin yavu ḳulmışlar) 180b/6

ḳulaḳ, -ġı: Kulak.
ḳ.+ıla (ol emānet ḳ.) 180a/1
ḳ.+uñ zekātı 149a/1
ḳ.+uma 115a/6
ḳ.+uma ṣu vir- "abdest alırken kulakları meshetme" 132a/13
ḳ.+umuza 82a/4
ḳ.+uñ 180a/6
ḳ.+ın 179b/11
ḳ.+ın (iki ḳ.) 196a/6
ḳ.+ına 114b/11; 149a/7; 175b/8
ḳ.+ına (Ayās ḳ.) 101b/9
ḳ.+larıla "ḳulaḳları ile" 83a/11

ḳulavuz: Kılavuz, rehber.
ḳ.+dur 160a/12
ḳ. ol- "rehberlik etmek, yol göstermek" 88b/13; 97a/6;122b/2; 130a/7
ḳ. ben olıcaḳ 134a/9

ḳulavuzla-: Yol göstermek, rehberlik etmek.
ḳ.-dı 97a/2

ḳulavuzlıḳ, -ġı: Kılavuzluk, rehberlik.
ḳ. gibi 96b/13
ḳ.+um (benüm ḳ.) 134a/9
ḳ.+dur 96b/12

ḳulcuġaz: Kulcağız, köle.
ḳ.+ (bir Ḥabeşi ḳ.) 183b/4

ḳullıḳ, -ġı: Kulluk, ibadet, tapınma. krş. ḳulluḳ
ḳ. 134a/4; 160b/3
ḳ. (andan ulu ḳ.) 148a/4
ḳ. (ḳabūl olası ḳ.) 177b/2
ḳ.+ı (güçleri yitmedügi ḳ.) 183a/3
ḳ.+ı (ten ḳ.) 148a/2
ḳ.+ında (Tañrı ḳ.) 196b/5
ḳ. ḳıl- "kulluk etmek, kullukta bulun-mak" 85a/8; 191a/13

ḳullıḳcı: Hizmetçi, cariye. krş. ḳulluḳcı
ḳ. 181b/9

ḳulluḳ, -ġı: Kulluk, ibadet, tapınma. krş. ḳullıḳ
ḳ. (bir ʿaẓīm ḳ. kim) 181b/1
ḳ.+uñ 92b/7
ḳ.+ı (dil ḳ.) 148a/2
ḳ.+ı (göñül ḳ.) 148a/2
ḳ.+ı (Tañrı ḳ. çāşnīsin) 197a/10
ḳ.+ına (Raḥmān ḳ.) 132a/12
ḳ.+ından (anuñ ḳ.) 179b/3
ḳ.+ların 181a/4
ḳ.+ların (dükelinüñ ḳ.) 143b/8

ḳullukcı: Abid, ibadet eden. krş. ḳullıḳcı
ḳ.+yıdı 110a/1

ḳulmaş: Hile, aldatma.
ḳ.+dur 144b/2

ḳum: Kum.
ḳ.+ı (yazuḳ ḳ.) 98a/7
ḳ.+ın (bir çayuñ ve ṭaşın ve ḳayasın ve ḳ.) 98a/1
ḳ.+lardur (ḳayalar ve ḳ.) 98a/8

ḳunūt (Ar.): (Hanefi mezhebince) vitr namazının son rekatında okunan dua.
ḳ. 162a/1
ḳ.+ıla 147b/11

ḳur-: Yapmak, inşa etmek.
ḳ.-duġumdan 147a/7

ḳurb (Ar.): Yakınlık, yakın olmak.
ḳ.+ a (maḥall-i ḳ.) 189b/10

ḳurbān (Ar.): Kurban.
ḳ. eyle- "kurban etmek" 157b/5
ḳ. ḳıl- "kurban etmek" 157a/13; 158b/6

k. ol- "kurban olmak, feda olmak" 82b/2; 165a/13; 191b/7
fidā vü ḳ. ol- 156b/3
ḳurd (I): Kurt. (köpeğe benzeyen vahşi hayvan). krş. ḳurt
ḳ.+dan 105a/8
ḳurd (II): Sürünerek hareket eden, ayaksız, yumuşak vücutlu küçük hayvan.
ḳ.+ından (riyā ḳ. ve ḫubūṭ uġrısından) 122a/12
ḳursaḳ, -ġı: İdrâk, zekâ.
ḳ.+uñ (senüñ ḳ. daḫı) 141b/11
ḳurt: Kurt. (köpeğe benzeyen vahşi hayvan). krş. ḳurd (I)
ḳ.+dan 122a/11; 131b/10
ḳ.+lardur 188b/7
ḳurtar-: Kurtarmak, selamete çıkarmak.
ḳ.-arayın 151a/11; 151b/1(2), 2(2), 4, 5, 6
ḳ.-am 110a/10
ḳ.-dı 160a/3
ḳ.-an 88b/7
ḳurtıl-: Kurtulmak. krş. ḳurtul-
ḳ.-! 106b/5
ḳ.-a 174b/13
ḳ.-alar 122a/1
ḳ.-ur 147a/5
ḳ.-urısa 153a/4
ḳ.-maġa 149b/7
ḳ.-an 113b/2
ḳ.-up 149a/8
ḳurtul-: Kurtulmak. krş. ḳurtıl-
ḳ.-! 106b/5(2)
ḳ.-alar 113a/13
ḳ.-dı 121b/12
ḳ.-dılar 99a/2; 107b/6
ḳuru: Kuru.
ḳ. etmek 184a/2
ḳ. odunı 178b/2
ḳ. oduna 178b/1
ḳuru-: *mec.* Donakalmak, çok korkmak.
ḳ.-mışlar 101b/10
ḳuş-: Kusmak.
ḳ.-sa 175b/3, 6
ḳ.-dı 122b/5
ḳ.-duġı 126a/9
ḳ.-duġı vaḳtin 122b/8
ḳ.-duġından ṣoñra 175b/5
ḳuşmaḳlıḳ: Kusma.
ḳ. 126a/8
ḳuşundu: Kusmuk, kusuntu.
ḳ.+sın 175b/5
ḳuş: Kuş.
ḳ. (bir k.) 82a/1
ḳ. (ol ḳ.) 82b/4, 6, 7
ḳ. (ol ḳ. ḳancaru vardugın) 82b/2
ḳ. (ol ḳ. ululugı) 82a/2
ḳ.+a (ol ḳ.) 82b/5
ḳ.+dan (ol ḳ.) 82b/8
ḳuşan-: Meyl etmek, yapmaya girişmek.
k.-sañana 91b/10
ḳuşlıḳ: Kuşluk vakti. krş. ḳuşluḳ
ḳ. (giñ ḳ. ol- "kuşluk vakti iyice girmek") 183b/6
ḳuşluḳ: Kuşluk vakti. krş. ḳuşlıḳ
ḳ. (giñ ḳ. ol- "kuşluk vakti iyice girmek") 183b/7
ḳutlu: Mutlu, mübarek.
ḳ. cānlardur 146a/13
ḳ. ol- "uğurlu olmak, mübarek olmak" 132b/6
ḳutsuz: Uğursuz.
ḳ. (iy gözi açılmaz ḳ.) 110b/10
ḳ.+uñ (ol ḳ. başına) 84b/10
ḳ.+laruñ ṣadaḳasın 170a/1
ḳuvvet (Ar.): Güç, kudret, takat.
ḳ. 109a/13
ḳ.+ile 159b/7
ḳ.+ümüz (götürecek ḳ.) 140a/6
ḳ.+ile "ḳuvveti ile" (Tanġrı teʿālānuñ k.) 99a/12
ḳ.+ile "ḳuvveti ile" (ẕikr ḳ.) 99a/10
ḳ. bağışla- 122a/9, 10
ḳuvvetlen- (Ar.+T.): Kuvvetlenmek, güçlenmek.
ḳ.-di 155b/3
ḳ.-ürler 170a/2
ḳuvvetlü (Ar.+T.): Kuvvetli, güçlü.
ḳ.+sin 138b/7
ḳuyı: Kuyu. krş. ḳuyu
ḳ.+lar ṣuyı 123b/7
ḳuyu: Kuyu. krş. ḳuyı
ḳ. 195b/10, 11
ḳ. ḳazan ʿāḳilesinden 195b/10
ḳ.+sında (dünyā ḳ.) 122a/3
küze (<Far. kūz): Kanbur.
g. (bir ḳaraca k. ḥaḳīrce ḳulı) 137a/7
ḳuzı: Kuzu.
ḳ.+da köşekde... 173b/8
küfr (Ar.): 1. Allah'a inanmama, küfür. krş. küfür
k. aḳınıla 102a/12
k. ḳarañusıla 112a/3
k.+üñi (ol dört yüz yıllıḳ k.) 92b/13
k.+in (anuñ dört yüz yıllıḳ k.) 111a/10
2. İslam dinine uymayan inanışlarda bulunma.
k.+üñ (ol k. yazuḳları içinde) 170a/3

k. söyle- "İslam dinine uymayan ina-nışları dile getirmek" 170a/2
küfür (<Ar.küfr): İslam dinine uymayan inanışlarda bulunma. krş. küfr
k.+den 184b/6
kül: Kül.
k. eyle- "mahvetmek, yıkmak, helak etmek" 178b/3
külli (<Ar. küllī): 1. Bütün, tüm.
k. ʿömrüñi ṭāʿatde geçmişe dutayın 165b/6
2. Tamamen, tamamıyla, büsbütün. krş. küllī
k. indürdi 190b/5
k. unıtsun 161b/11
küllī (Ar.): Tamamen, tamamıyla, büsbütün. krş. külli 2
k. (gücümi k. üzdi) 156b/9
ḳüllik: Kül ve süprüntü atılan yer, çöplük.
k.+lerde 166a/8
küngürelü (Far.+T.): Tabaka tabaka, derece derece yüksekliği olan (her şey).
k. (kendünüñ altı k. tācın) 137b/5
k. (nürdan daḫı bir tāc... yidi k.) 91a/3
kürsi (<Ar. kürsī): Arş'ın altında bir düzlükte olan, levh-i mahfuzun bulunduğu yer. krş. kürsī
k.+ye 138b/3
kürsī (Ar.): Arş'ın altında bir düzlükte olan, levh-i mahfuzun bulunduğu yer. krş. kürsi
k. 157b/3
k. daḫı 138b/3
k. (ḥüriler ʿarş k. ve gökler) 89a/9
k. (ʿarş k.) 144a/4
k. (ʿarş k. ... ululıḳı) 133a/3
k. (ʿarş ve k.) 89b/1; 97a/9; 136a/3
k. (ʿarş ve k. ve perdeler) 100b/4
k. (... ʿarş k. uçmaḳı ṭamuyı) 103b/10
k.+nüñ tesbīḥi 143b/12
k.+de 97b/3
k.+den 138b/7
k.+den (ʿarşdan k.) 144b/8
k.+den (ʿarşdan k. uçmaḳdan... aġırıraḳ) 104a/12
kürsilü (<Ar. kürsī+T. -lü): Kürsüde oturan, taht üzerinde oturan.
k. (dört biñ altun k. begler) 190a/11
k. (dört biñ gümiş k. begler) 190a/11
kütle-: Vurma neticesinde"küt" diye ses çıkarmak.
k.-yü 133a/2
gögüs kütle- 133a/2

L

la: la/le, ile, ile birlikte. krş. le, ıla, ile, birle
anuñla 148a/11; 148b/4
bizüm buyurduġumuzla 164a/4
bizüm ḫulḳumuzla 156a/11
bunlaruñla 102a/12

lafẓ (Ar.): Söz, kelime.
l.+da (bu iki l.) 170a/11
l.+ı (miskīn l.) 170a/12
l.+ı ("vir" l. ḳorḳusından) 179a/6
l.+ıdur (faḳīr l.) 170a/11

lā ilāhe (Ar.): "lā ilāhe illā'llāh: Allah'tan başka ilah yoktur." Tevhid kelimesinin ilk kısmı.
l. 105a/11, 12, 13

lā ilāhe illā'llāh (Ar.): Allah'tan başka ilah yoktur. (Tevhid kelimesi).
l. 88b/10; 103b/8; 104a/9; 105a/10; 105b/6, 7, 8, 9, 12; 106a/1, 3; 107a/11, 12; 112a/3, 4; 112b/8; 119a/2, 4, 7, 10, 13
l. ʿaṣāsı 105a/6
l. berekātında 112b/7
l. bereketidür 88a/12
l. nūrındandur 88a/9
l.+ı 106b/2
l.+dur 88a/10, 11(2), 13; 88b/1, 3, 5(2), 6, 7
l. imiş 105b/9, 11, 13
l. kelīmesi "Tevhid kelimesi: *Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh* kelimesi" 112a/11 krş. tevḥīd kelīmesi.

lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh (Ar.): Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed Allah'ın resulüdür. (Tevhid kelimesi).
l. 81b/2; 82a/1; 82b/11; 83b/1, 10; 84a/1; 84b/4, 7; 88b/11; 90b/10; 91b/11; 94a/4, 10; 95a/10; 96a/7; 96b/9; 97a/5; 97b/2, 5, 6; 98b/8; 100b/2; 102b/8; 103a/6; 104a/6; 105a/2; 105b/5; 106a/12, 13; 106b/3; 107b/7; 114a/2; 114a/6; 114b/4; 115a/5, 13; 116a/4; 116b/3, 4, 5, 9, 10, 11, 12; 117b/5; 118b/5, 6, ,7, 8, 9, 10; 120a/6; 122a/11, 13; 122b/2; 148b/11; 152a/12; 188a/8
l. ʿaẓametin kim 122b/12
l. berekātında 122a/2; 122b/9, 11
l. çuḳalın 90b/3
l. diyenler 104a/1
l. diyenlere 111b/10
l. ejdehāsın 122b/7
l. gemisin 121b/13
l. gibi... ṭāʿat 105b/4
l. ḥarfi 106a/5
l. ipile 113a/12
l. kelīmesin 112a/10; 118a/12
l. kelīmesidür 103b/1
l. leṭāʾifinden 123a/4
l. leṭāyifin 123a/7
l. müzdin 103b/6
l. oḳıla ve ẕikr mancınıḳıla ve taşıla 102a/13
l. şevābın ve leṭāyifin 123a/2
l. üni 116b/8
l. (bir l. diyene) 115a/13
l. (müʾminüñ l. didügi) 103b/13
l. (ol l. diyene) 82b/11
l.+ı 88a/8; 106a/9
l.+dan soñra 123a/13
l.+dur 103a/13; 103b/4; 116b/6, 7
2. "Lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh." (Ünlem olarak kullanılmıştır).
l. 119b/9

laḥẓa (Ar.): Lahza, an.
l. (bir l.) 116a/5; 117a/9; 178b/6
l.+da (bir l.) 104a/7

laʿīn (Ar.): 1. Şeytan.
l. 155b/11; 156a/2; 156b/2; 157a/2, 7, 9
l. (sen l. ucından) 193a/4
ı. (yā l.) 107b/11; 108a/1, 2, 7; 145b/11
l.+üñ (ol l. vesvesesine ve aldadığına) 102b/1
l.+üñ (şeyṭān gibi l.) 109b/9
l.+dür 156b/5
l.+dür (zihī neng kim ol l.) 170a/3
2. Kovulmuş, lanetlenmiş, melun.
l. (şeyṭān-ı l.)
şeyṭān-ı l. "Allah'ın rahmetinden mahrum olan şeytan" 146b/8
şeyṭān-ı l. üniyidi 115a/8

laʿl (Ar.): Kırmızı renkte değerli bir süs taşı.
l.+den 192a/3

lālā (Far.): Bir çocuğu koruyup gözetmekle, eğitmek ve gezdirmekle görevli kimse, lala.
l. 182b/5

laʿnet (Ar.): Allah'ın mağfiretinden mahrumluk, beddua.
l. (yavuzlıḳ ve ḫışm ve l.) 105b/1

l. eyle- "lanetlemek, lanet etmek" 174b/7, 8
laṭīf (Ar.): Latif, yumuşak, hoş, güzel, nazik.
l. laṭīf çemenler çayırlar 85b/6
l. (benüm l. yılduzlarum) 95b/1
l. (iñen l. rübāʿīdür) 156b/12
l. (oġul virdüm l.) 165a/11
l. (zihī l. armaġan kim) 189b/8
l.+i (ṣunuñ l.) 124a/4
l.+ıraḳ (daḫı l.) 164b/2
l.+dür 174a/4
laṭīfe (Ar.): Latife, kıssa, hikâye.
l. 82a/15, 82b/13; 83a/12; 85a/6; 88a/3; 88b/13; 94b/3; 97b/6; 98b/10; 103a/9; 104a/1; 104b/1; 105b/4; 106a/5; 110b/13; 112b/10; 113b/3; 114a/5; 117a/2; 118a/6; 120a/11; 129a/9; 129b/8; 130b/1; 131a/3, 11; 131b/3; 136a/7; 111a/11; 141a/5; 141b/6; 146a/8; 147b/13; 163b/13; 164b/10; 165a/10; 166a/3; 177a/6; 177b/8; 179a/9; 187b/1; 190a/8
l. (bu l.) 92b/5; 112b/7
l. (bu l. daḫı) 150b/2
l. (bir l.) 140a/10; 140b/8
l. (zihī bikr l. kim) 130b/1
l.+ʾi (bu l.) 151b/6
l.+sin (iki l.) 197b/10
l.+[sin] (bunuñ bir l. yazmaḳı) 197b/13
l.+lerin 81b/7
laṭīflıḳ, -ġı (Ar.+T.): Letafet, hafiflik. krş. laṭīflik
l.+ıla 178b/8
laṭīflik (Ar.+T.): Letafet, hafiflik. krş. laṭīflıḳ
l. 178b/7
lāyıḳ (Ar.): Layık, uygun, değer.
l. 142a/2
l. (Tanrı ḥażretine l. işleri) 100a/3
l.+dur 93a/3; 116b/2; 132b/5; 189b/7
l. degül 131b/11
l.+ıduġın 116a/10
l. gör- 134b/4, 5
l. ḳıl- "layık hâle getirmek" ḳābil ve l. ḳılmış ol- 136a/10
l. ol- "uygun, münasip olmak" 113b/1, 2; 131a/12; 131b/1; 131b/2, 3; 132a/3, 6, 10 132b/1, 3; 111a/7; 111b/4; 144b/13; 165b/5; 188b/3
lāzım (Ar.): Gerekli, lüzumlu.
l.+dur (anuñıla ʿamel ḳılmak l.) 121b/1
l. degül 125a/8
l. ol- "gerekmek, icap etmek" 126a/7; 196a/7, 8, 9
le: la/le, ile, ile birlikte. krş. la, ıla/ile, birle.
kerīmligümüzle 136a/6
lā ilāhe illā'llāh diyenlerle 112a/4
nefsüñüzle 185a/13
senüñle 180a/9, 10
sizüñ sebebüñüzle 192b/3
yimemekle ögünmek 177a/13
żaʿīfligüñle 136a/6
lebbeyk (Ar.): Efendim! Buyrunuz!
l. 111a/3, 4; 111b/2
l. cevābına 111a/6
legen (Far.): Leğen.
l. (māʿūn... yaʿnī ḳazan, l., balta, elek, sac, ayaḳ, ḳap ḳacaḳ) 186a/4
leṭāʾif (Ar.): Latifeler, incelikler, güzel ve hoş sözler, hikâyeler. krş. leṭāyif
l.+inden (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh l.) 123a/4
leṭāyif (<Ar. leṭāʾif): Latifeler, incelikler, güzel ve hoş sözler, hikâyeler krş. leṭāʾif
l. (işbu l. kim yazduḳ) 140a/9
l.+i (bu l.) 197b/12
l.+inüñ (bu tevḥīd l. muṭālaʿasın) 123a/10
l.+in (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh l.) 123a/8
l.+in (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh ṣevābın ve l.) 123a/2
levḥ (Ar.): 1. Levha.
l.+ile (yidi l.) 131a/1
2. Allah'ın insanlar için önceden takdir ettiklerinin yazılı olduğu manevi levha, levh-i mahfuz.
l. ḳalem 136a/3; 138b/3
l. ve ḳalem 89b/1; 97a/9
l. ü ḳalem 144a/4; 157b/3
l. ü ḳalem... ululıḳı 133a/3
l. ü ḳalemden 144b/8
l.+uñ tesbīḥi 143b/13
l.+i 186b/11
l.+de 97b/4
leẕẕet (Ar.): Zevk, haz.
l. (kemāl-i l.) 175a/11
l.+ile 127a/7
livāṭa (Ar.): Erkekler arasında cinsi sapıklık, livata.
l.+nuñ yazuġı 175a/9
l. eyle- 175a/5
livāʾu'l-ḥamd (Ar.): İslam ümmetinin mahşer günü altında toplanacakları bayrak.
l. begi 93b/2
luġat (Ar.): Kelime, söz; sözlük.
l.+ce "lügate göre, sözlük anlamı" 170a/13(2)
l. bilen "lugat ehli, sözlükçü" krş. luġat ehli
l. bilenden 171a/1
l. bilenler 170b/12

i. ehli "lugatçi, lugat bilen, sözlükçü." krş. luġat bilen
l. ehli sözin 170b/13; 171a/10
l. ehline 171a/9
l. (birince l. ehli) 170b/1, 2, 4, 5, 7, 8, 10
luġaz (Ar.): Anlaşılması zor söz, yanıltmaca.
l.+ı 197b/11
luṭf (Ar.): Lütuf, iyilik.
l. (bir dürlü l.) 124b/10
l. (namāz ne l. idügin) 129a/8
l.+ıçun (şol iki l.) 124b/11
l.+ıla 193a/7
l.+a (bu l.) 123a/7
l.+a (çoḳ l.) 90b/9
l.+dan 130a/13
l.+umıla 190b/10
l.+ı 93a/7
l.+ı (benüm dīẕārum l.) 129b/7
l.+ı (dīẕār l.) 147b/9
l.+[ı] (zihī l. orucuñ) 178a/2
l.+ın (uçmaḳ ve dīẕār l.) 95a/11
l.+ında (ol nūr l.) 161b/8
l.+ından (anuñ l.) 160a/10
l.+ından (gündüz nüvāzişi l.) 179a/11
l.+ları 88b/7
l.+ları (işbu l.) 120a/4
l.+lardan (işbu l.) 93a/1
l. ve ʿināyet ḳıl- İyilik ve yardım etmek. 100b/7

M

maᶜde (<Ar. miᶜde): Mide.
m.+si (balıḳ m. ḳarañulığı) 160a/1
m.+si (daḫı bir balıḳ m. ḳarañulığı) 160a/1
m.+sine balığuñ 159b/11
m.+sine (bunlaruñ ol necis m.) 170a/2
m.+sinde (balıḳ aġzında ve m.) 122a/1
m.+sinde (balıḳ m.) 160a/2
maġbūn (Ar.): Şaşkın, şaşırmış.
m. maḫrūm 87b/10
m. (ṣuṣuz īmānsuz m. maḫrūm) 108b/6
maġbūnlıḳ (Ar.+T.): Şaşkınlık.
m. (zihī m.) 109a/2
maḥabbet (Ar.): Sevgi, muhabbet.
m. 148a/3; 176b/13
m. ve viṣāle 164a/8
m.+üñ (senüñ m. ḥürmetiçün kim) 102a/6
m.+in (ol ḫuẕāvendigārum m.) 198a/1
maḥal, -lli (<Ar. maḥall): Yer.
m.-i ḳurb "ol maḥal ᶜarşdan biñ kez biñ yıllıḳ yol yuḳarudur" 189b/10
m. (ol m.) 189b/11
m.+de (kemāl-i leẕẕet olmaduḳ m.) 175a/11
maḥalle (Ar.): Mahalle.
m.+sinde obasında 185a/11
maḥfil (Ar.): Toplanılacak yer, toplanma yeri.
m.+de (şol ġalebe m.) 141b/1
maḫlūḳ (Ar.): Yaratılmış.
m.+a (benüm gibi m.) 189b/8
m.+a (hīç m.) 100b/6
m.+lardan (işbunca ᶜaẓametlü m.) 138b/8
m.+sın 141b/11
m.+dur 141b/11
maḫlūḳāt (Ar.): Yaratılmışlar.
m. (dükeli mevcūdāt ve m. ve..) 143b/5
Maḥmūd-ı Vedūd-ı ezelī ve ebedī: Allah.
M. ḥażretine 102a/9
maḥrūm (Ar.): İstediğini elde edememiş, mahrum.
m. 136b/12
m. (maġbūn m.) 87b/10
m. (ṣuṣuz īmānsuz maġbūn m.) 108b/6
m. eyle- "mahrum etmek, yoksun bırakmak" 186b/6
m. ḳal- "mahrum kalmak, yoksun kalmak" 136b/11; 137a/4
m. ḳıl- "mahrum etmek, yoksun bırakmak" 94b/1; 118a/6; 141b/13
m. ol- "mahrum olmak, mahrum kalmak" 111b/11; 163a/12
m. ve bī-çāre ḳoy- "yoksun ve çaresiz bırakmak"
m. ve bī-çāre mi ḳoya 120a/8
maḥrūmlıḳ (Ar.+T.): Mahrumiyet, yoksunluk.
m. (zihī m.) 109a/2
maḫṣūṣ (Ar.): Ait, özgü, has.
m. 134a/5
maḥż (Ar.): Halis, katkısız, sade, tam.
m.-ı teşadduḳ gibi görin- 175a/12
maḫẕūl (Ar.): Hor, hakir, perişan; rüsva.
m. maṭrūḥ, berelenmiş 157a/11
maḥẕūr (Ar.): Sakınca, engel.
m. 161b/4
maḳām (Ar.): Yer, mevki, makam, durak, durulan yer.
m. 160b/8
m. ve ṭuraḳ ol- 105b/3
m.+a (fülān m.) 82b/7
m.+a (ol m.) 82b/8
m.+ı (anuñ m.) 196b/9
m.+ınuñ (şefāᶜat m. meliki) 93b/1
m.+ın (şefāᶜat m.) 100b/10
m.+ından (edeb m.) 139b/13
m.+ların (uçmaġuñ ḫāṣ m.) 143a/4
m.+larıdur 146b/1
m. vir- 121b/11, 12; 154b/11
m. ḳılıvir- 120a/10
maḳbūl (Ar.): Kabul olunmuş; beğenilen, hoş karşılanan.
m. düş- "beğenilmek, hoşa gitmek, ka-bul görmek" 81b/6
maḳṣūd (Ar.): Kasdolunan, istenilen şey, istek.
m. 145a/9; 148a/9
m.+ı (anuñ dükeli m.) 122a/4
māl (Ar.): Mal, mülk, varlık, servet.
m. 101a/9, 13; 165a/12
m. içinde 190b/12
m. issi 167a/6
m. virdüm çoḳ 165a/11
m. (çoḳ māl) 101b/1
m.+uñ issin 167a/6
m.+uñ (her bir m. zekātı) 148b/9
m.+uñ (ol m. arı olmaḳlığına) 164b/9

m.+uñ (ol m. ʿivażı) 167a/12
m.+umdan 108b/1
m.+uñ 167a/7
m.+uñuñ zekātın 194b/13
m.+uñı 165b/1; 165b/2
m.+uña 165b/1
m.+uñdan (ol m.) 167a/8
m.+uñuzdan 167a/10
m.+ı 167b/9; 168a/5; 168b/3
m.+ın 165b/11
m.+ın (yetīm m.) 185a/2
m.+ın ve emegin 175a/10
m.+ından (Muṣṭafā m. ḫazīne) 197a/12
m.+ıla "mālı ile" (anuñ ol yatlu m.) 170a/2
m.+ları (bunlaruñ m. cānları) 167a/10
m.+larıla "mālları ile" (Ḳārūnı... beglerile m.) 190a/12
m.+ların 143a/13; 164b/9
m.+ların (key sevdügi m.) 165b/13
m.+larına 101b/2
m.+larından (ilerki ümmetler m.) 143a/13
m.+mıssaydı 109a/7
m.+a kes- "diyete bağlamak" 195a/11
māllu (Ar.+T.): Varlıklı, zengin, servetli.
m.+raḳ 138a/8
maʿlūm (Ar.): Bilinen, belli.
m. 148a/13
m.+dur kim 117b/7; 191b/10
m. eyle- "anlatmak, bildirmek" 118b/13
m. ol- "bilinmek, anlaşılmak" 105a/10; 117b/12; 126a/5; 140a/9; 140b/11; 167b/4, 5; 169b/2; 178a/8
maʿn (Ar.): İyilik, bağış.
m.+uñ elin 134a/10
mancınıḳ (<Ar. mancanīk<Yun.): Mancınık. Topun icadından önce kale bedenleri döğmek için ağır taşları fırlatmaya yarayan alet.
m.+ıla "mancınıḳı ile" (zikr m. ve ṭaşıla) 102b/1
maʿnī (Ar.): 1. Mana, anlam; sebep. krş. maʿni
m.-kim (şerʿī m.) 170a/12
m. (bir m. içinde) 148a/7
m. (dahı bir m.) 170a/12
m. (iki dürlü m.) 105a/11; 170a/12
m. (ilerüki m. içinde) 148a/12
m. (ḳaç m.) 140a/8
m. (ol m.) 97a/3
m. (ol m. içinde) 148a/8
m.+de (işbu maʿnīde) 99b/1
m.+ler (bu m. içinde) 141a/8
m.+leri (ilerürek m.) 170b/12
2. İç yüz, asıl, cisimle alakalı olmayan; batın.
m. içinde 93b/13; 139a/3
m.+de (şüretde m.) 190a/4
m.+lerine 138a/10
maʿni (<Ar. maʿnī): 1. Mana, anlam; sebep. krş. maʿnī
m.+ye (bir ol m. kim) 148a/10, 11
m.+de (dahı bir m.) 148a/8
m.+si (ʿadl m.) 178a/8
m.+si (āyet m.) 168a/1
m.+si (bu sözüñ m.) 151a/2
m.+si (Dāvūda eydilem ḥadīş m.) 179a/13
m.+si (faḳīr m.) 169b/1; 170a/13; 171a/9
m.+si (ḳıbleye yönelmek m.) 132b/7
m.+si (ḳul rükūʿ ḳılduġı m.) 135b/4
m.+si (miskīn m.) 170b/1
m.+si (secdenüñ maʿnisi) 135b/6
m.+sinde (dünyālik m.) 110b/1
m.+dür (ne m. kim) 137a/12
2. İç yüz, asıl, cisimle alakalı olmayan; batın.
m.+ye 139a/5
manṣıb (Ar.): Memuriyet.
m. (cāh ve m. ṭalebi) 153a/5
m. (m. ve ululıḳ ṭalebi) 153a/6
m. (ṭon şāhid cāh m. sevgüsinden) 131b/3
maʿrifet (Ar.): *tas.* Allah'a ulaşma yolundaki dört mertebeden (şeriat, tarikat, hakikat, *marifet*) dördüncüsü, ilahi gerçekliği bütün varlığı ile idrâk; şüpheye yer bırakmayan mutlak bilgi.
m. ṣuyın 98a/11
maʿrūf (Ar.): Şeriatın emrettiği, uygun gördüğü.
emr-i m. "emri bi'l-ma'ruf", şeriatın emirlerini halka bildirme. 139b/3
maʿṣiyet (Ar.): İtaatsizlik, isyan, günah.
m. 150b/10
m.+i şerrin 150b/11
maṣlaḥat (Ar.): Fayda, menfaat; iş, ihtiyaç.
m. 142a/1
m.+umıçun (kendü m.) 183b/10
m.+ı (bunlaruñ m.) 104a/3
m.+ı (müʾminüñ m.) 104a/8
m.+içun "maṣlaḥatı içün" (kendü m.) 183b/11
m.+ında ol- "...için çalışmak, uğraşmak" kendü m.+ında olur 169a/7
m.+ında yüri- "...için çalışmak, uğrunda çaba sarf etmek"
kendü m.+ında yüriyen 169a/7
müsülmānlik m.+ında yüriyen 169a/8
maṣlaḥatlu (Ar.+T.): Faydalı, yararlı.
m. söz degüldür 141b/9
maṣnūʿāt (Ar.): Sanatla yapılmış şeyler.
m. (dükeli mevcūdāt ve maḫlūḳāt ve m.) 143b/5

maʿṣūm (Ar.): Masum, "ismet" sıfatını haiz.
m. peyġāmber 94b/2
m. (resūl-ı semāvāt m. Cebrāyil ʿaleyhi's-selām) 121a/12
m.+ları (gök m.) 139a/12
maʿşūḳ (Ar.): Sevilen, sevgili.
m. 156a/3
m. bulunduġı 121a/6
m. ḫūsıla 164b/10
m. nihādında 156a/6
m.+ıla 156a/10
m.+ına (ol m.) 162b/13
maṭlūb (Ar.): Talep edilen, istenilen, aranılan şey.
m.+dur 121a/6
maṭrūḥ (Ar.): Kovulmuş, uzaklaştırılmış.
m. (maḫẕūl, m. berelenmiş) 157a/11
māʿūn (Ar.): Eve lazım olan şeyler.
m. ... yaʿnī ḳazan, legen, balta, elek, sac, ayaḳ, ḳap ḳacaḳ 186a/4
mavla-: Kedi miyavlamak.
m.-ya 186a/8
m.-yıcaḳ 186a/9
maẓleme (Ar.): Mazlum hakkı.
m. (ol m. isteyene) 192a/1
m.+den (ol m.) 174b/13
maʿzūl (Ar.): Azl edilmiş, işinden olmuş.
m. ol- "azl edilmek" 165a/7, 8
maʿẕūr (Ar.): Mazereti olan, mazeretli.
m. dut- "mazur görmek, hoş görme, bağışlamak" 155a/12
mecāzī (Ar.): Hakiki olmayan.
m. yalan keremlüler 146a/6
mecmaʿ (Ar.): Toplanılacak yer.
m.+ıdur (dükeli dürlü ṭāʿat ve ʿibādetler m.) 148a/1
mecrūḥ (Ar.): Yaralanmış.
m.+ı 127a/6
m.+ı mı 127a/5
m.+ısa 127a/4
m. eyle- "yaralamak" 102b/1
meded (Ar.): Yardım, imdat.
m. 109a/12(2); 155b/5
m.+ümüz 101a/4
m. bul- "yardım görmek" 102b/4
medḥ (Ar.): Övme, övgü.
m.+i (bir m.) 197b/11
m.+idür (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenler m.) 114b/5
meger (Far.): Meğer, ancak, yalnız; demek ki.
m. 185b/4
m. cemālüm istersin 117b/8
m. kim 123b/8; 162b/8; 182a/3; 194b/7; 195a/10; 197a/1
mekr (Ar.): Hile, düzen.
m. 151b/3
m.+e (ol m.) 102b/3
m.+ine mi (şeyṭān m.) 109b/5
m.+inden (nefs m.) 151b/5
m.+inden (şeyṭān m.) 87a/2; 99a/5
m. eyle- "hile yapmak" 102b/3
melāyike (<Ar. melāʾike): Melekler.
m. (dükeli m.) 138b/12
mekü'l-mevt (Ar.): Ölüm meleği, Azrail.
m. 108a/5; 146b/5
m. (āh m. ḥarbesi ḳorḳusından) 90a/1
m. ḥarbesin 146b/13
m. heybetin 146b/7
melik (Ar.): Hükümdâr, padişah.
m. 137a/11; 137b/7
m. (yā m.) 137a/11
m.+üñ ol ḥālin 137a/8
m.+i (şefāʿat maḳāmınuñ m.) 93b/2
m.+i (yā yir yüzi meliki) 138a/2
m.+i (Yemen m.) 191a/5
m.+ler (dükeli m.) 137a/10
melike (Ar.): Kadın hükümdâr.
m.+si (āḫiret m.) 89a/10
melʿūn (Ar.): Lanetlenmiş; herkesin lanet ve nefret ettiği kimse.
m. (ol m.) 93a/3; 174a/12
m.+ı (bu m.) 190b/1, 3
m.+lar (şol ṭazlaḳ m.) 169b/2
menʿ (Ar.): Engelleme, durdurma, önleme.
m.-i ʿādete 159b/4
menber (<Ar. minber): Camilerde hatibin hutbe okumak için çıktığı kürsü, minber.
m. (bir nūr m.) 116a/11
m.+e (nūr m.) 116a/9
m.-i aʿlā issi 93b/3
menī (Ar.): Meni, döl suyu.
m. 127a/10
m. gel- "meni akmak, doyuma ulaşmak" 127a/7, 9
menzil (Ar.): Merhale.
m.+ine (ol āḫiret m.) 180a/4
m.+leri (ol m.) 147a/10
merḥūm (Ar.): Allah'ın rahmetine, mağfiretine nail olmuş, Allah tarafından günahları affedilmiş.
m. ḳıl- "rahmete, mağfirete nail etmek" 118a/5
mertebe (Ar.): Mertebe, derece, pāye.
m. (ḳırḳ m. daḫı) 105a/1
m.+mdür 115b/6
m.+sinden (evvelki m. artuḳ) 105a/1
m.+sinden (şehīdlik m.) 129a/2

m.+lerüñ yiginde 162a/9
mesākīn (Ar.): Fakirler, yoksullar..
m. 170a/9
mescid (Ar.): 1. Mescit.
m. (ol m. ḳapusında) 145b/8
m.+üñ (bir bucaġında m.) 145b/11
m.+e 145a/13
m.+de 107b/10
m.+de (bu m.) 145b/9
m.+inde 114b/9
m.+lerin (bunlaruñ köprilerin kāruvān sarayların m.) 197a/2
2. Mescid-i Aksa.
m. ḳapusında 93b/11
meṣel (Ar.): Misal.
m.+i (anuñ m.) 121a/9
meṣelā (Ar.): Misal olarak, örneğin.
m. 176b/2, 12
mesʾele (Ar.): Mesele, konu.
m. (otuz biñ m. kim) 121a/13
m.+ʾi (bu m.) 159b/4; 171a/13
m.+si (otuz biñ ḥaḳīḳat m.) 120b/1
m.+si (otuz biñ şerīʿat m. içindedür) 120b/3
m.+si (otuz biñ ṭarīḳat m.) 120b/2
m.+si (otuz biñ ṭarīḳat m. içindedür) 120b/2
m.+lerin (ḥaḳīḳat m.) 121b/3
m.+lerin (ṭarīḳat m.) 121b/2
mesḥ (Ar.): Abdest alırken başı, boynu, kolları, ayaktaki mest("edük")i veya kol ve ayaktaki sarılı yaranın üzerini ıslak el ile sığama.
m. (ol m. berekātında) 131a/8
m.+i 127b/7, 9
m. ḳıl- "ıslak el ile sığamak"
başa m. ḳıl- "abdest alırken ıslak eli başın dört bölüğünden bir bölüğüne sürmek"
m. ḳılayın başuma 132a/12
m. vir- 127a/4; 148b/13 bkz. mesḥ ḳıl-
başa m. vir- 132a/10; 145a/12
m. vir başuña 131a/8
m. çek- "(Mest üzerine) mesh yapmak" 127a/13; 127b/1, 11, 13
m.+e yara- "(Mest) mesh için elverişli olmak" 127b/4, 6
mestūre (Ar.): Örtülü.
m. (nazenīn m. ḫātūnları) 89b/5
meşġūl (Ar.): Bir işle uğraşan, iş görmekte olan.
m. (namāza m.) 145b/10
m. eyle- "meşgul etmek" 147a/13
m. ol- "vaktini vermek, ilgilenmek, uğraşmak" 109b/11
ṭāʿate m. ol- 115a/1
meşk (Far.): Tulumdan yapılmış su kabı, saka kırbası.
m. daḫı 184a/8
m.+i (bir m.) 184a/5
m.+i (ol m.) 184a/13
m.+i (şol m.) 184a/7
metāʿ (Ar.): Satılacak mal, eşya.
m.+ın 113a/4, 6
mevc (Ar.): Dalga.
m. 119b/10
m.+i 124b/2
m. ur- "dalgalanmak" 82a/12; 111a/2
mevcūdāt (Ar.): Var olan her şey, varlıklar.
m. (dükeli m. ve maḫlūḳāt ve maṣnūʿāt) 143b/5
mevḳūf (Ar.): 1. Bağlı, geçerliği bir şartın gerçekleşmesine bağlı.
m.+dur 123b/1
2. Bağışlanmış, vakf edilmiş.
m. ḳo- "bağışlamak vakf etmek" 94b/11
mevsüm (<Ar. mevsim): Zaman, vakit.
m.+idi (ol m.) 159a/3
mevzūn (Ar.): Biçimli, yakışıklı, güzel, uygun, düzgün.
m. (şunuñ gibi m. naḳş eyledi) 179b/10
meyl (Ar.): Gönül akışı.
m. eyle- "meyletmek, gönül vermek" 130a/9(2)
mezīd (Ar.): Artma, artırma, çoğaltma.
m. ḳıl "artırmak, çoğaltmak" 87b/1; 120a/10; 146a/8
meẕkūr (Ar.): Zikrolunmuş, anılmış.
m.+dur 159a/7
mı: mı? (soru edatı). krş. mi
m. 82a/9; 87a/10(2), 11(2); 87b/12; 91b/10; 94a/11; 97a/4, 13; 97b/11; 98b/1, 6; 109b/6; 112b/3, 9; 114b/6; 117b/3, 13; 127a/5(2); 136a/7; 140a/13(2); 146a/8; 153b/5(2); 158b/9; 169a/6
m.+sın 138b/7
m.+dur 107a/7; 114b/10; 115a/5; 118b/10; 145a/10; 156a/1; 156b/10; 157b/6; 167a/4; 180b/4; 183b/9; 195a/7
m.+dı 146b/3
mıṣrī (Ar.): Mısrî (para birimi). Bkz. NOTLAR.
m. (biñ m.) 197b/13
mi: mi? (soru edatı). krş. mi
m. 82a/8; 94b/3; 96b/4; 98a/4; 99a/5; 107a/7; 109a/12, 13; 109b/5; 115a/9; 118a/1, 2; 119b/11; 120a/9; 135a/3;

138b/7, 8; 146a/7; 157b/2(2); 158a/3, 10; 158b/10; 167a/2; 169a/13; 180b/12, 13; 181b/13; 188b/1; 192b/8; 193b/5
m.+yin 97b/10
m.+sin 84b/12; 135b/12; 137a/9; 166b/8
m.+dür 145a/9; 167a/2; 195a/7
mīḫ (Far.): Çivi; kazık.
m. eyle- 105b/12
miḥnet (Ar.): Zahmet, eziyet; gam, keder; bela, musibet.
m.+i (ykl.) 139b/11
m.+i (dürlü m. götür-) 139b/4
m. götür- "zahmet çekmek"
milk (Ar.): Birinin tasarrufu altında bulunan şey. krş. mülk
m.+üñ ol- 197a/2
miʿrāc (Ar.): Miraç. Hz. Muhammed'in göğe çıkışı.
m. gicesi "Hz. Muhammed'in göğe çıktığı gece ki recep ayının 27. gecesine rastlayan kandil gecesidir" 88a/4; 94a/7; 96b/6; 97a/3, 8; 120a/11; 129a/10; 141a/5; 154b/5; 155a/3; 186b/8, 11; 187b/1; 189b/1
m. aḥvālinde 99b/2
m. ḫilʿatin 86a/9; 122b/10
m. müzdin 122b/12
m. seferinden 140b/7, 10
m.+a 95a/3; 96a/3; 140b/5
m.+ı 96a/4
mīrāṯ (Ar.): Ölüm yoluyla kalan mal, mülk. Miras.
m. ḳaṣdına 108a/4
mīrāṯ-ḫore (Ar.+Far.): Mirasçı, varis.
m.+leri 176a/2
miṯāl (Ar.): Misal, benzer.
m.+i (bunuñ m.) 163a/1
miṯḳāl (Ar.): Bir buçuk dirhemlik eski bir ağırlık ölçüsü birimi.
m. (biñ m. altun) 195b/1
m. (bir m. altun) 172a/2
m. (biş m. altunı) 172a/6
m. (bucuḳ m.) 171b/9, 11
m. (ḳırḳ m.) 172a/2
m. (otuz m.) 171b/12
m. (otuz biş m.) 171b/13
m. (yigirmi m.) 171b/8(2)
m. (yigirmi biş m.) 171b/10
m.+uñ (bucuḳ m. dörd ülüden bir ülüsin) 171b/11
m.+a (yigirmi biş m. degin) 171b/10
m.+dan (otuz m.) 171b/12
m.+dur (bucuḳ m.) 171b/10
miskin (<Ar. miskīn): Aciz, zavallı. krş. miskīn
m. (iy m. ana) 155a/11
m.+leri 90a/5
miskīn (Ar.): Fakir, yoksul; aciz, zavallı. krş. miskin
m. 146b/9; 168a/12; 170a/10; 170b/2, 3, 5, 6, 8, 9, 11; 171a/6, 7, 8
m. lafẓı 170a/11
m. maʿnisi "hīç nesnesi yoḳ" dimek olur 170a/13
m. (ben m. daḫı) 183a/13
m.+e 171a/5
m.+ler (ol m.) 101b/7
m.+lerüñ azın 165a/1
m.+lere 168a/11
m.+lerüñdür 171a/5
m.+lerdür 152b/1
m. (iy m.) 157a/2
m. (zihī miskīn kim) 163a/11
m. ol- "çaresiz kalmak" 130a/7
miskīnlik (Ar.+T.): Fakirlik, yoksulluk; acizlik, zavallılık.
m. murāḳḳaʿın 137a/4
miyāne (Far.): Orta, ortanca.
m. (bir m. bir azdur) 149b/12
m.+si 149b/4
m.+ler (Yz. miyāneleri) 149b/6
mizāclu (Ar.+T.): Herhangi bir vasıfta huy ve tabiatı olan, mizaçlı.
m. (şol żaʿīf m. ādemī) 188b/9
muʿallim (Ar.): Öğreten, öğretici.
m.+i (ḥaḳīḳatüñ m.) 121b/4
muʿāmele (Ar.): 1. Davranış, davranma, tutum.
m.+ñ (benümile m.) 117a/10
m.+ñ (senüñ m.) 112a/5
2. Amel, ibadet.
m. (elli altmış yıllıḳ emek ve m.) 109a/2
m.+ler (gizlü m. ṭāʿatler) 194b/6
muʿcize (Ar.): Mucize.
m.+ler 152b/3
muḥaḳḳiḳ (Ar.): Tahkik eden, hakikati ve gerçeği araştırıp ortaya çıkaran.
m.+ler 149a/12; 150a/4
m.+ler sözi 123a/5
m. ol- 197b/10
muḥāl (Ar.): Mümkün olmayan, olmaz, olmayacak.
m.+dur (ne m.) 119b/3
Muḥammed resūlu'llāh: Muhammed Allah'ın resulüdür. (Tevhid kelimesinin ikinci kısmı).
M. 88b/10; 105b/3; 112b/8

Muḥammedī (Ar.): Hz. Muhammed'e ait, Hz. Muhammed'in.
M. (zihī ḫulḳ-ı M.) 181b/13
muḥsin (Ar.): İhsan eden, iyilikte, bağışta bulunan, iyiliksever.
m.+lerile bile ol- 191a/3
muḫtāc (Ar.): İhtiyacı olan, muhtaç.
m. 165b/8
m. ol- "ihtiyaç duymak, muhtaç ol-mak" 116a/2; 148b/3, 5; 164a/11; 165b/9; 191b/13
m.+dur 148a/10
muḫtār (Ar.): Hareketinde serbest olan, istediğini yapan, dilediği gibi davranan.
m. 159b/7
muḫtaṣar (Ar.): Sade, gösterişsiz.
m. (bu m. ev dīvārları) 110b/5
muḳaddes (Ar.): Mukaddes, mübarek, kutsal.
m. (sensin m. yüce Tanῆrı) 135a/4
muḳallid (Ar.): Mukallit, taklit eden. (Bir müçtehide tabi olup onun içtihadı doğrultusunda hareket edenler hakkında kullanılır).
m.+ler sözlerine 150a/6
muḳarreb (Ar.): Allah'a yakın, yaklaşmış olan melekler.
m.+ler 95b/6
m.+ler (dükeli m.) 91b/4
m.+ler (dükeli m. firişteler) 117b/10
m.+ler (yidi ḳat gökdegi m.) 94a/8
m.+lere 91b/3
m.+lerden 99b/4
m.+leri (gök m.) 197b/8
muḳīm (Ar.): 1. İkamet eden, yerleşen.
m. eyle- "koymak, yerleştirmek" 176b/2
2. *fik.* Seferi olmayan. bkz. müsāfir, sefer3
m. 128a/7
m. (bir m. kişi) 128a/7
m. (bir m. kişiye) 128a/5
mūm (Far.): Mum.
m. (yumşaḳ m. 159a/10
mūnis (Ar.): Dost, yabancı olmayan.
m. 90b/12
mūnissüz (Ar.+T.): Alışılmamış, yadırganan; sevimsiz.
m. (āh ol... mūnissüz ḳarañu ev ḳorḳusından) 90a/4
muntaẓır (Ar.): Hazır, hazır bekleyen, gözleyen.
m. 82b/9
m. ol- "hazır olmak, hazır beklemek, gözlemek" 82b/9
murād (Ar.): Saadet, mutluluk, bahtiyarlık.
m.+ıla 192a/10
murakkaᶜ (Ar.): Yamanmış, yama vurulmuş, yamalı.
m.+ın (miskīnlik m.) 137a/4
murdār (Far.): Pis, kirli.
m. ayalarda 10b/5
m. ellerile 107b/5
m. nesne 124a/9
m. (bir ḳaṭre m. ṣudan) 87a/7; 183a/8
m. (bir ḳaṭre m. ṣudur) 86b/2
m. (hīç m. yoḳ) 163b/7
m. (ol m. altunı gümişi) 163b/6
m. (şeyṭānuñ m. eli) 113a/9
m.+a (ol m.) 174b/7
m.+dan ötrü 93a/5
m.+lardan ötrü 92b/4
m.+dur 117a/6
m.+ıdı 107b/5
m. ḳıl- "kirletmek" 113a/9
m. ol- "kirlenmek, pislenmek" 163b/8
muştula- (Far. müjde+T.-la): Müjdelemek.
m.-ġıl 114a/6
m.-yalar 174b/9
muştuluk (<Far. müjde+T.-luḳ): Müjde.
m. 83a/9; 90b/8; 96b/9; 107b/4; 112b/6
muᶜteber (Ar.): Güvenilir.
m. kitāblarda 100b/13
m. degül 175a/12
muṭīᶜ (Ar.): İtaat eden, itaatkâr; bağlı, tabi.
m. (aşaḳ göñüllü ve m. ḳullar) 136b/3
m. münḳādvan 118a/4
m.+ler (bunca m. işidür) 144b/5
m.+ler (şunca m. işidür) 144b/4
m. eyle- "tabi kılmak, hükmü altına sokmak" 190a/3
m. ḳıl- "tabi kılmak, emrine vermek" 190a/9
m. ḳılıvir- "tabi kılıvirmek, itaatkâr kılıvermek" 190a/7
m. ol- "itaat etmek, itaatkâr olmak; tabi olmak" 136a/10; 149a/2
ol saña m. olanlar 190a/4
muṭīᶜlıḳ (Ar.+T.): İtaatkârlık, bağlılık.
m. (edeb ve m. nişānıdur) 133b/4
m.+dadur 143b/8
muvāfaḳat (Ar.): Uyma, uygunluk.
m. ḳıl- "uymak, tabi olmak" 89a/11, 12; 139a/10
muvaffaḳ (Ar.): Başarmış, başarılı.
m. ḳıl- "muvaffak etmek, başarılı kılmak, başarılı olmasını sağlamak"
çoḳ m. ve müheyyā sen ḳılıvir- 117a/1
m. ol- "başarmak, başarılı olmak" 81b/7

muvāfıḳ (Ar.): Uygun, mutabık.
m. gelme- "uygun düşmemek, denk gelmemek" 118a/1
muvāẓabat (Ar.): Bir işe durmadan çalışma, bir işle daima uğraşma.
m. eyle- 189a/10
mübārek (Ar.): Kutlu, uğurlu.
m. cānuñ 95a/2
m. elini 94a/5
m. gövdeñ 95a/6
m. ridāsın 191a/6
m. ṣaḳalın 183b/3
m. vücūdıñ 95a/7
m. yüzüñ 85a/4
m. yüzin 191b/5
m. (resūlüñ m. yüzin) 93b/7
m. (zihī m. namāz kim) 162a/13
m. ḳılıvir- "hayırlı, uğurlu eyleyiver-mek" 123a/10
m. ol- "hayırlı, uğurlu olmak" 150a/5
mübāriz (Ar.): Teke tek savaşan, kaşılıklı mücadeleye çıkan kimselerden her biri.
m.+in (dīn m.) 145b/2
mübeddel (Ar.): Değişmiş, değiştirilmiş.
m. ḳıl- "değiştirmek" 135a/13
m. ḳılmış ol- 122b/8
m. ḳılıvir- 155a/3
mücelled (Ar.): Ciltli, ciltlenmiş.
m. (yüz yigirmi m. kitāba) 99b/1
m.+ler 167b/4
mücerred (Ar.): Evlenmemiş, bekâr.
m. ḥaḳḳında 181a/13
müfessir (Ar.): Kur'ân-ı Kerîm'i tefsir eden, açıklayıp yorumlayan, tefsir âlimi, müfessir.
m.+ler 140a/8; 170b/13; 171a/12
m.+ler sözidür 171a/1
m.+lerüñ birincesi 161a/9
müflis (Ar.): Müflis, iflas etmiş.
m.+ven (boş ellü bī-nevā ve m.) 188a/3
müfsid (Ar.): Fesat çıkaran, bozgunculuk yapan.
m.+ler (birez m.) 101a/3
m.+ler (ol.) 101a/9; 101b/4
m.+leri (ol m.) 101a/12
müheyyā (Ar.): Hazır, hazırlanmış.
m. ḳıl- (çoḳ muvaffaḳ ve m. sen ḳılıvir-) 117a/2
mühlet (Ar.): Mühlet, bir iş için tanınan süre.
m. vir- "belli bir zaman tanımak" 89b/11
mükāşif (Ar.): *tas.* Mükaşefede bulunan.
m. (yüz biñ m. ʿilimsüz zāhidden) 169a/9
mülevveṯ (Ar.): Kirli, pis, murdar, bulaşık.
m. ol- "kirlenmek, pislenmek" 163b/9
mülevveṯlik, -gi (Ar.+T.): Kirlilik, murdarlık, pisliğe bulaşmışlık.
m.+inden (şeyṭān m.) 113a/13; 113b/2
mülk (Ar.): Arazi. krş. milk
m.+inde (ayruḳ kişi m.) 195b/10
mü'min (Ar.): 1. İman etmiş, mümin, müslüman.
m. 82b/12; 125b/1; 131b/8; 133a/13; 140b/10; 144b/7; 146b/6; 150a/7; 153a/9; 153b/3; 153b/4; 154a/1; 164a/1; 176b/3; 177a/5; 177b/13; 184b/3, 6, 9
m. adın 83b/12
m. gözine 88a/12
m. daḫı 133a/13; 140b/3, 7; 159b/9; 163a/3; 177b/4
m. kim 112b/8
m. (bir m.) 111a/12; 185a/5
m. (bir m. kim) 109b/4
m. (bir żaʿīf m. ʿamelince) 142b/13
m. (her m.) 86b/1
m. (her m. kim) 185a/7
m. (iy m.) 106b/3; 107b/4; 131a/11; 131b/6; 160b/9; 162a/3; 165a/13
m. (niçe ṣāliḥ m.) 100b/2
m. (ol m. kim) 113b/12
m. (ol m. içün) 82b/12
m. (şeyṭān mülevveṯliginden ḳurtılan m.) 113b/2
m. (yā m.) 150b/5
m.+üñ aġzından 104a/11
m.+üñ ʿamellerin 122a/11
m.+üñ cānına 122a/9
m.+üñ daḫı dört ḳarañulıġı 160a/5
m.+üñ daḫı dört zaḫmeti 161b/5
m.+üñ degme bir ʿużvına 149a/6
m.+üñ düşmeni 150b/3
m.+üñ lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh didügi 103b/13
m.+üñ maṣlaḥatı 104a/8
m.+üñ.. ne ḥisābı ola ne ʿaẕābı. 143b/2
m.+üñ ṣaġ eline 131b/4
m.+üñ üç dürlü ṭāʿati 162a/10
m.+üñ vücūdından 98a/9
m.+üñ zekātın 166b/13
m.+üñ (bir eylügine m.) 88b/1
m.+üñ (her bir m. vücūdı) 98a/5
m.+üñ (yitmiş yıllıḳ m. günāhın) 122b/8
m.+i 83b/4; 87a/7; 87b/10; 159b/13; 166b/12
m.+e 82a/6; 86b/11; 87a/1; 88b/2; 90b/8; 105b/2; 122a/12; 122b/2; 131b/4; 153b/7; 159b/12; 165a/13; 184b/10; 187a/12
m.+e kim 83b/11; 160a/10
m.+e (bir m.) 115b/1

m.+e (hīç ʿamelsüz m.) 164b/7
m.+e (ol m.) 82a/6
m.+e (ṭālib ʿilmi sevindüren m.) 168b/9
m.+de 153b/4
m.+den 88a/13; 105b/1; 144b/13; 149a/5; 176b/3; 177a/3; 187a/13
m.+den kim 131b/9
m.+ler bölügin 102a/12
m.+ler cānın 146a/12
m.+ler kim 95a/9
m.+ler (dükeli m.) 167a/10
m.+ler (iy ġazā eyleyen m.) 185a/12
m.+ler (yā m. anası) 181b/12
m.+leri ve can-āverleri 166b/6
m.+lere 84a/8, 11; 84b/4, 7; 122b/11; 132b/6; 147b/12(Yz. مؤمنلرہ)
m.+lere (cümle m.) 123a/9
2. İnanan, güvenen. İnsana bir takım emanetler bırakan. Güven ve iman sunan. Kendisine iman edenlerle yakın ilişkiler içinde olan. (Allah'ın adlarındandır).
M.+dür 83b/11
münācāt (Ar.): Allah'a dua etme, yalvarma.
m.+ı 96a/4
münāfıḳlıḳ (Ar.+T.): Münafıklık, iki yüzlülük.
m. 176a/10
müncemiʿ (Ar.): Büzülmek, kabuğuna çekilmek.
m. ol- 179a/11
münevver (Ar.): Nurlandırılmış, aydınlatılmış.
m. ol- "nurlandırılmak" 160a/8
münezzeh (Ar.): Tenzih edilmiş, temiz, arı; uzak.
m. 148a/6
m. (iy ādemīler taʿẓīminden m. Tanrı) 135a/4
m. (şunuñ gibi m. Bī-çūn ve çi-güne Ḳādir) 179b/4
m.+ven (bir m.) 165a/8
m.+sin 180b/6
m.+dür 86b/9
m. ol- "arınmak" 165a/9
münḳād (Ar.): Boyun eğen, boyun eğmiş.
m.+van (muṭīʿ m.) 118a/5
mürekkeb (Ar.): Mürekkep.
m. (gevheri şu eyleyüp uçmaḳ altının m.) 197b/8
m.+ile (ḳara m.) 107b/6
m. ol- 122b/13
mürīd (Ar.): Bir şeyhe bağlı olan kimse, müntesip.
m.+ine (bir m.) 121a/5
m.+leri 117b/2
mürsel (Ar.): Gönderilmiş; şeriat sahibi peygamber.
m. peyġāmber idi 166a/13
m. peyġāmberler 95b/6
m. (ḳamu m. peyġāmberler) 117b/11
m.+ler üründüsi "seyyidü'l-mürselin" (Hz. Muhammed). 93a/13
müsāfir (Ar.): *fik.* Şer'an en az on sekiz saatlik yere gitmek üzere yola çıkan kimse, seferi. krş, muḳīm, sefer 3
m. 128a/7
müsaḫḫar (Ar.): Zorla yaptırılan (iş).
m. gibi 197a/10
müsāmaḥa (Ar.): Görmezlikten gelme, goş görme.
m. eyle- "göz yummak, görmezlikten gelmek; gevşeklik göstermek" 195a/9
müsebbiḥ (Ar.): Tesbih eden, "sübhānallah" diyen.
m.+leri 102a/11
m.+leri (dünyā ovasınuñ m.) 102a/10
müstaġnī (Ar.): Muhtaç olmayan, ihtiyaç duymayan.
m. ḳıl- 119b/2
müstaḥżır (Ar.): Hazırlayan.
m. ol- 123b/4
müstecāb (Ar.): İcabet olunmuş, kabul edilmiş.
m.+dur 152b/7; 160b/2; 169b/10
m. eyleme- "kabul etmemek" 169b/13
benümile ḳarşu olanlaruñ duʿāsın m. eylemezven 169b/13
m. ḳıl- "kabul etmek" 166b/1
duʿāsın m. ḳıl- 91b/5; 112b/6; 166a/13
m. ol- "kabul olunmak" 166b/5
duʿāsı m. ol- 166b/5
duʿāları m. ol- 169b/10
müsteḥab (<Ar. müsteḥabb): Farz ve vacipten başka olarak sevap kazanılan iş.
m.+lar 162a/11
m.+lar eksügin 162a/12
müsülmān (Far.<Ar.): Müslüman.
m. 186b/4
m. ḳul 195b/4
m. gibidür 196b/4
m. (key yazuḳlu m.) 106a/2
m. (iki m. arasında) 191b/4
m.+nuñ (ṭutmayan m. ṣadaḳası...) 174a/10
m.+ı (bir m.) 195a/8
m.+a 168a/2
m.+a (her bir m.) 169a/11
m.+lar 192b/2
m.+lar arasında 191b/2
m.+lar (yā m. ulusı) 184a/2

m.+ları 114b/8; 151a/3; 176a/9
m.+lara 115b/1, 11; 151a/2; 168b/5; 169a/6, 11; 184b/7; 185a/2
m.+lara (kendüye daḫı m.) 185b/4
m.-mıdur 195a/7
m. eyle- 181a/6; 185a/13; 185b/1
m. ḳıl- 165b/4
m. ol- 174a/6; 186b/1

müsülmānlik (Far.<Ar.+T.): Müslümanlık, İslam.
m. maṣlaḥatıçun 168b/2
m. ve ʿadl 187a/11
m. maṣlaḥatında yüri- "İslam için çalışmak, çaba sarf etmek" 169a/8

müşāhede (Ar.): *tas.* Allah'a ait âlemi görme, onunla yakınlık kurma.
m. ʿāleminde 139b/7

müşkil (Ar.): 1. Güç, çetin, zor.
m. (ne m. zamāndavuz) 146a/3
2. Halli ve çözümü güç olan mesele.
m. (ne m. işe) 193a/4
m.+i (bu m.) 138a/9
m.+i (işbu m.) 137a/9
m.+üm (bir m.) 92a/13
m.+ümüz (bir m.) 137a/11
m.+üñüz 137a/11
m.+i 197b/11
m.+lerinden (şerʿ̄at m.) 121b/5
m.+i ol- "anlayamadığı, çözemediği bir husus ortaya çıkmak"
illā benüm bu sözlerde m.+üm oldı 92a/13

müştāḳ (Ar.): Özleyen, göreceği gelen, can atan.
m.+uz 91b/10
m.+dur 168b/9
m. ol- "özlemek, göreceği gelmek, görmek için can atmak" 91b/10

müṭālaʿa (Ar.): Tetkik etme, inceleme, üzerinde düşünme.
m.+sın (bu tevḥ̄id leṭāyifinüñ m.) 123a/10
m.+ya 116a/2
m. ḳıl- "üzerinde düşünmek, iyice incelemek, tetkik etmek" 123b/3

mütefekkir (Ar.): Dalgın, dalmış, düşünceli.
m. 188a/10

mütekebbir (Ar.): Kibirli, büyüklük taslayan, kendini beğenmiş.
m. ve ḳatı göñüller 136b/1
m.+lere 136b/5
m.+lerden ve ḳatı göñüllü fāsıḳlardan 136b/3

müvekkel (Ar.): Vekil tayin edilen, vekil edilen kimse.
m. 146b/6
m. (heybetlü m.) 146b/7
m. (on m.) 146b/5
m.+dür 144a/13

müyesser (Ar.): Nasip olmak.
m. ol- "nasip olmak" 96b/12, 13; 197b/11

müzd (Far.): Mükāfat.
m.+üm (hep m.) 191b/10
m.+üñi 191b/10
m.+i 142b/8; 191b/11
m.+i ikrāmı (dükeli yaradılmışlaruñ ne-ḳadar m.)
m.+in (ḥaccuñ m.) 178a/3
m.+in (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh m.) 103b/6
m.+in (namāzuñ m.) 178a/3
m.+in (miʿrāc m.) 122b/12
m.+in (ṣadaḳañ m.) 178a/3
m.+ine (namāz m.) 130a/4
m.+inden (biş vaḳt namāz m.) 130a/1

N

nādir (Ar.): Az bulunan, nadir.
n.+dür 150b/3
nafaḳa (Ar.): Geçinmek için gerekli olan şeylerin tamamı.
n.+sın (anuñ n.) 181b/3
nāḳıṣ (Ar.): Noksan, eksik; kusurlu.
n.+dur 148b/5
nāḳıṣlıḳ (Ar.+T.): Eksiklik, noksanlık.
n.+dan 148b/6
naḳḳāş (Ar.): Nakış ustası, nakışçı.
n. 179b/7
n. (zihī n. kim...) 179b/8
n.+lar 179b/8
n.+lar (ḳamu n.) 179b/6
naḳṣ (Ar.): Noksanlık, eksiklik.
n.+dan (dükeli n. ve ʿaybdan) 148a/6
naḳş (Ar.): Nakış, resim, suret, şekil.
n. (ol n. ʿacāyibinde) 179b/6
n. (şunuñ gibi n. kim) 179b/6
n.+ı 179b/7
n.+ların 179b/9
n. eyle- "nakşetmek, süslemek" 179b/5, 10
namāz (Far.): Namaz.
n. 130a/4; 143b/9; 147b/13; 150a/7; 154a/6; 161a/6; 182a/1
n. aḥkāmın 129a/7
n. ḥażretine 131a/12; 131b/1
n. ḥażretinde 131a/3, 12
n. içinde 85a/2; 126b/10; 148b/8, 12; 149a/2, 4, 5
n. içindedür 145a/2
n. için 111b/7
n. müzdine 130a/4
n. ne luṭf idügin 129a/8
n. rekʿatları ʿadedi 150a/4
n. rekʿatlarınuñ sırrın 149a/11
n. sırrın 140b/12
n. sırrın ve ḥükmin 123b/3
n. sırların ve aḥkāmların 123a/12
n. sırlarına 132b/6
n. vaḳti 128a/11
n. (bir n. içinde kim) 126b/2
n. (bir ḳaç rekʿat n. ḳıl-) 165b/6
n. (biş n. ḳılmağıla) 150b/1
n. (biş n. berekātında) 149b/2; 154b/6
n. (biş vaḳt n. müzdinden) 130a/1
n. (dīn ve n. ve ṭāʿat issi) 182b/6
n. (dört rekʿat n.) 160a/2; 161a/6, 7
n. (ol dört rekʿat n. berekātında) 159a/6; 160a/3
n. (dīndār ve n. ve ṭāʿat ve ʿilm ehli) 182b/9
n. (dörder rekʿat n.) 150a/1
n. (iki rekʿat n.) 94a/3; 144b/7
n. (iki rekʿat namāz berekātında) 155a/2
n. (iki rekʿat n. içinde) 122b/12
n. (ol dört rekʿat n. berekātında) 154a/9
n. (tesbīḥ ve tehlīl, ẕikr ve tevekkül ve n. ve oruc yimişleri aġaçların) 98a/10
n. (yüz rekʿat teṭavvuʿ n. şevābından) 168b/7
n. (zihī mübārek n. kim) 162a/13
n.+uñ dürüstligi 123b/1
n.+uñ ḥikmetin sırrın 129a/7
n.+uñ müzdin 178a/3
n.+uñ yarısın 128b/1
n.+uñ ẓāhiri ḥükmin bilen faḳīhler 140b/13
n.+uñ (ol n. bir rekʿatı berekātında) 160b/6
n.+ı (ykl.) 94a/3;149b/2; 183b/6
n.+ı (biş n.) 147b/12; 152b/8; 194b/12
n.+ı (dörd rekʿat n.) 150a/2
n.+ı (dört erkʿat n.) 128a/3
n.+ı (farż n.) 183b/9
n.+a 129a/8
n.+da 126b/2; 128a/6; 132a/3; 133a/1; 134b/12; 140b/3; 148a/1, 5; 148b/12, 13; 149a/1, 2
n.+da durduġuñ vaḳtin 132b/13
n.+da (degme bir n.) 144b/13
n.+da (ḳılduġuñ n. daḫı) 132b/8
n.+dadur 130b/13
n.+dan ulu ṭāʿat 123a/13
n.+dan (yüz yıllıḳ n.) 105b/5; 115a/12
n.+dan ṭaşra-ken 132b/13
n.+ı 126b/6; 127a/2
n.+ı (virenüñ ne zekātı ḳabul ne n...) 168a/10
n.+ı (aḫşam n.) 162a/7
n.+ı (ikindü n.) 162a/6
n.+ı (irte n.) 162a/5
n.+ı (öyle n.) 162a/6
n.+ı (yatsu n.) 162a/7
n.+ı (anuñ n.) 132b/4
n.+ı (vitr n.) 162a/3
n.+ı (vitr n. daḫı) 162a/9

n.+ıdur (aḫşam n.) 152b/12
n.+ınuñ (ikindü n. bir rekʿatı) 160a/8
n.+ın 128a/6, 8
n.+ın (aḫşam n.) 147a/4; 150a/11; 150b/8; 151a/11; 154a/10; 154b/4, 9, 13; 160b/1, 9
n.+ın (ikindü n.) 154a/10; 154b/4, 9, 12; 159b/10; 160a/7, 11
n.+ın (irte n.) 147b/1; 150b/5; 152b/9; 154a/7; 154b/2, 12; 155a/4; 183b/8
n.+ın (ol yigidüñ n.) 188a/10
n.+ın (öyle n.) 150b/11; 153a/3, 9; 154a/9; 154b/3; 154b/8, 12; 159b/9
n.+ın (sefer n.) 128a/6, 9, 10
n.+ın (ṣubḥ n. ḳıl-) 191b/5
n.+ın (yatsu n.) 151b/2; 154a/11; 154b/10, 13; 160b/13; 161b/7
n.+ınuñ (irte n. sünnetin ḳıl-) 183b/2
n.+ına (fülān kişi n.) 188a/9
n.+ıdur (yatsu n.) 153b/11
n.+ın tamām eyle- 126b/11
n.+ın 128a/6, 8
n.+ın (aḫşam n.) 147b/4; 150a/11; 151a/11
n.+ın (bayram n.) 126b/10
n.+ın (cenāze n.) 126b/9
n.+ın (cumʿa n.) 126b/13
n.+ın (ikindi n.) 150a/13
n.+ın (ikindü n.) 147b/3
n.+ın (iki rekʿat irte n.) 150a/10
n.+ın (öyle n.) 126b/13; 147b/2; 150a/12
n.+ın (vaḳt n.) 127a/1
n.+ın (yatsu n.) 147b/5; 150a/11; 154b/4
n.+ına 126b/9
n.+ına (cumʿa n.) 126b/11
n.+ıdur (aḫşam n.) 152b/12
n.+ıdur (ikindü n.) 153b/3
n.+lar içinde 161b/13
n.+lar (dükeli n.) 162a/13
n.+larıla 177b/5
n.+laruñ (dükeli n. ḫatmıdur) 162a/1
n.+ları 162a/5
n.+ların tamām eylemek gerek 128b/4
aḫşam n.+ı "akşam namazı" 147b/4; 150a/11; 150b/8; 151a/11; 152b/12; 154b/4, 9, 10, 13; 160b/1, 9; 162a/7
bayram n.+ı "Ramazan ve Kurban bayramlarının ilk günü güneş doğduktan bir süre sonra cemaat ile kılınan iki rekat namaz" 126b/10
biş n. "beş vakit farz namaz" 147b/12; 149b/2; 150b/1; 152b/8; 154b/6; 194b/12
krş. biş vaḳt namāz, vaḳt namāzı
biş vaḳt n. "beş vakit farz namaz"
krş. biş namāz, vaḳt namāzı
cenāze n.+ı "cenaze namazı" 126b/9
cumʿa n.+ı "Cuma günleri öğle vaktinde cemaat ile kılınan namaz, cuma namazı" 126b/11, 13
ikindi n.+ı "ikindi namazı" 150a/13
krş. ikindü namāzı
ikindü n.+ı "ikindi namazı" 147b/3; 153b/3; 154a/10; 154b/4, 9, 12; 159b/10; 160a/7, 11; 162a/6, 8 krş. ikindi namāzı
irte n.+ı "sabah namazı" 147b/1; 150a/10; 150b/5; 152b/9; 154a/7; 154b/2, 12; 155a/4; 162a/5; 183b/8 krş. ṣubḥ namāzı
öyle n.+ı "öğle namazı" 126b/13; 147b/2; 150a/12; 150b/11; 153a/3, 9; 154a/9; 154b/3; 154b/8, 12; 159b/9; 162a/6
sefer n.+ı "sefer namazı, 18 saatlik uzak bir yere gidecek bir kişinin yola çıktığı andan ikāmetgāhına dönünceye kadar farz namazları belli ölçüler dahilinde kısaltarak kılması" 128a/6, 9, 10
ṣubḥ n.+ı "sabah namazı" 191b/5
krş. irte namāzı
teṭavvuʿ n. "nafile namaz" 168b/7
vaḳt n.+ı "beş vakit farz namaz." 127a/1
krş. biş namāz, biş vaḳt namāz
vitr n.+ı "yatsı namazından sonra kılınan üç rekat namaz" 162a/3, 9
yatsu n.+ı "yatsı namazı" 147b/5; 150a/11; 151b/2; 153b/11; 154a/11; 154b/4, 10, 13; 160b/13; 161b/7; 162a/7
n. ḳıl- 105b/8; 126b/5; 169b/5; 177b/9; 183b/10; 188a/9; 191b/4, 5
aḫşam namāzın ḳıl- 147b/4; 154b/4, 9; 160b/9
bayram namāzın ḳıl- 126b/10
biş namāz ḳıl- 150b/1
bu namāz ḳılan 126b/6
cenāze namāzın ḳıl- 126b/9
cumʿa namāzın ḳıl- 126b/13
dört rekʿat namāz ḳıldı 161a/7
dört rekʿat namāzı iki ḳılsa gerek 128a/3
Ebū Bekr namāz ḳılduġı yire yaḳın 183b/4
İbrahīm öyle namāzın dört ḳıldı 155a/5
iki rekʿat namāz ḳıldılar 94a/3
iki rekʿat irte namāzın ḳıl- 150a/10
ikindü namāzın ḳıl- 147b/3; 154b/4, 9
ikindü namāzın cemāʿatile ḳılıcaḳ 160a/7
ikindü namāzın Yūnus ḳıldı 154b/12
ikindü namāzın Yūnus ʿaleyhi's-selām ḳıldı 159b/10
irte namāzın ḳılmaḳ 147b/1; 154b/7
irte namāzınuñ sünnetin ḳıl- 183b/3

iy ikindü namāzın ḳılanlar 160a/11
ḳıl aḫşam namāzın 150a/11
ḳıl iki rekʿat irte namāzın 154b/2
ḳıl ikindi namāzın 150a/13
ḳıl ikindü namāzın 154a/10
ḳıl irte namāzın 150b/5; 154a/7
ḳıl öyle namāzın 150a/12; 154a/8
ḳıl öylenüñ bir rekʿatın 151a/8
ḳıl yatsu namāzın 150a/11; 154a/11
ḳılġıl aḫşam namāzın 150b/8; 154a/10
ḳılġıl öyle namāzın 150b/11
ḳılġıl yatsu namāzın 151b/2
ḳılsunlar irte namāzın 152b/9; 155a/4
ḳılduġuñ namāzda 132b/8
namāz ḳılan müʾmin 145a/2
namāz ḳılur ʿābidi 145b/13
namāz ḳılduġuñ yir 94a/7
namāzın tamām ḳılsa gerek 128a/6
öyle namāzın ḳıl- 126b/13; 147b/2; 153a/3, 9; 154b/8
öyle namāzın cemāʿatile ḳıl- 159b/10
öyle namāzın İbrahīm ḳıldı 154b/12
sefer namāzın ḳıl- 128a/6, 9, 10
ṣubḥ namāzın ḳıl- 191b/5
teṭavvuʿ namāz ḳıl- 191b/4
yatsu namāzın ḳıl- 147b/5; 154b/5, 10; 161b/7
yatsu namāzın Mūsā ḳıldı 154b/13
yatsu namāzın Mūsā ʿaleyhi's-selām ḳıldı 160b/13
n. ḳılma-
vaḳt namāzın ḳılma- 127a/1
n. ḳıldur- "namaz kıldırmak, namaza başlatmak" 182b/10
n.+a kāhel ol- "namaz hususunda gevşek olmak, tembellik etmek, titiz olmamak" 182b/11
n.+a meşġūl "namaz kılmakta" 145b/10
n.+ı namāz eyle- "namaza gerçek namaz vasfı kazandırmak" 105b/9
n.+ın ḳıl- "ölünün cenaze namazını kıldırmak"
ol yigidüñ namāzın ḳıldı 188a/10
namāzlaġu (Far.+T.): Seccade.
n.+sı üzerinde 110b/2
naṣīb (Ar.): Nasip, kısmet.
n.+üñden (kendü n.) 130a/10
n.+üñdür 90a/12
n.+i (bunlaruñ n.) 137a/6
naṣīḥat(Ar.): Nasihat, öğüt.
n. 194b/9
n.+ı 115a/6
naẓar (Ar.): Bakma, göz atma.
n. ḳıl- "bakmak" 99b/2; 118b/2
n.+a gelme- "dış görünüşü dikkati çekmemek" 194b/6
naẓargāh (Ar.+Far.): Bakılan, seyredilen yer; bakma yeri.
n.+umdur (benüm n.) 111b/6
nazenīn (Far.): Nazlı, narin.
n. mestüre ḫātünları 89b/5
nāzük (Far.): Nazik, güzel, zarif.
n. derileri 89b/8
n. gövdeleri 89b/10
n. gövdecügin 157a/4
n. ol- (eyle n. olmaya) 118b/4
ne: 1. Ne.
n. buyurursın 106b/8; 147b/8
n. dilersin 85a/12; 103a/11
n. dirseñ 165b/10
n. dirsiz 116b/1; 143a/2
n. eyleyeyin 161a/4
n. geldi 89a/7, 8
n. gelürse 144b/13
n. gerekse 187b/9
n. gerekise 190a/10
n. getür- 102a/5; 189b/1
n. gör- 91a/12; 104b/5; 192a/5(2)
n. içersin 118b/8; 119a/12
n. istersin 119a/1
n. ḳazandı 140b/9
n. ḳıl- 110a/4; 116a/4; 130b/4; 145a/4; 161a/5; 194a/7
n. ol- 102b/5; 112a/5; 172a/3
n. ṣan- 94a/9; 109b/4; 186a/6
n. söyleşürseñüz 192b/2
n. var 145b/9; 152a/6; 192a/8(satır üstünde)
n. yi- 86a/6; 118b/8; 119a/9
n.+yile 131b/6; 192a/7; 193b/6
n.+nüñ dostı 155b/11
n.+yi 182b/7
n.+ye 116a/10; 120b/4; 165a/9(2); 179b/2
n.+ye kim 99a/6
n.+den ötrü 89a/9; 138a/8; 163b/8; 183a/10
n.+sin (anuñ n.) 163a/3
n.+dür? 92a/3; 103a/5; 108a/1; 120a/2; 129b/13; 131a/4; 137a/11; 141a/9; 163b/12; 164a/3; 166a/10; 171a/9; 179b/2; 189b/4
n.+ydi? 139a/13; 179b/2
n.+ydügin "ne olduğunu" 99b/2
ḥaḳ neydügin 170a/7
n.+yidügin "ne olduğunu" 189a/6

n.+ydüginde "ne olduğu(hususu)nda" 139b/1

2. Ne, hangi; nasıl.

n. ʿadldur 178b/4
n. aġaçdur 166b/9
n. ʿālimdür ol kişi kim... 125b/13
n. ʿamel işledi kim 188b/3
n. ʿamel ḳıldı kim 118a/11
n. ʿamelile 194a/7
n. armaġan 133b/4
n. ʿaẕāb kim 102b/10; 109a/8
n. bilmedügüm ḳavm arasına 146b/9
n. çeriyile 197b/4
n. dürlü yavuz iş işlerise 149a/13
n. esirgemez cemāʿat ortasında 146b/10
n. eyü ʿamel gelür 92b/1
n. farḳ olayıdı ṣanemile Ṣamed arasında 111a/9
n. gökcek ḳavmdür 166a/2
n. güvidür kim 82a/3
n. ḥācetidi 91b/2
n. ḥareketdür 184a/3
n. ḥayrānlıḳ vaḳtidür 99b/5; 133a/12
n. ḫoş beñzer 111a/11
n. ḫoş ḳoḳuñ var iy oġul 155b/3
n. işe 101a/2
n. işde 92b/1
n. işdeyidüñ 157b/5
n. ḳalʿaya 197b/4
n. ḳavmsiz? 119b/8
n. ḳullıḳ ḳılayın kim 191a/13
n. maʿnidür kim 137a/12
n. muḥāldur 119b/3
n. müşkil işe 193a/3
n. müşkil zamāndavuz 146a/3
n. nesnedür 140a/7
n. raḥmetüm 133b/7
n. ṣevābdan 115a/10
n. sözüñ 95b/11
n. suç ḳıldum kim 115a/4
n. suʿālüñ 158a/9
n. yavlaḳ zārılıḳ ḳılursın 90a/8
n. yire kim 116b/3
n. yirde 97b/4; 180a/3
n. yumşaḳ söze läyıḳdur ol melʿūn 93a/3
n. zehrem var benüm sivri siñek yaradası 190b/7
n. (benüm n. zehrem vardur) 137b/9
n. (bu n. ʿināyetdür) 167b/1
n. (her n. vaḳtin kim) 144b/1
n. (namāz n. luṭf idügin) 129a/8
n. (ol ḥālet içinde aña n. oġul ḳız ḳayusı) 108a/10
n. (şeyṭān gibi laʿīnüñ ne zehresi ola) 109b/9
n. (ṭamunuñ n. zehresi vardur) 90b/4

3. Ne, niye, niçin.

n. baḳarsın 145b/12
n. dururs ın 157a/2
n. ġuṣṣalanursın 83a/4
n. ṭurursın 106b/8
n.+ye ditrersin? 145b/12
n.+den 179b/2
ne... ne... : Ne... ne...
n. cānın seve n. tenin 162b/12
n. dīẕārdan yüz döndermiş n. Tañrı teʿālā aña dīẕārın esirgemiş olur 130a/3
n. geldi n. geliser 158b/2
n. geldügümden ḫaberüm var n. gitdügümden 119a/8
n. ḥisābı ḳalur n. ṣorusı ḳalur 163b/13
n. ḥisābı ola n. ʿaẕābı 143b/2
n. irkekligile ṣıfat eylemege yarar n. dişiligile 161b/1
n. ol dīẕārdan yüz döndermiş olur n. biz anı luṭfdan sürmiş oluruz 130a/12
n. uçmaġa heves iderin n. ṭamuya varurın diyü ḳayururın 117b/7
n. velīnüñdür n. nebīnüñdür 192a/6
n. yir ḳalaydı n. gök 95b/9
ne... ne ḫod...: Ne ... ne de ...
n. irteñ bellü n. ḫod yoluñ izüñ bellü 95b/7
ne... ne... ne...: Ne... ne... ne...
virenüñ n. zekātı ḳabūl n. namāzı n. orucı 168a/10
ne... ne... ne... ne...: Ne... ne... ne... ne...
n. perī ḳaldı n. can-āverler ve n. nebāt ḳaldı ve n. aġaç ve n. ṭaş ḳaldı ve n. ṭaġ 93b/5-6
bize n. gövde gerek n. cān gerek n. hevā gerek n. senüñ emānetüñ götürecek ḳuvvetümüz var 140a/5
ne-dirsin! "ne denir!" 99a/2
n. diyü "hangi amaçla, niçin?"
n. diyü ʿarż eyler? 140a/2
n. ḳadar "ne ölçüde, ne miktarda"
n.-ḳadar ʿamel ḳılalar 177a/11
n.-ḳadar idügin 176a/5
n. ḳadar bahādurısañ 145a/7
n.-ḳadar birisile dünerise... 182a/10
n.-ḳadar müzdi ikrāmı 143b/10
n.-ḳadar tesbīḥ kim 144b/8
n.-ḳadar vefa ve ṭoġrılıḳ 137b/2
n.-ḳadar yıllar 160a/10
n.-ḳadar olursa 171b/7

n. ḳadar bildüklerin bile 140a/7
n. ḳadarısa 187b/6
n.-ḳadar kim dostlarum uçmaḳda yurd bulısar ve egleniser 113b/5
n.-ḳadar sen edebsüzlik ḳılursın 92b/9
n.-ḳadar çoḳ severse 83b/8
n.-ḳadar bağışladuġın 82a/7
n.-ḳadar... iş daḫı işlerise 182b/4
n. ḳadar ikeledise 158b/7
n. kim 1. "ne ki, her ne"
n. kim 177b/8
n.-kim 96b/1; 97b/1; 99b/1; 101a/11; 126a/7; 130b/8; 149b/3
n. kim (her n.) 145b/6
2. "ne kadar"
n.-kim 96b/1; 97a/11; 105b/1, 2; 131a/6, 7, 10
n. söz! "ne münasebet! Hiç olur mu?" 175a/9
nebāt (Ar.): Bitki.
n. 93b/6
nebī (Ar.): Peygamber.
n.+ye (degme n.) 130b/4
n.+nüñdür (ne velīnüñdür ne n.) 192a/6
n.+nüñdür (ḳankı n.) 192a/6
necāset (Ar.): Pislik.
n. 179b/4
necis (Ar.): Pis, kirli; pislik.
n. 124b/1, 4, 5
n. (bunlaruñ ol n. maʿdesine) 170a/2
n.+e 124a/13
nefelen- (<Ar. nefes+T.-len-): Canlanmak, kuvvet bulmak.
n.-ür 179a/3
nefes (Ar.): 1. Nefes, soluk.
n. (ol n. kim) 104a/11
n.+i 104a/9
n.+leri 104a/6
n.+lerin 104a/2
n. urma- "bahsetmemek, söz etmemek"
n. bizüm dostlıġumuzdan urmayaduñuz 102b/7
2. An, kısa zaman, bir soluk alacak kadar zaman.
n. (bir n. "bir an") 179b/3; 190b/12
nefs (Ar.): 1. Ruh, can, hayat.
n. 169a/4
n. dirildüginden 169a/5
n.+üm (benüm n.) 83a/1; 115a/11; 168b/6; 169a/2
n.+üñ 197a/6
2. Kendi, şahıs, zat.
n.+ile (şol n.) 94a/13
n.+üm 100b/10
n.+ümüzi (kendü n.) 89b/11
n.+üñe (kendü n.) 180a/9; 181a/8
n.+üñüz (kendü n. taʿziyesine) 109a/1
n.+üñüzi 185a/13
n.+i 94b/7
n.+i (kendü n. içinde) 148b/5
n.+in 163a/3
n.+in (kendü n.) 137b/3; 181a/6
n.+ine 181a/5
n.+inde (kendü n.) 179b/1; 180a/13; 181a/11
n.+leri 167a/11
n.+leriçün (kendü n.) 137b/3
n.+dür 162b/9
3. İnsandaki bedenî canlılık, bencil duyguların hepsi.
n. 150b/4; 165b/2, 4; 176a/8, 12; 177a/4
n. belāsından 151b/4
n. belālarından 151b/2
n. mekrinden 151b/5
n. vefāsuzlıġından 151b/6
n. daḫı 176b/1
n.+ile (şeyṭān ḳalur n.) 176b/8
n. (şehvet ve n. ve hevā) 101b/1
n. (iy n.) 110a/7, 9, 10
n.+üñ bir key ulu şu başısıdur 176b/3
n.+üñ key ulu yardım[cısı]dur 176b/4
n.+üñ çerileridür 176a/11
n.+üñ daḫı üç ṣıfatı 151b/3
n.+üñ... güci... yardım[cı]ları 176b/7
n.+üñ otuz biñ erin 176a/13
n.+üñ yalancılıġı belāsından 151b/5
n.+i (ykl.) 176a/8; 176b/8, 9, 10
n.+i (ol bī-çāre n.) 110a/7
n.+üñ 110a/6
n.+üñi 110a/13; 114b/12; 115a/7; 165b/4
n.+üñe 114b/12
n.+üñden yañadan 156a/10
n.+üñüzle 185a/13
n.+in 110a/12; 113b/9
n.+ine 110a/7
n.+ler 176b/10
nefy (Ar.): İnkâr etmek, varlığını kabul etmemek. *gr.* Edat-ı nefy, olumsuzluk edatı. bkz. iṣbāt
n. 105a/11
n.+dür 105a/12
n. eyle- "kabul etmemek; uzak tutmak" 105a/12
neng (Far.): Ayıp, ar.
n. (zihī n. kim ol laʿīndür) 170a/3
n.+leri (dīn n.) 146a/2

nenglik, -gi (Far.+T.): Ayıp, kusur.
n.+i (şeyṭān n.) 132a/6
n.+in (ol sözler n.) 132b/1
nerges (<Far. nergis<Yun.): Nergis.
n. gibi gözleri 89b/6
n. (ol n. gözlerin) 157a/4
nesl (Ar.): Nesil, soy.
n.+i (anuñ arı n.) 89a/10
nesne: Nesne, şey; bir şey, hiçbir şey.
n. 164a/12; 164b/9; 191b/11
n.+yiçün 109a/11
n.+yile (ayruḳ n.) 148b/6
n. (ʿālimlerden sevgülü n.) 196b/6
n. (arı n.) 123b/8; 124a/5
n. (ayruḳ n.) 175b/2
n. (bir n.) 100b/6; 189b/2
n. (bir n. kim) 162b/5
n. (bir nihālī resmine n.) 191a/10
n. (bir sevgülü n.) 162b/9
n. (daḫı bir sevgülü n.) 163a/5
n. (dīne taʿalluḳ dutan n.) 162b/8
n. (iki n.) 124b/9; 148a/7
n. (her n. kim) 148b/5
n. (kendü dizārumdan sevgülürek n.) 164a/1
n. (murdār n.) 124a/9
n. (ol n.) 189b/2
n. (sebebsüz n. olmaya) 164a/13
n. (üç n.) 112b/12; 152b/13
n.+ʾi (ʿādet resmine geçen n.) 177b/4
n.+ʾi (ben emānet ḳoduġum n.) 180b/2
n.+ʾi (bunca dürlü n.) 111b/10
n.+ʾi (bunlardan gelmez n.) 140a/2
n.+ʾi (dükeli n.) 167b/6
n.+ʾi (iki n.) 178a/8
n.+ʾi (işit didügi n.) 179b/13
n.+ʾi (key sevdügüm n.) 164a/2
n.+i (key sevdügi n.) 164a/2
n.+ʾi (ol on yidi n.) 184b/5
n.+ʾi (ögrendügi n.) 182b/7
n.+[ʾ]i (ṭut didügi n.) 179b/13
n.+ʾi (yi didügi n.) 180a/1
n.+yi (bu on altı n.) 194b/8
n.+yi (ḫoş görmedügüm n.) 181a/3
n.+ye 148b/4; 151b/13
n.+ye (anuñla olan n.) 148b/4
n.+ye (bir ḳaç n.) 189a/10
n.+ye (dünyādaki n.) 162b/8
n.+ye (hīç n.) 183a/8
n.+ye (iki n.) 148b/3; 148b/5
n.+ye (ikişer n.) 148a/10
n.+ye (ol iki n.) 148a/13
n.+ye (şübhelü n. daḫı) 132a/8
n.+ye (var n.) 119a/2
n.+de (dükeli dürlü n.) 182a/13
n.+den (iki n. ötrü) 156a/4
n.+den (dört n.) 149b/9
n.+den (ol iki n.) 148a/10
n.+den (senden artuḳ n.) 133a/6
n.+den (yirden biten n.) 174a/7
n.+dendür (dört n.) 150b/13
n.+si 170b/6(2), 7, 8, 9, 10(2), 11
n.+si (alası n.) 126b/8
n.+si (az n.) 170b/2
n.+si (az n. var kişi) 170a/13
n.+si (kitāb alası n.) 170a/11
n.+si (ayruḳ ḫarc eyleyesi n.) 170a/10
n.+si (hīç n.) 169b/1; 170b/1, 2
n.+si (işbu üç n.) 124a/5
n.+dür (bir n. kim) 122a/9
n.+dür (iki n.) 150b/7
n.+dür (ne n.) 140a/7
n.+dür (üç n.) 150b/9
n.+ler (bir ḳaç n.) 126a/5, 6(2)
n.+ler (ol yılan çayan görinen n.) 122b/6
n.+leri (naḳḳāşlar nakşların ḳaçurdukları n.) 179b/9
n.+leri 168a/4
nevbet (Ar.): Hastalık sebebiyle titreme, hastalık ateşinin yükselmesi.
n.+i gün 175b/12
n'eyle-: Ne eylemek, ne yapmak.
n.-yeyin 157a/3
n.-yelüm 186a/7
n.-di 111b/4
n.-rsin 147b/7
nezʿ (Ar.): Can çekişme.
n. ḥāli "can çekişme, ölüm hāli"
n. ḥālinde 161b/8
nice: 1. Ne kadar. krş. niçe, nişe
n. ḫūri varısa 89a/5
n. ḳayır ve ṭaş ve ṭoprak ve yaprak ve cānaver varısa 174b/7
2. Nasıl.
n. berāberleşdürürse 178a/10
n. deprenürseñ 196b/12, 13; 197a/1
n. göñlüñ dilerse 100a/11
n. ḳaçarısa 105a/8
n. eylesüñ 180a/13
n. ola 93a/8; 157b/1
n. rāḥat bulurısa 188b/10
n. saḳlanur 174b/1
n. yandururs a 178b/2
n.+yise 186a/2
nice kim: 1. Nasıl ki, -dığı gibi.krş. niçe kim
n. 83b/2, 12; 84b/8; 86b/9; 87a/3; 106a/6; 123b/9; 129b/6; 134b/4; 136a/11;

137b/4; 144b/6; 156a/7; 163b/1; 164b/4
2. Her ne vakit, -dığı zaman.
n. 184a/13
nicesi: Nasıl, ne suretle.
n. ḳarşu olduḳların 169b/13
n. ḳatlana 90b/3
n. kesmedügin 159a/7
n. ...sögdiler 180b/6
n. ündemek gerek 130b/5
niçe: 1. Ne kadar. krş. nice, nişe
n. ādemī ve cān-verler 96b/2
n. ṣāliḥ mü'min 100b/2
2. Nasıl.
n. ḳaçarısa 131b/10
niçe kim: Nasıl ki, -dığı gibi. krş. nice kim
n. 95a/1; 111a/3
niçeme: Ne kadar, her ne kadar.
n. 85b/11
niçün: Niçin.
n. 157b/12; 167a/5
n. aġlarsın 147a/12
n. bir işledügin üçile daḫı bir işledügi ikile ʿavf olur 149b/11
n. biş idügin ṣorarlarsa 149a/11
n. buyurdum kim 84b/12
n. dünyāya bulaşduñuz 163b/6
n. güldüñ 191b/7
n. içmezsiz? 128b/13
n. iñlersiñ? 104b/11
n. ḳaḳırsın? 158b/9
n. keydirdemedüñ 138a/2
n. ol işi İbrahīm benüm çiçegüme işler? 157a/8
n. özüñüz göyner? 112a/8
n. ṣarf eyledüñ 180a/7
n. yaḳmadı 158b/11
n.+dür 121b/9
nifāḳ (Ar.): Münafıklık, iki yüzlülük.
n. yirine 176b/13
nihād (Far.): Tabiat, huy.
n.+ı (girçek ʿāşıḳuñ n. zātı) 156a/6
n.+ında (maʿşūḳ n.) 156a/6
nihālī (Far.): Döşeme, kilim.
n. (bir n. resmine nesne) 191a/10
nikāḥ (Ar.): Nikâh.
n.+ıla 193a/9
niʿmet (Ar.): 1. Azık, yiyecek içecek; servet, varlık, bolluk; tat ve huzur veren her şey
n. (dürlü n.) 120a/2
n. içinde 190b/12
n.+üñ (dükeli n. şükri) 124b/8
n.+üñ (şunca n. şükrin) 150b/2
n.+den 139b/11
n.+üm (yidügüñ n. şükri) 150a/10, 11, 12, 13(2)
n.+üñ (senüñ n.) 111a/5
n.+ler 87a/8
n.+leri (bu dürlü n.) 120a/2
n.+lerin (Tañrı teʿālānuñ n.) 150a/7
n.+lerde (dükeli n.) 124b/10
2. Lütuf, ihsan.
n. (bir n.) 133b/8
n.+e (çoḳ n.) 90b/9
n.+i (dīẕāruñ n. daḫı) 90b/1
n.+in (dīẕārumuz n.) 129b/11
n.+in (Ḥaḳḳuñ n. ʿaṭāsın āşikāre ḳılurın) 121a/4
n.+dür (bir ulu n.) 148b/9
n.+dür kim (bu bir niʿmetdür kim) 121a/3
nişār (Ar.): Saçı, düğünde saçılan para.
n. ve saçu ḳıl- 120a/9; 137a/2
n.+ından (sulṭān n.) 136b/11
nişān (Far.): Nişan, alamet, belirti.
n.+ı (devlet gitmeklik n.) 107a/4
n.+ın (ṣalāḥ n.) 146a/1
n.+ıla "nişānı ile" (tekebbürlik n.) 95b/1
n.+ıdur 95a/13(2)
n.+ıdur (alçaḳlıḳ n.) 95a/13
n.+ıdur (edeb ve muṭīʿlıḳ n.) 133b/4
n.+ıdur (tekebbürlik n.) 95a/13
nişe: Niçin. krş. nice, niçe
n. inmezsin? 107a/13
n'it-, -der: Ne etmek, ne yapmak.
n.-ersin 108a/7
n.-er 82a/14
n.-erler 142b/10
nite: Nasıl.
n. 95a/12; 140a/1; 192b/10
n. işleyeyin 181a/4
n. öder 169a/10
n. revā gördüñ 190b/9
n. uyur? 156a/3
n. ineyüm 107b/1
n. ḳatlanalar 104b/12
n. ola 159a/4; 180a/7; 184a/12
n. olasıdur 96b/8
n. olduġın 122a/8
n. ṭañlamayayın 167a/1
n. virelüm 83b/9
n.+dür 140a/9
n.+dügin "nasıl olduğunu" 189a/6
nitekim: Nitekim, nasıl ki.
n. 83b/5; 83b/11, 13; 84a/2, 4, 6, 7, 9, 10, 12, 13; 84b/1, 3, 4, 6; 85b/3, 5, 7, 9, 11,

13; 86a/3; 86b/12; 87b/2; 107b/8; 117a/8; 142a/9
nitelik, -gi: Keyfiyet, mahiyet.
n.+in (yol n.) 130a/11
niteliksüz: Mahiyeti bilinmeyen şekilde
n. (nitesüz n.) 99a/13
nitesi: Nasıl, ne türlü, ne şekilde.
n. 111a/7
n. ola "nasıl olur, mümkün mü (değil)" 161a/10
nitesüz: Mahiyeti bilinmeyen şekilde.
n. niteliksüz 99a13
n. bakdı 136b/13
n. yaza 82a/8
n. (fi'l-ḥāl āvāz gelür n.) 111b/1
niyyet (Ar.): 1. Niyet, maksat.
n. 167a/8
n.+ile 194b/13
n.+üñ 195a/1
n.+in (on biş gün turmak n. eyle-) 128a/5, 9
n. eyle- "bir işi yapmaya karar vermek" 128a/5, 9
n.+i ol- "bir şey yapmayı önceden düşünmek, tasarlamak" 167a/4
n.+üñ olsun kim 195a/1
2. Namaz, oruç, zekat vb. ibadetleri yerine getirirken yapılan dua.
n. 174a/2; 174b/2
n. dahı 174b/2
n.+i (Ebū Ḥanīfe n.) 174b/4
n. eyle- "niyet etmek, bir ibadeti yerine getirirken niyet etmek" 174a/2
niẓām (Ar.): Nizam, düzen, usul.
n.+da 95a/9
n'ol-: Ne olmak, nolmak.
n.-duñ 184a/10
n.-dı 155b/7
n.-ur 102a/6
nūr (Ar.): Işık, ziya, nur.
n. 88a/12; 95b/7; 150b/7
n. ʿāleminden 190a/1
n. firdevs üzerine 135b/1
n. ḫilʿatin 94b/6
n. kāġıd üzerine 82a/7
n. menbere 116a/8
n. tāc 93a/10; 188a/12
n. taḫt 134a/2
n. taḫta 135a/11
n.+ıla 186b/12
n. (bir n.) 160a/13
n. (bir n. Menber) 116a/11
n. (bir n. zencīrden) 192a/1
n. (ol n. berekātında) 160a/13
n. (ol n. luṭfında) 161b/8
n. (ol n. ẕevḳi) 160a/9
n. (senüñ arı n. gönlüñde) 107b/6
n. (yitmiş ḳaṭre n.) 82b/8
n.+uñ (işbu n. yüzin) 135b/2
n.+ı (ol n.) 178b/9
n.+a 152b/11; 161b/4
n.+a (ol n.) 178b/10
n.+a (ol n. ḳarşu) 178b/9
n.+dan 161a/13
n.+dan dahı bir tāc 91a/2
n.+dan (tāc n.) 149a/7
n.+dan (yitmiş biñ ḥicāb n.) 99a/8
n.+um 134b/8
n.+um (benüm n.) 132b/11; 189b/13
n.+um (kendü n.) 161b/7
n.+um (uş benüm n.) 88a/1
n.+umuz (bizüm n.) 160a/12
n.+ı 93a/13
n.+ı (anuñ yüzi nūrı ḳıyında) 188a/12
n.+ı (ay nūrı) 160b/10; 170a/5
n.+ı (ay güneş n.) 95b/8; 188a/12
n.+ı (gözüm n.) 158a/9
n.+ı (gözlerüm n.) 155b/2
n.+ı (gün n.) 170a/4
n.+ı (güneş n.) 160b/10
n.+ı (vitr n.) 162a/7
n.+ından 178b/9(nūr[ın]dan), 10
n.+ından (anuñ tevḥīdi n.) 113b/13
n.+ındandur 88a/9
n.+ıla "nūrı ile" (īmān n.) 160a/7
n.+ıdur (Kaʿbe n.) 132b/13
n. ol- 94b/8; 160a/9
göz n.+ı 1. "görme kabiliyeti, göz ışığı" gözlerüm nūrı artdı 155b/2
2. "sevgi anlatan bir seslenme sözü" İbrahīm eydür: "Ne suʾāluñ var, gözüm nūrı eyit" 158a/9
gözine n. vir- "görme yetisini kuvvetlendirmek"
Müʾmin gözine dīẓār görmege nūr viren lā ilāhe illā'llāh bereketidür 88a/12
nūrlu (Ar.+T.): Nurlu, parlak.
n. (abbaḳ nūrlu) 146a/12.
nüvāziş (<Far. nevāziş): Okşama, gönül alma, iltifat.
n.+i (gündüz n. luṭfından) 179a/10
n.+i (Tañrı n.) 112a/6
n. eyle- "iltifat etmek" 179a/10, 12
n. ol- "iltifat edilmek"
n. düne olur 179a/11

O

oba: Oymak, boy, kabile.
o. (ol o. içinde) 187a/4
o.+sında (maḥallesinde o.) 185a/11
od: Ateş. krş. ot (I)
o. 105a/7; 107a/13; 113b/13; 150b/10; 158b/11; 161a/2; 178b/2
o. (bir igne yurdusında o.) 106b/10
o. (iy o.) 107b/2
o. (ol od) 107a/11
o. (ol o. daḫı) 161b/4
o. (ṭamu zebānïleri ve o. yanduranlar) 144a/9
o. (yā o.) 107a/13
o. (zebānïler ve o. ḳorḳusıdur) 153b/7
o.+ı 131b/6
o.+ı (bu o. daḫı) 131b/7
o.+ı (ol o.) 107a/5
o.+a 158b/10, 12; 178b/2
o.+a (ırak o. gitmek zaḥmeti) 161a/4
o.+a (ḳızıl o. beñzemiş demüri) 121a/1
o.+da (ol o. ḳarşu) 107a/11, 12
o.+dan 83b/4; 149b/9; 150b/13; 179b/7
o.+ı şerrin 150b/10
o.+ı (ʿışḳı o. zaḥmetinden) 156a/5
o.+ı (firāḳ o.) 156a/4
o.+ı (ṭāʿat o.) 113b/10
o.+ına (ṭamu o.) 154b/7, 8, 9, 10(2)
o.+ından (ṭamu o.) 107b/6
odun: Odun.
o.+ı (ḳuru o.) 178b/2
o.+a (ḳuru o.) 178b/1
oğlaḳ: Keçi yavrusu, oğlak.
o.+da (ḳuzıda köşekde o. ...) 173b/8
oğlan: Evlat, çocuk.
o. 164b/3, 5, 6, 7; 190a/1
o. ṭabʿı 182b/7
o. üzerine 182b/5
o.+uñ zekātı 174a/6
o.+ı (üç o.) 150b/13
o.+lar (iki ṭıfl o.) 119b/6
o.+laruña 165b/2, 3
o.+ları 108a/4; 180a/4, 5
o.+larına 108a/9
o. aġrısı ol- "doğum sancısı çekmek" 161a/2
ādem o.+ları "insanlar" 180b/4, 5
ḳız oğlan "bakire, genç kız" 111b/13
2. Erkek çocuk, oğul. krş oġul
o. (yā o.) 155b/10
o.+um 157a/12
o.+ı firāḳında 159a/4
o.+ına 156a/1
oğlancuḳ: Evlat, çocuk.
o.+laruñ (kendü o.) 196b/12
o.+ları 170b/8; 182b/4
o.+ların 196b/11
o.+larınuñ eksügin 185b/13
o.+ların 186a/1
oğlanlıḳ: Çocukluk çağı. (Bulüğ çağına kadar olan dönem. Krş. "(viren kişi... *bāliġ ol*sa gerek, *oğlan*uñ zekātı dürüst degül. 174a/8).
o. ḥālinde 150a/8
o.+da 150a/11
oğşa-: Okşamak. krş. oḫşa-
o.-maḳ 186a/1
oğul, -ġlı, -ġulı: Oğul, erkek evlat. krş. oğlan 2
o. 165a/12
o. virdüm laṭïf 165a/11
o. ḳız 87a/5
o. ḳız ḳayusı 108a/10
o. (iy o.) 155b/3
o.+ı [ḳızı] (oğulı) 83b/8
o.+ı ḳızı (oğulı) 83b/1, 3; 86b/10; 87b/6
o.+a (oğula) ḳıza 86b/7, 13
o.+dan ḳızdan 87a/4
o.+um (senüñ gibi o.) 158a/11
o.+uñ 193b/7
o.+uñ firāḳıla 156a/13
o.+uñ (senüñ bir o. daḫı) 158a/13
o.+uñuñ yiri ḫoş ḳoñşuluġı ḫoş olduġın 193b/7
o.+uñı 156a/13
o.+ı 184a/10
o.+ı ḳızı 180b/7
o.+ı anası ġuṣṣası 159a/4
o.+ı ġuṣṣası 159a/3
o.+ı (Ḥātim-i Ṭāy o.) 168b/12
o.+ı (ḳarındaş o. gibi) 182a/4
o.+ı (Zāyid-i Nāfiʿ o.) 82b/13
o.+ı (ikinci o.) 151a/1
o.+ı (üçünci o.) 151a/1
o.+ın 193b/4
o.+ın (biregünüñ o.) 193b/3
o.+ına 197b/2

oğullu: Oğullu, oğlu, erkek evladı olan.
o. (ortaḳlu o. ḳızludur) 112b/13
oḫ: Oh. (Memnuniyet belirten bir ünlem).
o. gözlerüm nūrı artdı 155b/2
oḫşa-: Okşamak. krş. oġşa-
o.-rdı 152a/6
oḳ: Ok.
o.+ıla "ok ile" (ḳılıcıla yā o.) 195a/8
o.+ıla "okı ile" (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh o.) 102b/1
oḳı-: 1. Okumak. krş. oḳu- 1
o.-! 133b/6
o.-maḳ 133b/3
o.-yası kitābı yoḳ... ṭālib ʿilmdür 171a/8
o.-yıcak 133a/13
2. Çağırmak. krş. oḳu- 3
o.-sun 188a/5
oḳu-: 1.Okumak. krş. oḳı- 1
o.-sa gerek 133b/1
o.-rsa 130b/13
o.-maḳ 162a/2
o.-maḳdur 148b/12
o.-yanlar 129b/7
o.-yası (kitābı var o.) 170a/10
2. Tahsil etmek, öğrenmek.
o.-madın 120b/8
3. Çağırmak. krş. oḳı- 2
o.-dum 188b/1
o.-dı 102a/12; 134b/6; 137b/6; 152a/9; 188a/4
4. Anmak, zikretmek.
o.-maġıla 134b/3
oḳumaḳ: Okumak, namazın rükünlerinden olmak üzere Kur'ân'dan muayyen parçalar okuma farizası, kıraat. krş. ḳırāʿat
ḳ. (namāzda ṭurmaḳ ve o.) 134b/12
ol: *zm.* O.
o. 86a/8; 86b/6, 7; 87a/8; 98b/1, 3; 99a/7; 107a/2(2), 9; 110b/3; 119a/2, 4, 7, 10, 11, 13; 120b/10, 13; 126a/7; 129b/12; 130a/4, 12; 133b/10; 136a/10; 140b/9; 143a/5(2), 6; 145b/6; 148b/6; 151a/12; 152a/13; 153a/7; 156b/5; 159b/3; 161b/2; 162b/4, 11; 163a/4; 163b/1; 164a/4; 165b/12; 168b/2, 4; 178a/4; 178b/4, 8; 180b/10; 181b/2; 183b/13; 186b/13; 187a/8; 187b/13; 189b/6, 9, 13; 191a/13; 191b/10; 193a/4, 5
o. durduġı ḳabīleʾi 187a/8
o. daḫı 90a/12; 98b/2; 133b/11; 164a/5; 176b/4, 6; 192a/9
o.-daḫı 128a/6; 137b/10; 176b/4, 5
o.-kim 156a/4; 161b/2
o.+dur 82a/11 (2); 119a/13; 119b/1; 124a/4; 144b/2; 162b/12; 167b/5; 177b/1(2)
o.+dur kim 86a/10; 88a/8; 89b/3; 121b/7, 10; 125b/4; 128a/11; 135a/5; 135b/3; 135b/11; 139b/1, 2; 140b/9; 142a/3, 5, 10; 142b/2, 5, 7; 143a/2, 6; 146a/11; 147a/10; 148a/9; 156a/10; 159a/9(2), 10(2), 11, 12; 159b/1(2); 161a/10; 162b/6; 170b/2(2), 4, 5(2), 6, 7, 8, 9(2), 10, 11; 174b/2; 179b/11; 180b/8, 9; 181b/3; 182a/1, 7; 183b/13; 185b/6; 187a/10, 11; 188b/5; 191a/3; 197b/11
o. degüldür kim 192b/13
anıñ: Onun.
a.+çun 133a/7; 151b/7; 181a/13
a.+çun kim 148a/7
anuñ: Onun.
a. 86a/8; 178a/5
a. adı 85a/13
a. ardına 163b/1
a. arı nesli 89a/10
a. ayaġınuñ ṭoprağı 86a/12
a. ayaḳların 153b/9
a. ʿaybların 192b/5
a. aġzından 82a/1
a. bāġı 98b/1
a. bahāsı 192a/8
a. bahāsın 192a/7
a. berekātında 100a/2; 122a/1
a. biş diremin 171b/3
a. börki eşeri 132a/12
a. buyruġın 155a/6
a. cāncuġazı 146b/3
a. cenāzesinde 194a/13
a. cevābı 125b/4
a. cevābın 158a/9
a. çāresi 129b/13
a. çerisi yirine 176b/2
a. dergāhında 93a/8; 120a/8
a. dilegine 118a/1
a. dört yüz yıllıḳ küfrin 111a/10
a. dükeli maḳṣūdı 122a/4
a. faẓlından kereminden 114b/6
a. firāḳında 157a/6
a. ġam-güsārı 81b/4
a. ġāşiyedārlığın91b/4
a. ġāşiyesin91b/6
a. gibi dosta 86a/11
a. gibi murdārdan ötrü 93a/5
a. gibi ṣuyıla 123b/11
a. gibiyi 185b/4
a. göñli gözin 111a/13
a. göñlinde 153a/10; 153a/13

a. göñülcügi 100a/6
a. ḥaḳīḳatin 177b/12
a. ḥāli 159a/4; 177a/6
a. ḥażretin 170a/8
a. ḥażretinde 104a/5; 149a/5
a. heybetinden 104b/6
a. ḥikmetin 139a/4
a. ḫilʿati 98b/10; 196b/9
a. ḫilʿatidür 185a/8
a. ḥükmi 172a/3
a. ḥükmiledür 119b/1
a. içine 101a/3; 195b/10
a. içindegile 81b/6
a. işi "iş" 81b/4(ilki); 161a/6
a. işi "eş" 81b/4(ikincisi)
a. ʿizzeti ḥaḳḳıçun kim 197b/12
a. ḳanadı ünin 82a/2
a. ḳatında 160b/10
a. ḳoyunın 122a/5
a. ḳudreti elindedür 83a/1; 168b/6; 169a/2; 191b/3
a. ḳudreti ḳabżasında 115a/11
a. ḳulluġından 179b/3
a. luṭfından 160a/10
a. maḳāmı 196b/9
a. meṣeli 121a/9
a. nafaḳasın 181b/3
a. namāzı 132b/4
a. nesin 163a/3
a. ol ġafletlü ṭāʿatin 134a/5
a. ol şerlü çerileri yirine 176b/11
a. ol yatlu mālı-la 170a/2
a. orta yirinden 98a/11
a. sevgüsinde 86a/13
a. sinlesin 160a/9
a. ṣūretin 179b/5
a. ṭāʿatinde 136a/9
a. tedārüki 153b/3; 153b/10
a. tevḥīd nūrından 113b/13
a. ululıġı 82a/2
a. ümmetinden 91b/8
a. ümmetidür 177a/7
a. üzerine 116a/11; 136a/12; 153b/1
a. üzerinde 134a/2
a. vücūdında 118b/3
a. yalavacıdur 194b/11
a. yardımcısı 186b/7
a. yāri 81b/3
a. yazuġı 187b/8
a. yazuġın 191b/13
a. yirine 195a/13
a. yöresinden 109b/9
a. yuması 163b/12
a. yurdı 98b/10
a. yurdıdur 185a/7
a. yüzi nūrı ḳıyında 188a/12
a. yüzi ṣuyına 82a/15
a. zekātı 148b/10, 11
a. zihī saʿādet a. kim) 91b/7
a. ziyānların 170a/5
a.+çun 136a/8, 9; 141a/9; 142a/5; 150a/7; 153b/3; 154a/4; 160b/1
a.+çun kim 132a/13; 148a/5; 148b/8; 171a/1
a.+çun-kim 142a/3; 152b/10, 13; 153b/11; 158b/11; 161a/13; 165b/11; 167a/13; 187a/7
a.+çundur kim 175a/6
a.+çun degül kim 136a/9
a. daḫı üç uyundusı 151a/12
a. daḫı aṣlı 150b/12
a. daḫı bileginden 195b/12
a. daḫı dişin 196a/2
a.+ıçun 91b/1, 5; 94b/9; 117a/3; 135b/2; 140b/13; 142a/3; 150b/3; 155a/1; 162a/5, 8; 176a/3
a.+ıçun kim 82a/10; 83b/1; 94b/7; 95a/12; 95b/13; 104a/3; 105b/7; 124b/9; 132b/2; 142b/1; 143b/1; 150b/6; 153a/9; 162b/3; 169b/11; 190a/1, 2
a.+ıçun-kim 151a/12; 155a/5; 158a/11; 165b/11; 167a/5
a.+ıla 121b/1, 12; 148a/11; 148b/4; 158a/13; 162a/13; 163b/13; 182a/1
a.+ıla bile 185b/8
a.+la 148a/11; 148b/4
a.+dur 192a/7
anı: Onu.
a. 82a/13; 86a/7 (2); 86b/11, 12; 91b/1; 92a/2; 98a/2, 7; 98b/1; 99a/11; 102b/11; 104b/10; 109b/5, 6, 7, 8, 11; 110b/1, 2; 113b/10(2); 116a/6; 119a/1; 123a/3; 123b/8; 128b/7; 130a/13; 131a/9; 133b/11; 136a/1; 136a/4; 143a/12; 143b/4, 9; 148b/7; 151a/6; 152a/3; 153b/3, 6; 155a/1; 156b/6(2); 157b/10; 158b/1; 159b/3; 160b/7; 161b/11; 162b/4, 6; 163a/5; 170a/12; 174a/12; 175b/3, 10; 176b/1; 177b/11(2); 179b/2; 181b/1; 182b/2; 183a/1; 183b/11; 184a/7, 12; 185b/3; 186a/6; 186b/5; 188a/5; 192a/12; 192b/5; 193a/5; 194a/6; 194b/1; 195a/13; 196b/7; 197b/3
a. daḫı 84a/2, 9; 103a/1; 126a/7; 135a/8; 153b/11; 162b/10
a.-daḫı 195a/8

añа: Ona.
a. 82a/13; 82b/5; 83b/9; 84b/10; 85b/1; 86a/9; 94b/6(2); 98a/1; 98b/2; 99b/9; 105b/3, 4; 108a/9, 10; 109b/8; 112b/10; 113b/9, 11; 114b/7; 118a/12; 119b/2; 121a/2; 122a/6; 124a/11; 124b/13; 127a/4, 7; 129b/10, 11; 130a/3; 134a/6; 136a/8; 136b/11; 145b/6; 146a/5; 147b/3; 151a/6; 153a/4, 11; 153b/1; 155a/2; 155b/11; 156a/2, 13; 159a/13; 160a/10, 13; 160b/7; 161b/8; 162b/4, 7, 8; 166a/6; 174b/8, 9(2); 179b/10; 183a/2; 184b/4; 187b/13; 188a/6; 191a/1; 191b/10; 193b/12
a. da 186a/3
a. daḫı 112a/2; 169a/6
a. ḳarşu 108a/11
a. kim 161a/9
a.+dur 197b/5
anda: 1. Onda.
a. 146a/1; 186b/2
2. Orada.
a. 98a/2; 110a/11; 118b/12; 136b/9; 166b/7; 179b/4
a. durur 179b/4
andan: 1. Ondan.
a. 86b/8; 129b/11; 134b/11; 111a/8; 144b/13; 148a/6; 163b/3(2) ; 166b/8; 167a/6; 168b/13; 174b/12; 181b/2; 186b/13; 187a/7
a. girü "ondan soñra" 116a/1; 117a/13; 119a/11; 123b/9; 130a/11; 136a/5; 141b/13; 144a/3; 155a/7; 156a/11; 181a/7; 197a/9
a. ṣoñra 94a/13; 123a/5; 162b/7; 178a/5; 194b/11
a. ṭaşra 118a/9
a. ulu ḳullıḳ 148a/4
2. Ona.
a. 140a/9
3. Oradan.
a. 101a/10
4. Sonra, ondan sonra.
a. 82a/8; 82b/4, 6; 85a/11; 91a/3, 4, 6; 97a/13; 97b/8; 98a/2, 3, 8, 9; 100a/1; 104b/10; 105a/3; 107a/10; 112a/12; 115b/5; 116a/12, 13; 116b/2; 123b/2, 3; 124b/7; 126a/4; 127b/10; 128b/3; 132a/10; 143a/10, 11; 145a/6; 152a/1; 154b/1; 157b/9, 10; 160b/3; 166b/12; 172a/8; 177b/3; 182a/8; 183a/10; 185a/13; 185b/1; 187a/4; 191a/9; 191b/13; 196b/4
5. Ondan dolayı, ondan ötürü.
a. 87a/2; 91b/4; 156a/2; 179b/3
a. kim 110a/11
a.+dur 177a/12
anca: Onca, o kadar, öyle.
a. 129a/6; 137b/2
a. ḳoduñ mübārek yüzüñ... 85a/4
a. (bir a.) 179a/7
anlar: Onlar.
a. 136b/12; 138a/2
a. daḫı 82b/12; 112b/10
a. kim ... 136b/11; 137a/2, 4, 5; 140b/13
a. ... daḫı 113b/6
a.+uñ cevābında 147a/5
a.+uñ suʾāline 147a/4
a.+uñ ṣūretlerine 138a/10
a.+uñ ẓāhirlerine 137b/1
a.+uñ kim ... 136b/9
a.+ı 114a/8; 120a/7; 178b/13; 187a/4; 189a/10
a.+ı daḫı 182a/5
a.+a 100a/5
a.+a kim 88a/6
a.+da (an[lar]da) 137a/5
a.+dan 107a/4; 179b/9
a.+dan yaña 107a/3
a.+dur 163a/11
a.+dur kim 99b/12; 100a/3, 6
ol: *s.* O.
o. ad berekātında 107b/3
o. adı 107a/13
o. adı daḫı 84a/6, 11
o. adın daḫı 84b/1, 3, 7
o. aġacı 166b/8
o. aġlamaḳlıḳ içinde 90a/8
o. āḫiret menziline 180a/4
o. ʿālem 153a/3
o. ʿālem ḳonuġıdur 190a/1
o. ʿālemüñ tedārüki 152b/12
o. ʿālemde 102a/13; 104a/8; 152b/10; 153b/12
o. altun gümiş 163b/8
o. altunı daḫı 172a/6
o. ʿamel 177a/8
o. ʿameli 103a/12
o. ara bkz. ol ara
o. aracuḳ bkz. ol aracuḳ
o. armaġanuñ kim 189b/4
o. ʿaṣādan 122a/4
o. ʿavrata 118b/2, 4
o. ayaḳ güstāḫlıġın 135b/7
o. ayaḳ üzerine 104a/4
o. āyetde 171a/4

o. bāġ ḥasretinde olsunlar 161b/9
o. bāġı 98a/11
o. bāġı kim 98a/12
o. başduġı ṭopraḳ 174b/10
o. beg 146a/5
o. begüñ düşmenine 146a/5
o. ben buyurduġum 136a/2
o. beni çoḳ añduġuñ ʿivażı 117a/12
o. beẕ-baḫtuñ başına 131a/2
o. beẕ-baḫtıla 170a/3
o. beẕ-baḫtlaruñ kim 107a/4
o. bıçaḳ 159b/7
o. bıçaḳdan 159b/8
o. bī-çāre 108a/13
o. bī-çāre nefsi 110a/7
o. bī-çāreye 184a/7
o. bī-çāreleri 141b/13
o. biñ ʿābidden 145b/5
o. bir bkz. ol bir
o. bir avuç kendülerin yavu ḳulmışlar 180b/6
o. bir ḳarış aġacı 166a/7
o. bir Tanġrı 119a/6
o. bölük çeriyi 101b/6
o. bölüklerden birisine 171b/9
o. bürke 169a/3
o. buyruḳ dutmayanlardan 140b/1
o. buyruġıçun 138b/11; 157a/10
o. cān-āver kim 117a/5
o. cemāʿāti 101a/4
o. cühūd 186b/2
o. deñize 82b/5, 6
o. derecesüz bacasuz... ev ḳorḳusından 90a/3
o. dergāhdan 120a/4
o. dīn 186b/2
o. dīnüñ aydınlığı ḳıyında 170a/4
o. dirlikde 96a/9
o. dört deveyi 173b/5
o. dört ḳorḳuyı 159a/6
o. dört rekʿat namāz berekātında 154a/9; 160a/3
o. dört yüz yıllıḳ küfrüñi 92b/13
o. dört zaḥmetden 153a/4
o. duʿālar bereketi 95b/9
o. Ebū Ḥafṣ kim 121a/5
o. emānet 139a/13
o. emānet aġızıla 180a/2
o. emānet ayaġıla 179b/12
o. emānet dilile 180a/2
o. emānet eli-le 179b/13
o. emānet gövdeyile 180a/3
o. emānet gözile 180a/1
o. emānet ḳulaġıla 179b/13
o. er 119b/7; 192b/9
o. eti 159b/7
o. etmegüñ yimegine 120b/7
o. evüñ boyacısı 85b/12
o. evüñ çırāġı 85b/12
o. evüñ dīvārı 85b/10
o. evüñ döşegi 85b/5
o. evüñ ferrāşı 85b/8
o. evüñ göbegi 86a/4
o. evüñ ḳālisi 85b/7
o. evüñ perdesi 86a/2
o. evde 86a/6
o. eyersüz ata binmek ḳorḳusından 90a/2
o. farżı 183b/12
o. fāsıḳ 188a/3
o. firişteler 91a/3
o. Firʿavna 93a/1
o. ġaflet 176b/3
o. ġarīb yigitven kim 188b/1
o. ġarībüñ üstine 147a/4
o. ġarīblıḳda 90a/5
o. gelene 191a/11
o. gice 91b/5; 93b/5; 94b/4, 7; 121a/12; 121b/5
o. gönli 187b/2
o. gördügüñ 110b/7
o. gördügi ʿaẕāb acısı 147a/3
o. gül gibi yüzin 157a/4
o. gül o. reyḥan ḳokusı 90b/7
o. gün 133b/13; 134a/1; 157b/3; 190b/5
o. ḫaberi 101b/7
o. ḫabīb 85b/1
o. ḫabīb evinüñ saḳfı 85b/2
o. ḫācet kim 91b/2
o. ḫaḳīḳī Bāḳiye 119a/3
o. (meliküñ o. ḫālin) 137a/8
o. ḫaḳları 185b/6
o. ḫālde 125a/4, 6; 133a/13; 158a/5
o. ḫālet içinde 99b/3; 108a/9; 115b/13
o. ḫāletde 90a/6; 132b/2; 146a/13; 146b/3, 11
o. ḫażretde 132b/3; 143b/2
o. heybeti 104b/8
o. heybetden 104b/7
o. heybetlü ṭamudan yaña 131b/8
o. ḫilʿat 94b/7; 96b/11; 97a/7; 98b/4
o. ḫilʿat berekātındaydı kim 97a/3
o. ḫilʿati 98b/3; 99a/7
o. ḫorlıḳ güninde 184a/4
o. ḫüriler alınlarında 197b/9
o. ḫuẕāvendigārum maḥabbetin 198a/1
o. ḫücceti kim 152a/1
o. ḫücceti 152a/4
o. ḫüccetden ṣoñra 152a/13

o. iki çeriyi 197a/12
o. iki ḥāli 184b/11
o. iki kelīme 103b/4
o. iki nesneye 148a/13
o. iki nesneden 148a/10
o. iki rekʿat berekātında 154a/8
o. iki taḫtaʾı ipile 113a/10
o. ilerükiler 128b/4
o. ipile 113a/8
o. irteyi 150b/6
o. isside 188b/10
o. iş 117a/7
o. işde kim 117a/6
o. işi 157a/8
o. Kaʿbe 86a/6
o. Kaʿbeʾi yüz kez yıḳan kāfirüñ yazuġından 187b/7
o. Kaʿbeden yaña 86a/5
o. ḳabīle içinde 187a/7
o. ḳadar 145b/4
o. ḳadar ʿaẕāb daḫı 157b/7
o. ḳadar degüldür 177a/13
o. ḳadar düneye 182a/11
o.-ḳadar 121b/7; 125a/8
o. ḳalʿaʾı 101a/10
o. ḳalʿaya 101a/12
o. ḳanı 117b/2; 195a/9
o. ḳaravaş 183a/9, 10; 184a/13
o. ḳavīlıġa 188a/2
o. ḳavli 152b/3
o. ḳavllerde ṭoġrusı 140a/8
o. ḳavm 107b/5
o. ḳavmüñ üzerlerine 107a/6
o. ... ḳavmüñ üzerlerine 106b/11
o. ḳavmüñ kim 99a/1, 2; 107a/3
o. ḳavme kim 107a/1
o. kelīmeʾi 117a/1
o. kelīme imiş 117a/1
o. ḳılıcum 106b/1
o. ḳırḳ biñ ḳızıldan 169a/3
o. ḳırḳ ikiden 125b/7
o. kimseyi kim 114b/5
o. kişi 169a/6
o. kişi kim 125b/13; 190b/8
o. kişiye kim 177a/6
o. kişiyedür k. 169a/12
o. ḳorḳu 153b/6
o. ḳorḳu kim 153b/5
o. ḳul 151a/3; 167a/4, 6
o. ḳulumı 82a/8
o. ḳuluma 82a/5; 109b/9
o. ḳuluñ kim 86a/13
o. ḳuluñ ṣatusı 167a/2
o. ḳuluñ yoldaşıdur 88b/11
o. ḳulı 152a/13; 167a/5
o. ḳuldan 186b/12
o. ḳuş 82b/4, 6, 7
o. ḳuş ḳancaru vardugın 82b/2
o. ḳuş ululığı 82a/2
o. ḳuşa 82b/5
o. ḳuşdan 82b/8
o. ḳutsuzuñ başına kim 84b/10
o. küfrüñ yazuḳları içinde 170a/2
o. lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyene 82b/11
o. laīnüñ vesvesesine ve aldadugına 102b/1
o. maḥal 189b/11
o. maḳāma 82b/8
o. māluñ arı olmaḳlıġına 164b/9
o. māluñ ʿivażı 167a/12
o. māluñdan 167a/8
o. maʿnī 97a/3
o. maʿnī içinde 148a/8
o. maʿniye kim 148a/10, 11
o. maʿşūḳına 162b/13
o. maẓleme isteyene 192a/1
o. maẓlemeden 174b/13
o. mekre 102b/3
o. melʿūn 93a/3; 174a/12
o. menzilleri 147a/10
o. mescid ḳapusında 145b/8
o. meṣḥ berekātında 131a/8
o. meşki 184a/13
o. mevsümidi 159a/3
o. miskīnler 101b/7
o. murdār altunı gümişi 163b/6
o. murdāra 174b/7
o. müfsidler 101a/8
o. müfsidleri 101a/12
o. müʾmin içün 82b/12
o. müʾmin kim 113b/12
o. müʾmine 82a/6
o. naḳş ʿacāyibinde 179b/6
o. namāzuñ bir rekʿatı berekātında 160b/6
o. namāzda 126b/2
o. nefes kim 104a/11
o. nerges gözlerin 157a/4
o. nesne 189b/2
o. ... nesneler 122b/5
o. nūr berekātında 160a/13
o. nūr luṭfında 161b/8
o. nūr ẕevḳi 160a/9
o. nūrı 178b/9
o. nūra 178b/10
o. nūra ḳarşu 178b/9
o. oba içinde 187a/4

o. od 107a/11
o. od daḫı 161b/4
o. odı 107a/5
o. oda ḳarşu 107a/11, 12
o. on doḳuz ḥarf heybetinden 106a/9
o. on yidi nesneʾi 184b/5
o. on yidinüñ evveli 184b/6
o. otuz gün oruc bereketinde 176a/13
o. ovada 166a/7
o. ögrendükleri-le 168b/5
o. ögüt eyüligine 115a/9
o. ögütden ayaḳ ṭaşra 197b/6
o. ögüdile 115a/10
o. pāẕişāh dergāhında 84b/10
o. pāẕişāhlar pāẕihāhına 170a/6
o. perdeʾi 103a/2, 3
o. perdeleri 99a/10
o. raḥmet deñizin 100a/5
o. raḥmete 136b/2
o. recāya 139b/13
o. rencden 154b/1
o. resme "o şekilde, o tarzda, öyle" 130a/2
o. rübāʿīyi 156b/12
o. sāʿat 96b/3
o. sāʿat içinde 96a/11
o. sāʿate degin 140a/12
o. sāʿatüñ uzunluġı 96a/10
o. ṣadaḳa 176a/3
o. saña muṭīʿ olanlar 190a/4
o. seferde 140b/9
o. selām kim 100b/1
o. sermāyeyi 86b/13
o. servü gibi boyın 157a/4
o. sevmek 136a/8
o. sınur bekleyenler 168a/8
o. ṣoñ ḥālet ḳarşusından 89b/13
o. sözler nengligin 132b/1
o. sözi 120b/12
o. ṣuyı 108a/11
o. ṣuya 126b/4
o. ṣudan 124a/3, 6, 9; 124b/7; 128b/13
o. ṣuyıla 123b/9, 12
o. ṣüretüñ başı 183b/2
o. sündüs ve istebraḳ bizlerin 91a/8
o. şaḫṣ 193b/8
o. şāra 121a/7
o. şehrüñ ṭoru geñez yolı kim 121a/7
o. şehrüñ ḳapusıdur 82b/3
o. şükrāneye kim 190a/6
o. ṭabaḳları 91a/4
o. taḥiyyātı oḳuyanlar 129b/7
o. taḫta arasına 113a/5
o. taḫta aralığına 113a/8
o. taḫtalardan ṭaşra 113b/3
o. ṭālib ʿilmdür kim 170a/10
o. ṭamarları 144b/1
o. ṭamu heybetine 104b/12
o. Tañrı ḥaḳḳıçun kim... 82b/13, <83b/1>; 183a/7
o. Tañrıdan 158b/12
o. Tañrı kim 119a/10
o. Tañrı ḥaḳḳıçun kim 115a/11; 168b/6; 169a/1, 8; 191b/2
o. Tañrıya kim 140b/1
o. ṭaşı 152a/9
o. ṭaşlar 156b/8
o. tesbīḥler ṣevābın 82a/7
o. tuḥfeʾi 154b/6
o. ulu bereketindeyidi 106b/12
o. uzun boylu çoḳ yaşlularuñ ʿamelle-rin 142b/12
o. üç içün 149b/7
o. ümmetile 167b/2, 3
o. ün 82a/4; 115a/7
o. ünüñ heybetinden 119b/13
o. vaḳt idi-kim 101b/11
o. vaḳtin 162b/2; 167a/7
o. vaḳtin ki 112a/5
o. vaḳtin kim 106b/6; 110b/13; 129b/4; 140a/11; 146a/11; 190a/8
o. vaḳtden berü 159a/3
o. vechdür kim 159b/3
o. vesvese sili yolına 98a/7
ol "vir" lafẓı ḳorḳusından 179a/6
o. yanın 103b/12
o. yaramaz ġafletlü ṭāʿati 88b/4
o. yavuz işler kim 98a/8
o. yidi deñizüñ ṣuyı 160b/11
o. yigid 188b/4
o. yigit 188b/3
o. yigidüñ namāzın 188a/10
o. yil 116b/8
o. yiñsüz ṭon geymek ḳorḳusından 90a/2
o. yir kim 136a/12
o. yirdür kim 184b/1
o. yitmiş ḫulleʾi 91a/4
o. yitmiş biñden 160b/9
o. yolı 128a/2
o. yumşaḳ ve çuḳur yire 136b/3
o. yüksek ve ḳatı yirüñ ṣuyın daḫı 136a/13
o. zaḫmeti 186a/13
o. żaʿīf 188b/10
o. żaʿīf daḫı 111a/13
o. żaʿīfe 155b/1
o. zevḳe 129b/8
o. (anuñ o. ġafletlü ṭāʿatin) 134a/5

o. (anuñ o. şerlü çerileri yirine) 176b/11
o. (anuñ o. yatlu mālıla) 170a/2
o. (bunlaruñ o. necis maʿdesine) 170a/1
o. (resūlüñ o. żaʿīf ümmeti) 104b/11
o. (iy o. göñül kim) 131a/12
o. (iy o. kişi kim) 188b/5
ol ara: Ora.
o.+dan (birez o. añarurak gitmek gerek) 125a/9
ol aracuk: Ora, oracık
o.+dan (o. kim...) 124a/13
ol bir: Öbür, öteki, diğer.
o. bölügi 128b/5
o.+i 191b/11
ol-: 1. Meydana gelmek, oluşmak; sadır olmak; gerçekleşmek, vuku bulmak.
o.-a 115a/12; 148b/4
o.-sa gerek 146b/4; 147a/6;
o.-dı 92a/13; 161a/2
o.-ur 119b/3; 142a/13; 144b/1; 153b/4; 169b/13
o.-ursa 185b/8, 9
o.-maya 194b/7
o.-dukda 103b/6
o.-dukdan 160a/11
o.-ıcak 96b/3; 126a/7, 12
o.-ınca 147b/1, 2, 3, 4, 5
müşkili ol- (müşkilüm oldı) 92a/13
2. Bulunmak, herhangi bir mekânda olmak.
o.-! 180a/3
o.-sun 95a/6, 7; 119a/12
o.-a 180b/3, 10
o.-sa 127b/5
o.-urlarsa 151b/12
o.-ur[dı] 102a/1
o.-mazısa 127b/5
3. Bulunmak, herhangi bir hâlde olmak, herhangi bir özellik taşımak.
o.-! 194b/12
o.-ġıl 191a/9
o.-uñ 192a/11
o.-sun 113a/11(2); 174a/8(2)
o.-sunlar 161b/10
o.-asın 100b/12; 189a/2; 191a/3
o.-a 86b/7; 134a/1; 136a/5(ikincisi); 143a/3; 153b/5; 176a/4(2); 182a/3
o.-alar 151b/13; 189a/1
o.-sa 128a/5; 145b/4; 185b/13
o.-sa gerek 146b/3; 161a/6; 182b/9
o.-urvan 83a/2
o.-ur 151a/13; 167a/13; 169a/7; 183b/13
o.-urlar 92b/1
o.-ısarlardur 96b/11
o.-urısam 123a/3
o.-ursa 167b/6
o.-urısa 195a/12
o.-mağıl 118a/9; 197a/9
o.-makdur 139b/12
o.-an 148b/4
o.-ıcak 86b/6; 90b/1
seferde ol- 128a/5
4. Ait olmak.
o.-sun (bunlaruñ olsun) 147b/10, 11, 12
o.-maya (kendünüñ olmaya) 162b/5
o.-mış (bāzār Raḥmānuñ olmış) 177a/5
5. Bulunmak, kalmak; mevcut olmak, var olmak.
o.-sun 112a/1; 126a/9(2), 10
o.-a 107b/2; 109b/9; 123a/5(2); 126b/3(ilki); 129b/7(2); 136a/5(ilki), 9; 143b/3; 146b/12; 148a/9; 153b/2(ikincisi); 162b/8; 170b/4; 185b/4; 186b/2
o.-a mı? 117b/13
o.-sa 145b/3, 5; 148b/3; 168a/5; 171b/3; 172a/6(2), 8; 172b/2, 8; 173b/11; 175b/3; 182a/8
o.-sa gerek 148b/9
o.-ısar 105a/6
o.-ayıdı 111a/9
o.-ursa 127b/3; 154a/9, 11, 12; 158a/3; 182a/6
o.-urısa 124b/4; 126a/11; 151a/12; 181b/3
o.-urıdı 191a/10
o.-masun 196b/6
o.-maya 117a/5; 133b/8; 164a/10, 13
o.-masa 118a/3
o.-masa gerek 132b/9; 156a/7
o.-madı 116a/3
o.-mayaydı 149b/13
o.-masadı 165b/12
o.-mazısa 195b/7
o.-ası ol- 148a/4
o.-maduk (kemāl-i lezzet o. maḥalde) 175a/11
o.-up 123a/1(ikincisi); 175a/8
6. Uygun düşmek, yakışmak; değerlendirilmek, kabul görmek.
o.-sun 178a/6
o.-am 140a/13
o.-sa gerek 162a/9
o.-ur 148b/3(ilki); 162b/2; 172a/3, 4
o.-adı 149b/13; 183b/2
o.-maya 175a/12
o.-maz işlerde 132b/3
o.-mayası işlerde 135b/6
o.-ubil- 91b/8; 167a/7

7. Tutmak, sayıca olmak, sayıya ulaşmak; ölçüsünde olmak; miktarınca olmak.
o.-sun 112a/2
o.-a 82a/2
o.-ur 196a/10(2)
o.-ursa 127b/7; 171b/7; 172b/7, 10(2), 11
o.-maya 142b/13
o.-ıcaḳ 171b/6, 8; 172a/10, 11, 12; 172b/1, 3, 5(Yz. olıncaḳ), 9, 13; 173a/2, 3, 4, 6, 7, 8(2), 9, 12; 173b/2; 196a/9, 10
o.-ınca 171b/12; 172b/4, 12; 173a/4, 5
o.-mayınca 171b/8
o.-duġında 154a/6; 162a/9
o.-duġından 172b/6
o.-duġından ötrü 149b/9
8. Vakit girmek, gelip çatmak.
o.-ıcaḳ 128a/11; 160b/3; 177b/13; 183b/7
o.-ınca "olıncaya kadar" 183b/6
9. Üçüncü teklik şahsın geniş zaman çekimiyle +dır/+dir manası verir.
o.-ur (dimek olur "demektir") 170a/13; 170b/1
o.-ur (nefy eylemek olur "...mektir") 105a/12
o.-ur (ol olur "oldur") 107a/2, 3
10. Olmak (yardımcı fiil olarak kullanılır).
o.-! 92b/11; 130a/5; [117b/9]; 164b/11, 12; 165a/6, 8, 9, 10
o.-ġıl 151a/11; 158a/1; 164b/13; 165a/2(2)
o.-uñ 82a/13; 101a/8; 102b/8; 104b/13; 177b/7
o.-sun 81b/4; 82b/2; 83a/9; 85b/2, 3 (2), 5, 7, 9, 11, 12, 13; 86a/2, 3, 4, 5, 6, 7 (2), 8; 87a/13(2); 88a/7; 96b/9; 98b/2, 100b/3, 102a/7; 105a/10; 107b/4; 112a/11; 112b/6; 115b/8; 117b/12; 126a/5, 10(2); 130a/13; 132a/3, 7, 10; 132b/6; 135a/6; 138a/4; 138b/12; 140b/12; 111b/13; 150a/5; 152b/6; 156b/3; 157a/11; 158a/2; 165a/12(2), 13; 167b/4, 6; 171a/11; 178a/8, 11; 188a/10; 191b/7; 195a/1; 196b/5(2)
o.-sunlar 156b/4
o.-am 98b/8; 132b/2, 3; 143b/4; 157b/9; 158b/1; 183a/13
o.-asın 131a/12; 131b/1; 131b/2, 3; 141b/6, 11, 13; 145a/5; 158a/1; 165b/5, 9
o.-a 81b/7; 82b/9, 10; 93a/7, 9; 94b/3; 95a/1, 7, 10; 100a/2; 104a/8, 12; 104b/1; 112a/5; 112b/10(2); 122b/2, 8, 9; 125b/2, 4, 5, 10, 11; 126b/3; 129a/9; 131a/3; 134a/2; 138a/5; 140a/9; 141b/3; 144b/13; 147a/9; 148b/6, 7; 153b/2; 155a/11; 157b/2; 159a/4; 159b/10; 160a/8, 9; 161a/10; 162a/5; 167a/7; 174b/10; 180a/7; 182a/9, 10; 184a/12; 186b/7(3); 187a/9; 189a/11(2); 189b/9; 190a/8; 191b/1; 194b/7; 197a/2; 197a/6; 197b/10
o.-avuz 146a/10; 168b/1
o.-alar 129a/7; 187b/3; 196b/7
o.-sam 115b/9
o.-sa 87a/10; 124a/9; 126b/4, 126b/4; 127a/4; 128a/1; 111a/12; 111b/1; 142b/4, 5; 168a/8; 172a/8; 172b/2; 174b/5(2); 175b/10; 176a/1, 6
o.-sa gerek 124b/3; 156a/6; 174a/2, 5(2), 6; 190a/2
o.-salar gerek 107a/1
o.-dum 88b/8; 92a/12(2); 104b/10; 129a/6; 146b/10; 188b/3; 193a/11
o.-duñ 192b/9, 11
o.-dı 89a/2; 92a/9; 93a/2; 93b/8; 94b/8; 95a/3, 8; 99b/7; 101b/1; 102b/5; 110a/13; 112b/7; 115a/2; 118b/11; 119b/8, 13; 123a/11; 127a/1; 130a/1; 133a/12; 134b/8; 137a/5; 111a/7; 111b/4; 142a/8; 146a/3; 147b/7(2); 152a/1; 152b/4; 154b/1; 155b/5; 157a/7; 158b/8; 161a/2; 163a/12; 163b/8; 166b/5, 8; 167b/4; 178b/9, 10; 179a/11; 183a/12; 187a/5; 188a/4, 13; 188b/3; 197b/7, 11
o.-dılar 91b/4; 94a/2, 3; 104b/8; 117b/10; 186b/1
o.-mışvan 119a/3
o.-mış 110b/6; 110b/9; 177a/4
o.-mışdur 167a/11
o.-up durur 131a/3; 163b/9
o.-up dururlar 185a/9
o.-urvan 180b/10; 183b/12
o.-urın 109a/8
o.-ursın 195a/9
o.-ur 87a/9; 95a/4, 5; 98b/10(3); 105b/1, 2, 3, 4; 106a/2; 108a/8; 113a/6; 113b/1, 2; 122b/1; 125b/6, 9, 13; 126a/7; 126b/4, 6, 7; 127a/9; 128a/3; 129b/12; 130a/4, 12; 136a/11; 140b/6; 141a/4; 141b/2; 142b/4, 5, 10; 148a/6, 8, 9, 13; 148b/3(ikincisi); 149b/11; 150b/2; 153a/4; 154a/7; 156b/10; 162a/13; 167a/9; 167b/10(2); 169b/10; 173b/13; 174a/12, 13; 176a/12; 176b/1; 179a/2, 9, 11(2); 180b/2; 182b/7, 11; 184b/4; 191b/13; 194b/5, 9; 195a/10; 196a/7, 8, 9
o.-uruz 129b/11(2); 130a/13
o.-urlar 130a/7; 169b/11; 170a/3; 182b/5
o.-ısardur 100b/8
o.-adum 183b/11

o.-aduñ 104b/4; 156a/11
o.-aydı 148b/2
o.-ayıdı 104b/9
o.-adı 167a/13; 177a/6; 190b/9
o.-sadı 149b/12
o.-dısa 122a/13; 122b/2
o.-dıyıdı 112b/2
o.-up dururdı 194b/2
o.-ursam 155a/12
o.-ursañ 195a/2
o.-urısañ 188b/13
o.-ursa 101b/13; 107b/9; 117a/11; 127b/4; 165a/3; 185b/7; 192b/5
o.-urısa 123a/2; 126a/11; 147a/8; 151b/13; 167a/4
o.-ursañuz 140a/3
o.-urlarısa 187a/9
o.-urdı 101b/8; 143a/11; 159a/9, 10, 11, 12; 165b/12; 190b/10
o.-urıdı 122a/6(2), 7
o.-urudı 122a/5
o.-ısardı 166b/11
o.-maġıl 164b/13; 165a/3
o.-mañ 116a/5; 192b/11
o.-masun 113a/5; 171a/12; 179b/7
o.-mayasın 165a/8
o.-maya 105a/4; 110a/12; 118b/4; 147a/10; 164a/11; 179b/3
o.-mayalar 113a/7; 111b/12
o. masa gerek 125a/2(2), 7
o.-masañ gerek(Yz."olmamaḳ" 117a/10
o.-maduñ mı 87a/11(2); 91b/10
o.-madı 96b/13; 116a/2
o.-mayadı 151a/7
o.-mazvan 165a/7; 180b/11
o.-maz 88b/10; 105b/8; 106a/1; 123b/1; 126b/8; 148a/4; 168a/9; 174a/1
o.-mazısañ 130a/7
o.-mazısa 102b/9; 147a/9
o.-maḳ 87a/13; 163a/2; 169a/11; 185a/6; 185b/9
o.-maġa 132b/5
o.-maḳdan 120a/7; 148b/7
o.-maḳdur 149a/2, 3; 184b/8
o.-mamaḳ 192b/4
o.-an 96b/13; 147a/3; 148b/5
o.-anı 192b/8
o.-anlar 190a/4
o.-anlaruñ 169b/12
o.-asıdur 96b/2, 8
o.-ası (ḳabūl olası ḳullıḳ) 177b/2
o.-ası ol- 101b/13; 141b/2; 149a/9; 152a/1; 167a/9
o.-duġı 109b/11; 112a/7; 142b/3; 177a/3
o.-duġıçun 163a/1
o.-duġın 122a/8
o.-duġında 142b/7
o.-duġından 189a/9
o.-duġından ṣoñra 169b/2
o.-duġından ötrü 178a/9
o.-duḳdan 146b/13
o.-duḳdan ṣoñra 154b/1
o.-duḳların 169b/13
o.-duḳlarından 101a/13
o.-up 88b/3; 92b/8; 97a/6; 99a/5; 101a/9; 122b/13; 123a/1(ilki); 123b/4; 165b/9; 172b/12
o.-ınca 179a/8
o.-ıcaḳ 98b/9; 104a/4, 6; 109b/11; 125b/1; 130a/12; 134a/9, 11; 136a/10; 141a/3; 142b/10; 148a/4; 153a/10, 12; 153b/1; 156b/2; 159b/8; 160a/8; 171b/11, 13; 172a/2; 173a/1, 5, 11; 173b/4; 182b/13; 191a/4; 195a/1(2), 11
o.-duḳda 112b/2
o.-duḳdan 103b/6
o.-duġın 193b/8
o.-duġuñca 117a/10
o.-up 123a/1(ilki); 178b/11; 180b/13; 181b/5
o.-mayınca 166a/6; 172b/8
o.-ımazısa 155a/12
aġaç ol- 159a/9
aġır ol- 95a/4, 5; 104a/4, 12; 104a/8; 159a/11
aġırıraḳ ol- 95a/3; 104b/1
aldanası ol- 151b/13
ʿālī-himmet ol- 181b/5
ardınca ol-
aġırlamaḳ ardınca ol- 187b/3
ʿayb açmaḳ ardınca ol- 192b/4
ḳınamaḳ [ardınca] olası ol- 101b/13
ardınca olma-
ʿayb ardınca olma-
kimse ʿaybı ardınca olmayadı 151a/7
ʿayb bilmek ardınca olma-
ʿaybın bilmek ardınca olmamaḳ 192b/4
kimsenüñ ḥālin bilmek ardınca olmañ 192b/11
artuḳ ol- 176a/12
ʿāṣī ol- 87a/9; 158a/1; 168b/1; 173b/13; 190b/10
ʿāşıḳ ol- 91b/4; 178b/9, 10
ʿavf ol- 149b/11, 12
ʿaybları örtüci ol- 164b/13
ayru ol- 163a/2

az ol- 142b/4, 5; 196b/5
āzād ol- 167a/7, 11; 174a/5; 193a/11
azın çoġa dutucı ol- 165a/2
baḫıllıḳ ḳılmış gibi ol- 129b/11
baḫīl ol- 165a/2
balçıḳ ol- 89a/2
balġam ol- 126a/11
bāliġ ol- 126b/3; 174a/5; 182b/13
başlu başına ol- 148a/13
bāṭıl ol- 126b/4, 6, 7, 8
bayram ol- 177a/3
becid ol- 101a/8; 129a/9
bellü ol- 178a/11
beñdeş ol- 148b/2
berāber ol- 95a/1, 7, 8; 178a/9; 179a/8
beyinsüz ol- 156b/10
bezegi ol- 85b/3
bī-çāre ġarīb ol- 147a/3
bī-ḫod ol- 104b/10
bī-ḫoẕ ol- 157a/7
bile ol- 185b/9
bir firişte ol- 82b/9
bir olası ol- 148a/9
birlik ol- 148a/8
bī-zār ol- 141b/6, 11
bizümile ol- 109b/10
bol ol- 186b/7
boş ol- 174a/13
boyacısı ol- 85b/12
boynına alası ol-
boynuñuza alası olursañuz 140a/3
böyle ol- 138a/5
buyruḳ ol- 166a/6
buyurduġında ol-
sen buyurduġuñda olmazvan 180b/11
cānsuz ol- 96b/2; 104b/8, 9
cemᶜ ol- 141a/3
cemāᶜat ol- 94a/2
cevmerd ol- 165a/2
cevmerdıraḳ ol- 158b/1
çırāġı ol- 85b/13
çoḳ ol- 196b/5
degici ol- 184b/4
degmedük ol- 189b/9
delük ol- 125a/2
demregü ol- 154b/1
demür ol- 110b/8
demürden ol- 110b/6
destūr ol- 93b/8; 134b/8, 11
dileginde ol-
kendü dilegümde olurvan 180b/10
dimek ol- 95a/10
dīn nengleri şeyṭān dostları Raḥmān düşmenleri oldı 146a/3
dipdiñsüz ol- 92a/9; 119b/13
diri ol- 156a/11; 165a/6; 187a/9
diri olma- 117a/10
dīvārı ol- 85b/11
döşegi ol- 85b/5
dürüst ol- 123b/1
egri ol- 125b/9, 13; 182a/9
elde destimāl olma- 113a/6
emānet ol- 162b/5
emānetgār ol- 189a/9
emin ol- 149a/8; 183a/12; 184b/8
emīn ol- 99a/5; 102b/8; 134a/2; 147a/10; 159b/10; 183a/13
encümeraḳ (Yz. encemeraḳ) ol- 167a/13
esīr ol- 146b/10
esirgemiş ol- 130a/4
esirgemiş gibi ol- 129b/11
evi ol- 86a/7
evinde ol- "mukim olmak" 174b/5
eyitdügi olur 154a/7
eyle ol- 142b/10; 148a/4; 153a/10, 12; 153b/1; 156b/2; 168a/8; 195a/11
fānī ol- 156a/6
fāriġ ol- 125b/1
farīża ol- 105b/4; 127a/9
fermān elinde ol-
fermān benüm elümde olmazısa 155a/12
fermānında ol-
fermānumda olursam 155a/12
ferrāşı ol- 85b/9
fevt ol- 112a/7
fidā ol- 98b/2; 135a/6; 138a/4; 138b/12; 157a/11; 158a/2
fidā vü ḳurbān ol- 156b/3
ġāfil ol- 131a/3; 179b/3
ġālib ol- 92b/8; 101b/1
ġarḳ ol- 119b/8; 120a/6
geçmiş ol- 147a/9
geçürmiş ol- 111a/13
gelür ve gider ol- 112b/2
geñez ol- 153a/4
giç ol- 155b/5
gidesi ol- 165b/12
giriftār ol- 109a/8; 146b/13; 160a/8; 167b/10
girü dünyāya geliş ol- 140b/6
göbegi ol- 86a/4
gölge ol- 122a/6, 13; 188b/12
göñli ol- 187a/5
görmemiş ol- 88a/7
görinmez ol- 118b/11; 124a/9

geçürici ol- 164b/12
ḥācet ol- 166b/11
ḫālī ol- 116a/5
ḥalīm ol- 164b/11
ḫallaḳ ol- 125b/6
ḫarāb ol- 113a/5; 179b/7
ḫarāb ve pāyimāl ol- 113a/7
ḥarām ol- 174b/10
ḥāṣıl ol- 142b/10; 169a/11; 194b/5
ḥāṣıl revā ol- 122a/5
ḥayrān ol- 93a/2; 99b/7; 117b/10; 130a/1; 133a/11; 178b/11; 185a/9; 188a/13; 188b/2
ḥayrān ve ser-gerdān ol- 100b/8
ḫāżır ol- 85b/2; 94a/2; 188a/10
hebā'-ı menṯūr ol- 100a/2
helāk ol- 190b/9
ḥelāl ol- 155a/11
heves ol- 87a/11
ḥikmetden ṭaşra olası ol- 141b/2
ḫilᶜati ol- 98b/10
ḫoş ol- 156b/4; 158a/1; 193b/8
ḫoşnūd ol- 112b/10(2); 129a/6(2); 145a/4; 147b/7; 189a/11; 190a/8; 196b/7
ırak ol- 98b/10; 105b/1; 141b/3; 153b/2
iki pāre ol- 158b/8
iḳrār ol- 148b/7
ilhām ol- 110a/13
ivecük ol- 165a/1
ḳābil ve lāyıḳ ḳılmış ol- 136a/11
ḳabūl ol- 88b/10; 102b/9; 105b/8; 112a/11; 112b/2, 7; 132b/5; 143a/11; 154b/1; 168a/9; 174a/1; 191b/1
ḳabūl olası ḳullıḳ 177b/2
ḳādir ol- 126b/4; 165a/10
kāfir ol- 106a/1; 169b/11; 174a/12
kāhel ol- (namāza kāhel ol-) 182b/11
ḳalem ol- 123a/1(ilki)
ḳālisi ol-85b/7
ḳalḳan ol- 122b/1
ḳapusı ol- 86a/3
ḳara ol- 167b/10; 195a/10
ḳarışmış gibi ol- 141a/4
ḳarışu bile ol- 126a/10
ḳarşu ol- 169b/12, 13; 185a/6; 192b/8, 9
ḳatı ol- 108a/8; 159a/12
ḳavī ol- 115b/9
kej-ṭabᶜ ve kör-dil ol- 182b/5
kendüzüñden söyler gibi ol- 130a/5
ḳılmamış ol- 143b/4
ḳınlu ol- 183b/12
ḳısa ol- 142b/3, 4, 5
ḳız oġlan ol- 111b/13
ḳoca ol- 176a/6
köpri ol- 122a/6; 122b/2
ḳulavuz ol- 88b/3; 97a/6; 122b/2; 130a/7
ḳulavuz ben olıcaḳ 134a/9
ḳurbān ol- 82b/2; 165a/13; 191b/7
ḳutlu ol- 132b/6
lāyıḳ ol- 113b/1, 2; 131a/12; 131b/1; 131b/2, 3; 132a/3, 7, 10; 132b/1, 3; 111a/7; 111b/4; 145a/1; 165b/5; 188b/3
lāzım ol- 126a/7; 196a/7, 8, 9
Maḥmūd ol- 102a/7
maḥrūm ol- 111b/11; 163a/12
maḳām ve ṭuraḳ ol- 105b/3
maᶜlūm ol- 105a/10; 117b/12; 140a/9; 140b/12; 167b/4, 6; 169b/2; 178a/8
maᶜzūl ol- 165a/7, 8
melūl ol- 141b/13
meşġūl ol- 109b/11; 115a/2
milküñ ol- 197a/2
miskīn ol- 130a/7
muḥaḳḳiḳ ol- 197b/10
muḥtāc ol- 116a/2; 148b/3, 5; 164a/11; 165b/9; 191b/13
muntażır ol- 82b/9
murdār ol- 163b/8
muştuluḳ ol- 83a/8; 96b/9; 107b/4; 112b/6
muṭīᶜ ol- 136a/10; 149a/2; 190a/4
muvaffaḳ ol- 81b/7
mübārek ol- 150a/5
mübeddel ḳılmış ol- 122b/19
mülevveş ol- 163b/9
müncemiᶜ ol- 179a/11
münevver ol- 160a/8
münezzeh ol- 165a/9
mürekkeb ol- 122b/13
müstaḥżır ol- 123b/4
müstecāb ol-
duᶜāñ müstecāb oldı 166b/5
duᶜālar müstecāb ol- 169b/10
müsülmān ol- 174a/6; 186b/1
müştāḳ ol- 91b/10
müyesser ol- 96b/12, 13; 197b/11
naṣībi ol- (raḥmet bunlaruñ naṣībi oldı) 137a/6
nāzük ol- 118b/4
ne ol- 102b/5; 112a/5
nice ol- 93a/8; 157b/2
nite ol- 96b/8; 122a/8; 159a/4; 180a/7; 184a/12
nitesi ol- 161a/10
niyyeti ol- 167a/4
niyyetüñ ol- 195a/1
nūr ol- 94b/8; 160a/9

nüvāziş düne ol- 179a/11
oğlan aġrısı ol- 161a/2
ol Ḳaʿbeden yaña ol- 86a/5
ol ḳanı sen eylemiş gibi olursın 195a/9
olası ol- 148a/4
ortaḳ ol- 170a/3
otlar ol- 172a/8; 172b/2
ʿömri olsun yüz yıldan aşa 81b/4
pāre pāre ol- 194b/2
pāẕişāh ol- 165a/7
perdesi ol- 86a/2
peşīmān ol- 92b/11; 93a/7; 152b/4
peşmān ol- 111b/1
peşmān olmaḳ olsun 87a/12
rāżī ol- 92a/12(2); 189a/11
red ol- 94b/3
revā ol- 159b/8
rüsvāy ol- 106b/13; 182a/10
saçu ol- 130a/13
ṣadaḳası ol- 86a/7
ṣāfī ol- 151a/11
saġ ol- 174b/5; 195a/1
ṣaġ ol- 195a/2
saḳfı ol- 85b/3
saḳlu ol- 113a/6
ṣayru ol- 175b/10; 185b/7; 188a/3; 195a/1
sebeb ol- 162b/13
sehl ol- 152b/6
selām ol- 115b/8
sert ol- 125a/2
sevgülü ol- 190a/2
ṣıfatlanacaḳ ol- 165a/3
ṣığası ol- 127b/4
sıḳ örülmiş ol- 128a/1
şu ol- 126a/10
suçlu ol- 157b/9
sürmiş ol- 130a/13
şād ol- 88b/8; 104b/4
şarṭ olası ol- 167a/9
şāẕ ol- 147b/7; 167b/4
şāẕ ve... ḫoşnūd eylemiş ol- 194b/9
şol ol- 87a/13
şol ḳadar ol- 124b/3
şöyle ol- 117a/11; 130a/12; 174a/2; 177a/6
ṭālib ʿilm olsun... olmasun 171a/11-12
tamām ol- 123a/11; 125b/2, 4, 5, 10, 11; 148b/6, 7; 162a/13; 166b/8; 171b/11, 13; 172a/2; 172b/12; 173a/1, 5, 11; 173b/3; 197b/7
ṭanuḳ ol- 82a/13; 104b/13; 117b/9([ol-]); 177b/7
ṭanuḳlıḳ ol- 148a/6
ṭap ol- 87a/10
teyemmümlü ol- 126b/4
ṭolu ol- 191a/4
ṭopraḳ ol beẕ-baḫtuñ başına ol- 131a/3
ṭuraġı ol- 86a/6
ucı ḳıyı olmama- 110a/12
uġrı ol- 182b/7
uyanuḳ ol- 101b/8
uzun ol- 142b/7; 186b/7; 197a/6
üstine ol- 146a/10
üşenesi ol- 87a/11
vaḳf ol- 149a/3; 165a/12(2)
vaḳt ol- 179a/11
var ol- 180b/13; 194b/7
yābandan yir ol- 172b/8
yaġmā ol- 187a/9
yaḳın ol- 98b/8, 9; 105b/2; 107b/9
yalıncaḳ veyā başı açuḳ olma- 125a/7
yardım ol- 122a/7
yardımı ol- 105a/4
yardımcısı ol- 186b/7
yazıcı ol- 123a/2
yazuḳlu ol- 128a/3
key yazuḳlu. müsülmān ol- 106a/2
yığmış ol- 183b/11
yimiş ol- 176a/1
yirine getürmiş ol- 150b/2
yiyni ol- 104a/6, 8
yoḳ ol- 119a/3
yoḳsul ol- 165b/9
yoldaş ol- 147a/8, 9
yumşaḳ mūm ol- 159a/10
yurdı ol- 86a/8; 98b/10
yurdı olası ol- 152a/1
yüz döndermiş ol- 130a/12
ne dīẕārdan yüz döndermiş ne Tanrı teʿālā aña dīẕārın esirgemiş olur 130a/3
yüz döndermiş gibi ol- 129b/12
zaḫımlu ol- 127a/4
ẓāhir ol- 179a/9
żaʿīf ol- 142a/8; 179a/2
zebūn ol- 101a/9, 13; 176b/1; 177a/4
ẓulm eylemiş ol- 180b/2
ola kim: Belki.
o. ol ḥażretde durmaġa lāyıḳ olam 132b/3
ola-mı: Olmaz mı? Nasıl olur?; mümkün müdür? 87a/10; 156b/10
olmaḳlıḳ, -ġı: Olma, oluş.
o. 126b/1; 149a/8
o.+[ı] (-ḳı) 187a/13
o.+a 134b/4
o.+ına 164b/9
arı ol- 164b/9
delü ol- 126a/13

emin ol- 149a/8
ḫoş ol- 134b/4
ḫoşnūd ol- 187a/13
olmamaḳlıḳ: Olmama, olmayış.
o. 98b/3(ol[ma]maḳlıḳ); 181b/2
ırak ol[ma]- 98b/3
olmasun: Belki, ihtimal, asla.
o. cān acığından ṭalabıya... 157b/8
o. sözümden çıḳasız 101a/6
o. yañlış virevüz, ʿāṣī olavuz 168b/1
o. göñlegüm ḳana bulaşa anam anı göre ödi ṣıda 157b/9
olmasun kim: Asla, sakın.
o. 93a/1
omuz: Omuz.
o.+ından 191a/6
on: On.
o. 172b/10; 185a/9
o. barmaḳda 196a/10
o. direm gümiş 195a/4
o. direm gümişi vara 170b/3
o. ḳavl 159a/7
o. kez 167b/2
o. müvekkel 146b/5
o. şevāb 194a/1
o. yaşından girü 182b/9
o. yıldur 109a/10
o. (biş o. kez) 186a/12
o. (yā her o.) 196a/11
on altı: On altı.
o. (bu o. nesneyi) 194b/8
on altıncı: On altıncı.
o. ḳavulda 139b/12
o.+sı 185a/4; 194b/5
on biñ: On bin.
o. direm 196a/10
o. direm gümiş 195b/1; 196a/9
o. er 187a/1
o. yıldur 96a/11
o.+ine 141b/12
on birinci: On birinci.
o. 186a/2; 193b/13
o. ḳavulda 139b/8
o.+si 185a/2
on biş: On beş.
o. 172b/10
o. gün 128a/4, 8
on bişinci: On beşinci.
o. 194b/4
o. ḳavulda 139b/11
o. gün 109b/1
o.+si 185a/4; 186a/6
onda: Onda bir, bir bütünün onda biri.
o.+sı (on biñ direm gümiş tamām diyet olıcaḳ, o. biñ direm gümiş olur.) 196a/9
o.+sı (ḳān bahānuñ o.) 196a/9
on doḳuz: On dokuz.
o. zebānīyi 106a/9
o. (ol o. ḥarf heybetinden) 106a/9
o.+dur 106a/5, 6
on dördünci: On dördüncü. krş. on dördüncü
o.+si 185a/3; 186a/5; 194a/11
on dördüncü: On dördüncü. krş. on dördünci
o. ḳavlde 139b/10
on dört: On dört.
o. gün 109b/1
o. yaşında 111b/13
on iki: On iki.
o. 185a/10
on ikinci: On ikinci.
o. ḳavulda 139b/9
o.+si 185a/3; 186a/3; 194a/3
onuncı: Onuncu.
o. 185b/13; 193b/11
o. ḳavulda 139b/7
o.+sı 159b/2; 185a/2
on üçünci: On üçüncü.
o. ḳavulda 139b/10
o.+si 185a/3; 186a/4; 194a/9
on yidi: On yedi.
o. yazuḳdan 184b/3
o. (bu o. yazuḳdan) 185a/7
o. (ol o. yidi nesneʾi) 184b/5
o.+nüñ (ol o. evveli) 184b/6
on yidinci: On yidinci.
o. ḳavulda 139b/12
o.+si 185a/5
on yüz biñ: Bir milyon.
o.+ine 141b/12
orta: Orta, ara, iç.
o. (anuñ o. yirinden) 98a/11
o. (köyümüzüñ o. yirinde) 101a/3
o.+sında 124b/5
o.+sında (beriyye o.) 168b/13
o.+sında (deñiz o.) 119b/5
o.+sında (ḫalḳ o.) 178a/10
o.+sında (ḳullarum o.) 191b/1
o.+sında (ne esirgemez cemāʿat o.) 146b/10
o.+sında (taḫta o.) 119b/5
ortaḳ, -ġı: Ortak, şerik.
o.+um 132b/8
o.+ıvan 93a/7
o. ol- 170a/3
ortaḳlıḳ, -ġı: Ortaklık.
o. parākendelik olmasa gerek 132b/8

o. (bir o.) 148b/4
o. (riyālu o. ṭāʿati) 134a/4
o.+ı (kimsenüñ öldürmekde diriltmekde o.) 169b/8
ortaḳlu: Ortağı, eşi bulunan.
o. oğullu, ḳızludur 112b/12
oruc (<Soğd. rwç, krş. Far. rūze): Oruç.
o. 148a/1; 174a/13; 175a/4; 175b/4, 6, 10, 11; 176a/13; 176b/7; 178a/1
o. cezāsın 178a/1
o. güninde 175a/13
o.+ıla 165b/7
o. içün (bir gün o.) 174b/13
o. (ol otuz gün o. bereketinde) 176a/13
o. (tesbīḥ ve tehlīl, ẕikr ve tevekkül ve namāz ve o. yimişleri aġaçların) 98a/10
o.+uñ sırrı 176a/8
o.+uñ ṣoñı 177b/13
o.+uñ (zihī luṭ[ı] o.) 178a/2
o.+dan (yüz yıllıḳ o.) 105b/6
o.+uñıla 178a/5
o.+ı 105b/10; 175b/9
o.+ıçun "orucı içün" 111b/8
o.+ı (ramażān o.) 174a/11
o.+ı (virenüñ ... o.) 168a/10
o.+ı oruc eyle- "oruca gerçek oruç vasfı kazandırmak, orucu anlamlı kılmak" 105b/10
o.+ın 174b/6; 175a/4; 175b/10, 13
o.+ın (ramażān o.) 174a/10
o.+ına 178a/4
o.+ından (ramażān o.) 176a/1
o.+ların (degme bir gün o. bunlaruñ) 177b/7
o. dut- 165b/6; 195b/7 krş. oruc ṭut-
o. ṭut- 105b/9; 106a/1; 175a/2(2), 8; 176a/6; 176b/3, 4; 177b/3, 12, 13; 178a/1 krş. oruc dut-
ramażān orucın ṭut- 174a/10
teṭavvuʿ o. ṭut- 191b/3
ot (I): Od, ateş. krş. od
o.+dan 121a/1
ot (II): 1. Ot, bitki.
o.+ında (yāban o.) 174a/8
2. İlaç.
o. 175b/8
o. yā yaġ 175b/8
otla-: Otlamak.
o.-r deve 172b/9
o.-r ol- 172a/8; 172b/2
o.-yup 173b/9
otlat-: Tedavi ettirmek, ilaçlatmak.
o.-sa (zaḫmın o.) 175b/8
otur-: 1. Oturmak; beklemek.
o.-uñ 109a/1
o.-ayın 102a/8
o.-asın 135a/12
o.-dum 135a/7
o.-dı 181b/9; 183b/6; 188a/10; 191a/6
o.-dılar 191a/5
o.-mışdur 90b/11
o.-mışlar 119b/6
o.-ur 108a/5(2); 181b/10
o.-urlar 108a/4; 144a/6
o.-urdum 108b/13
o.-urdı 107b/10; 108b/10; 157a/2; 166a/4; 169a/6; 183a/5; 189a/3; 190a/10
o.-urlardı 190a/11(o.-ur[lar]dı), 12
o.-maḳ 125b/1; 185b/8; 194a/4
o.-mamaḳdur 194a/4
o.-maġa 182a/5
o.-ası yir 191a/5
o.-up 146b/5
o.-urken 101a/1; 114b/9
açuḳ otur- 194a/4
ābdeste otur- 125b/1
dizin otur- (iki dizin oturdum) 135a/7
taḥiyyātda otur- 144a/6
taḫta otur- 102a/8
taʿziyeye otur- 185b/8
taʿziyesine otur-
kendü nefsüñüz t.+sine oturuñ 109a/1
ümmetüm t.+sine oturdum 108b/13
ümmetüñ t.+sine oturdı 108b/10
2. (Abdest bozmak için) oturmak, çökmek.
o.-sa gerek 125a/1
o.-uriken 125a/6
o.-masa gerek 125a/3(2), 7
o.-maḳ 125a/6
o.-maḳda 125b/3
o.-duġı yir 125a/2
o.-duġı yirde 125a/1, 9
yabāna otur- 125b/3
otuz: Otuz.
o. gün 176a/13
o. miṣḳāl 171b/12
o. miṣḳāldan 171b/12
o. ṣevāb 194a/2
o. yirde 110b/1
o. (biregünüñ o. ṣığırı) 172a/8
o. (ol o. gün oruc bereketinde) 176a/13
otuz altı: Otuz altı.
o. 172b/13
o.+ya degin 172b/13
otuz biñ: Otuz bin.
o. ḥaḳīḳat mesʾelesi 120b/1

o. mes'ele kim 121a/13
o. şerī'at mes'elesi içindedür 120b/2
o. ṭarīḳat mes'elesi 120b/2
o. ṭarīḳat mes'elesi içindedür 120b/1
o. yıllıḳ ṣırāṭı 104a/10; 122b/3; 147a/6; 147b/4; 184b/11
o. yıllıḳ ṣırātdan 134a/11
o. yıllıḳ yolı 147a/8
o. (nefsüñ o. erin) 176a/13
o.+i 120a/12, 13(2)
otuz bir: Otuz bir.
o. iş işle- 125b/10
o. iş... işlemek gerek 125b/1
otuz biş: Otuz beş.
o. miṣḳāl 171b/13
o.+i 125b/8
o.+e degin 171b/13
ov-: Ovmak.
o.-a 183b/7
ova: Ova.
o.+sınuñ (dünyā o. müsebbiḥleri) 102a/10
o.+ya (fülān o.) 166b/7
o.+da (ol o.) 166a/7
oyluḳ: Kalçadan dize kadar olan bacak kısmı, oyluk.
o.+larıla "oyluḳları ile" 83a/10
oyna-: Oynamak, eğlenmek; gönül eğkendirmek.
o.-ruz 169b/4, 7
o.-rlar 190a/4
o.-mañ 169b/4
o.-maḳdan 169b/3
baş oyna- (başların senüñiçün oynarlar) 190a/4

Ö

öd: Öd; *mec.* Cesaret, şecaat.
ö.+i şıd- "çok korkmak, ödü kopmak, patlamak" 157b/10
öde-: Ödemek; yerine getirmek, eda etmek, ifa etmek.
ö.-r 169a/7, 10
ö.-r (borcın ö. kişi) 169a/7
öden-: Ödenmek; yerine getirilmek, eda edilmek, ifa edilmek.
ö.-sün 174a/3
ö.-mez 167b/9; 168a/10
ödünç: Ödünç, borç.
ö. elbette girü virmelüdür 167a/13
ö. dile- "borç istemek" 167a/6; 186a/5
ö. vir- "borç vermek" 167a/3, 8, 11
ög: Akıl, hatır, zihin.
g.+inde sağıncında "aklında fikrinde, bütün düşüncesi..., gözü ...dAn başka bir şey görmemek, aklı fikri bir şeyde olmak"
öginde sağıncında ḥelāl ola 153b/2
ög-: Övmek.
ö.-! 99b/5; 116a/10
ö.-em 133b/11
ö.-di 91b/3
ö.-erven 114a/8
ö.-er 133b/10, 11
ö.-erler 97b/8; 114a/8
ö.-erdüñ 116a/9
ö.-eni 97b/9, 10
ö.-dügi (resülüñ ö.) 99b/7
ögin-: Övünmek krş. ögün-
ö.-ürin 96a/6
ö.-ür 96a/5, 6
ö.-en 136a/5
ögren-: 1. Öğrenmek, bilgi edinmek.
ö.-gil 191a/2
ö.-eler 130a/4
ö.-ür 168b/5
ö.-düklerile "ögrendükleri ile" (ol ö.) 168b/5
2. Öğrenmek, alışmak, tanımak.
ö.-ür 182b/7
ö.-dügi nesne>i 182b/7
ögret-, -dür: Öğretmek.
ö.-! 112a/10
ö.-esin 146a/10
ö.-e 169a/12
ö.-eler 182a/6
ö.-mek gerek 182b/12(2)
ö.-di 112a/11
ö.-mek 186a/1
ö.-ene 182b/8(2)
ö.-ivir- 130a/2; 168b/5
ögün-: Övünmek. krş. ögin-
ö.-megil 95b/1
ö.-mek (yimemekle ö.) 177a/13
ögüt, -di: Öğüt.
ö. (ol ö. eyüligine) 115a/9
ö.+ile 115a/10
ö.+i (kendüzine ḳoyurmaduğuñ ö.) 114b/13
ö.+den (ol ö. ayaḳ ṭaşra başma) 197b/6
ö.+üm (bir ḳaç ö.) 101a/6
ö.+üñ (senüñ ö.) 114b/12; 181a/8
ö.+in (Süfyān ö.) 197b/3
ö. vir- "öğüt vermek, nasihat etmek" 114b/12; 115b/3; 181a/8
bir ö. bir mü>mine virmek 115b/1
bir yaluñuzca ö. virmek şevābı 115b/2
bunuñ gibi eyü ö. daḫı virür mi 115a/9
kendüzine ḳoyurmaduğuñ ö.+i ayruḳlara virme 114b/13
ö.+ler virdi 115b/5
size bir ḳaç ö.+üm var vireyin 101a/6
bir yaluñuz ö. bir lā ilāhe illāllāh Muḥammed resūlullāh diyene virmek 115a/13
ö. virmeklik içinde 115b/9
ö. virme- "öğüt vermemek, nasihat etmemek" 115a/1; 181a/10
ögütle-: Öğüt vermek, nasihat etmek.
ö.-! 92b/6; 114b/12; 181a/9
ö.-yesi 182b/3
ö.-düginden şoñra 110a/12
ö.-meyince 115a/1; 115a/7
ökçe: Topuk.
ö. yirine degin 127b/9
öksüz: Öksüz.
ö.+lerümi (benüm ö.) 168b/11
ö.+lerüñ (senüñ ö.) 168b/12
ö. ḳoy- "öksüz bırakmak" 89b/4
öküz: Öküz.
ö. 169b/9(2)
ö.+inde (çift ö.) 173b/8

öl-: Ölmek.
ö.-e 156a/10
ö.-di 195b/10
ö.-ür 197a/9
ö.-isersin 157a/6
ö.-meye 168b/11
ö.-dügüñ vaḳtin 115b/4
ö.-dügi gün 168b/10
ö.-dügi güne degin 83b/5
ö.-düginden ṣoñra 87b/7
ö.-en atasına 193b/6
ö.-enüñ ḫışımları 195a/10
ö.-eni 180b/8
ö.-eninüñ cenāzesine 194a/11
ö.-esidür 96a/11; 96b/1, 3, 7; 96b/3, 7
ö.-dügile "öldügi ile" (bu ö.) 193b/7
ö.-miş göñülleri 122b/10
ö.-mişi(Yz. اُولِمِشْ) 180b/13
ö.-miş missedüñ 156a/10
ö.-meyesidür 96b/10
ö.-memek 96b/7
öldür-: Öldürmek.
ö.-! 193b/6; 195a/9
ö.-e 128b/7
ö.-eler 128b/6
ö.-se 195a/8
ö.-düm 193b/5
ö.-düñ mi 193b/5
ö.-di 195b/8
ö.-diler 128b/9
ö.-dise 195b/5
ö.-ürse 195a/13
ö.-ürise 128b/8; 195a/13
ö.-mezseñ 195a/9
ö.-mek 176a/11; 185a/4; 195a/13
ö.-memek 195a/11
ö.-mekde diriltmekde 169b/7
ö.-mekden 115b/1
ö.-dügi 195a/7
ö.-en 169b/7; 195b/6
ö.-ürenüñ ʿāḳilesinden 195b/1
ö.-eni 195a/6
ö.-ene 174a/12
ö.-esi yirde 128b/10
ādem öldür- 176a/11
ā.+i ḥaḳsuz yirde öldür- 185a/4
ölezi-: Ölecek, sönecek hale gelmek, zayıflamak, kuvvetini kaybetmek
ö.-miş cānum 155b/2
öli: Ölü. krş. ölü
ö.+nüñ ʿaybı 87b/7
ölü: Ölü. krş. öli
ö.+yi 122b/9; 160b/8
ö.+si 185b/8
ö.+ler 180b/11
ö.+lerinüñ ziyāretine 194b/4
ö. dur- "ölü gibi durmak, hareketsiz durmak, kımıldamamak" 128b/12
ölüm: Ölüm.
ö. 96b/8; 115b/4; 165a/6(2); 176a/2
ö. acısından 90a/1
ö. ḳorḳusı 96a/9
ö. vaḳtinde 87a/2; 197b/2
ö.+i (şol... ö.) 89b/11
ö.+den 193b/9
ö.+üñ 92b/10
baş ö. yaṣduġına ḳo- "ölüm döşeğinde olmak, can çekişmek" 117a/11
baş ö. yaṣduġına ḳoy- 108a/3; 146b/5 180a/4
ʿömr (Ar.): Ömür. krş. ʿömür
ʿö.+ile (ḳışacuḳ ʿö.) 143a/1
ʿö.+ile (uzun ʿö.) 143a/1
ʿö.+i (uzun ʿö.) 142b/10
ʿö.+i (yüz seksen yaş ʿö.) 197b/3
ʿö.+üm (dükeli ʿö. içinde) 183a/8
ʿö.+üñi 196b/4; 197a/5
ʿö.+üñi (dükeli ʿö. ṭāʿatde geçmişe dutayın) 165b/7
ʿö.+üñi (külli ʿö.) 165b/6
ʿö.+i 81b/4; 112a/1; 142b/7; 175a/7
ʿö.+i (ʿābidüñ ʿö.) 142a/4
ʿö+i (fāṣıḳuñ ʿö.) 142a/5
ʿö.+in 94a/12; 111a/12; 151a/8
ʿö.+in (bunlaruñ ʿö.) 141a/7
ʿö.+inüñ ṣoñında 110a/1
ʿö.+inden (dükeli ümmet ʿö.) 141a/7
ʿömür (<Ar.ʿömr): Ömür. krş. ʿömr
ʿö. 92b/13; 142b/1
ʿö.+de (az ʿö.) 142b/8
ʿö.+leri (bu ümmetüñ boyları ʿö. ... yükleri...) 143a/8
ʿö.+leri (ilerüki ümmetlerüñ ʿö. boyları... yükleri...) 143a/7
ʿö.+lerin 142b/1
öñ: 1. Ön, ön taraf, arkanın zıddı.
ö. 162a/4
ö.+üñden 132b/13; 162a/6
ö.+ine 159a/9
ö.+inde 93a/13; 132b/12; 136b/8; 137b/5; 181b/10
ö.+inde (imtiḥān ve ibtilā taḫtınuñ ö.) 138b/1
ö.+inde (resūl ö.) 191a/8
ö.+inde (resūlüñ ö.) 181b/9
ö.+inden "ferc" 174b/6

ö.+inden (resūl ö.) 181b/12
2. Önce; ileri, üstün, makbul.
ö.+sin 93b/13
öñdin: Önce, önceden, önden.
ö. (eñ ö.) 159b/3; 184b/6
öñince: Önünden, önü sıra.
ö. yil- 93a/11
öñür-: Karşısına çıkmak, karşılaşmak.
ö.-di 193b/12
öñürt-: Öne çıkarmak, öncelikle yapmak (bir işe öncelik vermek).
ö.-mek 185b/7
selām öñürt- 185b/7
öp-: Öpmek.
ö.-! 155a/6
ö.-se 175b/2
ö.-sünler 91a/4; 153b/9
ö.-di 191a/8
ö.-diler 93b/9
ö.-ersin 152a/7
ö.-eridi 152a/3
ö.-üp 91a/7
ört-: 1. Örtmek, kapatmak.
ö.-üp 116a/7
üzerine ṭoprak ört- "ölüyü gömmek, mezarını kapatmak"
üzerüme ṭoprak örtüp dostlar ṭağıldugı vaḳtin 116a/7
2. Örtmek, gizlemek.
ö.-er 87a/9
ö.-er mi 192b/8
ö.-üciven (ʿayb ö.) 164b/13
ö.-üci ol- (ʿayblar ö. ol-) 164b/13
ʿayb örtüci 164b/13
örü: Kalkık, dik.
örü ṭur- "(namazda) kıyamda durmak, ayakta durmak" 126a/13; 134b/6; 135a/6, 7
örül-: Örülmek.
ö.-miş ol- 128a/1
ʿöşr (Ar.): Toprak mahsullerinden onda bir oranında alınan vergi, öşür.
ʿö. vir- 174a/7, 9
öte: Öte, ileri, öbür tarafa.
ö. (ʿarşdan ö.) 104a/7, 12
ö. git- "ölmek, vefat etmek" 163a/12
ötrü: Ötürü, dolayı, sebebiyle.
ö. (anuñ gibi murdārdan ö.) 93a/5
ö. (aṣlı dört olduğından ö.) 149b/10
ö. (aṣṣıdan ö.) 163a/2
ö. (bir içüm ṣudan ö.) 109a/1
ö. (bir gāvır Ḥabeşiden ö.) 183b/9
ö. (biri birile deng olduğından ö.) 178a/9
ö. (bunlaruñ gibi murdārlardan ö.) 92b/5
ö. (iki nesneden ö.) 156a/4
ö. (neden ö.) 89a/9; 138a/9; 163b/8; 183a/10
ö. (şundan ö.) 105a/9; 153b/13
ö. (ṭāʿat ḳıldğından ö.) 163a/4
öyle: 1. Öğle, öğle vakti. krş. öylen
ö namāzı "öğle namazı" 162a/6
ö. namāzın 154b/3
ö. namāzın ḳıl- 126b/13; 147b/2; 153a/2, 9; 154b/7
İbrahīm öyle namāzın dört ḳıldı 155a/5
öyle namāzın cemāʿatile ḳılıcaḳ 159b/9
öyle namāzın İbrahīm ḳıldı 154b/12
ḳıl ö. namāzın 150a/12, 154a/8
ḳılğıl öyle namāzın 150b/11
ö. vaḳtiyidi 158b/4
ö.+ye (irtesi ö. degin) 127a/12
2. Öğle namazı.
ö.+nüñ (ḳıl ö. bir rekʿatın) 151a/9
öylen: Öğleyin, öğle. krş. öyle 1
ö. 127a/11
öz: 1. Kendi, zat, nefis; iç.
ö.+üñ 105a/4; 157b/13
ö.+üñi 92b/11
ö.+ümüz 112a/9
ö.+üñüz 112a/8
ö.+i göyün- "ciğeri, içi yanmak, çok acı duymak, acımak" 105a/3; 112a/8
özüñ göyünsün 105a/4
banā özüñ göyne 157b/13
ö.+in ḫīreye ur- "bilmezden gelmek, tecahül göstermek; inat etmek" 152b/4
ö.+üñi ḫīreye [urmaḳdan] geç- "bilmezden gelmekten, tecahül göstermekten, inat etmekten vazgeç-" 92b/11
2. Özet, öz, hulasa.
ö.+i 167b/5
özle-: Özlemek, arzulamak.
ö.-yüp 118b/1
ʿözr (Ar.): 1. Özür, mazaret
ʿö. sebebile 176a/1
ʿö.+in ḳabūl ḳıl- "mazeretini kabul etmek, affetmek" 191a/1
2. Kusur, hata.
ʿö.+içün (ayaḳ ḳoduğum ʿö.)135b/7
ʿö. dile- "özür dilemek" 85a/4

P

pamuḳ (<Far. panbuḳ): Pamuk.
p.+dan 174a/9
pāracuḳ, -ġı (<Far.pāre+T.-cuḳ): Parçacık, küçük bir parça.
p.+ın (demür p.) 175b/6
pāre (Far.): Parça.
p. (yitmiş biñ p. şehr) 192a/1
p.+si (yā cānum p.) 157b/12
p.+sin (baġruñ p.) 157a/3
p.+sidür (dişüm p.) 92a/6
p. eyle- "parçalamak"
iki p. eyle- 158b/3
p. pāre eyle- 137b/8, 12
p. ḳıl- "parçalamak" 137b/13
p. ol- "parçalar hâline gelmek, parçalanmak"158b/8
iki p. ol- 158b/8
p. pāre ol- 194b/2
baġır pāresi "ciğer-pare, evlat" 157a/3
krş. cān kesegi, cān pāresi
cān pāresi "ciğer-pare, evlat" 157b/12
krş. baġır pāresi, cān kesegi
pāyimāl (<Far. pāy-māl): Ayak altında kalmış, çiğnenmiş.
p. (ḫarāb ve p. ol-) 113a/7
pāẕişāh (<Far. pād-şāh): Padişah, hükümdâr, sultan; *tas. mec.* Allah.
p. 130a/12
p. egnine 113b/1
p. yüzin 134b/11
p. (ol p. dergāhında) 84b/11
p.+uñ ḫūb-ṣūretlü bahādur ve pelüvān ḳulları 137a/12
p.+a 134b/12
p.+a ḳarşu 134b/13
p.+dan ayruḳ 101a/4
p.+uñ 130a/11
p.+ı (dünyā p. dergāhına) 134b/10
p.+ı (pāẕişāhlar p.+ı) 83a/3; 92b/2; 97b/10; 138a/5; 146a/7
p.+ına (pāẕişāhlar p.) 170a/6; 180b/7
p.+lar pāẕişāhı 83a/3; 92b/2; 97b/10; 138a/5; 146a/6
p.+lar pāẕişāhına 170a/6; 180b/7
p.+van (bir p.) 165a/7
p. ol- 165a/7
pāẕişāhlıḳ, -ġı (<Far. pād-şāh+T.-lıḳ): Padişahlık, hükümdârlık, sultanlık.
p. 178b/1
p.+ıla 92b/12
p.+umdan 141b/2
p.+ın (āḫiret p.) 197b/2
pehlüvān (<Far. pehlevān): Pehlivan, yiğit.
p. (pāẕişāhuñ ḫūb-ṣūretlü bahādur ve p. ḳulları) 137a/12
p. durur (yitmiş p.) 128b/8
perākendelik (Far.+T.): Dağınıklık, düzensizlik.
p. (ortaḳlıḳ ve p. olma-) 132b/9
perde (Far.): 1. Perde; engel, mania.
p. 191b/7
p. (bir p.) 103a/1
p. (bir ṣoñ p.) 102a/2
p. (yidi p. ardında ol-) 102a/1
p.+ʾi 91b/13; 109b/8; 117a/11; 193b/12
p.+ʾi (altı p.) 102a/1, 3
p.+ʾi (bir p.) 102a/3
p.+ʾi (ol p.) 103a/2, 3
p.+ʾi (yitmiş p.) 103a/1
p.+ʾi (yitmiş biñ p.) 88a/11
p.+si (ol evüñ p. ol-) 86a/2
p.+ler 133a/10
p.+ler (ʿarş ve kürsī ve p.) 100b/4
p.+leri (ol p.) 99a/10
2. Örtü.
p. (yidi p. içinde saḳlanan ʿavrat) 118b/3
3. Gök, gökyüzü.
p.+den yirler ḳaʿrına degin "yerden göğe kadar"143b/5
perī (Far.): Peri.
p. 93b/5
p. (firişte ve dīv ve p. ve ādemī) 103b/12
p.+den (ʿarşdan... p. ādemīden aġırıraḳ) 104a/13
p.+ler 144a/7
p.+lerden 138a/12; 144b/11
pes (Far.): Böylece, öyleyse, şimdi.
p. bilindi kim... 105b/8, 10, 13
p. dübür ḳubul gibi olmaya diyenlerüñ sözi muʿteber degül 175a/11
p. dükeli ʿamellerüñ dirneşecegidür 148a/3
p. iḳrār ola tevḥīde 148b/7
p. revā olıcaḳ, ayruḳsı tekellüfe ḥācet yoḳdur 159b/8

p. selām bunlaruñdur 100a/2
peşīmān (Far.): Pişman. krş. peşmān
p. ol- "pişmanlık duymak, pişman olmak" 92b/11; 93a/7; 152b/4
peşmān (<Far. peşīmān): Pişman. krş. peşīmān
p. ol- "pişmanlık duymak, pişman olmak" 87a/12; 111b/1
peyġāmber (Far.): 1. Peygamber.
p. 100a/12; 170a/12
p. ardınca 152a/5
p. (Ādem p.) 154a/13
p. (ayruḳ p.) 194b/11
p. (bir p.) 95b/5
p. (iy kerīm p.) 91b/9
p. (Ḳur'ān p. adın) 125a/4
p. (maʿṣūm p.) 94b/2
p. (mürsel p.) 95b/6
p. (Yūnus p. ʿaleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-selām) 106b/6
p. (yüz biñ yigirmi dört biñ p.) 94b/2; 166b/13
p.+ile (yüz biñ yigirmi dört biñ p. bile) 100a/13
p.+üñ (yüz biñ yigirmi dört biñ p. serveri) 93b/4
p.+i (Yūnus p.) 159b/13
p.+e 92b/6; 96b/12
p.+e (biş p.) 130b/6
p.+e (dört p.) 130b/6
p.+e (hīç p.) 96b/12
p.+e (Mūsā p.) 92b/5; 180b/3
p.+e (Nūḥ p.) 121b/12
p.+e (yidi p.) 130b/5
p.+e (yüz biñ yigirmi dört biñ p.) 100b/1
p.+i (āḫir zamān p.) 102b/6
p.+isin (raḥmet p.) 92b/4
p.+ler 95b/4
p.+ler cānları 93b/9; 94a/2
p.+ler serveri 88a/5
p.+ler (dükeli p.) 138a/8
p.+ler (dükeli p. içinde) 161b/12
p.+ler (ḳamu mürsel p.) 117b/11
p.+ler (yüz biñ yigirmi dört biñ p.) 138b/5
p.+ler (yüz biñ yigirmi dört biñ p. ümmetlerinden) 138b/13
p.+lerüñ (dükeli p. ulusıdur) 162a/8
p.+lere 93b/11
p.+lerden (dükeli p.) 138a/6
p.+lerdür (yüz biñ yigirmi dört biñ p.) 94a/9
p.+sin (şefāʿatlü ulu p.) 93a/4
p. idi (Nūḥ mürsel p.) 166a/13
2. Hazret-i Muhammed.
p. 194a/12
p. ḥażreti 187a/9
p.+üñ ḥücresine 191a/4
peyġāmberlıḳ, -ġı (Far.+T.): Peygamberlik. krş. peyġāmberlik
p.+a 169a/9
peyġāmberlik, -gi (Far.+T.): Peygamberlik. krş. peyġāmberlıḳ
p.+ine (Muḥammed resūlu'llāh p.) 119b/12
pīr (Far.): Yaşlı, koca, ihtiyar.
p. (bir p.) 156b/5
p. (bir p. ṣūretine) 155b/10
p. (yā p.) 157a/8, 10
p. degül 156b/5
p.+ler 107a/7
pīrlik (Far.+T.): Yaşlılık, ihtiyarlık.
p. ḥālinde 150a/9
p.+de 150a/13
pīş-ḳadem (Far.): Tekkelerde ayin için önayak olan derviş.
p.+siz 93b/12
pīşe (Far.): Âdet, alışkanlık.
p. eyle- "alışkanlık hâline getirmek"
ʿadlı pīşe eyle- 180a/12
p. eylen- "âdet edinmek, huy edinmek, üzere olmak"
ʿadlı pīşe eylen- 178b/1
bu on altı nesneyi pīşe eylen- 194b/8
ʿibādeti pīşe eylen- 86b/5
ṭarīḳatı pīşe eylen- 121a/9
pūl (Far.): Para.
p.+ı (alası p.) 126b/7
pūlād (Far.): Çelik.
p. (bir p. ṭavḳ) 159a/13
put (<Far. but): Put, sanem.
p.+a 111a/7

R

raġbet (Ar.): İstek, arzu, istekle karşılama.
r.+ile 135b/12; 138b/6; 198a/3
r.+ile (key r.) 184a/13
rāḥat (Ar.): Rahat, huzur, sükun.
r. içinde 96b/11
r. (eylük ve r. ve şefḳat) 105b/2
r.+ı 165b/1
r.+da ol- 86b/6; 183b/13
r.+um 114a/4
r.+uñ 117a/5
r.+ın (uyḳu r.) 156a/5
r.+ında (cemāl görmeklik r.) 189a/2
r.+ından 183b/11
r.+ından (kendü r.) 183b/11
r.+ıçun "raḥatı içün" (biregü r.) 183b/13
r.+lar (bunca r.) 179a/9
r.+lar (çoḳ çoḳ keremler r.) 117a/13
r.+lar (ḫoş r. uyḳular) 190b/10
r.+dur 96b/6; 156a/4
r. bul- "rahat etmek, huzura kavuşmak" 110a/11; 197a/7
nice r. bulurısa 188b/10
şöyle r. bulsa gerek 188b/12
r.+lar bul- 117a/13
r.+lar bul- (çoḳ çoḳ keremler r. bul-) 117a/13
r. bulmama-
uyḳu r.+ın bulmasa gerek 156a/5
r. gör- "rahat etmek, huzurlu olmak" 110a/11
raḥatlandur- (Ar.+T.): Rahatlatmak, rahat ettirmek.
r.-ayın 94b/12
Raḥīm (Ar.): Ahirette mümin kullarına keremiyle muamelede bulunan. (Allah'ın adlarındandır).
R. Ġafūrvan164a/7
R.+ven 163b/10
R.+sin 164a/6
raḥm (Ar.): Döl yatağı.
r.+[i] (ananuñ şol ḳarañu r. içinde) 179b/4
r.+ine (anası r. düş-) 83b/5
Raḥmān (Ar.): Dünyada her canlıya, mümin kafir ayırt etmeksizin, merhamet eden. (Allah'ın adlarındandır).
R. cemalin 149a/11
R. cemāline 99a/5
R. düşmenleri oldı 146a/3
R. ḳulluġına 132a/12
R. sözlerin 132b/1
R. (ben R. Tanḡrıvan) 186b/4
R.+ı 145b/6
R.+dan mıdur yoḫsa şeyṭāndan? 114b/10
R.+uñ (bāzār R. olmış) 177a/5
raḥmet (Ar.): 1. Acıma, esirgeme, bağışlama.
r. 99b/11; 132a/3; 136b/2; 137a/1, 5; 165b/13; 184b/3, 4
r. cevāhirlerin 137a/2
r. cevheri 137a/4
r. yaġmurı 136b/3
r. firiştesile 85a/3
r. peyġāmberisin 92b/4
r. kim biline 140b/11
r. sebebin 111b/10
r. ve dīẕār iste- 82b/12
r. (ol r. deñizin) 100a/5
r. (yitmiş biñ r. firiştesin) 109b/6
r.+i (kendülere gelen r. daḫı) 136b/5
r.+e 117a/13
r.+e (ol r.) 136b/2
r.+den 137a/3
r.+üm 94a/11; 129a/3
r.+üm deñizleri 82a/12
r.+üm (ne r.) 133b/7
r.+ümden 186b/6
r.+üñ (senüñ r. deñizleri) 111a/2
r.+i (Tanḡrınuñ r. daḫı) 136b/1
r.+in (Tañrınuñ r.) 184b/10
r.+ine (şol bī-nihāyet r.) 136a/10
r.+inden (Tanḡrı r.) 184b/8
r.+inden (Tanḡrınuñ r.) 100a/5; 111b/11
r.+imiş (selāmet ve r.) 140b/11
r. bul- "bağışlanmak, Allah'ın mağfiretine nail olmak" 94a/10; 164b/8
r. ve cennet bul- 142a/2
r. ḳıl- "acımak, merhamet etmek, bağışlamak" 94a/6; 94b/1; 111b/7; 141b/5, 7, 13; 164b/7; 188a/3; 193b/11; 194a/7
2. Hz. Muhammed.
r. (iy r.) 147a/13
raḥmetu'llāhi ʿaleyhā (Ar.): "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun" anlamında bir dua ifadesi. (Bayanlar için).
r. (Rābiʿa-ʾı ʿAdeviyye r.) 109b/13

raḥmetu'llāhi ʿaleyhi (Ar.): "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun" anlamında bir dua ifadesi. (Erkekler için).
r. (Bāyezīd-i Besṭāmī r.) 117b/1; 145b/7
r. (Cüneyd r.) 118a/6
r. (Ḥasan-ı Baṣrīnüñ r. ḳonşılığında) 187b/11([ʿaleyhi])
r. (İbrahīm r.) 166a/1
r. (İbrahīm Ḫavāṣ r.) 118a/13
r. (sulṭānu'l-ʿārifīn Bāyezīd-i Besṭāmī r.) 120b/6
r. (Süfyān-ı Ṣevrī r.) 194b/10
r. (Şeyḫ ʿAlī Nīsābūrī r.) 145b/10
r. (Şeyḫ Ebū Ḥafṣ-ı Ḥaddād r.) 120b/12
r. (şeyḫü'l-meşāyiḫ r.) 118b/12
raʿiyyet (Ar.): Bir hükümdârın idaresi altında bulunan halk, tebaa.
r. arasında 194a/8
r.+ile 188b/5
r. (bir avuç r.) 188b/6
r.+üñ ḳocaların... ḳarıların 196b/10
r.+üñ ḳocaların... uşaḳların... 189b/12
r.+üñ ṣayrusın 194a/9, 10
r.+e 193b/11
rām (Far.): Boyun eğen, itaat eden.
r. ḳıl- "boyun eğdirmek, itaat ettirmek" 113b/9
ramażān (Ar.): Ramazan ayı.
r. 174b/12
r. içinde 174b/4
r. orucı 174a/11
r. orucın ṭut- 174a/9
r. orucından 176a/1
r.+ı 177b/5; 194b/13(Yz. رَمَضَانِ)
r.+da ḫoẕ 175a/9
r.+dan ṭaşra daḫı 175a/8
rāżī (Ar.): Rıza gösteren, kabul eden, hoşnut olan.
r. degülin 193a/11
r. eyle- 191b/1
r. ḳıl- "gönlünü almak, rıza göstermesini sağlamak, razı etmek" 88b/5
ḫoşnūd ve r. ḳıl- 103b/1
r. ol- "razı olmak, kabul etmek" 92a/12(2); 189a/11
rażiya'llāhu ʿanhā (Ar.): "Allah ondan razı olsun" anlamında (hanım) sahabeler için kullanılan bir dua ifadesi. (*Bazı yerlerde* kısaltma kullanılmıştır.)
r. (ʿĀyişe r.) 109a/12; 181b/7, *10, 11*; 183b/8
r. (Fāṭıma r.) 89a/4
raẓiya'llāhu ʿanhu (Ar.): "Allah ondan razı olsun" anlamında (erkek) sahabeler için kullanılan bir dua ifadesi. (*Bazı yerlerde* kısaltma kullanılmıştır.)
r. (ʿAlī r.) 82b/1; *152a/11*; 183a/4; 186a/7
r. (Ebū Bekir r.) 189a/2
r. (Ebū Bekr r.) 183b/2
r. (Ebū Ḥanīfe r.) 145a/3, *10*
r. (Enes r.) 191b/5
r. (ʿÖmer r.) 184a/4; 192a/13; 192b/6
r. (Selmānu Fārsī r.) 186a/11
raẓiya'llāhu ʿanhumā (Ar.): "Allah o ikisinden razı olsun" anlamında genellikle sahabeler için kullanılan bir dua ifadesi.
r. (ibn-i ʿÖmer r.) 184a/1
recā (<Ar. recāʾ): Ümit, umut.
r. içinde 139b/13
r.+ya (ol r.) 139b/13
red (<Ar. redd): Ret, geri çevrilme, kabul olunmama.
r. mi ola 94b/3
red ol- "reddedilmek, geri çevrilmek, kabul olunmamak"
rekʿat (Ar.): Rekat, namazın bölümlerinden her biri.
r. (bir ḳaç r. namāz) 165b/6
r. (dört r. namāz) 158b/4; 160a/2; 161a/6, 7
r. (ol dört r. namāz berekātında) 159a/5; 160a/3
r. (dörd r. namāzı) 150a/2
r. (dörder r.) 149b/6
r. (dörder r. namāz) 150a/1
r. (dört r.) 150b/12
r. (dört r. namāzı) 128a/3
r. (iki r. irte namāzın) 154b/2
r. (iki r. irte namāzın ḳıl ṭıfıllıḳda) 150a/10
r. (iki r. namāz) 94a/3; 144b/7
r. (iki r. namāz berekātında) 155a/2
r. (iki r. namāz içinde) 122b/11
r. (iki rekʿat ṣubḥ) 149b/7
r. (ol iki r. berekātında) 154a/8
r. (üç rekʿat) 150b/9
r. (üç r. aḫşam) 149b/6
r. (yüz r. teṭavvuʿ namāz ṣevābından) 168b/7
r.+ıla 152b/11; 153a/1(2), 2
r.+ı (ykl.) (bir r.) 153a/11; 160b/4
r.+ı (ykl.) (ikinci r.) 147b/10; 160b/4
r.+ı (ykl.) (üç r.) 128a/4
r.+ı (ykl.) (üçünci r.) 147b/11; 160b/5
r.+ı (bir r.) 162a/12(2)
r.+ı (bir r. berekātında) 160b/9
r.+ı (bir r. bereketinde) 161a/7

r.+ı (ikinci r. berekātında) 160b/12
r.+ı (ikindü namāzınuñ bir r.) 160a/8
r.+ı (ol namāzuñ bir r. berekātında) 160b/6
r.+ı (üçünci r. berekātında) 160b/13
r.+ı (daḫı bir r. berekātında) 160b/8
r.+ı (daḫı bir r. bereketinde) 160b/7
r.+ı (vitrüñ bir r.) 162a/11
r.+ıla "rekʿatı ile" (bir r.) 152b/11
r.+ıçun "rekʿatı içün" (bir r.) 150b/7(2), 10
r.+ıçun "rekʿatı içün" (ikinci r.) 150b/11
r.+ıçun "rekʿatı içün" (üçünci r.) 150b/11
r.+ın (bir r.) 151b/1; 153a/12, 13
r.+ın (dördünci r.) 151a/10; 151b/6; 153b/10; 154a/3
r.+ın (ikinci r.) 151a/9; 151b/1, 4; 153b/8; 154a/2
r.+ın (ilk r.) 151b/4; 153a/9; 153b/8; 154a/1
r.+ın (öylenüñ bir r.) 151a/9
r.+ın (üçünci r.) 151a/10; 151b/5; 153b/9; 154a/2
r.+ın (vitrüñ ilk r.) 147b/10
r.+ları (namāz r. ʿadedi) 150a/4
r.+larınuñ (namāz r. sırrın) 149a/11
renc (Far.): Hastalık, zahmet, eziyet, sıkıntı.
r.+i (Ādemüñ r.) 154b/6
r.+den (ol r.) 154b/1
reng (Far.): Renk.
r. 124a/4
r.+i 124a/7
r.+i (ṣunuñ r.) 123b/12
rengsüz (Far.+T.): Renksiz.
r. 179b/8
resm (Ar.): Şekil, biçim.
r.+e (bu resme) 123a/6
r.+e (ol r.) 130a/3
r.+e (şol r.) 131a/4
r.+ine (ʿādet r. geçen nesneʾi) 177b/4
r.+ine (bir nihālī r. nesne) 191a/10
ʿādet r.+ine geç- "âdet hâline gelmek" 177b/4
bu r.+e"bu şekilde, bu tarzda, böyle" 123a/6
ol r.+e "o şekilde, o tarzda, öyle" 130a/3
şol r.+e "şunun gibi, şöyle şu tarzda" 131a/4
resūl (Ar.): 1. Elçi.
r.-ı semāvāt maʿṣūm Cebrayil ʿaleyhi's-selām 121a/12
2. Peygamber.
r.+lerüñ (dükeli r. ḫatmı) 161b/13
r.+i (āḫir zamān r.) 95b/10
r.+i (iy āḫir zamān r.) 164a/9
3. Hz. Muhammed.
r. 82b/3; 85a/1; 86b/1; 89a/13; 91a/10; 92a/5; 92b/1; 94a/2; 95a/7; 96b/4; 97a/4; 97b/4; 98a/4; 99b/7; 100b/7, 12; 102b/5, 6; 102b/12; 103a/5, 11; 103b/8; 104b/2, 4; 105a/9; 107b/11, 12; 108a/1, 7, 108b/11, 13; 109b/11; 113a/9; 115a/3, 5, 7, 9, 10; 115b/10, 12, 13; 122a/8; 129b/8; 131a/5; 141b/7; 147a/12; 147b/9; 152a/7, 8; 152b/2, 3, 5; 163b/7; 164a/3, 6; 168b/1; 169a/1, 3, 6; 170b/12; 171a/1, 7; 178b/5; 181b/9, 10(2), 12; 182a/8; 183b/1; 184b/3, 6; 186b/11; 189a/3, 7; 191a/6, 9; 191b/5, 7, 11; 193a/12; 193b/1, 2; 194b/1, 3
r. adı berekātında 112a/12
r. ʿalemi dibinde 128b/9
r. ʿaleyhi's-selām 82a/15; 88b/7; 90a/12; 91b/1; 95a/5; 96b/7; 97a/1, 12; 100a/8; 103a/9; 113b/2; 124b/12; 128b/13; 145b/2; 181b/8; 186b/6; 187b/1
r. altında 191a/10
r. buyruġın 170b/13
r. etegine 152b/4
r. ḫażreti 88a/4; 88b/13; 91a/12; 91b/8; 92a/1, 2, 12; 93b/11; 94a/1, 3, 8, 12; 95b/12; 96a/5; 97b/6; 99a/12; 99b/3, 5; 129b/1, 4; 147b/6
r. ḫażreti daḫı Cebrāʾil ve Mīkāʾil ve İsrāfil yüz biñ firişteleriile) 128b/10
r. ḫażreti ʿaleyhi's-selām 91a/12; 91b/8; 93b/11; 97b/6; 98b/6; 99a/10; 107b/10; 108b/6; 152a/3; 153b/13; 183a/3; 186b/8; 192a/10
r. ḫażreti ṣallalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem 83a/12; 181b/4; 182a/12([ve sellem])
r. ḫażretine 94b/9; 104b/2; 152a/10; 193a/12
r. ḫażretine ʿaleyhi's-selām 178b/3
r. ḫażretile ʿaleyhi's-selām 189a/2
r. heybetinden 107b/13
r. öñinde 191a/8
r. öñinden 181b/12
r. sözin 193a/13
r. (ḫażret-i r. ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem) 187a/1
r. (iy kerīm r.) 98b/7
r. (zihī r. kim) 91b/6
r.+üñ aġladuġın zārılıġın 89a/4
r.+üñ ayaġına 115a/3
r.+üñ ditremegi ḳorḳusı 129a/12
r.+üñ dünyāya gitmesi ṭarīḳın 130a/2
r.+üñ gölgesi 94b/9

r.+üñ gönli 187a/5
r.+üñ gönli ululığı ḳıyında 97a/10
r.+üñ mübārek yüzin 93b/7
r.+üñ ol ża^ʿīf ümmeti 104b/11
r.+üñ ögdügi 99b/6
r.+üñ öñinde 181b/9
r.+üñ sırrı 98b/4
r.+üñ sırrı içindegi sırrına 99a/6
r.+üñ sırrına 98b/2
r.+i 89a/2; 93b/8, 9; 108b/9; 152a/5
r.+i (ben r.) 168b/8; 194b/9
r.+e 84b/11; 85a/6, 9; 90a/7; 93b/10; 94b/13; 97a/3; 97b/13; 98b/3; 99a/7; 103a/3, 4; 106a/11; 129a/3, 12; 131a/4; 152b/1, 8; 167b/7; 168a/12; 169a/1; 171a/6; 183b/1; 184b/2; 186a/13
r.+e ^ʿaleyhi's-selām 113b/3
r.+e inanmaġı 164a/13
r.+e ḳarşu 152a/10
r.+den 82b/14; 152a/4
r.+üm (iy benüm r.) 85a/7; 97a/5; 100b/3; 155a/3; 164a/12
r.+üm (iy benüm gerçek r.) 103a/4
r.+üm (yā benüm r.) 187b/3
r.+ü[m]-mi 109a/13
r.+üñ 86a/12
r.+inüñ gönline 97a/12

resūla'llāh (Ar.): 1. Allah'ın resulü, peygamber.
r. (Muḥammed r.) 166b/1
r. (Muḥammed r. cānı) 95b/10
r. (Muḥammed r. peyġāmberligine) 119b/12
r.+uñ (Muḥammed r. sözi vücūdı...) 96a/1
r.+a (Muḥammed r.) 160b/6
2. Hz. Muhammed.
r. (yā r.) 82b/2; 91a/13; 91b/1; 99b/4; 102b/5; 104b/3, 5; 105a/8; 107b/12; 108a/2, 7; 109b/4; 115a/4, 6, 8; 115b/9, 10; 129a/1; 130a/5; 131a/4; 152a/6; 168a/12; 168b/4; 169a/5, 10; 170a/8; 184b/5; 187a/2, 6; 191b/6; 194b/2

revā (Far.): Caiz, yakışır, uygun, yerinde.
r.+dur 124a/3, 7, 10; 125a/11; 128a/1; 174a/4; 176a/7
r. mıdur kim 115a/5; 180b/4
r. degül 1. "yakışmaz, uygun değil. 92b/8
2. "caiz değil, dürüst değil" 124b/1; 128a/2
r. degüldür 167b/6
r. gör- "uygun görmek, layık görmek" 92b/4; 93a/5; 113b/8; 138a/3; 183b/13; 187a/7, 9; 190b/9
r. görme- "uygun görmemek, layık görmemek" 138a/2; 142a/5; 142b/6; 198a/1
r. ḳıl- "yerine getirmek, kabul etmek" 166a/10
r. ol- "uygun bulunmak, yerine getirilmek" 159b/8
ḥāṣıl r. ol- "hasıl ve reva ol-"122a/5

reyḥān (Ar.): Fesleğen.
r. (bir gül ve bir r. ḳıl-) 90b/6
r. (bir gül ve bir r. ḳılıvir-) 88b/2
r. (ol gül ol r. ḳoḳusı) 90b/7

rıżā (Ar.): Hoşnutluk, memnuniyet.
r. 177a/1
r.+m 111b/3
r.+ma 164b/1
r.+ñ 103a/11

rızḳ (Ar.): Allah'ın herkese bahşettiği nimet, rızık.
r. 119a/11; 120a/7
r. ḳapusın 181b/6
r. ḳapuların 181b/6
r. (ḥelāl r. ḳapusın) 153b/1
r.+ı 186b/7

ribā (Ar.): Faiz.
r.+ya vir- "faize yatırmak"
akça^ʾı r. vir- 185a/3

ridā (<Ar. ridā^ʾ): Hırka.
r.+^ʾı 191a/7
r.+yı (şol r.) 191a/7
r.+mı (benüm r.) 194b/4
r.+ñuz 194b/3
r.+sı 194b/2
r.+sın (mübārek r.) 191a/6

rikāb (Ar.): Üzengi.
r.+ın ve ayaġın 93b/8

rivāyet (Ar.): Bir haber, bir olay veya bir sözü nakletme, aktarma.
r. 81b/7; 82b/13
r. ḳıl- "aktarmak, nakletmek" 81b/7; 82b/13

riyā (Ar.): Gösteriş, riya.
r. iş işle- 153a/6
r. ḳurdundan ve ḥubūṭ uġrısından 122a/12
r. yöresine 153a/13
r.+dur 153a/5

riyālu (Ar.+T.): Gösteriş için yapılmış (iyilik, ibadet vs.), riyalı, riya karışmış.
r. ortaḳlıḳ ṭā^ʿati 134a/4

riyāsuz (Ar.+T.): Gösterişsiz, riyasız.
r. ḳıl- "(namaz) riyasız eda etmek" 154a/8

riyāsüzlik, -gi (Ar.+T.): Gösterişsizlik, riyasızlık.
r.+içün "riyāsüzligi içün" (ḫoş r.) 111b/8

riyāzet (Ar.): Nefsi kırma, dünya lezzetlerinden ve rahatından sakınma, kanaatle yaşama.
r. ve faḳr içinde 109b/13

rūşen (Far.): Aşikâr, apaçık.
r. (āşikāre r. ... yazdum) 185a/10
rūzi (<Far. rūzī): Nasip, kısmet.
r. ḳıl- "nasip etmek" 91b/1, 5; 100a/10, 12; 100b/1; 121a/3; 121b/1; 122b/11, 12; 142b/9; 143b/9, 11; 144b/6; 149a/11; 153a/11; 155b/6; 160a/13; 160b/8, 13; 165b/1; 178a/6; 191a/1; 197b/13
rübāʿī (Ar.): Rübai, belli vezinlerle yazılan dört mısralık şiir.
r. (bir r.) 156b/11; 158a/5
r.+yi (ol r.) 156b/12
r.+dür (iñen ḫūb r.) 158a/5
r.+dür (iñen laṭīf r.) 156b/12
rükūʿ (Ar.): Namazda dizlere tutunarak vücūduñ belden yukarısı yere paralel gelecek şekilde eğilme.
r. 148a/3
r.+ıla 138b/10
r. ve sücūd 126b/2; 140a/1
r. ve sücūd sırrıyıdı 140a/10
r.+a var- "rüku kılmak, rükua varmak" 134b/5, 13; 135a/12
r.+da 144a/6
r.+da (ya r. yā secdedeyiken) 126a/13
r.+ın (tevāżu secdesin ve rükūʿın) 137a/5
r. ḳıl- "rükua varmak, rüku kılmak" 135a/1; 135b/4
hem r. ḳılurlar hem sücūd 104a/5
rüsvā (Far.): Rezil, hor, hakir. krş. rüsvāy
r. ḳıl- "rezil etmek" 141a/12; 141b/2
rüsvāy (Far.): Rezil, hor, hakir. krş. rüsvā
r. eyle- "rezil etmek" 192b/6
r. ol- "rezil olmak, hakir olmak" 106b/13; 182a/10

S

ṣāᶜ (Ar.): Bin dirhemlik bir hububat ölçeği.
ṣ. 176a/5
ṣ. (bir ṣ. arpa) 176a/4, 7
ṣ. (bucuḳ ṣ. buġday) 176a/3, 6

saᶜādet (Ar.): Mutluluk.
s. 81b/3; 107a/3; 191a/1; 197b/6
s. (bu s.) 118a/11
s. (zihī s. anun kim) 86a/13
s. (zihī saᶜādet tevḥīd ehlinüñ kim) 114a/4
s. bul- "mutlu, huzurlu olmak, huzura ermek" 197b/6

sāᶜat (Ar.): Saat; vakit, zaman, an.
s. (aġzın açduġı s.) 152a/11
s. (baş yire ḳoduġı s.) 137b/7
s. (bir s.) 83a/2; 96a/10
s. (çārı ḳoduġı s.) 110b/7
s. (diledügüm s.) 162b/4
s. (geldügi s.) 140b/10
s. (gözin yumduġı s.) 188a/11
s. (işbu ṭaġ ḍepesine çıḳardugı s.) 155b/12
s. (ḳadem başdugı s.) 147a/9
s. (ol s.) 96b/3
s. (ol s. içinde) 96a/11
s. (şoloḳ s.) 110a/3; 138b/6; 184a/8; 187a/5; 188a/8
s. (yıldırım şaḳıdugınca s. geçmedin) 147a/8
s.+üñ (ol s. uzunlugı) 96a/10
s.+e degin (ol s.) 140a/12
s.+de (bir s.) 142b/9
s.+de (bu s.) 96b/7
s.+ce (bir s.) 160a/10

sāᶜatlik (Ar.+T.): Muayyen bir vakte kadar süren, belli bir zaman alan.
s. (bunlaruñ bir s. ṭāᶜatlerin) 139a/1

ṣābit (Ar.): Tespit edilmiş, kararlı; azimli, sebatkâr.
ṣ. ḳıl- 1. İspat etmek, kesinleştirmek, kararlaştırmak. 105a/13
2. Güçlendirmek. 147b/2
ṣ. ve ḳavī ḳıl- "kararlı, azimli ve güçlü kılmak" 100b/9
ṣ. ṭur- "azimli, kararlı, sebatkâr olmak" 114a/7

ṣabr (Ar.): Sabır
ṣ. 155b/6
ṣ. dile- "Allah'tan dayanma gücü, kuvveti vermesini istemek" 157a/10
ṣ. eyle- "sabretmek, tahammül etmek" 155b/9
ṣ.+ı git- "sabırsızlanmak"
ṣ.+um git- 155b/8

ṣābūn (Ar.<Yun.): Sabun.
ṣ. 124a/2

sac: İnce demir levhadan yapılmış kubbemsi mutfak eşyası, sac.
s. (māᶜūn... yaᶜnī ḳazan, legen, balta, elek, s., ayaḳ, ḳap ḳacaḳ) 186a/4

saç: Saç.
s.+um 112b/3, 5
s.+ı 112b/1; 154b/1
s.+ın 112b/6(sacın)
s.+ları 89b/8

saç-: Saçmak, dökmek, dağıtmak. krş. ṣaç-
s.-ar 136b/9

ṣaç-: Saçmak, dökmek, serpmek. krş. saç-
ṣ.-dı 155b/1; 157a/8
ṣ.-dılar 93b/10
ṣ.-ıcaḳ 131b/9
saçu ṣaç- 93b/10

saçu: Düğün ve şenliklerde ortaya saçılması gelenek olan inci, para, şeker gibi şeyler.
s. ḳıl- "saçı saçmak, düğün ve şenliklerde gelenek olan inci, para, şeker gibi şeyleri saçmak" 91a/4, 7
nişār ve s. ḳıl- 120a/10; 137a/2
s. ol- "saçı olmak, feda olmak" 130a/13
s. ṣaç- "saçı saçmak" 93b/10

ṣadaḳa (Ar.): Sadaka.
ṣ. (ol ṣ.) 176a/3
ṣ.+ᵓı 105b/13
ṣ.+ñ müzdin 178a/3
ṣ.+sı ol- 86a/7
ṣ.+sı (ṭutmayan müsülmānuñ ṣ. ...) 174a/10
ṣ.+sın (ḳutsuzlaruñ ṣ.) 170a/1
ṣ. vir- 105b/7, 11; 175a/7; 176a/3

ṣadaḳa-ı fiṭra (Ar.): Ramazan ayında yoksullara verilen cinsi ve miktarı muayyen sadaka, fıtır sadakası, fitre.
ṣ. daḫı 176a/4

ṣādıḳ (Ar.): İçten bağlı, sadakatli.
ṣ. 147a/10
ṣ.+lara 112b/7

ṣ.+lardan ol- 162b/2
ṣ.+larına (benüm ümmetüm ṣ.) 113a/2
ṣadr (Ar.): Oturulacak en iyi yer.
ṣ.+ına (uçmaḳ ṣ.) 116b/1
ṣaf (<Ar. ṣaff): Saf, sıra.
ṣ. ṣaf 136b/7
ṣ.+ına 102a/8
ṣ. baġla- "namaz kılmak için sıralanmak, saf tutmak" 145b/1
ṣ. ṣaf dur- "sıra sıra dizilmek" 137a/1
krş. ṣaf ṣaf ṭur-
ṣ. ṣaf ṭur- "sıra sıra dizilmek" 109b/7
krş. ṣaf ṣaf dur-
ṣāfī (Ar.): Sade, halis, katkısız, karışık olmayan.
ṣ. gümiş gibidür 172a/4
ṣ. ol- "arınmak" 151a/11
saġ (I): Sağ. (Solun zıddı.) krş. ṣaġ I
s. elin 103a/10;
s. yanından 93a/11
s.+dan yaña mıdı 146b/3
s.+uma mı 153b/5
s.+uñda 132b/9
s.+uñdan 162a/5
s.+uñdan yañağı cānlar 146a/13
ṣaġ (I): Sağ. (Solun zıddı). krş. saġ I
ṣ. 162a/4
ṣ. eli 133b/2
ṣ. elin 126a/4; 189a/7; 195a/5
ṣ. eline 153b/8
ṣ. ḳolına 126a/3
ṣ. yanından 108a/4
ṣ. (mü'minüñ ṣ. eline) 131b/5
ṣ.+ına 108a/8; 146b/6
ṣ.+ında 190a/11
ṣ.+ında 146a/12
ṣ.+ındaġı ṣolındaġı dostlarına 140b/7
saġ (II): Hasta olmayan, sıhhatli, sağlıklı.
krş. ṣaġ II
s. (ten virdüm s.) 165a/11
s.+iken 188a/4
s. ol- "sıhhatli olmak, hasta olmamak" 174b/5; 195a/1
ṣaġ (II): Sağlam, yaralı olmayan, sağlıklı.
krş. saġ II
ṣ.+ı 127a/5
ṣ.+ı mı 127a/5
ṣ.+ısa 127a/5
ṣ. ol- "iyileşmek, şifa bulmak" 195a/2
saġal-: Hastalıktan kurtulmak, iyileşmek.
s.-ıcaḳ 175b/11
sağınç, -cı: Düşünce, endişe, fikir; arzu, emel, istek.
s.+ında (öginde s.) 153b/2
saġış: Sayı, adet, miktar.
s.+ıla (āşikāre rūşen s. ... yazdum) 185a/10
sağışlu: Sayılı, belli miktarda, sayısı belli, belli sayıda.
a. taş 125a/8
ṣaḥābe (Ar.): Hz. Muhammed'i görmüş ve kendilerinin sohbetinde bulunmuş mümin kimse.
ṣ. 109b/1
ṣ.+nüñ ḫaberleri 108b/10
ṣ.+nüñ (yitmiş ṣ. ṣalacasın) 194a/12
ṣ.+den yaña 191b/5
ṣ.+m (iy ṣ.) 108b/13
ṣ.+m (iy benüm ṣ.) 191a/9
ṣ.+ler 82b/1; 109a/3; 169a/3; 191a/4
ṣ.+ler arasında 109a/5; 12
ṣ.+ler (velīler ṣ.)120b/5
saḫāvet (Ar.): Cömertlik.
s. 81b/4
ṣaḥīḥ (Ar.): Gerçek, doğru.
ṣ 175a/10
sāḥil (Ar.): Sahil, kıyı.
s.+lerüñ yayı issisine 188b/9
ṣaḳal: Sakal.
ṣ.+ın (mübārek ṣ.) 183b/3
saḳālet (Ar.): Üşenip ağırlaşmak, üşenmek, ağırdan almak.
s.+insüz (yābana varmaḳ s.) 177a/10
saḳf (Ar.): Tavan, çatı, dam.
s.+e 85b/11
s.+ı ol- 85b/2
saḳın-: Sakınmak, kaçınmak, uzak durmak.
krş. ṣaḳın-
s.-sa 184b/3; 185a/7
s.-sa gerek 184b/7
s.-maḳ gerek 184b/6; 192a/11
s.-urvan 174b/4
ṣaḳın-: Sakınmak, kaçınmak, uzak durmak.
krş. saḳın-
ṣ.-ursa 153a/7
saḳla-: Korumak, esirgemek, muhafaza etmek, himaye etmek. krş. ṣaḳla-
s.-dum 122a/2
s.-r 87a/3; 179b/7
ṣaḳla-: 1. Korumak, esirgemek, muhafaza etmek, himaye etmek. krş. saḳla-
ṣ.-r 83b/5; 120a/7
ṣ.-yupdur 170a/8
2. Sakınmak, korumak, uzak tutmak.
ṣ.-maḳdur 174a/13
saḳlan-: 1. Saklanmak, gizlenmek.
s.-an (yidi perde içinde s. ʿavrat) 118b/3

2. Korunmak, muhafaza edilmek.
s.-ur 100a/2
3. Sakınmak, kaçınmak, uzak durmak.
krş. ṣaḳlan-
s.-ursa 174b/1

ṣaḳlan-: Sakınmak, kaçınmak, uzak durmak.
krş. saḳlan-3
ṣ.-sa gerek 174b/2

saḳlu: Saklı, muhafaza edilmiş, korunmuş.
s. ol- "korunmuş, muhafaza edilmiş olmak" 113a/6

saḳsı: Topraktan yapılmış kap kacak.
s.+yıla 125a/11

ṣal-: Bırakmak, terketmek, başıboş bırakmak.
ṣ.-ıvir- 147b/8

ṣalā (<Ar. ṣalā): Cuma namazına ve bazı yerlerde cenaze namazına çağırmak için minarelerde okunan salavat.
ṣ. vir- 94a/1

ṣalaca: Sedye, tabut.
ṣ.+sın (yitmiş ṣaḥābenüñ ṣ.) 194a/12

ṣalāḥ (Ar.): İyilik, dürüstlük; dine olan bağlılık.
s. nişānın 146a/1

ṣalavāt (Ar.): Hz. Muhammed'e edilen dualar, salavat.
ṣ. getür- 85a/9, 11

ṣalāvātu'llāhi ʿaleyh (Ar.): "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun" anlamında bir dua sözü.
ṣ. 160b/1
ṣ. (ʿĪsāya ṣ.) 156b/7

ṣāliḥ (Ar.): Dinin emirlerine uygun harekette bulunan.
ṣ. velīler 116a/3
ṣ. (niçe ṣ. mü'min) 100b/2
ṣ.+lerden 197a/4

ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem (Ar.): "Allah onun şanını yüceltsin ve onu selamete erdirsin" anlamından peygamberimiz için kullanılan bir dua ifadesi.
ṣ. 81b/14; 88b/13
ṣ. (ḥażret-i resūl ṣ.) 83a/12; 187a/1
ṣ. (Muḥammed-i Muṣṭafā[nuñ] ṣ.) 129a/10
ṣ. (resūl ḥażreti ṣ.)181b/4; 182a/12

Ṣamed (Ar.): Tüm ihtiyaçların, niyetlerin, övgülerin, yakarışların yöneldiği eşsiz kudret. (Allah'ın adlarındandır).
Ṣ. (ṣanemile Ṣamed arasında) 111a/9

ṣan-: Sanmak, zannetmek.
ṣ.-alar 180b/5
ṣ.-duñuz 192b/8
ṣ.-aduñ 150a/2, 3(ṣ.-a[d]uñ)
ṣ.-ursın 94a/9; 109b/4
ṣ.-ursa 186a/6
ṣ.-maḳ 186a/6
ṣ.-up 141b/4; 195b/5(2)

saña: Bkz. sen.

ṣanasın kim: Sanki. krş. ṣankim
ṣ. 150a/9

ṣanem (Ar.): Put.
ṣ.+ile Ṣamed arasında 111a/9

sānih (Ar.): Zihin ve fikirde hasıl olup çıkan, fikirde doğan, özgün.
ṣ.+ler (bu s.) 150a/6

ṣankim: Sanki. krş. ṣanasın kim
ṣ. kim 167a/7

ṣanu: Fikir, düşünce, istek, dilek, emel, zan, tahmin.
ṣ.+yı (şol ṣ.) 180b/5
ṣ.+sıçun "ṣanusı içün" (eyü ṣ.) 111b/9

sarāy (Far.): Saray.
s.+ları (şol s.) 89b/3

ṣarf (Ar.): Harcama.
ṣ. eyle- "harcamak, geçirmek" 180a/7; 197a/7, 11

ṣarīḥ (Ar.): Şüpheye ve farklı yorumlanmaya yer vermeyen kolayca anlaşılabilir söz.
ṣ. degül 167a/8

ṣarʿīlik (Ar.+T.): Saralı olma hâli, kendini kaybetme.
ṣ. (key ṣ. ve aḥmaḳlıḳdur) 121a/11

ṣarp: Çetin, güç, zorlu; kuvvetli.
ṣ. gün 191b/12
ṣ.+ıraḳ (ḳatı ve ṣ. gel- "zorlu olmak") 145b/5
ṣ.+idügin 134a/9

ṣarṣuḳ: Sarsılmış.
ṣ. (ṣınuḳ ṣ. "kırık dökük")
bir ḳaç günlik ṣınuḳ ṣ. ṭāʿat berekātında 121a/3

ṣat-: Satmak.
ṣ.-arın 108a/13; 126b/6
ṣ.-ar (alur ṣatar) 167a/2
ṣ.-duġı ṣüretde daḫı 126b/7
al- ṣat- "alış veriş etmek" 167a/2

ṣataş-: Hoşlanılmayan bir şeyle karşılaşmak, istenilmeyen bir hâle uğramak, bulaşmak, maruz kalmak, duçar olmak.
ṣ.-sa 161a/6
ṣ.-dum 193a/4
ṣ.-urısa 185b/12

ṣatu: Satış.
ṣ.+dan bāzārdan 168b/2
ṣ. bāzār "alış veriş; ticaret"
ṣ. bāzārı ḳo- "alış verişi bırakmak; ticaretle uğraşamamak" 168b/4; 169a/5
ṣ.+sı (ol ḳuluñ ṣ.) 167a/2

ṣatun: Bedelini vererek, satış yoluyla bir şey edinmek, parasıyla (almak).
ṣ. al- "satın almak" 168a/3; 175a/1; 197a/2
savaş: Savaş. krş. ṣavaş
s.+a var- "muharebeye gitmek" 145a/13
s.+da 128b/7
ṣavaş: Savaş. krş. savaş
ṣ.+a becid oluñ 101a/8
savaş-: Savaşmak. krş. ṣavaş-
s.-maḳ 112b/13
ṣavaş-: Savaşmak. krş. savaş-
ṣ.-ıdururken 128a/11
ṣayru: Hasta.
ṣ.+sın (raʿiyyetüñ ṣ.) 194a/9, 10
ṣ. ol- "hastalanmak" 175b/9; 185b/7; 188a/3; 195a/1
ṣayrulıḳ, -ġı: Hastalık.
ṣ.+ın 175b/10
ṣ.+ına (biregünüñ ṣ.) 175b/11
sebaḳ (Ar.) (Yz. سَبَق): Ders.
s. ʿālemi "ruhlar âlemi"
s. ʿāleminde 147b/1
sebeb (Ar.): Sebep, vasıta, vesile.
s.+üñden (senüñ s.) 192a/12
s.+üñüzle (sizüñ s.) 192b/3
s.+in (bizüm ʿavfumuz s.) 150a/2
s.+in (ḳov s.) 192a/12
s.+ile "sebebi ile" 149b/3
s.+ile "sebebi ile" (ʿöẕr s.) 176a/2
s.+dür 163a/4
s. eyle- "sebep etmek"
ḳov s.+in eyle- 192a/12
s. ḳıl- "sebep etmek, sebep saymak" 164b/2, 6, 8, 10
dürişmegi ḳazanmaġa s. ḳıldum 164a/13
bunca dürlü nesneʾi raḥmet s.+in ḳıldı 111b/10
s. ḳo- "sebeb kılmak, ... için gerekli saymak" 164b/1
s. ol- "vesile olmak, sebep olmak" 162b/13
sebebsüz (Ar.+T.): Sebepsiz.
s. nesne olmaya 164a/13
secde (Ar.): Secde, namazda alnı, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere dayayarak alınan vaziyet.
s. (ilkinki s.) 140b/2
s.+nüñ maʿnisi 135b/6
s.+de daḫı 140a/10
s.+de dururlar 144a/5
s.+deyiken (ya rükūʿda yā s.) 126a/13
s.+si (Muḥammed resūlu'llāhuñ... s.) 96a/2
s.+sin (tevāżuʿ s.) 137a/3
s.+sin (tevāżuʿ s. ve rükūʿın) 137a/5
s.+sidür (buyruḳ s.) 140b/2
s.+sidür (şükr s.) 140b/2
s. eyle- "(namazda) secde etmek, sec-deye varmak" 89a/1
s.+ye var- "(namazda) secde etmek" 110b/2; 112b/4; 117b/12; 140a/12; 140b/1; 147b/9; 188b/2
s. ḳıl- "(namazda) secde etmek, secde-ye varmak" 135b/9; 140a/11
iki secde ḳıl- 140b/3
seçil-: Seçilmek.
s.-e 148b/4
s.-se gerek 148a/8
s.-ür 148a/12
s.-eydi 148b/2
s.-icek 148b/3
sed (<Ar. sedd): Set, bent.
s.+ler bağla- 98a/2
s. bağla- "set çekmek, önünü kapatmak"
s. ḳıl- "set bağlamak" 98a/8
sefer (Ar.): 1. Yolculuk, seyahat; ticarî yolculuk.
s. 163a/2
s. eṣeri 118b/3
s.+i 163a/1, 2
s.+e (üç günlik s.) 175b/13
s.+de (ol s.) 140b/9
s.+de (vardıġı s.) 140b/11
s.+de ol- 185b/13
s.+den 140b/9
s.+inden (miʿrāc s.) 140b/7, 10
2. Savaşa gitme.
s.+e (ıraḳ s.) 101a/6
3. *fik.* ikametgâhından en az üç günlük (ya da 18 saatlik) uzak bir mekâna yolculuğa çıkma. krş. muḳīm, müsafir
s.+e git- 127b/10
s.+de 127b/11; 176a/1
s.+deyise 127a/13
s.+de degülise 127a/12
s.+de ol- 128a/5
s. namāzı "sefer namazı, üç günlük (ya da 18 saatlik) uzak bir yere gidecek bir kişinin yola çıktığı andan ikâmetgâhına dönünceye kadar farz namazları belli ölçüler dahilinde kısaltarak kılması"
s. namāzın ḳıl- 128a/6, 9, 10
seḫāvet (Ar.): Cömertlik.
s. 176b/13
sehl (Ar.): Kolay.
s.+dür 163b/10
s. ḳılıvir- "kolaylaştırıvermek" 134a/11
s. ol- "kolaylaşmak" 152b/6
sekiz: Sekiz.
s. bölükdür 168a/7

sekizinci: Sekizinci.
s. 185b/12; 192b/3
s. ḳavl 159a/13
s. ḳavulda 139b/6
s.+de 169a/13
s.+si 185a/1
s.+leri 98b/13; 99a/1, 4
sekiz yüz biñ: Sekiz yüz bin.
s. ādemī 190b/9
s. ādemiyi 190b/5
seksen: Seksen.
s. 172b/1
s. aġaç 195a/3
s. gün 110a/2
seksen birinci: Seksen birinci.
s. gün 110a/2
selām (Ar.): 1. Selamet, esenlik, her türlü korkudan uzak olma.
s. 100a/2
s. (bir s.) 99b/11
2. Selam, selamlaşmalarda kullanılan ifadeler; esenlik dileme.
s. (bu s. kim) 100a/12
s. (ol s. kim) 100b/1
s.+ı 119a/2, 3
s.+ı (bu s.) 100a/9
s.+da (bir s.) 99b/10
s.+um 83a/11
s.+uñı 100a/10
s.+ın (selām virenüñ s.) 193b/13
s.+ın (kendünüñ s.) 149a/7
s. al- "selam almak, birinin selamına karşılık vermek"
selām virenüñ s.+ın aġzuñıla alasın 193b/13
s.+uñı alayım 100a/10
s. degür- "(birinin) selamını ulaştırmak, söylemek" 91a/3
s. ḳıl- "selam etmek, selam vermek; güven hissi vermek" 90b/7; 99b/8; 103a/4; 109b/9; 166a/4; 187a/6; 193b/12
s. ḳıldur- 88b/2
s. olsun! "selam olsun! Ne mutlu!" 115b/8
s. öñürt- "(konuşmaya başlamadan) önce selam vermek" 185b/7
s. vir- 1. "selam vermek, selamlamak" 117a/12; 119a/1; 129a/12; 140b/7, 8(ilki), 10; 193a/2; 193b/11, 12
s. daḫı virmedüñ 193a/3
s. virenüñ selāmın aġzuñıla alasın 193b/13
s.+ı ol ḥaḳīḳī Bāḳīye virgil 119a/3
s.+ı var nesneye vireler 119a/2
yoġa s. virmeyeler 119a/3
2. "selam vermek, namazdan fariğ olmak, namazı bitirmek" 128a/7; 128b/3(2); 140b/4, 8(ikincisi)
s. virmek ḥikmeti 140b/4
selāmet (Ar.): Eminlik, korku ve endişeden uzak olma.
s. gerek 99b/13
s. ve raḥmetimiş 140b/11
selāmlaşmak, -ġı (Ar.+T.): Selamlaşmak.
s.+a 182a/5
semāvāt (Ar.): Semalar, gökler.
resūl-ı s. maʿṣūm Cebrāyil ʿaleyhi's-selām 121a/12
semri-: Semirmek, tavlanmak, şişmanlamak.
s.-r 179a/2, 3 krş. semrü-
semrü-: Semirmek, tavlanmak, şişmanlamak. krş. semri-
s.-dükce 176a/12
sen: Sen (2. teklik şahıs zamiri).
s. 85a/3; 85a/9, 12; 87a/12; 88a/5; 90a/5, 6(2); 91b/10, 13; 92a/4, 5, 7, 10, 11; 92b/2, 4, 5, 7, 9; 93a/4, 5; 93b/13; 94a/6, 8; 95a/13; 97b/11; 100b/5, 10, 11; 102a/8; 104b/4; 110a/8; 113a/2; 114a/1; 115b/10; 116a/10; 117a/2, 8; 117b/9, 11; 118a/9; 119a/1, 6, 9, 12; 121b/3; 123a/9, 10; 130a/7, 8, 9, 11; 132b/11; 135b/5, 8, 10; 136a/6(2); 138a/1; 138b/7, 9; 141b/4, 5, 11; 142a/1; 146b/10; 147b/13; 152a/6; 155b/6; 156a/2; 157a/5, 12; 157b/5; 164a/6(2), 10; 167a/7; 174a/3; 174b/4; 179a/1; 180a/9, 10; 180b/6, 7, 10; 188a/7; 188b/11; 189a/1, 5; 189b/5(2); 191a/1, 13; 192a/7; 192b/10, 11; 193a/1, 4, 5(2), 10; 193b/6; 195a/9
s.-daḫı 117a/9, 12; 164b/11, 12, 13; 165a/1, 7, 8, 9; 165b/9, 10; 193a/5
s. daḫı 164b/13; 165a/2, 6; 166b/10; 190a/7; 191a/4; 192b/9; 194b/8
[s.-k]im 97b/9
s. mi 138b/7, 8; 158a/10
s.+üñ 118a/6; 130a/12; 135b/10; 180a/5(2),6
s.+üñdür 184a/9
s.+sin 129b/6; 135a/4
senüñ: Senin
s. 102a/8
s. aġırladuġın 87a/12
s. arı cānuñ 95a/1
s. arı nūr göñlüñde 107b/6
s. ʿaṭāña 111b/4
s. ʿaẓametüñ 133a/3
s. ʿaẓametüñ ḥaḳḳıçun 135b/13

s. ʿaẓametüñ ḳıyında 133a/4
s. ʿaẓametüñden 91b/3
s. başmaġuñ ṭopraḳı 84b/13
s. başuñ 92b/9
s. benümile ne sözüñ var 95b/11
s. bir oġluñ daḫı 158a/13
s. birligüñ ḥaḳḳıçun 136a/1
s. buyruġuñ 138b/9; 174b/3
s. cānuñ 117a/7
s. cānuña 96b/6, 8
s. cemāʿatüñise 83a/5
s. dek bir aduñ 136a/4
s. dilegüñ 118a/1
s. dilegüñ-mi118a/2
s. dostlaruñısa 83a/5
s. duʿāñ 94b/3
s. ... elüñ 190b/12
s. emānetüñ 138b/2; 140a/5
s. eyitdügüñ 189b/5
s. firāḳuña 109a/8, 9
s. firāḳuñda 112a/9
s. gibi 94b/1; 158a/11
s. gibi ciger-pāresi firāḳına 158a/11
s. gibi ḳādir ḥażretinde 118a/2
s. gibi kişi 186b/2
s. gibi oġlum 158a/11
s. gölgeñde 94b/12
s. göñlüñ 168b/11
s. gövdeñ 90a/11
s. ḫazīneñde 189b/2, 6
s. ḥażretüñe 92a/6; 133b/5; 189a/3; 189b/7
s. ḥażretüñde 118a/4; 135b/5; 186b/9
s. ḥażretüñden 152b/2
s. ḫilʿatüñ 111b/3
s. ʿışḳuña 158b/6
s.-içün 90a/10; 103a/2; 158b/1; 190a/4
s. irşāduña 130a/6
s. ʿizzetüñ ḥaḳḳıçun 158a/3
s. Kelāmuñ 133b/5
s. ḳonşulıġuñ 147b/9, 11
s. ḳursaġuñ daḫı 141b/11
s. güstāḫlıġuna 92b/8
s. muʿāmeleñ 112a/5
s. muḥabbetüñ ḥürmetiçün kim 102a/6
s. mübārek cānuñ 95a/2
s. naṣīḥüñdür 90a/12
s. niʿmetüñ 111a/5
s. ögüdüñ 114b/12; 181a/8
s. öksüzlerüñ 168b/11
s. raḥmetüñ deñizleri 111a/2
s. rıżāñ 103a/11
s. sebebüñden 192a/12
s. sevgüñ 90a/13
s. sözüñ 103a/8
s. sözüñi 102a/8
s. şefāʿatüñ 113a/11
s. şefāʿatüñile 193b/9
s. şefāʿatüñile benüm ʿināyetüm arasına 113a/12
s. ṭāʿatüñden 110a/5
s. tācuña 137b/9
s. taʿẓīmüñde 135a/8
s. ümmetüñüñ cānları ellerine 122b/6
s. ümmetüñi 122a/2; 141a/5, 11; 142a/3
s. ümmetüñe 121b/13; 122a/7; 141a/10; 143b/9; 144b/6
s. ümmetüñden 147b/1
s. ümmetüñden fülān kişi 108a/2
s. ümmetüñise 83a/4
s. üzerüñdeyise 96a/4
s. vişāluñ ʿışḳına 109a/11
s. yurduñ 111b/3
s.+ile 96b/10; 116a/4; 180a/11; 189a/6; 194a/7, 8
s.+le 180a/9, 10
s. (benümile s. arañda) 100b/4
s. (benüm ʿināyetümile s. şefāʿatüñ berekātında) 97b/12
s. (Kaʿbeyile s. araña) 133a/1
s. (şol s. ḳıyuñdaġı) 157a/13
s.+üñdür 167a/8
dilek s. 118a/6
seni: Seni.
s. 87a/12, 13; 87b/12; 90a/10; 91b/3, 12; 92a/10; 92b/8, 9; 95a/3; 97b/4, 8, 9; 100b/9; 102a/5; 103a/4; 104b/3; 105a/9; 107b/13; 110a/10; 115b/4; 117a/3; 118a/9; 132b/11; 134a/13; 134b/4; 135a/11; 151a/11; 151b/2, 6; 155b/11; 158b/10, 11; 167b/3; 180b/9; 183a/6; 188b/2, 6, 7, 8; 189a/1; 193a/4, 12
s.-mi 157b/2
saña: Sana
s. 82b/2; 84b/12; 85a/11; 87b/1; 88a/3; 89a/8; 91b/4, 10; 92a/6, 8, 10; 92b/8, 12; 95b/7, 8; 96b/6, 9; 100b/6, 10; 103a/7; 106a/10; 107b/4; 108b/1, 2, 3; 110a/6, 9(2); 113a/8; 115a/10; 115b/8, 11; 117b/6, 7, 12; 118b/13; 122b/10; 130b/7; 132b/13; 133a/6; 133b/8; 134a/11; 135a/6; 136a/7; 141b/5, 10; 150b/6; 155a/11, 12; 155b/7, 13; 156a/4; 157b/5, 7, 8; 158a/9; 160b/7, 8, [12], 12, 13; 162a/4; 165a/5, 6, 10, 12; 165b/1, 8; 166b/10, 11; 167a/3; 177a/10; 178a/5; 181a/8; 190a/3, 4, 6, 7; 190a/9, 13;

191b/7, 10; 192a/9; 193a/11; 197a/10; 197b/1(2)
s. ve senüñ ümmetüñe 121a/13
s. daḫı 141b/4
s. kim 189b/9
senden: Senden.
s. 85a/4; 95a/12; 95b/8; 107b/9; 114a/1; 111a/5; 146a/4; 150b/5, 8, 9, 11(2), 12; 151a/9, 10; 155b/5; 158b/1; 177b/4; 189a/10, 11; 190a/5, 8; 194b/7; 196b/7
s. alu degüller 190a/4
s. artuḳ 190a/5
s. artuḳ nesneden 133a/5
s. ḥelāllıḳ dilemedügüm mi? 157b/2
s. keremlü ḳul 100b/5
s. ṣoñra 130b/7; 194b/8
s. tedbīrlürekleri 190a/7
s. yigleri 190a/6
s̱enā (<Ar. s̱enāʾ): Övme, övüş, methetme.
s̱. eyit- "övmek, hamd etmek, yüceltmek" 116a/12
s̱. ḳıl- "övmek, hamd etmek, yüceltmek" 133a/12; 134b/6
senden: Bkz. Sen.
sengisār (<Far. sengsār): Recm, suçluyu beline kadar toprağa gömüp taşlayarak idam etme.
s. it- "recm etmek" 195a/4
seni: Bkz. Sen.
sensüz: Sensiz.
s. 155a/10
senüñ: Bkz. Sen.
ser-gerdān (Far.): Başı dönen, şaşkın.
s. (ḥayrān ve s.) 130a/6
s. (ḥayrān ve s. ol-) 100b/8
s.+dur (ḥayrān s.) 179b/6
ser-keşlik (Far.+T.): Dikbaşlı, inatçı, itaatsiz.
s. yirine (temerrüd yirine ve s. yirine) 177a/1
sermāye (Ar.): Sermaye, ana para, ana mal.
s. 86b/13
s.+yi (ol s.) 86b/13
s.+sin (īmān s.) 87a/2
server (Far.): Baş, ulu.
s.+i (peyġāmberler s.) 88a/5
s.+i (ümmetler s.) 88a/6
s.+i (yüz biñ yigirmi dört biñ peyġāmberüñ s.) 93b/4
s.+in (ṭāʿatlerüñ s.) 187b/1
servü (<Far. serv): Servi, yapraklarını dökmeyen ince uzun bir ağaç.
s. (ol s. gibi boyın) 157a/5
sev-: Sevmek, beğenmek, hoşlanmak.
s.-em 118a/9
s.-esin 118a/9
s.-e 162b/3; 162b/12; 163a/1, 3
s.-eler 162b/11
s.-mek gerek 163a/4
s.-düm 98a/12
s.-düñüz mi? 82a/8
s.-di 83b/2; 190a/1
s.-erin 96a/7; 97b/2; 113a/4; 118a/10; 141b/7; 194a/4
s.-ersin 97b/9; 113a/3
s.-er 118a/10; 136a/8; 137b/3; 163a/2; 165b/11
s.-erler 83b/1; 87b/6; 96a/6; 97b/1; 137b/3
s.-erse 83b/8; 182a/12
s.-erlerise 162b/11
s.-erdi 182b/1
s.-eridi 193a/13
s.-mezin 134a/4
s.-mez miyin 97b/10
s.-mesedüm 83a/8
s.-meseydi 136a/8
s.-mek 162b/6
s.-mek (ol s.) 136a/9
s.-enler 90a/10
s.-meyenlerüñ yurdı 86a/8
s.-dügüm 103a/6; 121b/4
s.-dügüm (key s. nesneʾi) 164a/2
s.-dügümiçün 141a/6
s.-dügi 81b/5
s.-dügi (key s. mālların) 165b/13
s.-dügi (ādemī s.) 164a/3
s.-dügi (bāzirgān seferi s. gibidür) 163a/1
s.-dügi (key s. nesneʾi) 164a/2
s.-dügi kişisin 142a/4
s.-dügin 165b/12
s.-düginden 164a/4
s.-dügümüz ʿaṭāyı 164a/4
s.-icek 113a/4
s̱evāb (Ar.): İyi amel işleme karşılığında Allah tarafından verilen mükafat, hayır.
s̱. (çoḳ s̱.) 142b/9
s̱. (ġazā ve s̱.) 169a/11
s̱. (on s̱.) 194a/1
s̱. (otuz s̱.) 194a/2
s̱. (yigirmi s̱.) 194a/2
s̱.+dan (ne s̱.) 115a/10
s̱.+ı 144b/13; 187b/6
s̱.+ı (bir yaluñuzca ögüt virmek s̱.) 115b/2
s̱.+ı (bunlaruñ s̱. daḫı) 100a/7
s̱.+ın 82a/7
s̱.+ın (lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh s̱. ve leṭāyifin) 123a/2
s̱.+ından 82a/5

s.+ından (yüz rekʿat teṭavvuʿ namāz s.) 168b/7
s.+ından (yüz ḥac ḳılmaḳ s.) 115b/2
s.+lar 82a/6
s.+lardan (bu s. hīç birisi) 194a/3
s.+ları 100a/7
s.+dur 194b/7
sevgü: Sevgi, muhabbet.
s.+yi 163a/13
s.+m 83a/9
s.+m (benüm s.) 163a/8
s.+m (benüm s. daʿvisin ḳıl-) 163a/6
s.+ñ 90a/13
s.+ñden 118a/7
s.+sin (dünyā s.) 163a/10
s.+sin (Tanġrı s.) 163a/10; 163b/4
s.+sine (dünyā tengligine s.) 131a/13
s.+sinde (anuñ s.) 86a/13
s.+sinde (Ḥaḳ s.) 151b/13
s.+sinden (ṭon şāhid cāh manṣın s.) 131b/3
s.+sindendür (bu ümmet s. kim) 130a/4
s.+indenise (uçmaḳ hevesinden ve s.) 90a/9
s. degül 162b/11
sevgülü: Sevilen , sevimli, beğenilen, hoşa giden.
s. (ʿālimlerden s. nesne) 196b/6
s. (bir s. nesne) 162b/9
s. (daḫı bir s. nesne) 163a/5
s.+rek nesne 164a/1
s.+dür 112b/12; 186b/9
s. ol- 190a/2
sevin-: Sevinmek.
s.-eyin 104b/5
s.-se gerek 184b/10
s.-düm 105a/9; 183a/9
s.-di 88b/8; 90b/8; 100a/9; 100b/7, 12; 103b/8; 109b/11; 147b/7; 167b/4
s.-diler 82b/1; 109b/12
s.-medüm 183a/9
s.-mek 183a/10
s.-dügi vaḳtin 100a/6
s.-ü 91a/10
sevindür-: Sevindirmek.
s.-sün 105a/9
s.-sin 168b/8
s.-e 168b/8; 187b/5
s.-düñ 105a/9
s.-di 196b/8, 9(2)
s.-ür 145b/7
s.-megi 164b/2
s.-en 168b/9
sı-: 1. Bozmak, hükümsüz kılmak.krş. ṣı-
s.-r 126a/5, 6(2), 8(2), 10, 12; 126b/1(3), 2, 3(2), 4
s.-mayam 102a/9
s.-maz 126a/6, 11(2)
s.-mayadum 103a/9
s.-maġa 155a/7
2. Yenmek, mağlup etmek, tepelemek.
s.-dum 197b/4
ṣı-: Bozmak, yenmek, mağlup etmek. krş. sı-
ṣ.-r 178b/13
ṣıçan: Fare.
ṣ. 186a/7, 9
sıçra-: Sıçramak, parçalar hâlinde savrul-mak.
s.-ya 157b/8
ṣıd-: Patlamak, kopmak.
ṣ.-a (ödi ṣıd-) 157b/10
ṣıdḳ (Ar.): Dürüstlük, içtenlik; sadakat.
ṣ. 176b/13
ṣ.+ıla 81b/15
ṣ.+ı (bunlaruñ birisi ṣ.) 139a/7
ṣ.+ınuñ (Muṣṭafā ṣ. yüzinden biñinden) 138a/12
ṣ.+ın (bunlaruñ degme birinüñ ṣıdḳın) 139a/5
ṣ.+ların (dükeli ümmetlerüñ ṣ. daḫı) 139a/6
ṣıfat (Ar.): Vasıf, hâl, özellik.
ṣ. (üç ṣ.) 124a/3
ṣ.+dan (üç ṣ.) 124a/6
ṣ.+um adum 134b/3
ṣ.+umıla 165a/4
ṣ.+ı (nefsüñ daḫı üç ṣ.) 151b/3
ṣ.+lar (elüñden gelen ṣ. içinde) 165a/4
ṣ.+larumıla (benüm ṣ.) 165a/3
ṣ. eyle- "nitelemek, vasıflandırmak" 161b/1
ṣıfatlan- (Ar.+T.): Vasıflanmak, nitelik kazanmak.
ṣ.-acaḳ ol- 165a/3
ṣ.-mış ḳul 165a/4
sığ-: 1. Sığmak.
s.-acaḳ ḳadar 127b/7
s.+asıca 127b/6
s.+ası ol- 127b/4
2. Yeri olmak, yerleşmek. krş. ṣığ-
s.-maya 129b/8
ṣığ-: Yeri olmak, yerleşmek. krş sığ- 2
ṣ.-dı 97a/12
ṣ.-maz 100b/4(2)
sığa-: Okşamak. krş. ṣığa-
s.-dı 131a/9
ṣığa-: Sıvazlamak, okşamak. krş. sığa-
ṣ.-! 111b/13
sığın-: Sığınmak. krş. ṣığın-
s.-maġa 120a/5

ṣığın-: Sığınmak. krş. sığın-
ṣ.-dılar 102b/4
ṣığır: Sığır.
ṣ. zekātı 172a/7
ṣ. gibi 169b/2
ṣ. (iki yaşar ṣ.) 172a/10
ṣ. (iki yüz ṣ.) 195b/2
ṣ. (yüz ṣ.) 196a/1
ṣ.+ı (ḳara ṣ.) 172b/1
ṣ.+ı (ṣu ṣ.) 172b/1
ṣ.+ı (biregünüñ otuz ṣ.) 172a/8
ḳara ṣığırı "karada gezen, suya girmeyen sığır, kara sığır" 172b/1
ṣu ṣığırı "camus, manda" 172b/1
ṣığır-: Sığdırmak.
ṣ.-ayın 170a/6
sıḳ: Sık, parçaları birbirine yakın ve bitişik, seyreğin zıddı.
s. örülmiş ol- 128a/1
ṣıḳ-: Sıkmak, (suyunu almak için) basınç uygulamak.
ṣ.-up 124a/1
sımarla-: Ismarlamak, tevdi etmek, emanet etmek. krş. ısmarla-, ışmarla-
s.-dum 188b/6
s.-dı 152a/2
s.-mışdur 144a/13
s.-maḳıdı 183a/4
sın-: Bozulmak, hükümsüz olmak, batıl olmak. krş. ṣın- 2.
s.-sa 127a/12
s.-ur 126b/5; 175b/6, 9
s.-maz 126a/13
ṣın-: 1. Kırılmak, parçalanmak.
ṣ.-dıyıdı 92a/2
ṣ.-duġın (tāc ṣ.) 138a/2
2. Bozulmak, hükümsüz olmak. krş. sın-
ṣ.-dı 126b/10
ṣ.-maz 175a/5(2); 175b/4
ṣ.-duġı vaḳti 127b/1
ṣ.-duġı vaḳtden 127a/13
ṣ.-ınca 138b/10
buyruḳ ṣın- (senüñ buyruġuñ ṣınınca) 138b/10
sına-: Denemek, imtihan etmek.
s.-maḳ (bu ʿālem s. ʿālemidür ḳulı) 152a/12
ṣıñar: Kendisi gibi, benzeri, emsal.
ṣ.+ıdur 195b/4
sınıḳ-, -ġur: Korkmak.
s.-a ḳaça 105a/7
sınuḳ: Kırık, kırılmış, mahzun. krş. ṣınuḳ
s. göñül 111b/5(Yz. سنوك), 6
ṣınuḳ: Kırık, kırılmış. krş. sınuḳ
ṣ. ṣarṣuḳ "kırık dökük" 121a/3
bir ḳaç günlik ṣ. ṣarṣuḳ ṭāʿat berekātında 121a/3
sınur (<Yun. sinoron): Sınır, hudut.
s. bekle- "sınırı korumak" 168b/2, 8
sır, -rrı (<Ar. sırr): Sır, giz; hikmet, gizli sebep.
s. ʿāleminden 133a/11
s. içinde 94b/5
s.-ı sır "sırrın sırrı, sır içindeki sır" 94b/6
s. (bir s.) 94b/5
s.+ı (orucuñ s.) 176a/8
s.+ı (resūlüñ s.) 98b/4
s.+ı (resūlüñ s. içindegi sırrına) 99a/6
s.+ı (rükūʿ ve sücūd sırrıyıdı) 140a/10
s.+ın (ābdest s.) 132b/5
s.+ın (ābdest s. ve ḥükmin) 123b/2
s.+ın (namāz s.) 140b/12
s.+ın (namāzuñ ḥikmetin s.) 129a/8
s.+ın (namāz rekʿatlarınuñ s.) 149a/11
s.+ın (namāz s. ve ḥükmin) 123b/3
s.+ın (taḥiyyat s.) 140b/3
s.+ın (zekāt s.) 162b/1
s.+ına 94b/5
s.+ına (resūlüñ s.) 98b/3
s.+ına (resūlüñ sırrı içindegi s.) 99a/7
s.+ından 141a/1
s.+ından (ḥikmetinden ve s.) 140b/13
s.+ıdur (Ḳurʾān s.) 197b/9
s.+ıla "sırrı ile, sırrıyla" (zekāt s.) 167b/4
s.+ların (bu tevḥīdüñ s.) 123a/9
s.+ların (namāz s. ve aḥkāmların) 123a/12
s.+larına (namāz s.) 132b/7
ṣırāṭ (Ar.): Sırat köprüsü. Üstünden geçip Cennet'e gitmek üzere Cehennem'in üzerine kurulacak çok dar ve güç geçilir köprü.
ṣ. 153b/10
ṣ. ḳarañulıġı 160a/6
ṣ. ḳorḳusıdur 153b/6
ṣ. üzresine 160a/12
ṣ.+ı (otuz biñ yıllıḳ ṣ.) 104a/10; 122b/3; 147a/7; 147b/4; 184b/11
ṣ.+dan (otuz biñ yıllıḳ ṣ.) 134a/12
sırça: Cam, billûr
s.+dan (ḳıfdur s.) 108a/1
sıyrıncaḳ: Elde durmayıp kayan, kaygan.
s. ve yiñi idi 136b/9
sıyrul-: Kaymak, sıyrılmak.
s.-ur 159b/2
sifr (Ar.): Tevratın beş bölümünden her biri.
s.+ile (biş s.) 131a/2

sil (<Ar. seyl): Sel.
s. (şol s. uġradıġı çaya) 98a/6
s. şuyı gibi 124a/7
s. yolına 98a/2
s.+i (şeyṭān vesveseleri s.) 98a/6
s.+i (ol vesvese s. yolına) 98a/8
sil-: Silmek.
s.-di (gözi yaşın s.) 157a/9
silāḥ (Ar.): Silah.
s. çerisi 197a/13
s. çerisin 197a/13
silin-: Taharet, (abdest bozduktan sonra) temizlenmek. krş. ṭahāret
s.-ürse 125a/11
s.-meye 125a/12
silkin-: Kendi kendini silkelemek, şiddetle sarsılıp üzerindeki toz, toprak, su vb. düşürmek.
s.-! 82b/7
s.-e 82b/8
sin: Mezar, kabir.
s. (ḳarañu s. içinde) 87b/10
s.+den 194b/2
siñ-: Hoşa gitmek, içine sinmek, yaramak.
s.-di 120b/11
s-er 90b/1; 136b/4
siñek: Sinek.
s. 175b/2
sinī (Far.): Sini, büyük tepsi.
s.+ler (gümişden yā altundan çanaḳlar s. ...) 173b/11
siñir-: Sindirmek, içine işletmek.
s.-ü 90a/6
sinle: Mezar, kabir.
s. ḳarañulıġı 160a/6
s. ḳarañulıġına 160a/8
s. yaluñuzlıġı 161b/6
s.+ye varmaḳ "kabir ziyareti" 194a/5
s.+sin 161b/9
s.+sin (anuñ s.) 160a/9
sivri siñek: Sivri sinek.
s. 190b/7
s. (bir s.) 190b/7, 8
siviş-: Sıvışmak, kaçmak, çekilip gitmek.
s.-edi 178b/6
siyāset (Ar.): Siyaset, belli bir amaca ulaşmak için tutulan yol.
s.+i (Muḥammed resūlü'llāhuñ... s.) 96a/1
s.+i (sulṭān s. ve heybeti ḳorḳusından) 101b/10
siz: Siz (1. çokluk şahıs zamiri).
s. 82a/12; 93b/12; 137b/1; 139a/5; 177a/12; 177b/7; 181b/5
s. daḫı 108b/13; 155a/8; 177a/12; 191a/9; 192a/11
sizüñ: Sizin.
s. ʿaṭāñuzı 82a/14
s. gemiñüze 120a/5
s. sebebüñüzle 192b/3
s. uşbunuñ gibi boyıla uzun ʿömrile ʿamelüñüz 142b/13
s.+içün 101b/13; 102b/10; 158a/2
sizi: Sizi.
s. 101a/5; 101b/12; 102b/9, 10; 192b/2
size: Size.
s. 89a/7; 101a/6, 9, 10; 101b/11, 12, 13; 102b/5, 7, 10; 120a/5; 140a/3; 160a/12; 177a/13; 181b/5
s. daḫı 137b/4; 139a/8
sizde: Sizde.
s. 140a/4; 177a/11
sizden: Sizden.
s. 82a/10; 82b/15; 177b/8
s. ilerürek 155a/7
ṣofra (<Ar. sufre): 1. Sofra.
ṣ.+sına (viṣāl ṣ.) 152b/7
2. *mec.* Yemek, taam.
ṣ.+yı yi- 152b/8
soġult-, -dur: Suyunun çekilmesine, nurunun sönmesine sebep olmak.
ṣ.-ucı 89b/6
ṣoḥbet (Ar.): Sohbet.
ṣ.+üme (benüm ṣ.) 113b/2; 165b/5
ṣ.+inde (ḫāṣ ʿulemā ṣ.) 197a/8
ṣ. eyle- "arkadaşlık yapmak" 188a/4
sol: Sol taraf. krş. ṣol
s.+ındaġı (ṣaġındaġı s. dostlarına) 140b/8
ṣol: Sol taraf. krş. sol
ṣ. 162a/4
ṣ. ayaġın 125a/1; 195a/5
ṣ. el üzerine 133b/2
ṣ. eli 103a/10
ṣ. elin 126a/4
ṣ. eline 131b/5; 189a/8
ṣ. ḳolına 126a/4(Yz. "eline")
ṣ. yaña alu 125a/1
ṣ. yañaġı cānlar 146b/1
ṣ. yanında 108a/4
ṣ.+dan yaña 146b/4
ṣ.+uma mı 153b/5
ṣ.+uñda 132b/10
ṣ.+uñdan 162a/6
ṣ.+ına 108a/8; 146b/7
ṣ.+ında 146a/12; 190a/11
ṣ.+ından 93a/12

ṣoldur-: Solmasına, canlılığını kaybetmesine sebep olmak.
ṣ.-ur 157a/5
ṣ.-ucı 89b/6
ṣoñ: 1. Son, akıbet; nihayet.
ṣ.+um 86b/3
ṣ.+ı olma- "sonsuz olmak" 133b/8
ṣ.+ı (orucuñ ṣ.) 177b/13
ṣ.+ına (oruc ṣ.) 176b/8
ṣ.+ına (vaḳtüñ ṣ. degin) 127a/1
ṣ.+ında (ʿömrinüñ ṣ.) 110a/1
ṣ.+ındadur 124b/8(2)
ṣ.+ınca "arkasından"
dükeli ümmet ṣ. 141a/6
ṭaş ṣ. 125a/10
yatsu ṣ. 147b/10
2. Son, sonuncu, en son.
ṣ. ḥālet ḳarşusından 89b/13
ṣ. (bir ṣ. perde) 102a/2
3. Son olarak, en sonra, sonunda.
s. getürdüm senüñ ümmetüñi dükeli ümmetlerden 142a/3
ṣoñra: Sonra.
ṣ. 101a/7; 170b/12; 191a/5
ṣ. (ʿAlīden ṣ.) 115b/8
ṣ. (altı yıldan ṣ.) 186b/1
ṣ. (andan ṣ.) 94a/13; 123a/5; 162b/7; 178a/5; 194b/11
ṣ. (ʿaẕāb gördüginden ṣ.) 106a/2
ṣ. (benden ṣ.)115b/6; 157b/1
ṣ. (bir zamāndan ṣ.) 128b/7; 137b/11; 193a/10
ṣ. (bu vāḳıʿadan ṣ.) 190b/6
ṣ. (Dāvūddan ṣ.) 130b/8
ṣ. (destürdan ṣ.) 193a/2
ṣ. (didüginden ṣ.) 179b/11
ṣ. (d[ikd]ügi[n]den ṣ.) 166a/7
ṣ. (dileginden ṣ.) 91b/7
ṣ. (dört yüz yıldan ṣ.) 111a/6
ṣ. (dükeli ümmetlerden ṣ. getürdi) 142a/6
ṣ. (dükelinden bunları ṣ. getürdüm) 141a/13
ṣ. (Ebū Bekrden ṣ.) 115b/6
ṣ. (ʿışḳ daʿvisin ḳılduġuñdan ṣ.)156b/1
ṣ. (ʿĪsādan ṣ.) 130b/8
ṣ. (işbu luṭfları gördügümüzden ṣ.) 120a/4
ṣ. (ḳabūl olduḳdan ṣ.) 154b/1
ṣ. (Ḳurʾāndan ṣ.) 182b/11
ṣ. (ḳuṣduġından ṣ.) 175b/5
ṣ. (lā ilāhe illāʾllāh Muḥammed resūluʾllāh'dan ṣ.) 123a/13
ṣ. (luṭflardan ṣ.) 93a/1
ṣ. (maʿlūm olduġından ṣ.) 169b/2
ṣ. (nefsin ögütledüginden ṣ.) 110a/13
ṣ. (ol ḥüccetden ṣ.) 152a/13
ṣ. (ʿOṣmāndan ṣ.)115b/7
ṣ. (öldüginden ṣ.) 87b/7
ṣ. (ʿÖmerden ṣ.)115b/7
ṣ. (senden ṣ.) 130b/7; 194b/8
ṣ. (ṭaraduḳdan ṣ.) 183b/3
ṣ. (yidi yüz biñ yıldan ṣ.) 85a/10
ṣ. (yüz elliden ṣ.) 173b/6
ṣ. (yüz kez yıḳduḳdan ṣ.) 187b/5
ṣ. (yüz yıldan ṣ.) 143a/10
ṣ. (zamāndan ṣ.) 101b/3
ṣ. (zamānlardan ṣ.) 101a/12
ṣ. (zebūn olduḳlarından ṣ.) 101a/13
ṣ.+raḳ 141a/9; 142a/11, 13
ṣ.+ġı "sonraki, sonra gelen" 148a/12
ṣoñucı: Sonunda, sonradan.
ṣ. 114b/6
ṣ.+n 128b/10
ṣor-: Sormak, soruşturmak.
ṣ.-! 92a/13
ṣ.-sun 125b/3; 140a/7
ṣ.-maḳ gerek 125b/6, 9, 11
ṣ.-dı 114a/1; 138a/10; 139a/11; 181b/8
ṣ.-dılar 131a/4; 168a/12; 169a/12; 171a/9; 178b/3; 184b/2
ṣ.-mışlar 171a/7
ṣ.-ar 97b/13; 146a/9; 186b/9
ṣ.-arısa 139a/13
ṣ.-arlarsa 149a/11, 12
ṣ.-maya 124b/13
ṣ.-maġumıla (benüm ṣ.) 161b/11
ṣ.-duġın 139a/11
ṣ.-aṭur- "soradurmak, soruvermek" 185b/13
ṣ.-avar- "hâlini hatırını sormaya gitmek, ziyaretine gitmek," 185b/7; 194a/9, 10
ṣoru: Hesap, sual.
ṣ.+sı 163b/13
sovıcaḳ, -ġı: Serin, serince, serin hava. krş. ṣovıcaḳ
s.+ıla (ʿadluñ s.) (Yz. sovıcaġ-ıla) 188b/11
ṣovıcaḳ: Serin, serince, serin hava.krş. sovıcaḳ
ṣ. (bir ṣ. gölgeye) 188b/10
sovuḳ: Soğuk. krş. ṣovuḳ
s.+larından (dünyā isslerinden ve s.) 154a/13
ṣovuḳ, -ġı: Soğuk. krş. sovuḳ
ṣ. ṣu 169a/1
ṣ.+ından (güneş issisinden ve ḳış ṣ.) 112b/1
ṣ. eyle- "soğutmak, sevimsiz göster-mek, ilgi çekmez kılmak" 153a/10
sög-: Sövmek, küfretmek.
s.-diler 180b/7

s.-mek 182b/3; 185a/2
s.-dükleri 180b/7
s.-meyesi 182b/3
söyken-: Dayanmak, yaslanmak.
s.-üp ol- 126a/12
söyle-: Söylemek, demek; konuşmak, anlatmak.
s.-! 180a/2
s.-gil 93a/2
s.-yesin 93a/2
s.-ye 118b/11; 180a/2; 181a/7
s.-mek gerek 181b/7
s.-di 137b/10
s.-dük 121a/5
s.-rler (küfr s.) 170a/2
s.-me-! 195a/2(2)
s.-mese gerek 125a/6
s.-mez 109a/8; 108b/1
s.-memek 185b/11
s.-memekdür 139b/2
s.-r (dil virdi söyler) 148b/11
s.-r gibi ol- 130a/5
s.-yesi 185b/3
s.-dügüm 193b/3
s.-dügin 92a/5
s.-mez 182b/6
ġaybet söyle- 195a/2
ḳatı söyle- 93a/1; 185b/3
yalan söyle- 182b/6; 195a/2
yumşaḳ söyle- 93a/2; 181b/7
söylen-: Söylenmek, konuşulmak.
s.-di 121b/6
söyleş-: Konuşmak.
s.-üñ 192b/2
s.-di 120a/12
s.-ür 192b/1
s.-ürseñüz 192b/2
söyündür-: Söndürmek.
s.-ürdüñ 131b/6
söz: Söz, kelam.
s. 150a/4
s. üzerine 93a/9
s. (bir s. daḫı) 121b/10
s. (bu s.) 141b/8; 161a/12
s. (hīç s.) 132b/4
s. (ilk s. kim aġzından çıḳdı) 129a/10
s. (key taḥḳīḳlu s. degüldür) 161a/13
s. (maṣlaḥatlu s. degüldür) 141b/9
s. (ṭoġru s.) 99a/13
s.+i 82a/1
s.+i (ayruḳ s.) 96a/3
s.+i (bu s.) 82b/1; 92a/8; 108b/6, 8; 109a/3; 152a/8; 155a/13; 157a/6; 189b/3; 191b/12; 194b/11
s.+i (ol s.) 120b/12
s.+i (söyle didügi s.) 180a/2
s.+e (bu s.) 96a/12; 130a/13
s.+e (yumşaḳ s.) 93a/3
s.+ümüz üzerine 86b/7; 90a/7; 96a/7; 107a/5; 121a/12; 111b/12; 146a/2
s.+ümden 101a/6
s.+üñ 95b/11, 13; 103a/8; 196b/5
s.+üñ (bu s. maʿnisi) 151a/2
s.+üñi (senüñ s.) 102a/9
s.+i (diyenlerüñ s.) 175a/12
s.+ün mi (Ḫalīl s.) 158b/10
s.+i (Muḥammed resūlu'llāhuñ s. vücūdı...) 96a/1
s.+i (sulṭān s. buyruġı şınduġın) 138a/3
s.+i ol- (ʿulemā s. ve muḥaḳḳiḳler s. ol-) 123a/5
s.+i (yirüñ ayruḳ s.) 95b/11
s.+in (Ḥasanuñ ḳatı s.) 188a/6
s.+in (luġat ehli s.) 170b/13; 171a/10
s.+inden (Bāyezīdüñ b. sözinden) 117b/10
s.+in 137b/13
s.+in (bunlaruñ s.) 185a/6
s.+in (nefs s.) 165b/4
s.+in (Resūl s.) 193a/13
s.+in (şeyṭān s.) 165b/4
s.+idür (müfessirler s.) 171a/1
s.+dür (ḫoş s.) 161a/12
s.+ler (herze s.) 132a/13
s.+ler (ol s. nengligin) 132b/1
s.+lerüñ sulṭānı 103a/13
s.+lerde (bu s.) 92a/13
s.+lerden (bu s.) 181a/5
s.+lerin (Raḥmān s.) 132b/1
s.+lerine (muḳallidler s.) 150a/6
s.+lerine (yitincekler kitāblarına ve s.) 99b/3
s.+lerinden (ḥaḳīḳat s.) 121b/6
s. yoḳ "şüphe yok, itiraz edilemez, bir şey söylenemez, şüphesiz" 166b/4
s.+ini ṭut- "birinin görüşüne uymak, görüşünü kabul etmek
faḳīhler luġat ehli sözin ṭutarlar 170b/13; 171a/10
s.+ini ṭutma- "(birinin) dediğini yapmamak, sözünü dinlememek"
bunlaruñ sözin ṭutmamaḳ 185a/6
s.+inden çıḳ- "birinin tavsiyelerine, sözlerine uymamak"
olmasun sözümden çıḳasız "sakın sözümden çıkmayasınız" 101a/7
ne s.! "ne demek! Anlatılamaz!" 175a/9

su: Su. krş. ṣu
s.+ları 98a/3
s.+yıla "suyı ile" (tevbe s.) 131a/13
ṣu: Su. krş. su
ṣ. 108a/1, 8, 9; 108b/3; 119b/3; 123b/10; 124a/8; 124b/1, 4; 126b/4, 5; 136a/12; 157a/7
ṣ. aḥvālin 123b/2(2)
ṣ. gibi aḳ- 197b/12
ṣ. ṣığırı "camus, manda" 172b/1
ṣ. ṭartan devede 172b/9
ṣ. üstinden 124a/10
ṣ. yolıçun 185b/11
ṣ. daḫı 108b/5
ṣ. (aḳar ṣ.)124a/8
ṣ. (arı ṣ.) 124b/6
ṣ. (bir ṣ.) 124b/4
ṣ. (bir içim ṣ.) 108a/12
ṣ. (bir ḳıf ṭolu ṣ.) 128b/12
ṣ. (ṣovuḳ ṣ.) 169a/1
ṣ. (ṭurur ṣ. "durgun su") 124a/8
ṣ. (zülāl gibi ṣ.) 120a/2
ṣ.+nuñ 124b/8
ṣ.+nuñ laṭīfī 124a/3
ṣ.+nuñ rengi 123b/12
ṣ.+nuñ (aḳar ṣ. içine) 124a/9
ṣ.+yı 119a/13
ṣ.+yı (bu ṣ.) 108a/2, 7, 13
ṣ.+yı daḫı (kendüye yaġan ṣ.) 136a/13
ṣ.+yı (ol ṣ.) 108a/11
ṣ.+yı (ol yidi deñizüñ ṣ.) 160b/11
ṣ.+yı (zülāl gibi ṣ.) 108a/11
ṣ.+ya 108b/5; 123b/8, 11; 124a/2, 3, 5
ṣ.+ya (ol ṣ.) 126b/4
ṣ.+ya (ṭurur ṣ.) 125a/7
ṣ.+ya bat- 178b/6
ṣ.+da 123b/10; 124b/9, 10
ṣ.+dan 117a/8; 149b/9; 150b/13; 179b/7
ṣ.+dan ayru 117a/9
ṣ.+dan müstaġnī 119b/2
ṣ.+dan (bir içüm ṣ. ötrü) 109a/1
ṣ.+dan (bir ḳaṭre murdār ṣ.) 83b/4; 183a/8
ṣ.+dan (ol ṣ.) 124a/3, 6, 9; 124b/7; 128b/13
ṣ.+yuñdan (şol ṣ.) 108a/12
ṣ.+yı (baḳla ṣ.) 123b/10
ṣ.+yı (bıñarlar ṣ.)123b/7
ṣ.+yı (deñiz ṣ.) 123b/7
ṣ.+yı (ḳuyular ṣ.) 123b/7
ṣ.+yı (sil ṣ. gbi) 124a/7
ṣ.+yı (yaġmur ṣ.) 136a/11
ṣ.+yı (yüz ṣ.) 116a/6
ṣ.+yın (ābdest ṣ.) 131b/5
ṣ.+yın (ābdesti ṣ.) 131b/8
ṣ.+yın daḫı (ḳatı yirüñ ṣ.) 136b/1
ṣ.+yın (kevşer ṣ.) 174b/10
ṣ.+yın (maʿrifet ṣ.) 98a/11
ṣ.+yın (yaġmur ṣ.)123b/6
ṣ.+yın (yirin ṣ. kim) 176b/11
ṣ.+yına (yüzi ṣ.) 82a/15
ṣ.+yından (aşından ṣ. yimişinden) 186a/3
ṣ.+yından (ābdest alanlaruñ ābdest ṣ.) 114a/3
ṣ.+yından (üzüm çıbuġı aġlayu ṭururken ṭaman ṣ.) 123b/13
ṣ.+dur (bir ḳaṭre murdār ṣ.) 86b/2
ṣ.+lar (içdügi ṣ. ḥisābın) 124b/13
ṣ.+yıla 125a/10; 131b/6
ṣ.+yıla (ābdestüñ ṣ.)131b/7
ṣ.+yıla (anuñ gibi ṣ.) 123b/11
ṣ.+yıla (ol ṣ.) 123b/9, 12
ṣ.+yısa (ṭurur ṣ. "dorgun su") 124b/1
ṣ.+yıla "kez, defa, kere"
üç ṣ. arınmaz mı 117b/3
yidi ṣ. yurıdı 117b/2
yidi ṣ. daḫı belkim arınmaya 117b/4
ṣ. baṣ- "(tarla vb. arazi) su basmak, pompamyla sulamak"
gerekse yaġmurdan içer deştī yir olsun gerekse ṣu başar olsun 174a/8
ṣ. eyle- "su etmek, su hâline getirmek" 197b/8
ṣ. ol- "su i-" 126a/10
ṣ. vir- (abdest alırken bazı organları) meshetmek veya (ağza, burna) su çekmek. 132a/1
burına ṣ.-vir- 131b/13
ḳulaġuma ṣ. vir- 132a/13
ṣ.+yı gel- "meni akmak" 175b/4
yüz ṣ.+yı "itibar, şeref" 116a/6
yüzi ṣ.+yına "hatırına, hürmetine"
bizleri anuñ yüzi ṣ.+yına bağışlağıl 82a/15
yüzi ṣ.+yı ḥürmetiçün "hatırına, hürmetine"
işbu iz issinüñ yüzi ṣ.+yı ḥürmetiçün 188a/2
suʾāl (Ar.): Soru.
s.+üm (bir s.) 158a/8
s.+üñ (ne s.) 158a/9
s.+ine (anlaruñ s.) 147a/4
şu başı: Zabit, zabıta memuru, kumandan.
ṣ.+sıdur (nefsüñ bir key ulu ṣ.) 176b/4
şubḥ (Ar.): 1. Sabah. krş. irte 1
ṣ. vaḳtinde 110a/3
ṣ.+a yaḳın 83a/3
ṣ. namāzı "sabah namazı"

ṣubḥ namāzın ḳıl- 191b/5
ikinci ṣ. "fecr-i sadık, şafak sökme" 174a/13
ikinci ṣ. doġ- "şafak sökmek, imsak" 174b/1
2. Sabah namazı. krş. irte 2
ṣ. (iki rekʿat ṣubḥ) 149b/7
ṣucuġaz: Birazcık su, az miktarda su.
ṣ. 155b/1
suç: Suç, kabahat; günah.
s.+ı (bir avuç günāhkār ḳavmüñ s.) 102a/6
s.+ın (elüñ altındaġılaruñ s.) 164b/12
s.+lar geçürici "gaffārü'z-zünūb" kullarının günahlarını affeden. (Allah'ın sıfatlarındandır). 164b/11
s.+ların 87a/6; 101b/11; 183a/2; 185b/9
s. ḳıl- "suç işlemek, günah işlemek" 115a/4
suçlu: Suçlu; günahkâr.
s.+sın 193a/7
s.+yı 193b/8, 9
s. ol- "suçlu olmak; günahkâr olmak" 157b/9
suçsuz: Suçsuz, suçu olmayan, masum.
s. öldür- "suçsuz yere" 128b/7
s.+ından (suç[s]uzından) 193a/7
ṣūfī (Ar.): Mutasavvıf, sofu.
ṣ. 141a/3
ṣ.+yi 141a/2
ṣ.+dür (ḫuşk ṣ.) 141a/1
ṣuḥuf (Ar.): Sahifeler, yapraklar. Allah'ın dört kitaptan başka Cebrail vasıtasıyla bazı peygamberlere gönderdiği emirler ki yüz tanedir. Hz. Adem'e 10, Hz. Şit'e 50, Hz. İdris'e 30, Hz. İbrahim'e 10 suhuf gönderilmiştir.
ṣ.+ıla (ḳırḳ biñ ṣ.) 131a/1
ṣ. (ḳırḳ biñ ṣ.) 130b/5
ṣ.+da (ḳırḳ biñ ṣ.) 130b/10
ṣ.+dadur (ḳırḳ biñ ṣ.) 130b/9
ṣulḥ (Ar.): Barış; huzur; anlaşma.
ṣ. eyle- "barışı sağlamak; barışmak" 191b/4; 192a/10; 193b/10(2)
ṣ. ḳıl- "anlaşmak" 92a/10
ṣ.+da ol- 192a/11
ṣulıḳ: Su hâli, su olma durumu, su özelliklerini bulundurma.
ṣ.+dan 123b/8
sulṭān (Ar.): Padişah, hükümdâr.
s. 101a/2, 4, 7; 101a/11; 101b/6, 12; 102a/2, 3; 136b/7; 137b/12, 13; 138a/1; 138a/5
s. buyruġın 101b/1
s. dergāhına 101b/8; 102a/1
s. ḥażretine 101b/3; 101b/6
s. ḥażretinde 137a/10
s. iḫtiyār eyledügi 138a/1
s. niṣārından 136b/10
s. siyāseti ve heybeti ḳorḳusından 101b/10
s. sözi buyruġı şındugın 138a/3
s.+uñ buyruġına 138a/4
s.+ı (ʿamellerüñ yigıregi ve sözlerüñ s.) 103a/13
s.+ı (iki ḥarem s.) 93b/3
s.+ı (yā yir yüzi s.) 137b/9
sulṭānlıḳ (Ar.+T.): Sultanlık.
s.+dur 181b/2; 181a/13
evsüzlik s.+dur "bekārlık sultanlıktır" 181a/13
sulṭānu'l-ʿārifīn (Ar.): *tas.* "Ariflerin sultanı." (unvan).
s. Bāyezīd-i Besṭāmī raḥmetu'llāhi ʿaleyhi 120b/6
ṣun-: El uzatmak, uzanmak.
ṣ.-a 181b/10
ṣ.-arlarıdı 136b/12
ṣūr (Ar.): Kıyāmet gününde İsrafil'in üfleyeceği boru.
ṣ. ḳorḳusıdur 153b/6
ṣ. ünin 153b/8
ṣ.+ı (ikinci ṣ. çalduḳdan) 96b/1
sūre (Ar.): Kur'ân'ın ayrıldığı 114 bölümden her biri.
s. 162a/2
s. (bir s.) 134b/2
ṣūret (Ar.): 1. Dış görünüş, biçim, şekil, zahir.
ṣ. içinde 139a/3; 190a/5
ṣ.+ile (ḥaḳīr ṣ.) 143a/1
ṣ.+ile (heybetlü ṣ.) 147a/4
ṣ.+e 139a/5
ṣ.+de maʿnīde 190a/4
ṣ.+lerin 142b/10
ṣ.+lerine 138a/10
ṣ.+ine gir- "kılığına girmek" şeyṭān ʿaleyhi'l-laʿne bir pīr ṣūretine girüp geldi 155b/10
2. Maddi varlık, beden, vücut.
ṣ.+üñ (ol ṣ. başı) 183b/2
ṣ.+i (ʿadluñ dünyāda ṣ.) 183b/1
ṣ.+in (anuñ ṣ.) 179b/5
3. Takdir, hâl, durum.
ṣ.+de (bağışladuġı ṣ.) 126b/7
ṣ.+de (ṣatduġı ṣ. daḫı) 126b/7
ṣuṣa-: Susamak.
ṣ.-r 108a/8
ṣ.-rısa 109b/7
ṣ.-yup dururuz 129a/1

şuşalmaḳlıḳ: Susama, susamışlık.
ş. 108b/4
şuşat-, -dur: Susatmak.
ş.-avuz mı 109b/6(Yz. şuşudavuz mı)
susat-: Bunaltmak.
s.-mayam 91b/12
şuşuz: Susuz, su olmadan.
ş. īmānsuz maġbūn maḥrūm dünyādan gider 108b/6
şusuzlıḳ, -ġı: Susuzluk, susamışlık.
ş. 152b/13
ş.+ın 153a/1
süci: Şarap, içki.
s. iç- 185a/2; 192b/8; 195a/3
sücūd (Ar.): Secde etme. Namazda alnı, el ayalarını ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan vaziyet.
s. 148a/3
s. (hem rüḳūᶜ ḳılurlar hem s.) 104a/5
s. (rüḳūᶜ v. sücūd) 126b/2; 140a/1
s. (rüḳūᶜ ve s. sırrıyıdı) 140a/10
s.+[d]a 144a/7
sündüs (Ar.): Parlak renkli, çiçekli altın veya gümüş telle işlemeli, nakışlı olarak dokunmuş ipek kumaş.
s. üzerine 91a/9
s. (istebraḳ ve s. bizler üzerine) 93a/10
s. (ol s. ve istebraḳ bizlerin) 91a/8
s.+inden (yidi bi kez biñ uçmak s.) 91a/1
sünnet (Ar.): 1. Hz. Muhammed'in farzlar dışında yaptığı ibadetler.
s. 125b/7, 8, 12, 13; 162a/10
s.+in (irte namāzınuñ s. ḳıl-) 183b/3
s.+dür 182b/13
s.+ler eksügin 162a/12
2. Sünnetu'llâh, Allah'ın iradesiyle kâinatta devam ettirdiği usul, kanun ve nizamı.
s.+üm 164a/12
3. Erkek çocuklarda erkeklik uzvunun ucunda bulunan derinin çepeçevre kesilmesi.
s. eyle- "sünnet etmek" 182b/11
sünūḥ (Ar.): Gerçekleşme, ortaya çıkma, vaki olma.
s. ḳıl- "belirtmek, ortaya koymak" 175a/13
süñük, -gi: Kemik.
s.+ile 125a/12
süpründü: Süprüntü, bir yeri süpürdükten sonra toplanan çöp veya toz.
s. 185b/11
sür-: 1. Sürtmek, sürmek; kullanmak.
s.-mek gerek 125a/8
2. Sürmek, kaydırarak dokundurmak.
s.-di 191a/7
s.-erise 159b/7
s.-mek 126a/4(2)
3. Yürütmek.
s.-erler 142a/13
4. Uzaklaştırmak, kovmak.
s.-miş ol- 130a/13
5. Yaşamak.
s.-er (üç dörder yaşın s. deve) 173a/11
yaş sür- "... yaşı içinde olmak"
sürç-: Sürçmek, kaymak; tökezlemek.
s.-eyim 138b/10
s.-erler 181b/1
s.-dügi yirde 122a/10
s.-medin 134a/12
s.-üp 136a/1
yüzin sürç- 181b/1
süri-: Sürüklemek. krş. sürü-
s.-diler 166a/9
sürik-, -gür: Sürülmek, uzaklaştırılmak. krş. sürük-
s.-üp 154a/13
sürin-: Sürünmek, sürüklenmek.
s.-üp 138b/11
yüzin sürin- "yüz üstü sürünmek, yüzükoyun sürünmek" 138b/11
sürme: Sürme, kirpik diplerine sürülen siyah boya.
s. ṭart- "sürme çekmek" 175b/1
sürü-: Sürüklemek. krş. süri-
s.-rin 109a/11
sürük-: Sürülmek, uzaklaştırılmak.krş. sürik-
s.-di 112a/6
süst (Far.): Gevşek; tembel, ihmalkâr, yavaş.
s.+isem 188a/1
süstlıḳ (Far.+T.): Gevşeklik; tembellik, ihmalkârlık.
s.+ı (bu s.) 188a/2
süd: Süt.
s.+üm saña ḥelāl ola 155a/11
süvāri (<Far. süvārī): Atlı asker, süvari.
s.+nüñ 195b/4

Ş

şād (Far.): Sevinçli, neşeli, mutlu. krş. şāẕ
ş. 102b/11
ş. ol- "sevinmek, mutlu olmak" 88b/8; 104b/4
şāhid (Far.): Sevgili; güzel, dilber.
ş. (ṭon ş. cāh manṣıb sevgüsinden) 131b/2
şaḫs (Ar.): Şahıs, kişi, kimse.
ş. (iy ş.) 156a/1
ş. (ol ş.) 193b/8
şāʿir (Ar.): Şair.
ş. 156a/7
şaḳı-: (Şimşek, yıldırım) çakmak.
ş.-duḳca (yıldırım ş. zamāzdan daḫı tïzirek) 134a/12
ş.-duġı (yıldırım ş. vaḳtden tïzirek) 104a/10
ş.-duġınca (yıldırım ş. sāʿat geçmedin) 147a/8
Şākir (Ar.): Şükredenleri duyup ödüllendiren. Kendisine şükredenlere teşekkür eden. (Allah'ın adlarındandır).
Ş.+dür 84a/3
şaḳraḳlıḳ: Yüze gülücülük.
ş. 176a/9
şār (Far.): Şehir.
ş. (bir ş.) 194a/11
ş.+a (ol ş.) 121a/7
ş.+ları 192a/9
ş.+dur 121a/7
şarāb (Ar.): İçecek, içilecek şey.
ş.+ın (uçmaġuñ dürlü ṭaʿāmın ve ş.) 149a/9
ş.+ından (kevṯer ş.) 109b/7
şarṭ (Ar.): Şart, gerekli olan.
ş. olası ol- 167a/8
şāyed (Far.): Belki, muhtemel.
ş. kim 182a/6
şāẕ (<Far. şād): Sevinçli, neşeli, mutlu. krş. şād
ş. ve... ḫoşnūd eylemiş ol- 194b/9
ş. (yavlaḳ açuḳ yavlaḳ ş.) 104b/2
ş. ol- "sevinmek, mutlu olmak" 147b/7; 167b/4
şefāʿat (Ar.): 1. Hz. Muhammed'in ahirette bazı müminlerin bağışlanması için aracı olması.
ş. 162a/1
ş. maḳāmınuñ meliki 93b/1
ş. maḳāmın 100b/10
ş.+üm 102b/9
ş.+üñ 97b/12; 113a/11
ş.+üñ berekātında 97b/12
ş.+üñile (senüñ ş.) 193b/9
ş.+üñile (senüñ ş. benüm ʿināyetüm arasına) 113a/12
ş.+i (ḥabïbüm ı. cübbesi) 105a/5
ş.+ile "şefaati ile" 95a/9
ş. eyle- "şefaat etmek" 97b/9; 142a/1
ş. ḳıl- "şefaat etmek" 97b/11; 141b/4, 6, 8
2. Aracı olma, ricacı olma.
ş. ṭarïḳıla degül 193a/7
ş.+dür 193b/3
ş. ḳılıcılar dutın- "şefaatçi edinmek, aracı bulmak" 87a/5
şefāʿatlü (Ar.+T.): Şefaat eden, suçlu birinin affı için araya girip yalvaran.
ş. ulu peyġāmbersin 93a/4
şefḳat (Ar.): Şefkat, merhamet.
ş.+ile 182b/13
ş. (eylük ve rāḥat ve ş.) 105b/2
ş.+i (atalıḳ ş.) 157b/13
şefḳatlu (Ar.+T.): Şefkatli, merhametli.
ş.+raḳvan 83a/7
ş.+raḳdur 83a/13
şehādet (Ar.): Şehitlik.
ş. 81b/4
şehïd (Ar.): 1. Şehit.
ş. bir kimsedür kim kāfirile doḳışup şundaḳ öldüreler yā bir ẓālim anı suçsuz öldüre 128b/6
ş.+lerden 129a/5
ş.+leri (Uḥud ş.) 128b/8
ş. degül 128b/8
2. En yüce tanık. Her şeyi görüp gözetleyen. İnsana görüp gözetleme, tanıklık etme gücünü veren. (Allah'ın adlarındandır).
Ş.+dür 83b/13
şehïdlik (Ar.+T.): Şehitlik, şahadet.
ş. mertebesinden 129a/1
şehr (Far.): Şehir.
ş. (degme bir ş.) 192a/2
ş. (yitmiş biñ pāre ş.) 192a/1
ş.+üñ ḳapusıdur 82b/3
ş.+üñ (ol ş. ṭoġru geñez yolı) 121a/7
ş.+inde (Medïne ş.) 192b/6
ş.+inde (Tūs ş.) 145b/8
ş.+iven (ben ʿilmüñ ş.) 82b/3
ş.+ler içinde 119a/10

şehvet (Ar.): Aşırı istek; nefis.
ş. 150b/5
ş. ve hevā 140a/4
ş. ve nefs ve hevā 101a/13
ş. (hevā ve ş.) 92b/8; 97a/6
ş. (terkīb ve ş. iştihāsın ve yimek iştihāsın) 177a/12
ş. (yimek iştihāsın ve ş.) 177a/13
ş.+e uy- "nefsine uymak" 151a/11
ş.+den 151b/1
şeksüz (<Ar. şekk+T.-süz): Şüphesiz, şüpheye yer vermeyecek şekilde.
ş. 148a/13
ş. ṭoġru yazdum 185a/10
şeker (Far.<Ar.): Şeker. krş. şekker
ş.+den ṭatlurak 161b/8
şekker (Far.<Ar.): 1. Şeker. krş. şeker
ş. 141a/3
ş. cülābından 116a/1; 160b/11
2. *mec.* Tatlılık, güzellik, hoşluk.
ş.+in (viṣāl ş.) 149a/10
Şekūr (Ar.): Bütün şükürlerin yöneldiği kudret. Şükredenlere daha fazlasını vern. Şükredenlere teşekkür eden. (Allah'ın adlarındandır).
Ş.+dur 84a/7
şemʿ (Ar.): Işık kaynağı; güneş.
ş.+i (ḳıyāmet ş.) 93b/1
şemme (Ar.): Pek cüzi miktar.
ş. (bir ş.) 116a/12
şer, -rri (Ar.): Kötülük, fenalık.
ş.+in (hevā ş.) 150b/12
ş.+in (maʿṣiyeti ş.) 150b/11
ş.+in (odı ş.) 150b/10
ş.+in (ʿucub ş.) 150b/11
şerʿ (Ar.): Allah'ın emirleri, ayeti hadis, icma-ı ümmet ve kıyas-ı fukaha esasları üzerinde kurulmuş olan din kaideleri.
ş. çırāġın 170a/5
ş. ḳılıcından 106b/4
şeref (Ar.): Şeref, iftihar; yücelik.
ş.+içün 161b/2
şerḥ (Ar.): Açıklama, şerh.
ş. eyle- "şerh etmek, açıklamak" 122b/13
şerʿī (Ar.): Şeriate ait; şeriate uygun.
ş. maʿnī-kim 170a/12
ş. (ḳaç ş. iş) 125b/3, 9
ş. (ḳırḳ iki ş. iş) 125b/5
şerīʿat (Ar.): İslam hukuku, şeriat.
ş. 120b/7; 121a/5, 11
ş. aḥkāmına 120a/12; 123b/4
ş. ʿilmi "ayet, hadis, kıyas-ı fukaha ve icma-ı ümmet esaslarına dayanan din kaideleri, fıkıh, İslam hukuku" 120b/8
ş. müşkillerinden 121b/5
ş. yolı 134a/9
ş. yolın 134a/11
ş. zencīri 176b/9
ş. zencīrine 176b/2, 9
ş.+ıla ṭarīḳat 120b/4
ş. (otuz biñ ş. mesʾelesi içindedür) 120b/3
ş.+ı 120b/3; 121a/8
ş.+dan 121a/13
ş.+ınuñ (Muḥammed resūlü'llāhuñ... şerīʿatınuñ aḥkāmı) 96a/1
ş.+ın (Muṣṭafā ş.) 118a/9
ş.+dur 121a/8
şerli (Ar.+T.): Kötü, fesatçı.
ş. (anuñ ol ş. çerileri yirine) 176b/11
şeyḫ (Ar.): Şeyh, tarikat piri, mürşit.
ş. 118b/13; 120a/2; 121a/2
ş. ḥażretine 118b/13
ş. (yā ş.) 117b/3; 121a/2
şeyḫü'l-islām (Ar.): Eskiden İslam dünyasında sufilere ve ulemaya özellikle fıkıh bilginlerine verilen bir şeref unvanı.
ş. Muḥammed-i Şehristānī 130b/2
şeyḫü'l-meşāyiḫ (Ar.): Şeyhlerin şeyhi. (Metinde İbrāhim Havas'ın çağdaşı olarak yer alır. Kimin kasdedildiği açık değildir).
ş. 119b/3, 7; 120a/5
ş. raḥmetu'llāhi ʿaleyhi 118b/12
şeyṭān (Ar.): Şeytan.
ş. 98b/9; 102b/2; 107b/11, 13; 115a/8; 130a/7; 131a/9; 132b/13; 145b/4; 145b/8; 162a/5; 165b/2; 176b/8
ş.-ı laʿīn 146b/8
ş. aldaġuçlığı 177a/4
ş. ʿaleyhi'l-lāʿne 107b/10; 155b/9
ş. cigerin 102a/13
ş. dostları 146a/3
ş. elinde 113a/7; 163b/9
ş. gibi laʿīnüñ 109b/9
ş. ipi eşeri 132b/2
ş. mekrine mi 109b/5
ş. mekrinden 87a/2; 99a/5
ş. mülevveşliginden 113a/13; 113b/2
ş. neñgligi 132a/6
ş. sözin 165b/3
ş. vesvesesidür 162b/11
ş. vesvesesinden 122a/3
ş. vesveseleri sili 98a/6
ş. daḫı 176b/8

ş.+ıla 146a/4; 146a/7
ş.+uñ bağrı 134a/13
ş.+uñ murdār eli 113a/9
ş.+ı 102b/2; 145b/6; 147b/2; 165b/5
ş.+a 145b/2, 11
ş.+a ḳarşu 145b/1
ş.+a uy- 132a/11
ş.+a yüz getür- 132a/4
ş.+dan 98a/12
ş.+dan (Raḥmāndan-mıdur yoḫsa ş.) 114b/11
ş.+dur 145a/11
ş.+dur (vezīr-i ş.) 176a/9
şikāyet (Ar.): Şikayet, yakınma.
ş.+den 180b/6
ş. eyle- "şikayet etmek" 141a/13; 141b/1; 186a/13
ş. ḳıl- "şikayet etmek" 92a/6, 7, 8, 10, 11; 92b/2; 102a/10
şimdi: Şimdi.
ş. 104a/4; 110a/8; 129b/6; 152a/2; 168a/8; 192a/8; 193a/11; 193b/2
ş.+ye degin 194b/3
ş.+den 129b/13
ş.+den girü "bundan sonra, artık" 129a/7
şimdiki: Bu zamandaki, şu andaki.
ş. imāmlar 146a/2
ş. zamān faḳīhleri 140a/6
şiʿr (Ar.): Şiir.
ş.+ler 132a/13
şīşe (Far.): Şişe.
ş. çekdür- "ağrı dindirmek amacıyla içinde ispirtolu pamuk yakılarak havası kısmen alınan özel bir şişeyi sırta vurdurmak, tatbik ettirmek, vantuz çektirmek." 175b/1
şol: 1. *zm.* Şu, o.
ş. 87a/9
ş. olsun kim 87a/13
ş.+dur 93a/7; 140b/3; 163b/2; 172a/1, 9; 172b/4
ş.+dur kim 132b/7; 135b/4, 6; 140b/4; 142b/7; 149b/8; 154a/6; 159a/8; 162a/10
2. *s.* Şu, o.
ş. aġaçdur kim 166b/9
ş. altı bölükden 171b/4
ş. ʿāẓametile 97a/12; 130b/12
ş. bıçaġı 159b/6
ş. bī-nihāyet raḥmetine 136a/10
ş. bir dem 111a/10
ş. daʿvi eyledügin kişiyi 192a/8
ş. delīlile kim 159b/4
ş. deñlü 84b/9
ş. ... didügüme inanmayanlar 180b/11
ş. dirnekler ṭaġıdıcı ... ölümi 89b/4
ş. Ebū Ḥafṣdur kim 120b/12
ş. firiştelerdür kim 144a/12
ş. ġalebe maḥfilde 141b/1
ş. güneş içindegi ẕerrece 97a/11
ş. güneşdegi ẕerrece 133a/5
ş. ḥālde 155b/4
ş. ḥāldeyiken 155b/3
ş. ḥāletine beñzer 133a/9
ş. ḥāletde 108a/10
ş. ḥāletden 147a/6
ş. ḥāletdendür 146b/12
ş. ḥālile 94b/1
ş. hevāyıla 164a/8
ş. ḥisābca 171b/7
ş. ḫūb boyları iki ḳat ḳılup ṭoprakḷar esīrin ḳılıcı... ölümi 89b/7
ş. iki luṭfiçün 124b/10
ş. ʿizzet ṭonın alup ḫorlıḳ göñlegin geyürici... ölümi 89b/8
ş. ḳadar 85a/2; 89a/1, 4; 91b/3; 98a/12; 98b/8; 108b/8; 113b/6; 117b/1; 133a/3; 144b/13; 168a/6; 176a/5
ş. ḳadar kim 129a/7
ş. ḳadar ol- 124b/3
ş. [ḳadar] ʿaṭā 112b/10
ş. ḳadar ʿamel 177a/8
ş. ḳadar ḥūri 194b/3
ş. ḳadardur kim 104a/2
ş. ḳamu yavuz ḫasletler 177a/3
ş. ḳavme kim 168a/2
ş. kelīmeyile 179a/1, 3
ş. Kerīm kim 120a/6
ş. ḳullara k. 168a/3
ş. meşki 184a/7
ş. nāzük derileri yırtıcı 89b/8
ş. nefsile 94a/13
ş. nerges gibi gözleri soġulducı 89b/6
ş. resme "şunun gibi, şöyle şu tarzda" 131a/4
ş. ridāyı 191a/7
ş. şanuyı 180b/5
ş. sarāyları ḫarāb ḳılıcı ... ölümi 89b/3
ş. senüñ ḳıyuñdaġı 157a/13
ş. sil uġraduġı çaya 98a/6
ş. şuyından 108a/12
ş. şükriçün kim 183a/1
ş. tācı 137b/12
ş. ṭatlu yārenleri bir birinden ayırıcı... ölümi 89b/5
ş. tāze yüzleri şoldurucı 89b/4
ş. ṭazlaḳ melʿūnlar 169b/2

ş. ṭıfıllar öksüẕ ḳoyucı... ölümi 89b/4
ş. ululuġı 86b/1
ş. uzun saçları döküci ... ölümi 89b/7
ş. vaḳt içinde 147a/3
ş. vaḳt kim seni oda bıraḳdılar 158b/10
ş. vaḳtin kim 161a/1
ş. vaḳtden 146b/4
ş. yazduġumuz ḳavllerüñ degmesin 171a/9
ş. yazuḳlar kim 135a/12
ş. ża^ʿīf mizāclu ādemī sāḥillerüñ yayı issisine uġramışa 188b/9
ş. zārılıḳ içinde 109b/1
ş. (ananuñ ş. ḳarañu raḥm[i] içinde) 179b/3

şoloḳ: Şu, o.
ş. dem 93b/12
ş. sā^ʿat 110a/3; 138b/6; 184a/8; 187a/5; 188a/8

şöyle: Şöyle, şu tarzda, şu şekilde, onun gibi.
ş. ^ʿācizsin 190b/8
ş. aġır ol- 104a/12
ş. aġırdur kim 136a/3
ş. aydın ḳıla kim 160a/9
ş. azdur- 146a/1
ş. berkitmişdür 198a/1
ş. bit- 104a/4; 129b/9
ş. buyurdı k. 166a/5
ş. cevāb vir- 122b/4; 137b/10; 138b/3; 140a/2; 149a/12
ş. çoḳ 143a/2
ş. depren- 196b/13; 197a/1
ş. didi kim... 140a/3
ş. diyicek 130a/8
ş. düşdi-kim 114b/9
ş. eyledi kim 158b/3
ş. firişteleriim içinde beni ög kim... 116a/9
ş. geldiler 93b/10
ş. getürmiş kim 130b/2
ş. gördüm kim 112a/13
ş. ḫaber virmiş kim 130b/3
ş. ḫoş eyleyeyin kim 161b/11
ş. idicek 146a/6
ş. iki bükülürsem 135b/13
ş. işle- 100a/11
ş. ḳaça 131b/9
ş. ḳatı olurdı kim 159a/12
ş. ḳılġıl kim 115b/4
ş. kim 188a/9; 190a/3
ş. kim dünyede beni ögerdüñ 116a/9
ş. kim erüñ ẕekeri kertügine degin ^ʿavrat fercine varsa 127a/8
ş. ḳodum kim 164a/12
ş. ḳosaydı 178b/13
ş. oldı 177a/6
ş. olsa gerek 174a/2
ş. olursa 117a/11
ş. olıcaḳ 130a/12
ş. rāḥat bulsa gerek 188b/12
ş. ṣaḳlansa gerek 174b/2
ş. sınığa ḳaça kim 105a/7
ş. sürçüp 136a/1
ş. ṭar oldı kim 127a/1
ş. taşalanasın kim 117a/8
ş. ṭatlu gele 160a/9
ş. ululaya 114b/5
ş. yandurur 178b/2
ş. yiyni ḳıla kim 104a/10
ş. şöyle dir 156b/5
ş. (ay daḫı ş.) 116b/12
ş. (cevāb ş. virdi kim) 184a/3
ş. (cevāb ş. virürin kim) 149b/12
ş. (yılduzlar daḫı ş.) 116b/12
ş.+dür 128a/5; 172b/13; 173a/1, 2, 3, 4, 5, 11, 12; 173b/3; 193b/7; 195a/12
ş.+dür kim 104a/8; 126a/4; 130b/13; 140b/6; 142a/1; 151a/2; 159b/5; 162b/10; 168a/1; 186b/4

şu: Şu.

şunuñ: Şunun.
ş. gibi aġır olurdı kim... 159a/11
ş. gibi ḥālet içinde 100b/9
ş. gibi ḥālet içinde kim... 87b/9
ş. gibi heybetlü 114a/4
ş. gibi ^ʿizzete 188b/3
ş. gibi kitābdur kim 197b/7
ş. gibi mevzūn 179b/9
ş. gibi münezzeh... 179b/4
ş. gibi naḳş kim 179b/6
ş. gibi nūr oldı kim... 94b/8
ş. gibi ṭar ve ḳarañu yirde 179b/8
ş. gibi ululıḳ baġışladı-kim... 97a/9
ş. gibi yirde 168b/13
ş.+ıla 136b/10; 157b/11
ş.+ıçun kim 105a/2

şunı: Şunu.
ş. 157b/11; 165b/10; 171b/13; 172a/12; 172b/3

şuña: Şuna.
ş. 144b/13
ş. baḳ kim 115a/10
ş. beñzer kim 92b/5; 120b/8, 10; 121a/9; 142a/12
ş. degin kim 95b/12; 96a/3
ş. kim 191b/13

şundan: Şundan.
ş. daḫı artuḳ 143b/10
ş. daḫı artuḳdur 175a/9; 187b/6

ş. ötrü 105a/9; 153b/13
şunca: Şunca, o kadar, bu kadar.
ş. muṭīʿler işidür 144b/4
ş. derd ü ḥasret içinde 147a/2
ş. emegile 98a/4
ş. niʿmetüñ şükrin 150b/2
şunlar: Şunlar.
ş. 138b/8
şūmlıḳ, -ġı (Far+T.): Uğursuzluk.
ş.+ı 131a/9
ş.+ı (ḥarām ş.) 153a/6
ş.+ından (tekebbür ş.) 100a/1
ş.+ıla "şūmlığı ile" 150b/8
şundaḳ: Hemen, o anda, derhal.
ş. daḫı bir ucına irişmese 124b/3
ş. hātif āvāz virdi kim 193b/9
ş. kāfir olur 174a/12
ş. öldüreler 128b/6
ş. yüzin ṭoprağa ḳor 135a/3
şübhe (Ar.): Şüphe, kuşku.
ş. eşeri 132a/9
şübhelü (Ar.+T.): Şüpheli, haram ya da helal olduğu kesin olarak bilinmeyen.
ş. nesneye daḫı 132a/8
şükr (Ar.): Şükür, görülen bir iyiliğe karşı gösterilen memnunluk. krş. şükür.
ş. 140b/1
ş. secdesidür 140b/2
ş. (bir ş.) 124b/11(2)
ş. (şol ş.içün kim) 183a/1
ş.+i (dükeli niʿmetüñ ş.) 124b/8
ş.+i (yidügüñ niʿmetüñ ş.) 150a/10, 11, 12, 13; 150b/1
ş.+in (şunca niʿmetüñ ş.) 150b/2
ş. eyle- "şükretmek" 91a/12
ş. ḳıl- "şükretmek" 91b/1, 6; 97a/13; 120a/2
şükrāne (Ar.): Hediye, ihsan.
ş. 91b/11
ş.+ye kim (ol ş.) 190a/6
şükür (<Ar. şükr): Şükür, görülen bir iyiliğe karşı gösterilen memnunluk. krş. şükr.
ş. (yüz biñ ş.) 170a/6
şürūʿ (Ar.): Başlama.
ş. ḳıl- "başlamak" 123a/11

T

tā (Far.): Ta, dek, -ıncaya kadar, değin.
t. berāber olınca 179a/8
t. eyitmeyince Muḥammed resūlu'llāh 88b/10
t. lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlū'llāh diyenler dillerile didüklerine gönüllerile inanmayınca ol ḳılıcum ḳınına ḳatmazın. 106a/13
t. n'eydügin miʿrāc aḥvālinde bilince
t. öldügi güne degin 83b/5
t. sen bunları kişi ṣanup şefāʿat ḳılasın 141b/4
t. şu aḥvālin bilmeyince 123b/2
t. virdügi ḥālde niyyet eylemeyince 174a/1
t. (ayaḳları dırnaḳlarında t. depesine degin) 180b/1

taʿaccüb (Ar.): Şaşma, şaşırma, şaşakalma.
t. ʿāleminde ḳal- "şaşakalmak, hayret etmek" 177b/6
t. içinde ḳal- "şaşakalmak, hayretler içinde kalmak" 138a/7; 183b/8
t. eyle- "şaşırmak, hayret etmek" 111b/3; 169a/3
t. ḳıl- "şaşırmak, hayret etmek" 118b/11

taʿalluḳ (Ar.): 1. İlgili olma, ilgisi buşunma, nispet, ilgi.
t. dut- "ilgili olmak, alakalı olmak, hakkında, dair" 120a/12; 162b/8
t. ṭut- "ilgili olmak, alakalı olmak, hakkında, dair" 120a/13; 120b/1
2. *tas.* Dünya ilgisi, dünya ile olan bağ.
t.+ları 131b/2

ṭaʿām (Ar.): Yemek, yiyecek.
ṭ.+ın (uçmaġuñ dürlü ṭ. ve şarābın) 149a/9
ṭ. ve ḳan 126a/9

ṭāʿat (Ar.): İbadet
ṭ. 105b/5; 136a/8
ṭ. içinde 142b/2
ṭ. odı 113b/10
ṭ. uzanduġıla 142b/8
ṭ. (bir ḳaç günlik ṣınuḳ ṣarṣuḳ ṭ. berekātında) 121a/4
ṭ. (bir ṭ.) 177b/10
ṭ. (dīn ve namāz ve ṭ. issi) 182b/6
ṭ. (dīndār ve namāz ve ṭ. ve ʿilm ehli) 182b/9
ṭ. (dükeli dürlü ṭ. ve ʿibādetler mec-maʿıdur) 148a/1
ṭ. (girçek ṭ.) 177b/1
ṭ. (namāzdan ulu ṭ.) 123a/13
ṭ.+i (dükeli dürlü ṭ.) 106a/3
ṭ.+i (ol yaramaz ġafletlü ṭ.) 88b/4
ṭ.+i (riyālu ortaḳlıḳ ṭ.) 134a/4
ṭ.+e 163a/4
ṭ.+e (cānın tenin ṭāʿate vaḳf eyle-) 181a/6
ṭ.+e (biñ yıllıḳ ṭ.) geçür- 177b/7
ṭ.+de 110a/6
ṭ.+de geçen 142b/3
ṭ.+de (külli ʿömrüñi ṭ. geçmişe dutayın) 165b/6
ṭ.+de (hīç ṭ.) 145a/1
ṭ.+den 139b/9
ṭ.+üme (benüm ṭ.) 165a/13
ṭ.+üñden (senüñ ṭ.) 110a/5
ṭ.+i (müʾminüñ üç dürlü ṭ.) 162a/10
ṭ.+in (ādemīnüñ ṭ.) 136a/7
ṭ.+in (anuñ ol ġafletlü ṭ.) 134a/6
ṭ.+inde (anuñ ṭ.) 136a/9
ṭ.+ümüz 113b/9
ṭ.+ümüz içinde 113b/12
ṭ.+dür 147b/13
ṭ.+ler 197a/10
ṭ.+ler içinde 105b/5
ṭ.+ler (gizlü muʿāmeleler ṭ.) 194b/6
ṭ.+lerüñ serverin 187b/1
ṭ.+leri (dükeli ṭ.) 173b/13
ṭ.+leri (dürlü dürlü ṭ. (Yz. طاعتلر) 164b/8
ṭ.+lerin (bunlaruñ bir sāʿatlik ṭ.) 139a/2
ṭ.+lerinden (ayruḳ ümmetlerüñ yüz yıllıḳ ṭ. artuḳ) 139a/2
ṭ. ve ʿibādet ve keşf içinde ol- 145b/4
ṭ. eyle- "ibadet etmek"
bir ṭ. eyle kim... 177b/10
ṭ. ḳıl- "ibadet etmek" 110a/2; 162b/10; 163a/4
dükeli dürlü ṭ.+i ḳıl- "her türlü ibadeti, farz, sünnet, nafile..., yerine getirmek" 106a/3
ṭ.+e meşġūl ol- "ibadet etmek" 115a/1
ṭ.+e vaḳf eyle- (cānın tenin ṭāʿate vaḳf eyle- "kendini ibadete vermek") 181a/6
ṭ.+de geçmişe dut- "ibadetle geçmiş gibi kabul etmek, öyle saymak"

külli ʿömrüñi ṭāʿatde geçmişe dutayın 165b/6
ṭabʿ (Ar.): Tabiat, huy.
ṭ.+a 182b/4
ṭ.+ı (oġlan ṭ.) 182b/7
ṭabaḳ (Ar.): 1. Tabak (kap).
ṭ. (yitmiş biñ ṭ.) 90b/13
ṭ.+ları 91a/1
ṭ.+ları (ol ṭ.) 91a/4
2. İnce kat.
ṭ. (yüz ṭ. kāġıdı) 123a/3
tāc (Ar.): Taç. Hükümdârların başlarına giydikleri cevahirli başlık.
ṭ. nūrdan 149a/7
t. şındıġın 138a/2
t. (nūrdan daḫı bir t. alġıl yidi küngürelü) 91a/2
t. (nūr t.) 93a/10; 188a/12
t. (yüz biñ bunuñ gibi t.) 138a/4
t.+ı 91a/5; 137b/12
t.+ı (işbu t.) 137b/7
t.+ı (şol t.) 137b/12
t.+uña (senüñ t.) 137b/9
t.+ı (benüm ʿināyetüm t.) 105a/5
t.+ın (emānet t.) 138b/1; 139a/9
t.+ın (kendünüñ altı küngürelü t.) 137b/5
ṭaġ: Dağ
ṭ. 93b/6
ṭ. depesine 157a/11
ṭ. (biş ṭ. ṭaşıla) 154a/4
ṭ. (işbu ṭ. depesine) 155b/11
ṭ.+ına (Minā ṭ.) 155a/5
ṭ.+ından (Baṭḥā ṭ.) 154a/6
ṭ.+ından (Lübnān ṭ.) 154a/5
ṭ.+ından (Ṭūr-ı Sīnā ṭ.) 154a/5
ṭ.+ından (Uḥud ṭ.) 154a/5
ṭ.+ından (Zeytā ṭ.) 154a/5
ṭ.+ınca (Baṭḥā ṭ.) 154a/11
ṭ.+ınca (Ṭūr-ı Sīnā ṭ.) 154a/11
ṭ.+ınca (Uḥud ṭ.) 154a/10
ṭ.+ınca (Lübnān ṭ.) 154a/7
ṭ.+ınca (Zeytā ṭ.) 154a/9
ṭ.+lar 85b/10; 89a/6; 144a/6
ṭ.+lar deñizler 136a/4; 138b/4
ṭ.+lar deñizler ... ululıḳı 133a/4
ṭ.+laruñ (yirlerüñ ṭ. deñizlerüñ tesbīḥi) 144a/3
ṭ.+lara 89a/8
ṭ.+lara düş- "büyük bir üzüntü dolayısıyla insanlardan kaçmak; perişan olmak" 109a/4
ṭ.+lardan 144b/10
ṭ.+lardan ağır 142b/11
ṭ.+larıla ṭaşlarıla "ṭaġları ile ṭaşları ile" 103b/10
ṭaġıl-: Dağılmak.
ṭ.-dı 161a/2
ṭ.-duġı vaḳtin 116a/7
ṭ.-duġı (ḳoyun ṭ. zaḥmeti) 161a/3
ṭaġıt-, -dur: Dağıtmak, düzenini bozmak.
ṭ.-ıcı (şol dirnekler ṭaġıdıcı... ölümi) 89b/4
ṭahāret (Ar.): Temizlik, temizlenme. krş. silin-
ṭ. al- "abdest bozduktan sonra yapılan temizlik" 124b/13
taḥiyyāt (Ar.): Namazın oturuşlarında (ka'de) okunan "ettahiyyātu..." kelimesiyle başlayan dua. krş. e't- taḥiyyāt
t. sırın 140b/3
t. ve ḳunūt 182b/11
t.+ı (ol t. oḳuyanlar) 129b/7
t.+da otur- "(namazda) tahiyyat duasını okumak üzere oturmak" 144a/6
taḥḳīḳ (Ar.): 1. Doğru olup olmadığını araştırma, inceleme.
t.+ıla 148a/9
t.+ıla (bu t.) 140b/12; 171b/1
2. Araştırma ve inceleme sonucu ortaya çıkarılmış doğru, gerçek.
t. (buncılayın t. ḥikmetlü) 150a/5
t. ṭarīḳıla 123b/4
t.+dan (işbu t. yig) 150a/5
taḥḳīḳlu (Ar.+T.): Doğruluğu araştırma ve inceleme sonucu ispat edilmiş, sahih, doğru.
t. (key t. söz degüldür) 161a/13
taḥsīn (Ar.): Beğenip alkışlama, övme, güzel bulma, takdir etme.
t. ḳıl- "övgüler yağdırmak, takdir et-mek" 138b/12
t.+ler it- "beğenmek, alkışlamak, takdir etmek" 116a/13
taḫt (Ar.): Taht, hükümdârlık makamı.
t. üzerinde 101a/1
t. (altun t. üzresinde) 190a/10
t. (nūr t.) 134a/2
t.+a (nūr t.) 135a/11
t.+a otur- "hükümdârlık makamına geçmek, hükümdâr olmak" 102a/8
t.+ınuñ (imtiḥān ve ibtilā t. öñinde) 138b/1
t.+ından 102a/4
taḫta (Far.): Tahta.
t. arasından çıḳan ṭon 113b/1
t. ortasında 119b/5
t. (aşaġa t.) 113a/11
t. (bir t. üzerinde) 120a/7
t. (iki t.) 113a/5

t. (iki t. vireyin saña bir iple) 113a/8
t. (işbu t. üzerinde) 119b/9
t. (ol t. arasına) 113a/5
t. (ol t. aralığına) 113a/8
t. (yuḳaru t.) 113a/11
t.+ı (ol iki t. ipile) 113a/10
t.+ya (bir t.) 119b/5
t.+lardan (ol t. ṭaşra) 113b/3
taḳarrüb (Ar.): Yakınlık.
t.+i (Ayās t.) 137a/13
t.+i (Ayās t. yirin) 137a/13
t. yiri "yakınlık derecesi, samimiyet derecesi" 137a/13
taḳdīrla- (Ar.+T.): Takdir etmek, kaderinde yazmak.
t.-duḳda 119a/12
taḳrīr (Ar.): Anlatma; ders anlatma.
t. eyle- "anlatmak" 133a/9; 149b/4; 170a/1
taḳṣīrlıḳ, -ġı (Ar.+T.): Günah, kusur, suç.
t.+um 135b/5
t.+ların (kendü t.) 100a/4
ṭal-: 1. Dalmak, suyun içine bütünüyle gir-mek.
ṭ.-! 82b/6
ṭ.-ar 82b/6
2. *mec.* Bir şeye kendini kaptırmak.
ṭ.-a (Babayilik ḳarañulığına ṭ.) 170a/5
ṭalabı-: Çarpınmak, çırpınmak, oynayıp sıçramak
ṭ.-yam 157b/8
ṭalbın-: Heyecanlanmak, çırpınmak
ṭ.-ur 117a/8
ṭaleb (Ar.): İsteme, arzulama, heves etme.
ṭ.+i (cāh ve manṣıb ṭ.) 153a/5
ṭ.+i (dünyā ṭ.) 153a/5
ṭ.+i (dünyā ṭ. ve ṭamaʿı) 153a/6
ṭ.+i (manṣıb ve ululıḳ ṭ.) 153a/6
ṭālib (Ar.): İsteyen, istekli; öğrenci, talebe.
ṭ.+idür (dīn ʿilmi ṭ.) 170a/9
ṭ.+lere 150a/6
ṭālib ʿilm (Ar.): Öğrenci, talebe, ilim talep eden.
ṭ. 168b/4; 171a/12
ṭ. (bir kāhel ṭ.) 169a/10
ṭ.+i 168b/8, 9
ṭ.+e 169a/4, 13; 171a/12
ṭ.+e (bir ṭ.) 169a/2
ṭ.+ler 168b/12
ṭ.+dür (oḳıyası kitābı yoḳ yimekligi daḫı yoḳ ṭ.) 171a/8
ṭ.+dür (kitābı var yimekligi yoḳ ṭ.) 171a/8
ṭ.+dür kim (ol ṭ.) 170a/10
ṭ. ol- 171a/11
ṭam-: Damlamak, damla damla akmak.
ṭ.-a 82b/8
ṭ.-an ṣuyından 123b/13
ṭamaʿ (Ar.): Tamah, aç gözlülük, hırsla isteme.
ṭ.+um (baḳduġum ṭ.) 145b/12
ṭ.+ı (dünyā ṭalebi ve ṭ.) 153a/6
ṭ. eyle- "aç gözlülük etmek, gözü doymamak" 195a/2
ṭ. it- "aç gözlülük etmek, gözü doymamak" 179a/8
ṭ. ḳıl- "hırsla istemek, heveslenmek" 110b/10
tamām (Ar.): 1. Bütün, tamam; eksiksiz, tamamen.
t. 104a/6; 110a/1; 112a/6; 127b/1; 128a/3, 6; 143a/10; 159b/5; 171b/3; 175a/1; 186a/13
t. diyet 196a/3, 4(2), 5(3), 6(2), 7; 196a/9
t. diyetdür 196a/7
t. ḫalḳı 175a/8
t. ḳan bahā 195b/8, 11
t. bulın- "tamamlanmak, dolmuş hâlde olmak"
anuñ sevgüsinde tamām bulına 86a/13
t. eyle- "tamamlamak, bitirmek" 126b/11; 128b/4; 130a/11
t. ḳıl- "tamamlamak, bitirmek" 82b/1; 94a/3; 152a/9
t. ol- "tamamlanmak, eksiği tamamlanmak; meblağa ulaşmak." 148b/6, 7; 171b/11, 13; 172a/2; 172b/12; 173a/1, 5, 11; 173b/3
t.+a geçür- "tamammış gibi kabul et-mek, tamam saymak" 134a/6
2. Bitme, bitiş, nihayet, son.
t.+ı ol- (bu ḳısmuñ daḫı bu aracuḳ t. olsun) 178a/6
t. ol- 1. "tamamlanmak, bitmek, son bulmak" 123a/11; 162a/13; 166b/8; 197b/7
2. "sahih olmak, şartları yerine gelmek, ugun olmak" 142b/2, 4, 5, 10, 11
ṭamar: Damar.
ṭ.+dan (boyunlarındaġı ṭ. daḫı) 98b/9
ṭ.+ına (yir ṭ.) 144a/13
ṭ.+ları (ol ṭ.) 144b/1
ṭ.+ların (yirüñ ṭ.) 144a/13
ṭamu (<Soğd. tmw): Cehennem.
ṭ. 86a/7; 104b/6; 107b/8; 113b/4; 131b/4, 9; 152a/1; 195a/10
ṭ. bekleyenlerden144b/12
ṭ. ḫışmına 90b/2
ṭ. ḳapucısı 174b/9
ṭ. ḳaʿrına 147a/9
ṭ. ḳorḳusından 90a/10
ṭ. odına 154b/7, 8, 9, 10(2)

ṭ. odından 107b/6
ṭ. ṭūfānından 122a/1
ṭ. üzerine 147a/7
ṭ. yüzin 187b/9
ṭ. zebānīleri ve od yanduranlar 144a/9
ṭ. zebānīleri ḍaḫı 106a/6
ṭ.+yıla 188b/7
ṭ. (ol ṭ. heybetine) 104b/12
ṭ. (uçmaḳ ṭ.) 136a/3; 138b/4; 144a/4
ṭ. (uçmaḳ ṭ. ... ululıḳı) 133a/4
ṭ. (uçmaḳ ve ṭ.) 85a/7; 89b/1; 97a/9
ṭ. (yā ṭ.) 114a/1
ṭ.+nuñ degme bir gözin 88b/2
ṭ.+nuñ (degme gözin ṭ.) 90b/6
ṭ.+nuñ (derekelerin ṭ.) 187a/13
ṭ.+nuñ ne zehresi 90b/4
ṭ.+nuñ tesbīḥi 144a/1
ṭ.+yı 88a/13; 117b/6; 174b/9
ṭ.+yı (... ʿarş kürsī uçmaḳı ṭ.) 103b/11
ṭ.+ya 90a/11; 113b/6, 13; 117b/7; 118a/5; 146b/2; 159b/12(2); 180b/3; 189a/13; 192a/13
ṭ.+da 113b/6, 8
ṭ.+dadur 146b/2
ṭ.+dan 82a/13; 90b/7; 105a/4; 106a/2, 4; 106b/9; 139b/7; 147b/8; 167a/11; 180a/11
ṭ.+dan (ʿarşdan kürsīden uçmaḳdan ṭ. ... aġırıraḳ) 104a/13
ṭ.+dan (ol heybetlü ṭ. yaña) 131b/9
ṭ.+dan (uçmaġ u ṭ.) 144b/9
ṭ.+dan (uçmaḳdan ve ṭ.) 90a/13
ṭ.+muz 113b/9

ṭamulıḳ (<Soğd.+T.): Cehennemlik.
ṭ. 168a/10
ṭ.+dur 174a/11

ṭamzur-: Damlatmak.
ṭ.-sa 175b/8

ṭañ: Hayret, şaşma, şaşırma.
ṭ.+a bat- "hayretler içinde kalmak" 111a/4

ṭana: Dana.
ṭ. (bir yaşar irkek ṭ.) 172a/9

Tañrı: Allah. krş. Tañrı
T. 83a/7; 85a/2; 86a/8; 88a/3; 92b/8; 97a/12; 110a/5; 116a/4; 121b/8; 133b/9; 135a/2; 138b/7; 148a/7; 151a/8; 157a/9; 163b/4; 164a/9; 169b/4, 5; 170a/1; 181a/2; 186b/12; 189a/11; 192b/8; 193b/12; 194a/7, 8
T. adın 107b/6; 125a/3
T. ağırladuġı kişiyi 191a/9
T. ʿaẓameti ḳıyında 97a/11
T. buyruġı 174a/2
T. buyruġın 151a/4
T. buyurduġı emānet 140a/7
T. ḥażretine 100a/3; 132a/10
T. ḥażretinde 153b/3; 158a/10; 167b/9; 195a/10
T. ḫışmın 184b/9
T. ḫoşnūdlıġın 187a/11
T. ʿışḳıdur 139b/1
T. ḳullıġı çāşnīsin 197a/9
T. ḳullıġında 196b/5
T. raḥmetinden 184b/8
T. sevgüsin 163a/10; 163b/4
T. teʿālā 81b/15; 82a/6, 10; 83a/13; 83b/1, 4, 9; 84b/11; 85a/6; 86a/10; 86b/8, 11; 87a/1, 7; 89a/7; 90b/10; 91b/2, 5; 92a/4, 7, 9, 13; 92b/3; 93a/3; 94a/3; 94b/9; 96b/9; 97b/1, 13; 98a/5, 7; 99a/11; 100b/7; 103a/3, 5; 106a/6, 10; 107b/2, 7; 112a/12; 112b/5, 9; 113a/3, 10; 113b/4; 116a/13; 117b/8, 10; 118a/8, 12; 121b/3; 123b/5; 124a/3; 129a/3; 129b/9, 13; 130a/2, 3; 130b/3; 131a/6, 7; 132b/7; 133b/3, 6, 12; 134a/3, 8; 134b/2, 5; 135a/9; 135b/11; 136a/2; 137a/1; 139a/1; 139a/4, 8, 10; 140a/2, 11; 111a/3, 7; 111b/5, 12; 141a/5, 9; 141b/8; 142a/9; 142b/8; 143a/11; 143b/3; 144b/3; 145a/1, 5, 9, 11; 146a/10; 147a/12, 13; 147b/7, 9; 148b/1; 152b/3, 6; 153b/11; 154a/1; 154b/2, 5; 155a/1; 157b/5; 159b/11; 161a/5; 161b/5; 163a/6; 163b/5, 8; 164a/3, 6; 164b/2; 165a/10; 165b/10; 166b/1, 4, 12; 167a/1, 5, 9; 167b/2, 8, 10; 168a/13; 168b/9; 169b/11; 171a/3; 176a/12; 177b/9, 13; 178a/4, 12; 178b/4; 179a/1; 179b/2; 180a/8; 180b/3; 181a/7; 181b/6; 184b/11; 185a/12; 186b/3, 7, 10; 187a/6; 187b/3, 8; 188b/7; 189a/5, 12; 189b/1, 5, 12; 190a/8; 190b/6, 8; 191b/1, 9; 192a/4; 192a/7; 192b/5, 10, 12; 193a/1; 194a/4, 10
T. teʿālā ḥażretine 99b/6; 116a/11
T. teʿālā ḫışmından 184b/7
T. teʿālā tevfīḳı-la 123a/11
T. teʿālānuñ ʿarşın 116b/2
T. teʿālānuñ bir adı daḫı 83b/13; 84a/3, 7, 10, 13; 84b/2, 5
T. teʿālānuñ buyruġın 91a/9
T. teʿālānuñ ḥudūdın 195a/2
T. teʿālānuñ ḳuvveti-le 99a/12
T. teʿālānuñ niʿmetlerin 150a/7
T. teʿālānuñ selāmın 129b/1
T. teʿālāyı 145a/4; 148a/5

T. teᶜālāya 118a/2; 186b/8
T. teᶜālādan 81b/15; 88a/4; 93b/6
T. teᶜālādur 99a/3, 4
T. tebāreke ve teᶜālā 162b/2
T. terāzusıdur 178a/10
T. yolına 114b/8
T.+la ḳarşu "Tañrı ile"169b/4
T.+la ḳarşudur "Tañrı ile" 176a/8
T.+yıla 169b/13
T.+yıla ḳarşu ol- 192b/8, 9
T.+yıla Muṣṭafā arasında 99a/11
T. (iy ādemīler taᶜẓīminden münezzeh T.) 135a/4
[T.] (iy [...T.]) 111a/2
T. (iy ᶜaybluları ᶜaybıla ḳabūl ḳılan T.) 111a/1
T. (iy T. düşmeni) 192b/10
T. (iy T. ḳaravaşı) 118b/5
T. (sensin muḳaddes yüce T.) 135a/4
T. (ol T. kim) 119a/10
T. (ol T. ḥaḳḳıçun kim) 115a/11; 168b/6; 169a/1, 8; 191b/2
T. (ol bir T.) 119a/6
T. (yā T. arslanı) 183a/10
T. (yā T. düşmenleri) 192b/8
T.+nuñ 179b/12
T.+nuñ ᶜadlı 178b/5
T.+nuñ anuñ ṭāᶜatinde aşşısı 136a/9
T.+nuñ adı 107b/2
T.+nuñ dostıvan 157b/7
T.+nuñ ḥükmi 144b/1
T.+nuñ ᶜināyeti 104a/1
T.+nuñ ortaġıvan 93a/6
T.+nuñ raḥmetinden 100a/4; 111b/11
T.+nuñ raḥmeti daḫı 136b/1
T.+ıñı 99b/5
T.+yı 88b/5; 99a/13; 119b/12; 133a/7; 139b/3; 139b/8; 139b/10; 148b/10
T.+ya 105a/13; 132a/6; 139b/8; 151a/3; 185b/2, 3; 187a/4
T.+ya (ol T.) 140b/1
T.+dan 82b/12; 107a/2; 139b/8; 151a/6; 157a/10
T.+dan artuḳdan 105a/13
T.+m 91a/13; 189b/8
T.+dur 115b/5
T.+van (ben Raḥmān T.) 186b/4
tañrılıḳ, -ġı: Tanrılık, ilahlık, uluhiyet. krş. tañrılıḳ
t.+da 148b/2
t.+ımuz 92b/7
t. ḳıl- 85a/8
ṭañla: Sabahleyin, sabah vakti.
ṭ. 127a/11
ṭañla-: 1. Hayret etmek, şaşmak.
ṭ.-dı 183a/10; 187a/9
ṭ.-mayayın 167a/1
2. Kınamak, ayıplamak.
ṭ.-rlardı 137a/8
ṭañlacaḳ: Sabahleyin, erkenden, şafakla birlikte.
ṭ. 137b/5
Tañrı: Allah. krş. Tañrı
T. 102b/5; 105a/9; 133b/7; 135b/8; 157b/6; 158b/11; 166b/7, 9; 169b/4, 5, 7; 177a/7; 177b/13; 179a/3; 192a/9, 10; 194b/10
T. ᶜazīz eyledügin 191a/4
T. buyruġı 193b/7
T. buyruġın 151a/4
T. ḥażretinde 95b/4; 149a/3; 181a/11; 191b/8
T. ᶜışḳına 115b/1
T. nüvāzişi 112a/6
T. teᶜālā 121a/13; 121b/7; 129a/12; 138a/10; 154a/7; 159b/4; 166b/8; 177b/2; 189b/4; 191b/13; 192a/6, 8
T.+çun 160b/4
T.+yıla kendü arasında 103a/1
T. (bir T.) 192a/4
T. (ol T. ḥaḳḳıçun) 83a/1
T. (ol T. ḥaḳḳıçun kim...) 183a/7
T. (iy T. ḥabībi) 121a/13
T.+nuñ buyruḳların 162b/10
T.+nuñ emānetisin 157a/12
T.+nuñ ikrāmı içinde 191a/8
T.+nuñ ḳızlarıdur 161b/3
T.+nuñ ḳulları 189a/8
T.+nuñ ḳullarına 189a/11
T.+nuñ raḥmetin 184b/10
T.+ımdan 91a/13
T.+yı 194b/9
T.+ya 87a/8; 97a/2; 109b/13; 120a/2; 133a/12; 148a/6; 158a/1
T.+dan 151a/6
T.+dan (ol T.) 158b/12
T.+dur 99a/4
tañrılıḳ, -ġı: Tanrılık, ilahlık, uluhiyet. krş. tañrılıḳ
t.+ı 105a/12, 13
t.+um 181a/4
ṭanuḳ: Tanık, şahit.
ṭ. 96a/12
ṭ.+larumdur 83a/6
ṭ. ol- "tanık olmak, şahit olmak, şahitlik etmek" 82a/12; 104b/13; 177b/7
ṭ. [ol] kim 117b/9

ṭ. ṭut- "şahit göstermek" 151b/12
ṭanuḳlıḳ: Tanıklık, şahitlik. krş. ṭanuḳluḳ
ṭ. ol- 148a/6
ṭ. vir- "şahitlik etmek, şahadette bulunmak" 134b/9; 143b/7
yalan ṭ. vir- 184b/12
ṭanuḳluḳ: Tanıklık, şahitlik. krş. ṭanuḳlıḳ
ṭ. vir- "şahitlik etmek, şahadette bulunmak" 82a/11; 87b/12; 119b/12; 133b/10
ṭap: Yetişir, kâfi.
ṭap ol- "elvermek, kifayet etmek" 87a/10
ṭap-: Tapmak, kulluk etmek.
ṭ.-dı 111a/6
ṭ.-maḳdur 139b/7
ṭ.-mamaḳdur 139b/8
ṭapu: 1. Huzur, kat, yan. krş. ḳıy 2
ṭ.+sında (ʿAlī ṭ.) 183a/6
2. Hizmet.
ṭ.+sında 188a/13
ṭ. ḳıl- "tazim etmek, hürmet etmek" 134b/8, 11; 135a/1
ṭar: Dar.
ṭ. ve ḳarañu yirde 179b/8
ṭ. (bir ḳarış ṭ. ṭoprak ev içinde) 147a/1
ṭ. ol- 127a/1
ṭara-: Taramak.
ṭ.-rdı 183b/3
ṭ.-duḳdan ṣoñra 183b/3
ṭarīḳ (Ar.): Usul, yöntem, iş ve davranışta tutulan yol.
ṭ.+ıla "ṭarīḳı ile" (taḥḳīḳ ṭ. degül) 123b/4
ṭ.+ıla "ṭarīḳı ile" (şefāʿat ṭ.) 193a/7
ṭ.+ın (resūlüñ dünyāya gitmesi ṭ.) 130a/2
ṭarīḳat (Ar.): *tas.* Allah'a ulaşma yolundaki dört mertebeden (şeriat, *tarikat*, hakikat, marifet) ikincisi, Allah'a ulaşmak arzusuyla tutulan yol.
ṭ. 120b/7; 121a/6
ṭ. ḥükmine 120a/13
ṭ. mesʾelelerin 121b/2
ṭ. (otuz biñ ṭ. mesʾelesi) 120b/2
ṭ. (şerīʿatıla ṭ.) 120b/4
ṭ.+ıla ḥaḳīḳat 120b/4
ṭ.+ı 120b/9; 121a/9
ṭ.+dan 120b/3
ṭ.+davan 120b/8
ṭart-: 1. Çekmek, davranmak, el atmak. (kılıç, balta vb. kesici aletler için) krş. dart-
ṭ.-! 106a/11
ṭ.-dum 106a/13; 106b/1
ṭ.-up 98b/1
balta ṭart- "balta alıp davranmak" 98b/1
ḫışm (ḫışmum) ṭart- "hışım kılıcını çekmek" 106b/1
ḳahr (ḳahrum) ṭart- "kahır kılıcını çekmek" 106a/13
ḳılıç ṭart- (ṭart ḳılıcuñi) "kılıç çekmek" 106a/11
2. Bir şeyi tutup çekmek.
ṭ.-dı (ṭurre ṭart-) 192b/1
3. Çekmek, katlanmak, dayanmak.
ṭ.-dı 186b/1;
zaḥmet ṭart- "zahmet çekmek, zahmete katlanmak"
altı yıl tamām ol z.+i ṭartdı 186b/1
4. Taşımak.
ṭ.-an (şu ṭ. devede) 172b/9
5. (Boya vb.) sürmek, çekmek.
ṭ.-sa 175b/1
sürme ṭart- "sürmek çekmek" 175b/1
ṭartıl-: Tartılmak, ölçülmek.
ṭ.-duġı vaḳtindür 147a/11
ṭaru: Darı.
ṭ. 176a/4, 7
taşalan-: Tasalanmak, kaygılanmak, endişe etmek.
t.-asın 117a/9
t.-urdı 184b/1
taşnīf (Ar.): Telif etme, sınıflandırarak yazma.
t.+i (Tuḥfe kitābınuñ t.) 197b/7
ṭaş: 1. Taş.
ṭ. 93b/6; 125a/10; 152a/10; 158b/8
ṭ. kesegin 175b/6
ṭ. ṣoñınca 125a/9
ṭ. (nice ḳayır ve ṭ. ...) 174b/7
ṭ. (saġışlu ṭ.) 125a/8
ṭ. (yitmiş ṭ.) 156b/6
ṭ. ve aġaç 122b/6
ṭ.+ıla 137b/7; 156b/6
ṭ.+ıla ve aġacıla 195a/12
ṭ.+ı (ol ṭ.) 152a/9
ṭ.+a 111a/5; 158b/7
ṭ.+da (işbu ṭ.) 152a/6
ṭ.+ın (bir çayuñ ṭ. ve ḳayasın ve ḳumın) 98a/1
ṭ.+ıla "ṭaşı ile" (ẕikr mancınıḳıla ve ṭ.) 102b/1
ṭ.+ıla "ṭaşı ile" (biş ṭaġ ṭ.) 154a/4
ṭ.+lar (ol ṭ.) 156b/9
ṭ.+lar arasından 119a/13
ṭ.+lar ve ṭoprakḷar arasında 86b/4
ṭ.+lar (ḳara ṭoprakḷar ṭ. içinde) 89b/9
ṭ.+lar (ṭoprakḷar uşaḳ ṭ.) 144a/5
ṭ.+ları (İsmaʿīl ṭ.) 156b/8
ṭ.+larıla "ṭaşları ile" (ṭaġlarıla ṭ.) 103b/10

ṭ.+larıla "taşları ile" (yavuzlıḳ ṭ.) 98a/7
ṭ. ṭutın- "taşla taharet yapmak, istinca etmek"
ṭ.+ı oturduġı yirde ṭutınmaya 125a/9
2. Mücevherlerde kullanılan kıymetli maden.
ṭ.+ların 137b/12; 138a/1

ṭaş: Dış.
ṭ. edügi 127b/13
ṭ.+um (içüm ṭ.) 86b/3

ṭaşla-: Taşlamak, taş atmak.
ṭ.-dı 156b/6

ṭaşra: 1. Dışarı, dışarıya.
ṭ. 101b/9; 110b/12
2. Dışında, (+dAn) dışarı.
ṭ. (andan ṭ.) 118a/9
ṭ. (bunlaruñ buyruḳlarından bir ḳadem ṭaşra başmaya) 187a/10
ṭ. (ḥikmetden ṭ. iş ol-) 149b/13
ṭ. (işüm ḥikmetden ṭ. olası olur) 141b/2
ṭ. (ol taḫtalardan ṭ.) 113b/3
ṭ. (ol ögütden ayaḳ ṭ. başma) 197b/6
ṭ. (ramażāndan ṭ. daḫı) 175a/8
ṭ.+ken (namāzdan ṭ.) 132b/13

ṭat-: Tatmak.
ṭ.-maḳdur 149b/1, 5

Tatca: Farsça.
T.+ya 156b/12

ṭatlu: 1. Tatlı.
ṭ.+raḳ 116a/1; 160b/12; 161b/8
2. İyi şefkatli, yumuşak huylu; güzel, şirin, hoş.
ṭ. yārenleri 89b/5
ṭ. gel- "hoşuna gitmek" 160a/9

ṭavāf (Ar.): Kabe'nin etrafını usulüne göre dolaşma.
ṭ. it- "tavaf etmek" 152a/5

ṭavar: Mal; hayvan.
ṭ.+um (benüm ṭ.) 180a/6
ṭ.+dur (altun ve gümiş ve ṭ.) 163a/6

ṭavḳ (Ar.): Halka, tasma.
ṭ. (bir pūlād ṭ.) 159a/13

ṭavşan: Tavşan.
ṭ. 195b/5

ṭay: Yük, yükün her bir dengi. bkz. ʿıdl
ṭ.+da (ṭonda ṭ.) 182a/7

ṭayı: Dayı.
ṭ. gibi 182a/4

tāze (Far.): 1. Taze, yeni elde edilmiş, bayat olmayan.
t. ḫıyār gibi 158b/8
2. Taze, canlı, yıpranmamış; genç, yeni.
t. yüzleri 89b/6
t. (bir genç kişi t. ʿavrata) 118b/2

taʿẓīm (Ar.): Saygı gösterme, ululama.
t. mi 135a/2
t.+üñde (senüñ t.) 135a/9
t.+inden (ādemīler t.) 135a/3

taʿziye (Ar.): Baş sağlığı dileme, taziye.
t. 109b/12
t.+ye otur- "baş sağlığı dileklerini kabul etmek" 185b/8
t.+sine otur- "ölen yakınından dolayı gelen baş sağlığı dileklerini kabul etmeye başlamak"
kendü nefsüñüz t. oturuñ 109a/1
ümmetüñ t. oturdı 108b/10
ümmetüm t. oturdum 108b/13

ṭazlaḳ: Saçsız, kel.
ṭ. (şol ṭ. melʿūnlar) 169b/2

teʿālā (Ar.): "Yüce, ulu" anlamında Allah için kullanılan bir saygı ifadesi. (*Bazı yerlerde* ﷻ *kısaltmasıyla kullanılmıştır*).
t. (Allāhu t.) 117a/2
t. (Ḥaḳ t.) 82b/4; 87b/10; 92b/5; 94a/6; 96b/3, 5; 97a/4, 8; 97b/7; 98b/3, 11; 99b/7, 10; 100b/3; 102a/12; 102b/3; 104a/9; 104b/13; 112b/11; 114b/5; 116a/8; 118a/2, 3; 120a/11; 121a/3; 124b/9, 12; 131b/4; 133a/13; 136a/7; 138a/13; 111a/13; 142b/13; 143b/1; 144a/13; 148b/8, 9; 149a/6; 149b/2; 150a/9; 151b/12; 152a/13; 152b/8; 153a/4, 8; 155a/2; 156a/13; 160a/3, 11, 12; 160b/2, 5; 165b/1; 166a/5, 9, 12; 167b/6; 177a/11; 177b/6; 179a/7; 181b/5; 183a/1; 188b/5; 190a/3, 6; 198a/1
t. (Ḥaḳ t. ilhāmıla) 158b/4
t. (Tañrı t.) 121a/13; 121b/7; 129a/12; 138a/10; 154a/7; 159b/4; 166b/8; 177b/2; 189b/4; 191b/13; *192a/6, 8*
t. (Tañrı t.) 81b/15; 82a/6, 10; 82b/4; 83a/13; 83b/1, 4, 9; 84b/11; 85a/6; 86a/10; 86b/8, 11; 87a/1, 7; 89a/7; 90b/10; 91b/2, 5; 92a/4, 7, 9, 13; 92b/3; 93a/3; 94a/3; 94b/9; 96b/9; 97b/1, 13; 98a/5, 7; 99a/11; 100b/7; 103a/3, 5; 106a/6, 10; 107b/2, 7; 112a/12; 112b/5, 9; 113a/3, 10; 113b/4; 116a/13; 117b/8, 10; 118a/8, 12; 121b/3; 123b/5; 124a/3; 129a/3; 129b/9, 13; 130a/2, 3; 130b/3; 131a/6, 7; 132b/7; 133b/3, 6, 12; 134a/3, 8; 134b/2, 5; 135a/9; 135b/11; 136a/2; 137a/1; 139a/1, 4, 8, 10; 140a/2, 11; 111a/3, 7; 111b/5, 12; 141a/5, 9; 141b/8; 142a/9; 142b/8; 143a/11; 143b/3; 144b/3; 145a/1, 5, 9, 11; 146a/10; 147a/12, 13;

147b/7, 9; 148b/1; 152b/3, 6; 153b/11; 154a/1; 154b/2, 5; 155a/1; 157b/5; 159b/11; 161a/5; 161b/5; 163a/6; 163b/5, 8; 164a/3, 6; 164b/2; 165a/10; 165b/10; 166b/1, 4, 12; 167a/1, 5, 9; 167b/2, 8, 10; 168a/13; 168b/9; 169b/11; 171a/3; 176a/12; 177b/9, 13; 178a/4, 12; 178b/4; 179a/1; 179b/2; 180a/8; 180b/3; 181a/7; 181b/6; 184b/11; 185a/12; 186b/3, 7, 10; *187a/6*; 187b/3, 8; 188b/7; 189a/5, 12; 189b/1, 5, 12; 190a/8; 190b/6, 8; 191b/1, 9; 192a/4, *7*; 192b/5, *10*, 12; 193a/1; 194a/4, 10

t. (Tanrı t. ḥażretine) 99b/6; 116a/11

t. (Tanrı t. ḫışmından) 184b/7

t. (Tanrı t. tevfīḳı-la) 123a/11

t.+nuñ (Tanrı t. ʿarşın) 116b/2

t.+nuñ (Tanrı t. bir adı daḫı) 83b/13; 84a/3, 7, 10, 13; 84b/2, 5

t.+nuñ (Tanrı t. buyruġın) 91a/9

t.+nuñ (Tanrı t. ḥudūdın) 195a/2

t.+nuñ (Tanrı t. ḳuvveti-le) 99a/12

t.+nuñ (Tanrı t. niʿmetlerin) 150a/7

t.+nuñ (Tanrı t. selāmın) 129b/1

t.+yı (Ḥaḳ t.) 118a/7

t.+yı (Tanrı t.) 145a/4; 148a/5

t.+ya (Tanrı t.) 118a/2; 186b/8

t.+dan (Tanrı t.) 81b/15; 88a/4; 93b/6

t.+dur (Tanrı t.) 99a/3, 4

tebāreke ve teʿālā (Ar.): "Mübarek ve yüce" anlamında Allah için kullanılan bir saygı ifadesi.

t. (Tanrı t.) 162b/2

tebliġ (Ar.): Tebliğ, bildirme.

t.+ı (Muḥammed resūlü'llāhuñ sözi vücūdı daʿveti t. ...) 96a/1

tecebbür (Ar.): Zorlama.

t. eyle- "zorlamak, üstelemek, ısrar etmek" 136b/10

tecellā (Ar.): Belirme, görünme, zuhur etme.

t. ḳıl- "görünmek, zuhur etmek" 133a/13

tedārük (Ar.): Hazırlama, hazırlık.

t.+i (anuñ t.) 153b/3; 153b/10

t.+i (ol ʿālemüñ t.) 152b/12

t.+i (üçünci ʿālem t.) 153a/2

t.+in daḫı 146a/9

t.+içün "tedārüki içün" (berzaḫ ʿālemi t.) 152b/9

t.+içün "tedārüki içün" (biş ʿālem t.) 152b/9

tedbīr (Ar.): İdare etme.

t.+i (ʿaḳlı t.) 190a/5

tedbīrlü (Ar.+T.): İhtiyatlı; ölçülü; dikkatli.

t.+rekleri (senden t.) 190a/7

tedebbür (Ar.): Sonunu, hakikatı düşünme.

t.+ile (az t.) 175a/13

teferrüc (Ar.): Gezinti, gezinme.

t.+i 96a/5

t. ḳıl- "incelemek" 186b/12

tefsīr (Ar.): 1. Kur'ān-ı Kerim'i açıklama ve yorumlamayı esas alan ilim, tefsir ilmi.

t.+i 140a/6

2. Kur'an Kerim'in açıklamasının ve yorumunun yapıldığı eserler.

t.+de 159a/6

t.+lerde 112a/13

tehlīl (Ar.): "Lā ilāhe illā'llāh" sözünü tekrarlama.

t.+ile 177b/5

t. (tesbīḥ ve t. ẕikr... yimişleri aġaçların) 98a/10

t. eyle- (tesbīḥ ve t. eyle-) 120a/8

tekbīr (Ar.): "Allahu Ekber" demek, tekbir.

t. 132a/10; 148a/2

t. bağla- "iki eli kulaklar hizasına kaldırıp Allahu Ekber diyerek namaza başlamak" 149a/2

t. eydil- "tekbir getirilmek" 159a/3

t. getür- "tekbir almak, Allahu Ekber diyerek namaza başlamak" 140b/4

tekebbür (Ar.): Büyüklenme, kibirlenme, gururlanma.

t. 100a/1; 189a/12

t. aṭlasın 137a/2

t. şūmlığından 100a/1

t. eyle- "kibirlenmek, büyüklük taslamak" 189a/13

tekebbürlik (Ar.+T.): Büyüklenmek, kibirlenmek. krş. tekebbürlük

t. eyleme- "büyüklük taslamamak, kibirlenmemek" 189a/12

tekebbürlük, -gi (Ar.+T.): Büyüklenmek, kibirlenmek. krş. tekebbürlik

t. nişānıla 95b/1

t. nişānıdur 95a/13

t.+i 86b/1

tekellüf (Ar.): Meşakkatli iş görmek, güçlüğe katlanma..

t.+e (ayruḳsı t.) 159b/9

t. it- "teklif etmek, bir iş için zorlamak" 191a/11

t. ḳıl- "teklif etmek, bir işi yapması hususunda ısrar etmek" 93b/11

teklīf (Ar.): Teklif, meşakkatli bir işin yapılmasını isteme.
t.+üm (benüm t. buyruġum götürmek) 135b/12
tekẕīb (Ar.): Yalanlama, yalan olduğunu söyleme.
t. ve ilzāmıçun 161b/3
telef (Ar.): Boş yere harcama, ziyan etme.
t. eyle- "boş yere harcamak, ziyan etmek" 165b/2
temcīd (Ar.): Sabah namazı vaktinden evvel minarelerde belli makamlarda söylenen Arapça niyaz ilahisi.
t. 148a/2
temerrüd (Ar.): Dikbaşlılık, inat, direnme.
t. yirine ve ser-keşlik yirine 177a/1
temmet (Ar.): Tamamlandı, bitti.
t. 198a/3
ten (Far.): Gövde, beden, vücut.
t. 94b/6; 153b/12; 165a/11
t. virdüm saġ 165a/10
t. ḳullıġı 148a/2
t. zekātı 149a/2
t.+ile göñül 153b/12
t.+i 162b/13(2)
t.+ümden 135a/5
t.+üñi 165a/13
t.+üñile 106b/5
t.+i ḳorḳusı 154a/3
t.+i (ḳararmış t.) 112b/8
t.+i (Mūsānuñ t.) 180b/5
t.+in 162b/12
t.+in (cānın t.) 181a/6
t.+ine 94b/4, 6; 149a/9
t.+ine (bunlaruñ göñline ve t.) 136b/4
t.+inde 109a/13
t.+inden 154b/5
t.+ile "teni ile" 88b/12
t.+leri 197b/12
t.+lerin 154b/7, 8; 155a/4
t.+lerin (dükeli t.) 154b/10
t.+lerine ve cānlarına 97a/6
t.+lerile "tenleri ile" 83a/10
tenglik, -gi: (Far.+T.): Sıkıntı.
t.+ine (dünyā t. sevgüsine) 131a/13
tenzīhle- (Ar.+T.): Allah'ın her türlü eksik ve noksandan uzak olduğuna inanmak ve bunu söylemek.
t.-mekdür 148b/7
terāvīḥ (Ar.): Ramazan ayında yatsı namazıyla vitir namazı arasında kılınan yirmi rekatlık namaz.
t.+ile 177b/5
terāzu (<Far. terāzū): Terazi. krş. terāzū.
t.+nuñ bir yanında 103b/7(2), 11; 139a/6
t.+da 103b/4; 147a/11; 147b/6; 178a/10
t.+sına (ʿadl t.) 178a/11
t.+sıdur (Tanġrı t.) 178a/10
terāzū (Far.): Terazi. krş. terāzu.
t. ḳıyına 166b/12
terk (Ar.): Bırakma, terk etme.
t. it- "terk etmek, bırakmak" 186b/8
terkīb (Ar.): Birkaç şeyi birleştirip karışık bir şey meydana getirme.
t. ve şehvet iştihāsın ve yimek iştihāsın 177a/12
tesbīḥ (Ar.): "Sübhana'llah" kelimesini söyleyerek Allah'ı tazim etme.
t. (ne-ḳadar t.) 144b/8
t. ve tehlīl... yimişleri aġaçların 98a/9
t. ve tehlīl eyle-
t.+ile 177b/5
t.+i 143b/11
t.+i (felek t.) 143b/13
t.+i (gökler t.) 144a/2
t.+i (kürsīnüñ t.) 143b/12
t.+i (levḥuñ t.) 143b/13
t.+i (ṭamunuñ t.) 144a/2
t.+i (uçmaġuñ t.) 144a/1
t.+i (yirlerüñ ṭaġlaruñ deñizlerüñ t.) 144a/3
t.+inden (firişteler t.) 111b/7
t.+idür (bunca ḫāşiʿler t.) 144b/5
t.+ler şevābın 82a/7
t.+ler (duʿālar ve t.) 95b/9
t.+lerüñüz şevābından 82a/5
t. ḳıl- 177a/10
teslīm (Ar.): Teslimiyet, direnmekten vazgeçme.
t. 177a/1
teşadduḳ (Ar.): Avurdunu çatlatarak laf etmek, konuşmak.
t. (maḥż-ı t. gibi görin-) 175a/12
teṭavvuʿ (Ar.): Farz olmayan ibadette bulunma, nafile ibadet etme.
t. namāz ḳıl- 191b/4
t. oruc ṭut- 191b/3
t. (yüz rekʿat t. namāz şevābından) 168b/7
tetimme (Ar.): Bir eksiği tamamlamak üzere katılan şey; tamamlayıcı not.
t. 178a/2; 186a/6
tevārīḫ (Ar.): Tarihler, tarih kitapları.
t. ehli "tarihçiler" 190b/5
tevāżuʿ (Ar.): Tevazu, kibirsizlik, alçak gönüllülük.
t. 177a/1; 189a/11
t. berekātında 189b/11
t. secdesin 137a/3

t. secdesin ve rükūʿın 137a/5
t. nişānıdur 95a/13(Yz.tevażżuʿ n.)
t. (üç dürlü t.) 135a/6
t.+ına (bu yüz t.) 135b/8
tevbe (Ar.): Tövbe, işlenmiş bir günah veya suçun bir daha işlenmeyeceğine dair verilen söz.
t. 190b/1, 2
t. issiligi 113b/10
t. suyıla 131a/13
t. ṭoprağın 98a/9
t.+yile (bir t.) 143a/12
t.+si 112a/11; 112b/2; 143a/11; 154b/1
t.+si (Ādemüñ t.) 112b/7
t.+sin 112a/13
t.+ye gel- "tövbe etmek" 93a/7; 100a/4
t. eyle- "tövbe etmek" 195a/6
t. ḳıl- "tövbe etmek" 107a/10; 110b/12; 114b/13; 115b/12; 193a/5(2)
tevekkül (Ar.): Kadere razı olma, Allah'a teslim olma.
t. 176b/13
t. (tesbīḥ ve tehlīl, ẕikr ve t. ve namāz... yimişleri aġaçların) 98a/10
t.+ile 118b/1
tevfīḳ (Ar.): Yardım, muvaffakiyet, başarı.
t. 123a/8
t. ü ʿināyet 147a/7
t. bağışla- "muvaffak etmek, başarılı kılmak"
İlāhī, ... t. sen bağışlagıl 147b/13
İlāhī, ... sen t. bağışlagıl 113a/2; 123a/9
t. dile- "muvaffakiyet dilemek, yardım istemek"
İlāhenā, ... t. senden dilerüz 146a/4
tevḥīd (Ar.): 1. Tevhit. Allah'ın birliğine inanmak.
t. 148a/1, 5
t.+e 148b/7
t. ehli "Allah'ın birliğine inananlar"114a/4
t. kelīmesi "Lâ ilâhe illâ'llâh" sözü. 83b/12
2. "Lâ ilâhe illâ'llâh" sözünü söylemek.
t. berekātında 112a/3
t. laṭīfelerin 81b/7
t. (bu t. letāʾifinüñ muṭālaʿasın) 123a/10
t.+üñ (bu t. sırların) 123a/9
t.+i (anuñ t. nūrından) 113b/13
teyemmüm (Ar.): Suyun bulunmadığı veya kullanılamadığı hâllerde toprak vb. şeylerle abdest alma.
t. 126a/4
t. ṭoprağın 131b/5
t.+i 126a/6; 126b/1(2), 3, 4, 5
t.+i dahı 126a/6
t.+i dahı bile 126a/8
t.+i (ābdesti ve t.) 126a/10, 12
t.+üñ ṭoprağıla 131b/8
t. al- "suyun bulunmadığı veya kullanılamadığı hâllerde toprak vb. şeylerle abdest alma" 126b/9, 10; 127a/2
t. alanlaruñ ṭoprakı ḳorḳusından 114a/3
t. alma- 126b/12
t. eyle- "suyun bulunmadığı veya kullanılamadığı hâllerde toprak vb. şeylerle abdest alma" 127a/6
teyemmümlü (Ar.+T.): Teyemmümlü.
t. ol- 126b/4
ṭıfıl (<Ar. ṭıfl): Küçük çocuk, bebek. krş. tıfl
ṭ.+lar 89b/4
ṭıfıllıḳ (<Ar. ṭıfl+T.-lıḳ): Bebeklik, bebeklik çağı.
ṭ. ḥālinde 150a/8
ṭ.+da 150a/10
ṭıfl (Ar.): Küçük çocuk, bebek. bk. ṭıfıl
t. (iki t. oğlanlar) 119b/6
ṭın-: Ses çıkarmak, söz söylemek, bir şey demek.
ṭ.-masa 167a/2
ṭ.-madı 181b/13
tīmārla- (Far.+T.): Tımarlamak, işlemek, bakmak, ağaç bakımı.
t.-sa 98a/3
tīz (Far.): 1. Tez, çabuk.
t. baña eglenme gel 155a/11
t. dirneşüñ 107a/9
t. ḫışm ṭonın gey- 106b/9
t. iledüñ 87b/8
t. irişdi 112a/11
t. ḳavışam saña 155a/12
t. vardı 152b/8
t.+irek "daha çabuk" 104a/11; 122b/3; 134a/12; 147b/5; 184b/12
2. Keskin.
t. bıçaḳ 159b/6
tīzcek (Far.+T.): Derhal, hemen, çabucak.
t. uşanurlar 87b/7
ṭoġ-: Doğmak, dünyaya gelmek.
ṭ.-ana 83b/9
ṭoġran-: Doğranmak, parçalanmak.
ṭ.-mış 137b/8
ṭoġrılıḳ: Doğruluk, dürüstlük. krş. ṭoġruluḳ
ṭ. (vefa ve ṭ.) 137b/2
ṭoġru: Doğru, gerçek, sahih.
ṭ. 125b/8, 13
ṭ. söz 99a/13
ṭ. ve iḫtiyārdur 159b/3
ṭ. (şeksüz ṭ. yazdum) 185a/11

ṭ. (ol şehrüñ ṭ. geñez yolı) 121a/8
ṭ.+sı (ol ḳavllerde ṭ.) 140a/8
ṭ. degüldür 99b/1
ṭoġruluḳ, -ġı: Doğruluk, dürüstlük.krş. ṭoġrılıḳ
ṭ.+ıla 101a/10
ṭoġur-: Doğurmak.
ṭ.-mayayıdı 108b/7
ṭoḳ: Tok, aç değil.
ṭ.+dur (ḳarnı ṭ.) 170b/6
ṭoḳı-: Çakmak, kakmak.
ṭ.-yalar 105b/12
ṭoḳın-: Dokunmak, değmek, temas etmek.
krş. doḳın-, doḳun- 1
ṭ.-mayup 124a/12
ṭoḳsan biñ: Doksan bin.
ṭ. keleci 120a/11
ṭoḳsan bir: Doksan bir.
ṭ. 173a/4
ṭ.+e degin 173a/4
ṭoḳuz: Dokuz.
ṭ. 185a/9
ṭoḳuzıncı: Dokuzuncu. krş. ṭoḳuzuncı
ṭ. 193a/6
ṭ.+sı 185a/1
ṭoḳuzuncı: Dokuzuncu. krş. ṭoḳuzıncı
ṭ. 185b/12
ṭ. ḳavl 159b/1
ṭ. ḳavulda 139b/6
ṭoḳuz yüz elli: Dokuz yüz elli.
ṭ. yıl 96b/13
ṭol-: 1. Dolmak, dolu hâle gelmek.
ṭ.-dı 186a/7
ṭ.-ar 167b/4
2. Bir duyguya kapılmak, duygulanmak.
ṭ.-dı 108a/7; 147a/12; 155a/11
ṭ.-up 156a/1
gözleri yaş ṭol- "üzülmek, üzüntüden ağlayacak hâle gelmek"
Muṣṭafānuñ gözleri yaş ṭoldı. 108a/7
Muṣṭafā bu ḥāletleri işitdüginden gözleri yaş ṭoldı. 147a/12
İsmāʿīl, gözleri yaş ṭoldı, eydür 155a/11
İsmaʿīl, gözcügezleri yaş ṭolup, eydür 156a/1
ṭoldur-: Doldurmak.
ṭ.-mış 184a/5
ṭ.-up ṭururdı 98a/7
ṭ.-u 123a/4
ṭolın-: Dolunmak, zamanı tamamlanmak.
ṭ.-ınca "ṭolınıncaya kadar" 174b/1
ṭolu: Dolu.
ṭ. 86b/3; 108a/1; 120a/1
ṭ. (bir ḳıf ṭolu ṣu) 128b/12
ṭ. (ağız ṭ.) 126a/8
ṭ.+sı (yirler gökler ṭ.) 123a/1
ṭ. ol- "dolmak" 191a/4
ṭon (<Saka dili. thauna): Elbise.
ṭ. şāhid cāh manṣıb sevgüsinden 131b/2
ṭ. (taḫta arasından çıḳan ṭ.) 113b/1
ṭ. (yiñsüz ṭ.) 90a/2
ṭ. (yitmiş dürlü ṭ.) 109a/10
ṭ.+da ṭayda 182a/7
ṭ.+um (benüm ṭ.) 189a/13
ṭ.+umdur (benüm ṭ.) 189a/12
ṭ.+ın 125a/6
ṭ.+ın (ḫışm ṭ.) 106b/9
ṭ.+ın (varlıḳ ṭ.) 85b/1
ṭ.+ın (ʿizzet ṭ.) 89b/9
ṭ.+ından 117b/2
ṭ.+ları 136b/9; 136b/11
varlıḳ ṭ.+ın gey- "doğmak, dünyaya gelmek" 85b/1
yiñsüz ṭ. gey- "kefenlenmek, ölmek" 90a/2
ṭonlıḳ (<Saka+T.): Elbiselik.
ṭ. 146a/6
ṭoñuz: Domuz.
ṭ. gibi 169b/3
ṭop: Bütün, büsbütün
ṭ. 108b/4
ṭopraḳ, -ġı, -ḳı: Toprak.
ṭ. 84b/10; 86b/4; 98a/1; 116a/7
ṭ. altında 142a/4
ṭ. üzerine 191a/6
ṭ.+ıla 125a/12(ṭoprağıla); 131b/6(ṭoprakıla)
ṭ. (bir avuç ṭ.) 86b/4
ṭ. (bir avuç ṭoprakvan) 118a/4
ṭ. (bir ḳarış ṭar ṭ. ev içinde) 147a/1
ṭ. (ḳarañu ṭ. içinde) 146b/13
ṭ. (nice ḳayır ve ṭaş ve ṭ. ...) 174b/7
ṭ. (ol başdugı ṭ.) 174b/11
ṭ.+ı (bir avuç ṭoprağı) 84b/9
ṭ.+a 85a/5; 87b/8; 87b/10; 93a/8; 101a/1; 126a/1, 2; 135a/3, 7; 135b/1, 3, 7; 158b/2
ṭ.+dan 144b/10; 149b/9; 150b/13; 179b/7
ṭ.+dandur 94b/6; 135a/4
ṭ.+ı (ayaġınuñ ṭ. bereketi) 86a/12
ṭ.+ı (ṭoprakı) bereketi 84b/13
ṭ.+ı (ṭoprakı ḳorḳusından) 114a/3
ṭ.+ı (secde eyledügi yirüñ ṭ.) 89a/2
ṭ.+ın 85a/5
ṭ.+ın (tevbe ṭ.) 98a/9
ṭ.+ın (teyemmüm ṭ.) 131b/5
ṭ.+ıla "ṭoprağı ile" (teyemmümüñ ṭ.) 131b/8
ṭ.+lar 144a/5
ṭ.+lar (ḳara ṭ. ṭaşlar içinde) 89b/9

ṭ.+lar (taşlar ve ṭ. arasında) 86b/4
ṭ.+lara 155b/13
ṭ.+dur (bir ẕerre ṭ.) 143b/6
ṭ. başına "yazıklar olsun, ölsün" krş. başına ṭoprak
ṭ. ol ḳutsuzuñ başına kim... 84b/10
ṭ. ol beẕ-baḫtuñ başına olup durur kim... 131a/2
ṭ. eyle- "feda etmek" 84b/11
ṭ.+a ısmarla- "toprağa vermek, ölüyü defnetmek" 87b/10
ṭ.+a ḳoy- "toprağa vermek, ölüyü defnetmek" 87b/8
ṭ.+lar esīrin ḳıl- "defnetmek, toprağa girdirmek" 89b/7
ṭ.+lara esīr ḳıl- "öldürmek, defnetmek" yigitlügüñ ṭopraḳlara esīr ḳılduġı 155b/13
ol servü gibi boyın ḳara ṭopraḳlara esīr ḳılur 157a/5
yüz ṭ.+a ḳo- 1. Yere kapanmak, tazimde bulunmak, saygı sunmak. 101a/1
2. Secde etmek, secdeye varmak
yüzüm ṭoprağa ḳo- 135a/7; 135b/7
yüzüñ ṭoprağa ḳo- 135b/1
anca ḳoduñ mübārek yüzüñ bizüm ḥażretümüzde ṭoprağa kim 85a/4
yüzüñ bizüm ḥażretümüzde ṭopraḳa ḳoduñ 135b/3
yüzin ṭoprağa ḳo- 135a/3
yüz ṭ.+a ḳoy- "secdeye varmak; af ve mağfiret dilemek"
yüzin ṭ.+a ḳoy-: 93a/8
ṭopuḳ, -ġı: Topuk.
ṭ.+ına 154b/4
ṭ.+ına degin 190a/13
ṭ.+larına degin 154b/10
ṭoyur-: Doyurmak.
ṭ.-sa 176a/7
ṭ.-sa gerek 175a/3
ṭ.-ursa 175a/8
toz: Toz.
t. 175b/2
t.+uñ daḫı 134b/1
t.+ı (dünyā t.) 132a/5
t.+ıyıla (başmaġı t.) 86a/11
töhmet (Ar.): Şüpheli durum, zan altında kalma.
t. yirinden 192a/11
ṭūfān (Ar.): 1. Hz. Nuh zamanında yoldan çıkmışları tedip etmek için Allah tarafından hem gökten yağdırılan hem de yerden kaynayarak bütün dünyayı kaplayan su.
ṭ.+dan 121b/12
2. Tufan, korkunç afet.
ṭ.+ından (ṭamu ṭ.) 122a/1
tuḥfe (Ar.): Armağan, hediye.
t. 152b/7
t. (armaġan ve t.) 152b/8
t.+ʾi (ol t.) 154b/6
t.+dür 81b/2
ṭul: Dul.
ṭ. ḳoy- "dul bırakmak, dul kalmasına sebep olmak" 89b/5
ṭuncuḳdur-: Nefes aldırmamak, nefesini kesmek, bunaltmak.
ṭ.-up ṭurur 113b/10
ṭur-: 1. Durmak, beklemek; kalmak, hareketsiz kalmak. krş. dur-
ṭ.-! 107b/11, 12
ṭ.-sa 171b/3
ṭ.-dı 93b/11; 103a/10; 107b/13
ṭ.-ursın 106b/8
ṭ.-ur 124b/5; 145b/9; 184a/6
ṭ.-urlar 104a/5
ṭ.-mazın 107b/12
ṭ.-maḳ niyyetin eyle- "kalmaya niyetlenmek" 128a/4, 9
ṭ.-maġa 132b/12
ṭ.-maḳda 152b/13
ṭ.-up 178b/11
ṭ.-ur şu "durgun su" 124a/8
ṭ.-ur şuya 125a/7
ṭ.-ur şuyısa 124b/1
2. Herhangi bir yerde olmak, bulunmak.
ṭ.-ur 110b/4
ṭ.-urdı 183a/6
ṭ.-u[r]ken 137a/10
3. Karar kılmak, kalmak.
t.-dı 178b/8
ṭ.-maz 136a/12
ṭ.-duġıla "ṭurduġı ile" 178b/11
4. Durmak, kalmak, bulunduğu hâli korumak.
ṭ.-sun 193a/13
ṭ.-a 124a/5
ṭ.-alar 109b/7
ṭ.-sa gerek 128a/13; 128b/2
ṭ.-dum 135a/7
ṭ.-uñısa 135a/10
ṭ.-dı 82b/1
ṭ.-urken 126a/13
ṭ.-maḳ 135a/7
ṭ.-maḳdur 145b/1
ṭ.-duḳları vaḳt 135a/11
ṭ.-up 114a/7; 134b/6

ayaḳ üzerine ṭur-"ayakta olmak, ayak üzerinde durmak, ayakta kalmak"
ḳamu ḫalāyıḳ ayaḳ üzerine ṭurdukları vaḳt 135a/11
ayaġın ṭur- "(namazda) kıyamda durmak" 135a/10
dek ṭur- "sessiz, sakin durmak, susmak" 82b/1
ḳarşu ṭur- "karşı koymak, mukavemet etmek" 128a/13; 128b/2; 145b/1
örü ṭur- "(namazda) kıyamda durmak" 126a/13; 134b/6; 135a/7(2)
ṣābit ṭur- "kararlı olmak" 114a/7
ṣaf ṣaf ṭur- "sıra sıra dizilmek" 109b/7
yirince ṭur- "yerinde olmak, muhafaza edilmek" 124a/5
5. Yaşamak, varlığını devam ettirmek, var olmak.
ṭ.-duġumlayın 86b/3
6. Ayağa kalkmak.
ṭ.-a 183b/3
ṭ.-sam 183b/10
ṭ.-duġı vaḳtin 125a/12
ṭ.-ugel- "ayağa kalkmak" 82b/1; 101b/9; 102a/1; 102b/12; 137a/10; 155a/8; 183b/7
7. Vazgeçmek, geri durmak
ṭ.-urusa (sevdüginden ṭ.) 164a/4
8. Sürerlik bildiren tasvirî fiiller kurar.
ṭ.-maḳ 185b/13
ṭ.-urken 87a/8; 123b/13
ağlayuṭur- 123b/13
ṣoraṭur- 185b/13
yiyüṭur- 87a/8

ṭuraḳ, -ġı: Yurt, mekân, barınak.
ṭ. ol- (maḳām ve ṭ. ol-) 105b/3
ṭ.+ı ol- (ḥabībüñ ṭ. ol-) 86a/6

ṭurmaḳ: Durmak, kıyam, namazın iftitah tekbiriyle rüku arasındaki ayakta durma kısmı. krş. ḳıyām 1
ṭ. (namāzda ṭ. ve oḳumaḳ) 134b/12

ṭurre (Ar.): Alna dökülen saç, alın saçı.
ṭ. ṭart- "saçlarından tutup çekiştirmek" 192b/1

ṭut-: 1. Tutmak, eline almak, elde bulundurmak. krş. dut-
ṭ.-! 179b/13
ṭ.-arlar 144b/1
ṭ.-maz 108b/1
ṭ.-maḳdur 149b/4
2. Yakalamak, ele geçirmek.
ṭ.-ar 176b/2, 9, 10
3. Yöneltmek, doğrultmak, bir yöne çevirmek.
ṭ.-!106b/12;
ṭ.-uñ 107a/11
ṭ.-dı 107a/6
ṭ.-dılar 107a/13
ṭ.-arvan 108a/11
4. Saymak, kabul etmek.
ṭ.-! (bu süstlıḳı ol ḳavīlıġa ṭut) 188a/2
ṭ.-dı 167a/6
ṭ.-maġıl 182b/2
ṭ.-up 151a/5
māl issi ṭut- "mal sahibi olarak kabul etmek"
māluñ issin ṭutdı 167a/6
5. Tutmak, yerine getirmek.
ṭ.-ayım 177b/12
6. Kaplamak, yayılmak, zaptetmek.
ṭ.-ar 179a/12
7. İlgili olmak; bir nitelik taşımak, ... özelliği kazanmak; ... özelliğinde olmak; ... olarak kabul etmek vs. anlamlarıyla birleşik fiiller ve deyimler kurar.
ṭ.-! 168b/11; 177b/12; 195a/1
ṭ.-ġıl 90a/6; 177b/3; 197a/13; 197b/1(2)
ṭ.-uñ 181b/4
ṭ.-ayın 158b/10
ṭ.-am-mı? 97b/11
ṭ.-asın 195a/2
ṭ.-a 181b/3
ṭ.-alar 103a/12; 107a/3; 182a/7
ṭ.-sa 105b/9; 182a/9
ṭ.-sa gerek 175a/2; 175b/7, 9, 11
ṭ.-maḳ gerek 125a/4; 183a/2
ṭ.-dum 197b/3
ṭ.-dı 151b/12
ṭ.-ar 151a/3; 175b/12; 177b/13; 179a/4
ṭ.-arlar 170b/13(2); 171a/10
ṭ.-adı 151a/4
ṭ.-sadı 151a/4
ṭ.-arsañuz 181b/5
ṭ.-arsa 175a/8
ṭ.-arısa 182b/2
ṭ.-ardı 120a/13; 120b/1; 138a/6; 139a/1; 182a/13
ṭ.-up dururlar 121a/7
ṭ.-maya 181b/3; 182a/11
ṭ.-masa 106a/1; 176a/6
ṭ.-madum 182b/1
ṭ.-maz 137a/13
ṭ.-maḳ 174a/10; 182a/7
ṭ.-maġa 175a/2
ṭ.-maḳdan 191b/3

ṭ.-maḳdur 126a/3
ṭ.-mamaḳ 185a/6
ṭ.-an 178a/1
ṭ.-mayan müsülmānuñ ṣadaḳası... 174a/10
ṭ.-ası 172a/4; 173b/10; 182b/4
ṭ.-duġı 175b/13
ṭ.-ıcaḳ 176b/3, 4(2), 5, 6
ṭ.-abilürse 175b/13
açuḳ ṭut- 126a/3
alaṭut- "alıkoymak" 182a/7; 182b/1, 2
ʿazīzıraḳ ṭut- 138a/6
bahāya ṭut- 172a/4; 173b/10
becid ṭut- 103a/12
berāber ṭut- 182a/7, 11, 13
bol ṭut- 181b/3, 4, 5
buyruḳ ṭut-
Celīl buyruġun-mı ṭutayın yoḫsa Ḫalīl sözün-mi? 158b/10
Tanḡrı buyruġın ṭutadı 151a/4
Tañrı buyruġın ṭutsadı 151a/4
müfessirler resūl buyruġın ṭutarlar 170b/13
dirīġ ṭut- 97b/11
elinden ṭut-
bizüm elümüzi sen ṭutġıl 90a/6
gizlü ṭut- 125a/5
ḫoş ṭut- 168b/11; 183a/2; 197a/13; 197b/1(2)
ısıtma ṭut- 175b/12
ḳāyim ṭut- 179a/4
ḳıt ṭut- 181b/3
kīne ṭut- 151a/3
oruc ṭut- 105b/9; 106a/1; 175a/2(2), 8; 176a/6; 176b/3, 4; 177b/3, 12, 13; 178a/1
ramażān o.+ın ṭut- 174a/10
taṭavvuʿ oruc ṭut- 191b/3
sözin ṭut-
faḳīhler luġat ehli sözin ṭutarlar 170b/13; 171a/10
sözin ṭutma-
bunlaruñ sözin ṭutmamaḳ 185a/6
taʿalluḳ ṭut- 120a/13; 120b/1
ṭanuḳ ṭut- 151b/12
yig ṭut- 182a/9
yigreg ṭut- 139a/1
yirini ṭut-
Ayās taḳarrübi yirin kimse ṭutmaz 137a/13
yumşaḳ ṭut- 182b/4
yüz ṭut- 107a/3
dünyādakiler yüz ol şāra ṭutup dururlar 121a/7
ṭutıl-: Tutulmak, alıkonulmak, bulundurul-mak.
ṭ.-ursa, 173b/10
ṭutın-: Tutunmak.
ṭ.-maya (ṭaşı oturduġı yirde ṭutınmaya) 125a/9
ṭaş ṭutın- "taşla taharet yapmak, istinca etmek"125a/9
tūtiyā (Ar.): Sürme, tutya.
t. ḳıl- 85a/5
ṭuz: Tuz.
t. 124a/2
tükrük: Tükürük.
t. 126a/11
tükür-: Tükürmek.
t.-di 115b/13
t.-ürise 160b/11
Türkice (<Türkīce): Türk dilince, Türk dilinde, Türkçe.
T.+dür 197b/11

U

u (Far.): Ve, hem, hem de. krş. ü, ve, vü
u. (ay u güneş) 144a/4
u. (ḫayrān u vālih ḳal-) 192a/4
u. (yılduz u ay u güneşden) 144b/9
u. (uçmaġ u ṭamudan) 144b/9
u. (zār u zār) 96a/2; 108a/13; 108b/12; 110a/3; 157b/1; 191b/10
u. (zebūn u ḫor eylediler) 142a/9
u. (zinhār u zinhār) 197b/5

u- (<ı-): İmek fiili. krş. ı-, i-, -ü
Birleşik zaman çekiminde kullanılmıştır.
-rusa (ayruḳsu-rusa)123b/12
-urusa (ṭur-urusa) 164a/4
-urudı (revā ol-urudı) 122a/5

ʿucub (<Ar. ʿucb): Kendini beğenmişlik.
ʿu. 99b/13; 150b/10
ʿu. şerrin 150b/11
göñüllerine ʿucub düş- "kibre kapıl-mak" 99b/13

uç, -cı: 1. Uç, uç taraf; kenar.
u.+ına (ayaġı u.) 108a/6
u.+ına (bir u.) 124b/3
u.+ına (başı u.) 146b/7
u.+ında 120a/1
u.+ında (başı u.) 108a/5; 146b/5
2. Son, nihayet.
u.+ı ḳıyı olma- "sonu olmamak, sürekli olmak" 110a/12
3. Sebep, yüzünden, için, -dAn dolayı.
u.+umuzdan (bizüm u.) 186a/10
u.+ından (sen laʿīn u.) 193a/4

uç-: Uçmak.
u.-ar 82b/4; 104a/7

uçmaḳ, -ġı, -ḳı (<Soğd. wştm'ḫ): Cennet.
u. 86a/7; 98b/10; 99a/1; 100a/8; 105b/3; 107b/4, 9; 113b/4; 146a/13; 147b/8; 160a/5; 185a/7; 194a/5; 196b/9
u. altunın 197b/8
u. etmegin 146a/7
u. firākında 112a/6
u. hevesinden ise 117b/5
u. hevesinden ve sevgüsindenise 90a/9
u. ḫūrilerile 168b/9
u. ḫūrīlerinden kerrūbīlerinden 144b/11
u. içinde 89a/5; 129b/7
u. ḳapusın 88a/10
u. ḳapularında 116b/6
u. ḳoḳusın 194a/5
u. ḳoḳusın al- 149a/8
u. ṣadrına 116b/1
u. ṭamu 136a/3; 138b/4; 144a/4
u. ṭamu ... ululıḳı 133a/3
u. yüzin 106a/4; 187b/11
u. u ṭamudan (uçmaġ u ṭamudan) 144b/9
u. ve dīzār 97b/13; 168b/6
u. ve dīzār luṭfın 95a/10
u. ve ṭamu 85a/7; 89b/1; 97a/9
u. (uş u.) 88a/2
u. (yidi biñ kez biñ u. sündüsinden istebraḳından) 91a/1
u.+uñ bahāsı 116b/13
u.+uñ dürlü ṭaʿāmın ve şarābın 149a/9
u.+uñ ḫāṣ maḳāmların 143a/3
u.+uñ tesbīḥi 144a/1
u.+uñ yigregin 160b/12
u.+ı 82a/13; 87b/1; 154b/11
u.+ı (uçmaḳı) 90a/10; 103b/10(Yz. اُجْمَاقِ); 120a/10; 134a/6; 187a/12
u.+a 91b/13; 102b/11; 106a/3; 113b/7; 117b/7; 118a/5; 139b/6; 143a/3; 146b/1; 149a/10; 192a/10
u.+da 113b/5; 116b/5, 7; 194a/11
u.+dan 90b/12; 112a/5; 154a/13
u.+dan ve ṭamudan 90a/13
u.+dan (ʿarşdan kürsīden u. ṭamudan ... aġırıraḳ) 104a/13
u.+ıla 155a/4
u.+um 83a/10; 98b/2; 111b/2
u.+ı (firdevs u. içinde) 109b/8; 121b/11
u.+lar ḳapucılarından 144b/12

uçmaḳlıḳ, -ġı: Cennetlik.
u.+a 188a/9

uġ: Mestli şalvar.
u.+a 128a/1

uġra-: 1. Bir yerin yakınından veya içinden geçmek; yolu düşmek, uğramak.
u.-duġı çaya 98a/6
u.-duḳca 152a/5, 7; 184b/1
2. Rastlamak, tesadüf etmek, karşılaşmak.
u.-sa 122a/6, 7
u.-dum 119b/5
u.-dı 118b/2
u.-yıcaḳ 187b/13
3. Tutulmak, maruz kalmak, duçar olmak.

u.-yasın 110a/12
u.-duġı 188b/8
u.-mışa 188b/9
ʿazābа uġra- 110a/12
ẓulme uġra- 188b/8
uġraş-: Çarpışmak, savaşmak.
u.-dumısa 197b/4
uġrı: Hırsız.
u. 110b/12
u. (bir u.) 110b/3
u.+ya 110b/10
u.+sından (riyā ḳurdından ve ḥubūṭ u.) 122a/12
u. ol- "çevresinden çabuk etkilenmek, çevresinde gördüğü tutum ve davranışları hemen kapar olmak" 182b/7
uġun-: Bayılacak hâle gelmek, bayılmak, aklı başından gitmek.
u.-dılar 104b/7
uġunmaḳlıḳ: Bayılacak hâle gelme, bayılma, aklı başından gitme.
u. ve delü olmaḳlıḳ 126a/13
uġurla-: Çalmak, hırsızlık etmek.
u.-yanuñ ilkin ṣağ elin... ṣol ayağın 195a/4
uġurlıḳ: Hırsızlık.
u. eyle- "hırsızlık etmek, çalmak" 176a/10; 185a/4; 195a/5(2)
ʿuḳbā (Ar.): Ahiret, öbür dünya.
ʿu.+da 146b/12
ulaş-: 1. Ulaşmak, kavuşmak, birleşmek.
u.-massa 85b/11
2. Kavuşmak; ermek, nail olmak.
u.-! 117a/13; 132b/9
u.-asılardur 97a/6
3. Yakınlık peyda etmek, yaklaşmak.
u.-a 186b/13
u.-ur 187a/8
ulaşdur-: Ardı kesilmeksizin, muttasıl, sürekli, devamlı, fasılasız.
u.-u 175a/2
ʿulemā (Ar.): Ulema, alimler, bilginler.
ʿu. 107a/3, 4
ʿu. sözi ve muḥaḳḳiḳler sözi ol- 123a/4
ʿu. (birince ʿu.) 94b/8; 150a/7; 150b/3; 151b/7; 154a/3, 12; 154b/11
ʿu. (ḫāṣ ʿu. ṣoḥbetinde) 197a/7
ʿu.+dan (hīç kimesne ʿu.) 123a/7
ulı: İleri gelen, faziletli, büyüt zat.krş. ulu 2
u.+lar 194a/6
ulış-: Hep birlikte ulumak, ürüşmek.
u.-urlar 169b/3
ulu: 1. Ulu, büyük; yüce, kutsal.
u. (andan u. ḳullıḳ) 148a/4
u. (bir u. deñiz) 82b/4
u. (bir u. niʿmetdür) 148b/9
u. (dört u. kitāb) 130b/7
u. (namāzdan u. ṭāʿat) 123a/13
u. (nefsüñ bir key u. ṣu başısıdur) 176b/4
u. (nefsüñ bir u. yardımcısıdur) 176b/4
u. (nefsüñ key u. yardım[cısı]dur) 176b/4
u. (nefsüñ key u. yardımcısıdur) 176b/5, 6
u. (üç u. ḥisler işledügin) 149b/5
u. (zihī u. gün kim) 191b/12
u.+raḳ (dünyādan u.) 194a/11
u.+raḳ mısın 138b/7
u.+sı (görmekdür u. ve işitmekdür ve tutmaḳdur) 149b/4
u.+sı (günāhlaruñ u.) 184b/2
ulu bayram "ramazan bayramı"
u. bayram günde 176a/4
2. İleri gelen, faziletli, büyüt zat. krş. ulı
u. (bir çoḳ yaşamış u. pīr) 107a/9
u. (bir u. dostum) 155a/6
u. (evliyālardan bir u.) 114b/7
u. (ol u. bereketindeyidi) 106b/12
u. (şefāʿatlü u. peyġāmbersin) 93a/4
u.+sı (yā müsülmānlar u.) 184a/2
u.+sıdur (dükeli peyġāmberlerüñ u.) 162a/9
u.+lar 100b/13; 181a/13
u.+lar aġzından 161a/12
ulu-: Ulumak, ürümek.
u.-rlar 169b/4
uluca: Yaşça büyük.
u.+larına 186a/1
ulula-: Ululamak, yüceltmek.
u.-ya 114b/5
ululıḳ, -ġı: Büyüklük; ululuk, yücelik. krş. ululuḳ
u. (manṣıb ve u. ṭalebi) 153a/6
u. (şunuñ gibi u.) 97a/9
u.+ı (resūlüñ göñli u. ḳıyında) 97a/10
u.+ın (āḫiret u.) 153a/11
ululuḳ, -ġı: 1. Büyüklük; ululuk, yücelik, izzet krş. ululıḳ
u. 97a/8; 189a/12
u.+ı (ol ḳuş u.) 82a/2
u.+ı (şol u.) 86b/1
u.+ın (dünyā u.) 153a/12
2. Tekebbürlük, kibir, büyüklük taslama.
u. 86b/5
um-: Ummak, temenni etmek, beklemek.
u.-ġıl 165b/10
u.-arısañ 180a/9, 12
u.-masun 164a/5
u.-a 137a/1
unıt-, -dur: Unutmak. krş. unut-
u.-sun 161b/12
u.-up dururlardı 99a/9

u.-madılar 163b/4
u.-maz 182b/8
u.-mazuz 92b/7
u.-up 175a/4, 5
unudıl-: Unutulmak, hatırlanmamak. krş. unudul-
u.-ası 86b/4
unudul-: Unutulmak, hatırlanmamak. krş. unudıl-
u.-ıcaḳ 86b/6
unut-: Unutmak. krş. unıt-
u.-maduñ 100b/5
u.-duñısa 92b/7
u.-dularsa 181a/4
u.-mazvan 181a/5
u.-mazısañ 163a/8
u.-mamaḳdur (bilmekdür ve u.) 148b/10
u.-duġuñuz 101a/7
unutmaḳlıḳ: Unutma.
u. 92b/7; 152b/1
ur-: 1. Çarpmak, vurmak. krş. vur-
u.-dı 158b/7; 181b/12
u.-dılar 108b/12
u.-sayıdı 158b/3
u.-duġı vaḳtin 126a/1
2. Vurmak, (taş vb.) bir noktaya doğru fırlatmak
u.-! 156b/6
u.-u başa aldılar 142a/8
3. Vurmak, dövmek.
u.-rmayası 182b/4
u.-up 195a/13
4. İsabet ettirmek.
u.-duḳları vaḳtin 92a/1
5. Giyinmek, takmak.
u.-sun 91a/5
6. Yerleştirmek, koymak.
u.-dılar 116a/11
7. Olmak, etmek, tutmak anlamlarıyla deyimler kurar.
u.-! 195a/3, 4
u.-mayaduñuz 102b/7
u.-dı 152b/5
u.-dılar 99a/6
u.-ur 82a/12; 111a/2; 143a/6
u.-urdı 187b/13<188a/1>
[u.-maḳdan] 92b/11
u.-duġıla "urduġı ile" 178b/11
aġaç ur- 195a/3, 4
çarḫ ur- 178b/11
göñül ur- 99a/6
mevc ur- 82a/12; 111a/2
nefes ur-102b/7
özüñi ḫīreye [ur-] 92b/11
özin ḫīreye ur- 152b/5
yük ur- (yüki aġır urur) 143a/6
yüz ur- (yüzin ururdı) 187b/13<188a/1>
urış-: Vuruşmak, çarpışmak, savaşmak. krş. uruş-
u.-sa 146a/5
u.-anlara 146a/7
yüze yüz urış- "yüz yüze vuruşmak" 146a/5
urun-: Giyinmek, takınmak.
u.-maḳdur 145a/12, 13
u.-duḳlarında 173b/12
ışıḳ urun- 145a/13
yüzlik urun- 145a/12
uruş-: Vuruşmak, çarpışmak, savaşmak. krş. urış-
u.-maġa 146a/4
uṣan-: Usanmak, bıkmak.
u.-urlar 87b/7
u.-maduñ mı 87a/10
u.-mamaḳdur 139b/9
uṣ, -ṣṣı: Akıl, şuur.
u.+ı başına gel- "kendine gelmek, ayılmak" 184a/10
u.+ı git- "kendinden geçmek, bayılmak" 109a/4; 184a/9
uş: İşte.
u. āḫiret 87b/13
u. ayaḳ ḳoduġum ʿöẕriçün 135b/7
u. ben-daḫı 108a/6
u. ben senüñ ḥażretüñe varurın 189a/3
u. benüm nūrum 88a/1
u. Burāḳ 88a/3
u. dünyāyı 197b/5
u. fülān yirde 187a/3
u. ḥulle 88a/2
u. senüñ ḥażretüñde 135b/5
u. uçmaḳ 88a/2
u. üzerüñüze ʿaẕāb geldi 107a/8
uşacuḳ, -ġı: Küçük çocuk.
u.+ın 186a/1
u.+ların 189b/13
uşaḳ: 1. Ufak, küçük.
u. cān-averler 144a/7
u. taşlar 144a/5
2. Çocuk.
u.+ların (raʿiyyetüñ ḳocaların... uşaḳların...) 189b/12
uşböyle: Bu şekilde, böylece.
u. götürem 135b/13
u.+dür 174b/5
uşbu: Bu, işte bu.
u. yazuḳlardur 185a/7
u.+nuñ (sizüñ u. gib boyıla uzun ʿömrile) 142b/13

utan-: Utanmak, sıkılmak.
u.-! 181a/9
u.-am 186b/13
u.-dum 85a/3
u.-dı 110a/5; 156a/12
u.-uruz 120a/4
u.-ur 132b/12
u.-ısarvan 129a/5
u.-ısar 129a/4
uvat-: Ufaltmak, ufalamak, kırmak, parçalamak.
u.-! 137b/13
u.-dı 138a/1
uy-: 1. Kanmak, aldanmak.
u-dum (şeyṭāna u.) 132a/11
2. Tabi olmak, uymak.
u.-sa 128a/6, 7
u.-ar 151a/8
u.-mayadı 151a/4
u.-maḳdan 151a/11
u.-mışmıssa 151a/3
u.-anları 91b/12
u.-maduġmıssa 151a/4
u.-ıcaḳ 151a/2
hevāya uy- 151a/2, 8
hevāya uyma- 151a/3, 4
şehvete uy- 151a/11
uyan-: Uyanmak.
u.-salar 127a/10
u.-dı 183b/7; 188b/2
u.-ur 116a/1
uyanuḳ: Uyumayan, uykuda olmayan, uyanık.
u.+dur 110b/11
u. ol- "uyumamak" 101b/8
uyar-: 1. Uyandırmak.
u.-sam 183b/10
u.-ımadın 183b/6
2. İkaz etmek, uyarmak.
u.-! 152b/2
uydur-: Uydurmak, tabi kılmak.
u.-umadı 97a/1
uyı-: Uyumak. krş. uyu-
u.-sa 175b/3
u.-dı 183b/5
u.-dı (yatdı u.) 156a/2
u.-dısa 110b/11
u.-mayasın 156b/1
u.-maz 86b/12; 156a/3; 190b/11
u.-yıcaḳ 110b/3
u.-mayan dost 110b/11
uyıt-, -dur-: Uyutmak. krş. uyut-
u.-urıdum 190b/11
uyḳu: Uyku.
u. 86b/11; 156a/3, 5, 11; 188a/11
u. rāḥatın 156a/5
u. daḫı 126a/12
u. (bir ẕerre u.) 110a/3
u.+yı 97b/7
u.+lar (ḫoş rāḥatler u.) 190b/11
uyḳulu: Uykulu.
u. (ne çoḳ u. gözile) 110a/4
uyu-: Uyumak. krş. uyı-
u.-yasın 157b/7
u.-r 110b/3; 145b/11; 156a/3
u.-rlar 86b/11
u.-rısa 126a/13
u.-rıdum 157b/6
u.-rıdı 122a/5
u.-riken 195b/7
u.-r mı? 157b/6
u.-maz 157b/6
u.-yan dostı 110b/12
u.-r faḳīh ḳorḳusı 145b/13
u.-duġı ġuṣṣası 159a/5
u.-yuyat- 183b/4
uyundu: Tüfeyli, asalak.
u.+sı (anuñ daḫı üç u.) 151a/12
uyut-, -dur: Uyutmak. krş. uyıt-
u.-ur 86b/10, 11
uza-: Uzamak, uzun sürmek, çok zaman almak.
u.-dı 95b/7
uzan-: Uzamak, uzun sürmek.
u.-duġıla "uzanduġı ile" 142b/8
uzat-: Uzatmak.
u.-dum 132a/7(2), 8
u.-duñısa 131a/8
el uzat- (günāha elüñ uzatduñısa) 131a/8
ḳol uzat- (ḥelāle uzatdum ḳolum, ḥarāma daḫı uzatdum, şübhelü nesneye daḫı uzatdum) 132a/7-8
uzun: Uzun.
u. 143a/7
u. (ol u. boylu çoḳ yaşlularuñ ʿamellerin) 142b/12
u. ʿömrile 143a/1
u. ʿömri 142b/10
u. saçları 89b/8
u. eyle- "uzatmak" 169b/9
u. ol- 142b/7; 186b/7; 197a/6
uzunluḳ, -ġı: Uzunluk.
u.+ı (ol sāʿatün u.) 96a/10
ʿużv (Ar.): Uzuv, organ.
ʿu. (her bir ʿu. kim) 148b/8
ʿu.+uñ (her ʿu. ikisin) 196a/7
ʿu.+uñı kim 131a/12
ʿu.+ı (biregünüñ bir ʿu.) 127a/4
ʿu.+ına (mü'minüñ degme bir ʿu.) 149a/6

Ü

ü (Far.): Ve, hem, hem de. krş. u, ve, vü
ü. (dürr ü cevher) 90b/13
ü. (gökler ü yirlerden) 144b/9
ü. (levḥ ü ḳalem) 144a/4; 157b/3
ü. (lecḥ ü ḳalemden) 144b/8
ü. (...levḥ ü ḳalem ... ululıḳı) 133a/3
ü. (şunca derd ü ḥasret içinde) 147a/2
ü. (tevfīḳ ü ʿināyet) 147a/7
ü- (<i-): İmek fiili. krş. ı-, i-, u-
Birleşik zaman çekiminde kullanılmıştır.
-ürüse (görünürüse)124a/10
üç: Üç.
ü. 148b/3; 160b/1; 162a/9
ü. ʿaṭā 99b/10
ü. ayaġuñ barmaġı 127b/4
ü. barmaḳ sıġacaḳ ḳadar 127b/7
ü. barmaḳ sıġasıca 127b/6
ü. bendlü 196a/11
ü. bendlü barmaġuñ bir bendin 196a/11
ü. bucuḳ dānek altun 172a/1
ü. bölükdür 99b/12
ü. dānek altun 171b/12
ü. deve 173a/10
ü. dörder yaşın sürer deve 173a/11
ü. dörder yaşar 173b/1, 2, 4
ü. dörder yaşar deve 173a/13
ü. dörder [yaşar] deve 173b/1
ü. dürlü 135a/6
ü. el barmaḳları-la 127b/2
ü. gün 127a/13; 127b/11
ü. güne degin 127b/10
ü. günde 128a/2
ü. günlik sefere 175b/12
ü. günlük yola 128a/2
ü. kez 131b/12
ü. ḳoyun 172b/5, 10; 173a/8; 173b/1
ü. nesne 112b/12; 152b/13
ü. nesnedür 150b/9
ü. oġlanı 150b/13
ü. rekʿat 150b/9
ü. rekʿat aḫşam 149b/6
ü. rekʿatı 128a/4
ü. ṣıfat 124a/3
ü. ṣıfatı 151b/3
ü. ṣıfatdan 124a/6
ü. ṣuyıla 117b/3
ü. ulu ḥisler işledügin 149b/5
ü. üçer yaşar 173a/12
ü. ülü 197a/6
ü. yazuḳ 192b/10
ü. yıl 83b/4
ü. yılda 195b/2
ü.+ile 149b/11
ü. (anuñ daḫı ü. uyundusı) 151a/12
ü. (bir diremüñ ü. ülüde birisin) 196a/13
ü. (bir ü. yaşar dişi deve) 173a/1
ü. (bu ü. ʿameli) 113a/2
ü. (iki üç veyā dört) 182a/6
ü. (müʾminüñ ü. dürlü ṭāʿati) 162a/10
ü. (ol ü. içün) 149b/7
ü. (işbu ü. nesnesi) 124a/5
ü.+e 150a/3
ü.+den kim 150a/3
ü.+i 99a/2
ü.+i daḫı 135a/6
ü.+ine 171b/4
ü.+dür 98b/12
ü.+misseydi (iki veyā ü.) 148b/1
ü. ḳıl- "üç rekat olarak eda et-" 151a/12
üç biñ: Üç bin.
ü.+ine 141b/12
üçer: Üçer.
ü. (üç ü. yaşar) 173a/12
üçünci: Üçüncü. krş. üçüncü
ü. "üçüncüsü" 150a/8; 151b/3; 153a/5; 154a/5; 159a/4; 160a/5; 161b/6; 184b/7; 185b/8; 190a/2; 193a/1
ü. ʿālem tedārüki 153a/2
ü. ʿāleminüñ adı 151b/9
ü. gün 176b/4
ü. ḳademüñ 189b/10
ü. ḳavl 159a/9
ü. ḳavulda 139b/2
ü. kez 132a/2, 5, 9
ü. ḳorḳu 146b/12; 153b/6
ü. oġlı 151a/1
ü. rekʿatı 147b/11; 160b/4
ü. rekʿatı berekātında 160b/13
ü. rekʿatıçun 150b/11
ü. rekʿatın 151a/10; 151b/5; 153b/9
ü. (kitābuñ ü. ḳısmına) 178a/7
ü.+si 150b/4; 160a/1; 162a/11
ü.+sin 151b/1

üçüncü: Üçüncü. krş. üçünci
ü.+si 126a/1; 149b/1; 151a/13
üç yüz: Üç yüz.
ü. 166b/2
ü. kez 159b/2; 166b/1
ü. yıl 112a/6
üç-yüz altmış: Üç yüz altmış.
ü. kez 98a/13
üç yüz otuz üç: Üç yüz otuz üç.
ü. direm gümiş 196a/12
ülit-, -dür: Tıraş ettirmek
ü.-eyin 132b/2
ülü: Hisse, pay; kısmet, kısım, bölük.
ü. 97a/13
ü. (hīç ü.) 97a/4
ü. (üç ü. eyle-) 197a/6
ü.+de (bir diremüñ üç ü. birisin) 196a/13
ü.+de (ḳırḳ ü. bir ülüsi) 172a/11
ü.+den (bucuḳ miśḳāluñ dört ü. bir ülüsin) 171b/11
ü.+si (ḳırḳ ülüde bir ü.) 172a/12
ü.+sin (bir ü.) 197a/6; 197a/10
ü.+sin (bucuḳ miśḳāluñ dörd ülüden bir ü.) 171b/11
ü.+sin (ikinci ü.) 197a/7
dörd ü.+den bir ü. "dörtte bir, çeyrek" bucuḳ miśḳāluñ dörd ü.+den bir ü.+sin 171b/11
ümīẕ (<Far. ümīd): Ümit, umut.
ü.+üm 197b/5
ü.+i (bunlaruñ artuḳ ü.) 100a/4
ü.+i (ümmet ü.) 93b/1
ü.+dür kim 81b/5, <6>; 183a/12
ü. üz- "umudunu kesmek, umutsuz olmak" Tañrı raḥmetinden ümīẕ üzmek 184b/8
ümmet (Ar.): 1. Bir peygambere inanıp bağlanan cemaat, ümmet.
ü. (ayruḳ ü.) 142b/9
ü. (dükeli ü. boylarından) 141a/7
ü. (dükeli ü. ʿömrinden) 141a/7
ü. (dükeli ü. şoñınca) 141a/6
ü. (zihī ü. kim anuñ ümmetidür) 177a/7
ü.+e (hīç ü.) 143b/4
ü.+den (dükeli ü.) 141a/9
ü.+ler (ilerüki ü.) 142a/7, 11
ü.+ler (ilerki ü. māllarından) 143a/13
ü.+lerüñ (ayruḳ ü. yüz yıllıḳ ṭāʿatlerinden) 139a/1
ü.+lerüñ (dükeli ü. ṣıdḳların daḫı) 139a/6
ü.+lerüñ (ilerüki üm. ʿömürleri boyları... yükleri .. 143a/7
ü.+lerüñ (ḳamu ü. ʿaybın) 141a/10
ü.+lerinden (yüz biñ yigirmi dört biñ peyġāmberler ü.) 138b/13
ü.+lerden (dükeli ü.) 142a/3
ü.+lerden (dükeli üm. şoñra) 142a/6
ü.+lerile "ümmetleri ile" 166b/13
2. Müslümanların tamamı, bütün müslümanlar; Hz. Muhammed'in çevresine toplanan müslümanların tümü.
ü. ümīẕi 93b/1
ü.+içün 147a/13
ü.+ile (ol ü.) 167b/2, 3
ü. (bir avuç günāhkār ü.) 130a/1
ü. (bir avuç günāh ḳılmış ü.) 97b/12
ü. (bu ü. ḥaḳḳındadur) 143a/4
ü. (bu ü. sevgüsindendür) 130a/4
ü. (bu ü.) 139a/9
ü. (bir avuç günahkār ü. kim) 94a/10
ü. (bir avuç ü. günāhlarıdur) 103a/5
ü. (hīç ü.) 88a/6
ü.+üñ taʿziyesine 108b/10
ü.+üñ (bu ü. boyları ʿömürleri... yükleri...) 143a/8
ü.+e (bu ü.) 142b/9
ü.+e (işbu bir avuç günāhlu ü.) 152b/6
ü.+den (bu ü.) 143a/11
ü.+üme 189a/4
ü.+ümden (benüm ü.) 191b/8; 194b/8
ü.+ümden (benüm ü. ḳankı ḳul) 186b/9
ü.+inüñ (Muḥammed ü.) 145b/3
ü.+üñi (senüñ ü.) 141a/11; 142a/3
ü.+üñe 143b/3; 154b/6; 155a/4
ü.+üñe (senüñ ü.) 141a/10; 143b/9; 144b/6
ü.+üñden (senüñ ü.) 147b/1
ü.+üñiçün 130a/10
ü.+üm 100b/10; 113b/3; 187b/3
ü.+üm cānları 96b/8
ü.+üm ġuṣṣasında 83a/2
ü.+üm taʿziyesine 108b/13
ü.+üm (benüm ü. ṣādıḳlarına) 113a/2
ü.+üm (iy ü.) 82b/14
ü.+üm (iy benüm ü.) 131a/5
ü.+ümi 102b/11; 141b/7
ü.+üme 83a/13; 88b/9; 90b/8; 97a/4, 13; 103a/12
ü.+üme (bir avuç günahkār ü.) 94a/6
ü.+üme daḫı 98b/6
ü.+ümiçündür (bir avuç żaʿīf ü.) 90b/2
ü.+ümile 90b/1; 96a/6
ü.+üñ 113a/7
ü.+üñ (bir avuç ü.) 130a/6
ü.+üñüñ (senüñ ü. cānları ellerine) 122b/6
ü.+üñi 100b/4; 113a/3, 8
ü.+üñi (senüñ ü.) 122a/2; 141a/6

ü.+üñe (senüñ ü.) 121b/13; 122a/7
ü.+üñe 92a/11; 96b/6; 121b/11; 129b/5
ü.+üñe (dükeli ü.) 121b/1
ü.+üñe (senüñ ü.) 121b/1
ü.+üñden 92a/8, 10
ü.+üñden (senüñ ü. fülān kişi) 108a/3
ü.+üñile 100b/11
ü.+üñ daḫı 88a/6
ü.+üñise 83a/4
ü.+üñ ḥaḳḳında 141b/9
ü.+i ḥaḳḳında 108b/8
ü.+i (ḥabīb ü.) 105a/4
ü.+i (Muḥammed ü.) 142a/11
ü.+i (Muḥammed ü. içinde) 145b/5
ü.+i (Muḥammedüñ ü.) 111a/12
ü.+i (Muṣṭafānuñ ü.) 99b/12
ü.+i (resūlüñ ol ża'īf ü.) 104b/12
ü.+in 162a/3
ü.+in (Muṣṭafā ü.) 139a/1
ü.+ine 130a/9
ü.+ine (bir avuç ü.) 166b/2
ü.+ine (dükeli ü.) 166b/4
ü.+ine (ḥabībüm ü. kim) 105a/2
ü.+ine (Muḥammed ü.) 139a/12; 142b/8; 143b/2; 177a/13; 177b/3
ü.+inden (anuñ ü.) 91b/8
ü.+içün "ümmet içün" 88a/5
ü.+idür (zihī ümmet kim anuñ ü.) 177a/7
ü.+ler serveri 88a/6

ün: Ses, yüksek ses, nida, avaz.
ü. 99a/8; 99b/4; 110a/4; 110b/10; 115a/6; 117b/5; 119b/10; 133a/11; 158b/13; 188a/8
ü. (bir ü.) 101b/9; 114b/11
ü. (bu ü.) 142a/8
ü. (ol ü.) 82a/4; 115a/7
ü.+üñ (ol ü. heybetinden) 119b/13
ü.+i (lā ilāhe illāllāh Muḥammed resūlu'llāh ü.) 116b/9
ü.+in 82a/2
ü.+in (Ayās ayaġı ü.) 102a/2
ü.+in (ırlamaḳ ü.) 192b/7
ü.+in (ṣūr ü.) 153b/8
ü.+idür 82a/5
ü.+yidi (şeyṭān-ı la'īn ü.) 115a/8

ünde-: Seslenmek, çağırmak, davet etmek.
ü.-mek (Yz. الدمق) gerek 130b/5
ü.-di 101a/5

üns (Ar.): Alışmak, alışkanlık.
ü. idin- 117a/5

ürk-: Ürkmek.
ü.-e 186a/9

üründü: Seçilmiş, seçkin, güzide, mümtaz, en iyi.
ü.+si 159a/7
ü.+si (mürseller ü.) "seyyidü'l-mürse-līn" 93a/13

üst: Üst, üzeri.
ü.+in (yol ü. al-) 156b/11
ü.+ine (baş barmaġı ü.) 194a/13
ü.+ine (bir yıl ü. geç-) 171b/7; 172a/2, 8; 172b/2,
ü.+ine (biregünüñ ü.) 195b/8
ü.+ine (boynı ü.) 158b/7
ü.+ine (dükelinüñ ü.) 136b/1
ü.+ine (ḳarnı ü.) 144a/6
ü.+ine (ol ġarībüñ ü.) 147a/4
ü.+ine (yıl ü. geç-) 172a/1, 11; 172b/4, 5
ü.+ine (yüzi ü.) 158a/8
ü.+inde (yol ü.) 192a/13
ü.+inden (şu ü.) 124a/10
ü.+ine ol- 1. Bir konu ile meşgul olmak, bir konu üzerinde çalışmak.
anı yazmaḳ ü. olurısam 123a/3
2. Üstünde durmak, önem vermek, dikkat etmek. 146a/10
ü.+ine yıl geç- üstünden bir yıl geçmek" 172b/9, 12 krş. yıl üstine geç-; yıl üzerine geç-; üzerine yıl geç-
yıl ü.+ine geç- "üstünden bir yıl geçmek" 172a/1, 11; 172b/4, 5 krş. üstine yıl geç-; üzerine yıl geç-; yıl üzerine geç-
bir yıl ü.+ine geç- 171b/7; 172a/2, 8; 172b/2
yol üstin al- "yol üstünde durmak, yolda beklemek" 156b/11

üş-: Üşüşmek, toplanmak.
ü.-di 194b/3

üşen-: 1. Üzülmek, sıkılmak, rahatı kaçmak, tedirgin olmak.
ü.-di 154b/2
ü.-di incindi 90b/11
ü.-medi incinmedi 186a/13
2. Usanmak, bıkmak.
ü.-ürise 122a/5
ü.-meyeler 88a/9
ü.-esi ol- "sıkılmak, bıkmak" 87a/10
3. Üşenmek, tembellik etmek.
ü.-meñ 116b/13

üz-: 1. Kesmek; kırmak.
ü.-di 156b/9
ü.-mek 184b/8
gücüni üz- (gücümi küllī üzdi) 156b/9
ümīẕ üz- (Tañrı raḥmetinden ümīẕ üzmek) 184b/8

2. Mahrum etmek, mahrum bırakmak.
ü.-em (raḥmetümden üz-) 186b/6

üzeñü: Üzengi.
ü.+sine (Burāḳ ü.) 102b/12

üzer: Üzeri, üst. krş. üzre
ü.+üme 116a/7
ü.+üme (benüm ü.) 83a/2; 174b/11
ü.+ümde (benüm ü.) 95b/2, 5, 6
ü.+ümdedür (benüm ü.) 95b/11; 96a/2; 96a/5
ü.+üñde 132b/8
ü.+üñdeyise 96a/4
ü.+ine 91a/4; 124b/4; 146b/5; 160a/4
ü.+ine (anuñ ü.) 116a/11; 136a/12; 153b/1
ü.+ine (ʿarşum ü.) 84b/13
ü.+ine (ayaḳ ü.) 135a/11
ü.+ine (ayaḳlaruñ ü.+ine kim) 85a/2
ü.+ine (et ü.) 159b/6
ü.+ine (gövdeleri ü.) 106b/2
ü.+ine (istebraḳ ve sündüs bizler ü.) 93a/10
ü.+ine (ḳoyunlaruñ ü.) 189a/4
ü.+ine (ḳulları ü.) 137a/2; 195a/3
ü.+ine (nūr firdevs ü.) 135b/2
ü.+ine (nūr kāġıd ü.) 82a/7
ü.+ine (oġlan ü.) 182b/6
ü.+ine (ol ayaḳ ü.) 104a/5
ü.+ine (Saʿd ü.) 194b/3
ü.+ine (şol el ü.) 133b/2
ü.+ine (şol eli ü.) 103a/10
ü.+ine (söz ü.) 93a/9; 96a/7
ü.+ine (sözümüz ü.) 86b/7; 90a/7; 96a/7; 107a/5; 121a/12; 111b/12; 146a/2
ü.+ine (sündüs ü.) 91a/9
ü.+ine (ṭoprak ü.) 191a/6
ü.+ine (yıl ü. geç-) 166a/8
ü.+ine (yumşaḳ et ü.) 159b/6
ü.+inde (anuñ ü.) 134a/2
ü.+inde (bir taḫta ü.) 120a/7
ü.+inde (işbu taḫta ü.) 119b/9
ü.+inde (ḳonşı ü.) 185b/6
ü.+inde (köşki ü.) 136b/6
ü.+inde (namāzlaġusı ü.) 110b/2
ü.+inde (taḫt ü.) 101a/1
ü.+inde (ṭamu ü.) 147a/7
ü.+üñüze 107a/8, 11; 181b/7
ü.+lerine (bunlaruñ ü.) 107b/2
ü.+lerine (bu ḳavmüñ ü. kim) 107b/1
ü.+lerine (ol ḳavmüñ ü.) 107a/6
ü.+lerine (ol Yūnusı inciden ḳavmüñ ü.) 106b/11
ü.+ine yıl geç- "üstünden bir yıl geç-mek" 172a/10, 12 krş. yıl üzerine geç-; üstine yıl geç-; yıl üstine geç-
yıl ü.+ine geç- "üstünden bir yıl geçmek" krş. üzerine yıl geç-; üstine yıl geç-; yıl üstine geç-
iki yüz yıl üzerine geçdi 166a/8

üzil-: Kırılmak.
ü.-ür (güci ü.) 176b/7

üzre: Üzeri, üst. krş. üzer
ü.+sine (bunlaruñ ü.) 128b/11
ü.+sine (ḫalḳuñ ü.) 106a/11
ü.+sine (ṣırāṭ ü.) 160a/12
ü.+sinde (ʿarş ü.) 116a/11
ü.+sinde (altun taḫt ü.) 190a/10
ü.+sinde (ḳudret köşki ü.) 136b/13

üzül-: Kopmak, kesilmek; ayrılmak. krş. üzil-
ü.-di 109a/3
ü.-ürse 186b/5
güçleri üzül- 109a/3

üzüm: Üzüm.
ü. çıbuġı 123b/13

V

vācib (Ar.): Yapılması şer'an lüzümlu olan, farz derecesine yakın bulunan; gerekli.
v. 125b/7, 8, 12(2)
v.+dür 169a/11; 182b/13

Vāḥid (Ar.): Sıfatlarında, özelliklerinde tek ve biricik olan. Kullarının, ibadet ve yönelişlerinde kendisine herhangi bir varlığı eş ve aracu tutmamalarını isteyen. (Allah'ın adlarındandır).
V.+dür 84a/13

vāᶜiẓ (Ar.): Vaaz eden, cami ve mescitlerde dini öğütler veren kimse.
v. (v. benin) 115b/6
v. (ilk v.) 115b/5
v.+idi 114b/8

vāᶜiẓlıḳ (Ar.+T.): Vaizlik
v. 115b/5
v. içinde 115b/4

vaḳf (Ar.): Bir malı veya mülkü -satılmamak kaydıyla- bir hayır işine bağışlama, bırakma; sahip olunan bir şeyi bir amaç için tahsis etme.
v. eyle- "vakfetmek" 165a/13; 165b/1
v. ol- 149a/3; 165a/12(2)

vāḳıᶜa (Ar.): Vaka, olay, hadise, durum, iş.
v.+ı (kendüye gelen v.) 151a/5
v.+ı (yolda gördügi v.) 118b/12
v.+ya 185b/11
v.+dan (bu v. ṣoñra) 190b/6

vaḳt (Ar.): 1. vakit, zaman, an.
v. (ayaḳ üzerine ṭurduḳları v.) 135a/11
v. (ol v. idi-kim) 101b/11
v. (şol v. içinde) 147a/3
v. (şol v. kim) 158b/10
v.+i (ābdest ṣındugı v.) 127b/1
v.+i (geydügi v.) 127b/2
v.+den (ābdesti ṣındugı v.) 127a/13
v.+den (ol v. berü) 159a/3
v.+den (şol v.) 146b/4
v.+den (yıldırım şaḳıdugı v. daḥı tīzirek) 104a/10
v.+idür (ne ḫayrānlıḳ v.) 99b/4; 133a/12
v.+in (başlarda beyni çoḳradugı v.) 188b/13
v.+in (binesi v.) 91b/8
v.+in (bir v.) 102b/7
v.+in (çıḳarası v.) 155a/6
v.+in (dostlar ṭaġıldugı v.) 116a/7
v.+in (dükeli "nefsüm" didügi v.) 100b/10
v.+in (dünyādan çıḳası v.) 174b/8
v.+in (girü geldügüñüz v.) 101a/10
v.+in (girü ḳusdugı vaḳtin) 122b/8
v.+in (her ne v. kim) 144b/1
v.+in (işbu v.) 102a/5; 103a/4
v.+in (ḳodugı v.) 126a/2
v.+in (meşġūl oldugı v.) 109b/11
v.+in (namāzda durdugüñ v.) 132b/12
v.+in (ol v.) 162b/2; 167a/7
v.+in (ol vaḳtin ki) 112a/5; 140a/11
v.+in (ol v. kim) 106b/6; 110b/13; 129b/4; 146a/11; 190a/8
v.+in (öldügüñ v.) 115b/4
v.+in (sevündügi v.) 100a/6
v.+in (sinden çıḳdugı v.) 194b/2
v.+in (şol v. kim) 161a/1
v.+in (Tanῆrı teᶜālā saña İsmaᶜīli ḳur-bān eyle didügi v.) 157b/5
v.+in (ṭurdugı v.) 125a/13
v.+in (urdugı v.) 126a/1
v.+in (urduḳları v.) 92a/2
v.+in (yüz ol āḫiret menziline götürdügi v.) 180a/4
v.+inde (ölüm v.) 87a/2; 197b/2
v.+indür (terāzuda ᶜameller ṭartıldugı v.) 147a/11
bir vaḳtin "bir zaman, -dıgı zaman" 102b/7

2. Bir işe ayrılmış veya bir iş için alışılmış saatler, belirli zaman; günün muhtelif saatleri.
v. içinde 127a/2
v.+üñ ṣoñına degin 127a/1
v.+de 127a/3
v.+i (namāz v.) 128a/11
v.+i (öyle vaḳtiyidi) 158b/4
v.+in (bayram oldugı v.) 177a/3
v.+inde 183b/12
v.+inde (aḫşam v.) 160b/2
v.+inde (ṣubḥ v.) 110a/3
v.+inden ḳal- "(namaz) vaktinde eda edilmemek, kazaya kalmak" 194b/12
v. namāzı "beş vakit farz namaz"
krş. biş namāz, biş vaḳt namāz
v. namāzın ḳılma- 127a/1

biş v. namāz "beş vakit farz namaz"
krş. biş namāz, vaḳt namāzı
biş v. namāz müzdinden 130a/1
3. Elverişli, uygun zaman, münasip an.
v.+inde 182b/11
v.+idür kim 94a/4
v. ol- 179a/11
vālih (Ar.): Şaşırmış, şaşakalmış.
v. (ḥayrān u v. ḳal-) 192a/4
va'llāhi (Ar.): "Allah için, Allah hakkı için" anlamına gelen büyük yemin
v. 110a/9; 150b/2
var: Var, mevcut.
v. 85a/13; 87b/1; 94b/6; 95b/1, 2, 3(2), 4(2), 6(2), 11; 96a/10; 98b/2; 100a/7(2); 101a/3, 6; 105a/11; 117b/13; 119a/8; 120a/10; 124b/10; 126a/6, 7; 126b/5; 127b/8; 132b/10(3), 11(2); 137a/11; 137b/2(2); 140a/6, 10; 145b/9; 146a/8; 148a/1(3), 2(6), 3, 5; 148b/8; 150a/2; 150b/13; 151a/12; 151b/3; 152a/6; 152b/2, 10(2), 13; 153a/3; 155a/6; 155b/3, 11; 158a/8, 9, 11, 13(2); 160a/5; 161b/6; 162a/1, 2(2), 3, 10; 166b/7; 170a/10, 12, 13; 170b/8; 178a/5; 180b/7(2); 185b/6; 187a/3, 7; 192a/3, 8; 196a/11(2)
v. nesneye 119a/2
v. (az nesnesi v. kişi) 170a/13
v. (kitābı v. yimekligi yoḳ ṭālib ʿilmdür) 171a/7
v.+a (bir direm gümişi v.) 170b/3
v.+a (on direm gümişi v.) 170b/3
v.+ısa 89a/5; 96b/2(2); 97a/11; 105b/1, 2; 126a/3; 127b/6; 130b/9, 10; 143b/10; 151a/6; 154a/10; 172a/5; 174b/8; 178a/4; 126b/7
v.+ıdı 107a/6, 9; 110b/1; 114b/7; 137a/7(2); 152a/11; 159a/3; 181b/9; 187b/12; 193a/8, 9
v.+dur "vardır, mevcuttur" 96a/12; 103b/4; 126a/5; 137b/9; 139b/1; 170b/2; 196b/7
v.+dur "uygundur, olur, caizdir" 124b/2; 195a/11
v. mı? "var mı, mevcut mu?" 97a/4, 13; 98b/6; 112b/3
v. mı? "uygun mu, olur mu?" 169a/6
v. mıdur? "var mı? mevcut mu?" 118b/10
v. mıdur? "vaki midir? olmuş mu?; uygun mu, olur mu?; yakışır mı? 145a/10; 156a/1; 183b/9
v.+mıssadı 183b/1
v.+mıssaydı 121b/8
v. dut- "var saymak, var kabul etmek, var olduğunu düşünmek" 119a/1
v. eyle- "yaratmak" 180b/12(2)
yoḳdan v. eyle- 119a/13
v. it- "yaratmak"
yoḳdan v. it- 162b/13
v. ol- 1. "bulunmaki mevcut olmak" 194b/7
2. "yaratılmış olmak" 180b/13
v. yirde "var ise, bulunuyorsa" 186a/5
ne... v.: "yok, mevcut değil."
n. zehrem v. benüm sivri siñek yaradası 190b/7
var-: Varmak, gitmek; ulaşmak, erişmek; (huzura) çıkmak.
v.-! 92b/6; 106b/9; 112a/10; 111b/13; 189a/6
v.-uñ 91a/3; 98a/13; 108b/13
v.-am 102b/9; 117b/8
v.-ayın 145b/9; 156b/10
v.-asın 166b/7
v.-alum 86b/7; 90a/7; 96a/7; 107a/5; 121a/12; 111b/12; 146a/1
v.-a 110b/2; 174b/13; 194a/10
v.-alar 102a/13
v.-sa 127a/8; 134b/10
v.-sa gerek 128b/4
v.-dı 95a/2; 102a/1; 112b/4; 117b/12; 118b/12; 140b/1; 147b/9; 152b/8; 157a/7; 188a/10; 188b/2; 189a/7; 193b/4
v.-dı (yügürdi v.) 115a/2
v.-dılar 101b/7; 128b/11; 140a/12; 188a/5; 193a/12
v.-urın 108a/6; 189a/4
v.-ursın 118b/7; 119a/7; 155b/10
v.-ur 131a/6; 193b/4
v.-uruz 155b/11
v.-adum 119a/6, 8
v.-duñısa 135a/12
v.-ursañ 177b/10
v.-urlarısa 128a/10
v.-urmış 109a/2
v.-maġıl 187a/6
v.-masun 166a/6
v.-mayadum 119a/5
v.-maḳ 119b/4; 134b/13; 145a/10; 145a/13; 177a/10; 185b/7, 8; 194a/9, 12; 194b/5
v.-maḳda 194b/5
v.-maḳdur 145b/1
v.-duġum 119a/8
v.-duġuma 152b/2
v.-duġuñ yirde 155a/10
v.-duġuñuz yirde 101a/8
v.-duġın 82b/3

v.-dugı seferde 140b/11
v.-ası 86b/4
v.-asıdur 106a/3
v.-madın 95b/7; 121a/10
v.-ıcaḳ 119b/6; 134b/5
v.-ınca "varıncaya kadar" 168a/7
v.-up 125a/1; 128b/5
ʿazāya var- 185b/8
girü var- 86b/7; 90a/7; 96a/7; 107a/5; 121a/12; 111b/12; 146a/1
girü daḫı varmayadum 119a/5
ḥacca var- 177b/10
rükūʿa var- 134b/5, 13; 135a/12
savaşa var- "muharebeye gitmek" 145a/13
secdeye var- 110b/2; 112b/4; 117b/12; 140a/12; 140b/1; 147b/9; 188b/2
sinleye varmaḳ "kabir ziyareti" 194b/5
şoravar- 185b/7; 194a/9, 10
yābana var- 177a/10
yaḳın var- 119b/6
yavu var- 86b/4
yile var- 109a/2

varaḳ (Ar.): Yaprak.
v.+içun (degme bir v.) 197b/13

varlıḳ, -ġı: Varlık, mevcudiyet.
v. 156a/7
v. ṭonın gey- "yaratılmak, dünyaya gelmek" 85b/1
v.+dan 119a/3
v.+uma (benüm v. birligüme) 143b/7

varlu: Varlıklı, zengin
v. 164a/11

vaṣf (Ar.): Vasıf, özellik.
v.+ın 116a/3
v.+ın (bunlaruñ ḫūblıḳları v.) 192a/4

vāsıṭa (Ar.): Vasıta, aracılık.
v.+sıla "vaṣıtası ile" (biş ḥis v.) 149a/13

vaṣiyyet (Ar.): 1. Vasiyet, bir kimsenin, ölümünden sonra yapılmasını istediği şey.
v.+i 183a/4
v. eyle- "vasiyet etmek" 176a/2; 189a/6
2. Nasihat, öğüt; uyarı.
v.+ile (yüz biñ yigirmi dört biñ v.) 131a/1

vaṣiyyetnāme (Ar.+Far.): Nasihat, öğüt, uyarı; nasihat, öğüt ve uyarı yer alan kâğıt.
v. (yüz biñ yigirmi dört biñ v.) 130b/4
v.+de (yüz biñ yigirmi dört biñ v.) 130b/9

vā-ümmetāh (Ar.): Vah, yazık ümmetine, ah ümmeti(m)!
v. 108b/8

vā-veylā (Ar.): Yazık, eyvah!
v. 108b/8; 109a/4

vaʿẓ (Ar.): Vaaz, cami ve mescitlerde dinî öğütlerde bulunmak.
v.+ı 115b/8, 11
v. eyit- "vaaz etmek, dinî öğüt ver-mek" 116a/2
v. eyitme- 114b/9; 115a/7; 115b/12
v. eydivir- "vaaz etmek, dinî öğüt vermek" v.+ı müsülmānlara eydivirmege 115b/11

vāy: Vay. (Şaşma, şaşkınlık anlatır).
v. ol ḳavme kim... 107a/1

ve (Ar.): Ve (bağlama edatı). krş. u, ü, vü
v. 82b/12; 83a/6(2)...
ābdest içinde yumaḳ v. namāz içinde yire ḳomaḳdur 148b/12
ābdest sırın v. ḥükmin 123b/2
ābdesti v. teyemmümi 126a/10, 12
ābdesti sır ve teyemmümi bāṭıl olur 126b/4
ābdesti sır v. teyemmümi sır 126b/1(2), 3
Ādemi v. Ḥavvāyı 164b/4
Ādemī v. cān-aver 168b/13
aġlasa v. ḳorḳsa gerek 184b/9
almaḳ gerek v. ... degürmek gerek 195b/3
altun v. gümiş v. ṭavardur 163a/5-6
armaġan v. tuḥfe 152b/8
artuḳ v. aġır eyle- 147b/6
ʿamellerüñ yigregi v. sözlerüñ sulṭānı 103a/13
arıdur v. arıdıcıdur 123b/7
armaḳ v. evinden ayru olmaḳ v. dostlar firāḳın görmekdür 163a/2-3
ʿarş v. kürsī 89b/1; 97a/9; 136a/3
ʿarş v. kürsī v. perdeler 100b/4
ʿarşa v. Cebrāʾile 98b/4
ʿāṣī olur v. dükeli ṭāʿatleri ḳabūl degül 173b/13
aşaḳ göñüllü ve muṭīʿ ḳullar 136b/3
ʿaṭā v. baḫşiş vir- 101a/11
ayalaruñuza lā ilāhe illāʾllāh yazuñ v. ol oda ḳarşo ṭutuñ 107a/11
ayaġı yiyni ola v. nefesi aġır 104a/9
ʿaẓamet v. ceberrūt v. kibriyā 189b/7
ʿazīz bilesin v. ʿazīz dutasın 191a/4
balıḳ aġzında v. maʿdesinde 122a/1
barmaḳları ayırup v. açuḳ ṭutmaḳdur 126a/2
bāṭıldan v. bidʿatden 170a/7
beglik içinde bir ḳaç nesneye muvāẓabat eylegil v. anları kendüzüñe ḫū eylengil 189a/10
bekleyem v. bekledem 122a/3
ben resūli şāẕ v. Tañrıyı ḫoşnūd eylemiş olur 194b/9
beni birledi v. saña ṣalavāt getürdi. 85a/11

ben[üm] lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh diyenlerüñ āhından v. ābdest alanlaruñ ābdesti ṣuyından v. teyemmüm alanlaruñ ṭopraḳı ḳorḳusından hīç rāḥatum yoḳ 114a/2
benüm ʿināyetüm tācı başlarında v. ḥabībüm şefāʿati cübbesi eginlerinde v. lā ilāhe illā'llāh ʿaṣāsı cānları elinde olısar 105a/5
benüm ṭanuḳlarumdur v. bahādurlarumdur v. bilişlerümdür 83a/6
bilmekdür v. unutmamaḳdur 148b/10
bir çayuñ ṭaşın v. ḳayasın v. ḳumın 98a/1
bir dürlüsi oldur kim fesād içinde geçer v. birisi daḫı ṭāʿat içinde geçer 142b/2
bir elin ve ayaġın 195a/6
bir gül v. bir reyḥān 90b/6
bir gül ve bir reyḥān ḳılıvir- 88b/2
biregü yüz yıl oruc ṭutsa lā ilāhe illā'llāh dimese orucı hīçdür v. ḳabūl degül 105b/10
biş namāzı farīża bil v. cemāʿatile ḳıl 194b/12
boş ellü bī-nevā v. müflisven 188a/3
bulısar v. egleniser 113b/5
bunlaruñ göñline v. tenine 136b/5
bunlaruñ māllarına aldandılar ve andlarına inandılar 101b/3
bunlardan çoḳ māl aldılar ve bunlara and virdiler kim ayruḳ kimseye zaḫmetleri degmeye 101b/2
cāh v. manṣıb ṭalebi 153a/5
cānı yaradanı v. teni yoḳdan var ideni 162b/13
cāẕūlıḳ eyle- v. eylet- 185a/1
cevāhiri v. altunı 136b/8
cinniler v. firişteler 89b/2
cüşū v. ḥayret ʿālemidür 151b/10
çuḳur v. yumşaḳdur 136a/13
dehşeti gitsün v. dileklerin ben añа vireyin 99b/8
deñiz ṣuyı v. ḳuyılar ṣuyı v. bıñarlar ṣuyı 123b/7
deñizler v. balıḳlar 89b/2
devrde ve ḥareketde 95a/9
dikdüm v. maʿrifet ṣuyın 98a/11
dīn v. namāz v. ṭāʿat issi 182b/6
dīndār v. namāz v. ṭāʿat v. ʿilm ehli 182b/9
dīvānı aġara v. Tanrı teʿālā ḫoşnūd ola 112b/9
dīvler v. kāfirler 102a/11
dīvlerden v. ḥūrilerden 138a/12
duʿālar v. tesbīḥler 95b/8
dükeli ādemīler cinnīler v. firişteler 123a/2
dükeli dürlü ṭāʿat v. ʿibādetler 148a/1
dükeli mevcūdāt v. maḫlūḳāt v. maṣnūʿāt 143b/5
dükeli naḳşdan v. ʿaybdan 148a/6
dünyā issilerinden v. sovuḳlarından 154a/13
dünyā ṭalebi v. ṭamaʿı v. manṣıb v. ululıḳ ṭalebi v. riyā iş işlemek yoġısa v. ḥarāmdan ṣaḳınurısa... 153a/6-7
dünyānuñ yalan zīnetine v. altuncuġına ve gümişcügine 163a/9
dünyāya v. dünyādaki nesneye iltifāt eylemeyeler 162b/7
dünyede v. āḫiretde 145a/5; 165b/5
edeb v. dīn 186a/1
edeb v. muṭīʿlıḳ nişānıdur 133b/4
edebsüzligi v. güstāḫlıġı ḳo v. özüñi ḫīreye geç 92b/10-11
eger hīç nesnesi yoġısa v. ḳazanmazısa 169b/1
eger ṭamu senden ḳaçarısa v. uçmaḳ yaḳın olursa hīç ʿaceb degül 107b/9
elli altmış yıllıḳ emek v. muʿāmele 109a/2
eşkün v. yavaş ḳılıviren 88a/10
"faḳīr" lafzıdur v. "miskīn" lafzı 170a/11
faẓlıla v. ʿināyetile 84b/1
firişte v. dīv v. perī v. ādemī 103b/12
firişteleriñ v. göklerüñ v. ḥūrīlerüñ 112a/7
ġazā v. şevāb 169a/11
gelür v. gider olsıyıdı 112b/2
gidere v. eyde kim 86b/2
gökler v. yirler 89b/2
göñüllerine ʿucub düşe v. tekebbür ḳopa 100a/1
görmek v. işitmek v. yoḳamaḳ 149b/8
görmekdür ulusı v. işitmekdür v. ṭutmaḳdur 149b/4
gövdesi v. yüzi göynüp dururdı v. saçı dökülmişidi 112b/1
gövdesin aġartdı v. saçın bitürdi 112b/6
güneş issisinden v. ḳış şovuġından 112b/1
Ḥaḳ teʿālā müʾminler bölügin oḳudı v. bunlaruñla ol ʿālemde ḳavul eyledi. 102a/12
ḫarāb v. pāyimāl ol- 113a/7
ḫayrān v. ser-gerdān 130a/6
ḫayrān v. ser-gerdān ol- 100b/8
...hep cānsuz olasıdur ve cānlar daḫı ölesidür 96b/2
hevā v. şehvet 92b/8; 97a/6
ḥikmetinden ve sırrından 140b/13
ḫoşnūd v. rāżī ḳıl- 103b/1
ḥūriler ʿarş kürsī v. gökler) 89a/9

ışıḳuñ v. ḳollıġuñ 145a/7
ilāhī, ... sen tevfīḳ baġışlaġıl v. bu tevḥīd leṭāyifinüñ muṭālaʿasın sen mübārek ḳılıvirgil 123a/10
īmām ehlile v. kāfirile 151b/11
imtiḥān v. ibtilā taḫtınuñ öñinde 138b/1
istebraḳ v. sündüs bizler üzerine 93a/10
ḳābil v. lāyıḳ ḳılmış ol- 136a/10
ḳaçı farīżadur, ḳaçı vācib v. ḳaçı sünnet 125b/12
ḳādiri[d]üm ve ḳādirven 164b/7
ḳādiridüm v. ḳādirven 164b/3
ḳamu eyü ʿamel v. ḳullara ḳulavuz ol- 88b/3
ḳatı v. ṣarpıraḳ 145b/5
ḳavl berkitdi v. ḥüccet aldı v. ṭanuḳ ṭutdı 151b/12
ḳayalar v. ḳumlardur 98a/8
ḳażā v. keffāret 175a/6
kej-ṭabʿ v. kör-dil ol- 182b/5
Kelām içinde v. ḥilkmet ʿilminde 159b/5
kendü yidüginden virmemek v. bunları iñen ḫorlamaḳ 184b/13
key ṣarʿīlik v. aḫmaḳlıḳdur 121a/11
ḳıyāmı kim şunca muṭīʿler işidür v. ... kim bunca muṭīʿler işidür v. ... bunca ḫāṣiʿler tesbīḥidür 144b/4-5
ḳıyāmet güneşinden v. issisinden 122b/1
ḳızıl v. cevher 136b/9
ḳul ve ḳaravaş ḳılıvir- 183a/2
ḳulı yoġısa v. ṣatun almaġa daḫı güci yitmezse 175a/1
ḳullar v. raʿiyyetler 136b/7
ḳullara v. ḳaravaşlara 184b/13
Ḳur'ān ögretmek gerek v. duʿālar ögretmek gerek 182b/12
lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh müzdin terāzunuñ bir yanında ḳoyam v. ḳamu yazuḳların mü'minüñ terāzunuñ bir yanında ḳoyam 103b/7-8
lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh ṣevābın v. leṭāyifin 123a/2
lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh dimekdür v. Allāhu ekber dimekdür v. Ḳur'ān oḳumaḳdur namāzda 148b/11
levḥ v. ḳalem 89b/1; 97a/9
luṭf v. ʿināyet ḳıl- 100b/7
maḥabbet v. viṣāle 164a/8
maḥrūm v. bī-çāre mi ḳoya 120a/9
maḳām ve ṭuraḳ ol- 105b/3
mālın v. emegin 175a/10
meshᵡ virmek v. namāzda ḫużūʿ v. aşaḳlıḳ ḳılmaḳdur 148b/13
Mūsānuñ ʿavratına dāyelıḳ eylediler v. ḳoyunına çūpānlıḳ ḳıldılar 161a/8
muvaffaḳ v. müheyyā sen ḳılıvirgil 117a/2
mü'minleri v. can-āverleri 166b/6
Münker v. Nekīr 90a/4
Münkere v. Nekīre 147b/3
Münkere ve Nekīre cevāb v. bunları aña duʿācı ḳılmak benden 147b/3-4
müsāfir selām virse gerek v. muḳīm namāzın yitürse gerek 128a/7
müsülmānlik v. ʿadl 187a/11
mütekebbir v. ḳatı göñüller 136b/2
mütekebbirlerdeb v. ḳatı göñüllü fāsıḳlardan 136b/4
namāz rekʿatlarınuñ sırrın ṣorarlarsa v. niçün biş idügin ṣorarlarsa 149a/11
namāz sırrın v. ḥükmin 123b/3
namāz sırların v. aḥkāmların 123a/12
namāzda durmaḳ v. oḳumaḳ 134b/12
ne perī ḳaldı ne can-āverler v. ne nebāt ḳaldı v. ne aġaç v. ne ṭaş ḳaldı v. ne ṭaġ 93b/5-6
ne-kim eylük v. rāḥat v. şefḳat varısa 105b/2
ne-kim yavuzlıḳ v. ḫışm v. laʿnet varısa 105b/1
nefeslerin yüñül ḳılıvirdi v. ayaḳların aġır ḳılıvirdi 104a/3
nefsüñ dinlenmege v. rāḥat bulmaġa 197a/7
neyi görürse ögrenür v. ögrendügi nesneʾi ayruḳ unıtmaz 182b/7
nice ḳayır ve ṭaş ve ṭoprak ve yapraḳ ve cān-aver 174b/7-8
niçe ādemī v. cān-verler 96b/2
nişār v. saçu ḳıl- 120a/10; 137a/2
ol sündüs ve istebraḳ bizlerin 91a/8
ol yumşaḳ v. çuḳur yire 136b/3
ol yüksek v. ḳatı yirüñ şuyın daḫı 136a/13
pāzişāhuñ ḫūb-ṣūretlü bahādur v. pehlüvān ḳulları 137a/12
peşīmān ola v. tevbeye gelüp anuñ dergāhında yüzin ṭopraġa ḳoya 93a/7
raḥmet v. dīzār iste- 82b/12
raḥmet v. cennet bul- 142a/2
resūl ḫażreti daḫı Cebrāʾīl v. Mīkāʾīl v. İsrāfīl yüz biñ firiştelerile 128b/11
rikābın v. ayaġın 93b/8
riyā ḳurdından v. ḥubūṭ uġrısından 122a/12
riyāzet v. faḳr içinde 109b/13
rükūʿ v. sücūd 126b/2; 140a/1
rükūʿ ve sücūd sırrıyıdı 140a/10
ṣābit v. ḳavī ḳıl- 100b/9

şābit ve ḳavī ḳılam v. şefāʿat maḳāmın saña virem 100b/10
saçum bitmege v. gövdem aġarmaġa 112b/3
saña rāḥatdur v. ümmetüñe daḫı 96b/6
saña v. senüñ ümmetüñe rūzi ḳıldı 121b/1
selāmet v. raḥmetimiş 140b/11
sert olmasa gerek v. delük olmasa gerek 125a/2
sıyrıncaḳ v. yiñi idi 136b/9
sulṭān siyāseti v. hetbeti ḳorḳusından 101b/10
şehvet v. hevā 140a/4
şehvet v. nefs v. hevā 101b/1
şeyṭān cigerin lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh oḳıla v. ẕikr mancınıḳıla v. ṭaşıla mecrūḥ eyleyeler v. ol laʿīnüñ vesvesesine v. aldadugına inanmayalar 102b/1-2
şol ḳamu yavuz ḫasletler mü'minden gitmiş v. yirlerine ey ḫasletler gelmiş 177a/3
taʿaccüb eylerler v. eydürler 111b/3
ṭaʿām v. ḳan 126a/9
ṭāʿat v. ʿibādet v. keşf içinde olsa 145b/4
taḥiyyāt v. ḳunūt 182b/12
ṭamu zebānīleri v. od yanduranlar 144a/9
ṭanuḳlıḳ virdi v. iḳrār eyledi 134b/9
ṭapu ḳılmaḳ v. duʿā ḳılmaḳdur 135a/1
ṭar v. ḳarañu yirde 179b/8
ṭaş v. aġaç 122b/6
ṭaşıla v. aġacıla 195a/12
ṭaşlar v. ṭoprakḷar arasında 86b/4
tekebbür aṭlasın geyüp ṭururlardı v. tevāżuʿ secdesin daḫı ḳılmadılar 137a/3
tekẕīb v. ilzāmıçun 161b/3
temerrüd yirine v. ser-keşlik yirine 177a/1
tenlerine v. cānlarına 97a/6
terkīb v. şehvet iştihāsın v. yimek iştihāsın 177a/12
tesbīḥ v. tehlīl 98a/10
tesbīḥ v. tehlīl eyle- 120a/8
tevāżuʿ secdesin v. rükūʿın 137a/5
ṭoġru v. iḫtiyārdur 159b/3
ṭoprak dökse v. sil yolına sedler bağlasa 98a/2
uçmaḳ aña maḳām ve ṭūraḳ olur v. dīẕār aña farīża olur 105b/3
uçmaḳ hevesinden v. sevgüsindenise 90a/9
uçmaḳ v. dīẕār 97b/13; 168b/6
uçmaḳ ve dīẕār luṭfın 95a/10
uçmaḳ v. ṭamu 85a/7; 89b/1; 97a/9
uçmaḳ yüzin göresi degül v. ṭamudan çıḳası degü 106a/4
uçmaġuñ dürlü ṭaʿāmın v. şarābın 149a/9
uçmaḳdan v. ṭamudan 90a/13
uçmaḳ buldılar v. düşmen belāsından ḳurtuldılar 99a/2
uġunmaḳlıḳ v. delü <ve delü> olmaḳlıḳ 126a/13
ʿulemā sözi v. muḥaḳḳiḳler sözi ol- 123a/5
uyanuḳ olurdı v. sulṭān dergāhına her dem yörenürdi 101b/8
üç yüz yıl tamām uçmaḳ firākında v. Tañrı nüvāzişi fevt olduġı göynüginden 112a/6
Vedūd-ı ezel v. ebed 136b/13
vefa v. ṭoġrılıḳ 137b/2
v. andan ṭanuḳlıḳ olur... 148a/6
v. anlar kim... 137a/5
v. ḳahḳahayıla gülmeklik bir namāz içinde kim... 126b/2
v. namāzları anuñıçun biş ḳıldum kim... 162a/5
v. nefesleri yiyni olıcaḳ... 104a/6
v. ol ittiḥāddur 99a/7
v. ol viṣāldür yaʿnī ırak olmaḳlıḳ 98b/3
v. öldüren bir ḳul āzād eylese gerek 195b/6
v. senüñ ümmetüñe īmān ʿaṣāsın virdüm 122a/7
vitrde dükelinde Ḳur'ān oḳumaḳ var v. Fātiḥaya sūre ḳoşmaḳ... 162a/2
yalvarmaġa başladılar v. māl virmege başladılar 101a/13
yaratmadın v. dünyāya getürmedin 83b/2
yazuḳ ḳumı v. yavuzlıḳ taşlarıla 98a/7
yıpraḳ ve yumşaḳ idi 136b/11
yidi ḳat gökdegi muḳarrebler firiştelerdür v. yüz biñ yigirmi dört biñ peyġāmberlerdür 94a/8
yidi ḳat yir ṭaġlarıla taşlarıla v. yidi ḳat gök firiştelerile 103b/10
yimek iştihāsın v. şehvet 177a/13
yimişleri irişse v. suları aḳsa 98a/3
yitincekler kitāblarına v. sözlerine 99b/3
yiyni v. geñez 103b/4
yoḳsullar v. dünyā ḳavmi işlerin 197a/11
yüksek v. ḳatıdur 136a/12
zebānīler v. od ḳorḳusıdur 153b/7
zekāt sırrın v. ḥükmin 162b/1
zencīrden ve ḳaṭrān gönlekden 149a/7
ẕikr v. tevekkül v. namāz v. oruc yimiş-leri 98a/10

ve ʿaleyküm'ü's-selām ve raḥmetu'llāhi (Ar.): "Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi sizin de üzerinize olsun" (selama alma).

v. 119b/7
ve berekātuhu: Bkz. ʿaleyke's-selām ve raḥmeru'llāhi ve berekātuhu.
ve raḥmeru'llāhi: Bkz. ʿaleyke's-selām ve raḥmeru'llāhi ve berekātuhu.
vech (Ar.): Görüş; anlam, mana, kasıt.
v. (bir vech) 135a/5; 135b/3, 11; 142a/3, 5, 10
v.+i (bir v.) 142b/5, 7; 143a/6
v.+dür (ol v. kim) 159b/3
Vedūd (Ar.): Sevginin kaynağı olan. Seven. Sevdiren. Sevme-sevilme ilişkisini kotaran. Tüm sevgilerin en son ve en yüce gayesi olan. (Allah'ın adlarındandır).
V.-ı ezel ve ebed 136b/13
vefā (Ar.): Sadakat, bağlılık, vefa.
v. ve ṭoġrılıḳ 137b/2
vefāsuzlıḳ, -ġı (Ar.+T.): Vefasızlık.
v.+ından (nefs v.) 151b/6
velī (Ar.): Ermiş, eren.
v. 163b/2
v. (bir v.) 95b/3
v.+nüñdür (ne v. ne nebīnüñdür) 192a/6
v.+nüñdür (ḳanḳı v.) 192a/5
v.+ler 95b/3
v.+ler ṣaḥābeler 120b/5
v.+ler (dükeli v.) 118a/10(2)
v.+ler (ṣāliḥ v.) 116a/3
velīlik (Ar.+T.): Velilik, ermişlik, evliyalık.
v. 163b/4
verziş (Far.): Öğrenmek için yapılan çalışma, meşk.
v. eyle- "meşk etmek" 120b/9
ve's-selām (Ar.): İşte o kadar, son söz budur, artık bitti.
v. 197b/7
vesvese (Ar.): Vesvese, şüphe, kuruntu.
v. (göñline v. düş-) 110b/7
v. (ol v. sili yolına) 98a/7
v.+sine (ol laʿīnüñ v. ve aldadugına) 102b/2
v.+sinden (şeyṭān v.) 122a/3
v.+sidür (şeyṭān v.) 162b/12
v.+leri (şeyṭān v. sili) 98a/6
göñline v. düş- "işkillenmek, tereddüt etmek"110b/7
veyā (Far.): Veya.
v. (iki v. üçmisseydi) 148b/1
v. (iki üç v. dört ol-) 182a/6
v. (iki yıl v. üç yıl) 83b/4
v. (yalıncaḳ v. başı açuḳ olma-) 125a/7
veyā... veyā..: veya... veya...
ʿavrat v. ḫarāc virür gāvur v. ḳul 195a/11-12
eger biregüyi ṭaşıla ve aġacıla urup öldürürse v. depüp v. yumruḳlayup öldürürise 195a/13
vezīr (Ar.): Vezir.
v.-i şeyṭāndur 176a/8
v.+ler 137a/8; 138a/4
v.+ler (dükeli v.) 137b/6
vir-: 1. Vermek, bir şeyi birine iletmek, ulaştırmak, göndermek, eriştirmek.
v.-! 91a/1; 108a/12; 155a/7; 165b/7; 191b/9
v.-üñ 168a/1, 13; 169a/13
v.-eyin 108b/3; 153b/8
v.-em 102b/12
v.-e 131b/5(2); 171b/11, 12; 172b/13
v.-elüm mi 169a/13
v.-evüz 168b/1
v.-eler 171a/6
v.-sem 108b/2
v.-seler 108b/1
v.-se gerek 171b/13; 172a/9, 12, 13(2); 172b/3(2), 4, 5, 7, 10(2), 11(2), 12; 173a/1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11; 173b/2, 3, 4, 5, 10; 176a/7
v.-mek gerek 168a/5, 7, 9, 11; 171b/4, 9; 174a/7, 9
v.-mek gerekdür 167b/10; 171a/6
v.-di 184a/7
v.-ür 108b/5; 179a/7(ikincisi)
v.-ürler 171a/11, 12, 13
v.-ürseñ 177b/9
v.-ürse 119b/3
v.-ürlerise 167b/8; 168a/9
v.-ürdi 184a/2
v.-mese 106a/1
v.-mezin 108b/5
v.-mezler 171a/12
v.-mek 186a/3
v.-mek 167b/6; 169a/6
v.-megi 164b/10
v.-mekde 169a/4
v.-memek 184b/13
v.-en kişi 174a/4
v.-enüñ ne zekātı ḳabūl ne namāzı ne orucı. 168a/10
v.-enüñ yaşın 169b/9
v.-esi 172a/1, 2, 5
v.-esin 167b/7
v.-dügi ḥālde 174a/1
v.-miş gibi dutayın 165b/8
v.-meyenüñ yaşın 169b/9
v.-meyince 108b/5
nesne vir- 164b/10

ʿöşr vir- 174a/7, 9
zekāt vir- 106a/1; 169a/13; 177b/9
bunlara daḫı zekāt şol ḳadar virmek gerek k. evlerine varınca ḫarc ideler 168a/6
bellü bayıḳ zekātı virüñ faḳīrlere... 168a/1
daḫı maʿlūm olsun kim zekātı kime olursa virmek revā degüldür 167b/6
illā zekātı kimlere viresin kendü ʿaẓametile gösterivirdi 167b/7
virürler zekātı 171a/11
zekātı bunlara virmek gerek 168a/9
zekātı faḳīre miskīne virmek gerekdür 171a/6
zekātı faḳīrlere virüñ 168a/13
zekātı faḳīrlere miskīnlere virmek gerek 168a/11
zekātı kimlere virmek gerekdür 167b/10
2. Teslim etmek, uhdesine vermek..
v.-gil 134a/11
v.-düm 162a/8
v.-mek gerek 182b/8
3. Ödemek, bedelini, karşılığını vermek.
v.-se gerek 196a/3
v.-selerdi 197b/13
v.-ürse 192a/6
v.-esi 168a/4; 192a/8
diyet vir- (tamām diyet virse gerek) 196a/3
4. İade etmek.
v. lafẓı ḳorḳusından 179a/6
v.-ür 179a/7(ilki), 9
5. Bağışlamak, ihsan etmek; karşılıksız vermek, hediye etmek.
v.-! 165b/3(2)
v.-üñ 167a/12
v.-eyin 99b/9; 113a/8; 115b/12
v.-em 100b/10; 101a/11; 107b/4; 133b/8; 189b/9
v.-e 100a/8; 112b/10
v.-eler 165b/13
v.-se 169a/2
v.-düm 122a/8; 122b/7; 162a/4; 165a/10, 11(2)
v.-di 97a/7; 148b/10(2); 178b/7
v.-ürin 174a/3
v.-ür 86b/13; 119a/11(2); 146a/6
v.-ürlerse 101a/9
v.-iserin 86a/10
v.-düñise 165a/11, 12, 13
v.-meye mi 146a/7
v.-medi 143b/2
v.-mek 168b/7
v.-mege 101a/13
ʿaṭā vir-
bir ʿaṭā virem 189b/9
şol [ḳadar] ʿaṭā vire 112b/10
ʿaṭā ve baḫşiş vir- 101a/11
baḫşiş vir- 115b/12; 167a/12
6. Borç vermek, ödünç vermek.
v.-! 167a/3, 8
v.-üñ 167a/11
v.-mek 186a/5
ödünç vir- 167a/3, 8, 11
7. İsim koymak, adlandırmak.
v.-elüm 83b/9
v.-mez 83b/9
kendü adumuz nite v.-elüm 83b/9
kendü adın aña v.-mez 83b/9
8. (Kız) evlendirmek.
v.-di 193a/9, 11
ʿavratlıġa vir- 193a/9
9. Tezlik bildiren tasvirî fiil olarak kullanılır.
v.-! 103a/11; 137a/9; 138a/9; 139a/4; 167b/7; 168b/1; 178b/5; 187b/2
v.-gil 117a/2; 123a/11
v.-üñ 87a/6
v.-sünler 197b/1, 2
v.-em 88a/7; 164b/9; 153b/1
v.-eyin 92a/13; 134a/11; 160b/12; 161b/9
v.-e 120a/10; 168b/5; 181b/6; 184b/11
v.-se gerek 128b/1
v.-düm 166b/12
v.-düñ 147b/8
v.-di 104a/3(2); 143b/1; 155a/3; 167b/8; 183a/2; 190a/7
v.-ür 130a/2
v.-en 88a/10
v.-ibile misin 137a/9
v.-mege 115b/10
açıvir- 153b/1; 181b/6
aġır ḳılıvir- 104a/3
alıvir- 197b/2
arı ḳılıvir- 164b/9
az ḳılıvir- 143b/1
bildürivir- 168b/1; 178b/5; 187b/2
bilivir- 138a/9
bir bāġ idivir- 161b/9
dileyüvir- 87a/6
eşkün ve yavaş ḳılıvir- 88a/10
eydivir- "deyivermek, söyleyivermek; anlatıvermek" 92a/13; 103a/11; 139a/4
vaʿẓı müsülmānlara eydivirmege 115b/10
eyleyüvir- 184b/11
çāresin eyleyüvir- 166b/12
gösterivir- 167b/7, 8
ḥal eyleyüvir- 137a/11
ḥall eyleyüviribil- 137a/9

ḥāṣıl ḳılıvir- 197b/1
iltivir- 88a/7
ḳıl[dur]ıvir- 128b/1
ḳul ve ḳaravaş ḳılıvir- 183a/2
maḳām ḳılıvir- 120a/10
muṭīʿ ḳılıvir- 190a/7
muvaffaḳ ve müheyyā sen ḳılıvir- 117a/2
mübārek ḳılıvir- 123a/10
mübeddel ḳılıvir- 155a/3
ögredivir- 130a/2; 168b/5
şalıvir- 147b/8
sehl ḳılıvir- 134a/11
yurd idivir- 160b/12
yüñül ḳılıvir- 104a/3
10. Etmek, yapmak anlamlarıyla deyimler kurar.
v.-! 112b/4; 114b/12; 131a/8; 158a/9; 179a/6, 8
v.-gil 119a/4; 181a/8
v.-üñ 169b/1; 193a/2
v.-sün 161b/9; 191b/9
v.-eyin 101a/6; 132a/1, 13; 140a/3, 4
v.-em 88a/7; 117a/12; 167a/3
v.-esin 109a/9
v.-e 127a/4; 193b/12
v.-eler 100b/11; 119a/2; 176a/3
v.-se 105b/12
v.-se gerek 128a/7; 128b/3; 140b/8, 10; 196a/13
v.-düm 121b/11, 12; 162b/4; 177b/1
v.-düñ 119a/1
v.-di 84b/3, 5, 6, 8; 85b/3; 94a/1; 107a/8; 115b/5; 129a/13; 134b/9; 137b/10; 138b/3; 158b/1; 166b/1; 184a/3, 8; 188b/4; 193a/4, 9; 193b/10
v.-diyise 122b/4
v.-diler 101b/2; 139a/11
v.-miş 130b/3
v.-ürin 139a/13; 140a/2; 149a/12; 149b/12; 178a/2
v.-ür 84a/12; 84b/11; 85a/6; 133b/10; 140b/7; 154b/5; 156b/7; 168b/10; 179a/8
v.-ür mi 115a/9
v.-ürler 86b/8; 117b/11; 119b/13; 141a/1; 143b/7
v.-ürseñ 100a/10
v.-ürse 175a/7; 184a/12
v.-ürdi 91b/3; 166b/2; 191a/12
v.-iserdüñ 166b/11
v.-me-! 114b/13; 181a/10
v.-meyeler 119a/3
v.-mese gerek 175b/9
v.-medüñ 193a/3
v.-mek 115a/13; 115b/1, 2; 121a/11; 131b/13; 132a/11; 140b/4; 145a/12; 148b/13; 175a/10; 193b/11
v.-mekde 140b/8; 158a/4
v.-mekden 105b/7; 106b/4; 115b/3
v.-mekdür 184b/12
v.-en 82a/11; 87b/12; 88a/12; 196b/4
v.-enüñ (selām v. selāmın) 193b/13
v.-ür (ḫarāc v. gāvur) 195a/12
v.-esidür 102b/11
v.-dügümüz 152a/8
v.-dügi 139a/11
v.-esi 171b/5, 6, 7; 172a/10
v.-mez 89b/11
v.-medin 128b/3
v.-meye 115a/1
v.-üp 154b/11
v.-ibil- 147a/5
alḳış vir- 166b/2
and vir- 101b/2; 112b/4; 191a/12
āvāz vir- 158b/1; 184a/8; 188b/4; 193a/4; 193b/10
ʿaẕāb vir-
ḳatlanımadugı ʿaẕāb virürse 184a/12
ne ʿaẕāb kim benüm cānuma viresin 109a/9
ne ʿaẕāb kim size viresidür 102b/11
burına şu-vir- 131b/13
cān vir- 1. Ölmek, ruhunu teslim etmek. 161b/8
2. Canlandırmak hayat vermek, diriltmek. 140a/3;
3. Uğrunda en değerli varlığını, canı-nı, feda etmeye hazır olmak. 117b/11
yüz biñ cānum olursa degme birin virmekde yüz biñ dürlü ʿaẕāb görsem, dükelin fidā ḳıladum 158a/4
cevāb vir- 139a/11, 13
anuñ cevābın vir 158a/9
cevāb şöyle vir- 149b/12; 184a/3
cevāb viribil- 147a/5
şöyle cevāb vir- 122b/4; 137b/10; 138b/3; 140a/2; 149a/12
cezā vir- (oruc cezāsın ben virürin) 178a/2
destūr vir- 100a/10
emānet vir- 162b/4
girü vir-
alduġın girü virsün 191b/9
girü virür 179a/8
girü saña virem 167a/3
vir alduġuñ girü 179a/6
vir girü alduġuñı 179a/8
gövde vir- 140a/4

ḫaber vir- 84a/12; 84b/3, 5, 6, 8, 11; 85a/6; 85b/3; 91b/3; 121a/11; 130b/3; 141a/1; 154b/5; 156b/7; 168b/10
ḫarāc vir- 106b/4; 195a/11; 196b/4
ḥisāb vir- 100b/11
ḥüccet vir- (virdügümüz ḥüccet) 152a/8
ḳarış vir- 107a/8; 166a/13; 166b/11
keffāret virme- 175b/9
ḳulaġa (ḳ.+uma) şu vir- 132a/13
maḳām vir 121b/11, 12; 154b/11
mesḥ vir- 127a/4; 131a/8; 132a/11; 145a/12; 148b/13
mühlet vir- 89b/11
gözine nūr vir-
Mü'min gözine dīẕār görmege nūr viren lā ilāhe illā'llāh bereketidür 88a/12
ögüt vir- 114b/13; 115b/3; 181a/8
bir ö. bir mü'mine virmek 115b/1
bir yaluñuzca ö. virmek şevābı 115b/2
bir yaluñuz ö. bir lā ilāhe illāllāh Muḥammed resūlullāh diyene virmek 115a/13
bunuñ gibi eyü ö. daḫı virür mi 115a/9
kendüzine ḳayurmaduġuñ ögüdi ayruḳlara virme 114b/13
ögüt virmeklik içinde 115b/9
ögütler virdi 115b/5
size bir ḳaç ögüdüm var vireyin 101a/6
ögüt virme- 115a/1; 181a/10
ribāya vir- (aḳca'ı ribāya vir-) 185a/3
ṣadaḳa vir- 105b/7, 12; 175a/7; 176a/3
ṣalā vir- 94a/1
selām vir- 117a/12; 119a/1; 129a/13; 140b/8(2); 193a/2; 193b/11, 12
s. virenüñ selāmın aġzuñıla alasın 193b/13
selām daḫı virmedüñ 193a/3
selām virmedin 128b/3
selām virse gerek 128a/7; 128b/3; 140b/7, 10
selām virmek ḥikmeti 140b/4
selāmı var nesneye vireler 119a/2
selāmı ol ḥaḳīḳī Bāḳīye virgil 119a/3
yoġa selām virmeyeler 119a/3
ṭanuḳlıḳ vir- 134b/9; 143b/7
yalan ṭanuḳlıḳ vir- 184b/12
ṭanuḳluḳ vir- 82a/11; 87b/12; 119b/13; 133b/10
yile vir- 175a/10
yimek iştihāsın ve şehvet vir- 177b/1
yiyesi vir- 86a/8
viribi-: Göndermek, yollamak.
v.-yem 102b/11; 109b/7
v.-yem (girü v.) 107b/3
v.-düm 85a/3; 117a/3; 130b/4, 5, 6(2); 165b/13; 190b/11
v.-di 152a/13; 160a/4; 163b/5; 166b/5; 169a/9; 177b/3; 188a/4; 191a/7
v.-dük 123b/6
v.-r 120a/7
v.-yiserin 130b/7
v.-yen 107b/2
virmeklik: Verme, veriş.
v. (ögüt v. içinde) 115b/9
virmelü: Vermeli, verilmesi gerekli.
v.+dür 167b/1
girü virmelü "iadesi gerekli, borç" 167b/1
viṣāl (Ar.): Ulaşma, kavuşma.
v. ṣofrasına 152b/7
v. şekkerin 149a/10
v.+uñ (senüñ v. 'ışḳına) 109a/11
v.+e 155a/3
v.+e (maḥabbet ve v.) 164a/8
v.+dür 98b/3
vitr (Ar.): Yatsı namazından sonra kılınan üç rekat namaz
v. namāzı 162a/3
v. namāzı daḫı 162a/9
v. nūrı 162a/7
v. daḫı 161b/13; 162a/1
v.+üñ bir rek'atı 162a/11
v.+üñ ilk rek'atın 147b/10
v.+i 154b/13; 161b/12
v.+e 162a/8
v.+de 162a/1, 2
v.+ile 154b/11
vur-: Vurmak krş. ur-
v.-dı 132a/11
v.-mayayın 92b/13
v.-mamaḳ 185b/10
yüzüñe vurma-
ol dört yüz yıllıḳ küfrüñi yüzüñe vurmayayın 92b/13
yüzine vurma- 185b/10
azġunlıḳ börkin başına (başuma) vur- 132a/11
vü (Far.): Ve. krş. u, ü, ve
v. (fidā v. ḳurbān ol-) 156b/3
vücūd (Ar.): 1. Varlık, bulunma, var olma, mevcudiyet.
v.+ından (faḳīh v.) 145b/6
v.+a gel- "yaratılmak, doğmak, var olmak" 164b/7
v.+a getür- "yaratmak, var etmek" 164b/5, 6
2. Vücut, beden; cisim.
v.-ı (Yz. وُجُودْ) 'ālem 160a/7

v.+ı (her bir müʾminüñ v.) 98a/5
v.+ı (Muḥammed resūlü'llāhuñ sözi v. daʿveti...) 96a/1
v.+ın (mübārek v.) 95a/7
v.+ında (anuñ v.) 118b/3
v.+ından (müʾminüñ v.) 98a/9
v.+ıla "vücūdı ile" 95a/9
vüsʿ (Ar.): Güç, kuvvet, takat.
v.+ince 143b/7
vüsʿat (Ar.): Genişlik, bolluk.
v.+dür 97a/7(vüs[ʿat]dür).

Y

yā (Far.): Ya, veya.
y. her on 196a/11
y. (bağışlayalar y. māla keseler) 195a/11
y. (beni ögeni sevmez miyin y. ʿināyetüm andan dirīġ ṭutam-mı?) 97b/10
y. ("bende şu var dilyene bağışların" y. "bahāsına satarın") 126b/6
y. (biñ yıl oruc ṭutarsa y. tamām ḫalḳı ṭoyurursa) 175a/8
y. (bir yaşar irkek ṭana y. dişi) 172a/9
y. (biregüden menī gelse atup lezzetile... y. ḥelālile cimāʿ ḳılsa...) 127a/7
y. (biz anı şeyṭān mekrine mi giriftār ḳılurız y. anı şuşadavuz mı 109b/6
y. (dördere bizüm iḥtiyācumuz var şanasuñ y. dörd rekʿat namāzı bizüm ʿavfumuz sebebin ṣana[d]uñ 150a/2
y. (eger ben ḳandan geldügüm bilsedüm, ḫod ilerürek geledüm girü daḫı varmayadum y. varadum girü geledüm) 119a/6
y. (eger bir dostın şudan müstaġnī ḳılurısa y. havādan aña şu virürse ne muḥāldur) 119b/2
y. (eger çıḳ balġam olurısa sımaz y. ḳandan artuḳ tükrük ḳarışup ḳanıla çıḳarsa yine sımaz) 126a/11
y. (evine gelince y. bir yirde on biş gün ṭurmaḳ niyyetin eyleyince) 128a/4
y. (gümişden y. altundan çanaḳlar...) 173b/11
y. (işbu taḥḳīḳdan yig y. buncılayın taḥḳīḳ ḥikmetlü eyitmeyeler) 150a/5
y. (kābin ḳıyasın y. satun alasın milküñ ola) 197a/2
y. (käfirden ne eyü ʿamel gelür y. bunlar ne işde olurlar kim ...) 92b/1
y. (ḳanḳı velīnüñdür bu y. ḳanḳı nebīnüñdür) 192a/6
y. (ḳılıcıla y. oḳıla) 195a/8
y. (ol şudan içe y. ābdest ala) 124b/7
y. (orucın yise y. ʿavratıla öñinden cimāʿ eylese) 174b/6
y. (size y. sizüñ gemiñüze sığınmaġa) 120a/5
y. (şehīd bir kimsedür kim käfirile doḳışup şundaḳ öldüreler y. bir ẓālim anı suçsuz öldüre) 128b/6
y. (ṭavşan ṣanup y. bir cān-aver ṣanup) 195b/5
y. (uyḳu daḫı yanın yatup y. söykenüp olıcaḳ) 126a/12
y. (yolda y. ayruḳ kişi mülkinde) 195b/9
yā... yā...: Ya... ya da...
y. altıncıları y. sekizincileri 99a/1
y. rükūʿda y. secdedeyiken 126a/13
y. seferde y. ʿöẕr sebebile 176a/1
y. suçların baġışlar[lar] y. baġışlamazlar 87a/6
biregü... ḳuṣsa y. demür pāracuġın y. ṭaş kesegin yudsa oruc sınur illā günine gün ṭutsa gerek 175b/6-7
birisine y. ikisine y. üçine 171b/4
bucuḳ ṣāʿ buġday y. bir ṣāʿ arpa y. ṭaru virse gerek 176a/6-7
ev içinde y. çuḳur yirde y. dīvār ardında 125a/5
şuya ezginek zaʿafrān ḳarılsa y. ezginek ṣābūn y. tuz düşse 124a/2
yā... yā... yā...: Ya... ya... ya da...
y. bucuḳ ṣāʿ buġday ola y. bir ṣāʿ arpa ola y. ṭaru 176a/3-4
yā... yā... y.ā.. yā..: Ya... ya... ya... ya da...
biregü kendüzine ḫukne eylense y. zaḫmın otaltsa <y.> ot içine girse y. burnına y. ḳulaġına ot y. yaġ ṭamzursa orucı sınur 175b/7-9
biş biñ direm gümiş y. biş yüz altun y. yüz sığır y. elli deve y. biñ ḳoyun 196a/1
on biñ direm gümiş y. biñ miṣḳāl altun y. yüz deve y. iki yüz sığır y. iki biñ ḳoyun 195b/1-2
yā... yā... yā... yā... yā... ...: Ya... ya... ya... ya... ... ya da...
biñine y. iki biñine üç biñine y. on biñine y. yüz biñine y. biş yüz biñine y. on yüz biñine raḥmet ḳılasın. 141b/11-13
biregü oruc güninde yaġlansa y. kendüden şīşe çekdürse y. gözine sürme ṭartsa y. ʿavratın öpse y. boġazına toz girse y. siñek y. dişi arasında et y. ayruḳ nesne olsa anı yudsa y. dileksüz göñli dönse daḫı ḳuṣsa y. uyısa düşe azsa y. ʿavratuñ fercine baḳsa daḫı şuyı gelse işbu dükelinde oruc şınmaz 175b/1-4

yā (Ar.): Ey, ya.
y. Ādem 154b/2
y. āḫir zamān peyġāmberi 102b/6
y. Aḥmed 83a/4, 8; 92a/9; 112b/12; 114a/5; 121b/7; 138b/7; 147a/12; 147b/7; 189b/4, 5
y. ʿAlī 82b/4; 152a/7
y. ʿAmmār 115a/5, 9, 11; 115b/3; 115b/5, 8, 10; 116b/2
y. ana 155a/13; 155b/7(Yz. ata)
y. ʿarş 85a/12; 86a/9; 138b/2
y. ata 157b/4; 158a/8; 158b/2; 183b/9; 184a/10
y. Ayās 102a/4, 6; 137b/12
y. Ayāz 138a/1
y. Bāyezīd 117b/5, 10; 118a/4
y. benüm ḥabībüm 88b/9
y. benüm resūlüm 187b/3
y. Berīde 193b/1
y. cānum pāresi 157b/12
y. Cebrāʾil 90b/10; 104b/4; 111a/10; 180a/13
y. Cebrāyil 91a/12; 91b/1; 105a/3; 106b/8; 112b/3; 130a/5, 8; 138a/11
y. Cerīr 191a/7
y. Cüneyd 118a/8, 10, 12
y. Dāvūd 168b/10
y. Ebā Bekr 189a/3, 6, 8, 9; 189b/1; 192a/12; 194b/7
y. Ebā Bekir 191a/3; 191b/2
y. Ebā Ḥanīfe 145a/5, 9
y. emīne'llāh 107b/1
y. emīre'l-müʾminīn 193a/2; 193b/8; 196b/8
y. emīre'l-müʾminīne 186a/8; 192b/1, 9; 193b/5; 196b/10
y. Faẓl 183a/7
y. gice 179a/3
y. gök 95b/13
y. gözüm çırāġı 183b/10
y. ḥabība'llāh 133a/12
y. Ḫalīla'llāh 158b/9, 10
y. Ḥasan 137b/1; 188b/1, 4
y. İbrahīm 120a/6
y. İbrāhim 155b/5
y. ilāhī 109a/7
y. ʿĪsā 156b/7; 160b/3; 181a/7
y. İsmaʿīl 155b/5
y. Ḳanber 186a/7, 8
y. ḳulum 192a/1
y. laʿīn 107b/11; 108a/1, 2, 7; 145b/11
y. Manşūr 114b/11
y. melik 137a/11
y. Me'mūn 197b/2
y. Muḥammed 84b/12; 90a/8; 94a/12; 98b/9; 100a/11; 113b/1; 122b/10; 123b/6; 129a/5; 146a/11; 153b/3; 187b/8
y. Mūsā 93a/1, 3; 130b/3; 8; 161a/5; 167a/1, 5, 9; 180b/4, 11; 181a/4; 190a/9; 190b/1, 2, 6; 191a/2; 194a/4
y. müʾmin 150b/5
y. müʾminlar anası 181b/12
y. müsülmānlar ulusı 184a/2
y. Nūḥ 166a/5; 166b/5, 8; 191b/1
y. od 107a/13
y. oġlan 155b/10
y. ʿÖmer 184a/8; 193b/10
y. pīr 157a/8, 10
y. resūla'llāh 82b/2; 91a/13; 91b/2; 99b/4; 102b/5; 104b/3, 5; 105a/8; 107b/12; 108a/2, 7, 10; 109b/4; 115a/4, 6, 8; 115b/9, 10; 129a/1; 130a/5, 9; 131a/4; 152a/6; 168a/12; 168b/4; 169a/5, 10; 170a/8; 184b/5; 187a/2, 6; 191b/6; 194b/2
y. Selmān 186b/2
y. şeyḫ 117b/3; 121a/2
y. ṭamu 114a/1
y. Tanġrı arslanı 183a/10
y. Tanġrı düşmenleri 192b/8
y. Vāṣıḳ 194a/8
y. yigit 108a/12; 193b/5
y. yir 95b/6; 96a/4; 190a/12; 190b/1
y. yir yüzi meliki 138a/2
y. yir yüzi sulṭānı 137b/9
yā ilāhe'l-ʿālemīn (Ar.): Ey âlemlerin ilâhı, ey Allahım!
y. 90a/7
yāban/yabān (<Far.yābān): Meskun olmayan yer; kır, ova.
y. (yāban) otında 174a/8
y.+a [...] 125b/13
y.+dan (yābandan)172b/8
y.+a otur- "kırda abdest bozmaya oturmak" 125b/3
y.+a var- "abdeste çıkmak, dışarı çıkmak" yābana varmaḳ şaḳāletinsüz 177a/10
yada: Yaya.
y. ḳal- "mahrum kalmak" 129a/2; 130a/1
yaġ: Yağ.
y. (ot yā y.) 175b/8
yaġ-: Yağmak.
y.-ar 136a/11; 136b/1
y.-an şuyı 136a/12
yaġı: Düşman.
y. 128a/8; 195a/8
yaġla-: Yağlamak, yağ sürmek.
y.-dı 155a/9

yaġlan-: Yağlanmak, yağ sürünmek.
y.-sa 175b/1
yaġmā (Far.): Yağma
y. ḳıl- "yağmalamak" 187a/4
y. ol- "yağmalanmak" 187a/9
yaġmur: Yağmur.
y. ṣuyı 136a/11
y. ṣuyın 123b/6
y. (ḳatı y. oldı) 161a/2
y.+ı (raḥmet y.) 136b/3
y.+dan içer "ancak yağmur suyu içen susuz (toprak)"
y. içer deştī yir ol- 174a/7
yāḫod (Far.): Yahut, veya. krş. yāḫoẕ
y. (eger bir ṣu olurısa yindek necis üzerine aḳar y. necis ortasında ṭurur, ābdeste hīç yaramaz) 124b/5
yāḫoẕ (Far.): Yahut, veya. krş. yāḫod.
y. (günāhı yiynilmez, eger yirden göge degin ḥelāl altunı yıġup ṣadaḳa virürse y. biñ yıl ʿömri olup oruc ṭutarsa yā tamām ḫalḳı ṭoyururrsa.) 175a/7-8
y. (yir, gök beraberinden sivişedi, bir laḥża durmayadı yāḫoẕ yir ṣuya batadı) 178b/6
yaḳ-: 1. Yakmak.
y.-! 106b/12
y.-madı 158b/11
2. *mec.* Mahvetmek, perişan etmek; üzmek.
y.-a 162a/7, 8
y.-madum 92b/9
y.-adurur 156a/4
yaḳa: Yaka.
y.+ña yapış- "hesap sormak, bir şey istemek üzere tutup bırakmamak"
yarın ḫaṣımlaruñ geleler, y. yapışalar 178a/2
yaḳıl-: Yanmak.
y.-ur 106b/11
yaḳın: Yakın.
y. (ʿavratuñ key y. ḫısmı) 182a/3
y. (boyunlarındaġı ṭamardan daḫı y.) 98b/9
y. (Ebū Bekr namāz ḳıldıġı yire y.) 183b/4
y. (ṣubḥa y.) 83a/3
y. (zevāle y.) 150a/12
y.+ın 145a/10
y.+ıraḳdur 184b/4
y. gel- "yaklaşmak" 91a/10; 92b/10; 106a/10; 118b/4
y. ol- "yaklaşmak" 98b/8, 9; 105b/2; 107b/9
y. var- "yaklaşmak" 119b/6
yaḳıncaḳ: Yakıncacık, pek yakın, çok yakın.
y. 145a/11
yaḳlaş-: Yaklaşmak, olmasına az zaman kalmak.
y.-duġı (zevāl y. daḫı) 107a/2
Yaʿḳūb : Hz. Yakup. Hz. Yusuf'un babasıdır.
Y. 100b/8
yāḳūt (Ar.): Değerli bir süs taşı, yakut.
y.+dan 192a/2
yalan: 1. Yalan, doğru olmayan; asılsız söz.
y. 180b/4
y.+dan 131b/12
y.+ıla 131b/11
y.+lar 132a/13
y. and iç- 185a/1
y. ṭanuḳlıḳ vir- 184b/12
y. eyle- "yalanlamak" 180b/8
y. söyle- 182b/6; 195a/2
2. Geçici, kalıcı olmayan.
y. (dünyānuñ y. zīnetine) 163a/9
y. (mecāzī y. keremlüler) 146a/6
y. dostları 161b/11
y. rāḥat göresin 110a/11
yalancı: Yalancı.
y.+dur 151b/3
yalancılıḳ, -ġı: Yalancılık.
y.+ı (nefsüñ yalancılıġı belāsından) 151b/5
yalavaç, cı: Peygamber.
y.+ıdur (anuñ y.) 194b/11
yalıncaḳ: Çıplak, üryan.
y. veyā başı açuḳ olma- 125a/7
yaluñı: Yalnız, tek.
y. (bir y. ayaḳdaġı yaruḳlar) 127b/5
yaluñuz: 1. Yalnız, tek.
y. Ayāsda yüz anca var 137b/2
y. (bir y. ābdestile) 110a/2
y. (bir y. aḳca) 169a/2
y. (bir y. kez) 160b/10
y. (bir y. ögüt) 115a/12
y. (bir y. perde) 99a/11
y. (zekāt sırrıla y. mücelledler ṭolar) 167b/4
y.+ca (bir y. ögüt virmek ṣevābı) 115b/2
2. Yalnız, tek başına.
y. depinme 145a/7
y. mı ḳodular 87b/12
yaluñuzlıḳ, -ġı: Yalnızlık.
y. 152b/10
y.+ı 152b/11
y.+ı (sinle y.) 161b/6
yalvar-: Yalvarmak.
y.-sa 191a/1
y.-dı 190b/13
y.-dılar 190b/4
y.-ur 108a/11; 108b/4
y.-ur[lar]sa 101a/9

y.-maġa 101a/13
y.-maḳdur 193b/3
y.-maġıla 87a/6
y.-ugör- 111a/7
yama-: Yamamak, yama vurmak.
y.-yup ṭururdı 110b/1
yan: Yan, taraf.
y.+uñı (yuḳaru y.) 162a/8
y.+ın (ol y.) 103b/12
y.+ına (bir y.) 124b/1
y.+ında 110b/2
y.+ında (ʿavratuñ y.) 157a/2
y.+ında (bir yanında) 139a/6
y.+ında (ṣol y.) 108a/4
y.+ında (terāzunuñ bir y.) 103b/7(2), 11; 139a/6
y.+ından (aşaġa y.) 124a/12
y.+ından (bir y.) 124b/2
y.+ından (saġ y.) 93a/11
y.+ından (ṣaġ y.) 108a/4
y.+ından (yuḳaru y.) 124a/11
y.+ından (yuḳaru y. daḫı) 124a/13
y.+ın yat- 126a/12
yaña: Taraf, yan; tarafa; tarafta; taraftan.
y. mıdı (saġdan y.) 146b/3
y. (ayaġından y.) 146b/8
y. (baldırından y.) 127b/3
y. (bir y.) 146b/11(2); 161a/3(2), 4(2)
y. (Ḥacere'l-Esveddin y.) 152a/9
y. (Mekkeden y.) 187a/2
y. (ol heybetlü ṭamudan y.) 131b/9
y. (ṣaḥābeden y.) 191b/5
y. (ol Kaʿbeden yaña) 86a/5
y. (ṣol y. alu) 125a/1
y. (ṣoldan y.) 146b/4
y. (anlardan y.) 107a/3
y. (ḳankı y. kim) 128a/12
y.+dan (altı y.) 131b/1
y.+dan (ayaḳ barmaḳlarından y.) 127b/2
y.+dan (dükeli y.) 132b/11
y.+dan (nefsüñden y.) 156a/10
y.+ġı (saġuñdan y. cānlar) 146a/13
y.+ġı (ṣol y. cānlar) 146b/1
y.+sın (bir y.) 124b/2
yandur-: Yakmak, tutuşturmak.
y.-ur 178b/2
y.-ursa 178b/2
y.-up ṭurur 113b/10
y.-anlar (od y.) 144a/9
yañıl-: Yanılmak, hataya düşmek.
y.-mamaḳdur 139b/5
yaʿnī (Ar.): Yani.
y. 94b/6; 96b/1, 12; 97a/8; 98b/3; 99b/13; 100a/12; 103b/3; 105a/12; 106a/8; 115a/8; 119a/2, 4, 7, 10, 13; 119b/11; 123b/6; 125a/5; 128a/12; 131a/6; 131b/11, 13; 132a/4, 7, 11; 133a/2, 5; 144a/13; 145a/3; 145b/3; 150a/9; 151a/1(2), 2; 151b/3; 153b/4; 159b/5; 162a/3; 166a/2, 12; 169b/12; 178b/1; 184b/9; 185a/5; 185b/1; 186a/4; 189a/11; 195b/6; 196a/9
y. de 185b/1 krş. yaʿnī kim
y. kim 133b/2krş. yaʿnī de
yañlış: Hatalı bir şekilde, yanlış.
y. virevüz 168b/1
yap-: 1.Yapmak, oluşturmak, imal etmek; inşa etmek.
y.-! 166b/5
y.-asın 197a/3
y.-sa 187b/6
y.-dı 154a/4; 168b/13
y.-duġın 98a/4
2. Kapamak, kapatmak, seddetmek, örtmek
y.-am 153b/1
y.-dı 108b/10, 11
ḳapu yap- 108b/11
yapış-: 1. Yapışmak, tutmak.
y. 130a/9
y.-a 190a/13
y.-alar 178a/3
y.-uñ 192a/10
y.-dı 152b/4; 190a/13
etegine yapış- 1. "yalvarmak" 130a/9
2. "himayesi altına girmek" 152b/4
yaḳaña yapış- 178a/3
2. Dokunmak.
y.-maḳdur 149b/1
yapraḳ: Yaprak.
y. gibi 180b/5
y. (bir y.) 143b/6
y. (nice ḳayır ve ṭaş ve ṭoprak ve y. ...) 174b/7
y.+dan 144b/10
yapraḳlan-: Yapraklanmak, yaprak çıkarmak.
y.-urıdı 122a/6
yār (Far.): Dost.
y. 88a/3(2)
y.+i 81b/3
yara-: 1. Yakışmak, layık olmak.
y.-yam 132a/12
2. Uygun düşmek, caiz olmak
y.-maya 182a/4
y.-r 161b/1; 181a/7
y.-maz 123b/9; 124b/5; 127b/4, 6; 155a/7

3. Elverişli olmak, uygun olmak, kullanılabilir olmak, işe yaramak.
y.-r aġaç 166b/7
4. Gerekmek, icap etmek.
y.-maz (bilmege y.) 140b/9
yaradıl-: Yaratılmak.
y.-dı 149b/9
y.-up dururlar 161a/13
yaradılmış: Mahluk, yaratılmış.
y. ādemīsin 97b/9
y. (daḫı ne-kim y.) 97a/11
y. (dükeli y.) 114a/1
y.+ı (dükeli y.) 178b/7
y.+a 189b/9
y.+a (dükeli y.) 139a/9
y.+lar (ḳamu y.) 96a/6
y.+lar (iy y.) 112a/8
y.+laruñ (dükeli y. ne-ḳadar müzdi ikrāmı) 143b/10
y.+lardadur 181a/2
yaramaz: Faydasız, boş, beyhude, uygunsuz.
y.-maz (Tañrıya y. iş) 185b/2
y.-maz (ol y. ġafletlü ṭā'ati) 88b/4
yaraş-: Yakışmak, uygun gelmek, layık olmak.
y.-ur 82a/12; 189b/8
y.-urdı 102b/7
y.-maz 121b/10
yarat-, -dur (I): Yararlı hâle getirmek.
y.-up 88b/4
yarat-, -dur (II): Yaratmak.
y.-am 82a/1; 85a/13; 164a/11; 164b/4
y.-asın 190b/7
y.-dum 85a/10; 164b/4; 169b/7; 180b/10
y.-dı 87a/7; 183a/2; 183a/8
y.-mışvan 143b/5
y.-mışdur 82b/5
y.-ur 86b/8
y.-dumısa 97b/1
y.-madum 100b/5; 177a/12
y.-maḳda 190b/8
y.-duġumdan (dükeli y.) 138a/11
y.-an (beni yaradan, viribiyen Tañrınuñ) 107b/2
y.-an (iy bizi y. Kerīm) 89a/10
y.-an (iy Ḥasanı y.) 188a/6
y.-anı 162b/13
y.-ası 190b/8
y.-duġum 103b/12
y.-duġuma (dükeli y.) 138a/13
y.-madın 83b/2; 85a/7(3), 9
yardım: Yardım, destek.
y. ol- 122a/7
y.+ı olma- "yardım görmemek, desteklenmemek, yardım edecek kimsesi bulunmamak" 105a/4
y. eyle- "yardım etmek" 110a/6; 122a/10; 185b/12
y. ḳıl- "yardım etmek" 136a/7
yardımcı: Yardımcı.
y.+sı (anuñ y.) 186b/7
y.+sıdur (bir ulu y.) 176b/5
y.+sıdur (nefsüñ key ulu y.) 176b/6, 7
y.+sıdur (nefsüñ key ulu yardım[cısı]dur) 176b/4
y.+ları (nefsün... güci... yardım[cı]ları) 176b/7
yardımlaş-: Yardımlaşmak.
y.-up 103b/12
yāren (<Far. yārān): Arkadaş, yakın dost.
y.+leri (ṭatlu y.) 89b/5
yarıl-: Yarılmak.
y.-dı 152a/11
yarın: 1. Gelecek, günü gelince, ileriki zaman.
y. 103b/5; 129a/4; 180a/3; 192b/5
2. Kıyamet; ahiret günü.
y. 94b/11; 133b/11; 134b/4; 141b/1; 165b/9, 10; 168a/10; 178a/2; 180a/9; 188b/13
y. daḫı 129b/6
yarlıġan-: (Günah) bağışlanmak, affedilmek, mağfiret olunmak.
y.-maz 185a/6
yaru: Yarı, yarım.
y. diyet 196a/8
y.+sın (bir y.) 128b/2
y.+sın (namāzuñ y.) 128b/1
y.+sıncadur (er ḳan bahāsınuñ y.) 196b/3
y. ḳıl- "(namaz) yarısını eda etmek" 128b/1
yaruḳ: Yarık, çatlak, yarılıp açılmış yer.
y.+lar (bir yaluñı ayaḳdaġı y.) 127b/5
yaşduḳ, -ġı: Yastık.
y.+ına (ölüm y.)
baş ölüm y. ḳo-"ölüm döşeğinde olmak, can çekişmek" 117a/11
baş ölüm y. ḳoy- 108a/3; 146b/5; 180a/4
bkz. baş ölüm yaşduġına ḳo-
yaş (I): Gözyaşı.
y. 89a/3; 89b/12; 108a/6; 109a/13; 113a/1; 146b/8; 147a/12; 155a/11; 156a/1; 157b/4; 184a/6; 188a/6; 191b/12;
y.+ın (gözi y.) 157a/9
y.+ından (göz y.) 89a/1
göz y.+ın aḳıt-113a/1
gözinden y. dök- 184a/6
gözinden y. yirine ḳan aḳ- 188a/6

gözinden y. yirine ḳan aḳıt- 146b/8; 157b/4
gözleri y. ṭol-
Muṣṭafānuñ gözleri yaş ṭoldı. 108a/7
Muṣṭafā bu ḥāletleri işitdüginden gözleri y. ṭoldı. 147a/12
İsmāʿīl, gözleri y. ṭoldı, eydür 155a/11
İsmaʿīl, gözcügezleri y. ṭolup, eydür 156a/1
gözlerinden y. aḳ- 191b/12
gözlerinden y. aḳıt-
gözlerümüzden y. aḳıdavuz 89b/12
gözlerinden y. düken- "ağlamaktan bitap düşmek" 109a/13
gözlerinden y. yirine ḳan aḳıt- 89a/3

yaş (II): Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman, yaş.
y. (yüz seksen y. ʿömri) 197b/3
y.+uñ 197a/6
y.+ı 186b/7
y.+ın (öküz virenüñ y.) 169b/9
y.+ın (öküz virmeyenüñ y.) 169b/9
y.+ında (on dört y. ḳız oġlan) 111b/13
y.+ında (yidi y.) 182b/5
y.+ından (on y. girü) 182b/9
y.+ından (yidi y. girü) 182b/8
y.+ınca 182b/5
y. sür- "...yaşı içinde olmak"
üç dörder yaşın sürer deve 173a/11

yaşamış: Gün görmüş, yaşlı.
y. ḳocalar 107a/6
y. (bir çoḳ y. ulu pīr) 107a/9

yaşar: Yaşında.
y. (bir bir y. dişi "bir adet bir yaşında dişi deve") 173a/10
y. (bir biş y. dişi deve) 173a/2
y. (bir iki y. dişi deve "bir adet iki yaşında dişi deve") 173b/4
y. (bir üç y. dişi deve) 173a/1
y. (bir y. dişi deve) 172b/12
y. (bir y. irkek ṭana) 172a/9
y. (bir bir yaşar "bir adet bir yaşında") 172a/13
y. (bir bir y. dişi deve "bir adet bir yaşında dişi deve") 173b/2
y. (iki dörder y.) 173a/4
y. (bir iki y. "bir adet iki yaşında") 172a/11, 13
y. (dörder y. dört deve) 173b/5, 6
y. (iki dörder y.) 173a/6, 8(2), 10
y. (iki dörder y. deve) 173a/7
y. (iki iki y. "iki adet iki yaşında") 172b/1
y. (iki iki y. [dişi] deve) 173a/3
y. (iki y. bir dişi deve) 172b/13
y. (iki y. ṣıġır) 172a/10
y. (ikisi dörder y.) 173a/10
y. (üç dörder y. "üç adet dört yaşında") 173b/1, 2, 4
y. (üç dörder y. deve) 173a/13
y. (üç dörder [y.] deve) 173b/1
y. (üç üçer y. "üç yaşında üç deve") 173a/12
y.+uñ (daḫı bir, iki y. ḳırḳ ülüde bir ülüsi) 172a/11

yaşıl: Yeşil.
y. ḥarīre 152a/11

yaşılca: Yeşilce. (Para?)
y.+sın (dünyānuñ ḳızılcasın y. altuncuġın gümişcügin) 163a/7

yaşlu: Yaşlı, uzun ömürlü.
y.+laruñ (ol uzun boylu çoḳ y. ʿamellerin) 142b/12

yat-: 1. Yatmak, uyumak; uzanmak.
y.-salar 127a/10
y.-dı 184a/10
y.-dı uyıdı 156a/2
y.-ur 108a/3
y.-up (yanın y. yā söykenüp olıcaḳ) 126a/12
2. Bir yerde, mezarda, toprakta gömülü bulunmak.
y.-sunlar (ṭoprak altında... yat-) 142a/4
y.-duġum yirde 168b/8
3. Tutuklu olmak, hapishânede kalmak.
y.-duġın (zindānda çoḳ yat-) 142a/5
4. Cinsel ilişkide bulunmak.
y.-urısa 175a/5
y.-maḳda daḫı 182a/10
5. Boş durmak, herhangi bir iş yapmamak.
y.-up ḳalmasunlar 152b/2
6. Herhangi bir hâlde olmak.
y.-ur (dürişür y.) 168b/3
7. Sürerlik bildiren tasvirî fiiller kurar.
y.-urdı (uyuyuyat-) 183b/4

yatlu: Kötü, şom, adi, fena.
y. (anuñ ol y. mālıla) 170a/2

yatsu: 1. Yatsı vakti.
y. 197a/5
y. namāzı "yatsı namazı" 162a/7
y. namāzıdur 153b/11
y. namāzın ḳıl- 147b/5; 154b/4, 10; 161b/7
ḳıl y. namāzın 150a/11; 154a/11
ḳılġıl y. namāzın 151b/2
y. namāzın Mūsā ḳıldı 154b/13
y. namāzın Mūsā ʿaleyhi's-selām ḳıldı 160b/13

2. Yatsı namazı.
y. ṣoñınca 147b/10
yatur-: Yatırmak.
y.-dı 158a/8
yavaş: Hızlı olmayan, yavaş.
y. (eşkün ve y.) ḳılıvir- 88a/10
yavı: Kaybolmuş, kayıp, zayi, yitik. krş. yavu
y. ḳul- "kaybetmek, yitirmek"
kendüzin y. ḳul- "kendini kaybetmek, ne yaptığını bilmeyecek hâle gelmek" 92b/6
yavlaḳ: Çok, pek çok, güyet.
y. 90a/8; 182b/7
y. açuḳ y. şāẕ 104b/2
y. dögdiler 166a/8
y. göñülümi aldı 97b/7
y. ḫoşıdı 115b/9
y. ḳorḳar 155b/8
y. seversin 113a/3
y. severin 113a/4; 141b/7
y. ṣuṣayup dururuz 129a/1
y. ṭañladı 183a/9
y. żaʿīf eyledi 156b/9
yavu: Kaybolmuş, kayıp, zayi, yitik. krş. yavı
y. ḳıl- "kaybetmek, yitirmek" 197a/10
Tañgrı ḳulluġı cāşnısın yavu ḳılursın 197a/10
y. ḳul- "kaybetmek, yitirmek" 180b/6
kendülerin yavu ḳul- "kendilerini kaybetmek, ne yaptıklarını bilmeyecek hâle gelmek" 180b/6
y. var- "kaybolmak, zayi olmak, yitmek" 86b/4
yavuz: Kötü, fena.
y. (göñli y.) 90b/12
y. gümān ilt- "suizanda bulunmak" 192b/3
y. iş "suç, günah"
y. iş işleriken 131a/9
y. işüñe 87a/12
y. işe 131a/5, 7, 10
y. işde 131a/7
y. işlerüñe 92b/11
y. işlerine 111b/1
hīç y. iş gelmez 99b/12
ne dürlü y. iş işlerise 149a/13
ol y. işler kim... 98a/8
y. ḳoḳu 132a/1
y. ḳoḳusı 132a/2
y. yola 130a/8
y. (şol ḳamu y. ḫasletler) 177a/3
y.+a daḫı (eyüye daḫı y. daḫı kim) 191a/2-3
yavuzlıḳ: Kötülük, fenalık.
y. ṭaşlarıla 98a/7
y. (yavuzlıḳ ve ḫışm ve laʿnet) 105b/1
yay: Yaz mevsimi.
y.+ı 179a/12
y.+ı (sāḥillerüñ y. issisine) 188b/9
yaz-: Yazmak.
y.-uñ 107a/11
y.-am 123a/4
y.-ayın 82a/7
y.-a 82a/8
y.-dum 171b/1; 185a/11
y.-dı 107b/7
y.-duḳ 140a/10; 140b/4
y.-dılar 107a/12; 107b/6
y.-dumıdı 159b/3
y.-arlarısa 197b/9
y.-amayalar 123a/3
y.-mamışdur 140b/12
y.-maḳ üstine ol- 123a/3
y.-maḳı (bunuñ bir laṭīfe[sin] y.) 198a/1
y.-duġumdan 123a/6
y.-maduġum 123a/5
y.-duġumuz (şol y. ḳavllerüñ degmesin) 171a/9
y.-duġumuzdur 159a/8
y.-duġı (kimesne bu mesʾeleʾi bu taḥḳīḳıla y.) 171b/1
yazdur-: Yazdırmak.
y.-an 88b/1
yazıcı: Yazıcı, katip.
y. ol- 123a/2
yazıl-: Yazılmak.
y.-a 194a/1, 2(2)
y.-mış 116b/3; 186b/12
yazuḳ, -ġı, -ḳı: Günah, suç.
y. 185a/8
y. ḳarañulıġı 160a/2
y. ḳumı 98a/7
y. (bir y.) 192b/10
y. (üç y.) 192b/10
y.+a gir- "günaha girmek, günah işlemek" 192b/3
y.+da 111a/12
y.+dan (bu on yidi y.) 185a/7
y.+dan (on yidi y.) 184b/3
y.+uñ 154a/9
y.+uñ (yazuḳuñ) 154a/10
y.+ı (fāsıḳuñ... yazuḳı) 142b/5
y.+ı (anuñ y.) 187b/8
y.+ı (bireginüñ y.) 175a/10
y.+ı (livāṭanuñ y.) 175a/9
y.+ın (anuñ y.) 191b/13
y.+ından (ol Kaʿbeʾi yüz kez yıḳan kāfirüñ y.) 187b/7
y.+lar (kebāʾir y.) 185a/6

y.+lar (şol y.) 135a/13
y.+larum 191b/11
y.+laruñ 154a/11, 12
y.+ları 142a/4
y.+ları (ol küfrüñ y. içinde) 170a/3
y.+ların 111b/9
y.+ların (ḳamu y. mü'minüñ) 103b/7
y.+larından 100a/8
y.+larından (dükeli y.) 103b/8
y.+lardur (uşbu y.) 185a/7
y. işle- "günah işlemek" 192b/10(2)
y. ḳıl- "günah işlemek" 154a/7
yazuḳlu: Günahkâr.
y. ol- "günahkâr olmak" 106a/2
key y. müsülmān ol- 128a/3
yazulu: Yazılı, yazılmış.
y. 116b/6, 7
uçmaḳ ḳapularında y. lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh'dur. 116b/6
aşmalu köşklerinde y. lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh'dur 116b/7
yetīm (Ar.): Yetim.
y. mālın 185a/2
yığ-: 1. Biriktirmek, yığmak, toplamak.
y.-mamaḳ 186a/4
y.-up 175a/7
yığaḳo- "yığmak, biriktirmek" 136b/8
2. Mennetmek, engel olmak.
y.-maḳ gerek 185b/5
y.-mamaḳ 185b/11
y.-ası 185b/2
3. Mahrum etmek, yoksun bırakmak.
y.-maḳ 183b/12
y.-mış ol- 183b/11
yığlın-: Çekinmek, kaçınmak, nefsini mennetmek, sakınmak.
y.-mazsa 185b/2, 3
yıḳ-: Yıkmak, bozmak.
y.-uñ 101a/10
y.-a 98a/4
y.-duñ yımırduñ 190b/13
y.-duḳdan ṣoñra 187b/5
y.-an kāfirüñ yazuğından 187b/7
yıl: Yıl, sene.
y. artuğı "bir yıldan çok" 172a/8
y. artuğın 172b/2
y. daḫı 85a/8
y. (altı y.) 186a/13
y. (altı yüz y.) 190b/12
y. (biñ y.) 175a/7
y. (bir y.) 171b/3, 9
y. (bir y. üstine geç-) 171b/7; 172a/2, 8; 172b/2
y. (bir yıl üzerine geç-) 172a/10, 12
y. (bir ḳaç y.) 109b/5
y. (biş yüz yıl) 190b/11
y. (bunca y.) 87a/8; 111a/12
y. (bunca biñ y.) 177a/10
y. (iki y. veyā üç y.) 83b/4
y. (iki yüz y. üzerine geç-) 166a/7
y. (üç yüz y.) 112a/6
y. (dört yüz y.) 93a/6; 112a/3; 111a/5
y. (dört yüz y. daḫı) 92b/12
y. (ḳırḳ y.) 120b/13
y. (ḳırḳ elli y.) 120a/8
y. (elli y.) 94a/12
y. (ḳırḳ y. elli y.) 112a/4
y. (ṭoḳuz yüz elli y.) 96b/13
y. (üstine y. geç-) 172b/9, 12
y. (yidi yüz biñ y.) 85a/10
y. (yidi yüz biñ yıl ilerü) 85a/8
y. (yigirmi y.) 116a/1
y. (yüz y.) 88b/9; 105b/8, 9; 143a/10; 143a/12; 191b/3, 4
y. (yüz y. daḫı) 112a/1
y. (yüz y. ilerü) 91b/13
y. (yüz biñ y.) 147a/3
y. (yigirmi biñ y.) 91b/7
y.+uñ artuğın 172b/8
y.+a (yıldan y.) 194b/13
y.+da (bir y.) 163b/12; 176a/12
y.+da (üç y.) 195b/2
y.+da (yüz y.) 142b/9
y.+dan aşa 81b/5
y.+dan ṣoñra 85a/10
y.+dan ṣoñra (altı y.) 186b/1
y.+dan ṣoñra (dört yüz y.) 111a/6
y.+dan ṣoñra (yüz y.) 143a/10
y.+dan ṣoñra (yidi yüz biñ y.) 85a/10
y.+dan yıla 194b/13
y.+dı (yigirmi biñ y. kim 91a/13
y.+dur 96a/11
y.+dur (on y.) 109a/10
y.+lar (ne-ḳadar y.) 160a/10
y.+ları (dünyā y. ḥisābınca) 96a/10
y. üstine geç- "üstünden bir yıl geçmek" 171b/13; 172a/11; 172b/4, 5
krş. üstine yıl geç-; üzerine yıl geç-; yıl üzerine geç-
bir y. üstine geç- 171b/7; 172a/2, 8; 172b/2
y. üzerine geç- "üstünden bir yıl geçmek"
krş. üzerine yıl geç-; üstine yıl geç-; yıl üstine geç-
iki yüz y. üzerine geçdi 166a/7

üstine y. geç- "üstünden bir yıl geçmek" 172b/9, 12 krş. yıl üstine geç-; üzerine yıl geç-; yıl üzerine geç-

üzerine y. geç- "üstünden bir yıl geçmek" 172a/10, 12 krş. yıl üzerine geç-; üstine yıl geç-; yıl üstine geç-

yılan: Yılan.

y. çayan zaḥmeti 161b/6

y. (ol y. çayan görinen nesneler) 122b/5

y.+a 161b/10

y.+lara çayanlara 89b/10

yıldırım: Yıldırım.

y. şaḳıduġı vaḳtden tīzirek 104a/10

y. şaḳıduġınca sāʿat geçmedin 147a/8

y. şaḳıduḳca zamāndan daḫı tīzirek 134a/12

y.+dan daḫı tīzirek 122b/3; 147b/5; 184b/12

yılduz: Yıldız.

y. u ay u güneşden 144b/9

y.+dan (yüz biñ y.) 95b/2

y.+lar 85b/3

y.+lar daḫı 116b/12

y.+lar (gökler y.) 144a/4

y.+larum (benüm laṭīf y.) 95b/1

yıllıḳ: Yıllık, senelik, ... yıl tutan.

y. (anuñ dört yüz y. küfrin) 111a/10

y. (biñ kez biñ y. yol) 98b/5; 189b/11

y. (biñ y.) 194a/5

y. (biñ y. ṭaʿate geçür-) 177b/7

y. (biş yüz y. yol) 129a/3

y. (elli y. günāhuñı) 135b/9

y. (elli altmış y. emek ve muʿāmele) 109a/2

y. (ol dört yüz y. küfrüñi) 92b/13

y. (otuz biñ y. ṣırāṭı) 104a/10; 122b/3; 147a/7; 147b/4; 184b/11

y. (otuz biñ y. ṣırātdan) 134a/12

y. (otuz biñ y. yolı) 147a/8

y. (yitmiş y. müʾminüñ günāhın) 122b/7

y. (yüz y. namāzdan) 105b/5; 115a/12

y. (yüz y. orucdan) 105b/6

y. (yüz biñ y. yol) 91a/6

yımır-: Bozmak, harap etmek.

y.-duñ (yıḳduñ y.) 190b/13

yıpraḳ: Yıpranmış, fersude

y. ve yumşaḳ idi 136b/11

yırt-: Yırtmak.

y.-dı 109a/4; 184a/9

y.-dılar 194b/4

y.-ıcı 89b/8

yırtuḳ, -ġı: Yırtık.

y. 127b/3

y.+ı 127b/4

y.+ı (iki ayaḳdaġı y.) 127b/6

yıyla-: Koklamak.

y.-! 155a/6

y.-ġıl 157b/11

y.-dum 131b/13; 132a/1(2)

y.-r 155a/9

y.-maya 194a/5

y.-maġa 132a/3

y.-maḳdur 149b/1; 149b/5

yi-: 1. Yemek; yemek, içmek.

y.-! 180a/1

y.-ye 180a/1

y.-di 152b/8

y.-rsin 118b/8; 119a/9

y.-rüz 120a/2

y.-rler 86b/8; 169b/3

y.-miş 147a/1

y.-rse 86a/6

y.-rdi 184a/2

y.-ridi 110a/1

y.-mesün 112a/1

y.-mede içmede 182a/7

y.-mek 176a/11

y.-mek içmek içün-mi? 117a/3

y.-mek iştihāsın ve şehvet 177a/13

y.-mek (terkīb ve şehvet iştihāsın ve y. iştihāsın) 177a/12

y.-megile (günde bunca kez y.) 177a/11

y.-mekden 86b/9; 174b/3

y.-memek 177b/1

y.-memekle ögünmek 177a/13

y.-r ol- 172b/8

y.-yesüm yoḳ 100a/10

y.-düğüñ niʿmetüm şükri 150a/10, 11, 12, 13(2)

y.-medügüñüz (siz daḫı y.) 177a/12

y.-düginden (kendü y.) 184b/13

y.-yüp 111a/5; 153b/1

y.-yüṭur- "yiyedurmak" 87a/8

y.-medin (görmedin y. çeynemedin yutmadın) 120b/11

2. Deyimler kurar.

y.-se 174b/6; 175a/4

y.-se gerek 175b/10, 13

y.-mek gerek 175b/12

y.-diler 128b/10

y.-mese gerek 175b/12

y.-üp 128b/7

y.-mek 176a/11; 185a/2

y.-miş ol- 176a/1

ḥarām yi- 176a/11

ḥarbe yi-

melekü'l-mevt ḥarbesin yi- 147a/1

orucın yi- "oruç bozmak" 174b/6; 175a/4

orucın yise gerek 175b/10, 13
ramażān orucından bir ḳaç gün yimiş ol- 176a/1
yetīm mālın yi- 185a/2
zaḫm yi- 128b/7, 10
yidi: Yedi (7).
y. 185a/9
y. deñize 160b/11
y. direm 171b/7
y. elvāḥ130b/6
y. elvāḥdadur 130b/10
y. elvāḥdayısa 130b/10
y. ḳat gök 82a/3; 85b/2; 93b/7; 103b/10
y. ḳat gök firişteleri 108b/9; 129b/3
y. ḳat gök firişterinüñ arasında 114a/8
y. ḳat gökdegi 94a/8
y. ḳat gökler firişteleri 174b/6
y. ḳat yir 85b/5; 103b/9
y. ḳat yirde 174b/7
y. kez 190b/3, 13
y. keze degin 169a/12
y. levḥile 131a/1
y. perde ardında 102a/1
y. perde içinde saḳlanan ʿavrat 118b/3
y. peyġāmbere 130b/5
y. ṣuyıla 117b/2
y. ṣuyıla daḫı 117b/4
y. yaşında 182b/5
y. yaşından girü 182b/8
y. yaşınca 182b/5
y. (nūrdan daḫı bir tāc alġıl y. küngürelü) 91a/3
y. (ol y. deñizüñ ṣuyı) 160b/11
y.+si 99a/4
y.+dür 98b/13
yidi biñ kez biñ: Yedi milyon
y. uçmak sündüsinden istebraḳından 91a/1
yidinci: Yedinci.
y. "yedincisi" 185b/11; 192a/11
y. ḳat gökde 121b/11
y. ḳat gökden 90b/13
y. ḳavl 159a/12
y. ḳavulda 139b/5
y.+si 126a/3; 185a/1
yidi yüz biñ: Yedi yüz bin.
y. yıl 85a/7, 9, 11
y. yıldan ṣoñra 85a/10
yidür-: Yedirmek.
y.-ür 86b/9
y.-ürseñ 188b/7
yig: İyi, üstün.
y. 105b/6(2), 7; 142a/3; 150a/5; 162b/3; 166b/2, 3; 171a/1
y. cihetligile 163a/13
y.+ile 190a/1
y.+inde (mertebelerüñ y.) 162a/9
y.+rek 92a/4; 128a/11; 137a/8; 139a/1; 161a/10; 189b/5
y.-regi (ʿamellerüñ y. ve sözlerüñ sulṭānı) 103a/12
y.+regin (uçmaġuñ y.) 160b/12
y.+rekdür 95b/4, 5; 115a/13; 115b/2; 118a/3; 125a/6, 10; 138a/9; 111b/7; 168b/7; 175b/13; 190a/6; 191b/4
y.+irek 95b/2
y.+idi 169a/3
y.+ven 95a/12
y.+dür 115b/1; 169a/4, 10
y.+leri (senden y.) 190a/6
y. ṭut- "üstün tutmak, tercih etmek" 182a/9
y.+rek ṭut- "daha üstün tutmak" 139a/1
yigāne (<Far. yegāne): Biricik, tek.
y. 161b/13(2)
y.+ye (bir faḳīh-i y.) 125b/3
yigid: Genç, delikanlı. krş. yigit
y. (ol y.) 188b/4
yigidlik: Gençlik çağı. krş. yigitlik, yigitlük
y. ḥālinde 150a/8
yigirmi: Yirmi.
y. 172b/11
y. günlik yola daḫı 128a/10
y. miṣḳāl 171b/8(2)
y. ṣevāb 194a/2
y. yıl 116a/1
yigirmi biñ: Yirmi bin.
y. yıl 91b/7
y. yıldı kim 91a/13
yigirmi biş: Yirmi beş.
y. 172b/11, 12
y. miṣḳāl 171b/10
y. miṣḳāla degin 171b/10
y.+i 125b/12
yigit, -di: Yiğit, geç, delikanlı. krş. yigid
y. 188a/7, 11; 193b/5, 6
y. ʿavratların 196b/11
y. (ol y.) 188b/3
y. (yā y.) 108a/12; 193b/5
y.+üñ (bī-çāre y. gözcügezleri) 188a/5
y.+üñ (ol y. namāzın) 188a/10
y.+lere 107a/6
y.+lerile "yigitler ile" 196b/13
y.+lerin 196b/10
y.+ven (ben ol ġarīb y. kim) 188b/1
yigitcük: Yeni yetişmiş genç.
y. 158a/13

yigitlik, -gi: Gençlik çağı. krş. yigidlik, yigitlük
y.+de 150a/12
yigitlük: Gençlik. krş. yigidlik, yigitlik
y.+üñ ṭoprakḷara esīr ḳılduġı 155b/13
yigle-: Üstün tutmak, tafdil etmek, tercih etmek
y.-yenlerüñ evi 86a/7
yiglen-: Yeğinlik, üstünlük taslamak.
y.-üp 179a/2
yigren-: İğrenmek, tiksinmek.
y.-e 153a/10
y.-dügin 153a/11
yil: Yel, rüzgâr.
y. (ol y.) 116b/8
y. (yumşaḳ y.) 116b/7
y.+e, ḳıbleye, aya, güneşe ḳarşu 125a/2
y.+den 149b/9; 150b/13; 179b/7
y.+e var- "heba olmak, boşa gitmek, heder olmak" 109a/2
y.+e vir- "heba etmek, heder etmek, boş yere harcamak" 175a/10
yil-: Koşmak, acele yürümek.
y.-sün 134b/1
y.-di 157a/7
y.-er 93a/11
yilte-: Tahrik etmek, kışkırtmak.
y.-r, azdurur 130a/8
yimek, -gi: Yemek, yiyecek.
y.+ine (ol etmegüñ y.) 120b/7
yimeklik, -gi: Yiyecek.
y.+i (kitābı var y. yoḳ ṭālib ʿilmdür) 171a/7
y.+i (bir gicelik y.) 170b/4
y.+i (oḳıyası kitābı yoḳ y. daḫı yoḳ ṭālib ʿilmdür) 171a/8
yimiş: Yemiş, meyve.
y. aġacı dibinde 125a/3
y.+inden (aşından şuyından y.) 186a/3
y.+ler (dürlü y. aġaçların) 98a/2
y.+leri 98a/3
y.+leri (tesbīḥ ve tehlīl, ẕikr ve tevekkül ve namāz ve oruc y. aġaçların) 98a/10
yiñ-: Yenmek.
y.-di 142a/8
y.-er 179a/4
y.-mezdi 156b/8
yindek: Daima, hep, sürekli.
y. 124b/4
yine: Yine, tekrar. krş. gine
y. 91b/9; 95a/3; 99b/7; 101b/4; 108b/4; 110a/13; 110b/9(2); 123a/6; 124a/6; 126a/11; 127a/12; 128a/9; 136a/1; 136b/10; 150b/1; 155b/7; 159b/2; 173a/5; 175a/5; 184a/6; 191a/8; 195b/4, 5
yiñi: Yeni, taze.
y. 184a/1
y. (sıyrıncaḳ ve y. idi) 136b/9
yiñil-: Yenilmek, güçsüz çaresiz kalmak, yenik düşmek.
y.-di 96a/2
yiñsüz: Yensiz, kolsuz.
y. ṭon gey- "kefenlenmek" 90a/2
āh ol y. geymek ḳorḳusından 90a/2
yir: 1. Yer, mekân, mahal.
y. (ayaġın başaşaı y.) 194b/1
y. (bir ḫalvet y.) 90b/12
y. (namāz ḳıldugın y.) 94a/7
y. (oturası y.) 191a/5
y. (oturduġı y.) 125a/2
y.+üñ (secde eyledügi y. ṭopraġı) 89a/1
y.+e (ara y.) 129b/8
y.+e (bir y. gel-) 99a/3(2), 4; 164b/3
y.+e (bir y. getür-) 179b/9
y.+e (düz yire) 126a/1
y.+e (Ebū Bekr namāz ḳıldugı yire yaḳın) 183b/4
y.+e (ḳodugı y.) 184b/1
y.+de (ara y.) 136a/5; 194b/4
y.+de (ben buyurdugum y.) 180b/10
y.+de (ben buyurmadugum y.) 180b/2
y.+de (benüm buyurmadugum y.) 180a/6
y.+de (bir y.) 184a/5
y.+de (çuḳur y.) 125a/5
y.+de (fülān y.) 166a/5
y.+de (gördügi y.) 186a/1
y.+de (ne y.) 97b/4
y.+de (ne y. kim) 180a/3
y.+de (sürcdügi yirde) 122a/10
y.+de (şunuñ gibi ṭar ve ḳarañu y.) 179b/8
y.+de (şunuñ gibi y.) 169a/1
y.+de (turdugı y.) 125a/9
y.+de (uş fülān y.) 187a/3
y.+de (varduġuñ y.) 155a/10
y.+de (varup oturdugı y.) 125a/1
y.+de (yatdugum y.) 168b/8
y.+de (yürü didügi y.) 179b/12
y.+den (ara y.) 175a/2
y.+üñ 195a/10
y.+i (oġluñuñ y. ḫoş ḳoñşulugı ḫoş oldugın) 193b/7
y.+in 176b/11
y.+in (kendü y.) 109b/8
y.+inde (köyümüzün orta y.) 101a/3
y.+inden 159a/11
y.+inden (anuñ orta y.) 98a/11
y.+inden (töhmet y.) 192a/11
y.+lerinde (ara y.) 128b/12

y.+dür kim (ol y.) 184b/1
y.+ine gel- "yapılmak, olmak, gerçekleşmek" 112b/4; 118a/1; 150a/10, 11, 12, 13; 150b/1; 174a/3; 174b/3
y.+ine getür- "yerine getirmek, istenileni, gerekeni yapmak" 91a/10; 130b/1; 185b/6
y.+ine getürmiş ol- 150b/2
y.+ine ḳo- "yerine getirmek, ifa etmek" 158b/3
ara y. "ara, orta"
ara y.+e 129b/8
ara y.+de 136a/5; 194b/4
ara y.+den 175a/2
ara y.+lerinde 128b/12
bir y.+e gel- 1. "bir araya gelmek, toplanmak" 99a/3(2), 4
2. "birlikte olmak, cima etmek" 164b/3
krş. bir araya gel-
bir y. getür- "bir araya getirmek, bir yere toplamak" 179b/9
2. Yer, arz, zemin, toprak.
y. 190a/12, 13; 190b/3, 5
y. deprendügi 144b/2
y. ṭamarına 144a/12
y. daḫı 144b/1; 190b/4
y. (ḳankı y.) 136a/12
y. (ol y. kim...) 136a/12
y. (yā y.) 190a/12; 190b/1
y. (yaġmurdan içer deştī yir) 174a/8
y.+üñ ṭamarların 144a/13
y.+üñ (ol yüksek ve ḳatı y. ṣuyın daḫı) 136a/13
y.+i 190a/9
y.+e 107b/12; 108b/12; 137b/7; 138a/4; 148b/13; 157b/12; 161b/10
y.+e (ol yumşaḳ ve çuḳur y.) 136b/3
y.+den biten nesneden 174a/7
y.+lere (dükeli y.) 136a/11
y.+lerden 144b/9
baş yire ḳo- "tazimde bulunmak, saygı sunmak" 137b/7
krş. baş ḳo-
yüz yire ḳo- 1. "tazimde bulunmak, saygı sunmak"
Vezīrler bir gezden yüz yire ḳodılar 138a/4
2. "secde etmek, secdeye varmak"
namāz içinde yire ḳomaḳdur 148b/13
3. Yer, yeryüzü.
y. 95a/4, 9, 12, 13; 95b/1, 3, 4, 6, 8, 9, 13; 96a/6; 178b/6(2), 8, 9
y. yüzi "yeryüzü, kâinat, dünya"
y. yüzi "Yz. yir yüzini" 106b/10
y. yüzinde 166a/12; 174b/10; 181a/1
y. (yā y. yüzi meliki) 138a/2
y. (yā y. yüzi sulṭānı) 137b/9
y.+ile gök 95a/8
y. (gökile y.) 95a/7, 11
y. (yā y.) 95b/6; 96a/4
y. (yidi ḳat y.) 85b/5; 103b/10
y.+üñ ayruḳ sözi 95b/11
y.+üñ ḫayrān olup ṭurdugıla 178b/11
y.+e 178b/5, 7
y.+e 95a/4, 8; 130b/3
y.+de 95a/6; 178b/10
y.+de (yidi ḳat y.) 174b/7
y.+de degül 119a/11
y.+den göge degin 175a/7
y.+den (ʿarşdan... y. gökden... aġırıraḳ) 104a/13
y.+ler 89a/6; 95a/3
y.+ler gökler 123a/1
y.+ler gökler... ululıḳı 133a/4
y.+ler ve gökler 97a/10
y.+ler (gökler y.) 136a/4; 138b/4
y.+ler (gökler ve y.) 89b/2
y.+ler (perdeden y. ḳaʿrına degin) 143b/5
y.+lerüñ ṭaġlarıñ deñizlerüñ tesbīḥi 144a/3
y.+leri 85a/7
y.+leri (gökleri y.) 178b/4
y.+lere 95a/2
y.+lere ṭaġlara 89a/8
y.+lerden 95a/2, 3
y.+lerden (gökler ü y.) 144b/9
y.+lerüm 95a/1
4. Durum, vaziyet, hâl, yer.
y.+de (bireginüñ yazuġı gitmedügi y.) 175a/10
y.+de (ḥaḳsuz y.) 176a/11; 185a/4
y.+de (ölesi y.) 128b/10
y.+de (var y.) 186a/5
5. Makam, mevki.
y. (durası y.) 85b/2
y.+in (Ayās taḳarrübi y.) 137a/13
durası y. "makam, mekân, duracak yer" 85b/2
taḳarrüb yiri "yakınlık derecesi, samimiyet derecesi" 137a/13
yirini ṭut- "yerini tutmak, yerini doldurmak"
Ayās taḳarrübi y.+in kimse ṭutmaz 137a/13
6. Memleket, diyar.
y.+de (varduġuñuz y.) 101a/8
y.+de (bir yirde) 128a/4
y.+den (ıraḳ y.) 140b/6

7.Yön, taraf, cihet; bölüm, kısım.
y.+e (baḳ didügi y.) 180a/1
y.+e (ne y. kim) 116b/3
y.+de (degme bir y.) 127b/5
y.+de (otuz y.) 110b/1
y.+ine (ökçe y. degin) 127b/9
y. yirin "kısım kısım, bölük bölük" 82a/6
yirine "yerine, bir kimsenin veya bir şeyin yerini tutmek üzere; karşılığında"
y. (anuñ y.) 195a/13
y. (anuñ çerisi y. kendü çerilerin mu-ḳīm eyler) 176b/2
y. (anuñ ol şerli çerileri y. kendü çerisin ḳor) 176b/11
y. (buġż kīne y. ʿāṭıfet ḳor) 177a/2
y. (buḫl y. seḫāver ḳor) 176b/13
y. (edebsüzlik y. ḥayā ḳor) 177a/2
y. (ġaflet y. ẕikr ḳor) 176b/12
y. (ġıl y. ḥilm ḳor) 176b/12
y. (gözinden yaş y. ḳan aḳıda) 146b/8
y. (gözinden yaş y. ḳan aḳdı) 188a/6
y. (gözinden yaş y. ḳan aḳıdurdı) 157b/4
y. (gözlerinden yaş y. ḳan aḳıtdılar) 89a/3
y. (ḥırṣ y. tevekkül ḳor) 176b/13
y. (ḫıyānet y. ṣıdḳ ḳor) 176b/13
y. (inkār y. iʿtiḳād ḳor) 177a/2
y. (kibr y. tevāżuʿ ḳor) 177a/1
y. (nifāḳ y. rıżā ḳor) 177a/1
y. (temerrüd yirine ve ser-keşlik y. teslīm ḳor) 177a/1
y.+lerine "yerine, bir kimsenin veya bir şeyin yerini tutmek üzere" 177a/3
yirince "yerinde, eksiksiz, düzgün"
y.+dür 124a/7
y. ṭur- "yerinde olmak, muhafaza edilmek, değişmemek" 124a/5
yit-: Kâfi gelmek, yetmek.
y.-er 108b/2
y.-erdi 147a/3
y.-mezse 175a/1, 2
y.-medügi 183a/3
y.-dükce 88b/12; 91b/12; 146a/10
güci yit- 88b/12; 175a/1, 2
gücümüz yit- 146a/10
gücüñ yit- 108b/2
güçleri yit- 91b/12
güçleri yitmedügi ḳullıġı 183a/3
yitincek: Yeni yetişme, yeni yetişen.
y.+ler kitāblarına ve sözlerine 99b/2
yitmiş: Yetmiş.
y. dünyāca 192a/2
y. dürlü ṭon 109a/10
y. ḥulle 91a/2; 93a/9; 188a/13
y. ḥulleʾi 149a/9
y. kez 82a/2; 156b/6
y. pehlüvāndurur 128b/8
y. perdeʾi 103a/1
y. ṣaḥābenüñ ṣalacasın 194a/12
y. ṭaş 156b/6
y. yıllıḳ... günāhın 122b/7
y. (ol y. ḥulleʾi) 91a/5
y.+de 172a/13
y.+i daḫı 156b/6
yitmiş altı: Yetmiş altı.
y. 173a/3
y.+ya degin 173a/3
yitmiş biñ: Yetmiş bin.
y. ʿaẕāb firiştesin bile 106b/9
y. cāẕūnuñ cāẕūlıġın 122b/4
y. firişte 82b/10; 188a/13
y. firişteyile 93a/11, 12, 13
y. ḥicāb 99a/8
y. ḥūrı kim 160b/9
y. ḳaṭre nūr 82b/8
y. pāre şehr 192a/1
y. perdeʾi 88a/11
y. raḥmet firiştesin 109b/6
y. ṣevāb 88b/1
y. ṭabaḳ 90b/13
y. zebānīle 174b/8
y.+den 160b/9
yitür-: Tamamlamak, yetirmek.
y.-se gerek 128a/8
y.-ür 162a/11, 12(2)
y.-ibil- 192a/7
yiv: Birbirine bitişik olan iki şey arasındaki çizgi.
y. (eñ yoḳ y. yoḳ) 192a/3
yiyesi: Yiyecek, yemek.
y. 86b/8; 126a/9; 176a/12; 181b/10
y.+sin (dünyā y.) 112a/1
y.+ye 116a/2
y.+den 174a/13; 174b/1
y.+le "yiyesi ile" 125a/12; 176a/7
y. vir- "yemek yedirmek, karnını doyurmak" 86a/7
yiygü: Yiyecek, yemek.
y. ḳıl- 89b/10
yiyi-: Kokmak, kötü koku çıkarmak.
y.-di 87b/8
yiyni: Ağır olmayan, hafif.
y. 143a/8
y. ve geñez 103b/4
y. ḳıl- 104a/10
y. ol- 104a/6, 8

yiynil-: Hafiflemek, hafifleşmek.
y.-mez 175a/6
yoġsul: Yoksul, fakir. krş. yoḫsul, yoḳsul
y.+ı 164b/1
y.+lara 165a/12
yoḫsa: Yoksa. krş. yoḳsa
y. 99a/9; 107a/7; 107b/12; 114b/10, 13; 118a/2; 125b/13; 140a/13; 148b/3; 155b/6; 157b/2; 158a/10; 158b/10; 180a/3; 181a/9, 11; 182b/5; 195a/7(2)
yoḫsul: Yoksul, fakir. krş. yoġsul, yoḳsul.
y. 165b/8
y. ẓulme uġradıġı 188b/8
y. daḫı (ẓulum güneşinden göynen y.) 188b/11
y.+a 164b/9
y.+lara (ẓulum güneşinde göyünmiş y.) 188b/12
yoḳ, -ġı: 1. Yok, bulunmayan, mevcut olmayan.
y. 89b/13; 96a/9; 96b/8; 100a/3, 4; 101a/4; 101b/12; 105b/5; 108b/5, 11; 110b/6, 9; 118b/3; 129b/6; 132b/8; 133a/5; 139a/3, 4; 141a/2, 3; 146b/1, 2; 163b/8; 166b/4; 168a/4; 169b/8; 170a/10, 11; 170b/1, 9(2), 10; 171a/8(2); 184b/5; 189b/7; 192a/3(2); 194b/11; 197b/11(2)
y. (kitābı var yimekligi y. ṭālib ʿilmdür) 171a/8
y. (oḳıyası kitābı y., yimekligi daḫı y. ṭālib ʿilmdür) 171a/8
y.+ı (hīç y.) 180b/12
y.+a 119a/3
y.+da 117b/13
y.+dan 119a/13
y.+dan var it- "yaratmak" 162b/13
y.+van 119a/2
y.+dur 82b/15; 97a/12; 114a/4; 115b/3; 117b/13; 120b/4; 123a/13; 126b/11; 138a/13; 153a/7; 155a/10; 159b/9; 161b/4; 164a/1; 168b/3; 170b/2, 5, 6(2), 7, 8, 11(2); 171b/1; 177b/2; 178a/5; 181a/13; 187a/5; 187b/4; 189b/2, 4; 194a/3; 195b/1, 11, 13
y.+ısa 126b/8; 146b/11; 153a/7; 175a/1
y.+ısa (Yz. yoġına) ve ḳazanmazısa 169b/1
y.+ıdı 94b/8, 9; 104b/3; 181b/8
y.+iken 180b/12
y. ol- 119a/3
söz yoḳ: 166b/4
2. Hayır.
y. 98a/5; 137b/11; 180b/9
y. yoḳ 164b/2; 179b/10
3. Değil.
y. (bunuñ gibi ʿālī ḫʷān ve ʿaṭā kim baña rūzi ḳılduñ, başuma yiyesüm y.) 100a/10
y. (āzād-mıdur yoḳsa y.) 167a/4
4. Düşmez, gerekmez, olmaz; uygun olmaz.
y. 113b/11; 172b/8, 9; 175a/6; 175b/7
y.+dur 145a/10; 171b/8; 173b/8, 9; 174a/1, 9; 175a/10; 196b/2(2)
yoḳa-: Yoklamak, dokunmak.
y.-maḳ (görmek ve işitmek ve y.) 149b/8
y.-yası (el y.) 137b/9
yoḳluḳ, -ġı: Yokluk.
y.+ı (keffāret y.) 175a/6
yoḳsa: Yoksa. krş. yoḫsa
y. 109a/13; 113b/7; 125b/9; 127a/6; 148a/9; 153b/5; 163a/2; 163b/2; 167a/2, 4; 195a/8; 197a/9
yoḳsul: Yoksul, fakir. krş. yoḫsul, yoġsul.
y. 165b/12; 171a/11
y. (bir bölük y.) 101b/10
y.+ı 101a/3; 165b/12
y.+ı (altmış y.) 175a/3
y.+a (ayruḳ y.) 171a/12, 13
y.+ına 197a/3
y.+lar 177b/10
y.+lar ve dünyā ḳavmi işlerin 197a/11
y.+laruma 165b/1, 9
y.+ları 165b/11
y.+lara 165b/3
y.+lardan 165b/3
y. ol- 165b/9
yoḳsullıḳ, -ġı: Yoksulluk, fakirlik.
y.+ı (kendüdegi y. daḫı) 151a/6
yol: 1.Yol, geçilecek yer.
y. 133a/1; 142a/13
y. üstinde 192a/13
y. (bir açuḳ giñ y.) 153b/10
y.+uñ izüñ 95b/7
y.+a 142a/12
y.+da 118b/12; 125a/3; 188a/5; 195b/9
y.+dan (iki y.) 126a/8
y.+ı (ol şehrüñ ṭoġru geñez y.) 121a/8
y.+ı (şu y.+çun) 185b/11
y.+ına (ol vesvese sili y.) 98a/8
y.+ına (sil y.) 98a/2
y.+ından (bevl y.) 86b/3
y.+larda 91a/7
y. bul- "benliğine girmek, tesir ve nüfuz etmek" 156a/4, 12; 163b/2; 165a/6, 7
y. üstin al- "yol üstünde durmak, yolda beklemek" 156b/11
gözi yolda (bī-çāre yigidüñ gözcügezleri y.) 188a/5

iki y. "sebileyn", ön ve arka, büyük ve küçük abdest yolları" 126a/8
2. Bir yerden başka bir yere giderken alınan, katedilen mesafe.
y. (biñ kez biñ yıllıḳ y.) 98b/5; 189b/11
y. (biş yüz yıllıḳ y.) 129a/4
y. (yüz biñ yıllıḳ y.) 91a/6
y.+ı (ol y.) 128a/2
y.+ı (otuz biñ yıllıḳ y.) 147a/8
y.+a (üç günlük y.) 128a/2
y.+a (yigirmi günlik y. daḫı) 128a/10
3. Yol, nizam, usul; davranış, tutum.
y. 142a/11
y. niteligin 130a/11
y.+ı 142a/12
y.+ı geñezligile başar- 134a/10
y.+a (yavuz y.) 130a/8
y.+ı (āḫiret y.) 153a/4
y.+ı (şerīʿat y.) 134a/9
y.+ın (āḫiret y. başar-) 153a/8
y.+ın (Ḥaḳ y.) 169a/12
y.+ın (şerīʿat y.) 134a/11
y.+ına (Tañrı y.) 114b/8
y.+ında 139b/5
y.+dur 121a/6
y.+a getür- "baş eğdirmek, hidayete erdirmek" 164a/9
yoldaş: Arkadaş, dost.
y.+uñ 118b/9
y.+ıdur (ol ḳuluñ y.) 88b/11
y.+ları (āḫiret y.) 197a/8
y. ol- 147a/8, 9
yoldaşsuz: Yoldaşsız, arkadaşsız, yol arkadaşsız.
y. azıḳsuz... gideridi 118b/1
yort-: Koşmak.
y. gidelüm 155b/5
yön: Yön, istikamet.
y.+leri 86a/5
yönel-: Yönelmek, yüzünü belli bir noktaya doğru çevirmek.
y.-! 131b/1
y.-se 128a/3
y.-düm 197b/5
y.-dümise 197b/4
y.-ür 131a/5
y.-düñise 131a/7
y.-mek (ḳıbleye y. maʿnisi) 132b/7
y.-mege 132a/6
yöre: Etraf, çevre, civar, muhit, daire, muhit, havali.
y.+sine (riyā y.) 153a/13
y.+sinden (anuñ y.) 109b/10
yören-: Dolaşmak, yaklaşmak, bir şeyin etrafında dolaşmak.
y.-ürdi 101b/8
y.-meye 153a/13
yu-: Yıkamak.
y.-! 131a/6, 7, 10, 11
y.-ayın 131b/12(2), 13; 132a/2(2), 5(2), 6, 8, 9(2); 132b/2
y.-sa gerek 127b/8, 13
y.-dı 155a/9
y.-rıdı 117b/2
y.-ması (anuñ y.) 163b/12
y.-maḳ 131b/10, 11; 132a/7; 145a/12(2), 13; 148b/12
y.-maḳ gerek 127a/6
y.-yup 163b/11
y.-yımasa 127a/4
yud-: Yutmak. krş. yut-
y.-! 159b/11
y.-a 122b/8
y.-sa 175b/3, 5, 6
y.-an 159b/13
yuḳaru: 1. Yukarı.
y. 91a/6; 159a/1; 162a/4; 178b/8; 192a/1
y. yanuñı 162a/8
y. yanından 124a/11
y. yanından daḫı 124a/13
y.+dan 158b/13
y.+raḳdur 189b/11
y.+ñdan 162a/7
2. Üstte bulunan, üst üste bulunan şeylerden üstte olanı, üstteki.
y. taḫta 113a/11
3. *mec.* Üstün, derece bakımından ileride.
y.+raḳ (dīn içinde hīç ʿibādet ögüt virmekden yuḳarураḳ yoḳdur) 115b/3
yum-: Yummak, kapatmak.
y.-duġı (gözin y. sāʿat) 188a/11
yumdur-: Yumdurmak, kapattırmak.
y.-ur (ol nerges gözlerin yumdurur) 157a/4
yumruḳla-: Yumruklamak.
y.-yup 195a/13
yumşaḳ: 1. Yumuşak
y. et üzerine 159b/6
y. müm ol- 159a/10
y. (yıpraḳ ve y. idi) 136b/11
y. (ol y. ve çuḳur yire) 136b/3
y.+dur (çuḳur ve y.) 136a/13
2. *mec.* Okşayıcı, tatlı, hoş.
y. söze 93a/3
y. yil "hafif rüzgâr, esinti" 116b/7
y. söyle- "tatlı dille konuşmak" 93a/2; 181b/7

y. ṭut- "hoş tutmak, iyi muamele et-mek" 182b/4

yumşaḳlıḳ, -ġı: Yumuşakça, iyi davranma, güzel muamele.
y.+ıla 185b/2

yumşat-, -dur: *mec.* Mülayimlik kazandırmak, merhametli hâle getirmek.
y.-am 107b/3
y.-uñ 107a/10

yun-: Yıkanmak.
y.-ġıl 131a/13
y.-urısa 125a/10

yunt, -dı: Kısrak.
y.+ıla (ayḳur y.) 138b/9

yurd: Barınacak, kalınacak yer, mesken; yurt, memleket. krş. yurt
y.+ı ol- 86a/8; 98b/10
y.+ı (bunlaruñ y.) 152a/1
y.+ıdur (anuñ y.) 185a/8
y.+uñ (senüñ y.) 111b/3
y. bul- "yerleşmek" 113b/5
y. idivir- "mesken edivermek, yurt olarak vermek"160b/12
y. ḳıl- "mesken etmek, yurt olarak vermek" 82a/13

yurdu: İğne deliği.
y.+sınca (bir igne y.) 106b/10

yurt: Barınacak, kalınacak yer, mesken; yurt, memleket. krş. yurd
y. 134a/7
y. ḳıl- "mesken etmek, yurt olarak vermek" 87b/1

yut-: Yutmak. krş. yud-
y.-dı 122b/5; 159b/13
y.-madın (görmedin yimedin çeynemedin y.) 120b/11

yuvalan-: Yuvarlanmak.
y.-dı 183b/4; 195b/7
y.-an 195b/9
y.-anuñ ʿāḳilesinden 195b/8

yüce: Yüce, ulu, münezzeh.
y. (sensin muḳaddes y. Tanı̂grı) 135a/4

yücelik: Yükseklik
y. 95a/13

yügür-: Hızlı koşmak.
y.-di vardı 115a/2
y.-ü 91a/11

yük: 1. Yük, taşınan şey.
y. devesinde 172b/8
y.+üñ her bir dengine 178a/9
y.+i (götürimedügi y.) 184a/11
2. Ağır mesuliyet, sorumluluk.
y.+leri (bu ümmetüñ boyları ʿömürle-ri... y.) 143a/8
y.+leri (ilerüki ümmetlerüñ ʿömürleri boyları... y.) 143a/7
y. ur- "yük yüklemek; *mec.* sorumluluk vermek"
ḳavı̂lere yüki aġır urur 143a/6

yüklet-: Yükletmek.
y.-di 184a/11

yüksek: Yüksek.
y. ve ḳatıdur 136a/12
y. (ol y. ve ḳatı yirüñ ṣuyın daḫı) 136a/13
y.+ven 95a/12

yüñül: Yeyni, hafif.
y. ḳıl- (Yz. يڭل) "hafifletmek" 104a/2

yüri-: Yürümek krş. yürü-
y.-ye 174b/10; 179b/12
y.-düm 132b/3
y.-diler 142a/12
y.-mesün 174b/11
y.-mekdür 139b/5
y.-en 144a/7; 169a/8(2)
y.-enler 128a/9
y.-yü 152a/10
y.-yü gel- 181b/11
göçe yüri- 128a/9
kendü maṣlaḥatında yüri- 169a/8
müsülmānlik maṣlaḥatında yüri- 169a/8

yürit-, -dür: 1. Uygulamak.
y.-! 195a/3
2. Akıtmak.
y.-en 119b/1

yürü-: 1. Yürümek. krş. yüri-
y.-! 179b/12
y.-ye 179b/12
y.-r 142a/13
y.-rdi 94b/8
y.-ridi 194b/1
y.-iken 194a/13
2. Dönmek, hareket etmek.
y.-riken 116b/11
3. Akmak.
y.-dügi (ırmaḳlaruñ bıñarlaruñ y.) 119b/2

yüz: 1. Yüz, çehre.
y. 132a/3; 145a/11; 146a/5
y. zekatı 148b/12
y. (bu y. tevāżuʿına) 135b/8
y.+üm 132a/6; 157b/12
y.+ümi (benüm y.) 86a/11
y.+üme 157b/13
y.+üñ 195a/10
y.+üñi 131a/6
y.+üñe 135b/10

y.+üñe vur- 92b/13
y.+i 168a/11; 182a/9
y.+i üstine yatur- 158a/8
y.+i (anuñ y. nūrı ḳıyında) 188a/12
y.+i (gövdesi ve y.) 112b/1
y.+i daḫı 167b/9
y.+in 115a/3; 179b/12
y.+in (mübārek y.) 191b/5
y.+ine (bunlaruñ y.) 169b/6
y.+in ṭopraġa ḳo- 135a/3
y.+in (pāẕişāh y.) 134b/11
y.+in (resūlüñ mübārek y.) 93b/7
y.+in (ol gül gibi y.) 157a/5
y.+ine 155b/1, 6
y.+ine (ʿavratuñ y.) 157a/7
y.+ile "yüzi ile" 131a/5
y.+leri (tāze y.) 89b/6
y. çevür- "yüz döndürmek, iltifat etmemek, gösterdiği ilgiyi kesmek" 87a/5
y. dönder- "yüz çevirmek, ilgisiz kalmak, iltifat etmemek" 87b/9; 115a/4; 120a/5; 136a/6; 111a/5, 8; 158a/3; 185a/5; 187b/13; 188a/7
y. döndermiş ol- 130a/3, 12
y. döndermiş gibi ol- 129b/12;
y.+in dönder- 115a/3
y. getür- 1. "baş vurmak, müracaat etmek"
y. Cebrāʾile getür- 138a/7
2. "meyl etmek, uymak"
dünyāya y. getür- 132a/4
hevāya y. getür- 132a/4
şeyṭāna y. getür- 132a/4
y. götür-
y. ol āḫiret menziline götürdügi vaḳtin 180a/4
y. şuyı "itibar, şeref"
Ḥaḳ ḥażretinde yüz şuyı anı eyitmegile imiş 116a/6
y.+i şuyına "hatırına, hürmetine"
bizleri anuñ yüzi şuyına bağışlaġıl 82a/15
y.+i şuyı ḥürmetiçün "hatırına, hürmetine"
işbu iẕ issinüñ yüzi şuyı ḥürmetiçün 188a/2
y. ṭopraġa ḳo- 1. "yere kapanmak, tazimde bulunmak, saygı sunmak" 101a/1
2. "secde etmek, secdeye varmak"
y.+üm ṭopraġa ḳo- 135a/7; 135b/7
y.+üñ ṭopraġa ḳo- 135b/1
anca ḳoduñ mübārek yüzüñ bizüm ḥażretümüzde ṭopraġa kim 85a/4
yüzüñ bizüm ḥażretümüzde ṭopraḳa ḳoduñ 135b/3
y. ur- "yüz sürmek, kapanmak"
y.+in ururdı 187b/13<188a/1>
y. yire ḳo- 1. Tazimde bulunmak, saygı sunmak.
Vezīrler bir gezden yüz yire ḳodılar 138a/4
2. Secde etmek, secdeye varmak.
yüz... namāz içinde yire ḳomaḳdur 148b/13
y.+e yüz "yüz yüze" 146a/5
y.+i ḳara "mahçup" 168a/11
y.+i ḳara ol- "mahçup olmak"
Tanῑgrı ḥażretinde yirüñ ṭamu, yüzüñ ḳara olur 195a/10
yüz daḫı Tanῑgrı ḥażretinde ḳara olur 167b/10
y.+in gör- "ile karşılaşmak"
ṭamu y. göresi degülsin 187b/9
uçmaḳ y. göresi degülsin 187b/11
uçmaḳ yüzin göresi degül 106a/4
y.+in ṭopraġa ḳo- "secdeye varmak; af, mağfiret dilemek" 135a/3
krş. yüzin ṭopraġa ḳoy-
y.+in ṭopraġa ḳoy- 93a/8
bkz. yüzin ṭopraġa ḳo-
y.+ine getürme-"yüze vurmamak, başa kakmamak"
günāhuñı yüzüñe getürmeyem 87a/13
y.+ine vurma- "ayıplayarak kusurunu yüzüne karşı söylememek"
şuçların gizleyüp yüzine urmamaḳ 185b/9
ol dört y. yıllıḳ küfrüñi yüzüñe vurmayayın 92b/13
y.+in düş- "yüzüstü düşmek"
y.+in daḫı düşerisem 136a/1
y.+in sürin- "yüz üstü, yüzükoyun sürünmek" 138b/11
y.+in sürç- 181b/1
2. Cihet, yön, taraf.
y.+ine (düşmen y.) 128b/4
y. ṭut- "yönelmek, meyl etmek, teveccüh etmek, rağbet etmek" 107a/3
dünyādakiler y. ol şārda ṭutup dururlar 121a/7
3. Üst, üzeri.
y.+in (işbu nūruñ y.) 135b/2
y.+inde (dünyā y. "yeryüzü") 93b/5
4. (Kesici aletlerde) keskin taraf.
y.+i (bıçaḳ y.) 159a/8

yüz: Yüz (100).
y. aġaç 195a/4
y. anca 137b/2
y. deve 195b/2
y. direm gümişe 172a/6
y. ḥac ḳılmaḳ ṣevābından 115b/2
y. kez 187b/5, 6, 7
y. rekʿat teṭavvuʿ namāz ṣevābından 168b/7
y. ṣıġır 196a/1
y. ṭabaḳ kāġıdı 123a/3
y. yıl 88b/9; 105b/8, 9; 143a/10; 143a/12; 191b/3, 4
y. yıl daḫı 112a/1
y. yıl ilerü 91b/13
y. yılda 142b/9
y. yıldan aşa 81b/5
y. yıldan ṣoñra 143a/10
y. yıllıḳ namāzdan 105b/5; 115a/12
y. yıllıḳ orucdan 105b/6
y. yıllıḳ ṭāʿatlerinden 139a/2
y. (biregünüñ yüz d. gümişi) 172a/5
y.+de (degme y.) 172b/6(2)
y.+inden (Yz. yüzindeni) biñinden "yüzde biri, binde biri" (Muṣṭafā ṣ.) 138a/13
yüz altmış: Yüz altmış.
y.+da 173a/13
yüz altmış biş: Yüz altmış beş.
y.+de 173a/13
yüz biñ: Yüz bin
y. ādemīnüñ arasına 160a/4
y. ʿālim kim 197b/9
y. aydan 95b/3
y. benüm gibinüñ cānı 138b/11; 156b/3
y. bizüm gibinüñ cānı 157a/10
y. bunuñ gibi tāc 138a/3
y. cānum 158a/3
y. cānlar 130a/13
y. dürlü ʿaẕāb 158a/4
y. firişṭelerden 95b/5
y. kāfiri 115a/13
y. ḳızıl 105b/7, 11
y. mükāşif ʿilimsüz zāhidden 169a/9
y. raḥmet firişṭesi-le 85a/3
y. şükür 170a/6
y. yıl 147a/3
y. yılduzdan 95b/2
y. yıllıḳ yol 91a/6
y. daḫı 172b/7
y. (bunca y. ādemī) 97a/2
y. (resūlḥażreti daḫı Cebrāʾil ve Mīkāʾil ve İsrāfīl y. firişṭelerile) 128b/11
y.+ine 141b/12
yüz biñ yigirmi dört biñ: Yüz yirmi dört bin.
y. peyġāmber 94b/2; 166b/13
y. peyġāmber bile 100a/13
y. peyġāmberüñ serveri 93b/4
y. peyġāmberler 138b/4
y. peyġāmbere 100b/1
y. peyġāmberler cānları 93b/9
y. peyġāmberler ümmetlerinden 138b/13
y. peyġāmberlerdür 94a/8
y. vaṣiyyetile 130b/13
y. vaṣiyyetnāme 130b/3
y. vaṣiyyetnāmede 130b/8
yüzcügez: Yüz, çehre.
y.+in 158b/2
yüz elli: Yüz elli.
y. 173a/11
y.+ye degin 173a/10
y.+den ṣoñra 173b/6
yüz elli biş: Yüz elli beş.
y. 173a/12
y.+e degin 173a/12
yüz ḳırḳ: Yüz kırk.
y. 173a/8
yüz ḳırḳ biş: Yüz kırk beş.
y. 173a/9
yüzlik: Peçe, nikap, yüz örtüsü.
y. urun- 145a/12
yüzlü: Yüzlü.
y. (açuḳ y. begleri) 194a/6
y.+leri (açuḳ y.) 194a/5
açuḳ y. "güler yüzlü, neşeli" 194a/5, 6
yüz otuz: Yüz otuz.
y. 173a/6
yüz otuz biş: Yüz otuz beş.
y. 173a/7
yüz seksen: Yüz seksen.
y. yaş ʿömri 197b/3
yüz seksen altı: Yüz seksen altı.
y. 173b/3
y.+ya degin 173b/3
yüzük, -gi: Yüzük.
y.+i 126a/3
yüz yigirmi: Yüz yirmi.
y. 173a/5(2)
y. mücelled kitāba 99b/1
yüz yigirmi bir: Yüz yirmi bir.
y. 172b/3
y.+e degin 172b/3
yüz yigirmi biş: Yüz yirmi beş.
y. 173a/6
yüz yitmiş: Yüz yetmiş.
y.+de 173b/1
yüz yitmiş biş: Yüz yetmiş beş.
y. 173b/2

Z

zaʿafrān (<Ar. zaʿferān): Safran; sarı renk veren, zerdeye ve bazı yemeklere konan bir bitki.
z. (ezginek z. ḳarılsa) 124a/2
z.+dan 174a/9
ẓabṭ (Ar.): Kaydetme, kayda geçirme.
ẓ. eyle- "kaydetmek" 151b/7
ẓafer (Ar): Galip gelmek, üstünlük elde etmek.
ẓ. bul- "galip gelmek, üstünlük elde etmek" 150b/6
zaḫımlu (<Far. zaḫm+T.-lu): Yaralı.
z. ol- "yaralı olmak" 127a/4
zāhid (Ar.): Sofu.
z.+den (yüz biñ... z.) 169a/9
z.+lere 169a/12
z.+lere daḫı 169b/1
ẓāhir (Ar.): 1. Dış, dış yüz, görünen.
ẓ.+inde (altunuñ ẓ.) 163b/7
ẓ.+lerine (anlaruñ ẓ.) 137b/1
ẓ. ol- "meydana çıkmak, hasıl olmak" 179a/9
2. *tas.* Şeriat, şer'î hükümler.
ẓ.+inden 141a/1
ẓ.+ile bāṭın 141a/3
zāhiri (<Ar. zāhirī): Görünen, görünürdeki; fikhî.
z.+i (namāzuñ ẓ. ḥükmin bilen faḳīhler) 140b/13
zaḫm (Far.): Yara.
z.+ın 175b/7
z. yi- " yara almak, yaralanmak" 128b/7, 10
zaḥmet (Ar.): Sıkıntı, eziyet.
z. 185b/5
z. içinde 100b/11
z. (bir z.) 153a/5
z. (dört z.) 153a/3
z.+i (ykl.) (dükenür z.) 110a/9
z.+i (ykl.) (ol z.) 186b/1
z.+e (bir z.) 161a/5
z.+dedür 142a/3
z.+den (dükenmez z.) 110a/10
z.+den (ol dört z.) 153a/4
z.+i (ʿābidüñ... z.) 142b/4
z.+i (<bir> ʿavrat z.) 161a/3
z.+i (dostlar firāḳı z.) 161b/7
z.+i (ıraḳ oda gitmek z.) 161a/4
z.+i (ḳay z.) 161a/3
z.+i (ḳoyun ṭaġıldıġı z.) 161a/4
z.+i (müʾminüñ daḫı dört z.) 161b/6
z.+i (yılan çayan z.) 161b/7
z.+inden (ʿışḳı odı z.) 156a/5
z.+ler 142a/11
z.+leri 101b/2
z. gör- "sıkıntı çekmek, eziyet görmek" 110a/10; 187b/10
z.+i biz görelüm... 186a/10
z. ḳıl- "zahmet vermek, sıkıntıya sokmak" dükenür zaḥmeti saña kılurın kim... 110a/9
z. ṭart- "sıkıntı çekmek, zahmet çekmek" altı yıl tamām ol z.+i ṭartdı 186b/1
z.+e gir- "zahmet çekmek, sıkıntı çekmek" 186a/10
zaḥmetsüz (Ar.+T.): Zahmetsiz, sıkıntı çekilmeden, kolaylıkla.
z. (fāriġ z. yüridiler) 142a/12
żaʿīf (Ar.): Zayıf, güçsüz, kuvvetsiz.
ż. 81b/2, 8; 122b/13; 138b/2; 146b/9;
ż. ḳoyun 105a/7; 131b/9
ż. (ben ż.) 197b/13
ż. (ben ż. duʿācı) 185a/10
ż. (ben ż. ḳıyında) 159b/3; 161a/12; 175a/11
ż. (bir ż. müʾmin ʿamelince) 142b/13
ż. (bu ż.) 192a/4
ż. (bu ż. duʿācınuñ gönlinde kim) 198a/2
ż. (bu ż. ḳul) 123a/3
ż. (bu ż. ḳulumuñ ʿamelin) 142b/11
ż. (bunlarñ ż. Gövdeleri) 90b/2
ż. (bir avuç ż ümmetümiçündür) 90b/2
ż. (ol ż.) 188b/10
ż. (ol ż. daḫı) 111a/13
ż. (resūlüñ ol ż. ümmeti) 104b/11
ż. (şol ż. mizāclu ādemī...) 188b/9
ż.+i (ben ż.) 183a/7
ż.+e (ben ż. daḫı) 197b/10
ż.+den (ben ż.) 183a/12
ż.+i (Yz. ضَعِيْفِ) 142a/13
ż.+lerüñ azın 165a/1
ż.+lere 143a/7; 190a/2
ż.+lerden (biz ż.) 177a/7
ż.+ven hem ʿācizven 115b/10
ż. bul- "zayıf anına denk gelmek" 142a/6, 8
ż. eyle- "zayıflatmak; zayıf düşürmek, gücünü kırmak" 156b/9; 175b/10
ż. gör-"güçsüz bulmak" 176b/8

ż. ol- "zayıflamak; gücü kırılmak" 142a/8; 179a/2
żaʿīfe (Ar.): Zayıf, güçsüz, kuvvetsiz kadın.
ż. (ol ż.)155b/1
żaʿīflıḳ, -ġı (Ar.+T.): Zayıflık, güçsüzlük. krş. żaʿīflik
ż.+ın (kendü ż.)134b/8
ż.+ların (bunlaruñ ż.) 104b/12
żaʿīflik, -gi (Ar.+T.): Zayıflık, güçsüzlük. krş. żaʿīflıḳ
ż.+üñle 136a/6
ẓālim (Ar.): Zalim, zulm eden.
ẓ. (bir ẓ.) 128b/7
ẓ.+ler 188b/6
zamān (Ar.): 1. Zaman, vakit, süre, müddet.
z.+da (az z.) 97a/2
z.+dan 193b/4
z.+dan ṣoñra 101b/3
z.+lardan ṣoñra 101a/12
b. zamān "bir süre, bir müddet" 104b/10; 108b/3; 115a/1; 179a/5(2), 9; 184a/6; 184a/10
b. zamāndan ṣoñra 128b/7; 137b/11; 193a/9
2. Deviri çağ, içinde bulunulan zaman.
z.+davuz (ne müşkil z.) 146a/3
zār (Far.): Ağlama, inleme, fşgân.krş. zārı
z. zār "yanık yanık, hazin hazin"
z. iñle- 89a/3; 104b/10; 110a/3
z. u zār "yanık yanık, hazin hazin"
z. aġla- 157b/1
z. iñle- 96a/2; 108a/13; 108b/12; 191b/10
zārı (<Far. zārī): Ağlama, figân. krş. zār
z. zārı iñle- 193a/3
zārılıḳ, -ġı (Far.+T.): İnlemek, sızlanmak.
z. 109a/6
z. (şol z. İçinde) 109b/1
z.+ın (resūlüñ aġladuġın z.) 89a/4
z. ʿarşa çıḳ- "yüksek sesle ağlamak, feryad etmek" 109a/6
z. eyle- "inlemek, ağlamak" 155a/8
z. ḳıl- "ağlamak, inlemek" 90a/8; 108b/9; 115a/3; 166a/9
ẕāt (Ar.): Kendi, öz, nefs, cevher.
ẕ.+ı (gerçek ʿāşıḳuñ nihādı z.) 156a/6
żāyiʿ (Ar.): Kaybolan, yitik, ziyan.
ż. degül 135a/10
zebānī (Ar.): Cehennemlikleri cehenneme atmakla görevli melek.
z.+yi (on doḳuz z.) 106a/9
z.+le "zebānī ile" (yitmiş biñ z.) 174b/8
z.+ler 153b/9
z.+ler ve od ḳorḳusıdur 153b/7
z.+lerden 144b/12
z.+leri (ṭamu z. ve od yanduranlar) 144a/9
z.+leri (ṭamu z. daḫı) 106a/6
zebūn (Far.): Zayıf, güçsüz, aciz.
z. u ḫor eyle- "güçsüz bırakmak, zavallı hâle getirmek" 142a/9
z. ḳıl- "zayıflatmak, güçsüz bırakmak" 101a/12
ḳahr zebūn ḳıl- 176b/1
z. ol- "zayıf düşmek, gücünü kaybet-mek" 101a/9, 13; 176b/1; 177a/4
zehre (Far.): *mec.* Cesaret, yiğitlik.
z.+m (benüm ne z.) 137b/9
z.+m (ne z. var benüm) 190b/7
z.+si (şeyṭān gibi laʿīnüñ ne z.) 109b/9
z.+si (ṭamunuñ ne z.) 90b/4
zekāt (Ar.): Zekat. İslamın beş şartından biri olan, mal ve paranın, paklığını ve helallığını sağlamak üzere, kırkta birinin her yıl belirli sınıflara (9/60) verilmesi..
z. 148a/1; 148b/8; 168a/2, 6, 8; 169a/13; 171a/4; 171b/8; 172b/8, 9; 173b/8, 9, 12; 174a/1(2, ikincisi, Yz. "zekātı")
z. sırın 162b/1
z. sırrıla 167b/4
z.+uñ ḥükümlerine 171b/2
z.+ı (ykl.) 167b/6, 7, 10; 168a/1, 9, 11, 13; 171a/5, 11
z.+ı (anuñ z.) 148b/10, 11
z.+ı (ayaḳ z.) 149a/4
z.+ı (boyun z.) 148b/13
z.+ı (deve z.) 172b/7
z.+ı (diz z.) 149a/4
z.+ı (gāvuruñ z.) 174a/6
z.+ı (her bir māluñ z.) 148b/9
z.+ı (iki el z.) 149a/2
z.+ı (ḳulaġuñ z.) 149a/1
z.+ı (ḳuluñ z.) 174a/5
z.+ı (oġlanuñ z.) 174a/6
z.+ı (ṣığır z.) 172a/7
z.+ı (ten z.) 149a/2
z.+ı (virenüñ ne z....) 168a/10
z.+ı (yüz z.) 148b/12
z.+ın 172a/5, 7
z.+ın (māluñuñ z.) 194b/13
z.+ın (müʾminüñ z.) 166b/13
z.+ıçun "zekāt↵" 111b/8
z.+lar (işbu z.) 149a/5
z. vir- 177b/9
bunlara daḫı z. şol ḳadar virmek gerek kim evlerine varınca ḫarc ideler 168a/6
bellü bayıḳ z.+ı virüñ faḳīrlere... 168a/1

ḳanda yoḳsul bulurlarısa virürler z.+ı 171a/11
zāhidlere z. virelüm mi 169a/13
z.+ı bunlara virmek gerek 168a/9
z.+ı faḳīre miskīne virmek gerekdür 171a/5
z.+ı faḳīrlere virüñ 168a/13
z.+ı faḳīrlere miskīnlere virmek gerek 168a/11
z.+ı kime olursa virmek revā degüldür 167b/6
z.+ı kimlere virmek gerekdür 167b/10
z.+ı kimlere viresin kendü ʿaẓameti-le gösterivirdi 167b/7
z. virme- 106a/1

zekātsuz (Ar.+T.): Zekatsız, zekat vermeksizin.
z. arı ḳılıvir- 164b/9

ẕeker (Ar.): Erkeklik organı.
ẕ.+i (erüñ ẕ.) 127a/8
ẕ.+in 196a/4

zencīr (Far.): Zincir.
z. 143a/9
z. (bir altun z.) 120a/1
z.+den (bir nūr z.) 192a/2
z.+den ve ḳaṭrān gönlekden 149a/7
z.+i (şerīʿat z.) 176b/9
z.+ine (şerīʿat z. bağla-) 176b/2, 9
z.+e bağla- "zincire vurmak" şerīʿat z.+ine bağla- 176b/2, 9

zerrāḳlıḳ (Ar.+T.): İki yüzlülük, çok riyakârlık.
z.+dur 181a/12

ẕerre (Ar.): Zerre.
ẕ. (bir ẕ.)118a/7; 158a/4
ẕ. (bir ẕ. ʿizzet) 184a/4
ẕ. (bir ẕ. ṭoprakdur) 143b/6
ẕ. (bir ẕ. uyḳu) 110a/3
ẕ. (bir ẕ. nūrından) 178b/10
ẕ. (nūr[ın]dan bir ẕ.) 178b/9
ẕ.+ce 97a/12
ẕ.+ce (şol güneşdegi ẕ.)133a/5

zevāl (Ar.): 1. Zail olma, sona erme, yok olma.
z. yaḳlaş- "sonu yaklaşmak, yok olmaya yüz tutmak" 107a/2
2. Ölme, ölüm.
z.+e yaḳın "ömrünün sonuna yakın" 150a/12

ẕevḳ (Ar.): Zevk.
ẕ.+ile 123b/3
ẕ.+ile (işbu ẕ.) 132b/4
ẕ.+e (ol ẕ.)129b/8
ẕ.+de ol- 100b/12
ẕ.+i (ol nūr ẕ.)160a/9
ẕ.+leri (bu ẕ.) 177a/5

zihī (Ar.): 1. Ne güzel, ne hoş.
z. ʿadl 178b/12; 179a/4
z. ʿaẓamet 86a/12
z. bayram ol kişiye kim 177a/6
z. bikr laṭīfe 130a/13
z. devlet 88b/11
z. faẓl 84b/9; 104b/1; 143a/13
z. Ḥaḳḳuñ ʿināyeti 150b/1
z. ḫulḳ-ı Muḥammedī 181b/13
z. ʿināyet 84b/9; 143a/5; 143a/13
z. kerem 84b/9; 100a/8; 104b/1
z. kerīm kim 111b/9; 143a/4
z. ḳul kim Muḥammeddür 177a/7
z. laṭīf armaġan kim baña getürdüñ 189b/8
z. luṭf[ı] orucuñ 178a/2
z. mübārek namāz kim ... 162a/13
z. nakḳāş kim...) 179b/8
z. resūl kim 91b/6
z. saʿādet 86a/13; 114a/4
z. saʿādet anuñ kim 91b/7
z. ümmet kim anuñ ümmetidür 177a/7
2. Ne, ne de (olumsuz pekiştirici olarak kullanılmıştır).
z. düşmendür 110a/8
z. inṣāfsuz kim... 184a/7
z. maġbūnlıḳ 109a/2
z. maḥrūmlıḳ 109a/2
z. miskīn kim 163a/11
z. neng kim ol laʿīndür 170a/3
z. ṣarp gün 191b/12
z. ulu gün 191b/12

ẕikr (Ar.): Anma, hatırlama, Allah'ın ismini anma.
ẕ. 176b/12
ẕ. ḳuvvetile 99a/10
ẕ. mancınıḳıla ve taşıla 102a/13
ẕ. (tesbīḥ ve tehlīl, ẕ. ve tevekkül... yimişleri ağaçların) 98a/10
ẕ.+in 112b/8

zinā (Ar.): Aralarında evlilik bağı olmayan kimseler arasndaki cinsel ilişki, zina.
z. eyle- "zina etmek" 195a/3
z. it- "zina etmek" 176a/10
z. ḳıl- "zina etmek" 185a/3

zindān (Far.): Zindan, hapishane.
z.+da 142b/6
z.+da yat- "hapiste kalmak, hapsolunmak" 142a/5
kimesne sevdügi kişisin zindānda çoḳ yatduġın revā görmese gerek 142a/5
z.+dur 142b/6

zindānla- (Far.+T.): Zindanda hapsetmek.
z.-! 195a/6

zīnet (Ar.): Süs, bezek.
z.+ine (dünyānuñ yalan z. ve altuncuġına ve gümişcügine) 163a/9
zinhār (Far.): Sakın, aman, mutlaka. krş. zīnhār
z. bunlarsuz olmaġıl 197a/8
z. lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh dimekden bir laḥża ḫālī olmañ 116a/4
z. lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh dimekden üşenmeñ kim... 116b/12
z. Süfyān ögüdin key ġanīmet görgil 197b/3
z. şöyle ḳılġıl kim öldügüñ vaḳtin ölüm seni vā'iẓlıḳ içinde bula. 115b/4
z. (zīnhār, z. u zīnhār dünyāya aldañma 197b/5
zīnhār (Far.): Sakın, aman, mutlaka. krş. zinhār
z. zinhār u zīnhār dünyāya aldañma 197b/5
z. (zībhār, zinhār u z.) 197b/6
zīrā (Far.): Çünkü, bundan dolayı. krş. zīre, zīre kim
z. 104a/4; 189b/7; 197b/9
zīr-dest (Far.): El altındaki ahali, tebaa; hizmetçi. krş. zīr-i dest
z. (bir z.) 183a/12
z.+ine 184a/11
z.+leri 184a/3
zīre (<Far. zīrā): Çünkü, bundan dolayı. krş. zīrā, zīre kim
z. şāyed kim 182a/6
zīre kim (Far.): Zira, çünkü, bundan dolayı.
z. 99b/11; 123a/12; 140a/1; 163a/4; 181b/1
zīr-i dest (Far.): El altındaki ahali, tebaa; hizmetçi. krş. zīr-dest
z. (ben z. daḫı) 184a/4
ziyān (Ar.): Ziyan, zarar.
z. (hīç z. yoḳ) 146b/2
z.+ların (anuñ z.) 170a/6
z. degür- "zarar vermek" 184b/7
z. ḳıl- "zarar vermek" 185b/4
ziyāret (Ar.): Ziyaret, görmeye gitme.
z.+ine (ölülerinüñ z.) 194b/4
z.+ine (Şeyḫ Necmü'd-dīn z.) 119b/5
ẓulm (Ar.): Zulüm, haksızlık, eziyet. krş. ẓulum
ẓ. 178b/1
ẓ.+ı (ykl.) 188b/8
ẓ.+ın (kendü ẓ.) 184b/2
ẓ. eyle- "haksızlık etmek, eziyet etmek" 179a/1; 180a/10; 180b/3
ẓ. eylemiş ol- 180b/2
ẓ.+e uġra-: "zulüm görmek, eziyete maruz kalmak" 188b/8
ẓulum (<Ar. ẓulm): Zulüm, haksızlık, eziyet. krş. ẓulm
ẓ. güneşinde göyünmiş yoḫsullara 188b/12
ẓ. güneşinden göynen yoḫsul daḫı 188b/11
ẓ. daḫı 178b/2
zülāl (Ar.): Saf, hafif, soğuk, tatlı su.
z. gibi ṣu 120a/1
z. gibi ṣuyı 108a/11

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

ᶜAbdu'llāh: Abdullah. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
ᶜA. 81b/8
ᶜA.+dan 81b/8

ᶜAbdu'r-raḥmān: Abdurrahman. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
ᶜA. 81b/9
ᶜA.+dan 81b/9

Ādem: Hz. Adem, ilk insan ve ilk peygamber.
Ā. 112a/5, 12, 13; 112b/4; 154b/3, 5, 12; 155a/1
Ā. peyġāmber 154a/12
Ā. daḫı 154b/2
Ā. (yā Ā.) 154b/2
Ā.+üñ renci 154b/6
Ā.+üñ tevbesi 112b/7
Ā.+i ve Ḥavvāyı 164b/4
Ā.+e 112a/8(2), 10, 11; 121b/10; 140a/11; 146a/11

Aḥmed (I): Hz. Muhammed. krş. Muḥammed, Muḥammed-i ᶜArabī, Muḥammed-i Muṣṭafā, Muṣṭafā
A. (yā A.) 83a/4, 8; 92a/9; 112b/12; 114a/5; 121b/7; 138b/7; 147a/12; 147b/7; 189b/4, 5

Aḥmed (II): Ahmet. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
A. 81b/8
A.+den 81b/8

Aḥmed ᶜAbdü'l-Cebbār oġlı: Ahmet Abdülcebbaroğlu. Aydınoğullarından Umur Paşa (1309-1348, hükümdârlığı: 1334-1348)) zamanında yaşamıştır. *Tuhfetü'l-Letâyif*'ten başka *Letâyifü'l-Kudsiyye* adında konusunu siyerden alan mensur bir eseri daha vardır. Her iki eserini de Umur Paşa'ya sunmuştur.
A.+ndan 81b/3

ᶜAlī: Hz. Ali (598-661). Dört halifenin sonuncusudur. Hz. Muhammed'in amcasının oğlu ve damadıdır.
ᶜA. 82b/1; 82b/3; 152a/4, 6, 8; 183a/5, 6, 7, 9; 183b/2; 186a/8
ᶜA. raẓiya'llāhu ᶜanhu 152a/11; 183a/4; 186a/7
ᶜA. ṭapusında 183a/6
ᶜA. (yā ᶜA.) 82b/4; 152a/6
ᶜA.+den ṣoñra 115b/7
ᶜA.+dür 115b/7

Allāh: Allah.
A. 91a/9

Allāhu teᶜālā: Yüce Allah.
A. 117a/2

ᶜAmmār: Bkz. Manṣūr bin ᶜAmmār
ᶜA. 114b/13; 115a/2(2), 3, 6, 8; 115b/8, 12, 13; 116a/3, 10
ᶜA. (iy ᶜA.): 116a/8
ᶜA. (yā ᶜA.) 115a/5, 9, 11; 115b/3; 115b/5, 8, 10; 116b/2
ᶜA.+dan 115a/3

ᶜArabca (Ar.+T.): Arapça, Arap dilinde.
ᶜA. 156b/12; 158a/5

Aṣḥābu'l-Kehf: "Mağara Arkadaşları." Devrin hükümdârından kaçıp bir mağaraya sığınan ve orada uzun müddet uyuyan kişiler. Kur'ân-ı Kerîm'de kendilerinden bahsedilmektedir. (bkz. Kur'ân-ı Kerîm, 18- Kehf sûresi, 9-26).
A. ḳavmiyiçün 98b/11

ᶜAvf: Avf. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
ᶜA. 81b/10
ᶜA.+dan 81b/10

ᶜAvn: Avn. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
ᶜA. 81b/12
ᶜA.+dan 81b/12

Ayās: Gazneli Mahmut'un (977-1030) çevresindeki şahıslardandır. Sadakat ve zekâsıyla anılır. *"Sulṭān Maḥmūduñ bir ḳaraca küze ḥaḳīrce ḳulı" (137a/7)* krş. Ayāz
A. 101b/8, 10, 13; 102a/3, 5, 8; 137a/7; 137b/3, 11, 13; 138a/2
A. ayaġı ünin102a/2
A. evine 101b/7
A. evinden 101b/11
A. ḳulaġına 101b/9
A. taḳarrüb yirin 137a/13
A. taḳarrübi 137a/13
A.+ıla ḳalanları arasında 137b/4
A. içün 102a/3
A.+ı 102a/4; 137a/7
A.+a 101b/13
A.+da 137b/2
A. (yā A.) 102a/4, 6; 137b/12

Ayāz: Bkz. Ayās
A. (yā A.) 138a/1

ʿĀyişe (<Ā'işe): Hz. Ayşe.
ʿĀ. raẕiya'llāhu ʿanhā 109a/12; 181b/7, 10, 11; 183b/8
ʿĀ.+'i 181b/8
ʿAzrāyil (<Azrā'il): Azrail, dört büyük melekten biri, ölüm meleği.
A. 93a/12
Baṭḥā (<Baṭḥā'): Kelime olarak, çakıl taşlı büyük dere, çakılı bol olan dere yatağı anlamına gelir. Mekke'de iki dağ arasında bulunan bir dere ismidir. Batha ismi, Mekke-i Mükerreme için de kullanılmaktadır. Ayrıca, Çin'de ince çakılı bol olan geniş alanın adı da Batha'dır. Dağ adı olarak kullanılışını tespit edemedik.
B. ṭaġından 154a/6
B. ṭaġınca 154a/11
Bāyezīd: Bkz. Bāyezīd-i Besṭāmī
B. 117b/6, 9, 12, 13(2); 118a/2, 4, 11
B. dilegi-mi 118a/1
B. (iy ʿayyār B.) 117b/8
B. (yā B.) 117b/5, 10; 118a/4
B.+üñ bu sözinden 117b/9
B.+i 118a/11
Bāyezīd-i Besṭāmī: Beyazıt-ı Bistâ-mî (Ebu Yezid Tayfur b. İsa Suruşan). (öl. 874). IX. Yüzyılın meşhur sufilerindendir. bkz. Bāyezīd, Ebū Yezīd-i Besṭāmī
B. raḥmetu'llāhi ʿaleyhi 117b/1
B. (sulṭānu'l-ʿārifīn B. raḥmetu'llāhi ʿaleyhi) 120b/6
Benī Müdlec (<Benī Müdlic): Müdlec oğulları. Beni Müstalik Gazvesi(627)'nde Müstalik oğullarının müttefiki olan Arap kabilesi. (İbn Kesîr, VI/267). Bu kabilenin emiri hicretin 24. senesinde vefat eden (age., VII/247) Süreka b. Malik b. Cuş'um idi. (age., VII/114). bkz. Müdlec
B. 187a/3
Berīde: Beride. (şahıs adı).
B. 193a/10
B. adlu 193a/8
B. daḫı 193b/2
B. (yā B.) 193b/1
B.+'i 193a/9, 10, 13
B.+dür 193a/12
Beyte'l-Maḳdis: Beytü'l-Makdis. Kudüs camii, Mescid-i Aksa.
b.+e degin 93b/10; 94a/7
Cebrā'il: Cebrail. Dört büyük melekten biri. Vahiy meleği. krş. Cebrāyil
C. 104b/9; 105a/8; 112a/11; 112b/2; 166b/6
C. ʿaleyhis-selām 104b/1; 109b/2; 180a/12
C. ʿaleyhis-selām daḫı 130b/1
C. ʿaleyhi's-selām 180a/12
C. (iy C.) 129b/10
C. (iy ḳarındaşum C.) 104b/3
C. (resūl ḥażreti daḫı C. ve Mīkā'il ve İsrāfīl yüz biñ firiştelerile) 128b/10
C. (yā C.) 90b/10; 104b/4; 111a/10; 180a/13
C.+i 85a/3; 159a/1
C.+e 98b/4; 99a/8; 138a/7
Cebrāyil (<Cebrā'īl): Bkz. Cebrā'il
C. 81b/14; 93a/10; 94a/1; 100b/4; 104b/5; 106b/8; 107a/5, 13; 112b/3; 129b/2; 166b/10; 138a/10; 111a/4
C. ʿaleyhi's-selām 129b/12; 130a/1; 166a/4
C. daḫı 98b/5
C. gibi 91b/6
C. (iy C.) 111a/7
C. (resūl-ı semāvāt maʿṣūm C. ʿaley-hi's-selām) 121a/12
C. (yā C.) 91a/12; 91b/1; 105a/3; 106b/8; 112b/3; 130a/5, 8; 138a/11
C.+i ʿa. s. 91a/9, 10; 166b/5; 187a/5
C.+e 90b/10; 105a/1; 106b/7; 112b/3; 112a/9; 129b/10; 111b/12
C. +den 81b/14
Cerīr: Bkz. Cerīr bin ʿAbdi'llāh
C. 191a/7
C. (yā C.) 191a/7
C.+e 191a/6
Cerīr bin ʿAbdi'llāh: Ebû Cerîr b. Abdullah b. Câbir el-Becelî. (öl. 671). Kumandan sahabi. Yemenli Becîle kabilesinin reisidir. bkz. Cerīr
C., Yemen meliki, daḫı 191a/5
Cüneyd: Cüneyd-i Bağdadi. (öl.910).
C. raḥmetu'llāhi ʿaleyhi 118a/6
C. (yā C.) 118a/8, 10, 12
C.+i 118a/10
Dāvūd: Hz. Davut.
D. 168b/11
D. (iy D.) 178b/1
D. (yā D.) 168b/10
D.+a 130b/7; 178b/4; 179a/13
D.+dan ṣoñra 130b/7
Dımışḳ: Şam.
D.+da 193b/4
Eʿācib: (Metne göre) Muhammed Şehristanî (satır üstünde "Hemedānī")'nin eseri. (Ancak Şehristani'nin bu adda bir eserini tespit edemedik.) bkz. Muḥammed-i Şehristānī
E. kitābında 130b/1

Ebā Bekir: Bkz. Ebū Bekr
E. (yā E.) 191a/3; 191b/2
Ebā Bekr: Bkz. Ebū Bekr
E. (yā E.) 189a/3, 6, 8, 9; 189b/1; 192a/12; 194b/7
Ebā Ḥanīfe: Bkz. Ebū Ḥanīfe.
E. (yā E.) 145a/5, 9
Ebū Bekir: Bkz. Ebū Bekr
E. raẕiya'llāhu ʿanhu 189a/2
Ebū Bekr: Hz. Ebubekir (572-634). İslam halifelerinin ilkidir. Hilafeti: 632-634.
bkz. Ebā Bekr, Ebā Bekir, Ebū Bekir
E. 109a/3; 183b/5, 7, 9; 189a/7
E. namāz ḳılduġı yire yaḳın 183b/4
E. raẕiya'llāhu [ʿanhu] 183b/2
E.+üñ etegin 183b/5
E.+üñ ṣaġ elin 189a/7
E.+i 189a/5
E.+e 189a/5
E.+den ṣoñra 115b/6
E.+dür 115b/6
Ebū Ḥafṣ: Bkz. Şeyḫ Ebū Ḥafṣ-ı Ḥaddād
E.+dur (ḳankı E.) 120b/12
E.+dur kim (şol E.) 120b/13
E. (ol E. kim) 121a/5
Ebū Ḥanīfe: Ebu Hanife Numan bin Sabit. (699-767). İmam-ı Azam. Henefi mezhebinin kurucusudur. "İmam-ı azam" olarak tanınır.
bkz. Ebā Ḥanīfe
E. 145a/8
E. niyyeti 174b/4
E. raẕiya'llāhu ʿanhu 145a/10
E. raẕiya'llāhu ʿanhu 145a/3
E. (yā Ebā Ḥanīfe) 145a/5, 9
Ebū Hüreyre: Abdurrahman bin Sahr ed-Devsî. (öl. 678). Kedileri çok sevdiğinden Ebu Hüreyre (kedicik babası) lakabı peygamberimiz tarafından kendisine verilmiştir. Çok hadis rivayet eden sahabelerdendir.
E.+ 81b/13
E.+den 81b/13
Ebū ʿĪsā: ʿBkz. İmām Īsā Semerḳandī
E. ḳorḳusındandur 145b/13
Ebū'l-Mecd: Ebü'l-Mecd (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
E. 81b/10
E.+den 81b/10
Ebū Yezīd-i Besṭāmī: Bkz. Bāyezīd-i Besṭāmī
E. raḥmetu'llāhi ʿaleyh 145b/7
Enes: Enes bin Malik. (öl. Basra, 93/712). Sahabedendir.
E. raẕiya'llāhu ʿanhu 191b/4
Fāṭıma: Bkz. Fāṭımatü'z-Zehrā
F. 89a/13; 183a/5
F. (anuñ arı nesli, āḫiret melikesi F.) 89a/11
F. raẕiya'llāhu ʿanhā 89a/3
F.+yıla bile 89a/5
Fāṭımatü'z-Zehrā: Hz. Fatma. (öl. 632). Hz. Muhammed'in kızı. Hz. Ali'nin eşi.
bkz. Fāṭıma
F. 109a/6
Faẕl: Fazl. (Metinde Hz. Ali'nin çağdaşı olarak yer alır).
F. 183a/6, 9, 13
F. (yā F.) 183a/7
Firʿavn: Firavun. İlahlık iddiasında bulunduğu için Hz. Musa'nın mücadele ettiği Mısır hükümdârı.
F.+ı 92b/6
F.+a 93a/6
F.+a (ol F.) 93a/1,
F.+dan (Firʿāv[n]dan) 93a/4
Ḥabeşi (<Ḥabeşī): Habeşi, Habeşistan halkından olan.
Ḥ. 183b/7
Ḥ. (bir Ḥ. ḳulcuġazı) 183b/4
Ḥ.+den ötrü (bir gāvır Ḥ.) 183b/9
Ḥacere'l-Esved (<Ḥacerü'l-Esved): Kabe'nin duvarında bulunan meşhur kara taş.
krş. Ḥacerü'l-Esved
Ḥ. 152a/2
Ḥ. içinde 152a/2
Ḥ.+e 152a/1
Ḥ.+din yaña 152a/9
Ḥacerü'l-Esved (Ar.): Kabe'nin duvarında bulunan meşhur kara taş.
krş. Ḥacere'l-Esved
Ḥ.+i 152a/5
Ḫalīl: Hz. İbrahim'in lakabı. krş. İbrāhīm I, İbrahīm I, İbrahīmü'l-Ḫalīl, Ḫalīla'llāh
Ḫ. 155b/6; 158b/9
Ḫ. sözün-mi 158b/9
Ḫalīla'llāh: Hz. İbrahim. krş. İbrāhīm I, İbrahīm I, İbrahīmü'l-Ḫalīl, Ḫalīl
Ḫ. (yā Ḫ.) 158b/9, 10
Ḥarām (Ar.): Mescid-i Haram, Kabe'nin bulunduğu ibadetgâh.
Ḥ.+da 90b/11
Hārūnu'r-Reşīd: Harun Reşid (Rey, 766?-Tus, 809) Abbasi halifelerinin beşincisi.
H. 197b/2
H.+e 194b/10
Ḥasan I: Hz. Hasan. (öl. 669). Hz. Ali'nin oğlu, Hz. Muhammed'in torunudur.
Ḥ. Hüseyin firāḳımıssaydı 109a/7

Ḥasan II: Bkz. Ḥasan-ı Baṣrī
Ḥ. 187b/12; 188a/4, 7, 10, 11, 13; 188b/1, 2
Ḥ. (yā Ḥ.) 188b/1, 4
Ḥ.+uñ düşine 188a/11
Ḥ.+uñ izine 187b/13
Ḥ.+uñ ḳatı sözin 188a/5
Ḥ.+ı 188a/4
Ḥ.+ı (iy Ḥ. yaradan) 188a/6
Ḥasan III: Hasan. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
Ḥ. 81b/10
Ḥ.+dan 81b/10
Ḥasan IV: Hasan. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
Ḥ. 81b/13
Ḥ.+dan 81b/13
Ḥasan V: Hasan. (Sultan Mahmut'un çevresindeki şahıslardan biri).
Ḥ. 137a/9, 10, 11
Ḥ. (yā Ḥ.) 137b/1
Ḥ.+a 137a/9
Ḥasan-ı Baṣrī: Ebû Said el-Hasan b. Yesâr el-Basrî. (642-728). Basralı meşhur tâbiî, alim ve zahit. bkz. Ḥasan II
Ḥ.+nüñ raḥmetu'llāhi [ʿaleyhi] ḳonşılığında 187b/11
Ḥātim-i Ṭāy: Araplar arasında cömertliğiyle meşhur İbn-i Abdullah bin Sad'ın lakabıdır. Cahiliye devrinin ünlü şairlerindendir. VI. yüzyılın sonlarıyla VII. yüzyılın başlarında yaşamıştır.
Ḥ. oġlı 168b/12
Ḥavvā: Hz. Havva, Hz. Adem'in eşi.
Ḥ.+yı 155a/2
Ḥ.+yı (Ādemi ve Ḥ.) 164b/4
Ḥ.+ya 155a/1
Ḥ.+yıçun155a/2
Hibetü'llāh: Hibetullah. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
H.+ 81b/11
H.+dan 81b/11
Ḥüseyn: Hz. Hüseyin. (öl. 680). Hz. Ali'nin oğlu, Hz. Muhammed'in torunudur.
Ḥ. (Ḥasan Ḥ. firāḳımıssaydı) 109a/7
Ḥüseyn: Hüseyin. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
Ḥ. 81b/12
Ḥ.+den 81b/12
İbrāhīm (I): Hz. İbrahim. krş. İbrahīm I, İbrahīmü'l-Ḫalīl, Ḫalīl, Ḫalīla'llāh
İ. (yā İ.) 155b/5
İbrāhīm (II): İbrahim. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
İ. 81b/11
İ.+den 81b/11
ibn-i ʿÖmer: Abdullah bin Ömer. (609-693). Kendisine önerilen halifeliği kabul etmemiştir.
i. raẓiya'llāhu ʿanhumā 184a/1
İbrahīm (I): Hz. İbrahim. krş. İbrāhīm I, İbrahīmü'l-Ḫalīl, Ḫalīl, Ḫalīla'llāh
İ. 100b/9; 154b/12; 155a/5; 155b/4, 9; 156a/12; 156b/4, 5; 157a/3, 8, 12; 157b/4, 6, 12; 158a/9, 10; 158b/3, 11, 13; 159a/1, 11; 159b/1; 165a/11
İ. ʿaleyhi's-selām 154a/4
İ. (iy İ. ḳulum 157a/13
İ. daḫı 159a/1
İ.+üñ dört ġuṣṣası 159a/1
İ.+i 158b/12
İ.+e 158b/8; 165a/10
İbrahīm (II): Bkz. İbrahīm Ḫavāṣ
İ. 118b/2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
İ. (yā İ.) 120a/6
İbrahīm (III): İbrahim. (?)
İ. raḥmetu'llāhi ʿaleyhi 166a/1
İbrahīm Ḫavāṣ: İbrahim Havas. bkz. İbrahīm II
İ. raḥmetu'llāhi ʿaleyhi 118a/13
İbrahīmü'l-Ḫalīl: Hz. İbrahim, halilu'llâh.krş. İbrāhīm I, İbrahīm I, Ḫalīl, Ḫalīla'llāh
İ. ciger-güşesi 93b/3
İmām Īsā Semerḳandī: Ebu İsa Semerkandî. bkz. Ebū ʿĪsā
ʿĪ. 145b/10
İncīl: İncil. Allah'ın dört büyük peygambere yolladığı dört büyük kitapdan Hz. İsa'ya nazil olanı.
İ.+i 130b/7
ʿĪsā: Hz. İsa.
ʿĪ. 154b/13; 160b/1, 2
ʿĪ. (İy ʿİ.) 160b/5
ʿĪ. (yā ʿĪ.) 156b/7; 160b/3; 181a/7
ʿİ. elinde 122b/9
ʿĪ. gibi 164b/5
ʿĪ.+ya 130b/8; 156b/7; 160b/2; 181a/7
ʿĪ.+dan ṣoñra 130b/8
İsḥaḳ: Hz. İshak. Hz. İbrahim'in Sāre'den doğan oğludur.
İ. adlu 158a/13
İsmaʿīl: Bkz. İsmāʿīl
İ. 155a/13; 155b/3, 7, 13; 156b/1, 2, 5, 6; 157b/1, 4, 6(2), 12; 158a/4, 8, 12; 158b/2; 159a/2
İ. adlu emānetümi 157a/13
İ. anası 155b/5; 156b/11
İ. dizinde 155b/2

İ. gibi 158b/2
İ. ṭaşları 156b/8
İ. (yā İ.) 155b/5
İ.+üñ anasın 156b/10
İ.+üñ boynı derisi 159a/12
İ.+üñ göñlecigin 158a/8
İ.+üñ iki elin 158a/2
İ.+i 100b/9; 156b/9; 157a/11; 157b/2, 5; 158b/13
İ.+e 155b/7; 156b/4
İ.+den 155a/13 İ.+üñi 155a/6
İ.+inüñ... başın... elcügezlerin 155a/8

İsmāᶜīl: Hz. İsmail. Hz. İbrahim'in oğlu.
bkz. İsmaᶜīl
İ. 155a/11
İ.+üñ boynın 159a/7
İ.+üñ boynına 159a/13
İ.+i 155a/5, 7; 155b/9
İ.+e 155b/10

İsrāfīl: İsrafil. Dört büyük melekten kıyametin kopacağını öttüreceği boru ile bildirecek olanı.
İ. 81b/15; 93a/12; 96b/1
İ. (resūl ḫażreti dagı Cebrāᵓil ve Mīkāᵓil ve İ. yüz biñ firişteleriles) 128b/11
İ.+den 81b/14

Kaᶜbe (Ar.): Kabe. Mekke'de Mescid-i Haram'ın ortasında bulunan mukaddes bina. Yeryüzünde Allah adına yapılmış ilk binadır. Kur'an-ı Kerim'de Kabe'den "evim" (2/125) diye bahsedildiğinden "beytullāh: Allah'ın evi" olarak da anılmaktadır.
K. 86a/4
K. dīvārındadur 152a/2
K. nūrıdur 132b/13
K. (ol K.) 86a/6
K.+ᵓi 118b/1; 121a/10; 154a/4; 187b/5
K.+ᵓi (ol K. yüz kez yıḳan kāfirüñ yazuğından) 187b/7
K.+ye 118b/12; 131b/1
K.+den yaña 86a/5
K.+yile senüñ araña 133a/1

Ḳanber: Kanber. (Metinde Hz. Ali ile birlikte anılır).
Ḳ. 186a/7
Ḳ. (yā Ḳ.) 186a/7, 8

Ḳārūn: Karun (Krezüs). İsrail oğullarından zenginliğiyle meşhur bir kimse. Hz. Musa zamanında yaşamıştır.
Ḳ. 190a/10, 13; 190b/1, 2
Ḳ. ḳavmile "ḳavmi ile" 190b/4
Ḳ.+ı 190b/2
Ḳ.+ı ḳavmile "ḳavmi ile"190b/4
Ḳ.+ı... beglerile mālları la "begleri ile, mālları ile" 190a/12
Ḳ.+a 190a/13
Ḳ.+dan 190a/9

Ḳāsım: Kasım. (Metinde hadis ravisi olarak yer almakta).
Ḳ. 81b/8
Ḳ.+dan 81b/8

Ḳayṣer (Ar.): Roma ve Bizans imparatorlarının lakabı.
Ḳ. Rūm ḳızı 109a/9

Ḳur'ān : Kur'ân-ı Kerîm
Ḳ. 133b/3; 148b/12; 149a/1; 162a/2; 182b/8(2)
Ḳ. dilin 171a/1
Ḳ. içinde 84a/4, 6, 7, 9, 10, 13; 84b/3, 5, 6, 8; 85b/3, 5, 7, 9, 11, 13; 86a/3; 86b/9, 12; 87a/3; 87b/2; 106a/6; 107b/8
Ḳ. içinde kim 114a/10
Ḳ. peyġāmber adın 125a/4
Ḳ. sırrıdur 197b/9
Ḳ.+a 131b/11
Ḳ.+da 83b/2; 83b/6, 11, 12, 13; 84a/2, 12; 84b/1; 96a/11; 98b/11; 123b/5; 140a/7; 167b/8; 168a/13; 185a/12; 192b/11
Ḳ.+dan ṣoñra 182b/11

Lübnān: Lübnan.
L. ṭaġı "Suriye dağı, Akdağ"
L. ṭaġından 154a/5
L. ṭaġınca 154a/7

Maḥmūd (I): Bkz. Sulṭān Maḥmūd
M. 102a/6; 102a/7
M. (iy M.) 102a/7

Maḥmūd (II): Mahmut. (Metinde hadis ravisi olarak yer alır).
M. 81b/9
M.+dan 81b/8

Mālik: Cehennemin hakimi ve kapıcısı olan melek, zebanileri idare eden melek.
M. 113b/13

Manṣūr: Bkz. Manṣūr bin ᶜAmmār
M. (yā M.) 114b/10, 11

Manṣūr bin ᶜAmmār: Mansur bin Ammar. *"evliyālardan bir ulu. Vāᶜiẓidi" (114b/8-9).*
bkz. ᶜAmmār, Manṣūr
M. 114b/7

Medīne: Medine.
M. şehrinde 192b/6

Mekke: Mekke.
M.+ye 187a/4; 193b/4
M.+den yaña 187a/2

Me'mūn: Ebu Cafer Abdullah b. Harunu'r-Reşid (786-833). Harun Reşid'in ikinci oğludur. Abbasi halifelerindendir. Hilafeti 813-833.
M. (yā M.) 197b/2
Mescid-i Aḳṣā: Mescid-i Aksa. Kudüs'teki meşhur büyük cami.
M.+ya 91a/5
M.+da 102b/13
Mesʿūd: Mesut. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
M. 81b/9
M.+dan 81b/9
Mīkāʾil: Mikāil. Dört büyük melekten rızıkların taksimiyle görevli olanı. bkz. Mikāyil
M. (resūl ḥażreti daḫı Cebrāʾil ve M. ve İsrāfīl yüz biñ firişţelerile) 128b/11
M.+e 99a/8
Mīkāyil: Bkz. Mikāʾil.
M. 81b/14; 93a/11
M.+den 81b/14; 94a/1
Minā: Arabistan'da Mekke'nin doğusunda bir bölge. Hac esnasında şeytanın taşlandığı yer de bu bölgede bulunur.
M. ṭaġına 155a/5
M.+ya 155b/9
Muġīṣ: Muğis. (Bir köle).
M. 193a/11, 13
M. adlu 193a/8
M.+ile 193a/13
M.+i 193b/1
M.+e 193a/9, 10
Muḥammed: Hz. Muhammed. bkz. Aḥmed I, Muḥammed-i ʿArabī, Muḥammed-i Muṣṭafā, Muṣṭafā
M. 138a/9; 194b/10
M. dīni düşmenleri 169b/2
M. ḥürmetiçün 112b/5
M. Muṣṭafā ʿaleyhi's-selām 93a/6
M. resūlu'llāh 166b/1
M. resūlu'llāh cānı 95b/10
M. resūlu'llāh peyġamberligine 119b/12
M. resūlu'llāhuñ sözi, vücūdı ... 96a/1
M. resūlu'llāha 160b/6
M. ümmeti 142a/11
M. ümmeti içinde 145b/5
M. ümmetinüñ 145b/3
M. ümmetin 177b/2
M. ümmetine 139a/12; 142b/8; 143b/2; 177a/13
M. (iy M.) 88a/5; 90b/3
M. (yā M.) 84b/12; 90a/8; 94a/12; 98b/9; 100a/11; 113b/1; 122b/10; 123b/6; 129a/5; 146a/11; 153b/3; 187b/8
M. cānına 96a/8
M.+üñ anası 108b/7
M.+üñ ümmeti ḥikāyetine 111a/12
M.+i 108b/7
M.+e 130b/8; 139a/10; 164a/10
M.+den 138a/8
M.+dür 85a/13
M.+dür (zihī ḳul kim M.) 177a/7
Muḥammed-iʿArabī: Bkz. Muhammed. bkz. Aḥmed I, Muḥammed, Muḥammed-i Muṣṭafā, Muṣṭafā
M. Allāhumme ṣallī ʿaleyh 93b/4
Muḥammed-i Muṣṭafā: Bkz. Muhammed. bkz. Aḥmed (I), Muḥam-med, Muḥammed-i ʿArabī, Muṣṭafā
M. 103a/7; 154b/13; 161b/12; 162a/8
M. ʿaleyhi's-selām 93a/6; 146a/8
M. dīni gibi dīn içinde 170a/4
M.+[nuñ] ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem... aġzından 129a/10
M.+nuñ kim 133a/10
M.+yı 115a/2; 196b/8
Muḥammed-i Şehristānī (Satır üstünde "Hemedānī"): Asıl adı, Ebu'l-Feth Taceddin Muhammed b. Abdülkerim. (1076-1153). Bağdat'ta Nizamiye medresesinde ders vermiştir. (1117-1120). Yirmeye yakın eseri vardır. Bunların arasında en ünlüsü "el-Milel ve'n-Nihāl"dir. bkz. Ġarāʾib (Şehristānī kelimesinin üstünde "Hemedānī" kelimesi yer almaktadır. Acaba, *Makamat* sahibi Ebü'l-Fazl Ahmed b. Hüseyin el-Hemedānī ile mi karıştırıldı?)
M. (şeyḫü'l-islām M.) 130b/2
Multān: Hint'te Gazne yakınlarında Nehr-i Sind üzere bir diyar kürsüsü şehir.
M.+a 119b/4
Mūsā: Hz. Musa.
M. 154b/13; 167a/2, 4, 5; 167b/1, 3; 180b/13; 190a/12; 190b/1, 3, 4, 7
M. ʿaleyhi's-selām 93a/2; 160b/13
M. ʿavratına 161a/10
M. peyġāmbere 92b/5; 180b/3
M. (yā M.) 93a/1, 3; 130b/3, 8; 161a/5; 167a/1, 5, 9; 180b/4, 11; 181a/4; 190a/9; 190b/1, 2, 6; 191a/2; 194a/4
M.+nuñ ʿavratına 161a/8
M.+nuñ düşmenlerine 122b/4
M.+nuñ ḳakımağı 190b/2
M.+nuñ ḳoyunın 122a/11
M.+nuñ teni 180b/5
M.+yı (ben M.) 167b/1

M.+ya 93a/1; 122a/3, 13; 122b/1; 130b/3; 161b/5; 190a/9; 190b/4, 6
Mūsī mescidi: Musa mescidi (Metne göre, Tus şehrinde bir mescit).
M. (Bir gün Tūs şehrinde M. ḳapusında) 145b/8
Muṣṭafā: Hz Muhammed. bkz. Muḥammed, Muḥammed-i ʿArabī, Muḥammed-i Muṣṭafā
M. 90b/8; 93a/9; 96a/3; 121b/9; 133a/11; 138b/9; 147a/11; 161b/13; 166b/2
M. adına 112b/4
M. ʿaleyhi's-selām 141a/8
M. ʿaleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-selām 112b/11
M. cānına 138b/12
M. ḥavżından 174b/9
M. mālından ḫazīne 197a/12
M. ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem 81b/14
M. ṣıdḳınuñ yüzinden biñinden 138a/12
M. şerīʿatın 118a/8
M. ümmetin 139a/1
M. virdügi cevābı 139a/11
M.+yıla 120a/11
M.+yıla Tañrı arasında 121b/6
M. (Tañrıyıla M. arasında) 99a/11
M.+nuñ Burāḳın 90b/13
M.+nuñ göñline 97a/8
M.+nuñ gözleri 108a/6
M.+nuñ ümmeti 99b/11
M.+ya 94b/7; 96b/3; 99b/10; 102b/4; 114a/5; 121a/12; 139a/10; 154b/5
M.+ya ʿaleyhi's-selām 94b/3
M.+ya kim 133a/11; 138b/5
M.+ı 138a/6
M.+yı 196b/9
M.+da 162a/1; 162a/2
M.+dan 81b/13; 166b/4
Müdlec (<Müdlic): Bkz. Benī Müdlec
M.+e 187a/6
Münker (Ar.): Mezarda ölüleri sorguya çekecek iki melekten biri.
M. (āh M.ve Nekīr ḳorḳusından) 90a/4
M. ve Nekīr 147a/4
M.+e ve Nekīre 147b/3
Naṣr: Nasır. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
N. 81b/12
N.+dan 81b/11
Nekīr (Ar.): Mezarda ölüleri sorguya çekecek iki melekten biri.
N. (āh Münker ve N. ḳorḳusından) 90a/4
N. (Münker ve N.) 147a/4
N.+e (Münkere ve N.) 147b/3
Nūḥ: Hz. Nuh.
N. 166a/6, 13; 166b/6, 9; 191a/13
N. ʿaleyhi's-selām 96b/13; 166a/4, 10; 166b/7
N. peyġāmbere 121b/12
N.+içün 166a/9
N. (yā N.) 166a/5; 166b/5, 8; 191b/1
N.+ı 166a/8
N.+a 166a/4, 9
N.+a kim 166b/5
N.+dan 166b/2; 166b/3
ʿOṣmān: Hz. Osman. (574-656). Dört halifenin üçücüsü..
ʿO.+dan ṣoñra 115b/7
ʿO.+dur 115b/7
ʿÖmer (I): Hz. Ömer. (öl. 644). Dört halifenin ikincisi. Adaletiyle meşhurdur.
ʿÖ. 109a/4; 184a/7, 9, 11, 12; 184b/2; 191b/6; 192b/2, 8, 9; 193a/3; 193b/5, 6(2)
ʿÖ. raḍiya'llāhu ʿanhu 184a/4; 192a/13; 192b/6
ʿÖ. (yā ʿÖ.) 184a/8; 193b/10
ʿÖ.+üñ Çalabı daḫı 184a/11
ʿÖ.+üñ ḥāli 184a/12
ʿÖ.+e 184a/11; 193b/5
ʿÖ.+den ṣoñra 115b/7
ʿÖ.+dür 115b/7
ʿÖmer (II): Ömer. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
ʿÖ. 81b/9
ʿÖ.+den 81b/9
Rābiʿa: Bkz. Rābiʿa-ʾı ʿAdeviyye
R. 110a/7, 8
R. (iy R.) 110a/4
R.+nuñ... bir eski ʿabā çārı 110a/13
Rābiʿa-ʾı ʿAdeviyye: Rabiatu'l- ʿAdeviyye (713-801). Basralı meşhur kadın sufi. Süfyān-ı Sevri'nin çağdaşıdır. bkz. Rābiʿā
R. raḥmetu'llāhi ʿaleyhā 109b/13
Rūm: Bizans imparatorluğu.
R. (Ḳayser Rūm ḳızı) 109a/9
Ṣābit: Sabit. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
Ṣ. 81b/12
Ṣ.+den 81b/12
Saʿd: Bkz. Saʿd bin Muʿāẕ
S. üzerine 194b/3
Saʿd bin Muʿāẕ: Sad b. Muaz (öl. 627). Sahabedebdir. Medinedeki, ünlü iki kabileden Evs'in (diğeri Hazrec) başkanıydı. bkz. Saʿd
S. cenāzesin 194a/12

Selmān: Bkz. Selmānu Fārsī
S. 186a/13
S. evine 186a/12
S. (yā S.) 186b/2
Selmānu Fārsī: Selman-ı Farisi (öl. 656). Sahabedendir. bkz. Selmān
S. raẓiya'llāhu ʿanhu 186a/11
Sulṭān Maḥmūd: Gazneli Sultan Mahmut (977-1030). 999-1030 yılları arasında hükümdârlık yapmıştır. bkz. Maḥmūd
S. 100b/13; 136b/6
S.+uñ bir ḳaraca kūze ḥaḳīrce ḳulı 137a/6
Süfyān: Bkz. Süfyān-ı Şevrī
S. ögüdin 197b/3
Süfyān-ı Şevrī: Süfyan-ı Sevri (714-778). Kelam ve hadis bilginidir. bkz. Süfyān
S. raḥmetu'llāhi ʿaleyhi 194b/10
Şeyḫ ʿAlī: Bkz. şeyḫ ʿAlī Nīsābūrī
ş.+dür 145b/12
Şeyḫ ʿAlī Nīsābūrī: Şeyh Ali Nişaburî. bkz. Şeyḫ ʿAlī
ş. raḥmetu'llāhi ʿaleyhi 145b/10
Şeyḫ Ebū Ḥafṣ-ı Ḥaddād: (Ebû Hafs Amr b. Seleme el-Haddâd en-Nîsâbûrî. (öl. 874). Melamet ve fütüvvete dair fikirleriyle tanınan Nişaburlu sufi. Mesleği dolayısıyla "haddâd" (demirci) diye tanınmıştır. Hacca giderken Bağdat'a uğramış Cüneyd-i Bağdadî ile görüşmüş ve Bağdat'ta bir yıl kalmıştır. "Ebu Hafs, ahiret azabının ağırlığından ve insanların bu azap karşısında duyacağı dehşetten bahseden Zümer sûresinin 39/47. ayetini dinlerken kendinden geçmiş elini ateşe sokmuş ve kızgın demiri çıkarmıştır". bkz. Ebū Ḥafṣ
E. (şeyḫ E. raḥmetu'llāhi ʿaleyhi) 120b/12
Şeyḫ Necmü'd-dīn: Şeyh Necmüddin.
ş. ziyāretine 119b/4
Şīt: Hz. Şit. Kendisine elli suhuf gönderilen peygamber.
Ş. gibi 164b/6
Ṭalḥa: Talha. (Muhtemelen, aşere-i mübeşşereden Talha bin Ubeydullah.)
Ṭ. 109a/4
Ṭāvūs: Tavus. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
Ṭ. 81b/13
Ṭ.+dan 81b/13
Ṭayyib: Tayyip. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
Ṭ. 81b/10
Ṭ.+den 81b/10
Tevrīt: Tevrat.
T. kitābında 130b/2
T.+i 130b/7
Tuḥfe: Tuhfe, Tuhfetü'l-Letâyif. Ahmet Abdülcebbaroğlu'nun elinizdeki eseri. Aydınoğullarından Umur Paşa'ya sunulmuştur. Telif tarihi Umur Paşa'nın hükümdârlık yılları olan 1334-1348 arasıdır. Tuhfetü'l-Letâyif, yazarın yine bu tarihler arasında kaleme aldığı diğer eseri Letâyifü'l-Kudsiyye'den önce yazılmıştır.
T. kitābınuñ taṣnīfi 197b/7
Ṭūr-ı Sīnā: Sina dağı. (Sina yarımadasında Allah'ın teceli ve Hz. Musa ile tekellüm ettiği dağ).
Ṭ. ṭaġından 154a/5
Ṭ. ṭaġınca 154a/11
Tūs: İran'ın Horasan bölgesinde meşhed'in 20 km. kadar kuzaybatısında bulunan bir eski yerleşim birimi.
T. şehrinde 145b/7
Uḥud: Uhut dağı; Uhut dağında yapılan savaş, Uhut savaşı.
U. şehīdleri 128b/8
U. ṭaġından 154a/5
U. ṭaġınca 154a/10
Umūr Paşa: Umur Paşa, Gazi Umur Bey, Aydınoğulları beyi. (1309-1348). Hükümdârlığı, 1334-1348). Tuhfetü'l-Letâyif'in sunulduğu kişidir. Tuhfetü'l-Letâyif'in yazarı Ahmet Abdülcebbâroğlu diğer eseri Letâyifü'l-Kudsiyye'yi de Umur Paşa'ya sunmuştur.
U. ... ḥażretine 81b/5
Vāṣıḳ: Vasık. Bir bey adı.
V. 194a/6
V. (yā V.) 194a/8
Yemen: Yemen.
Y. deñizinde 119b/4
Y. meliki 191a/5
Yūnus: Hz. Yunus.
Y. 107a/7, 8; 154b/12; 159b/13
Y. ʿaleyhi's-selām 159b/10
Y. peyġāmber ʿaleyhi's-ṣalātu ve's-selām 106b/6
Y. peyġāmberi 159b/13
Y.+ı 106b/11; 107a/7; 107b/3; 122a/1; 159b/11
Yūsuf: Hz. Yusuf.
Y.+ı 112a/2
Y.+ın 100b/8
Zāyid-i Nāfiʿ: Zâyid-i Nâfi.
Z. oġlı 82b/13
Zebūr: Hz. Davut'a gönderilen mukaddes kitap.
Z.+ı 130b/7

Zelīḫā: Hz. Yusuf'un refikası, Yusuf u Zeliha hikâyesinin kadın kahramanı.
Z. 111a/3, 4
Z.+yı 111b/13

Zeyd: Zeyd. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
Z. 81b/12
Z.+den 81b/12

Zeytā: Zeyta isminde bir dağ tespit edemedik. Mu'cemü'l-Buldān'da "Zeytān" isminde Fars deniziyle Errecān (أرّجان) arasında olduğu belirtilen bir yeleşim birimi yer almaktadır. Aynı eserde "zeytān" kelimesinin "zeyt" kelimesinin tesniye şekli olduğu kayıtlıdır. Zeyt maddesinde ise Cebel-i Zeyt (Zeyt dağı) isminin fazl bin Abbas'ın şiirinde geçtiğini gösteren bir beyit yer almaktadır. (III/163).
Z. ṭağından 154a/5
Z. ṭağınca 154a/9

Zübeyr(I): Zübeyr. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
Z. 81b/11
Z.+den 81b/11

Zübeyr(II): Zübeyr. (Metinde hadis ravisi olarak yer almaktadır).
Z. 82b/13
Z.+den 82b/13

BİBLİYOGRAFYA

Adıvar, A. Adnan, Osmanlı Türklerinde İlim, Remzi Kitabevi, İst., 2000, 6. basım.

Ahmet Vefik Paşa (Hzl. Prof. Dr. Recep Toparlı), Lehce-i Osmânî, TDK Yay., Ank., 2000.

Akalın, Mehmet, Tarihi Türk Şiveleri, TKAE Yay., Ank., 1988, 3. baskı.

Akın, Himmet, Aydın Oğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay., İst., 1946.

Akkuş, Muzaffer, Kitab-ı Gunya, TDK Yay., Ank., 1995.

Arat, Reşid Rahmeti, (Hzl. Kemal Eraslan, Osman F. Sertkaya, Nuri Yüce), Kutadgu Bilig, III İndeks, TKAE Yay. İst., 1979.

Armağan, A. Munis, Belgelerle Beylikler Devrinde Tire, İzmir, 1983, VIII+82 s.

--------- , "Tire'nin Türk Kültüründeki Yeri", Türk Kültüründe Tire, (Yayına hzl. Doç. Dr. Mehmet Şeker), TDV Yay., Ank., 1994, s., 15-19.

Ata, Aysu, Nehcü'l-Ferâdîs, III, Dizin-Sözlük, TDK Yay., Ank., 1988.

Atalay, Besim, Divanü Lûgat-it-Türk Dizini "Endeks", TDK Yay., Ank., 1991, 3. baskı.

Bağdatlı İsmail Paşa, (Hzl. Ord. Prof. Şerefettin Yaltkaya-Kilisli Rifat Bilge), Keşfü'z-Zünûn Zeyli, MEB Yay., İst., 1971-1972. 2 C., 2. baskı.

Banguoğlu, Tahsin, Altosmanische Sprachstudien zu Süheyl-ü Nevbahar, Leipzig, 1938.

--------- , Türkçenin Grameri, TDK Yay., Ank., 1990, 3. baskı.

Baykara, Tuncer, Aydınoğlu Gazi Umur Bey, Kültür Bakanlığı Yay., Ank., 1990.

Bilgin, Azmi, Nazmü'l-Hilafiyyat Tercümesi, TDK Yay., Ank., 1996.

Bilmen, Ömer Nasuhi, Büyük İslam İlmihali, Akçağ Yay. Ank., ?

Bursalı Mehmet Tahir (Hzl., Yrd. Doç. Dr. Mustafa Tatçı- Prof. Dr. Cemâl Kurnaz), Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek, Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifîn Fihristi, (Tıpkıbasım-Dizin), Ank., 2000.

--------- , (Hzl., M. Akif Erdoğru), Aydın Vilâyetine Mensûb Maşâyih, Ulemâ, Şuarâ, Müverrihîn ve Etibbânın Terâcim-i Ahvâli, Akademi Kitabevi, İzmir, 1994.

Büyük Türk Klâsikleri, Ötüken-Söğüt Yay., İst., 1985, 1. Cilt.

Caferoğlu, Ahmet, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Enderun Kitabevi, İst., 1993, 3. baskı.

Can, Şefik, Hz. Mevlânâ'nun Rubaileri, Kültür Bakanlığı Yay., Ank., 2001, 2. baskı.

Canpolat, Mustafa, "Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu (Accusativus) Ekinin Kökeni Üzerine" Türkoloji Dergisi, Ank., 1992, C., X, S., 1, s., 9-11.

Cebecioğlu, Ethem, Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, Rehber Yay. Ank., 1997.

Cemiloğlu, İsmet, Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme, TDK Yay., Ank., 2001.

--------- , 14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiya Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi, TDK Yay., Ank., 1994.

Cerrahoğlu, İsmâil, "Zamahşeri ve Tefsiri" Ankara Üniversitesi, İlâhiyat Fakültesi Dergisi, Ank., 1983, C., XXVI, s., 59-96.

Clauson, S. Gerard, An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish, Oxford, 1972.

Çetin, Abdülbaki, Miftâhu'l-Adl (İnceleme-Metin-Sözlük), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Erzurum, 1988.

--------- , (2002a) "Bir noktalama İşareti olarak "ḳaṭ': قطع" AÜTAED, S., 19, s., 33-37. Erzurum.

--------- , (2002b) "*Letâyifü'l-Kudsiyye*'ye Dair, Yazarı, Sunulduğu Kişi ve Telif Tarihi Hakkında düşünceler", AÜTAED, S., 20. Erzurum. (Yayın aşamasında).

Dağlı, Yücel-Üçer, Cumhure, Tarih Çevirme Kılavuzu, TTK Yay., Ank, 1997, 5 C.

Defter-i Kütübhane-i Yahya Efendi, Dersaadet, 1310, 47+1 s.

Deny, Jean, (Çev., Ali Ulvi Elöve), Türk Dili Grameri, (Osmanlı Lehçesi), Maarif Matbaası, İst, 1941., G(6)+XXII+1142+XLVI s.

Devellioğlu, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi, Ank., 1999, 16. baskı.

Dilçin, Cem, Mes'ûd bin Ahmed: Süheyl ü Nev-bahar (İnceleme-Metin-Sözlük), AKM Yay., Ank., 1991.

--------- , Yeni Tarama Sözlüğü, TDK Yay. Ank., 1983.

Duran, Suzan, "Türkçede Cihet ve Mekân Gösteren Ek ve Sözler" TDAY-B, 1956, Ank., 1988, s., 1-110, 2. baskı.

Düstûrnâme-i Enverî (Yay., Mükrimim Halil [Yınanç]), Devlet Matbaası, İst., 1928.

Eckmann, J. "Türkçede –Raq –Rek ekine dair" TDAY-B, 1953, Ank., 1988, s., 49-52. 2. baskı.

--------- , (Yay. Semih Tezcan-Hamza Zülfikar), Nehcü'l-Ferâdîs, I-Metin, II-Tıpkıbasım, TDK Yay., Ank., 1995.

Eraslan, Kemal, "-sar/-ser Ekinin Yapısı ve Fonksiyonları" Hasan Eren Armağanı, TDK Yay., Ank., 2000, s., 92-127.

Eren, Hasan, Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Ank., 1999. 1. baskı.

Ergin, Muharrem, Dede Korkut Kitabı, TDK Yay., Ank., 1997, 2 C., 3. baskı.

--------- , Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yay. İst., 1985, 16. baskı.

--------- , "Doğu Türkçesi (Çağatayca)" Türk Dünyası El Kitabı, C., 2, s., 211-215. TKAE Yay. Ank., 1992, 2. baskı.

Ersoylu, Prof. Dr. Halil, Lokmânî Dede: Menâkıb-ı Mevlânâ, TDK Yay., Ank., 2002.

Ertaylan, İsmail Hikmet, Tabiatname, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay., İst., 1960.

Eyüboğlu, E. Kemal, On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler, İst., 1975, 2 C.

Gabain, A. von, (Çev. Mehmet Akalın), Eski Türkçenin Grameri, TDK Yay., Ank., 1988.

Gemalmaz, Efrasiyap, "Standart Türkiye Türkçesi (STT) İçin Dil Bilgisi Uygulamalarında Kullanılacak İşaret ve Kısaltmalar", AÜTAED, S., 10, s., 1-22, Erzurum, 1998.

--------- , "Türkçede Baglayıcı (Yardımcı) Ses Konusu Üzerine", AÜTAED, S., 7, s., 1-5, Erzurum, 1997.

--------- , "Türkçede İsim Tamlamalarının Derin Yapısı", AÜTAED, S., 4, s., 165-172, Erzurum, 1996.

--------- , "Türkçede Tamlanan Eki /+TA+/ > */+TI+/ > /+sI+/ > /+zI+/ > */'+rI+/ > */+yI+/ > /+ØI+/ > /+ØØ+/ Üzerine" AÜTAED, S., 8, s., 1-5. Erzurum, 1997.

Gülsevin, Gürer, Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, TDK Yay., Ank., 1997.

--------- , "Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı" Türk Dili, 1990/II, s., 187-190.

--------- , "Eski Anadolu Türkçesinde Birleştirilmiş Özel Şekiller" Türk Dili, 1992/II, s., 256-261.

Hacıeminoğlu, Necmettin, Türk Dilinde Edatlar, MEB Yay., İst., 1992.

Hâkî Mustafa Efendi Tirevî, Menâzimü'l-Cevâhir, Milli Ktp., Yz.A. 3086/2. (142a-173b).

İbn Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler (Hzl. İsmet Parmaksızoğlu), Kültür Bakanlığı Yay., Ank., 1981.

İbn Kesîr, (Çev., Mehmet Keskin), El-Bidâye ve'n-Nihâye, Büyük İslâm Tarihi, Çağrı Yay., İst., 1994,-1996, 15 C.

İbrahim, Tevârîh-i Şâhî fî-Ehâdîs-i İlâhî, Süleymaniye Ktp. Lala İsmail, 306.

Kara, Nimet, Kitab-ı Tuhfe'nin Transkripsiyon ve Gramatikal İndeksi (Yayımlanmamış mezuniyet tezi), İst, 1972, 74 s., İstanbul Üniversitesi Ktp., nr. 9451.

Karaatlı, Recep, Letâ'ifü'l-Kudsiyye (Giriş-Transkripsiyonlu Metin-Gramatikal Dizin), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış doktora tezi), Erzurum, 1999, VI+810 s.

Karahan, Leyla, Türkçede Söz Dizimi, Akçağ Yay., Ank., 1993.

Kâtip Çelebi, (Hzl. Ord. Prof. Şerefettin Yaltkaya-Kilisli Rifat Bilge), Keşfü'z-Zünûn an Esâmîi'l-Kütüb ve'l-Fünûn, Maarif Matbaası, İst., 1941-1943. 2 C.

Kaya, Ceval, Uygurca Altun Yaruk (Giriş, Metin ve Dizin), TDK Yay., Ank., 1994.

Kaymaz, Zeki, "Bazı Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinde "k" Sesinin Temsili", 3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996, TDK Yay., Ank., 1999, s., 659-664.

--------- , "Eski Anadolu Türkçesi'nde Sayı Adları ve Kullanılışları" TDAY-B, 1991, Ank., 1994, s., 9-17.

Korkmaz Zeynep, Güney-Batı Anadolu Ağızları (Ses Bilgisi (Fonetik) TDK Yay., Ank., 1994, 2. baskı.

--------- , Marzubân-nâme Tercümesi (İnceleme-Metin-Sözlük-Toıpkıbasım), Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay., Ank., 1973.

--------- , Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve ek Kalıplaşması Olayları, TDK Yay., Ank., 1994, 3. baskı.

--------- , "Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu" TDAY-B, 1971, Ank, 1989, 2. baskı, s., 21-32.Aynı makale, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ank., 1995, C., 2, s., 179-187.

--------- , "*-ası/-esi*" Gelecek Zaman Sıfat-fiil (participium) Ekinin Yapısı Üzerine" TDAY-B, 1968, Ank., 1969, s., 31-38. Aynı makale, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ank., 1995, C., 1, s., 145-140.

--------- , "Eski Anadolu Türkçesindeki Aslî Ünlü (vocal) Uzunlukları" AÜDTCFD, C., XXVI, S., 3-4 (Ank. 1971), s., 49-84. Aynı maklale, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ank., 1995, C. 1, s., 443-458.

--------- , "Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler" (II. Osmanlı Ve Osmanlı Öncesi Araştırmaları Semineri'ne sunulmuş bildiri, Hamburg, 5-10 Eylül 1976) Türkologi dergisi, C., VIII/1, Ank., 1979, s., 66-77). Aynı metin: Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ank., 1995, C., 1, s., 483-490.

--------- , "Türkçede İsimden Fiil Türeten *+r-, +ar-/+er-* Eki ve Yapısı Üzerine" AÜDTCF, Atarürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan Dergisi, Ank., 1982, s., 477-490; Aynı makale, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ank., 1995, C., 1, s., 168-178

--------- , "Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ekl İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme" AUDTCFD, C., XVII, S., 3-4 (Eylül-Aralık 1960), s., 275-358). Aynı makale: Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ank., 1995, C., 1, s., 12-84.

Köktekin, Kâzım, Süle Fakih'in Yusuf ve Zelihası (İnceleme-Metin-Dizin) Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış doktora tezi), Erzurum, 1994, 2 c.

--------- , Yûsuf-ı Meddâh: Varka ve Gülşah (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin) Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Yay., Erzurum, 2001.

Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı (Meâl), Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ank., 1987, XXXVI+604 s.

Kut, Günay, Bayraktar, Nimet, Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ank., 1984, 255 s.

M. Fuad Abdülbaki, el-Mu'cemü'l-Müfehres li-Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm, Dâru'l-Hadîs, Kahire, 1988, 2. baskı.

Mansuroğlu, Mecdut, *"Eski Osmanlıca"*, Tarihi Türk Şîveleri, TKAE Yay., Ank., 1998, s., 247-276, 3. baskı.

--------- , "Türkçede *-GA Y/-GEY* Eki ve Türevleri" Jean Deny Armağanı, TDK Yay., Ank., 1958, a., 171-183.

Mazıoğlu, Hasibe, *"Türk Edebiyatı, Eski"* mad., Türk Ansiklopedisi, C., 32, s., 80-134, Ank., 1983.

Meyer, Gustav, (Hzl. Mehmet Ölmez), Türkische Studien (Türkçe İncelemeleri), Kebikeç Yay., Ank., 1998, X+108 s.

Muhtar, Cemal, İki Kuran Sözlüğü, Luğat-ı Ferişteoğlu ve Luğat-ı Kânûn-ı İlâhî, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Vakfi yay. İst., 1993.

el-Müncid –fi'l-Lugat ve'l-A'lâm- Dâru'l-Maşrık, Beyrut, 1986, 35. baskı.

Mütercim Âsım Efendi (Hzl. Prof. Dr. Mürsel Öztürk-Dr. Derya Örs), Burhân-ı Katı, TDK Yay., Ank., 2000.

MEB, Örnekleriyle Türkçe Sözlük, Ank., 1996, 4 C.

Önler, Zafer, Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa) Müntehab-ı Şifa I-Giriş-Metin, TDK Yay., Ank., 1990, II-Sözlük Simurg Yay., İst., 1999.

--------- „ "Türkçede –la/-le Zarf Eki" Uluslar arası Türk Dili Kongresi, 1992 (Bildiriler), TDK Yay., Ank., 1996, s., 9-15.

Özkan, Mustafa, Gülistan Tercümesi, (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük) TDK Yay., Ank., 1993.

--------- , Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi, Filiz Kitabevi, İst., 1995.

Öztürk, Yaşar Nuri, Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meali, Yeni Boyut Yay., İst., 2000, 100. baskı.

Pakalın, Mehmet Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, MEB Yay., İst, 1993, 3 C.

Redhouse, Sir James W., Turkish and English Lexicon, Çağrı Yay. İst., 2001, 2. baskı.

Şemseddin Sâmi, Kâmûs-ı Türkî, Enderun Kitabevi, İst., 1989.

Şükûn, Ziya, Farsça-Türkçe Lûgat, Gencinei Güftar Fergengi Ziya, MEB Yay., İst., 1984, 3 C.

TDK, Derleme Sözlüğü, Ank., 1993, 12 C., 2. baskı.

TDK, İmlâ Kılavuzu, Ank., 1996.

TDK, Tarama Sözlüğü, Ank., 1996, 8 C., 2. baskı.

TDK, Türkçe Sözlük, Ank., 1998, 2 C.

TDVİA, "Cerîr b. Abdi'llâh", "Ebû Hafs el-Haddâd", "Hasan-ı Basrî" mad.

Tekin, Talat, Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler, Kültür Bakanlığı-Simurg Yay. Ank., 1995.

Tekin, Talat-Ölmez, Mehmet-Ceylan, Emine-Ölmez, Zuhal-Eker, Süer, Türkmence-Türkçe Sözlük, Simurg Yay., Ank., 1995.

Tekin, Şinasi, İştikakçının Köşesi, Türk Dilinde Kelimelerin ve Eklerin Hayatı Üzerine Denemeler, Simurg Yay., İst., 2001.

Tezcan, Semih, "Kitâbu'l-Gunya, Harezm Türkçesinden Anadolu Türkçesine Aktarılmış Bir İlmihal Kitabı" TDA, 5/171-210.

--------- , "Marzubân-nâme Tercümesi" Üzerine", TDAY-B, 1977, Ank., 1978, s., 413-431.

--------- , "Mes'ûd ve XIV. Yüzyıl Türk Edebiyatı Üzerine Yeni Bilgiler" TDA., 5/65-84.

--------- , Süheyl ü Nev-bahâr Üzerine Notlar, Simurg Yay. Ank, 1994.

--------- , "Süheyl ü Nev-Bahâr Üzerine Notlara Birkaç Ekleme" TDA, 5/239-245.

Tietze, Andreas, Wörterbuch der griechischen, slavischen, arabischen und persischen Lehnwörter im Anatolischen Türkisch (Anadolu Türkçesindeki Yunanca, İslavca, Arapça ve Farsça Ödünçlemeler Sözlüğü) Simurg Yay., İst., 1999.

Tiken, Kâmil, "Eski Anadolu Türkçesinde Edatlarla Kurulan Zarf-fiillerin İfade ve İşlevleri", TDAY-B, 1997, Ank., 2000, s., 397-428.

Timurtaş, Faruk Kadri, Eski Türkiye Türkçesi, Enderun Kitabevi, İst., 1994.

--------- , (Hzl., Mustafa Özkan) Makaleler, TDK Yay., Ank., 1997.

Tulum, Mertol, Tarihî Metin Çalışmalarında Usul, *Menâkıbu'l-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme*, Deniz Kitabevi, İst., 2000.

--------- , Tazarru'nâme, MEB Yay., Ank., 2001, 2. baskı.

Turan, Fikret, Eski Oğuzca Sözlük Bahşayiş Lügati, BAY (Bilimsel Akademik Yayınlar), İst., 2001, 238 s.

Turan, Zikri, "Eski Anadolu Türkçesinde *Ol-* Cevherî Fiili", TDAY-B, 1996, Ank., 1999, s., 265-289.

Uludağ, Süleyman Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, Marifet Yayınları, İst, 1991, 552 s.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, TTK Yay., 1988.

Ünver, A. Süheyl, "İlimler Tarihimizde Aydınoğlu İsa Beyle Şahsına Ait Mecmuanın Ehemmiyeti Hakkında" Belleten, TTK, C. XXIV, S. 93-96, Ank., 1960, s., 447-455.

Ünver, İsmail, "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", Türkoloji Dergisi, Ank., 1993, C., XI, S., 1, s., 51-89.

Wensincik, A. J. vd., El-Mu'cemu'l-Müfehres li-Elfâzi'l-Hadîsi'n-Nebeviyye (Concordance et Indices de la Tradition Musulmane), Leiden, 1936-1969, 7 C.

Yakût, Mu'cemü'l-Buldân, Beyrut, 1376/1957, 5 C.

Yavuz, Kemâl, "XIII-XIV. Asır Dil Yadigarlarının Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri" Türk Dünyası Araştırmaları, S., 27 (Aralık, 1983), s., 9-57.

Yıldız, Sakine, Kitab-ı Tuhfe'nin Transkripsiyon ve Gramatikal İndeksi (Yayımlanmamış mezuniyet tezi), İst., 1972, 81 s., İstanbul Üniversitesi Ktp., nr. 9455.

Zülfikar, Hamza, Türkçede Ses Yansımalı Kelimeler, TDK Yay., Ank., 1995.

ÖZGEÇMİŞ

01.07.1973 tarihinde Bingöl'ün Genç ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Bingöl'de tamamladı. 1991 yılında kazandığı Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü 26.06.1995 tarihinde birincilikle bitirdi.

Ayvalı (Darende-Malatya) ve Aşkale (Erzurum)'de Türkçe/Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalıştı. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde, "Hacıoğlu Hüseyin: Miftâhu'l-Adl, İnceleme-Metin-Sözlük" adlı teziyle yüksek lisansını tamamladı. (1998).

25 Mart 1997 tarihinden beri Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.

Evli, bir çocuk babasıdır.

Çalışmaları:

Sözlük ve Sözlükçülük, (Yayımlanmamış Seminer Çalışması) Erzurum, 1998, IV+35+20 s.

Hacı oğlu Hüseyin, Miftâhü'l-Adl (İnceleme-Metin-Sözlük), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, 1998, IX+169+4 s.).

*

Yûsuf Emîrî: Dehnâme (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım), Atatürk Üni. Fen-Edeb. Fak. Yay., Erzurum, 2001, X+236 s. (Yard. Doç. Dr. Kâzım Köktekin ile).

"STAD (Sanal Türkoloji Araştırmaları Dergisi)", ***Türk Dili***, 1999/I, s., 437-441, Ankara.

"Etimolojik Sözlüklerimiz ve "Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü", ***Bilge***, Kış, 2000, Sayı, 23, s., 73-74, Ankara.

"*Kavâid-i Lisân-ı Türkî*'nin Yazarı Halit Ziya Uşaklıgil mi?" ***Kebikeç***, 2001, Sayı, 11, s., 11-15, Ankara.

"Journal of Turksih Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları (JTS/TUBA) Dizini" ***AÜTAED***, 2001, Sayı, 18, s., 335-358. Erzurum.

"Bir Noktalama İşareti olarak "ḳaṭ': قطع"" ***AÜTAED***, 2002, Sayı, 19, s., 33-37. Erzurum.

"*Letâyifü'l-Kudsiyye*'ye Dair: Yazarı, Sunulduğu Kişi ve Telif Tarihi Hakkında Düşünceler" ***AÜTAED***, Erzurum, 2002, Sayı, 20 (Yayın aşamasında).